

विषयः	अ० पृ०	विषयाः	अ० पृ०	विषयाः	अ० पृ०
गिरिराजगोवर्द्धनोत्पत्तिकथनम्	२	तुलसीपूजनम्	१७	गिरिराजगोवर्द्धनपूजाविधिर्वर्णनम्	१
गोवर्द्धनपरिसरेकालिंदीगमनवर्णनं	३	राधाकृष्णसंगमवर्णनम्	१८	गिरिराजगोवर्द्धनपूजाविधिर्वर्णनम्	१
वत्ससुरमोक्षवर्णनम्	४	राधायाःश्रीकृष्णचंद्रदर्शनम्	१९	गिरिराजमहोत्सववर्णनम्	२
वकासुरमोक्षवर्णनम्	५	रासक्रीडावर्णनम्	२०	श्रीकृष्णनगोवर्द्धनोद्धरणम्	३
अघासुरमोक्षः	६	गोवर्द्धनबहुलतालुकमुद्रनमधुवन-	२१	इंद्रकृतश्रीकृष्णाभिषेकवर्णनम्	४
ब्रह्मणावत्सवत्सपालहरणवर्णनम्	७	विहारवर्णनम्	२१	नंददृष्टमानुष्यांसहगोपानांकृष्ण-	५
कृष्णस्यवत्सवत्सपालादियथावेष-	८	रासक्रीडा-कामवनकोकिलवन-	२२	कृतेविवाहवर्णनम्	५
रूपधारणम्ब्रह्मणःश्रीकृष्णादर्शनं	९	विहारवर्णनम्	२३	सर्वगोपकृतहरिविभवपरीक्षा	५
ब्रह्मस्तुतिः	१०	रासक्रीडायांराधयासहविहारः	२४	गिरिराजगोवर्द्धनसर्वतीर्थवर्णनं	५
नंदकृतशांत्यर्थदानम्	११	लोहजंघवनविहारोशंखचूडवधः	२५	तीर्थविशेषैर्गिरिराजस्यांगकल्पना-	६
श्रीकृष्णगोचारवर्णनम्	१२	आसुर्युपाख्यानम्	२६	पूर्वकविस्तृतिवर्णनम्	७
धेनुकसुरमोक्षवर्णनम्	१३	शिवासुर्योगीप्तव्याख्याकृष्णसेव-	२६	गिरिराजस्योत्पत्तिवृत्तः	७
कालियदमनं, दावाशिपानंच	१४	याभागवद्व्रशसिर्वर्णनम्	२७	गिरिराजमाहात्म्येविजयब्राह्मण-	७
शेषोपाख्यानम्	१५	शंखचूडोपाख्यानेविरजानदीसमु-	२७	राक्षसयोरितिहासवर्णनम्	९
कालियोपाख्यानम्	१६	त्पत्तिवर्णनम्	२८	राक्षसत्वमोक्षानंतरंसिद्धस्यपूर्ववृ-	९
राधाकृष्णप्रेमवर्णनम्	१७	इतिद्वितीयंवृंदावनखंडं स०	२९	चांतः इतिगिरिराजखंडं स०	९

अथ गर्गसंहितास्थविषयाणामनुक्रमणिकारभ्यते ।

विषयाः	अ० प० पृ०	विषयाः	अ० प० पृ०	विषयाः	अ० प० पृ०
अथ गर्गसंहितामाहात्म्यम्.	१	गवर्णनम्	३	यशोदायाविश्वरूपदर्शनम् श्रीकृष्ण-	१५ १७
हरपार्वतीसंवादे गर्गसंहिताप्रशंसा.	१	सर्वेषामागमनोबोगेप्रश्नः	४	नामकरणञ्च	१५ १७
गर्गसंहितोत्पत्तिवृत्तः, तत्रप्र-	२	भागवदागमनोबोगेपूरणं	५	राधिकाविवाहवर्णनम्	१६ १८
तिबाहुकथा	३	कंसस्यपूर्वजन्मवृत्तः—तत्रकंस-	६	दधिचौर्यवर्णनम्	१७ २०
संहिताश्रवणविधिवर्णनम्	३	बलवर्णनम्	७	मृद्भक्षणेब्रह्मांडदर्शनम्	१८ २१
प्रतिबाहुराज्ञः गर्गसंहिताश्रवणात्पु-	४	कंसस्यदिविजयवर्णनम्	८	यमलार्जुनभंजनवर्णनम्	१९ २२
त्रमाप्तिफलसंहितायाः सर्वोत्कृष्ट-	४	राधिकाजन्मवर्णनम्	९	भगवज्जठरगतदुवासोब्रह्मांडगोलो-	१
त्ववर्णनम्	४	वसुदेवविवाहवर्णनम्	१०	कदर्शनं, तस्यच श्रीनंदस्तोत्रकरणं	२० ११
अथ प्रथमंगोलोकखंडं	१	बलभद्रजन्मवर्णनम्	११	इतिप्रथमंगोलोकखंडसमाप्तम्	२० ११
नारदबहुलाश्वसंवादप्रारंभः,	१	श्रीकृष्णजन्मवर्णनम्	१२	अथ द्वितीयंवृंदावनखंडम्	१
तत्रप्रथमश्रीकृष्णमाहात्म्यवर्णनं	२	नंदमहोत्सववर्णनम्	१३	इति संवादात्तत्रकालिकाः ब्रजसं-	१
श्रीगोलोकधामवर्णनम्	२	पूतनामोक्षवर्णनम्	१४	इत्यागमनवर्णनम्	१
ब्रजमंडलेश्रीकृष्णः	२	आकटासुखं	१५		१

विषयाः	अ० प० पृ०	विषयाः	अ० प० पृ०	विषयाः	अ० प० पृ०
अथ चतुर्थमाधुर्यखंडम् ॥४॥		नामुपाख्यानम्	११	व्योमासुरारिहसुरवधवर्णनं	२४ १७ १
रुष्णदुवासिसोद्भुतभावपूर्वकश्रु- तिरूपवर्णनम्	१	होलिकोत्सवेदिव्यात्रिगुणवृत्तिभू- मिगोपीनामुपाख्यानम्	१२	इति चतुर्थमाधुर्यखण्डं समाप्तं	
ऋषिरूपोपाख्यानम्	२	देवजनद्वीणामुपाख्यानम्	१३	अथ पंचमंमथुराखण्डं ॥५॥	
मैथिलीगोपीनामुपाख्यानम्	३	जालंधरीणामुपाख्यानम्	१४	कंसस्यश्रीकृष्णानयनेमंत्रकरणं	१ २ १ १ १
कौशलगोपिकोपाख्यानम्	४	सौभारिमाधानंभवादःतत्रवाह्निष्मती- पुरंध्रग्रन्थरःसुतलवासिनीनिगोपिक- न्योपाख्यानम्	१५	केशिदैत्यस्यवधः	२ ३ १ १ १
अयोध्यास्थगोपिकोपाख्यानम्	५	यमुनाकवचम्	१६	वृंदावनंप्रत्यक्रूरागमनम्	३ ४ १ १ १
अयोध्यावासिनीनांरुष्णेनसहावि- वाहोद्वीगः	६	यमुनास्तवराजः	१७	श्रीकृष्णस्यमथुरांगंप्रतिप्रयाणं	५ ६ १ १ १
अयोध्यावासिनीनांरुष्णेनपरिश्र०	७	यमुनापटलपद्मतिवर्णनम्	१८	मथुराप्रवेशः	७ ८ १ १ १
यज्ञसीतागोपिकोपाख्यानम्	८	यमुनासहस्रनामस्तोत्रम्	१९	मथुरादर्शनम्तत्रजकाशिरश्छेद-	
यज्ञसीतोपाख्यानेएकादशीमाहा- स्यवर्णनम्	९	प्रलंबवधवर्णनम्	२०	धनुर्गवर्णनं	९ १० १ १ १
पुलिंदकोपाख्यानम्	१०	दावाशियानम्विप्रपत्नीदर्शनम्	२१	कुवलयापीडवधःरंगप्रवेशःचाणूर-	
रमौकुंठश्वेतद्विपोध्वकुंठाजित- पदश्रीलोकाचलवासिनीतिरूपेण ।	३	नंदादीनविकुंठदर्शनं	२२	मुष्टिकाभ्यांसहकृष्णबलरामयोर्म-	
		सुदर्शनीपोपाख्यानं	२३	लघुयुद्धवर्णनं	१ २ १ १ २
				कंसवधवर्णनं	३ ४ १ १ २
				रुष्णेनयदूवांपांडवानांचसौख्यकं०	५ ६ १ १ २

विषयः	प०	पु०	विषयः	प०	पु०	विषयः	प०	पु०			
म्लेच्छभारंगदेशविजयवर्णनम्	२२	२१	१	भद्राश्वखंडगमनेचंद्रावत्पुणाल्यानि- हृष्टदस्यवधवर्णनम्	३२	३३	१	इलावृतखंडगमनेवेदादिस्तुति- वर्णनम्	४३	४४	२
करवीरदेशविजयेयक्षदेशप्रयाण- वर्णनम्	२३	२२	२	" भूतसंतापनदस्यवधवर्णनम्	३३	३४	१	" रागकतकणायानवर्णनम्	४४	४५	१
यक्षयुद्धगणयुद्धवर्णनम्	२४	२३	२	" वृकदस्यवधवर्णनम्	३४	३५	२	" गंधदेशविजयेवसंतमालती- कर्णवर्णनम्	४५	४६	१
यक्षदेशविजयथाज्यातिषपुर- विजयवर्णनम्	२५	२५	१	" कालगामदस्यवधवर्णनम्	३५	३६	२	" देवदेशविजयेशकसस्युद्धव०	४६	४७	१
रंगवलीचैत्रदेशकेंपुरुषखंड- विजयवर्णनम्	२६	२६	१	" महानाभवधवर्णनम्	३६	३७	२	" इलावृतखंडविजये स्वयंवराविजये- पलुन्मद्वारका-गमनवर्णनम्	४७	४८	१
दशाण्डीशविजयहरिवर्षखंडविजय०	२७	२७	२	" शकुनियुद्धवर्णनम्	३७	"	१	इन्द्रारिभस्वजननिमंत्रणवर्णनम्	४८	४९	१
उत्तरकुरुखंडविजयवर्णनम्	२८	२८	२	" चंद्रावतियुद्धवर्णनम्	३८	३८	२	यज्ञारिभस्वजननिमंत्रणवर्णनम्	४९	५०	२
मकरदिण्डिमसिंहकौचात्रिशृंगदेश- विजयेहिण्यखंडविजयवर्णनम्	२९	२९	२	" गरुडगमनवर्णनम्	३९	३९	१	उग्रसेनमहोदयराजसूययज्ञोत्सव०	५०	५१	१
मानवदेशविजयकालदेशरत्न्यक- खंडविजयवर्णनम्	३०	३०	२	" शकुनिस्यवधवर्णनम्	४०	४१	२	इति सप्तमविश्वजित्खंडं स०			
मन्मथदेशविजयकेतुमालखंड- विजयवर्णनम्	३१	३१	२	" शकुन्यादिपूवर्जन्यकथनेभद्रा- श्वखंडविजयवर्णनम्	४१	४२	२	अथाष्टमखंडमद्रखंडं ॥ ८ ॥			
				" इलावृतखंडगमनेसुंदरतपोदेश- विजयेवेदनगरतपोदेशविजयेवे-	४२	४३	२	बलदेवावतारकारणवर्णनं	५१	५१	१
								गाहिकाकृत्याधेनसंवत्सरेकर्षण-	५१	५१	१

विषयाः	अ० प० पृ०	विषयाः	अ० प० पृ०	विषयाः	अ० प० पृ०
गमनमन्वर्णनं	२	निर्गुणभक्तियोगवर्णनं	२	पारिजातहरणम्	२
ज्योतिष्मत्पुण्याख्यानवर्णनं	३	भक्तमाहात्म्यवर्णनं	१	कृष्णचरित्रवर्णनम्	४
ज्योतिष्मत्पुण्याख्यानैरेतत्पुण्याख्यानं	४	भक्त्युत्कर्षवर्णनं	३	अश्वमेधयज्ञोद्योगवर्णनं	५
श्रीबलभद्रश्रीकृष्णजन्मोत्सववर्णनं	५	हरिमंदिरप्रतिष्ठावर्णनं	३	श्यामकर्णतुरंगदर्शनं	६
रामकृष्णब्रजलीलावर्णनं	६	राजकर्तव्यभागवत्सेवाप्रकारवर्णनं	१	गर्गागमनं; द्विविजयार्थं वोरपरी-	७
मथुरालीलावर्णनं	७	महापूजाविधिवर्णनं	१	क्षणेऽनिरुद्धैर्यम्	८
द्वारकालीलावर्णनं	८	पूजनप्रकारवर्णनं	३	रुचिमत्पुत्रसेनयोः पुत्रदर्शनलाल-	९
रासक्रीडावर्णनं	९	परब्रह्मस्वरूपनिरूपणं	१	सावचनतः श्रीकृष्णेन तत्पुत्रदर्शन-	१०
बलभद्रपद्मक्षतिपटलवर्णनं	१०	इति नवमं विज्ञानखंडं समाप्तम्	१	प्रतिज्ञाकरणम्. राज्ञोवासावासन-	११
बलभद्रतवराजकवचवर्णनं	११	अथ दशमं अश्वमेधखंडम् १०	१	स्थापनम्	१२
बलभद्रसहस्रनामस्तोत्रवर्णनं	१२	हयमेधचरित्रमुमैरौर्गवज्रनिमिसिं- वादव०	१	अश्वपूजनं	१३
इत्यष्टमं बलभद्रखंडं समाप्तम्	१३	कृष्णलीलावर्णनम्	१	अनिरुद्धविजयामिषेकवर्णनं	१४
अथ नवमं विज्ञानखंडं ॥ ९ ॥	१४	कृष्णकथावर्णनम्	२	यदुत्सेन्यनिगमनवर्णनं	१५
उग्रसेनं प्रतिव्यासागमनवर्णनं	३	पारिजातहरणवृत्तान्तवर्णनं	३	अनिरुद्धप्रयाणवर्णनं	१६
व्यासोऽग्रसेनसंवादलोकगतिनिरूपणं	३		३	अनिरुद्धस्य विजयेऽद्रनीलकृतस-	१७
			३	त्कारवर्णनं	१८

श्रीकृष्णाय नमः ॥ वृष्णीनांकृष्णदेवानामाचार्याथमहात्मने ॥ श्रीमद्गर्गवीशायतस्मिन्त्यनमोनमः ॥ १ ॥ शौनकउवाच ॥ श्रुतांषु
 मुखाद्ब्रह्मपुराणानांचिस्तरात् ॥ श्रेष्ठश्रेष्ठजमाहात्म्यं कर्णयोः सुखवर्द्धनम् ॥ २ ॥ गर्गस्थचमुनेद्वयसंहितायाः प्रयत्नतः ॥ अस्माकं वदमहा
 त्म्यं साररूपं विचार्य च ॥ ३ ॥ अहो धन्या भागवती मुनेर्गर्गस्य संहिता ॥ राधामाधवयो र्यस्य महिमा बहुवर्णितः ॥ ४ ॥ सूत उवाच ॥ अहो
 शौनक महात्म्यं नारदाच्च मया श्रुतम् ॥ संसंमोहने तं त्रैशिवार्थैश्च शिवेन वै ॥ ५ ॥ कैलासशिखरे शुभ्रे यत्राक्षयवटाजिरे ॥ तीरे चालकनदाया नि
 त्यं संराजते हरः ॥ ६ ॥ शंकरं चैकदा देवांगिजासर्वमंगला ॥ सिद्धानां शृण्वतां तत्र प्रच्छर्वाच्छिंतं मुदा ॥ ७ ॥ पार्वत्युवाच ॥ यद्वद्व्यायसे
 नाथ तस्यापि चरितं परम् ॥ जन्मकर्मरहस्यं च कथयस्व ममाग्रतः ॥ ८ ॥ पुरा त्वन्मुखतः साक्षाच्छ्रुतां प्रांसं ह्यन्नकम् ॥ श्रीमद्गोपालदेवस्थितक
 थां वद मे हर ॥ ९ ॥ महादेव उवाच ॥ कथागोपालकृष्णस्य राधेशस्य महात्मनः ॥ गर्गस्य संहितायां च श्रूयते सर्वमंगले ॥ १० ॥ पार्वत्यु
 वाच ॥ बहूनि च पुराणानि संहितादीनि शंकरासर्वानि वहाय गर्गस्य त्वं प्रशंससि संहिताम् ॥ ११ ॥ यस्यां का भगवल्ली लिविस्तेरणतदुच्यताम् ॥ कृ
 तवान्संहितां गर्गः केन संप्रेरितः पुरा ॥ १२ ॥ किंपुण्यां कं फलं चास्याः श्रवणेनापि लभ्यते ॥ पुरा कैः कैर्जनदं वश्रुता मम वद प्रभो ॥ १३ ॥ सू
 त उवाच ॥ इति प्रियाया वचनं निशम्य प्रसन्नचित्तो भगवान्महेशः ॥ विचार्य गर्गस्य कृतां कथां च प्रत्याह वाक्यं सदसि स्थितः सः ॥ १४ ॥ महादेव उ
 च ॥ शृणु देवि सविस्तरं माहात्म्यं पापनाशनम् ॥ राधामाधवयोश्चापि संहितायाः प्रयत्नतः ॥ १५ ॥ पूर्वचरित्रं स्वस्यापि ब्रह्मण प्रार्थितो यदि ॥
 राधायै कथयामास प्रजन्मूतलं हरिः ॥ १६ ॥ ततः शेषेण भगवान्गोलोके प्रार्थितः पुनः ॥ तस्याप्रेकथयामास मस्तां स्वकथां मुदा ॥ १७ ॥
 शेषो ददौ ब्रह्मणे च ब्रह्माधर्म्यां संहिताम् ॥ धर्मः संप्रार्थितः प्राह स्वपुत्राभ्यां कथां मृतम् ॥ १८ ॥ नरनारायणाभ्यां च रहसि सर्वमले ॥ नारायणो
 नारदाय सेवेन निरताय च ॥ १९ ॥ जगाद कृष्णचरितं यच्छ्रुतं धर्मवक्त्रतः ॥ ततश्च प्रार्थितः प्राह गर्गाचार्याय नारदः ॥ २० ॥ नारायणमुखो वा
 ब्धां सर्वीश्रीकृष्णसंहिताम् ॥ इति श्रुत्वा परं ज्ञानं हरभक्ति समन्वितम् ॥ २१ ॥ चकार पूजनं गर्गो नारदस्य महात्मनः ॥ उवाच नारदो गर्गत्रिकाल
 ज्ञं च पार्षति ॥ २२ ॥ नारद उवाच ॥ मया तुभ्यं श्रावितं च यशः संक्षेपतो हेरः ॥ वैष्णवानां प्रियं गर्गत्वमेतद्विपुलं कुरु ॥ २३ ॥ सर्वपांका मं दं श

श्वत्कृष्णभक्तिविवर्द्धनम् ॥ ममप्रियं कुरुष्विभोशास्त्रं तु परमादुतम् ॥ २४ ॥ वचसाममपि प्रेद्रकृष्णद्वैपायनेन च ॥ सर्वशास्त्रात्परं श्रेष्ठं श्रीमद्भागव-
 तं कृतम् ॥ २५ ॥ ब्रह्मन्यथाभागवतं गोपयिष्याम्यहंतथा ॥ त्वत्कृतं श्रावयिष्यामि बहुलाश्रयभूते ॥ २६ ॥ इति श्रीसम्मोहनतंत्रपर्वतीहरस-
 वादे श्रीगर्गसंहितामाहात्म्ये प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ महादेव उवाच ॥ श्रुत्वा देवीषु वचनं गर्गाचार्या महामुनिः ॥ विनयावनतो भूत्वा प्रहसन्निद्रमप्रवृत्त-
 ॥ १ ॥ गर्ग उवाच ॥ त्वया ब्रह्मन्वचश्चोक्तं कठिनसर्वतः स्फुटम् ॥ तथापि च करिष्यामि त्वं करोषि कृपां यदि ॥ २ ॥ इत्येवमुक्तो भगवान्ब्राह्मणः सर्वभ-
 ग्ले ॥ स्ववीणां वादयन्नायन् ब्रह्मलोकं ययौ सुदा ॥ ३ ॥ गर्गांचले कविर्गर्गः शास्त्रं चक्रे महद्दुतम् ॥ निरूपितं च संवादं देवेषु बहुलाश्वयोः ॥ ४ ॥
 नानाकृष्णचरित्रैश्च विचित्रैः परिपूरितम् ॥ श्लोकैर्द्वैदशसहस्रैः सुधामिष्टैरलंकृतम् ॥ ५ ॥ यच्छ्रुतं गुरुवक्त्राच्च यदृष्टं श्रीहरिर्महतं ॥ तत्सर्वं च-
 रितं गर्गः संहितायां समादधे ॥ ६ ॥ श्रीगर्गसंहितानाम्नाकथाभूत्कृष्णभक्तिदा ॥ यस्याः श्रवणमात्रेण सर्वकार्यं च सिध्यते ॥ ७ ॥ अत्रैवोदाहंती म-
 मि तिसंहितासंपुरातनम् ॥ यस्य श्रवणमात्रेण सर्वपापं प्रणश्यति ॥ ८ ॥ वज्रस्यापि सुतो राजा प्रतिबहुर्नृपो ह्यभूत् ॥ तस्य राज्ञः प्रियादिवमालिनी-
 नामवर्तते ॥ ९ ॥ मथुरायां कृष्णपुत्र्यां भार्यया साहितो नृपः ॥ संतानार्थं विधानेन बहून्पुत्रान्श्चकार ह ॥ १० ॥ गावश्च बहवो देवाः सुपुत्रेभ्यः-
 सवत्सकाः ॥ तथा तेन कृता यज्ञादक्षिणाभिः प्रयत्नतः ॥ ११ ॥ गुरवो ब्राह्मणा देवाः पूजिता भोजनेर्धनैः ॥ पुत्रो न जातस्तदपि ततश्चिता तु-
 रोऽभवत् ॥ १२ ॥ ताबुभौदंपती नित्यं चिंताशोकपरायणौ ॥ पितरोऽस्य जलदंतं कवोष्णमुपभुञ्जते ॥ १३ ॥ राज्ञः पश्चात्प्रपश्य आश्रयो-
 स्माकं तर्पयिष्यति ॥ इत्येवं स्मरतस्तस्य दुःखिताः पितरोऽभवन् ॥ १४ ॥ नवांधवानमित्राणि नामात्यमुहदस्तथा ॥ शोचयत्यस्य भूषस्य न-
 गजाश्वाः पदातयः ॥ १५ ॥ नैराशं भूपतेस्तस्य नित्यं मनसि वर्तते ॥ जनस्य सुतहीनस्य नास्ति वै जन्मनः फलम् ॥ १६ ॥ गृहं शून्यं ह्यपुत्रस्य
 दुःखितं च मनः सदा ॥ देवमानुषपितृणां नृणां त्वंसुतं विना ॥ १७ ॥ पुत्रमुत्पादयेत्प्राज्ञो तस्मात्सर्वप्रयत्नतः ॥ यज्ञस्तेषां भूमिलोके परलो-
 के गतिर्भवेत् ॥ १८ ॥ तेषां तु पुण्यकर्तृणां पुत्रजन्म गृहभवेत् ॥ आयुरारोग्यसंपत्तिरपि गेहे प्रवर्तते ॥ १९ ॥ एवं विचिंत्य मनसानुगमलभ-
 ते नृपः ॥ श्वेतास्वभूद्वर्जान् दृष्ट्वा चक्रे शोकमहानंशम् ॥ २० ॥ तस्यैकदा मधुपुरेशोऽदिल्योऽपि मुनीश्वरः ॥ स्वेच्छया स उपागच्छत्प्रतिबाहुं विलो-

क्रितुम् ॥ २१ ॥ तं दृष्ट्वा सहस्राराजं त्रित्युत्थानासनादिभिः ॥ निवेद्य मधुपर्कदिं श्रकारपूजनमुदा ॥ २२ ॥ उदासीनं नृपं दृष्ट्वा कृत्वा विश्वयमे
 वच ॥ ऋषिस्तमभिनं द्याथ स्वस्ति वाचनपूर्वकम् ॥ २३ ॥ प्रच्छकुशलं रज्यसत्स्वगेषु भूपते ॥ निवेदिं तु स्वकुशलं प्रत्याहनृपसत्तमः ॥ २४ ॥
 ॥ राजो वाच ॥ पूर्वदोषेण यद्दृष्टं स्वदुःखं किं ब्रवीम्यहम् ॥ ऋपयस्त्वा दश ब्रह्मन्कनजानंति संप्रतम् ॥ २५ ॥ सौख्यं नराहू नपुरे मम नैवै तु दृश्य
 ते ॥ किं करोमि क्व गच्छामि पुत्रप्राप्तिः कथं भवेत् ॥ २६ ॥ राज्ञः पश्चान्न पश्यामो योस्माकं पालयिष्यति ॥ इत्येवं स्मरतः सर्वाहुः खिताभिर्भव
 न्यजाः ॥ २७ ॥ उपायं वद मे ब्रह्मन्त्वं साक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥ येनापि निष्कलः पुत्रो वं शक्यते भविष्यति ॥ २८ ॥ महादेव उवाच ॥ इति श्रुत्वा वाचो
 देवि दुःखितस्तनृपस्य च ॥ उवाच मुनि शोडिल्यः कश्मलं शमयन्निव ॥ २९ ॥ इति श्रीसमोहनतंत्रपार्वतहरिसंवादे गर्गसं० भा० द्वि० अध्यायः ॥ २ ॥
 ॥ शोडिल्य उवाच ॥ उपायाश्च कृत्वा राजन्वहश्च पुरात्स्वया ॥ परंतु तैः सुतो ह्येको न जातः कुलदीपकः ॥ १ ॥ तस्माच्छृणु विधानेन भार्ये
 यासहितः श्रुचिः ॥ धनदां पुत्रदां राजन्मुक्तिदां गर्गसंहिताम् ॥ २ ॥ सर्वददात्यसौ विष्णुर्लघूयुषेन वै कलौ ॥ पुत्रादिमुखसंपत्तिः संहिता श्रोतृ
 णानृणाम् ॥ ३ ॥ नरेन्द्रश्च न्मुनि संहितायाः नवाहयज्ञेन जनाः पुनीताः ॥ इहैव सौख्यं परमायुतं तस्तस्तु गोलोकपुरं व्रजंति ॥ ४ ॥ रोगीषु
 मान् रोगगणात्प्रमुच्यते भीतो भयाद्दधनगश्च वंधनात् ॥ श्रुत्वा कथानिर्धन एति वै भवं मूर्खो भवेत्पंडित एव सत्वरम् ॥ ५ ॥ विप्रो थविद्वान्विजयी
 नृपात्मजो वै श्योनिधी शोषुषलोपि निर्मलः ॥ श्रुत्वा कथां प्राप्तमनोरथो भवेत्स्त्रीणां जनानामतिदुर्लभोपि हि ॥ ६ ॥ निष्कारणो भक्तिश्रुतः शृ
 णोति हि सर्वो मिमांसेषु निगणं संहिताम् ॥ विजित्य विघ्नान्प्रविजित्य नाकपाण्गोलोकधाम प्रवरं श्रयातिसः ॥ ७ ॥ प्रबधकल्पनागरींहितायाश्चतु
 र्लभा ॥ सहस्रजन्मपुण्येन लभ्यते भूते लघुप ॥ ८ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्च दिनानां नियमो न हि ॥ सर्वदा श्रवणं चोक्तं मुक्तिमुक्ति करं कलौ ॥ ९ ॥
 न जने समयेनापि प्रभाते किं भविष्यति ॥ श्रोतुं संहितायाश्च नवाहश्रवणततः ॥ १० ॥ ज्ञानेन ब्रह्मचर्येण चैकमुक्तेन भूपते ॥ एकज्ञेन हवि
 ष्येण फलहा रेण वा पुनः ॥ ११ ॥ मिष्टान्नं पूरिकांचैव गोधूमस्य यवस्य वा ॥ अश्वीयात्सैन्धवं कंदं धिदुग्धं धिधानतः ॥ १२ ॥ विष्णोः प्रसादं
 मुंजीतनाप्रसादं नृपोत्तम ॥ श्रद्धया तु प्रकुर्वीत श्रवणं सर्वकामदम् ॥ १३ ॥ धूमिशायी भवेत्प्राज्ञो धो धलभिवर्जितः ॥ कथां प्ररुशुषाच्छत्वा

सर्वकामफलभेत् १४ ॥ गुरुभक्तिर्वहानानानास्तिकानांचपापिनाम् ॥ अवैष्णवानां दुष्टानां कथायाश्च फलं न हि ॥ १५ ॥ सुसुहूर्ते कथायां
 स्वगृहे कारयेन्नरः ॥ ब्रह्मक्षत्रियविदशूद्रान्समाहूय स्वकान्स्वकान् ॥ १६ ॥ मंडपं कदलीखंडैः प्रकुर्याद्भक्तिः सुधीः ॥ अयेतु कलशं धृत्या
 जलपूर्णसप्लवम् ॥ १७ ॥ पूर्वविनायकं पूज्यतत्पश्चात्तु न व्रह्मन् ॥ ततश्च पुस्तकं पूज्यवत्कारपरिपूजयेत् ॥ १८ ॥ सुवर्णदक्षिणां दत्त्वा ह्यश
 तोरजतस्य वा ॥ कलशे श्रीफलं धृत्या मिष्टान्नं तु निवेदयेत् ॥ १९ ॥ प्रकुर्याद्दार्तिकं भक्त्या संपूज्य तु लसीदलैः ॥ समाप्तिदिवसे राजन्प्रदक्षिण
 मुपाचरेत् ॥ २० ॥ परदारतं धूर्तैर्वादिनां शिवान्दिदम् ॥ अवैष्णवं क्रोधपरं वत्कारं तु न कल्पयेत् ॥ २१ ॥ वादीर्चनिदं कौमूखैर्वा गार्थायां भग
 माचरेत् ॥ दुःखदृताचसर्वेषां स तु श्रोताहतः स्मृतः ॥ २२ ॥ गुरुशुश्रूषणे रक्तो विष्णुभक्तः कथार्थवित् ॥ गाथां श्रोतुं मनोयस्य स श्रोता श्रेष्ठ उच्य
 ते ॥ २३ ॥ शुद्धः स आचार्यकुलप्रजातः श्रीकृष्णभक्तो बहुशास्त्रवेत्ता ॥ कृपाकरः सर्वजनेषु नित्यसंदेहहरि कथितः स वक्ता ॥ २४ ॥ वरणं श्रा
 ळणानां च यथाशक्त्या च कारयेत् ॥ कथाविघ्ननिवृत्त्यर्थं द्वादशाक्षरविद्यया ॥ २५ ॥ कथांतु धीरकंठेन वाचयेत्प्रहरत्रयम् ॥ कथायास्तत्र विप्रान्ने
 द्विपरं कारयेद्बुधः ॥ २६ ॥ लघुशंकादिं कंकृत्वा भूत्वानिरीणवैशुचिः ॥ प्रक्षाल्य पाणी पादौ च मुखप्रक्षालनं चरेत् ॥ २७ ॥ नवहपूजनं
 चोक्तं खंडे विज्ञानकेतुप ॥ पुस्तकं पूजयित्वा च पुष्पनैवेद्यचंदनैः ॥ २८ ॥ सुवर्णरजताद्यैश्च वाहनाद्यैः स दक्षिणैः ॥ वस्त्रभूषणगंधाद्यैश्चैव चिक
 पूजयेत्सुधीः ॥ २९ ॥ विशान्वा नवसाहस्रैस्तथानवशताम्यप ॥ तथानवनववापिपायसैर्वानवद्विजान् ॥ ३० ॥ भोजयेत्तु यथाशक्त्या कथा
 याश्च फलं लभेत् ॥ कथायास्तत्र विप्रामेकीर्तनं कारयेद्बुधः ॥ ३१ ॥ स्त्रीजनैः पुरुषैः सार्द्धं विष्णुभक्तिसमन्वितैः ॥ कांस्यशंखमुदंगद्यौर्जयश
 ष्ढैरितस्ततः ॥ ३२ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्च पुस्तकं गुरुरवेजनः ॥ निधाय स्वर्णसिंहे वैदव्यात्सोते हरिप्रजेत् ॥ ३३ ॥ इतिते कथितं राजन्किं भूय
 श्रोतुमिच्छसि ॥ संहिताश्रवणेनापि मुक्तिमुक्तिः प्रदृश्यते ॥ ३४ ॥ इति श्रीसंमोहनतंत्रे पार्वतीहरसंवादे श्रीगर्गसंहितामाहात्म्ये श्रवणविधिव
 र्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ महादेव उवाच ॥ इदं वचः श्रीसुनिशस्य श्रुत्वा प्रहस्य राजान तस्तु सस्य क्व ॥ कुरु त्वं संपुत्रं मुनेर्मांश
 रण्यं त्वं श्रावयं वंदरेः संहितां च ॥ १ ॥ श्रुत्वा भूषवश्चकार सखदंपारायणं मंडपं कृत्वा श्रीयमुनातेट्टे मुनिवरः श्रुत्वाऽऽयत्तुर्माथुराः ॥ पूजनाथ

दिने तथा परदिने राजाथदानं त्वदाद्विप्रभ्यावरभोजनं बहुधनं श्रीयादवद्रोमहान् ॥ २ ॥ शांडिल्याय मुनीन्द्राय रथाश्वाश्चन्द्रविणमहत् ॥ गोपसुप्री
 निरत्नानि संपूज्य प्रददौ नृपः ॥ ३ ॥ श्रीमद्गोपालकृष्णस्य ममोक्तं सर्वमंगलं ॥ सहस्रनामशांडिल्यः सर्वदोषहरं जगौ ॥ ४ ॥ कथावसाने राजे
 द्रः शांडिल्येन प्रणोदितः ॥ दृष्यैभक्त्या ब्रजपतिं श्रीमन्मदनमोहनम् ॥ ५ ॥ ततः प्रादुरभूत्कृष्णः प्रियथापार्थदेः सह ॥ वंशीवेनधरः श्यामः शो
 टिमन्मथमोहनः ॥ ६ ॥ दृष्ट्वागतं तं शांडिल्यो राज्ञा च सर्वश्रोतृभिः ॥ प्रणमंतु च काराशुस्तुतिं च कोविधानतः ॥ ७ ॥ ॥ शांडिल्य उवा
 च ॥ वैकुण्ठलीलाप्रपंचमनोहरं नमस्कृतं देवगणैः परं वरम् ॥ गोपाललीलाभियुतं भजाभ्यहंगोलोकांथं शिरसानमाभ्यहम् ॥ ८ ॥ प्र
 तिबाहुरुवाच ॥ गोलोकांथगिरिराजपते परेशं वृंदावने शुकृतनित्यविहारलील ॥ राधापते ब्रजवधूजनगीतकीर्तौ गीविंदगोकुलपते किल
 तेजयोस्तु ॥ ९ ॥ ॥ राज्ञुवाच ॥ वृंदावने शराधेशपुरुषोत्तममाधव ॥ भक्तानां त्वंतु सुखदस्त्वामहं शरणं गता ॥ १० ॥ सर्वैश्रोतार
 ऊजुः ॥ श्रीनाथे जगन्नाथ ह्यपराधं क्षमस्व नः ॥ सुपुत्रं देहि भूपायाऽस्मभ्यं भक्तिस्वपादयोः ॥ ११ ॥ ॥ महादेव उवाच ॥ इति श्रुत्वास्तु
 तं देवि भगवान्भक्तवत्सलः ॥ उवाच प्रणतान् सर्वान्मघगंभीरयागिरा ॥ १२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मुनिन्द्रशृणु मद्वाक्यं राजासर्वजनैः
 सह ॥ वचनं युष्मदादीनां सफलं च भविष्यति ॥ १३ ॥ गणैकथिता ब्रह्मज्ञान्येयं गर्गसंहिता ॥ सर्वदोषहरा पुण्याचतुर्वर्गफलप्रदा ॥ १४ ॥ थ
 ये मनोरथं यथांछति मनुजाः कलौ ॥ तं तदास्य तिसर्वैभ्यो श्रीमुनेर्गर्गसंहिता ॥ १५ ॥ ॥ शिव उवाच ॥ इत्युक्त्वा राधायासाद्धर्माधवोऽन्तर
 धीयत ॥ मुनिभूपादयः सर्वैश्रोतारश्च सुदंययुः ॥ १६ ॥ शांडिल्यश्च मुनिर्द्रव्यं माथुराब्राह्मणान्पृथक् ॥ दत्त्वा राजानमाश्वास्य सोपि पातं द
 धेप्रिये ॥ १७ ॥ ततो भूपति नाराज्ञी गर्भमात्तशोभनम् ॥ सूक्तिकाले सुतो जातो गुणवान्पुण्यकर्मतः ॥ १८ ॥ हृष्टो राजा ब्राह्मणेभ्यः कुमारस्य स
 जन्मनि ॥ गोभू सुवर्णवस्त्राणि गजाश्वादीनि दत्तवाच ॥ १९ ॥ देवैश्च स्वपुत्रस्य सुबाहुना मचाकरोत् ॥ प्रतिबाहुर्नृपश्चैः कृतकृत्यैश्चिभूषद
 ॥ २० ॥ श्रीगर्गसंहितां श्रुत्वा मुक्त्वा सर्वसुखानि च ॥ प्रतिबाहु र्यथा वंते गोलोकांयोगि दुर्लभम् ॥ २१ ॥ स्त्रियं पुत्रंधनं वापि वाहनं च यशो बृहत् ॥
 राज्यं सौख्यं च मोक्षं च दद्याच्छ्रीगर्गसंहिता ॥ २२ ॥ इति सर्वां कथां देवैकथयित्वा च शंकरः ॥ तूष्णीं ब्रुवन्मुनयः पुनस्तं प्राह पार्वती ॥ २३ ॥

गर्गसं०
॥ ३ ॥

पार्वत्युवाच ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्चकथावदममाप्रतः ॥ अद्भुतंचरितंयस्याश्रूयतमाधवस्यहि ॥२४॥ इतिश्रुत्वाकथासर्पभयान्यभगवा
न्भवः ॥ गर्गस्यसंहितायाश्चकथामासहर्षितः ॥ २५ ॥ हयमेधचरित्रस्यसुमेरुनामशौनक ॥ पुनस्तत्रदिनैकेनवर्णयामासहर्षितः ॥२६॥
पुनरूचहरःसाक्षात्शृणुत्वंसर्वमंगले ॥ विल्वकेशवनेसिद्धपटिङ्गाङ्गयोजने ॥ २७ ॥ श्रीमद्भागवतादीनिंसांहितादीनिवैकल्ये ॥ गोटुलस्ये
विष्णुजनैर्वीरवारंचश्रोष्यसि ॥२८॥ सूतउवाच ॥ इतीतिहासंरुद्रस्यसुखाच्छत्वामहाद्भुतम् ॥ वैष्णवीभगवत्यायाप्रसन्नाश्रूयशौनक
॥२९॥ सकृच्छ्रोतुंहरैर्गार्थिविल्वकेशवनेमुने ॥ स्वात्मानंप्रकटंकेतुकलेरादौमनोदधे ॥ ३० ॥ तस्माच्छ्रीरूपिणितत्रनाशवैसर्पमंगला ॥
गंगायादक्षिणतटेप्रादुर्भूतामविष्यति ॥ ३१ ॥ श्रीगर्गसंहितायाश्चमाहात्म्यंकथितंमुने ॥ शृणोतियश्चपठतिपापदुःखैःसमुच्यते ॥ ३२ ॥
इति श्रीसंमोहनतंत्रेपार्वतीहरसंवादेश्रीगर्गसंहितामाहात्म्येचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥२४॥ ॥२५॥ ॥२६॥ ॥२७॥ ॥२८॥ ॥२९॥ ॥३०॥ ॥३१॥ ॥३२॥

इति श्रीमद्गर्गसंहितामाहात्म्यं समाप्तम् ।

इदं पुस्तकं श्रीकृष्णदासात्मज-गङ्गाविष्णु, खेमराजाभ्यां मुम्बय्यां स्वकीय
“ श्रीवेङ्कटेश्वर ” मुद्रालये मुद्रितम् । संवत् १९४९

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ सरस्वत्यै नमः ॥ अथ गोलोकखंडोलिख्यते ॥ ॐ नारायणं नमस्कृत्य नरैश्चैव नरोत्तमम् ॥ तूर्वासार
 स्वर्तव्यासंतोजयमुदीरयेत् ॥ १ ॥ शरद्विकचंपकजश्रियमतीवविद्वेषकम् मिलिन्दमुनिसेवितकुलिशं कंचचिह्नवृतम् ॥ स्फुरत्कंच
 कन्नुरंदलितभक्ततापत्रयम् चलद्दयतिपद्द्वयंहृदिदुधाभिराधापतेः ॥ २ ॥ वदुकमलनियद्यस्थप्यूषमाद्यं पिबति जनवरं यंपातुसां
 गिरंभे ॥ बदरबविहारः सत्यवत्याः कुमारः प्रणतदुरितहारः शार्ङ्गधन्वावतारः ॥ ३ ॥ कदाचिन्नैमिपारण्ये श्रीगोज्ञानिनांबरः ॥ आश्र
 यौशौनकं द्रष्टुं तेजस्वीयोगभास्करः ॥ ४ ॥ तं दृष्ट्वा सहसोत्थाय शौनको मुनिभिः सह ॥ पूजयामास पाद्वाद्यैरुपचारैर्विधानतः ॥ ५ ॥
 ॥ शौनक उवाच ॥ सतांपर्यटनं धन्यं गृहिणां शान्तिस्मृतम् ॥ नृणामन्तस्तमोहारी साधुरेव न भास्करः ॥ ६ ॥ तस्मान्भेहृदिसं
 भूतं स देहनाश्रयप्रभो ॥ कतिधा श्रीहरेर्विष्णोरवतारो भवत्यलम् ॥ ७ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ साधुपुष्टं त्वया ब्रह्म च भगवद्गुणव
 र्णनम् ॥ शृण्वतांगदतां यद्भृच्छतां वितनोति शम् ॥ ८ ॥ अत्रैवोदाहरतोमितिहासपुरातनम् ॥ यस्य स्मरणमात्रेण महादोषः प्र
 शास्यति ॥ ९ ॥ मिथिलानगरे पूर्वबहुलाश्वः प्रतापवान् ॥ श्रीकृष्णभक्तः शान्तात्मा भूवनिरहंकृतिः ॥ १० ॥ अम्बरादागतं दृष्ट्वा नारदं
 मुनिमत्तमम् ॥ सम्पूज्य चासने स्थाप्य कृताञ्जलिभाषत ॥ ११ ॥ श्रीजनक उवाच ॥ योनादिरात्मा पुरुषो भगवान्प्रकृतेः परः ॥ क
 स्मात्तुं समाधत्ते तन्मे शूहि महामते ॥ १२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ गोसाधुदेवता विप्रवेदानां रक्षणायैव ॥ तनुं धत्ते हरिः साक्षाद्भग
 वानात्मलीला ॥ १३ ॥ यथानटः स्वलीलायां मोहितो न परस्तथा ॥ अन्ये दृष्ट्वा च तन्मायां मुहुस्तेन संशयः ॥ १४ ॥ श्रीजनक
 उवाच ॥ कतिधा श्रीहरेर्विष्णोरवतारो भवत्यलम् ॥ साधूनां रक्षणार्थं हि कृपया वदमां प्रभो ॥ १५ ॥ श्रीनारद उवाच ॥
 अंशांशोऽस्तथा विशः कलाः पूर्णः प्रकथ्यते ॥ व्यासद्यैश्च स्मृतः षष्ठः परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ १६ ॥ अंशांशस्तु मरीच्यादिरशा ब्रह्मादयस्त
 था ॥ कलाः कपिलकूर्माद्या आवेशाभार्गवादयः ॥ १७ ॥ पूर्णो नृसिंहो रामश्च श्वेतद्वोपाधिपोहरिः ॥ वैकुण्ठोऽपि तथा यज्ञो न नारायणः
 स्मृतः ॥ १८ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोके धाम्निराजते ॥ १९ ॥ कार्याधिकारकुं

न्तःसदाशास्त्रेप्रकीर्तिताः ॥ तत्कार्यभारं कुर्वन्तस्तैःशाशाविदिताःश्रभोः ॥ २० ॥ येषामन्तर्गतेविष्णुःकार्यकृत्वचिनिर्गतः ॥ नानाऽऽ
वेशावतारांश्चविद्धिराजन्महात्मते ॥ २१ ॥ धर्मविज्ञायकृत्वत्वायःपुनरंतरधीयत ॥ युगेयुगेवर्तमानःसोऽवतारःकलाहरेः ॥ २२ ॥ चतुर्भु
होभवेद्यत्रदृश्यतेचरसानव ॥ अतःपरंचवीर्याणिसत्पूर्णःश्रकथ्यते ॥ २३ ॥ यस्मिन्सर्वाणिजेजांसिलीयन्तेस्वतेजसि ॥ तंवंदन्तिपेरसा
क्षात्परिपूर्णतमंस्वयम् ॥ २४ ॥ पूर्णस्यलक्षणंयंत्रयंपश्यन्तिपृथक्पृथक् ॥ भावेनापिजनाःसोयंपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ २५ ॥ परिपूर्णत
मःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोनाऽन्यएवहि ॥ एककार्यार्थमाऽऽगत्यकोटिकार्यचकारह ॥ २६ ॥ पूर्णःपुराणःपुररुषोत्तमोत्तमः परात्परोयःपुररुषःपरे
श्वरः ॥ स्वयंसदाऽऽनन्दमयंकृपाकरंशरणंब्रजाम्यऽहम् ॥ २७ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ तच्छुक्त्वाहर्षितोराजारोमांचीप्रभिवि
ब्हलः ॥ प्रामृश्यनेत्रेश्चुपूर्णनारदंवाक्यमब्रवीत् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णःकंनहेतुना ॥ आ
गतोभारतेखंडेद्वारावत्याविराजते ॥ २९ ॥ तस्यगोलोकनाथस्यगोलोकंथामसुन्दरम् ॥ कर्मण्यऽपरिमेयाणिब्रूहिब्रह्मनबृहन्मुने ॥ ३० ॥
यदातीर्थाटनंकुर्वन्शतजन्मतपःपरः ॥ तदासत्संगमेत्याऽऽनुश्रीकृष्णंप्राप्तुयान्नरः ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्णदासस्यचदासदासःकदुर्भवेयं
मनसाद्वीचित्तः ॥ योदुर्लभोदेववरैःपरात्मासमेकंथंगोचरआदिदेवः ॥ ३२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वंराजशादूलश्रीकृष्णेष्टो
हरिप्रियः ॥ तुभ्यंचदर्शनंदातुंभक्तेशोत्रागमिष्यति ॥ ३३ ॥ त्वानृपंश्रुतदेवंचिद्धिजदेवोजनार्दनः ॥ स्मरत्यलंद्धारकायामहोभाग्यं
तामिह ॥ ३४ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीकृष्णमाहात्म्यवर्णनंनमप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ श्रीभा
रदउवाच ॥ ॥ जिह्वालञ्छापियःकृष्णंकार्त्तनीयंनकर्तयेत् ॥ लञ्छ्यापिमिक्षेनिश्रेणिसनारोहतिदुर्मतिः ॥ १ ॥ अथतेसंप्रवक्ष्यामिश्री
कृष्णगमनंभुवि ॥ अस्मिन्वाराहकल्पेवैयदूतंतच्छृणुप्रभो ॥ २ ॥ पुरादानववैदत्यानंनरानांखलभूभुजाम् ॥ भूरिभारसमाक्रान्तापृथ्वी
गोरूपधारिणी ॥ ३ ॥ अनाथवदुदंतीवेदयतीनिजव्यथाम् ॥ कंपयतीनिजगंत्रब्रह्माणंशरणंगता ॥ ४ ॥ ब्रह्माथाशस्यतांसद्यःसर्वदेवग
णैर्वृतः ॥ शंकरेणसमंप्रागद्धिकुंठमंदिरंहरैः ॥ ५ ॥ नत्वाचतुर्भुजंविष्णुंस्वाभिप्रायंजगद्दह ॥ अथोद्धिमं देवगणंश्रीनाथः प्राहंतंविधि ॥ ६ ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कृष्णस्वयविगणिताडपतंपरेशसाक्षादखंडमतिदेवमतीवलीलम् ॥ कार्यकदापिनभविष्यतियविनाहगच्छशु
 तस्यविशदंपदमव्ययत्वम् ॥ ७ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ त्वत्तःपरंनजानामिपरिपूर्णतमंस्वयम् ॥ यदियोन्यस्तस्थसाक्षाहोकांक्षश
 यनःप्रभो ॥ ८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तोपिहरिःपूर्णःसर्वदेवगणैःसह ॥ पदवीदर्शयामासब्रह्मांडशिखरोपरि ॥ ९ ॥ नाम
 पादाणुषुनखभिन्नब्रह्मांडमस्तके ॥ श्रीवामनस्यविवरेब्रह्मद्रवसमाकुले ॥ १० ॥ जलयानेनमार्गेणबहिस्तेनिर्ययुःसुराः ॥ कर्लिर्गात्रि
 च्चेदंब्रह्मांडंददृशुस्त्वयः ॥ ११ ॥ इंद्रायणफलानीवलुठंत्यन्यानिवैजले ॥ विलोक्यविस्मिताःसर्वेबभूवुश्चकितइव ॥ १२ ॥ कोटिशोश
 जनार्थवैपुराणामष्टकंगताः ॥ दिव्यप्राकाररत्नादिद्रुमवृंदमनोहरम् ॥ १३ ॥ तद्रूढदृददृशुदेवाविरजायास्तदंशुभम् ॥ तरंगितक्षौमशुभ्रसा
 पानैर्भास्वरं परम् ॥ १४ ॥ तंदृष्ट्वाप्रचलन्तस्तेत्पुरंजमुरुत्तमम् ॥ असंख्यकोटिमार्तड्योतिपांमंडलमहत् ॥ १५ ॥ दृष्ट्वाप्रताडिता
 क्षान्तेतेजसार्थर्षिताः स्थिताः ॥ नमस्कृत्वथततेजोदध्यौषिष्वाज्ञयाविधिः ॥ १६ ॥ तज्ज्योतिर्मंडलेऽपश्यत्साकारंधामशान्तिमत् ॥
 तस्मिन्महाद्रुतंदीर्घमृणालधवलं परम् ॥ सहस्रवदंशेषंदृष्ट्वा निभुःसुरास्ततः ॥ १७ ॥ तस्योत्संगेमहालोकोगोलोकोलोकवदितः ॥ यत्र
 कालःकलयतामीश्वरोधाममानिनाम् ॥ १८ ॥ राजन्नप्रभवेन्मायामनश्चित्तंमतिर्ह्यहम् ॥ नविकारोविशत्येवनमहांश्चगुणाःकुतः ॥ १९ ॥
 तत्रकंदर्पलावण्याःश्यामसुंदरविग्रहाः ॥ द्वारिगंतुंचाम्बुदितान्यषेधकृष्णपापदाः ॥ २० ॥ देवाःकुतुः ॥ लोकपालावथसर्वेब्रह्मनि
 ष्णुमेहेश्वराः ॥ श्रीकृष्णदर्शनाथीयशक्राद्याआगताइह ॥ २१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तच्छ्रुत्वातदभिप्रायंश्रीकृष्णायसमीप
 नाः ॥ ऊर्ध्वदेवप्रतीहारगतवाचांतःपुरं परम् ॥ २२ ॥ तदाविनिर्गताकाचिच्छतचंद्राननासखी ॥ पीतांबरावेत्रहस्तासाऽपृच्छद्रौंजिन
 सुरान् ॥ २३ ॥ चंद्राननोवाच ॥ कस्यांडस्याधिपदेवायूर्यंसर्वसमागताः ॥ वदताञ्जगमिव्यामितस्मैभगवतेब्रह्मम् ॥ २४ ॥
 देवाःकुतुः ॥ अहोअंडान्युतान्यानिनास्माभिर्दीक्षितानिच ॥ एकमंडंप्रजानीभोऽपरंनस्तिनःशुभे ॥ २५ ॥ श्रीचन्द्राननायान् ॥
 ब्रह्मदेवलुठंतर्हिहकोटिशोब्रह्मंडराशयः ॥ तेषुयूयंथादेवास्तथांडेऽडेपृथकपृथक ॥ २६ ॥ नामप्राभंनजानीथकदानात्रसमागतः ॥

जडबुद्ध्याप्रहृष्येष्टहाहापिपिनिर्गताः ॥ २७ ॥ ब्रह्मांडमेकंजानितियत्रजातास्तथाजनाः ॥ मशकाश्चयथातःस्थ्याऔदुनरफलेषु
 ॥ २८ ॥ श्रीनारदुवाच ॥ उपहास्यंगतदेवाइत्थंतूर्णीस्थिताःपुनः ॥ चकितानिवतानदृष्ट्वाविष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ २९ ॥ श्रीनि
 ष्युरुवाच ॥ यस्मिन्नदृष्टश्रिगर्भोऽवतारोभूस्तनातनः ॥ त्रिविक्रमनखोद्भिन्नेतस्मिन्नेष्टिस्थितावयम् ॥ ३० ॥ श्रीनारदुवाच ॥
 ॥ तच्छ्रुत्वातंचंश्लथ्यशीघ्रमन्तःपुरंगता ॥ पुनरागत्यदेवेष्वप्याज्ञादत्वागतापुरम् ॥ ३१ ॥ अथेदं वणाःसर्वेगोलेकंदृष्टुःपरम् ॥
 तत्रगोवर्द्धनोनामगिरिराजोविराजते ॥ ३२ ॥ वसंतमानिनीभिश्चगोपीभिर्गौणावृतः ॥ कल्पवृक्षलतासैथरासमंडलमंडितः ॥ ३३ ॥
 यत्रकृष्णनदीश्यामतोलिकाकोटिमंडिता ॥ वैदूर्यकृतसोपानास्वच्छन्दगतिरुत्तमा ॥ ३४ ॥ वृंदावनत्राजमानदिव्यद्रुमलताकुलम् ॥ चि
 त्रपक्षिमधुव्रातैवैशीवटविराजितं ॥ ३५ ॥ पुलिनेशीतलेवायुर्मदगामीवहत्यलम् ॥ सहस्रदलपद्मानांजोविक्षेपयन्सुहुः ॥ ३६ ॥
 मध्येनिजनिकुंजोस्तिद्वित्रिशङ्करनसंयुतः ॥ प्राकारपरिषायुक्तोरुणाक्षयवटाजिरः ॥ ३७ ॥ ससधापद्मरागाग्रजिकुड्यविभूषितः ॥
 कोटीदुमंडलाकारैर्वितानैरुलिकाद्युतिः ॥ ३८ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैःपुष्पमन्दिरवर्त्मभिः ॥ जातभ्रमरसंगीतोमत्तवर्हि
 पिकस्वनः ॥ ३९ ॥ बालार्ककुंडलधराःशतचन्द्रप्रभाः स्त्रियः ॥ स्वच्छन्दगतयोरत्नैःपश्यन्त्यःसुंदरंमुखम् ॥ ४० ॥
 रत्नाजिरेषुघावंत्योहारकेयूरभूषिताः ॥ कणनूपुरैकिकिण्प्यच्छूडामणिविराजिताः ॥ ४१ ॥ कोटिशःकोटिशोषावोद्धारिद्रा
 रिमनोहराः ॥ इधेतपर्वतसंकाशादिव्यभूषणभूषिताः ॥ ४२ ॥ पयस्विन्यस्तरुण्यश्शीलरूपगुणैर्युताः ॥ सवत्साःपीतपुच्छश्चब्रजंत्यो
 भव्यभूर्तिकाः ॥ ४३ ॥ घंटासंजीरसंरावाःकिंकिणीजालमंडिताः ॥ हेमशृंगेहेमतुल्यहारमालाःस्फुरत्प्रभाः ॥ ४४ ॥ पाटलाहरिता
 स्ताम्राःपीताःश्यामाविचित्रिताः ॥ धूम्राःकोकिलवर्णाश्चयत्रागावस्त्वनेका ॥ ४५ ॥ समुद्रवद्बुधदाश्चतरुणीकरचिन्हिताः ॥ कुरंगव
 द्विलंबद्विगोवत्सैर्मंडिताःशुभाः ॥ ४६ ॥ इतस्ततश्चलंतश्चगोणेषुमहावृषाः ॥ दीर्घकन्धसंगाब्बायत्रथर्मधुरंधराः ४७ ॥ गोपाल
 वेत्रहस्ताश्श्यामावंशीधराःपराः ॥ कृष्णलीलांप्राग्यंतोरौगमंदनमोहनैः॥४८॥इत्थंनिजनिकुंजतन्त्रत्वामथ्येताःसुराः॥ ज्योतिषांमंड

लंपद्मसहस्रदलशोभितम् ॥ ४९ ॥ तदूर्ध्वपोडशदलंततोष्टदलपकजम् ॥ तस्योपरिस्फुरद्दीर्घसोपानत्रयमंडितम् ॥ ५० ॥ सिंहास
नंपरदिव्यकौस्तुभैःसचिंतंशुभैः॥ददृशुर्देवताःसर्वाःश्रीकृष्णराधयायुतम्॥५१॥दिव्यैरष्टसखीसंघमोहिन्यादिभिरन्वितम् ॥ श्रीदामाब्जैःसे
व्यग्नानमष्टगोपालसेवितैः॥५२॥ हंसार्भैर्वर्जनांदोलचामरैर्व्रत्रमुष्टिभिः ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशैःसेवितंछत्रकोटिभिः ॥५३॥ श्रीराधिकालं
कृतवामबाहुंस्वच्छन्दवक्रकृत्तदक्षिणाग्निम् ॥ वंशीधरंमुन्दरमन्दहासंभ्रूमंडलमोहितकामराशिम् ॥ ५४ ॥ वनप्रभंपद्मदलयतेक्षणंप्रलं
बबाहुंबहुपीतवाससम् ॥ वृंदावनोन्मत्तमिलिंदशब्दवैराजितंश्रीवनमालयाहारिम् ॥ ५५ ॥ कांचीकलंकंकणनूपुरद्युतिलसन्मनोहारिभो
ज्ज्वलस्मितम् ॥ श्रीवत्सरत्नोत्तमकुन्तलश्रियकिरीटहारंगदकुंडलत्विषं ॥ ५६ ॥ दृङ्घतमानन्दसमुद्रमग्नवत्प्रहर्षिताश्चाश्रुकलकुलक्ष
णाः ॥ ततःपुराःप्रांजलयोनताननमुर्मुरारिंपुरुषंपरायणं ॥ ५७ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलकखंडेनारदबहुलाश्र्वसंगदिश्री
गोलोकधामवर्णननामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ श्रीजनकउवाच ॥ ॥ मुनेदेवामहात्मानंकृष्णदृङ्घापरात्परम् ॥ अत्रैकैचकिरेतत्रतन्भ
न्नूहिदृपांकुरु ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सर्वेषांपश्यततेषांवैकुण्ठोपिहरिस्ततः ॥ उत्थायाष्टभुजःसाक्षालीनोभूत्कृष्णविग्रहो ॥ २ ॥
तदवचागतःपूर्णसिंहश्वंडविक्रमः ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशोलीनोभूत्कृष्णतेजसि ॥ ३ ॥ रथे लक्षहयेशुभ्रस्थितश्चागतवांस्ततः ॥ श्वत
द्वीपाधिपोभूमासहस्रभुजमंडितः ॥ ४ ॥ श्रियायुक्तःस्वायुधाब्जःपापदैःपरिसेवितः ॥ संप्रलीनोबभूवशुसोपिश्रीकृष्णविग्रहः ॥ ५ ॥
तदवचागतःसाक्षाद्रामराजीवलोचनः ॥ धनुर्बाणधरःसीताशोभितोभ्रातृभिवृतः ॥ ६ ॥ दशकोट्यकंसकेशोचामरैर्दोलिते रथे ॥ असं
ख्यवानैर्द्राब्जेलक्षचक्रपनस्वने ॥ ७ ॥ लक्षच्वजेलक्षहयेशातकौभेस्थितस्ततः ॥ श्रीकृष्णविग्रहेयूष्णःसंप्रलीनोबभूवह ॥ ८ ॥ तदेतन्ना
गतःसाक्षद्यज्ञानारायणोहरिः ॥ प्रस्फुरत्प्रलयदोपज्वलदग्निशिखीपमः ॥ ९ ॥ रथेज्योतिर्मयैदृश्यादक्षिणाब्जःसुरेश्वरः ॥ सांग्घिलीना
बभूवशुश्रीकृष्णेश्यामविग्रहे ॥ १० ॥ तदाचागतवान्साक्षान्नरनारायणःप्रभुः ॥ चतुर्भुजोविशालाक्षोमुनिवेपोवनद्युतिः ॥ ११ ॥
तडित्कोटिजटाजूटःप्रस्फुरद्दीर्घसोपानत्रयमंडितः ॥ १२ ॥ सर्वेषांपश्यततेपामाश्र्वयमनसांनृप ॥ गंगोपली

नेवभवाशुश्रीकृष्णेश्यामसुंदरे ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमाक्षाच्छ्रीकृष्णचस्थयग्रंथुं ॥ ज्ञात्वादेवाःस्तुतिचक्रुःपरिस्मयमागताः ॥ १४ ॥
 श्रीदेवाञ्जुः ॥ कृष्णायपूर्णपुरुषायपरत्परायज्ञेश्वरायपरकारणकारणाय ॥ राधावरायपरिपूर्णतमायसाक्षाद्गोलोकधामधिपणायन
 मःपरस्मै ॥ १५ ॥ योगेश्वराःकिलवदन्तिमहःपरंत्वांतत्रैवसात्वतमनाःकृतविग्रहं च ॥ अस्माभिरद्यविदितयददेऽद्वयततस्मैनमोःसुब्रह्म
 सांपतयेपरस्मै ॥ १६ ॥ व्यंग्येनवाननहिलक्षणयाकदापिस्फटिनयञ्चकवयोनिविज्ञातिमुल्याः ॥ निर्देश्यभावरहितप्रकृतेःपरंचत्वांत्राज्ञान
 गुणमलंशरणंत्राजामः ॥ १७ ॥ त्वांब्रह्मकेचिद्वयतिपरेचकालंकेचित्प्रशांतमपरेभुविकर्मरूपम् ॥ पूर्वचयोगमपरेकिलकर्तृभावश्चन्या
 क्तिभिर्नोविदितशरणं गताःस्म ॥ १८ ॥ श्रेयस्करंभगवतस्तवपादसेवाहित्वाथतीर्थयजनदितपश्चरन्ति ॥ ज्ञानेनयेचविदितत्वहुविग्रसं
 चैःसताडिताःकिलभवन्तिनेकृतार्थाः ॥ १९ ॥ विज्ञाप्यमद्यकिमुदेवअशेषसाक्षीयःसर्वभूतहृदयपुविराजमानः ॥ देवैर्नमद्भिरभलशय
 मुक्तैर्देहैस्तस्मैनमोभगवतेपुरुषोत्तमाय ॥ २० ॥ योराधिकहृदयसुन्दरचन्द्रहारःश्रीगोपिकानयनजीवनमूलहारः ॥ गोलोकधामधिपण
 ध्वजआदिदेवःसत्त्वविपत्सुविबुधान्परिपाहिपाहि ॥ २१ ॥ वृंदावनेशगिरिराजपतेव्रजेशगोपालवपकृतनित्यविहारलील ॥ राधापतेश्रुतिध
 राधिपतेधारांतंगोवर्द्धनोद्धरणउद्धरधर्मधाराम् ॥ २२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तोभगवान्साक्षाच्छ्रीकृष्णोणोकुलेश्वरः ॥ प्रत्या
 हप्रणतान्देवान्भयंगंभीरयागिरा ॥ २३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ हेसुरज्येष्ठहंभोदेवाःशृणुतमद्ब्रुवः ॥ यादवेषुचजन्यध्वमशैःस्त्रीभि
 र्मेदज्ञया ॥ २४ ॥ अहंचावतरिष्यामिहरीष्यामिभुवोभरम् ॥ करिष्यामिचःकार्यंभविष्यामियदोःकुले ॥ २५ ॥ वेदामवेचनविप्रासुख
 गावस्तनुमम ॥ अङ्गानिदेवतायूयसाधवोद्भवोहृदि ॥ २६ ॥ युगेयुगेचवाच्येतयदापाखण्डिभिर्जनैः ॥ धम्मःऋतुर्दयासाक्षात्तद्दाम्नां
 सृजाम्यहम् ॥ २७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तवंतंजगदीश्वरंहराराधापतेप्राणवियोगविह्वला ॥ दावाग्निनादुःखलतेवमूच्छताऽश्रु
 कंपरोमांचितभावसंवृता ॥ २८ ॥ श्रीराधोवाच ॥ भुवोभंगहर्तुमलंब्रजेभुवंकृतंपरमेशपथंशृणोत्वतः ॥ गतेत्वयिप्राणपतेचिश्नह
 कदाचिदत्रैवधारयाम्यहम् ॥ २९ ॥ यदात्वमेवंशपथंनमन्यसेद्वितीयवारांबुदयामिवाकपथम् ॥ प्राणोथेरांतुमतीविह्वलःकंपूरुहूलःक

णवद्भूमिष्यति ॥ ३० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ त्वयासहगमिष्यामिमांशोचंकुरुराधिके ॥ हरिष्यामिभुवोभारंकरिष्यामिवचस्तव ॥
॥ ३२ ॥ श्रीराधिकोवाच ॥ यत्रवृंदावनान्स्तिरयत्रनोयसुनानदी ॥ यत्रगोवर्द्धनोनास्तित्रमेनमनःसुखम् ॥ ३२ ॥ श्री
नारदउवाच ॥ वेदनागक्रोशभूमिस्वधाम्नःश्रीहरिःस्वयम् ॥ गोवर्द्धनंचयमुनाप्रिषयामासभूपरि ॥ ३३ ॥ तदाब्रह्मादेवगणैर्नत्वान
त्वापुनः ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंसमुवाचह ॥ ३४ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अहंकुत्रभविष्यामिकुत्रत्वंचभविष्यसि ॥ एते
कुत्रभविष्यतिकैर्गृहैःकैश्चानामभिः ॥ ३५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ वसुदेवस्येद्वक्यांभविष्यामिपरःस्वयम् ॥ रोहिण्यांमत्क
लाशेषोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३६ ॥ श्रीसाक्षाद्दुस्मिणीभैष्मीशिवाजंबवतीतथा ॥ सत्याचतुलघीभूमौसत्यभामावसुन्धरा ॥ ३७ ॥
दक्षिणालक्ष्मणाचैवकालिन्दीविरजातथा ॥ भद्राच्छीमित्रविंदाचजाह्नवीपापनाशिनी ॥ ३८ ॥ रुक्मिण्यांकामदेवश्चप्रद्युम्नइतिविश्रुतः ॥
भविष्यतिनसंदेहेस्तस्यत्वञ्चभविष्यसि ॥ ३९ ॥ नंदोद्रोणोवसुःसाक्षाद्यशोदासाधरास्मृता ॥ वृषभानुःसुचन्द्रश्चतस्यभार्याकलवती ॥
॥ ४० ॥ भूमौकीर्तिरितिख्यातातस्याराधाभविष्यति ॥ सदारसंकरिष्यामिगोपीभिर्व्रजमण्डले ॥ ४१ ॥ इति श्रीमद्भगवत्पादसं
हितायांगोलोकखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेआगमनोद्योगोवर्णनानामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥४॥ ॥४॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नन्दोपनन्दभवनाः श्रीदामसुबलःसखा ॥ स्तोत्रकःकृष्णोर्जुनोश्शुश्र्वनवनन्दगृहोविधे ॥ १ ॥ विशालपभते
जस्त्विदेवप्रस्थवरूथपाः ॥ भविष्यतिसाथोमेव्रजेषुइवृषभानुषु ॥ २ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ कस्यवैनन्दपदवीकस्यवैवृषभानुता ॥ वदुदेव
पतेसाक्षादुपनन्दस्यलक्षणम् ॥ ३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ गाःपालयन्तिवोपुसदागोवृत्योयनिज्ञम् ॥ तेगोपालामयाप्रोक्तास्तेयांत्वं
लक्षणंशृणु ॥ ४ ॥ नन्दःप्रोक्तःसगोपालैर्नवलक्षणवांपतिः ॥ उपनन्दश्चकथितःपञ्चलक्षणवांपतिः ॥ ५ ॥ वृषभानुःसउक्तोयोदशलक्षण
वांपतिः ॥ गवाकोटिगृहेयस्यनन्दराजःसखहि ॥ ६ ॥ कोत्बर्धचवांपस्यवृषभानुवरस्तुसः ॥ एतादृशोव्रजेद्वैतुचन्द्रोद्रोणखहि ॥ ७ ॥
सर्वलक्षणलक्ष्याब्धौगोपराजोभविष्यतः ॥ शतचन्द्रानानांचसुन्दरीणांसुवाससाम् ॥ ८ ॥ गोपीनामद्ब्रजैरस्यज्ञानशुश्रोभविष्यति ॥

जडबुद्ध्याप्रहृष्येगृहान्नापि विनिर्गताः ॥ २७ ॥ ब्रह्मांडमेकं जानंति यत्र जातास्तथाजनाः ॥ मन्त्राकाश्वयथानःस्थायौदंनफलप्लेवं
॥ २८ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ उपहास्यंगता देवा इत्थं पूर्णास्थिताः पुनः ॥ चकितानि वतान् दृष्ट्वा विष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ २९ ॥ श्रीवि
ष्णुरुवाच ॥ यस्मिन्नैडेष्टुश्रिगर्भौऽवतारो भूत्सनातनः ॥ त्रिविक्रमनखोद्भिन्नैतस्मिन्नैडेस्थिता वयम् ॥ ३० ॥ श्रीनारद उवाच ॥
॥ तच्छ्रुत्वा तंच संश्लथ्य शीघ्रमन्तः पुरंगता ॥ पुनरागत्य देवैर्योष्याह्लादं त्वागता पुरम् ॥ ३१ ॥ अथ देवगणः सर्वगोलोकं दृष्टुः परम् ॥
तत्र गोवर्द्धनो नाम गिरि राजो विराजते ॥ ३२ ॥ वसंतमानिनी भिक्षोपी भिगौ गणवृतः ॥ कल्पवृक्षलतासंधैरासमंडलमंडितः ॥ ३३ ॥
यत्र कुण्डनदी श्यामा तोलिका कोटि मंडिता ॥ वैदूर्यकृतसोपानास्वच्छन्दगतिरुत्तमा ॥ ३४ ॥ वृंदावनभ्राजमानं दिव्यद्रुमलताकुलम् ॥ चि
त्रपक्षिमधुना तैर्वशीषद विराजितं ॥ ३५ ॥ पुलिने शीतले वायुर्मदगामी वहत्यलम् ॥ सहस्रदलपद्मानां जो विक्षेपयन्मुहुः ॥ ३६ ॥
मध्ये निजकुंजोऽस्ति द्रवित्रिशद्भनसंयुतः ॥ प्राकारपरिवायुक्तोरुणाक्षयवटाजिरः ॥ ३७ ॥ सप्तधापद्मरागायाजिरकुड्यविभूषितः ॥
कोटौ दुमंडलाकारैर्वितानैर्गुलिकाद्युतिः ॥ ३८ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैः पुष्पमन्दिरवल्मीभिः ॥ जातभ्रमरसंगीतोमतर्वाहै
पिकस्वनः ॥ ३९ ॥ बालककुंडलधराः शतचन्द्रप्रभाः स्त्रियः ॥ स्वच्छन्दगतयोरत्नैः पश्यन्त्यः सुंदरमुखम् ॥ ४० ॥
रत्नाजिरेषु धावंत्योहारकेयूरभूषिताः ॥ कणनूपुरकिंकिण्यञ्जूडामणिविराजिताः ॥ ४१ ॥ कोटिशः कोटिशो गावोद्धारिद्रा
रिमनोहराः ॥ इवेतपर्वतसंकाशादिव्यभूषणभूषिताः ॥ ४२ ॥ पयस्विन्धस्तूरुण्यश्चशीलरूपणैर्युताः ॥ सवत्साः पीतपुच्छाश्च त्रजन्त्यो
भव्यमूर्तिकाः ॥ ४३ ॥ घंटा मंजरी संरवाः किंकिणी जालमंडिताः ॥ हेमशृंग्यो हेमतुल्यहारमालाः सुराश्रभाः ॥ ४४ ॥ पाटलाहरिता
स्तात्राः पीताः श्यामा विचित्रिताः ॥ धूम्राः कोकिलवर्णाश्च यत्र गावस्त्वनेके धा ॥ ४५ ॥ समुद्रवद्बुधदाश्च तरुणी करचिह्विताः ॥ कुरंगव
द्विलंबद्विगोवत्सैर्मंडिताः शुभाः ॥ ४६ ॥ इतस्तत्तत्श्वलंतश्च गोगणेषु महावृषाः ॥ दीर्घकन्धरसंगाब्बायात्र यर्मधुरंधराः ४७ ॥ गोपाला
वेत्रहस्ताश्च श्यामा वंशीधराः पराः ॥ कृष्णलीलाप्रगायंतोरगैर्मदनमोहनैः ॥ ४८ ॥ इत्थं निजनि कुंजन्तत्रत्वामथ्ये गताः सुराः ॥ ज्योतिषां मंड

लपद्मसहस्रदलशोभितम् ॥ ४९ ॥ तदूर्ध्वेषोडशदलंततोष्टदलपकजम् ॥ तस्योपरिस्फुरदोर्धिसोपानत्रयमंडितम् ॥ ५० ॥ सिंहास
नंपरदिव्यकौस्तुभैःखचितंशुभैःदृढशुद्धवताःसर्वाःश्रीकृष्णरंधयायुतम् ॥ ५१ ॥ दिव्यैरष्टसखीसंघैर्मोहिन्यादिभिरन्वितम् ॥ श्रीदाभाद्यैःसे
व्यमानमष्टगोपालसेवितैः ॥ ५२ ॥ हंसाभैर्व्यजनांदोलचामरैर्वज्रमुष्टिभिः ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशैःसेवितंछत्रकोटिभिः ॥ ५३ ॥ श्रीराधिकालं
कृतवामबाहुंस्वच्छन्दवक्रकृतदक्षिणांश्रिम् ॥ वंशीधरं सुन्दरमन्दहासंभूमंडलमोहितकामराशिम् ॥ ५४ ॥ वनप्रभंपद्मदलायतक्षेपणं
बबाहुंबहुपतिवाससम् ॥ वृंदावनोन्मत्तमिलिदशब्दैर्वैराजितंश्रीवनमालयाहारिम् ॥ ५५ ॥ कांचीकलांककणपूपुरद्युतिलसम्बनेहारिरमहो
ज्ज्वलस्मितम् ॥ श्रीवत्सरत्नोत्तमकुन्तलश्रियकिरीटहारंगदकुंडलत्विषं ॥ ५६ ॥ दृढात्मानन्दसमुद्रमयवत्प्रहर्षिताश्चाश्रुकलकुलक्ष
णाः ॥ ततःसुराःप्राजलयोनतानानेमुंरुरारिंपुरुषंपरायणं ॥ ५७ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्री
गोलोकधामवर्णननामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ श्रीजनकउवाच ॥ १ ॥ मुनेदेवामहात्मानंकृष्णदंष्ट्रापरात्परम् ॥ अग्रैकिक्रिकिरेतत्रतन्मे
ब्रूहिद्वपांकुरु ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषांविकुंडोपिहरिस्ततः ॥ उत्थायाष्टभुजःसाक्षात्नीभूत्कृष्णविग्रहे ॥ २ ॥
तदैवचागतःपूर्णौसिंहश्चंद्रविक्रमः ॥ कोटिमूर्यप्रतीकाशोलीनोभूत्कृष्णतेजसि ॥ ३ ॥ रथेलक्षहयेशुभ्रेस्थितश्चागतवांस्ततः ॥ श्वेत
द्वीपाधिपोभूमासहस्रमुजमंडितः ॥ ४ ॥ त्रियायुक्तःस्वायुधाढ्यःपार्षदैःपरिसेवितः ॥ संप्रलीनोबभूवाशुसोपिश्रीकृष्णविग्रहे ॥ ५ ॥
तदैवचागतःसाक्षाद्रामोरजीवलोचनः ॥ धनुर्बाणधरःसीताशोभितोभ्रातृभिर्युतः ॥ ६ ॥ दशकोढ्यकंसकाशेचामरैर्दोलिते रथे ॥ असं
ख्यवानैर्द्राढ्ये लक्षकधनस्वने ॥ ७ ॥ लक्षज्वेलक्षहयेशातकौभेस्थितस्ततः ॥ श्रीकृष्णविग्रहे पूर्णःसंप्रलीनोबभूवह ॥ ८ ॥ तदैवचा
गतःसाक्षात्बहो नारायणो हरिः ॥ प्रस्फुरत्प्रलययोदोपज्वलदग्निशिखोपमः ॥ ९ ॥ रथेभ्योतिर्मथेदृश्योदक्षिणाढ्यःसुरेश्वरः ॥ सोपिलीनो
बभूवाशुश्रीकृष्णेऽश्यामविग्रहे ॥ १० ॥ तदाचागतवान्साक्षात्प्रनारायणःप्रभुः ॥ चतुर्भुजोविशालक्षोभुनिवेशधनद्युतिः ॥ ११ ॥
तडित्कोटिजटादृष्टःप्रस्फुरद्गीर्णमंडलः ॥ मुनींद्रमंडलैर्दिव्यैर्मंडितोखंडितप्रतः ॥ १२ ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषामाश्वर्यमनसानृप ॥ सोपिली

नेवभूवाशुश्रीकृष्णेश्यामसुदिरे ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमसाक्षाच्छ्रीकृष्णचर्य्यप्रभुं ॥ ज्ञात्वादेवाःस्तुतिचक्रुःपरविस्मयमगताः ॥ १४ ॥
 श्रीदेवाञ्जुः ॥ कृष्णायपूर्णपुरुषायपरात्परायज्ञेश्वरायपरकारणकारणाय ॥ राधावरायपरिपूर्णतमाश्रयाशाहलोकधामधियणायन
 मःपरस्मै ॥ १५ ॥ योगेश्वराःकिलवदन्तिमहःपरंत्वांतत्रैवसात्वतमनाःकृतविग्रहच ॥ अस्माभिरब्धविदितंयददेऽद्भ्यंतैतस्मैनमोः ॥ अह
 सांपतयेपरस्मै ॥ १६ ॥ व्यंग्येनवाननहिलक्षणयाकदापिस्फोटिनयच्चकवयोनविशतिसुखाः ॥ निर्देश्यभावरहितंप्रकृतेःपरंचर्वांग्रहनि
 गुणमलंशरणब्रंजामः ॥ १७ ॥ त्वांब्रह्मकेचिद्वयतिपरेचकालंकेचित्प्रशांतमपरेभुविकर्मरूपम् ॥ पूर्वचयोगमपरेकिलकर्तुंभावमन्या
 क्तिभिर्नैवदितंशरणंताःस्म ॥ १८ ॥ श्रेयस्करंभगवतस्तवपादसेवांहित्वाथतीर्थयजनदितप्रथरन्ति ॥ ज्ञानेनयेचविदितवहुवधस
 वैःसंतडिताःकिलभवन्तिनतेकृतार्थाः ॥ १९ ॥ विज्ञाप्यमद्यकिमुद्वअशेषसाक्षीयःसर्वभूतहृदयेषुविराजमानः ॥ देवैर्नमद्भिरमलाशय
 मुक्तेर्देस्तस्मैनमोभगवतेपुरुषोत्तमाय ॥ २० ॥ योराधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहारःश्रीगोपिकानयनजीवनमूलहारः ॥ गोलोकधामधिपण
 ध्वजआदिदेवःसत्त्वंविपत्सुविबुधान्परिपाहियाहि ॥ २१ ॥ वृंदावनेशगिरिराजपतेब्रजेशगोपालवेषकृतनित्यविहारलील ॥ राधापेतश्रुतिध
 राधिपतेधरांतंगोवर्द्धनेद्धरणउद्धरधर्मधाराम् ॥ २२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तोभगवात्साक्षाच्छ्रीकृष्णोऽगोकुलेश्वरः ॥ प्रत्या
 हप्रतान्देवान्मधगंभीरयागिरा ॥ २३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ हेसुरज्येष्ठेशंभोदेवाःशृणुतमद्बचः ॥ यादवेषुचजन्यध्वमशैःस्त्रीभि
 र्मदज्ञया ॥ २४ ॥ अहंचावतरिष्यामिह्रियामिभुवोभरम् ॥ करिष्यामिचःकार्यंभविष्यामियदोःकुले ॥ २५ ॥ वेदामेवचनंविप्रासुख
 गावस्तनुर्मम ॥ अङ्गानिदेवतायूंसाधोब्रह्मसवोहृदि ॥ २६ ॥ युगेयुगेचबाध्येतयदापाखण्डिभिर्जनैः ॥ धर्मःऋतुदयासाक्षात्तदत्मान
 मृजाम्यहम् ॥ २७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तवंतंजगदीश्वरंहराराधापतिंप्राणवियोगविह्वला ॥ द्वावाग्निनादुःखलतेवमृच्छताऽश्रु
 कंपरोमांचितभावसंबृता ॥ २८ ॥ श्रीराधोवाच ॥ भुवोभरंहतुंमलंब्रजेभुवंकृतंपरमेशप्रथंशृणोत्वतः ॥ गतेत्वयिप्राणपतेचयथह
 कदाचिद्वैवधनधारयाम्यहम् ॥ २९ ॥ यदात्वमेवंशपथंमन्यसेद्वितीयवारांबुदयामिवाकथम् ॥ प्राणोधेरंगंतुमतीवविह्वलःकपूरधूलःक

गवह्मिष्यति ॥ ३० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ त्वयासहगमिष्यामिमाशोचंकुरुराधिके ॥ हरिष्यामिभुवोभारंकरिष्यामिवचस्त्व ॥
 ॥ ३२ ॥ श्रीराधिकोवाच ॥ यत्रवृंदावनंनस्ति यत्रनयमुनानदी ॥ यत्रगोवर्द्धनोनास्ति तत्रमेनमनःसुखम् ॥ ३२ ॥ श्री
 नारदउवाच ॥ वेदनागक्रोशभूमिस्वधाम्नःश्रीहरिःस्वयम् ॥ गोवर्द्धनंचयमुनाप्रिषयामासभूपरि ॥ ३३ ॥ तदाब्रह्मादेवगणैर्नत्वान
 त्वापुनःपुनः ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णंसमुवाचह ॥ ३४ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अहंकुत्रभविष्यामिकुत्रंचभविष्यसि ॥ एते
 कुत्रभविष्यतिकैर्गृहैकैश्चनमभिः ॥ ३५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ वसुदेवस्यदेवक्यांभविष्यामिपरःस्वयम् ॥ रोहिण्यांमत्क
 लशेषोभविष्यतिनसंज्ञयः ॥ ३६ ॥ श्रीसाक्षादुक्मिणीभैष्मीशिवाजंभवतीतथा ॥ सत्याचतुलसीभूमौसत्यमामावसुधरा ॥ ३७ ॥
 दक्षिणालक्ष्मणचैवकालिन्दीविरजातथा ॥ भद्रान्हीर्मित्रविंदाचजाह्नवीपापनाशिनी ॥ ३८ ॥ रुक्मिण्यांकामदेवश्चप्रद्युम्नइतिविश्रुतः ॥
 भविष्यतिनसन्देहस्तस्यत्वञ्चभविष्यसि ॥ ३९ ॥ नंदोद्रोणोवसुःसाक्षादशोदासाधरास्मृता ॥ वृषभानुःसुचन्द्रश्चतस्यभायांकलावती ॥
 ॥ ४० ॥ भूमौकीर्तिरितिल्यातातस्यांराधाभविष्यति ॥ सद्गारांसंकरिष्यामिगोपीभिर्ब्रजमण्डले ॥ ४१ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसं
 हितायांगोलोकखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेआगमनोद्योगवर्णनानामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥४॥ ॥४॥
 ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नन्दोपनन्दभवनाः श्रीदामासुबलःसखा ॥ स्तोकाःकृष्णोर्जुनोर्शुश्र्वनवनन्दगृहविधे ॥ १ ॥ विशालर्षभते
 जस्विदेवप्रस्थवरूपः ॥ भविष्यतिसखायोमत्रजेषुइवृषभानुषु ॥ २ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ कस्यैवैन्दपदवीकस्यैवैवृषभानुता ॥ वददेव
 पतेसाक्षादुपनन्दस्यलक्षणम् ॥ ३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ गाःपालयन्तिघेषुसदगोवृत्तयोनिशम् ॥ तेगोपालामयाप्रोक्तास्तेपाल्य
 लक्षणंशृणु ॥ ४ ॥ नन्दःप्रोक्तःसगोपालैर्नवलक्षगवांपतिः ॥ उपनन्दश्चकथितःपञ्चलक्षगवांपतिः ॥ ५ ॥ वृषभानुःसउक्तोयोदशलक्षग
 वांपतिः ॥ गवांकोटिर्गृहैस्यनन्दराजःसएवहि ॥ ६ ॥ कोत्वर्धचर्गवांस्यवृषभानुवरस्तुसः ॥ एतादृशौत्रजेद्वौतुसुचन्द्रोद्रोणएवहि ॥ ७ ॥
 सर्वलक्षणलक्ष्याब्जौगोपराजौभविष्यतः ॥ इतचन्द्राननानंचसुन्दरीणांसुवाससाम् ॥ ८ ॥ गोपीनामदूद्वेजैर्यज्ञानश्रुथोभविष्यति ॥

॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ हेदीनवन्धोहृदयजगत्कारणकारण ॥ प्रथम्यलक्षणसर्वतन्मेतद्वृत्तिपरं धर ॥ १३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कोटीनामुनिभिः कथितं विद्वे ॥ दशदुन्दयत्रभवेत्सोपि धृश्रः श्रकथ्यते ॥ १० ॥ गोलोकवासिन्यः कथितं काश्चित्शिवैरेव पात्रिकाः ॥ शृत्वा तु कराः काश्चित्काश्चिच्छ्रयोपकारकाः ॥ ११ ॥ पार्षदाख्यस्तथा काश्चिच्छ्रिवृन्दवनपालिकाः ॥ गोनद्रेर्वादिवासिन्यः काश्चित्शुभोपायपकाः ॥ १२ ॥ मेनिक्षुजनिवासिन्यो भविष्यति तत्र जेमम ॥ एवञ्च यमुनायूजो हविषूथएव च ॥ १३ ॥ रसायामधुप्रायश्चित्प्रजायान् शैव च ॥ ललिताया विशाखायामायायूथो भविष्यति ॥ १४ ॥ एवं द्वाप्तसखीनाञ्च सखीनां किलपोडश ॥ इति त्रिजगत्सखीनां चतुश्रुत्तानाञ्च श्रुतविवे ॥ १५ ॥ श्रुतिरूपान्नाहूपायैथिलाः कौशलास्तथा ॥ अयोध्यापुरवासिन्यो यत्र सीतापुलिदकाः ॥ १६ ॥ यासां मया वरोदतो वैषुभुगे युगे ॥ तासां यूथो भविष्यन्ति गोपीनां मद्भ्रजेशुभे ॥ १७ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ एताः कथं व्रजेभाव्याः केन पुण्येन कैवरेः ॥ दुर्लभं हि पदं तवैयोगिभिः पुरुरोत्तम ॥ १८ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ श्वेतद्वीपे च भूमानं श्रुतयत्पुष्टुः परम् ॥ उग्रतीभिर्गिराभिश्च प्रसन्नो भूत्सहस्रपात् ॥ १९ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥ वरवृणीत यूथं वै यन्मनोवाङ्छितं महत् ॥ येषां प्रसन्नो हंसाक्षतेषां किं दुर्लभं हितत् ॥ २० ॥ श्रीश्रुतयञ्जुः ॥ ॥ वाङ्मनो गोचरतीतं तो न ह्यायेतु तत् ॥ आनन्दमात्रमिति यद्ददंती हपुराविदः ॥ २१ ॥ तद्द्रपदं श्यास्माकं यदि देवो रोहिनः ॥ श्रुत्वैतद्दर्शयामासं स्वलोकं प्रकृतैः परम् ॥ २२ ॥ केवलानुभवानन्दमात्रमक्षरमव्ययम् ॥ यत्र वृद्धानां नाभवनं कामदुर्घट्टुमैः ॥ २३ ॥ मनोरमनिक्षुंजल्यसर्वतु सुखसंयुतम् ॥ यत्र गोवर्द्धनेनाममुनिर्झरदरीयुतः ॥ २४ ॥ रत्नधतुमयः श्रीमान् सुपुक्षिणसंवृतः ॥ यत्र निर्भलपानीयाकालिन्दीसरीतां वरा ॥ रत्नबद्धो भयतदहंसपद्मादिसंकुला ॥ २५ ॥ नानाराससोन्मत्तं यत्र गोपीकदंबकम् ॥ तत्कदंबकमध्यस्थकिशोराकृतिरच्युतः ॥ २६ ॥ दर्शयित्वा च ताः प्राह ब्रूतं किं करवाणिवः ॥ दृष्टो मदीयोलोको यं यतो नास्ति परं वरम् ॥ २७ ॥ श्रीश्रुतयञ्जुः ॥ ॥ कन्दर्पकोटिलवण्ये त्वयि दृष्टे मनांसिनः ॥ कामिनीभावमासाद्यस्मरक्षिता न्यसंशयम् ॥ २८ ॥ यथा त्वल्लोकवासिन्यः कामतत्त्वेन गोपिकाः ॥ भजति रमणं मत्वा चिकीर्षां जनस्तथा ॥ २९ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥ ॥ दुर्लभो दुर्घटश्चैव युष्माकन्तु मनोरथः ॥ मया तु मोदितः सम्यक्स्त्य

भवितुमर्हति ॥ ३० ॥ आगामिनिविरिचौतुजातेसृष्ट्यर्थमुद्यते ॥ कल्पेसारस्वतेतिव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ ३१ ॥ पृथिव्यांभारतेक्षेत्रे
 माथुरेममंडले ॥ वृंदावनेभविष्यामिप्रेयान्वोराममंडले ॥ ३२ ॥ जारधर्मणसुहृदंसर्वतोधिकम् ॥ मयिसंप्राप्यसर्वाहिकृतकृत्याम
 विष्यथ ॥ ३३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ताश्चगोप्योभविष्यतिपूर्वकल्पपरान्मम ॥ अन्यासांचवगोपीनांलक्षणंशृणुतद्विधे ॥ ३४ ॥
 सुराणांरक्षणार्थारक्षसानांवाधयच ॥ त्रेतायारामचंद्रोद्भूद्रीरोदशरथात्मजः ॥ ३५ ॥ सीतास्वयंवरंगत्वाधनुर्भुगंचकारसः ॥ उवाहजा
 नकीसीतारामोरजीवलोचनः ॥ ३६ ॥ तंदृष्ट्वामैथिलाःसर्वाःपुरन्ध्योसुदुर्विधे ॥ रहस्युचुर्महात्मानंभर्तानोभवहेरयो ॥ ३७ ॥ तामाह
 राघवेन्द्रस्तुमाशोचंकुरुतस्त्रियः ॥ द्वापरान्तेकरिष्यामिभवतीनांमनोरथम् ॥ ३८ ॥ तीर्थदानंतपःशौचंसमाचरततत्पतः ॥ श्रद्धयापर
 यभक्त्याव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ ३९ ॥ इतिताभ्योवरंदत्वाश्रीरामःकरुणानिधिः ॥ कोसलानुप्रययौधन्वीतेजसाजितभार्गवः ॥ ४० ॥
 मागैवकोसलानार्योरामंदृष्टिसुन्दरम् ॥ मनसावविरैतेवैपतिकन्दुपमोहनम् ॥ ४१ ॥ मनसापिपरंरामोददौताभ्योह्यशेषवित् ॥ मनोर
 थंकरिष्यामिव्रजेगोप्योभविष्यथ ॥ ४२ ॥ आगतंसीतयासाद्धसैनिकैःसहितंरघुं ॥ अयोध्यापुरवासिन्यःश्रुत्वाद्भुसमायुः ॥ ४३ ॥ वी
 क्ष्यतंमोहमापन्नामूर्च्छिताःप्रमविह्वलाः ॥ तेषुस्तपस्ताःसरयूतीरैरामधृतप्रताः ॥ ४४ ॥ आकाशवागभूतासाद्धसैनिकैःसहितैः ॥ भवि
 व्यतिनसन्देहःकालिंदीतीरजेवने ॥ ४५ ॥ पितुर्वीक्याद्यदरामोदंढकाख्यंनंगतः ॥ चचारसीतयासाद्धलक्ष्मणेनधनुष्मता ॥ ४६ ॥
 गोपालोपासकाःसर्वेदंडकारण्यवासिनः ॥ ध्यायन्तःसततंमाँवैरसाध्व्यानतत्पराः ॥ ४७ ॥ येषामाश्रममासाद्यधनुर्बाणधरोयुवा ॥
 तेषांध्यानेगोरामोजटाकुटुम्बदितः ॥ ४८ ॥ अन्यकृतितेतेवीक्ष्यपरंविस्मितमानसाः ॥ ध्यानादुत्थायददशुःकोटिकन्दुपस
 त्रिभम् ॥ ४९ ॥ अचुस्तेयस्तुगोपालोवंशीवेत्रविनाप्रभुः ॥ इत्थंविचार्यमनसानेमुश्रुकुःस्तुतिम्परम् ॥ ५० ॥ वरवृणी
 तसुनयःश्रीरामस्तानुवाच ॥ यथासीतातथासर्वेभूयाःस्मइतिवादिनः ॥ ५१ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ यथाहिलक्ष्मणोभ्रातात
 थाप्राथ्यैवरोयदि ॥ अद्वैवसफलोभाव्योभवद्विर्मथ्यसंगतः ॥ ५२ ॥ सीत्वोपमेववाक्येनदुघटोदुलभोवरः ॥ एकपत्नीव्रतोहंयमथादापुरुपातमः

॥५३॥ तस्मात्तुमद्वेषेण विद्वान्पश्यन्ते भविष्यथ ॥ मनोरथं करिष्यामि भवतां वाञ्छितं परम् ॥ ५४ ॥ इति दुत्वावरं मस्ततः पंचवटीगतः ॥ प
 णशालांसमासाद्य वनवासं चकार ह ॥ ५५ ॥ तद्दर्शनस्मररुजः पुलिच्छः श्रेयमविह्वलाः ॥ श्रीमत्पादरजोद्यूत्वाप्राणांस्त्यक्तुंसमुद्य
 ताः ॥ ५६ ॥ ब्रह्मचारिषु भूत्वारामस्तत्र समागतः ॥ उवाच प्राणसंत्यागं मा कुर्वतस्त्रियो वृथा ॥ ५७ ॥ वृन्दवने द्वे प्राणान्ते भवितानो म
 नोरथः ॥ इत्युक्त्वा ब्रह्मचारितु तत्रैवान्तरधीयत ॥ ५८ ॥ अथ रामो वानरेन्द्रैरावणादीन्निशचरान् ॥ जित्वा लोकमेत्यसीतां पुपुकेण पुरीय
 यौ ॥ ५९ ॥ सीतान्त्वावनेन्द्रो वने लोकापवादतः ॥ अहोसतामपि भुवि भवनं मूरिदुःखदम् ॥ ६० ॥ यदा यदा करोद्यज्ञं रामो राजीवलो
 चनः ॥ तदा तदा स्वर्णमयीं सीतां कृत्वा विधानतः ॥ ६१ ॥ यज्ञसीतासमूहो भून्मदिरैरावस्य च ॥ ताश्चैतन्यधनाभूत्वारं तुरां सं समागताः
 ॥ ६२ ॥ ता आहरावधेन्द्रो न हंगृह्णामि हे प्रियाः ॥ तदो ब्रुस्ताः श्रेयपरारामं दर्शयथात्मजम् ॥ ६३ ॥ कथंचास्मान्गृह्णासि भजन्तीं मे थिलीः
 सतीः ॥ अधर्मी यज्ञकालेषु सततं कार्यसाधिनीः ॥ ६४ ॥ धर्मिष्ठस्त्वञ्जुति योऽधर्मवद्भाषसकथम् ॥ करं गृहीत्वा त्यजसिततः पापमवा
 प्स्यसि ॥ ६५ ॥ श्रीराम उवाच ॥ समीचीनं वचः सत्यो युष्माभिर्गदितं च मे ॥ एकपत्नीव्रतो ह हिराजर्षिः सीतैकया ॥ ६६ ॥
 तस्माद्द्वयं द्वापरान्ते पुण्यं वृन्दवने ॥ भविष्यथ करिष्यामि युष्माकं तु मनोरथम् ॥ ६७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तावज्जेपि भविष्य
 न्ति यज्ञसीताश्च गोपिकाः ॥ अन्यासचैव गोपीनां लक्षणं शृणुता द्विधे ॥ ६८ ॥ इति श्रीमद्भूगार्थसंगो लोकभगवद्ब्रह्मसंवादे उद्योगप्रश्न
 वर्ण० चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ६४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः ॥ लुब्धवैकुण्ठवासिन्य
 स्तथाजितपदाश्रिताः ॥ १ ॥ श्रीलोकाचलवासिन्यः श्रीसख्योपिसुदृजाः ॥ तागोप्योपि भविष्यन्ति लक्ष्मीपतिवराद्भजे ॥ २ ॥ काश्चिद्दि
 व्यादिव्याश्च तथा त्रिशुणवृतयः ॥ भूमिगोप्यो भविष्यन्ति पुण्यैर्नानाविधैः कृतैः ॥ ३ ॥ यज्ञावतारं रुचिरं रुचिचतुत्रद्विस्वपतिम् ॥ मोहिताः प्रीति
 भावेन वीक्ष्य देवजनाः स्त्रियः ॥ ४ ॥ ताश्च देवलोकाक्येन तपस्तेषु हिंसाचले ॥ भक्त्या परमया तामेगोप्यो भाव्यो ब्रजे विधे ॥ ५ ॥ अन्तर्हिते म
 गवति देवेषु स्वप्तरौ मुवि ॥ औपध्योदुःखमापन्ना निष्फला भारते भवन् ॥ ६ ॥ सिद्धयर्थे न तास्तपस्तेषुः स्त्रियो भूत्वा मनोहराः ॥ चतुर्गोप्यती

तेतुप्रसन्नोभूद्धरिःपरम् ॥ ७ ॥ वरंवृणीतचेत्युक्तंश्रुत्वानार्योमहावने ॥ तंदृष्ट्वा मोहंमापन्नाञ्जुर्भर्ताभवात्रनः ॥ ८ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥
 वृन्दानेन्द्रान्तेलताभूत्वामनेहराः ॥ भविष्यथस्त्रियोरसेकरिष्यामिवचश्वः ॥ ९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ भक्तिभावसमायु
 क्ताभूरिभाग्यावराङ्गनाः ॥ लतागोप्योभविष्यन्तिवृन्दारण्येपितामह ॥ १० ॥ जालन्धर्यश्चयानार्योवीक्ष्यवृन्दपतिंहरिम् ॥ अञ्जुर्वा
 ङ्गंहरिःसाक्षादस्माकन्तुवरोभवेत् ॥ ११ ॥ आकाशवागभूतासांभजताशुरमापतिम् ॥ यथावृन्दातथायूयंवृन्दारण्येभविष्यथ ॥ १२ ॥
 समुद्रकन्याः श्रीमत्स्यंहरिदृष्ट्वाचमोहिताः ॥ ताहिगोप्योभविष्यन्तिश्रीमत्स्यस्वरार्द्रजे ॥ १३ ॥ आसीद्राजापृथुःसाक्षान्ममांशश्चण्ड
 विक्रमः ॥ जित्वाशत्रून्पृथुःश्रेष्ठोधराकामान्दुदोहेह ॥ १४ ॥ बर्हिष्मतीभवास्तत्रपृथुदृष्ट्वापुरस्त्रियः ॥ अत्रेःसमीपमागत्यताञ्जुर्भोहविह्वलाः
 ॥ १५ ॥ अयन्तुराजराजेन्द्रःपृथुःपृथुलविक्रमः ॥ कथंवरोभवेन्नोवैतद्भद्रदत्तंमहासुने ॥ १६ ॥ अत्रिरुवाच ॥ गोदोहंकरुताशद्यपृथ्वीयं
 धारणामयी ॥ सर्वदास्थतिवोदुर्गमनोरथमहार्षणम् ॥ १७ ॥ मनोरथंप्रदुदुर्गमनःपात्रेणताश्चगाम् ॥ तस्माद्गोप्योभविष्यन्तिवृन्दारण्येपिताम
 ह ॥ १८ ॥ कामसेनामहेनार्थीदिव्याअप्सरसोवराः ॥ नारायणस्यसहसावभूवुर्गंधमादने ॥ १९ ॥ भर्तृकामाश्चताआहसिद्धेनारायणोमुनिः ॥
 मनोरथोभवोवित्राज्रेगोप्योभविष्यथ ॥ २० ॥ स्त्रियःसुतलवासिन्योवामनंवीक्ष्यमोहिताः ॥ तपस्तत्त्वाभविष्यतिगोप्योवृन्दानेविधे
 ॥ २१ ॥ नागेंद्रकन्यकाःशेषंभेजुर्भंत्यावरेच्छया ॥ संकर्षणस्यरसार्थंभविष्यतिव्रजेचताः ॥ २२ ॥ कश्यपोवसुदेवश्चदेवकीचिदितिः
 परा ॥ झूरःप्राणेशुवःसोपिदेवकोवतरिष्यति ॥ २३ ॥ वसुश्चैवोद्धवःसाक्षादक्षोक्रूरोदयापरः ॥ तृदीकोधनदश्चैवकृतवर्मात्वपापतिः ॥
 ॥ २४ ॥ गदःप्राचीनबर्हिश्चमरुतोह्यग्रसेनउत् ॥ तस्यरक्षांकरिष्यामिराज्यंदत्त्वाविधानतः ॥ २५ ॥ युयुधानश्चांबरीपःप्रह्लादःसात्य
 किस्तथा ॥ क्षीराब्धिःशन्तनुःसाक्षाद्भीष्मोद्रोणोविसूतमः ॥ २६ ॥ शलश्चैवदिवोदासोधृतराष्ट्रोभगोरविः ॥ पांडुःपूषासतांश्रेष्ठोधर्म
 राजेशुधिष्ठिरः ॥ २७ ॥ भीमोवायुर्बलिष्ठश्चमनुःस्वायंभुवोर्जुनः ॥ शतरूपामुभद्राचसवितार्कर्णएवहि ॥ २८ ॥ नकुलःसहदेवश्चस्मृ
 तौद्भवश्चिनीसुतौ ॥ धाताबाल्हीकवीरश्चवन्दिद्राणः प्रतापवान् ॥ २९ ॥ दुर्योधनःकलंरंशोभिमन्युःसोमएवच ॥ द्रौणिःसाक्षाच्छिव

स्यापि रूपं भूमौ भविष्यति ॥ ३० ॥ इत्थं यदोः कौरवाणामन्येषां भूभुजानृणां ॥ कुलेकुले च भवतः स्वः शैः स्त्रीभिर्मदाज्ञया ॥ ३१ ॥ यथे
 वतारभेषूत्ते धाराइयोरमांशकाः ॥ भविष्यारजराज्ञीषुसहस्राणि च षोडश ॥ ३२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा श्रीहरिस्तत्र ब्र
 ह्माणं कमलासनम् ॥ दिव्यरूपां भगवतीं योगमाया सुवाचह ॥ ३३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ देवक्याः सप्तमंगभसंनिष्कृत्य महाम
 ते ॥ वसुदेवस्य भार्यायां कंसत्रासभयात्पुनः ॥ ३४ ॥ नन्दव्रजे स्थितायाश्चोहिण्यां सन्निवेश्य ॥ नन्दपत्न्यां भवत्पुत्रैश्च कृत्वेदं कर्मचा
 द्रुतम् ॥ ३५ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ श्रुत्वा ब्रह्मा द्वैगणैर्नत्वा कृष्णं परात्परम् ॥ भूमिमाश्वास्य वाणीभिः स्वधामसमाययौ ॥ ३६ ॥ परि
 पूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं विद्धि मैथिल ॥ कंसदीनं वधार्थं प्राप्स्ये प्राप्स्ये भूमिमण्डले ॥ ३७ ॥ रोममात्रतनौ जिह्वा भवतीत्ययदनुप ॥ तदापि श्री
 हरेस्तस्य वर्णं ते नृणो महान् ॥ ३८ ॥ नमः पतन्ति विहायथा ब्रह्मात्मसमं नृप ॥ तथा कृष्णगतिं दिव्यां वदन्तीह विपश्चितः ॥ ३९ ॥
 इति श्रीमद्भूर्गोचार्यसंहितायां गोलोकखण्डे भगवद्ब्रह्मसंवादे भगवदागमोद्योगपूरणपञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ४४ ॥ श्रीबहुलाश उवाच ॥
 ॥ कंसः कोथपुरादौ त्यो महाबल पराक्रमः ॥ तस्य जन्मानिकर्माणि ब्रूहि देवर्षिसत्तम ॥ १ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ समुद्रमथने पूर्वं
 कालनेमिं महासुरः ॥ युयुधेविष्णुनासाद्धुद्धते नहते बलात् ॥ २ ॥ शुकेण जीवितस्तत्र संसर्जि विन्याच विद्यया ॥ पुनर्विष्णु योद्धुः काम उद्यो
 गं मनसा करोत् ॥ ३ ॥ तपस्तेपेत दौर्दित्यो मन्दराचलसन्निधौ ॥ नित्यदूवारसंपीत्वा भजन् देवं पितामहम् ॥ ४ ॥ दिव्येषु शतवर्षेषु व्यतीति
 शुपितामहः ॥ अस्थिशेषं वल्मीकं वरं ब्रूहीत्युवाच तं ॥ ५ ॥ कालनेमिरुवाच ॥ ब्रह्माण्डे ये स्थिता देवा विष्णुमूला महाबलाः ॥ ते
 पांहस्तैर्नेमि मृत्युः पूर्णानामपि मा भवेत् ॥ ६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ दुर्लभेयं वरौर्दित्यस्त्वया प्रार्थितः परः ॥ कालान्तरे ते प्रातः स्यान्मद्वाक्यं नृप
 भवेत् ॥ ७ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ कौमारोपि महामह्यैः सततं संयुयोधह ॥ उग्रसेनस्य पत्न्यां कौजम्बलेभेऽसुरः पुनः ॥ ८ ॥ जरा
 संधो मागधेन्द्रो दिजयाय विनिर्गतः ॥ यमुनानिकटे तस्य शिबिरो भूदितस्ततः ॥ ९ ॥ द्विपः कुवलयापीडः सहस्रद्विपसत्वभृत् ॥ बभञ्ज शृंख
 लसंघं दुद्रव शिबिरान्मदी ॥ १० ॥ निपातयन्स शिबिरान्मदीरान्भुजांस्तदात्र ॥ रंगभूम्यामाजगाम यत्र कंसोपियुध्यत ॥ ११ ॥ प

लयितेषु महेषु कंसस्तंतु समागतम् ॥ शुंडादण्डे संगृहीत्वा पातयामास भूतले ॥ १२ ॥ पुनर्गृहीत्वा हस्ताभ्यां भ्रामयित्वा प्रसेनजः ॥ ज
 रासंधस्य सेनार्यां चिक्षेप शतयोजनम् ॥ १३ ॥ तद्द्रुतं बलं दृष्ट्वा प्रसन्नो मगधेश्वरः ॥ अस्ति प्राप्तीदौ कथं च तस्मै कंसाय शंसिते ॥ १४ ॥ अ
 श्वर्बुद्धं हस्तिशंखानां चित्रलक्षकम् ॥ अयुतं चैव दासीनां पारिबर्हजरासुतः ॥ १५ ॥ ब्रह्मयोधीततः कंसो भुजवीर्यमदोद्धतः ॥ माहिष्म
 तीयैर्वीरोर्यैकाकीचण्डविक्रमः ॥ १६ ॥ चाणूरुमुष्टिकः कूटः शलस्तोशलकस्तथा ॥ माहिष्मतीपतेः पुत्रामष्टयुद्धजयैषिणः ॥ १७ ॥
 कंसस्तानाहसाम्नाहिदीयस्वरंगमेवमे ॥ अहंदासो भवेयं भवंतो जयिनो यदि ॥ १८ ॥ अहंजयीचेद्भवतो दासान्स्वर्वां करोम्यहम्
 ॥ सर्वेषां पश्यतं तेषां नगराणां महात्मनाम् ॥ १९ ॥ इति प्रतिज्ञां कृत्वा थयुधैते जयैषिभिः ॥ यदागतं स चाणूरुं गृहीत्वा यादवे श्वरः
 ॥ २० ॥ भूपृष्ठे पोथयामास शब्दमुच्चैः समुच्चरन् ॥ तदायान्तं मुष्टिकाख्यं मुष्टिभिर्युधिनिर्गतम् ॥ २१ ॥ एकेन मुष्टिना तं विपातयामास भूतले ॥
 कूटं समागतं कंसो गृहीत्वा पादयोश्चतम् ॥ २२ ॥ भुजमारुफोद्वधान्तं शलं नीत्वा भुजेन सः ॥ पातयित्वा पुनर्नीत्वा भूमिं तं विचक्रपह ॥ २३ ॥
 अथ तोशलकं कंसो गृहीत्वा भुजयोर्बलत् ॥ निपात्य भूमौ त्वाप्याचिक्षेप दशयोजनम् ॥ २४ ॥ दासभावे च तान्कृत्व तैः सार्द्धयादवे श्वरः ॥
 मद्भक्त्येन यया वाशुप्रवर्षणगिरिं वरम् ॥ २५ ॥ तस्मै निवेद्याभिप्रायं युधेवानरेण सः ॥ द्विविदेनापि विंशत्यादिनैः कंसो ह्यविश्रमम् ॥ २६ ॥
 द्विविदो गिरिमुत्पाद्व्याचिक्षेप तस्य मूर्धनि ॥ कंसो गिरिं गृहीत्वा च तस्योपरि समाक्षिपत् ॥ २७ ॥ द्विविदो मुष्टिना कंसं घातयित्वा नभोगतः ॥
 धावकंसश्चतन्नीत्वा पातयामास भूतले ॥ २८ ॥ मूर्च्छितस्तत्प्रहारणपरङ्कभलमायौ ॥ क्षीणसत्त्वश्चूर्णितस्थिर्दासभावद्गतस्तदा
 ॥ २९ ॥ तेनैवाथगतः कंसः ऋष्यमूकवनंततः ॥ तत्र केशीमहौदत्याहयारूपो धेनस्वनः ॥ ३० ॥ मुष्टिभिर्घातयित्वा तं वशीकृत्वा रुरोह
 तम् ॥ इत्थं कंसो महावीर्यो महेंद्राख्यगिरियौ ॥ ३१ ॥ शतवारं चोज्जहार गिरिमुत्पाद्व्यैदत्यराट् ॥ पुनस्तत्र स्थितं रामं क्रोधं संरक्त्वा च नम
 ॥ ३२ ॥ प्रलयाकं प्रभं दृष्ट्वा नानाशिरसा मुनिम् ॥ पुनः प्रदक्षिणीकृत्य तदंभ्यानि पातह ॥ ३३ ॥ ततः शान्तो भार्गवोपिकंसं प्राह महो
 ग्रहक् ॥ हे कीटमर्कटीडिभतुच्छोसिमशको यथा ॥ ३४ ॥ अब्रैव त्वाहं निदुष्टदक्षित्रिवीर्यमानिनम् ॥ तत्समीपे धुनिदं लक्षभारसमं महत्

॥ ३५ ॥ इदंचविष्णुनादंतशंभेत्त्रयुयुधि ॥ शंभोःकरादिहप्रातश्त्रियाणांवाधायच ॥ ३६ ॥ शदिचेदंतनोषित्वंतदाचकुशुलंभवेत् ॥
 चेदस्यकर्षणंस्याद्घातयिष्यामितेवलम् ॥ ३७ ॥ श्रुत्वावचस्तद्दैत्यःकोदंडंसतालकम् ॥ गृहीत्वापश्यतस्तस्यसज्यकृत्वाथली
 लया ॥ ३८ ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतंशतवारततानह ॥ प्रत्यश्चास्फोटनैवटंकारोभूत्खडित्स्वनः ॥ ३९ ॥ ननादतेनब्रह्मांडंसतलोकैर्विलेः
 सह ॥ विचेष्टुर्दिग्गजास्ताराऽपतन्मूलंडमंडलम् ॥ ४० ॥ धनुःसंस्थाय्यतत्कसोनत्वानत्वाहभागवम् ॥ हेदेवक्षत्रियोनास्मिदैत्योहेतव
 किंकरः ॥ ४१ ॥ तवदासस्यदासोहंपाहिमांपुरुषोत्तम ॥ श्रुत्वाप्रसन्नःश्रीरामस्तस्मैप्रादाद्द्रुश्रुत् ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीजामदग्न्यल
 वाच ॥ ॥ यत्कोदंडंवैष्णवन्तद्येनभङ्गःभिविष्यति ॥ परिपूर्णतमोनत्रसोपित्वांघातयिष्यति ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥
 अथनत्वामुनिकंसोविचरन्समदोन्मदः ॥ नकेपियुयुष्टेनराजानश्चबलिदुः ॥ ४४ ॥ समुद्रस्यतेकंसोदैत्यंनान्नाह्यघासुरम् ॥ सर्पाका
 रंचभूत्कारैल्लहानंददर्शह ॥ ४५ ॥ आगच्छन्तंदशन्तंचगृहीत्वातनिपात्यसः ॥ चकारस्वगलेहारंनिर्भयोदैत्यराड्बली ॥ ४६ ॥
 प्राच्यांतुंगदेशेषुदैत्योरिशोमहावृषः ॥ तेनसार्धसयुयुधेजनापिगबोयथा ॥ ४७ ॥ शृंगाभ्यांपर्वतानुच्चाश्क्षिपकंसमूर्धनि ॥ कंसोणि
 रिसंगृहीत्वाचाक्षिपत्स्यमस्तके ॥ ४८ ॥ जवानमुष्टिनारिष्टंकंसोवैदैत्यपुंगवः ॥ मूर्च्छितंविनिर्जित्यतेनोदीर्घादिशंगतः ॥ ४९ ॥ प्रा
 ग्ज्योतिषेश्वरंभौमनरकाल्यंमहाबलम् ॥ उवाचकंसोयुद्धार्थीयुद्धमदैहदैत्यराट् ॥ ५० ॥ अहंदासोभवेयवोयावन्तोजयिनोयदि ॥ अ
 हंजयिचिद्धवतोदासास्सर्वाक्रोम्यहम् ॥ ५१ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ पूर्वप्रलंबयुयुधेकंसेनापिमहाबलः ॥ मृगेन्द्रेणमृगेन्द्रोऽद्राडुभ्रटनयथ
 ऋटः ॥ ५२ ॥ मल्लयुद्धेगृहीत्वातंकंसोभूमौनिपात्यच ॥ पुनर्गृहीत्वाचिक्षिपप्राग्ज्योतिषपुरान्तरे ॥ ५३ ॥ आगतोथेनुकोनाम्नाकंसंज
 आहरोषतः ॥ नोदायामासदूरेणवलंकृत्वाथदारुणम् ॥ ५४ ॥ कंसस्तंनोदयामासथेनुकंशतयोजनम् ॥ निपात्यचूर्णयामासतदंगुष्ठुष्टिमि
 दूढैः ॥ ५५ ॥ तृणावर्तोभौमवाक्यात्कंसंनोत्त्वानभोगतः ॥ तत्रैवयुयुधैर्दत्यञ्चवलक्षयोजनम् ॥ ५६ ॥ कंसोऽन्तंबलंकृत्वादैत्यनीत्वा
 तदांकरात् ॥ भूम्यांसंपातयामासवर्मंतरुधिरमुत्पात् ॥ ५७ ॥ तुंहेनाथप्रसनंचकंदैत्यंमहाबलम् ॥ कंसोनिपातयामासशुष्टिनावप्रया

तिना ॥ ५८ ॥ उत्थायदैन्योबलवाचसितपक्षोघनस्वनः ॥ क्रोधयुक्तः समुत्पत्यतीक्ष्णतुंडोऽग्रसच्चतं ॥ ५९ ॥ निगीणोपिसवप्रांगस्तद्गुले
 रोधकृच्चयः ॥ सद्यश्चच्छदंतं कंसं शतकं ठोमहावकः ॥ ६० ॥ कंसो बकंसं गृहीत्वा पातयित्वा महीतले ॥ कराभ्यां प्राप्स्यित्वा च युद्धे तं विच
 कर्षह ॥ ६१ ॥ तत्स्वसारं पूतनाख्यां योद्धुः कामामयस्थिताम् ॥ तामाहं कंसः प्रहसन् वाक्यमेशुपूतने ॥ ६२ ॥ त्रियासार्द्धमहं युद्धं न क
 रोमिकदाचन ॥ बकासुरः स्यान्मे आतात्वं च मे भगिनी भव ॥ ६३ ॥ ततो नन्त बलं कंसं विध्य भोमोपि धार्षणः ॥ चकार सौहृदं कंसे सहायार्थ
 सुराप्रति ॥ ६४ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कंसबलवर्णननाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥
 श्रीनारद उवाच ॥ अथ कंसः प्रलंबाद्यैरन्यैः पूर्वजितैश्चतैः ॥ शंबरस्य पुरं प्रागात्स्वाभिप्रायानि वेदयत् ॥ १ ॥ शंबरो ह्यतिवियोपिनयुयोधसते
 नवै ॥ चकार सौहृदं कंसं सवैरतिबलैः सह ॥ २ ॥ त्रिशृंगशिखरे शेते व्योमो नामासुरो बली ॥ कंसपादप्रबुद्धो भूत्क्रोधं संरक्तलोचनः ॥ ३ ॥
 कंसं जघान चोत्थाय प्रबलैर्दृढमुष्टिभिः ॥ तयोर्दुर्द्धमभूद्धोरमितरेतरमुष्टिभिः ॥ ४ ॥ कंसस्य मुष्टिभिः सोपि निःसत्वो भूद्भ्रमातुरः ॥
 भृत्यकृत्वा थंतं कंसः प्रातं मां प्रणनामह ॥ ५ ॥ हे देव युद्धाकांक्षोऽस्मि क्वयमित्वं वदशुमे ॥ प्रोवाच तंतदागच्छ दैत्यम्बाणं महाबलं ॥ ६ ॥
 प्रेरितश्चेति कंसाख्यामया युद्धदिदक्षुणा ॥ भुजवीर्यमदोत्सहः शोणितारव्यपुरं ययौ ॥ ७ ॥ बाणसुरस्तत्प्रतिज्ञां श्रुत्वा रुद्धो ह्यभून्महात् ॥
 तताडलतां भूमध्ये जर्जघन वद्वली ॥ ८ ॥ आजानुभूमिगालतां पातालंतमुपागतम् ॥ कृत्वा तमहाबाणस्तु पूर्वचैनं समुद्धर ॥ ९ ॥
 श्रुत्वा वचः करान्भ्यान्तामुज्जहारमदोत्कटः ॥ प्रचंडविक्रमः कंसः खरदंडं गजेयथा ॥ १० ॥ तथा चोद्धृतयोत्वा तालोकाः सप्ततलादृढाः ॥
 निपेतुर्गिरयेनेकाविचलुर्दृढदिग्गजाः ॥ ११ ॥ योद्धुं तमुद्यतं बाणं दृष्ट्वा गत्यवृषध्वजः ॥ सर्वान्बोधया मासप्रोवाच बलिनन्दनम् ॥ १२ ॥
 कृष्णं विना परंचैतं भूमौ कोपिन जेब्यति ॥ भागवैण वरं दंतं धनुस्मै च वैष्णवं ॥ १३ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा सौहृदं दृष्ट्वा सद्यो वैकंस
 बाणयोः ॥ चकार परयाशां त्याशिवः साक्षान्महेश्वरः ॥ १४ ॥ अथ कंसो दिकप्रतीच्यां श्रुत्वा वत्सं महासुरं ॥ तेन सार्धं सथुषे वत्सलूपेण दे
 त्यराट् ॥ १५ ॥ पुच्छे गृहीत्वा तं वत्सं पथया मासभूतले ॥ वशो कृत्वा थत शैलं म्लेच्छे देशं स्ततो ययौ ॥ १६ ॥ सन्मुखात्कालयवनः श्रुत्वा

दैत्यमहाबलं ॥ निर्ययौसंमुखेयोद्धुराकश्मश्रुगदाधरः ॥ १७ ॥ कंसो गदागृहीत्वास्वांलक्षभारविनिर्मितां ॥ प्राक्षिपद्यवनेन्द्रायसिंहनादम
 आकरोत् ॥ १८ ॥ गदायुद्धमभूद्धोरंततर्हि कंसकालयोः ॥ विस्फुरित्वाङ्गक्षरत्यौद्धेगदेदृणीवभूवतुः ॥ १९ ॥ कंसः कालंसंगृहीत्वापातया
 मासभूतले ॥ पुनर्गृहीत्वा निष्पात्यमृततुल्यं चकारह ॥ २० ॥ बाणवर्षप्रकुर्वन्तीसिनांतं यवनस्य च ॥ गदयापोथयामास कंसो दैत्याधिपो
 बली ॥ २१ ॥ गजांस्तुरंगान् सुरथान् वीरान् भूमौ निपात्य च ॥ जगज्जघनवद्दीरो गदायुद्धो मृधांगणे ॥ २२ ॥ ततश्च द्रुपुमुच्छात्य क्त्वा
 स्वं चरणं परम् ॥ भीतान्पलायितान् म्लेच्छान्न जघानानीतिमान् ॥ २३ ॥ उच्चपादो दीर्घजानुः स्तंभोरुलघिमाकटिः ॥ कपाटवक्षःपी
 नांसः पुष्टः प्रांशुर्बृहद्वज्रः ॥ २४ ॥ पद्मनेत्रो बृहत्केशोरुणवर्णोऽसिस्तांबरः ॥ किरिटीकुण्डलीहारीपद्ममालीलयाकर्करुक् ॥ २५ ॥ खड्गनिर्घंगी
 कवची सुहृद्राब्धो धनुर्धरः ॥ मदीत्कटो यथोजेतुं देवान् कंसो मरावतीम् ॥ २६ ॥ चाणूरमुष्टिकारिष्टशूलतोशलकेशिभिः ॥ प्रलब्धेन वकेना
 पिद्धिविदेन समावृतः ॥ २७ ॥ तृणावर्ताघकूटैश्च भौमबाणाख्यशंखैः ॥ व्योमधेनुकवत्सैश्चरुधेसो मरावतीम् ॥ २८ ॥ कंसदीनागता
 न्दृङ्वाशक्रोदेवाधिपः स्वराट् ॥ सर्वद्वगणैः सार्धयोद्धुकुद्धो विनिर्ययौ ॥ २९ ॥ तपोयुद्धमभूद्धोरंतुलरो महर्षणम् ॥ दिव्यैश्च शस्त्रसंघातै
 र्बाणैस्तीक्ष्णैः स्फुरत्प्रभैः ॥ ३० ॥ शस्त्राधिकारे संजाते रथारूढो महेश्वरः ॥ चिक्षेप वज्रं कंसाय शतधारतडिद्ध्यति ॥ ३१ ॥ मुद्गरेणापितद्व
 प्रंतताडानुमहासुरः ॥ पपातकुलिशं युद्धे छिन्नधारं बभूवह ॥ ३२ ॥ त्यक्त्वा वज्रं तदवज्रीस्वज्जग्राहरोषतः ॥ कंसमूर्ध्नि तताडानुनदंष्ट्र
 त्वाथ भैरवम् ॥ ३३ ॥ सक्षतो नाभवत्कंसो मालाहत इव द्विपः ॥ गृहीत्वा सगदांशुर्वीमष्टधतुमर्याद्दृढम् ॥ ३४ ॥ लक्षभारसमां
 कंसाश्चिक्षेपेन्द्राय दैत्यराट् ॥ तांसमापतती वीक्ष्य जग्राहाशुपुरंदरः ॥ ३५ ॥ ततश्चिक्षेप दैत्याय वीरो नमुचिसूदनः ॥ चचारयुद्धे विदलन्नरी
 च्चातलिसाराथिः ॥ ३६ ॥ कंसो गृहीत्वा परिघं तताडांऽसौ स्फुरद्विषः ॥ तत्प्रहारेण देवेन्द्रः क्षणमूर्च्छामवापसः ॥ ३७ ॥ कंसं मरुद्गणाः स
 वधुप्रक्षैः स्फुरत्प्रभैः ॥ बाणैश्च दद्यामासुर्वशीस्विनमिवांबुदः ॥ ३८ ॥ द्यौः सहस्रयुतो वीरश्चापलंकारयन्मुहुः ॥ तदा तान्कालया
 मासबाणैर्बाणासुरो बली ॥ ३९ ॥ बाणं च वसवो रुद्रा आदित्याः ऋभवः सुराः ॥ जष्टुर्नानाविधैः शस्त्रैः सर्वतोऽद्रिसमागताः ॥ ४० ॥ ततो

भौमासुरःप्राप्तःप्रलंबाद्यसुरैर्नन्दन् ॥ तेनानन्देनदेवास्तेनितुमूर्च्छितारणे ॥ ४१ ॥ उत्थायाश्रुतद्राक्षोगजमारुहरक्तदृक् ॥ नोदयामा
सकंसायमतमैरावतंगजम् ॥ ४२ ॥ अंकुशास्फालनात्कुङ्कपातयंतंपदैर्द्वेषः ॥ शुंडादंडस्यफूत्कारैर्मदयन्तमितस्ततः ॥ ४३ ॥ ब्रव
न्मदंचतुर्दन्तहिमाद्रिमिवदुर्गमम् ॥ नदन्तंशृखलंशुंडांचालयंतंमुहुर्मुहुः ॥ ४४ ॥ घंटाब्बकिंकिणीजालत्तकंबलमंडितम् ॥ गोभूर्द्धच
ग्रसिन्दूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ॥ ४५ ॥ दृढेनमुष्टिनाकंसस्तंतताडमहागजम् ॥ द्वितीयमुष्टिनाशंक्रंसंघानरणगणे ॥ ४६ ॥ तस्यमुष्टिप्र
हारेणदूरेशक्रःपपातह ॥ जानुभ्यांधरणीस्पृष्ट्वागजोपिपिह्लोभवत् ॥ ४७ ॥ पुनरुत्थायनगेन्द्रोदन्तैश्चाहत्यदैत्यपम् ॥ शुंडादंडेनचो
द्धृत्वाचिक्षेपलक्षयोजनम् ॥ ४८ ॥ पतितोपिसवप्रांगःकिंचिद्व्याकुलमानसः ॥ स्फुरदोष्टोतिरुष्टांगोयुद्धभूमिसमायौ ॥ ४९ ॥ कंसोगृही
त्वानगेन्द्रंसन्निपात्यरणगणे ॥ निष्पीड्यशुंडांतस्यापिदंतांशूणीचकारह ॥ ५० ॥ अथैरावतोनगोद्रुद्रावाशुराणांगात् ॥ निपातयन्म
हावीरान्देवधानीपुरीगतः ॥ ५१ ॥ गृहीत्ववैष्णवंचापंसज्यकृत्वाथदैत्यराट् ॥ देवान्निद्रावयामासवाणौघैश्चधनुःस्वनैः ॥ ५२ ॥ ततः
सुरास्तेननिहन्यमानाविदुदुबुलीनधियोदिशान्ते ॥ केचिद्रणमुक्तशिखाबभूवुर्भीताःस्मइत्थंयुधिवादिनस्ते ॥ ५३ ॥ केचित्तथाप्रांजल
योतिदीनवत्संन्यस्तशस्त्रायुधमुक्तकच्छाः ॥ स्थातुरणकंसनृदेवसन्मुखेगतेप्सिताःकेचिदतीविविह्लाः ॥ ५४ ॥ इत्थंसदेवान्प्रगता
न्निरीक्ष्यतान्नीत्वाचांसिहासनमानपत्रवत् ॥ सवैस्तदादैत्यणैर्जनधिपःस्वराजधानीमथुरांसमायौ ॥ ५५ ॥ इतिश्रीमद्भृगुर्गाचार्य
संहितायांगोलेकखंडेनारदबहुलाइवसंवादेद्विग्वजयवर्णनानामसतसोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ श्रीगणेशवाच ॥ ॥ श्रुत्वातदशौन
कभक्तियुक्तःश्रीमैथिलोज्ञानभृतांवरिष्ठम् ॥ नत्वापुनःप्राहमुनिमहान्तंदेवर्षियर्थाहरिभक्तिनिष्ठः ॥ १ ॥ ॥ श्रीबहुलाशुभवाच ॥ ॥
त्वयाकुलंकौविशदेकृतेभैस्वानंददोर्जद्यशसामलेन ॥ श्रीकृष्णभक्तक्षणसंगमेनजोपिसत्स्याद्बहुनाकिमुस्वित् ॥ २ ॥ श्रीराधायापूर्ण
तमस्तुसाक्षाद्भूत्वाव्रजेकिंचरितंचकार ॥ तद्ब्रूहिमेदेवकृपेकृषीशत्रितापदुःखात्परिपाहिमात्वम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीनारदशुभवाच ॥ ॥ ५
न्यकुलयन्निभिनानूपेणश्रीकृष्णभक्तेनपरात्परेण ॥ पूर्णीकृतंयत्रभवान्यजतोयुक्तोहिमुक्ताभवतोनिचित्रम् ॥ ४ ॥ अथप्रभोस्तस्यपपित्र

लीलासुमंगलसंश्रुतात्परस्य ॥ अभूत्सताथीशुविरक्षणार्थनकेवलकंसवधायकृष्णः ॥ ५ ॥ अथैवार्थावृषभानुपत्त्यामावेदयत्पुत्रं ॥
 हसः परात्स्यम् ॥ कलिदंजाकूलनिकुंजदेशेसुमन्दिरेसावतारराजन् ॥ ६ ॥ घनावृतेव्योमिदिनस्यमध्येभाद्रेसितेनगतिथौचसोमे ॥
 अवाकिरन्देवगणाः स्फुरद्भिस्तन्मन्दिरेनन्दनजैः प्रमूनेः ॥ ७ ॥ राधावतारेणतदावभूवुर्नद्योमलाभाश्चादिशः प्रसेदुः ॥ ववुश्चवताअ
 रविन्दरागैः सुशीतलाः सुन्दरमन्दपानैः ॥ ८ ॥ सुतांशरच्चन्द्रशताभिरामांश्चाथकीर्तिसुदमापगोपी ॥ शुभंविधायानुददौद्विजेभ्यो
 द्विलक्षमानंदकरंगवांच ॥ ९ ॥ प्रेवेस्वचिद्रत्नमयूखपूणसुवर्णयुक्तेकृतचन्दनंगे ॥ आंदोलितासाववृषेसखीजनैर्द्वेनेदिनेचन्द्रकलेवभा
 भिः ॥ १० ॥ यद्दर्शनदेवैः सुदुर्लभंयज्ञैरवाप्तजनजन्मकोटिभिः ॥ सविग्रहातांवृषभानुमंदिरेलक्ष्मिलोकाललनाप्रलालनैः ॥ ११ ॥
 श्रीरासरंगस्यविकसच्चन्द्रिकादीपावलीभिर्वृषभानुमन्दिरे ॥ गोलोकद्वूडामणिकंठभूषणार्थात्वापरांतंशुविपर्यटम्यहम् ॥ १२ ॥
 श्रीबहुलाइववाच ॥ ॥ वृषभानोरहोभाग्यस्यराधासुताभवत् ॥ बलावत्यासुचन्द्रेणकिंकृतपूर्वजन्मनि ॥ १३ ॥ श्रीनार
 दउवाच ॥ ॥ नृगुप्तोमहाभागः सुचन्द्रो नृपतीश्वरः ॥ चक्रवर्तीहरेरंशोवभूवातीवसुंदरः १४ ॥ पितृणांमानसीकन्यास्तिस्रोभूवन्मनो
 हराः ॥ कलावतीरत्नमालामेनकानामनामतः ॥ १५ ॥ कलावतीसुचन्द्रायहरंशायथीमते ॥ वैदेहायरत्नमालामेनकाचहिमाद्रये ॥
 पारिवर्हेणविधिनस्वेच्छभिः पितरोद्दुः ॥ १६ ॥ सीताभूद्रत्नमालायामेनकायांचपार्वती ॥ द्वयोश्चित्रिविदितपुराणेषुमहामते ॥ १७ ॥
 सुचन्द्रोथकलावत्यागोमतीनीरजेवने ॥ दिव्यैर्दादशभिर्वर्षैस्तत्पद्मव्रणस्तपः ॥ १८ ॥ अथविधिस्तमागत्यवरद्वूहीत्युवाचह ॥ श्रुत्वाव
 ल्मीकदेशाच्चनिर्ययौदिव्यरूपयुक् ॥ १९ ॥ तत्रत्वोवाचमेभूयाद्विव्यमंक्षंपरात्परम् ॥ तच्छ्रुत्वादुःखितासाध्वीविधिप्राहकलावती ॥ २० ॥
 पतिरेवहिनारीणादैवतंपरंस्मृतम् ॥ यद्विमोक्षमसौथातितदामेकगतिर्भवेत् ॥ २१ ॥ एनंविनानजीवामियदिमोक्षंप्रदास्यसि ॥ तुभ्यं
 ज्ञापंप्रदास्यामिपतिविक्षेपविह्वला ॥ २२ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ ॥ त्वच्छापाद्भयभोतोहमेवरोपिभृपानहि ॥ तस्मात्त्वंप्राणपतिनासाद्भग
 च्छत्रिविष्टपम् ॥ २३ ॥ भुक्त्वासुखानिकालेनधुवांभूमौभविष्यथः ॥ गंगायमुनायोर्मध्येद्वापारान्तेचभारते ॥ २४ ॥ युवयोरधिकसाक्षा

त्परिपूर्णतमप्रिया ॥ भविष्यतियदापुत्रितदामोक्षगमिव्यथः ॥ २५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्थं ब्रह्मवरेणाथादिव्येनामोघरूपिणा ॥
 कलावतीसुचन्द्रौचभूमौतौद्वैभूवतुः ॥ २६ ॥ कलावतीकान्यकुब्जेमलंदननृपस्यच ॥ जातिस्मराह्यभूदिव्यायज्ञकुंडसमुद्रवा ॥ २७ ॥
 सुचन्द्रोवृषभान्वाख्यःसुरभानुगृहेभवत् ॥ जातिस्मरोगोपवरःकामदेवइवापरः ॥ २८ ॥ संबंधयोजयामासनन्दराजोमहामतिः ॥ तयोश्च
 जातिस्मरयोश्छत्तोरिच्छयाद्रयोः ॥ २९ ॥ वृषभानोःकलावत्याआख्यानंश्रुतेनरः ॥ सर्वपापविनिमुक्तःकृष्णसायुज्यमामुयात् ॥
 ॥ ३० ॥ इतिश्रीमद्भृगुचर्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाइवसंवादेश्रीराधिकाजन्मवर्णननामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ३१ ॥ श्रीनार
 दउवाच ॥ तत्रैकदाश्रीमथुरापुरेपुरोहितःसर्वयदूतमैःकृतः ॥ शूरेच्छयागर्गइतिप्रमाणिकःसमाययौसुन्दरराजमंदिरम् ॥ १ ॥
 हीरासचिद्रेमलसत्कपाटकंद्रिपेन्द्रकर्णाहतभृंगनादितम् ॥ इभस्त्रवन्नृश्रंगंधधारायासमावृतंमंडपखंडमंडितम् ॥ २ ॥ महोद्भटवैरीजनैःस
 कंचुकैर्धुधैश्चर्मकृपाणपाणिभिः ॥ रथद्विपाश्वच्चजिनीबलाभिःसुरक्षितंमंडलमंडलीभिः ॥ ३ ॥ ददर्शगौनृपदेवमाहुंकंठ्वाफलिकना
 देवकंससेवितम् ॥ श्रीशक्रसिंहासनलज्जतेपरेस्थितंवृतंछत्रवितानचामरैः ॥ ४ ॥ दृष्ट्वासुनितंसहसाऽऽसनाश्रयादुत्थारराजाप्रणनामया
 दवैः ॥ संस्थाप्यसंपूज्यसुभद्रपीठकेस्तुत्वापरिक्रम्यनतःस्थितोभवत् ॥ ५ ॥ दत्वाशिपंगर्गमुनिनृपायवैप्रच्छसर्वकुशलंनृपादिषु ॥
 श्रीदेवकंप्राहमहामनाःऋषिर्महोसनीतिविंदयदूतमम् ॥ ६ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ शौरिर्विनामुविनृपेषुवरस्तुनस्तिचिन्त्योमयाबहुदिनेः
 किलयत्रतत्र ॥ तस्मान्मृदेवसुदेवरायदेहिश्रीदेवकीनिजसुतांविधिनोद्ग्रहस्व ॥ ७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ कृत्वातदैवपुरिनिश्चयनागव
 र्छीश्रीदेवकःसकलधर्मभृतांवरिष्ठः ॥ गणैच्छयातुवसुदेवरायपुत्रांकृत्वाथमंगलमंत्रप्रदोविवाहे ॥ ८ ॥ कृतोद्ग्रहःशौरिरतीवसुन्दरंथप्र
 याणेसमलंकृतंहयैः ॥ सार्धैतयादेवकराजकन्ययासमारुहकांचनरत्नशोभया ॥ ९ ॥ स्वसुःप्रियंकर्तुमतीवकंसोजयाहरुर्मेश्वलतांहया
 नाम् ॥ उवाहवार्हाश्वतुरंगिणीभिर्वृतःकृपास्नेहपरोथशौरौ ॥ १० ॥ दासीसहस्रत्वयुतंगजानांसत्पारिबर्हनिद्युतंहयानाम् ॥ लक्षश्यानांच
 गवांम्लिच्छंश्रादद्भुहिनेनृपदेवकौवै ॥ ११ ॥ भरीमृदंगोद्भ्रगोसुखानांभुंजुर्वीणानकवेषुकानाम् ॥ महस्त्वनोभूच्चलतायदूनांप्रयाणका

लेपथिमंगलञ्च ॥ १२ ॥ आकाशवागाहतदैवकंसत्वामष्टमोहिप्रसवोजसास्याः ॥ हन्तानजानसिचयारथस्थारइमीनगृहीत्वावहसेऽबुव
 स्वम् ॥ १३ ॥ कुसंगनिष्ठोतिखलोहिकंसोहतुंस्वसारंधिषणंचकार ॥ कचेगृहीत्वाशितखड्गपाणिगतत्रपोनिदयउग्रकर्मा ॥ १४ ॥ वादि
 नकाररहिताबभूदुरश्रिस्थिताःस्युश्रिकिताहिपश्चात् ॥ सर्वेषुवाइवेतमुखेषुसप्तशौरिस्तमाहाशुसतांवरिष्ठः ॥ १५ ॥ श्रीवसुदेवउवाच ॥
 भोजेन्द्रभोजकुलकीर्तिकरस्त्वमेवभौमादिमागधवकसुरवत्सर्वाणैः ॥ आध्याद्युणास्तवयुधिप्रतियोद्धुकामैःसत्वंकथंतुभगिनीमसिनात्र
 न्यात् ॥ १६ ॥ ज्ञात्वास्त्रियंकिलबकप्रतियोद्धुकामांयुद्धकृतंनभवतानृपनीतिवृत्त्या ॥ सातुत्पयापिभगिनीवकृताप्रशोत्यैसाक्षादियंतुभ
 गिनीकिमुतेविचारात् ॥ १७ ॥ उद्ग्राहपर्वणिगताचतवानुजाचालसुतेवकृपणाशुभदासदैषा ॥ योग्योसिनात्रमथुराधिपहंतुमेनात्वंदीन
 दुःखहरणेकृतचित्तवृत्तिः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ नामन्यतेत्थंप्रतिवोधितोपिकुसंगनिष्ठोतिखलोहिकंसः ॥ तदाहरेःकालग
 तिविचार्यशौरिःप्रसन्नःपुनराहंकंसम् ॥ १९ ॥ ॥ श्रीवसुदेवउवाच ॥ नास्यास्तुतेदेवभयंकदाचिद्वहेववाक्यात्कथितंचतच्छृणु ॥ पुत्रा
 चददामीतियतोभयंस्थान्मातेव्यथास्याःप्रसवप्रजातान् ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वासनिश्चित्यवचोथशौरैःकंसःप्रशंस्यशु
 गृहङ्गतोभूत् ॥ शौरिस्तददेवकराजपुत्र्याभयावृतःसन्गृहमाजगाम ॥ २१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भर्गोचार्यसं० गोलो० वसुदेवविवाहवर्ण० न
 वमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ भीतःपलायितेवायंयोद्धारःकंसनोदिताः ॥ अयुतंशस्त्रसंयुक्तारुधुःशौरिमन्दिरम् ॥ १ ॥
 शौरिःकालेनदेवक्यामष्टौपुत्रानजोजनत् ॥ अयुवर्षथाकन्यामेकांमायासनातनीम् ॥ २ ॥ कीर्तिमंतसुतंद्वादौजातमानकदुदुभिः ॥ नी
 त्वाकंसंसमन्येत्यददौतस्मैपारथीवत् ॥ ३ ॥ सत्यवाक्यस्थितंशौरिद्विद्वक्कंसोघृणीह्वभूत् ॥ दुःखसाधुनसहतेसत्येकस्यक्षमानहि ॥ ४ ॥
 कंसउवाच ॥ ॥ एषचालोयतुगृहमेतस्मान्नहिभयम् ॥ युवयोरेष्टमंगभहविष्यामिनसंग्रयः ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तो
 वसुदेवस्तुपुत्रोऽगृहमागतः ॥ सत्यंनमन्यतमनाक्वाक्यंतस्यदुरात्मनः ॥ ६ ॥ तदांबरादागतंमानत्वापूज्योऽग्रसेनजः ॥ पप्रच्छदेवामि
 प्रायंप्रावोचंतनिबोध्यमे ॥ ७ ॥ नंदद्यावसवःसर्वेषुभान्वादादयःपुराः ॥ गोप्येवैदंऋगाद्याश्चसतिभूमौनृपेश्वर ॥८॥ वसुदेवादयोदेवामथुरा

यांचवृषायः ॥ देवक्याद्याः स्त्रियः सवादेवताः सन्ति निश्चयः ॥ ९ ॥ सप्तवारप्रसंख्यानामष्टमाः सर्वेष्वहि ॥ तेहस्तुः संख्ययायवादेवानां चमता
गतिः ॥ १० ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा तं मयि गते कृतं तदैत्यवधोद्यमे ॥ कंसः कोपावृतः सद्यो यदूहं तु मनोदधे ॥ ११ ॥ वसुदेवं दे
वकीं च बद्ध्वा च निगडदंडैः ॥ मम दत्तं शिलापृष्ठे देवकी गभंजं शिशुम् ॥ १२ ॥ जातिस्मरो विष्णुभया ज्ञातं जातं जघान ह ॥ इति दुष्टविभावाच्च भू
मौ भूतं ह्यंशयम् ॥ १३ ॥ अत्रसेनस्तदकुक्षोद्यादेवद्रोनेपेश्वरः ॥ वारयामास संसख्यं वसुदेवसहायकृत् ॥ १४ ॥ कंसस्य दुरभिप्रायं दृष्ट्वा
तत्स्थुर्महाभटाः ॥ अत्रसेनानुगारक्षां च कुस्तेखड्गपाणयः ॥ १५ ॥ अत्रसेनानुगान्दृष्ट्वा कंसवीराः समुत्थिताः ॥ तैः सार्द्धमभवद्युद्धं सभामंड
पमध्यतः ॥ १६ ॥ द्वारदेशेपिवीराणां युद्धं जातं परस्परम् ॥ खड्गप्रहारैर्युतं जनानां निधनं गतम् ॥ १७ ॥ कंसो गृहीत्वाथ गदां पिपुः सेनां
मर्दह ॥ कंसस्य गदया स्पृष्ट्वाः केचिच्छिन्नललाटकाः ॥ १८ ॥ भिन्नपादाभिन्ननखाच्छिन्नबाहवः ॥ अधोमुखाऽर्धमुखाः सश
स्त्राः पतिताः क्षणात् ॥ १९ ॥ वमन्तोरुधिं वीरा मूर्च्छिता निधनं गताः ॥ सभामंडपमारुहं दृश्यते क्षतजस्रवात् ॥ २० ॥ इत्थमदोत्कटः कंसः
सीनिपात्योद्भटचरिणून् ॥ क्रोधाब्धोरजराजेन्द्रजयाहपितरं खलुः ॥ २१ ॥ नृपासनात्संगृहीत्वा बद्ध्वा पाशैश्च तं खलुः ॥ तन्मित्रैश्च नृपः सा
कारागारं रुरोध ॥ २२ ॥ मधूनां शूरसेनानां दिशानां सर्वसंपदां ॥ सिंहासने चोपविश्य स्वयं राज्यं चकार ह ॥ २३ ॥ पीडिताया दवाः सर्वे
संबन्धस्य भिषैस्त्वरम् ॥ चतुर्दिशांतरं दिशान् विविशुः कालवेदिनः ॥ २४ ॥ देवक्याः सप्तमे गभं हर्षशोको विवर्धने ॥ व्रजं प्रणीते रोहिण्यामनन्ते
योगमायया ॥ २५ ॥ अहोगभैः क्वविगत इत्थूचुमाधुराजनाः ॥ २६ ॥ अथ व्रजे पंचदिनेषु भाद्रे स्वातौ च पृथग्यो च सिते बुधे च ॥ उच्चैः प्रहैः
पंचभिरावृते च लमेतुलाख्ये दिनमध्ये देशे ॥ २७ ॥ सुरेषु वर्षं सुषुण्णपर्वणे नुचतुचवारि गिन्दून् ॥ बभूव देवो वसुदेवपत्न्यां विभासयत्रं
दृष्टं स्वभासा ॥ २८ ॥ नन्दोपि कुर्वन् शिशुजातकर्म ददौ द्विजेभ्यो नियुतं गवां च ॥ गोपान् सभूयसु गार्थकानां रवे महामंगलमातनोति ॥
॥ २९ ॥ द्वैपायनो देवलदेवरातवसिष्ठवाचस्पतिभिर्मया च ॥ आगत्य तत्रैव समास्थितो भूत्पाद्यादिभिर्नन्दकृतैः शसत्रैः ॥ ३० ॥ नन्दराज उ
वाच ॥ सुन्दरो बालकः कोयं नन्द इत्यथेत्समः क्वचित् ॥ कथं पंचदिनाज्जातस्तन्मे नृदि महामुने ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीव्यास उवाच ॥ अहो

भाग्यतुतेनन्दशिशुःशेषःसनातनः ॥ देवक्यां वसुदेवस्य जातोऽयमथुरापुरे ॥ ३२ ॥ कृष्णेच्छया तदुदरात्प्रणीतो रीहिणीशुभाम् ॥ नन्द-
 राजत्वया हृश्यो दुर्लभयोगिनामपि ॥ ३३ ॥ तद्दर्शनार्थं प्राप्सो हवेद्व्यासो महाशुनिः ॥ तस्मात्वं दर्शयाम्साकं शिशुं ह्युपपरात्परम् ॥ ३४ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथ नन्दः शिशुं शेषं दर्शयामास विस्मितः ॥ दृष्ट्वा प्रसन्नस्थितं प्राहनत्वात्सवतीसुतः ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीव्यास उवाच ॥
 देवाधिदेव भगवन्कामपालनोऽस्तुते ॥ नमोनन्ताशेषाय साक्षाद्रामायेतेनमः ॥ ३६ ॥ धराधराय पूर्णाय स्वधा म्नेसीरपाणये ॥ सहस्रशिर-
 से नित्यं नमः संकर्षणायते ॥ ३७ ॥ रेवतीरमणत्वं वै बलदेवोऽच्युताग्रजः ॥ हलधुधः प्रलंबघ्नः पाहिमां पुंसोत्तम ॥ ३८ ॥ बलाय बलमद्राय
 तालं कायनमो नमः ॥ नीलांबराय गौराय रीहिणे यायेतेनमः ॥ ३९ ॥ धेनुकारिमुष्टिकारिः कुभांडारिस्त्वमेव हि ॥ रुक्म्यारिः कूपकर्णारिः
 क्रूढारिर्बल्वलान्तकः ॥ ४० ॥ कालिन्दीभेदुनोऽसित्वं हस्तिनापुरकर्षकः ॥ द्विविदारिया देवोद्भोजमंडलमंडनः ॥ ४१ ॥ कंसभ्रातृप्रहन्ता
 सितीर्थयात्राकरः प्रसुः ॥ दुर्योधनशुरूः साक्षात्पाहि पाहि प्रभोजगत् ॥ ४२ ॥ जयजयाच्युत देवपरात्परस्वयमनन्त दिगन्तगतश्रुत ॥ सुरसुनी-
 न्द्रफणीन्द्रवराय ते सुसालिने बलिने हलिने नमः ॥ ४३ ॥ इह पठेत्सततं स्तवनं तु यः स तु हरेः परमं पदमाग्रजेत् ॥ जगति सर्वबलं त्वरि मर्दनं भवति त-
 स्य जयः स्वधनं धनम् ॥ ४४ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ बलं परिक्रम्य शतं प्रणम्य तद्भूपाय नो देवपराशरामजः ॥ विशालबुद्धिमुनिवा दरायणः सर-
 स्वतीं सत्यवती सुतो ययौ ॥ ४५ ॥ इति श्रीमद्भृगुर्गाचार्यसंहितायां गौलेकखंडे श्रीनारदबहुलाश्रवणदेवबलभद्रजन्मवर्णनं नाम दशमोऽध्यायः ॥
 ॥ १० ॥ श्रीनारद उवाच ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥ विवेकवसुदेवस्य मनःपूर्वपरात्परः ॥ १ ॥ सूर्येन्दुवहिसंकाशो वसु-
 देवो महामनाः ॥ बभूवात्यन्तमहसासाक्षाद्ब्रह्म इवापरः ॥ २ ॥ देवक्यामागतो कृष्णोऽसौ वैषामभयंकरे ॥ राजते नसागे हेषे न सोऽदामिनीयथा ॥
 ॥ ३ ॥ तेजोवर्ती च तं वै श्वकंसः प्राह भयातुरः ॥ प्राप्तोऽयं प्राणहन्ता मे पूर्वमेषानचेदशी ॥ ४ ॥ जातमात्रं हनिष्यामीत्युक्तास्ते भयविह्वलाः ॥
 पश्यन् सर्वत्र च हारं पूर्वं शिशुं विचिंतयन् ॥ ५ ॥ अहो वैरातु बन्धेन साक्षात्कृष्णोऽपि दृश्यते ॥ तस्माद्भ्रं प्रकूर्षन्ति कृष्णे प्रास्यर्थमासुराः ॥ ६ ॥
 अथ ब्रह्मादयो देवासुनीन्द्रैस्मदादिभिः ॥ शौरिगेहोपरि प्राप्ताः स्तनवंचकुः प्रणम्य तम् ॥ ७ ॥ देवाः क्रुधुः ॥ यज्ञागरादिषु भवेषु परं ब्रह्म हेतु

सततकोटिमनोजसोहनम् ॥ परिपूर्णतमंपरात्परंकलवेणुध्वनिवाद्यतत्परम् ॥ २८ ॥ तमवेद्यसुतंयदूतमोहरिजन्मोत्सवफुल्ललोचनः ॥ अ
थविप्रजनेषुआद्युवैनियुतंसम्भनसागांददौ ॥ २९ ॥ हरिमानकंदुदुभिःस्तवैस्तवनन्तंप्रणिपत्यविस्मितः ॥ अकरोदुदितप्रभूदयोगतमीः
सूतिगृहेकृतांजलिः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीवसुदेवउवाच ॥ ॥ एकोयःप्रकृतिगुणैरेकेकासिहतात्वंजनकउतास्यपालकस्त्वम् ॥ निलिप्तस्फ
टिकइवाद्यदेहवर्णैस्तस्मैश्रीभुवनपतेनमामितुभ्यम् ॥ ३१ ॥ एधस्तुत्वनलइवाप्रवर्तमानोयोनस्थोबहिर्पिचास्मरंयथाहि ॥ आयारोधर
णिरिवास्थसर्वसाक्षीतस्मैतेनमइवसर्वगोनमस्वान् ॥ ३२ ॥ भूभारोद्भ्रंशार्थमवजातोर्गोदेबद्धजनिजवत्सपालकोसि ॥ गेहेभुविपुरुषो
त्तमोतमस्त्वंकंसाभ्यांभुवनपतेप्रपाहिपापात् ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमंसाक्षाच्छ्रीकृष्णइयामसुन्दरम् ॥ ज्ञात्वानत्वा
थंतप्राहदेवकीसर्वदेवता ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीदेवक्युवाच ॥ ॥ हेकृष्णहेविगिणितांडपतेपरेशगोलोकयामधिषणञ्जजआदिदेव ॥ पूर्णेशपूर्ण
परिपूर्णतमप्रभोमांत्वंपाहिपरमेश्वरकंसपापात् ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभगवानकृष्णःपरिपूर्णतमःस्वयं ॥ स
स्मितोदेवकीशौरिप्राहसवृजिनार्दनः ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इयंचपृथ्विःपतिदेवताचत्वंपूर्वसंगैसुतपाःप्रजार्थी ॥ ब्रह्माज्ञया
दिव्यतपोयुवाभ्यांकृतंपरिर्जलभोजनार्थ्यां ॥ ३७ ॥ कालेषुमन्त्रयेव्यतीततपःपरन्ततपसःप्रजार्थी ॥ तदाप्रसन्नोयुवथोरभूवंपरंपरं
ब्रूतमयातदेत्तम् ॥ ३८ ॥ श्रुत्वायुवाभ्यांकाथितंतदेवभूयात्सुतत्त्वत्सहशःकिलवयोः ॥ तथास्तुचोक्तवायगतेमयिप्रजापतीह्यभूतंस्वकृ
तेनदम्पती ॥ ३९ ॥ नमस्समःकोपिसुतो जगत्यलंविचार्यतद्भामभवंपरेश्वरः ॥ श्रीपृथ्विगर्भोभुविविश्रुतःपुनर्द्वितीयकालेहसुपेद्रवामनः ॥
॥ ४० ॥ तथाभवंद्व्यद्यतनेपरात्परोनित्वाथमांप्रापयनन्दमन्दिरम् ॥ अतोनिभूयाद्भवमथ्रसेनतःसुतासमादायसुखमभिविष्यथः ॥ ४१ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तूष्णींभूत्वाहरिस्तत्रतद्भूयःपश्यतोस्तयोः ॥ दृश्यंद्ब्रह्मप्रकटंकृत्वाबालेभूत्कौनभानटः ॥ ४२ ॥ प्रखेधृत्वाथत
शौरिर्यावंहंतुंसमुद्यतः ॥ तावद्भ्रजेनदन्त्यायोगमायाजनिस्वतः ॥ ४३ ॥ तथाशयानेविश्वस्मिन्प्रक्षेपुत्पसुच ॥ द्वारउद्घाटिताः
र्वाःप्रस्फुटच्छृंखलार्गलाः ॥ ४४ ॥ निर्गतेवसुदेवचमूर्ध्निश्रीकृष्णशोभिते ॥ सूर्योदेयथासद्यस्तमोनाशोभवत्स्वतः ॥ ४५ ॥ घनेपुण्ड्रो

हेतुः स्वित्यविचरन्तिगुणाश्रयेण ॥ नैतद्विशन्तिमहर्दिद्रियेदवसंघास्तस्मैनमोप्रिमिविस्त्वृत्विस्फुलिगाः ॥ ८ ॥ नैवेशितुंप्रभुरयंबलिना
 बलीयान्नायानशब्दलतनोविषयीकरोति ॥ तद्ब्रह्मपूर्णममृतंपरमं प्रशान्तं शुद्धं प्रत्यरतरं शरणं गताः स्मः ॥ ९ ॥ अंशांशकांशककलाद्य
 वतारवृद्धैरेशपूर्णसहितैश्चपरस्यस्य ॥ सर्गादयः किलभवन्ति तमेकृष्णपूर्णोत्परस्तु परिपूर्णतमन्ताः स्मः ॥ १० ॥ मन्वन्तरेषु च युगेषु ग
 तागतेषु कल्पेषु चांशकलयास्ववपुर्विभर्षि ॥ अद्यैवधामपरिपूर्णतमंतनोषिधमविधायमुविमंगलमातनोषि ॥ ११ ॥ यद्गुलंभं विशदयोगि
 भिरप्यगम्यंगम्यं द्रवद्भिरमलाशयभक्तियोगैः ॥ आनंदकंदचरतस्तवमन्दयानंपादारविन्दमकरन्दरजोदधामः ॥ १२ ॥ पूर्वतथात्रकमनी
 यवपुष्पयंत्रांकंदर्पकोटिशतमोहनमद्गतं च ॥ गोलोकधामधिषणद्युतिमादधानं राधापतिं धरण्युर्थधनंदधामः ॥ १३ ॥ श्रीनारद उवाच ॥
 ॥ नत्वाहंरितदादेवाब्रह्माद्यामुनिभिः सह ॥ गायन्तस्तं प्रशंसन्तः स्वधामानियुमुदा ॥ १४ ॥ अथमैथिलरजेन्द्रजन्मकालेहरेः सति ॥ अंब
 रं निर्मलं मूर्तं निर्मलाश्चदिशोदश ॥ १५ ॥ उज्वलास्तारकाजाताः प्रसन्नं भूमिमंडलं ॥ नदनद्यः समुद्राश्चप्रसन्नापः सरोवराः ॥ १६ ॥ सह
 स्रदलपद्मानिशतपत्राणिसर्वतः ॥ विकचानिमरुत्पर्यैः पतद्गन्धिरजांसिच ॥ १७ ॥ तेषु नेदुर्मधुकरानदन्तश्चित्रपक्षिणः ॥ शीतलामन्द
 यानाश्चंगधाक्तावायोवोवुः ॥ १८ ॥ ऋद्धाजनपदाश्रामानगरांगलयनाः ॥ देवाविप्रानागावोवभूवुः सुखसंवृताः ॥ १९ ॥ देवदुन्दुभयो
 नेदुर्जयध्वनिसमाकुलाः ॥ यत्रतत्रमहाराजसर्वेषांगलेपरम् ॥ २० ॥ विद्याधराश्चगन्धर्वाः सिद्धकिन्नरचाराणाः ॥ जगुः सुनायकादेवास्तुष्टुः
 स्तुतिभिः परम् ॥ २१ ॥ ननुर्दीर्घिगन्धर्वाविद्याधर्य्योमुदाचित्ताः ॥ पारिजातकमन्दारमालतीसुमनांसिच ॥ २२ ॥ समुच्चुदवमुल्याश्च
 गर्जतश्चघनाजले ॥ भाद्रेषु कृष्णपक्षे धात्रक्षे हर्षेषु वै ॥ कणैष्टम्यामर्द्धरात्रे नक्षत्रेशमहोदये ॥ २३ ॥ अन्धकारेवृतेकाले देवक्यां शौरिमंदि
 रे ॥ आविरासीद्धरिः साक्षादरण्यामध्वरे प्रिवत् ॥ २४ ॥ स्फुरदक्षविचित्रहारिणं विलसत्कौस्तुभरत्नधारिणम् ॥ परिधिद्युतिनूपुरांगदधृत
 बालकैकिरीटकुण्डलम् ॥ २५ ॥ चलद्द्रुतवह्निककणतडिर्द्विगतगुणमेखलांचितम् ॥ मधुमृच्चनिपन्नमालिनं नवजांबूनदिव्यवाससम् ॥
 ॥ २६ ॥ सतडिद्धनदिव्यसौभागंचलनीलालकवृन्दमृन्मुखम् ॥ चलद्द्रुतमोहंपरं शुभं दुन्दुर्भदं दुन्दुर्भदं दुन्दुर्भदं दुन्दुर्भदं ॥ २७ ॥ कृतपत्रविचित्रमंडलं

निवर्षत्सुसहस्रवदनःस्वराद् ॥ निवारयन्दीर्घफणैरारसारंशौरिर्मन्वगात् ॥ ४६ ॥ अय्यवतोकुलवर्गःसहस्रपादवाहना ॥ सधामागदुदत
 स्मैकालिन्दीसरितांवरा ॥ ४७ ॥ नन्द्वजसमेत्यासौप्रसुप्तसर्वतःपरम् ॥ शिशुंशोदाशयनेविधायानुददर्शतां ॥ ४८ ॥ तत्सुतासमुपा
 दायपुनर्गैहान्जगामसः ॥ तीर्त्वाश्रीयमुनाशौरिःस्वागारपूर्ववत्स्थितः ॥ ४९ ॥ सुतंसुतांवाजातंच्छात्वागोपीयशोमती ॥ परिश्रान्तास्वश
 यनेसुष्वापानन्दनिद्रया ॥ ५० ॥ अथबालध्वनिंश्रुत्वारक्षकाःसमुपस्थिताः ॥ ऊकुंसायवीरायगत्वातद्राजमन्दिरम् ॥ ५१ ॥ सूतीगृहं
 त्वरांप्रागात्कंसोविभयकतरः ॥ स्वसाथभ्रातरंग्राहरुदतीदीनवत्सती ॥ ५२ ॥ श्रीदेवक्युवाच ॥ ॥ सुतामेकादिहेमेत्वंपुत्रेषुप्रमृतेषुच ॥
 स्त्रियंहंतंयोग्योसिभ्रातरस्वंदीनवत्सलः ॥ ५३ ॥ तेजुहांहतसुताकारागारनिपातिता ॥ दातुमहसिकल्याणकल्याणीतजुजांचमो ॥ ५४ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अश्रुमुख्यामोहितयासमाच्छाद्यात्मजंबहु ॥ प्रार्थितोकाद्विनिर्भस्यतांसआचिच्छिद्रेखलः ॥ ५५ ॥ कुसंगनिर
 तःपापञ्जलियदुकुलाधमः ॥ स्वसुःसुताशिलापृष्ठेगृहीत्वाश्र्यान्यपातयत् ॥ ५६ ॥ कंसहस्तात्समुत्पत्यत्वरसांचांबरेगता ॥ शतपत्रेथेदि
 व्येसहस्रहयसेविते ॥ ५७ ॥ चामरादोलितेशुभ्रस्थितादृश्यतदिव्यदृक् ॥ सायुधाष्टभुजामायापापदैःपरिसेविता ॥ शतसूर्यप्रतीकाशाकं
 समाहघनस्वना ॥ ५८ ॥ ॥ श्रीयोगमायोवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ जातःकवातुतेहतावृथादीनांदुनोपि
 वै ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वातंततोदेवीगतविन्ध्याचलेगिरौ ॥ योगमायाभगवतीबहुनाम्बभूवह ॥ ६० ॥ अथकंसो
 विस्मितोभूच्छ्रुत्वामायावचःपरम् ॥ देवकीवसुदेवस्यमोचयामासबन्धनात् ॥ ६१ ॥ ॥ कंसउवाच ॥ ॥ पापेहंपापकर्माहंखलियदुकु
 लाधमः ॥ युष्मत्पुत्रप्रहन्तारंक्षमध्वमेकृतंभुवि ॥ ६२ ॥ हेस्वसःशृणुमेशोरमेत्येकालकृतंत्विदम् ॥ येननिश्चाल्यमानोवावायुनेवघनाद
 लिः ॥ ६३ ॥ विस्रब्धोहंदेववाक्येदेवास्तेपिमृषागिरः ॥ नजानामिहामेशुजातःकौकथितोमया ॥ ६४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थं
 कंसस्तदंश्र्योश्चपतितोश्रुमुखोरुदन् ॥ चकारसेवांपरमांसौहृददंश्र्यंतयोः ॥ ६५ ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्यपरिपूर्णतमप्रभोः ॥ दानदक्षः
 कदाशैश्चकिन्नस्याद्भूमिण्डले ॥ ६६ ॥ प्रातःकालेतदाकंसःप्रलम्बादीन्बिहसुरान् ॥ समाहूयखलस्तेभ्योवददुक्तञ्चमायया ॥ ६७ ॥

॥ कंसउवाच ॥ जातोमेहंतकृद्द्रुमौकथितोयोगमाथया ॥ अनिर्दशास्त्रिर्दशांश्चशिशून्यहनिष्यथ ॥ ६८ ॥ दैत्याञ्जुः ॥ स
 जस्यधनुषोयुद्धेभवताद्द्वयोधिना ॥ टंकारेणोहताद्देवान्यसतैःकथंभयम् ॥ ६९ ॥ गोविप्रसाधुःश्रुतयोदेवाधमादियपरे ॥ विष्णोश्चतन
 वोल्लेषानाशैदेत्यबलंस्मृतम् ॥ ७० ॥ जातोयदिमहाविष्णुस्तेशत्रुयौमहीतले ॥ अयंचैतद्वधोपायोगवादीर्नाविहिंसनम् ॥ ७१ ॥ श्री
 नारदउवाच ॥ इत्थंमहोद्भ्रटाद्ब्रह्मदेत्याःकंसनोदिताः ॥ दुद्रुदुःखंगवादिभ्योजघृजतांश्चबालकान् ॥ ७२ ॥ आसमुद्राद्भूमितलेविशं
 तश्चगृहेगृहे ॥ कामरूपधरदैत्याश्चरुःसर्पाइवाभवन् ॥ ७३ ॥ उत्पथाउद्भ्रटादैत्यास्तत्रापिकंसनोदिताः ॥ कपिसुराव्यलिहतोमृतग्रस्त
 इवाभवन् ॥ ७४ ॥ वैदेहमैथिलनरेन्द्रउपेन्द्रभक्तधर्मिष्ठमुख्यसुतपोजनकप्रतापिन् ॥ हतस्ततांचमुविहलनंगराजन्सर्वछिनत्तिबहुलाश्व
 चतुष्पदार्थ ॥ ७५ ॥ इतिश्रीमद्भर्गाचार्यसंगोनाश्रीजंबवणकादृशो ॥ ११ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथपुत्रोत्सवंजातंशु
 त्पानन्दउषःक्षणे ॥ ब्राह्मणांश्चसमाहूयकारायामासमङ्गलम् ॥ १ ॥ सर्विधिजातकंकृतधानन्दराजोमहामनाः ॥ विप्रैभ्योदक्षिणाभिश्चनंदोल
 क्षंवांददौ ॥ २ ॥ क्रोशमात्रंलसानृसुवर्णशिखरान्गिरिन् ॥ सरसान्ससधान्यानिर्ददौविप्रैभ्यआनतः ॥ ३ ॥ मृदङ्गवीणाशंखाधानेदुदु
 दुभयोमुहुः ॥ गायकाश्चजगद्गुरेननृतुर्वरयोषितः ॥ ४ ॥ पताकैहैमकलशैर्वितानैस्तोरणैःशुभैः ॥ अनेकवर्णैश्चत्रैश्चभभौश्रीनन्दमन्दिर
 म् ॥ ५ ॥ ख्यावीथ्यश्चदेहल्योभित्तिप्राङ्गणवेदिकाः ॥ तोलिकामण्डपसमारजुगन्धिजलवैरः ॥ ६ ॥ गावःसुवर्णशृंग्यश्चहेममालालसद्
 लाः ॥ घण्टामंजीरङ्गकाराक्तकंबलमण्डिताः ॥ ७ ॥ पीतपुच्छाःसवत्साश्चतरुणीकरचिहिताः ॥ हरिद्रांकुंभानुक्ताश्चित्रयत्रुविचित्रि
 ताः ॥ ८ ॥ बहूपुष्पैर्गन्धजलवृषाधर्मधुरंधराः ॥ इतस्ततोविरेजुःश्रीनन्दद्भारिमनोहराः ॥ ९ ॥ गोवत्साहेममालाब्यामुक्ताहारविराजिताः ॥
 इतस्ततोविलंब्यन्तोमंजीरचरणाःसिताः ॥ १० ॥ श्रुत्वापुत्रोत्सवंतस्यावृषभानुवरस्तथा ॥ कलावत्यागजाहूठेनन्दमन्दिरमायौ ॥ ११ ॥
 नन्दानवोपनन्दश्चतथापृषभानवः ॥ नानोपायनंसुक्ताःसर्वेतेपिसमायुः ॥ १२ ॥ उष्णीषोपरिमालाब्याःपीतकंकुक्रोमिताः ॥
 बद्धकुंजाबद्धकेशावनमालाविसूषणाः ॥ १३ ॥ वंशीधरावेत्रहस्ताःसुपत्रतिलकचिहिताः ॥ बद्धवर्णपरिकरागोपास्तोपिसमायुः ॥ १४ ॥

नृत्यन्तःपरिगत्यन्तोद्युन्तंतेवसनानिच ॥ नानोपायनसंयुक्ताः इमश्रुलाः शिशवः परे ॥ १५ ॥ हय्यगवीनदुग्धानां दध्याज्यानां बलीन्बहूच ॥
नीत्वा वृद्धयष्टिहस्तानन्दमन्दिरमायुः ॥ १६ ॥ पुत्रोत्सवं व्रजे शस्यकथयन्तः परस्परम् ॥ प्रेमविबलभाविः स्वैरानन्दश्रुसमाकुलाः ॥
॥ १७ ॥ जाते पुत्रोत्सवे चन्दः स्वानन्दाश्रुकुलक्षणः ॥ पूजयामास तान् सर्वोस्तिलकाद्यैर्विधानतः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीगोपाकृतुः ॥ ॥ हे व्रजे
श्वरे नन्दजातः पुत्रोत्सवस्तथा ॥ अनपत्यस्येच्छतो लमतः किमङ्गलम्परम् ॥ १९ ॥ देवेन दर्शितं चेदं दिनं वा बहुभिर्दिनैः ॥ कृतकृत्याश्च ह
ताः स्मोहद्विभ्रानन्दनन्दनम् ॥ २० ॥ हेमो हेनेति दूरात्तमङ्गनीत्वा गदिव्यसि ॥ यदालालनभावेन भवितानो तदासुखम् ॥ २१ ॥ ॥ श्री
नन्द उवाच ॥ ॥ भवतामाशिषः पुण्याज्जातं सौख्यमिदं शुभं ॥ अज्ञावतीं द्विहंगोपगोपीनां व्रजवासिनाम् ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥
श्रीनन्दराजसुतसंभवमद्भुतं च श्रुत्वा विस्मयगृहकर्मते देवगोप्यः ॥ तूर्णययुः सबलयो व्रजराजगेहानुद्यत्प्रमोदपरिपूरितहृन्मनो गाः ॥ २३ ॥
आनन्दमन्दिरपुरात्स्वगृहाद्गजंत्यः सर्वा इतस्तत्तत्तरमाव्रजन्त्यः ॥ यानश्च द्रसन् भूषणकेशवन्धारे जुनेरैद्रपथिभू परिपुक्तमुक्ताः ॥ २४ ॥
झङ्कारन्तु पुरनवांगदहेमचीरमंजरीरहारमणिकुण्डलमखलाभिः ॥ श्रीकण्ठसूत्रमुजकङ्कणविदुकाभिः पूर्णैन्दुमण्डलनवद्युतिभिर्विरेजुः ॥ २५ ॥
श्रीराजिकालवणरात्रिशेषचूर्णैर्गोधूमसर्षपयवैः करलालनैश्च ॥ उत्तार्य बालकमुखोपरि चाशिषस्ताः सर्वादुर्नृपजगुजैर्गदुयशोदाम् ॥ २६ ॥
॥ श्रीगोप्यकृतुः ॥ साधुसाधुयशोदंते दिष्ट्या दिष्ट्या व्रजे श्वरि ॥ धन्या धन्या पराकुक्षिर्यया योजनितः सुतः ॥ २७ ॥ इच्छायुक्तं कृतं ते वै देव
न बहुकालतः ॥ रक्षबालपद्मनेत्रं सुस्मितं इयामसुन्दरम् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ ॥ भवदीयदयाशीर्भिर्जातं सौख्यं दयाचमे ॥ भव
तीनामपि परदिष्ट्या भूयादतः परम् ॥ २९ ॥ हेरोहिणि महाबुद्धे पूजन्तु व्रजौकसाम् ॥ आगतानां सत्कुलानां येषुं हीप्सितं कुरु ॥ ३० ॥
॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ रोहिणीराजकन्यापितृत्करौ दानशीलिनौ ॥ तत्रापिनोदितादाने ददावतिमहामनाः ॥ ३१ ॥ गौरवर्णादि
व्यवासारत्नाभरणभूषिता ॥ व्यचरद्रोहिणी साक्षात्पूजयन्ती व्रजौकसाम् ॥ ३२ ॥ परिपूर्णं ते साक्षाच्छ्रीकृष्णव्रजमागते ॥ नदत्सुनरतू
र्येषु जयध्वनिर्भूम्बहान् ॥ ३३ ॥ दधिक्षीरघृतैर्गोपागोप्यैर्हयंगवैर्नवैः ॥ सिषिचुर्हर्षितास्तत्र जगुरुश्चैः परस्परम् ॥ ३४ ॥ बहिरन्तः परे

जतसेर्वतोदधिकर्दमे ॥ वृद्धाश्चस्थूलदेहाश्चपेतुर्हास्यं कृतंपरैः ॥ ३५ ॥ सूताः पौराणिकाः प्रोक्तामगधावंशशंसाकाः ॥ बन्दिनस्त्वमलप्र
 शाः प्रस्तापसदृशोक्तयः ॥ ३६ ॥ तेभ्यो नंदोमहाराजसहस्रज्जाः पृथक्पृथक् ॥ वासोलङ्कारत्नानिहेयमानविलान्ददौ ॥ ३७ ॥ बन्दि
 भ्योमगधेभ्यश्चसर्वेभ्योबहुलन्धनम् ॥ ववर्षधनवद्वोपोनन्दराजोब्रजेश्वरः ॥ ३८ ॥ निधिः सिद्धिश्चवृद्धिश्चमुक्तिर्मुक्तिर्हेयहे ॥ वीथ्यावी
 थ्यांलुठन्तीवतदिच्छाकस्यचिन्नाहि ॥ ३९ ॥ सनत्कुमारकपिलशुक्रव्यासादिभिः सह ॥ हंसदत्तपुलस्त्याद्यैर्मयाब्रह्माजगामह ॥ ४० ॥
 हंसारूढोहेमवर्णोमुकुटकुण्डलरिक्तरन् ॥ चतुर्मुखोवेदकतर्धाद्योतयन्डलंदिशाम् ॥ ४१ ॥ तथातमनुभूताब्धोवृषारूढोमहेश्वरः ॥ रथारू
 ढोरविःसाक्षाद्गारूढः पुरन्दरः ॥ ४२ ॥ वायुश्चखंजनारूढोयमोमहिषवाहनः ॥ धनदः पुष्पकारूढोमृगारूढः क्षेपश्वरः ॥ ४३ ॥ अजा
 रूढोवीतिहोत्रोरुणोमकरस्थितः ॥ मयूरस्थः कार्तिकेयोभारतीहंसवाहिनी ॥ ४४ ॥ गोरूपथारिणोपृथ्वीविमानस्थासमाययौ ॥ ४५ ॥
 दोलारूढोदिव्यवर्णसुल्याः षोडशमातृकाः ॥ षष्ठीचशिविकारूढासङ्करैयष्टिधारिणी ॥ ४६ ॥ मङ्गलवानरारूढोभासारूढोबुधः स्मृतः ॥
 गीष्पतिः कृष्णसारथ्यः शुक्रोगवयवाहनः ॥ ४७ ॥ शनिश्चमकरारूढोऽरूस्थः सिहिकानुतः ॥ कोटिबालकंसंकाशआययौ नंदमंदिरम् ॥
 ४८ ॥ कोलहलसमायुक्तंगोपिणोपिणकुलम् ॥ नंदमंदिरमभ्येत्यक्षणांस्थित्वाययुः सुराः ॥ ४९ ॥ परिपूर्णतमसाक्षाच्छ्रीकृष्णंबलरू
 पिणम् ॥ नत्वाहृत्तदादेवाश्चक्रुस्तस्यस्त्वर्त्तिपराम् ॥ ५० ॥ वीक्ष्यकृष्णंतदादेवाब्रह्माद्याः ऋषिभिः सह ॥ स्वधामानिययुः सर्वहर्षिताः प्रेमवि
 बलः ॥ ५१ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीनंदमहोत्सवर्णनंनमद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ शौर्यनामयपृच्छार्थंकरंदातुंनृपस्यच ॥ पुत्रोत्सवंकथयितुंनदेश्रीमथुरंगते ॥ १ ॥ कंसेनेप्रेषितादुष्टापूतनया
 तकारिणी ॥ पुषुश्रामघेषिषुचरंतोघर्षरत्नना ॥ २ ॥ अथोऽकुलमासाद्यगोपोगोपिणकुलम् ॥ रूपांधारसादिव्यंपुः षोडशवर्षिकम्
 ॥ ३ ॥ नकेपिरुधुद्वैवाः सुंदरीतांचगोपिकाः ॥ शर्चावर्णीरमारंभरंतिचक्षिपतीमिव ॥ ४ ॥ रोहिण्यांचयशोदायाहर्षितायांस्तुरस्तुच ॥
 अंकमादापतंबालालयतीपुनः पुनः ॥ ५ ॥ ददौशिशोर्महाघोरकालकूटवृत्तस्तं ॥ प्राणैः सार्द्धंपौदुग्धकंदुरोपावृत्तेहारिः ॥ ६ ॥ मुंच

मुंचवदतीस्थधावतीपीडितस्तना ॥ नीत्वाबहिर्गतातंगतमाथाबभूवह ॥ ७ ॥ पतन्नेत्राश्वेतगात्रारुदंतीपतितामुवि ॥ ननादतेनब्रह्मांडस
 तलोकैबिलैःसह ॥ ८ ॥ चचालवसुधाद्रौपस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ पट्कोशंसाढान्दोषाचवृक्षान्पृष्टतलगतान् ॥ ९ ॥ चूर्णीचकारवपुषा
 वप्रणेनृपेश्वर ॥ वदंतस्तेगोपगणावक्ष्यधोरंघपुमंहत् ॥ १० ॥ अस्याअंशुल्लोबालेनजीवितकदाचन ॥ तस्याउरसिसानंदंकीडंतसु
 स्मितंशिशुं ॥ ११ ॥ दुग्धंपीत्वाजुंभमाणंतद्द्वजगृहुःस्त्रियः ॥ यशोदायाचरोहिण्यानिधायोरसिविस्मिताः ॥ १२ ॥ सर्वतोबालकंनो
 त्वारक्षांचक्रुर्विधानतः ॥ कालिंदीपुण्यमृतौगौपुच्छभ्रमणादिभिः ॥ १३ ॥ गोमूत्रगोरजोभिश्चक्षापयित्वात्विदंजगुः ॥ १४ ॥ श्री
 गोप्यञ्जुः ॥ ॥ श्रीकृष्णस्तेशिरःपातुवैकुण्ठःकंठमेवहि ॥ श्वेतद्वीपपतिःकर्णानासिकांयज्ञरूपधृक् ॥ १५ ॥ नृसिंहोनेत्रयुग्मंचजिह्वांद
 शरथात्मजः ॥ अधराववततितुनरनारायणावृषी ॥ १६ ॥ कपोलौपातुतेसाक्षात्सनकाद्याःकलाहरैः ॥ भालतेश्वेतवाराहो नारदोभूतले
 वतु ॥ १७ ॥ चिबुकंकपिलःपातुदत्तात्रेयउरोवतु ॥ स्कंधौद्रावृषभःपातुकरौमत्स्यःप्रपातुते ॥ १८ ॥ दोदंडंसततरंक्षेत्पृथुःपृथुलवि
 क्रमः ॥ उदरंकमठःपातुनाभिधन्वन्तरिश्चते ॥ १९ ॥ मोहिनीशुद्धदेशंचकर्दितेवामनेवतु ॥ पृष्टंपरशुरामश्चतवीरुबादरायणः ॥ २० ॥
 बलेजानुद्रयंपातुजंबुद्धःप्रपातुते ॥ पादौपातुसगुल्फौचकल्किर्धर्मपतिःप्रभुः ॥ २१ ॥ सर्वक्षाकरंदिव्यंश्रीकृष्णंकवचंपरम् ॥ इदंभ
 गवतादत्तंब्रह्मणेनाभियंकेजे ॥ २२ ॥ ब्रह्मणाशंभवेदत्तंशंभुर्दुर्वाससेददौ ॥ दुर्वासाःश्रीयशोमत्स्यैप्रादाच्छ्रीनंदमदिरे ॥ २३ ॥ अनेनरक्षां
 कृत्वास्वगोपीभिःश्रीयशोमती ॥ पाययित्वास्तनंदानंविभ्रैभ्यःप्रददौमहत् ॥ २४ ॥ तदानंददयोगोपाआगतामथुरापुरात् ॥ दृष्ट्वाघोरां
 पूतनाख्यांबभूवर्भयविह्वलाः ॥ २५ ॥ छित्त्वाकुठारैस्तद्देहंगोपाःश्रीयमुनाते ॥ अनेकाश्चिताःकृत्वादाहयामामसुरेवताम् ॥ २६ ॥ ए
 लालवंश्रीखंडतगरगरुगंधिमृत् ॥ धूमोदग्धस्यदेहस्यपवित्रस्यसमुत्थितः ॥ २७ ॥ अहोकृष्णमृतेकंवाब्रजामशरणंत्विह ॥ पूतनायै
 मोक्षगतिंददौपतितपावनः ॥ २८ ॥ श्रीबहुलश्ववाच ॥ ॥ केयंवाराक्षसिपूर्वपूतनाबालधातिनी ॥ विपस्तनादुष्टभावापरंमोक्षक
 थंगता ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदश्ववाच ॥ ॥ बलियज्ञेवामनस्यद्दृष्ट्वाहूरूपमतःपरम् ॥ बलिकन्यारत्नमालापुत्रसैहंचकारह ॥ ३० ॥ एतादृ

शोयदिभवेद्वलमेकंशुचिस्मितम् ॥ पायथामिस्तनतेनप्रसन्नमेमनस्तदा ॥ ३१ ॥ बलेःपरमभक्तस्यसुतायैवामनोहरिः ॥ मनोरथस्तुते
 भूयान्मनस्यपिपरंददौ ॥ ३२ ॥ साभवद्वापरातेवैपूतनानामविश्रुता ॥ श्रीकृष्णस्पर्शसंभूतापंप्राप्तमनोरथा ॥ ३३ ॥ यःपूतनामोक्षमि
 मंशृणोति कृष्णस्यदेवस्यपरात्परस्य ॥ भक्तिर्भवेत्प्रेमयुतापितस्यत्रिवर्गशुद्धिः किमुमैथिलेद्र ॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायांगोला
 कवडिनारदबहुलाश्वसंवादेपूतनामोक्षोनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ इत्येवंकथितदिव्यश्रीकृष्णचरितंवरम् ॥
 यःशृणोतिनरोभक्तयासकृतार्थौनसंशयः ॥ १ ॥ श्रीशौनकउवाच ॥ सुधाखण्डंपरिमंश्रीकृष्णचरितंवरम् ॥ श्रुत्वत्वन्मुखतःसा
 क्षात्कृतार्थाःस्मोवयंमुने ॥ २ ॥ श्रीकृष्णभक्तःशांतात्माबहुलाश्वःसतांवरः ॥ अतोमुनिंकिंप्रच्छतन्मैश्रूहितपोधन ॥ ३ ॥ श्रीगर्ग
 उवाच ॥ अथराजामैथिलेद्रहर्षितःप्रेमविब्हलः ॥ नारदंप्राहधर्मात्मापरिपूर्णतमंस्मरन् ॥ ४ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ धन्योहं
 चकृतार्थैर्हंभवतामूरिकर्मणा ॥ संगोभगवदीपानंदुलभोदुर्घटोस्तिहि ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णस्वर्भक्तःसाक्षाद्दुतोभक्तवत्सलः ॥ अत्रेचकार
 किंचिंचरित्रंदमेमुने ॥ ६ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ साधुपुष्टंत्वयाराजन्भवताकृष्णधर्मिणा ॥ सद्गमःखलुसाधूनांसवैषावितनोति
 शम् ॥ ७ ॥ एकद्रकृष्णजन्मक्षैयशोदानंदगेहिनी ॥ गोपीगोपांस्माहूयंगलंचाकरोद्द्विजैः ॥ ८ ॥ रत्नांबरंकनकभूषणभूषितांगबालभ्रमृ
 ह्यकालितांजनपद्मनेत्रम् ॥ इयामंस्फुरद्धरिनखावृतचन्द्रहारदेवान्प्रणम्यसुधुधनंप्रददौद्विभेभ्यः ॥ ९ ॥ प्रेक्षेनिधायिजमत्सजमाशुगोपी
 सम्पूज्यमद्भूलदिनेप्रतिगोपिकास्ताः ॥ नैवाशृणोत्सरुदितस्यसुतस्यशब्दंगोपेषुमद्भूलगृहेषुगताग्नेषु ॥ १० ॥ तत्रैवकंसखलनोदितउ
 त्कचार्योदौत्यःप्रभंजनतनुःशकटंयएत्य ॥ बालस्यसूक्ष्मिद्यदिपातयितुंप्रवृत्तःकृष्णोपितकिलतताडुरोदनेन ॥ ११ ॥ चूर्णगतेथशकट
 पतितेचदैत्येत्यक्त्वाप्रभंजनतनुंविमलोबभूव ॥ नत्वाहरिशतहयेनथेनयुक्तोगोलोकधामनिजलोकमलंजगाम ॥ १२ ॥ नन्दादयोव्रज
 नात्रजगोपिकाश्चसर्वैसमेत्युगपत्पृथुकांस्तद्रुहः ॥ एषस्वयंचपतितःशकटःकथंहिजानीथहेव्रजमुताःसुगताश्चयूयम् ॥ १३ ॥ बाला
 क्रुतुः ॥ ॥ प्रेक्षस्थोयंक्षिपन्पादौरुदन्दुग्धार्थमेवहि ॥ तताडयादंशकटेतेनेदंसंकटंत्वनु ॥ १४ ॥ श्रद्धानचक्रुर्मालिकेगोपागोप्यश्चविस्मि

ताः ॥ त्रैमासिकः क्कबालोयक्कचैतद्भारमृत्वनः ॥ १५ ॥ बालमकेसगृहीत्वायशोद्रप्रहशंकिता ॥ कारयामासविधिघट्टप्रः सुतापतेः ॥ १६ ॥ श्रीबहुलाञ्चउवाच ॥ कोयपूर्वतुकुशलीदित्युत्कचोनाममौथिल ॥ अहोकृष्णपदस्पशद्रुतोमोक्षमहासुने ॥ १७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ हिरण्यक्षसुतोदित्युत्कचोनाममौथिल ॥ लोमशस्याश्रमगच्छन्वृक्षांश्रूणीचकारह ॥ १८ ॥ तन्दृष्ट्वास्थूलदेहाब्ब्यमुत्कचार्यमहाबलम् ॥ शशापरोषयुग्विप्रोविदेहोभवदुर्मते ॥ १९ ॥ सर्पकञ्जुकवदेहंपतन्कर्मविपाकतः ॥ सद्यस्तच्चरणोपांतिपतित्वाप्राहदेत्यराट् ॥ २० ॥ उत्कचउवाच ॥ हेमुनेहेकृपासिधोकृपांकुरुममोपरि ॥ तेप्रभावंजानमिदेहमेदेहिहेप्रभो ॥ २१ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदाप्रसन्नः समुनिदंष्ट्रंनयशतंविधेः ॥ सतारोषोपिवरदोवरोमाक्षार्थदः किमु ॥ २२ ॥ श्रीलोमशउवाच ॥ वातदेहस्तुतेभूयाद्ब्यतीचाक्षुषांतरे ॥ वैवस्वतांतरेमुक्तिर्भविताचयदाहरेः ॥ २३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तस्मादुत्कचदैत्यस्तुमुक्तोलोमशतेजसा ॥ सद्योनिमोस्तुयेनूनंसमर्थावरशापयोः ॥ २४ ॥ उत्संगेक्राडितं बालं लालयत्येकदानृप ॥ गिरिभारंनसेहेतवोडुंश्रिनंदगेहिनी ॥ २५ ॥ अहोगिरिसमोबालः कथंस्यादिति विस्मिता ॥ भूमौनिधायतंसद्योनेदं कस्मैजगादह ॥ २६ ॥ कंसप्रणोदितौदैत्यस्तृणावतोमहाबलः ॥ जहारबालं क्रीडंतं वातवर्तनसुन्दरम् ॥ २७ ॥ रजोधकारोभूतत्रघोरशब्दश्चगोकुले ॥ रजस्वलानिचक्षूंषिवभूषुर्षटिकाद्भयम् ॥ २८ ॥ ततोयशोदानापश्यत्पुत्रंतंमंदिराजिरे ॥ मोहितारुदतीघोरान्पश्यतीगृहशेखरान् ॥ २९ ॥ अदृष्टेचयदापुत्रेपतितामुविमूर्च्छिता ॥ उच्चैरुरोदकरुणंमृतवत्सायथाहिगौः ॥ ३० ॥ रुरुदुश्चतदागोप्यः प्रमस्रेहसमाकुलः ॥ अश्रुमुख्यानंदमूनुंपश्यन्त्यस्ताइतस्ततः ॥ ३१ ॥ तृणावर्तनभः प्रापत्कृष्वैलक्षयोजनम् ॥ स्कन्धेषुमेरुवद्बालमन्यमानः प्रपीडितः ॥ ३२ ॥ अथकृष्णंपातयितुंदैत्यस्तत्रसमुद्यतः ॥ गलजग्राहतस्यापिपरिपूर्णतमः स्वयम् ॥ ३३ ॥ मुंचमुंचेतिगदितैदैत्येकृष्णोद्भुतोर्भकः ॥ गलग्राहेणमहताव्यसुन्दृत्यञ्चकारह ॥ ३४ ॥ तज्ज्योतिःश्रीघनइयामेलीनसौदामिनीयथा ॥ दैत्यैर्वरान्निपतितः शिलायांशिशुनासह ॥ ३५ ॥ विशीर्णावयवस्यापिपतितस्यस्वनेनवै ॥ विनेदुश्चादिशः सर्वाः कंपितंभूमिमण्डलम् ॥ ३६ ॥ तत्पृष्टिस्थशिशुं वृष्णीरुदत्योगोपिकारस्ततः ॥ ददृशुर्गुगपत्सर्वनीत्वा

मात्रेददुर्जयुः ॥ ३७ ॥ गोप्यऋतुः ॥ नयोग्यासियशोदेत्वंबालंखलयितुंमनाक् ॥ नघृणतेक्वचिद्दृष्टुद्भ्रूसिक्थितेनैव ॥ ३८ ॥
 प्राप्तेधकारेस्वारोहात्कोपिबालंजहातिहि ॥ त्वयानिघृणयाभूमौधृतोबालोमहाभये ॥ ३९ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ नजानामिकथंबा
 लोभारोभूतो गिरिर्दिवत् ॥ तस्मान्मयाकृतोभूमौचक्रवातेमहाभये ॥ ४० ॥ गोप्यऋतुः ॥ मामुषावदकल्याणिहेयशोदुगतव्यथे ॥
 अयंदुग्धमुखोबालोलुघुःकुसुमपूलवत् ॥ ४१ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदागोप्योथगोपाश्चनंदाद्याआगतेशिशौ ॥ अतीवमोदंस्त्रापुर्व
 दंतःकुशलजनैः ॥ ४२ ॥ यशोदाबालकं नीत्वापाययित्वास्तनंमुहुः ॥ आत्रायोरसिवस्त्रेणरहिणीप्राहमोहिता ॥ ४३ ॥ श्रीयशोदोवा
 च ॥ एकौदेवेनदत्तोर्यनपुत्रावहवश्चमे ॥ तस्यापिबहवोरिष्टाआगच्छति क्षणेनैव ॥ ४४ ॥ अद्यमृत्युमुखांस्तुकोभिव्यक्तिकमतःपरम् ॥
 किं करोमिक्वगच्छामि कुत्रवासोभवेदतः ॥ ४५ ॥ धनं देहोद्गृहं सौधैरत्नानिविधानि च ॥ सर्वेषांतुहावश्यं वैभूयान्मेकुशलीशिशुः ॥ ४६ ॥
 हरेर्चादानमिष्टं पूर्वदेवालयं जतम् ॥ करिष्यामितदाबालोरिष्टेभ्योविजयीयदा ॥ ४७ ॥ एकबालेनेमेसौख्यमंधयष्टिरविप्रिये ॥ बालं नी
 त्वागमिष्यामिदेशोरोहिणिनिर्भये ॥ ४८ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तद्वैविप्राविद्भिसागतातनदमंदिरम् ॥ यशोदयाचनेदेनपूजिता
 आसनस्थिताः ॥ ४९ ॥ श्रीब्राह्मणाऋतुः ॥ माशोचंकुरुहेनंदेयशोदेव्रजेऋषरि ॥ करिष्यामः शिशोरक्षां चिरजीवीभवेदयम् ॥ ५० ॥
 श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाद्भिजमुल्यास्तेकुशलग्रैर्नवपृष्ठवैः ॥ पवित्रकलशैस्तोयैऋजुःसामजैःस्तवैः ॥ ५१ ॥ परैःस्वस्त्ययनैर्यज्ञं
 कारयित्वाविधानतः ॥ अग्निं संपूज्यविधिवद्दर्शां विदधिरेशिशोः ॥ ५२ ॥ ब्राह्मणाऋतुः ॥ दासोदरः पातुपादौजातुनीविष्टरश्वाः ॥ ऊरू
 पातुहरिर्नाभिपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ ५३ ॥ कटिं राधापतिः पातुपीतवासास्तवोदरम् ॥ हृदयंपद्मनाभश्चभुजौगोवर्द्धनोदरः ॥ ५४ ॥ मुखं
 चमथुरानाथोद्धारकेशः शिरोवतु ॥ पृष्ठिपात्वसुरध्वंसि सर्वतोभगवान्स्वयम् ॥ ५५ ॥ श्लोकत्रयमिदंस्तोत्रं यः पठेत्मानवः सदा ॥ महासौख्यं
 भवेत्तस्य नभयं विधेते क्वचित् ॥ ५६ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ नंदंस्तेभ्योगवांलक्षं सुवर्णदंशलक्षकम् ॥ सहस्रं नवरत्नानां वस्त्रं लक्षंददौप
 रम् ॥ ५७ ॥ गतेषुद्भिजमुल्येषु नंदो गोपान्निभ्यश्च ॥ भोजयामास संपूज्य वस्त्रैर्भूषमनोहरैः ॥ ५८ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ तृणान्वतैः पू

र्वकालेकोयसुकृतकृत्नरः ॥ परिपूर्णतमेसाक्षाच्छ्रीकृष्णलेनतांगतः ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ पांडुदेशोद्भवो राजा सहस्राक्षः प्र
 तापवान् ॥ हरिभक्तो धर्मनिष्ठो यज्ञकृद्दानतत्परः ॥ ६० ॥ रेवातेटमहादिव्यलतावेत्रसमाकुले ॥ नारीणांचसहस्रेणरमयन्विचचारह ॥
 ॥ ६१ ॥ दुर्वाससंमुनिंसाक्षादागतंननामह ॥ तदा मुनिर्ददौशांप्राक्षसोभवदुर्मते ॥ ६२ ॥ पुनस्तदंध्योःपतितंनृपप्रादाद्भ्रंशुनिः ॥ श्री
 कृष्णविग्रहरूपशोक्तस्तेभिवितानृप ॥ ६३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ सोऽपिदुर्वाससःशापावृणुष्वतोऽभवदुवि ॥ श्रीकृष्णविग्रहरूप
 शोक्तस्सोक्षमवापह ॥ ६४ ॥ ॥ इति श्रीमद्भृगुचर्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेशकटासुराणवर्तमोक्षोनामचतुर्दशोऽध्या
 यः ॥ १४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ १ ॥ प्रेवहरित्कनकरत्नमयेशयानंशिशुंजनमोहरमन्दहासम् ॥ दृश्यातैहारिमिषिबिन्दुधरंयशोदा
 स्वांकेचकारधृतकज्जलपद्मनेत्रम् ॥ १ ॥ पादंपिबन्तमतिचंचलमद्भुतांगंवक्रैर्विनीलनवकोमलकेशबन्धैः ॥ श्रीपत्रकेशरिनखरूपुरदह
 चन्द्रंतललयन्त्यतिघृणामुदमागोपी ॥ २ ॥ बालस्यपीतपयसोऽनृपजृभतःस्यात्तत्वावृतंचदनेसकलंविराजम् ॥ मात्रासुरेन्द्रियमुखैःप्र
 युतंचसर्वदृष्ट्वापरंभयमवापानिमीलितक्षी ॥ ३ ॥ राजन्परस्यपरिपूर्णतमस्यसाक्षात्कृष्णस्यविश्वमखिलकपटेनमोही ॥ नष्टस्मृतिःपुनर
 भूत्स्वसुतेघृणार्ताकिंवर्णयामिसुतपोबहुनन्दपत्न्याः ॥ ४ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ नन्दोयशोदयासाद्धकिंचकारतपोमहत् ॥ येन
 श्रीकृष्णचन्द्रोऽपिपुत्रीभूतोबभूवह ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अष्टानविवसूनांचन्द्रोऽसुख्योऽधरापतिः ॥ अनपत्योऽविष्णुभक्तो देवरा
 ज्यंचकारह ॥ ७ ॥ एकदपुत्रकाक्षीचब्रह्मणानोदितोनृप ॥ मन्दराद्रिगतस्तमुंघरयाभार्ययासह ॥ ७ ॥ कन्दमूलफलहारौतप्तपर्णाइनौत
 पः ॥ जलभक्षौतस्तौतुनिर्जलौनिर्जनेस्थितौ ॥ ८ ॥ वर्षणामबुदयातेतपस्तत्पतोर्द्वयोः ॥ ब्रह्माप्रसन्नस्तावेत्यवब्रूहीत्युवाचह ॥ ९ ॥
 वल्मीकाग्निर्गतोद्गोऽधराभार्ययासह ॥ नवाविधिंचसंपूज्यहर्षितःप्राहतंप्रभुं ॥ १० ॥ ॥ श्रीद्रोणउवाच ॥ परिपूर्णतमेकृष्णपुत्री
 भूतेजनार्दने ॥ भक्तिःस्यादावयोर्थाविवदन्तिप्रमलक्षणां ॥ ११ ॥ ययांजसातरंतीहदुस्तरंभवसागरम् ॥ नान्यंवरंवाञ्छितंस्यादावयोस्ताप
 तोर्विधे ॥ १२ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ युवाभ्यांयाचितंयन्मेदुर्घटं दुर्लभंवरम् ॥ तथापिभूयात्सफलंयुयोरन्यजन्मनि ॥ १३ ॥ ॥ श्री

नारदउवाच ॥ द्रोणेनद्रोभवद्द्रुमैयशोदासाथारस्मृता ॥ कृष्णोब्रह्मवचःकर्तुंप्राप्तोघोषपितुःपुरात् ॥ १४ ॥ सुधासंडात्परमिंश्री
 कृष्णचरितंशुभम् ॥ गन्धमादनशृङ्गेवनारायणमुखाच्छ्रुतम् ॥ १५ ॥ कृपयाचक्रुताथेहननारायणस्यच ॥ मयातुभ्यंचकथितंकिंभूयः
 श्रोतुमिच्छसि ॥ १६ ॥ श्रीबहुलाउवाच ॥ नन्दगेहेहरिसाक्षाच्छिशुरूपसनातनः ॥ किंचकारबलेनापितन्मेब्रूहिमहामुने ॥
 १७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एकदाशिष्यसहितोर्गाचार्योमहामुनिः ॥ शौरिणामोदितःसाक्षादायथौनन्दमन्दिरम् ॥ १८ ॥ नन्दः
 सम्पूज्यविधित्पाद्याद्यैर्निसत्तमम् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यसाष्टांगप्रणाममह ॥ १९ ॥ श्रीनन्दउवाच ॥ अद्यनःपितरोद्वाःसन्तुष्टा
 अग्रयश्चनः ॥ पवित्रमन्दिरंजातंयुष्मच्चरणेषुभिः ॥ २० ॥ मत्पुत्रनामकरणंकुरुद्विजमहामुने ॥ पुण्यैस्तीर्थैश्चदुःश्राप्यंभवदागमनंप्रभो
 ॥ २१ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ तेषुत्रनामकरणंकरिष्यामिनसंशयः ॥ पूर्ववार्तागिदिव्यामिगच्छनन्दरहःस्थलम् ॥ २२ ॥ श्रीनार
 दउवाच ॥ उत्थाप्यगर्गौनन्देनबालाभ्यांचयशोदया ॥ एकान्तेगोत्रजेगत्वातयोनिमचकारह ॥ २३ ॥ सम्पूज्यगणनाथादीचग्रहान्स
 शोधयत्ततः ॥ नन्दम्राहप्रसन्नांगोर्गाचार्य्योमहामुनिः ॥ २४ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ रोहिणिनिन्दनस्यास्यनामोच्चारंशृणुष्वच ॥ र
 मन्तेयोगिनोद्वास्मिन्सर्वत्रमतीतिवा ॥ २५ ॥ गुणैश्चरमयेद्भक्तांस्तेनरामंविदुःगरे ॥ गर्भसंकर्षणादस्यसंकर्षणहृतिस्मृतः ॥ २६ ॥ स
 र्वीशेषांशेषंबलाधिक्याद्बलंविदुः ॥ स्वपुत्रस्यापिनामानिशृणुनन्दयतेद्वतः ॥ २७ ॥ अद्यप्राणिपवित्राणिजगतामंगलानिच ॥ ककारः
 कमलाकान्तककारोरामइत्यपि ॥ २८ ॥ षकारःषड्गुणपतिःश्वेतद्रीपनिवासकृत् ॥ गकारोरारसिंहोयमकारोद्ब्रह्मक्षरोप्रभुक् ॥ २९ ॥
 विसर्गश्चतथाद्येतौनरनारायणावृषी ॥ सम्प्रलीनाश्चषट्पूरण्यस्मिन्शब्देमहामुने ॥ ३० ॥ परिपूर्णंतेमेसाक्षात्तेनकृष्णःप्रकीर्तितः ॥ शु
 क्रोरक्तस्थापीतोषणैस्थानुगुंधृतः ॥ ३३ ॥ द्वापरान्तकेलेरादौबालोयंकृष्णतांगतः ॥ तस्मात्कृष्णइतिव्यतोनाम्नायनन्दनन्दनः
 ॥ ३२ ॥ वसवश्चेन्द्रियाणीतितदेवाश्चतएवाह ॥ तस्मिन्ल्यश्चेष्टतेसोपिवासुदेवइतिस्मृतः ॥ ३३ ॥ वृषभाजुसुताराधयाजाताकीर्तिमन्दि
 रे ॥ तस्याःपतिरथसाक्षात्तेनाराधापतिःस्मृतः ॥ ३४ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छृङ्खणोभगवान्स्वयम् ॥ असत्यब्रह्माण्डपतिर्गोलैकेधाम्नि

राजते ॥ ३६ ॥ सोयन्तवशिशुजर्तोभारावतरणाय च ॥ कंसदीनवधार्थयभक्तानारक्षणाय च ॥ ३६ ॥ अनन्तान्यस्यनामानिविदुश्चा
 निभारत ॥ लीलभिश्चभविष्यन्तितत्कर्मसुनविस्मयः ॥ ३७ ॥ अहोभाग्यंतुतेनन्दसाक्षाच्छ्रीपुरुषोत्तमः ॥ त्वद्गृहेवर्तमानोयशिशुः
 पःपरत्परः ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाथगतैर्गणैस्वात्मानं पूणमाशिषम् ॥ मेनेप्रमुदितःपत्यानन्दराजोमहामतिः
 ॥ ३९ ॥ अथगणैर्ज्ञानिवरोज्ञानदोमुनिसत्तमः ॥ कालिन्दतीरशोभाब्जावृषभानुपुरंगतः ॥ ४० ॥ छत्रेणशोभितंविप्रद्वितीय
 मिषवासवम् ॥ दंडेनराजितंसाक्षाद्धर्मराजमिविस्थितम् ॥ ४१ ॥ तेजसाद्योतितदिशंसाक्षात्सूर्यमिवापरं ॥ पुस्तकमेखलयुक्तं द्वितीय
 मिवपद्मजं ॥ ४२ ॥ शोभितंशुक्लवासोभिर्द्वैविष्णुमिवस्थितं ॥ तन्दद्विमुनिशादूळसहसोत्थायसादूरम् ॥ ४३ ॥ प्रणम्यशिरसासद्यः
 सन्मुखोभूत्कृताञ्जलिः ॥ मुनिचपीठकेस्थाय्यपाद्याद्यौरुपचारवित् ॥ ४४ ॥ पूजयामासविधिवच्छ्रीगणैर्ज्ञानिनांवरम् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृ
 त्यवृषभानुरोमहान् ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीवृषभानुरुवाच ॥ सतांपथ्यटनंशान्तंशान्तंशान्तंशान्तंशान्तयेस्मृतम् ॥ नृणामन्तस्तमोहारीसाधुरेवन
 भास्करः ॥ ४६ ॥ तीर्थीभूतावयंगोपाजातास्त्वदर्शनात्प्रभो ॥ तीर्थानितीर्थीकुर्वन्तित्वादृशःसाधवःक्षितौ ॥ ४७ ॥ हेमुनेराधिकानाम
 कन्यामंगलायना॥कस्मैवरायदातव्यावदत्वमसुनिश्चितम् ॥ ४८ ॥ त्वंपथ्यट्नर्कइवत्रिलोकीदिव्यदर्शनः ॥ वरोनयासमोयवैकस्मैदा
 स्यामिकन्यकाम् ॥ ४९ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ हस्तंगृहीत्वाश्रीगणैर्वृषभानोमहामुनिः ॥ जगामयमुनातीरंजिनंसुन्दरस्थलम् ॥ ५० ॥
 कालिन्दजिलकच्छेकोलहलसमाकुलम् ॥ तत्रोपविश्यगोपेशमुनीन्द्रःप्राहहर्मवित् ॥ ५१ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ हेगोपगुप्तमाख्या
 नंकथनीयनत्तथा ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ ५२ ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशःपरत्परः ॥ तस्मात्परंवरोगोस्ति
 जातो नन्दगृहेपतिः ॥ ५३ ॥ ॥ श्रीवृषभानुरुवाच ॥ अहोभाग्यमहोभाग्यंनन्दस्यापिमहामुने ॥ श्रीकृष्णस्यावतारस्यसर्वत्ववद्का
 रणम् ॥ ५४ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ भुवोभारावतारयंकसादीनं वधाय च ॥ ब्रह्मणाप्रार्थितःकृष्णोवभूवजगतीतले ॥ ५५ ॥ श्रीकृ
 ष्णपट्टराज्ञीयागोलोकेराधिकभिधा ॥ त्वद्गृहेसापिसंजातात्वंजनासितांपराम् ॥ ५६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदाप्रहर्षितोगोपा

दृषभानुःशुविस्मितः ॥ कलावर्तिसमाहूयतयासाद्धिविचार्यच ॥ ५७ ॥ राधाकृष्णानुभावंचज्ञात्वागोपवरःपरः ॥ आनन्दाश्रुकलामुच
 न्युनराहमहाशुनिम् ॥ ५८ ॥ ॥ श्रीवृषभानुरुवाच ॥ तस्मैदास्यामिहब्रह्मन्कन्यांकमललोचनम् ॥ त्वयापंथादशितोभेत्ययाका
 र्योयदूढहः ॥ ५९ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ अहन्नकारिष्यमिषिविवाहमनयोर्नृप ॥ तयोर्विवाहोभविताभंडिरियमुनातते ॥ ६० ॥
 वृन्दवनसमीपेचिर्जनेसुन्दरस्थले ॥ परमेष्ठीसमागत्यविवाहंकारिष्यति ॥ ६१ ॥ तस्माद्वाधागोपवरविद्विचर्यार्गीपरस्यच ॥ लोकहू
 डामणिःसाक्षाद्वाज्ञांगोलोकमन्दिरम् ॥ ६२ ॥ श्रूयंसवैपिंगोपालगोलोकादागताशुवि ॥ तथागोपीगणगोपगोलोकेराधिकेच्छया ॥ ६३ ॥
 यद्दर्शनं दुर्लभमेवदुर्घटं देवैश्चयज्ञैर्नचजन्मभिः किमु ॥ सविग्रहांतांतवमन्दिरजिरेलक्षन्तिगुप्तांबहुगोपगोपिकाः ॥ ६४ ॥ ॥ श्रीनारदउ
 वाच ॥ तद्वाचविस्मितौराजन्दपंतीहर्षितौपरम् ॥ राधाकृष्णप्रभावंचश्रुत्वाश्रीगर्गमूचतुः ॥ ६५ ॥ ॥ दंपतीऋचतुः ॥ राधाऋण्ड
 स्यहब्रह्मन्व्याख्यानंवदतत्वतः ॥ त्वत्तो न संशयच्छेत्ताकोपिभूमौमहासुने ॥ ६६ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ सामवेदस्यभावाथैगन्धमाद्
 नपर्वते ॥ शिष्येणापिमयातत्रनारायणमुखाच्छ्रुतः ॥ ६७ ॥ रमयातुरकारःस्यादाकारस्त्वादिगोपिका ॥ धकारोधरयाह्वास्यादापगावि
 रजानदी ॥ ६८ ॥ श्रीकृष्णस्यपरस्यापिचतुर्द्वर्तेजसोभवत् ॥ लीलाभूःश्रीश्रविरजाचतस्रःपत्न्यएवहि ॥ ६९ ॥ संप्रलीनाश्रुताःसवरा
 धायांकुंजमन्दिरे ॥ परिपूर्णतमाराधांतस्माद्दुर्मनीषिणः ॥ ७० ॥ राधाकृष्णोतिहेगोपेजपन्तिपुनःपुनः ॥ चतुःपदार्थैकेतेषांसाक्षा
 त्कृष्णोपिलभ्यते ॥ ७१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तद्वृत्तिविस्मितोरानजन्वृषभानुःप्रियायुतः ॥ राधाकृष्णप्रभावन्तंज्ञात्वानन्दःशोद्यै
 भूत् ॥ ७२ ॥ इत्थंगौज्ञानिवरःपूजितोवृषभानुना ॥ जगामस्वगृहंसाक्षान्मुनीन्द्रःसर्ववित्कविः ॥ ७३ ॥ इति श्रीमद्गौड्यायसंहितायां
 श्रीगोलोकखंडेनारदबहुलश्वसंवादेविश्वरूपदर्शनंन्दपत्न्याश्रीकृष्णनामकरणंनमपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ ॥
 गाश्वारयन्नंदनमंकदेशेसंललयन्दूरतमंसकाशात् ॥ कलिन्दजतिरसमीरंकपितंनन्दोप्यभंडिरवनंजगाम ॥ १ ॥ कृष्णेच्छयैवेगतरोम
 वातोयैरभून्मेदुरमंबरच ॥ तमालनीपदुमपल्लवैश्चपतद्दिरेजद्विरतीवभीकैः ॥ २ ॥ तदांधकारमहतिप्रजातंबलेरुदत्यकगतैरिभीते ॥

नन्दोभयंप्रापिशिशुसिभिर्भ्ररिंपरेशेशरणजगाम ॥ ३ ॥ तदैवकोट्यकंसमूहदीप्तिरागच्छतीवाचलतीदिशासु ॥ बभूवतस्यांबुषभानुपुत्रोदं
 दशराधानवनन्दराजः ॥ ४ ॥ कोटीदुर्विचद्युतिमादधानानीलांबरमुन्दरमादिवर्णनम् ॥ मंजीरधीरध्वनिनूपुराणामाविभ्रतीशब्दमतीवमं
 लुं ॥ ५ ॥ कांचीकलकंकणशब्दमिश्राहारंगुलीयांगदविस्फुरतीम् ॥ श्रीनासिकामौक्तिकहसिकाभिःश्रीकंठवृद्धामणिकुंडलाब्जाम् ॥ ६ ॥
 ततेजसार्थितआशुनन्देनत्वाथतामाहकृतांजलिःसन् ॥ अयन्तुसाक्षात्पुरुषोत्तमस्त्वंप्रियासिमुख्यासिसदैवराधे ॥ ७ ॥ गुप्तत्वदंगसु
 खेनवेद्विगृहणराधेनिजनाथमंकात् ॥ एनगृहंप्रापयेमेवभीतंवदामिचेत्थंप्रकृतेर्गुणाब्जम् ॥ ८ ॥ नमामितुभ्यंभुविरक्षमात्वयथेप्सितसर्वेज
 नेर्दुरापम् ॥ श्रीराधोवाच ॥ अहंप्रसन्नातवभक्तिभावाभ्यन्दर्शनदुर्लभमेवन्द ॥ ९ ॥ श्रीनन्दउवाच ॥ यदिप्रसन्नासितदाभेवन्मेभक्तिदृढा
 कौयुवयोःपदाब्जे ॥ सताचभक्तिस्तवभक्तिभाजांसंगःसदाभेथयुगेयुगेच ॥ १० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तथास्तुचेक्त्वाथहरिकरभ्यांजग्रा
 हराधीनिजनाथमंकात् ॥ गतेथनन्देप्रणतेप्रजेशेतदाहिभाडीरवनजगाम ॥ ११ ॥ गोलोकलोकत्रपुरासमागताभूमिनिजंस्वंपुरादधाना ॥
 यापद्मरागादिखचित्सुवर्णबभूवसातक्षणमेवसर्वम् ॥ १२ ॥ द्यून्दावनन्दिव्यवपुर्दधानवृद्धैर्वैःकामदुघैस्सहैव ॥ कलिन्दपुत्रीचसुवर्णसौधैःश्री
 रत्नसोपानमयीबभूव ॥ १३ ॥ गोवर्द्धनोरत्नशिलामयोभूत्सुवर्णशृंगैःपरितःस्फुरद्भिः ॥ मत्तालिभिर्निर्झरिसुन्दरीभिर्दरीभिरुच्चांगकरीवराज
 न् ॥ १४ ॥ तदानीकुंजोपिनिजंवपुर्दधत्सभायुतंप्रांगदिव्यमंडपम् ॥ वसंतमाद्युर्थंमधुव्रतैर्मयूरपारावतकोकिलध्वनि ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्ना
 दिखचिद्भूतंपतत्पताकावलिभिर्विराजितम् ॥ सरःस्फुटद्भिर्भ्रमरावलीढितैर्विचचितंकांचनचारुंफजैः ॥ १६ ॥ तदैवसाक्षात्पुरुषोत्तमो
 तमोबभूवकैशोरवपुर्वनप्रभः ॥ पीतांबरःकौस्तुभरत्नभूषणोवंशीधरोमन्मथराशिमोहनः ॥ १७ ॥ भुजेनसंगृह्यहसन्प्रियांहरिजगाममध्येसु
 विवाहमंडपम् ॥ विवाहसंभारयुतःसमेखलसदर्भमद्भारिषट्पादिमंडपम् ॥ १८ ॥ तत्रैवसिंहासनउन्नतेवरेपरस्परसंमिलितौविरजतुः ॥ परं
 बुवन्तौमधुरंचर्दपत्स्फुरत्प्रभौखेतद्विद्वानविव ॥ १९ ॥ तदंबरादेवरोविधिःप्रभुःसमागतस्तस्यपरस्थसन्मुखे ॥ नत्वातदंब्रीउशती
 गिराभिःकृतांजलिश्चारुचतुर्मुखोजगौ ॥ २० ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अनादिमाद्यंपुरुषोत्तमोत्तमंश्रीकृष्णचन्द्रंनिजभक्तवत्सलम् ॥ स्वयंत्वसं

ख्याडपतिपरत्पराराधापतिंत्वांशरणं व्रजाम्यहम् ॥ २१ ॥ गोलोकनाथस्त्वमतीवलीलोलिलवतीयनिजलोकलीला ॥ वैकुण्ठनाथोसियद
 त्वमेव लक्ष्मीस्तदेयं वृषभानुजाहि ॥ २२ ॥ त्वं रामचन्द्रोजनकात्मजेभूमौ हरिस्त्वंकमलालयेभ्यम् ॥ यज्ञावतारोसियदातदेयं श्रीद
 क्षिणास्त्रीप्रतिपत्तिमुख्या ॥ २३ ॥ त्वन्नारसिंहोसिरमाहृदीयनारायणस्त्वंचरणशुक्तः ॥ तदात्विंशान्तिरतीवसाक्षाच्छयियेवयाताचत
 वानुरूपा ॥ २४ ॥ त्वंब्रह्मचर्यप्रकृतिस्तदस्थाकालेयदेमंचविदुःप्रधानम् ॥ महान्यदात्वंजगदंकुरोसिराधातदेयंसगुणाचमाया ॥ २५ ॥
 यदांतरात्माविदितश्चतुर्भिस्तदात्विंशक्षणरूपवृत्तिः ॥ यदाविराट् देहस्त्वमेवंतदाखिलवाभुविधारणेभ्यम् ॥ २६ ॥ इयामंचगौर
 विदितं द्विधामहस्त्वैवसाक्षात्पुरुषोत्तमोत्तम ॥ गोलोकधामाधिपतिं परेशं परात्परं त्वं शरणं व्रजाम्यहम् ॥ २७ ॥ सदापठेद्योगुलुस्त
 वम्परगोलोकधामप्रवंश्रयातिसः ॥ इहैवसौंदर्यसमृद्धिसिद्धयोभवंतितस्यापिनिसर्गतः पुनः ॥ २८ ॥ यदायुवांप्रीतियुतौचदंपतीपरा
 त्परैतावनुरूपरूपितौ ॥ तथापिलोकव्यवहारसंग्रहाद्विधिविवाहस्यतुकारयाम्यहम् ॥ २९ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदास
 उत्थायविधिर्हुताशनं प्रचाल्यकुण्डेस्थितयोस्तयोः पुरः ॥ श्रुतेः करग्रहाविधिं विधानतोविधायाधतासमवस्थितोभवत् ॥ ३० ॥ सवा
 हयामासहरिचराधिकंप्रदक्षिणंसप्तहिरण्यरेतसः ॥ ततश्चतौतेप्रणमय्यवेदवित्तौपाठयामासचसप्तमंत्रकम् ॥ ३१ ॥ ततोहरेर्वेक्षसिराधि
 कायाः करंचसंस्थायहरेः करंपुनः ॥ श्रीराधिकायाः किलपृष्ठदेशे संस्थायमंत्रांश्चविधिः प्रपाठयन् ॥ ३२ ॥ राधाकराभ्यांप्रददौचमालि
 कां किंजल्किनीं कृष्णगलेऽलिनादिनीम् ॥ हरेः कराभ्यांवृषभानुजालेततश्चर्वह्निप्रणमय्यवेदवित् ॥ ३३ ॥ संवासायामासुपाठयोश्चतौ
 कृतांजलीमौनयुतौपितमहः ॥ तौपाठयामासतुपंचमंत्रकंसमर्प्यराधांचपितेवकन्यकाम् ॥ ३४ ॥ पुष्पाणिदेवाववृष्टुस्तदानृपविद्याधरी
 भिनन्तुः सुरांगनाः ॥ गंधर्वविद्याधरचारणाः कलंसकिन्नराः कृष्णसुमंगलंजगुः ॥ ३५ ॥ मृदंगवीणामुरुयाष्टिवेणवः शंखानकाहुंदुभयः सता
 लकाः ॥ नेदुर्मुहुदंबवैरीदिविस्थितैर्जेन्यभूमंगलशब्दमुच्चकैः ॥ ३६ ॥ उवाचतत्रैवविधिहरिः स्वयंथेप्सितं त्ववदविप्रदक्षिणाम् ॥ तदाह
 रिंप्राहविधिः प्रभोमेदेहित्वदंश्र्योर्निजभक्तिदक्षिणाम् ॥ ३७ ॥ तथास्तुवाक्यंवदतोविधिहरेः श्रीराधिकायाश्चपदद्वयं शुभम् ॥ नवाकरा

भ्यांशिरसापुनःपुनर्जगामगेहंप्रणतःप्रहर्षितः ॥ ३८ ॥ ततोनिंकुंजेषुचतुर्विधात्रादिव्यमनेज्ञप्रिययाप्रदत्तम् ॥ जयासकृष्णःप्रहसन्परात्मा
 कृष्णेनदत्तंक्रमुकंचराधा ॥ ३९ ॥ ततःकरेणापिकरंप्रियायाहरिर्गृहीत्वाप्रचचालकुंजे ॥ जगामजल्पन्मधुरंप्रपश्यन्वृंदावनश्रियमुनाल
 ताश्च ॥ ४० ॥ श्रीमल्लताकुंजनिकुंजमध्येनिलीयमानंप्रहसंतमेव ॥ विलोक्यशाखांतरितंचराधाजग्राहपीतांबरमाव्रजंतौ ॥ ४१ ॥ दुद्रा
 वराधाहरिहस्तपद्माङ्गकारमंत्र्योःश्रतिकुर्वतीकौ ॥ निलीयमानायमुनानिकुंजेपुनव्रजंतीहरिहस्तमात्रात् ॥ ४२ ॥ यथातमालःकलधैत
 वलयाषनेयथांचलयाचकास्ति ॥ नीलोद्गिराजोनिंकषाड्मखन्याश्रीराधयाद्यस्तुतथारमण्या ॥ ४३ ॥ श्रीरासरंजनेनवर्षितेपररेमेहरी
 रासरसेनराधया ॥ वृंदावनेभृंगमधूरकूजल्लतेचरत्येवतीश्वरःपरः ॥ ४४ ॥ श्रीराधयाकृष्णहरिःपरात्माननर्तेगोवर्द्धनकंदरासु ॥ मत्तालि
 पुप्रस्रवणैःसरोभिर्विराजितसुद्युतिमल्लतासु ॥ ४५ ॥ चचारकृष्णोयमुनांसमेत्यवंग्रंविहारंवृषभानुपुत्र्या ॥ राधाकराल्लक्षदलंसंपद्मंधावन्युद्गी
 त्वायमुनाजलेषु ॥ ४६ ॥ राधाहरेःपीतपटंचवंशीवित्रंगृहीत्वासहसाहसंतौ ॥ देहीनिवंशीवदतोहरेश्चजगादराधाकमलबुदेहि ॥ ४७ ॥
 तस्यैददौदेवराथपद्मंराधाददौपीतपटंचवंशीम् ॥ वेत्रंचतस्मैहरयेतयोःपुनर्वभूवलीलायमुनातटेषु ॥ ४८ ॥ ततश्चभांडोारवनेप्रियायाश्च
 कारशृंगारमलंमनेज्ञम् ॥ पत्रावलीपावककज्जलद्वैःपुष्पैःसुरत्नैर्व्रजगोपरत्नः ॥ ४९ ॥ हरेश्चशृंगारमलंप्रकटुःसमुद्यतातलयदहिराधा ॥
 तदैवकृष्णस्तुबभूवबालोविहायकैशोरवपुःस्वयंहि ॥ ५० ॥ नंदेनदत्तंशिशुमेवयादृशंभूमौलुठंतंप्ररुदंतमाभयात् ॥ हारविलोक्यशुरूरो
 दराधिकतनोषिमायांनुकथंहरेमयि ॥ ५१ ॥ इत्थंरुदंतसिहसाविषण्णामाकाशवागाहतदैवराधाम् ॥ शोचंनुराधेइहमाकुरुत्संभनोरथ
 स्तेभविताहिपश्चात् ॥ ५२ ॥ श्रुत्वाथराधाहिरिर्गृहीत्वागतशुगेहव्रजराजपत्न्याः ॥ दत्त्वाचबालकिलनदपत्न्याउवाचदत्तंपथितेचमत्रो
 ॥ ५३ ॥ उवाचराधांनुपनंदगेहिनीधन्यासिराधेवृषभानुकन्यके ॥ त्वयाशिशुर्भैपरिक्षितोभयान्भेघावृतेव्योमिभयातुरोवने ॥ ५४ ॥ सं
 पूजितासद्गुणश्रद्धाधितासासनंदितासावृषभानुपुत्री ॥ यदाह्यनुज्ञाप्यशोभतीसाशनैःस्वगेहनिजगामराधा ॥ ५५ ॥ इत्थंहरेशुंसकथाचवर्षी
 ताराधाविबाहस्यमुंगलावृता ॥ श्रुताचैवर्षीपठिताचपाठितातान्पापवृंदानकदास्पृशंति ॥ ५६ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गोचर्यसंहितायांगो०

श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेश्रीराधिकाविवाहवर्णननामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथबालौकृष्णरामौगौरश्यामौमनोहरौ ॥
 लीलाचक्रतुरलुन्दरंनन्दमंदिरम् ॥ १ ॥ रिंगमाणौचक्रानुभ्यांणभ्यांसहमैथिलाम्रजतालपेनकालेनबुवंतौमधुरं व्रजे ॥ २ ॥ यशोदयाचरोहि-
 ण्याललितौपोषितौशिशू ॥ कदाविनिर्गतावंकात्काचिदंकंसमाश्रितौ ॥ ३ ॥ मंजीरंकिणीरावंकुर्वतौतापितस्ततः ॥ त्रिलोकीमोहय-
 तौद्वामायाबालकविग्रहौ ॥ ४ ॥ ऋडन्तमादायाशिशुयशोदाऽजिरेलुठंतं व्रजबालकैश्च ॥ तद्विलेयावृतपूतसूरांगंचकेह्यलंप्रोक्षणमादरेण
 ॥ ५ ॥ जानुद्भ्याभ्यांचसमंकराभ्यांपुनर्व्रजंग्रामेत्यकृष्णः ॥ मात्रंकेशेऽपुनराव्रजन्स्वभौव्रजेकेसरिबालीलः ॥ ६ ॥ तंसर्वतौहम-
 नचित्रयुतंपीतांबरंकंचुकमादधानम् ॥ स्फुरत्प्रभंरत्नमयंचमौलिदृष्ट्वासुतंप्रापमुदंयशोदा ॥ ७ ॥ बालमुकुंदमतिंसुंदरबालकेलिदृष्ट्वापंसुं-
 दमवापुरतीव्रगोप्यः ॥ श्रीनन्दराजव्रजमेत्यगृहंविहायसर्वान्तुविस्मृतगृहाःसुखविग्रहास्ताः ॥ ८ ॥ श्रीनन्दराजगृहकृत्रिमसिंहरूपदृष्ट्वाव्र-
 जत्र्यतिरवष्टुभोरुवधः ॥ नीत्वाचतन्निजसुतंगृहमाव्रजन्तीगोव्योव्रजेसघृणयाह्यवदन्यशोदासु ॥ ९ ॥ श्रीगोप्यञ्जुः ॥ १० ॥
 श्रीढार्थचपलं ह्येनंभावहिःकारयांगणात् ॥ बालकेलिदुग्धमुखंकाकपक्षधरंशुभे ॥ १० ॥ ऊर्ध्वदंतद्वयजातंपूर्वमातुलदोषदम् ॥ अस्या-
 पिमातुलोनास्ति ते सुतस्ययशोमति ॥ ११ ॥ तस्मादानंतु कर्तव्यविघ्नानानांशहेतवे ॥ गोविप्रसुरसाधूनांछन्दसांपूजनं तथा ॥ १२ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदायशोदारोहिण्यौसुतकल्याणहेतवे ॥ वस्त्ररत्नवाप्रांनांदांनित्यंचक्रतुः ॥ १३ ॥ अथव्रजेरामकृष्णौ
 बालसिंहबालेकनौ ॥ पद्भ्यांचलंतौघोषेषुवर्द्धमानौबभूवतुः ॥ १४ ॥ श्रीदामसुबलद्यैश्चयस्यैव्रजबालकैः ॥ यमुनासिकतेऽशुभ्रेलुठंतौ
 सकुतूहलौ ॥ १५ ॥ कालिद्युपवनेश्यामैस्तमालैःसवनैर्वृते ॥ कदम्बकुंजशोभाब्जिचैरपूरामकेशौ ॥ १६ ॥ जनयन्गोपगोपीना-
 मानंदंबालीलया ॥ वयस्यैश्चारयामासनवनीतंघृतंहरिः ॥ १७ ॥ एकदाह्युपनंदस्यपत्नीनाम्राप्रजावती ॥ श्रीनंदमंदिरंप्रासादाद्यशोदाप्रा-
 हगोपिका ॥ १८ ॥ प्रभावत्युवाच ॥ नवनीतंघृतं दुग्धंधधितक्रयशोमति ॥ आवयोभैर्दरहितंत्वत्प्रसादाच्चभवेभवत् ॥ १९ ॥ नाह-
 वदामिचनेनस्तेयंकुत्रापिशिक्षितम् ॥ शिक्षां करोषिन्सुतेनवनीतमुषिस्वतः ॥ २० ॥ यदाभयाकृताशिक्षातदाधृष्टस्तवांगजः ॥ गालिप्र-

दानं दत्वायं द्रवति प्रांगणान्मम ॥ २१ ॥ ब्रजाधीशस्य पुत्रोयं भूत्वास्तेयसमाचरेत् ॥ नमयाकथितं किञ्चिद्यशोदितवगौरवात् ॥ २२ ॥ श्री
नारद उवाच ॥ श्रुत्वा प्रभावती वाक्यं यं शोदानं दंगेहिनी ॥ बालं निर्भर्त्स्यतामाहासान्नाप्रमपरायणा ॥ २३ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥
गवांकोटिगृहे भस्तिगोरसैराद्भिताचला ॥ नजानेदधिमुड्बालं नात्ति सोत्रकदाचन ॥ २४ ॥ अनेन मुषितं गव्यं तं त्समं त्वंगृहाण मे ॥ तेशिशो
मेशिशोमेदोनास्तिकं चित्प्रभावति ॥ २५ ॥ नवनीतमुखं चैनमत्र त्वद्भ्यानयिष्यसि ॥ तदा शिक्षां करिष्यामि भर्त्सनं बंधनतथा ॥ २६ ॥
॥ श्रीनारद उवाच ॥ श्रुत्वा वाक्यं तदा गोपी प्रसन्ना गृहमागता ॥ एकदादधिचौर्यार्थं कृष्णस्तस्या गृहङ्गतः ॥ २७ ॥ वयस्यै बालकैः सार्द्धपा
दं कुब्जे गृहस्य च ॥ हस्ताद्धस्तं संगृहीत्वा शनैः कृष्णो विवेश ह ॥ २८ ॥ शिष्यस्य गोरसं दृष्ट्वा हस्तात्प्राङ्गं हरिः स्वयम् ॥ उलूखले पीठके च गो
पान्स्थायारुरोहत् ॥ २९ ॥ तदपि प्रांशुना लभ्यं गोरसं शिष्यसंस्थितं ॥ श्रीदाम्नामुबलेनापि दुन्देनापितताडच ॥ ३० ॥ भग्नभाण्डात्सर्व
गव्यं वहद्दुर्मौमनोहरम् ॥ जघास सखलमकै बालकैः सहमाधवः ॥ ३१ ॥ भग्नभाण्डस्वनं श्रुत्वा प्राप्ता गोपी प्रभावती ॥ पलायिते पुबालेषु ज
थाह श्रीकरं हरेः ॥ ३२ ॥ नीत्वा मुषाशुंभीरुश्च गच्छन्ती नन्दमन्दिरम् ॥ अग्रनन्दं स्थितं दृष्ट्वा मुखे वस्त्रं च कारह ॥ ३३ ॥ हरिर्विचिंत्य यन्नित्यं
मातादुन्दप्रदास्यति ॥ दधारतद्बालरूपं स्वच्छन्दगतिरिश्वरः ॥ ३४ ॥ सायशोदांसमेत्याशुप्राह गोपीरुपान्विता ॥ भाण्डं भग्नं कृतं सर्वमु
षितं दध्यनेन वै ॥ ३५ ॥ यशोदा तत्सुतं वीक्ष्य हसन्ती प्राह गोपिकां ॥ वस्त्रांतं च मुखोद्गोपिदूरीकृत्य वदांसः ॥ ३६ ॥ अपवाद्यदादेयोनिर्वा
संकुरमेपुरात् ॥ युष्मत्पुत्रकृतं चौर्यमस्मत्पुत्रकृतं भवेत् ॥ ३७ ॥ जनलज्जासमायुक्ता दूरीकृत्य मुखोद्गोरम् ॥ सापि प्राहनिजं बालं वीक्ष्य वि
स्मितमानसा ॥ ३८ ॥ निष्पदस्त्वं कुतः प्राप्सोऽत्र जसारोस्ति मेकरे ॥ वदन्तीत्यं च तं नीत्वा निगता नन्दमन्दिरात् ॥ ३९ ॥ यशोदारोहि
णी नंदोरामो गोपाश्च गोपिकाः ॥ जहसुः कथं तस्ते इदं योन्या यो ब्रजे महान् ॥ ४० ॥ भगवांस्तु बहिर्वीथ्यां भूत्वा श्रीनन्दनन्दनः ॥ प्रहसन्ना
पिकां प्राह धृष्टांश्च चलेक्षणः ॥ ४१ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पुनर्मायादिगुणहासिकदाचित्त्वं हि गंपिकं ॥ ते भर्तुरुपश्च्यतदा भविष्यामि
नसंशयः ॥ ४२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ श्रुत्वा सविस्मिता गोपी गता गेहेथमथैथिल ॥ तदा सर्वगृहे गोप्यो न गृहन्ति हरिं चिह्या ॥ ४३ ॥

इति श्रीमद्गार्ग्यसं०गोलो०नार०श्रीकृष्णबालचरित्रेदधिस्तेयवर्णनं०सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ गोपीगृहेषुवि
 चरन्नवनीतचौरःश्यामोमनोहरवपुर्गवकंजनेत्रः ॥ श्रीबालचन्द्रइवद्विगतोरारणांचितंहरत्रिवचकारव्रजेचशोभाम् ॥ १ ॥ श्रीनंदनंदनम
 तीवचलंगृहीत्वार्गेहीनिधायमुहुर्नवंदंगोपाः ॥ सत्कंदुकैश्चसततंपरिपालयतेगयंतज्जितसुखानजगत्संरतः ॥ २ ॥ राजोवाच ॥ न
 वोपनंदनामानिवददेवऋषेभ्यः ॥ अहोभाग्यंतुयेषवैतेपूर्वकैइहागताः ॥ ३ ॥ तथापद्रुवृषभानूर्नाकर्मणिमंगलानिच ॥ श्रीनारदउवा
 च ॥ गयश्चविमलःश्रीशःश्रीधरोमंगलयनः ॥ ४ ॥ मंगलरंगवल्लीशोरंगोजिदेवनायकः ॥ नवनंदाश्चकथिताबभूवुर्गोकुलेव्रजे ॥ ५ ॥
 वीतहोत्रोशिशुक्रसांबःश्रीकरोगोपतिःश्रुतः ॥ व्रजेशःपावनःशातउपनंदाःप्रकीर्तिताः ॥ ६ ॥ नीतिविभागदःशुक्रःपतंगोदिव्यवाहनः ॥
 गोपेष्टश्चव्रजेराजन्जातापद्रुवृषभानवः ॥ ७ ॥ गोलोकैकृष्णचंद्रस्यनिकुंजद्वारमाश्रिताः ॥ वेत्रहस्ताःश्यामलंगानवनंदाःश्रुतेस्मृताः ॥
 ८ ॥ निकुंजेकोटिशैवावस्तासांपालनतत्पराः ॥ वंशीमथूरपक्षाब्ज्याउपनंदाश्चतेस्मृताः ॥ ९ ॥ निकुंजदुर्गक्षयादंडपाशधराःस्थिताः ॥
 पद्रुद्वारमास्थिताष्वडवैकथितावृषभानवः ॥ १० ॥ श्रीकृष्णस्येच्छयासवंगोलोकादागतामुवि ॥ तेषांप्रभावंकुंहेहनसमर्थश्चतुर्मुखः ॥
 ११ ॥ अहंकिमुवादिष्यामितेषांभाग्यमहोदयम् ॥ तेषामारोहमास्थायबालकेलिवभौहरिः ॥ १२ ॥ एकदायमुनातीरिसृत्कृष्णेनावली
 ङिता ॥ यशोदांबालकाःप्रादुरत्तिबालोमुदंतव ॥ १३ ॥ बलमद्रेचवदतितदसानंदगेहिनी ॥ करेगृहीत्वास्वसुतंभीरुनेत्रमुवाचह ॥ १४ ॥
 ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ कस्मान्मृदंभक्षितवान्महज्ञभवान्वस्यथाश्चषदतिसाक्षात् ॥ ज्यायान्वलयंयदतिप्रसिद्धमाएवमर्थेनजहतिनेष्ट
 म् ॥ १५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ सर्वमृषावादरताव्रजर्भकाभातमयाक्कापिनमृत्युभक्षिता ॥ यदासमीचीनमनेनवाक्यथंतदासुखंपश्य
 मदीयमंजसा ॥ १६ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथगोपीबालकस्यपश्यंतंसुंदरंमुखम् ॥ प्रसारितंचदृशेब्रह्मांडरचितंगुणैः ॥ १७ ॥ सप्त
 द्वीपान्सप्तसिंधून्सखंडान्सगिरीन्दटाञ्च ॥ आब्रह्मलोकैल्लोकान्छान्स्वात्मभिःसब्रजैःसह ॥ १८ ॥ इद्वानिमीलिताक्षीसाभूत्वाश्रीयमुनातटे ॥
 बालोऽयमेहरिःसाक्षादितिज्ञानमयीह्यभूत् ॥ १९ ॥ तदाजहासश्रीकृष्णोमोहयन्नियमायथा ॥ यशोदावैभवंदृष्टनसम्भारगतस्मृतिः ॥ २० ॥

॥ श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोले ॥ खंडेनारदबहुलाइसंवादेब्रह्मांडदर्शनमाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ श्रीनारदसवाच ॥ एकदा
 गोकुलेगोप्योममंशुर्दधिसर्वतः ॥ गृहेष्टहेप्रगान्यगोपालचरितंपरम् ॥ १ ॥ यशोदापिससुत्थायप्रातःश्रीर्नंदमंदिरे ॥ भांडिरार्थिर्पिंशिशि
 प्यममंथदधिसुंदरी ॥ २ ॥ मंजीरारवंसुकुर्वन्चालःश्रीर्नंदनंदनः ॥ ननर्तनवनीतार्थरायःशब्दुकुहलात् ॥ ३ ॥ बालकेलिर्बभूवृत्यन्मातुः
 पार्ष्वमनुअमन् ॥ सुनादिकिकिपीसंधंकारंकारयन्मुहुः ॥ ४ ॥ हैयगवीनंसतंतंवीनीयान्चसमातुर्मधुरंशुवसः ॥ आदायहस्तैर्दुमुतरु
 षासुधीर्विभेदकृष्णोदधिमंथपात्रम् ॥ ५ ॥ पलायमानंस्वसुतंयशोदाप्रधावतीप्रापनहस्तमात्रात् ॥ योगीश्वराणामपिथोदुरापःकथंसमा
 तुर्ग्रहणेप्रयाति ॥ ६ ॥ तथापिभक्तेषुचभक्तवश्यताप्रदर्शिताश्रीहरिणानृपेश्वर ॥ बालगृहीत्वास्वसुतंयशोमतिबंधरज्ज्वाथराहुलूखल
 ॥ ७ ॥ आदायथद्यद्बहुदामतत्तत्स्वल्पंप्रभूतंस्वसुतेयशोदा ॥ गुणैर्नंबद्धःप्रकृतेःपरोयःकथंसंबद्धोभवतीहदाम्ना ॥ ८ ॥ यदायशोदागतब
 न्धनेच्छासिन्नानिषण्णानृपच्छिन्नमानसा ॥ आसीत्तदायंक्वपयास्वबंधेस्वच्छंद्यानःस्ववशोपिकृष्णः ॥ ९ ॥ एवंप्रसादेर्नहिबीतकर्मणां
 ज्ञानिनांकर्माधियांकुतःपुनः ॥ मातुर्यथाभून्नृपएषतस्मान्मुक्तिव्यधाद्भक्तिमलंनमाधवः ॥ १० ॥ तदैवगोप्यस्त्रुसमागतास्त्वरंद्दृष्ट्वाथभंगं
 दधिमंथभाजनम् ॥ अलूखलेबद्धमतीवदामभिर्भीतंशिशुर्विद्व्यजगृष्टुणातुराः ॥ ११ ॥ गोप्यज्जुः ॥ अस्मद्गृहेषुपान्नाणिगिनिसरातं
 शिशुः ॥ तदप्येनंनोवदामःकारुण्यान्नंदगेहिनि ॥ १२ ॥ गतव्यथेअकरुणेशोदेहव्रजेश्वरि ॥ यष्टयानिर्भीस्तितोबालस्वयथाबद्धोघटक्ष
 यात् ॥ १३ ॥ श्रीनारदसवाच ॥ इत्युक्त्वायंशोदायांव्यग्रायांशुहकर्मसु ॥ कर्षलूखलंकृष्णोबालःश्रीप्रमुनाययौ ॥ १४ ॥ तत्तदे
 चमहावृक्षौपुराणौयमलजुनौ ॥ तयोर्मध्येगतःकृष्णोहसन्दामोदरःप्रभुः ॥ १५ ॥ चकर्षसहसाकृष्णस्तिर्यग्गतमुलूखलम् ॥ कर्षणेनसभू
 लोद्घोपेततुभूमिमंडले ॥ १६ ॥ पतनेनभिशब्दोभून्प्रचंडोवप्रपातवत् ॥ विनिर्गतौचवृक्षाभ्यांदेवौद्वधेधसोऽग्निवत् ॥ १७ ॥ दायोदरं
 रिक्त्वपादौस्पृष्ट्वास्वमौलिना ॥ कृतांजलीहरिन्नत्वानतौतत्सम्मुखेस्थितौ ॥ १८ ॥ देवावृचतुः ॥ आवांशुत्तोब्रह्मंडात्सद्यस्तेच्युतदर्श
 नात् ॥ माभूत्तेनिजभक्तानंहिलनंद्वावयोर्हरं ॥ १९ ॥ करुणानिधयेतुभ्यंजगन्मंगलशीलिने ॥ दामोदराथकृष्णायगोविंदायनमोःनमः ॥

श्वेतिथिलेङ्किप्रच्छमहासुनिम् ॥ नारदज्ञानदंशांतन्मेबूहितयोधन ॥ ३१ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ नारदज्ञानदंनत्वामानदोमैथिलो
नृपः ॥ पुनःप्रच्छकृष्णस्यचरितंमंगलायनम् ॥ ३२ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ श्रीकृष्णोभगवान्साक्षात्परमानंदविग्रहः ॥ अपरंच
कारकिंचित्रचरित्रंवदमेप्रभो ॥ ३३ ॥ पूर्वावतारैश्चरितं कृतं वैमङ्गलायनम् ॥ अपरं किन्तुकृष्णस्यपवित्रिक्रिमतः परम् ॥ ३४ ॥ श्रीना
रदउवाच ॥ साधुसाधुत्वयापृष्टंचरित्रंमङ्गलहः ॥ ततोऽहं सम्प्रवक्ष्यामि वृन्दारण्येचयद्यज्ञः ॥ ३५ ॥ इदंगोलोकवण्डश्चगुह्यमपरम
मदुतम् ॥ श्रीकृष्णेनप्रकथितंगोलोकेरामण्डले ॥ ३६ ॥ निकुंजराधिकार्यैचराधामह्यंददविदम् ॥ मयातुभ्यंश्रावितञ्चदत्तंसर्वार्थदम्प
रम् ॥ ३७ ॥ इदंपठतिप्रस्तुसर्वशास्त्रार्थगोभवेत् ॥ श्रुत्वेदंचक्रवर्तीस्यात्क्षेत्रियश्चण्डविक्रमः ॥ ३८ ॥ वैश्वोनिधिपतिभूयाच्छूद्रोसुच्ये
तव्यनत् ॥ निष्फलयोपिजगतिजीवन्मुक्तःसजायते ॥ ३९ ॥ योनित्यंपठतेसम्यक्भक्तिभावसमन्वितः ॥ सगच्छेत्कृष्णचन्द्रस्यगोलोकेप्र
कृतेः परं ॥ ४० ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगोलोकखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेभगवज्जठरगतदुर्वासप्रह्लाण्डगोलोकदर्शनंतेनश्रीनंद
स्तोत्रकरणविज्ञोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥

इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांप्रथमःगोलोकखंडः समाप्तः ।

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां गोलोकखंडः समाप्तः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ कृष्णातिरेकोकिलकेलिकीरेगुजापुजेदेवपुष्पादिकुंजे ॥ कंबुथीवोक्षितवाहूचलन्तौराधाकृ
 ष्णौमंगलमेभवेताम् ॥ १ ॥ अज्ञानतिमिरान्धस्यज्ञानजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः ॥ २ ॥ श्रीनारदुवा
 च ॥ एकदोपद्रवंक्षियन्दीनन्दान्दासहायकान् ॥ वृषभापूनर्दंश्वृषभानुवरांस्तथा ॥ ३ ॥ समाहूयपरान्वृद्धान्समायातानुवाचह ॥
 नन्दुवाच ॥ किंकारोव्यंतुवदतोत्पाताःसन्तिमहावने ॥ ४ ॥ नारदुवाच ॥ तेषांश्रुत्वाथसन्नन्दोगोपवृद्धोतिमंत्रवित् ॥ अंके
 नीत्वारामकृष्णौनन्दराजमुवाचह ॥ ५ ॥ सन्नन्दुवाच ॥ उत्थातव्यमितोस्माभिःसर्वैःपरिकरैःसह ॥ गंतव्यचान्यदेशेषुयत्रो
 त्पातानसन्तिहे ॥ ६ ॥ बालस्तेप्राणवत्कृष्णोजीवनं ब्रजवासिनाम् ॥ ब्रजेयन्कुलेदोषोहोवालीलया ॥ ७ ॥ हावकयाशकटेन
 पितृणावर्तेनवालकः ॥ सुक्तोयंदुमपातेनह्युत्पातःकिमतभ्यम् ॥ ८ ॥ तस्माद्दृष्ट्वावनंसर्वगतव्यवालकैःसह ॥ उत्पातेषुव्यतीतेषुनरा
 गमनंकुरु ॥ ९ ॥ नन्दुवाच ॥ कतिक्रोशैर्विस्तृतं तद्वनंवृन्दानं व्रजात् ॥ तल्लक्षणंतस्सुखंवदद्बुद्धिमतांवर ॥ १० ॥ ॥ सन्न
 न्दुवाच ॥ प्राग्दीव्यार्बिहषदोक्षिणस्यांयदोःपुरात् ॥ पश्चिमायांशोणपुरान्माथुरमंडलंविदुः ॥ ११ ॥ विशदोजनविस्तीर्णसाङ्ख्य
 द्योजनेनै ॥ माथुरमंडलं दिव्यं व्रजमाहुर्मनीषिणः ॥ १२ ॥ मथुरायांशौरिगृहेगर्गाचार्यमुखाच्छतम् ॥ माथुरमंडलं दिव्यं तीर्थराजेनपू
 जितम् ॥ १३ ॥ वनेभ्यस्तत्रसर्वैभ्योवनंवृन्दानंवरम् ॥ परिपूर्णतमस्यापिलीलाक्रीडमनोहरम् ॥ १४ ॥ वैकुण्ठान्नापरोलोकानभूतो
 नभविष्यति ॥ एकंवृन्दानंमवैकुण्ठाच्चपरात्परम् ॥ १५ ॥ यत्रगोवर्द्धनोनामगिरिराजोविराजते ॥ कालिन्दीनिकेतयत्रपुलिनमंगल
 यनम् ॥ १६ ॥ बृहत्सानुगिरिर्यत्रयत्रनदीश्वरोगिरिः ॥ क्रोशानांचतुर्विंशद्विस्तृतैःकाननैर्वृतम् ॥ १७ ॥ पशुव्यंगोपगोपीनां
 गवारेव्यमनोहरम् ॥ लताकुंजवृतंतद्वैवनंवृन्दानंस्मृतम् ॥ १८ ॥ नन्दुवाच ॥ कदाव्रजोयसन्नदतीर्थराजेनपूजितः ॥ एतद्वेदितुं
 मिच्छामिपरंकौतूहलमि ॥ १९ ॥ सन्नन्दुवाच ॥ शंखासुरोमहाहृत्यपुरानैमित्तिके लये ॥ स्वपतोब्रह्मणःसोपिवेदुश्चकृद्वैत्यपुं
 गवः ॥ २० ॥ जित्वादेवान्ब्रह्मलोकान्नीत्वावेदान्तगतोर्णवे ॥ गतेषुयदिवेदेषुदेवानांचगतम्बलम् ॥ २१ ॥ तदासाक्षाद्दरिःपूर्णाधृत्वाभा

त्वयंपुःपरम् ॥ नैमित्तिकलयामोघौयुधतेनयज्ञराट् ॥ २२ ॥ शूलचिक्षेपहरयेशंखोद्वैत्योमहाबलः ॥ स्वचक्रेणहारःसाक्षाराच्छूलत
 तथाकरोत् ॥ २३ ॥ हरितताडशिरसाशंखोविष्णुमुरःस्थले ॥ तस्यमूर्द्धप्रहारेणनचचालपरात्परः ॥ २४ ॥ तदागदंसादायमत्स्य
 रूपधरोहरिः ॥ पृष्ठजघानतद्वैत्यशंखरूपमहाबलम् ॥ २५ ॥ गदाप्रहारव्यथितःकिंचिद्भयकुलमानसः ॥ पुनरुत्थायसर्वशुष्टिनिशर
 ताडह ॥ २६ ॥ तदाविष्णुःस्वचक्रेणसश्रुंगंतच्छिरोदहम् ॥ जहारकुपितःसाक्षाद्भगवान्कमलेक्षणः ॥ २७ ॥ जित्वाशंखेदेवैःसाङ्
 विष्णुव्रजेश्वरः ॥ प्रयागमेत्यसहरिविंदास्ताम्बल्लणेदुदौ ॥ २८ ॥ यज्ञंकारविधिवत्सर्वदेवगणैःसह ॥ प्रयागंचसमाहूयतीर्थराजंचकार
 ह ॥ २९ ॥ तत्साक्षादक्षयवटःकृतोलिलतपत्रवत् ॥ मुनिभानुसुतेथोमिचामरैस्तेविरजतुः ॥ ३० ॥ तदैवसर्वतीर्थानिजबुद्धीपरिस्थता
 निच ॥ नीत्वाबलिंसमाजमुस्तीर्थराजायधीमते ॥ ३१ ॥ तीर्थराजंचसम्पूज्यनत्वतीर्थानिसर्वतः ॥ स्वधामानिययुर्नन्दहरोऽर्षेभोर
 ति ॥ ३२ ॥ तदैवनारदःप्राप्तोमुनीन्द्रःकलहप्रियः ॥ सिंहासनेप्राजमानंतीर्थराजमुवाचह ॥ ३३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तीर्थःप्रसूगित
 स्त्वैतीर्थराजमहातपः ॥ तुभ्यंचसर्वतीर्थानिमुख्यानीहबलिदुदुः ॥ ३४ ॥ ब्रजावृंदावनादीनिनागतनिहतेपुरः ॥ तीर्थानाराजराजस्त्वं
 प्रप्तैस्तेस्तिरकृतः ॥ ३५ ॥ संनन्दउवाच ॥ इतिप्रभाष्यतंसंक्षाहूतेदेवर्षिसत्तमे ॥ तीर्थराजस्तदाकुड्रोहारिलिंकंजगामह ॥ ३६ ॥ न
 त्वाहरिपरिक्रम्यपुरःस्थित्वाकृतांजलिः ॥ सर्वतीर्थैःपरिवृतःश्रीनाथप्रहतीर्थराट् ॥ ३७ ॥ तीर्थराजउवाच ॥ हेदेवदेवप्रातोहतीर्थरा
 जस्त्वयाकृतः ॥ बलिदुदुमैतीर्थानिमाथुरामंडलविना ॥ ३८ ॥ प्रप्तैर्व्रजतीर्थैश्चैरहंतुरितरस्कृतः ॥ तस्मान्नुभ्यंचकथितंप्रातोऽह
 तवमंदिरे ॥ ३९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ धरायांसर्वतीर्थानांत्वंकृतस्तीर्थारणमया ॥ किंतुस्वस्यग्रहस्थपिडूतोरारुच्यत्वेवबहि ॥
 ॥ ४० ॥ किंत्वमंदिरेलिप्सुमंतवद्भ्राष्ट्रमेकथम् ॥ तीर्थराजगृहंच्छृणुवाक्यंशुभचमे ॥ ४१ ॥ मथुरामंडलसंज्ञानदिशिपरात्पर
 म् ॥ लोकत्रयात्परदिव्यप्रलयेपिन ॥ ४२ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ इतिश्रुत्वातीर्थराजोविस्मितोभूतस्त्वमयः ॥ आगत्यनत्वास
 पूज्यमाथुरव्रजमंडलं ॥ ४३ ॥ त

किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ धरायामानभंगार्थिकनपूर्वप्रदंशतम् ॥ एतन्मेवेदगोपेशमाथुरं ब्रजमंडलम् ॥
 ४५ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ आदौ वाराहकल्पेस्मिन्हरिवाराह रूपकृत् ॥ रसातलत्समुद्धृत्य गंगाम्बुदंशुयाप्रभुः ॥ ४६ ॥ गच्छन्तंवा
 रिवृन्देषु भगवन्तं मेऽश्वरम् ॥ दंशुप्रेशोभितापृथ्वीप्राह देवं जनार्दनम् ॥ ४७ ॥ ॥ धरोवाच ॥ देवकुत्रस्थले त्ववैस्थापनमिच्छिष्यसि ॥
 जलपूणजगत्सर्वदृश्यते वदहे प्रभो ॥ ४८ ॥ ॥ वाराहउवाच ॥ ॥ यदावृक्षाः प्रहृष्टाहिभवन्त्युद्भूता जले ॥ तदा ते स्थापनाभूयात्पश्यं
 न्ती गच्छभूरुहान् ॥ ४९ ॥ ॥ धरोवाच ॥ स्थावराणां तुरचनममो मरिसमाश्रिता ॥ अन्यास्ति किंवा धरणीत्वहं हि धारणा मयी ॥ ५० ॥
 सन्नन्दउवाच ॥ ॥ वंदंती त्वं ददंशी त्रिजले वृक्षान्मनोहरान् ॥ वीक्ष्य पृथ्वीहरिं प्राह सर्वतोपिगतस्त्वया ॥ ५१ ॥ ॥ धरोवाच ॥ ॥ देवक
 स्मिन्स्थले वृक्षाः सन्ति ह्येतस्य पृच्छवाः ॥ इदं मनसि मे चित्रवदयज्ञपते प्रभो ॥ ५२ ॥ ॥ वाराहउवाच ॥ माथुरं मंडलं दिव्यं दृश्यते यत्रेति तं
 विनि ॥ गोलोकभूमिसंयुक्तं प्रलयपिनसंहतम् ॥ ५३ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वा विस्मितापृथ्वीगतमाना बभूवह ॥ तस्मान्नन्द
 महाबाहो ब्रजोयं सर्वतोधिकः ॥ ५४ ॥ ॥ श्रुत्वं दं ब्रजमाहात्म्यं जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ॥ तीर्थराजात्परं विद्धि माथुरं ब्रजमंडलं ॥ ५५ ॥ इति श्री
 गर्गाचार्यसंहितायां श्रीवृन्दवनखण्डेनन्दसन्नन्दसंवादे कालियागमनवर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ नन्दउवाच ॥ ॥ हे
 सन्नन्द महाप्राज्ञ सर्वज्ञोऽसि बहुश्रुतः ॥ ब्रजमण्डलमाहात्म्यं वदस्व तस्ते मुखाच्छ्रुतम् ॥ १ ॥ गिरिगोवर्द्धनो नाम तस्योत्पत्तिचमेव ॥ कर्त्त
 देवं गिरिवरं गिरिराजं वदन्ति हि ॥ २ ॥ यमुनेयं नदी साक्षात्कस्माल्लोकात्सभागता ॥ तन्नाहात्म्यं च वदस्व त्वमसि ज्ञानिन्वरः ॥ ३ ॥ ॥ स
 न्नन्दउवाच ॥ ॥ एकदा हास्तिनपुरे भीष्मधर्मभृतां वरम् ॥ पप्रच्छ यान्दुरिस्थं जंजनानं चानुशृण्वताम् ॥ ४ ॥ परिपूणतः राधाच्छ्रो
 कृष्णो भगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिगौलोकधिपतिः प्रभुः ॥ ५ ॥ भुवोभारावताराय गच्छन् देवो जनार्दनः ॥ रायां गहप्रिगे गिह
 गच्छत्वमपि भूतले ॥ ६ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ यत्र वृन्दुवर्णनास्ति नयत्र यमुनानदी ॥ यत्र गोवर्द्धनो नास्ति तत्र मे नमनः सुखम् ॥ ७ ॥
 ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ वेदनागक्रोशभूमिमुधाप्रः श्रीहरिस्त्वयम् ॥ गोवर्द्धनं च यमुनं प्रपथयासास भूपरि ॥ ८ ॥ वेदनागक्रोशभूमिः साभि

चात्रसमागता ॥ चतुर्विंशद्वैतैर्युक्तासर्वलोकैश्चवन्दिता ॥ ९ ॥ भारतात्पश्चिमदिशिशालमलीद्वीपमध्यतः ॥ गोवर्द्धनेजन्मलेभेपन्था
 द्रोणाचलस्यच ॥ १० ॥ गोवर्द्धनेपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ हिमालयमुमेवाद्याःशैलाःसर्वसमागताः ॥ ११ ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यपू
 जांकृत्वाविधानतः ॥ गोवर्द्धनस्यपरमास्तुतिचक्रुर्महाद्रयः ॥ १२ ॥ शैलाञ्जुः ॥ ॥ त्वंसाक्षात्कृष्णचंद्रस्यपरिपूर्णतमस्यच ॥ गो
 लोकेगोणैर्युक्तेगोपीगोपालसंयुते ॥ १३ ॥ त्वंहिगोवर्द्धनेनामवृन्दारण्येविराजसे ॥ त्वन्नागिरीणां सर्वेपागिरिराजोसिसंप्रतम् ॥ १४ ॥
 नमोवृन्दावनांकायतुभ्यंगोलोकमौलिने ॥ पूर्णब्रह्मातपत्रायनमगोवर्द्धनायच ॥ १५ ॥ ॥ इतिस्तुत्वाथगिरिर्थाजमुः
 स्वस्वयंहन्ततः ॥ शैलगिरिवरःसाक्षाद्दिरराजइतिस्मृतः ॥ १६ ॥ एकदातीर्थयायीचपुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ द्रोणाचलमुतइयमंगि
 रिंगोवर्द्धनवरम् ॥ १७ ॥ माधवीलतिकापुष्पफलभारसमन्वितम् ॥ निर्झरैर्नादितंशान्तंकरन्दराभंगलायनम् ॥ १८ ॥ तपोयोगरत्न
 मयंशतशृंगमनोहरम् ॥ चित्रधातुविचित्रांगसटंकपक्षिसंकुलम् ॥ १९ ॥ मृगैःशास्वामृगैर्व्यासंमयूरध्वनिमंडितम् ॥ मुक्तिप्रदंसुभूषणांतं
 ददशमहासुनिः ॥ २० ॥ तल्लिप्सुर्मुनिशार्दूलोद्द्रोणपाश्र्वसमागतः ॥ पूजितोद्द्रोणगिरिणापुलस्त्यःप्राहतगिरिम् ॥ २१ ॥ ॥ पुलस्त्य
 उवाच ॥ ॥ हेद्रोणत्वगिरीन्द्रोसिसर्वद्वैश्चपूजितः ॥ दिव्यौषधिसमायुक्तःसदाजीविनदोनृणाम् ॥ २२ ॥ अर्थीतवातिकेप्राप्तःकाशीस्थो
 हंमहासुनिः ॥ गोवर्द्धनंसुतंदेहिनान्यैर्भैत्रप्रयोजनम् ॥ २३ ॥ विद्मेश्वरस्यदेवस्यकाशीनाम्नामहापुरी ॥ यत्रपीपसृतःसद्यःपरमोक्षप्र
 यातिहि ॥ २४ ॥ यत्रगंगातसाक्षाद्भ्रवनाथोपियत्रवै ॥ तत्रैवस्थापयिव्यामित्रकोपिनपर्वतः ॥ २५ ॥ गोवर्द्धनेतवसुतेल
 तावृक्षसमाकुले ॥ तस्मिंस्तपःकरिष्यामिजातोयमेमनोरथः ॥ २६ ॥ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ ॥ पुलस्त्यवचनंश्रुत्वास्वसुतस्नहविवह्लः
 अश्रुपूर्णाद्द्रोणगिरिस्तंमुनिंवाक्यमब्रवीत् ॥ २७ ॥ ॥ द्रोणउवाच ॥ ॥ पूत्रस्नेहाकुलेहवैत्रोभेयमतिप्रियः ॥ तेशापभयभीतोहवदा
 म्येनमहासुने ॥ २८ ॥ हेपुत्रगच्छसुनिनाभारनेकर्मकेशुभे ॥ त्रैवर्यलभतेयत्रनृभिर्मोक्षमपिक्षणात् ॥ २९ ॥ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ ॥ मु
 नेकथंमानयसिलंबितंयोजनाष्टकम् ॥ योजनद्वयमुच्चंगंपंचयोजनविस्तृतम् ॥ ३० ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ उपविश्यकरेमेत्वंगच्छ

पुत्रप्रथासुखम् ॥ वाहयामिकेस्ववैवावत्काशीसमागतः ॥ ३१ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ मुनेयत्रस्थलेभूम्यांस्थापनमिकेरिष्यसि ॥
 करिष्यामिनचोत्थानंतद्भूम्याःशुपथोमम ॥ ३२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अहमाशाल्मलिद्वीपान्वर्यादीकृत्यकौशलम् ॥ नस्थापनां
 करिष्यामिशपथस्तेपिमपथि ॥ ३३ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ मुनेःकरतलेतस्मिन्नारुरोहमहाचलः ॥ प्रणम्यपितरंद्रोणमश्रुपूर्णकुलक्षणः ॥ ३४ ॥
 मुनिस्तदक्षिणकरेधृत्वागच्छन्शनैः ॥ स्वतेजोदर्शयन्नृणांप्राप्तोभूद्भ्रजमंडले ॥ ३५ ॥ जातिस्मरोगिरिस्तत्राहोदपाथंचितयन् ॥ परे
 पूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ ३६ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिव्रजेऽत्रावतरिष्यति ॥ बाललीलांचकेशोरिचिघागोपालबालकैः ॥
 ॥ ३७ ॥ दानलीलांमानलीलांहरिरत्रकरिष्यति ॥ तस्मान्मयानगन्तव्यंभूमिश्चैकंखलिन्दजा ॥ ३८ ॥ गोलोकाद्राधयासाईश्रीकृष्णोत्रा
 गमिष्यति ॥ कृतकृत्योभविष्यामिकृत्वातदर्शनं परम् ॥ ३९ ॥ इतिविचार्यमनसाभूरिभारददौकरे ॥ तदामुनिश्चआस्ताभूद्भूतपूर्वगत
 स्मृतिः ॥ ४० ॥ कारादुत्तार्यंशैलनिधायव्रजमंडले ॥ लघुशंकाजवाथैहगतोभूद्भारपीडितः ॥ ४१ ॥ कृत्वाशौचंजलेस्नात्वापुलस्त्या
 मुनिसत्तमः ॥ उत्तिष्ठेत्सुनिःप्राहगिरिगोवर्द्धनंवरम् ॥ ४२ ॥ नत्थितंभूरिभाराढ्यंकराभ्यांतंमहामुनिः ॥ स्वतेजसावलेनापिगृही
 तुमुपचक्रमे ॥ ४३ ॥ मुनिनासंगृहीतोपिगिरिजोगिराद्रया ॥ नचचालंगुलिंकिंचितदपिद्रोणनन्दनः ॥ ४४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ग
 च्छगच्छगिरिश्चेष्टभारंमाकुरुमाकुरु ॥ मयाज्ञातोसिखरस्त्वमभिप्रायंवदाशुमे ॥ ४५ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ मुनेत्रमेनदेषोस्तित्व
 यामेस्थापनाकृता ॥ करिष्यामिनचोत्थानंपूर्वमेशपथःकृतः ॥ ४६ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ पुलस्त्यमुनिशार्दूलःक्रोधात्प्रचलितेन्द्रियः
 ॥ स्फुरदोष्टोद्रोणपुत्रंशशापविगतोद्यमः ॥ ४७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ गिरित्वयातिधृष्टेननकृतोमेमनोरथः ॥ तस्मात्तिलमात्रहनि
 त्यंत्वक्षीणतांत्रिण ॥ ४८ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ काशीगतेपुलस्त्यपैत्वयंगोवर्द्धनेगिरिः ॥ नित्यंसंक्षीयतेनन्दतिलमात्रदिनेदिने ॥ ४९ ॥
 यावद्भ्रागीरथींगायान्नावद्गोवर्द्धनेगिरिः ॥ तावत्कालेप्रभावस्तुभविष्यतिनकंहंचित् ॥ ५० ॥ गोवर्द्धनस्यप्रकटंचरित्रंणामहापापहंरप
 वित्रम् ॥ मयातवाप्रकथितंविचित्रंमुक्तिदंकरुचिरन्नचित्रं ॥ ५१ ॥ इ०ग० सं० वृ० गिरिराजोत्पत्तिकथननामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

पुत्रप्रथासुखम् ॥ वाहयामिकेस्ववैवावत्काशीसमागतः ॥ ३१ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ मुनेयत्रस्थलेभूम्यांस्थापनमिकेरिष्यसि ॥
 करिष्यामिनचोत्थानंतद्भूम्याःशपथोमम ॥ ३२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अहमाशालमल्लिपीपान्यर्यादीकृत्यकौशलम् ॥ नस्थापनां
 करिष्यामिशपथस्तेपिमपथि ॥ ३३ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ मुनेःकरतलेतस्मिन्नारुरोहमहाचलः ॥ प्रणम्यपितरंद्रोणमश्रुपूर्णकुलक्षणः ॥ ३४ ॥
 मुनिस्तदक्षिणकरेधृत्वागच्छन्शनैः ॥ स्वतेजोदर्शयन्नृणांप्राप्तोभूद्भ्रजमंडले ॥ ३५ ॥ जातिस्मरोगिरिस्तत्राहोदपाथंचितयन् ॥ परे
 पूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ ३६ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिव्रजेऽत्रावतरिष्यति ॥ बाललीलांचकेशोरिचिघागोपालबालकैः ॥
 ॥ ३७ ॥ दानलीलांमानलीलांहरिरत्रकरिष्यति ॥ तस्मान्मयानगन्तव्यंभूमिश्चैकंखलिन्दजा ॥ ३८ ॥ गोलोकाद्राधयासाईश्रीकृष्णोत्रा
 गमिष्यति ॥ कृतकृत्योभविष्यामि कृत्वातदर्शनं परम् ॥ ३९ ॥ इतिविचार्यमनसाभूरिभारद्वाकरे ॥ तदामुनिश्चआस्ताभूद्भूतपूर्वगत
 स्मृतिः ॥ ४० ॥ कारादुत्तार्यंशैलनिधायव्रजमंडले ॥ लघुशंकाजवाथैहगतोभूद्भारपीडितः ॥ ४१ ॥ कृत्वाशौचंजलेस्नात्वापुलस्त्या
 मुनिसत्तमः ॥ उत्तिष्ठेत्सुनिःप्राहगिरिगोवर्द्धनंवरम् ॥ ४२ ॥ नत्थितंभूरिभाराढ्यंकराभ्यांतंमहामुनिः ॥ स्वतेजसावलेनापिगृही
 तुमुपचक्रमे ॥ ४३ ॥ मुनिनासंगृहीतोपिगिरिजोगिराद्रया ॥ नचचालंशुलिकेचित्तदपिद्रोणनन्दनः ॥ ४४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ग
 च्छगच्छगिरिश्चेष्टभारंमाकुरुमाकुरु ॥ मयाज्ञातोसिखरस्त्वमभिप्रायंवदाशुमे ॥ ४५ ॥ गोवर्द्धनउवाच ॥ मुनेत्रमेनदेषोस्तित्व
 यामेस्थापनाकृता ॥ करिष्यामिनचोत्थानंपूर्वमेशपथःकृतः ॥ ४६ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ पुलस्त्यमुनिशार्दूलःक्रोधात्प्रचलितेन्द्रियः
 ॥ स्फुरदोष्टोद्रोणपुत्रंशशापविगतोद्यमः ॥ ४७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ गिरित्वयातिधृष्टेननकृतोमेमनोरथः ॥ तस्मात्तिलमात्रहनि
 त्यंत्वक्षीणतांत्रिण ॥ ४८ ॥ सन्नन्दउवाच ॥ काशीगतेपुलस्त्यपैत्वयंगोवर्द्धनेगिरिः ॥ नित्यंसंक्षीयतेनन्दतिलमात्रदिनेदिने ॥ ४९ ॥
 यावद्भ्रागीरथींगायान्गोवर्द्धनो गिरिः ॥ तावत्कालेप्रभावस्तुभविष्यतिनकहंचित् ॥ ५० ॥ गोवर्द्धनस्यप्रकटंचरित्रंणामहापापहंरप
 वित्रम् ॥ मयातवाप्रकथितंविचित्रंमुक्तिदंकरुचिरन्नचित्रं ॥ ५१ ॥ इ०ग० सं० वृ० गिरिराजोत्पत्तिकथननामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

॥ २४ ॥ ॥ यत्किंचिद्वाप्रकथितं तत्क्षमस्वसुमङ्गले ॥ २४ ॥ ॥ गङ्गोवाच ॥ हे कृष्णो त्वत्पुत्रं न्यासि सर्वब्रह्मैः ॥ १ ॥ कृष्णवा
 मां शसम्भूतं परमानन्दरूपिणो ॥ २५ ॥ परिपूर्णतमासाक्षात्सर्वलोकैकवन्दिता ॥ परिपूर्णतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ २६ ॥
 पद्मराज्ञीपरिकृष्णे कृष्णात्वांप्रणमाम्यहम् ॥ तीर्थद्वैतुर्लभात्वंगोलोकेऽपि चतुर्वेदा ॥ २७ ॥ अहंस्यासि पातालं श्रीकृष्णस्याज्ञयाशु
 भम् ॥ त्वद्वियोगातुराहं वयानं कर्तुं न चक्षसा ॥ २८ ॥ यूथीभूत्वा भविष्यामि श्रीव्रजे रासमण्डले ॥ यत्किंचिन्मे प्रकथितं तत्क्षमस्व हरिप्रिये
 ॥ २९ ॥ ॥ सन्नन्दुच्वाच ॥ इत्थं परस्परं त्वाद्देन धौययतुर्दुतम् ॥ लोकान्पवित्रिकुर्वन्ती पातालेश्वरः सरिद्रता ॥ ३० ॥ सापिभो
 गवतीनाम्ना बभौ भोगवती वने ॥ यज्जलं सन्निनयनः शेषो मध्ना विभर्ति हि ॥ ३१ ॥ अथ कृष्णा स्ववेगेन भित्त्वासत्ताब्धि मण्डलम् ॥ सतद्दी
 पमही पृष्ठे लुठन्ती विगवत्तरा ॥ ३२ ॥ गत्वा स्वर्णमयी भूमिलोका लोका च लंगता ॥ तत्सा नुगण्डशैलानां तटं भित्त्वा कलिन्दजा ॥ ३३ ॥
 तन्मूर्ध्नि चोत्पपाताशु रुद्रावज्जलधारया ॥ उद्गच्छन्ती तदूर्ध्वसाययौ स्वर्गानुना किनाम् ॥ ३४ ॥ आब्रह्मलोकं लोकांस्तान् भिव्याप्य हरेः
 पदम् ॥ ब्रह्मांडरन्ध्रे श्रीब्रह्मद्वयुक्तं समेत्यसा ॥ ३५ ॥ पुष्ववर्षप्रवर्षत्सु देवेषु प्रणतेषु च ॥ पुनः श्रीकृष्णगोलोकमारुह सरिद्ररा ॥ ३६ ॥ कलिन्द
 गिरिनन्दिनी नवचरित्रमेतच्छुभं श्रुतं च यदि पाठितं भुवितनोति सन्मङ्गलम् ॥ जनोपियदि धारयेत्कलपठञ्च यो नित्यशः स याति परमम्पदं निज
 नि कुंजलीलावृतम् ॥ ३७ ॥ ॥ इति श्रीमत्सं० श्रीवृन्दावनखण्डेनन्दसूत्रद्वयवादे कालिदागमनवर्णननाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
 श्रीनारदुच्वाच ॥ ॥ सनन्दस्य वचः श्रुत्वा गन्तुं नन्दः समुद्यतः ॥ सर्वगोपणैः सार्द्धमुदितो भून्महामनाः ॥ १ ॥ यशोदया चरोहिण्या
 सर्वगोपीणैः सह ॥ अश्वैरथैर्वीरजनैर्मिडितो विप्रमंडलैः ॥ २ ॥ गोभिश्च शकटैर्दुक्तो वृद्धैर्बालैस्तथाऽनुगैः ॥ गायकैर्गायमानश्च शंखदु
 भिनिस्वनैः ॥ ३ ॥ पुत्राभ्यां रामकृष्णाभ्यां नन्दराजो महामतिः ॥ रथमारुह्य हेराजन् वन् वृन्दावनययौ ॥ ४ ॥ वृपभानुवरो गोपोज
 मारुह्य भार्यया ॥ अंकेनीत्वासुतारार्धांगीयमानश्च गायकैः ॥ ५ ॥ मृदंगतालवीणानां विष्णुनां कलिनः स्वनैः ॥ गोपालगोणैः सार्द्धवृन्दा
 रण्यजगामह ॥ ६ ॥ उपनन्दस्तथा नन्दस्तथा षड्बुधमानवः ॥ सर्वैः परिकरैः सार्द्धजग्मुर्वृदावनवनम् ॥ ७ ॥ वृन्दावने संप्रविश्य गोपाः

सर्वसहानुगाः ॥ घोषान्विधायवसतीर्वासचक्रुरितस्ततः ॥ ८ ॥ सभामंडपसंयुक्तंसदुर्गपरिखायुतम् ॥ चतुर्थोजनविस्तीर्णसप्तद्वारस
 मन्वितम् ॥ ९ ॥ सरोवरैःपरिवृतंराजमार्गमनोहरम् ॥ सहस्रकुंजंचतुर्वृषभानुरचीकृपत् ॥ १० ॥ श्रीकृष्णोन्नन्दनगरेषुप्रधानपुरेऽ
 भैकैः ॥ चचारक्रीडनपरोपीनांप्रीतिमावहन् ॥ ११ ॥ अथवृन्दवनराजन्सर्वगोपालसंमतौ ॥ बभूवतुर्वत्सपालारामकृष्णौमनोह
 रौ ॥ १२ ॥ चारयामासतुर्वत्सान्द्रग्रामसीमन्यभैकैःसह ॥ कालिन्दीनिकेटपुण्यपुलिनैरामकेशवौ ॥ १३ ॥ निकुंजेषुचकुंजेषुसंप्रीतिना
 वितस्ततः ॥ रिंगमाणौचकुत्रापिनन्दंतौचेरतुर्वने ॥ १४ ॥ किंकिणीजालसंयुक्तौसिजन्यजीरद्वुरौ ॥ नीलपीतांबरधरौहारकेशूरभूषि
 तौ ॥ १५ ॥ क्षेपणैःक्षपतौबालैर्वशीवादनतत्परौ ॥ मुखेनकिंकिणीशब्दकुर्वद्विबालकेश्वरौ ॥ १६ ॥ धवनतौपक्षिभिश्चाधारजतू
 रामकेशवौ ॥ मयूरपक्षसंयुक्तौपुष्पपृष्ठवभूषितौ ॥ १७ ॥ एकदावत्सवृन्देषुप्राप्तंवत्सासुरनृप ॥ कंसप्रणोदितंज्ञात्वाशनैस्तत्रजगाम
 ह ॥ १८ ॥ धावन्गोपेषुसर्वत्रलांगूलंचालयन्मुहुः ॥ दैत्यःपश्चिमपादाभ्यांहारिमसेतताडह ॥ १९ ॥ पलायितेषुबालेषुकृष्णस्तंपादयो
 र्द्वयोः ॥ गृहीत्वात्रामथित्वाथपातयामासतदद्भुतमिवाऽभवत् ॥ पुनर्नीत्वाकाराभ्यांतंकपित्थप्राहिणोद्धरिः ॥ तदाभृत्युगतेदैत्येकपित्थपि
 महादुमः ॥ २१ ॥ कपित्थान्पातयामासतदद्भुतमिवाऽभवत् ॥ विस्मितेषुचबालेषुसाधुसाध्विनिवादिषु ॥ २२ ॥ दिविदेवाजयारवैः
 पुष्पवर्षप्रचकिरे ॥ तदैत्यस्यमहज्योतिःकृष्णलीनंबभूवह ॥ २३ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ २४ ॥ अहोपूर्वमुकृतकृतकायंबत्सासुरारो
 ने ॥ श्रीकृष्णेलीनतांप्राप्तःश्रीप्रपूर्णेपरत्परे ॥ २५ ॥ तच्छिसुब्राह्मणेभूत्वाययाचेगंमनोहराम् ॥ मुरपुत्रोमहादैत्यःप्रमीलोनामदेवजित् ॥ वसिष्ठस्याश्र
 मेप्राप्तोर्नन्दिनीगंदर्शह ॥ २६ ॥ तच्छिसुब्राह्मणेभूत्वाययाचेगंमनोहराम् ॥ तूष्णींस्थितेगौरुवाचवसिष्ठेदिव्यदर्शने ॥ २७ ॥ ॥ न
 न्दियुवाच ॥ २८ ॥ मुनीनांगांसमाहर्तुभूत्वाविप्रःसमागतः ॥ दैत्योसिसुरजस्तस्माद्गोवत्सोभवदुर्मते ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदुवाच ॥
 ॥ तदैववत्सरोपोभून्मुपुत्रोमहासुरः ॥ वसिष्ठंगांपरिक्रम्यनत्वात्राहोत्युवाच ॥ २८ ॥ ॥ गोरुवाच ॥ २९ ॥ ॥ द्वारपारंतेमहादैत्यवृन्द
 रण्यथेदातव ॥ गोवत्सेषुगतस्यापितदसुक्तिर्भविष्यति ॥ २९ ॥ ॥ श्रीनारदुवाच ॥ ३० ॥ ॥ परिपूर्णतमेसाक्षात्कृष्णेपतितपावने ॥ त

स्माद्गत्सामुरौदृत्योलीनोभून्नहिविस्मयः ॥ ३० ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीवृन्दावनखण्डेवत्सामुरामोक्षोनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
 ॥ श्रीनारदुवाच ॥ एकदाचारयन्वत्सान्तरामोबालकैर्हरिः ॥ यमुनानिकटेप्राप्तंशंकरैर्दयंदर्शह ॥ १ ॥ इवेतपर्वतसंकाशोबृहत्पादो
 वनध्वनिः ॥ पलायितेषुबालेषुब्रह्मत्रुंडोग्रसद्हरिम् ॥ २ ॥ रुदन्तोबालकाःसर्वगतप्राणाइवामवच् ॥ हाहाकारंतदाकृत्यदेवाःसर्वसमाग
 ताः ॥ ३ ॥ इन्द्रेवजंतदानीत्वातंतताडमहावकम् ॥ तेनघातेनपतितोनमारसमुत्थितः ॥ ४ ॥ ब्रह्मापिब्रह्मदंडेनतंताडरूपान्वि
 तः ॥ तेनघातेनपतितोमूर्च्छितोघटिकाद्भयम् ॥ ५ ॥ विधुन्वन्धतनुंगज्जुंभितःपुनरुत्थितः ॥ नममारतदादृत्योजगर्जघनवद्भली ॥
 ॥ ६ ॥ त्रिलोचनस्त्रिशूलेनंतंघानमहासुरम् ॥ छिन्नैकपक्षौदृत्योपिनमृतोतिभयंकरः ॥ ७ ॥ वायव्यास्त्रेणवायुस्तंसंघानबकंततः ॥
 उच्चचालवकस्तेनपुनस्तत्रस्थितोऽभवत् ॥ ८ ॥ यमस्तंयमदंडेनताडयामासचाग्रतः ॥ तेनदंडेननमृतोवकोवैचंडविक्रमः ॥ ९ ॥ दं
 डोपिभूयतां प्रागात्सक्षतोनाभवद्भकः ॥ तद्वैचाग्रतःप्राप्तश्चंडांशुश्चंडविक्रमः ॥ १० ॥ इतबाणैर्बकंदैत्यसंघानधनुर्धरः ॥ तीक्ष्णैःप
 क्षगतैर्बाणैर्नममारवकस्ततः ॥ ११ ॥ धनदस्तंचखड्गेनसुतीक्ष्णेनघानह ॥ छिन्नद्वितीयपक्षोभूयमृतोदृत्यपुंगवः ॥ १२ ॥ नीहारास्त्रे
 णंतंसोमःसंघानमहावकम् ॥ शीतातौघृष्टितौदृत्योनमृतःपुनरुत्थितः ॥ १३ ॥ आग्नेयास्त्रेणतंदाग्निःसंतताडमहावकम् ॥ भस्मरो
 माभवदृत्योनमारमहाखलः ॥ १४ ॥ अपांपतिस्तंपाशेनबत्वाकौविचकर्षह ॥ कर्षणात्समहापापइच्छश्रोभूयमृतश्चवै ॥ १५ ॥ त
 ताडगदयातवैभद्रकालीतरस्विनी ॥ मूर्च्छितस्तत्प्रहारेणपरंकरुमलतांयौ ॥ १६ ॥ क्षतमूर्द्धासमुत्थायविधुन्वन्स्वतंत्रुणः ॥ जगत्त्रे
 वनवद्वीरोबकौदृत्योमहाखलः ॥ १७ ॥ तदाशक्तिधरःशक्तिस्मैचिक्षेपसत्वरः ॥ तयैकपादाभ्रोभूयमृतःपक्षिणांवरः ॥ १८ ॥ त
 दाक्रोधेनसहसाधावदृत्यस्तडिस्त्वनः ॥ देवाच्विद्रावयामासस्वंच्चवातीक्ष्णतुंडया ॥ १९ ॥ अग्रेपलायितान्देवानन्वयावद्भक्तोऽन्व
 रे ॥ पुनस्तत्रगतौदृत्योनादयन्मंगलंदिशाम् ॥ २० ॥ तदादेवर्षयःसर्वसर्वब्रह्मर्षयोद्विजाः ॥ श्रीनन्दनन्दनायाशुसफलांचाशिपंददुः ॥
 ॥ २१ ॥ तद्वैवहृष्णस्तन्मध्येतानवपुरुष्ण्वलम् ॥ चच्छर्दकृष्णंसहसाक्षतकंठोमहावकः ॥ २२ ॥ पुनःकृष्णसमाहृतौतीक्ष्णयात्तुड

यागतम् ॥ पुच्छेदृहीत्वान्तकृष्णःपोथयामासभूतले ॥ २३ ॥ पुनरुत्थायतुण्डस्वंप्रसाय्यविस्थितंबकम् ॥ इदारतुंडेहस्ताभ्यांकृष्णः
 शाखांजोयथा ॥ २४ ॥ तदासृतस्यदैत्यस्यज्योतिःकृष्णेसमाविशत् ॥ देवतावपुषुःशुष्यैर्जयारवैःसमन्विताः ॥ २५ ॥ गोपालवि
 स्मिताःसर्वेकृष्णसंश्लिष्यसर्वतः ॥ अञ्जुस्त्वंकुशलीभूतोमुक्तोमृत्युमुखात्सखे ॥ २६ ॥ एवंकृष्णोबकंहत्वासबलोबालकैःसह ॥ गोवत्सै
 हीषितोगायन्नायौराजमन्दिरे ॥ २७ ॥ परिपूर्णतमस्यास्यश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ जगुर्गृहेगतावालाःश्रुत्वेदंतेतिविस्मिताः ॥ २८ ॥
 बहुलश्रववाच ॥ ॥ कोयंदैत्यःपूर्वकालेकस्मात्केनबकोऽभवत् ॥ पूर्णब्रह्मणिसर्वेशेःश्रीकृष्णेऽलोनंतंगतः ॥ २९ ॥ श्रीनारद
 उवाच ॥ ॥ ह्यग्रीवसुतोदैत्यउत्कलोनमहेनृप ॥ रणेऽमरान्निर्जित्यशक्रच्छत्रजहारह ॥ ३० ॥ तथानृणानृपाणांचराज्यंहत्वा
 महाबलः ॥ चकारवर्षाणिशतराज्यसर्वविभूतिमत् ॥ ३१ ॥ एकद्विविचरन्दैत्यःसिन्धुसागरसंगमे ॥ जाजलेमुनिसिद्धस्यपणशालास
 मीपतः ॥ ३२ ॥ जलेनिक्षिप्यबडिशमीनानाकर्षयन्मुहुः ॥ निषेधितोपिसुनिनानामन्यतसदुर्मतिः ॥ ३३ ॥ तस्मैशापंददौसिद्धोजाज
 लिसुनिसत्तमः ॥ बकवत्संज्ञधानित्स्त्वंबकोभवदुर्मते ॥ ३४ ॥ तत्क्षणाद्बकरूपोभूदभ्रष्टेजागतस्मयः ॥ पतितःपादयोस्तस्यनत्वा
 प्राहकृतांजलिः ॥ ३५ ॥ ॥ उत्कलउवाच ॥ ॥ नजानेतेतपश्चण्डमुनेमांपाहिजाजले ॥ साधूनांभवतासंगमोक्षद्वारंपरविदुः ॥
 ३६ ॥ मित्रेशत्रैसमामानेऽपमानेहेमलोष्ठयोः ॥ सुखेदुःखेसमायैवैवाद्दृशाःसाधवश्चते ॥ ३७ ॥ किंकिनजानंतमहतादर्शनात्कौमुने
 नृणाम् ॥ पारमेष्ठ्यंचसास्त्राज्यमैन्द्रयोगपदंभवेत् ॥ ३८ ॥ जाजलेमुनिशाईलत्रैवयैकिमभूजनैः ॥ साधूनांकृपयासाक्षात्पूर्णब्रह्मापि
 लभ्यते ॥ ३९ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ तदाप्रसन्नःसमुनिर्जाजलिस्तमुवाचह ॥ षष्टिवर्षसहस्राणितपस्तप्तंचयेनवै ॥ ४० ॥ जाजलिरुवा
 च ॥ ॥ वैवस्वतान्तरेप्राप्तैःअष्टाविंशतिमैयुगे ॥ द्वापरान्तेभारतेपिमाथुरेव्रजमंडले ॥ ४१ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्व
 यम् ॥ वृन्दुवनेगवां वत्सांश्चारयन्विचरिष्यति ॥ ४२ ॥ तदातन्मथतांकृष्णेयास्यसित्वंनसंशयः ॥ हिरण्यक्षादयौदैत्यावैरेणापिपरंग

ताः ॥ ४३ ॥ श्रीनारदुवाच ॥ इत्थंबकासुरादैत्यउत्कलेजालेर्वरात् ॥ श्रीकृष्णे लीनतां प्राप्ताः सत्संगात्किं न जायते ॥ ४४ ॥
 ॥ इति श्रीमद्भृगुचर्यसंहितायां वृन्दवनखण्डे बकासुरमोक्षो नाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ४५ ॥
 ॥ श्रीनारदुवाच ॥ एकदा बालकैः साकं गोवत्सांश्चारयन् हरिः ॥ कालिन्दी निकटे रम्ये बालक्रीडां चकार ह ॥ १ ॥ अघासुरो नाम
 महान् दैत्यस्तत्र स्थितो भवत् ॥ क्रोशदीर्घपुङ्कत्वाप्रसार्य मुखमंडलम् ॥ २ ॥ दूरगंधर्वताकारं वीक्ष्य वृन्दवने वने गोपाजमुर्खे तस्य
 वत्सैः कृत्वांजलिध्वनिम् ॥ ३ ॥ तद्भक्षार्थं च स बलस्तन्मुखे प्राविशद् हरिः ॥ निर्गणेषु स तप्तो बालेषु त्वहिरूपिणा ॥ ४ ॥ हाशब्दो
 भूत्सुराणां तु दैत्यानां हर्ष एव हि ॥ कृष्णो वपुः स्वैराजं तानाघोदरे ततः ॥ ५ ॥ तस्य संसर्धगाः प्राणाः शिरोभिस्त्वा विनिर्गताः ॥ तन्मुखा
 त्रिगतः कृष्णो बालैर्वत्सैश्च भैथिल ॥ ६ ॥ स त्सकाच्च शिशून् दृष्ट्वा जीवियामास समाधवः ॥ तज्ज्योतिः शीघ्रनश्यामे लीनं जातं तडिद्यथा ॥ ७ ॥
 तदैव वपुर्देवाः पुष्पवर्षाणि पाथिव ॥ एवं श्रुत्वा मुने वाक्यमैथिलो वाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥ राजो वाच ॥ कोयं दैत्यः पूर्वकाले श्रीकृष्णे
 लीनतांगतः ॥ अहो वैरा नुबन्धेन शीघ्रं दैत्यो हरिगतः ॥ ९ ॥ ॥ नारदुवाच ॥ १० ॥ शंखासुरसुतोर राजन्नघोनाम महाबलः ॥ युवाऽतिसुन्द
 रः साक्षात्कामदेवदुर्मते ॥ १० ॥ अष्टावक्रं मुनिर्यातं विरूपं मलयाचले ॥ दृष्ट्वा जहास तमघः कुरूपोयमिति बुवत् ॥ ११ ॥ तं शशाप महा
 दुष्टं त्वसर्पौ भवदुर्मते ॥ कुरूपावक्राजातिः सर्पाणां ग्न्धूमिमंडले ॥ १२ ॥ तत्पादयोर्निपतितैर्दत्यदीनंगतस्मयम् ॥ दृष्ट्वा प्रसन्नः समु
 निर्वरन्तस्मै ददौ पुनः ॥ १३ ॥ अष्टावक्रुवाच ॥ कोटिकन्दर्पलावण्यः श्रीकृष्णस्तु तवोदरे ॥ यदा गच्छेत्सर्पं रूपात्तदा मुक्तिर्भविष्य
 ति ॥ १४ ॥ नारदुवाच ॥ अष्टावक्रस्य शापेन सर्पौ भूत्वा द्वयसुरः ॥ तद्भ्रातृपरमं मोक्षगतो देवैश्च दुर्लभं ॥ १५ ॥ इति श्रीमद्भृगु ० अघासुरमो
 क्षो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ नारदुवाच ॥ अथान्यं शृणु राजेंद्र श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ कौमारक्रीडनं चेदं पौगण्डे कीर्तितं तथा ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णोऽघमुखान्मृत्योरेक्षित्वा वत्सवत्सपान् ॥ यमुनापुलिनं गत्वा प्राहेदं हर्षवर्द्धयन् ॥ २ ॥ अहोतिरम्यं पुलिनं प्रियाः कोमलमालु
 कम् ॥ शरत्प्रफुल्लपद्मानां परागैः परिपूरितं ॥ ३ ॥ वायुना त्रिविधारथेन सुगंधेन सुगंधितम् ॥ मधुपध्वनि संयुक्तं कुञ्जद्रुमलताकुलम् ॥ ४ ॥

अत्रोपविश्यगोपालाः दिनैकप्रहराते ॥ भोजनस्यापिसमयतस्मात्कुरुतभोजनं ॥ ५ ॥ अत्रभोजनयोग्याभूद्दृश्यतेमृदुबालकाः ॥
 वत्सकाःसलिलपीत्वातेचिरिष्यंतिशद्वलं ॥ ६ ॥ इतिकृष्णवचःश्रुत्वातथेत्याहुश्चबालकाः ॥ प्रकर्तुर्भोजनसर्वेषुपविष्टाःसरित्ते ॥
 ॥ ७ ॥ अथकेचिद्बालकाश्चयोषापाश्विनभोजनं ॥ तेषुकृष्णस्यकर्णातेजगदुदीनयागिरा ॥ ८ ॥ वयंतुंकिकरिष्यामअस्मत्पाश्वे
 नभोजनं ॥ नन्द्यामंतुदूररिगच्छामोवत्सकैर्वयं ॥ ९ ॥ इतिश्रुत्वाहरिःप्राहमाशोचंकुरुतप्रियाः ॥ अहंदास्यामिसवेषांप्रयत्नेनापि
 भोजनं ॥ १० ॥ तस्मान्मद्वाक्यनिरतासवैभवतबालकाः ॥ इतिकृष्णस्यवचनात्कृष्णपाश्वंचतेस्थिताः ॥ मुक्त्वाशिक्यानिसवन्व्येभु
 मुजुःकृष्णसंयुताः ॥ ११ ॥ चकारकृष्णःकिलराजमण्डलीगोपालबालैःपुरतःप्रहूरितैः ॥ अनेकवर्णवसनैःप्रकल्पितैर्मध्येस्थितोपो
 तपटेनभूषितः ॥ १२ ॥ रजेततःसोवरागोपदारकैर्यथामरेशोद्भवमरैश्चसर्वतः ॥ पुनर्यथांभोरुहकोमलदुर्लभैर्व्येतुवदेहसुवर्णकर्णिका ॥
 ॥ १३ ॥ कुसुमैर्कुरैःकेचित्पल्लवैश्चदलैःफलैः ॥ हस्तैर्दृषद्भिःशिग्भिश्चजक्षुस्तेकृतभाजनाः ॥ १४ ॥ तत्रैकोबालकःशीघ्रंकृष्णायक
 वलंददौ ॥ कृष्णस्तुकवलमुक्त्वासर्वान्पश्यन्निदंजगौ ॥ १५ ॥ अन्यान्निदर्शयस्वादुनाहंजानामिवसले ॥ तथेत्युक्त्वासवालश्चनीत्वा
 ज्यान्कवलान्ददौ ॥ १६ ॥ मुक्त्वातेकथयामासुःग्रहसंतोःपरस्परं ॥ पुनस्तत्रापिसुबलेहरयेकवलददौ ॥ १७ ॥ कृष्णस्तुकवलंकिंचिद्दु
 क्त्वातत्रजहासह ॥ यमुक्तकवलवालतेसर्वजहसुःस्फुटं ॥ १८ ॥ बालञ्जुः ॥ यस्यमातामहाभूढाशृणुनंदकुमारक ॥ नज्ञानंभोजनेत
 स्याःतस्मात्स्वादुनिविद्यते ॥ १९ ॥ ततोददौचकवलंश्रीद्रामामाधवायच ॥ अन्यान्सर्वान्त्वहृश्रेष्ठजगुःसर्ववज्रार्मकाः ॥ २० ॥ पुनः
 कृष्णायप्रददौकवलंचवरुथपः ॥ अन्यान्चालौस्तथासर्वान्किंचित्किंचित्प्रयत्नतः ॥ २१ ॥ मुक्त्वातुजहसुःसर्वैश्चकृष्णाद्यावज्रार्भ
 काः ॥ बालञ्जुः ॥ तादृशंभोजनंचास्यथादर्शुंबलस्यवै ॥ २२ ॥ मुक्त्वात्युद्दिग्मनसःसर्ववयमतःकिल ॥ एवंपृथक्पृथक्सर्वदर्शयंतः
 स्वभोजनम् ॥ २३ ॥ हासयंतोहसंतश्चकुःक्रीडांपरस्परं ॥ जठरस्यपटेवेषुवेत्रंशंगंचकक्षके ॥ २४ ॥ वामेपाणौचकवलंहृंगुलीषुफ
 लानिच ॥ शिरसास्तुकदंभिप्रत्संकेधेपितपटं तथा ॥ २५ ॥ हृदयेवनमालांचकटौकांचीतथैवच ॥ पादयोर्नूपुरैर्विभ्रञ्चैवत्संकोस्तुमंह

दि ॥ २६ ॥ तिष्ठन्मध्यगोपगोष्ठाहासयन्मभिःस्वकैः ॥ स्वर्गलोकेचमिषतिबुभुजेयज्ञमुषरिः ॥ २७ ॥ एवकृष्णात्मनाथेषुमुजा
 नेष्वर्भकेषुच ॥ विविशुर्गन्धर्दूरंतुणलोभेनवत्सकाः ॥ २८ ॥ विलोकयतान्भयत्रस्तान्गोपान्कृष्णउवाचह ॥ यूयं गच्छंतुमाहंतुह्याने
 प्येवत्सकानिह ॥ २९ ॥ इत्युक्त्वाकृष्णउत्थायगृहीत्वाकवलंकरे ॥ ददर्शकृष्णंपुलिनैयथारुचिमुंजानमन्नंजवालकैःसह ॥ ३१ ॥ दृष्ट्वाचकृष्णंमनसिसञ्जे
 जभवःसमागतोविलोक्यमुक्तिह्यधराक्षसस्यच ॥ ददर्शकृष्णंपुलिनैयथारुचिमुंजानमन्नंजवालकैःसह ॥ ३१ ॥ दृष्ट्वाचकृष्णंमनसिसञ्जे
 त्वयंहिगोपानिहिदेवदेवः ॥ हरिर्यदिस्याद्बहुकुत्सितान्नेकथंरतोवाव्रजगोपालैः ॥ ३२ ॥ इत्युक्त्वाहितोब्रह्मामाययापरमात्मनः ॥ द्र
 ष्टुंजुमहत्वंतुमनश्चैहोहोनृप ॥ ३३ ॥ सर्वान्त्वानितोगोपान्नीत्वाखेऽवस्थितपुरा ॥ अंतर्दधेविस्मितोऽजःदृष्ट्वावासुरमोक्षणं ॥
 ॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्भर्गुचार्य्यसंहितायांश्रीवृंदावनखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेवत्सवत्सपालहरणंनमसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अहह्णवत्सकानेत्यवत्सपान्पुलिनैरिः ॥ उभौविचिन्विचिपिनेनेकम्मविधेःकृतं ॥ १ ॥ ततोर्गवांगोपिकानमुद
 कंतुसलीला ॥ सर्वतुविश्वकृच्छ्रेहात्मानमुभययितं ॥ २ ॥ यावद्दत्सपवत्सानां वपुःपाणिपदादिकान् ॥ यावद्यष्टिविषाणादीन्याव
 च्छील्युणादिकान् ॥ ३ ॥ यावद्भूषणवस्त्रादीन्तावच्छ्रीहरिणास्वतः ॥ सर्वविष्णुमयंविश्वमितिवाक्यंप्रदर्शितं ॥ ४ ॥ आत्मवत्सा
 नात्मगोपैश्चारयन्क्रीडयाहरिः ॥ प्राविशन्नंदनगरमस्तंगिरिगतेरवौ ॥ ५ ॥ तत्तद्गोष्ठेपृथङ्दृष्ट्वात्तद्दत्सान्प्रवेश्यच ॥ कृष्णोभवत्
 तदात्मातत्तद्ग्रेप्रविष्टवान् ॥ ६ ॥ श्रुत्वावंशीरंगोप्योसंभ्रमाच्छीघ्रमुत्थिताः ॥ पर्यासिपाययामासुःललयित्वासुतान्पृथक् ॥ ७ ॥
 स्वान्त्वान्त्वत्सांस्तथागवोरंभमाणानिरीक्ष्यच ॥ लिङ्गत्योजिह्वयांगानिपर्यासिचक्षुपाययन् ॥ ८ ॥ अभवन्मातरःसवर्गोप्योगवोहरेर
 हो ॥ अतिस्नेहचवृषूवर्तौहिचतुर्गुणम् ॥ ९ ॥ स्वपुत्रौल्लालयित्वातुमज्जनोन्मर्दनादिभिः ॥ पश्चाद्गोप्यश्चकृष्णस्यदर्शनंकर्तुमायुः
 ॥ १० ॥ अनेकानांतुबालानामुद्गहाःकृष्णरूपिणां ॥ बभूवुस्ताव्रजेवध्वोरताःकृष्णेतुकोटिशः ॥ ११ ॥ वत्सपालमिषेणापिस्वात्मा
 नंद्वात्मानाहरेः ॥ पालितोवत्सरश्चैकोविभूवज्रमण्डले ॥ १२ ॥ सरामश्चैकदावत्सौश्चारण्यचारयन्त्यौ ॥ हायनापूरणीष्वत्रपंचपासु

चरात्रिषु ॥ १३ ॥ तत्रापिदूरान्तराश्रवावोवत्सानुपप्रज्यगिरेश्चशृंगात् ॥ लिहंत्यश्रांगानिविलोकयंत्योह्यपायंस्तान्तामृतानिसद्यः ॥
 १४ ॥ गोवर्द्धनादधोवत्सान्पीतदुग्धान् विलोक्य च ॥ श्लेहवृताःस्थितागाश्रगोपालाःदृद्वजुर्नृप ॥ १५ ॥ ततःश्रोधेनमहतापर्वता
 द्बर्तयिच ॥ ताडनार्थेसुत्राणामाजसुःकच्छतोद्दुतं ॥ १६ ॥ यद्वागतासमपितुत्राणोगोपनायकाः ॥ स्वास्थान्मुतास्तद्वीथ्यद्व्यंके
 कृत्वा मिलित्वै ॥ १७ ॥ यथायुवानोवृद्धाश्चक्षेत्रहश्चुपरिच्युताः ॥ स्वास्थान्पौत्रान्गृहीत्वातुह्युपविष्टामिलित्वि ॥ १८ ॥ एवंप्रमप
 रान्स्वर्वावृद्धसंक्षर्षणोबलः ॥ बहुप्रकारसंदेहकृत्वामनसिसोब्रवीत् ॥ १९ ॥ अहोकिंवत्सरात्प्राप्तोनज्ञतोपिव्रजेमया ॥ अतिस्नेह
 स्तुसवैषां वद्धेतेचदिनेदिने ॥ २० ॥ केयंमायासमायातादेवगंधर्वक्षसां ॥ नान्यामेमोहिनीमायाविनाकृष्णस्यसांप्रतं ॥ २१ ॥ एवंवि
 चार्यरामस्तुलेचनेस्वेनमीलयत् ॥ भूतंभव्यंभविष्यंचदिव्याक्ष्याभ्यांदृश्यह ॥ २२ ॥ सर्वान्वत्सौस्तथागोपान्वशीत्रविभूषितान् ॥
 बर्हिपक्षधरान्श्यमान्भृग्वंश्चिकृतकौतुकात् ॥ २३ ॥ जालकानांमणीनांचण्डुजानांस्त्रिभेवच ॥ पद्मानांकुमुदानांचक्षेत्रांस्त्रिभूषि
 तात् ॥ २४ ॥ उष्णीषैमुकुटैर्दिव्यैःकुण्डलैरकैवृतात् ॥ आनंदवर्षान्कुर्वाणान्गोत्रपद्मद्वयैरपि ॥ २५ ॥ कोटिकंदर्पलवण्यान्ना
 सामौक्तिकशीभितान् ॥ शिखाभूषणसयुक्तान्पाणिभूषणभूषितात् ॥ २६ ॥ द्विभुजान्पीतवस्त्रैश्चकांचीकटकनूपुरैः ॥ प्रमातरवि
 कोटीनांशोभाभिःशोभितान्भुमान् ॥ २७ ॥ उत्तरेगिरिराजस्यसुनायाश्चदक्षिणे ॥ आचष्टदुंदकारण्येसर्वान्कृष्णहलयुधुः ॥ २८ ॥
 शाल्वाकृष्णकृतं कर्मथाविधिकृतबलः ॥ पुनर्वत्सान्वत्सपौश्रपश्यन्कृष्णसुवाचह ॥ २९ ॥ ब्रह्मानंतोर्धमईद्रःशिवश्चसेवंतंभक्तियुक्ताःस
 देते ॥ स्वात्मारामःपूर्णकामःपरेशःस्रष्टुशक्तःकोटिशोण्डानियःश्वे ॥ ३० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंभुवतिश्रीरामेतावत्त्रागतोवि
 धिः ॥ दृदर्शकृष्णरामंचवत्सकैर्वत्सपःसमं ॥ ३१ ॥ अहोकृष्णेनचतीतायत्रसर्वेधृतामया ॥ इतिबुबुध्यथैस्थानेनत्रसर्वान्दृशसः ॥
 ३२ ॥ दृष्ट्वाप्रसुप्तान्स्वर्वास्तुस आगत्यव्रजेपुनः ॥ वत्सपालैर्होरेवोक्ष्यमनसिप्राहविस्मितः ॥ ३३ ॥ अहोविचित्रयेसर्वेकुरुस्थानात्स
 मागताः ॥ कीडंतोपूर्ववच्चात्रसांककृष्णेनकीडनैः ॥ ३४ ॥ मत्तुडित्वत्सश्चैकोव्यतीतोभून्महीतले ॥ सर्वैप्रसन्नतांप्राप्तानज्ञातोके

नचत्कचित् ॥ ३६ ॥ एवंसमोहयन्ब्रह्मामोहनंविश्वमोहनं ॥ स्वमाययाधकरणेस्वगान्त्रेनवदृष्टवान् ॥ ३६ ॥ वत्सपालपहरणात्किम
भूजगतःपतेः ॥ अहोखद्योतवद्भयाश्रीकृष्णरविसन्मुखे ॥ ३७ ॥ एवंविमुह्यतिसतिजडोभूतेचब्रह्मणि ॥ स्वमायाकृपयाकृष्यकृष्णःस्व
दर्शनंददौ ॥ ३८ ॥ एवंतत्रसकृद्ब्रह्मगोवत्सार्णोपदारकात् ॥ सर्वानाचश्रीकृष्णंभक्त्याविज्ञानलोचनैः ॥ ३९ ॥ ददर्शाथविधिस्त
त्रबहिरंतःशरीरतः ॥ स्वात्मनासहितंराजन्सर्वविष्णुमयंजगत् ॥ ४० ॥ एवंविलोक्यब्रह्मातुजडोभूत्वास्थिरोभवत् ॥ वृंदावद्वंदुंकारण्ये
प्रदृश्येतयथा तथा ॥ ४१ ॥ स्वात्मनोमहिमांद्बुद्ध्यनीशोपिचब्रह्मणि ॥ चछादसपदिज्ञात्वामायाजवनिकांहरिः ॥ ४२ ॥ ततःप्रलब्धन
यनःस्रष्टासुप्तहवोत्थितः ॥ उन्मीलयनयनेकृच्छ्राद्दर्शेशदसहात्मना ॥ ४३ ॥ समाहितस्तत्रभूत्वासद्योऽपइयद्दिशोद्दर्श ॥ श्रीमद्वृंदावं
म्यंवासंतिलतिकान्वितं ॥ ४४ ॥ शार्दूलबालकैर्यत्रक्रीडतिमृगबालकाः ॥ इयैःकपोतानकुलैःसर्पैरैविवर्जिताः ॥ ४५ ॥ तत
श्रृंष्टुंकारण्येसपाणिकवलंविधिः ॥ वत्सान्सखीन्विचिन्वतमेककृष्णंदर्शसः ॥ ४६ ॥ दृङ्गणोपालवेषेणशुभंगोलोकवल्लभं ॥ ज्ञात्वासा
क्षाद्धरिब्रह्मभीतोभूत्स्वकृतेनच ॥ ४७ ॥ तंप्रसादयितुराजन्ज्वलंतसर्वतोदिशं ॥ लज्जयावाइमुखोभूत्वाह्यवतीर्यस्ववाहनात् ॥ ४८ ॥
शनैरुपससारेशंप्रसीदितिवदन्नमन् ॥ स्रवद्दर्षाश्रुदत्तार्धैःसपपातार्थदंडवत् ॥ ४९ ॥ उत्थाय्याइवास्यतंकृष्णोप्रियंप्रियइवस्पृशन् ॥ सु
रांसुभुविदूरस्थानाल्लोकसुधाद्रदृक् ॥ ५० ॥ ततो जयजयेत्युच्चैःस्तुतानमतसमं ॥ तद्दयादृष्टदृष्टानंसानंदःसंप्रमोऽभवत् ॥ ५१ ॥
दृङ्गहारितत्रसमास्थितंविधिर्नानामंतंभक्तमनाःकृतांजलिः ॥ स्तुतिचकाराशुसंदंडवल्लुठन्नदृष्टरोमाभुविगद्गद्क्षरः ॥ ५२ ॥ इतिश्रीमद्गो
चार्यसंहितायांश्रीवृंदावनखंडेनारदबहुलाइवसंवादेशेकृष्णदर्शनवर्णनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ कृ
ष्णायमेवपुषेचपलंबरायपीयूषमिष्टवचनायपरात्पराय ॥ वंशीधरायशिशिचंद्रकथान्वितायदेवायभ्रातृसहितायनमोस्तुतस्मै ॥ १ ॥
कृष्णस्तुसाक्षात्पुरुषोत्तमःस्वयंपूर्णःपरेशःप्रकृतेःपरोहरिः ॥ यस्यवतारांशकलवयंसुराःसृजामविश्वंक्रमतोऽस्यशक्तिभिः ॥ २ ॥ स
त्वंसाक्षात्कृष्णचंद्रवतारोनेंद्रस्यापिपुत्रतामागतःकौ ॥ वृंदारण्येगोपवेशेनवत्सान्गौपैमुख्यैश्चारयन्त्राजसैवै ॥ ३ ॥ हरिकोटिकंदर्पली

लामिरामंस्तुभंश्यामलंपीतवन्न ॥ व्रजेशंतुवंशीधरंराधिकेशंपरसुदरंतीकुंजेनमामि ॥ ४ ॥ तं कृष्णं भजहरिमादिदेवमस्मि
 चक्षेत्रांश्वामिविविलिप्तमेघमेव ॥ स्वच्छांगंपरमाधियज्ञचेत्यरूपंभक्त्याद्यौविशदविरागभावसंघैः ॥ ५ ॥ यावन्भनश्चरजसाप्रबलेनविद्वंसं
 ल्यएवतुविकल्पकएवतावत् ॥ ताभ्यांभवेन्भनसिजस्त्वभिमानयोगस्तेनापिबुद्धिषिकृतिंक्रमतःप्रयाति ॥ ६ ॥ विद्युद्दयुतिस्त्वृत्तुगुणोज
 लमध्यरेषामूतोल्मुकःकपट्यांथरतिर्यथाच ॥ इत्थं तथास्यजगतस्तुखंसंघेषेतुःखानृतंविषयघूर्णमलातचक्रम् ॥ ७ ॥ वृक्षाजलेनचल
 तापिचलाइवात्रनेत्रेणूरिचलितेनचलेवभूश्च ॥ एवंगुणप्रकृतिजैर्भ्रमतो जनस्थस्यंयवेदुःशमुखंडमेवकृष्ण ॥ ८ ॥ दुःखंसुखंचमनसाप्रभ
 वंचसुप्तमित्याभवेत्पुनरहोभुविजागरेस्य ॥ इत्थंविवेकघटितस्यजनस्यसर्वस्वभ्रमाहृतजगत्सततंभवेद्धि ॥ ९ ॥ ज्ञानीविस्मय्यममता
 मभिमानयोगवैराग्यभावरसिकःसततंनिरिहः ॥ दीपेनदीपकशतंचयथाप्रजातंपश्येत्तथात्मविविभंभुविवैकतत्त्वं ॥ १० ॥ भक्तोभजेद्
 जपतिहृदिवासुदेवंनिधूमवन्हिरिवसुकृष्णःस्वभावः ॥ पश्यन्वटेषुसज्जलपुथेंदुमेकमेतादृशःपरमहसवरःकृतार्थः ॥ ११ ॥ स्तुवंति
 वेदाःसततंचयंसदाहरमहिम्नःकिलषोडशीकलां ॥ कदापिजानंतिनतेत्रिलोकैकवक्तुगुणंस्तस्यजनोस्तिकःपरः ॥ १२ ॥ वक्रैश्चतुर्भिस्त्व
 हमेवद्वेषीपंचवक्रैःकिलपंचवक्रैः ॥ सहस्रशीर्षिस्तुसहस्रक्रयैस्तौतिसेवाकुरुतेचतस्य ॥ १३ ॥ विष्णुश्चैकुकुंडनिवासकृच्छरीरेदवा
 सीहरिरेवसाक्षात् ॥ नारायणोर्धमसुतस्तथापिगोलोकनाथंभजतेभवतम् ॥ १४ ॥ अहोतिथन्यामहिमामुरारोजंतिभूमौमुनयोनमानवाः
 ॥ सुरासुरावामनवेषुबाधुनःस्वप्नेऽपिपश्यंतिनतत्पदद्वयं ॥ १५ ॥ वरंहरिगुणकारंसुमुक्तिदंपरातरं ॥ रमेऽवरंगुणोऽवरं व्रजेऽवरंनमस्य
 हे ॥ १६ ॥ तांबूलसुंदरसुखंसधुरंशुवंतंविबाधरंस्मितयुतंसितकुंददंतं ॥ नीलालकावृत्तकपोलमनेहराभवेदेचलत्कनककुंडलभंडना
 हे ॥ १७ ॥ सुन्दरं तुतवरूपमेवहिमन्मथस्यमनमोहनंपरं ॥ आविरस्तुममनेत्रयोःसदाश्यामलंभकरकुंडलावृतं ॥ १८ ॥ वैकुण्ठीलाप्रव
 रंमनेहरंनमस्कृतं देवगणैःपरंवरं ॥ गोपाललीलाभियुतंभजाम्यहंगोलोकनाथंशिरसानामाम्यहं ॥ १९ ॥ युक्तंयसन्तकलंकंठविहंगमैश्च
 सौगंधिकंत्वत्स्वरूपपल्लवशाखिसंगं ॥ वृंदुवनंसुधितधीरसमीरलीलगच्छहरिर्जयतिपातुसैदवभक्तच् ॥ २० ॥ हरतिकमलमानंलोल

मुक्ताभिमानंधरतिरसिकदानं कामदेवस्यवषाणम् ॥ श्रवणविदितयानिनेत्रयुगमप्रयाणं भजयदुतसमक्षदानदक्षकटाक्षं ॥ २१ ॥ शरच्च
द्राकारं नखमाणिसमूहं सुखकरं सुरक्तं हृत्पूरणप्रकटिततमः खंडनकरं ॥ भजेहं ब्रह्मांडेसकलनरपापाभिदलन्हरेर्विष्णोर्द्वैविभरतखंडे
स्तुतमलं ॥ २२ ॥ महापद्मेकिवापरधिरिवचाभातिसततं कदादित्यस्फूर्जद्रथचरणइत्थं ध्वनिधरः ॥ यथा न्यस्तं चक्रशतकिरणयुक्तं तु
हरिणस्फुरच्छ्रीमंजोरं हरिचरणपद्मेत्वधिगतं ॥ २३ ॥ कट्यापीतांबरं दिव्यं ह्यद्रुद्रघंटिकयान्वितं ॥ भजाभ्यहंचितहरंकृष्णस्याक्लिष्टक
र्मणः ॥ २४ ॥ भजेकृष्णक्रोडेभृगुमुनिपदं श्रीहृमलं तथा श्रीवत्सां कानिकपशुचिक्तुद्युतिपरं ॥ गलेहरीहारान्कनकभण्डिभुक्तावल्लिघ
रान्फुरतारकारान्त्रमखलिभारान्ध्वनिकराच्च ॥ २५ ॥ वंशीभूषितमलं द्विजदानशीलं सिद्धूरुवर्णभतिकीचकरावलीलं ॥ हेमांगु
लीयानिकरं नखचंद्रयुक्तं हस्तद्वयस्मरकदंबं सुगन्धपृक्तं ॥ २६ ॥ शूनैश्चलन्मानसराजहंसग्रीवाकृतो कंधरुच्चक्षेत्रे ॥ कादं विनीमानहरो
वरौ च भजामि नित्यहरिकारकपक्षौ ॥ २७ ॥ कलदूर्पणवद्विशदं सुखदं नवयौवनरूपधरं चतुर्पतिं ॥ मणिकुण्डलकुंतलशालिरिति भजंगंड्यु
गं रविचंद्ररुचिं ॥ २८ ॥ खचितकनकमुक्तारक्तवैडूर्यवामं दनवदं नवलीलासर्वसौंदर्यरासं ॥ अरुणविधुसकाशं कोटिसूरिप्रकाशं च
दितशिखिसुवीटं नौमिविष्णोः किरिंटं ॥ २९ ॥ यद्भारिदेशेन गतिगुहं द्रुगणेशतरे शदिवाकराणां ॥ आज्ञां विनायाति न कुंजमंडलतंकृष्ण
चंद्रं जगदीश्वरं भजे ॥ ३० ॥ इति कृत्वा स्तुतिं ब्रह्माश्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ पुनः कृतांजलिभूत्वा स्वविशसिचकार ह ॥ ३१ ॥ अपरा
धंतु पुत्रस्य मातृवत्वं क्षमस्व च ॥ अहं त्वन्नामिकमलत्संभवं हं जगत्पते ॥ ३२ ॥ काहं लोकपतिः कर्त्तव्यं कोटिब्रह्मांडनायकः ॥ तस्माद्भ्र
जपते देव रक्षामामधुसूदन ॥ ३३ ॥ मायायस्य मुहूर्तिदेवैरुत्पन्नरादयः ॥ स्वमायातन्मोहाय मूर्खैर्हं ह्यद्यतोऽभव ॥ ३४ ॥ नारायण
स्वंगो विदुनाहं नारायणो हरे ॥ ब्रह्मांडं त्वं विनिर्माय शोते नारायणः पुरा ॥ ३५ ॥ यस्य श्रीब्रह्मणि धाम्नि प्राणं त्यक्त्वा तु योगिनः ॥ यथा
यास्यति तास्मिन्सुकुलापूतनागता ॥ ३६ ॥ वत्सानां वत्सपानं च कृत्वा रूपाणि माधव ॥ विचचारवने त्वं तु ह्यपराधान्ममप्रभो ॥ ३७ ॥
तस्मात्क्षमस्व गोविंदं प्रसीदस्व ममोपरि ॥ अगणय्यापराधमेषु तोपरिपितायथा ॥ ३८ ॥ त्वदभक्ताज्ञानेते पांशुशो विशिष्यते ॥ परि

श्रमात्कार्षणांयथाक्षेत्रेणार्थिनां ॥ ३९ ॥ त्वद्भक्तिभाविनिस्ताबहवस्त्वद्भूतिगताः ॥ योगिनोमुनयश्चैवतथायत्रजर्वासिनः ॥ ४० ॥
 द्विधारतिर्भेद्वराश्रुताच्चदर्शनाच्चवा ॥ अहोहरेतुमाययावभूवर्नैवमेरतिः ॥ ४१ ॥ इत्युक्त्वाश्रुमुखोभूत्वानत्वातत्पादपंकजौ ॥ पुनरा
 ह्वविधिःकृष्णंभक्त्यासर्वक्षमापयन् ॥ ४२ ॥ घोषेषुवासिनामेर्षाभूत्वहंत्वत्पदांबुजं ॥ यदाभजेयमुगतस्तदाभूयान्नचान्यथा ॥ ४३ ॥
 वयंतुगोपदेहेषुसंस्थिताश्चशिवादयः ॥ सकृत्कृष्णंतुपश्यंतस्तस्माद्धन्याश्चभारते ॥ ४४ ॥ अहोभाग्यंतुश्रीकृष्णमातापित्रोस्तवप्रभो ॥
 तथाचगोपगोपीनांपूर्णेस्त्वह्दृश्यतेव्रजे ॥ ४५ ॥ मुक्ताहारसर्वविश्वोपकारसर्वाधारःशतुर्मांविश्वकारः ॥ लीलगारःसूरिकन्याविहारः
 कीडापारःकृष्णचंद्रावतारः ॥ ४६ ॥ श्रीकृष्णवृष्णिंकुलपुष्करनंदपुत्राधापतेमदनमोहनदेवदेव ॥ संमोहितंव्रजपतेभुवितेऽजयामंगो
 विंदगोकुलपतेपरिपाहि ॥ ४७ ॥ करोतियःकृष्णहरेप्रदक्षिणांभवेजगतीर्थफलंचतस्यतु ॥ तेकृष्णलोकंमुखदंपरात्परंगोलोक
 लोकेंप्रवरंगमिष्यति ॥ ४८ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्यभिभूयगोविंदंश्रीमद्दूदावनेश्वरं ॥ नत्वात्रिवारंलोकेशश्चकारतुप्रदक्षिणं ॥
 ॥ ४९ ॥ तत्रचालक्षितोभूत्वावत्सान्बालान्पितामहः ॥ त्वरंदत्वाप्रयाणार्थंयाचनांसचकारह ॥ ५० ॥ ततश्चब्रह्मणेतस्मैनेत्रेणाज्ञांद
 दौहरिः ॥ पुनःप्रणम्यस्वंलोकमात्मभूःप्रत्यपद्यत ॥ ५१ ॥ अथकृष्णोवनाच्छ्रीप्रमानयामासवत्सकान् ॥ यत्रापिपुलिनरोजन्गोपानारा
 जमंडली ॥ ५२ ॥ गोपाभंकाश्चश्रीकृष्णवंत्सैःसार्धसमागतं ॥ क्षणाधैमिनेरीवीक्ष्यकृष्णमायाविमोहिताः ॥ ५३ ॥ तत्कञ्चुवंत्सकैःकृ
 ष्णत्वरंत्वंतुसमागतः ॥ कुरुरज्ज्वभोजनचान्नकेनापिनकृतंप्रभो ॥ ५४ ॥ ततश्चविहसत्कृष्णोभ्यवहृत्याभैःसह ॥ दर्शयामाससर्वेभ्य
 श्रमांजगरमेवच ॥ ५५ ॥ सायंकालेसरामस्तुकृष्णगोपैःपरिवृतः ॥ अथैकृत्वावत्सदुंद्व्याजगामज्ञनैर्जं ॥ ५६ ॥ गोवत्सकैःसितसि
 तासितपीतवर्णैरक्तादिधूप्रहरितैर्वहुशैलरूपैः ॥ गोपालमंडलगतंव्रजपालपुत्रवंदेनास्तुब्रवंदेनास्तुब्रगोष्ठकमात्रजंतं ॥ ५७ ॥ आनंदगोपिका
 नांतुह्यासीत्कृष्णस्यदर्शने ॥ यासंयिनविनाराजन्क्षणयुगसमोभवत् ॥ ५८ ॥ कृत्वगोष्ठेषुथवत्सान्वालाःस्वंस्वंगृहंगताः ॥ जगुश्चा
 चासुरवधमात्मनोक्षणंहरैः ॥ ५९ ॥ ॥ इति श्रीमद्भृगुचर्यसंहितायांब्रह्मस्तुतिर्नामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ वत्साद्वकमुखात्मुक्तंतोमुक्तं ह्यवासुरात् ॥ श्रुत्वाकतिदिनैः कृष्णयशोदाभूद्भ्रयातुरा ॥ १ ॥ कलव
 तीरोहिर्णिचगोपीगोपान्वयोधिकान् ॥ वृषभानुवंगोपनन्दराजव्रजेश्वरम् ॥ २ ॥ नवोपनन्दान्नन्दं श्वृषभानून्प्रजेश्वरात् ॥ स
 माहूयतद्वेषवचः प्राहयशोमती ॥ ३ ॥ यशोदोवाच ॥ किं करोमिदं गच्छामि कल्याणं मे कथं भवेत् ॥ मत्सुते बहवोरिष्टान्यागच्छ
 न्तिक्षणे ॥ ४ ॥ पूर्वमहावनंत्यक्त्वा वृन्दारण्यगतवयम् ॥ एतत्त्यक्त्वा क्वयास्थामोदेशे वदतनिभये ॥ ५ ॥ चंचलोऽयं बालको मे
 क्रीडन्दूरप्रयाति हि ॥ बालकाश्चंचलाः सर्वे न मन्यन्ते वचोमम ॥ ६ ॥ बकासुरश्चमे बालं तोक्ष्णतुं द्रयसद्वली ॥ तस्मान्मुक्तन्तु जग्राह भे
 कैर्दानमघासुरः ॥ ७ ॥ वत्सासुरस्तजिघांसुः सोऽपि देवमारितः ॥ वत्साथैस्त्वगृहाद्वालंनबहिः कारयाम्यहम् ॥ ८ ॥ श्रीनारदउवा
 च ॥ इत्थं वदन्तीं सतं रुरुदन्तीं यशोमतीं विक्ष्यजगदुन्दः ॥ आश्रुवासयामाससुगर्वाक्यैर्धर्मार्थविद्धमभृतां वरिष्ठः ॥ ९ ॥ न
 न्दराजउवाच ॥ गर्वाक्यं त्ययासर्वं विस्मृतं हे यशोमति ॥ ब्राह्मणानां वचः सत्यं नासत्यं भवति क्वचित् ॥ १० ॥ तस्माद्दानं प्रकर्तव्यं सर्वा
 रिष्टनिवारणम् ॥ दानात्परंतु कल्याणं न भूतं न भविष्यति ॥ ११ ॥ नारदउवाच ॥ तदा यशोदा विप्रैभ्यो न वरत्नं महाधनम् ॥ स्वालका
 रांश्च बालस्य सबलस्य ददौ नृप ॥ १२ ॥ अयुतं वृषभाणां च गवां लक्षं मनोहरम् ॥ द्विलक्षमन्नभारानां नन्दे दानन्ददौ ततः ॥ १३ ॥ इ
 ति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां वृन्दानखण्डे कवासुरमोक्षो नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥ ॥ १२ ॥ ॥ १३ ॥ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ गोपेच्छयारामकृष्णौ गोलौ तौ बभूवुः ॥ गाश्चारयन्तौ गोलैर्वयस्यैश्चरतुर्वेने ॥ १ ॥ अग्रे पृष्ठे तदा गावश्चरन्त्यः
 पार्थयोर्द्वयोः ॥ श्रीकृष्णस्य मलस्यापि पश्यन्त्यः सुन्दरं मुखम् ॥ २ ॥ घण्टामंजीरझङ्कारकुर्वन्त्यस्ता इतस्ततः ॥ किं किणीजालसंयुक्ता
 हेममालालसद्वलाः ॥ ३ ॥ मुक्तागुच्छैर्बहिर्पिच्छैर्लसत्पुच्छाच्छकेसराः ॥ स्फुरतां न वरत्नानां मालजालैर्विराजिताः ॥ ४ ॥ शृङ्गयोरन्तरे
 राजन् शिरोमणिमनोहराः ॥ हेमरश्मिप्रभारं फूर्जच्छङ्गपाद्वर्षवेषुनाः ॥ ५ ॥ आरक्ततिलकाः काश्चित्पीतपुच्छारुणांश्रयः ॥ कैलासगि
 रिसंकाशाः शीलरूपमहागुणाः ॥ ६ ॥ सवत्सामन्दगामिन्यज्जधोभारेण मैथिल ॥ कुण्डोच्च्यः पाटलाः काश्चिद्दक्षन्त्यो भव्यमूर्तयः ॥ ७ ॥

काश्चित्पीतविचित्राश्चश्यामाश्चहरितास्तथा ॥ ताम्राधूम्राधनश्यामघनश्यामगतेक्षणाः ॥ ८ ॥ लघुशृंगयोदीर्घशृंगयसृचशृंगथोवृषःसह
 ॥ मृगशृंगयोवक्रशृंगःकपिलमङ्गलयनाः ॥ ९ ॥ शार्ङ्गलंकोमलंकांतंवीक्षित्योषिवनेवने ॥ कोटिशःकोटिशोगावश्चरन्त्यःकृष्णपादवृषः
 ॥ १० ॥ पुण्यंश्रीयमुनातीरंतमलैःश्यामलैर्वनम् ॥ नीपैर्निम्बैःकदम्बैश्चप्रालैःपनसैर्दुर्भैः ॥ ११ ॥ कदलैःकोविदारैश्चैम्बुबिल्वैर्धनोहरैः ॥
 अश्वत्थैश्चकपित्थैश्चमाधवीभिश्चमण्डितम् ॥ १२ ॥ वभौवृन्दावर्नदिव्यं वसन्तर्तुमनोहरम् ॥ नन्दनसर्वतोभद्रक्षितंचैत्रथवनम् ॥ १३ ॥ यत्रगो
 वर्धनोनामसिद्धीरदरीयुतः ॥ रत्नघातुमयःश्रीमान्मन्दारवनसंकुलः ॥ १४ ॥ श्रीखण्डबदरीरंभादेवदारुसद्वृतः ॥ पलाशपुष्पाशोकैश्चारिष्टाजु
 नकदम्बकैः ॥ १५ ॥ पारिजातैःपाटलैश्चंपकैःपरिशोभितः ॥ करंजजलकुंजलब्धःश्यामैरिन्द्रयैर्वृतः ॥ १६ ॥ कलकण्ठैःकोकिलैश्चपु
 स्कोकिलमयूरभृत् ॥ गाश्चारयैस्तत्रकृष्णोविचचारवनेने ॥ १७ ॥ वृन्दावनेमधुवनेपाद्वेतालवनस्यच ॥ कुमुदनेबाहुलचदिव्यकाषवनेनपर
 ॥ १८ ॥ बृहत्सालुगिरेःपाद्वेगिरेर्नन्दिश्वरस्यच ॥ सुन्दरेकोकिलवनेकोकिलाव्वनिसंकुले ॥ १९ ॥ रम्येकुशवनेसाम्येत्तालजालसमन्विते ॥ म
 हापुण्येभद्रवनेभांडीरोपवनेनृप ॥ २० ॥ लोहागलेचयमुनातीरतिरेवनेवने ॥ पीतवासःपरिकरोनटवेधोमनोहरः ॥ २१ ॥ वेत्रभृद्भद्रद्वयन्वर्धोगो
 पीनांश्रीतिमावहन् ॥ मयूरपिच्छभृन्मौलीस्रपीकृष्णोबभौनृप ॥ २२ ॥ अश्रुकृत्वागंवृन्दंसायंकालेहरिःस्वयम् ॥ रागैःसमीरयन्वर्धो
 श्रीनन्दब्रजमाविशत् ॥ २३ ॥ वेणुवंशीध्वनिकुलश्रीवंशीवटमार्गतः ॥ गोरजोभिनभोव्याप्तवीक्ष्यगेहाद्विनिर्गताः ॥ २४ ॥ दूरीकर्तुंहा
 धिबाधांमाहर्तुंमुखमुत्तमम् ॥ विस्मृतंनसमर्थास्तंद्रष्टुगोप्यःसमाययुः ॥ २५ ॥ संकोचवीथीपुनसगृहीतःशूनैश्चलन्गोगणसंकुलासु ॥ सि
 हावलोकोगजबाललैर्वधूजनैःपङ्कजपत्रनेत्रः ॥ २६ ॥ सुमंडितमैथिलगोरजोभिर्नलिंपरंकुन्तलमादधानः ॥ हेमंगदीभौलिवराजस
 नआकर्णवीकृतदृष्टिवाणः ॥ २७ ॥ गोधूलिभिर्मंडितकुन्दहारःऋणोपरिस्फूर्जितकर्णिकारः ॥ पीतांबरवेणुनिनादकारःपातुप्रभुर्वह
 तमूरिभारः ॥ २८ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां वृन्दावनखण्डे श्रीकृष्णगोचारवर्णनं नाम एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ शोनरदुडवाच ॥ एकदासवलःकृष्णश्चारयन्गामनोहराः ॥ गोपालैःसहितैःसर्वैर्यथैतालवर्ननवम् ॥ १ ॥ धेनुकस्यभयाद्गोपानगतरतेवना

न्तरम् ॥ कृष्णोपिनगतस्तत्रबलएकोविवेशह ॥ २ ॥ नीलांबरकटावत्स्वावलदेवोमहाबलः ॥ पीरपकफलार्थहितद्वनेविचचारह ॥ ३ ॥
 बाहुभ्यांपकयस्तालान्फलसंचिपातयन् ॥ गजैश्चनिर्भयःसाक्षाद्नन्तेनन्तविक्रमः ॥ ४ ॥ फलानांपततांशब्दंश्रुत्वाक्रोधावृत्तभरः ॥
 मध्यान्हस्वापकृद्दृष्टोभीमःकंससखोबली ॥ ५ ॥ आयथौसमुखेयोद्धुंबलदेवस्यधेनुकः ॥ बलंपश्चिमपादाभ्यानिहत्योरसिसत्परम् ॥ ६ ॥
 चकारखरशब्दंस्वंपरिधावन्मुहुमुहुः ॥ गृहीत्वाधेनुकंशीघ्रम्बलःपश्चिमपादयोः ॥ ७ ॥ चिक्षेपतालवृक्षेचहस्तेनैकेनलीलाया ॥ तेनभ
 ग्नश्चतालोपितालान्पादवर्षस्थितान्बहून् ॥ ८ ॥ पातयामासराजेन्द्रतदद्भुतमिवाभवत् ॥ पुनरुत्थायदैत्येन्द्रोवलजग्राहरोषतः ॥ ९ ॥
 योजननोदयामासजंप्रतिगजोयथा ॥ गृहीत्वातम्बलःसद्योआमथित्वाथधेनुकम् ॥ १० ॥ भूपृष्ठेपथयामासमूर्च्छितोभग्नमस्तकः ॥
 क्षणेनपुनरुत्थायक्रोधसंयुक्तविग्रहः ॥ ११ ॥ मूर्ध्निकृत्वाचतुःशृंगधृत्वारूपंभयंकरम् ॥ गोपान्चिद्रावयामासशृंगैस्तीक्ष्णैर्भयंकरैः
 ॥ १२ ॥ अग्रपलायितान्गोपान्दुद्रावाशुमदोक्तटः ॥ श्रीदामांतंचण्डेनसुबलेमुष्टिनातथा ॥ १३ ॥ स्तोत्रकःपाशेनतैदत्यंसंतता
 डमहाबलम् ॥ क्षेपणेनजुनोशुश्रुश्चदैत्यसत्तिकयावरम् ॥ १४ ॥ विशालर्षभएत्याशुपादेनस्वबलेनच ॥ तेजस्वीह्यर्द्धचंद्रेणैवप्रस्थ
 श्रपेटकैः ॥ १५ ॥ वरूथपःकन्दुकेनसन्तताडमहावरम् ॥ अथकृष्णोपितीतीत्वाहस्ताभ्यांधेनुकासुरम् ॥ १६ ॥ आमथित्वाशु
 चिक्षेपगिरिगोवर्द्धनेपरि ॥ श्रीकृष्णस्यग्रहारेणमूर्च्छितोघटिकाद्रयम् ॥ १७ ॥ पुनरुत्थायस्वतनुंविधुन्वन्दारयन्मुखम् ॥ शृगा
 भ्यांश्रीहरिनीत्वाधावन्दैत्योनेभोगतः ॥ १८ ॥ चकारतेनखेयुद्धमूर्ध्ववैलक्ष्योजनम् ॥ गृहीत्वाधेनुकैदत्यंश्रीकृष्णोभगवान्ख्ययम् ॥
 ॥ १९ ॥ चिक्षेपाधोभूमिमध्येचूर्णितास्थिःसमूर्च्छितः ॥ पुनरुत्थायशृगाभ्यांनादंक्रुत्वातिभैरवम् ॥ २० ॥ गोवर्द्धनसंश्रुत्पाटय
 श्रीकृष्णेप्राहिणोत्वरः ॥ गिरिगृहीत्वाश्रीकृष्णःप्राक्षिपत्स्थमस्तके ॥ २१ ॥ दैत्योगिरिगृहीत्वाथश्रीकृष्णेप्राहिणोद्धृत् ॥ दृग्गणे
 गोवर्द्धननीत्वापूर्वस्थानेसमाक्षिपत् ॥ २२ ॥ पुनर्धावनमहादैत्यःशृगाभ्यांदारयन्मुखम् ॥ बलंपश्चिमपादाभ्यांताडयित्वाजगर्भं ॥
 ॥ २३ ॥ ननादतेनब्रह्मांडंप्रेजद्धूषंडमण्डलम् ॥ हस्ताभ्यांसंगृहीत्वातंबलदेवोमहाबलः ॥ २४ ॥ भूपृष्ठेपथयामासमूर्च्छितंभग्नमस्तकम् ॥

म् ॥ पुनस्तताडतैत्यमुष्टिनाह्वय्युताग्रजः ॥ २६ ॥ तेनमुष्टिग्रहारेणसद्योविनिधनंगतः ॥ तदैवववृद्धुवाः पुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ २६ ॥
 देहाद्विनिर्गतःसोपिश्याममुन्दरविग्रहः ॥ स्रग्वीपीतांबरोदेवोवनमालविभूषितः ॥ श्रीकृष्णसंबलंनत्वापरिक्रम्यस्थितोऽभवत् ॥ २७ ॥
 तदैवसद्यगोलोकादागतोऽभूमहारथः ॥ लक्ष्म्यार्पदसंयुक्तःसहस्रब्रजशोभितः ॥ सहस्रचक्रध्वनिमृद्धययुतसमन्वितः ॥ २८ ॥ ल
 क्ष्मरशोभाढ्योऽरुणवर्णोऽतिरत्नमृत् ॥ दिव्ययोजनविस्तीर्णमनोयायीमनोहरः ॥ २९ ॥ किंकिणीजालसंयुक्तोघंटांमंजीरसंयुतः
 ॥ हरिप्रदक्षिणीकृत्यसबलदिव्यरूपधृक् ॥ ३० ॥ दिव्यशंसमारुह्योतयन्मंडलंदिशाम् ॥ जगामद्वैत्योहराजनगोलोकंप्रकृतेःपर
 म् ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्णोधिनुकंहत्वासबलबालकैःसह ॥ तद्यज्ञस्तुप्रगायद्भवैर्भोगुकुलगोणैः ॥ ३२ ॥ राजोवाच ॥ मुनेमुक्तिकथं
 प्राप्तःपूर्वकोधिनुकसुरः ॥ कथंस्वत्वमापन्नस्तन्मूहितत्त्वतः ॥ ३३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ वैरोचनेर्बलेःपुत्रोनाम्नासाहासिकोबली
 ॥ नारीणांद्दशसहस्रैरेवैगन्धमादने ॥ ३४ ॥ वादित्राणांद्पुराणांशब्दोभूत्तद्वनेमहान् ॥ गुहायामस्थितस्यापिश्रीकृष्णस्मरतोमुनेः
 ॥ ३५ ॥ दुर्वाससोत्थतेनापिध्यानभंगोबभूवह ॥ निर्गतःपादुकारूढोदुर्वासःकृशविग्रहः ॥ ३६ ॥ दीर्घमश्रुयिष्टिधरःक्रोधधुंजोर्नलदु
 तितः ॥ यस्यशापाद्द्विश्वमिदं कंपतेसजगादह ॥ ३७ ॥ ॥ दुर्वासउवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठदंभाकासर्गदंभोभवदुर्मते ॥ वर्षाणांतुचतुर्ल
 क्षंयतीतिभारतेपुनः ॥ ३८ ॥ माथुरेमंडलेदिव्यपुण्येतालवनेने ॥ बलेद्वैश्यहस्तेनमुक्तिस्तेभविताऽसुर ॥ ३९ ॥ नारदउवाच ॥
 तस्माद्बलस्यहस्तेनश्रीकृष्णस्तंजघानह ॥ प्रन्हादायवरोदतो नवथ्योमेतवान्वयः ॥ ४० ॥ ६० श्री० ग० सं० वृ० धनुकासुरमोक्षो
 नामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ बलंविनाथगोपालेश्वारयन्गहारिःस्वयम् ॥ कालिन्दीकूलमागत्यपपौवा
 रिविषावृतम् ॥ १ ॥ कालियेनफणीन्द्रेणजलयंत्रविदूषितम् ॥ पीत्वानिपेतुर्व्यसवोगोविगोयाजलान्तिके ॥ २ ॥ तदातान्जीवयथ
 मासदृष्ट्यापीयूषपूर्णया ॥ आर्द्रचित्तोहरिःसाक्षाद्भगवान्मृजिनादने ॥ ३ ॥ कदौपीतपटंबस्त्वानीपमारुह्यमाधवः ॥ पपातोतुंगविटपा
 त्ततोयेविषदूषिते ॥ ४ ॥ उच्चचालजलदुष्टकृष्णसंपातघूर्णितम् ॥ तत्सर्पमन्दिरंनद्यांभंगीभूतंबभूवह ॥ ५ ॥ तदैवकालियःक्रुद्धःफ

णीफणशतावृतः ॥ दशन्दनैश्चभुजयाचच्छादनूपमाधवम् ॥ ६ ॥ कृष्णोदीर्घवपुःकृत्वाबन्धनाग्निगतश्चतम् ॥ पुच्छेगृहीत्वासंपन्नं
 भ्रामयित्वात्विस्तस्ततः ॥ ७ ॥ जलेनिपात्यहस्ताभ्यांचिक्षेपाशुधनुःशतम् ॥ पुनरुत्थायसंपन्नेद्रेल्लिहानोभयंकरः ॥ ८ ॥ वामह
 स्तेहरिसर्पोरुषाजग्राहमाधवम् ॥ हरिर्दक्षिणहस्तेनगृहीत्वातंमहाखलम् ॥ ९ ॥ तंजलेपोथयामासुपर्णइवपन्नगम् ॥ सर्पोमुखशतंदी
 र्घप्रसार्यपुनरागतः ॥ १० ॥ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णश्चकर्षाशुधनुःशतम् ॥ कृष्णहस्ताद्विनिष्क्रम्यसर्पस्तव्यदशपुनः ॥ ११ ॥ त
 ताडमुष्टिनासर्पत्रलेक्यबलधारकः ॥ कृष्णमुष्टिप्रहारेणमूर्च्छितोविगतस्मृतिः ॥ १२ ॥ नतंकृत्वाननशतंस्थितोभृत्कृष्णसंमुखे ॥
 आरुह्यतत्फणिशतंमणिवृन्दमनोहरम् ॥ १३ ॥ ननर्तनटवत्कृष्णो नटवेषोमनोहरः ॥ गायन्सप्तस्वरंगसंगीतंचसतालकम् ॥ १४ ॥
 पुष्पदंभेषुवर्षत्सुतांडवेनटराजवत् ॥ वादयन्समुदावीणानकदुन्दुभिवेषुकात् ॥ १५ ॥ सतालंपदविन्यासैस्तत्फणान्तो ज्वलान्बहून् ॥
 बभंजद्वसतःकृष्णःकालियस्यमहात्मनः ॥ १६ ॥ तद्वनागपत्न्यस्ताआगताभयविब्वहलाः ॥ नत्वाकृष्णंपरन्देवमूर्धुर्गद्गदयगिरा ॥
 १७ ॥ ॥ नागपत्न्यञ्जुः ॥ ॥ नमःश्रीकृष्णचन्द्रायगोलोकपतेनमः ॥ असंख्याडाधिपतयेपरिपूर्णतमायते ॥ १८ ॥ श्रीरा
 धापतयेतुभ्यंब्रजाधीशायतेनमः ॥ नमःश्रीनन्दपुत्रायशोदानन्दनायते ॥ १९ ॥ पाहिपाहिपरदेवपन्नगंत्वपरंनशरणंजगत्रये ॥ त्वं
 परात्परतरहरिःस्वयंलीलाकिलतनोषिविग्रहम् ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ नागपत्नीस्तुतःकृष्णःकालियविगतस्मयम् ॥
 विससर्जहरिःसाक्षात्परिपूर्णतमःस्वयम् ॥ २१ ॥ पाहीतिप्रवदंतं कालियंभगवान्हरिः ॥ प्रणतंसंमुखेप्राप्तं प्राह देवो जनार्दनः ॥ २२ ॥
 ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ द्वीपरमणकंगच्छसकलत्रसुहृदुतः ॥ सुपर्णोद्यतनात्त्ववैनोद्यान्मत्पादुलच्छितम् ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवा
 च ॥ ॥ सर्पकृष्णन्तुसंपूज्यपरिक्रम्यप्रणम्यतम् ॥ कलत्रपुत्रसहितोद्वीपरमणकंययौ ॥ २४ ॥ अथश्रुत्वाकालियेनसंयत्रस्तंनन्दनन्द
 नम् ॥ तत्राजसुर्गोपगणानन्दाद्याःसकलत्रकाः ॥ २५ ॥ जलद्विनिर्गतंकृष्णं दृष्ट्वासुमुदिरजनाः ॥ आश्लिष्यस्वस्वस्तंनन्दः परासुदमवा
 पह ॥ २६ ॥ सुतंलब्ध्वायशोदासासुतकल्याणहेतवे ॥ ददौदानं द्विजतिभ्यः स्नेहंस्नुतपयोधरा ॥ २७ ॥ तत्रैवशयनंचक्रुर्गोपाःसर्वे

परिश्रमात् ॥ कालिंदीनिकटेराजन्गोपीगणैःसह ॥ २८ ॥ वेणुसंघर्षणीद्धूतोदावाग्नाःप्रलयाग्निवत् ॥ निशीथसवतोगोपालदुःखु
 मागतवास्फुरन् ॥ २९ ॥ गोपावयस्थाःश्रीकृष्णसंबलशरणंगताः ॥ नत्वाकृतोजलिकृत्वातमूत्रुभयकातराः ॥ ३० ॥ ॥ गोपाल
 दुःखु ॥ ॥ कृष्णकृष्णमहाहोशरणगतवत्सल ॥ पाहिपाहिनेकष्टान्दावाग्नेःस्वग्नान्प्रभो ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वलव
 नानिमाभैष्टव्यमालयतमाधवः ॥ इत्युक्त्वावह्निमपिबद्धेवयोगेश्वरेश्वरः ॥ ३२ ॥ ॥ प्रातर्गोपगणैःसाद्भिविस्मितैर्नन्दनन्दनः ॥ गोगणैःसहित
 श्रीमद्रूजमंडलमाथयौ ॥ ३३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांवृन्दवनखण्डेकालियदमन्दावाग्निपाननामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥
 ॥ वैदेहउवाच ॥ ॥ यद्रजोदुर्लभंलोकयोगिनांबहुजन्मभिः ॥ तत्पादाब्जंहरैःसाक्षाद्भौकालियमूर्द्धसु ॥ १ ॥ ॥ कोयंपूर्वकुशलकृतकालि
 यःफणिनांवरः ॥ एनवेदितुमिच्छामिद्बृहदेवैर्षिसत्तम ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ स्वायंभुवान्तरेपूर्वनाम्नावेदशिरामुनिः ॥ विन्ध्या
 चलेतपोकार्षीद्भृगुवंशसमुद्भवः ॥ ३ ॥ ॥ तदाश्रमेतपःकर्तुंप्राप्तोद्भवश्चशिरामुनिः ॥ तंवीक्ष्यरक्तनयनःप्राहवेदशिरारूपा ॥ ४ ॥ ॥ वेद
 शिरउवाच ॥ ॥ ममाश्रमेतपोविप्रमाकुर्वस्सुखदंनहि ॥ अन्यत्रतेतपोयोग्याभूमिर्नास्ति तपोधन ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वाय
 वेदशिरसोवाक्यंद्ब्रह्मशिरामुनिः ॥ क्रोधयुक्तारक्तनेत्रःप्राहतंमुनिपुङ्गवम् ॥ ६ ॥ ॥ अश्वशिरउवाच ॥ ॥ महाविष्णोरिथंभूमिर्नतेभ
 मुनिसत्तम ॥ कतिभिर्मुनिभिश्चान्नकृतं तपउत्तमम् ॥ ७ ॥ ॥ इवसत्संपृहत्वंभोवृथाक्रोधंकरोषिहि ॥ सदासर्पोभवत्वंहिभूयात्तेषुगडाहर
 म् ॥ ८ ॥ ॥ वेदशिराऽ० ॥ त्वंमहादुरभिप्रायोलुद्रोद्गहेमहोद्यमः ॥ कार्यार्थीकाकइवक्रौत्वंकाकोभवदुर्मते ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
 आविरसीत्ततोविष्णुरिथंचज्ञपतोस्तयोः ॥ स्वस्वशापाहुःखितयोःसान्त्वयामासतौगिरा ॥ १० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ युवांतु
 मेसमौभक्तोभुजाविवतनौसुनौ ॥ स्ववाक्यंतुमृषाकर्तुंसमथाहंमुनीश्वरौ ॥ ११ ॥ ॥ अत्तपाक्यंमृषाकर्तुनेच्छामिशपथोमम ॥ तेमूर्ध्नि
 वेदशिरश्चरणौमेभविष्यथः ॥ १२ ॥ ॥ तदातगरुडाद्भ्रातितर्नभविष्यतिकर्हाचत् ॥ शृणुमेश्वशिरोवाक्यंशोचंमोकुरुमादुर ॥ १३ ॥ ॥ क
 रूपोपिपुत्रान्तेभविष्यतिनिश्चितम् ॥ परत्रैकालिकंज्ञानंसंयुतयोगिसिद्धिभिः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवाचथ

तेविष्णोमुनिरश्वशिरानृप ॥ साक्षात्काकमुशंडोभृद्योगीन्द्रोनीलपर्वते ॥ १५ ॥ रामभक्तोमहातेजाःसर्वशास्त्रार्थदीपकः ॥ रामायणंज
 गौयैवैगरुडायमहात्मने ॥ १६ ॥ चक्षुषेह्यन्तरेप्रातेदक्षःप्राचेतसोनृप ॥ कश्यपायददौकन्याएकादशमनोहराः ॥ १७ ॥ तासांकद्रू
 श्याश्रेष्ठासाद्यैवरोहिणीस्मृता ॥ वसुदेवप्रियायस्यांबलदेवोऽभवत्सुतः ॥ १८ ॥ साकद्रूश्चमहासर्पान्जनयामासकोटिशः ॥ महोद्भ
 दान्विषवलनुग्रान्पंचशतानान् ॥ १९ ॥ महामणिधरान्कांश्चिदुःसहंश्रुतानान् ॥ तेषांवेदशिरानामकालियोभून्महाफणी ॥ २० ॥
 तेषामादौफणीन्द्रोभूच्छेषोऽनन्तःपरात्परः ॥ सोद्यैवबलेदुवोस्तिरामो नन्तोच्युताग्रजः ॥ २१ ॥ एकदाश्रीहरिःसाक्षाद्भगवान्प्रकृतेःपरः ॥
 शेषम्प्राहप्रसन्नात्मामेवगंभीरयागिरा ॥ २२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ भ्रूण्डलंसमाधातुंसामर्थ्यकस्यचिन्नहि ॥ तस्मादेनमहीगो
 लंभूध्रैर्वंहिसमुद्धर ॥ २३ ॥ अनन्तविक्रमस्त्ववैयतोनन्तइतिस्मृतः ॥ इदंकार्यप्रकर्तव्यंजनकल्याणहेतवे ॥ २४ ॥ शेषउवाच ॥
 ॥ अवधिंकुर्यावत्वंधरोद्धारस्यमेप्रभो ॥ भूभारंधारयिव्यामितावत्तेवचनादिह ॥ २५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ नित्यंसहस्रवदनैरुच्चा
 रंचपृथक्पृथक् ॥ मद्भ्रूणरुतानाम्नांकुरुसंपन्द्रसर्वतः ॥ २६ ॥ मन्नामानिचदिव्यानियदायात्यवसानतान् ॥ तदाभूभारमुत्तार्यफणि
 स्त्वसुसुखीभव ॥ २७ ॥ ॥ शेषउवाच ॥ आधारेहंमविष्यामिमदाधारश्चकोभवेत् ॥ निराधारःकथन्तोयेतिष्टामिकथयप्रभो ॥
 ॥ २८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अहश्चकमठोभूत्वाधारयिष्यामितिेतनुम् ॥ महाभारमयीदीर्घमाशोचंकुरुमत्सखे ॥ २९ ॥ ॥ श्री
 नारदउवाच ॥ तदाशेषःसमुत्थायनत्वाश्रीगरुडध्वजम् ॥ जगामनृपातालादधौवैलक्ष्ययोजनम् ॥ ३० ॥ गृहीत्वास्वकरेणेंदंगरिष्टुं
 मिमण्डलम् ॥ दधारस्वफणेशेषोप्येकस्मिंश्छंडविक्रमः ॥ ३१ ॥ संकर्षणैथपातालेगतेऽनन्तेपरात्परे ॥ अन्येफणीन्द्रास्तमनुविविशु
 ब्रह्मणोदिताः ॥ ३२ ॥ अतलेवितलेकेचित्सुतलेचमहातले ॥ तलातलेतथाकेचित्प्राताःकेचिद्रसातले ॥ ३३ ॥ तेभ्यस्तुब्रह्मणादत्त
 द्वीपंरमणकंमुवि ॥ कालीयप्रमुखास्तास्मिश्यवसन्सुखसंयुताः ॥ ३४ ॥ इतितेकथितंराजन्कालियस्यकथानकम् ॥ भुक्तिदंमुक्तिदंसा
 रीकंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३५ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां वृन्दावनखण्डेशोपाख्यानवर्णनं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

॥ राजोवाच ॥ द्वीपिरमणकेब्रह्मन्सर्पानन्यान्विनाकथम् ॥ एतन्मेब्रूहिसकलकालियस्याभवद्भयम् ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
 तत्रनागान्तक्रोन्वित्यनागसंघधानह ॥ गतक्षुब्धचैकदृतेतार्क्ष्यप्राहुर्मयातुराः ॥ २ ॥ नागाञ्जुः ॥ हेगरुत्मन्नमस्तुभ्यंत्वंरां
 क्षाद्भिष्णुवाहनः ॥ अस्मानत्सिपदासर्पांन्कथन्नो जीवनमवेत् ॥ ३ ॥ तस्माद्भ्रूलिहृहाणशुमासेमासेगृहात्पृथक् ॥ वनस्पतिसुधान्ना
 नासुपचारैर्विधानतः ॥ ४ ॥ गरुडउवाच ॥ एकःसर्पस्तुमेदयोभवद्भिर्वागृहात्पृथक् ॥ कथंपचामितमृतेबलिबीटकवत्पर
 म् ॥ ५ ॥ नारदउवाच ॥ तथास्तुचोक्तास्तेसर्वैगरुडायमहात्मने ॥ गोपीथायात्मनोरजन्नित्यंदिव्यंबलिनन्दुः ॥ ६ ॥ कालि
 यस्यगृहस्यापिसमयोभूद्यदानृप ॥ तदातार्क्ष्यवल्सर्वभुजेकालियोवलात् ॥ ७ ॥ तदागतःप्रकुपितोवेगतःकालियोपरि ॥ चक्रारपा
 दविक्षेपंगरुडश्चंडविक्रमः ॥ ८ ॥ गरुडांश्चिप्रहारेणकालियोमूर्च्छितोभवत् ॥ पुनरुत्थायजिह्वाभिःप्रावलीढमुखंडवसन् ॥ ९ ॥ प्रसा
 र्यस्वंप्रणशतंकालियःफणिनांवरः ॥ व्यदशद्गरुडंवेगाद्भिर्विषमयैवैली ॥ १० ॥ गृहीत्वातंचतुंडेनगरुडोदिव्यवाहनः ॥ भ्रूपृष्ठेपथ
 यामासपक्षाम्भ्यांताडयन्मुहुः ॥ ११ ॥ तुंडाद्भिर्निर्गतःसंप्रस्तत्पक्षाच्चिचकर्षह ॥ तत्पादैर्विष्टयंस्तुद्यन्फूत्कारव्यदधन्मुहुः ॥ १२ ॥
 तार्क्ष्यपक्षौचपतितौभूमध्यैद्भौविरैजतः ॥ एकेनर्षिणोभ्रुवन्नीलकंठाद्द्वितीयतः ॥ १३ ॥ तेषान्तुदर्शनंपुण्यसर्वकामफलप्रदम् ॥ शु
 क्लपक्षमैथिलेन्द्रशम्यामाश्विनस्यतत् ॥ १४ ॥ कुपितोगरुडस्तंवेनीत्वातुंडेनकालियम् ॥ निपात्यभ्रूम्यांसहसातत्तद्विचकर्षह ॥
 ॥ १५ ॥ तदाद्बुद्भवतुंडात्कालियोभयविह्वलः ॥ तमन्वधावत्सहसापक्षिराचंचंडविक्रमः ॥ १६ ॥ सप्तद्वीपान्सप्तसंज्ञान्सप्तसिंघू
 नतःफणी ॥ यत्रयत्रगतस्तार्क्ष्यंत्तत्रतद्दर्शह ॥ १७ ॥ मूलैकंचमुवर्लैकंस्वर्लैकंप्रगतःफणी ॥ महर्लैकंततोधावज्जलोकंजगाम
 ह ॥ १८ ॥ तत्रैवगरुडेप्राप्तेऽधोऽखेकंपुनर्गतः ॥ श्रीकृष्णस्यमयात्कोपिरक्षान्तस्यनसन्दुधुः ॥ १९ ॥ कुत्रापिनसुखेजतेकालि
 योपिभयातुरः ॥ जगामदेवदेवस्यशेषस्यचरणान्तिके ॥ २० ॥ नत्वाप्रणम्यतंशेषपरिक्रम्यकृतांजलिः ॥ दानोभयातुरःप्राहदीर्घघृ
 ष्टिप्रकंपितः ॥ २१ ॥ ॥ कालियउवाच ॥ हेभूमिभर्तुंभुवेनशमून्भूभारहारिन्नजभूरिलि ॥ मांपाहिपाहिप्रभविष्णुपूर्णः

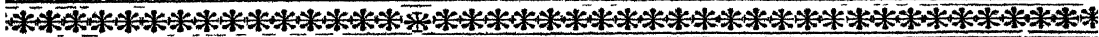
परात्परस्त्वरुषः पुराणः ॥ २२ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ दीनं भयातुरं दृष्ट्वा कालियं श्रीफणिश्रवरः ॥ वाचमधुराया प्रीणन्नाह देवो
 जनार्दनः ॥ २३ ॥ शेष उवाच ॥ ॥ हे कालिय महा बुद्धे शृणु मे परमं वचः ॥ कुत्रापि न हितो रक्षामि ध्यति न संशयः ॥ २४ ॥ आसीत्पु
 रा मुनिः सिद्धः सौभरिर्नामनामतः ॥ वृन्दारण्ये तपस्तेपे वर्षाणामयुतं जले ॥ २५ ॥ मीनराजविहारं यो वीक्ष्य गेहस्पृहो भवत् ॥ स उवाह म
 हा बुद्धिर्मान्धातुस्तनुजाशतम् ॥ २६ ॥ तस्मै ददौ हरिः साक्षात्परां भागवतीं श्रियम् ॥ वीक्ष्य तानृपमांघाता विस्मितो भूद्वत्स्मयः ॥ २७ ॥
 यमुनात्तर्जले दीर्घसौभरिस्तपस्तपः ॥ पश्यतस्तस्य रुडो मीनराजं घानह ॥ २८ ॥ मीनान्मुदुःखितान्दृष्ट्वा दुःखहादीनवत्सलः ॥
 तस्मै शापं ददौ कुद्धः सौभरिमुनिस्तमः ॥ २९ ॥ ॥ सौभरि उवाच ॥ ॥ मीनानद्यतनादत्र द्यत्सि त्वं बलाद्भिराद् ॥ तद्वैव प्राणनाशस्ते
 भूयान्पेशापतस्त्वरम् ॥ ३० ॥ ॥ शेष उवाच ॥ ॥ तद्दिनात्तत्र नायाति गरुडः शापविषहः ॥ तस्मात्कालियगच्छाशु वृन्दारण्ये हरे
 वने ॥ ३१ ॥ कालिन्ध्यां च निजं वासं कुरु मद्राक्ष्य नोदितः ॥ निर्भयस्ते भयं तद्दृश्यान्न भविष्यति कर्हिचित् ॥ ३२ ॥ ॥ नारद उवाच ॥
 इत्युक्तः कालियो भीतः सकलत्रः सपुत्रकः ॥ कालिन्ध्यां वासं कुरु राजन् श्रीकृष्णेन निवासितः ॥ ३३ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवत्गीतायां
 वृन्दवनखण्डे कालियोपाख्यानवर्णनं नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ ॥ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ इदं मया ते कथितं कालियस्यापि मर्दनम् ॥ श्रीकृष्णचरितं पुण्यां कंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १ ॥ ॥ बहुलश्लेष
 वाच ॥ ॥ श्रीकृष्णस्य कथं श्रुत्वा भक्तस्तुतिं न याति हि ॥ यथामरः सुधापीत्वा यथा लिः पद्मकर्णिकाम् ॥ २ ॥ ॥ रासं कृत्वा हरौ जाते भिशु
 रूपे महात्मनि ॥ भाङ्गिरे देववागाह श्रीराधां सिन्धुमानसाम् ॥ ३ ॥ ॥ शोचं मा कुरु कल्याणि वृन्दारण्ये मनो हरे ॥ मनोरथस्ते भविता श्रीकृष्ण
 न महात्मना ॥ ४ ॥ ॥ इत्थं देवगिरा प्रोक्तो मनोरथमहार्णवः ॥ कथं वभूव भगवान् वृन्दारण्ये मनो हरे ॥ ५ ॥ ॥ कथं श्रीराधाया साङ्गरासक्रोडां
 मनोहराम् ॥ चकार वृन्दकारण्ये परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ ६ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ साधुपुष्टं त्वयाराजन् भगवच्चरितं श्रुमम् ॥ श्रुतं वं द
 मि देवैश्च लीलाख्यानं मनोहरम् ॥ ७ ॥ ॥ एकदा सुख्यसख्यौ द्विविशाखालिते शुभे ॥ वृषभानोर्गृहं प्राप्य रार्थायां जगदूरहः ॥ ८ ॥ ॥ सख्या

बूचतुः ॥ यंचितसिराधेत्वंयदुण्वदसिस्वतः ॥ सोपिनित्यसमायातिवृषभानुपुरेऽभकैः ॥ ९ ॥ प्रेक्षणीयस्त्वयाराधेदर्शनीयोतिसुदु
 रः ॥ पश्चिमायानिशीथिन्यांगोचारणविनिर्गतः ॥ १० ॥ राधोवाच ॥ लिखित्वातस्यचित्रंहिदुर्शयाशुमनेहेरम् ॥ तर्हितत्रेक्षणंपश्चा
 त्करिष्यामिनसंशयः ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ अथसख्यौव्यलिखतांचित्रंनन्दशिरोःशुभम् ॥ नवयौवनमाधुर्यैराधायैददुदुस्तुस्व
 रम् ॥ १२ ॥ तदृह्वर्हाषिताराधाकृष्णदर्शनललासा ॥ चित्रकरेप्रपश्यन्तीसुष्वापानंदसकुला ॥ १३ ॥ ददर्शकृष्णभवनेशयानाघनप्र
 भंपीतपटदधानम् ॥ भांडीरेदेशेयमुनांसमेत्यनृत्यन्तमारादृषभानुपुत्री ॥ १४ ॥ तदैवाराधाशयनतस्मुत्थितापरस्यकृष्णस्यवियोगवि
 ष्टला ॥ संचितयन्तीकमनीयरूपिणभनेत्रिलोकीतृणवद्विदेहराट् ॥ १५ ॥ तर्ह्योत्रजन्तंस्ववनादूजेऽयंसंकोचवीथ्यावृषभानुपत्तने ॥
 गवाक्षमेत्याशुसखीप्रदर्शितं दृष्ट्वातुमूर्च्छासमवापसुन्दरी ॥ १६ ॥ कृष्णोपिदृष्ट्वावृषभानुनन्दिनसिुरूपकोशल्ययुतांगुणाश्रयाम् ॥ कु
 र्वन्मनोरंतुमतोवमाधवोलीलातनुःसप्रययौस्वमन्दिरम् ॥ १७ ॥ एवन्ततःकृष्णवियोगविष्वहलांप्रभूतकामच्चरखिन्नमानसाम् ॥ संवीह्य
 राधांवृषभानुनन्दिनीसुवाचवाचंललितासखीवरा ॥ १८ ॥ ॥ ललितोवाच ॥ कथंत्वंविष्वहलाराधेमुच्छितातिव्यथांगता ॥ यदी
 च्छसिहरिसुभ्रूस्तिस्मिन्स्नेहदंठकुरु ॥ १९ ॥ लोकस्यापिसुखंसर्वमधिकृत्यास्तिसांप्रतम् ॥ दुःखाग्निहृत्प्रदहतिकुंभकाराशिवच्छुभे ॥
 ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ललितायाश्चलितंवचःश्रुत्वात्रजेऽवरी ॥ नेत्रेऽन्मील्यललितांप्राहगद्गयागिरा ॥ २१ ॥ ॥ रा
 धोवाच ॥ ब्रालंकारचरणौनप्राप्तौयादिमेसखि ॥ कदाचिद्विप्रहंतर्हिनहिस्वंधारायाम्यहं ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इतिश्रु
 त्वावचस्तस्याललिताभयविष्वहला ॥ श्रीकृष्णपार्श्वप्रययौकृष्णातीरेमनेहरे ॥ २३ ॥ माधवीजालसंयुक्तेमधुपयानसकुले ॥ कदम्ब
 मूलेरहसिप्राहचैकाकिनंहरिम् ॥ २४ ॥ ॥ ललितोवाच ॥ यस्मिन्दिनेचेतेरूपाराधयादृष्टमदुत्तम् ॥ तद्दिनात्तंतंभतांप्राप्तापुरि
 केवववत्तिकिम् ॥ २५ ॥ अलंकारस्वचिखिवस्त्रभर्जरजोयथा ॥ सुगन्धिःकदुवद्यस्यामन्दिरनिर्जनवनम् ॥ २६ ॥ पुष्पवाणंचन्द्रवि
 बविषकन्दमेवहिभो ॥ तस्यैसंदर्शनं देहिराधायैदुःखनाशनम् ॥ २७ ॥ तेसाक्षिणःकिंविदितंनभूतलेमृजत्यलंपासिहरस्यथेजगत् ॥

यद्दसमानोसिजनेषुसर्वतस्तथापिभक्तान्भजतेपरेश्वरः ॥ २८ ॥ नारदउवाच ॥ इतिश्रुत्वाहःसाक्षाच्छलितंललितापचः ॥
 उवाचभगवान्देवोमेघगंभीरयागिरा ॥ २९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ सर्वहिर्भावमनसःशरात्परंनहोक्तोभामिनिजायतेततः ॥ प्रभे
 वकर्तव्यमतोमयिस्वतःप्रमणासमानंभुविनास्तिकिंचित् ॥ ३० ॥ यथाहिर्भाडीरवनेमनोरथोभूवतस्याहितथाभविष्यति ॥ अहेतुक
 प्रमचसद्भिराश्रिततच्चापिसन्तःकिलनिर्गणविदुः ॥ ३१ ॥ येराधिकायामयिकेशवेमनाभेदंनपश्यन्तिहिदुग्धशौकल्यवत् ॥ तएवगोब्रह्म
 पदंप्रयान्तिदहैतुकस्फूर्जितभक्तिलक्षणाः ॥ ३२ ॥ येराधिकायामयिकेशवेरौकुर्वन्तिभेदंकुधियोजनाभुवि ॥ तेकालमूत्रप्रपतंतदुः
 खितारंभोरुयवतिकलचन्द्रभारकरौ ॥ ३३ ॥ नारदउवाच ॥ इत्थंश्रुत्वावचःकृत्स्नंनत्वातंललितासखी ॥ राघासमेत्थरह
 सिप्रहप्रहसितानना ॥ ३४ ॥ ललितोवाच ॥ त्वमिच्छसियथाकृष्णंतथात्वांमधुसूदनः ॥ युवयोर्भेदरहिततेजस्वैकांद्भियाज
 नैः ॥ ३५ ॥ तथापिदेविकृष्णायकर्मनिष्कारणकुरु ॥ येनतेवाँछितंभूयाद्भ्रतयापरमयासति ॥ ३६ ॥ नारदउवाच ॥ इतिश्रु
 त्वासखीवाक्यंराधारोसैश्वरीनृप ॥ चन्द्राननांम्राहसखींसर्वधर्मविदांवरं ॥ ३७ ॥ राधोवाच ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसन्नार्थपरसौभा
 ग्यवर्द्धनम् ॥ महापुण्यंवाँछितदंपूजनंवदकस्यचिन्त ॥ ३८ ॥ त्वयाभद्रेधर्मशास्त्रंगार्चायर्थमुखाच्छ्रुतं ॥ तस्माद्भ्रतंपूजनंवाञ्छहिगह्वंम
 हामते ॥ ३९ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायांवृन्दावनखंडेराधाकृष्णप्रेमवर्णनं षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ श्रीनारदउ
 वाच ॥ राधावाक्यंततःश्रुत्वा राजन्सर्वसखीवरा ॥ चन्द्राननाप्रत्युवाचसविचार्यक्षणहृदि ॥ १ ॥ चन्द्राननोवाच ॥ परसौ
 भाग्यदंराधेमहापुण्यंवरप्रदम् ॥ श्रीकृष्णस्थायिलब्धयर्थतुलसोसिवनंमतम् ॥ २ ॥ यदास्पृष्ट्वाथवाच्याताकीर्तितानामभिःस्तुता ॥ रा
 पितसिंचितानित्यंपूजितातुलसीदलेः ॥ ३ ॥ नवधातुलसीभक्तियेकुर्वन्तिदिनेदिने ॥ युगकोटिसहस्राणितेशान्तिसुकृतंशुभे ॥ ४ ॥
 यावच्छाखाप्रशाखाभिर्बीजपुष्पदलैःशुभे ॥ रोपितातुलसीमत्थैर्वर्धतेवसुधातले ॥ ५ ॥ तेषांशेषुयेजतागतास्तेवसुरालये ॥ आक
 ल्पयुगसाहस्रतेषांवासोहरैर्गृहे ॥ ६ ॥ यत्फलं सर्वपत्रेषु सर्वपुष्पेषु राधिके ॥ तुलसीदलेनचैकेनसर्वदाप्राप्यतेतुतत् ॥ ७ ॥ तुलसीपत्र

वैपत्रयैर्नरः पूजयेद्धरिम् ॥ लिप्यतेनसपापेनपद्मप्रमिवांभसा ॥ ८ ॥ सुवर्णभारशतकरंजतयच्चतुर्गुणम् ॥ तत्फलसमवाप्नोतितुलसी
 वनपालनात् ॥ ९ ॥ तुलसीकाननरंगेशुहेयस्थायवतिष्ठति ॥ तद्दृहतीथरूपंहिनेयातियमकिंकराः ॥ १० ॥ सर्वपापहरंपुण्यंक्रामदंतु
 लसीवनम् ॥ रोपयन्तिनराःश्रेष्ठास्तेनपश्यन्तिभास्करिम् ॥ ११ ॥ रोपणत्पालनात्सेकादर्शनात्स्पशनाच्चृणाम् ॥ तुलसीदहनोपापं
 वाङ्मनःकायसंचितम् ॥ १२ ॥ पुष्कराद्यानितीथानिगंगाद्याःसरितस्तथा ॥ वासुदेवाद्योदेवावसन्तितुलसीदले ॥ १३ ॥ तुलसीमि
 जरीयुक्तोयस्तुप्राणान्विसुचति ॥ यमोपिनेक्षितुशक्तोयुक्तपापशतैरपि ॥ १४ ॥ तुलसीकाष्ठजंयस्तुचंदनधारयेन्नरः ॥ तद्देहनस्पृशे
 त्पापंक्रियमाणमपीहयत् ॥ १५ ॥ तुलसीविपिनच्छायायत्रयत्रभवेच्छुभे ॥ तत्रश्राद्धंप्रकर्तव्यंपितृणांदत्तमक्षयम् ॥ १६ ॥ तुलस्याःस
 खिमाहात्म्यमादिदेवश्चतुर्मुखः ॥ नसमर्थोभवेद्धत्तुंयथादेवस्यशाङ्गिणः ॥ १७ ॥ तुलसीसेवनंनित्यंकुरुत्वंगोपकव्यके ॥ श्रीकृष्णो
 वश्यतांयातियेनवासवैदवाहि ॥ १८ ॥ नारदउवाच ॥ इत्थंचन्द्राननावाक्यंश्रुत्वारोसश्चरनृप ॥ तुलसीसेवनंसाक्षादोमेहरितो
 षणम् ॥ १९ ॥ केतकीवनमध्येचशतहस्त्वंसुवर्तुलम् ॥ उच्चैर्हमखचिद्धित्तिपद्मरागतदंशुभम् ॥ २० ॥ हरिद्धीरकमुक्तानांश्राकरेणम
 होच्छसत् ॥ सर्वतस्तौलिकायुक्तंचितामणिसुमण्डितम् ॥ २१ ॥ हेमध्वजसमायुक्तंमुक्तानोरणराजितम् ॥ हैमवितानैःपरितोवैजयन्त
 मिवस्फुरत् ॥ २२ ॥ एतादृशंश्रीतुलसीमन्दिरंसुमनेहरम् ॥ तन्मध्येतुलसीस्थाप्यहरित्पल्लवशोभितम् ॥ २३ ॥ अभिजिज्ञासन
 क्षत्रतेत्सेवांसाचकारह ॥ समाहूतेनगणैर्द्विष्टेनविधनासती ॥ २४ ॥ श्रीकृष्णतोषणार्थमत्तयापरमयासती ॥ इषपूर्णासचारभ्यवे
 त्रपूर्णाविधितम् ॥ २५ ॥ कृत्वान्यर्षेचदुधेनतथाचक्षुरसेनवै ॥ द्राक्षयात्रसेनापिसितयाबहुमिश्रया ॥ २६ ॥ पञ्चाष्टूतेनतुलसीया
 सेमासेपृथक्पृथक् ॥ उद्यापनसमारंभवैशाखप्रतिपदिने ॥ २७ ॥ गगांदिष्टेनविधनावृषभानुसुतानृप ॥ षट्पञ्चाशत्तमेभौगैर्ब्राह्मणानां
 द्विलक्षकम् ॥ २८ ॥ सन्त्यर्षवन्नभूषाद्यैर्दक्षिणाराधिकारदौ ॥ दिव्यानांस्थूलमुक्तानांलक्षभारविदेहराट् ॥ २९ ॥ कोटिभारंसुवर्णानां
 गर्गाचार्यासाददौ ॥ शतभारंसुवर्णानांमुक्तानांचतथैवि ॥ ३० ॥ भक्त्यापरमयाराधाब्राह्मणेब्राह्मणेददौ ॥ देवदुंदुभयेनेदुर्नदुर्नृप्या

प्सुरोगणाः ॥ तन्मन्दिरोपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ ३१ ॥ तद्विवरसीतुलसीहरिप्रियासुपर्णपृष्टोपरिशोभितासना ॥ चतुर्भुजापद्म
 पलाशवीक्षणाश्यामास्फुरद्ध्रमकिरीटकुण्डला ॥ ३२ ॥ पीतांबरच्छादितसपर्वणीस्रजदधानानववैजयन्तीम् ॥ खगात्समुतीयचरणव
 ह्नीचुंबराधांपरिरन्ध्रबहुभिः ॥ ३३ ॥ ॥ तुलस्युवाच ॥ अहंप्रसन्नास्मिकलावतीसुते त्वद्भक्तिभावेनजितानिन्तरम् ॥ कृतंच
 लोकव्यवहारसंग्रहात्स्वाव्रतंभामिनिसर्वतोमुखम् ॥ ३४ ॥ मनोरथस्तेसफलेत्रभूयाद्धृदिन्द्रियैश्चतमनोभिरग्रतः ॥ सदानुकूलत्व
 मल्पतेःपरसौभाग्यमेवंश्रुविकीर्तनीयकम् ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ एवंदन्तीतुलसीहरिप्रियानत्वाथराधावृषभानुनिन्दनी ॥
 प्रत्याहगोविन्दपदारविन्दयोर्भक्तिर्भवेन्निवेदिताह्रैतुकी ॥ ३६ ॥ तथास्तुचोक्ततुलसीहरिप्रियाथातदधैथिलराजसत्तम ॥ तदैवरा
 धावृषभानुनिन्दनीप्रसन्नचित्तास्वपुरेवभूवह ॥ ३७ ॥ श्रीराधिकाख्यानमिदंविचित्रंशृणोतियोभक्तिपरःप्रुथिव्याम् ॥ त्रैवर्ग्यभावंमन
 सासमेत्यराजंस्ततोयातिनरःकृतार्थताम् ॥ ३८ ॥ ॥ इति श्रीमद्दुर्गाचार्यसं०बृन्दावनखण्डेतुलसीपूजननामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥
 ॥ बहुलाइवउवाच ॥ राधाकृष्णस्यचरितंशृण्वतोमेमनोमुने ॥ नट्टसियातिशरदःपंकजेअमरोयथा ॥ १ ॥ रासेइवय्याकृष्णपत्न्या
 तुलसीसेवनेकृते ॥ यद्धभूवतोब्रह्मंस्तन्मेबूहितपोधन ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ राधिकायाश्चविज्ञायतुलसीसेवनेतपः ॥ प्रीतिंपरी
 क्षन्श्रीकृष्णोवृषभानुपुरंयौ ॥ ३ ॥ अद्भुतंगोपिकारूपंचलझंकारनूपुरम् ॥ किंकिणीषटिकाशब्दमंगुलीयकभूषितम् ॥ ४ ॥ रत्न
 कंकणकेयूरमुक्ताहारविराजितम् ॥ बालाकृताटकलसत्कबरीपाशकौशलम् ॥ ५ ॥ नासामौक्तिकदिव्याभंग्यामकुन्तलसन्निभम् ॥
 धृत्वासौवृषभानोश्चमन्दिरसंदर्शह ॥ ६ ॥ प्राकारपरिखायुक्तंचतुर्द्वारसमन्वितम् ॥ करीन्द्रैःकज्जलाकौर्द्धारिद्वारिमनेहरम् ॥ ७ ॥
 वायुवैर्मनोवैशिचित्रवर्णैस्तुरंगैः ॥ हारचामरसंयुक्तंप्रोच्छसन्मंडपाजिरम् ॥ ८ ॥ गवांगणैःसवत्सैश्चवृषैर्धर्मपुरंधरैः ॥ गोपालयत्र
 गायन्तेवंशीवेत्रधरानृप ॥ ९ ॥ वृषभानुपुरस्यैवंपश्यन्मंदिरकौशलम् ॥ मायायुवतिवेषोसैतोह्रन्तःपुरंयौ ॥ १० ॥ यत्रकोटीर
 विरूपूर्णैकपाटस्तंभपंकजः ॥ रत्नाजिरेशोभन्तेललनारल्लसंयुताः ॥ ११ ॥ वीणातालमृदंगदीन्वादीदयन्त्यामनोहराः ॥ पुष्पयष्टि

समायुक्तागान्योराधिकागुणम् ॥ १२ ॥ तस्मिन्नन्तपुरेदिव्यंभ्राजच्चोपवनमहत् ॥ दाडिमीकुन्दमन्दारनिबूत्रतद्भुमावृतम् ॥ १३ ॥
केतकीमालतीवृन्दमधवीभिविराजितम् ॥ तत्राधानिकुंजोस्तिकल्पवृक्षसुगन्धिमृत् ॥ १४ ॥ पतन्तियत्रमरामधुमतामृशेष्वर ॥ ग
न्धाक्तशीतलोवायुर्मन्दगामीविहृत्यलम् ॥ १५ ॥ सहस्रदलपद्मानांजोविक्षेपयन्मुहुः ॥ पुंस्कोकिलाकोकिलाश्चमयूराःसारसाःशुक्राः
॥ १६ ॥ कूजन्तोमधुनादंनिकुंजशिखरेषुच ॥ पुष्पशय्यासहस्राणिजलकुल्याःसहस्रशः ॥ १७ ॥ प्रोच्छलन्तिस्फुरात्कारायत्रवैष
मन्दिरे ॥ बालककुंडलधराश्चित्रवस्त्रावराननाः ॥ १८ ॥ वर्तन्तेकोटिशोयत्रसत्यस्तकर्मकौशलाः ॥ तन्मध्येराधिकाराहीभ्रमन्ती
मंदिराजिरे ॥ १९ ॥ काश्मीरंपकसंयुक्तेसुहृस्ववस्त्रविराजिते ॥ शिरीषपुष्पक्षितिजदलैरगुल्फयूके ॥ २० ॥ मालतीमकरंदानक्ष
रद्विबिन्दुभिर्वृते ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशातन्वीकोमलविग्रहा ॥ शनैःशनैःपादपद्मचालयन्तीचकोमलम् ॥ २१ ॥ समागततांभणिम
न्दिराजिरेददर्शराधावृषभानुनन्दिनी ॥ यत्तेजसातल्ललनाहृतत्विषोजातास्त्वरंचन्द्रमसेवतारकाः ॥ २२ ॥ विज्ञायतद्वैरवमुत्तममह
दुत्थायदोभ्यांपरिभ्यराधिका ॥ दिव्यासेनेस्थाप्यसुलोकरीत्याजलादिकंचाहणमाहरच्छुभम् ॥ २३ ॥ राधोवाच ॥ ॥ स्वाग
तेतेसखिशुभेनामधेयंवदशुभे ॥ भूरिभाग्यंमैवाद्यभवत्यागतायास्वतः ॥ २४ ॥ त्वत्समानोदव्यरूपदृश्यतेनहिभूतले ॥ यत्रत्वंपते
सेसुहूःपतनंधन्यमेवतत् ॥ २५ ॥ वदद्वैवसर्वस्तारिहेतुमागमनस्यच ॥ ममयोयंचयत्कार्यैवक्तव्यंतत्त्वयाखलु ॥ २६ ॥ कटाक्षेणसु
दीप्याचवचसासुस्मितेनैव ॥ गत्याकृत्याश्रीपतिवश्यतेसांप्रतंमया ॥ २७ ॥ नित्यंशुभेमेधिलनार्थमाव्रजनचेत्स्वसंकेतमलंविधेहि ॥
यैवसंगोविधिनाभवेद्विधिविभवत्याससद्दविधेयः ॥ २८ ॥ अधिवदात्मातिपरंप्रियोमेत्वदाकृतिःश्रीव्रजराजनन्दनः ॥ यैवमेवेद्विह
तंतुचेतस्त्वथानन्देववधूर्द्धामितम् ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंराधावचः श्रुत्वामायायुवतिवेषधृक् ॥ उवाचभगवान्कृ
ष्णरोयांकमललोचनाम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रंभोरुनन्दनगरेनन्दगेहस्यचोत्तरे ॥ गोकुलेवसतिमैस्तिनाम्नाहंगोपदे
वता ॥ ३१ ॥ त्वद्रूपगमायुर्व्यश्रुतेमेललितामुखात् ॥ तत्द्रष्टुंचलापांगित्त्वंदूहेहंसमागता ॥ ३२ ॥ श्रीमहर्षिगलतिकारुफुटमोदनी

नांशुजामिंक्षुजमधुपध्वनिकुंजपुंजम् ॥ दृष्टंश्रुतंनवनंतवकंजनेत्रोदिव्यपुरन्दरपुरेपिनयतसमानम् ॥ ३३ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥
 एवंतयोर्मैलनंतद्भ्रुवमिथिलेश्वर ॥ प्रीतिपरस्परंस्कृत्वावेनेतत्रविरजतुः ॥ ३४ ॥ हसंत्यौतेचागत्यौपुष्पकन्दुकलीलया ॥ पश्यन्त्यौ
 वनवृक्षांश्चचेरतुर्मथिलेश्वर ॥ ३५ ॥ कलाकौशल्यसंपन्नारार्थाकमललोचनम् ॥ गिरामधुरयाराजन्म्राहेदंगोपदेवता ॥ ३६ ॥ गो
 पदेवतोवाच ॥ ॥ दूरेवैनन्दनगरंसन्ध्याजाताव्रजेश्वरि ॥ प्रभातेचागमिष्यामिपित्वसकाशनसंशयः ॥ ३७ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
 श्रुत्वावचस्तत्परुषं व्रजेश्वरीनिक्षिप्यसद्योनयनान्बुसन्ततिम् ॥ रोमांचहर्षोद्गमभावसंवृतारंभेवभूमौपतितामरुद्धता ॥ ३८ ॥ शंकागता
 स्तत्रसखीगणस्त्वरंसुवीजन्योव्यजनैर्व्यस्थिताः ॥ श्रीखण्डपुष्पद्रवचर्चितांशुकांजगादरार्थांनुपगोपदेवता ॥ ३९ ॥ गोपदेव
 तोवाच ॥ ॥ प्रभातेआगमिष्यामिमार्शाचंकुरुराधिके ॥ गोश्चभ्रातुर्गौरसस्यशपथोभिनचेदिदं ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ एवमुक्त्वाहरी
 रार्थांसमाश्रवास्थनृपेश्वर ॥ मायायुवतिवेषोसौययौश्रीनन्दगोकुलम् ॥ ४१ ॥ इ०ग०सं०वृ०राधाकृष्णसंगमोनामअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथरात्र्यांव्यतीतायामायायोषिद्धपुरीरिः ॥ राधादुःखप्रशान्त्यर्थवृषभानोर्गृहयौ ॥ १ ॥ राधातासागतवीक्ष्य
 समुत्थायातिहर्षिता ॥ दूतासनंविधानेनपूजयामासमैथिल ॥ २ ॥ राधोवाच ॥ ॥ त्वयाविनाहंनिश्चिदुःखिताभवंत्वय्यगतायां
 सखिलब्धवस्तुवत् ॥ पूर्वद्वयपथ्यस्यसुखंयथाततोदुःखंतथाभामिनिसत्प्रसंगतः ॥ ३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाथतद्भवयंवि
 मनगोपदेवता ॥ नर्किचिदूचेश्रीराधांदुःखितेवव्यवस्थिता ॥ ४ ॥ विज्ञायखेदसम्पन्नारधिकगोपदेवताम् ॥ सखीभिःसंविचार्यथजग
 दुस्नेहतत्परा ॥ ५ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ विमनास्त्वंकथंभद्रेऽदमंगोपदेवते ॥ मात्राभर्त्राननांद्रावाइवइवक्रोधेनभर्त्सिता ॥ ६ ॥ स
 पत्नीकृतदोषेणस्वभर्तुर्विरहेणवा ॥ अन्यत्रलभ्यचित्तेनविमनाःकिमनोहरे ॥ ७ ॥ मार्गखेदेनवाकच्चिद्विह्वलाभूरुजाथवा ॥ शीघ्रवदमहा
 भागेस्वस्थदुःखस्यकारणम् ॥ ८ ॥ कृष्णभक्तमृतेविप्रयेनकेनापिकुत्सितम् ॥ कथितंतेऽथंभोरुतच्चिकित्सांकरोग्यहम् ॥ ९ ॥ गजा
 इवादीनिरत्नानिवह्नाणिचधनानिच ॥ मन्दिराणिविचित्राणिगृहाणत्वयदीच्छसि ॥ १० ॥ धनंदत्वातनुंरक्षेतनुंदत्वात्रयंव्यधात् ॥ ध

नंतनुत्रपांद्वाग्नित्रकार्याथमेवहि ॥ ११ ॥ धनं दुत्वाचसततरंशेत्प्राणात्रिन्तरम् ॥ योमित्रतानिष्कपटं करोतिनिष्कारणंधन्यतमः स
 एव ॥ विधायमैत्रकपटं विद्व्यात्तं लंपटं ह्येतुपटप्रटन्धिकम् ॥ १२ ॥ तस्याः प्रेमवचः श्रुत्वा भगवानगोपे देवता ॥ प्रहसन्नाह राजेन्द्र श्रीराधां कीर्ति
 नन्दिनीम् ॥ १३ ॥ गोपे देवतोवाच ॥ राधे बृहत्सामुगिरेस्तटिषु संकोचवीथीषु मनोहरासु ॥ यान्तींस्वतोमां दधि विक्रयार्थं शूरोध
 मागौनवनन्दपुत्रः ॥ १४ ॥ वंशीधरोवेत्रकरः करेमांस्वंगृहीत्वा प्रहसन्चिलज्जः ॥ मद्यं करादानधनादानं देहेति जल्पन्विनिरसन्नः ॥ १५ ॥
 तुभ्यन्नदास्यामि कदापि दानं स्वयमुवेगोरसलंपटाय ॥ एवमयोक्तेवचनेथभाण्डनीत्वा विशीर्णो कृतवात्सद्ग्नः ॥ १६ ॥ भाण्डं सन्निवा
 दुर्धिकाचपीत्वानीत्वोत्तरीयममचेदुरीयम् ॥ नन्दी इव राद्वीं दिशं जगाम तेनाहमाराद्धिनाः स्मजता ॥ १७ ॥ जाल्यासगोपः किल कृष्ण
 वर्णोऽधनीनवीरो न हि शीलरूपः ॥ यस्मिंस्त्वया प्रेमकृतं सुशीलस्य जाशुनिमोहनमद्यकृष्णं ॥ १८ ॥ नारद उवाच ॥ इत्थं सर्वैरपरु
 षं वचस्तच्छ्रुत्वा थाराधावृषभानुनन्दिनी ॥ सुविस्मितावाक्यपदे सरस्वती परं स्मयन्तीनिजगादुतां प्रति ॥ १९ ॥ राधेवाच ॥ यत्प्रा
 तये विधिहरप्रमुखास्तपन्तिवन्द्यैतपः परमयानिजयोगरीत्या ॥ दूतः शुकः कपिल आसुरिरंगिरा यत्पादारविन्दमकरन्दरजः स्पृशन्ति ॥
 ॥ २० ॥ तंकृष्णमादिपुरुषपरिपूर्णं देवं लीलवतारमजमातिहरं जनानाम् ॥ भृशूरिभारहरणाय सतं शुभाय जातं विनिन्दसि कथं सखि दुर्वि
 नीते ॥ २१ ॥ गाः पालयन्ति सततरंजसां गवां चांगानि स्पृशंति च जपति गवांसुनाम् ॥ प्रेक्षन्त्यहर्निशमलं सुमुखं गवां च जातिः परानविदितासु
 विगोपजातेः ॥ २२ ॥ तंकृष्णवर्णविलसत्सुकलांसमीक्ष्य तच्छ्रमन्नमनसासुखं विहाय ॥ उन्मत्तवद्भ्रजति धावति नीलकण्ठो विभ्रत्कपदं
 विषभस्मकपालसर्पन् ॥ २३ ॥ स्वलौकसिद्धमुनिदक्षमरुद्गणानां पालाः समस्तनरकिन्नरनागनाथाः ॥ यत्पादुपपन्नमनिशं प्रणिपत्य भक्त्या
 लब्धश्रियः किल बलिप्रददुःस्मतस्मै ॥ २४ ॥ वत्साद्यकालियबकर्जुनधेनुकानामाचक्रवातशकटसुरपूतनानाम् ॥ एषां वधः किमु तत
 स्य यशोसुरारयः कोटिशोडानिचयोद्भवनाश्रुतः ॥ २५ ॥ भक्तास्त्रियोनिविदितः पुरुषोत्तमस्य शंभुर्विधिर्न चरमानचरौ हिण्येयः ॥ भक्तान
 नुव्रजति भक्तिनिबद्धचित्तरशुडामणिः सकललोकजनस्य कृष्णः ॥ २६ ॥ गच्छन्निजं जनमनुग्रुनतिलोकानवेदुन्हरिजेनेस्वराचिमहात्मा ॥

तस्माद्दतीवभजतांभगवान्मुकुन्दोऽसुक्तिदुदातिकनकापिसुभक्तियोगम् ॥ २७ ॥ गोपदेवतोवाच ॥ राधेवदीयधिषणाधिषणंह
 सन्तीवार्णोऽश्रुतिप्रकुशलेनविडम्बयन्ती ॥ अत्रागमिष्यतियदाथहरिःपरेशःसत्यंतदातिवचनंतवेदविमन्ये ॥ २८ ॥ राधोवाच ॥ अ
 त्रागमिष्यतियदाथहरिःपरेशःकिंकारयामिभवतीवदत्तहिंसुभूः ॥ चेदागमोनेहिभवेद्हनमालिनःस्वसर्वधनचभवनंचदुदामितुभ्यम् ॥ २९ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथधासमुत्थायनत्वाश्रीनन्दंनन्दम् ॥ उपविश्यासनेदुधौध्यानस्तिमितलोचना ॥ ३० ॥ उत्कंठितांस्वेदुयुक्तां
 बाष्पकंठीप्रियांहरिः ॥ अश्रुपूर्णमुखीवीक्ष्यविभ्रत्स्वापौरुषीन्तनूम् ॥ ३१ ॥ पश्यन्तीनांसखीनांचसहसामक्तवत्सलः ॥ राधांप्राहप्रसन्ना
 त्साधेगंभीरयागिरा ॥ ३२ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ रंभोरुचन्द्रवदनेब्रजसुन्दरीशेराधेप्रियेनवयुयौवनमानशीले ॥ उन्मील्यनेत्रमपिप
 इयसमागतंमातूर्णत्वयामधुरयाचगिरोपहूतम् ॥ ३३ ॥ आगच्छकृष्णइतिवाक्यमतःश्रुतंससद्योविसृज्यनिजगोकुलगोपवृन्दम् ॥ वंशीवटाञ्चय
 मुनानिकटात्प्रधावंस्त्वत्प्रीतयेथललेनेऽत्रसमागतोस्मि ॥ ३४ ॥ मय्यगतेसतिगतासखिरूपिणीकायक्ष्यासुरीसुरवधूःकिलकिन्नरीवा ॥
 मायावतीछलयितुंभवतींचितस्माद्दिश्यासएवनिविधेयउरंगपत्न्याम् ॥ ३५ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथराधाहारदृङ्क्षानत्वातत्पादपं
 कजम् ॥ मुदमापपरांराजन्सद्यःपूर्णमनोरथा ॥ ३६ ॥ एवंश्रीकृष्णचन्द्रस्यचरितान्यद्भुतानिच ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यासकृताथोभवे
 न्नरः ॥ ३७ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायांवृन्दवनखण्डेश्रीकृष्णचंद्रदर्शननामएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ ७ ॥
 ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ राधायैदर्शनंदत्वाकृत्वाप्रेमपरीक्षणम् ॥ अत्रेचकारकालीलंभगवानात्मलीलया ॥ १ ॥ श्रीनारदउवा
 च ॥ माधवोमाधेवमासिमाधवीभिःसमाकुले ॥ वृन्दावनेसमारभेरासरासेश्वरःस्वयम् ॥ २ ॥ वैशाखमासिपंचम्यांजातेचन्द्रोदयेशुभे ॥
 ययुनोपवनेरेरासेश्वर्यामनोहरः ॥ ३ ॥ पुरामैथिलगोलोकाद्भूमिर्याकौसमागता ॥ सर्वावभूवसौवर्णपद्मरागमयीत्वरम् ॥ ४ ॥ वृन्दाव
 नंदिव्यवपुर्दधत्कामदुर्दुमैः ॥ माधवीभिलंताभिश्चप्राक्षिपन्नन्दंनवंनम् ॥ ५ ॥ रत्नसोपानसंपन्नस्फुरत्सौवर्णतोलिका ॥ रराजयमुना
 राजचंहसंपन्नादिसंकुला ॥ ६ ॥ रत्नधातुमयःश्रीमद्भक्तशृंगस्फुरद्भुतिः ॥ सपक्षिणसंयुक्तोलतापुष्पमनोहरः ॥ ७ ॥ निर्झरैःसु

न्दुरीभिश्चदुरीभिर्भ्रमरीवृतः ॥ रेजेगेवर्द्धनोनामगिरिराजः करीन्द्रवत् ॥ ८ ॥ सर्वे निकुंजाः परितोरेजुर्दिव्यवपुर्धराः ॥ सभामण्डपवो
 थीभिः प्रांगणस्तंभपंक्तिभिः ॥ ९ ॥ पतत्पतकैर्दिव्याभैः सैवर्णैः कलशैर्दृष्य ॥ इवेतारुणैः पुष्पदलैः पुष्पमन्दिरवल्मीभिः ॥ १० ॥ वसन्त
 माधुर्यधराः कूजत्कोकिलसारसाः ॥ पारावतैर्मयूरैश्चयत्रतत्रनिकूजिताः ॥ ११ ॥ राधाकृष्णकथांपुण्यांगायमानैर्मधुम्रतैः ॥ पतद्भिर्म
 धुमतैश्चकुंजाः सर्वैविराजिताः ॥ १२ ॥ पुलिनेशोतलेवायुर्मन्दगामोवहत्यलम् ॥ सहस्रदलपद्मानांजोविक्षेपयन्मुहुः ॥ १३ ॥ काश्चि
 न्नोलोकवासिन्यः काश्चिच्छय्योपकारिकाः ॥ शृङ्गारप्रकराः काश्चित्काश्चिद्द्वैद्वारपालिकाः ॥ १४ ॥ पाषांदाख्याः सव्यजनाः कृच्छ्रत्रचार
 पाणयः ॥ पुष्पाभरणकारिण्यः श्रीवृन्दानवनपालिकाः ॥ १५ ॥ गोवर्द्धननिवासिन्यः काश्चित्कुंजविधायकाः ॥ तन्निकुंजनिवासिन्योनर्त
 क्योवाद्योत्तराः ॥ १६ ॥ सर्ववैचन्द्रवदनाः किशोरवयसोनृप ॥ आसांद्वादशयूथाश्चाजगमुः श्रीकृष्णसन्निधिम् ॥ १७ ॥ तथैवय
 मुनासाक्षाद्यूथीभूत्वासमाययौ ॥ नीलाम्बरारत्नभूषणमासाक्षयूथीभूत्वासमाययौ ॥ १८ ॥ तथैवजाह्नवगंगायूथीभूत्वासमाययौ ॥ श्वता
 म्बराश्वेतवर्णसुक्ताभरणभूषणा ॥ १९ ॥ तथाययौरमासाक्षाद्यूथीभूत्वाशुभाम्बरा ॥ २० ॥ चन्द्रवर्णमन्दहासापद्मरागविभूषिता ॥ २० ॥
 तथाययौकृष्णपत्नीनाम्नायामधुमाधवी ॥ पद्मवर्णपुष्पभूषणयूथीभूत्वाशुभाम्बरा ॥ २१ ॥ तथैवविरजासाक्षाद्यूथीभूत्वासमाययौ ॥ ह
 रिद्भ्रन्नागैरवर्णारत्नालङ्कारभूषिता ॥ २२ ॥ ललितायाविशाखायामायथूथः समाययौ ॥ एवंतृप्तसखीनांचसखीनांकिलषोडश ॥ २३ ॥
 द्वात्रिंशच्चसखीनांचयूथाः सर्वसमाययुः ॥ रराजभगवान् राजन्स्त्रीगणैरसमण्डले ॥ २४ ॥ वृन्दानवेनथाकाशेचन्द्रस्तारागणैर्यथा ॥
 पीतवासः परिकरोतद्वेषोमनोहरः ॥ २५ ॥ वेत्रभृद्वादयन्वंशीगोपीनांश्रीतिमावहन् ॥ मयूरपक्षमृन्मौलिस्रवीकुण्डलमण्डितः ॥ २६ ॥
 राधयाशुभेरोसेयथारत्यारतीश्वरः ॥ एवंगायन्हरिः साक्षात्सुन्दरीगणसंवृतः ॥ २७ ॥ यमुनपुलिनमुण्यमाययौराधयायुतः ॥ गृही
 त्वाहस्तपद्मनपद्माम्बन्वप्रियाकरम् ॥ २८ ॥ निषसादहरिः कृष्णातीरेनिरसमनोहरे ॥ पुनर्जल्पन्सुमधुरंपश्यन्वृन्दानवनश्रियम् ॥ २९ ॥
 चलन्हसन् राधिकाकुंजकुंजचकारह ॥ कुंजेनिलयमानंतं त्वरत्यक्त्वाप्रियाकरम् ॥ ३० ॥ विलोक्यशाखावन्तिरंतराधाजग्राहमाधवम् ॥

राधादुद्रावतद्धस्ताञ्जंकारं कुर्वतीपदे ॥ ३१ ॥ विलीयमानाकुजेषु इयतो माधवस्य च ॥ धावन्हरिर्गतोयावत्तावद्वाधाततो ग
 ता ॥ ३२ ॥ वृक्षपाशैर्वहस्तमात्रादितश्चेतश्चावती ॥ तमालोहेमवल्लयेव घनश्चंचलयायाथा ॥ ३३ ॥ हेमलव्येवनीलाद्रिरेजेराधिकाया
 हरिः ॥ राधयाविश्वमोहिन्याबभौमदनमोहनः ॥ ३४ ॥ वृन्दावनेरासरेत्येवमदनोयथा ॥ धृत्वारूपाणितावन्तियावन्त्योब्रजयो
 षितः ॥ ३५ ॥ ननतरासरेऽसौरेंगभूम्यान्दोयथा ॥ गयन्त्यश्चापिनृत्यन्त्यः सर्वागोप्योमनोहराः ॥ ३६ ॥ विरेजुःकृष्णचन्द्रैश्च यथा
 शकैःसुरांगनाः ॥ वरविहारं कृष्णायार्चकारमधुसूदनः ॥ ३७ ॥ सर्वैर्गोपीणैः सार्द्धैश्चक्षीभिर्यक्षराडिव ॥ कबरीकेशपाशाभ्यां प्रसूनैः
 प्रच्युतैः शुभैः ॥ ३८ ॥ चित्रवर्णैर्बभौ कृष्णायथोष्णिङ्मुद्रितातथा ॥ मृदंगतालैर्मधुरध्वनिस्वनेर्जगुर्गुणस्तामधुसूदनस्य हि ॥ प्राप्सुमु
 दंपूर्णमनारथाश्चलसत्प्रसूनहारिणागतव्यथाः ॥ ३९ ॥ श्रीहस्तसंताडितवारिबिंदुभिः स्फारासमस्फूर्जितशीकराद्युभिः ॥ वृन्दावनेशो
 ब्रजसुन्दरीभिरिजेजोभिर्गजराडिवस्वयम् ॥ ४० ॥ विद्याथयैर्देवगन्धर्वपत्न्यः पश्यन्त्यस्तारासरेऽंगदिविस्थाः ॥ देवैः सार्द्धैश्च क्रिरेऽपुष्प
 वर्षमोहंप्राप्ताः प्रश्न्यथद्वस्त्रनीव्यः ॥ ४१ ॥ इति श्रीमद्गोपाचार्यसंहितायां श्रीवृन्दावनखण्डे रासक्रीडानामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथ कृष्णो हरिर्वारिलीलां कृत्वा मनोहरः ॥ सर्वैर्गोपीणैः सार्द्धैर्गिरिगोवर्धनययौ ॥ १ ॥ गोवर्द्धने कन्दरायारत्नमू
 म्यां हरिः स्वयम् ॥ रासंचराधया सार्द्धैरासे इव यौ चकार ह ॥ २ ॥ तत्र सिंहासने रम्ये तस्थतुः पुष्पसंकुले ॥ तडिद्धना विविगिरौ राधाकृष्णौ
 विरेजतुः ॥ ३ ॥ स्वामिन्यास्तत्र शृंगारं चकुः सख्यो मुदुन्विताः ॥ श्रीखंडकुंजुमाधैश्च पावकायु रुरुकजलैः ॥ ४ ॥ मकरन्दैः कीर्तिसुतांस
 मभ्यर्च्य विधानतः ॥ ददौ श्रीयमुनासाक्षाद्राधायै नृपुराण्यलम् ॥ ५ ॥ मंजरीभूषणं दिव्यं श्रीगंगाजन्तुनिदनी ॥ श्रीरमार्किकिणीजालं हा
 रं श्रीमधुमाधवी ॥ ६ ॥ चन्द्रहारं च विरजाकोटिचन्द्रमलं शुभम् ॥ ललिताकुंजुकर्मणि विशाखाकण्ठभूषणम् ॥ ७ ॥ अंगुलीयकरत्नानि
 ददौ चन्द्राननतदा ॥ एकादशीराधिकार्यै रत्नाढ्यं कंकणद्वयम् ॥ ८ ॥ भुजकं कणरत्नानि शतचन्द्राननाददौ ॥ तस्यै मधुमती साक्षात्सु
 रद्रत्नांगद्वयम् ॥ ९ ॥ ताटंकयुगलं बंदीकुण्डले सुखदयिनी ॥ आनन्दीयासखी सुख्याराधायै भालतोरणम् ॥ १० ॥ पद्मासद्मालतिल

कंविन्दुचन्द्रकलददौ ॥ नासामौक्तिकमालेलददौपद्मावतीसती ॥ ११ ॥ बालकंद्युतिसंयुक्तंभालपुष्पमनोहरम् ॥ श्रीराघयैददौराजं
 श्रुद्रकान्तासखीशुभा ॥ १२ ॥ शिरोमणिसुन्दरीचरन्त्वेर्णोप्रहर्षिणी ॥ भूषणेचन्द्रसूर्याख्येविद्युत्कोटिसमप्रभे ॥ १३ ॥ राधिकायैददौ
 देवीवृन्दवृन्दवनेश्वरी ॥ एवंशृंगारसंस्फूर्ज्ज्पूयाराधयाहारिः ॥ १४ ॥ गिरिराजेवभौराजन्यज्ञोदक्षिणयाथा ॥ यत्रवैराधयारासेशृंगारो
 कारिमथिल ॥ १५ ॥ तत्रगोवर्द्धनेजातंस्थलशृंगारमंडलम् ॥ अथकृष्णःस्वप्रियाभिर्यौचंद्रसरोवरम् ॥ १६ ॥ चकारतज्जलेक्रीडांगजी
 भिर्गजराडिव ॥ तत्रचन्द्रःसमागत्यचन्द्रकान्तौमणिशुभौ ॥ १७ ॥ सहस्रदलपद्मेस्वामिन्यैहरयेददौ ॥ अथकृष्णोहारिःसाक्षात्पश्यन्वृन्द
 वर्णश्रियम् ॥ १८ ॥ प्रययौबाहुलवनलताजालसमन्वितम् ॥ तत्रस्वेदसमायुक्तंवीक्ष्यसर्वसखीजनम् ॥ १९ ॥ रागंतुमेघमल्लारंजगौवंशी
 धरःस्वयम् ॥ सद्यस्तत्रैववृषुभैवालंबुकणांस्तदा ॥ २० ॥ तदैवशीतलेवायुर्वैवांगंधमनोहरः ॥ तेनगोपीगणाःसर्वेसुखंभ्राताविदेहरा
 द् ॥ २१ ॥ जगुर्यज्ञःश्रीसुरारुरुच्चैस्तत्रसमन्विताः ॥ तस्मात्तालवनंम्रागाच्छ्रीकृष्णोरारिधिकापतिः ॥ २२ ॥ रासमंडलमारंभेगायन्त्रजव
 धूवृतः ॥ तत्रगोपीगणाःसर्वेस्वेदयुक्तास्तृषातुराः ॥ २३ ॥ ऊर्ध्वरासेश्वरंरासेकृतांजलिपुटाःशूनैः ॥ ॥ गोप्यऊजुः ॥ ॥ दूरंवीयमुत्त
 देवतृषाजातापरंहिनः ॥ २४ ॥ कर्तव्यंभवतात्रैवसरोदिव्यंमनोहरम् ॥ वारांविहारंपानंचकरिष्यामोहरेवयम् ॥ २५ ॥ जगत्कर्तापाल
 कस्त्वंसंहारस्थापिनायकः ॥ ॥ नारदुवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्ववित्रदण्डेनकृष्णोभूमिर्मिताडह ॥ २६ ॥ तदैवनिर्गतःस्रोतोवेत्रंगतिक
 श्यते ॥ यज्जलस्पर्शमात्रेणब्रह्महत्याप्रसुच्यते ॥ २७ ॥ तत्रस्नात्वानरःकोपिलोकंकंयतिमथिल ॥ गोपीभीरासयासाद्धश्रीकृष्णोभग
 वान्हारिः ॥ २८ ॥ वारांविहारंकृतवान्देवोमदनमोहनः ॥ ततःकुमुद्वनंप्रातोलातवृन्दमनोहरम् ॥ २९ ॥ अमरध्वनिंसंयुक्तंचक्रेरासंसखीज
 नैः ॥ राधातत्रैवशृंगारंश्रीकृष्णस्यचकारह ॥ ३० ॥ पुष्पैर्नानाविधैर्व्यैःपश्यन्तीनांम्रजैकसाम् ॥ चम्पकोद्यत्परिकरःस्वर्णयूथीमु
 जांगदः ॥ ३१ ॥ सहस्रदलराजीवकणिकाविलसच्छ्रुतिः ॥ मोदनीमालतीकुन्दकेतकीहारमृद्धरिः ॥ ३२ ॥ कदम्बपुष्पविलसत्किरीट
 कटकोज्ज्वलः ॥ मन्दारपुष्पोत्तरीयःपद्मयष्टिधरःप्रभुः ॥ ३३ ॥ तुलसीमंजरीयुक्तवनमालाविभूषितः ॥ एवंशृंगारतांप्राप्तःश्रीकृष्णः

प्रिययास्वया ॥ ३४ ॥ बभौकुमुदनेराजन्वसन्तोर्हर्षितोयथा ॥ मृदंगवीणावंशीभिर्मुखयष्टिसुकास्यकैः ॥ ३५ ॥ तालशखैस्तलयुक्ता
 जगुर्गोप्योमनोहरम् ॥ भैरवंमेषमह्यारं दीपकमालकौशकम् ॥ ३६ ॥ श्रीरागंचापिहिन्दोलंरागमेवंपृथक्पृथक् ॥ अष्टतालैस्त्रिभिर्ग्रामैः
 स्वैरःसप्तभिर्ग्रतः ॥ ३७ ॥ नृत्यैर्नानाविधैर्म्यैर्हावभावसमन्वितैः ॥ तोषयन्त्योहरिराधांकाटक्षेत्रजगोपिकाः ॥ ३८ ॥ गायन्मधुवनं
 प्रागात्सुन्दरीगणसंवृतः ॥ रासेश्वर्यारसलीलांचक्ररासेश्वरःस्वयम् ॥ ३९ ॥ वैशाखचंद्रकौमुद्यामालतीगंधवायुना ॥ स्फुरत्सौगन्धक
 ल्हारपतद्रणुकरणै ॥ ४० ॥ विकचन्माधवीवृन्दैःशोभितेनिर्जनेवने ॥ रेमेगोपीगणैःकृष्णो नन्देनवृत्रहायथा ॥ ४१ ॥ इति श्रीमद्भगो
 चर्यसंहितायां वृन्दवनखण्डे रासक्रीडायामोवर्द्धनबहुतालकुमुद्वनमधुवनविहारो नाम एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंकुन्दनेरम्येमालतीनिर्वनेशुभे ॥ आम्राणानगरङ्गाणिनिबूनांसघनेवने ॥ १ ॥ दाडिमीनांचद्राक्षाणांबदामानां
 वनेनृप ॥ कदम्बानांश्रीफलानांकुटजानांतथैवच ॥ २ ॥ वटानांपनसानांचपिप्पलानिवनेशुभे ॥ तुलसीकोविदारणांकैतकीकदलीवने ॥
 ॥ ३ ॥ करिष्ठकुंजवकुलमन्दाराणांवेनेहरिः ॥ चरन्कामवनंप्रागाद्राजन्वजघधूवृतः ॥ ४ ॥ तत्रैवपर्वतेकृष्णो ननादसुरलीकलम् ॥ मू
 ष्णित्वाविह्वलजातास्तन्नादेनव्रजांगनाः ॥ ४ ॥ मनोजबाणभिन्नांगाःश्लथन्निव्यःसुरैःसह ॥ कश्मलंप्रययूरजन्विमानेष्वमरांगनाः ॥ ६ ॥
 चतुर्विधाजीवसंधाःस्थावरैर्मोहमास्थिताः ॥ नद्योनदाःस्थिरीभूताःपर्वताद्रवतांगताः ॥ ७ ॥ तत्पादचिह्नसंयुक्तो गिरिःकामवनेभवत् ॥
 तस्यदर्शनमात्रेणरोयातिकृतार्थताम् ॥ ८ ॥ अथगोपीगणैःसाकंश्रीकृष्णोराधिकापतिः ॥ नन्दीश्वरबृहत्सनुतेरासंचकारह ॥ ९ ॥
 तत्रगोप्योत्तिमानिन्योबभूवुर्मथिलेश्वर ॥ तास्त्यक्त्वाराराधयासाद्भूतत्रैवान्तर्दधेहरिः ॥ १० ॥ गोप्यश्चसर्वाविरहातुराभृशं कृष्णंविनामथि
 लनिर्जनेवने ॥ तावन्नमुश्चाश्रुकलकुलक्षयोयथाहरिण्यश्चकित्ताइतस्ततः ॥ ११ ॥ कृष्णं ह्यपश्यन्त्यइतिव्यथांगतायथाकारिण्यःकरिणंवे
 वने ॥ यथाकुरथ्यैःकुरं व्रजांगनाःसर्वारुदन्त्योविरहातुराभृशम् ॥ १२ ॥ उन्मत्तवद्वृक्षलताकदम्बकंसर्वाभिलित्वाचपृथक्पृथक्वने ॥ प
 प्रच्छूराधाद्यपनन्दनं कुत्रस्थितं तं वदताशुभूरुहाः ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णकृष्णेतिगिरावदन्त्यःश्रीकृष्णपादाभुजलग्रमानसाः ॥ श्रीकृ

गर्गसं०
॥ २० ॥

ष्णरूपस्तुवभूवुरङ्गनाश्चित्रन्नपेशस्फुटमेत्यकीटवत् ॥ १४ ॥ श्रीपादुकाधःस्थलगोपिगोप्यःश्रीपादुकाश्रंशरणम्प्रपन्नाः ॥ १५ ॥ त
त्स्तुतत्प्रसादेनतत्पादार्चनदर्शनात् ॥ दृद्ध्युगीतदुगोप्योभगवत्पादचिन्हिताम् ॥ १६ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ राधेशोराधया
सार्धैहत्वागोपीर्थयैकभोः ॥ तद्दर्शनं कथंजातं गोपीनां वदमेप्रभो ॥ १७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रीकृष्णोराधयासाद्धसंकेतवटमा
विशत् ॥ प्रियायाः कबरीपुष्परचनांसचकारह ॥ १८ ॥ श्रीकृष्णकुन्तलेनिलेवक्रत्वंराधिकारोत् ॥ चित्रपत्रवलीकृष्णपूर्णन्दुमुख
मण्डले ॥ १९ ॥ एवंकृष्णोभद्रवंशदिराणां वनमहत् ॥ विल्वानांचवनपर्यन्कोकिलाख्यवंगंतः २० ॥ गोप्यः कृष्णविचिन्वन्त्योद्
दृशुस्तत्पदानिच ॥ यवचक्रध्वजच्छत्रैः स्वस्तिकांकुशजम्बुभिः ॥ २१ ॥ अष्टकोणेनवज्रणपद्मेनाभियुतानिच ॥ नीलशंखवटैर्मत्स्यत्रि
कोणेष्वर्धधारकैः ॥ २२ ॥ धनुर्गोखुरचन्द्राङ्कशोभितानिमहात्मनः ॥ तत्पदान्यनुसारेणव्रजन्त्योगोपिकास्ततः ॥ २३ ॥ तद्भ्रजः सततन्नी
त्वाधृत्वाभूमिप्रजांगनाः ॥ पदान्यन्यानिदृद्दशुरन्यचिन्हान्वितानिच ॥ २४ ॥ केतुपद्मातपत्रैश्चयवेनाथोर्ध्वरेखया ॥ चक्रचन्द्राङ्ककुशै
श्चबिन्दुभिः शोभितानिच ॥ २५ ॥ लवंगलतिकभिश्चविचित्राणि विदेहराद्रा ॥ गदापाठीनशंखैश्चगिरिराजेनशक्तिभिः ॥ २६ ॥ सिंहासनरथा
भ्यांचबिन्दुद्रययुतानिच ॥ वीक्ष्यप्राहूरधिकयागतसैनन्दनन्दनः ॥ २७ ॥ पश्यन्त्यस्तत्पादपद्मंकोकिलाख्यवंगताः ॥ गोपीकोला
हलंश्रुत्वारधिकंप्राहमाधवः ॥ २८ ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशोराधेसर्पत्वरप्रिये ॥ आगतागोपिकाः सर्वास्त्वाप्नुवन्तिहिसर्वतः ॥ २९ ॥
तद्गमानवतीराधाभूत्प्राह्रमापतिम् ॥ रूपयौवनकौशल्यशीलावसमन्विता ॥ ३० ॥ राधोवाच ॥ चलितुंनसमर्थं हंमन्दिरात्र
विनिर्गता ॥ सुकुमारीखिदयुक्ताकथंमात्रयसिप्रिय ॥ ३१ ॥ नारदउवाच ॥ इतिवाक्यंततः श्रुत्वाश्रीकृष्णोराधिकेश्वरः ॥ पीता
म्बरेणदिव्येनवायुंतैचकारह ॥ ३२ ॥ हस्तंगृहीत्वातामाहगच्छराधेयथासुखम् ॥ श्रीकृष्णेनापितदपिप्रोक्तानययुतेनैव ॥ ३३ ॥ पृ
ष्ठं दत्त्वाथहरयूष्णींभूतास्थितापुनः ॥ प्रियांमानवतीराधां प्राहकृष्णः सतांप्रियः ॥ ३४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ विहायगोपीरिहका
मयानभजाम्यहंमानिनिचेतसात्त्वाम् ॥ यतोऽप्यंतत्प्रकरोमिराधेमेऽकन्धमारुहसुखं व्रजाशु ॥ ३५ ॥ नारदउवाच ॥ एवंप्रियां

प्रियतमःस्कन्धयानेस्थितानृप ॥ विहायान्तर्देहकृष्णोस्वच्छन्दगतरीश्वरः ॥ ३६ ॥ गतमानाकीर्तिसुताभगवद्विरहातुरा ॥ उच्चैरोद
 राजेन्द्रकोकिलारव्यवनेपरे ॥ ३७ ॥ तदैवयूथाःसप्राप्तागोपीनमैथिलेऽवर ॥ तद्गोदंनदुःखतरंश्रुत्वाजगमुह्यपातुराः ॥ ३८ ॥ काश्चिन्तां
 मकरन्दैश्चस्नापर्याचंक्षुरीश्वरीम् ॥ चन्दनागुरुकरुतूरिंकुंकुमद्रवसीकरैः ॥ ३९ ॥ वायुचक्रुस्तद्गेषुव्यजनान्दोलचामरैः ॥ आश्वस्य
 वाग्भिःपरमानानानुनयकोविदाः ॥ ४० ॥ तन्मुखान्मानतोयानंश्रुत्वाकृष्णस्यगोपिकाः ॥ मानवंत्योमैथिलेन्द्रविस्मयंपरमंयुः ॥ ४१ ॥
 इति श्रीमद् ० सं० वृन्दावनखण्डेरासक्रीडाकामवनकोकिलवनविहारोनामद्विंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥ ४१ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथकृष्णगुणान्त्रम्यान्समेताःसर्वयोषितः ॥ जगुस्तालस्वरैरस्यैःकृष्णागमनहेतवै ॥ १ ॥ गोप्यलज्जुः ॥ ॥ लो
 काभिरामजनभूषणविश्वदीपकन्दर्पमोहनजगद्दृष्टिनातिहारिन् ॥ आनन्दकन्दयुनन्दनन्दसूनीस्वच्छन्दपद्ममकरन्दनमोनमस्तो
 ॥ २ ॥ गोविप्रसाद्युविजयध्वजदेवन्धकंसादिद्वैत्यवधहेतुकृतावतार ॥ श्रीनन्दराजकुलपद्मादिनेशदेवदेवादिमुक्तजनदर्पणतेजयोऽ
 स्तु ॥ ३ ॥ गोपालसिन्धुपरमौक्तिकरूपधारिन्गोपालवंशगिरिनीलमणेपरत्सन् ॥ गोपालमण्डलसरोवरकंजमूर्तेगोपालचन्दनवनेक
 लहंसमुख्य ॥ ४ ॥ श्रीराधिकावदनपंकजषट्पदस्त्वंश्रीराधिकावदनचन्द्रचकोररूपः ॥ श्रीराधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहारःश्रीराधिका
 मधुलताकुसुमाकरोसि ॥ ५ ॥ योरासंरंगनिजवैभवभूरिलालेयोगोपिकानयनजीवनमूलरूपः ॥ मानचकाररहसाकिलमानवत्यांसायंह
 रिर्भवतुनोनयनाग्रामी ॥ ६ ॥ योगोपिकासकलयूथमलंचकारवृंदावनंचनिजपादरजोभिरद्रिम् ॥ यःसर्वलोकविभवायबभूवभूमौतंभू
 रिलिलमुरगेन्द्रभुजभजामः ॥ ७ ॥ चन्द्रप्रततिकिरणंज्वलनंप्रसादंसर्ववनांतमसिपत्रवनंपरेश ॥ बाणप्रभंजनमतोवसुमन्दयानंन्यमहे
 किलभवन्तमृतेव्यथार्ताः ॥ ८ ॥ सौदासराजमहिषीविरहादतीवजातंसहस्रगुणितंनलपट्टराड्याः ॥ तस्मात्तुकोटिशुणितंजनकात्मजाया
 स्तस्मादुनन्तमतिदुःखमलंहरेनः ॥ ९ ॥ नारदउवाच ॥ इत्थंराजन्रुदन्तीनांगोपीनांकमलेक्षणः ॥ आविर्बभूवसहसास्वयमर्थ
 मिवात्मनः ॥ १० ॥ स्फुरत्किरीटकेयूरकुंडलांगदभूषणम् ॥ सिंघामलसुगन्धाढ्यंनिलकुंचितकुन्तलम् ॥ ११ ॥ आगतंवीक्ष्ययुगप

त्समुत्तश्चुव्रंजांगनाः ॥ तन्मात्रानिचयदृष्ट्वाथज्ञानेन्द्रियाणिच ॥ १२ ॥ हरिर्नर्ततन्मध्यैवशीवादनतत्परः ॥ राधयासहितोराजन्य
 थारत्यारतीद्वरः ॥ १३ ॥ यावत्योगोपिकाः सर्वास्तावद्भूपधरोहरिः ॥ गच्छंस्ताभिर्व्रजरेमेस्वावस्थाभिर्मनोयथा ॥ १४ ॥ वनोदेशेस्थि
 तं कृष्णगतदुःखाव्रजांगनाः ॥ कृतांजलिपुटाञ्जुर्गिरागद्गुहाहरिम् ॥ १५ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ क्वगतस्त्वंवदहरेत्यक्त्वागोपीगणम्
 हत् ॥ सर्वजगन्गृहीत्यत्वत्पादप्रेप्सामानसम् ॥ १६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ हेगोप्यःपुष्करद्वीपेहसोनामहासुनिः ॥ समुद्रेद्वि
 मंडोदितेतापान्तर्गतस्ततः ॥ १७ ॥ चकारहैतुकीभक्तिमन्थानपरायणः ॥ व्यतीतं तस्यतपतो गोप्योभवन्तरद्भयम् ॥ १८ ॥ तमद्यै
 वात्रसन्मत्स्योयोजनाद्धवपुर्धरः ॥ तन्निर्जगारपौड्रस्तुमत्स्यरूपोधरोऽसुरः ॥ १९ ॥ एवंसंप्राप्तकष्टग्रहंसस्यापिमुनेरहम् ॥ गत्वाथशी
 व्रेणतयोःशिरश्छित्त्वारिणासुनिम् ॥ २० ॥ मोचयित्वाथगतवाचश्चेतद्वीपंभ्रजांगनाः ॥ क्षीराब्धौशेषपर्यैकेशयनंतुमयाकृतम् ॥ २१ ॥
 दुःखिताभवतीज्ञात्वानिद्रांत्यक्त्वाततःप्रियाः ॥ सहसाम्भक्तवश्येहंपुनरागतवानिह ॥ २२ ॥ जानन्तिसत्तःसमदर्शिनोयेदान्तामहान्तः
 किलनैरपेक्ष्याः ॥ तेनैरपेक्ष्यपरसंसुखमेज्ञानेन्द्रयादीनियथारसादीम् ॥ २३ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ क्षीराब्धौशेषपर्यैकेशयनंतुमया
 धृतम् ॥ तद्रूपदर्शनन्देहियदिप्रीतोसिमाधव ॥ २४ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथास्तुचोक्त्वाभगवाचगोपीव्यूहस्यपश्यतः ॥ दधाराष्ट
 भुंजरूपंश्रीराराधरूपमेवच ॥ २५ ॥ तत्रक्षीरसमुद्रेभूच्छोलकच्छोमंडितः ॥ दिव्यानिरत्नसौधानिवभुमंगलानिच ॥ २६ ॥ तत्रशेषेवि
 पश्येत्कुंडलीभूतसंस्थितः ॥ बालकर्मौलिसाहस्रफणञ्जविराजितः ॥ २७ ॥ तस्मिन्वैशेषपर्यैकेशुखंष्यापमाधवः ॥ तस्यश्रीरू
 पिणीराधापादसेवांचकारह ॥ २८ ॥ तद्रूपमुदंरदृष्ट्वाकोटिमातंडसन्नभम् ॥ नत्वागोपीगणाःसर्वेविस्मयंपरमङ्गताः ॥ २९ ॥ गोपीभ्यो
 दर्शनंदंतंयत्रकृष्णेनमैथिल ॥ तत्रक्षेत्रंमहापुण्यंजातंपापप्रणशानम् ॥ ३० ॥ अथगोपीगणैःसाधयमुनामेत्यमाधवः ॥ कालिन्दीजलवेगे
 शुक्लकौलिककारह ॥ ३१ ॥ राधाकरालक्षदलपद्मनीतांबारं तथा ॥ धावन्जलपुगतवान्प्रहसन्माधवस्वयम् ॥ ३२ ॥ राधाहरेःपीत
 पटवंशोत्रंरक्षुरत्प्रभम् ॥ गृहीत्वाप्रहसन्तीसागच्छन्तीयमुनाजले ॥ ३३ ॥ वंशीदेहीतिवदतःश्रीकृष्णबन्धमहात्मनः ॥ ३५ ॥ राधाजगा

दुकमलं वा सो देहीति माधव ॥ ३४ ॥ कृष्णोद्दौराधिकार्यैः प्रमदं वरमेव च ॥ राधाद्दौपीतपटवे वंशमहात्मन ॥ ३५ ॥ अथ कृष्णः कलं
 गायन्मालामाजानुलंघिताम् ॥ वैजयन्तीमादधानः श्रीभांडीरंजगामह ॥ ३६ ॥ प्रियायास्तत्र शृंगारं चकार सुश्लेश्वरः ॥ पद्मावलीं यथापि
 काव्यैः पुष्पैः कज्जलं कुंभैः ॥ ३७ ॥ चन्दनागुरुकरुतीके सराद्यैर्हरेमुखे ॥ पत्रं चकार शृंगारे मनोज्ञं कीर्तनन्दिनी ॥ ३८ ॥ इति श्रीपद्म
 र्गसंहितार्यां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडानाम त्रयोविंशतितमोऽध्यायः ॥ २३ ॥
 ॥ नारद उवाच ॥ अथ कृष्णो गोपिकाभिलोहं जंघनं ययौ ॥ वसन्तमाधवोभिश्चलताभिः संकुलं नृप ॥ १ ॥ तत्पुष्पदासिने वयैः स्फुर
 रत्सौगन्धिशालिभिः ॥ सर्वासां हरिणा तत्र कथय्यौ गुंफितास्ततः ॥ २ ॥ अमरध्वनि संयुक्ते सुगन्धानि लवासिते ॥ कालिन्दीनिकटकृष्णो
 विचचार प्रियान्वितः ॥ ३ ॥ करिच्छैः पीलुभिः श्यामैस्तालैश्च संकुलं दुर्भैः ॥ महापुण्यवनं कृष्णो ययौ रासे श्वरो हरिः ॥ ४ ॥ तत्र राससंभारे
 भेरासे श्यामसमन्वितः ॥ गीयमानश्च गोपीभिरप्सरोग्भिः स्वराडिव ॥ ५ ॥ तत्र चित्रमभूद्राजन्मृगुत्वं तन्मुखान्मम ॥ शंखचूडानामय
 क्षोधनदनुचरो बलो ॥ ६ ॥ भूतले तत्समो नास्ति गदायुद्धविशारदः ॥ तन्मुखादौ प्रसेने श्वलं श्रुत्वामहोत्कटम् ॥ ७ ॥ लक्षभारमयी
 गुर्वीगदामादाय यक्षराट् ॥ स्वसकाशात्पद्मपुरीमाययौ चण्डविक्रमः ॥ ८ ॥ सभायामास्थितं प्राह कंसं न त्वामदोद्धतः ॥ गदायुद्धदेहि म
 ह्यत्रैलोक्यविजयी भवान् ॥ ९ ॥ अहंदासो भवयं वै भवांश्च विजयीयदि ॥ अहंजयी चेद्भवंतं दासं शीघ्रं करोम्यहम् ॥ १० ॥ तथास्तु चो
 क्त्वा कंसस्तु गृहीत्वा महतीं गदाम् ॥ शंखचूडेन युयुधे रंगभूमौ विदेहराट् ॥ ११ ॥ तयोश्च गदायुद्धं घोरं रूपं बभूव ह ॥ ताडनचन्द्रव्यवशा
 त्तो राजन्परस्परजिगीयथा ॥ विस्फुल्लिगान्क्षरन्त्यौ गदे चूर्णीबभूवतुः ॥ १४ ॥ कंसः प्रकुपितं यक्षं मुष्टिना भिजयानह ॥ शंखचूडोपतं
 कंसं मुष्टिना संतताड च ॥ १५ ॥ मुष्टामुष्टितयो रासीद्दिनानां सप्तविंशतिः ॥ द्वयोरक्षीणबलयोर्विस्मयं गतयस्ततः ॥ १६ ॥ शंखचूडं
 संगृहीत्वा कंसो दैत्यधिपो बली ॥ बलात्त्रिक्षेपसहस्राभ्यां म्रितं शतयोजनम् ॥ १७ ॥ शंखचूडः प्रपतितः किंचिद्भयाकुलमानसः ॥ कंस

गृहीत्वानभसिचिक्षेपायुतयोजनम् ॥ १८ ॥ आकाशात्पतितःकसर्गिचिद्व्याकुलमानसः ॥ अक्षुण्डीत्वासहस्रापातयागाराभूतले ॥
 १९ ॥ शंखचूडस्तं गृहीत्वापेथयामासभूतले ॥ एवंयुद्धेसंप्रवृत्तेचकंपभूमिमंडलम् ॥ २० ॥ सुनिन्द्रःसर्ववित्साक्षाद्दुर्गचार्यःशमभ
 तः ॥ रंगेषुवन्दितस्ताभ्यांकंसप्राहोज्ञेयागिरि ॥ २१ ॥ ॥ श्रीगण्डवाच ॥ ॥ युद्धंमाकुरुराजेन्द्रविफलयरणेत्रवै ॥ त्वरगानोद्द
 यंवीरःशंखचूडोमहाबलः ॥ २२ ॥ तवमुष्टिप्रहारेणभृशैरवतोगजः ॥ जानुभ्यांधरणिस्फुट्वाकड्मलपरमंययौ ॥ २३ ॥ अत्येविव
 लिनौदृत्यामुष्टिनातेमूर्तिगताः ॥ शंखचूडोनपतितःसन्देहोनास्तितच्छृणु ॥ २४ ॥ परिपूर्णतमोयैवसौपित्वाघातयिष्यति ॥ तथैवशं
 खचूडाल्यंशिवस्यापिवरोजितम् ॥ २५ ॥ तस्मात्प्रमप्रकर्तव्यंशंखचूडयद्ब्रूह ॥ यक्षराट्चत्वयाकंसेकतव्यंप्रेसनिश्चितम् ॥ २६ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ गणैणोक्तौतदतौद्रौमिलित्वाथपरस्परम् ॥ परमांचक्रतुःप्रीतिंशंखचूडयद्ब्रूहौ ॥ २७ ॥ अथकंससुहृत्पुण्ड्रह
 गन्तुसमुद्यतः ॥ गच्छभागैऽष्टुणोद्भ्रात्रौरासगानंनोहरम् ॥ २८ ॥ तालशब्दनुसारेणसंप्राप्तेरारासमण्डले ॥ रासेश्वर्यासंभारोऽपश्यद्ब्र
 सेश्वरंहरिम् ॥ २९ ॥ श्रीराधयालंकृतवामबाहुंस्वच्छन्दवक्रीकृतदक्षिणांश्रिम् ॥ वंशोधरंसुन्दरमंदहासंभ्रूमंडलमौहितकामराशिम् ॥
 ॥ ३० ॥ ब्रजांगनायूथपतिव्रजेश्वरंसुसेवितंचामरछत्रकोटिभिः ॥ विज्ञायकृष्णद्व्यतिक्रमेलंशिशुगोर्पिसमाहर्तुमलंमनेऽकरात् ॥ ३१ ॥
 ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ किंबभूवततोरासेशंखचूडेसमागते ॥ एतन्मूर्हिविप्रैद्रत्नंपरावरवित्तमः ॥ ३२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
 व्याघ्राननकृष्णवर्णतालवृक्षदशोच्छ्रितम् ॥ भयंकरंरललजिह्वदंद्द्वगोयोतितत्रसुः ॥ ३३ ॥ दुदुवुःसर्वतो गोप्योमहाकोलाहलोऽपव
 त ॥ हाहाकारस्तदैवासीच्छंखचूडेसमागते ॥ ३४ ॥ शतचन्द्राननांगोर्पिण्गृहोत्वा यक्षराट्बलः ॥ दुद्रवाशूत्तराशाशनिशंक्रःकामपी
 ङितः ॥ ३५ ॥ रुदन्तीकृष्णकृष्णतिक्रोशन्तीभयविब्वहलाम् ॥ तमन्वधावच्छ्रीकृष्णःशालहस्तोरुषाभृशम् ॥ ३६ ॥ यक्षोददित्यत
 मायान्तंकृतान्तमिवदुर्जयम् ॥ गोपीत्यब्बाजीवितेच्छुःप्राद्रवद्भयविब्वहलः ॥ ३७ ॥ यत्रयत्रगतोधावन्शंखचूडोमहाबलः ॥ तत्रतत्रग
 तःकृष्णःशालहस्तोभृशंरुषा ॥ ३८ ॥ हिमाचलतटंप्रातःशालुबुध्मययक्षराट् ॥ तस्थौततंसुखेराजच्युद्धकामोविशेषतः ॥ ३९ ॥

तस्मै चिक्षेप भगवान् शालवृक्षं भुजौजसा ॥ तेन घातेन पतितो वृक्षो वातहतो यथा ॥ ४० ॥ पुनरुत्थाय वैकुण्ठमुष्टिना तं जघान ह ॥ जगन्नि
सहस्रादुष्टेनादयन्मण्डलं दिशाम् ॥ ४१ ॥ गृहीत्वा तं हरिदौर्भ्यां भ्रामयित्वा भुजौजसा ॥ पातयामास भूपृष्ठे वातः पद्ममिवोत्तमम् ॥ ४२ ॥
शंखचूडस्तं गृहीत्वा पोथया मामास भूतले ॥ एवं युद्धे संप्रवृत्ते च कम्पे भूमिमण्डलम् ॥ ४३ ॥ मुष्टिना तच्छिरश्छिन्वा तस्माच्छूलोपि परिहरेत् ॥
जग्राह माधवः साक्षात्सुकृती शिवधियथा ॥ ४४ ॥ तज्ज्योतिर्निर्गतं दीर्घद्योतयन्मण्डलं दिशाम् ॥ श्रीदाक्षिणीकृष्णसखेलीनजातं भूतम् ॥
॥ ४५ ॥ एवं हत्वा शंखचूडं भगवान्मुमुक्षुः ॥ मणिपाणिः पुनः शीघ्रमाययौ रासमण्डलम् ॥ ४६ ॥ चन्द्राननाय च मणिं दत्त्वा तं दीप
त्सलः ॥ पुनर्गोपीगणैः सार्द्धैः संचक्रे हरिः स्वयम् ॥ ४७ ॥ इ० श्रीम० सं० वृ० रा० लो० म० विहारे शंखचूडवधो नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥
॥ नारद उवाच ॥ अथ गोपीगणैः सार्द्धं पश्यन् श्रीयमुनातटम् ॥ विहर्तुं माययौ कृष्णो वृन्दारण्यं मनोहरम् ॥ १ ॥ वृन्दावने चोपपद्योलीला
जाता हरेर्वरात् ॥ ताः सर्वांश्चांगनाभूत्वा यूथीभूत्वा समाययुः ॥ २ ॥ लतागोपीसमूहेन चित्रवर्णनमैथिल ॥ रमेवृन्दाने राजन्हरिर्धृत्वादिने
इवरः ॥ ३ ॥ कलिन्दनिन्दीतीरे कदम्बाच्छादितेशुभे ॥ त्रिविधेन समीरेण सर्वतः सुरभीकृते ॥ ४ ॥ विलसत्पुलिनैर्मयेवंशीविदपिराजि
ते ॥ स्थितोऽभूद्राधया सार्द्धैः रासश्रमसमन्वितः ॥ ५ ॥ वीणातालमृदंगदिसुरयद्युतानि च ॥ वादित्राण्यं वनेन्दुः सुरैर्गोपीगणैः सह ॥ ६ ॥
दं वैषुष्पवर्षत्सुजयध्वनियुतेषु च ॥ तोषयन्त्यहरिर्गोप्योजगुस्तद्यश उतमम् ॥ ७ ॥ काश्चिद्भ्रमयमल्लारं दीपकञ्च तथापराः ॥ बालकं भ्रम
रं च श्रीरागंच तथैव च ॥ ८ ॥ हिंदोलंच जगुः काश्चिद्भ्रजन्सप्तस्वरैः सह ॥ काश्चित्तासां प्रसुग्धाश्च काश्चिन्यध्याः स्त्रियोनृप ॥ ९ ॥
काश्चित्प्रौढः प्रमपराः श्रीकृष्णे लभमानसाः ॥ जारधैर्गोविन्दं काश्चिद्गोप्यो भजन्ति हि ॥ १० ॥ काश्चिच्छ्रीकृष्णसहितान्कुरु
क्रीडनेरताः ॥ काश्चित्पुष्पैश्च हरिणा क्रीडांचकुरुः परस्परम् ॥ ११ ॥ काश्चिच्छतासुधावन्त्यः कणभूपुरमेखलाः ॥ काश्चित्पिपि
बलकृष्णाधरा मृतम् ॥ १२ ॥ काश्चिदुज्जाम्यां श्रीकृष्णयोगिनामपि दुर्लभम् ॥ संगृहीत्वा प्रहस्यारामकुरारालिगनमहत् ॥ १३ ॥
मनोजिह्वदुराजानां गोपीनां भगवान्हरिः ॥ काश्मीरमुद्रितो रमेवने वृन्दावने इवरः ॥ १४ ॥ काश्चिद्दीर्घापादयन्त्यः सभयंशीघ्रेणने ॥

मृदंगवादन्यःकागायन्योभगवद्गुणम् ॥ १५ ॥ काश्चिद्भूमधुरंतलताडयन्त्यहरेःपुरः ॥ सुरयष्टिसंगृहीत्वाहरिणामाधीतले ॥ १६ ॥
 गायन्यःसुस्तिरभूमौविस्मृत्यजगतःसुखम् ॥ काश्चिह्यतासुश्रीकृष्णभुजेजहनुनिधायच ॥ १७ ॥ वृद्धवनस्यपश्यन्त्यःशोभां
 राजन्नितस्ततः ॥ लताजालैःसवलितंगोपीनहारसंचयम् ॥ १८ ॥ पृथक्चकारागोविन्दःस्पृष्टतासामुरःस्थलम् ॥ गोपीनां
 सिकामुक्तावलिताकुंतलंस्वयम् ॥ १९ ॥ शनैःशनैःशोभनंतत्रेश्रीनन्दनन्दनः ॥ कृष्णचर्विततांबूलमर्द्धनीत्वाथगोपिकाः ॥ २० ॥
 चर्वयन्त्यःसुगन्धाढ्यमहातासांतपोमहत् ॥ काश्चिच्छयामकपोलेषुद्रुच्यगुलेनशनैःशनैः ॥ २१ ॥ हसन्यस्ताडयन्त्यस्ताःकदम्बेषुबला
 त्पृथक् ॥ पुंषेनार्यिकाःकाश्चिन्मौलिकुण्डलमण्डिताः ॥ २२ ॥ नृत्यन्त्यःकृष्णपुरतःश्रीकृष्णइवमैथिल ॥ राधाविषधरागोप्यःशुतच
 न्द्राननप्रभाः ॥ २३ ॥ तोषयन्त्यश्चराधातांतथाराधापतिजगुः ॥ काश्चिताःसात्त्विकभौवैःसंयुक्ताःश्रेम विह्वलाः ॥ २४ ॥ योगीवचा
 स्थिताभूमौपरमानन्दसभृताः ॥ काश्चिह्यतासुदृक्षेषुभूम्यांखिविदिशामुच ॥ २५ ॥ पश्यन्त्यःश्रीपतिन्देवंस्वस्मिन्वामौनमास्थिताः ॥ ए
 वंरासेगोपवध्वःसर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ २६ ॥ बभूवुरत्यगोविन्दंसेवंशंभक्तवत्सलम् ॥ यत्प्रसादस्तुगोपीनांप्रातोरारजन्यहामते ॥ २७ ॥
 ज्ञानिनामपिनास्त्येवंकर्मिणांतुकुतश्चसः ॥ एवंश्रीकृष्णचन्द्रस्यहरेराधापतेःश्रेमोः ॥ २८ ॥ रासेचित्रपद्मभूवत्च्छृणुष्वमहामते ॥ सु
 नीन्द्रआसुरिर्नामश्रीकृष्णेष्वेष्टेमहातपाः ॥ २९ ॥ नारदाद्रातपस्तेपहरोध्यानपरायणः ॥ हृत्पुण्डरीकेश्रीकृष्णंज्योतिर्मण्डलयस्थितम् ॥
 ॥ ३० ॥ मनोज्ञाराधयासाद्धैनित्यंध्यानदेदृशह ॥ एकदाध्यानमध्येतुराश्रीकृष्णो नचागतः ॥ ३१ ॥ वारंवारंकृतंध्यानंस्त्रिभोजतोमहा
 मुनिः॥ध्यानादुत्थायसमुनिःकृष्णदर्शनलालसः॥३२॥ नारायणाश्रमंप्रागाद्दुरीखण्डमण्डितम्॥नदृशहैरेदेवनरनारायणमुनिः ॥३३॥
 तदातिविस्मितोविप्रोलोकलोकगिरिययौ ॥ सहस्रशिरसंदेवंदृशसत्रवै ॥ ३४ ॥ पप्रच्छपार्षदस्तत्रक्वगतोभगवन्नितः ॥ नर्व
 द्वाभोवयंचोक्तोमुनिःखिन्नमनास्तदा ॥ ३५ ॥ इवेतेद्गीपंययौदिव्यंशीरसागरशोभितम् ॥ तत्रापिशेषपर्येकेनदृशहैरिणुनः ॥ ३६ ॥
 तदमुनिःखिन्नमनाःश्रेष्णापुलकिताननः ॥ पप्रच्छपार्षदास्तत्रक्वगतोभगवन्नितः ॥ ३७ ॥ नविन्नोभोवयंचोक्तोमुनिश्चन्तपरायणः ॥

प्याशुव्रजतंसुनी ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्तौतुनिशिवास्नात्वामानसरोररे ॥ गोपीत्वम्यायसहस्राजमतूरसमण्डले ॥
 ८ ॥ सौवर्णप्रखिचिन्पद्मप्रागभूमिमनोहरे ॥ माधवीलितिकावृन्दकदम्बाच्छादितेशुभे ॥ ९ ॥ वसन्तचन्द्रकोमुद्याप्रदितिसर्वकौशले ॥
 यमुनारत्नसोपानतोलिकाभिर्विराजिते ॥ १० ॥ मयूरहंसदात्यूहकोकिलैःकूजितेपरे ॥ यमुनानिलनीलजतरुपल्लवशोभिते ॥ ११ ॥ सभा
 मण्डपवीथीभिःप्रांगणस्तम्भपङ्क्तिभिः ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैःसौवर्णैःकलशैर्वृते ॥ १२ ॥ इवेतारुणैःपुष्पसंघैःपुष्पमन्दिरवर्त्तभिः ॥
 अलिकोलाहलैव्यातिवादिन्नमधुरच्यनैः ॥ १३ ॥ सहस्रदलपद्मानांवायुनामन्दगामिना ॥ शीतलेनसुपुण्येनसर्वतःसुरभीकृते ॥ १४ ॥
 तस्मिन्निकुंजेश्रीकृष्णकोटिचन्द्रप्रकाशया ॥ पद्मिन्याहंसगामिन्यारथाधयासमलङ्कृतम् ॥ १५ ॥ स्त्रीरत्नैरावृतंशश्वद्रासमण्डलमध्यम
 म् ॥ कोटिमन्मथलवण्यंश्यामसुन्दरविग्रहम् ॥ १६ ॥ वंशीधरपीतपटवेत्रपाणिमनोहरम् ॥ श्रीवत्सांककौस्तुभिनंवनमालविराजित
 म् ॥ १७ ॥ कृष्णपूरसंजीरकांचिकेयूरभूषितम् ॥ हारकंकणबालककुण्डलद्वयमण्डितम् ॥ १८ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशमौलिनं
 न्दनन्दनम् ॥ दानदक्षैःकटाक्षैश्चरन्तंयोषितांमनः ॥ १९ ॥ दूरादश्रयतांराजन्नासुरीशौकृतांजली ॥ गोपीजनानांसेवषांपश्यतां
 पसत्तम ॥ २० ॥ नत्वाश्रीकृष्णपादाब्जमूर्चतुर्धविह्वलौ ॥ २१ ॥ द्रवूचतुः ॥ ॥ कृष्णकृष्णमहायोगिन्देवदेवजगत्पते ॥ २१ ॥ पु
 ण्डरीकाक्षगोविन्दगरुडध्वजतेनमः ॥ जनार्दनजगन्नाथपद्मनाभत्रिविक्रम ॥ दामोदरहृदिकेशवासुदेवनमोस्तुते ॥ २२ ॥ अवैवदेवप
 रिपूर्णतमस्तुसाक्षाद्भूरिभारहरणायसतांशुभाय ॥ प्राप्तोऽसिनन्दभवनेपरतःपरस्त्वकृत्वाहिसर्वीजलोकमशेषशून्यम् ॥ २३ ॥ अं
 शांशंकांशककलभिरुताभिराममावेशपूर्णनिचयाभिरतीवियुक्तः ॥ विध्वंविभर्षिसरसामलंकरोषिवृन्दान्वनचपरिपूर्णतमःस्वयत्वं ॥
 २४ ॥ गोलोकनाथगिरिराजपतेपरेशशुवृन्दावनेशकृतनित्याविहारलील ॥ राधापतेव्रजवधूजनगीतकौतौगोविन्दगोकुलपतेकिलतेज
 योऽस्तु ॥ २५ ॥ श्रीमन्निकुंजललितिकाकुसुमाकरस्त्वंश्रीराधिकाहृदयकण्ठविभूषणस्त्वम् ॥ श्रीरसमण्डलपतिव्रजमण्डलेशोब्रह्मांडव
 डलमहीपरिपालकोसि ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तदप्रसन्नोभगवान् राधयासहितोहरिः ॥ मन्दस्मितोसुनिप्राहमेधेगंभोरया

गिरा ॥ २७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिपुण्योस्तपतोस्तपः ॥ महर्शनतेनजातसंतर्वतौनैरेक्षयोः ॥ २८ ॥ नि
 ष्किचनेयःशान्तश्चाजातशत्रुःसमत्सखा ॥ तस्माद्युवाभ्यामनसात्रियतामीभितोवरः ॥ २९ ॥ ॥ शिवासुरीञ्चतुः ॥ नमोस्तु
 भूमन्युवयोःपद्मब्जेसदैववृन्दवानमध्यवास ॥ नरोचतेन्योन्यतमस्त्वद्रेत्रेनमोयुवाभ्यांहरिराधिकाभ्याम् ॥ ३० ॥ श्रीनारद उवाच ॥
 तथास्तुचोक्त्वाभगवान्बृदारण्येमनोहरे ॥ कालिन्दीनिकटेराजन्मसमण्डलमण्डिते ॥ ३१ ॥ निकुञ्जपादवैपुलिनेवंशीवटसमीपतः ॥
 शिवापिचासुरिसुनिर्नित्यंवासंचकारह ॥ ३२ ॥ अथकृष्णोरासलीलाचक्रेपद्माकरेने ॥ पतत्सुगन्धिजसिगोपीभिर्भ्रमराकुले ॥ ३३ ॥
 एवंषण्मासिकीरात्रिःकृताकृष्णेनमैथिल ॥ गोपीनारासलीलायांव्यतीताक्षणवसुसैः ॥ ३४ ॥ अरुणोदयवेलायांस्वगृहाब्जजयोषितः ॥
 गृथीभूत्वाययूरजन्सर्वाःपूणमनोरथाः ॥ ३५ ॥ श्रीनन्दमन्दिरंसाक्षात्प्रययौनन्दनन्दनः ॥ वृषभानुपुरं प्रागाहृषभानुतात्वरम् ॥ ३६ ॥
 एवंश्रीकृष्णचन्द्रस्यरासाख्यानंमनोहरम् ॥ सर्वपापहरंपुण्यकामदंभंगलयनम् ॥ ३७ ॥ त्रिवर्गदंजनानंतमुमुक्षुणांसुमुक्तिदम् ॥ मया
 तवाश्रेकथितंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३८ ॥ इति श्रीमद्भू०सं०वृ०रा०वृ०वि०शिवासुरिसुनिबरप्रा०व०नामषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥
 ॥ बहुलाइव उवाच ॥ अथासुरादिदैत्यानंज्योतिःकृष्णेसमाविशत् ॥ श्रीदासिंशंखचूडस्यकस्माहीनम्बभूवह ॥ १ ॥ एतद्ब्रह्महाबु
 द्धत्वंपरावरवित्तमः ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्यचरितम्परमाद्भुतम् ॥ २ ॥ नारद उवाच ॥ पुरागोलोकदृशान्तंनारायणसुखाच्छ्रुत
 म् ॥ सर्वपापहरंपुण्यंशृणुराजन्महामते ॥ ३ ॥ राधाश्रीविराजभूश्चित्स्रःपत्न्योऽभवहरेः ॥ तासांराधाप्रियातीवश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥
 ॥ ४ ॥ राधिकासमयाराजकोटिचन्द्रप्रकाशया ॥ कुंजविरजयारमेएकान्तैककदाप्रसुः ॥ ५ ॥ सपत्नीसहितंकृष्णंराधाश्रुत्वासखीसुखा
 त् ॥ अतीवविमनजातासपत्नीसौख्यदुःखिता ॥ ६ ॥ शतयोजनविस्तारंशतयोजनमूर्ध्वगम् ॥ कोटयश्चिनीसमायुक्तंकोटिसूर्यसमप्र
 भम् ॥ ७ ॥ विचित्ररत्नसौवर्णमुक्तादामविलम्बितम् ॥ पताकाहेमकलशैःकोटिभिर्मण्डितंरथम् ॥ ८ ॥ समारूढ्यसखीनांसावेत्रहस्तैर्द
 शाबुदैः ॥ हरिंद्रुङ्गगमाशुश्रीराधाभगवत्प्रिया ॥ ९ ॥ तत्रिकुंजेद्द्वारपालंश्रीदामांमहबलम् ॥ हरिन्यस्तंसंमालोकयतन्निर्मत्स्यसखीजनैः ॥

॥ १० ॥ वैत्रेःसन्ताड्यसहसाद्धारिगंतुंसमुद्यता ॥ सस्योकोलहलंश्रुत्वाहरितंरघोयत ॥ ११ ॥ राधाभयाच्चविरजानदीभूत्वावहत्तदा ॥
 कोटियोजनमायामंगोलोकंसहसानदी ॥ १२ ॥ सहसकुण्डलकृत्वाशुभुब्धिविवावनिम् ॥ रत्नपुष्पैर्विचित्रागायथौष्णिङ्मुद्रितात
 था ॥ १३ ॥ हरिगंतंविज्ञानदीभूतांचतांतथा ॥ आलोकयत्त्रिकुञ्चस्वकुञ्जराधिक्रायथौ ॥ १४ ॥ अथकृष्णोनीभूतांविरजाविरजांवराम्
 ॥ सवित्रहांचकाराशुस्ववरेणनृपेश्वर ॥ १५ ॥ पुनर्विरजयासाद्द्विविरजानीरजेवने ॥ निकुञ्जवृन्दकारण्येचक्रारसंहारिःस्वयम् ॥ १६ ॥
 विरजायांससुतावभूतुःकृष्णतेजसा ॥ निकुञ्जतेह्यलंचकुः शिशुवोवालोलया ॥ १७ ॥ एकदातैःकलिरभूच्छुच्यैश्च्यथाडितः ॥ पला
 यमानोभयभृन्मातुःश्रोडजगामह ॥ १८ ॥ तच्छालंनसमारभेसमाश्रवास्वसुतंसती ॥ तदावैभगवान्साक्षात्तत्रवान्तरधीयत ॥ १९ ॥ रु
 धासुतंशशापेयश्रीकृष्णविरहातुरा ॥ त्वंजलम्भवदुद्धेकृष्णविच्छेदकारकः ॥ २० ॥ कदापित्वज्जलंमर्त्यानिपिंतुकदाचन ॥ ज्येष्ठा
 ष्शशापव्रजतमेदिनीकलिकारकाः ॥ २१ ॥ जलरूपाः पृथयानानसमेताभविष्यथ ॥ नैमित्तिकंचभवतांमेलंनस्यात्सदालये ॥ २२ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्येतेमातृशापेनधरणीवैसमागतः ॥ श्रियव्रतरथांगानांपरिखासुसमास्थिताः ॥ २३ ॥ लवणेक्षुसुरासिपिंदधिदुग्ध
 जलार्णवाः।वभूतुःसततेराजन्नक्षोभ्यश्चदुरत्ययाः ॥ २४ ॥ दुर्विगाह्याश्रगंभीराआयामलक्षयोजनात् ॥ द्विगुणद्विगुणंजातंद्वीपेद्वीपेपृथक्पृथक्
 ॥ २५ ॥ अथपुत्रेपुत्रायतेषुपुत्रस्नेहातिविह्वलम् ॥ स्वप्रियांताविराहिणोमेत्यकृष्णोवरन्दौ ॥ २६ ॥ कदानतेभेविच्छेदोमहाभीरुभविष्य
 ति ॥ स्वतेजसास्वपुत्राणांसदारक्षांकरिष्यसि ॥ २७ ॥ अथराधाविराहिणीज्ञात्वाकृष्णोहरिःस्वयम् ॥ श्रीदाम्नासहवैदहतन्निकुञ्जसमाय
 थौ ॥ २८ ॥ निकुञ्जद्वारिसंभ्रांतसससंप्राणवह्लभम् ॥ वीक्ष्यमानवतीभूत्वाराराधाप्राहहरिवचः ॥ २९ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ तत्रैवगच्छथ
 त्रामूर्त्स्नेहस्नेहूतनोहरे ॥ नदीभूताहिविरजानदीभवितुमर्हसि ॥ ३० ॥ कुरुवांसंतन्निकुञ्जेमयातेकिंप्रयोजनम् ॥ ॥ नारदउवाच ॥
 इतिश्रुत्वाथभगवांस्तन्निकुञ्जगामह ॥ श्रीकृष्णमित्रःश्रीदामाराधाप्राहरुषावचः ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीदामोवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षा
 च्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिगौलेकेशोविराजते ॥ ३२ ॥ त्वाद्दृशीःकोटिशःशक्तोःकर्तुंशक्तःपरात्परः ॥ तंविनि

न्दसिराधेत्वंमानंमाकुरुमाकुरु ॥ ३३ ॥ ॥ राधोवाच ॥ हेमूढपितरंस्तुत्वामातरंमाविनिन्दसि ॥ राक्षसोभवदुद्धुङ्गेगोलोकाच्चबहिर्भ
 व ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीदामोवाच ॥ अनुकूलेनकृष्णेनजातोमानंशुभेतव ॥ तस्माद्भुविपरत्कृष्णात्परिपूर्णतमात्प्रभोः ॥ शतवर्षतेवि
 योगोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३५ ॥ ॥ नारदुवाच ॥ एवंपरस्परज्ञापात्स्वकृताद्भयभीतयोः॥अतीर्विचंतांगतयोरारविरासीस्वयंप्रभुः॥
 ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ वचनैस्वनिगमंदूरीकर्तुंक्षमोऽस्म्यहम् ॥ भक्तानांवचनंराधेदूरीकर्तुंनचक्षमः ॥ ३७ ॥ माशोचंकु
 रकल्याणिवरंमेशुपुराधिके ॥ मांसमांसवियोगोतिदर्शनंमभविष्यति ॥ ३८ ॥ भुवोभारावतारायकल्पेवाराहसंज्ञके ॥ भक्तानांदर्शनंदा
 तुंगमिष्यमित्वासाह ॥ ३९ ॥ श्रीदामश्शृणुमेवाक्यमंशेनत्वसुरोभेव ॥ वैवस्वतान्तेरारासेहेलनंमेकरिष्यसि ॥ ४० ॥ मद्भस्तेनचतेमृ
 त्युर्भविष्यतिनसंशयः ॥ पुनःस्वविग्रहमूर्ध्वम्प्राप्त्यसित्वंवरान्मम ॥ ४१ ॥ ॥ नारदुवाच ॥ एवंशोपेनश्रीदामापुराणुण्यजनलयो॥
 सुधनस्यगृहेजन्मलेभेराजन्महातपाः ॥ ४२ ॥ शंखचूडइतिख्यातोधनदनुचरोऽभवत् ॥ तस्माच्छ्रीदाम्निताज्योतिर्लानंजातंविदेहराद्
 ॥ ४३ ॥ स्वात्मारामोल्लियासर्वकार्यस्मिन्धाम्निह्यद्वितीयःकरोति ॥ यःसर्वेशःसर्वरूपोमहात्माचित्रनेदुनौमिकृष्णायतस्मै॥४४॥
 इंदुमयातेकथितम्मनोहरवैदेहवृन्दावनखण्डमग्रतः ॥ शृणोतिचैतच्चरितंनरोवरःपरम्पदम्पुण्यतमम्प्रयातिसः ॥४५॥ इति श्रीमद्भगोचर्य
 संहितायां श्रीवृन्दावनखण्डे नारदबहुलाश्रवसंवादे शंखचूडोपाख्यानं विरजानदीसुद्वोत्पत्तिवर्णनं नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥

इति श्रीवृन्दावनखण्डं समाप्तम् ।

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीवृन्दावनखंडं स० ॥

॥ अथ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ ॥ बहूलशुभवाच ॥ कथं धारभगवाच गिरिगोवर्द्धनं वरम् ॥ उच्छलं श्रय
 थाबाले हस्तेनैकेन लीला ॥ १ ॥ परिपूर्णतमस्यास्य श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ तदेव चरितं दिव्यमद्भुतमुनिस्तम ॥ २ ॥ श्रीनार
 द उवाच ॥ ॥ वार्षिकं हि कारं राज्ञेयथाशक्रापवैतथा ॥ बलिदुःप्रावृढं ते गोपाः सर्वे कृषीवलाः ॥ ३ ॥ महोद्भयागसंभारचयद्वैद्वैकदाह
 रिः ॥ नन्दं प्रच्छसदसिबल्लवानां च शृण्वताम् ॥ ४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शक्रस्य पूजनं ह्येतत्किं फलं चास्य विद्यते ॥ लौकिकं
 वावदन्त्येतदथवा पारलौकिकम् ॥ ५ ॥ ॥ श्रीनन्द उवाच ॥ ॥ शक्रस्य पूजनं ह्येतद्भुक्तिमुक्तिरम्परम् ॥ एतद्दिनानरो
 भूमौ जायते न सुखी क्वचित् ॥ ६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शक्रादयो देवगणाश्च सर्वे भुजन्ति ये स्वर्गसुखं स्वकर्मभिः ॥ विशन्ति ते मर्त्ये
 पदं शुभक्षये तत्सर्वं विद्धि न मुक्तिकारणम् ॥ ७ ॥ भयं भवद्वैपरमेष्ठिनो यतो वा तौ तु काकौ किल तच्छ्रुतात्मनाम् ॥ तस्मात्परकालमनं
 तमेव हि सदा बलिष्ठं सुबुधा विदुः परे ॥ ८ ॥ ततस्तस्मात्श्रित्य सुकर्मभिः परं भजेद्दरयज्ञपतं सुरेश्वरम् ॥ विमृज्य सर्वमनसा कृतेः फलत्रजे
 त्परं मोक्षमसौ न चान्यथा ॥ ९ ॥ गोविप्रसाच्च यिसुराः श्रुतिस्तथा धर्मश्च यज्ञाधिपतेर्विभूतयः ॥ धिष्ये येषु चैतेषु हरिभजन्ति ये सदा त्विहा
 मुत्र सुखं व्रजन्ति ॥ १० ॥ समुत्थितो सौ हरिर्वक्षसो गिरिगोवर्धनो नाम गिरिन्द्रराजराट् ॥ समागतो ह्यत्र पुलस्त्यैश्च सायदर्शनाजन्मपुन
 र्निविद्यते ॥ ११ ॥ सम्पूज्य गोविप्रसुरान्महाद्रये दत्तव्यमद्यैव परं ह्युपायनम् ॥ एष प्रियो भो मखराज एव हि न चैद्यथेच्छास्ति तथा कुरु व्रज ॥
 ॥ १२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ तेषामध्ये सन्नं देगो गोवृद्धोऽतिनीतिवित् ॥ अतिप्रसन्नः श्रीकृष्णमाहनन्दस्य शृण्वतः ॥ १३ ॥
 ॥ सन्न उवाच ॥ ॥ हेनन्दसू नो हेततत्वं साक्षाच्छानशेषधिः ॥ कर्तव्यकेन विधिना पूजाद्रैव दत्तवतः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवा
 च ॥ ॥ आलिव्यगोमेयनापि गिरिराजमुबुद्धयः ॥ धृत्वाथ सर्वसम्भारं भक्तियुक्तो जितेन्द्रियः ॥ १५ ॥ सहस्रशीर्षाभिः त्रैणैः सह इक्षानं च
 कारयेत् ॥ गङ्गाजलेन यमुनाजलेनापि द्विजैः सह ॥ १६ ॥ शुक्लगोदुग्धधाराभिस्ततः पंचानृतैर्गिरिम् ॥ क्षापयित्वा गन्धपुष्पैः पुनः कृ
 ष्णाजलेनैव ॥ १७ ॥ वस्त्रदिव्यंचनैवेद्यमासनं सर्वतोधिकम् ॥ मालालंकारनिचयं दत्त्वा दीपावलिम्परम् ॥ १८ ॥ ततः प्रदक्षिणां कु

र्यान्नमस्कुर्यात्ततःपरम् ॥ कृताञ्जलिपुटोभूत्वात्विदमेवमुदीरयेत् ॥ १९ ॥ नमोवृन्दवानांकायतुभ्यंगोलोकमौलिने ॥ पूर्णब्रह्मातपत्रा
 यनमोगोवर्द्धनायच ॥ २० ॥ पुष्पाञ्जलिततःकुर्यान्नौराजनमतःपरम् ॥ घण्टाकांस्यमृदंगाद्यैर्वादित्रैर्मधुरस्वनैः ॥ २१ ॥ वेदाहमे
 तंमंत्रेणवर्षलजैःसमाचरेत् ॥ तत्समीपेचाब्रह्मकूटं कुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ २२ ॥ कचोलानांचतुःषष्टिपंचपत्तिसमन्वितम् ॥ तुलसीद
 लमिश्रैश्चश्रीगांगायमुनाजलैः ॥ २३ ॥ षट्पंचाशतमैर्भोगैःकुर्यात्सैवांसमाहितः ॥ ततोऽग्नीन्ब्राह्मणान्प्रूज्यगाःसुरान्गन्धपुष्पकैः ॥
 २४ ॥ भोजयित्वाद्विज्वरान्सौगर्धमिष्टभोजनैः ॥ अन्येभ्यश्चाश्रयपाकेभ्योदद्याद्भोजनमुत्तमम् ॥ २५ ॥ गोपीगोपालवृन्दैश्चग
 वानृत्यंचकारयेत् ॥ मंगलैर्जयशब्दैश्चकुर्याद्गोवर्द्धनोत्सवम् ॥ २६ ॥ यत्रगोवर्द्धनाभावस्तत्रपूजाविधिगुण ॥ गोमथैर्गोवर्द्धनःकुर्यात्त
 दाकारःपरोन्नतः ॥ २७ ॥ पुष्पव्यूहैर्लताजलैरीषिकाभिः समन्वितः ॥ पूजनीयःसदासत्यैर्गिरिगोवर्द्धनोभुवि ॥ २८ ॥ झिलासमा
 नम्पुरदंक्षिप्त्वाद्द्रौतच्छिलानयेत् ॥ गृह्णीयाद्योविनास्वर्णसमहारौरवंजयेत् ॥ २९ ॥ शालग्रामस्येदेवस्यसेवनकारयेत्सदा ॥ पातकं
 नस्पृशेत्तैवपन्नप्रयथाजलम् ॥ ३० ॥ गिरिराजशिलासेवायः करोतिद्विजोत्तमः ॥ सप्तद्वीपमहीतीर्थवागहफलमेतिसः ॥ ३१ ॥ गि
 रिराजमहापूजावैष्वैकरोतियः ॥ इहसर्वसुखंमुक्त्वाऽमुत्रमोक्षंप्रयातिसः ॥ ३२ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे
 श्रीनारदबहुलश्रवसादे श्रीगिरिराजपूजाविधिवर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥
 ॥ श्रीनारदववाच ॥ श्रुत्वावचो नन्दसुतस्यसाक्षाच्छ्रीनन्दसन्नन्दवराब्रजेः ॥ सुविस्मिताःपूर्वकृतंविहायप्रचक्रिरेश्रीगिरिराजपूजाम् ॥
 ॥ १ ॥ नीत्वाबलीन्मैथिलनन्दराजःसुतौसमानीयचरामकृष्णौ ॥ यशोदयाश्रीगिरिपूजनार्थंसमुत्क्रोगर्गयतःप्रसन्नः ॥ २ ॥ त्वरंसमा
 रुह्यमहोन्नतंजंविचित्रवर्णधृतहेमशृङ्खलम् ॥ गोवर्द्धनान्तंप्रययौगवांगणैःशरद्धनैःशुक्रइविप्रयायुतः ॥ ३ ॥ नन्दोपनन्दवृषभानवश्रुत्रै
 श्रुपौत्रैश्चसहांगनाभिः ॥ समायुःश्रीगिरिराजपार्श्वसर्वसमानीयचयज्ञभारम् ॥ ४ ॥ सहस्रबालकैर्परस्फुरद्भ्रुतिमारुह्यराधाशिबिकां
 सखीगणैः ॥ शचीविद्व्याम्बररत्नभूषणभौचकोरीभ्रमरीसमाकुला ॥ ५ ॥ समागतेपार्श्वगतेस्वल्कृतेराजन्सखीकोटिसमावृतेपरे ॥

सख्यौविभाललिताविशाखेचन्द्राननेचालितचारुचामरे ॥ ६ ॥ एवमवैविराजचमाधवीमायाचकृष्णानृपजन्हुनंदिनी ॥ द्वात्रिंशद्
द्वौचतथाहिषोडशसख्यश्चतासांकिलयूथआगताः ॥ ७ ॥ श्रीमैथिलनांकिलकोशलानांताश्रुतीनामृषिरूपकाणाम् ॥ तथात्वयो
ध्यापुरवासिनीनांश्रीयज्ञसीतावनवासिनीनाम् ॥ ८ ॥ रमादिवैकुण्ठनिवासिनीनांतथेव्वैकुण्ठनिवासिनीनां ॥ महोज्ज्वलद्वीपनिवासि
नीनांघुवादिलोकाचलवासिनीनाम् ॥ ९ ॥ समुद्रजादिव्यगुणत्रयाणामदिव्यैमानिकजौषधीनाम् ॥ जालंधरीणांचसमुद्रकन्याबहि
ष्मतीजासुतलस्थितानाम् ॥ १० ॥ तथाप्सरःसर्वफणीन्द्रजनानासांचयूथात्रजवासिनीनाम् ॥ समाययुःश्रीगिरिराजपाशुपस्वलंकृताः
पाणिबलिप्रदीपाः ॥ ११ ॥ गोत्राश्ववृद्धाःशिशवोयुवानःपीताम्बरोष्णीषकबर्हमंडिताः ॥ श्रीहारगुंजवनमालिकाभीरेजुःसमेतानवय
ष्टिवेणुभिः ॥ १२ ॥ श्रुत्वोत्सवंशैलवरस्यसम्मुखाहंगोधरोबद्धकपर्दमंडलः ॥ कपालभिन्नास्थिजभस्मरूपितःसर्पोलिमालावल्यैर्वि
भूषितः ॥ १३ ॥ धत्तूरभृंगाविषयानिविह्लोहिमाद्रिपुत्रीसहितोगणावृतः ॥ आरुह्यनन्दीश्वरमादिवाहनंसमाययौश्रीगिरिराजमण्डल
म् ॥ १४ ॥ राजर्षिविप्रार्षिसुरर्षयश्चसिद्धेशयोगेश्वरहंसमुख्याः ॥ आजसुराराद्विरिदृशेनार्थसहस्रशोविप्रगणाः समेताः ॥ १५ ॥ गो
वर्द्धनोरत्नशिलामयोभूत्सुवर्णशृंगैःपरितःस्फुरद्भिः ॥ मत्तालिभिर्नङ्गारसुन्दरीभिर्दरीभिरुच्चांगकरीवराजन् ॥ १६ ॥ तदैवशैलाःकि
लमूर्तिमन्तःसोपायनमेरुहिमाचलाद्याः ॥ नेत्रुर्गिरिंमंगलपाणयस्तंगोवर्द्धनंरूपधरंगिरिन्द्राः ॥ १७ ॥ द्विजैश्चगोवर्द्धनदेवपूजनंकृत्वाऽ
च्युतांक्तोद्विजवह्निगोधनम् ॥ सम्पूज्यघृत्वाधुनमहाधनंमन्त्रंलिददौश्रीगिरयेत्रजेश्वरः ॥ १८ ॥ नन्दोपनन्दैदृषभानुभिश्चगोपिणैर्गो
पणैःप्रहर्षितैः ॥ गायद्भिरानर्तनवाद्यतपरैश्चकारकृष्णोद्विक्वप्रदक्षिणाम् ॥ १९ ॥ देवेषुवर्षत्सुचुष्यवर्षजनेषुवर्षत्सुचलजसंधम् ॥
रेजेमहाराजइवाव्यरेजपैर्गोवर्धनोनामगिरिन्द्राजराट् ॥ २० ॥ कृष्णोपिसाक्षाद्भ्रजशैलमध्याहृत्वातिदीर्घकिलचान्यरूपम् ॥ शैलोस्मि
लोकानितिभाषयन्सूत्रयाससर्वकृतमन्नकूटम् ॥ २१ ॥ गोपालगोपीगणवृन्दमुख्याञ्जुःस्वयवीक्ष्यगिरेःप्रभावम् ॥ दातुंवरतत्रसमुद्य
तंतंमुविस्मिताहर्षितमानसास्ते ॥ २२ ॥ ज्ञातोसिगोपैर्गिरिराजदेवःप्रदृशेत्तो नन्दुतेनसाक्षात् ॥ नोगोधनंवाकिलबन्धुवगौवृद्धिसमा

यातुदिनेदिनेकौ ॥ २३ ॥ तथास्तुचोक्त्वागिरिराजराजोगोवर्द्धनोदिव्यवर्द्धधानः ॥ किराटकेयूरमनोहरांगःक्षणेनतत्रान्तरधीयता
 रात् २४ ॥ नन्दोपेनद्वावृषभानवश्वबलःसुचन्द्रवृषभानुराजः ॥ श्रीनन्दराजश्चहरिश्चगोपागोप्यश्चसर्वानिजगोर्धनैश्च ॥ २५ ॥ द्वि
 जाश्चयोगेश्वरसिद्धसंघाःशिवाद्यश्चान्यजनश्चसर्वे ॥ नत्वाथसम्पूज्यगिरिम्प्रसन्नाःस्वस्वगृहजगुरनिच्छयाच ॥ २६ ॥ श्रीकृष्णचन्द्र
 स्यपरंचरित्रिगिरीन्द्रराजस्यमहोत्सवंच ॥ मयातवाप्रकथितंविचित्रनृणांमहापापहरम्पवित्रम् ॥ २७ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां
 श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजमहोत्सववर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथमन्सुखतःश्रुत्वास्वात्म्यांगस्यनाराजम् ॥ गोवर्द्धनोत्सवंजातंकोपंचक्रेपुरन्दरः ॥ १ ॥ सार्वतर्कनमग
 णंप्रत्येयुक्तबंधनम् ॥ इन्द्रव्रजविनाशायप्रेषयामाससत्वरम् ॥ २ ॥ अथमेवगणाःकृद्धाध्वनंतश्चित्रवर्णिनः ॥ कृष्णाभाःगीतभाःक्रे
 चित्केचिच्चहरितप्रभाः ॥ ३ ॥ इन्द्रगोपनिभाःकेचित्केचित्कपूर्वप्रभाः ॥ नानाविधाश्चमेघानीलंपकजसुप्रभाः ॥ ४ ॥ हस्ति
 तुल्याचारिविन्दूचवपुस्तेमदोद्धताः ॥ हस्तिशुंडासमाभिश्चधाराभिश्चंचलश्च्ये ॥ ५ ॥ निपेतुःकोटिशिश्चाद्रिकूटतुल्योपलाभृश
 म् ॥ वातावतुःप्रचण्डाश्चक्षेपयंतस्तूरुनृहात् ॥ ६ ॥ प्रचण्डवज्रपातानमिधानामंतकारिणाम् ॥ महाशब्दोभवद्भूमौमथिलेन्द्रभयंक
 रः ॥ ७ ॥ ननादतेनब्रह्मांडसत्तलैकैर्विलैःसह ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराहोजङ्घवडमण्डलम् ॥ ८ ॥ भयभीतागोपमुल्याःसकुटुंब
 जिगीषवः ॥ शिशून्त्वान्वाप्यनुरस्कृत्यनन्दमन्दिरमायधुः ॥ ९ ॥ श्रीनन्दनन्दनंत्वासबलम्परमेश्वरम् ॥ अत्रुव्रजौकसःसर्वेभ
 यार्ताःशूरणंगताः ॥ १० ॥ गोपाऊचुः ॥ रामराममहाबाहोःकृष्णकृष्णव्रजेश्वर ॥ पाहिपाहिमहाकथादिन्द्रतान्निजाञ्जना
 च् ॥ ११ ॥ हित्वेन्द्रयांगंवद्वाक्यात्कृतोगोवर्द्धनोत्सवः ॥ अद्यशक्रेप्रकृपितेकर्तव्यंकिंवदशुनः ॥ १२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
 ॥ व्याकुलंगोकुलंवीर्यगोपीगोपालसंकुलम् ॥ सवत्संकंगुकुलंचगोपानाहिराकुलः ॥ १३ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ माभै
 घ्नयाताद्वितटंसर्वैःपरिकरैःसह ॥ वःपूजाप्रहृतायेनसरक्षांसंविधास्यति ॥ १४ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वास्वजनैःसाद्धमे

त्यगोवर्धनहरिः ॥ समुत्पाट्यदधाराद्रिहस्तेनैकेनलीलया ॥ १५ ॥ यथोच्छ्रितांश्रिशुरश्रमोगजःस्वपुष्करैणैवचपुष्करगिरिम् ॥
 धृत्वावभौश्रीत्रिजराजनन्दनःकृपाकरोसौकरुणामयःप्रभुः ॥ १६ ॥ अथाहगोपान्विशताद्रिगतैहेतातमातत्रजबह्ववेशाः ॥ सोपस्करैः
 सर्वधैनेश्रगोभिरत्रैवशक्रस्यमयनकिंचित् ॥ १७ ॥ इत्थहरेर्वचःश्रुत्वागोपगोधनसंयुताः ॥ सकुटुंबोपस्करैश्चविविशुःश्रीगिरेस्तलम् ॥
 ॥ १८ ॥ वयस्याबालकाःसर्वकृष्णोक्ताःसबलानृप ॥ स्वान्स्वांश्चलुडानद्रष्टुष्षंभान्प्रचक्रिरे ॥ १९ ॥ जलौघमागतवीक्ष्यभगवांस्त
 द्विररधः ॥ सुदर्शनंथाशेषंमनसाज्ञांचकारह ॥ २० ॥ कोटिसूर्यप्रभंचंद्रेर्ध्वचक्रंसुदर्शनम् ॥ धारासंपातमपिबदगस्त्यइवमैथि
 ल ॥ २१ ॥ अधोधस्तंगिरिशेषःकुण्डलीभूतआस्थितः ॥ सरोधतज्जलदीर्घयथावलमहोदधिम् ॥ २२ ॥ सप्तहंसुस्थिरस्तस्थौ
 गोवर्द्धनधरोहरिः ॥ पश्यंतःश्रीकृष्णचंद्रचकोराइवतेस्थिताः ॥ २३ ॥ मत्तमैरावतंनगंसमारुह्यपुरन्दरः ॥ ससैन्यःक्रोधसंयुक्तोव्रजम
 ण्डलमायौ ॥ २४ ॥ दूराच्चिक्षेपवप्रंस्वंदंगोष्ठजिघांसया ॥ स्तंभयामासशक्रस्यसवप्रंभधोवभुजम् ॥ २५ ॥ भयभीतस्तदाशक्रः
 सावर्तकणैःसह ॥ द्रुद्रावसहसादेवैथैभःसिहताडितः ॥ २६ ॥ तदुवाकौदयोजातोगतमेघाइतस्ततः ॥ वाताउपरताःसद्योनद्यःस्वल्प
 जलानृप ॥ २७ ॥ विपकंभूतज्जातनिर्मलंखबभूवह ॥ चतुष्पदाःपक्षिणश्चसुखमापुस्ततस्ततः ॥ २८ ॥ हरिणोक्तास्तदागोपानिर्यथु
 भीरिगततः ॥ स्वस्वंधनगोधनचसमादायशनैःशनैः ॥ २९ ॥ नियतैतिवयस्याश्चप्राहगोवर्द्धनोद्धरः ॥ तेतमाहुश्चनिर्गच्छधारया
 मोद्रिमोजसा ॥ ३० ॥ इतिवादपरान्नुगोपान्गोवर्द्धनधरोहरिः ॥ तदुद्धचगिरेभिरंप्रादात्तेभ्योमहामनाः ॥ ३१ ॥ पतितस्तनेनभारेण
 गोपबालाश्चनिर्बलाः ॥ ३२ ॥ करेणतान्समुत्थायस्वस्थानेपूर्ववह्निम् ॥ सर्वेषांपश्यतांकृष्णःस्थापयामासलीलया ॥ ३३ ॥ त
 देवगोपीगणगोपमुख्याःसम्पूज्यकृष्णंनृपनन्दसूनुम् ॥ गन्धक्षताद्यैर्धिदुग्धभोगैश्लोत्वापरनेमुर्तीवसैव ॥ ३४ ॥ नन्दोयशोदानृप
 रोहिणीचलश्चसन्नन्दमुखाश्चवृद्धाः ॥ आलिंग्यकृष्णंप्रदुर्धनानिशुभाशिपःसंयुयुधृष्णार्ताः ॥ ३५ ॥ संश्लाघ्यंतंगायनवाद्यतत्परा
 नृत्यन्तश्चारानृपनन्दनन्दनम् ॥ आजगुरेवस्वग्रहान्त्रजाकसोहरिपुरस्कृत्यमनारथंगताः ॥ ३६ ॥ तदैवदेवाववृष्टुःप्रहर्षिताःपुष्पैः

शुभैः सुन्दरानन्दनोद्भवैः ॥ जगुयंशः श्रीगिरिराजधारिणोगन्धर्वमुख्यादिविसिद्धसंघाः ॥ ३७ ॥ इति श्रीमद्भृगुचार्थसंहितायां श्रीगिरि
 राजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गोवर्द्धने ऋद्धरणं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथ देवगणैः सादृशकस्तत्र समागतः ॥ गतमानो गिरौ कृष्णं रहसि प्रणामाह ॥ १ ॥ इन्द्र उवाच ॥
 त्वं देव देवः परमेश्वरः प्रभुः पूर्णः पुराणः पुरुषोत्तमोत्तमः ॥ परात्परस्त्वंप्रकृतेः पराहरिमीपाहि पाहि द्युपते जगत्पते ॥ २ ॥ दशावतारो भगवां
 स्त्वमेव रिक्षया धर्मगवां श्रुतेश्च ॥ अद्यैव जातः परिपूर्ण देवः कंसादिदुष्टेन्द्रविनाशनाथ ॥ ३ ॥ त्वन्माया मोहितचित्तवृत्तिमदोद्धते हे
 लनभाजनं माम् ॥ पितेव पुत्रं द्युपते क्षमस्व प्रसीदे देवेभ्युजगन्निवास ॥ ४ ॥ अन्मोगोवर्द्धने ऋद्धरणाय गोविन्दाय गोकुलनिवासाय गोपालप
 तयगोपीजनभर्त्रे गिरिजोद्धर्त्रे करुणानिधये जगद्धिये जगन्मंगलाय जगन्निवासाय जगन्मोहनाय कोटिमन्मथमन्मथाय वृषभानुसुतावराय
 श्रीनन्दराजकुलप्रदीपाय श्रीकृष्णाय परिपूर्णतमाय तुभ्यमसंख्यब्रह्माण्डपतये गोलोकधामधिषण्णधिपतये स्वयम्भुगवते सबलयनमस्ते नम
 स्ते ॥ ५ ॥ श्रीनारद उ० ॥ इति शंभुकृतं स्तोत्रं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥ सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्य संकटाश्च भयम्भवेत् ॥ ६ ॥ इति स्तुत्वा
 हरिदं वसुदेवगणैः सह ॥ कृतांजलिपूतो भूत्वा प्रणामपुरन्दरः ॥ ७ ॥ अथ गोवर्द्धने रम्ये सुरभिर्गौः समुद्रजा ॥ स्नापयामास गोपेश
 दुग्धधारिभिरात्मनः ॥ ८ ॥ शुण्डादण्डैश्च तुभिश्च द्युग्जाजलपूरितैः ॥ श्रीकृष्णं स्नापयामास मत्परे रावतोजः ॥ ९ ॥ ऋषिभिः
 श्रुतिभिः सर्वैर्देवगन्धर्वैश्च ॥ तुष्टुष्टुस्ते हरिराजन् हर्षिताः पुष्पवर्षिणः ॥ १० ॥ कृष्णाभिषेकं संजाते गिरिगोवर्द्धनो महात् ॥ द्रवी
 भूतो वहद्वाजन् हर्षानन्दो दितस्ततः ॥ ११ ॥ प्रसन्नो भगवांस्तस्मिन्कृतवान् हस्तपंकजम् ॥ तद्धस्तचिन्हमद्यापि दृश्यते तद्गिरौ नृप ॥
 ॥ १२ ॥ ततो र्थै च परभूतं नराणां म्पापनाशनम् ॥ तदेव पादचिन्हं स्यात्तत्तीर्थविद्धिमैथिल ॥ १३ ॥ एतावत्स्य तत्रैव पादचिन्हं बभूव ह ॥
 सुरभेः पादचिन्हानि बभूवुस्तत्र मैथिल ॥ १४ ॥ द्युगंजलपतेन कृष्णस्नानेन मैथिल ॥ तत्रैव मानसी गंगारिजाताऽधनाशिनी ॥ १५ ॥
 सुरभेर्दुग्धधारिभिर्गोविन्दस्नानतो नृप ॥ जातो गोविन्दकुण्डोद्गमहापापहरः परः ॥ १६ ॥ कदाचित् तस्मिन्दुग्धस्य स्वादुत्पन्नं प्रति पद्यते ॥

तत्रस्नात्वानरःसाक्षाद्गोविन्दपदमानुयात् ॥ १७ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरिम्प्रणम्यवैदृत्वाबलीस्तत्रपुरन्दरादयः ॥ जयध्वनिंकृत्यसुषुप्पवर्षिणो
 ययुःसुराःसौख्ययुतास्त्रिविष्टपम् ॥ १८ ॥ कृष्णाभिषेकस्यकथांशृणोतियोदशाश्चमेधमभृथाधिकफलम् ॥ प्राप्नोतिराजेन्द्रसप्तवभूयसः
 परम्पद्यातिपरस्थवेधसः ॥ १९ ॥ इतिश्रीमद्गार्चार्यसंश्रीगिरिराजखण्डेश्रीनां बहुलाइवसंश्रीकृष्णाभिषेकोनामचतुर्थोऽध्यायः ॥ १४ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एकदासर्वगोपालगोप्योनन्दसुतस्यतत् ॥ अद्भुतंचरितंदृष्ट्वानन्दमाहुयशोदयम् ॥ १ ॥ गोपालउचुः ॥
 ॥ हेगोपराजत्वद्देशेकोपिजातोचद्विधृक् ॥ नक्षमस्त्वंशिलांधनुसप्तसहंहेयशोमति ॥ २ ॥ कसप्तहायनेबालःक्वाद्रिराजस्यधारणम् ॥
 तेनोजायतेशंकातवपुत्रमहाबले ॥ ३ ॥ अयंविभ्रद्विरिवरंकमलंगजराडिव ॥ उच्छिलंघ्रंयथाबालोहस्तैकैकनलीला ॥ ४ ॥ गौ
 रवर्णायशोदित्वंनदंत्वंगौरवर्णधृक् ॥ अयंजातःकृष्णवर्णएतत्कुलविलक्षणम् ॥ ५ ॥ यद्वास्तुक्षत्रियाणांतुबालएतादृशोयथा ॥ बलम
 द्रेनदोषःस्याच्चन्द्रवंशसमुद्भवे ॥ ६ ॥ ज्ञातेस्त्यांगकरिष्यासोयदिसत्यंनभाषसे ॥ गोपेषुचास्यवोत्पत्तिवदचेन्नकलिर्भवेत् ॥ ७ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रुत्वागोपालवचनंयशोदाभयविबुला ॥ नन्दराजस्तदाप्राहगोपान्शोधप्रपूरितान् ॥ ८ ॥ श्रीनन्द
 उवाच ॥ ॥ गर्गस्यवाक्यहेगोपावदिष्यामिसमाहितः ॥ येनगोपगणायुंभवताशुगतव्यथाः ॥ ९ ॥ ककारःकमलकान्तऋका
 रोरामइत्यपि ॥ षकारःषड्गुणपतिःश्वेतद्वीपनिवासकृत् ॥ १० ॥ णकारो नारसिंहायमकारोह्यक्षरोशिभुक् ॥ विसर्गश्चतथाहोतौर
 नारायणावृषी ॥ ११ ॥ सम्प्रलीनाश्चषट्पूर्णाथस्मिंश्च्छब्देमहात्मनि ॥ परिपूर्णतमसाक्षातेनकृष्णःप्रकीर्तितः ॥ १२ ॥ शुक्लो
 रक्तस्तथापीतोवर्णोऽस्यानुयुगंधृतः ॥ ह्यपरान्तेकलेरादौबालेयंकृष्णतांगतः ॥ १३ ॥ तस्मात्कृष्णइतिख्यातोनाम्नायंनन्दनन्दनः ॥
 वसवश्चेन्द्रियाणीतितद्देवाश्चित्तएवहि ॥ १४ ॥ तस्मिन्यश्चेष्टेतोसोपिवासुदेवइतिस्मृतः ॥ १५ ॥ वृषभानुसुताराधायाजाताकीर्तिम
 दिरे ॥ तस्याःपतिरयंसाक्षातेनाराधापतिःस्मृतः ॥ १६ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रेकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिगो
 लोकेधाम्निराजते ॥ १७ ॥ सोऽयंतं वशिष्ठुर्जातोभारावतरणायच ॥ कंसादीनां वधार्थाय भक्तानां पालनायच ॥ १८ ॥ अनंतान्य

स्यनामानिवेदगृह्यानिभारत ॥ लीलामिश्रभविष्यन्तितत्कर्मसुनविस्मयः ॥ १९ ॥ इतिश्रुत्वात्मजेगोपाःसन्देहनकरोस्यहम् ॥ वेद
 वाक्यब्रह्मवचःप्रमाणंहिमहीतले ॥ २० ॥ ॥ गोपाञ्चुः ॥ ॥ यथागतस्तवगृहेगार्गाचार्यामहासुनिः ॥ तत्क्षणेनमकरणेनाहूता
 ज्ञातयस्त्वया ॥ २१ ॥ स्वगृहेनामकरणंभवताचकृतशिशोः ॥ तवचैतादृशीरीतिगुप्तसर्वगृहेपियद ॥ २२ ॥ ॥ श्रीनारदउवा
 च ॥ एवंदंतस्तेगोपानिर्गतानन्दमन्दिरात् ॥ वृषभानुपुरंजमुःक्रोधप्रूरितिविग्रहाः ॥ २३ ॥ वृषभानुवरंसाक्षाद्भद्रराजसहाय
 कम् ॥ प्राहुर्गोपगणाःसर्वैज्ञातेर्मदसमन्विताः ॥ २४ ॥ ॥ गोपाञ्चुः ॥ ॥ वृषभानुवरस्त्वैज्ञातिमुख्योमहामनाः ॥ नन्दरा
 जंत्यजज्ञातेर्हेगोपेइवरभूपते ॥ २५ ॥ ॥ वृषभानुवरउवाच ॥ ॥ कोदोषेनन्दराजस्यज्ञातेस्तंसंत्यजाम्यहम् ॥ गोपेष्टेज्ञाति
 मुकुटानन्दराजोममप्रियः ॥ २६ ॥ ॥ गोपाञ्चुः ॥ ॥ नचेत्यजसितंराजंस्त्यजामस्त्वांब्रजौकसः ॥ त्वद्वेवद्विताकन्योद्गाहयो
 ग्यामहामते ॥ २७ ॥ भवताज्ञातिमुख्येनसंपदुन्मदशालिना ॥ नदत्तावसुख्यायकलुषंतवविद्यते ॥ २८ ॥ अद्यत्वाज्ञातिसंप्रष्टृ
 थइमन्यामहेनृप ॥ नचेच्छीघ्रंनंदराजंत्यजत्यजमहामते ॥ २९ ॥ ॥ वृषभानुवरउवाच ॥ ॥ गर्गस्यवाक्यंहेगोपावद्विष्यामिसमा
 हितः ॥ येनगोपगणायुयंभवताशुगतव्यथाः ॥ ३० ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिगोलेकेशःपरात्परः ॥ तस्मात्परोवरानास्तिजतानन्दगृ
 हेशिशुः ॥ ३१ ॥ भुवोभारावतारायकंसदीनवधायच ॥ ब्रह्मणाम्प्रार्थितःकृष्णोवभूवजगतीतले ॥ ३२ ॥ श्रीकृष्णपट्टराज्ञीयागोलेकिरा
 धिकाभिधा ॥ त्वद्देहापिसंजातात्वंजातासिताम्पराम् ॥ ३३ ॥ अहंनकारयिष्यामिबिवाहमनयोर्नृप ॥ तयोर्विवाहोभविताभाण्डरीय
 मुनातटे ॥ ३४ ॥ वृन्दावनसमीपेचनिर्जनेसुदरेस्थले ॥ परमेष्ठीसमागत्यविवाहंकारयिष्यति ॥ ३५ ॥ तस्माद्राधांगोपवरविद्वचद्वर्गांगीपर
 स्यच ॥ लोकचूडामणेःसाक्षाद्राज्ञीगोलेकमन्दिरे ॥ ३६ ॥ यूयंसर्वेपिंगोपालगोलेकादागतासुवि ॥ तथागोपिगणागोवोकुलेराधिका
 क्षया ॥ ३७ ॥ एवमुक्त्वागतसाक्षाद्गार्गाचार्यमहासुनौ ॥ तद्दिनादथराधायांसन्देहनकरोस्यहम् ॥ ३८ ॥ विदवाक्यंब्रह्मवचःप्रमाणंहिमहीतले ॥
 इतिवक्थितंगोपाःकिम्भूयःश्रोतुमिच्छथ ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्गार्गाचार्यसं०श्रीगि०नारदबहुलश्वसंवादेगोपविवादोनामपंचमोऽध्यायः ॥६॥

॥ श्रीनारदुवाच ॥ ॥ वृषभानुवरस्येद्वंचःश्रुत्वाव्रजौकसः ॥ छत्रुःपुनःशान्तिगताविस्मितामुक्तसंगयाः ॥ १ ॥ गोपाञ्ज
 चुः ॥ समीचीनंचोरान्तराधेयंतुहरिप्रिया ॥ तत्प्रभावेणतेद्विषैवभवंदृश्यतेभुवि ॥ २ ॥ सहस्रशोगजामताःकोटिशोडशाश्चंच
 लाः ॥ रथाश्चद्वेषधिष्ण्याभाःशिविक्राःकोटिशःशुभाः ॥ ३ ॥ कोटिशःकोटिशोगवोहेमरत्नमनोहराः ॥ मन्दिराणिविचित्राणिरत्ना
 निविधानिच ॥ ४ ॥ सर्वसौख्यंभोजनढ्यंदृश्यतेसंप्रतंतव ॥ कंसोपिधर्षितोजतोद्वहतेबलमद्भुतम् ॥ ५ ॥ कान्यकुब्जपतेः
 साक्षाद्भलंदनृपस्यच ॥ जामातात्वंमहावीरकुमेरुद्वकोशवान् ॥ ६ ॥ त्वत्समैवभवंनास्तिनन्दराजगृहेकचित् ॥ कृषिवलेनन्द
 राजगोपतिर्दानमानसः ॥ ७ ॥ यद्दिनन्दसुतःसाक्षात्परिपूर्णतमोहरिः ॥ सर्वेषाम्पश्यतानस्तत्परीक्षांकारयप्रभो ॥ ८ ॥ श्री
 नारदुवाच ॥ ॥ तेषांवाक्यंततःश्रुत्वावृषभानुवरोमहान् ॥ चकारनन्दराजस्यैवभवस्यपरीक्षणम् ॥ ९ ॥ कोटिदामानिमुक्तानां
 स्थूलानिमैथिलेश्वर ॥ एकैकायेषुमुक्ताश्चकोटिमौल्याःस्फुरत्प्रभाः ॥ १० ॥ निधायतानिपात्रेषुवृणानैःकुशलैर्जनैः ॥ प्रेषयामा
 सनन्दायसर्वेषांपश्यतांनृप ॥ ११ ॥ नन्दराजसभांगत्वावृणानाःकुशलाभृशं ॥ निधायदामपात्राणिनन्दमाहुःप्रणम्यतम् ॥ १२ ॥
 ॥ वृणानाञ्जुः ॥ ॥ विवाहयोग्यांनवकंजनेत्रांकोटीन्दुबिम्बद्युतिमादधानाम् ॥ विज्ञायाराधंवृषभानुमुख्यश्चक्रोविचारंसुवरंविचि
 न्चन् ॥ १३ ॥ तवांजंदिव्यमंगमोहनंगोवर्द्धनोद्धरणदोःसमुद्भवम् ॥ संवीक्ष्यचास्मानृषभानुर्वदितःसंप्रथयामासविशाम्पतेप्रभो ॥
 ॥ १४ ॥ वरस्यचाकिंभरणाप्यपूर्वमुक्ताफलानानिचयंगृहाण ॥ इतश्चकन्यार्थमलंप्रदेहैसाहिचरुमात्कुलजाप्रसिद्धिः ॥ १५ ॥ ॥ श्री
 नारदुवाच ॥ ॥ दृष्ट्वाद्भव्यम्परनंदोविस्मितोपि विचारयन् ॥ प्रष्टुयशोदांतुल्यंनीत्वाचान्तःपुरंययौ ॥ १६ ॥ चिरंद्ध्यौतदा
 नन्देयशोदाचयशस्विनी ॥ एतन्मुक्तासमानंतुद्रव्यनास्तिगृहेमम ॥ १७ ॥ लोकैलजागतासर्वाहासःस्याच्चेद्धनोद्धृते ॥ किंकर्त
 व्यंतत्प्रतियच्छ्रीकृष्णोद्गाहकर्मणि ॥ १८ ॥ ततोयोग्यंतद्गृहणंश्चात्कार्यधनागते ॥ एवंचितयतस्तस्यनन्दस्यैवयशोदया ॥ १९ ॥
 अलक्ष्यशागतस्तत्रभगवानृजिनार्दनः ॥ नीत्वादामशतंतेषुबाहिःक्षेत्रेषुसर्वतः ॥ २० ॥ मुक्ताफलानिचैकैकमप्राक्षिपत्स्वकरेणवै ॥ य

थाबीजानिचान्नानां स्वक्षेत्रेषु कृषीवलः ॥ २१ ॥ अथ नन्दोपि गणयन् गृहलिकानि च यम्युनः ॥ शतं न्यूनं च तद्दृष्ट्वा संदेहं सजगाम ह ॥ २२ ॥
 ॥ श्रीनन्द उवाच ॥ ॥ नास्ति पूर्वयत्समानं तत्रापि न्यूनतां गतम् ॥ अहो कलंको भविता ज्ञातिषु स्वेषु सर्वतः ॥ २३ ॥ अथ वाक्त्री
 उनाथी हि कृष्णो यद्विदुर्गृहीतवान् ॥ बलदेवो थवा बालस्तौ पृच्छेदीमानसः ॥ २४ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ इत्थं विचार्य न
 न्दोपि कृष्णम् पृच्छसादरम् ॥ प्रहसन् भगवान् नन्दं प्राह गोवर्द्धनोद्धरः ॥ २५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कृषीवलावयगोपाः
 सर्वबीजप्ररोहकाः ॥ क्षेत्रमुक्ताप्रबीजानि विकीर्णकृतवानहम् ॥ २६ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ श्रुत्वाथ स्वात्मजेनेकं तं निर्भर्त्य
 व्रजेश्वरः ॥ तानि तु तस्मिन् हितस्तत्क्षेत्राणि जगाम ह ॥ २७ ॥ तत्र मुक्ताफलानां तु शाखिनः शतशः शुभाः ॥ दृश्यंते दीर्घवपुषो हरित्प
 ल्लवशोभिताः ॥ २८ ॥ मुक्तानां स्तम्बकानां तु कोटिशाः कोटिशो नृप ॥ संघाविलंबितारैर्जुज्योतीषी वनभः स्थले ॥ २९ ॥ तदातिह
 पितो नन्दो ज्ञात्वा कृष्णम्परेश्वरम् ॥ मुक्ताफलानि दिव्यानि पूर्वस्थूलसमानि च ॥ ३० ॥ तेषां तु कोटिभारानि निधाय शकटेषु च ॥
 ददौ तेभ्यो वृणानेभ्यो नन्दराजो व्रजेश्वरः ॥ ३१ ॥ ते गृहीत्वाथ तत्सर्वेषु षभानुवंगताः ॥ सर्वैषां शृण्वतां नन्दवैभवं प्रजगुर्नृप ॥ ३२ ॥
 तदातिविस्मिताः सर्वे ज्ञात्वा नन्दसुतं हरिम् ॥ वृषभानुवंगं नेमुनिः सन्देहात्प्रजौकसः ॥ ३३ ॥ राधाहरेः प्रिया ज्ञाता राधायाश्च प्रिया हरिः ॥ ज्ञातो
 व्रजजनैः सर्वैस्ते हि नाभैथिलेश्वर ॥ ३४ ॥ मुक्ताक्षेपः कृतो यत्र हरिणानन्दसूनुना ॥ मुक्तासरोवरस्तत्र जतौ मैथिलतीर्थराट् ॥ ३५ ॥
 एकमुक्ताफलस्यापि दानं तत्र करोति यः ॥ लक्षमुक्तादानफलं समाप्तो तिनसंशयः ॥ ३६ ॥ एवं ते कथितो राजन् गिरिराजमहोत्सवः ॥ मुक्तिमु
 क्तिप्रदं नृणां किम्भूयश्चोतुमिच्छसि ॥ ३७ ॥ इति श्रीमद्गार्गायसं० श्रीगि० श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे हरिपरिक्षणं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
 ॥ बहुलाश्व उवाच ॥ ॥ कतिमुख्यानि तीर्थानि गिरिराजमहात्मनि ॥ एतद्ब्रूहि महायोगिन् साक्षात्त्वं दिव्यदर्शनः ॥ १ ॥ श्रीनारद उ
 वाच ॥ ॥ राजन् गोवर्द्धनः सर्वैः सर्वतीर्थवरः स्मृतः ॥ वृन्दावनं च गोलोकमुकुटोद्दिप्रभूजितः ॥ २ ॥ गोपगोपीगोवांशकाप्रदः कृष्णप्रियो म
 हार ॥ पूर्णब्रह्मतपत्रयस्तस्मात्तीर्थवरस्तुकः ॥ ३ ॥ इन्द्रयागविनिर्भर्त्य सर्वैर्निजजनैः सह ॥ यत्पूजनं समारंभे भगवान् नुबुवनेश्वरः ॥

॥ ४ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिगोलोकेशःपरत्परः ॥ ५ ॥ अस्मिन्स्थितःसदाक्रीडासभै
 कैःसहमैथिल ॥ करोतितस्यमाहात्म्यं वतुं नालं चतुर्मुखः ॥ ६ ॥ यत्रवैमानसीगंगामहापापौघनाशिनी ॥ गोविन्दकुण्डविंशदंशुभंचन्द्र
 सरोवरम् ॥ ७ ॥ राधाकुण्डःकृष्णकुण्डोलिलाकुण्डएवच ॥ गोपालकुण्डस्तत्रैवकुसुमाकरएवच ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णमौलिसंस्पृशान्मौलिविह
 शिलाऽभवत् ॥ तस्यादर्शनमात्रेणदेवमौलिर्भेज्जनः ॥ ९ ॥ यस्यांशिलयाकृष्णेनचित्राणिलिखितानिच ॥ अद्यापिचित्रितापुण्यानाम्नाचित्र
 शिलगिरौ ॥ १० ॥ यांशिलामभैकैःकृष्णोवाद्यन्क्रीडनेरतः ॥ वादनीसाशिलजातामहापापौघनाशिनी ॥ ११ ॥ यत्रश्रीकृष्णच
 द्रेणगोपालैःसहमैथिल ॥ कृतावैकन्दुकक्रीडातक्षेत्रंकंदुकंस्मृतम् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वाशक्रपंदयातिनवाब्रह्मपदंचतत् ॥ विलुठन्यस्य
 जसांसाक्षाद्दिष्णुपदंजनेत् ॥ १३ ॥ गोपानाम्निष्णषाण्यत्रचोरयामासमाधवः ॥ औष्णीषेनामततीर्थमहापापहरंगिरौ ॥ १४ ॥ तत्रैकदवै
 दधिविक्रयार्थंविनिर्गतोगोपवधूसमूहः ॥ श्रुत्वाक्वणह्रूपुरशब्दमारुद्रोऽथतन्मार्गमनंगमाही ॥ १५ ॥ वंशीधरोवेत्रवरेणगौपैःपुरश्चतासां
 विनिधायपादम् ॥ मह्यंकरादानधनायदानंदेहीतिगोपीनिजगादमार्गं ॥ १६ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ १७ ॥ वक्रस्त्वमेवासिसमास्थितः प
 थिगोपामैकैर्गौरसलम्पटोभृशम् ॥ मात्राचिपित्रासहकारयामोबलाद्भवंतंकिलकंसबन्धने ॥ १७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ १८ ॥ कंसंह
 निष्यामिमहोदृष्टंडं स बन्धवंशपथोगवांच ॥ एवंकरिष्यामियदोःपुरे बलान्नेष्येसदाहंगिरिराजभूमिः ॥ १८ ॥ श्रीनारदुवाच ॥
 इत्युक्तवाधिपात्राणिबालैर्नित्वापृथक्पृथक् ॥ भूपृष्ठेपथयामासानन्दनन्दनद्वन्द्वनः ॥ १९ ॥ अहोएपरंधृष्टानिर्भयेनद्वन्द्वनः ॥
 निरंकुशोभाषणीयेवनेवीरःपुरेऽबलः ॥ २० ॥ भुवामेहेशोदायेनन्दायचकिलाद्यवै ॥ एवंवदंत्यस्तागोप्यःसस्मिताःप्रययुर्गृहान् ॥ २१ ॥
 नीपपालाशपात्राण्कृत्वाद्रोणानिमाधवः ॥ जयासबलकैःसार्द्धंपिच्छलानिदधीनिच ॥ २२ ॥ द्रोणाकाराणिपत्राणिबभूवुःशाखिनांत
 दा ॥ तत्क्षेत्रंचमहपुण्यंद्रोणंनानमृपेश्वर ॥ २३ ॥ दधिदानंतत्रकृत्वापीत्वापत्रधृतं दधि ॥ नमस्कुर्यान्नरस्तस्यगोलोकान्नच्युतिर्भवेत् ॥
 ॥ २४ ॥ नेत्रेआच्छाद्यत्रैवलीनोभून्माधवोभैकैः ॥ तत्रतीर्थलौकिकंचजातम्पाप्रणानम् ॥ २५ ॥ कदम्बखण्डतीर्थचलिलशु

तंहरेःसदा ॥ तस्यदर्शनमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ॥ २६ ॥ यत्रवैराधयारासेशृंगारमण्डलम् ॥ तत्रगोवर्द्धनेजातस्थलशृंगारमण्डल
 म् ॥ २७ ॥ येनरूपेणकृष्णेनधृतोगोवर्द्धनोगिरिः ॥ तद्रूपविद्यतेतत्रनृपशृंगारमण्डलम् ॥ २८ ॥ अब्दाश्रुतुःसहस्राणितथाचाष्टौशता
 निच ॥ गतास्तत्रकलरादौक्षेत्रेशृंगारमण्डले ॥ २९ ॥ गिरिराजगुह्यामध्यात्सर्वेषांपश्यतांनृप ॥ स्वतःसिद्धंचतद्रूपहरेःप्रादुर्भविष्यति
 ॥ ३० ॥ श्रीनाथदेवदमनंतंविदुष्यंतिसज्जनाः ॥ गोवर्द्धनेगिरौराजन्सदालोकरोतियः ॥ ३१ ॥ येकरिष्यन्तिनेत्राभ्यांतस्यरूपस्यदर्श
 नम् ॥ तेकृतार्थाभविष्यन्तिमैथिलेन्द्रकलौजनाः ॥ ३२ ॥ जगन्नाथोरगनाथोद्गराकानाथएवच ॥ बद्रिनश्रुतुष्कोणेभारतस्थापिवर्तते ॥
 ॥ ३३ ॥ मध्यगोवर्द्धनस्यापिनाथेयंवर्ततेनृप ॥ पवित्रेभारतेवैषञ्चनाथाःसुरेश्वराः ॥ ३४ ॥ सद्धर्ममण्डपस्तंभाभार्तत्राणपराय
 णाः ॥ तेषांतुदर्शनंकृत्वानरोनारायणोभवेत् ॥ ३५ ॥ चतुर्णाभिविनाथानांकृत्वयात्रानरःसुधीः ॥ नपश्येदेवदमनंसनयात्राफलं
 लभेत् ॥ ३६ ॥ श्रीनाथदेवदमनंपश्येद्गोवर्द्धनेगिरौ ॥ चतुर्णाभिविनाथानांयात्रायाःफलमानुयात् ॥ ३७ ॥ एरावतस्यसुरभेःपाद
 चिन्हानियत्रवै ॥ तत्रनत्वानरःपापविकुण्ठयतिमैथिल ॥ ३८ ॥ हस्तचिन्हंपादचिन्हंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ दृष्ट्वानत्वानरःकश्चि
 त्साक्षात्कृष्णपदंव्रजेत् ॥ ३९ ॥ एतानिचतुर्थानिकुण्डाद्यायतनानिच ॥ अंगानिगिरिराजस्यकिम्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४० ॥
 इति श्रीमद्गर्गाचार्यसहितार्या श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजतीर्थवर्णनं नामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
 ॥ बहुलाश्ववाच ॥ ॥ केषुकेषुतदंगुषुकिंकिंतीर्थसमाश्रितम् ॥ वददेवमहाभागत्वम्परावरवित्तमः ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ य
 त्रयस्यप्रसिद्धिःस्यात्तदंगम्परमविदुः ॥ क्रमतोनास्त्यंगचयोगिरिराजस्यमैथिल ॥ २ ॥ यथासर्वगतंब्रह्मसर्वगानिचितस्यैवै ॥ विभूतेर्भा
 वतःशश्वत्तावक्ष्यामिमानद ॥ ३ ॥ शृंगारमण्डलस्याधोमुखंगोवर्द्धनस्यच ॥ यत्राब्रह्मदंभृतवान्भगवान्ब्रजवासिभिः ॥ ४ ॥ नेत्रे
 वैमानसोगंगानासाचन्द्रसरोवरः ॥ गोविन्दकुण्डोद्बिधौचिबुकं कृष्णकुण्डकः ॥ ५ ॥ राधाकुण्डस्तस्यजिह्वाकपोलौललितासरः ॥ गो
 पालकुण्डःकर्णौचकर्णौतःकुसुमाकरः ॥ ६ ॥ मौलिकिन्हाशिलातस्यललटविद्धिमैथिल ॥ शिरश्चित्रशिलातस्यश्रीवोवैवादनीशिला ॥ ७ ॥

कांडुकम्पाश्वेदेश्चौष्णीषं कटिरुच्यते ॥ द्रोणतीर्थं मृष्टिदेशैलौकिकं चोदरस्मृतम् ॥ ८ ॥ कदम्बखण्डमुरसिजीवः शृंगारमण्डल
 म् ॥ श्रीकृष्णपादचिन्हन्तुमनस्तस्य महात्मनः ॥ ९ ॥ हस्तचिन्हं तथा बुद्धिरैरावतपदंपदं ॥ सुरभेः पादचिन्हेषु पक्षौ तस्य महात्मनः ॥
 १० ॥ पुच्छकुण्डे तथा पुच्छवत्सकुण्डबलं स्मृतम् ॥ रुद्रकुण्डे तथा क्रोधः कामः शक्रसरोवरे ॥ ११ ॥ कुबेरतीर्थे चोद्योगं ब्रह्मतीर्थं प्रसन्न
 ताम् ॥ यमतीर्थे बह्वंकारं वदन्तीत्यपुराविदुः ॥ १२ ॥ एवमंगानिसर्वत्र गिरिराजस्य मैथिल ॥ कथितानि मया तुभ्यं सर्वपापहराणि च ॥
 १३ ॥ गिरिराजविभूतिचयः शृणोति नरोत्तमः ॥ सगच्छेद्धामपरमंगोलोकं योगिदुर्लभम् ॥ १४ ॥ समुत्थितो सैहारिवक्षसो गिरिगोवर्द्ध
 नो नाम गिरिन्द्राजराट् ॥ समागतो ह्यत्र पुलस्त्येजसाय दर्शनाज्जम्बुपुनर्न विद्यते ॥ १५ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां श्रगिरिराजखण्डे
 नारदबहुलाश्वंसावदे गिरिराजविभूतिवर्णनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
 ॥ बहुलाश्ववाच ॥ अहोगोवर्द्धनः साक्षाद्गिरिराजो हरिप्रियः ॥ तत्समानं नतीर्थं हि विद्यते भूतले दिवि ॥ १ ॥ कदावभूव श्रीकृष्ण
 वक्षसोयं गिरीश्वरः ॥ इतद्ब्रह्महाबुद्धेत्वं साक्षाद्भरिमानसः ॥ २ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ गोलोकोत्पत्तिवृत्तान्तं शृणुराजन्महाम
 ते ॥ चतुष्पदार्थदं नृणामाद्यलोलसमन्वितम् ॥ ३ ॥ अनादिरात्मा पुरुषो निर्गुणः प्रकृतेः परः ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्
 मुः ॥ ४ ॥ प्रत्यधामास्वयं ज्योतीरममाणो निरन्तरम् ॥ यत्र कालः कलयतामीश्वरो धाममानिनाम् ॥ ५ ॥ राजन्नप्रभवेभ्याय नमो
 श्रुणाः कुतः ॥ नविशंति क्वचिद्राजन्मनश्चितो मतिर्ब्रह्म ॥ ६ ॥ स्वधाग्निब्रह्मसाकारमिच्छया व्यरचीकरत् ॥ प्रथमं चामवच्छेपां वि
 श्वश्वेतो बृहद्रुपुः ॥ ७ ॥ तदुत्संगे महालोकगोलोको लोकवन्दितः ॥ यंप्राप्य भक्ति संयुक्तः पुनरावर्तते न हि ॥ ८ ॥ असंख्यब्रह्माण्डपते
 गोलोकाधिपतेः प्रभोः ॥ पुनः पादाब्जसंभूतांगान्निपथगामिनी ॥ ९ ॥ पुनर्वा मांसतस्तस्य कृष्णाभूत्सारीतां वरा ॥ रेजे शृंगारकुसुमैर्यथोष्णि
 क्मुद्रितानप ॥ १० ॥ श्रीरासमण्डलं दिव्यं हेमलसमन्वितम् ॥ नानाशृंगारपटलुल्फाभ्यां श्रीहरेः प्रभोः ॥ ११ ॥ सभाप्रांगणवीथीभि
 र्मंडपैः परिवेष्टितः ॥ वसन्तमाधुर्यधरः कूजत्कोकिलसंकुलः ॥ १२ ॥ मयूरैः पद्मैर्द्वय्यासः सरोभिः परिसेवितः ॥ जातो निकुंजेषां भ्यां

श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ १३ ॥ वृन्दावनंच जनुभ्यां राजन्सर्ववनेत्तमम् ॥ लीलासरोवरः साक्षाद्भूयः परमात्मनः ॥ १४ ॥
 कटिदेशात्स्वर्णभूमिर्दिव्यत्नाखचितप्रभा ॥ उदरो मेराजिभ्यो माधव्यो विस्तृतलताः ॥ १५ ॥ नानापक्षिगणैर्व्यासाध्वनद्भ्रमरभ्रूषिताः
 ॥ सुपुष्पफलभारैश्चनताः सत्कुलजाइव ॥ १६ ॥ श्रीनाभिंपंकजात्तस्य पंकजानि सहस्रशः ॥ सरः सुहरिलोकस्य तानि रजुरितस्ततः ॥
 ॥ १७ ॥ त्रिवलीप्रांततो वायुर्मन्दगम्यति शीतलः ॥ जनुदेशाच्छुभाजाता मथुराद्वारकापुरी ॥ १८ ॥ मुजाभ्यां श्रीहरेर्जताः श्रीद्रामा
 द्यष्टपार्षदाः ॥ नन्दाश्चमणिबंधाभ्यामुपनन्दाः कराग्रतः ॥ १९ ॥ श्रीकृष्णबाहुभ्यां सर्वेषु भानवः ॥ कृष्णरोमसमुद्भूताः सर्वैर्गो
 पगणानृप ॥ २० ॥ श्रीकृष्णमनसो गोवोषु धर्मधुरधराः ॥ बुद्धैर्वसगुल्मानि भूभुमिथे लङ्कर ॥ २१ ॥ तद्भ्रामांसात्समुद्भूतंगैरन्ते
 जः स्फुरत्यमम् ॥ लीलाश्रीभूश्च विरजातस्माज्जाताहरेः प्रियाः ॥ २२ ॥ लीलावती प्रिया तस्य तारांघातुविदुः परे ॥ श्रीराधाया भुजाभ्यां तु
 विशाखाललितासखी ॥ २३ ॥ सहचर्यस्तथा गोप्यो राधारो मोद्भवानृप ॥ एवं गोलोकरचर्चनं चकार मधुमुद्गनः ॥ २४ ॥ विधाय सर्वानि
 जलोकमित्थं श्रीराधया तत्र राजानम् ॥ असंख्यलोकण्डपतिः परात्मा परः परेशः परिपूर्णदेवः ॥ २५ ॥ तत्रैकदा सुन्दरसमण्डले
 स्फुरत्कण्ठपुरशब्दसंकुले ॥ सुच्छत्रमुक्त्वा फलद्रामजावृत्तस्रवद्बृहद्भिन्दुविराजितगणे ॥ २६ ॥ श्रीमालतीनां सुवितानजालतः स्वतः श्र
 वत्सन्मकरन्दगन्धिते ॥ मृदंगतालध्वनिवैष्णुनादिते सुकण्ठगीतादिमनोहरे परे ॥ २७ ॥ श्रीसुन्दरीरासरसे मनोरमे मध्यस्थितं कोटिमनो
 जमोहनम् ॥ जगाद राधापतिमूर्जया गिराकृत्वा कटाक्षरसदानकौशलम् ॥ २८ ॥ श्रीराधोवाच ॥ ॥ यदि रासे प्रसन्नोऽसि मम प्रेम्णा
 जगत्पते ॥ तदाहं प्रार्थनां त्वां तु करोमि मनसि स्थिताम् ॥ २९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इच्छां वरया मां ह्यया ते मनसि वर्तते ॥ नन्दे
 ययदियद्भ्रस्तु प्रेम्णा दास्यामि तन्प्रिये ॥ ३० ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥ ॥ वृन्दावने दिव्यनिकुण्डपाद्वैकृष्णा तटे रासरसाय योग्यम् ॥ रहः स्थ
 लंच कुरुतां मनोज्ञं मनोरथोयं मम देव देव ॥ ३१ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ तथास्तु चोक्त्वा भगवान् रहो योग्यं विचिन्तयन् ॥ स्वनेत्रपं
 कजाभ्यां तु हृदयं संददर्श ह ॥ ३२ ॥ तदैव कृष्णहृदयान्नोपीव्यूहस्य पश्यतः ॥ निर्गतसंजलं तेजोऽनुरागस्येव चांकुरम् ॥ ३३ ॥

पतिंतरासभूमौतद्भवधेपर्वताकृति ॥ रत्नधातुमयं दिव्यं सुनिर्झरदरीवृत्तम् ॥ ३४ ॥ कदंबकुलशोकलताजालमनोहरम् ॥ म
 न्दारकन्दवृन्दान्यसुपक्षिगणसंकुलम् ॥ ३५ ॥ क्षणमात्रेण वैदेहलक्ष्येन विस्तृतम् ॥ शतकोटियोजनानां लंबितं शेषवत्पुनः ॥ ३६ ॥
 ऊर्ध्वसमुन्नतं ज्ञातपंचाशत्कोटियोजनम् ॥ करीन्द्रवस्तिथं शश्वत्पंचाशत्कोटिविस्तृतम् ॥ ३७ ॥ कोटियोजनदीर्घगैः शृंगानां शतकैः स्फुर
 त् ॥ उच्चकैः स्वर्णकूलशैः प्रासादमिममैथिल ॥ ३८ ॥ गोवर्द्धनारथ्यतच्चाहुः शतशृंगतथापरे ॥ एवंभूततुतद्विपर्वित्तमनसोस्तुकम् ॥
 ॥ ३९ ॥ कोलाहलतदाजातेगोलोकेभयविबुहले ॥ वीक्ष्योत्थाय हरिः साक्षाद्धस्तेन श्रुतताडितम् ॥ ४० ॥ किं वद्वसेभोः प्रच्छिन्नलोकमा
 च्छाद्यतिष्ठसि ॥ किं वानचैवसितुंतच्छान्तिमकरोद्धरिः ॥ ४१ ॥ संवीक्ष्य तं गिरिवरं प्रसन्नाभवत्प्रिया ॥ तस्मिन् रुहः स्थले राजन्
 राजहरिणासह ॥ ४२ ॥ सोयंगिरिवरः साक्षाच्छीकृष्णेन प्रणोदितः ॥ सर्वतीर्थभयः श्यामो घनश्यामः सुराप्रयः ॥ ४३ ॥ भारतात्पयश्च
 मदिशि शाल्मलीद्वीपमध्यतः ॥ गोवर्धनो जन्मलेभेपत्न्यां द्रोणाचलस्य च ॥ ४४ ॥ पुलस्त्येन समानीतो भारते व्रजमंडले ॥ वैदेहेतस्य गमनं
 मया तुभ्यं पुरोदितम् ॥ ४५ ॥ यथापुरावर्धितुमुत्सुको यंतथापिधानं भवितामुवोवा ॥ विचिन्त्यशापं सुनिनापरे शोद्रोणात्मजयेतिददौ
 क्षयार्थम् ॥ ४६ ॥ इति श्रीमद्भूगर्गाचार्यसंहितायां श्रीगिरिराजवण्डेशीनारदबहुलश्वसंवादे श्रीगिरिराजोत्पत्तिवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरतीममितिहासम्पुरातनम् ॥ यस्य श्रवणमात्रेण महापापम्प्रणश्यति ॥ १ ॥ विजयो ब्राह्मणः कश्चि
 द्रौतमीतीवासकृत् ॥ आययौस्वमृणंते तु मथुराम्पापनाशिनीम् ॥ २ ॥ कृत्वा कार्यगृहं गच्छन् गोवर्द्धनतदीर्गतः ॥ वतुलंतत्र पाषाणंचै
 कं जग्राहमैथिल ॥ ३ ॥ शनैश्च नैर्वनदेशे निर्गतो व्रजमण्डलात् ॥ अत्रैव दर्शयामास राक्षसघोररूपिणम् ॥ ४ ॥ हृदये च सुखं यस्य त्रयः पा
 दसु जग्राह ॥ हस्तत्रयश्च स्थूलोष्ठौ नानासाहस्तसमुन्नता ॥ ५ ॥ सप्तहस्ता लज्जिवा कण्टकाभास्तदूरुहाः ॥ अरुणे अक्षिणी दीर्घदंता
 वक्राभयङ्कराः ॥ ६ ॥ तन्दृष्ट्वा ब्राह्मणो राजन्कंपितावयवोभृशम् ॥ तत्रास्थितो भूदृष्टितो न समर्थः पलायितुम् ॥ ७ ॥ राक्षसोद्युरं
 शब्दं कृत्वा चापि बुभुक्षितः ॥ आययौ संसुराजन् ब्राह्मणस्य स्थितस्य च ॥ ८ ॥ गिरिराजोद्भवेनासौ पापेन जघानतम् ॥ गिरिराजशि

लास्पशोत्थक्त्वासौराक्षसीतनुम् ॥ ९ ॥ पद्मपत्रविशालाक्षःश्यामसुन्दरविग्रहः ॥ वनमालीपीतवासामुकुटीशृणुण्डलान्वितः ॥ १० ॥
 वंशीधरोवेत्रहस्तःकामदेवइवापरः ॥ भूत्वाकृतान्जलिर्विप्रं प्रणानाममुहुर्मुहुः ॥ ११ ॥ सिद्धउवाच ॥ ११ ॥ धन्यस्त्वम्ब्राह्मणश्रेष्ठपुत्रा
 णपरायणः ॥ त्वयाविमोचितोहवैराक्षसत्वान्महामते ॥ १२ ॥ पाषाणस्पृशंमार्त्रेणकल्याणमेवभूवह ॥ नकोपिमांमोचयितुंसमर्थोहि
 त्वयाविना ॥ १३ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ विस्मितस्तववाक्येऽहनत्वांमोचयितुक्षमः ॥ पाषाणस्पृशनफलंनजानेवदमुव्रत ॥ १४ ॥
 ॥ सिद्धउवाच ॥ गिरिराजोहरेरूपंश्रीमात्तु गोवर्द्धनो गिरिः ॥ तस्यदर्शनमार्त्रेणरोयातिकृतार्थताम् ॥ १५ ॥ गन्धमादनयात्रायां
 यत्फलंभतेनरः ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यगिरिराजस्यदर्शने ॥ १६ ॥ पञ्चवर्षसहस्राणिकेदारेयत्तपःफलम् ॥ तत्रगोवर्द्धनेविप्रक्षणेन
 लभतेनरः ॥ १७ ॥ मलयाद्रौस्वर्णभारदानस्यापिचयत्फलम् ॥ तस्मात्कोटिगुणंपुण्यगिरिराजेहिमासिकम् ॥ १८ ॥ पर्वतेमङ्गल
 प्रस्थेयोद्बद्धमेदक्षिणाम् ॥ सयातिविष्णुसारूप्ययुक्तःपापशतैरपि ॥ १९ ॥ तत्पदंहिनरोयातिगिरिराजस्यदर्शनात् ॥ गिरिराजस
 म्पुण्यमन्यत्तीर्थनविद्यते ॥ २० ॥ ऋषभद्रौकूटकाद्रौकोलकाद्रौतथानरः ॥ सुवर्णशृंगयुक्तांगवांकोटीर्ददति यः ॥ २१ ॥ महा
 पुण्यलभेतसोपि विप्रान्संपूज्ययत्नतः ॥ तस्माच्छृणुणंपुण्यगिरौगोवर्द्धनेद्विज ॥ २२ ॥ ऋष्यमूकस्यसहस्रस्यथादेवगिरेः पुनः ॥ या
 त्रायांलभतेपुण्यंसमस्तायाभुवःफलम् ॥ २३ ॥ गिरिराजस्ययात्रायां तस्मात्कोटिगुणस्फलम् ॥ गिरिराजसमतीर्थनभूतंनभविष्यति ॥
 ॥ २४ ॥ श्रीशैलेदशवर्षाणिकुण्डेविद्याधरेनरः ॥ स्नानंकरोतिसुकृतीशतयज्ञफलंभेत् ॥ २५ ॥ गोवर्द्धनेपुच्छकुण्डेदिनेकरुना
 नकृन्नरः ॥ कोटियज्ञफलंसाक्षात्पुण्यमेतिनसंशयः ॥ २६ ॥ वेङ्कटाद्रौवारिधरेमहेन्द्रेविन्ध्यपर्वते ॥ यज्ञकृत्वाद्ब्रह्मधंभंनरोनाकपति
 भवेत् ॥ २७ ॥ गोवर्द्धनेस्मिन्योयज्ञकृत्वात्पुण्यदक्षिणाम् ॥ नाकेपदंसंविधायसविष्णोःपदमाब्रजेत् ॥ २८ ॥ चित्रकूटपयस्विन्यां
 श्रीरामनवमीदिने ॥ पारियात्रेत्तोयायांशैलस्यद्विजोत्तमः ॥ २९ ॥ कुकुभाद्रौचूर्णोयांनिलद्रौद्वादशीदिने ॥ इन्द्रकीलचसप्तम्यां
 स्नानंदांनतपःक्रियाः ॥ ३० ॥ तत्सर्वकोटिगुणितंभवतीत्यहिभारते ॥ गोवर्द्धनेतुतत्सर्वमन्तंजायतेद्विज ॥ ३१ ॥ गोदावर्यागुरौसिंहे

मायापुण्यातुंभुके ॥ पुष्करेपुष्यनक्षत्रेकुरुक्षेत्रेविग्रहे ॥ ३२ ॥ चन्द्रग्रहेतुकाश्यां वैफाल्युनेनेमिषे तथा ॥ एकादश्यांशूकरेचकार्ति
 क्यांगणसुक्तिदे ॥ ३३ ॥ जन्माष्टम्यांमघोःपुर्वाषाण्डवेद्वादशीदिने ॥ कार्तिक्याम्यपूर्णिमायान्तुवेटेश्वरमहावटे ॥ ३४ ॥ मकरकेप्र
 यागेतुबह्विष्मत्याहिवधृतौ ॥ अयोध्यासरयूतरेश्रीरामनवमीदिने ॥ ३५ ॥ एवशिवचतुर्दश्यावैजनाथशुभेने ॥ तथादशसोमवारंग
 द्वासागरसंगमे ॥ ३६ ॥ दशम्यासितुबन्धेश्रीरंगसप्तमीदिने ॥ एषुदानंतपःस्नानंजपदेवद्विजार्चनम् ॥ ३७ ॥ तत्सर्वकोटियुणितं
 भवतीहद्विजोत्तम ॥ ततुल्यमुण्यमाप्नोतिगिरौगोवर्द्धनेवरे ॥ ३८ ॥ गोविन्दकुण्डेविशुदेयःस्नातिकृष्णमानसः ॥ प्राप्नोतिकृष्णसारू
 ष्यमैथिलेन्द्रनसंशयः ॥ ३९ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ मानसीगंगयातुल्यनभंतिगिरौवरे ॥ ४० ॥ त्वयाविप्रकृतं
 साक्षाद्गिरिराजस्यदर्शनम् ॥ स्पर्शनंचततःस्नानंनत्वतोप्यधिकोभुवि ॥ ४१ ॥ नमन्यसेचन्मांपश्यमहापातकिनम्परम् ॥ गोवर्द्धनशि
 लरूपशौक्लृष्णसारूप्यतांगतम् ॥ ४२ ॥ इतिश्रीमद्गार्गाचार्यसं० श्रीगिरिराजखं० ना० ब० सं० गि० माहात्म्यव० दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वासिद्धवाक्यंब्राह्मणोविस्मयंगतः ॥ पुनःपप्रच्छंतराजन्गिरिराजप्रभाषवित् ॥ १ ॥ ब्राह्मणउ
 वाच ॥ ॥ पुराजन्मनिकस्त्वभोस्त्वयाकिंकलुषंकृतम् ॥ सर्ववदमहाभागत्वंसाक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥ २ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ पुरा
 जन्मनैवैश्योहंधनवैश्यसुतोमहान् ॥ आबाल्याद्द्यूतनिरतोविटगोष्ठीविशारदः ॥ ३ ॥ वेदशरतःकुर्वागौहंमदिरामदुर्वहलः ॥ मा
 त्रापित्राभार्यथापिभस्तिहंसदाद्विज ॥ ४ ॥ एकद्रातुमयाविप्रपितरौगरदानतः ॥ मारितौचतथाभार्याखड्गेनपथिमारिता ॥ ५ ॥ गृ
 हीत्वातद्धनंसर्वैश्ययासहितःखलः ॥ दक्षिणाशांचगतवाद्दस्युकर्मोतिनिर्दयः ॥ ६ ॥ एकद्रातुमयावेदश्यानिःक्षिप्तह्यंधकूपके ॥ द
 स्युनहिमयापाशैमारिताःशतशोनराः ॥ ७ ॥ धनलोभेनभोविप्रब्रह्महत्याशातंकृतम् ॥ क्षत्रहत्यावैश्यहत्याःशूद्रहत्याःसहस्रशः ॥
 ॥ ८ ॥ एकद्रामांसमानेतुमृगाचहंतुंवनगतम् ॥ सर्पैर्दशतपदास्पृष्टुष्टुष्टुमांनिधनंगतम् ॥ ९ ॥ संताडयमुद्गैर्यमदूताभयं
 कराः ॥ बहुमानंरंकनिन्युर्महापातकिनंखलम् ॥ १० ॥ मन्वन्तरंतुपतितःकुंभोपाकेमहाखले ॥ कल्पैकंतसप्तसुमौचमहादुःखंगतः

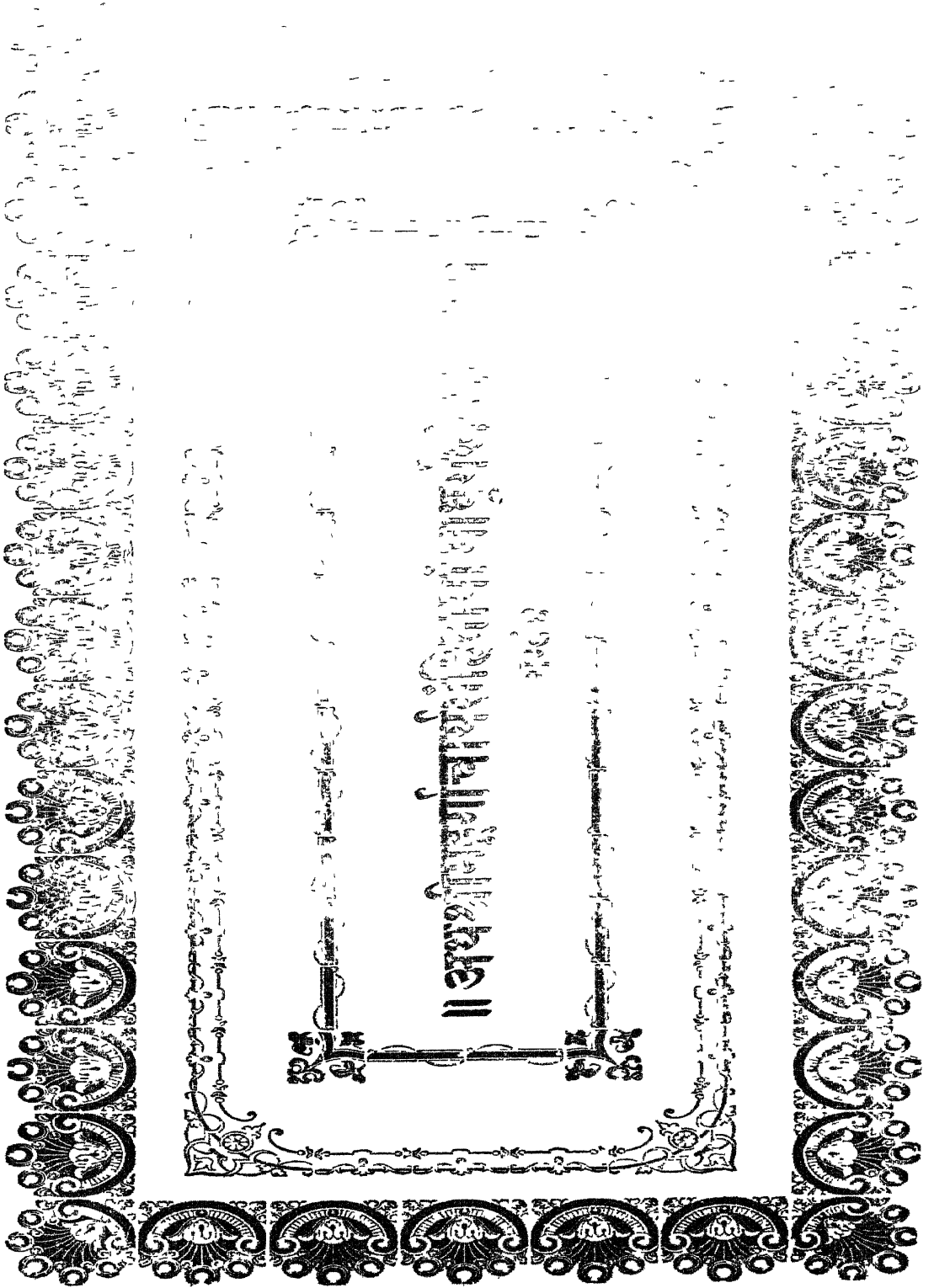
खलः ॥ ११ ॥ चतुराशीतिलक्षणानरकाणाम्पृथक्पृथक् ॥ वर्षर्षनिपतितोनिर्गतोहयमेच्छया ॥ १२ ॥ ततस्तुभारतेवर्षेप्रप्रतिहंक
 र्मवासनाम् ॥ दशवारंस्तु करोहंव्याघ्रोहंशतजन्मसु ॥ १३ ॥ उद्ग्रेहंजन्मशतकंमहिषःशतजन्मसु ॥ सपौहंजन्मसाहस्रमारितोदुष्टमान
 वैः ॥ १४ ॥ एववर्षायुततितुनिर्जलेविपिनद्विज ॥ राक्षसश्चेदशोजतोविकारालोमहाखलः ॥ १५ ॥ कस्यशूद्रस्यदेहवैसमारुह्यब्रजंग
 तः ॥ वृन्दावनस्थनिकटेयमुनानिकटाच्छुभात् ॥ १६ ॥ समुत्थितायष्टिहस्ताःश्यामलाःकृष्णपार्षदाः ॥ तैस्ताडितोथर्षितोह्रजभू
 म्पलयितः ॥ १७ ॥ बुभुक्षितोबहुदिनेस्त्वाखादितुमिहागतः ॥ तावत्पयताडितोहंगिरिराजामनामुने ॥ १८ ॥ श्रीकृष्णकृपया
 साक्षात्कल्याणमेवभूवह ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एवंप्रवदतस्तस्यगोलोकाच्चमहारथः ॥ १९ ॥ सहस्रादित्यसंकाशोहययुतसमन्वि
 तः ॥ २० ॥ सहस्रचक्रवनिभृल्लक्षपार्षदमण्डितः ॥ मंजरीकिकिणोजालीमनोयायीसमागतः ॥ २१ ॥ पश्यतस्तस्यविप्रस्यतमाने
 तुषिदेहराट् ॥ तमागंतरंधिव्येनेमर्तुविप्रनिजरो ॥ २२ ॥ ततःसमारुह्यरथंसिद्धोविरंजयन्मैथिलमण्डलंदिशाम् ॥ श्रीकृष्णलोकं
 प्रययौपरत्परंनिकुंजलीलालितंमनोहरम् ॥ २३ ॥ विप्रोपितस्मात्पुनरागतोगिरिगोवर्द्धनसर्वगिरिन्द्रदैवतम् ॥ प्रदक्षिणोक्त्यपुनःप्रण
 म्यंतयौगृहंमैथिलतत्प्रभाववित् ॥ २४ ॥ इदमयातेकथितंप्रचण्डंमुक्तिदंश्रीगिरिराजखण्डम् ॥ श्रुत्वाजनःपापपरोपिचण्डंस्वप्नेनप
 इयद्यममुग्रदण्डम् ॥ २५ ॥ यःशृणोतिगिरिराजयज्ञस्यंगोपराजनकेलिरहस्यम् ॥ देवराजइवसोत्रसमेतिनन्दराजइवशान्तिममुत्र ॥
 ॥ २६ ॥ ॥ इतिश्रीमहर्गाचार्यसंहितायांश्रीगिरिराजखण्डेश्रीनारदबहुलइवसंवादे श्रीगिरिराजप्रभावप्रस्तावर्षनेसिद्धमोक्षनामै
 कादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ श्रीराधाकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ इतिगिरिराजखण्डःस्तुतोयःसमाप्तः ॥ ॥

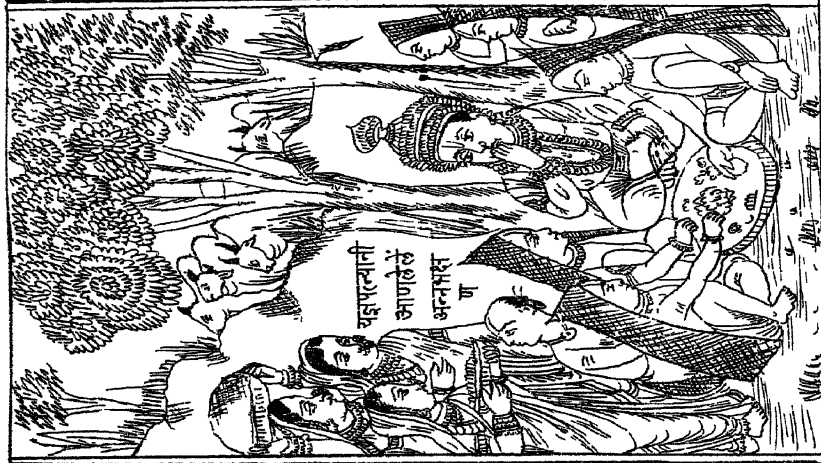
इति श्रीगर्गसंहितायां तृतीयो गिरिराजखण्डः सम्पूर्णः ॥ ३ ॥

॥ अथ श्रीनिवृत्तान्तःश्रुतिः ॥

३३३

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ अतसीकुमुमोपेयकांतिर्यमुनाकूलकदम्बमध्ववती ॥ नवगोपघृविलासशालीव
 नमालीवितनोतुमंगलानि ॥ १ ॥ परिकारकृतपीतपटंहंरिशिखिकिरिटनतीकृतकंधरं ॥ लकुटवेणुकंचलकुण्डलपटुतरंनद्येपधंभजे
 ॥ २ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ श्रुतिरूपाद्योगोप्योभूतपूर्वावरान्मुने ॥ कथंश्रीकृष्णचन्द्रेणजाताःपूर्णमनोरथाः ॥ ३ ॥ गोपाल
 कृष्णचरितंपवित्रप्रसाद्धृतम् ॥ एतद्ददमहाबुद्धेत्वम्परवरवित्तमः ॥ ४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रुतिरूपाश्रयगोप्योगोपानसु
 कुलेव्रजे ॥ लेभिरजन्मवैदेहशेषशायिवराच्छुतात् ॥ ५ ॥ कमनीयंनन्दसूनुवंक्षियवृन्दान्वेनेचताः ॥ वृन्दान्वेनेइवरावृन्दंभेजिरतद्देच्छ
 या ॥ ६ ॥ वृन्दादाद्वरादाशुप्रसन्नोभगवान्हरिः ॥ नित्यतासांगृहेयातिरासार्थभक्तवत्सलः ॥ ७ ॥ एकदत्तुनिशीथिन्याव्यतीतेप्रहर
 द्ये ॥ रासार्थभगवान्कृष्णःप्राप्तवांस्तद्गृहेनृप ॥ ८ ॥ तदाउत्कंठितागोप्यःकृत्वातत्पूजनम्परम् ॥ पप्रच्छुःपरयाभक्त्यागिरामधुरया
 प्रभुं ॥ ९ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ कथंनचागतःशीघ्रंनोगृहान्वृजिनर्दनं ॥ उत्कंठितानांगोपीनात्वाथियचन्द्रेचकोरोवत् ॥ १० ॥ श्रीभग
 वानुवाच ॥ योयस्यचित्तेवसतिनसदूरेकदाचन ॥ खसूर्यकमलभूमौदृष्टेदंशुटतिप्रियाः ॥ ११ ॥ भाण्डोरेमेगुरुःसाक्षाद्दुर्वासाभग
 वान्मुनिः ॥ आगतोद्यप्रियास्तस्यसेवार्थगतवानहम् ॥ १२ ॥ गुरुर्ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवोमहेश्वरः ॥ गुरुःसाक्षात्परम्ब्रह्मतस्मैश्रीगुरवेनमः
 ॥ १३ ॥ अज्ञानतिमिरांधस्यज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुमीलितंयेनतस्मैश्रीगुरवेनमः ॥ १४ ॥ स्वगुरुमाविजानीयान्नावमन्येतक
 षिंचित् ॥ नमस्त्यंबुद्ध्यासेवतसर्वदेवमयोगुरुः ॥ १५ ॥ तस्मात्तत्पूजनंकृत्वातत्वात्स्यादुपकजम् ॥ आगतोहंखिलेबनभवतीनांगृहान्
 प्रियाः ॥ १६ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रुत्वात्परमंवाक्यंगोप्यःसर्वास्तुविस्मिताः ॥ कृतांजलिपुटाल्जुःश्रीकृष्णंनम्रकंधराः ॥
 ॥ १७ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ परिपूर्णतमस्यापिदुर्वासास्तेगुरुःस्मृतः ॥ अहोतदर्शनंकर्तुमनेनश्रीद्वयप्रभो ॥ १८ ॥ अद्यदेवनिशीथि
 न्याव्यतीतिप्रहरद्वये ॥ कथंतदर्शनंभूयाइस्माकम्परमेश्वर ॥ १९ ॥ तथामध्येदीर्घेनदीयसुनाप्रतिबन्धिका ॥ कथंतत्तरणनावमृतेदेव
 भविष्यति ॥ २० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अवश्यमेवगंतव्यंभवतीभिर्द्युप्रियाः ॥ यमुनामेत्यचैतद्देवस्तव्यंमार्गहेतवे ॥ २१ ॥

र्यादकृष्णोवालयतिःसर्वदोषविर्षजितः ॥ तर्हिनेद्वेहिमागर्वैकालिन्दिसरितावरे ॥ २२ ॥ इत्युक्तेवचनेकृष्णामार्गवोदास्यतिस्वतः ॥ सु
 खेनतेनव्रजतयुग्यंसर्वाव्रजगंगाः ॥ २३ ॥ श्रीनारददुषवाच ॥ इतिश्रुत्वाथतद्वाक्यंपात्रेद्विव्रजगंगाः ॥ षट्पंचाशत्तमाचभोगान्नी
 त्वासर्वाःपृथक्पृथक् ॥ २४ ॥ यमुनामेत्यहर्द्युक्तंजगुरानतकंधराः ॥ सद्यःकृष्णाद्दोमार्गोपीभ्योमथिलेद्वर ॥ २५ ॥ तेनगोप्यग
 ताःसर्वाभाण्डीरंचरतिविस्मिताः ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यमुनिदुर्वासंघताः ॥ २६ ॥ नत्वातदर्शनचक्रुःपुरोधृत्वाशनम्बहु ॥ मपूर्वचापिमे
 पूर्वमन्नभोन्ध्यंत्ययमुने ॥ २७ ॥ एवंपिदमानानंगोपीनांभक्तिलक्षणम् ॥ विज्ञायमुनिशार्दूलःप्रोवाचविमलंबचः ॥ २८ ॥ मुनि
 रुवाच ॥ गोप्यःपरमहसोहंगतकृत्योहिनिष्क्रियः ॥ तस्मान्मुखेमेदातव्यस्वंचाप्यशनकरैः ॥ २९ ॥ श्रीनारददुषवाच ॥ एवं
 विदुरितेनमुखेगोप्योतिर्हर्षिताः ॥ षट्पंचाशत्तमान्भोगान्स्वान्भोगान्स्वान्स्वाःसमाक्षिपन् ॥ ३० ॥ क्षिपतीनांचगोपीनांपश्यतीनांमुनीश्व
 रः ॥ जवासकोद्विशोभारान्भोगान्स्वान्क्षुधातुरः ॥ ३१ ॥ विस्मितानांचगोपीनांपश्यतीनाम्परस्परम् ॥ इत्थंशून्यानिपात्राणिवभू
 वुर्नृपसत्तम ॥ ३२ ॥ अथगोप्योमुनिशांतंनत्वात्तम्भक्तवत्सलम् ॥ विस्मिताःप्रणताःश्राहुःसर्वाःपूर्णमनोरथाः ॥ ३३ ॥ गोप्यञ्जुः ॥
 मुनेरागमनात्पूर्वकृष्णोक्तवचसानदीम् ॥ तीर्त्वांगतास्त्वत्समीपंदर्शनार्थंशुभेच्छया ॥ ३४ ॥ इतःकथंगमिष्यामःसन्देहोयंमहानभूत्
 ॥ तद्द्विधेहिनमस्तुभ्येनपंथालमुभवेत् ॥ ३५ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ सुखेनातःप्रगन्तव्यंभवतीभिर्येदास्वतः ॥ यमुनामेत्यचैतद्दे
 वक्तव्यंमार्गहेतवे ॥ ३६ ॥ यदिदूर्वासंपीत्वादुर्वासाःकेवलक्षितौ ॥ व्रतीनिरस्त्रानिर्वारिवर्ततेतृथिवीतले ॥ ३७ ॥ तौहोत्रेदेहिमागर्वे
 कालिन्दिसरितावरे ॥ इत्युक्तेवचनेकृष्णामार्गवोदास्यतिस्वतः ॥ ३८ ॥ श्रीनारददुषवाच ॥ इतिश्रुत्वावचोगोप्येनत्वान्तंमुनिपुंग
 वम् ॥ यमुनामेत्यमुद्युक्तंचोक्त्वातीर्त्वादिनद्वीप ॥ ३९ ॥ श्रीकृष्णपाद्वर्षमाजमुर्विस्मितामंगलायनाः ॥ अथरासेगोपवध्वःसन्देहंमानसो
 स्थितम् ॥ ४० ॥ परञ्छुःश्रीहर्षिर्वीक्ष्यरहःपूर्णमनोरथाः ॥ गोप्यञ्जुः ॥ दुर्वाससोदर्शनभोःकृतमस्माभिरग्रतः ॥ ४१ ॥ युवयोर्वा
 क्यतश्चात्रसन्देहोयंप्रजायते ॥ यथागुरुस्तथाशिष्यामृषावादीनसंशयः ॥ ४२ ॥ जार च्मुक्तिःपीपीनारसिकेह्वाल्यतःप्रभो ॥ क

शंखालयतिस्त्ववैषदतादृजिनादन ॥ ४३ ॥ कथं दूर्वारसंपीत्वादुर्वासावहुभुङ्क्षुनिः ॥ नोजातएषसन्देहः पश्यतीनां ब्रजेश्वर ॥ ४४ ॥
 ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ निर्ममो निरहंकारः समानः सर्वगः परः ॥ सदा वैषम्यराहितो निर्गुणो हं न संशयः ॥ ४५ ॥ तथापि भक्तान् भजतो भ
 जेहैवैयथा तथा ॥ तथैव साधुर्ज्ञानी वैषम्यरहितः सदा ॥ ४६ ॥ न बुद्धिभेदं जनयेद्भूतानां क्रमसंगिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः
 समाचरन् ॥ ४७ ॥ यस्य सर्वे समारंभाः कामसकलवर्जिताः ॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्मणस्तमाहुः पंडितं बुधाः ॥ ४८ ॥ निराशीर्यति चित्तात्मा
 त्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ शरीरं केवलं कर्म कुर्वन्नात्रात्तं किलिषम् ॥ ४९ ॥ न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ॥ तत्स्वयं योगसंनिद्धः कले
 नात्मानि विन्दति ॥ ५० ॥ ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगंत्यक्तवाकरोति यः ॥ लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥ ५१ ॥ तस्मान्मुनिस्तु दुर्वा
 सावहुमुक्त्वाद्धिते रतः ॥ न तस्य भोजने च्छास्यादूर्वारसमितज्ञानः ॥ ५२ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ इति श्रुत्वा वचो गोप्यः सर्वास्ता
 इच्छन्प्रसशयाः ॥ श्रुतिरूपज्ञानमय्योवभूवुर्भैथिलेश्वर ॥ ५३ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाइवसंवादे श्रुति
 रूपोपाख्यानं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥

॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ गोपीनामृषिरूपेण माख्यानं शृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरमुण्डुष्णभक्तिविवर्धनम् ॥ १ ॥ वंगेषु मंगलानामगो
 पआसीन्महामनाः ॥ लक्ष्मीवान् श्रुतसम्पन्नो नवलक्षणवान्पतिः ॥ २ ॥ भार्याः पंचसहस्राणि वभूवुस्तस्यमैथिल ॥ कदाचिद्वैवयोगेन यमं
 सर्वक्षयं गतम् ॥ ३ ॥ चौरैर्नीतास्तस्य गावः काश्चिद्राज्ञाहता बलात् ॥ एवैदन्ये च संप्राप्ते दुःखितो मंगलोऽभवत् ॥ ४ ॥ तदा श्रीशरामस्य व
 रादण्डकारण्यवासिनः ॥ ऋषयः स्त्रीत्वमापन्ना वभूवुस्तस्य कन्यकाः ॥ ५ ॥ दृष्ट्वा कन्यासमूहं स दुःखी गोपोथमंगलः ॥ उवाचैदन्युः स्वा
 दृग्भाधिब्याधिसमाकुलः ॥ ६ ॥ मंगल उवाच ॥ ॥ किं करोमि क्व गच्छामि को मे दुःखं व्यपोहति ॥ श्रीर्नभूतिर्न भिजनो न बलं मे स्ति
 साम्प्रतं ॥ ७ ॥ धनं विना कथंचासां विवाहो भविष्यति ॥ भोजने यत्र संदेहो धनाशातत्र कीदृशी ॥ ८ ॥ सतिदन्ये कन्यकाः स्युः का कता
 लीयवद्देहे ॥ तस्मात्कस्यापि राज्ञस्तु धनिनो बलिनस्त्वहम् ॥ दास्याम्येताः कन्यकाश्च कन्यानां सौख्यहेतवे ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनारद उवा

शुभेन कर्मणान्यायादिवैशेषिकतत्त्ववित्तैः ॥ यत्प्राप्यते तच्च पदं विदेहरासं प्राप्यते केवलमक्तिभावतः ॥ १४ ॥ भक्त्यैव इत्योहरिरा
 दिदेवः सदा प्रमाणं किल चात्र गोप्यः ॥ सार्वत्र्ययोगं न कृतं कदापि प्रमृण्वै यस्य प्रकृतिगताः स्युः ॥ १ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहिता
 यां श्रीमार्घ्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कौशलोपः ख्यानं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अयाध्यावासिनीनां तु गोपीनां वर्णनं शृणु ॥ चतुष्पदार्थदंसाक्षात्कृष्णप्रातिकरम्परम् १ ॥ सिन्धुदेशेषु नगरीनां
 म्पकानाममैथिल ॥ बभूवतस्यां विमलो राजार्धमपरायणः ॥ २ ॥ कुबेर इव कोशाढयो मनस्वी मृगराडिव ॥ विष्णुभक्तः प्रशान्तात्मा
 प्रहाइव मूर्तिमान् ॥ ३ ॥ भार्याणां षट्सहस्राणि च भूवृत्तस्य भूपतेः ॥ रूपवत्यः कंजनेत्रांघ्यात्वंताः समागताः ॥ ४ ॥ अपत्यं
 केन पुण्येन भूयान्येन भृशं नृप ॥ एवं चिन्तयतस्तस्य बहवो वत्सरागताः ॥ ५ ॥ एकदा याज्ञवल्क्यस्तु मुनीन्द्रस्तमुपागतः ॥ तं त्वा
 भ्यर्च्य विधिवन्नृपस्तत्संमुखे स्थितः ॥ ६ ॥ चिंताकुलं नृपं वीक्ष्य याज्ञवल्क्यो महासुनिः ॥ सर्वज्ञः सर्वविच्छांतः प्रत्युवाच नृपोत्तमम्
 ॥ ७ ॥ याज्ञवल्क्य उवाच ॥ राजन् कुरु शोसिकस्मात्त्वं कांचिं ताते हृदि स्थिता ॥ सप्तस्वंगेषु कुशलं दृश्यते सांप्रतंतव ॥ ८ ॥ विम
 ल उवाच ॥ ब्रह्मंस्त्वं किं न जानासि तपसा दिव्यचक्षुषा ॥ तथाप्यहं वदित्वा मिभवतो वाक्यगौरवात् ॥ ९ ॥ अनपत्ये नहुः खेन व्यस्तो
 ऽहं मुनि स तम ॥ किं करोमि तपोदानं वदयेन भवेत्प्रजा ॥ १० ॥ नारद उवाच ॥ इति श्रुत्वा याज्ञवल्क्यो ध्यानस्तिमितलोचनः ॥
 दीर्घदृष्ट्यैः सुनिःश्रेष्ठो भूतं भव्यं विचिंतयन् ॥ ११ ॥ याज्ञवल्क्य उवाच ॥ अस्मिन् जन्मनि राजेन्द्र पुत्रो नैव च नैव च ॥ पुत्र्यस्त
 व भविष्यति कोटिशानृपस तम ॥ १२ ॥ राजोवाच ॥ पुत्रं विना पूर्वं क्रणान्न कोपि प्रमुच्यते भूमितले मुनीन्द्र ॥ सदा ह्यपुत्रस्य गृहं वृथा
 स्यात्परं विहासुत्रसुखं न किंचित् ॥ १३ ॥ याज्ञवल्क्य उवाच ॥ माखेदं कुरु राजेन्द्र पुत्र्यो देयास्तस्य याखलु ॥ श्रीकृष्णाय भविष्या
 य परं दयादिकैः सह ॥ १४ ॥ तेनैव कर्मणा त्वैव देवैर्षिपितृणां मृणात् ॥ विमुक्तो नृपशाहू ल परं मोक्षमवाप्स्यसि ॥ १५ ॥ श्रीनारद
 उवाच ॥ तदातिर्घर्षितो राजा श्रुत्वा वाक्यं महासुनेः ॥ पुनः प्रच्छसं देहं याज्ञवल्क्यं महासुनिम् ॥ १६ ॥ राजोवाच ॥ कस्मिन्

नकुलेकुत्रदेशे भविष्यः श्रीहरिः स्वयम् ॥ कीदृशपञ्चकिंवाणवैश्वकृतिभिर्गतेः ॥ १७ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥ द्वापरस्ययुगस्या
 स्यतवराल्यान्महासुज ॥ अवशेषवर्षशततथापंचदशेनृप ॥ १८ ॥ तस्मिन्वर्षेयदुकुलेमथुरायांयोः पुरे ॥ भाद्रेबुधेकृष्णक्षेधात्
 क्षेहर्षेवृषे ॥ १९ ॥ ॥ बवेष्टम्यामर्द्धरात्रेनक्षत्रेशमहोदये ॥ अंधकारावृतेकालेदेवक्याशौरिमान्दरे ॥ २० ॥ भविष्यतिहरिः साक्षाद्
 ण्यामच्येऽश्विनत् ॥ श्रीवत्सांकोपनश्यामोवनमाल्यतिसुन्दरः ॥ २१ ॥ पीतांबरःपद्मनेत्रोभविष्यतिचतुर्भुजः ॥ तस्मैदेयात्वयकन्याआयुस्ते
 स्तिनसंशयः ॥ २२ ॥ इति श्रीमद्भृगुचर्यसंहितायां श्रीभृगुर्वषण्डेनारदबहुलश्वसंवादेऽयोध्यापुरवासिस्युपाख्यानानामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ १ ॥ एवमुक्त्वागतेसाक्षाद्याज्ञवल्क्येमहासुनौ ॥ अतीवहर्षमाण्णोविमलश्रंपकापतिः ॥ १ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यः
 श्रीरामस्यवराचयाः ॥ बभूवुस्तस्यभार्यासुताः सर्वाः कन्यकाः शुभाः ॥ २ ॥ विवाहयोग्यास्तादृङ्घ्नचिन्तयश्रंपकापतिः ॥ याज्ञव
 ल्क्यवचः स्मृत्वाद्भूतमाहर्षेश्वरः ॥ ३ ॥ विमलउवाच ॥ ४ ॥ मथुरांगच्छद्भूतत्वगत्वाशौरिगृहभुम् ॥ दर्शनीयस्त्वयापुत्रोवसुदेव
 स्यसुन्दरः ॥ ४ ॥ श्रीवत्सांकोपनश्यामोवनमालीचतुर्भुजः ॥ यदिस्यात्तर्हिदास्यामितस्मैसर्वस्तुकन्यकाः ॥ ५ ॥ नारदउवाच ॥
 ॥ इतिवाक्यंततः श्रुत्वाद्भूतोसौमथुरांगतः ॥ पप्रच्छसर्वाभिप्रायंमथुरांश्रमहाजनान् ॥ ६ ॥ तद्भाषयंमथुराः श्रुत्वाकंसभीताः सु
 बुद्ध्यः ॥ रहसिप्राहुरंतदूतं कर्णं तं मंद्वाग्यथा ॥ ७ ॥ ॥ मथुराज्जुः ॥ १ ॥ वसुदेवस्ययेपुत्राः कंसेनबहवोहताः ॥ एकावशिष्टा
 वरजाकन्यासापिदिवंगता ॥ ८ ॥ वसुदेवोस्तिचात्रैष्वपुत्रोदीनमानसः ॥ इदंनकथनीयंहत्वयाकंसभयपुरे ॥ ९ ॥ शौरिसन्तान
 वार्तायैवक्तिचेन्मथुरापुरे ॥ तंदृढयतिकंससौशौष्यमशिशोरिपुः ॥ १० ॥ नारदउवाच ॥ ११ ॥ जनवाक्यंततः श्रुत्वाद्भूतोवैचम्पका
 पुरीम् ॥ गत्वाथकथयामासराज्ञेकारणमद्भुतम् ॥ ११ ॥ दूतउवाच ॥ १२ ॥ मथुरायामस्तिशौरिरनपत्योऽतिदीनवत् ॥ तत्पुत्रास्तु
 पुराजाताः कंसेनिहताः श्रुतम् ॥ १२ ॥ एकावशिष्टाकन्यापिखंगताकंसहस्ततः ॥ एवंश्रुत्वायदुपुराग्निर्गतोहंशनैः शनैः ॥ १३ ॥
 चरन्तुंदावनेरस्येकालिन्दीनिकटेऽशुभे ॥ अकस्माच्छतिकावृन्देष्टः कश्चिच्छशुर्मया ॥ १४ ॥ तल्लक्षणसमोराजन्गोगोपगणमध्यतः

श्रीवत्साकोचनश्यामोवनमाल्यतिसुन्दरः ॥ १५ ॥ द्विभुजोपसूदुश्चपरंत्वेतद्विलक्षणम् ॥ त्वयाचतुर्भुजश्चोक्तोवसुदेवात्पञ्जोहरिः ॥
 १६ ॥ किं कर्तव्यं वदतुपुनिवाक्यं मृगानिह ॥ यत्रयत्रयथेच्छते तत्रमां प्रियप्रभो ॥ १७ ॥ नारद उवाच ॥ इति चिन्तयतस्त
 स्यविस्मितस्य नृपस्य च ॥ गजाब्धयासिन्धुदेशान् जेतुं भीष्मः समागतः ॥ १८ ॥ तमूज्यविमलो राजा दत्वा तस्मै वल्लिबहु ॥ पप्र
 च्छसर्वाभिप्रायं भीष्मधर्मभृतावरम् ॥ १९ ॥ ॥ विमल उवाच ॥ याज्ञवल्क्येन पूर्वोक्तो मथुराया हरिः स्वयम् ॥ वसुदेवस्य देवक्यां
 भविष्यति न संशयः ॥ २० ॥ नजातो वसुदेवस्य स काशो बहुरिः परः ॥ ऋषिवाक्यं मृगपानस्य तस्मै दास्यामि कन्यकाः ॥ २१ ॥ महा
 भागवतः साक्षात्त्वं परावरवित्तमः ॥ जितेन्द्रियो बाल्यभावाद्द्वारोधन्वी विसूतमः ॥ २२ ॥ एतद्द्रुमहबुद्धे किं कर्तव्यं मया तत्र वै ॥ नार
 द उवाच ॥ विमलम्प्राह गंगो यो महाभागवतः कविः ॥ २३ ॥ दिव्यदृक्धर्मतत्त्वज्ञः श्रीकृष्णस्य प्रभाववित् ॥ २४ ॥ भीष्म उवा
 च ॥ हे राजन् गुप्तमाल्यान्वेदव्यासमुखाच्छ्रुतम् ॥ सर्वपापहरस्पुण्यशृणु हृषिविबर्द्धनम् ॥ २५ ॥ देवानां रक्षणार्थायैदृत्यानां हि
 वधाय च ॥ वसुदेवगृहे जातः परिपूर्णतमो हरिः ॥ २६ ॥ अर्धरात्रे कसमया त्वान्निवाशौ रिक्षतं त्वरम् ॥ गत्वा च गोकुले पुत्रनिधाय शयनेनृप ॥
 २७ ॥ यशोदानन्दयोः पुत्रीमायां नीत्वा पुरं यौ ॥ ववृधे गोकुले कृष्णो गुप्तो ज्ञातो न कर्तृभिः ॥ २८ ॥ सोढवंपृच्छकारण्ये हरिगौपाल
 वेपथृक् ॥ एकादशसमास्तत्र गूढावा संकरिष्यति ॥ दैत्यं कंघातयित्वा प्रकटः समविष्यति ॥ २९ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यः श्रीरामस्य व
 राच्यथाः ॥ ताः सर्वास्तव भार्यासु बभूवुः कन्यकाः शुभाः ॥ ३० ॥ गूढाय देवदेवाय देयाः कन्यास्त्वया खलु ॥ न विलम्बः क्वचित् कार्यो देहः
 कालवशो ह्ययम् ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वा तथा गते भीष्मे सर्वज्ञे हस्तिनापुरम् ॥ दूतं स्वंप्रेषयामास विमलोनन्दसूतवे ॥ ३२ ॥ इति श्रीमद्भ
 गीचर्यसंहितायां श्रीमार्जुनखण्डे नारदबहुलश्वसंवादे अयोध्यापुरवासिन्युपाख्यानां नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथ दूतः सिन्धुदेशान्माथुरान्पुनरागतः ॥ चारुदंदावने कृष्णातीरे कृष्णं ददर्श ह ॥ १ ॥ कृष्णं प्रणम्य रहसि कृ
 तां बलिपुटः शनैः ॥ प्रदक्षिणो कृत्य दूतो विमलोक्तमुवाच सः ॥ २ ॥ ॥ दूत उवाच ॥ स्वयम्परं ब्रह्म परः परेशः परैरदृश्यः परिपूर्णदे

वः ॥ यः पुण्यसर्वैः सततं हिदूरे तस्मै नमः सज्जनगोचराय ॥ ३ ॥ गोविप्रदेवश्रुतिसाधुधर्मस्यार्थमद्यैवयदोः कुलेजः ॥ जातोसिं कसादिव
 धाययोसौ तस्मै नमो नंतगुणार्णवाय ॥ ४ ॥ अहोपरं भाग्यमलंब्रजौ कसांधन्यकुलं नदपरस्यतेपितुः ॥ धन्यो ब्रजो धन्यमरण्यमेतद्वै त्रैवसा
 क्षात्रकटः परो हरिः ॥ ५ ॥ यद्राधिकसुन्दरकण्ठरत्नं यद्गोपिकाजीवनमूलरूपम् ॥ तदेवमन्नेत्रपथिप्रजातं कवण्यभोग्यमतः स्वकीय
 म् ॥ ६ ॥ गुप्तो ब्रजगोपमिवेण चासि कस्तूरिकामोदइवप्रसिद्धः ॥ यशश्च ते निर्मलमाशुक्ली करोति सर्वत्र गतां त्रिलोकीम् ॥ ७ ॥ जाना
 सि सर्वजनचैत्यभाक्शेत्रज्ञ आत्मा कृतिवृद्धसाक्षी ॥ तथापि वक्ष्ये नृपवाक्यमुक्तं परं हरस्यं हरसि स्वधर्मम् ॥ ८ ॥ यासिन्धुदेशे गुप्तपुरे प्रसिद्धा
 श्रीचम्पकानामशुभायै न्द्री ॥ तत्पालकोसौ विमलो यथेन्द्रस्त्वत्पादपद्मे कृतचित्तवृत्तिः ॥ ९ ॥ सदाकृतं यज्ञशतं त्वदर्थं दानं तपो ब्राह्म
 णसेवनञ्च ॥ तीर्थजपयेन सुसाधनेन तस्मै परं दर्शनमवदेहि ॥ १० ॥ तत्कन्यकाः पद्मविशालनेत्राः पूर्णपतित्वां मृगयंत्य आरात् ॥ सदा
 त्वदर्थं नियमव्रतस्थास्त्वत्पादसेवाविमलीकृतांगाः ॥ ११ ॥ गृहाण तासां ब्रजदेवपाणीन् दत्त्वा परं दर्शनमद्भुतं स्वम् ॥ गच्छाशुसिन्धून्
 विशदीकुरु त्वं विमृश्य कर्तव्यमिदं त्वया हि ॥ १२ ॥ नारद उवाच ॥ दूतवाक्यं च तच्छ्रुत्वा प्रसन्नो भगवान् हरिः ॥ क्षणमात्रेऽपि
 तवान् स दूतश्चंपकापुरीम् ॥ १३ ॥ विमलस्य महायज्ञे वैदध्वनि समाकुले ॥ स दूतः कृष्ण आकाशात्सहसाऽपततारह ॥ १४ ॥ श्रीव
 त्सां कवनश्यामं सुन्दरं वनमालिनम् ॥ पीतांबरं पद्मनेत्रं यज्ञवाटागतं हरिम् ॥ १५ ॥ तन्दृष्ट्वा सहसोत्थाय विमलः प्रेमविह्वलः ॥ पपात च र
 णोपातेरोमांची सन्कृतांजलिः ॥ १६ ॥ संस्थाप्य पीठं क्रैदिव्ये रत्नहेमखचित्पदे ॥ स्तुत्वा संपूज्य विधिद्राजा तत्संमुखे स्थितः ॥ १७ ॥
 गवाक्षेभ्यः प्रपश्यन्तीः सुन्दरी वीक्ष्य माधवः ॥ उवाच विमलं कृष्णो मे भगंभीरयागिरा ॥ १८ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ महामते वं ब्रू
 हियते मनसि वर्तते ॥ याज्ञवल्क्यस्य वचसा जातं दर्शनं तव ॥ १९ ॥ विमल उवाच ॥ मनो मे भ्रमरीभूतं सदा त्वत्पादपङ्कजे ॥
 वासं कुयार्हे देवे वान्ये च्छामेऽदाचन ॥ २० ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा विमलो राजा सर्वकोशधनं गहत् ॥ द्विपवाजिरथैः सार्ध
 चक्र आत्मानि वेदनम् ॥ २१ ॥ समर्थ्य विधिना सर्वाः कन्यकाहरयेद्वा ॥ नमश्चकार कृष्णाय विमलो भक्तवत्सलः ॥ २२ ॥ तदा जयज

यारवोबभूवजनमण्डले ॥ ववृषुःपुष्पवर्षाणिदेवतागगनस्थिताः ॥ २३ ॥ तदैवकृष्णसारूथ्यंप्राप्तोनांगस्फुरद्द्युतिः ॥ शतसूर्यप्रती
 काशोद्योतयन्मण्डलंदिशम् ॥ २४ ॥ वैनेतेयंसमारुह्यनत्वाश्रीगरुडध्वजम् ॥ सभार्यःपश्यतानृणवैकुण्ठविविमलयौ ॥ २५ ॥ द
 त्वासुक्तिनृपतयेश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ तत्सुताःसुन्दरीनीत्वाव्रजमण्डलमायौ ॥ २६ ॥ तत्रकामवनेरम्येदिव्यमान्दिरसंयुते ॥ क्री
 डन्त्यःकन्दुकैःसर्वास्तस्त्रुःकृष्णप्रियाःशुभाः ॥ २७ ॥ यावतीश्चप्रियासुख्यास्तावद्रूपधरोहरिः ॥ रराजरासेव्रजराड्रंजयस्तनमनःप्र
 भुः ॥ २८ ॥ रासेविमलपुत्रीणामानन्दजलबिन्दुभिः ॥ च्युतैर्विमलकुण्डोऽभूत्तीर्थानांतीर्थमुत्तमम् ॥ २९ ॥ दृष्ट्वापीत्वाचतंस्ना
 त्वापूजयित्वा नृपेश्वर ॥ छित्त्वामेरुसमंपांपंगोलोकंयतिमानवः ॥ ३० ॥ अयोध्यावासिनानान्तुकथार्यःशृणुयान्नरः ॥ सव्रजेद्धामपरमंगो
 लोकंयोगिदुर्लभम् ॥ ३१ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधु० ना०बहु०सं० अयोध्यापुरवासिन्युपाख्यानंमसप्तमोऽध्यायः ॥७॥
 ॥ श्रीनारदुच्वाच ॥ गोपीनांयज्ञसीतानामाख्यानंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरम्पुण्यकामदमंगलायनम् ॥ १ ॥ उशीनरोनामदेशोद
 क्षिणस्यादिशिस्थितः ॥ एकदायत्रजन्व्येनवर्षसमादश ॥ २ ॥ धनवंतस्तत्रगोपालनावृष्टिभयातुराः ॥ सकुटुम्बगोधनैश्चव्रजम
 ण्डलमाययुः ॥ ३ ॥ पुण्येवृन्दावनेरम्येकालिन्दो निकटेऽशुभे ॥ नन्दराजसहायेनवासेतचक्रिरनृप ॥ ४ ॥ तेषांगृहेषुसंजातायज्ञसीता
 श्रगोपिकाः ॥ श्रीरामस्यवरादिव्यादिव्यथैवनभूषिताः ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णंसुन्दरद्वह्ममोहितास्तानृपेश्वर ॥ व्रतंकृष्णप्रसादार्थंप्रहुराधां
 समययुः ॥ ६ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ वृषभानुसुतेदिव्येहरेधेकंजलोचने ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादार्थवदकंचिद्भ्रतंशुभं ॥ ७ ॥ तवव
 र्यानन्दमूर्धुद्वैरपिसुदुर्गमः ॥ त्वंजगन्मोहिनीराधेसर्वशान्नार्थपारणा ॥ ८ ॥ श्रीराधोवाच ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादार्थकुरुतेकादशीव्रतम् ॥
 तेनवश्यहरिःसाक्षाद्भविष्यतिनसंशयः ॥ ९ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ संवत्सरस्यद्वादश्यानामानिवदराधिके ॥ मासेमासेवतंतस्याःकर्तव्येकेन
 भावतः ॥ १० ॥ ॥ राधोवाच ॥ मार्गशौषेकृष्णपक्षेउत्पन्नाविष्णुदेहतः ॥ मुरासुरवधार्थार्थतिथिरैकादशीवरा ॥ ११ ॥ मासेमा
 सेपृथक्भूतासैवसर्वव्रतोत्तमा ॥ तस्याःषड्विंशतिनाम्नांषड्यामिहितकाम्यया ॥ १२ ॥ उत्पत्तिश्चतथामोक्षासफलाचतःपरम् ॥ पुत्रदा

पदतिलचैवजयाचविजयातथा ॥ १३ ॥ आमलक्रीततःपश्चान्नाम्रावैपापमोचनी ॥ कामदाचततःपश्चात्कथितावैरूथिनी ॥ १४ ॥
 मोहिनीचापराप्रोक्तानिजलाकथिताततः ॥ योगिनिदेवशयनीकामिकाचततःपरं ॥ १५ ॥ पवित्राचाप्यजापद्माचैदिराचततःपरम् ॥
 पाशाकुशारमाचैवततःपश्चात्प्रबोधिनी ॥ १६ ॥ सर्वसंपत्प्रदाचैवद्वेद्रोक्तमलमासजे ॥ एवंषड्विंशतिनाम्नामेकादश्याःपठेच्चयः ॥
 ॥ १७ ॥ संवत्सरद्वादशीनांफलमाप्नोतिसोपिहि ॥ एकादश्याश्चिनियमंशृणुताथब्रजंगनाः ॥ १८ ॥ भूमिशायीदशम्यांतुचैकमुक्तो
 जितेन्द्रियः ॥ एकवारंजलपीत्वाधौतवस्त्रोतिनिर्मलः ॥ ब्राह्मेमुहूर्तंउत्थायचैकादश्यांहरिनतः ॥ १९ ॥ अधमंकूपिकास्नानंवाप्यां
 स्नानंतुमध्यमं ॥ तडगेचोत्तमंस्नानंनद्याःस्नानंततःपरं ॥ २० ॥ एवंस्नात्वानवरःक्रोधलोभविर्वजितः ॥ नालोपेतदिनेनीचांस्तथा
 पाषाडिनोरान् ॥ २१ ॥ मिथ्यावादरतांश्चैवतथाब्राह्मणनिन्दकान् ॥ अन्यांश्चैवदुराचारानगम्यागमनेरतान् ॥ २२ ॥ परद्रव्यापहारांश्च
 परदाराभिगामिनः ॥ दुर्वृत्तान्भिन्नमर्यादान्नालपेतसप्रतीनरः ॥ २३ ॥ केशवंपूजयित्वातुनैवेद्यंतत्रकारयेत् ॥ दीपंदद्याद्देहेतत्रभक्ति
 युक्तनचेतसा ॥ २४ ॥ कथांश्रुत्वब्राह्मणेभ्योदद्यात्सद्दक्षिणांपुनः ॥ रात्रौजागरणंकुर्याद्द्वायकृष्णपदानिच ॥ २५ ॥ कांस्यमांसमसूरांश्च
 कोद्रवंचकंतथा ॥ शाकंमधुपरांश्चपुनर्भोजनमैथुने ॥ २६ ॥ विष्णुव्रतेचकर्तव्येदशम्यांदशवर्जयेत् ॥ द्यूतंक्रीडांचनिद्रांचताम्बूलदन्त
 घावनं ॥ २७ ॥ परापवादंपशुन्यंस्तेयंहिंसांतथारतिं ॥ क्रोधाढ्यंहानृतंवाक्यमेकादश्यांविवर्जयेत् ॥ २८ ॥ कांस्यमांससुरांश्चैद्रंतंलंघित
 थभोजनं ॥ व्याथामंचप्रवासंचपुनर्भोजनमैथुने ॥ २९ ॥ पिष्टापिष्टमसूरांश्चद्वादश्यांपरिवर्जयेत् ॥ अनेनविधिनाकुर्याद्द्वादशीव्रतमुत्तमं ॥ ३० ॥
 ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ एकादशीव्रतस्यास्यकालंवदमहामते ॥ किंफलंवदतस्यास्तुमाहात्म्यंवदतत्वतः ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥
 दशमीपंचपंचाशद्धटिकाचेत्प्रदृश्यते ॥ तर्हिचैकादशीत्याज्याद्वादशीसमुपोयेत् ॥ ३२ ॥ दशमीपलमात्रेणत्याज्याचैकादशीतिथिः
 ॥ मदिराबिन्दुपातेनत्याज्येगंगायद्यथा ॥ ३३ ॥ एकादशीयदावृद्धिद्वादशीवायदागता ॥ तदापराह्युपोष्यास्यात्पूर्वैद्वादशीव्रते
 ॥ ३४ ॥ एकादशीव्रतस्यास्यफलंवश्येब्रजंगनाः ॥ यस्यश्रवणमात्रेणवाजेपेयफलंलभेत् ॥ ३५ ॥ अष्टाशीतिसहस्राणिद्विजान्भो

जयतेतुयः ॥ तद्वृत्तफलमाश्रित्वाद्दशवीप्रतकृन्नरः ॥ ३६ ॥ ससागरवनेपेतायोद्दातिवसुन्धराम् ॥ तत्सहस्रगुणंपुण्यमेकादश्यामहा
 व्रते ॥ ३७ ॥ येसंसारणंविमग्नाःपापंपंकसमाकुले ॥ तेषामुद्धरणार्थाद्दशवीप्रतमुत्तमम् ॥ ३८ ॥ रात्रौजागरणंकृत्वैकादशीव्रतकृन्न
 रः ॥ नपश्यतियमरौद्रयुक्तःपापशतैरपि ॥ ३९ ॥ पूजयेद्योर्हरिंभक्त्याद्वादश्यांतुलसीदलेः ॥ लिप्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥
 ४० ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ एकादश्युपवासस्यकलानर्हतिषोडशीम् ॥ ४१ ॥ दशवैमातृक्रेपक्षेत्थावेदशपैतृ
 के ॥ प्रियायादशपक्षेत्पुरुषानुद्धरेन्नरः ॥ ४२ ॥ यथाशुक्लतथाकृष्णाद्भयोश्चसहशंफलम् ॥ धेनुःश्वेतातथाकृष्णाऽरभयोःसहशंपयः ॥
 ४३ ॥ मेरुमन्दरमात्राणिपापानिज्ञतजन्मसु ॥ एकाचैकादशीगोप्योद्दहतेतूलराशिषत् ॥ ४४ ॥ विधिवद्विधिहीनंवाद्वादश्यांदानमे
 वच ॥ स्वल्पंवासुकृतं गोप्योभिरुतुल्यंभवेच्चतत् ॥ ४५ ॥ एकादशीदिनेविष्णोःशृणुतेयोहरेःकथाम् ॥ सप्तद्वीपवतीदानेत्फलंलभतेच
 सः ॥ ४६ ॥ शंखोद्धारेनरःस्नात्वाद्द्विद्वेगदाधरम् ॥ एकादश्युपवासस्यकलानर्हतिषोडशीम् ॥ ४७ ॥ प्रभासेचकुरक्षेत्रेकेदोखे
 द्विकाश्रमे ॥ काश्यांचशूकरक्षेत्रग्रहणेचन्द्रसूर्ययोः ॥ ४८ ॥ संक्रान्तीनांचतुल्लेक्षेदानंदंतंचयन्नैः ॥ एकादश्युपवासस्यकलानर्हति
 षोडशीम् ॥ ४९ ॥ नागानांचयथाशेषःपक्षिणांगरुडोयथा ॥ देवानांचयथाविष्णुर्वर्णानांब्राह्मणोयथा ॥ ५० ॥ वृक्षाणांचयथाऽवस्थः
 पत्राणंतुलसीयथा ॥ व्रतानांचतथागोप्योवराचैकादशीतिथिः ॥ ५१ ॥ दशवर्षसहस्राणितपस्तप्यतियोनरः ॥ तत्तुल्यंफलमाप्नोति
 द्वादशीव्रतकृन्नरः ॥ ५२ ॥ इत्थमेकादशीनांचफलमुक्तंत्रांगनाः ॥ कुरुताशुव्रतंयूयंकिंभूयःश्रोतुमिच्छथ ॥ ५३ ॥ इति श्रीमद्भाग
 चार्यसंहितायांश्रीमामुख्यखण्डेश्रीनारदबहुलश्वसंवादेयज्ञसतीपाख्यानैकादशीमाहात्म्यंनमाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
 ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ वृषभानुसुतेसुभूःसर्वशास्त्रार्थपारणे ॥ विडंबयतीत्वंवाचावांचवाचरूपतेमुनेः ॥ १ ॥ एकादशीव्रतंराधेकेनकेनपु
 राकृतम् ॥ तद्ब्रूहिनोविशेषणत्वंसाक्षाज्ज्ञानशेर्वधिः ॥ २ ॥ ॥ श्रीराधेवाच ॥ ॥ आदौदेवैःकृतंगोप्योवरमेकादशीव्रतम् ॥ अष्टरा
 ज्यस्यलाभार्थैर्देव्यानांनानायच ॥ ३ ॥ वैश्वेतेनपुराराद्वाकृतमेकादशीव्रतम् ॥ स्वपितुस्तारणार्थायमलेकगतस्यच ॥ ४ ॥ अक

स्माहं प्रकेन पिज्ञाति त्यक्तेन पापिना ॥ एकादशीकृतायेन राज्यलेभेसलुपकः ॥ ५ ॥ भद्रावत्यकि तु मताकृतमेकादशीव्रतम् ॥ पुत्र
 हीनेन सद्वाक्यात्पुत्रलेभेसमानवः ॥ ६ ॥ ब्राह्मण्यदेवपत्नीभिर्दत्तमेकादशीव्रतम् ॥ तेन लेभेस्वर्गसौख्यं धनधान्यं च मानुषी ॥ ७ ॥ पु
 ष्यदुतीमाल्यवंतो शक्रशापात्पशाचताम् ॥ प्रातौकृतं व्रतं ताभ्यां पुनर्गन्धर्वतांगतौ ॥ ८ ॥ पुरा श्रीरामचन्द्रेण कृतमेकादशीव्रतं ॥ स
 मुद्रेसेतुबंधार्थं रावणस्य वधाय च ॥ ९ ॥ लयाति च समुत्पन्ने धातुवृक्षते लसुराः ॥ एकादशीव्रतं च क्रुः सर्वकल्याणहेतवे ॥ १० ॥ व्रतं च का
 र्मेधावीद्वाद्दृश्याः प्रितुवाक्यतः ॥ अप्सरः स्पृशं दोषेण सुक्तो भूत्स्मिर्मलद्युतिः ॥ ११ ॥ गंधर्वोललितः पत्यागतः शापात्सरक्षताम् ॥ एका
 दशीव्रतेनापि पुनर्गन्धर्वतांगतः ॥ १२ ॥ एकादशीव्रतेनापि मां धातास्वर्गांगतः ॥ सगरश्च कुत्स्थश्च मुचुकुब्दो महामतिः ॥ १३ ॥
 धुंधुमारदायश्चान्ये राजानो बहवस्तथा ॥ ब्रह्मकपालनिमुक्तो बभूव भगवान् भवः ॥ १४ ॥ धृष्टबुद्धिर्वैश्यपुत्रे ज्ञाति त्यक्तो महासलः ॥
 एकादशीव्रतं कृत्वा वैकुण्ठं सजगाम ह ॥ १५ ॥ राज्ञा रुस्रमांगदेनापि कृतमेकादशीव्रतम् ॥ तेन भूमण्डलं भुक्त्वा वैकुण्ठं सपुराय यौ ॥
 १६ ॥ अंबरीषेण राज्ञापि कृतमेकादशीव्रतम् ॥ नास्पृशद्ब्रह्मशापीपियो न प्रतिहतः क्वचित् ॥ १७ ॥ हेममालीनामयक्षः कुष्ठीध
 नदशापतः ॥ एकादशीव्रतं कृत्वा चन्द्रतुल्यो बभूव ह ॥ १८ ॥ महीजितानृपेणापि कृतमेकादशीव्रतम् ॥ तेन पुत्रं शुभं लब्ध्वा वैकु
 ण्ठं सजगाम ह ॥ १९ ॥ हरिश्चन्द्रेण राज्ञापि कृतमेकादशीव्रतम् ॥ तेन लब्ध्वा महीराज्यं वैकुण्ठं सपुराय यौ ॥ २० ॥ श्रीशोभनो नाम पु
 राकृते युगे जामातृको भूत्सुकुन्दभूतः ॥ एकादशीयः समुणोष्य भारते प्रातः सदा वैकिलं मंदराचले ॥ २१ ॥ अद्यापि राज्यं कुरुते
 कुबेरद्रइयायुतो सौकिलचन्द्रमागया ॥ एकादशीसर्वतीर्थीश्वरीपरं जानीथ गोप्यो न हितस्माऽन्या ॥ २२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥
 इति राधासुखाच्छ्रुत्वा यज्ञसीताश्वगोपिकाः ॥ एकादशीव्रतं च कृर्विधिवत्कृष्णलालसाः ॥ २३ ॥ एकादशीदिनेनापि प्रसन्नः श्रीहरिः
 स्वयम् ॥ मार्गशीर्षे पूर्णिमायां रासंतांभिश्चकार ह ॥ २४ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखंडेनारदबहुलश्वसंवादे यज्ञ
 संतोपाख्याने एकादशीमाहात्म्यवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ ७ ॥

॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ पुलिंदकानां गोपीनां करिष्ये वर्णनं हतः ॥ सर्वपापहरम्पुण्यमद्भुतं भक्तिवर्द्धनम् ॥ १ ॥ पुलिंदारुद्रदाः कनि
 द्विन्ध्याद्विवनवासिनः ॥ विलुम्पन्तोरजवसुदीनानां कदाचन ॥ २ ॥ कुपितस्तेषु बलवान् विन्ध्यदेशाधिपोवली ॥ अक्षौहिणीभ्यां तान् स
 र्वांन् पुलिंदान् सरोह ॥ ३ ॥ युयुस्तेषु पिल्वैश्च कुन्तैः शूलैः परश्वधैः ॥ शतयष्टिभिर्भुशुंडिभिः शरैः कतिदिनानि च ॥ ४ ॥ पत्रते
 प्रेषयासासुः कंसाय दुभ्रुमृते ॥ कंसप्रणोदितो दैत्यः प्रलम्बो बलवांस्तदा ॥ ५ ॥ योजनद्वयमुच्चांगं कालमेघसमद्युतिम् ॥ किरीटकुण्ड
 लधरसर्पहारविभूषितम् ॥ ६ ॥ पादयोः शृंखलयुक्त्वांगदापाणि कृतांतवत् ॥ ललजिह्वंघोररूपं पातयत्तगिरीन्दुमान् ॥ ७ ॥ क्रम
 यंतं भुवैगात्प्रलंबं युद्धुर्मदम् ॥ दृष्ट्वा प्रथमं तैराजासैस्योरणमण्डलम् ॥ ८ ॥ त्यक्त्वा दुद्रावसहसासिंहं वीक्ष्य गजो यथा ॥ प्रलम्ब
 स्तान्स्मानीयमथुरामायौ पुनः ॥ ९ ॥ पुलिंदस्तापिकं सस्यभृत्यत्वं समुपागताः ॥ सकुटुम्बाः कामगिरौ वासचक्रुर्नृपेश्वर ॥ १० ॥
 तेषां गृहेषु संजाताः श्रीरामस्य वरात्परात् ॥ पुलिंदः कन्यकादिव्याहूषिण्यः श्रीरिवाचिताः ॥ ११ ॥ तद्दर्शनस्वररुजः पुलिंदः प्रेमविवह
 लाः ॥ श्रीमत्पादरजो धृत्वा ध्यायं त्यस्तमहानंशम् ॥ १२ ॥ ताश्चापिरासेसंप्राप्ताः श्रीकृष्णं परमेश्वरम् ॥ परिपूर्णतमं साक्षाद्दालोका
 धिपतिप्रसुम् ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णचरणभोजरजो देवैः सुदुर्लभम् ॥ अहोभाग्यं पुलिंदीनां तासां प्राप्तिं विशेषतः ॥ १४ ॥ यः पारमेष्ठ्यम
 खिलं न महद्दधिष्यन् नो सर्वभौममनिशानरसाधिपत्यं ॥ नो योगसिद्धिभितो न पुनर्भवां वा च्छत्यलम्परमपादरजः सुभक्तः ॥ १५ ॥ नि
 ष्किंचनाः स्वकृतकर्मफलैर्विरागायत्तपदं हरिजनानुनयो महान्तः ॥ भक्ताजुषंति हरिपादरजः प्रसक्ता अन्ये विदंति न सुखं किल नैरपेक्ष्यम् ॥
 ॥ १६ ॥ इति श्रीमद्भगवत्संहितायां श्रीमाधुर्यखण्डे नारदबहुलाश्रवंशे पुलिंदकोपाख्यानं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
 ॥ नारद उवाच ॥ ॥ अन्यासांचैव गोपीनां वर्णनं शृणुमैथिल ॥ सर्वपापहरम्पुण्यं हरिभक्तिविवर्द्धनम् ॥ १ ॥ नीतिविन्मार्गदंशुः पतङ्गो
 दिव्यवाहनः ॥ गोपेष्टश्च जरेजन्जाताः षड्बृषभानवः ॥ २ ॥ तेषां गृहेषु संजातलक्ष्मीपतिवरात्प्रजाः ॥ रमावैकुण्ठवासिन्यः श्रीसख्यो
 पिससुद्रजाः ॥ ३ ॥ ऊर्ध्ववैकुण्ठवासिन्यस्तदा जनपदाश्रिताः ॥ श्रीलोकाचलवासिन्यः श्रीसख्योपिससुद्रजाः ॥ ४ ॥ चिन्तयन्त्यः स

दाश्रीमद्वोविन्दचरणंबुजम् ॥ श्रीकृष्णस्यप्रसादाथैताभिर्माघव्रतंकृतम् ॥ ५ ॥ माघस्थशुक्लपञ्चम्यां वसन्तादौहरिः स्वयम् ॥ तासां
 प्रेमपरीक्षार्थकृष्णैवैतद्गहानगतः ॥ ६ ॥ व्याघ्रचर्मबिम्बिभ्रजटमुकुटमण्डितः ॥ विभूतिधूसरोरेणुवाद्यन्मोहयन्जगत ॥ ७ ॥ ता
 सांबीथीषुसंप्राप्तिविध्यगोप्योपिसर्वतः ॥ आययुर्दर्शनं कर्तुमोहिताः प्रेमविव्हेलाः ॥ ८ ॥ अतीवसुन्दरन्दृष्ट्वायोगिनङ्गोपकन्यकाः ॥ ऊ
 तुः परस्परं सर्वाः प्रेमानन्दसमाकुलाः ॥ ९ ॥ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ कोयंशिशुर्नन्दसुताकृतिवर्कस्थापुत्रोपनिनो नृपस्य ॥ नारीकुवा
 म्बाणविभ्रमर्माजातोविरक्तोगतकृत्यकर्मा ॥ १० ॥ अतीवम्यः सुकुमारदेहोमनोजवद्विश्वमनोहारयम् ॥ अहोकथंजीवित्चास्यमा
 तापिताचमार्थमगिनिविनैन्म ॥ ११ ॥ एवन्ताः सर्वतोयूथोभूत्वासवव्रजगंगाः ॥ पप्रच्छुस्तंयोगिवरंविस्मिताः प्रेमविव्हेलाः ॥ १२ ॥
 ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ कस्त्वंयोगिन्नामकिन्तेकुत्रवासस्तुतेमुने ॥ कावृत्तिस्तवकासिद्धिर्वदनोवदतांवर ॥ १३ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥
 योगेश्वरोहंभवासः सदामानसरोवरे ॥ नाम्नास्वयंप्रकाशोऽहनिन्नः स्वबलात्सदा ॥ १४ ॥ सार्थैपरमहंसानांयाम्यहंहेव्रजगंगाः ॥ भू
 तंभव्यवर्तमानंवेद्म्यहंदिव्यदर्शनः ॥ १५ ॥ उच्चाटनंमारणञ्चमोहनंस्तंभनंतथा ॥ जानामिमंत्रविद्याभिर्वशीकरणमेवच ॥ १६ ॥
 ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ यदिजानासियोगिंस्त्वंवातोकालत्रयोद्भवाम् ॥ किंवर्ततेनोमनसि वदतां हिमहामते ॥ १७ ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥
 ॥ भवतीनांचकर्णैतेकथनीयमिदं वचः ॥ युष्माकमाज्ञायवक्ष्येसर्वेषांशृणुवतामिह ॥ १८ ॥ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ सत्ययोगेश्वरोसि
 त्वंत्रिकालज्ञानसंशयः ॥ वशीकरणमंत्रेणसद्यः पठनमात्रतः ॥ १९ ॥ यदिसौत्रैवचायातिचिंतितोयोस्तिवैमुने ॥ तदामन्यामहेत्वैवमंत्रि
 णंप्रवरं परम् ॥ २० ॥ ॥ सिद्धउवाच ॥ ॥ दुर्लभेदुर्ध्वतोभावोदुष्माभिर्गदितः स्त्रियः ॥ तथाप्यहंकारिष्यामिवाक्यनचलतेसताम् ॥
 ॥ २१ ॥ निमीलयतनेत्राणिमाशोचंकुरुतस्त्रियः ॥ भविष्यतिनसदेहेयुष्माकिंकार्यमेवच ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तथेतिमी
 खिताक्षीषुगोपीषुमगवान्हरिः ॥ विहायतद्योगिरूपंभवभौत्रिनन्दनन्दनः ॥ २३ ॥ नेत्राणुष्पील्यदृष्ट्युःसानन्दंनन्दनन्दनम् ॥ विस्मिता
 स्तत्प्रभावज्ञाहर्षितामोहमागताः ॥ २४ ॥ माघमासेमहारासेषुथेवृन्दवनेने ॥ ताभिःसाद्धहरिमेसुरीभिःपुरराडिव ॥ २५ ॥ ॥

॥ इति श्रीमद्गार्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखण्डे नारदबहुलश्रवणसंवादे रमाष्वैकुण्ठश्रवणश्रुतपदश्रीलोकचलवासिनीश्री
 सखीनामुपालयाननामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इदंमयातेकथितंगोपीनांचरितंशुभम् ॥ अन्यासां
 चैवगोपीनां वर्णनं शृणुमैथिल ॥ १ ॥ वीतिहोत्रोऽग्निभुक्सांभः श्रीकरोगोपतिः श्रुतः ॥ ब्रजेशः पावनः शान्तपनन्दब्रजेभवाः ॥ २ ॥ धनवं
 तोरूपवंतः पुत्रवंतोऽबहुश्रुताः ॥ शीलदिगुणसंपन्नाः सर्वदानपरायणाः ॥ ३ ॥ तेषां गृहेषु संजाताः कन्यका देववाक्यतः ॥ काश्चिद्दि
 व्याधिव्याश्रयथात्रिगुणवृत्तयः ॥ ४ ॥ भूमिगोप्यश्च संजाताः पुण्यैर्नानाविधैः कृतैः ॥ राधिकसहचर्यस्ताः सख्योऽभूवन् विदेहराट् ॥
 ॥ ५ ॥ एकदामानिर्नाराधांताः सर्वाब्रजगोपिकाः ॥ अत्रुर्वीक्ष्य हरिं प्रातः होलिकाया महोत्सवे ॥ ६ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ ॥ रंभोरुच
 द्रवदनेमधुमानिनीशोरोधेवचः सुललितं ललेनैशृणुत्वम् ॥ श्रीहोलिकोत्सवविहारमलविधातुमायातिपुरवनेब्रजभूषणोयम् ॥ ७ ॥ श्री
 यौवनोन्मदविघूर्णितलोचनोसौनीलालकालिकलितोत्सवविहारमलविधातुमायातिपुरवनेब्रजभूषणोयम् ॥ ७ ॥ श्री
 न ॥ ८ ॥ बालकमौलिविमलांगदहारमुद्यद्भिद्युत्क्षिपन्मकरकुण्डलमादधानः ॥ पीतांबरेण जयति लुत्तिमण्डलोसौभूमण्डले च सधनुष्कच
 नोदिविस्थः ॥ ९ ॥ आवीरकुंकुमरसैश्च विलिप्तदेहो हस्तागृहीतनवसेचनयंत्राभारत् ॥ प्रेक्षंस्तवाशुसखिवाटमतीवरोधेत्वद्रासंरंगरसके
 लिरतः स्थितः सः ॥ १० ॥ निर्गच्छफालगुणमिषेण विहायमानं दातव्यमद्यचयशः किल होलिकायै ॥ कर्तव्यमाशुनिजमन्दिरं रंगवारिपा
 टीरंपंक्रमकरन्दचयंचतूर्णम् ॥ ११ ॥ उत्तिष्ठ गच्छसहसानिजमण्डलीभिर्यत्रास्ति सोपिकलत्रमहामतेत्वम् ॥ एतादृशोऽपि समयो न क
 दापिलभ्यः प्रशालितं करतलं विदितं प्रवाहे ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथमानवतीराधामान्त्यक्त्वासुस्थिता ॥ सखीसखैः
 परिवृता प्रकर्तुं होलिकोत्सवं ॥ १३ ॥ श्रीखंडागुरुकस्तूरीहरिद्राकुंकुमद्रवैः ॥ पूरिताभिर्दन्तीभिश्च संयुक्तास्ताव्रजंगनाः ॥ १४ ॥ र
 क्तहस्ताः पीतवस्त्राः कूजहूरमेखलाः ॥ गायंत्यो होलिकगीतौ गालाभिर्हास्यसंधिभिः ॥ १५ ॥ आवीरारुणचूर्णानां मुष्टिभिस्ता इतस्त
 तः ॥ कुर्वत्यश्चारुणं भूमिदिगंतं चांबरतथा ॥ १६ ॥ कोटिशः कोटिशस्तत्र स्फुरंत्यावीरमुष्टयः ॥ सुगंधारुणचूर्णानां कोटिशः कोटिशः

स्था ॥ १७ ॥ सर्वतो जगद्गुरुः कृष्णं कराम्यां ब्रजगोपिकाः ॥ यथा मेघं च दामिन्यः संध्यायां श्रावणस्य च ॥ १८ ॥ तन्मुखं च विलिपंत्यो
 थावीरारुणवृष्टिभिः ॥ कुंकुमाक्तहतीभस्तमाद्रीं च कुर्विधानतः ॥ १९ ॥ भगवानपितत्रैव यावती ब्रजयोपितः ॥ धृत्वा रूपाणि तं वंति वि
 जहार नृपेश्वर ॥ २० ॥ राधया शुभे तत्र होलिकायामहोत्सवे ॥ वर्षासंध्याक्षणे कृष्णः सौदामिन्या वनयथा ॥ २१ ॥ कृष्णोपितद्रस्त
 कृताकृतेन त्रैदस्वास्वकीयं नवमुत्तरायं ॥ ताभ्यो यथैव नन्दगृहं परेशो देवेषु वर्षं पत्सु च पुष्पवर्षम् ॥ २२ ॥ इति श्रीमद्भगवत्संहितायां श्री
 माधुर्यखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे होलिकोत्सवे दिव्यात्रिगुणवृत्तिभूमिगोप्युपाख्यानानामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ ६३ ॥
 ॥ नारद उवाच ॥ अथ देवांगनां च गोपीनां वर्णनं शृणु ॥ चतुःशदार्यं दं नृणां भक्तिवर्धनमुत्तमम् ॥ १ ॥ बभूव मालवे देशे गोपेनन्दो
 दिवस्पतिः ॥ भार्यासहस्रसंयुक्तो धनवान्नीतिमान्परः ॥ २ ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेन मथुरायां समागतः ॥ नन्दराजं ब्रजधीशं श्रुत्वा श्रीगोकुलं
 ययौ ॥ ३ ॥ मिलित्वा गोपराजं सदृशं वृन्दवनश्रियम् ॥ नन्दराजाज्ञायत ब्रवासं चक्रमहामनाः ॥ ४ ॥ योजनद्वयमाश्रित्य घोषं चक्रमे
 वापुनः ॥ मुदं प्राप ब्रजे राजन् ज्ञातिभिः स दिवस्पतिः ॥ ५ ॥ तस्य देवत्ववाक्येन सर्वो देवजनस्त्रियः ॥ जाताः कन्यामहादिव्या ज्वलद्
 मिशिलोपमाः ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णं सुन्दरं दृष्ट्वा मोहिताः कन्यकाश्चताः ॥ दामोदरस्य प्राप्त्यर्थं चक्रुर्माघव्रतं परं ॥ ७ ॥ अधौ दये कं यमुना
 नित्यं स्नात्वा ब्रजांगनाः ॥ उच्चैर्जगुः कृष्णलीलाप्रिमास्पदसमाकुलाः ॥ ८ ॥ तासां प्रसन्नः श्रीकृष्णो वरं ब्रूहीत्युवाच ह ॥ ता ऊचुस्तं परं
 नत्वा कृतांजलिपुटाः शनैः ॥ ९ ॥ गोप्य ऊचुः ॥ योगीश्वराणां किल दुर्लभस्त्वं सर्वेश्वरः कारणकारणोसि ॥ त्वं नृगामी भवतात्सदानो वंशी
 धरो मन्वथ मन्वथांगः ॥ १० ॥ तथास्तु चोक्तत्वा हरिरादिदेवस्तासां तु यो दर्शनमाततान ॥ भूयात्सदा तद्दृष्टेन त्रमागैतथासाहूत इवाशुचित्त
 ॥ ११ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो नान्य एव हि ॥ एककार्यार्थमागत्य कोटिकार्यश्चकार ह ॥ १२ ॥ परिकरीकृतपीतपटं हरिं शिखिकरी
 टनतीकृतकन्धरम् ॥ लकुटवेणुकरं च लकुण्डलं पटुतं नटवेषधरं भजे ॥ १३ ॥ भक्त्यैव वश्यो हरिरादिदेवः सदाप्रमाणं किल च त्रगोप्यः ॥
 सांख्यचयोगिनकृतं कदापि प्रमृण्वथस्य प्रकृतिगताः स्युः ॥ १४ ॥ इ० श्रीग० मा० ना० ब० सं० देवजनहृद्युपाख्यानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

॥ नारदुच्चवाच ॥ जालन्धरीगोपीनाजन्मानिश्चुण्मैथिल ॥ कर्माणिचमहारजपापघ्नानिन्वृणांसदा ॥ १ ॥ राजन्सप्तनदातीरे
 रंगपतनमुत्तमम् ॥ सर्वसम्पद्युतंदीर्घयोजनद्वयवर्तुलम् ॥ २ ॥ रंगोजिस्तत्रगोपालः पुराधीशोमहाबलः ॥ पुत्रपौत्रसमायुक्तो धनधा-
 न्यसमृद्धिमान् ॥ ३ ॥ इस्तिनापुरनाथायधृतराष्ट्रायभूभृते ॥ हेमानामदुदशंतर्वाषिकंसददौसदा ॥ ४ ॥ एकदातत्रवर्षतेव्यतीतिक
 लभैथिल ॥ वार्षिकं तु करं राजेन ददौ समदोत्कटः ॥ ५ ॥ मिलनार्थनचायांतरंगोजौगोपनायके ॥ वीरादशसहस्राणिधृताराष्ट्रप्रणोदितः
 ॥ ६ ॥ बह्वतंदाभिर्गोपमाजगमुस्तेगजावह्यम् ॥ कतिवर्षाणि रंगोजिः कारागारस्थितोऽभवत् ॥ ७ ॥ सन्निरुद्धस्ताडितोपिलो-
 भीभीरुर्नचाभवत् ॥ नददौ सधर्नं किंचित् धृतराष्ट्रायभूभृते ॥ ८ ॥ कारागारान्महाभीमात्कदाचिस्सपलायितः ॥ रात्रौ रंगपुरागाद्
 गोजिगोपनायकः ॥ ९ ॥ पुनस्तंहिसमाहर्तुधृतराष्ट्रप्रणोदितं ॥ अक्षौहिणीत्रयं राजन् समर्थबलवाहनम् ॥ १० ॥ तेन सार्द्धसबाणैर्वै-
 स्नीक्ष्णधारैः स्फुरत्प्रभैः ॥ शुयुधेदंशितो युद्धे धनुषं कारयन्मुहुः ॥ ११ ॥ शत्रुभिश्छिन्नकवचश्छिन्नकवचाहत्स्वकः ॥ पुरमेत्यमृधंचक्रे
 रंगोजिः कतिभिर्दिनैः ॥ १२ ॥ अनाथः शरणं चेच्छकंसाययदुभूभृते ॥ दूतं स्वंप्रेषयामास रंगोजिर्भयपीडितः ॥ १३ ॥ दूतस्तु मश्रु-
 रामेत्यसभंगत्त्वानताननः ॥ द्रुताजलिश्चाप्रसेनित्वाप्राह गिराद्रया ॥ १४ ॥ रंगोजिनमातृपंगपत्तनेगोप्तिनीतिज्ञवः पुराधिपः
 ॥ स्वशत्रुसंरुद्धपुरोमहाधिभृदुलब्धनाथः शरणंगतस्तव ॥ १५ ॥ त्वं दीनदुःखार्तिहरोमहीतलेभौमादिसंगीतगुणोमहाबलः ॥ सुरासु-
 रातुद्भटभूमिपालकान्विजित्युद्धे सुराडिवस्थितः ॥ १६ ॥ चन्द्रचकोरश्चरं विकुशेशंशयथाशरच्छीकरमेव चातकः ॥ क्षुधातुरात्रच-
 जलंतृषातुरः स्मरत्यसौ शत्रुभयेतथात्वा ॥ १७ ॥ ॥ नारदुच्चवाच ॥ इत्यंशुत्वावचस्तस्य कंसो वै दीनवत्सलः ॥ दैत्यकोटिसमा-
 युक्तो मनो गंतुसमादधे ॥ १८ ॥ गोमूत्रचयसिन्दूरकस्तूरोपत्रभृन्मुखम् ॥ विध्याद्रिसदृशं श्यामं द्दिनीर्झरसंयुतम् ॥ १९ ॥ पादेषु शं-
 खलजालं नदंतं वनवद्भृशम् ॥ द्विपंकुवल्यापीडंसमारुह्यमदोत्कटः ॥ २० ॥ चाणूरसुष्टिकाद्यैश्चक्रे शिव्यामघृषासुरैः ॥ सहसादंशितः
 कंसः प्रययौ रंगपत्तनं ॥ २१ ॥ यदूनंचकुरुणांचवलयस्तु परस्परम् ॥ बाणैः खड्गैश्चिन्नैश्चौलैश्च घोरैर्युद्धं बभूवह ॥ २२ ॥ बाणान्यका

रेसंजातेकंसोनीत्वामहागदाम् ॥ विवेशकुरुसेनासुवनेवेशानरोयथा ॥ २३ ॥ कांश्चिद्दीरान्सकवचान्गदयावज्रकल्पया ॥ पातया
 मासभूष्टेवप्रेणैद्रोयथागिरीन् ॥ २४ ॥ रथान्ममर्दपादाभ्यां पाष्णिघातेनघोटकान् ॥ गजेजंताडयित्वागजान्प्रोन्नयिष्यामि ॥
 २५ ॥ स्कन्धयोः कक्षयोर्धृत्वासनीडाचरत्नकम्बलान् ॥ कांश्चिद्बलाद्भ्रामयित्वाचिक्षेपगनेबली ॥ २६ ॥ गजान्शुण्डामुचो
 न्नीयोलघण्टासमावृत्तान् ॥ चिक्षेपसंमुखेराजन् मृधेव्योमासुरोबली ॥ २७ ॥ रथान्गृहीत्वासाश्वान्श्चशृङ्गाभ्यांभ्रामयन्मुहुः ॥ चि
 क्षेपदिशुबलवान्दृत्योदुष्टेषुवृषासुरः ॥ २८ ॥ बलात्पश्चिमपादाभ्यांवीरानश्वानितस्ततः ॥ पातयामासराजेन्द्रकेशीदित्याधिपोबली ॥
 २९ ॥ एवमयंकंयुद्धंदृष्ट्वावैकुरुरसैनिकाः ॥ शेषाभयातुरावीराजमुस्तेपिदिशोदश ॥ ३० ॥ रंजोसिखुटुम्बन्तीत्वाकंसोयैदे
 त्यराद् ॥ मथुराप्रययौवीरोनादयन्हुन्दुभीन्द्रशनैः ॥ ३१ ॥ श्रुत्वापराजयंस्वस्थकौरवाः क्रोधमूर्च्छिताः ॥ दैत्यानांसमयन्दृष्ट्वासवे
 वैमौनमास्थिताः ॥ ३२ ॥ पुरंर्षिषदं नामप्रजसीम्निमनोहरम् ॥ रंजो जयेददकंसो दैत्यानामधिपोबली ॥ ३३ ॥ वासंचकारतत्रैवंगो
 जिगौपनायकः ॥ बभूवुस्तस्यभार्यासुजालंधयौहरेवरात् ॥ ३४ ॥ परिणीतागोपजनैरूपयौवनभूषिताः ॥ जारधमैणसुखेहंश्रीकृष्णताः
 प्रचक्रिरे ॥ ३५ ॥ चैत्रमासेमहारासेताभिः सांकहरिः स्वयम् ॥ पुण्येवृन्दवनेरस्येरेसेवृन्दवनेद्वरः ॥ ३६ ॥ इतिश्रीमद्भर्गाचार्यस
 हितार्यांश्रीमाधुर्यखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेजालंधयुपाख्यानं नामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ब्रजेशोणपुराधीशो गोपो नन्दो धनो महान् ॥ भार्यापंचसहस्राणि बभूवुस्तस्यमैथिल ॥ १ ॥ जातामत्स्यवरा
 तारुसमुद्रेगोपकन्यकाः ॥ तथान्याश्चात्रिवाचापिपृथिव्यादोहनानृप ॥ २ ॥ बर्हिष्पतीपुरंश्रयोयाजताजतिस्मराःपराः ॥ तथान्या
 प्सरसोभूवन्वराभारारयणस्यच ॥ ३ ॥ तथासुतलवासिन्योवा मनस्यवरात्त्रियः ॥ तथानागेन्द्रकन्याश्चजाताःशेषवरात्परात् ॥ ४ ॥
 ताभ्योदुर्वाससादंतकृष्णापंचांगमद्भुतम् ॥ तेनसंपूज्ययमुनां वत्रिश्रीपतिंवरम् ॥ ५ ॥ एकदाश्रीहरिस्तामिवृन्दारण्ये मनोहरे ॥ य
 मुनानिकटेदिव्यपुंस्कोकिलमधुव्रते ॥ ६ ॥ मधुपध्वनिंसंयुक्तेकूलसारासे ॥ मधुमासेमन्दवायौवसन्तलतिकावृते ॥ ७ ॥ दो

लोत्सवंसमारभेहरिर्मदनमोहनः ॥ कदम्बवृक्षेहरसिकल्पवृक्षमनोहरे ॥ ८ ॥ कालिदीजलकछोलकोलहलसमाकुले ॥ तदोलखेले
 नंचक्रुस्तगोथ्यः प्रेमविब्हलाः ॥ ९ ॥ राधयाकीर्तिसुतयाचन्द्रकोटिप्रकाशया ॥ रेजेवृन्दवानेकृष्णोयथारस्यारतीश्वरः ॥ १० ॥ ए
 वंप्राप्ताश्चयाः सर्वाः श्रीकृष्णनन्दनन्दनम् ॥ परिपूर्णतमंसाक्षात्तासांकिवर्ण्यैततपः ॥ ११ ॥ नागेन्द्रकन्यकाः सर्वाश्चत्रामासेमनोहरे ॥ ब
 लभद्रहरिप्रासाः कृष्णातीरुताः शुभाः ॥ १२ ॥ इन्द्रमयातेकथितंगोपीनांचरितंशुभम् ॥ सर्वपापहर्णुपुण्यैकंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥
 ॥ १३ ॥ ॥ बहुलाश्ववाच ॥ ॥ यमुनायाश्चपचांगदंतदुर्वाससामुने ॥ गोपीभ्योयेनगोविन्दः प्रास्तस्तद्ब्रूहिमांप्रभो ॥ १४ ॥ ॥ श्री
 नारदइवाच ॥ अत्रौवादाहरतीमितिहासपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापहानिः पराभवेत् ॥ १५ ॥ अयोध्याधिपतिः श्रीमान्मांया
 ताराजसत्तमः ॥ मृगयांचिचरन्प्रासः सौभेराश्रमंशुभम् ॥ १६ ॥ वृन्दवानेस्थितंसाक्षात्कृष्णातीरमनोहरे ॥ नत्वाजामांतरंराजसौ
 भारिप्राहमानदः ॥ १७ ॥ ॥ मांघातोवाच ॥ ॥ भगवन्सर्ववित्साक्षात्त्वंपरावरवित्तमः ॥ लोकानांतमसौघानादिव्यमूर्त्यइवापरः ॥
 ॥ १८ ॥ इहलोकैभवेद्राज्यसर्वसिद्धिसमन्वितम् ॥ अमुत्रकृष्णसारूप्येनस्यात्तद्दशुमे ॥ १९ ॥ ॥ सौभेरिरुवाच ॥ यमुनाया
 श्चपचांगवदिष्यामितवाप्रतः ॥ सर्वसिद्धिकरंशश्वत्कृष्णसारूप्यकारणम् ॥ २० ॥ यावत्सूर्यउदेतिस्मयावच्चप्रतितिष्ठति ॥ तावद्रा
 ज्यद्रुंचात्रश्रीकृष्णवशकारकम् ॥ २१ ॥ कवंचंत्तवंनाम्रांसहस्रंपटलेतथा ॥ पद्धतिसूर्यवंशेन्द्रपंचांगानिविदुर्बुधाः ॥ २२ ॥ इतिश्रीम
 द्भार्गवाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीसौभेरिमांघातसंवादे बर्हिष्मतीपुरांध्यपरः सुतलवासिनीनागेन्द्रकन्योपा
 ख्यानंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ मांघातोवाच ॥ ॥ यमुनायाः कृष्णराइयाः कवंचंसर्वतोऽमलम् ॥ देहिमहांमहा
 भागधारयिष्याम्यहंसदा ॥ १ ॥ ॥ सौभेरिरुवाच ॥ ॥ यमुनायाश्चकवंचंसर्वंक्षारंघृणां ॥ चतुःपदाथंदसाक्षाच्छृणुराजन्महामते ॥
 ॥ २ ॥ कृष्णांचतुर्भुजांश्यासांपुंडरीकदलेक्षणम् ॥ रथस्यांसुन्दरीध्यात्वाधारयेत्कवंचंततः ॥ ३ ॥ स्नातः पूर्वमुखोमौनीकृतसंध्यः
 कुशासने ॥ कुशैर्बद्धशिशोविप्रः पठेद्देस्वस्तिकासनः ॥ ४ ॥ यमुनामोशिरः पातुकृष्णानेत्रद्वयंसदा ॥ श्यामाभूभंगदेशंचनसिकांनाक

वासिनी ॥ ५ ॥ कपोलैपातुमेसाक्षात्परमानन्दरूपिणी ॥ कृष्णवामांसंभूतापातुकर्णद्वयमम ॥ ६ ॥ अधरौपातु कालिन्दीचिबुकं
 सूर्यकन्यका ॥ यमस्वसाकन्धरंचहृदयमेमहानदी ॥ ७ ॥ कृष्णप्रियापातुपृष्ठितटिनिमेजुद्वयं ॥ श्रोणीतटंचशुश्रोणीकटिमेचरुदशे
 ना ॥ ८ ॥ अरुद्वयंतुरंभोरूजनुनीअधिभेदिनी ॥ गुल्फौरासेद्वरीपातुपादौपापापहारिणी ॥ ९ ॥ अंतर्बहिर्धश्चोर्ध्वदिशासुत्रिदिशा
 सुच ॥ समंतात्पातुजगतःपरिपूर्णतमप्रिया ॥ १० ॥ इदंश्रीयमुनायाश्चक्रवचंपरमाद्भुतं ॥ दशवारंपठेद्द्रुत्यानिर्धनोधनवान्भवेत् ॥
 ११ ॥ त्रिभिर्मासैःपठेद्धिमाचब्रह्मचारीमिताशनः ॥ सर्वराज्याधिपत्यंचप्राप्यतेनात्रसंशयः ॥ १२ ॥ दशोत्तरशतंतित्यंत्रिमासावधि
 भक्तिः ॥ यःपठेत्प्रयतोभूत्वातस्यार्किकिनजायते ॥ १३ ॥ यःपठेत्प्रातरुत्थायसर्वतीर्थफलंभेत् ॥ अंतैव्रजेत्परंधामगोलोकंयोगि
 दुर्लभम् ॥ १४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेश्रीसौभरिमांघातृसंवादेश्रीयमुनाकवचनामघोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥
 ॥ मांघातोवाच ॥ यमुनायाः स्तवंदिव्यसर्वसिद्धिकरंपरम् ॥ सौभरेमुनिशादूलवदमांकृपयात्वरम् ॥ १ ॥ ॥ श्रीसौभरिरुवाच ॥
 ॥ मातैडकन्यकायास्तुस्तवंशृणुमहामते ॥ सर्वसिद्धिकरंभूमौचातुर्वर्गफलप्रदम् ॥ २ ॥ कृष्णवामांसंभूतायैकृष्णायैसततनमः ॥ न
 मः श्रीकृष्णरूपिण्यैकृष्णेतुभ्यंनमोनमः ॥ ३ ॥ यः पापंकांबुकलंककुत्सितः कामीकुधीः सत्सुकलिकरोतिहि ॥ वृन्दावनंधामद
 दातितस्मैनदन्मिलिन्दादिकालिन्दनन्दिनी ॥ ४ ॥ कृष्णेसाक्षात्कृष्णरूपत्वमेवैवावर्तेवर्तेमत्स्यरूपो ॥ जर्मांबूमौकूर्मरूपीसदातेवि
 दौर्षिदौभातिर्गोविंददेवः ॥ ५ ॥ वन्देलोलवतींत्वांसनघननिभांकृष्णवामांसंभूताविंशैवैजात्यंसकलजलयंबंडयंतंबिलात्स्वात्
 ॥ छित्त्वाब्रह्मांडमारानुरनगरनगाचंगंडशैलादिदुर्गात् भित्त्वाभूखंडमध्येतटिनिधृतवतीमूर्भिमालांप्रयातीम् ॥ ६ ॥ दिव्यकौनामधेयं
 श्रुतमथयमुनेदंडयत्यद्रितुल्यंपापव्यूहंतवखंडवस्तुमगिरांमंडलेनुक्षणंतत् ॥ दंड्यांश्चाकार्यदण्ड्यान्सकृदपिवचसाखंडितयद्गृहीतंभ्रा
 तुर्मातंडमनोरटतिपुरिदृढस्तेप्रचंडोतिदंडः ॥ ७ ॥ रज्जुर्वाविषयांधकूपरणेपापासुदुर्वीकरिवेणुष्णक्चविराजमूर्तिशिरसोमालास्ति
 वासुन्दरी ॥ धन्यभाग्यमतः परंभुविदृणांपत्रादिकृद्ब्रह्मगोलोकैथतिदुर्लभात्सुभगाभात्यद्भित्तियानदो ॥ ८ ॥ गोपीगोकुलगोप

केलिकलितेकालिन्दिकृष्णप्रभेत्वच्छ्लेजलोलगोलविचलकछोलकोलहलः ॥ त्वत्कारात्कुतूहललिकुलकृष्णकारकेकाकुलः कू
 जत्कोकिलसंकुलेव्रजलतालंकारभृत्पातुमां ॥ ९ ॥ भवतिजिह्वहस्तत्रुरोमतुल्यागिर्यदभूसिकताडवासु ॥ तद्व्यलयातितेगुणां
 तंसतोमहांतः किलशेषतुल्याः ॥ १० ॥ कलिन्दगिरिनिन्दनीस्तवउषस्यथापरः श्रुतश्चयदिपाटितोभुवितनोतिसम्भलगम् ॥ जनो
 पियद्विधारयेत्किलपठेच्चयोनित्यशः सयातिपरमपदंनिजिन्कुजलोलवृत्तम् ॥ ११ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमाधुर्यखंडे
 श्रीसौभरिमांधातुसंवादेश्रीयमुनास्तवोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ मान्धातोवाच ॥ ॥ कृष्णायाःपटलंपुण्यं
 कामदंपद्दतितथा ॥ वृदंमंमुनिशार्दूलत्वसाक्षाब्जानशेविधिः ॥ १ ॥ ॥ सौभरिरुवाच ॥ पटलंपद्दतितवक्ष्येयमुनायामहाभते ॥
 कृत्वाश्रुत्वथजप्त्वावाजीवन्भुक्तोभवेन्नरः ॥ २ ॥ प्रणवंपूर्वमुद्धृत्यमायावीजंततःपरं ॥ रमाबीजंततः कृत्वाकामबीजंविधानतः ॥ ३ ॥
 कालिन्दीतिचतुर्थतदेवीपद्मतः परम् ॥ नमः पश्चात्संविधायजपेन्मंत्रमिमंनरः ॥ ४ ॥ जन्वैकादशक्षणिमंत्रसिद्धिर्भवेद्भुवि ॥ ज
 नैः प्रार्थ्याश्चयेकामाः सर्वेप्राप्याः स्वतश्चते ॥ ५ ॥ विधायषोडशदलंपद्मसिंहासनेशुभे ॥ कर्णिकायांचकालिन्दीन्यसेच्छ्रीकृष्णसं
 युताम् ॥ ६ ॥ जान्हवीविरांकृष्णांचन्द्रभागांसरस्वतीम् ॥ गोमतीकौशिकीविर्णांसंधुगोदावरीतथा ॥ ७ ॥ वेदस्मृतंवेत्रवतीशतद्रूशर
 यूतथा ॥ पूजेन्मानवश्चेष्टुऋषिकुल्यांककुव्रतीम् ॥ ८ ॥ पृथक्पृथक्तद्वल्लेषुनामोच्चाप्यर्विधानतः ॥ वृन्दावनंगोवर्द्धनंवृन्दंचतुल
 सीतथा ॥ ९ ॥ चतुर्दशुविधायशुपूजयेन्नामभिः पृथक् ॥ १० ॥ उन्नमोभगवत्यैकालिन्दंदिन्यैसूर्यकन्यकायैयमभिन्यैश्रीकृष्ण
 प्रियैययूथीभूतयैस्वाहा ॥ अनेनमंत्रेणावाहनादिषोडशोपचारान्समाहितउपाहेत् ॥ इत्येवपटलंविद्धितुल्यंवक्ष्यामिपद्दतिम् ॥ या
 वत्सम्पूर्णंतांयातिपुरश्चरणमेवहि ॥ ११ ॥ तावद्देवद्वल्लक्ष्मरीजपेन्मौनव्रतीद्विजः ॥ यवभोजीभूमिशायीपत्रमुक्जितमानसः ॥ १२ ॥
 कामंक्रोधंतथालोभमोहंद्देषवितृष्यसः ॥ भक्त्यापरमयाराजन्वर्तमानस्तुदेशकः ॥ १३ ॥ ब्राह्मिमुहूर्तउत्थायध्यात्वादेविकालिन्दाम्
 अरुणोदयेवलयान्वांसानंसमाचरेत् ॥ १४ ॥ मथ्यान्देचापिसंध्यायांसंध्यावन्दनतत्परः ॥ समाप्तेनियमेराजन्वकालिन्दीतीरिमास्थि

तः ॥ १५ ॥ दशलक्षब्राह्मणानांसपुत्राणामहात्मनाम् ॥ पूजयित्वागन्धपुष्पैर्दत्तवतेभ्यः सुभोजनम् ॥ १६ ॥ वल्लभपूषणसौवर्णपात्रा
 णिप्रस्तुरंतिच ॥ दक्षिणाश्शुभाद्वात्तः सिद्धिर्भवेत्सलु ॥ १७ ॥ इतितेपद्धतिः प्रोक्तास्याराजन्महामते ॥ कुरुत्वनियमंसर्वकिम्भूयःश्रो
 तुमिच्छसि ॥ १८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीमार्धुर्यखण्डेसौभरिमांथातृसंवादे पटलपद्धतिवर्णननामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥
 ॥ मान्धातोवाच ॥ नाम्नांसहस्रं कृष्णयाः सर्वसिद्धिकरम्परम् ॥ वदमानुनिशादूर्लत्वं सर्वज्ञो निरामयः ॥ १ ॥ सौभरिरुवाच ॥
 ॥ नाम्नांसहस्रं कालिन्ध्यामान्धातस्तेवेदाम्यहम् ॥ सर्वसिद्धिकरं दिव्यं श्रीकृष्णवशकारकम् ॥ २ ॥ ॐ अस्यश्रीकालिन्दीसहस्र
 नामस्तोत्रमन्त्रस्य ॥ सौभरिर्ऋषिः ॥ ॥ श्रीयमुनादेवता ॥ ॥ अमुपुच्छन्दः ॥ ॥ मायाबीजमिति कीलकम् ॥ ॥ रमाबीज
 मिति शक्तिः ॥ ॥ श्रीकालिन्दुनन्दिनीप्रसादसिद्धयर्थैजपविनियोगः ॥ ॥ इयामांभोजनेत्रांसघनचरुचिरत्नमंजी
 रकूजत्कांचिकैयूरयुक्तांकनकमणिमयेविभ्रतीकुण्डलेह्ने ॥ आजच्छीनीलवस्त्रांस्तुरदमलचलद्धारभारामनोज्ञाध्यायेमार्तदपुत्रोतनुक्रि
 रणचयोदीप्तदीपाभिरामाम् ॥ ३ ॥ ॥ इतिध्यानम् ॥ ॥ ॐ कालिन्दीयमुनाकृष्णाकृष्णरूपयासनतनी ॥ कृष्णवामांसंभूतापरमा
 नन्दरूपिणी ॥ ४ ॥ गोलोकवासिनीश्यामवृन्दवनविनोदिनी ॥ राधासखीरासलीलारासमण्डलमण्डिता ॥ ५ ॥ निकुंजमाधवीवह्नी
 रंगवह्नीमनोहरा ॥ श्रीरासमण्डलीभूतायूथीभूताहरिप्रिया ॥ ६ ॥ गोलोकतटिनीदिव्यानिकुंजतलवासिनी ॥ दीर्घोर्मिवेगंगभिराणुष्य
 पल्लववाहिनी ॥ ७ ॥ वनश्यामोवमालाबलाकापद्ममालिनी ॥ परिपूर्णतमापूर्णब्रह्मप्रियापरा ॥ ८ ॥ महावेगवतीसाक्षात्रिकुं
 जद्वारनिर्गता ॥ महानदीमन्दगतिर्वैजवेगभेदिनी ॥ ९ ॥ अनेकब्रह्माण्डगतब्रह्मद्रवसमाकुला ॥ गङ्गामिश्रानिर्जलाभानिर्मलसरि
 तांपरा ॥ १० ॥ रत्नबद्धोभयतटीहंसपद्मादिसंकुला ॥ नदीनिर्मलयानीयासर्वब्रह्माण्डपावनी ॥ ११ ॥ वैकुण्ठपरिखीभूतापरिखापापहा
 रिणी ॥ ब्रह्मलोकगतब्राह्मीस्वर्गस्वर्गनिवासिनी ॥ १२ ॥ लहसन्तीप्रोत्पतंतीमेरुमालामहोच्चला ॥ श्रीगङ्गाभःशिखरिणीगण्डरी
 लविभेदिनी ॥ १३ ॥ देशान्पुनन्तीगच्छन्तीवहन्तीभूमिमध्यगा ॥ मार्तेण्डतनुजापुण्याकलिन्दगिरिनन्दिनी ॥ १४ ॥ यमस्वसाम

न्दहासासुद्विगारचिताम्बरा ॥ नीलाम्बरापद्ममुखीचरन्तीचारुदर्शना ॥ १५ ॥ रम्भोरूःशङ्गनयनमाधवीप्रमदेतमा ॥ तपश्चरन्ती
 सुश्रोणीकृचन्नपुरमेखला ॥ १६ ॥ जलस्थिताश्यामलांगीखण्डवाभविहारिणी ॥ गण्डीविभाषिणीवन्याश्रीकृष्णवरमिच्छती ॥ १७ ॥ द्वार
 कागमनराज्ञीपद्मराज्ञीपरङ्गता ॥ महाराज्ञीरत्नभूषणोमतीतीरचारिणी ॥ १८ ॥ स्वकीयास्वसुखास्वार्थास्वीयकार्यार्थसाधिनी ॥
 नवलांगीबलासुधावरांगावामलोचना ॥ १९ ॥ अज्ञातयौवनदीनाप्रभाकान्तिबुतिश्छविः ॥ सोमाभापरमाकीर्तिःकुशलज्ञातयौ
 वना ॥ २० ॥ नवोढामध्यगामध्याप्रौढिःश्रौढाप्रगल्भका ॥ धीराऽधीराधैर्यधराज्येष्टाश्रेष्ठकुलंगना ॥ २१ ॥ क्षणप्रभाचञ्चलाची
 विबुत्सौदामिनीतडिप् ॥ स्वार्थीनपतिकालक्ष्मोःपुष्टास्वाधीनभर्तृका ॥ २२ ॥ कलहान्तरिताभीरुरिच्छाप्रोत्कंठिताकुला ॥ क
 शिपुस्थादिव्यशय्यागोविन्दहृतमानसा ॥ २३ ॥ खण्डिताखण्डशोभाढ्याविप्रलब्धाभिसारिका ॥ विरहाताविराहिणीनारीप्रोषितभर्तृ
 का ॥ २४ ॥ मानिनीमानदुप्राज्ञामन्दारवनवासिनी ॥ झङ्कारिणीझणत्कारिरण्यंजरीनूपुरा ॥ २५ ॥ मेखलामेखलाकांचीश्रीकाञ्ची
 काञ्चनामयी ॥ कंचुकीकंचुकमणिःश्रीकंठाढ्यामहामणिः ॥ २६ ॥ श्रीहारिणापद्महारामुक्तामुक्ताफलाचिता ॥ रत्नकङ्कणकेयूरास्फुर
 दंशुलिभूषणा ॥ २७ ॥ दर्पणादर्पणीभूतादुष्टदुर्पविनाशिनी ॥ कंबुग्रीवाकंबुधराश्रैवेयकविराजिता ॥ २८ ॥ ताटिकीनीदंतधराहमकुण्डल
 मण्डिता ॥ शिखाभूषणालुष्पानासामौक्तिकशोभिता ॥ २९ ॥ मणिभूमिगतादेवीरैवताद्विविहारिणी ॥ वृन्दावनगतावृन्दावृन्दारण्यनि
 वासिनी ॥ ३० ॥ वृन्दावनलतामार्ध्विवृन्दारण्यविभूषणा ॥ सौंदर्यलहरीलक्ष्मीमंथुरतीर्थवासिनी ॥ ३१ ॥ विश्रान्तवासिनीकाम्यारम्या
 गोकुलवासिनी ॥ रमणस्थलशोभाढ्यामहानमहानदी ॥ ३२ ॥ प्रणताप्रोन्नतापुष्टाभारतीभरताचिता ॥ तीर्थराजगतिगौत्रांगंगासागरसंग
 मा ॥ ३३ ॥ सप्ताब्धिभेदिनीलोलसप्तद्वीपगताबलात् ॥ लुठंतीशैलभिद्यंतीस्फुरतीवेगवत्तरा ॥ ३४ ॥ कांचीकांचीभूमिःकांचीनीभूमिभा
 विता ॥ लोकदृष्टिलोकलीलालोकालकाचलाचिता ॥ ३५ ॥ शैलद्रुतास्वर्गतास्वर्गास्वर्गपूजिता ॥ वृन्दावनीवनाध्यक्षारक्षाकक्षात
 टीपटी ॥ ३६ ॥ असिकुण्डगताकच्छस्वच्छन्दोच्छलितादिजा ॥ कुहरस्थारयप्रस्थाप्रस्थाशान्तितरा ॥ ३७ ॥ अबुच्छटासीकरा

भादुरादुरीधरा ॥ पापांकुशापासिहीपापदुमुकुठारिणी ॥ ३८ ॥ पुण्यसंधापुण्यकीर्तिःपुण्यदापुण्यवर्द्धिनी ॥ मधोर्वननदीमुख्यातु
 लालवलनस्थिता ॥ ३९ ॥ कुमुदनदीकुब्जाकुमुदांभोजवर्द्धिनी ॥ पुवरूपवेगवतीसिंहसर्पादिवाहिनी ॥ ४० ॥ बहुलीबहुदवन्दीबहु
 लवनवन्दिता ॥ राधाकुण्डकलाराध्याकृष्णकुण्डजलाश्रिता ॥ ४१ ॥ ललिताकुण्डगांधविशाखाकुण्डमंडिता ॥ गोविन्दकुण्डनिलयागो
 पकुण्डतरंगिणी ॥ ४२ ॥ श्रीगंगामानसोगङ्गकुसुमांबरभाविनी ॥ गोवर्धिनीगोधनढ्यामयूरीवरवर्णिनी ॥ ४३ ॥ साससीनीलकंठभाङ्गजन्को
 किलपोतकी ॥ गिरिराजप्रभूर्गिरिरातपत्रातपत्रिणी ॥ ४४ ॥ गोवर्द्धनांकागोदंतीदिव्यौषधिनिधिःश्रुतिः ॥ पारदीपारदमयीनारदी
 शारदीभृतिः ॥ ४५ ॥ श्रीकृष्णचरणांस्थकामाकामवर्णाचिता ॥ कामाटवीनन्दिनीचनन्दग्राममहीधरा ॥ ४६ ॥ बृहत्सावुभृतिःश्रो
 तानदीश्वरसमन्विता ॥ काकलीकोकिलमयीभांडारकुशकौशला ॥ ४७ ॥ लोहागैलप्रदाकाराकश्मीरवसनवृता ॥ बर्हिपदी
 शोणपुरीसूक्ष्मक्षेत्रपुराधिका ॥ ४८ ॥ नानाभरणशोभाढ्यानानावर्णसमन्विता ॥ नानासरीकंदवाढ्यानानावस्त्रविरजिता ॥ ४९ ॥ रा
 नानालोकगतावर्चिर्नानाजलसमन्विता ॥ स्त्रीरत्नरत्ननिलयाललनारत्नरंजिनी ॥ ५० ॥ रंगिणोरंगभूमाढयोरंगारंगमहीरुहा ॥ रा
 जविद्याराजगुह्याजगत्कीर्तिर्धनाघना ॥ ५१ ॥ विलोचंदटकृष्णांगकृष्णदेहसमुद्भवा ॥ नीलपंकजवर्णभानीलपंकजहारिणी ॥ ५२ ॥
 नीलभानीलपद्माढयानीलभोरुहवासिनी ॥ नागवह्नीनागपुरीनागवह्नीदलार्चिता ॥ ५३ ॥ तांबूलचर्चिताचर्चोमकरन्दमनोहरा ॥ स
 केसरकेसरिणीकेशपाशाभिभोमिता ॥ ५४ ॥ कज्जलभाकज्जलात्ताकज्जलीकलितांजना ॥ अलक्तचरणाताम्रालालाताम्रीकृतांव
 रा ॥ ५५ ॥ सिन्दूरितालिसवणीसुश्रीःश्रीसिंहमंडिता ॥ पाटीरपंकवसनजटासंतीरुचाम्बरा ॥ ५६ ॥ आगर्भ्यगुरुगन्धाक्तातग
 राश्रितमारुता ॥ सुगन्धितैलशचिरकुन्तलालिःसुकुन्तला ॥ ५७ ॥ शकुन्तलाऽपांमुलाचपातिव्रत्यपरायणा ॥ सूर्यकोटिप्रभासूर्य
 कन्यासूर्यसमुद्भवा ॥ ५८ ॥ कोटिसूर्यप्रतीकाशामूर्यजामूर्यनंदनी ॥ संज्ञासंज्ञासुतास्वेच्छासंज्ञामोदप्रदायिनी ॥ ५९ ॥ संज्ञा
 पुत्रीस्वरच्छयातपंतीतापकारिणी ॥ सावर्ण्यान्नुभवावेदीवडवासौर्यदायिनी ॥ ६० ॥ शनैश्चराजुजाकीलाचन्द्रवंशविर्वाहिनी ॥

चन्द्रवशवधूश्चन्द्रचन्द्रवलिसहायिनी ॥ ६१ ॥ चन्द्रवतीचंद्रलेखाचंद्रकांतानुगंशुका ॥ भैरवीपिंगलाशंकीलालवत्यागरीमयी ॥
 ॥ ६२ ॥ धनश्रीदिवगांधारीस्वर्भण्डिणी ॥ ब्रजमल्लार्थकारीत्रिचित्राजयकारिणी ॥ ६३ ॥ गांधारीमंजरीटोडीगुर्ज्जथ्यासाव
 रीजया ॥ कर्णाटीरागिणीगौडिवैराटोगौरैवाटिका ॥ ६४ ॥ चतुश्चंद्रकलेहेरैतिलंगीविजयावती ॥ तालीतालस्वरागानक्रियामात्र
 प्रकाशिनी ॥ ६५ ॥ वैशाखीचंचलचारुमंचारीघूंघटीघटा ॥ वैरागरीसोरीशकैदारोजलधारिका ॥ ६६ ॥ कामाकरश्रीकल्या
 णीगौडकल्याणमिश्रिता ॥ रामसंजीविनीहेलामन्दारीकामरूपिणी ॥ ६७ ॥ सारंगीमारुतीहोढासागरीकामवादिनी ॥ वैभासोमं
 गलचान्द्रीरामसंडलमंडना ॥ ६८ ॥ कामधेनुः कामलताकामदाकमनीयका ॥ कल्पवक्षस्थलीस्थूलशुभासौधनिवासिनी ॥ ६९ ॥
 गोलोकवासिनीसुभूयष्टिमुद्धारपालिका ॥ शृंगारप्रकरांगस्वच्छाशय्योपकारिका ॥ ७० ॥ पार्षदासुमुखीसिव्याश्रीवृन्दानपालिका
 ॥ निकुंजभृकुंजपुंगुंजाभरणभूषिता ॥ ७१ ॥ निकुंजवासिनीप्रौष्यागोवर्द्धनतटीभवा ॥ विशाखालितारामानीरुजामधुघाघवी ॥
 ॥ ७२ ॥ एकानेकसखीशुक्लासखीमध्यामहामनाः ॥ श्रुतिरूपारूपिहूपामैथिलः कौशलः स्त्रियः ॥ ७३ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यो
 यज्ञसीताः पुलंदकाः ॥ रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः ॥ ७४ ॥ अर्धवैकुण्ठासिन्योदिव्याजितपदाश्रिताः ॥ श्रीलोका
 चलवासिन्यः श्रीसख्यः सागरोद्भवाः ॥ ७५ ॥ दिव्याअदिव्यादिव्यांगाव्यातास्त्रिगुणवृतयः ॥ भूमिगोप्योदेवनयौलताऔषधिवरुधः ॥
 ॥ ७६ ॥ जालंधर्यः सिन्धुसुताः पृथुर्बर्हिष्मतीभवाः ॥ दिव्यांबराअप्सरसः सौतलानागकन्यकाः ॥ ७७ ॥ परंधामपरंब्रह्मपौरुषाप्र
 कृतिः परा ॥ तटस्थागुणभूर्गीतागुणगुणमयीगुणा ॥ ७८ ॥ चिह्ननासदसन्मालादृष्टिदृश्यागुणाकरी ॥ महत्तत्त्वमहंकारोमनोबुद्धिः
 प्रचेतना ॥ ७९ ॥ चेतोवृत्तिः स्वान्तरात्माचतुर्द्धाचतुरक्षरा ॥ चतुर्बुद्धश्चतुर्भूतव्योमवायुरादोजलम् ॥ ८० ॥ महीशब्दोरसोऽन्धः
 स्पर्शरूपमनेकथा ॥ कर्भद्रियंकर्ममयीज्ञानज्ञानेन्द्रियद्विधा ॥ ८१ ॥ त्रिधाधिभूतमध्यात्ममधिदेवमधिस्थितम् ॥ ज्ञानशक्तिः क्रि
 याशक्तिः सर्वदेवाधिदेवता ॥ ८२ ॥ तत्त्वसंधाविराणमूर्तिर्धारणाधारणमयी ॥ श्रुतिः स्मृतिवैदमूर्तिः संहितागर्गसंहिता ॥ ८३ ॥

पराशरैसैवमृष्टिः पारहंसीविधातृका ॥ याज्ञवल्कीभागवतीश्रीमद्भगवतार्चिता ॥ ८४ ॥ रामायणमयीरम्यापुराणपुरुषप्रिया ॥
 पुराणमूर्तिः पुण्यांगाशास्त्रमूर्तिर्महोन्नता ॥ ८५ ॥ मनीषाधिषणाबुद्धिर्वर्णधीः श्रेयुषीमतिः ॥ गायत्रीवेदसावित्रीब्रह्मणीब्रह्मलक्ष
 णा ॥ ८६ ॥ दुर्गपर्णासतीसत्यापार्वतीचिडिकांबिका॥आर्यादाक्षायणीदाक्षीदक्षयज्ञविधातिनी ॥ ८७ ॥ पुलोमजाज्ञचीन्द्राणीवेदोदेव
 वरार्पिता ॥ वायुनाधारिणीधन्यावायवीवायुवेगगा ॥ ८८ ॥ यमानुजासंयमनीसंज्ञाच्छयास्फुरद्द्युतिः ॥ रत्नदेवीरत्नवृन्दातारा
 तरणिमण्डला ॥ ८९ ॥ रुचिः शान्तिः क्षमाशोभादयादृक्षाद्युतित्रया ॥ तलतुष्टिर्विभापुष्टिः सन्तुष्टिः पुष्टमावना ॥ ९० ॥ चतु
 र्भुजाचारुनेत्राद्विभुजाष्टभुजाबला ॥ शंखहस्तापद्महस्ताचक्रहस्तागदाधरा ॥ ९१ ॥ निषंगधारिणीचर्मखड्गपाणिधनुर्धरा ॥ धनुष्टं
 कारिणीयोध्रीदैत्योद्भटविनाशिनी ॥ ९२ ॥ रथस्थगारुडारूढाश्रीकृष्णहृदयस्थिता ॥ वंशीधराकृष्णवेषास्त्रिग्विणीवनमालिनी ॥
 ॥ ९३ ॥ ॥ किरिटधारिणीयानामन्दमन्दगतिर्गतिः ॥ चन्द्रकोटिप्रतीकाशातन्वीकोमलविग्रहा ॥ ९४ ॥ भैष्मीभीष्मसुताभीमारु
 षिमणीरुक्मरूपिणी॥सत्यभामाजांबवतीसत्याभद्रासुदक्षिणा॥९५॥मित्रवृन्दासखीवृन्दवृन्दारण्यध्वजोर्ध्वगा ॥ शृंगारकारिणीशृंगाशृंग
 भूः शृंगदाशुगा ॥ ९६ ॥ तितिक्षेक्षास्मृतिः स्पर्धास्फुट्टाश्रद्धास्वनिर्वृतिः ॥ इंशातृष्णाभिघाप्रतीर्हिंसायाश्चाक्लुमाक्लुपिः ॥ ९७ ॥
 आशानिद्रायोगनिद्रायोगिनियोगदायुगा ॥ निद्राप्रतिष्ठासामितिः सत्वप्रकृतिरुत्तमा ॥ ९८ ॥ तमः प्रकृतिर्दुर्मर्षरजः प्रकृतिरान
 तिः ॥ क्रियाऽक्रियाकृतिर्ग्लानिः सात्त्विक्याध्यात्मिकीवृषा ॥ ९९ ॥ सेवाशिसामणिवृद्धिराहूतिः सुमतिर्द्युभूः ॥ रज्जुर्द्विद्वीपद्व
 गीसंहितासौख्यदयिनी ॥ १०० ॥ मुक्तिःश्रोक्तिर्देशभाषाप्रकृतिः पिंगलोद्भवा ॥ नागभावानागभूपानागरीनगरीनगा ॥ १ ॥ नौ
 नौकाभवनौर्भाव्याभवसागरसेतुका ॥ मनोमयीदारुमयीसैकीसिकतामयी ॥ २ ॥ लेख्यालेप्यामिणमयीप्रतिमाहेमनिर्मिता ॥ शैली
 शैलभवाशीलशीकराभाचलचला ॥ ३ ॥ अस्थितास्वस्थितातूलीवैदिकीतांत्रिकीविधिः ॥ संध्यासंध्याप्रवसनवेदसंधिः सुधाम
 यी ॥ ४ ॥ सायंतनीशिखावेध्यासूक्ष्माजीवकलकृतिः ॥ आत्मभूतामाविताऽर्षीप्रबन्धकमलकर्णिका ॥ ५ ॥ नीराजनीमहाविद्याकं

दलीकार्यसाधनी ॥ पूजाप्रतिष्ठाविपुलापुनन्तीपारलौकिकी ॥ ६ ॥ शुक्लशुक्तिमौक्तिकाचप्रतीतिःपरमेश्वरी ॥ विराजोष्णिग्विराद्वे
 णिविष्णुकवेणुनादिनी ॥ ७ ॥ आवर्त्तनवार्तिकदावातावृत्तिर्विमानगा ॥ रासाढ्यशसिनीरसिरसमण्डलमंडली ॥ ८ ॥ गोपगोपीश्वरी
 गोपीगोपीगोपालवन्दिता ॥ गोचारिणीगोपनदीगोपानन्दप्रदायिनी ॥ ९ ॥ पशुव्यदागोपसेव्याकोटिशोगोगणवृता ॥ गोपानुगागोप
 वतीगोविन्दपदपादुका ॥ १० ॥ वृषभानुसुताराधाश्रीकृष्णवशकारिणी ॥ कृष्णप्राणाधिकशश्वद्रसिकारसिकेश्वरी ॥ ११ ॥ अव
 टोदाताप्रपर्णीकृतमालाविहायसी ॥ कृष्णावेणीभीमरथीतापरीवामहापणा ॥ १२ ॥ वैयासकीचकावेरीतुंगभद्रासरस्वती ॥ चन्द्रभागवे
 त्रवतीऋषिकुल्याकुम्भती ॥ १३ ॥ गौतमीकौशिकीसिन्धुर्वाणगंगीतिसिद्धिदा ॥ गोदावरीरत्नमालागणानन्दकिनीबला ॥ १४ ॥
 स्वर्णदीजान्हवीवैष्णवीमंगलालया ॥ बालविष्णुपद्मोत्तसिन्धुसागरसंगता ॥ १५ ॥ गंगासागरशोभाढ्यसासुद्ररत्नदधुनी ॥
 भागीरथीस्वर्धुनीभूःश्रीवामनपदच्युता ॥ १६ ॥ लक्ष्मीरमारमणीयामार्गविविष्णुवह्मभा ॥ सीताचिर्जनकीमाताकलंकरहिताक
 ला ॥ १७ ॥ कृष्णपादाब्जसंभूतासर्वात्रिप्रथगामिनी ॥ धराविश्वंभरानन्ताभूमिर्धात्रीक्षमामयी ॥ १८ ॥ स्थिताघञ्जिधरणिर्धुर्वीशे
 षफणस्थिता ॥ अयोध्याराघवपुरीकौशिकीरघुवंशजा ॥ १९ ॥ मथुरामाथुरीपंथायादवीश्रुवृजिता ॥ मायापूर्विल्वनीलद्वागीगाद्वा
 रविनिर्गता ॥ २० ॥ कुशावर्तमयीश्रौव्याश्रुवमण्डलमध्यगा ॥ काशीशिवपुरीशेषाविध्यावाराणसीशिवा ॥ २१ ॥ अवंतिकादेवपु
 रीप्रोज्ज्वलेज्जयिनीजिता ॥ द्वारावतोद्धारकामाकुशभूताकुशस्थली ॥ २२ ॥ महपुरीसप्तपुरीनन्दिश्रामस्थलस्थिता ॥ शालग्राम
 शिलदित्याशंभलग्राममध्यगा ॥ २३ ॥ वंशगोपालिनीक्षिप्रहारिमन्दिरवर्तिनी ॥ बर्हिष्मतीहस्तिपुरीशक्रप्रस्थनिवासिनी ॥ २४ ॥ दा
 डिमैसंधवीजंबूःपौष्करीपुष्करप्रसूः ॥ उत्पलवर्तगमनोन्मिषीनिमिषावृता ॥ २५ ॥ कुरुजंगलभूःकालीहमवत्यादुर्दीबुधा ॥ शूकर
 क्षेत्रविदिताइवेतवाराहधारिता ॥ २६ ॥ सर्वतीर्थमयीतीर्थतीर्थानतीर्थकारिणी ॥ हारिणोसर्वदोषाणांदायिनीसर्वसम्पदाम् ॥ २७ ॥ वार्द्ध
 नीतेजसांसाक्षाद्भवासिनिकृतनी ॥ गोलोकधामघनिनीनिकुंजनिजमंजरी ॥ २८ ॥ सर्वोत्तमसर्वपुण्यासर्वसौंदर्यश्रृंखला ॥ सर्वतीर्थोप

पूर्णचन्द्रःसंतडिजलदोयथा ॥ १० ॥ दैत्यभयंकरंवीक्ष्यबलदेवोमहाबलः ॥ रूपाहनमुष्टिनातंशिरस्यर्द्रियथाद्रिभिम् ॥ ११ ॥ वि
 शीर्णमस्तकौदैत्योयथावज्रहतोगिरिः ॥ पपातभूमौसहसाचालयन्वधुधातलम् ॥ १२ ॥ तज्ज्योतिर्निर्गतिर्दीर्घबेल्लेनंबभूवह ॥ तदै
 ववधुषुदवाःपुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ १३ ॥ अभूज्जययारावोदिविभूमौनृपेश्वर ॥ एवंश्रीबलदेवस्यचरितंपरमाद्भुतम् ॥ १४ ॥ मया
 तेकथितंराजन्किम्भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ॥ बहुलाइवउवाच ॥ ॥ कोयंदैत्यःपूर्वकालेप्रलम्बोरणदुर्मदः ॥ बलदेवस्यहस्तेनमु
 क्तिम्प्रापकथंमुने ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शिवस्यपूजनार्थंहियक्षराट्स्ववनेशुभे ॥ कारयामासपुष्पाणारंक्षायक्षैरि
 तस्ततः ॥ १६ ॥ तदप्यस्यापिजगृह्णुष्पाणिप्रफुरन्तिच ॥ ततःक्रुद्धोददौशापंयक्षराड्धनदोबली ॥ १७ ॥ येगृह्णन्त्यस्यपुष्पाणि
 स्वैचान्येसुरमानवाः ॥ भवितारोऽसुराःसर्वमच्छपात्सहसामुवि ॥ १८ ॥ ह्रूहसुतोथविजयोविचरंस्तीर्थभूमिषु ॥ वनंचेत्रथंप्राप्तोगाय
 न्निष्णुगुणान्पथि ॥ १९ ॥ वीणापाणिरजानन्वैगन्धर्वःसुमनांसिच ॥ गृहीत्वामोऽसुरोजातोगन्धर्वंत्वंविहायतत् ॥ २० ॥ तदैवश
 रणंप्राप्तैः कुबेरस्यमहात्मनः ॥ नत्वातत्प्रार्थनांचकेकृतांजलिपुटःशूनैः ॥ २१ ॥ तस्मैप्रसन्नोराजेन्द्रकुबेरोपिवरंददौ ॥ त्वंविष्णुभक्तः
 शान्तात्सामाशौचंकुरुमानद ॥ २२ ॥ द्वापरतिचतेमुक्तिर्बलदेवस्यहस्ततः ॥ भविष्यतिनसन्देहोभाण्डरियमुनातटे ॥ २३ ॥ ॥ श्री
 नारदउवाच ॥ ॥ ह्रूहसुतःसगन्धर्वःप्रलम्बोभूमहाऽसुरः ॥ कुबेरस्यवरान्द्राजन्परमोक्षजगामह ॥ २४ ॥ ॥ इतिश्रीगर्गसंहितायांश्री
 माधुर्यषडे श्रीनारदबहुलाइवसंवादेप्रलम्बवधोनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथक्रीडाप्रसक्तेषुगो
 पेषुसबलेषुच ॥ तृणलभेनविविशुर्गावःसर्वामहद्धनम् ॥ १ ॥ ताथानेतुंगोपबालाःप्राप्तासुंजाटवीपराम् ॥ संभूतस्तत्रदावाग्निःप्रलया
 त्सिसमोमहान् ॥ २ ॥ गोभिर्गोपाःसमेतास्तेश्रीकृष्णंसबलंहरिम् ॥ वदन्तःपाहिपाहीतिभयार्ताःशुरणंगताः ॥ ३ ॥ वीक्ष्यवनिहभयंस्वा
 नांकृष्णोयोगेश्वरेश्वरः ॥ न्यमीलयतमाभैष्टलेचनानित्यभाषत ॥ ४ ॥ तथाभूतेषुगोपेषुतमस्त्रिमयकारकम् ॥ अपिबद्मगवान्देवोदे
 वानांपश्यतांनृप ॥ ५ ॥ एवंपीत्वामहावह्निंतीत्वगोपालोगोणम् ॥ प्राप्ताभुवमुनाप्राेशुभाशोकवनेहरिः ॥ ६ ॥ तत्रक्षुत्पीडितागो

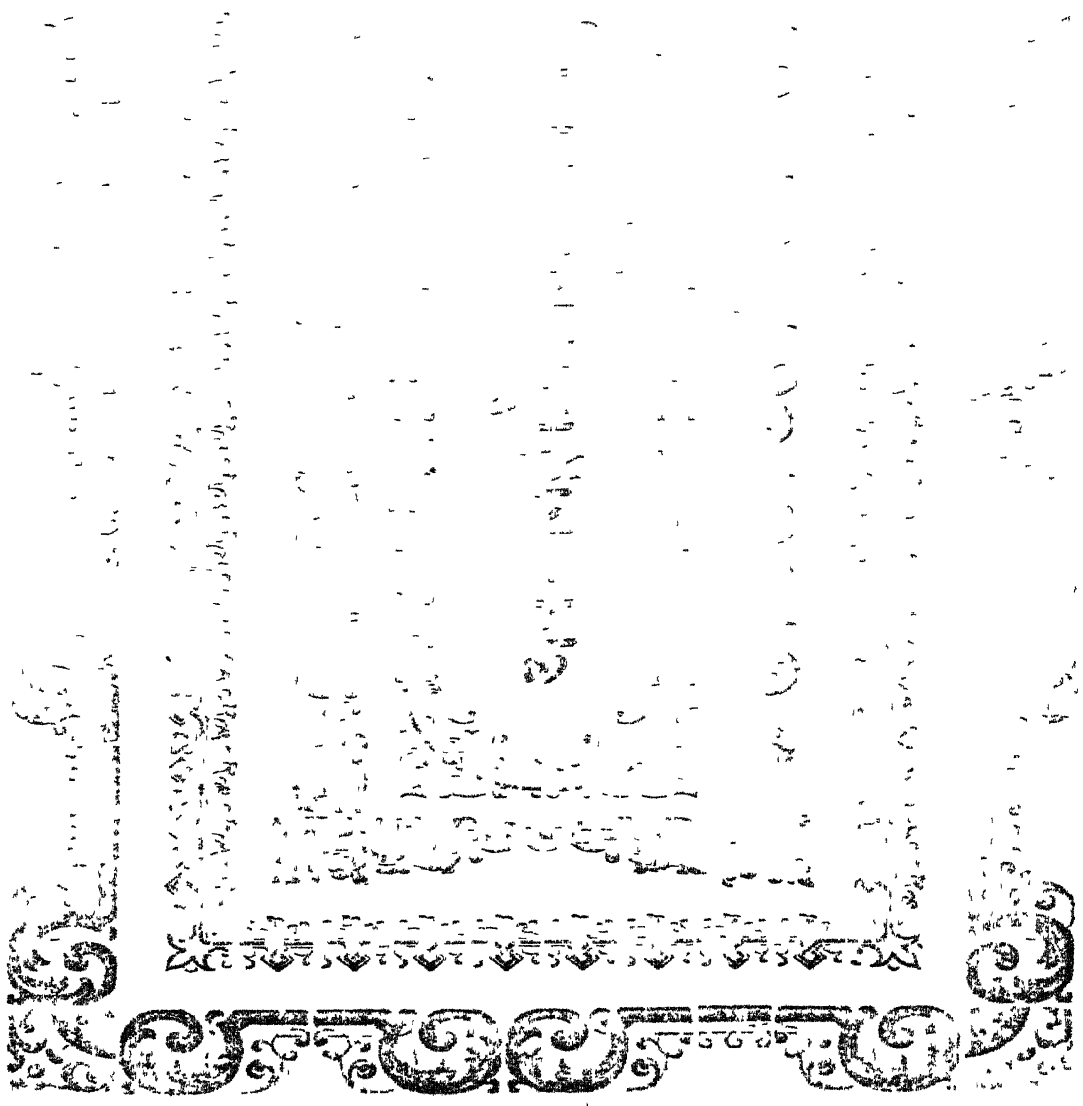
पाःश्रीकृष्णसबलंहरिम् ॥ कृतांजलिपुटाञ्जुःशुधातीःस्मोवयम्प्रभो ॥ ७ ॥ तदातान्प्रेषयामासयज्ञआंगिरसेहरिः ॥ तेगत्वातंयज्ञवरं
 नत्वोच्चुर्विमलंवचः ॥ ८ ॥ गोपाञ्जुः ॥ गोपालबालैःसबलःसमागतोगाश्चारयन्श्रीव्रजराजनन्दनः ॥ क्षुत्संयुतोऽस्मैसगणाय
 भूसुराःप्रयच्छताश्वत्सनंगमोहिने ॥ ९ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ नकिंचिदूचुस्तेसर्वेवचःश्रुत्वाद्द्विजानृप ॥ गोपानिराशाआगत्य
 प्रत्यूचुःसबलंहरिम् ॥ १० ॥ गोपाञ्जुः ॥ त्वमस्यधीशोव्रजमंडलेबलीश्रीगोकुलेनन्दपुरोग्रदण्डधृक् ॥ नवर्ततेदण्डमलंमधोः
 पुरिप्रचंडचंडांशुमहस्तवत्स्फुरत् ॥ ११ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ पुनस्तान्प्रेषयामासतपत्नीभ्योहरिःस्वयम् ॥ यज्ञवाटंपुनर्ग
 त्वानत्वाविप्रियास्तदा ॥ १२ ॥ कृतांजलिपुटाञ्जुर्गोपाःकृष्णप्रणोदिताः ॥ १३ ॥ गोपाञ्जुः ॥ गोपालबालैःसबलःसमा
 गतोगाश्चारयन्श्रीव्रजराजनन्दनः ॥ क्षुत्संयुतोऽस्मैसगणायचांगनाःप्रयच्छताश्वत्सनंगमोहिने ॥ १४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
 कृष्णसमागतंश्रुत्वाकृष्णदर्शनलालसाः ॥ चक्रुस्तथात्रपात्रेषुनीत्वासर्वद्विजांगनाः ॥ १५ ॥ त्यक्त्वासद्योलोकलज्जांकृष्णपाश्र्वसमाय
 युः ॥ अशोकानांवेनेरम्येकृष्णातीरेमनेहरे ॥ १६ ॥ यथाश्रुतं तथादृष्टंश्रीहरेरूपमद्भुतम् ॥ प्राप्यानंदंगताःसर्वास्तुरीययोगिनेय
 था ॥ १७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ धन्याय्युंदर्शनार्थमागतहेद्विजांगनाः ॥ प्रतियातगृहान्शीघ्रनिःशंकाभूमिदेवताः ॥ १८ ॥
 युष्माकंप्रभाषेणपतयोवोद्विजातयः ॥ सद्योज्ञफलंप्राप्ययुष्माभिःसहनिर्मलाः ॥ १९ ॥ गमिष्यंतिपरंधामगोलोकंप्रकृतेःपरम् ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथनत्वाहरिसर्वांजाजमुयंज्ञमण्डलम् ॥ २० ॥ तादृक्त्वाद्ब्राह्मणाःसर्वैस्वात्मानंधिक्प्रचक्रिरे ॥ दिदृक्षवस्ते
 श्रीकृष्णंकंसार्द्धीतानचागताः ॥ २१ ॥ भुक्त्वात्रसबलःकृष्णो गोपालैःसहमैथिल ॥ गाःपालयन्नाजगामवृन्दारण्यमनेहरम् ॥ २२ ॥
 ॥ इतिश्रीमद्भाग्यार्थसंहितायांश्रीमाधुर्यखंडेनारदबहुलश्वसंवादेवाग्रिमोक्षविप्रपत्नीदर्शननामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एकदानन्दराजोसौकृत्वाचैकादशव्रितम् ॥ द्वादश्यांयमुनास्नातुंगोपालैर्जलमाविशत् ॥ १ ॥ तंयुहीत्वापा
 शिमृत्यःपाशिलोकंजगामह ॥ तदाकोलाहलेजातेगोपानामैथिलेश्वर ॥ २ ॥ आश्वत्थसर्वाच्चभगवान्गतवाञ्चारुणीपुरीम् ॥ भस्मी

चकारसहस्रापुरीदुर्गहरिःस्वयम् ॥ ३ ॥ कोटिमातङ्गसंक्राशंद्द्वप्रकृपितंहरिम् ॥ नत्वाकृतांजलिःपाश्रीपरिक्रम्याहर्घपितः ॥ ४ ॥
 ॥ वरुणउवाच ॥ ॥ नमःश्रीकृष्णचन्द्रायपरिपूर्णतमायच ॥ असंख्यब्रह्मांडभृतेगोलोकपतयेनमः ॥ ५ ॥ चतुर्व्यूहायमहसेनमस्ते
 सर्वतेजसे ॥ नमस्तेसर्वभावायपरस्मब्रह्मणेनमः ॥ ६ ॥ केनापिमूढेनममानुगेनकृतंपरंहेलनमद्यैवैवं ॥ तत्क्षम्यतांभोःशरणंगतंमांरेश
 भूमन्परिपाहिपाहि ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिप्रसन्नोभगवान्चन्द्रनीत्वासुजीवितम् ॥ सौख्यंप्रकाशयन्बधूंन्ब्रजमंडलमाय
 यौ ॥ ८ ॥ नन्दराजमुखाच्छ्रुत्वाप्रभावंश्रीहरेस्तुतम् ॥ गोपीगोपगणाञ्जुःश्रीकृष्णंनन्दनन्दनम् ॥ ९ ॥ यदित्वंभगवान्साक्षाल्लोकपा
 लैःसुपूजितः ॥ दर्शयान्शुपरंलोकैर्वैकुण्ठतर्हिनःप्रभो ॥ १० ॥ नीत्वासवस्ततःकृष्णएत्यैवैकुण्ठमन्दिरम् ॥ दर्शयामासखूपंस्वय्योतिर्म
 डलमध्यगम् ॥ ११ ॥ सहस्रभुजसंयुक्तंकिरीटकटकोज्ज्वलम् ॥ शंखचक्रगदापद्मवनमालाविराजितम् ॥ १२ ॥ असंख्यकोटिमातङ्ग
 संक्रांशेषसंस्थितम् ॥ चामरांदोलदिव्याभंब्रह्माद्यैःपरिसेवितम् ॥ १३ ॥ तदैवतान्गोपगणान्पार्षदास्तेगदाधराः ॥ ऋजुंश्रुत्वानति
 धृत्वाहरेस्थायप्रयत्नतः ॥ १४ ॥ चकितानिवतान्वीक्ष्यप्रोचुस्तेपार्षदागिरा ॥ रेतूष्णीप्रभवतमावक्तव्यंवेचराः ॥ १५ ॥ भाषण
 माप्रकुरुतनदृष्टांकिंसभाहरेः ॥ वेदावदंतिचात्रैवसाक्षादेवेस्थितेप्रभौ ॥ १६ ॥ इतिशिक्षांगतागोपाहर्षितामौनमास्थिताः ॥ मनस्युचु
 रयंकृष्णउच्चसिंहासनस्थितः ॥ १७ ॥ अस्मान्चदूरादधःकृत्वास्माभिर्वक्तिनकर्हिचित् ॥ तस्माद्भ्रजान्दर्शनास्तिकोपिलोकोनसौख्यदः ॥
 ॥ १८ ॥ यत्रानेनस्वप्नात्रापिवातास्थ्याद्धिपरस्परम् ॥ इतिप्रवदतस्तान्वैनीत्वाश्रीभगवान्हरिः ॥ ब्रजमागतवान्द्राजन्परिपूर्णतमः
 प्रभुः ॥ १९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भू०सं०श्रीमाधुर्यखण्डेनारदबहुलश्रवसादेनन्ददिवैकुण्ठदर्शनेनमद्भाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एकदानृपगोपालाःशकटैरत्नपूरितैः ॥ वृषभान्नपनन्दद्वाआजमुश्र्चिंभिकावनम् ॥ १ ॥ भद्रकालीपशुप
 तिंपूजयित्वाविधानतः ॥ ददुर्दानंदिजतिभ्यःसुप्तास्तत्रसरिते ॥ २ ॥ तत्रैकोनिर्गतेरात्रैसपौनन्दंपदेयहीत् ॥ कृष्णकृष्णोतिचुको
 शनन्दोतिभयविब्हलः ॥ ३ ॥ तदोत्सुकैर्गोपबालास्तेदुर्गाजगंनुप ॥ पदंसोपिनतत्याजसर्पोर्धस्वमाण्यथा ॥ ४ ॥ तताडस्वप

दासर्पभगवौछोकपावनः ॥ त्यक्त्वातद्वसर्पत्वंभूत्वाविद्याधरःकृती ॥ ५ ॥ नत्वाकृष्णपरिक्रम्यकृतांजलिपुटोवदत् ॥ सुदर्शन
 उवाच ॥ अहंसुदर्शनामविद्याधरःप्रभो ॥ अष्टावक्रमुनिदृष्ट्वाहसितोस्मिमहाबलः ॥ ६ ॥ मह्यंशापददौसोपित्वंसर्पोभवदुर्म
 ते ॥ तच्छायादृष्ट्वाकोहंकृपयातवमाधय ॥ ७ ॥ त्वत्पादपद्मभकरन्दुरजःकणानांस्पृशेनदिव्यपदवीसहसागतोस्मि ॥ तस्मैनमोभग
 वतेभुवनेश्वरायभृरिभारहरणायभुवोवतारः ॥ ८ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इतिनत्वाहरिकृष्णराजत्रविद्याधरस्तुसः ॥ जगामवै
 ष्णवंलोकंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ ९ ॥ नंदाद्याविस्मिताःसर्वज्ञात्वाकृष्णंपरेश्वरम् ॥ अधिकारवतःश्रीत्रमाययुव्रजमंडलम् ॥ १० ॥
 इदंमयातेकथितंश्रीकृष्णचरितंशुभं ॥ सर्वपापहरंपुण्यांक्रमूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ अहोश्रीकृष्णचन्द्रस्य
 चरितंपरमाद्भुतम् ॥ श्रुत्वामनोमेतच्छ्रोतुमत्तंपुनरिच्छति ॥ १२ ॥ अप्रचकारकांलालीलयाव्रजमंडले ॥ हरिव्रजेशःपरमोवद
 देवर्षिसत्तम ॥ १३ ॥ इतिश्रीमद्भगवाचार्यसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेसुदर्शनोपाख्यानंनमत्रयथोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एकदाशैलदेशेषुसबलोभगवाह्रिः ॥ कृत्वाविलापनंश्रीडांचोरपालकलक्षणाम् ॥ १ ॥ तत्रव्योमासुरोद
 त्योबालान्मोषायितान्बहून् ॥ नीत्वानीत्वाद्रिदूर्यांचिविनिक्षिप्यपुनः ॥ २ ॥ शिलयापिदधौद्धारंमयपुत्रोमहाबलः ॥ सत्यचौरंच
 तंज्ञात्वाभगवान्मधुसूदनः ॥ गृहीत्वापातयामासमुज्ज्वलाभ्यांभूमिमंडले ॥ ३ ॥ तदासृत्पुंगतोदैत्यस्तज्ज्योतिर्निर्गतंस्फुरत् ॥ दशदिक्षु
 भ्रमद्राजन्श्रीकृष्णेनीन्तांगतम् ॥ ४ ॥ तदाजयजयारावोदिविभूमौभवह ॥ पुष्पाणिवषुदुर्वाःपरमानन्दसंवृताः ॥ ५ ॥ बहुलाश्व
 उवाच ॥ कोऽयंपूर्वकुशलकृद्भयोमोनामाथतद्भद्र ॥ येनकृष्णेनश्यामेलीनेभूद्दामिनीयथा ॥ ६ ॥ नारदउवाच ॥ आसी
 त्काश्यांभीमरथोराजादानपरायणः ॥ यज्ञकृन्मानदोधन्वीविष्णुभक्तिपरायणः ॥ ७ ॥ राज्यपुत्रसन्निवेश्यजगाममलयचलम् ॥ तप
 स्तत्रसमारेभेवर्षाणालक्षमेवहि ॥ ८ ॥ तस्याश्रमेपुलस्त्योसौशिष्यबृन्दैः समागतः ॥ तंदृष्ट्वानोत्थितोमानोरार्जुर्निर्नतोऽभवत् ॥
 ॥ ९ ॥ शापंददौपुलस्त्योपिदैन्योभवमहाबल ॥ ततस्तच्चरणोपेतंपतितंशरणगतम् ॥ १० ॥ उवाचमुनिशार्दूलःपुलस्त्यादी

नवत्सलः ॥ द्वापरान्तेमाधुरेचपुण्येऽश्रिव्रजमण्डले ॥ ११ ॥ यदुवंशपतेःसाक्षाच्छ्रीकृष्णस्यमुजौजसा ॥ इप्सितायोगिभिमुक्तिभिविष्य
 तिनसंशयः ॥ १२ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ सोयंभीमरथोराजामयैदेत्यसुतोभवत् ॥ श्रीकृष्णमुजवेनेनमुक्तिप्रापायविदेहराट् ॥ १३ ॥
 एकदागोपेषुदुदुत्थोऽरिष्टोमहाबलः ॥ आगतोनादयन्स्वर्गांतटाच्छृण्वीविदारयन् ॥ १४ ॥ गोप्योगोपागोणश्चवीक्ष्यतंदुदुबुर्भयात् ॥
 भगवान्दैत्यहादेवोभैष्टत्यभयंददौ ॥ १५ ॥ गृहीत्वातंतुशृंगेषुनोदयामासमाधवः ॥ सोपितंनोदयामासश्रीकृष्णंयोजनद्वयम् ॥ १६ ॥
 पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णोऽभ्रामयित्वामुजौजसा ॥ भ्रूष्टृष्टेपथयामासकमण्डलुमिवार्भकः ॥ १७ ॥ अरिष्टःपुनरुत्थायक्रोधसंरक्तलोचनः ॥
 शृंगैश्चरहितैशैलसमुत्पाब्जमहाबलः ॥ १८ ॥ गर्जनन्धनवद्भारःकृष्णोपरिसमाक्षिपत् ॥ कृष्णःशैलसंगृहीत्वातस्योपरिसमाक्षिपत् ॥
 ॥ १९ ॥ शैलस्यापिप्रहारेणकिंचिद्बाकुलमानसः ॥ भ्रूमौतताडंशृंगाग्राद्निर्गतैर्जैलंबुवः ॥ २० ॥ श्रीकृष्णस्तंचंशृंगेषुगृहीत्वाऽब्रा
 मयन्मुहुः ॥ भ्रूष्टृष्टेपथयामासवातःपद्ममिवोद्धतम् ॥ २१ ॥ तदैववृषरूपत्वंत्यक्त्वाविप्रवपुर्धरः ॥ नत्वाश्रीकृष्णपादाब्जंप्राहग
 द्ददयागिरा ॥ २२ ॥ द्विजउवाच ॥ बृहस्पतेश्चशिष्योहंवरंतुर्द्विजोत्तमः ॥ बृहस्पतिसमीपेचपठितुंगतवानहम् ॥ २३ ॥ पादौ
 कृत्वास्थितोभ्रुवंपश्यतस्तस्यसंमुखे ॥ तदारुषाहसमुनिवृष्वंस्थितःपुरः ॥ २४ ॥ गुरुरहेलनकृतस्मात्स्वंभुषोभवदुर्मते ॥ तेनशापा
 द्दुषोऽभ्रुवंगदेशेषुमाधव ॥ २५ ॥ असुराणांप्रसंगेनासुरत्वंगतवानहं ॥ त्वत्प्रसादाद्भिक्षुकोहंशापतोऽसुरभावतः ॥ २६ ॥ श्रीकृ
 ष्णायनमस्तुन्यवासुदेवायतेनमः ॥ प्रणतंछेदनशायगोविन्दायनमोनमः ॥ २७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाश्रीहरिनत्वासा
 क्षाच्छिष्योबृहस्पतेः ॥ द्योतयन्भुवनंराजनिभमानेनदिवंयौ ॥ २८ ॥ इदंमयातेकथितंखण्डंमाधुर्यमद्भुतम् ॥ सर्वपाहरस्पुण्यंकृ
 ष्णप्रातिकरंपरम् ॥ २९ ॥ कामदंपठतांशार्थत्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ इतिश्रीमद्गर्गार्चयसंहितायांश्रीमाधुर्यखण्डनारदव
 हुलाशंसंवादेव्योमासुरारिष्टसुरवधोनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शुभंभवतु ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां चतुर्थो माधुर्यखण्डः सम्पूर्णः ॥ ४ ॥

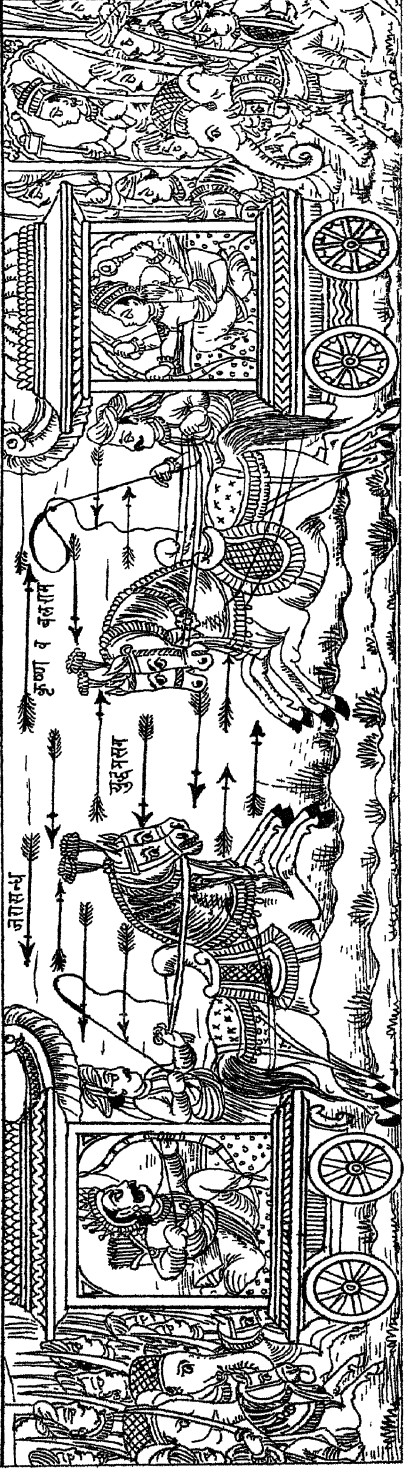

रजसभाराज्याणि

रुक्

कसपथ

जरासभ

दुर्जन

कृष्णा व कर्णाग

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनं ॥ देवकीपरमानन्दं कृष्णवन्दे जगद्गुरुम् ॥ १ ॥ बहुलशुभवाच ॥ ॥ म
 थुराय किंचिन्नकृतवान् भगवान्मुने ॥ कथं जघान कंससाख्यमेतन्मे भूहितत्वतः ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथैकदा हं भशुरापुरीपरां वि
 लोकिपुत्रं चागतवान् चतुर्भ्रुव ॥ कर्तुं परदैत्यवधोद्यमं हरेः परस्य साक्षान्मनसा प्रणोदितः ॥ ३ ॥ सिंहासेन च प्रहते पुंन्द्रात्सितातपत्रे च लचा
 रुचामरे ॥ स्थितं नृपं कंसं सुरगण्डुः सह प्रावोच मे वं शृणुत तत्र प्रजितः ॥ ४ ॥ यशोदायाः सुता जाता या त्वद्धस्ता दिवङ्गता ॥ देवक्या कृष्ण उत्प
 न्नो रोहिणी नन्दनो बलः ॥ ५ ॥ स्वमित्रेनन्दरजे च न्यस्तौ पुत्रौ भवद्भयात् ॥ तवारिरामकृष्णौ द्वौ वसुदेवेन दैत्यराट् ॥ ६ ॥ पूतनाद्याद्धार
 घान्तादैत्योत्पद्भ्रूलोत्कटाः ॥ याभ्यां हातवानो देशे ते मृत्यूतौ स्मृतौ क्रिल ॥ ७ ॥ एवमुक्तो भोजपतिः क्रोधाच्चलितविग्रहः ॥ जग्रा
 हनिशितं खड्गशौरि हंतुं सभातले ॥ ८ ॥ मयानिवारितः सोऽपि विस्तृतैर्निगडैर्दृष्टैः ॥ बद्धान्तं भार्यया सार्द्धं कारागारं रुरोयह ॥ ९ ॥ इत्यु
 क्त्वा तं भयिगते क्रेशिनं दैत्यपुङ्गवम् ॥ रामकृष्णवधार्थं प्रेषयामास दैत्यराट् ॥ १० ॥ चाणूरादीन्समाहूय महाभात्यां द्विभस्य च ॥ कार्यभा
 रकरौ लोकात् प्राहेदम्भोजराड्बली ॥ ११ ॥ ॥ कंस उवाच ॥ ॥ हे कूटहेतोः शलकहेचाणूरमहाबल ॥ रामकृष्णौ च मे मृत्यूदशितौ ना
 रेदुनतु ॥ १२ ॥ भवद्भिरिह संप्राप्तौ हन्येतां मच्छीलया ॥ मच्छभूमिं च संशुक्तां कुरुतां शुकुशां भावहाम् ॥ १३ ॥ द्विपंकुवलयपीडं रद्भ्रद्वारिम
 दोत्कटम् ॥ प्रस्थाप्य तेन हंतव्यौ महामात्रममाऽहितौ ॥ १४ ॥ चतुर्दशयुक्तं वयोधनुर्थागः प्रशान्तये ॥ अमावास्यादिने लोका मच्छु
 र्द्धं भवेदिह ॥ १५ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा स्वजनान्कंसोऽकूरुमाहूय सत्वरम् ॥ रहसि प्राहरजेन्द्रमंत्रं भ्रिजनप्रियम् ॥ १६ ॥
 ॥ कंस उवाच ॥ ॥ भो भोदानपते मंत्रिन् शृणु मे परमं वचः ॥ गच्छ नन्दं व्रजं प्रातः कुरु कार्यममामने ॥ १७ ॥ आसात तत्र मे शूधु सुदेव सुतौ कि
 ल ॥ दर्शितौ नारदेनापि देवैर्विषणामृशं ॥ १८ ॥ सोऽपानैर्गोपणैर्नन्दराजा विभिः सह ॥ मथुरादर्शनमिषाद्रथेनानयमाचिरम् ॥ १९ ॥
 द्विपेनवामहामच्छैर्घातयिष्यामि तौ शिशू ॥ तत्पश्चात्तन्द्राजं च वसुदेवसहायकम् ॥ २० ॥ वृषभानुवंशं च प्राव्रणं नन्दोपेनन्दकात् ॥ पश्चा
 च्छौरिं हनिष्यामि देवं कंसं तत्सहायकम् ॥ २१ ॥ उग्रसेनं च पितरं बद्धं राज्यसमुत्सुकम् ॥ तत्पश्चाद्वाद्वात्सर्वान् हनिष्यामि न संशयः ॥ २२ ॥

एतेदेवणाःसर्वेजातामन्विन्महीतले ॥ शकुनिर्मेमहामित्रबलीचद्रावतीपतिः ॥ २३ ॥ भूतसन्तपनीहृष्टोवृकःशङ्करएवच ॥ कालना
 भोमहानाभोहरिश्मश्रुस्तथैवच ॥ २४ ॥ एतेमित्राणिमिसन्तिमर्दथग्राणदबलात् ॥ इष्युरोपिजरासन्धोद्विविदोमिसखास्मृतः ॥ २५ ॥
 बाणासुरश्चरकोमय्येवकृतसौहृदः ॥ एतेसर्वमहोजित्वाबद्धदेवान्स्वासावात् ॥ २६ ॥ क्षिप्त्वामेरुहादुर्गकुबेरद्रव्यनायकम् ॥ त्रै
 लोकराज्यंतुसदाकरिष्यन्तिनसंशयः ॥ २७ ॥ कवीनांत्वंकविरिविगिरागोष्पतिवदुषि ॥ एतत्कार्यचकर्तव्यत्पयादानपतेत्वरम् ॥
 ॥ २८ ॥ अक्रूरउवाच ॥ त्वयाकृतोयदुपतेमनोरथमहार्णवः ॥ दैवेच्छयाऽयंभवतिगोष्पदंतद्दिनार्णवः ॥ २९ ॥ ॥ कंसउवा
 च ॥ विमृष्यदंवंकुरुतेबलिष्ठोदंवंसमाश्रित्यह्निर्बलश्च ॥ कालात्मनोनित्यहरःप्रभावात्रिराकुलस्तिष्ठतिकर्मयोगी ॥ ३० ॥ नार
 दउवाच ॥ एवमुक्त्वामन्त्रिवरंसमुत्थायसमास्थलात् ॥ किञ्चित्प्रकुपितःकंसःशनैरन्तःपुरंययौ ॥ ३१ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायांश्रीम
 थुराखण्डे नारदबहुलाश्वासंवादे कंसमन्त्रोनामप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ६४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथकेशीमहादैत्यो
 हयरूपीमदेत्कटः ॥ राजन्मुन्दवानंरम्यजगज्जघनवद्वली ॥ १ ॥ यस्यपादप्रताडेननिपेतुःशाखिनोदृढाः ॥ पुच्छघातेनगगनेखण्डख
 ण्डप्रयुर्वनाः ॥ २ ॥ तंवीक्ष्यदुःसहजवंगोपगोपीगणाभृशम् ॥ भयतुरामैथिलेदश्रीकृष्णंशरणययुः ॥ ३ ॥ माभेष्टत्यभयंदत्वाभगवा
 न्बृजिनार्दनः ॥ कटौपीताम्बरबद्धहस्तुदैत्यप्रचक्रमे ॥ ४ ॥ हरिपश्चिमपादाभ्यासन्तताडमहासुरः ॥ चालयन्पृथिवीराजन्नादयन्व्यो
 ममण्डलम् ॥ ५ ॥ गृहीत्वापादयोदैत्यंभ्रामयित्वाभुजेनसे ॥ चिक्षेपयोजनंकृष्णोवातःपद्ममिवोद्धतम् ॥ ६ ॥ पुनरागतवानसोपिक्रो
 धपूरितविग्रहः ॥ पुच्छेनश्रीहरिदैवंसन्तताडव्रजांगणे ॥ ७ ॥ पुच्छेगृहीत्वातंकृष्णोभ्रामयित्वाभुजौजसा ॥ योजनानांशतरांजंश्चिक्षेप
 गगनेबलात् ॥ ८ ॥ आकाशात्पतितःसोर्षिकिचिद्व्याकुलमानसः ॥ समुत्थायपुनर्दैत्योजगजघनवद्वली ॥ ९ ॥ सटाविधुन्वन्नरोमाणि
 बालंसेचालयच्चतुहुः ॥ महीविदारयन्पादैरुत्पपातहरेःपुरः ॥ १० ॥ तताडमुष्टिनतंवेभगवान्मधुसूदनः ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणमूर्च्छितो
 घटिकाद्वयम् ॥ ११ ॥ मस्तेकेनगलेदेशेसमुत्पृथ्यहरिहयः ॥ भूमण्डलदुत्पपातगगनेलक्षयोजनम् ॥ १२ ॥ तयोर्दुद्धमभूद्धरंगने

प्रहरद्भ्यम् ॥ पादैर्द्विःसट्पिभिश्चुच्छतीक्ष्णसुरैर्नृप ॥ १३ ॥ गृहीत्वातंहरिर्दोभ्यामिभित्वात्तस्ततः ॥ आकाशात्पातयामासक
 मण्डलमिवार्भकः ॥ १४ ॥ भुजंप्रवेशयामासतन्मुखेभगवान्हरिः ॥ तस्योदरेगतोबाहुर्वधुरागवद्भृशम् ॥ १५ ॥ तदातुलेंडंकृतवान्च
 द्वायुर्महासुरः ॥ खण्डीभूतोदरःसद्योममारहरूपधृक् ॥ १६ ॥ देहाद्विनिर्गतःसद्योमुकुटीकुण्डलान्वितः ॥ दिव्यरूपधरःकृष्णप्रांज
 लिःप्रणनामह ॥ १७ ॥ कुमुदुडवाच ॥ शक्रस्यानुचरोहैकुमुदोनाममाधव ॥ तेजस्वीरूपवान्वीरोजिष्णुछत्रमिदधत् ॥ १८ ॥
 वृत्रासुरवधेषूर्वब्रह्महत्याप्रशांतये ॥ यज्ञचकारनाकेशोवाजिमधंक्रतूत्तमम् ॥ १९ ॥ अश्वमेधहयंशुभ्रंश्रयामकण्ठमनोजवम् ॥ तमारुरुशु
 द्दष्टोहंचेरायित्वातलङ्गतः ॥ २० ॥ ततोमरुद्गणैर्नीतंपाशबद्धंमहाखलम् ॥ शशापमांबलारारतिस्त्वरक्षोभवदुर्मते ॥ २१ ॥ हयाकृति
 स्तेसंभूयाद्भूमौमन्वंतरद्भ्यम् ॥ तच्छापादुद्यमुक्तोहंसधस्त्वस्पर्शनात्प्रभो ॥ २२ ॥ किंकरंकरुमादेवत्वदंश्रौलप्रमानसम् ॥ नमस्तु
 भ्यभगवतेसर्वलोकैकसाक्षिणे ॥ २३ ॥ श्रीनारदुडवाच ॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरिरेरेश्वरविमानमारुह्यमहोज्ज्वलंपरं ॥ वैकुण्ठलोके
 कुमुदोयौत्वरंविराजयन्मैथिलमण्डलंदिशाम् ॥ २४ ॥ इतिश्रीमद्भृगुचर्यसंहितायां श्रीमथुराखंडे नारदबहुलश्रवसंवादे केशिव
 धोनाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदुडवाच ॥ अक्रुरेथमारुह्यकर्तुंकार्यनृपस्यवै ॥ प्रहर्षितोमैथिले
 न्द्रप्रययौन्दगोकुलम् ॥ १ ॥ परांभक्तिंभुपगतःश्रीकृष्णेपुरुषोत्तमे ॥ एवंविचारयन्बुद्ध्यापथिगच्छन्महामतिः ॥ २ ॥ अक्रुरउ
 वाच ॥ किंभारतेवासुकृतंकृतंमयानिष्कारणंदानमलंक्रतूत्तमम् ॥ तीर्थोदनवादिजसेवनंशुभंयेनाद्यद्रक्ष्यामिहरिरेरेश्वरम् ॥ ३ ॥ त
 पःसुतसंकिमलंपुराकृतंसत्सेवनंभक्तियुतंमयाकृतम् ॥ येनैवमेदर्शनमद्यदुर्लभंश्रीकृष्णदेवस्यपुरोभविष्यति ॥ ४ ॥ तेषांभवोवैसफलो
 महीतलेयन्नेत्रागीभगवान्सुरेश्वरः ॥ कृत्वाथतद्दर्शनमद्यदुर्लभंसद्यःकृताथोभवितास्मिसर्वतः ॥ ५ ॥ नारदुडवाच ॥ इत्थंसं
 चिंतयन्कृष्णंपश्यच्छकुनसुत्तमम् ॥ संध्यायांगोकुलंप्राप्तोरथस्थेर्गादिनीसुतः ॥ ६ ॥ कृष्णपादाब्जचिन्हानियवांकुशयुतानिच ॥
 तद्भाग्युकपरगाणिरजांसिसददर्शकौ ॥ ७ ॥ तद्दर्शनैस्तुव्यभक्तिभावानन्दसमाकुलः ॥ रथात्समुत्पत्यतेषुलंश्राश्रुमुमोचसः ॥ ८ ॥

येषांश्रीकृष्णदेवस्यभक्तिःस्याद्द्विदमैथिल ॥ तेषामाब्रह्मणःसर्वतृणवज्रगतःसुखम् ॥ ९ ॥ रथाहूढस्ततोऽक्रूरक्षणान्नन्दपुरंगतः ॥
 घोषेषुसबलंकृष्णमागच्छंतंददशैह ॥ १० ॥ देवैपुराणैरुषोपैरेशोपद्मेक्षणैरियामलगौरवणौ ॥ यथेन्द्रनीलध्वजवज्रशैलैसिमाश्रि
 तौतौपथिरामकृष्णौ ॥ ११ ॥ बालकमौलीवसनंतडिदुद्रुषाशरन्मेषरुचंदधानौ ॥ दृष्ट्वासतूर्णैस्वरथाद्रुतोधस्तयोर्नतोभक्तियुतः प
 पात ॥ १२ ॥ तदाननंवाष्पकलाकुलेक्षणरोमांचितंवीक्ष्यहरिःपरेश्वरः ॥ दोर्भ्यासमुत्थाप्यघृणातुरोश्रुमुमोचभक्तंपरिरभ्यमाधवः ॥
 ॥ १३ ॥ एवमिलित्वासबलश्चतंहरिः सद्यःसमानीयवरासनंददौ ॥ निवेद्यगांचातिथेसुभोजनरसावृतप्रमथुतेह्युपाहरत् ॥ १४ ॥ तमा
 हनन्दःपरिरभ्यद्वौमहोकाथजीवसिकं सराज्ये ॥ गतत्रपोयोनियजधानबालान्स्वसुःकथंसांन्यजनेषुमोही ॥ १५ ॥ गृहगतनन्दवेरहरि
 स्तंप्रच्छसर्वकुशलंस्वपित्रोः ॥ तथायदूनांकिलवांधवानांकंसस्यसर्वाविविपरीतबुद्धिम् ॥ १६ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ परशुवोहनिहेदे
 वहंतुशौरिसमुद्यतः ॥ खड्गपाणभोजराजोनारदेननिवारितः ॥ १७ ॥ दुःखिताबांधवाःसर्वेयादुवामयविब्हलाः ॥ सकुटुंबाःकंसमयाद्धूम
 न्देशांतरंगताः ॥ १८ ॥ अद्वैवयादुवाहंतुं देवान्जेतुंसमुद्यतः ॥ अन्यत्किमपिकौकर्तुमिच्छतेदैत्यराइबली ॥ १९ ॥ तस्माद्भवद्भयांग
 तव्यकुशलं कर्तुमव्ययम् ॥ भवंतौहिविनाकार्यैकचिन्नस्यात्सतांप्रभू ॥ २० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथतस्यवचःश्रुत्वासबलोभग
 वाब्हरिः ॥ नन्दराजमतेनाहगोपान्कार्यकारानिदम् ॥ २१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ नन्दराजोपिसबलवृद्धैर्गोपणैरहम् ॥ नन्द
 नवोपनन्दाश्चतथाषड्वृषभानवः ॥ २२ ॥ मथुरांतुगमिष्यति सर्वप्रातःसमुत्थिताः ॥ सर्वेगोरसंतस्माद्दधिदुग्धघृतादिकम् ॥ २३ ॥
 गृहीत्वैकत्रकर्तव्यंसेपायनमतः परम् ॥ रथांश्चशकटैःसार्द्धसमर्थान्कुरुताशुवै ॥ २४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाकार्यकाराणो
 पाःसर्वेगृहेगृहे ॥ शृण्वन्तीनांगोपिकानामृदुःसर्वथोदितम् ॥ २५ ॥ तच्चतुस्रोद्विग्रहद्वयगोप्योविरहविब्हलाः ॥ परस्परंवाक्यमृदुःस
 वास्ताहिगृहेगृहे ॥ २६ ॥ प्रस्थानस्यचवातंयंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ वृषभानुवरस्यापिगृहेप्राप्तानृपेश्वर ॥ २७ ॥ गमिष्यतोभर्तुतो
 वदुःखिताश्रुत्वाथवातंसदसिद्वाकस्मात् ॥ संप्रापमूर्च्छ्यवृषभानुनिन्दिनीरंभेवभूमौपतितामरुद्धता ॥ २८ ॥ काश्चित्परिग्लानमुखश्रि

गोभवन्प्रकंकणाभूतकरांगुलोक्याः ॥ सद्यःशुथद्रूपणकेशंबंधनाश्चित्रार्पितारंभइवावतस्थिरे ॥ २९ ॥ श्रीकृष्णगोविन्दहरमुरारेका
 श्चिद्रदन्यःस्वगृहेऽतिविबुधलाः ॥ विमृज्यकर्माणिगृहस्यसर्वतोयोगीविचानन्दगतानृपेश्वर ॥ ३० ॥ काश्चित्समर्थास्तुपरस्परवंचःसमे
 त्यराजन्युगपत्सखीजनम् ॥ उचुःस्खलद्रुद्रकंठवाचःस्वतःस्रवद्वाष्पकलावहृशः ॥ ३१ ॥ ॥ गोप्यलुचुः ॥ ॥ अहोतिनिर्मोहज
 नस्यचित्रपरंचित्रगदितुनयोग्यम् ॥ मुखेनचान्यंहृदिभाव्यमन्यदेवो नजानाति कुतोमनुष्यः ॥ ३२ ॥ रासेपियद्यद्भदितंतुतद्विहायगंतु
 समवस्थितोयमागतेपुरीप्राणपतावहोस्मिन्किंकिनकष्टं बतनो भविष्यत् ॥ ३३ ॥ इ०ग०सं०मथु०ना०ब०सं०अरूरागमनं नामतृ ० ॥ ३४ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ राजन्नेवंदंतीनांगोपीनां विरहं परम् ॥ विज्ञाय भगवान्देवः शीघ्रं तांसांगृहान्यथौ ॥ १ ॥ यावंत्योयोपिताराजं
 स्तावद्रूपधरो हरिः ॥ स्वयंसंवोधयामासवाग्भिः सर्वाः पृथक्पृथक् ॥ २ ॥ श्रीराघामिन्दिरंगत्वाद्द्वाराघांचमूर्च्छिताम् ॥ रहःस्थितांस
 खीसंवेनादसुरलीकलम् ॥ ३ ॥ श्रुत्वावंशीध्वनिं राघासहसोत्थायचातुरा ॥ नेत्रलन्मौल्यदृशे श्रीगोविन्दसमागतम् ॥ ४ ॥ पद्मिनी
 वगतानन्दपद्मिनीपद्मिनीपतिम् ॥ वीक्ष्योत्थायागतायस्मैसादुरेणासनन्ददौ ॥ ५ ॥ अश्रुपूर्णमुखीं दीनारार्थांकमललोचनाम् ॥ शोचं
 तीं भगवानहमेवंगभीरयागिरा ॥ ६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ विमनास्त्वं कथं भद्रमाशोचं कुरुराधिके ॥ अथवागंतुकाममांश्रुत्वा
 सिविरहतुरा ॥ ७ ॥ भुवोभारावतारायंकंसादीनां वंघायच ॥ ब्रह्मणा प्रार्थितः साक्षाज्जातो ह वै त्वया सह ॥ ८ ॥ मथुरां हि गमिष्यामि हरि
 ज्यमिभुवोभरम् ॥ शीघ्रमत्रागमिष्यामि करिष्यामि शुभंतव ॥ ९ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्तवंतं जगदीश्वरं हरिं राधापतिं प्राहवियोग
 विबुधला ॥ दावाग्निनादावलतेवमूर्च्छितासुकंपरोमाचितभावसंबुता ॥ १० ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ भुवोभरं हतुं मलपुरं ब्रजकृतं परमे
 श्वापथं श्रुत्वात्तः ॥ गते त्वथि प्राणपते च विग्रहं कदाचिद्वैव न धारयाम्यहं ॥ ११ ॥ यदात्थमेवं शपथं मन्यसे द्वितीयवारं वदथि भिवाक्पथ
 म् ॥ प्राणोधेरंगंतु मती विबुधलः कर्पूरधूलैः कणवद्गमिष्यति ॥ १२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वचनैस्वनिगमंदूरीकटुक्षमोऽस्यह
 म् ॥ भक्तानां वचनं राधेहूरीकटुं न च क्षमः ॥ १३ ॥ श्रीदामशापात्पूर्वस्माद्दोलोकैकलहान्मम ॥ शतवर्षते वियोगो भविष्यति न संशयः ॥

पश्चाद्गर्गमप्यामिमां नृ ॥ १७ ॥ अशूरउवाच ॥ देवदेवजगन्नाथगोविन्दपुरुषोत्तम ॥ सहाजसगोपालगेच्छमेमन्दिरप्रभो
 ॥ १८ ॥ पादारविन्द्रजसापवित्रीकुरुमद्गृहम् ॥ त्वंविनागमिप्यामि मन्दिरंस्वजगत्पते ॥ १९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ गृहंतवाग
 म्प्यामिहस्ववैयादवाहितम् ॥ सबलोबान्धवैःसाङ्गैरिप्यामितवप्रियम् ॥ २० ॥ नारदउवाच ॥ अथतत्रस्थितेकृष्णेसोकुरोरोपथु
 राङ्गतः ॥ निवद्येदेकंसायततःस्वभवनंयौ ॥ २१ ॥ अथापराणहसबलंगोविन्दबालकैःपुरीम् ॥ द्रष्टुमभ्युदितंविश्वंनन्दंवावाक्यम
 थाब्रवीत् ॥ २२ ॥ आजवेनपुरीविश्व्यागन्तव्यंभवताकिल ॥ नगोकुलंविद्विचैर्नाकं सराज्यमहाभये ॥ २३ ॥ तथास्तुचोक्त्वाभग
 वान् वृद्धैर्नन्दप्रणोदितैः ॥ गोपालैर्बालकैःसाङ्गैःसबलोगतवानुरीम् ॥ २४ ॥ प्रासादगर्गनस्पशैर्हर्मल्लसचिह्नैः ॥ शोभितांदुर्गसंयुक्तां
 देवधानीमिवस्थितां ॥ २५ ॥ कालिन्दीरत्नसोपानैश्चलदूर्मिकुतूहलैः ॥ अलकामिवशोभाढ्यादिव्यनरीनरैर्युतां ॥ २६ ॥ प्रेक्षन्श्री
 मथुराकृष्णोधिनानामन्दिराणि च ॥ पश्यन्गोपालकैःसाङ्गैराजमार्गविवेशह ॥ २७ ॥ श्रुत्वागतं वसुदेवनन्दनं बहुश्रुतावैमथुरापुरीगताः ॥
 त्यक्त्वाथकर्माणि विसृज्यताः शिशून् द्रष्टुं व्यधावत्सुदधियथापगाः ॥ २८ ॥ काश्चित्पुत्रस्योत्कलजालदेशात् कुड्यासुकाश्चित्पटतो गवाक्षा
 त् ॥ विनिर्गताद्द्वारकपाटदेशात्तत्रत्वरात् ददृशुः पुरंध्यः ॥ २९ ॥ एकंचलकुंतलमाननेस्वैकिकमग्रगान्तुमनासिहतु ॥ पश्चात्सुतंमो
 लितलेदधानिकिमृष्टगानांहरणद्वितीयम् ॥ ३० ॥ पोताम्बरद्वैबलिनस्पुरात्कटावद्धतदंसेजलेदुथथातडित् ॥ पद्मंकरस्वाहदिवैजयंतो
 स्रंजंधानं वसुदेवनन्दनम् ॥ ३१ ॥ विलोक्यसर्वासुमुहुःपुरास्त्रियोविलोलपठीनवीनकुण्डलम् ॥ बालकैर्हमंगदबाहुमण्डलं राजन्नसं
 ख्याण्डपतिंपरात्परम् ॥ ३२ ॥ पुरंध्यज्जुः ॥ अहोवृन्दावनंम्यत्रसन्निहितोद्वियम् ॥ धन्यागौपगणाःसर्वेपश्यंत्येनंमनेहरम् ॥
 ॥ ३३ ॥ धन्यागोपरमप्यस्तास्ताभिः किमुक्तं कृतम् ॥ पिबन्तियारासरङ्गेमुहुश्चास्याधरासृतम् ॥ ३४ ॥ नारदउवाच ॥ रा
 जमार्गैरंगकारंजकंयान्तंमुन्यदम् ॥ गोपालानुमतेनैवप्राहतम्पुमुहुः ॥ ३५ ॥ देहि नोमित्रवासांसिरुचिराणिमहामते ॥ दातुस्तेहि
 परंश्रेयोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३६ ॥ प्रज्वलकृष्णवाक्येनघृतेनाश्रियथाशुश्राम् ॥ कंसभृत्योमहादुष्टःप्राहेदंपथिमाधवम् ॥ ३७ ॥ र

जकडवाच ॥ ॥ इंद्रशान्येववस्त्राणिपितृभिर्वःपितामहैः ॥ धारितानिकिमुदृत्तास्तेनकौपीनधारकाः ॥ ३८ ॥ याताशुव्यानगरा
 त्सर्वैर्जोवितेच्छया ॥ कारागारेकार्यामियुष्मान्वह्नहरानहम् ॥ ३९ ॥ नारदउवाच ॥ एवंप्रवदतस्तस्यरजकस्ययदुत्तमः ॥ जहार
 मस्तकंसद्यःकरात्रेणचलोया ॥ ४० ॥ तज्ज्योतिःश्रीघनश्यामेलीनंजातंविदेहराट् ॥ सद्यस्तदनुगाःसर्वैवासःकोशान्चविमृज्यवै ॥ ४१ ॥
 दुःखुःसर्वतोराजनशरकालेयथाघनाः ॥ गृहोत्वात्माप्रियेवस्त्रेस्थितयोरामकृष्णयोः ॥ जगृहुर्गोपबालास्तेराजमार्गजना अपि ॥ ४२ ॥
 तद्धारणाविदोबालावासांसिराणिच ॥ अस्तव्यस्तंपरिदुःश्रीकृष्णस्यप्रपश्यतः ॥ ४३ ॥ वीक्ष्यतौबालकःकश्चिच्छ्रीकृष्णबलदे
 वयोः ॥ विचित्रवर्णसोभिर्दिव्यवेषंचकारह ॥ ४४ ॥ तथान्येषांशिशूनाश्रयथायोग्यंविधायसः ॥ राजन्परमयाभक्त्यापुनःकृष्णंदुद
 र्शह ॥ ४५ ॥ प्रसन्नोभगवांस्तस्मैप्रादात्सारूप्यमात्मनः ॥ बलीश्रयंतथैश्वर्य्यंवलदेवोदुदौपुनः ॥ ४६ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भर्गचार्यसंहि
 तार्थाश्रीमथुराखण्डेशीनारदबहुलश्वसंवादेश्रीमथुराप्रवेशोनामपञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथगोपालकैःसार्द्धश्रीकृष्णो नन्दनन्दनः ॥ गृहंजगामसवलःसुदान्नोदासमालिनः ॥ १ ॥ दृष्ट्वातोसससु
 त्यायनमस्कृत्यकृतांजलिः ॥ पुष्पसिंहासनेस्थाप्यप्राहगद्गयागिरा ॥ २ ॥ ॥ सुदामोवाच ॥ ॥ धन्यकुलमेभवनंचजन्मत्वयाग
 तेदुबुक्कलानिसत ॥ मातुःपितुःसप्ततथाप्रियायवैकुण्ठलोकगतवंतिसन्ये ॥ ३ ॥ भूमारमाहर्तुमलयदोःकुलेजातौयुवांपूर्णतमौपरे
 श्वरौ ॥ नमोयुवाभ्यांममदीनदीनगृहंगताभ्यांजगदीश्वरौपरौ ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वापुष्परचनलंकारंमधुपध्वनी
 च् ॥ निवेद्यमकरंदांश्चमालाकारो ननामह ॥ ५ ॥ धृत्यातत्पुष्पनिचयंसबलोभगवान्हरिः ॥ दत्त्वागोपेभ्यश्चारातंप्राहप्रहसिताननः
 ॥ ६ ॥ गरीयसोमत्पदाब्जेभक्तिभूयात्सदातव ॥ मद्भक्तानंतुसंगःस्यान्मात्स्वरूपमिहैवहि ॥ ७ ॥ बलदेवोदुदौतस्मैश्रयंचान्वयव
 र्द्धिनीम् ॥ उत्थायतौतोर्राजन्नन्यावीर्थीप्रजमतुः ॥ ८ ॥ यांतीस्त्रियपन्ननेत्रापाटीरालेपभाजनम् ॥ विभ्रतंशुवर्तंकुब्जं पथिप्रच्छ
 माधवः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ कात्वंकस्यप्रियासुभूः कस्यार्थंचन्दनंत्विदम् ॥ देह्यावयोथैतवचिरंश्रयोभविष्यति ॥ १० ॥

सैरशुवाच ॥ दास्यन्मिसुन्दरवरकुम्भानाममहामने ॥ मद्धन्तोऽन्येषाटोरंजानभोजपतेःप्रियम् ॥ ११ ॥ अद्यापिकंसदास्य
 स्मिसंप्रानंनवचाग्रतः ॥ हान्तिशुङ्गाडडसभेभुजंङ्गडंस्निममनः ॥ १२ ॥ युवाविनाकोन्यनमाऽनुलेपंकर्तुमर्हति ॥ युवयोस्तुसमं हंपत्रै
 लोकेयेनहिविद्यते ॥ १३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ उभभ्यांसाददामां द्रंघंतिनानुल्लेपय ॥ अथतावंगारेणरामकृष्णौविरिजतुः ॥
 ॥ १४ ॥ जगद्गुश्चन्दनदिव्यांकिचिक्किचिद्रजामंकाः ॥ त्रिवक्रामथानकृष्णकञ्चीवित्तु ॥ १५ ॥ आक्रम्यपद्भ्यांप्रपदंगुलिद्ध
 यंश्रोतानहस्तेनविभुः परेश्वरः ॥ प्रगृह्णानृणांचिबुकेप्रशयनांशक्रांतनुतासुदनीनमद्धरः ॥ १६ ॥ तदैवसायदिसमानविग्रहदीन्या
 चरंभाक्षिपतीवरूपिणी ॥ भूत्वागृहीत्वाहर्षितुवाससिसेचुस्मितजातमनोजविब्लह ॥ १७ ॥ ॥ सैरशुवाच ॥ गच्छशुह
 सुन्दरवर्यमद्गृहंत्यक्तुंभवंतीकिलनोत्सहेहम् ॥ प्रसीदसर्वद्वारसद्गमानदत्त्वयाभृशंप्रोन्मथितमश्रीमम ॥ १८ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तदै
 वगोपाजहसुःपरस्परमहोकिमेतत्करतालनिःस्वनेः ॥ प्रहस्यरामस्यहरिःप्रपश्यतस्तद्याच्यमानोह्यवदत्परं वचः ॥ १९ ॥ ॥ श्री
 भगवानुवाच ॥ ॥ अहातिथय्यामथुरापुरोऽयं वसंतियत्रैवजनास्तुसौम्याः ॥ येऽज्ञातपांथान्स्वगृहंनयंतिदृष्ट्वापुरीधामतवागमिष्ये ॥२०॥
 नारदउवाच ॥ एवमुक्त्वोत्तरीयांतं समाकृष्यगिराद्रया ॥ राजमगैव्रजकृष्णौवशयानाढ्यान्ददर्शह ॥ २१ ॥ पुष्पताम्बूलगंधा
 ढयैःफलैर्दुग्धफलैर्हरिम् ॥ सम्पूज्यस्वासनेस्थाप्यनेमुरग्रधियोविशः ॥ २२ ॥ ॥ वैश्याऋजुः ॥ ॥ भवेत्सुदत्रतेराज्यंतावकास्म
 रतात्सदा ॥ वयंतवप्रजादेशराज्येप्रतिनकः स्मरेत् ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ पप्रच्छसुस्मितोवैश्यान्कोदंडस्थानमच्युतः ॥ नतेत
 म्बुःसुधियःकोदंडेभंगशंकया ॥ २४ ॥ तद्रूपुणमाधुर्व्यमोहितोयैवमाथुराः ॥ कुमारपश्यैहियदुस्त्रियुजुस्तद्विदक्षवः ॥ २५ ॥
 तैर्दष्टेनपथाकृष्णःप्रविष्टोधनुषःस्थलम् ॥ मैत्रीकुर्वन्वयस्यैश्चमाथुरैःपुरबालकैः ॥ २६ ॥ यथैद्ग्रेहमचित्राढ्येकोदंडसततालकम् ॥
 पुरुषैःपंचसाहस्रैर्नैतुंगयंबृहद्रम् ॥ २७ ॥ अष्टघातुमयंकृष्टंलक्षभारसमंपरम् ॥ चतुर्दश्यांपौरजैर्नैरचितंयज्ञमंडले ॥ २८ ॥
 भागिणपुरादत्तंयदुराजायमाधवः ॥ ददर्शकुंडलीभूतंसाक्षाच्छेषमिवस्थितम् ॥ २९ ॥ वाय्व्यमाणोऽभिःकृष्णःप्रसह्यधुराददे ॥

पश्यतांतत्रपौराणांसंख्यंकृत्वाथलीला ॥ ३० ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतदोर्दडाभ्यांहरिर्धनुः ॥ बभंजमध्यतोरान्निक्षुदुंदंगजोयथा ॥ ३१ ॥
 भज्यमानस्यधनुषष्टंकारोभूत्तडित्स्वनः ॥ ननादतेनब्रह्मांडसत्सलोकैर्विलैः सह ॥ ३२ ॥ विचेलुदिग्गजास्तारराजद्रुषण्डमंडलम् ॥
 तदैवबधिरिभूतापृथिव्यांजनमंडली ॥ ३३ ॥ कंसस्यहृदयंशब्दोविदुदराघटीद्वयम् ॥ तद्रक्षिणःप्रकृपिताउत्थिताआततायिनः ॥
 ३४ ॥ गृहीतुकामाः श्रीकृष्णंप्रत्यूबुध्वंघ्यतामिति ॥ अथतानागतान्वीक्ष्यशस्त्रान्बलकेशवौ ॥ ३५ ॥ क्रोदुंदशकलेनीत्वाज
 घतुर्दुर्मदान्भृशम् ॥ शकलान्तिग्रहारेण केचिद्वीरास्तुमूर्च्छिताः ॥ ३६ ॥ भिन्नपादाभिन्ननखाःकेचिच्छत्रांसबाहवः ॥ वीराःपंचसह
 स्राणिनिपेतुभूमिमंडले ॥ ३७ ॥ विचेलुमथुराः सर्वदुदुवुस्तद्विद्वक्षवः ॥ पुथ्यौकोलहलेजतेनृणांजातंमहद्भयं ॥ ३८ ॥ भोजराज
 समाछत्रमकस्मान्निपपातह ॥ गोपालैः सबलः कृष्णोधावंश्रापस्थलाश्रुप ॥ आयथौनन्दनिकटंसंध्याकालेऽतिभीतवत् ॥ ३९ ॥ निरो
 क्ष्यगोविन्दसुदुरूपमद्भुतं विमोहितावैमथुरापुरांगनाः ॥ विस्त्रस्तवासः कबराः स्मराधयः परस्परंप्राहुरिदंससवीजनम् ॥ ४० ॥
 पुरन्ध्यज्जुः ॥ ४१ ॥ कर्दपकोटिद्युतिमाहरंस्वरंस्त्रैरन्वैमथुरापुरेहरिः ॥ निरीक्ष्यतेकामिरतीवसाक्षादंगेषुसर्वेष्वपिनःसमादिशत् ॥
 ४१ ॥ ॥ कुशलज्जुः ॥ क्रूराःस्त्रियःकिंनहिसंतिपत्तनेनिरीक्ष्यतेयाभिरनंगमोहनः ॥ अंगेषुसर्वेष्वपिसर्वसुन्दरोनास्माभिरान
 न्दमयोनिरिक्ष्यते ॥ ४२ ॥ कस्यैकदेशेमथुरास्त्वमीक्ष्यतेतत्रास्तिनेत्रंप्रतत्पतंगवत् ॥ यस्त्वेवसर्वांगमनोहरःससिखण्डनेत्रेणकथंसमी
 क्ष्यते ॥ ४३ ॥ अंगद्वैंगेसुन्दरेनदसूनोःप्राप्तंप्राप्तयत्रयत्रापिनेत्रम् ॥ तस्मात्तस्मान्नाभवच्छ्वसौख्यंलावण्याब्धौमश्रवच्छत्रचित्तम् ॥ ४४ ॥
 दृष्ट्वादिनेयंव्रजराजनन्दंस्वप्नेपितद्वददृशुःपुरस्त्रियः ॥ गोप्यःक्रयंतंमधुरंनस्मरुर्याभिःकृतंमैथिलरासमंडलम् ॥ ४५ ॥ ॥ इतिश्रीम
 दूर्गाचार्यसंहितायांश्रीमथुराखण्डे श्रीनारादचतुल्लश्रवसंवादे श्रीमथुरादर्शननाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ रजकस्यशिरश्छेदं कंसावैरक्षिणांघथम् ॥ धनुर्भंगंततःश्रुत्वापरंत्रासमुपागमत् ॥ १ ॥ तत्क्षणाद्दुर्निमित्तानिवा
 मांगस्फुरणानिच ॥ प्रपश्यन्नंगभंगानिनिद्रांप्रापैदुत्थराट् ॥ २ ॥ स्वप्नेप्रतैःसमायुक्तस्तैलाभ्यकोदिग्ंबरः ॥ जपास्रष्ट्महिषारूढोदक्षि

पाशो जगामसः ॥ ३ ॥ प्रातःकाले समुत्थाय कार्यभारं करान्नान् ॥ आहूय कारयामास म्ब्रह्मणीडामहोत्सवम् ॥ ४ ॥ विशालजिरसंयु-
 क्तैर्हमस्तंभसमन्विते ॥ ॥ सभामंडपदेशांग्रेण भूमिर्बभूवह ॥ ५ ॥ वितानैर्हमसंकाशैस्तोतामिविलंबिभिः ॥ सोपानैर्हमसंचैश्चरंगभूमि-
 र्बभौ नृप ॥ ६ ॥ राजमंचैर्त्समये मकरन्दचित्तेशुभे ॥ शक्रसिंहासनं तत्र सोपवर्हणमंडलं ॥ ७ ॥ आतपत्रेण दिव्येन चन्द्रमंडलचरुणा ॥
 हंसमैर्व्यजैर्नैतैश्चासुरैर्वज्रमुष्टिभिः ॥ ८ ॥ दशहस्तोच्छ्रितं शश्वद्विश्वकर्मविनिर्मितम् ॥ तदारुह्य बभौ कसोऽद्विशृंगमृगराडिव ॥
 ॥ ९ ॥ गायत्र्याऽजगुस्तत्र ननु वार्योषितः ॥ नेतुं दृग्पटहतालभेभ्योऽनिकादयः ॥ १० ॥ राजानो मंडलेश्चाप्यैराजानपदानृप ॥ द-
 दशुर्मल्लयुद्धते मंचमैसमास्थिताः ॥ ११ ॥ चाणूरो मुष्टिकः कृष्टः शलस्तो शलश्च ॥ व्यायामसुद्धैर्युक्तायुधुस्तं परस्परम् ॥ १२ ॥
 नन्दराजादयो गोपाः कंससहूतानताननाः ॥ दुर्वाबलिं परंतस्माद्दक्षिण्यं च आश्रिताः ॥ १३ ॥ बाणासुरजरासंधनकाणां पुरात्रय ॥ अ-
 न्येषां शंभुरादिनासकाशाद्भुजं तथा ॥ बलयश्चायूरारजन् यदुराजाय तत्र वै ॥ १४ ॥ अथ तौरामकृष्णौ द्वौ द्वौ मायाबालकविग्रहौ ॥ मल्ल-
 लीलादर्शनार्थं ययतूरंगमंडलम् ॥ १५ ॥ गोमूत्रचयसिन्दूरकरस्वूरीपत्रभृशुखम् ॥ स्रवन्मदं महामंतरं तत्कुण्डलमंडितम् ॥ १६ ॥ गजं-
 कुवलयपीडं गद्गरमवस्थितम् ॥ वीक्ष्य कृष्णामहामात्राहंगंभीरयागिरा ॥ १७ ॥ आकर्षयांगनगोन्द्रमार्गं कुरुमच्छया ॥ नचेत्त्वां-
 पातयिष्यामि सनागभूमिमंडले ॥ १८ ॥ महामात्रस्तदा कुद्धो नोदयामास तंगजम् ॥ चोत्कारमुत्कटं दिक्षुकुर्वंत नन्दसूनुवै ॥ १९ ॥ गृ-
 हीत्वा तं हरिसद्वःशुंडादंडेन गाराद् ॥ लब्धहारततस्तस्मान्निर्गतो भारमृद्धरिः ॥ २० ॥ तत्पादेषु विलीनो भूत्प्रभ्रमन्सन्निवृत्तस्ततः ॥ वृ-
 न्दावनिकुंजेषु वृक्षेषु च थाहरिः ॥ २१ ॥ करेजग्राह तन्नागः शुंडादंडेन चांश्रिषु ॥ निष्पीडय्य शुंडाहंस्तान्भ्यां हरिः पश्चाद्विनिर्गतः ॥
 ॥ २२ ॥ तिर्यग्भूतश्च तं नागो गृहे तु मुपपन्नमे ॥ मुष्टिना तं घातयित्वा पुरोद्वारावमाधवः ॥ २३ ॥ तमन्वधावन्नागेन्द्रो मथुरायामिविदेहरा-
 द् ॥ कोलहलतदाजाते हरिस्तस्मादितो ययौ ॥ २४ ॥ पुच्छे गृहीत्वा तन्नागं बलदेवो महाबलः ॥ चकर्ष मुजदंडाभ्यां फ्राणिनगरुडायथा ॥
 ॥ २५ ॥ प्रहसन् भगवात्कृष्णो गृहीत्वा तं कोबलात् ॥ चकर्ष मुजदंडाभ्यां ह्यरज्जुं यथानरः ॥ २६ ॥ द्वयोरकर्षणान्नागो विवहलो भूद्

पेश्वर ॥ महामात्रास्तदासतरुहस्तं गजंबलात् ॥ २७ ॥ नीतागजस्तथाचान्यैः कृष्णहंतुं शतत्रयम् ॥ अंकुशास्फालनात्कुड्मत्तेभ्यं
 पुनरागतम् ॥ २८ ॥ श्रीकृष्णो भगवान् साक्षाद्बलदेवस्य पश्यतः ॥ २९ ॥ शुंढादंडे संगृहीत्वा भ्रामयित्वा त्वितस्ततः ॥ पातयाभासभू
 पृष्ठकमंडलुमिवार्मकः ॥ ३० ॥ दूरे प्रपतितस्तस्य महामात्रा इतस्ततः ॥ सतां प्रपश्यतां नागः सद्यो विनिधनगतः ॥ ३१ ॥ तज्ज्योतिः
 श्रीधनश्यामेली न जातं विदेहराट् ॥ दंता बुत्पात्बतस्यापिरामकृष्णो महाबलौ ॥ निजघ्नतुं महामात्रान् नृगान्कसैरिणौ यथा ॥ ३२ ॥ द्विपे
 हतेपियेचान्ये महामात्रा इतस्ततः ॥ विदुडुवुर्यथामेवावर्षाकाले गते सति ॥ ३३ ॥ एवं त्वा द्विपंगोपैः श्रुपैस्तैः प्रेक्षणोत्सुकैः ॥ जयारवै
 रामकृष्णौ श्रमवारिमदाकितौ ॥ ३४ ॥ परिश्रमारुणसुखैरंगं विविशुत्स्वरम् ॥ दंतपाणी महावगौ यथाशामिनिलानलौ ॥ ३५ ॥ मल्लाश्च
 मंडचनरानरेद्रिन्नियः स्मरंगोपगणव्रजेऽगम् ॥ पितासुतं दंडधरं ह्यसंतो मृत्युचकसो विबुधात्रिराजम् ॥ ३६ ॥ तत्त्वं परं योगिवराश्च भोजा
 देवंतदारंगतंबलेन ॥ पृथक्पृथक् भावनया ह्यपश्यन्सवजनास्तं परिपूणं देवम् ॥ ३७ ॥ इतं द्विपं वीक्ष्य च तौ महाबलौ कसो मनस्वीभयमा
 पचेत्सि ॥ मंचस्थिता हीर्षितमानसाश्च यौ चंद्रचकोरा इव ते सुखं ययुः ॥ ३८ ॥ कर्णैश्च कर्णैर्विनिधाय नागरामहोत्सुकास्ते ह्यवदन्परस्परम् ॥
 एतौ हि साक्षात्परमेश्वरौ परौ च भूवतुर्वेवसुदेवनन्दनौ ॥ ३९ ॥ अहोतिरम्यं व्रजमंडलं परं यत्रैष साक्षाद्दिचचारमाधवः ॥ कृत्वा हि यदर्शनम
 घटुर्लभं वयंकृतार्थास्तु भवेमसर्वतः ॥ ४० ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ वदतु सुपौरलोकेषु न दूयैषु मेथिल ॥ चाणूरस्तातु पप्रय्य रामकृष्णा
 बुवाच ॥ ४१ ॥ ॥ चाणूर उवाच ॥ ॥ हे राम हे कृष्ण युवां महाबलैराज्ञः पुरौ वै कुरुतुं मृगं बलात् ॥ प्रहीते राजनिचेद्यदूत्तमे किं किं न
 भद्रं भवतीह वश्वनः ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ पुरैव भद्रं तृपतेः प्रसादतो बालापयंतु ल्यबलैश्च बालकैः ॥ भूयान्मृगो नो बलवान्य
 शोचितमथ मयुर्द्धकिल मा भवेदिह ॥ ४३ ॥ ॥ चाणूर उवाच ॥ ॥ भवान्न बालेन च वाकिशोरो बलश्च साक्षाद्बलिनं बलीयान् ॥ सहस्रभते
 भवलं दधानो द्विपो भवद्भ्यानिहतः सलीलम् ॥ ४४ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ एवंतस्य वचः श्रुत्वा भगवान् वृजिनर्दनः ॥ चाणूरैणापि तु
 युधे सुष्टिकेन बलो बली ॥ ४५ ॥ आकर्षणं नोर्दनं च मुजाभ्यां मुजुदंडयोः ॥ चक्रतुः पश्यतां नृणां गजाविविजिगीषया ॥ ४६ ॥ हस्ताभ्यां

कृत्याप्यचाणूरस्यहरिस्वयम् ॥ अतोलयहेभारंपुण्यभार्यथाविधिः ॥ ४७ ॥ चाणूरस्तर्हीरेवकरेणैकेनलीलया ॥ उज्जहारमहा
 धरोभूखंडनगराडिव ॥ ४८ ॥ शोवायांकिलचाणूरंमुज्वेगेनमाधवः ॥ कट्यांचोद्धृत्यसहसापातयामासभूतले ॥ ४९ ॥ मुष्टिकञ्चत
 थायुद्धेबलदेवोमहाबलः ॥ जानुदशेसमुत्थाप्यपातयामासभूतले ॥ ५० ॥ हस्तैश्चानुभिःपाद्भुजोरोगुलिमुष्टिभिः ॥ जघतःकृष्णचा
 णूरौतथैबलमुष्टिकौ ॥ ५१ ॥ श्रमवारियुतेदृष्ट्वाश्रीमुखरामकृष्णयोः ॥ सानुकपास्तदाग्रहृगवाश्वस्थानृपस्त्रियः ॥ ५२ ॥ ॥ स्त्रिय
 ऊचुः ॥ अहोअथर्मःसुमहत्सभायांजातःपुरोराजनिवर्तमाने ॥ क्वप्रतुल्यार्गवृतौहिमल्लोकपुप्तुल्यैवबतरामकृष्णौ ॥ ५३ ॥ अहोअभा
 र्ग्यंहिपुरौकसानोयुद्धेतयोर्दशनमद्यजातम् ॥ अहोतिथन्यवतभूरिभार्यवनौकसांरासरसेनजातम् ॥ ५४ ॥ अहोस्थितेराजनिदुष्टचित्तेनको
 षिवकुंक्षमएवसख्यः ॥ तस्माद्धिनःपुण्यबलेनचेतौत्वरंमृधैवजयतामरीन्स्वान् ॥ ५५ ॥ इ० ग० सं० श्रीम० ना० व० संधे० सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ आर्द्रचित्तंनन्दराजंवनितानांमनोरथम् ॥ स्मृत्वाशूचूचूहन्तुकामश्चक्रयुद्धंबलद्धरिः ॥ १ ॥ गृहीत्वाभुजद
 ण्डान्यांचाणूरङ्गनेबलात् ॥ चिक्षेपसहसाकृष्णोवातःपद्मभिर्वोद्धतम् ॥ २ ॥ आकाशात्पतितःसोपितारकेवह्वधोमुखः ॥ उत्थाय
 मुष्टिनाकृष्णंताडयामासवेगतः ॥ ३ ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणनचचालपराल्परः ॥ सद्योगृहीत्वाचाणूरंपातयामासभूतले ॥ ४ ॥ भिन्नदन्तस्तु
 चाणूरःक्रोधयुक्तोमदोक्तटः ॥ मुष्टिद्वयेनश्रीकृष्णंतताडददिमैथिल ॥ ५ ॥ गृहीत्वाकरोस्तवैकराभ्यांभगवान्स्वयम् ॥ कंसस्योग्रश्रा
 मयित्वासर्वेषांपश्यतांनृप ॥ ६ ॥ पातयामासभूष्टेकमण्डलुमिवाभर्कः ॥ श्रोकृष्णस्यप्रचारेणचाणूरोभिन्नमस्तकः ॥ ७ ॥ उद्गमन्रु
 धिराजन्सद्योवैनिधनगतः ॥ तथैवमुष्टिकंमल्लमुष्टिभियुधिर्गुमम् ॥ ८ ॥ धृत्वात्रैप्रामथित्वाखेबलदेवोमहाबलः ॥ पातयामासभूष्ट
 ष्टेफणिंगरुडोयथा ॥ मुष्टिकोनिधनंप्रापद्रुमन्रुधिरसुखात् ॥ ९ ॥ कूटंसमागतंवीक्ष्यबलदेवोमहाबलः ॥ मुष्टिनापातयामासवज्रेण
 न्द्रोयथागिरिम् ॥ १० ॥ प्राप्तंशलंनन्दसूनुलंत्थयान्तताडह ॥ तीक्ष्णयतुण्डयाराजन्कद्रुजङ्गरुडोयथा ॥ ११ ॥ गृहीत्वातोशलं
 कृष्णोमध्यतःसंविदार्यच ॥ प्राक्षिपत्कंसमश्रौषिष्यसंधुरोरथथा ॥ १२ ॥ एतेनिपातितारङ्गैसद्योवैनिधनङ्गताः ॥ तेषाञ्च्योर्तोषिवैकु

षोडशविंशत्युःपश्यतां सताम् ॥ १३ ॥ एवं श्रीरामकृष्णाभ्यां मच्छेषु निहतेषु च ॥ शेषाः श्रद्धदुःखमच्छाभयात्तां जीविनेच्छया ॥ १४ ॥ श्रीदामा
 दीनव्यस्यांश्च गोपानाकृष्यमाधवः ॥ तैः सार्द्धयुद्धमारोभे सर्वेषां पश्यतां सताम् ॥ १५ ॥ किरिटकुण्डलधरैरामकृष्णसैसाहार्मकैः ॥ वि
 हरन्तौ वीक्ष्यरङ्गे विसिञ्चुः पुरवासिनः ॥ १६ ॥ कंसविना सर्वमुखाज्यशब्दो विनिर्गतः ॥ साधुसाध्वि विवादो भून्नेदुःखमयस्ततः ॥ १७ ॥
 स्वस्याऽजय वीक्ष्य कंसो महाक्रोधसमाकुलः ॥ वर्जयित्वा तूयघोषं प्राह प्रस्फुरिताधरः ॥ १८ ॥ ॥ कंस उवाच ॥ ॥ दुर्बुद्धियुक्तो भूषु
 देवन्दनो प्रसह्यनिःसारयतां शुभन्पुरात् ॥ हन्तुं सर्वव्रजवासिनां धनं वध्नोत नन्दं सहसा तितुर्मतिम् ॥ १९ ॥ अद्योऽग्रसेनस्य पितुः कुबुद्धेः
 शौरैः शिरश्चाशुहिच्छिधिच्छिधि ॥ कौयत्रतत्रापितथात्र वृष्णिजातानुरांशान् किल सुदयञ्चम् ॥ २० ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ एवं विकृत्य
 मानस्य कंसस्य यदुन्दनः ॥ सहसोत्पत्त्यतं मञ्जुमारुहक्रोधपूरितः ॥ २१ ॥ मृत्युं समागतं वीक्ष्य मञ्जुत्थाय सत्वरम् ॥ मदीदृशतो भर्त्स
 यन्तं जगद्देखद्गचर्मणी ॥ २२ ॥ अग्रहीत्सहसा कंसं देर्भ्यां चर्मोत्सिस्युतम् ॥ यथा तुण्डविभाग्भ्यां स विषफणिर्न विराडा ॥ २३ ॥ पतत्खड्ग
 श्लश्माम्भुजबन्धाद्गलाद्गली ॥ विनिययौ तादृश्यं तुण्डात्पुण्डरीको यथा फणी ॥ २४ ॥ मञ्जुवैवलिनौ वेगान्मदीयन्तौ परस्परम् ॥ शैलशृंगे
 यथासिंहौ शुकुभाते यथा तथम् ॥ २५ ॥ उत्पतन्तं म्वलात्कंसं शतहस्तं महाम्बरे ॥ अग्रहीत्सोत्पतन्कृष्णः इयेनं इयेनो यथाम्बरे ॥ २६ ॥ गृही
 त्वाभुजदण्डाभ्यां प्रचण्डद्वैत्यपुङ्गवम् ॥ त्रैलोक्यबलधृग्देवोऽभ्रामयित्वा त्वितस्ततः ॥ २७ ॥ आकाशात्पातयामास मञ्जोपरिरुषान्वितः ॥
 भग्नदण्डो भवन्मञ्जुस्तडित्पाते यथा दुग्मः ॥ २८ ॥ पतितोऽपि सव्रजङ्गः किञ्चिद्बाकुलमानसः ॥ सहसोत्थाय युयुधेश्चैश्रीकृष्णेन महात्मना ॥
 ॥ २९ ॥ नीत्वा तं भुजदण्डाभ्यां मञ्जुक्षिन्वापुनः प्रभुः ॥ आरुह्य हृदयं तस्य मौलिं जग्राह माधवः ॥ ३० ॥ सद्यः प्रगृह्य केशेषुरंगो परिहरिः
 स्वयम् ॥ मञ्जातं पातयामास शैलदण्डशिलामिव ॥ ३१ ॥ तस्योपरि गृह्णन्कृष्णः सर्वाधारः सनातनः ॥ निपपात स्वयं वेगान् तं तं नन्त
 विक्रमः ॥ ३२ ॥ इत्थं द्वयोर्निपाते निम्नभूषणमण्डलम् ॥ स्थालीवसहसारांजं श्चक्रम्पेव टिकाद्द्वयम् ॥ ३३ ॥ सम्परेतम्भोजराजं भूमि
 तं विचकर्ष ह ॥ यथा मृगेन्द्रो नगेन्द्रं सर्वेषां पश्यतां नृप ॥ ३४ ॥ हाहाकारस्तदैवासीद्गवातां भूजौ नृपावैरभावेन देवेशं भजन्कंसो महाबलः ॥

॥ ३५ ॥ जगामतस्यसारूप्यमृगिणःकीटकोयथा ॥ कंसंप्रपतितंदृष्ट्वाभ्रातरौष्ट्रमहाबलः ॥ सुनामसृष्टिन्यग्रोधतुष्टिमद्राष्ट्रपालकाः ॥
 ॥ ३६ ॥ सुहनाकंकशंकुभ्यान्नोथप्रस्फुरिताधराः ॥ खड्गधर्मधरायोद्धृक्कृष्णोपरिसमाययुः ॥ ३७ ॥ वीक्ष्यतान्मुद्गरं नीत्वारोहिणोन्दनो
 बलः ॥ आराच्चकारहंकारंयथासिंहोमृगान्प्रति ॥ ३८ ॥ हुंकारेणैवशस्त्राणितेषांहस्तेभ्यआभयात् ॥ पेतुराम्रफलानीवदंडघातैश्चमैथि
 ल ॥ ३९ ॥ निःशस्त्रास्तेमहावीरान्मुष्टिभिःसर्वतोबलं ॥ तेदुःशैल्यथानागाःशुंडादंडैरितस्ततः ॥ ४० ॥ सृष्टितथासुनामानमुद्गरेण
 बलेहनत् ॥ न्यग्रोधंभुजवेगेनकंकवाभकरेणै ॥ ४१ ॥ शंकुमुहुंतुष्टिमंतंवामपादेनमाधवः ॥ राष्ट्रपालंदक्षिणेनपादेनाभियानह ॥
 ॥ ४२ ॥ अष्टौनिपेतुःसहस्रावृशायतहताह्व ॥ तेषांज्यातिर्भगवतिलोनांजतांविदेहराट् ॥ ४३ ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्जयध्वनिरभूत्तदा ॥
 सद्यैवैववृष्टुदेवाःपुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ ४४ ॥ विद्याधर्यश्चगंधर्व्योनेनृतुर्हर्षविह्वलाः॥विद्याधराश्चगंधर्वाःकिन्नरास्तद्यशोजयुः ॥ ४५ ॥ ब्र
 ह्माद्यासुनयःसिद्धाविमानैर्द्रष्टुमागताः॥तुष्टुवूरामकृष्णौतौवागिमःश्रुतिपरायणाः ॥ ४६ ॥ ताडयंत्यउरोहस्तरैस्तिप्राप्त्यादयस्त्रियः॥विनि
 र्गतास्तारुरुदुर्जातैवैधव्यदुःखिताः ॥ ४७ ॥ स्त्रियरुचुः ॥ हानाथहेयुद्धपतेकगतोसिमहाबल ॥ त्रैलोक्यविजयीसाक्षाद्देवानामपिदुर्जयः
 ॥ ४८ ॥ जातमात्राःस्वसुःपुत्रानिघृणन्त्वयाहताः ॥ अनिर्दंशानिर्दंशाश्चाऽपरेपिनिहताबलात् ॥ तेनपापेनघोरेणदृशामेतादृशंगतः ॥
 ॥ ४९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ एवमश्रुमुखोर्दीनाआश्वास्यनृपयोषितः ॥ विधाययमुनातोरैचिताःश्रीखंडसंयुताः ॥ ५० ॥ हतानां
 कारित्वासौक्रियवैपारलौकिकीम् ॥ सर्वान्संधोधयामासभगवान्खलेकभावनः ॥ ५१ ॥ ॥इतिश्रीमद्भर्गचार्यसंहितायामथुराखण्डे
 नारदबहुलाश्वंवादेकसंधोधोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ४ ॥ तावाश्वस्यहरिः

सद्येवृष्णिभिःपरिवारितः ॥ मातामहतूत्रसेनचकारसथुराधिपम् ॥ ५ ॥ आहूययादवाक्केसभयाद्देशांतरगतात् ॥ प्रेम्णानिवासयामा
ससकुटुंबान्यदेःपुरि ॥ ६ ॥ नन्दराजंगोपगणैःस्वगृहान्गंतुमुद्यतम् ॥ नत्वातंसखलुःश्राहमोहयन्निभमायया ॥ ७ ॥ अत्रैववासंकुरुता
तपुर्थ्यांगंतुयदोच्छासहसोत्थितास्यात् ॥ पश्चाद्द्वैवसखलयदून्वाविधायपाश्वतवागामिष्ये ॥ ८ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंश्रीरा
मकृष्णान्यांनन्दराजःप्रभूजितः ॥ आलिंगयशौरिंगोपालैर्यौप्रेमातुरोव्रजम् ॥ ९ ॥ दत्तंश्रीकृष्णजन्मधैधूनांनियुतंपुरा ॥ ब्राह्मणेभ्यो
ददौशौरिवस्त्रमालस्वलकृतं ॥ १० ॥ शौरिर्गंसमाहूयश्रीकृष्णखलुदेवयोः ॥ यज्ञोपवीतंविधित्कारयामासधर्मवित् ॥ ११ ॥ रामकृ
ष्णौसर्वविद्याध्ययनं कर्तुमुद्यतौ ॥ गुरोःसादीपनेःपाश्वजमतुर्जनवत्परौ ॥ १२ ॥ कृत्वापरांगुरोःसेवांलघुकालेनमाधवौ ॥ सर्वविद्यांज
गृहतुःसर्वविद्याविदांवरौ ॥ १३ ॥ गुरवेदक्षिणांदातुमुद्यतौतैकृतांजली ॥ मृतंपुत्रंदक्षिणायांताभ्यांवब्रह्मरुद्रिजः ॥ १४ ॥ रथमारु
ह्यतौदातौशातकुंभपरिच्छदं ॥ प्रभासेचाब्धिनिक्कटंजगमतुर्भीमविक्रमौ ॥ १५ ॥ सद्यःप्रकंपितःसिन्धूरत्नोपायनमुत्तमम् ॥ नीत्वात
च्चरणोपातेनिपातकृतांजलिः ॥ १६ ॥ तमाहभगवान्श्रीप्रपुत्रदंदिगुरोर्मम ॥ प्रचंडोभिषट्टादौपैस्त्वयातद्ग्रहणंकृतम् ॥ १७ ॥ ॥ स
मुद्रउवाच ॥ ॥ भगवन्देवदेवेशनमयाबालकोहृतः ॥ हतःपंचजनेनासौशंखरूपासुरेणवै ॥ १८ ॥ वसन्सदामदुरैखलिष्ठौदित्यपुंगवः
॥ जेतुयोग्यस्त्वयादेवदेवानांभयकारकः ॥ १९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तेनोक्तोभगवान्कृष्णोवासोबद्धकटौदृढम् ॥ निपपातमहा
वेगात्समुद्रेभीमनादिनि ॥ २० ॥ श्रीकृष्णस्यनिपातेनत्रिलोकीभारधारिणः ॥ चक्रेपेब्धिभृशंवक्त्रकूटेनविदेहराट् ॥ २१ ॥ ततःपंचज
नौदित्ययोश्चश्रीकृष्णसंमुखे ॥ आगतःसहसावीरःशूलंचिक्षेपमाधवे ॥ २२ ॥ हस्तेगृहीत्वातच्छूलंतेनैवाभिजघानतम् ॥ तद्धस्तेनप्रप
तितोर्मूर्च्छितोवारिमंडले ॥ २३ ॥ सहसोत्थायदेवेशोकिंचिद्दयाकुलमानसः ॥ मूर्ध्नातताडपशून्द्रस्वफणेनफणीयथा ॥ २४ ॥ परिपूर्ण
तमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ कुद्भोमूद्भनेवेगेनमुष्टिनतंतताडह ॥ २५ ॥ कृष्णमुष्टिप्रहारेणसद्योवैनिधनंगतः ॥ तज्ज्योतिःश्री
घनइयामेलीनंजातंविदेहराट् ॥ २६ ॥ एवंहत्वापंचजनंशंखंनीत्वातदंगजम् ॥ महार्णवाग्निर्गतोक्षीसहस्रारथमागमत् ॥ २७ ॥ वायुवेगे

नयानेनरामकृष्णौमनोहरौ ॥ जगत्तुःशमनस्थ्यापिदीर्घासंयमनीपुरीम् ॥ २८ ॥ पांचजन्यध्वणिलोकं प्रचंडमिषयोषषत् ॥ पूरयामास
 तंश्रुत्वाचक्रंपेससमोयमः ॥ २९ ॥ चतुरशीतिलक्षेभुनरंरुषुनिपातिताः ॥ यैःश्रुतोध्वनिस्तेस्रैजगुमौक्षंतुपापिनः ॥ ३० ॥ यमःसद्यो
 बलिनीत्वाश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ पपातचरणोपतिधर्षितःसन्कृतांजलिः ॥ ३१ ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥ हेहेरेकृपासिंधोरामराममहाब
 ल ॥ असंख्यब्रह्मांडपतीपरिपूर्णतमोयुवां ॥ ३२ ॥ देवौपुराणांपुरुषौमहातौसर्वेश्वरौसर्वजगज्जनेशौ ॥ अद्वैतसवोपरिवर्तमानौगिरानि
 जाज्ञां वदंतंपरेशौ ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गुरुत्रलोकपालआनयस्वमहामते ॥ राज्यकुरुथान्यायमदुक्तमाऽनयंक्वचित्
 ॥ ३४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तद्वैतेनोपानितंशुरुत्रुंहरिःस्वयम् ॥ गृहीत्वावंतिकामेत्यददौश्रीगुरवेशिशुम् ॥ ३५ ॥ युवांशिषासं
 युतौतौनत्वांतहिकृतांजली ॥ स्थमारुह्यमथुरामगतौयदुपूजितौ ॥ ३६ ॥ एकदासबलःकृष्णःसर्वकारणकारकः ॥ पांडवान्संस्मरन्भ
 क्तानक्रूरभवनंययौ ॥ ३७ ॥ अक्रूरःसहस्रोत्थायपरिरभ्यमुदात्तितः ॥ उपचारैःषोडशभिःपूजयित्वाथतौनृप ॥ ३८ ॥ कृतांजलिःपूरः
 स्थित्वाजातपूर्णमनोरथः ॥ उवाचानन्दजनितामुंचन्वाष्पकलांनृप ॥ ३९ ॥ अक्रूरउवाच ॥ युवाभ्यांरामकृष्णाभ्यांताभ्यांनित्यंनयनमो
 नमः ॥ याम्यांमार्गैयदुक्तंमैपूर्णतच्चकृतंप्रभू ॥ ४० ॥ लोकाभिरामौजनभूषणोत्तमौचांतर्बहिःसर्वजगत्प्रदीपकौ ॥ गोविप्रसाधुश्रुतिघ
 र्मदेवतारशार्थमद्यैषयदोःकुलेगतौ ॥ ४१ ॥ कंसादित्येन्द्रविनाशहेतवोगोलेकात्परिपूरतेजसौ ॥ समागतौभारतभूमिमंडलेयु
 वांपरेशौसतंतंतोस्म्यहम् ॥ ४२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ त्वमत्यंबृद्धोघृतिमानहंतवपुःशिशुः ॥ संतो नस्वात्मनःश्राधंधं कुर्वेतिहि
 महामते ॥ ४३ ॥ पांडवानांहिकुशलंद्रुणच्छगजान्हयम् ॥ शीघ्रमागच्छतान्दृष्ट्वासर्वान्दानपतेभवान् ॥ ४४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
 ॥ एवमुक्त्वातदाक्रूरंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ सबलःशौरिभवनमाययौसर्वकार्यकृत् ॥ ४५ ॥ कौरवेन्द्रपुंगवत्वाहूरोदृष्ट्वाथपांडवाच् ॥
 पुनरागत्यकृष्णायवातौसर्वाभिवर्णयत् ॥ ४६ ॥ ॥ अक्रूरउवाच ॥ ॥ विनायुवांकोपिनपांडवानांसहायकृत्कारवदुःखभोगिनां ॥ मृ
 तेचपंडौभवतःपदांबुजेविलम्बित्ताहिपृथात्मजये ॥ ४७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाक्रूसुखाच्छ्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ अर्द्ध

राज्यपांडवेभ्यःकौरवाणांबलाहदौ ॥ ४८ ॥ अथोक्तं वचनं स्मृत्वा तदोद्धवसमन्वितः ॥ महामंगलसंयुक्तं कृष्णायामवनयौ ॥ ४९ ॥
 दृष्ट्वा गच्छेत्तु हारिः श्रांसं कुञ्जारूपवती त्वरम् ॥ भक्त्या समर्हया मासपाद्याद्यैः प्राणवल्लभम् ॥ ५० ॥ हे मरुत्नखचिक्कुडचे कुञ्जाया भवने त
 मे ॥ बभौ हरीरूपत्वयै वैकुण्ठे रमया यथा ॥ ५१ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥ यस्याः पतिरभूद्राजन्न हेतुस्तपो
 महत् ॥ ५२ ॥ तत्र स्थित्वा हरिर्देवो दिनान्यष्टौ विदेहराट् ॥ आययौ शौरिभवनं लीलामातृषु विग्रहः ॥ ५३ ॥ इति श्रीकृष्णचरितं मथुराया
 विदेहराट् ॥ सर्वपापहरम्पुण्यमायुर्वर्द्धनसुत्तमम् ॥ ५४ ॥ चतुःपदार्थदं नृणां श्रीकृष्णवशाकारकम् ॥ मया ते कथितं पृष्टं किं भूयः श्रोतुमि
 च्छसि ॥ ५५ ॥ इति श्रीमद्भगवत्संहितायां श्रीमथुराखण्डे नारदबहुलाश्वत्थदेवदुसौख्यनमानवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ ४९ ॥
 ॥ बहुलाश्वत्थाच ॥ श्रीकृष्णचरितं पुण्यं मया तव सुखाच्छ्रुतम् ॥ पुनः श्रोतुमनाश्चाद्यत्पितो वाजलङ्गतः ॥ १ ॥ कंसस्य जन्मक
 र्माणित्वयोक्तानि श्रुतानि मे ॥ केश्यादिदृश्यवर्षाणां पूर्वजन्मकृतं श्रुतम् ॥ २ ॥ कोयंतुरजकः पूर्वमवधीदं हरिः कथम् ॥ अहो यस्य महज्ज्योतिः
 कृष्णे लीनं बभूव ह ॥ ३ ॥ नारद उवाच ॥ त्रेतायुगे त्वयो ध्यायां रामराज्ये विदेहराट् ॥ चाराणां शृण्वतां किञ्चिद्रजको ह्यवदत्प्रियाम्
 ॥ ४ ॥ नाहं विभर्मित्वां दुष्टासु शतीं परवेद्मगाम् ॥ स्त्रीलोभीं विभृथात्सीतारामो नाहं भजे पुनः ॥ ५ ॥ इति लोकाद्बहुमुखाद्वाक्यं श्रुत्वा थ
 रावचः ॥ सीतां तत्याजसहसावने लोकापवादतः ॥ ६ ॥ तस्मै दण्डं दत्तुमिच्छानचक्रे राघवोत्तमः ॥ मथुरायां द्वापरा न्ते रजकः सबभूव ह
 ॥ ७ ॥ कुवाक्यदोषशान्त्यर्थं तं जघान हरिः स्वयम् ॥ तदपि प्रददौ मांशं तस्मै श्रीकरुणानिधिः ॥ ८ ॥ दयालोः कृष्णचन्द्रस्य चित्रं परमा
 दुत्तम् ॥ एतत्ते कथितं राजन् किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ९ ॥ ॥ बहुलाश्वत्थाच ॥ १० ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ११ ॥ मिथिलानगरे पूर्ववायको हरिभक्तिकृत् ॥ श्रीरामो द्वाहसमये
 ददौ च सारूप्यं श्रीकृष्णो भगवान् हरिः ॥ १२ ॥ रामलक्ष्मणवेषार्थं वासां सिरचयन् किल ॥ लघुसूत्रैः परिचयन् कुशलो वस्त्रकर्मसु ॥ १३ ॥ कोटिकन्दर्पला
 वण्यै सुन्दरैरामलक्ष्मणौ ॥ तौ वीक्ष्य वायको राजन् मोहितो भून्महामनाः ॥ १४ ॥ अहं स्वहस्तैर्वैष्णवैः शोणितयोरङ्गेषु सर्वतः ॥ परिधानं ह्यराया

भिचक्रेचेत्यमनोरथम् ॥ १४ ॥ मनसापि वरारामोद्देतस्मादशेषवित् ॥ द्वापरान्तेभारतेचमविष्यतिमनोरथः ॥ १५ ॥ श्रीरामस्यवरा
 त्सोयंमथुरारयांभवूवह ॥ तयोर्वैधंकारयित्वात्तत्सार्वज्यंजगामह ॥ १६ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ सुदाम्नामालिनप्रह्लाणिककृतंमुहूर्तवंद
 ॥ यदृहंजगमतुःसाक्षाद्रामकृष्णौमनोहरौ ॥ १७ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ राजराजवनरंम्यनाम्नाचैत्रशुभम् ॥ तस्यवैपुष्पवटुकोहेम
 मालातिनामभाक् ॥ १८ ॥ विष्णुभक्तिरतःशान्तोदानीसत्सङ्गकृन्महाह ॥ श्रीकृष्णदेवप्राप्त्यर्थेदेवपूजाचकारह ॥ १९ ॥ समाःपंच
 सहस्राणिपद्मानांचशतत्रयम् ॥ नित्यनीत्वाधूर्जेश्येपुरोधृत्याननामह ॥ २० ॥ एकदातिप्रसन्नोभूद्युम्यक्करुणानिधिः ॥ मालाकार
 महाबुद्धेवरंभूहीत्युवाचह ॥ २१ ॥ हेममालीतदादेवंमस्कृत्यकृतांजलिः ॥ प्रदक्षिणीकृत्यपुरःस्थित्वाप्राहनताननः ॥ २२ ॥ हेम
 माल्युवाच ॥ परिपूर्णतमंकृष्णंक्वचिन्नागृहभागतम् ॥ पश्यामिदृग्भ्यांतिंसाक्षात्त्वद्भरणभवेदिदम् ॥ २३ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥
 द्वापरान्तेभारतेचमथुरारयांमहामते ॥ मनोरथस्तेसफलेभविष्यतिनसंशयः ॥ २४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ महेश्वरवरेणासौहे
 ममालीमहामनाः ॥ मालाकारोद्वापरास्तेसुदामासम्भवूवह ॥ २५ ॥ तस्मादस्यगृहसाक्षाज्जगमरुरामकेशवौ ॥ शिववाक्यमृतंकर्तुकि
 म्भूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २६ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भर्गोचार्यसंहितायां श्रीमथुराखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे रजकवायकसुदामोपाख्यानत्रा
 म दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ४४ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ ॥ सैरन्ध्याकिकृतपूर्वतपःपरमदुर्घटम् ॥ येनप्रसन्नःश्रीकृ
 ष्णोदेवैरपिसुदुर्लभः ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ पञ्चवर्ष्यास्थितरामकोटिकन्दर्पसन्निभम् ॥ वीक्ष्यशूर्पणखानामराक्षसीमोहिता
 भृशम् ॥ २ ॥ निर्माहराघवंदृष्ट्वाऽथैकपत्नीव्रतस्थितम् ॥ क्रोधात्सीतांभक्षयितुंघावतीरावणस्वसा ॥ ३ ॥ खड्गेनशितधोरणलक्ष्मणो
 राघवानुजः ॥ जहारतस्याःकृष्णौचनासांसदोरुषान्वितः ॥ ४ ॥ छिन्ननासागतालंकारावणायनिवेद्यतत् ॥ भूयःपुष्करतीर्थसाजगाम
 विमनाभृशम् ॥ ५ ॥ तपश्चक्रेशूर्पणखावर्षणामयुतंजले ॥ ध्यायन्तीत्र्यम्बकं देवश्रीरामंवरमिच्छती ॥ ६ ॥ ततःप्रसन्नोभगवान् देवदेव
 आपतिः ॥ एत्यतत्पुष्करतीर्थंवरंभूहीत्युवाचह ॥ ७ ॥ ॥ शूर्पणखोवाच ॥ श्रीरामोमेवरोभूयाद्भरं देहि सतांप्रिय ॥ त्वं देवदेवपरमः

न्युरामरावत्यामुत्थोस्तिमहामुनिः ॥ तस्याभवन्पंचपुत्राःकामदेवसमप्रभाः ॥ २ ॥ हिन्वाविर्बाचाध्ययनंजपतेनसहवते ॥ गत्वाबले
 मल्लयुद्धंसदाशिक्षन्मदोद्धताः ॥ ३ ॥ ब्रह्मकर्मपरिभ्रष्टान्वेदाध्ययनवर्जितान् ॥ रुषाप्राहमुतान्मसानुतथ्योमुनिसत्तमः ॥ ४ ॥ उ
 तथ्यउवाच ॥ ॥ शमोदमस्तपःशौचंक्षातिराजवमेवच ॥ ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यब्रह्मकर्मस्वभावजम् ॥ ५ ॥ शौर्यैतेजोधृतिर्दाक्ष्यंयु
 द्वेचाप्यपलायनम् ॥ दानमीड्वरभावश्चात्रकर्मस्वभावजम् ॥ ६ ॥ कृपिगोरदृश्याणिज्यवैश्यकर्मस्वभावजम् ॥ परिचर्यात्मकंकर्मशू
 द्रस्यापिस्वभावजम् ॥ ७ ॥ ब्रह्मकर्मपरित्यक्ताभवंतोब्रह्मणःसुताः ॥ मल्लयुद्धंक्षात्रकर्मकथंक्रुरुतदुर्जनाः ॥ ८ ॥ तस्माद्भवतोभूयासुम
 छवैभारताजिरे ॥ असुराणांप्रसंगेनदुर्जनाभवताशुहि ॥ ९ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ उत्थस्यसुतास्तेवैजातामल्लामहीतले ॥ श्री
 कृष्णांगरुपर्शमात्रात्परमोक्षयुर्नृप ॥ १० ॥ चापूरोमुष्टिकःकूटःशलस्तोशलएवच ॥ एषांचरित्रंकथितंकिभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥
 ॥ बहुलइवउवाच ॥ ॥ कंसानुजाअत्रारौष्ट्रैकैकन्यश्राधकादयः ॥ तेकपूर्वदमुनेयेपिमोक्षंपंगताः ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
 अलकायांपुरायक्षोदेवयक्षइतिस्मृतः ॥ ज्ञानोज्ञानपरोमान्यःशिवभक्त्यामहाधुतिः ॥ १३ ॥ तस्यचाष्टौसुताजातादेवकूटोमहागिरिः ॥
 गंडोदंडःश्रचंडश्चंडोऽखंडःपृथुस्तथा ॥ १४ ॥ एकदाशिवपूजायादेवयक्षेणनोदिताः ॥ सहस्रंपुंडरीकाणिचाहर्तुमरुणेदये ॥ १५ ॥
 पुष्पाणिमानसान्नीत्वाशब्दितानिमधुव्रतैः ॥ आत्रायंगंधलोभेनदुस्तेजनकायैव ॥ १६ ॥ उच्छिष्टकृतदोषेणशिवपूजातिरस्कृतेः ॥
 आसुरीयोनिमापन्नामूढस्तेजन्मभिक्षिभिः ॥ १७ ॥ हस्ताभ्यांशंकराभ्यांचबलदेवस्यमैथिलः ॥ परमोक्षंगतास्तेवैषान्मुक्ताविदेहराद्रा ॥ १८ ॥
 कंसानुजानांव्यालानांपूर्वजन्मभवंनृप ॥ इदंमयातेकथितंकिभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १९ ॥ बहुलाइवउवाच ॥ कोयंपुरापंचजनोदत्यःशं
 खपुष्ट्रैः ॥ तस्यशंखोवभौब्रह्मन्श्रीकृष्णकरपंकजे ॥ २० ॥ नारदउवाच ॥ पुरैवैतान्युपांगानिचक्रादीनिविदेहराद् ॥ त्रैलोक्यनाथस्यह
 रैर्वैभूस्तेजसास्वतः ॥ २१ ॥ तेषांशंखःपांचजन्यःश्रामेतराजन्महत्पदम् ॥ पयौतन्मुखलश्रसौश्रीकृष्णस्याधारासृताम् ॥ २२ ॥ अ
 करौचैकद्वामानंमनसिप्राहशंखराद् ॥ गृहीतोहंहिरणाराजहंससमधुतिः ॥ २३ ॥ श्रीकृष्णोदक्षिणावतौदध्मौमाविजयेसति ॥ यहुलंभं

चाधिपुत्र्याःश्रीकृष्णस्याथराष्टमम् ॥ २४ ॥ तत्समात्सर्वमुख्योऽस्मिपिबाम्यहमहर्निशम् ॥ इतिमानयुतंशंषपांचजन्यंविदेहराट् ॥
 २५ ॥ शशापलक्ष्मीस्तंक्रोधात्तद्वैत्योभवदुर्मते ॥ सोयंपंचजनोनामदैत्योभूत्सतितापतौ ॥ २६ ॥ वैरभावेनदेवेशुपुनःप्राप्तोदरेश्व
 रः ॥ ज्योतिर्लीनंतेवेशेषुयस्य करेश्वभौ ॥ २७ ॥ अहोभाग्यंविद्धितस्यकिंभूयःश्रेतुमिच्छसि ॥ २८ ॥ इतिश्रीमद्भाग्यचर्यसंहिता
 यांश्रीमथुरारखंडेश्रीनारदबहुलाइवसंवादेचाणूरदिकंसत्राटुपंचजनपूर्वाख्यानंनान्मद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ बहुलाइवउवाच ॥ ॥ अश्रेचकारिकंकार्यमथुरायांयदूतमः ॥ निवासयित्वास्वज्ञातीव्वैदतन्मुनिनिसत्तम ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥
 ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाद्भगवान्भक्तवत्सलः ॥ सस्मारगोकुलंदेवींगोपोगोपालसंकुलम् ॥ २ ॥ एकदहृयरहसिसखायंभक्तमुद्धवम् ॥
 उवाचभगवान्देवःश्रेमगद्दुदयागिरा ॥ ३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ गच्छशीघ्रंजहसखेसुन्दरंश्रीलतकुंजपुंजादिभिर्मंडितम् ॥ शैल
 कृष्णप्रभाचारुवृंदावनंगोपगोपीगणैर्गोकुलसंकुलम् ॥ ४ ॥ एकपत्रतुनन्दयैदीयतांवाद्धितीयंशोदाकरैचवभोः ॥ वातृतीयंत्वित्दंरा
 धिकार्यैसखेतत्रगत्वाहितन्भंदिंसुन्दरम् ॥ ५ ॥ वाचतुर्थसखिभ्यःशिशुभ्यःशुभंकौशलंदीयतांपत्रमेवंपृथक्च ॥ गोपिकानांसतेभ्यश्च
 सूथेभ्यऽन्मोहितानांचदेयानिपत्राणिच ॥ ६ ॥ मेपितानन्दराजोघृणीमन्मनामेचमातायशोदास्मरत्याशुसाम् ॥ वाक्यवृन्दैःशुभैर्नीति
 वित्स्वंतयोमैपरांप्रीतिमारोह्ययोरवह ॥ ७ ॥ मत्पियाराधिकामद्वियोगातुरामन्यतेमाविनाखंजगन्माहिनी ॥ मद्वियोगाधिमस्यामदुक्तैः
 पदमौचयस्त्वंभवान्दक्षिणोवाक्पथे ॥ ८ ॥ गोपबालाःसुदामादयोमत्प्रियामांसखायंविनातेपिमोहातुराः ॥ देहितेषांसुखमित्रवच्छीव
 जेस्वल्पकालेनत्रागमिष्याम्यहम् ॥ ९ ॥ गोपिकामद्वियोगाधिवेगातुरामन्पनस्कृत्वाश्रमत्रासंद्देशसवः ॥ ग्रामदर्थैचसंत्यक्तलोकावला
 स्ताःकथंनान्त्रिन्विभिर्मिस्वतः ॥ १० ॥ ताअसूंस्त्यक्तुमत्रेद्यताउद्धवयाभिरद्यापिक्वच्छैर्धृताश्चासवः ॥ मद्वियोगाधिमसांमदुक्तैः
 पदमौचयत्वंभवान्दक्षिणोवाक्पथे ॥ ११ ॥ येनपूर्ववजादागतोहंसतरथंसदश्वसूत्रंरणत्वंटिकंवी ॥ मेचसारूप्यमद्यैवपीतांबरवैजयंती
 सहसच्छदंपंकजम् ॥ १२ ॥ कुंडलेद्विव्यत्नप्रभामंडितेकोटिबालकंदीप्तिमणिकौस्तुभम् ॥ मेमहानादिर्नेचारुवंशीशुभांपुष्पयुक्तां

चयाष्टजगन्मोहिनीम् ॥ १३ ॥ चन्दनसुन्दरदिव्यगंधावृतवर्हमल्लादिवेषकणहूरुम् ॥ मौलिमेगृहाणांगदेउद्धवच्छगच्छशुचाद्यैवम
 द्वाष्यतः ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तउद्धवःश्रीव्रजनसकृत्यकृतानलिः ॥ कृष्णप्रदक्षिणीकृत्यथारूढोन्नमंययौ ॥ १५ ॥
 कोटिशुक्रोदशोगोवोयत्रयत्रमनोहराः ॥ श्वेतपतंसकाशादव्यभूषणभूषिताः ॥ १६ ॥ पथस्विन्यस्तरुण्यश्शूलरूपगुण्युताः ॥
 सवत्साःपितपुच्छाश्चक्रंजंतोभव्यमूर्तिकाः ॥ १७ ॥ यंत्रमंजीरझंकाराःकिंकिणीजालमंडिताः ॥ हेमतुल्याहेमशृंगहारमालाःसुर
 त्प्रभाः ॥ १८ ॥ पाटलहरितास्ताम्राःपीताःश्यामाविचित्रिताः ॥ धूम्राःकोकिलवर्णाश्चयत्रावस्त्वनेकधा ॥ १९ ॥ समुद्रवहुधुवद
 श्वतरुणीकरचिन्हिताः ॥ कुरंगवद्विलंबद्विगोवत्सैमीडिताःशुभाः ॥ २० ॥ इतस्ततश्चलंतश्रोगणेषुमहावृषाः ॥ दीर्घकन्धरशृंगाढ्य
 यत्रधर्मधुरंधराः ॥ २१ ॥ गोपालावत्रहस्ताश्चश्यामावंशोयराःपराः ॥ कृष्णलीलाःश्रगायंतोशेषैर्दनमोहनैः ॥ २२ ॥ दूरात्तमागत
 वीक्ष्यह्नात्वाकृष्णव्रजार्भकाः ॥ ऊजुःपरस्परैर्वैकृष्णदर्शनललासाः ॥ २३ ॥ ॥ गोपाञ्जुः ॥ नंदसूनुःकिलायातिसखायोनसंशयः ॥
 मेवश्यामःपीतवासाःश्लवोकुंडलमंडितः ॥ २४ ॥ कौरुसुमोमंडलविभ्रत्सहस्रदलयंक्रजम् ॥ तदेवमुकुटंविभ्रत्कोटिमतैडसन्निभम् ॥
 ॥ २५ ॥ तएवाश्वरथःसौर्योकिंकिणीजालमंडितः ॥ बलानास्तिरथेचास्मिन्नैकाकीनंदनद्वनः ॥ २६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवं
 वदंतोगोपालाःश्रीदामाद्याविदेहराट् ॥ कृष्णाकूर्तकृष्णससमायुःसर्वतोरथम् ॥ २७ ॥ कृष्णेनस्नीतिवदतःकोयंसाक्षात्तदकृतिः ॥
 तन्नमस्कृत्यौपगविःपरिरभ्यावदत्पथि ॥ २८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ गृहाणपत्रंश्रीदामकृष्णदंतंसंशयः ॥ शोचंमाकुरुगापालैःकु
 शल्यास्तेहरिःस्वयम् ॥ २९ ॥ यादवानामहत्कार्यकृत्वाथसबलःप्रभुः ॥ नृसकालेनचात्रापिभगवानगमिष्यति ॥३० ॥ नारदउवाच
 ॥ पठित्वतद्व्रत्तपत्रंश्रीदामाद्याव्रजार्भकाः ॥ भृशमशूणिधुंचंतःप्राहुर्गद्गदयागिरा ॥ ३१ ॥ ॥ गोपाञ्जुः ॥ ॥ पार्थेतिनिर्मोहिनिनन्द
 सूनौतनुर्विभूतिश्चधनंचलंच ॥ सर्वाधिपःकृष्णदृतेव्रजोनःशून्यप्रजातंहिजगत्समस्तम् ॥ ३२ ॥ क्षणोयुगत्वंचषटमहामतेप्रयातिमन्व
 न्तरतां व्रजैकसाम् ॥ यामश्चकल्पंचदिनंविनाहरिवियोगदुःखैर्द्विपरार्धतांगतम् ॥ ३३ ॥ अहर्निशंतंनहिविस्मरामहेदुष्टाघटीसाप्रययौ

यथाहयः।मनोहरशुद्धवनोवनौकसां वयस्यभावेनसदाकृतागसाम्॥३४॥ इ०ग०म०ना०व०स० उद्धवागमननामत्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एवंप्रेमपरान्गोपाचश्रीकृष्णविरहातुरान् ॥ उवाचप्रेमसंयुक्तउद्धवोगतविस्मयः ॥ १ ॥ उद्धवउवाच ॥
 अहंश्रीकृष्णदासोस्मितप्रियस्तद्रहस्करः ॥ भवतांकुशलद्रुष्टुप्रेषितोहरिणात्वरम् ॥ २ ॥ पुरंगित्वाथरथेनिवेद्यविरहंतुवः ॥ तम्प्रसन्नं
 करिष्यामितदंश्रीनेत्रवारिभिः ॥ ३ ॥ नीत्वाहरीं हिभवतांसमीपंह्रजैकसः ॥ आगमिष्याम्यहंश्रीश्रंशपथोनमृषामम ॥ ४ ॥ यूयंप्रसन्ना
 भवतमाशोकंकुरुताथै ॥ अस्मिन्त्रजेपिगोपालाद्रुदयथश्रीपतिंहरिम् ॥ ५ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एवमाइवास्थगोपालान्स्थस्थो
 यदुनन्दनः ॥ श्रीदामाद्यैश्चगोपालैःसहितोहर्षपूरितः ॥ ६ ॥ विवेशनन्दनगरंसूर्यैस्सिन्धुगतेसति ॥ आगतंलुद्धवंश्रुत्वानन्दराजोमहाम
 तिः ॥ परिरभ्यमुदाशीघ्रंभूजयामासहर्षितः ॥ ७ ॥ कश्चिपुस्थंस्थितशान्तमुद्धवंकृतभोजनम् ॥ कश्चिपुस्थानन्दराजःप्राहगद्गदयगि
 रा ॥ ८ ॥ नन्दउवाच ॥ कश्चित्सखालोहिमाधवःस्मरत्यसौवाजनीयशोमतीम् ॥ गोपालगोवर्धनगोगणात्रजंवृन्दावनवापुलिनंतरंगिणीम्
 रंभुवि ॥ ९ ॥ कश्चित्कदाचित्सखालोहिमाधवःस्मरत्यसौवाजनीयशोमतीम् ॥ गोपालगोवर्धनगोगणात्रजंवृन्दावनवापुलिनंतरंगिणीम्
 ॥ १० ॥ हाद्वैवकस्मिन्समयेस्वनन्दनंविम्बाधरंमुन्दरमम्बुजेभूषणम् ॥ द्रुश्याम्यहंमन्दिरचत्वरजिरेऽभैकैलुठंतंसबलमुहुमुहुः ॥ ११ ॥
 कुंजोनिकुंजोयमुनामहानदीगोवर्द्धनोरण्यमिदंवनानि ॥ गृहेलतावृक्षवांगणैःसहविनामुकुन्दंविषवत्त्विदंजगत् ॥ १३ ॥ धिगजीवनंमेश
 यनंचभोजनंकृष्णविनापद्मइलायतेक्षणम् ॥ चन्द्रंविनाभूमितलेचक्रोरवजीवामितस्यगमनाश्याभृशम् ॥ १३ ॥ हर्तुंभुवोभारमतीवद
 वतैःसम्प्राथितं पूणतमंमहामते ॥ जातंसत्तारंशणतत्परंस्वयमन्येद्विकृष्णंसखलमरत्परम् ॥ १४ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ संस्मृत्यसंस्मृ
 त्यहरीं परेशं वभूवतूष्णीनिवनन्दराजः ॥ शिरानिधायाप्युपभर्षणेस्वेहुरकंठरोमांचितविह्वलजङ्गः ॥ १५ ॥ श्रीनन्दनेत्रांजुजवारिसन्ततोरा
 जंस्तदाकृष्णसखस्यपश्यतः ॥ शय्यांसखस्त्राभुवर्षणान्तांकृत्वाद्रंतांश्राङ्गणआचचल ॥ १६ ॥ श्रुत्वाह्वंश्रीमथुरापुरागतंकपाटमेत्या
 श्रुयशोभतीसती ॥ शृण्वन्त्यलंस्वस्यसुतस्यवर्णनंस्नेहस्रवत्सुस्तननेत्रपङ्कजा ॥ १७ ॥ विहायलुब्धांघृणयासुतस्यसापप्रच्छसर्वकुशलंत

दोद्धवम् ॥ आप्रोक्ष्यवक्ष्रेणहृत्सुसंततिस्थितेचनन्देहरिभावविह्वले ॥ १८ ॥ श्रीयशोदोवाच ॥ कञ्चित्स्मरतिमाकृष्णो नन्दर।
 जमथापिवा ॥ आतरंनन्दराजस्यसन्नन्दंदर्शनोत्सुकम् ॥ १९ ॥ नन्दब्रह्मोपनन्दंश्रुयुयमानूवंगुपद् ॥ येषामारोहमास्थायाचलकेलि
 र्वनेने ॥ २० ॥ कन्दुकक्रीडयारेपेसानन्दंनन्दनन्दनः ॥ तत्रगोपान्स्नेहंसंयुक्तान्कदाचित्स्मरतिस्वतः ॥ २१ ॥ एकोयमसुतःप्रा
 सोनसुतावहवश्चमे ॥ सोपिमांजननीदीनाययौत्यक्त्वादिगन्तरम् ॥ २२ ॥ अहो कष्टस्नेहवतादुर्निवारमहामते।किं करोमि विनापुत्रं कथं जी
 वामिमानद् ॥ २३ ॥ मातर्महोद्देहिदधिमातहैयंगवंनवम् ॥ एवदन्समधुरंहठश्चक्रैसदागृहे ॥ मध्यान्हेसकथं कृष्णाभोजनं कर्तुमर्हति ॥
 ॥ २४ ॥ समात्मजोयंश्रीकृष्णो जीवन्व्रजवासिनाम्।व्रजेधनं कुलेदीपोमोहनोवाललीलया ॥ २५ ॥ लालनैःपालनैस्तस्यदिनमिक्षेणवद्वतम् ॥
 तद्दिनं कल्पवजातिं विनाहोनन्दनम् ॥ २६ ॥ वत्सांश्चारयितुं कृष्णोऽप्राप्तमसीम्निदीतटे ॥ नकारितोऽर्भकैः सार्द्धसचाहोमधुराङ्गतः ॥
 ॥ २७ ॥ हेमोहनेतिदूरात्तमं क्रीत्वात्थालालनम् ॥ चकारानंदराजोयंतीं विनासिन्नतांगतः ॥ २८ ॥ अहोदाप्राययावद्धोनिमोहिन्यै कदा
 शिशुः ॥ भंडिमग्रीकृतेदधःशोचामिचरितंपरम् ॥ २९ ॥ तत्राणं सर्वसमाचमन्दं द्वारश्चवीथीब्रजहर्म्यपृष्ठयः ॥ शून्यं समस्तं मम जी
 वन्धिक्विनामुकुंदं विषवत्त्विदं जगत् ॥ ३० ॥ नारद उवाच ॥ यशोदानन्दयोर्वीर्यप्रसंगमलक्षणं ॥ उद्धवो नितराराजच विस्मिता
 भूद्वत्स्मयः ॥ ३१ ॥ उद्धव उवाच ॥ रोमत्रांममतनौ जिह्वाचेजायतेत्वहो ॥ युवयोस्तदपि श्यायां कर्तुं लंमहाप्रभू ॥ ३२ ॥ प
 रिपूर्णतमेसाक्षाच्छ्रीकृष्णे पुरुषोत्तमे ॥ ईदृशीचकृताभक्तिर्युवाभ्यां प्रेमलक्षणा ॥ ३३ ॥ तीर्थाटनतपोदानसांख्ययोगैश्चदुर्लभा ॥ शाश्व
 तीयुवयोः प्रातायाभक्तिः प्रेमलक्षणा ॥ ३४ ॥ माशोचं कुरुहे नन्देहयशोदेव्रजेश्वरि ॥ पत्रद्वयंगृहाणाशुकृष्णदत्तं संशयः ॥ ३५ ॥ सहा
 रिपूर्णतमं विद्धि श्रीकृष्णं नन्दनन्दनम् ॥ ३६ ॥ च्हेस्वफालेनचात्रापि भगवानागमिष्यति ॥ प
 मात्रोऽडुतालीलांचकारसवल्लोहरिः ॥ ३८ ॥ पूतनाप्राणहरणं शकटस्य निपातनम् ॥ तृणावर्तेनिपातश्चयमलाजुनभुंजनम् ॥ ३९ ॥ स्व

मुखेचयशोदायोविश्वरूपस्यदर्शनम् ॥ वृन्दवनेचभगवान्गोवत्सांश्चारयन्प्रभुः ॥ ४० ॥ वधंचकारगोपानांपश्यतांविंकवत्सयोः ॥ अ
 धासुरस्यचवधेधेचुकस्यविमर्दनम् ॥ ४१ ॥ मर्दनंकालियस्यापिवन्हिपानंचकारह ॥ प्रलंबस्यवधंपश्चाद्द्वलदेवश्चकारह ॥ ४२ ॥ गोव
 र्धनंसमुत्पाटयहस्तेनैकेनलीलाया ॥ शुष्माकंपश्यतांविभ्रतुष्करंजरालिव ॥ ४३ ॥ चूडामणिंशंखचूडाम्बुजहारजगतांपतिः ॥ अरिष्ट
 स्यवधंश्रुत्वाक्रेशिननिजघानह ॥ ४४ ॥ व्योमासुरंमहदैत्यंमुष्टिनान्तंममर्दह ॥ तथावैभथुरायांतुचक्रैषिंत्रमहाभते ॥ ४५ ॥ विक्र
 थ्यमानंरजकरंकरेणामिजघानतम् ॥ प्रचंडकंसकोदंडमध्यतस्तद्भ्रमंजह ॥ इक्षुदंडंयथानागःसर्वेषांपश्यतांनृणाम् ॥ ४६ ॥ द्विपंकुवल
 यापीडनागायुतसमंबले ॥ शुंडादंडेसंगृहीत्वापातयामासभूतले ॥ ४७ ॥ चाणूरसुष्टिकंरूदंडंशूलंतोशूलमेवच ॥ पातयामासमूपृष्ठमल्लयुद्ध
 नमाधवः ॥ ४८ ॥ कंसंमदोत्कटंदैत्यंनगलक्षसमंबले ॥ मंचाद्गृहीत्वातंकृष्णोभ्रामथित्वाभुजौजसा ॥ ४९ ॥ पातयामासमूपृष्ठकमंड
 लुमिवार्भकः ॥ इभोपरिथथासिहस्तस्योपरिपातह ॥ ५० ॥ कंसानुजांश्चकंकादीन्बलदेवोमहाबलः ॥ ममर्दमुहुरेणानुमृगान्वैमृगरा
 डिव ॥ ५१ ॥ गुरवेदक्षिणांदातुंसमुत्पत्यमहाणवैशंखरूपंपंचजननिजघानहरिःस्वयम् ॥ ५२ ॥ अदुतानिचरित्राणिचैतानिश्रीहरिविना ॥
 कःकरोतिमहानंदतस्मैश्रीहरयेनमः ॥ ५३ ॥ इतिश्रीग०सं०श्रीम०ना० बहुलाश्वसंवादेनन्दराजोद्धवमेलंननासचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥
 ॥ नारदुच्वाच ॥ ॥ एवंहिनंदोद्धवयोर्हैःकथयतोःकथाम् ॥ व्यतीताक्षणवद्वाजनक्षणादाहर्षवर्द्धिनी ॥ १ ॥ ब्राह्मिसुहूर्तउत्थायगोप्यः
 सर्वांगेहृद्गहे ॥ देहल्यंगमालिष्यदीपांस्तत्रनिरूप्यच ॥ २ ॥ प्रक्षाल्यहस्तपादौचमथ्यानंत्रनिघायच ॥ ममंशुःसर्वतोयुक्ताःपिच्छला
 निदधीनिताः ॥ ३ ॥ नेत्रकर्षचलद्भारभुजकंकणकणाः ॥ वेणीभ्योविगलत्पुष्पाःस्फुरत्कुंडलभंडिताः ॥ ४ ॥ चन्द्रमुख्यःकंजनेत्रा
 श्चित्रणैर्मनोहराः ॥ मंगलानिचरित्राणिश्रीकृष्णबलेदेवयोः ॥ ५ ॥ गायंत्यःप्रमसंयुक्तायत्रयत्रगृह्णुहे ॥ योषोषोपेणुभागावोरमयाणाइत
 स्ततः ॥ ६ ॥ सर्वत्रगोपिकागीतंदधिशब्देनमिथितम् ॥ वीथ्यावीथ्यांतःशृण्वन्विस्मितश्चोद्धवोब्रवीत् ॥ ७ ॥ अहोवैमंदनगरेभक्तिर्नृ
 त्यतिथत्रच ॥ एवंवदन्बहिर्गामाद्यौसातुंनदीजले ॥ ८ ॥ अथसूर्योदेयजातेनन्दद्भारिरिथंशुभम् ॥ दृष्ट्वाविनिर्गतागोप्यल्लुचुःसर्वाःपर

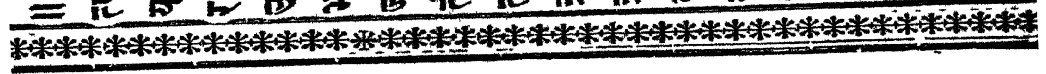
स्वरम् ॥ ९ ॥ गोप्यलक्षुः ॥ कस्यायमद्यात्रथःसमागतोऋरोथवाऽकूरुतागतःपुनः ॥ येनैवनीतोमथुरामहापुरीश्रीनन्दमूनुने
 वंकजलेचनः ॥ १० ॥ कस्मिन्कुकालेजननीससर्जयद्दांतुंस्तान्नेहवतांप्रतापनम् ॥ कइर्थानागचयविपावृतंहंतुवृथालोकजनानित
 स्ततः ॥ ११ ॥ कंसार्थकृतंकंससखीतिनिर्वृणःसोयंपुनःकिंज्रजमंडलगतः ॥ भर्तुर्मृतस्यापिहिपारलौकिकीमस्माभिरद्यैवकरिष्यतिक्रि
 याम् ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ एवंवंदंत्योत्रजगोपवध्वःसंताडचसूतंचमुखेगुलिभ्याम् ॥ पप्रच्छुरारारुतवृद्धिमातित्वरंवैदतत्कि
 लकस्ययानम् ॥ १३ ॥ घनप्रभंपद्मदलायतेशंणकृष्णाकृत्तिकोटिमनोजमोहनम् ॥ पीतांबरंपद्पदसंधसंकुलामालांधाननवैजयंतीम्
 ॥ १४ ॥ स्फुरत्सहस्रच्छदपद्मपाणिवंशीधरंवेत्रकरंमनेहारम् ॥ बालार्ककोटिद्युतिमौलिमंडनमहामणिंकुंडलमंडितानम् ॥ १५ ॥ ग
 त्याकृतिश्रीतिनुहाससुस्वरैःश्रीकृष्णसारूप्यघांतदोद्धवम् ॥ विलोक्यसर्वानृपविस्मितास्ततोविज्ञायगोविन्दसख्ययुःपुरः ॥ १६ ॥ ज्ञा
 त्वाथसन्देहहरैःप्रभोःसुवाक्यनीत्यापरमादरेणतम् ॥ गुप्तहिप्रष्टुकुशलसत्तापतेनीत्वोद्धवताःकदलीवंगताः ॥ १७ ॥ यत्रैवराधावृष
 भानुनंदिनीकृष्णातेचारुनिकुंजमन्दिरे ॥ समास्थिततद्विरहातुराभृशंसंमन्यतेसातुजगद्धरिविना ॥ १८ ॥ रंभादलैश्चंदनपंकसंचय
 स्फुरास्फुरच्छीतलभेममन्दिरं ॥ कृष्णाचलच्चारुतरंगशीकरंस्वतःसुधारदिमगलसुधाचयम् ॥ १९ ॥ एतादृशंयत्कदलीवंगंतद्राधा
 वियोगानलवर्चसाभृशम् ॥ बभ्रुवसर्वसतंतंहिभ्रमसात्कृष्णागमाशात्मतनुहिरक्षिति ॥ २० ॥ श्रुत्वोद्धवंकृष्णसखंसमागतंचकाराराधा
 स्वसखीभिरादरम् ॥ जलशान्द्यैर्मधुपर्कमंगलैःश्रीकृष्णकृष्णेतिमुहुर्दन्त्यलम् ॥ २१ ॥ राधांहिगोविन्दवियोगसिन्ध्राकुंहाथचन्द्र
 कलांतदोद्धवः ॥ नतांकृशांगीकृतहस्तसप्तपुटःप्रदक्षिणीकृत्यजगादहर्षितः ॥ २२ ॥ उद्धवउवाच ॥ सदास्ति कृष्णःपरिपूर्णदे
 वीरोधेसदात्वंपरिपूर्णदेवी ॥ श्रीकृष्णचन्द्रःकृतनित्यलीलेलीलवतीत्वंकृतनित्यलीला ॥ २३ ॥ कृष्णोस्तिभूमात्वमसीदिरासदाब्रह्मा
 स्तिनकृष्णस्त्वमसिस्वरासदा ॥ कृष्णःशिवस्त्वंचशिवशिवाशिवाथार्थोविष्णुःप्रभुस्त्वंकिलवैष्णवीपरा ॥ २४ ॥ कौमारसर्गीहरिरादिदेवतात्वमेवहि
 ज्ञानमयीस्मृतिःशुभा ॥ लयांभसाक्रोडनतपरोहरिर्यज्ञोपराहोवसुधात्वमेवहि ॥ २५ ॥ देवर्षिवयौमनसाहरिःस्वयंत्वंतत्रसाक्षात्प्रिजहस्त

तानिकृष्णदत्तानिपत्राणिमुगलानि ॥ प्रत्यर्पितंयूथशतं चगोप्यःकृष्णप्रियाणां ब्रजसुन्दरीणाम् ॥ ४२ ॥ इतिश्रीभद्रगर्गवार्थारोहितायां
 मथुराखंडेनारदबहुलाश्रवसंवादे श्रीराधादर्शनं नाम पंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ राधापत्रं संगृहीत्वा शिरो नेत्रे तथा हृदि ॥ निधाय वाचयित्वा तत् स्मृत्या तत्पादं पंकजम् ॥ १ ॥ अतिप्रमादुरा
 राजन्मोचयित्वा श्रु संततिम् ॥ मूर्च्छामाप परं राधायादवस्य प्रपश्यतः ॥ २ ॥ कुंकुमागुरुपाटीरुद्रैः पुष्परसैश्च सा ॥ अर्चिता चामरां
 दौलैः पुनश्चैतन्यतांगता ॥ ३ ॥ वियोगसिन्धुसंभ्रंशं राधायां कमललोचनाम् ॥ वीक्ष्योद्धवस्तथा गोप्यो मुमुक्षुश्चाश्रु संततिम् ॥ ४ ॥ ता
 सामश्रु प्रवाहे राजन्मुद्गवानेवने ॥ सद्यः कल्हारसंयुक्तो जतो लीलासरोवरः ॥ ५ ॥ दृष्ट्वा पीत्वा च संस्तात्वा श्रुत्वा चैकां कथां नरः ॥
 कर्मबन्धविनिर्मुक्तः श्रीकृष्णं प्राप्नुयाद्युप ॥ ६ ॥ अथोद्धवमुखाच्छ्रुत्वा श्रीकृष्णागमनं पुनः ॥ पप्रच्छः कुशलं सर्वं श्रीकृष्णस्य महत्तम
 नः ॥ ७ ॥ राधोवाच ॥ आनन्ददं श्रीव्रजराजनन्दनं द्रक्ष्यामि कस्मिन्समये षण्णमं प्रभम् ॥ धनं मयूरिवसमुत्सुकाभृशं चन्द्रचकोरीवत
 दक्षिणोत्सुका ॥ ८ ॥ कस्मिन्कुकाले विरहो बभूव मे येनैव कौकल्यसमः क्षणः ॥ निशीथिनीयद्विपराद्धे हलं करोति गविन्दपदद्व
 यं विना ॥ ९ ॥ कश्चित्कदाचिद्भ्रजमागमिष्यति करोति किंतत्र हरिर्वदाशुमे ॥ अबौवयत्नेन धृताः किलासवः प्रसह्य निर्य्याति मृपागिरातु
 राः ॥ १० ॥ दृष्ट्वा क्षणत्वं मामहत्सुशीतलं जातं प्रसन्नास्मिन्समागते त्वयि ॥ यथा प्रसन्नाजनकात्मजा पुरालंकापुरं वां ययुते समागते ॥ ११ ॥
 आशां विधाय निजमोहं न विमृज्य विस्मृत्य वाक्यगदितं मथुरांगतोयः ॥ तस्यापि पत्रलिखितं श्रुतं न मन्यन्ते चानयस्व किल मंत्रविदां वारुष्ठ
 म १२ ॥ उद्धव उवाच ॥ गत्वा पूर्णतपं परं विरहं निवेद्याऽथार्धविधाय निजनेत्रजलेन राधे ॥ नीत्वा हस्तिवपुः पुनरागतोऽस्मिन्माशो
 क मद्यकुरु मे शपथस्त्वदंघ्रिः ॥ १३ ॥ नारद उवाच ॥ अथ प्रसन्ना श्रीराधा चन्द्रकांतौ मणीशुभौ ॥ रासं गे चन्द्रदत्तौ उद्धवाय
 ददौ तृप ॥ १४ ॥ सहस्रदलपद्मे देते चन्द्रमसापुरा ॥ उद्धवाय ददौ राधा प्रसन्ना भक्तवत्सला ॥ १५ ॥ छत्रं सिंहसनं दिव्यचामरे
 दे मनोहरे ॥ श्रीकृष्णमनसोद्धृते ददौ तस्मै हरिप्रिया ॥ १६ ॥ ऐश्वर्यज्ञानसंपन्नं सर्वदेशिकदेशिकम् ॥ कृष्णसंयोगकर्तृत्वं सदा तव भवि

१७ ॥ भक्तिनिर्गुणभावाढ्यप्रिमलक्षणसंयुताम् ॥ ज्ञानविज्ञानसहितवैराग्यसाददैपुनः ॥ १८ ॥ शंखचूडाचहरिणानीतं चू
 डामणिशुभम् ॥ चन्द्राननाददौ तस्मै उद्धवाय विदेहराट् ॥ १९ ॥ तथागोपीगणः सर्वभूषणानांचयंशुभम् ॥ ददुःभसशोहराजशुभं ॥
 यमहात्मने ॥ नारद उवाच ॥ ॥ श्रुत्वा वचश्चौपगवेः शुभार्थं सुखं गतायां कृत्वा धिकायाम् ॥ उच्यते स्माराद्भ्रजगोपवचः सदः स्थितं चूष्णस
 खं पृथक्ताः ॥ २१ ॥ गोप्यञ्जुः ॥ यत्र त्रिलिखितं वदन्तु नः किंतु तच्च हरिणोक्तमदुताम् ॥ त्वंपरावरविदो हरः सखा भंत्रि विरासतदा
 कृतिर्महात् ॥ २२ ॥ उद्धव उवाच ॥ यथास्मरथ देवं शंतायुष्यान्स्मरत्यसौ ॥ अनुवेलंगोपवचः पश्यते मिनसंग्रयः ॥ २३ ॥
 एकदामंसाहूयस्मृत्वा युष्माचरहस्करः ॥ कथयामास देवैश्चित्तस्थं गन्दनन्दनः ॥ २४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ गुणेषु सत्किलवन्ध
 नाय रक्तं मनः पुंसि च मुक्तये स्यात् ॥ मनोद्भयोः कारणमाहुराराल्जित्वाथ तत्कौविचरे दुसंगः ॥ २५ ॥ यदा स्वयं ब्रह्म परात्परं मा मध्यत्सभयोगे
 न विशारदेन ॥ जानाति सर्वगतं विवेकी तदा विजह्यान्मनसः कषायम् ॥ २६ ॥ यावज्जयो मध्यगतस्य दुःस्थितः स्वकर्मरूपं न हि दृक्प्रपश्य
 ति ॥ २७ ॥ स्थूलञ्च दूरे स्मिन् तत्त्वतो गनास्तस्माद्द्वियोगं कुरुतात्र साधनम् ॥ यत्सांख्यभावेः किल गम्यते पदं तद्योगभावेः पि गम्यते स्व
 तः ॥ २८ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां श्रीमथुराखंडे नारदबहुलाइवर्वादे राधागोप्याइवसनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 श्रीनारद उवाच ॥ ॥ श्रुत्वा श्रीकृष्णसन्देशं प्रसन्नागोपवल्हमाः ॥ अश्रुमुख्यो वाप्यकंठ्यञ्जुरैर्पगर्विनुप ॥ १ ॥ गोलोकवासिन्य
 ञ्जुः ॥ ॥ विदेशं द्रुतवान् कृष्णस्त्यक्त्वा पूर्वाप्रियाञ्जनात् ॥ तदुपर्यङ्गलिखद्योगमहोनिर्मोहताबलम् ॥ २ ॥ द्वारपालिकाञ्जुः ॥
 ॥ चकोरे लोः पंकजे कौप्रमरस्पङ्गजं यथा ॥ चातके च घनः श्रीतिनकरोति कदाचन ॥ ३ ॥ ॥ शृङ्गारप्रकराञ्जुः ॥ ॥ चन्द्रमित्रश्चक्रा
 रोऽस्ति सख्यो वह्निकरः सदा ॥ विधात्राय द्विलिखितं तद्भूतं न भवेदिह ॥ ४ ॥ ॥ शय्योपकरिकाञ्जुः ॥ ॥ व्याधोपि हत्याहिभृगान्स्म
 रति त्वरमातुरः ॥ कटाक्षैः स्वप्रियान् हत्वानिर्मोहीनस्मरेदहो ॥ ५ ॥ ॥ पार्यदाख्याञ्जुः ॥ ॥ जातं विरहं जनुः खं नान्यं वैवैत्तिकदाचन ॥ य
 था कण्टकविद्धांगो विद्वान्वापि द्दकण्टकः ॥ ६ ॥ ॥ वृन्दप्रनपालिकाञ्जुः ॥ ॥ अनिमित्तं प्रेमसौख्यमनिमित्तो हि वेत्ति तत् ॥ सनिमि

तोनजानातिरसंकमैन्द्रियंथा ॥ ७ ॥ गोवर्द्धनवासिन्धुः ॥ पुरंध्रीप्रिमकृद्योवैसरन्धीनायकोभवत् ॥ शैलौकोभिस्तुकिन्त
 स्वबहुनाकथितेनकिम् ॥ ८ ॥ कुंजविधायिकाः ॥ ह्यमाधवीकुंजपुंजेणुजन्मत्तमधुव्रते ॥ स्वहृग्लक्षीकृतोयौवैतस्येयंश्रूयते
 कथा ॥ ९ ॥ निकुंजवासिन्धुः ॥ वृन्दावनेमत्तमिलिदुंजेकलिन्दजातीरकदम्बकुंजे ॥ शनैश्चलंतंसेबलंसगोपंसगोधननन्दसुतंभजा
 मः ॥ १० ॥ जान्हवीयूथउवाच ॥ कदातथास्मत्समयोभविष्यतिथापुरन्धीसमयःप्रदृश्यते ॥ शोकंपरम्माकुरुतव्रजान्गान्।स
 दानकस्यापिजयःपराजयः ॥ ११ ॥ यमुनायूथाः ॥ विधातुर्नंदयाकिञ्चिद्विदुनक्तिविधुनक्तियः ॥ भूतानिसकलान्येवक्रीडना
 नियथार्भकः ॥ १२ ॥ रमायूथउवाच ॥ कुब्जापुराद्यज्जुसमानविग्रहादासीत्विदान्तुकुलीनताद्भता ॥ कुरूपिणीरूपवतीबभा
 वहोचतुर्दैनैर्दुर्भिनार्दकारिणी ॥ १३ ॥ मधुमाधव्युः ॥ दोषोनेचवोद्धवमाधवस्यहारीस्थिताप्राणपतिंगृहीत्वा ॥ विधायभो
 गललनावियोगेयोगंदौयोगिवरेणकुब्जा ॥ १४ ॥ विरजायूथाः ॥ सदानकस्यापिभुजाप्रियांसिसदावसन्तोनेसदायुवास्यात् ॥
 इन्द्रेनराज्यंकुरुतेसदायंचतुर्दैनैर्मानमलंकरोत् ॥ १५ ॥ ललितायूथउवाच ॥ रामाभिषेकंविनिवार्यमन्थाराचकारविभ्रंजिलकौ
 सलेपुरे ॥ कुञ्जैवसेयंमथुरापुरेगताकुञ्जैर्वकिंनकरोतिगोपिकाः ॥ १६ ॥ विशाखायूथउवाच ॥ गोचारणायानुचरैर्व्रजंतंप्रबो
 धयंतंस्वपुरंविगवैः ॥ मत्तेभयानंहिविडम्बयन्तंश्रीनन्दसूनुंनहिविस्मरामः ॥ १७ ॥ मायायूथाः ॥ संकोचवीथीषुपेटप्रगृह्यप्रस
 ह्यदोर्भ्याहृदयेनिधाय ॥ अन्योन्यमाकर्षणहर्षभीतिगृहान्वहार्तहिकदानयामः ॥ १८ ॥ अप्सरस्युः ॥ वीक्ष्यनन्दसुतमङ्ग
 मुन्दरंनेत्रमद्यनजगद्दिश्यति ॥ नन्दराजतनयेपुरीस्थितेकिम्भविष्यतिवदाशुनस्वरम् ॥ १९ ॥ षोडशसख्युः ॥ वेणुना
 दमधुरस्वनिवेनैर्निशम्यकुमुभेषुवर्द्धनम् ॥ श्रोत्रयुग्ममिहनःशृणोतिनोविश्वगीतसुतवायशःपरम् ॥ २० ॥ द्वात्रिंशत्सख्युः ॥
 प्रीत्यास्वमित्रंहिरिपुनयेनलुब्धनैश्चद्विजमादरेण ॥ गुरुंप्रणामैरसिंकरसेननिर्मोहनंकेनवशीकरोति ॥ २१ ॥ श्रुतिरूपाः ॥ य
 जागरादिषुभेष्वपरं ब्रह्मेतुहैतुःस्विदस्यविचरन्तिगुणाश्चयेन ॥ नैतद्विश्रुतिमहर्दिन्द्रियदेवसंघास्तस्मैनमोश्रिमिविस्तृतविरुक्लिङ्गाः ॥

॥ २२ ॥ ऋषिरूपाञ्जुः ॥ ॥ नैवेशितुं प्रभुस्यं बलिर्नां बलीयन्मानशब्दतनो विषयी करोति ॥ तद्ब्रह्मपूर्णममृतं परमं प्रशान्तं शुद्धं परा
 त्परतरं शरणं गताः स्मः ॥ २३ ॥ देवांगनाञ्जुः ॥ ॥ अंशं शंकां शककलघवतारवृन्दैरावेशपूर्णसहिताश्रपरस्यस्य ॥ सर्गादि
 यः किल भवन्ति ते वकृष्णं पूर्णात्परतुं परिपूर्णतमन्ताः स्मः ॥ २४ ॥ ॥ यज्ञसीताञ्जुः ॥ ॥ श्रीमन्निकुंजलतिकाकुसुमाकरोयंश्री
 राधिकाहृदयकण्ठविभूषणोयम् ॥ श्रीराममण्डलपतिव्रजमण्डलेशो ब्रह्माण्डमण्डलमहीपरिपालकोयम् ॥ २५ ॥ ॥ रमाविकुण्ठवासिन्य
 ञ्जुः ॥ ॥ योगोपिकासकलूथमलञ्चकारवृन्दानंचनिजपादरजोभिरद्रिम् ॥ यः सर्वलोकविभवाय बभूव भूमौ तस्मृरिल्लमुरगेन्द्रमुजं
 भजामः ॥ २६ ॥ ॥ इवेतद्दीपसखीजनाञ्जुः ॥ ॥ यथाशिलींशिशुरश्रमोगजः स्वपुष्करेणैव च पुष्करंगिरिम् ॥ धृत्वा बभौ श्रीव्रजरा
 जनन्दनः कृपाकरोसौ नहि विस्मृतः क्वचित् ॥ २७ ॥ ॥ ऊर्ध्वैकुकुण्ठवासिन्यञ्जुः ॥ ॥ इयामवर्णमयेनेत्रजगच्छया मीविपश्यतः ॥ नद्वै
 तं हृदयतेयासां तभिः कियोगसेवनम् ॥ २८ ॥ ॥ अजितपदाश्रिताञ्जुः ॥ ॥ स्नेहपाशोद्वोच्छिन्नो निच्छिन्नो हरिणा विना ॥ छित्त्वा
 तं मथुरां प्रागाग्रागपांशं यथाखगः ॥ २९ ॥ ॥ लोकाचलवासिन्यञ्जुः ॥ ॥ कृष्णलम्बनेत्रयुग्मं धावद्दशदिशान्तरम् ॥ अहेनलम्बकु
 त्रापिपद्मलमोयथाह्वलिः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीसख्यञ्जुः ॥ ॥ कार्पण्येन यशोहंति कृधाणुगणोदयम् ॥ धननिव्यसनैर्लोकः कपटेनैव मि
 त्रताम् ॥ ३१ ॥ ॥ मैथिलाञ्जुः ॥ ॥ धनं दत्त्वा तनुं शतं नुदत्त्वा त्रिपां व्यधात् ॥ धनं तनुं त्रिपां दद्यान्मित्रकार्यार्थे भवेहि ॥ ३२ ॥ ॥
 कौशलञ्जुः ॥ ॥ नकोपि जानाति वियोगजां दंशं जीवं विनावक्तुमलनसोपिहि ॥ भूयादुरो बाणविभिन्नमारनाभाभूत् कदापि प्रियविप्रयोज
 नम् ॥ ३३ ॥ ॥ अयोध्यापुरवासिन्यञ्जुः ॥ ॥ कृत्या निराशां विनिधाय चांशं जगाम चांशं मथुरापुरस्य ॥ योगं च तस्योपरि चालिखन्नो
 निमोहिनां वृत्तमहो विचित्रम् ॥ ३४ ॥ ॥ पुल्लिङ्काञ्जुः ॥ ॥ एनं वरं कर्तुं मतीव विह्वलां समागतां शूर्पणखां पुरावने ॥ यः कारयामास
 विरूपिणीं बलात्सौमित्रिणा तेन तु वः कृपाकथम् ॥ ३५ ॥ ॥ सुतलवांसिन्यञ्जुः ॥ ॥ भक्तं च लिसत्यपरं च भूरिदं नीत्वा बालियः कुपितो वि
 बन्धह ॥ अहो कथं तस्य करोति सेवनमायावदोर्वा मिनरूपधारिणः ॥ ३६ ॥ ॥ जालंधर्यञ्जुः ॥ ॥ पुरातिकंष्टं प्रगतेऽसुरोत्तमेकाया धावे भक्त

वरेततोद्दयम् ॥ भूत्वानृसिंहकृतवान्सहायमहोपरानिष्ठुरताप्रदृश्यते ॥ ३७ ॥ भूमगोप्यञ्जुः ॥ अहोतिनिर्मोहिजनस्यचित्रपरं
 चरित्रंगदितुनयोग्यम् ॥ मुखेनचान्यद्वृदिभाव्यमन्यद्देवोनजानातिकुतोमनुष्यः ॥ ३८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीमथुराख
 डेनारद्वहुलाश्वसंवादेश्रीकृष्णस्मरणेगोपीवाक्यंनमसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ बर्हिभ्मतीभवाञ्जुः ॥ अहोल्याव्यौकृपयाहरियासुदृत्यवासाहतनुर्महात्मा ॥ तामन्वधावदृत्तमंजनीश्वरोभूत्वादयालुःपृथुरादिरा
 जः ॥ १ ॥ ॥ लतागोप्यञ्जुः ॥ ॥ स्वयंसुधांवानविभज्यपूर्वधन्वतरिर्विश्वभिषङ्महात्मा ॥ तद्दद्रवैषुसुरासुरेषु भूत्वाथयोषित्प्र
 ददौकलिप्रियः ॥ २ ॥ ॥ नागेन्द्रकन्याञ्जुः ॥ ॥ अथेच्छतीमिनमहोवंहरिःसमागतांशूर्पणखांमहावने ॥ चकारसौमित्रिससखःकुरु
 पिणीमहेकृतंतस्यतयाकिमप्रियम् ॥ ३ ॥ ॥ समुद्रकन्याञ्जुः ॥ ॥ नित्यगृहशतंयतीदात्रीदुःखंसुखंजनात् ॥ स्वीयाकथंशुशीला
 चंचलास्मिन्कथंस्थिता ॥ ४ ॥ ॥ अप्सरसञ्जुः ॥ ॥ अस्यप्रोत्याकर्णनसंगतेवैरावणस्वसुः ॥ त्यजंतुवातीतेनापिभवतीनांकृपा
 कृता ॥ ५ ॥ ॥ दिव्याञ्जुः ॥ ॥ सर्वेश्वरोबलिनीत्वाबलिबन्ध्यादयापरः ॥ अधोक्षिपन्मुक्तिनाथश्चित्रंतत्कथयामवत् ॥ ६ ॥ ॥
 अदिव्याञ्जुः ॥ ॥ शतरूपायुतंशंततपस्यंतमनुपुरा ॥ दैत्यैर्वाधागतपश्चाद्रक्षसौदयानिधिः ॥ ७ ॥ ॥ सत्त्ववृत्तयञ्जुः ॥ ॥ पू
 र्वैकष्टगतंभक्त्युवंकायाधवंचवै ॥ पश्चाद्रक्षकृपयानपूर्वदीनवत्सलः ॥ ८ ॥ ॥ रजोवृत्तयञ्जुः ॥ ॥ रुक्मांगदहरिश्चन्द्रांबरीवाणांसतांह
 रिः ॥ सत्यंपरीक्षन्पद्दौपुनर्भागवतींश्रियं ॥ ९ ॥ ॥ तमोवृत्तयञ्जुः ॥ ॥ वृन्दायेनच्छलंप्राप्ताछलिनावलिनपुरा ॥ छलमथ्याबलिन्याद्य
 कुब्जयाछलितोद्दयं ॥ १० ॥ ॥ कृपाणिद्येकतोवक्राघातयंतीजनान्वहून् ॥ किमुकुब्जात्रिवक्राचश्रीकृष्णेनत्रिभंगिना ॥ ११ ॥ ॥ पश्यंती
 नांकृष्णमार्गनेत्रेदुःखंगतेभृशं ॥ अवाधिःपादविक्षेपंवासनस्यकरोनिहि ॥ १२ ॥ ॥ पीतवंत्वगतापादौशैथिल्यंप्रगतौचिनः ॥ मनोविभ्रमता
 मुश्रामाधेमाधवीनि ॥ १३ ॥ ॥ सपत्नीहारचिन्हाढ्यमागतंतमुषःक्षणे ॥ हादैवकस्मिन्समयेद्रश्यामोनन्दनन्दनम् ॥ १४ ॥ ॥ ना
 रदुषवाच ॥ इतिकृष्णंचितयंत्योगोपिकाःप्रेमविह्वलाः ॥ उत्कंठितास्तारुरुदुमूर्च्छिताधरणंगताः ॥ १५ ॥ ॥ पृथक्पृथक्समाश्वास्य

वचोभिर्नयनैः ॥ संबोध्यगोपिकाः सर्वाः प्राहराधातदोद्धवः ॥ १६ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ परिपूर्णतमेकृष्णेवृषभानुवरात्मजे ॥ गं
 तुमज्ञादिहिमहानमस्तुभ्यव्रजेश्वरि ॥ १७ ॥ प्रतिपन्नदेहिशुभे श्रीकृष्णाय महात्मने ॥ तेन तंच प्रणम्याशुसमाने व्येतवातिकम् ॥ १८ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथ राधा लखर्निचिनीत्वापात्रमपेस्त्वरम् ॥ समाचारं चितयतीतावदश्रुणिसुबुधुः ॥ १९ ॥ यद्यत्पत्रं समानीतरा
 धया लखनीयुतम् ॥ तत्तदाद्रीकृतं जातं नयनाम्बुजवारीभिः ॥ २० ॥ अश्रुवाहं मुञ्चती कृष्णदर्शनं लालसाम् ॥ उद्धवो विस्मयन्प्राहरा
 धां कमललोचनाम् ॥ २१ ॥ उद्धवउवाच ॥ कथं लिखसि राधे त्वं कथं दुःखं करोषि हि ॥ सर्वा तस्मै विद्व्याभिव्यथा त्वल्लेखनं विना ॥
 ॥ २२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्य राधाया गतबाधया ॥ सर्वाभिर्गोपिकाभिश्च पूजितो भूत्तदोद्धवः ॥ २३ ॥ नत्वा प्र
 दक्षिणीकृत्य राधा रसेश्वरीं पराम् ॥ गोपीगणमनुज्ञाप्य नत्वानत्वा पुनः पुनः ॥ २४ ॥ रथमारुह्य दिव्याभं रत्नभूषणभूषितः ॥ गतभित्यभि
 मानोसौ सन्ध्यायां नन्दमायौ ॥ २५ ॥ मार्तण्ड उदयं प्राप्तेन त्वगोपीयशोसतीम् ॥ नन्दराजमनुज्ञाप्य नवनन्दं स्तदोद्धवः ॥ २६ ॥ वृषभा
 दूपनन्दं श्रसमनुज्ञाप्य लोकतः ॥ तथा कृष्णसखान् सर्वान् रथमारुह्य निर्गतः ॥ २७ ॥ दूरन्तमनुगाः सर्वे गोपीगणस्तथा ॥ सनि
 वृस्यथता च्छेहादुद्धवो मथुरायौ ॥ २८ ॥ एकान्ते चाक्षयवटे कृष्णातिरेमनेहरे ॥ नत्वा कृष्णं परिक्रम्य प्रेमगद्गदागिरा ॥ ग्राहस्रवन्नेत्र
 पद्म उद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥ २९ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ किन्देव कथनीयमेभवतोऽशेषसाक्षिणः ॥ विघत्स्वशंराधिकाया गोपीनां दिहिद
 र्शनम् ॥ ३० ॥ श्रीकृष्णदेवदेवेशसमानेन्येतवातिकम् ॥ इत्थं वाक्यञ्च भूतं रक्षरक्षकूपानिघे ॥ ३१ ॥ प्रह्लादरुक्मङ्गदयाः प्रतिज्ञां
 बलेश्च बद्धान्नुपस्य साक्षात् ॥ यथाम्बरीषध्रुवयोस्तथा मेकृतांच भक्तेश्च रक्षरक्ष ॥ ३२ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचर्चिंहितायां श्रीमथुरा
 खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे गोपीवाक्ये उद्धवागमनं नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्थं नि
 शम्य भक्तस्य वचनं भक्तवत्सलः ॥ स्मृत्वा वाक्यं स्वकथितं गंतुञ्चक्रे च्युतोऽसतिम् ॥ १ ॥ बलदेवं स्थापयित्वा कार्यभारेऽपुसर्वतः ॥ हेमाढ्यं
 किं किं जीजालं चञ्चलाश्वानियोजितम् ॥ २ ॥ रथमारुह्य सूर्याभिसुद्धवेन समन्वितः ॥ भक्तानां दर्शनं दत्तुं प्रययौ नन्दगोकुलम् ॥ ३ ॥

गोवर्द्धनंगोकुलश्चपश्यन्वृन्दावनवनम् ॥ प्रातोभूत्पुलिनेकृष्णःकृष्णातीरिमेनेहरे ॥ ४ ॥ कोटिशःकोटिशोगावोदङ्गाकृष्णं व्रजाधिपम् ॥
 आधावन्यःसर्वतस्तन्नेहस्तुतपयोधराः ॥ ५ ॥ उदास्यकर्णवालाश्चरम्भमाणाःसवत्सकाः ॥ मुखेकवलसंयुक्ताअश्रुमुख्योगतव्यथाः ॥
 ॥ ६ ॥ सरथसारुणसांशंशरदकैयथाधनाः ॥ रुरुधुस्तरंथंराजकुडवस्यप्रपश्यतः ॥ ७ ॥ श्रीगोपालोहरिस्तासांवदन्नामपृथक्पृथ
 क् ॥ श्रीहस्तेनतद्ग्लानिस्पृशच्छरदृषजगामह ॥ ८ ॥ तत्समीपेगावृन्दगतंवीक्ष्यव्रजार्मकाः ॥ श्रीदामाद्याविस्मिताश्चदूरदूधुःपरस्प
 रम् ॥ ९ ॥ ॥ गोपाकृत्तुः ॥ रथंसकुंभध्वजवायेवंगंसुकास्यपत्रध्वनिप्रध्वनन्तम् ॥ शताश्वयुक्तंशतसूर्यशोभंगावःकथंवारुरुधुःसखा
 यः ॥ १० ॥ अयोनचास्मिन्निगवांप्रहर्षणैरायातिकृतुव्रजराजनन्दनः ॥ स्फुरन्तिचाङ्गानिहिदक्षिणानिनःश्रीनीलकण्ठःप्रतनोति
 तोरणम् ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंविचार्यमनसागोपाःसवैसमागताः ॥ ददृशुर्माधवंमित्रगतंवंस्तुयथाजनाः ॥ १२ ॥ अवदु
 त्यथात्कृष्णःपरिपूर्णतमःस्वयम् ॥ पुरोनिधायतान्स्वान्दोभ्यर्थात्तत्रेभमिवह्लः ॥ १३ ॥ मुञ्चन्नेत्राब्जवारीणिपरिरेभेपृथक्पृथक् ॥
 अहोभक्तेश्चमाहात्म्यवक्तुंकोस्तिमहत्तिले ॥ १४ ॥ तेसर्वैरुरुदुर्गोपासुञ्चन्तोशूणिमैथिल ॥ प्रवक्तुंनसमर्थाःश्रीकृष्णविक्षेपविह्वलाः ॥ १५ ॥
 परिपूर्णतमःसाक्षाद्देवोमधुरयागिरा ॥ आश्रयासयामासनतान्प्रेमानन्दसमाकुलान् ॥ १६ ॥ उद्धवःप्रेषितोवक्तुंश्रीकृष्णनाभैःसह ॥
 आगतंकथयामासश्रीकृष्णंनन्दपत्तने ॥ १७ ॥ श्रुत्वागतंनन्दसूत्रंश्रीकृष्णंगोपवह्लभम् ॥ आनेतुंनिगताःसर्वेपरिपूर्णमनोरथाः ॥ १८ ॥
 भेरीमुदङ्गैःपटहैःकलस्वनैरप्पूर्णकुंभैर्द्विजवेदघोषैः ॥ गन्धाक्षतैर्मङ्गलराजमिश्रितैःश्रीनन्दराजोभिययौयशोदया ॥ १९ ॥ ततःपुर
 स्कात्यमदोन्नतंगंजिसिन्दूरगुण्डाघृतहेमथुंवलम् ॥ समाययौश्रीवृषभानुमुख्योभान्वाकृतिस्तत्रकलावतीयुतः ॥ २० ॥ नन्दोपनन्दवृ
 षभानवश्चगोपाश्चवृद्धास्तैरुणभकाश्च ॥ स्रवणुगुंजापरिपिच्छयुक्ताविनिगताःपूर्णमनोरथास्ते ॥ २१ ॥ गायन्तआराधयन्पनन्दनन्दनृ
 त्यतआचलितपीतवाससः ॥ वंशीधरावेत्रविषाणपाणयःप्रहर्षितादर्शनलालसामृशम् ॥ २२ ॥ सखीमुखेभ्योहरिमागतंपरनिशम्यराधा
 यनान्स्समुत्थिता ॥ ताम्यःस्वभूषाःप्रददौप्रहर्षिताप्रीत्यासुगन्धिब्रवपन्नियथा ॥ २३ ॥ द्वात्रिंशदष्टौकिलषोडशद्वैथैर्युतमैथिलगोपि

कानाम् ॥ आरुह्याराशिबिकामनोज्ञासमाययौश्रीधरदर्शनार्थम् ॥ २३ ॥ तथाहिगोप्यःकिलकोटिशश्वत्थवत्वाथसर्वस्वगृहस्यकृ
 त्यम् ॥ व्यत्यस्तवन्नाभरणानृपशसमाययुःप्रमचलम्बनोक्ताः ॥ २५ ॥ सर्वव्रजपादपगोमृगद्वजंप्रमातुरवीक्ष्यसमागतंकिमु ॥ श्रीनन्द
 राजंपितरश्चमातंरनामकृष्णःकृतमस्तकांजलिः ॥ २६ ॥ श्रीनन्दराजस्तनयंचिरागतंप्रष्टह्यद्भ्योहृदयेनिधायतम् ॥ संस्नापयामा
 समुनेत्रजैलैयशोदयाप्राप्तमनोरथश्चिरात् ॥ २७ ॥ नन्दोपनन्दान्वृषभानुवृद्धान्सर्वात्रमस्कृत्यचतकृताशीः ॥ तथावयस्यैश्वर
 स्परवालघूंश्वस्तत्रहृणैःस्थितोभूत् ॥ २८ ॥ ततःसमारुह्यथंहरिःस्वयंनिधायनंदंचगजेयशोदया ॥ नंदोपनंदैःसहितोगिवांगणैःश्रीनंद
 राजस्यपुरंविवेशसः ॥ २९ ॥ तद्वैदेवाःकिलपुष्पपर्षामाचारलाजानुरगोपिकाश्च ॥ प्रचक्रिरेतत्रजयतिमंगलंशब्दंचगोपागृहमागतहे
 रौ ॥ ३० ॥ धन्यःसखितेपरमुद्भवोयमनेनसाक्षात्किलदर्शितोत्र ॥ त्वंजीवनंगोपजनस्यगोपाञ्जुर्गिरागद्दयेदमार्ताः ॥ ३१ ॥ इदंमया
 तेकथितंतृपेशुपुनर्व्रजेद्भागमनंहरेश्च ॥ किमिच्छसिश्चोत्तुमथोसुरासुरैःपरंचिरंशुभदंविचित्रम् ॥ ३२ ॥ इतिश्रीमद्भर्गोचार्यसंहिता
 यामथुराखण्डेनारदबहुलाश्वत्थवादे श्रीकृष्णागमनेत्सवोनामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ बहुलाश्वत्थवाच ॥ अत्रेचकारकिसाक्षाद्भगवान्ब्रजमंडले ॥ राधयैगोपिकाभ्यश्चकथंस्विदर्शनंददौ ॥ १ ॥ गोपीमनोरथंकृत्वा
 मथुरामाजगामह ॥ एतन्मेब्रूहिर्विभ्रंस्त्वंपरावरवित्तमः ॥ २ ॥ नारदउवाच ॥ संध्यायाराधयाहूतःश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥
 एकतिशीतलंशंशब्जजगामकदलीवनम् ॥ ३ ॥ स्फारास्फुरन्मेघहंरंभाचंदनचर्चितम् ॥ कृष्णामस्तसीकरंचमुधारइमगलत्सुधम् ॥
 ॥ ४ ॥ एतादृशंनराधावियोगानलवर्षसा ॥ मस्मीभूतंहिसतंतंकृष्णाशातांहिरक्षति ॥ ५ ॥ तत्रैवसर्वैगोपीनांशतयथाःसमागताः ॥
 तस्यनिवेदंनचक्रुर्माधवागमनस्यहि ॥ ६ ॥ उत्थायसहसासाक्षाद्दृषभानुवरात्मजा ॥ आनेतुमाययौकृष्णंसखीभिःपरिवारिता ॥ ७ ॥ द
 दावासनपाद्यार्थाद्युपचारान्मनोहरान् ॥ वदंतीसांद्रंवाक्यंकुशलकुशलधिका ॥ ८ ॥ युवकंपदकोटीनांमाधुर्य्यहारिणंहरिम् ॥ हृद्वा
 राधाजहौदुःखंब्रह्मज्ञात्वगुणंयथा ॥ ९ ॥ प्रसन्नातत्रशृंगारमकरोत्कीर्तिर्नदिनी ॥ तयानोकारिशृंगारःपांथेकृष्णेगतेसति ॥ १० ॥ न

चंदनचतारूलभोजनचमुधासमम् ॥ नकृतदिव्यशयनहस्यवानकृतकचित् ॥ ११ ॥ परिपूर्णतमकृष्णपरिपूर्णतमप्रिया ॥ आनंदाश्रू-
 णिमुचंतीप्राहगद्गयागिरि ॥ १२ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ क्रियदूरैर्यदुरीनागतः क्रिकरोषिहि ॥ क्रिवदेयंहोदुःखंभवतोऽशेषसाक्षिणः
 ॥ १३ ॥ सौदासराजमहिषीदमयंतीचमैथिली ॥ नास्त्यत्रकांपुरस्कृत्यवदेयंविहंरिपुम् ॥ १४ ॥ मत्समानाश्रयागोप्योगदितुंक्षमाः
 क्वचित् ॥ शरच्चन्द्रकोरिवमयरीवधनंनवम् ॥ १५ ॥ श्रीवृद्धवानचंद्रत्वांधनइयामंसमुत्सहे ॥ तवसल्योद्धवेनात्रधन्येनत्वंप्रदर्शितः ॥
 अन्यःकोषिव्रजेनास्तिस्यप्रेम्णात्वमागतः ॥ १६ ॥ ॥ नारदुवाच ॥ ॥ एवंवदंतोऽतंरुंतोऽरारिप्रियावोऽप्यष्टु गानुरागः ॥ आश्रवा-
 सयामासनयेनसद्यःश्रद्धादोभ्यास्त्रिवदंबुनेत्रः ॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ माशोकंकुरुराधेत्वंत्वत्प्रोत्याहंसमागतः ॥ आवयोभे-
 दरहितेजश्चैकद्विधाजनैः ॥ १८ ॥ यथाहिदुग्धधावत्येतथावांसर्वदांशुभे ॥ यत्राहंत्वंसदातत्रविशेषो नहिचवयोः ॥ १९ ॥ पूर्णब्रह्म
 परंचाहंतटस्थान्त्वंजगत्प्रभूः ॥ विशेषआवयोमध्येमृषाज्ञानेनपश्यसत् ॥ २० ॥ यथाकाशस्थितोनित्यंवायुःसर्वत्रगोमहान् ॥ तथाजलं
 सूक्ष्मरूपंतेजोव्याप्तंयथैघसि ॥ २१ ॥ अंतर्बहिर्थापृथ्वीपृथग्भूतावराने ॥ तथाविकाररहितोमलवित्त्रुणैरहम् ॥ २२ ॥ तथात्वंपश्यम-
 द्रावंसदानन्दोभवेत्ततः ॥ अहंममेतिभावेनद्वितीयोऽस्तिवराने ॥ २३ ॥ यावद्भवेमध्यगतस्तदुत्थितःस्वरूपप्रकनहिदृक्प्रपश्यति ॥
 तावत्परत्मानमसौप्रधानजैर्गुणैस्तथातेषुगतेषुपश्यति ॥ २४ ॥ गुणेषुसक्तं किलवन्धनायत्कर्मनःसुसिचमुक्तयेस्यात् ॥ मनोद्दयोःका-
 रणमाहुराराज्जित्वाथतत्कौषिचोदसंगः ॥ २५ ॥ सर्वहिभावंमनसःपरात्पन्नद्वैकतोभामिनिजायेततः ॥ प्रैववकर्तव्यमतोमथिस्वतःप्रम्णा
 समानंभुविनास्तिकिंचित् ॥ २६ ॥ ॥ नारदुवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंहरेश्रुत्वाप्रसन्नाकोत्तिंदिनी ॥ गोपिकाभिःसमकृष्णंपूजयामास
 माधवम् ॥ २७ ॥ अथारत्र्याहरिःसाक्षात्कारितयारासमंडलं ॥ गत्वाननादसुरालीगोपीभीराधयासह ॥ २८ ॥ यमुनानिकेटराजनराध-
 याराधिकापतिः ॥ रामाभिःसुन्दरीभिश्चारासंगेराजह ॥ २९ ॥ यावतीर्गोपिकारासेतवद्भूधरोहरिः ॥ रेमेवृंदावनेदिव्यहरिवृन्दवने
 इवरः ॥ ३० ॥ कृष्णपुरमंजीरोवनमालाविराजितः ॥ पीतांबरःपद्महारीप्रभातार्किकीरीटधृक् ॥ ३१ ॥ विबुल्लतास्फुरत्प्रोद्यद्भ्रेमकुंडल

मंडितः ॥ वेत्रमृदाद्वयंशीनद्वेषोपनद्युतिः ॥ ३२ ॥ सुरात्कौस्तुभरत्नाढ्यःप्रचलत्स्निग्धकुंडलः ॥ राजराधयारासेयथारत्या
 रतीश्वरः ॥ ३३ ॥ शच्याशक्रोथस्वर्गेष्वंश्वलयायाथा ॥ वृन्दयावृन्दकारण्येत्थावृन्दवनेश्वरः ॥ ३४ ॥ वृन्दवनेचपुलिनंबनान्युपवना
 निच ॥ पश्यन्गोपीगणैःसद्भिर्गीरगोवर्द्धनययौ ॥ ३५ ॥ गोपीनांशतयथानामांवीक्ष्यव्रजश्वरः ॥ भगवात्राधयासांक्रंतत्रैधांतरधीयत ॥
 ॥ ३६ ॥ अथगोवर्द्धनादूरेसुंदरयोजनत्रयम् ॥ श्रीखंडगंधसंयुक्तंसययौरोहिताचलम् ॥ ३७ ॥ लताकुंजनिकुंजंश्वपश्यन्जल्पन्तयासह ॥
 विचचारगिरौरम्येकांचनीलतिकालये ॥ ३८ ॥ तत्रदेवसरोरम्यंबद्रिनाथेननिर्मितम् ॥ पाठीनकूर्मनक्रादिहंससारससंकुलम् ॥ ३९ ॥
 सहस्रदुलपद्मैश्चमंडितंदिस्तस्तः ॥ अमरध्वनिसंयुक्तंपुंस्कोकिलरुतव्रतम् ॥ ४० ॥ विकसत्पद्मगंधाढयेत्तीरंमंदमारुते ॥ रमयारा
 ययासाईमाधवोनिषसादह ॥ ४१ ॥ तत्तीरेप्रतपस्यंतमृधुनाममहासुनिम् ॥ पदैकेनस्थितंशश्वच्छ्रीकृष्णध्यानतत्परम् ॥ ४२ ॥ ष
 ष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच ॥ निरन्ननिर्जलशांतंश्रीकृष्णस्तंददृशह ॥ ४३ ॥ पप्रच्छवीक्ष्यतंराधाहसंतोप्राहमाधवं ॥ माहात्म्यं
 कुरुभक्तोयंपश्यभक्तिमहासुने ॥ ४४ ॥ हेऋभोइति कृष्णेनश्रोत्रमुक्त्वैर्षचःशुभम् ॥ नश्रुतंतेनैकंचिद्वाचरमंप्रापितेनवै ॥ ४५ ॥ हरिस्त
 दातद्दृदयाद्भूवाशुतिरोहितः ॥ ध्यानादूतंहरिवीक्ष्यमुनीन्द्रश्चातिविस्मितः ॥ ४६ ॥ नेत्रेऽन्मील्यदृदशेश्रीकृष्णंराधयागतम् ॥ घनंच
 चलेवाध्वंजयतंदिशोदृश ॥ ४७ ॥ उत्थायसद्योहरिभक्तितत्परःप्रदक्षिणीकृत्यहरिसराधिकम् ॥ प्रणम्यमुद्रानिपपातपादयोरुवाचकृ
 ष्णंबहुगद्गदाक्षरः ॥ ४८ ॥ श्रीऋशुरुवाच ॥ नमःकृष्णायकृष्णायाराधयामाधवायच ॥ परिपूर्णतमायच परिपूर्णतमायच ॥ ४९ ॥ घनश्या
 मायदेवायश्यामायैसतंतंमःशारसेश्वरायसतंतंरासेश्वर्यैनमोनमः ॥ ५० ॥ गोलोकातीवलीलायलीलावत्यैनमोनमः ॥ असंख्यांडाधिदेव्यै
 चासंख्यांढनिधयेनमः ॥ ५१ ॥ भूभारहारायभुवंगताभ्यांमच्छंतयेचात्रसमागताभ्याम् ॥ परस्परंसंधितविग्रहार्थानमोयुवाभ्यांहरिराधि
 काभ्याम् ॥ ५२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाकृष्णपादाब्जेप्रक्षरद्वाण्णलोचनः ॥ प्रेमानंदसमायुक्तोजहौप्राणान्महासुनिः ॥ ५३ ॥
 तदैवनिर्गतंज्योतिर्दशसूर्यसमप्रभम् ॥ परित्रमन्दशदिशःश्रीकृष्णेऽलीनांगतं ॥ ५४ ॥ भक्तस्यभक्तिश्रीकृष्णोवीक्ष्यवैप्रमलक्षणाम् ॥

आनंदांशुकलामुंचप्रम्णातंचाजुहावह ॥ ५५ ॥ पुनःश्रीकृष्णपादाब्जात्कृष्णसारूप्यवान्मुनिः ॥ निर्गतःकोटिकंदर्पसन्निभोतिनतान
 नः ॥ ५६ ॥ दोभ्यांप्रगृह्यददयतनिधायकृपाकरः ॥ आश्वास्यकल्याणकरंकरंदिव्यंधारह ॥ ५७ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यहरिचराधिकां
 प्रणम्यचारुहारथंनोहरं ॥ गोलोकलोकंप्रयावृमुनिर्विरजन्मैथिलमंडलंदिशम् ॥ ५८ ॥ श्रीराधिकाविस्मयमागतामृशंद्द्वापरां
 मुक्तिमृभोर्महामुनेः ॥ आनंदवारीणिविसुचतीचिरजगादकृष्णवृषभानुदिनी ॥ ५९ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भगोचर्यासंहितायामथुराखण्डेन
 रदबहुलाइवंपादेरासोत्सवेऋभुमोक्षोनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ धन्ययंमुनिशार्दूलस्त्वद्भ
 क्तःप्रभवान्महान् ॥ त्वत्सारूप्यजगामासौत्वमप्यश्रुमुखीयतः ॥ १ ॥ अस्यदेहक्रियाकर्तुयोग्योसिषृजिनाईन ॥ तपसाचास्यदेहोयंप्र
 स्फुरत्यमलकृतिः ॥ २ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ वंद्यांतत्राराधयांतद्देहोप्यभवत्सरित् ॥ वंहंतीपापहंत्रोचद्दृश्यतेरोहितोगिरौ ॥ ३ ॥
 तद्देहस्यापिसरित्वीक्ष्यराधातिविस्मिता ॥ नन्दराजात्मजंमग्राहवृषभानुवरत्मजा ॥ ४ ॥ ॥ राधोवाच ॥ ॥ कथंजलत्वमाप्नोद्देहो
 यंभवमहामुनेः ॥ एतन्मेसंशयदेवच्छेत्तुमर्हस्यशेषवित् ॥ ५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ प्रमलक्षणयाभक्त्यासंयुतोऽयंमुनीश्वरः ॥ तस्माद्
 स्यतुद्देहोयंभोरुद्रवतांगतः ॥ ६ ॥ ॥ दृष्ट्वात्वयामावरंद्दहर्षितोभून्महामुनिः ॥ जलत्वंप्रापतद्देहोयथाहंद्रवतांपुरा ॥ ७ ॥ ॥ श्रीराधोवा
 च ॥ ॥ द्रवतांत्वकथंप्राप्तोद्देवमेवदयानिधे ॥ एतच्चिन्निहमेजातंसत्वंवदविस्तरात् ॥ ८ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अत्रैवोदाहरं
 तीममितिहासंपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापहानिःपरंभवेत् ॥ ९ ॥ सन्नाभिंपंकजाजातःपुराब्रह्माप्रजापतिः ॥ असृजत्प्रकृतिशश्रु
 तपसामद्रोर्जितः ॥ १० ॥ ॥ उत्संगान्नारदेजज्ञेब्रह्मणःसृजतःशुभः ॥ भक्त्युत्तमोत्तमत्पदानिनिजगौप्यथ्यटमहीम् ॥ ११ ॥ एकदानार
 दंप्राहदेवोब्रह्माप्रजापतिः ॥ प्रजाःसृजमहबुद्धेयथाचक्रमण्यज ॥ १२ ॥ नारदस्तद्ब्रह्मःश्रुत्वाप्राहंदंज्ञानतत्परः ॥ नमृजामिपितःमृष्टि
 शोक्रमोहादिकारिणीम् ॥ १३ ॥ करिष्यामिहरेभक्तिंत्कीर्तनसमन्विताम् ॥ त्वमपिमृष्टिरचनान्यजदुःखातुरोभृशम् ॥ १४ ॥ क्रुद्धः
 शशापतंब्रह्माप्राहप्रश्रुतिताधरः ॥ सदागानपरःकल्पगन्धर्वोभवदुर्मते ॥ १५ ॥ एवंतच्छापतोरधोगन्धर्वउपबर्हणः ॥ बभूवगन्धर्वपतिः

कल्पमात्रं सुरालये ॥ १६ ॥ एकदा ब्रह्मणो लोके स्त्रीभिः परिषृतो गतः ॥ सुन्दरीषु मग्नः कृत्वा जगौ तालं विवर्जितम् ॥ १७ ॥ पुनर्ब्रह्मा तं श
 शापत्वं शूद्रो भवदुर्मते ॥ अथासौ ब्रह्मशापेन दासो पुत्रो भवभूवह ॥ १८ ॥ सत्संगेन पुराराधे प्राप्तो भूद्रुह्यपुत्रतां ॥ भक्त्युन्मत्तो मत्पदानि नि
 जगौ पर्यटन्महीम् ॥ १९ ॥ मुनीन्द्रो वैष्णवश्चेष्टो मत्प्रियो ज्ञानभास्करः ॥ परं भगवतः साक्षात्प्रादो भे मनःसदा ॥ २० ॥ एकदानारदो लोकान्
 पश्यन् वै गानतत्परः ॥ इलवृत्तं नाम खंडं गतवान् सर्वतो गतिः ॥ २१ ॥ यत्र जम्बूनदी श्यामा जम्बूफलसोद्भवा ॥ तथा जांबूनदं नाम सुवर्ण भवति प्रिये
 ॥ २२ ॥ तद्देशे वेद नगरं त्प्रासादनिर्मितम् ॥ ददर्शनारदो योगी दिव्यगरीरै रैवृतम् ॥ २३ ॥ कांश्चिद्देवा दरहितां चिगुलफान् जानुवर्जि
 तान् ॥ विजंषा अधनव्यंगान् कृशो रूकुब्जमध्यकान् ॥ २४ ॥ स्थदंतो व्रतस्केधान्नताननविकंधरान् ॥ स्त्रीजनान् पुरुषांश्चासावगमं
 गान् ददर्श ह ॥ २५ ॥ अहो किमेतच्चित्रं हि सर्वान् दृष्ट्वा वदन्मुनिः ॥ सर्वयूपपद्ममुखा दिव्य देहाः शुभांबराः ॥ २६ ॥ किं देवा उपदेवा वा यूयं किं
 सिद्धसत्तमाः ॥ वादित्रसहिताः सर्वैरम्यगानपरायणाः ॥ २७ ॥ अंगभंगाः कथं यूयं वदतां शुभमैव हि ॥ इत्युक्त्वा स्तेन ते सर्वे प्रात्युत्तुर्दानमान
 साः ॥ २८ ॥ रागाञ्जुः ॥ महादुःखं मुने जातमस्माकं तदुषु स्वतः ॥ तस्याप्रेकथनीयं वै दूरीकर्तुं च यः क्षमः ॥ २९ ॥ रागावयं वे
 दपुरे वसामः सर्वदा मुने ॥ अंगभंगावयं जाताः कारणं नृणुमानद ॥ ३० ॥ जातो हिरण्यगर्भस्य पुत्रो नारद नाम भाक् ॥ प्रमोन्मत्तो विकाले न गायन्
 ध्रुवपदानि च ॥ ३१ ॥ विचचारमहीमेतस्त्वेच्छया समहामुनिः ॥ विकाले तस्य गानैश्च विस्वरैस्तालवर्जितैः ॥ विमानैश्च यंसर्वै अंगभंगा भूविम
 ॥ ३२ ॥ इति श्रुत्वा थतद्वाक्यं नारदो विस्मितो भवत् ॥ उवाच गतमानो सौ रागान्परिहसन्निव ॥ ३३ ॥ मुनिरुवाच ॥ तस्य केन प्रकारेण ज्ञानं विका
 लतालयोः ॥ भवेद्देहस्वरैर्भुक्तं वदतां शुभमैव हि ॥ ३४ ॥ रागाञ्जुः ॥ वैकुण्ठस्य पतेः साक्षात्प्रियामुख्या सरस्वती ॥ कुर्याच्छिक्षायं दत्तस्मै
 तदास्यात्कालविन्मुनिः ॥ ३५ ॥ तेषां वाक्यं ततः श्रुत्वा नारदो दानवत्सलः ॥ सरस्वत्याः प्रसादात्थैत्वरं शुभ्रं गीरयौ ॥ ३६ ॥ दिव्यवर्षे
 शतं शश्वत्पस्ते पे सुदुष्करम् ॥ निरन्नं निर्जलं वाणो ध्यानयुक्तं व्रजे शरि ॥ ३७ ॥ शुभं नाम विमृज्याथ पवित्रकृतभूधरम् ॥ नारदानामशे
 लो भूत्पसानारदस्य च ॥ ३८ ॥ तपोते आगतां साक्षाद्देवीं श्रोसस्वतो म् ॥ विष्णोः प्रियां दिव्यवर्णामपश्यन्प्रादो मुनिः ॥ ३९ ॥ स

हसोत्थायतानत्वारिक्रम्यनताननः ॥ तद्रूपगुणमाधुर्यस्त्वुत्तिचक्रेमुनीश्वरः ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ नवार्कविवद्युतिमुद्गलज्ज्वल
ताटंककेयूरकिरीटकंकणाम् ॥ स्फुरत्कणस्रुरारंजितानमामिकोर्दुमुखीसरस्वतीम् ॥ ४१ ॥ वंदेसदाहंकलहसदूतेचलत्पदेच
चलचंडुसंपुटे ॥ निर्धौतमुक्ताफलहारसंचयंतंधारयंतोसुभगांसरस्वतीम् ॥ ४२ ॥ वराभयंपुस्तकवल्हक्रीयुतंपरं प्रधानीविमलेकरद्वयो ॥
नमाम्यहत्वांशुभदांसरस्वतीजगन्धर्याब्रह्ममर्यामनोहराम् ॥ ४३ ॥ तरंगितक्षौमसितांशुरेरेदिस्वरज्ञानमतीविमंगले ॥ येगद्वितीयाहि
भवेयमक्षरेसवपरिस्थ्यांपररागमंडले ॥ ४४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ स्तोत्रंजडाद्यापहृदिव्यंप्रातरुत्थाययपठेत् ॥ नारदोक्तंसर
स्वत्याःसविद्यावान्भवेदिह ॥ ४५ ॥ ततःप्रसन्नावाग्देवीनारदायमहात्मने ॥ देवदत्तांदेवीणांस्वरब्रह्मविभूषिताम् ॥ ४६ ॥ रागैश्च
रागिणीभिश्चतत्पुत्रैश्चतथैवच ॥ देवकालदिभैश्चताल्लमानस्वरैःसह ॥ ४७ ॥ षट्पंचाशत्कोटिभेदंरतभेदंरसंख्यकैः ॥ ग्रामैर्दृतैःत
वादित्रैर्मूर्च्छनासहितैःशुभैः ॥ ४८ ॥ वैकुण्ठस्थयतेःसाक्षात्त्रियासुख्यासरस्वती ॥ स्वरागभ्यैःपदैःसिद्धैःपाठयामासनारदं ॥ ४९ ॥
अद्वितीयंरागकरंकृत्वांतरागमंडले ॥ वैकुण्ठप्रययौराधेवाग्देवीविष्णुवल्लभा ॥ ५० ॥ इतिश्रीमद्गौर्वाचार्यसंहितायां मथुराखण्डेना
रदबहुलश्वसंवादे नारदोपाख्यानंनैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कस्मैदेयमिदंशुद्धंरागरूपंमनोहरम् ॥ बुद्ध्याविचारयन्नित्र्यंगन्धर्वनगरंयौ ॥ १ ॥ तुभुरुंनामगन्धर्वकृत्वाशिव्यस
नारदः ॥ कलंजगौमद्गुणांश्ववीणावाद्यपरायणः ॥ २ ॥ केषामग्रयेयमिदंरागरूपंमनोहरम् ॥ श्रोतुं पात्रंविचिन्वन्सनादःशुक्रमाययौ ॥
॥ ३ ॥ अनिवृत्तंचतद्वदनारदमुनिस्तमः ॥ सख्यातुंभुरुणासाद्धसूर्यलोकंजगामह ॥ ४ ॥ रथेनंतंप्रधावंतंसूर्यवीक्ष्यमहासुनिः ॥ शि
वपार्श्वजगामाशुततोदेवीपिसत्तमः ॥ ५ ॥ भूतेरंज्ञानतस्त्र्यंघ्यानस्तिमितलोचनम् ॥ वीक्ष्यंतंनारदोराधेब्रह्मलोकंजगामह ॥ ६ ॥ मज्जं
तंमृष्टिरचनांब्यग्रवीक्ष्यविधिमुनिः ॥ वैकुण्ठंप्रययौविष्णोःसर्वलोकनमस्कृतम् ॥ ७ ॥ भक्तार्थंकुत्रगच्छन्तंभक्तेशंभक्तवत्सलम् ॥ वी
क्ष्यतुंभुरुणासाद्धयोगीन्द्रप्रययौततः ॥ ८ ॥ योगोद्गराणांहिसतांत्रिलोकयामन्तरंबहिः ॥ गतिमाहुनुवनन्तिकर्मभिवृषभानुजे ॥ ९ ॥

कोटिशोद्यण्डनिचयान्समुद्ध्वयमुनीश्वरः ॥ गोलोकंपरमंथामप्रययौप्रकृतेःपरम् ॥ १० ॥ समुत्तीर्याशुविरजानदीं कछोलशालिनीम् ॥ ययौवृ
 न्दावनरम्यंप्रमरच्वनिसंकुलम् ॥ ११ ॥ सदावसततयुतंमरुदंजल्लतागृहम् ॥ दृङ्गगोवर्द्धनंशैलंमंत्रिकुंजसमाययौ ॥ १२ ॥ कौयुवांकु
 तआयातौकिंकार्यवदत्तञ्चनः ॥ इत्थंसखीभिःसंपृष्टावूचतुमुनिमुञ्चुह ॥ १३ ॥ गायकौकुशलैरामाआवांवीणाकलध्वनिम् ॥ परिपू
 र्णतंसंसाक्षाच्छ्रीकृष्णरधिकापतिम् ॥ १४ ॥ कलमपरंश्रावयितुमगतांचिन्दनारौ ॥ कथनीयमिदंवाक्यंश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ १५ ॥
 श्रुत्वासख्यस्तथामहानिवाधामदाज्ञया ॥ आगत्याज्ञांदुयुतुंबिन्दिम्यांश्लक्ष्णयागिरा ॥ १६ ॥ मन्त्रिकुंजगणेष्राजत्कोट्वकंज्यतिर
 कुले ॥ खचित्कौस्तुभरत्नान्ब्येप्रचलचारुचामरे ॥ १७ ॥ लोलमुक्ताफलच्छेत्रसखीकोटिसमन्विते ॥ महापद्मस्थितंसाक्षात्स्वयामा
 न्तावपश्यताम् ॥ १८ ॥ नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यतत्रस्थित्वामदाज्ञया ॥ स्तुत्वामामदुणान्धुकुंतेनासावुपचक्रमे ॥ १९ ॥ आतोद्यविनदन्वी
 णांदिंवदांस्वरासृतम् ॥ कलंजगावद्वितीयंनारदःसहतुञ्चुरुः ॥ २० ॥ संतुष्टोहंशिरोधुन्वंस्तेनश्लाघ्यञ्चतत्स्वरम् ॥ इत्वात्मानंप्र
 परोजलत्वङ्गतवानहम् ॥ २१ ॥ यज्जलंमहद्वुर्जातंतद्वैब्रह्मद्रवंपिदुः ॥ कोटिशःकोटिशोण्डानाराशयःसंलुठान्तहि ॥ २२ ॥ इन्द्रायनफला
 नीवोन्नतेतस्मिञ्जलेशुभे ॥ पृथ्विगर्भमिंदराधेब्रह्माण्डमत्पदस्फुटम् ॥ २३ ॥ भित्वातचागतंसाक्षादस्मिन्मन्वंतरेशुभे ॥ तत्स्वर्धुनीविदुः
 पूर्वैश्रीगङ्गापाहारिणी ॥ २४ ॥ दिविमन्दाकिनीश्रोक्तागंगाभागीरथीक्षितौ ॥ अधोभोगवतीश्रोक्तात्रिधात्रिपथगामिनी ॥ २५ ॥ यत्स्ना
 तुंगच्छतःपुंसःप्रणतस्यपदेपदे ॥ राजसूयाश्वमेधानांफलमस्तिनदुर्लभम् ॥ २६ ॥ गङ्गागंगेतियब्रूयाद्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपपे
 भ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ २७ ॥ दृङ्गजन्मशतम्पापपीत्वाजन्मशतद्वयम् ॥ स्नात्वाजन्मसहस्रेणहन्तिगंगाकलयुगे ॥ २८ ॥ सफलं
 जन्मवैषेयिपश्यन्तिहिजान्दहीम् ॥ वृथाजन्मगततेपाथेनमातिजान्दहीम् ॥ २९ ॥ यथाहिद्ववताम्प्राप्तोविरजात्वद्भयाद्यथा ॥ प्रापुद्दे
 वत्वंरम्भोरुविरजायाःसुतायथा ॥ ३० ॥ यथाकृष्णानदीगलिर्वेणोदेवःशिवोयथा ॥ ब्रह्माककुब्जिनीगंगागण्डकीष्यथाप्सराः ॥ ३१ ॥
 तथाद्रवत्वंसम्प्राप्तःऋतुनामाप्ययमुनिः ॥ भोर्वानात्रसंशयः ॥ ३२ ॥ यःशृणोतिकथामेतांपवित्रांपापहारिणीम् ॥
 तान्

उच्छेद्यस्यपलाशमच्छोकंयतिमानवः ॥ ३३ ॥ श्रुतिं च उवाच ॥ एवमुक्त्वाप्रियाराधाभृमोराश्रमतोहरिः ॥ राधयासहितो
 राज्ञान्नाययौमालतीवनम् ॥ ३४ ॥ गोपीनां विरहं ज्ञात्वा तान् नयन् भक्तवत्सलः ॥ राधया प्रययौ कृष्णा पुलिनं मंगलयनम् ॥ ३५ ॥ तदा गो
 पीरणाः सर्वे गतमाना गतव्यथाः ॥ जगद्गुस्तंघनश्यामसौ द्रुगां गीर्धनं यथा ॥ ३६ ॥ वृन्दवने हरिः साक्षात्कृष्णातीरमनोहरे ॥ जगौ कलं
 गोपिकाभिर्वशीवादनतत्परः ॥ ३७ ॥ भगवत्कलरागेण ध्रुः ॥ अंगोपकन्यकाः ॥ नद्यो विभ्रतरहिता अचरत्विह पक्षिणः ॥ ३८ ॥ मौनत्वं
 देवताः सर्वाः स्तंभत्वं देवनायकाः ॥ सजलत्वं च तरवो निद्रात्वं प्रगतं जगत् ॥ ३९ ॥ कृत्वा रासं राधिकाया गोपीनां च मनोरथं ॥ ब्रह्मे
 नुहूर्ते भगवनाययौ नन्दमंदिं ॥ ४० ॥ राधिकागोपिकाभिश्चाप्रसातं नन्दमनोरथा ॥ वृषभानुवरस्यापि सुदंभं दिरं ययौ ॥ ४१ ॥
 इति श्रीमद्भूगार्थसंहितायां मथुराखण्डे नारदवहुलश्रवणं नारदोपाख्यानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ श्रीकृष्णो भगवान् साक्षाद्भजे कतिदिना निच ॥ स्थित्वा स्वदर्शनं दत्त्वा मथुरागंतुमुद्यतः ॥ १ ॥ नन्दात्प्रवापनं दंश्च
 वृषभान् नृञ्जेषु च ॥ वृषभानुवरं चैव नन्दं राजवंशेऽश्वरम् ॥ २ ॥ कलावती यशोदां च गोपीगोपान् वांगणान् ॥ मिलित्वाश्वास्य ज्ञानं च द
 त्वा नुज्ञाप्य माधवः ॥ ३ ॥ रथमारुह्य दिव्याभं च चलाश्रुनि योजितं ॥ मथुरागंतुं कामोसौ निगते नन्दं गोकुलात् ॥ ४ ॥ दूरतमनुगाः सर्वे मा
 हितान् व्रजवासिनः ॥ न सो हरेः कष्टतरं विरहमाधवस्य हि ॥ ५ ॥ युगपदर्शनं विष्णोर्दुःसहं मृमि मंडले ॥ येषां नित्यं हि भवति तेषां तु किमु वर्णनं
 ॥ ६ ॥ वीक्षतः श्रीधरमुखं नैरनिमिषं नृप ॥ सर्वैस्त्वेह संबंधात् मृत्युः प्रेमविह्वलाः ॥ ७ ॥ गोपालः च ॥ ॥ शीघ्रमागच्छ ह कृष्ण सर्वान्नि
 व्रजवासिनः ॥ पाहिसं दर्शनं देहि देवेभ्यो ह्यमृतं यथा ॥ ८ ॥ त्वमेव सर्वदा देव यशोदानं ददायकः ॥ श्रीनन्दं नन्दं स्ववैजीवनं व्रजवासिनां ॥ ९ ॥
 व्रजे धनं कुले दीपो मोहनो महतामपि ॥ यथानिदाघदग्धस्य प्राप्तं वै शीतलं जलं ॥ १० ॥ शीतार्तस्य यथा वह्निर्ध्वरार्तस्य यथा षडम् ॥ मृत
 स्य मानवस्यापि पीयूषं मंगलयथा ॥ ११ ॥ तथा व्रजस्य सर्वस्य जीवनं तव दर्शनं ॥ तस्माद् व्रजस्थितिं कुर्यात् बहूनाकथितेर्निकं ॥ १२ ॥
 यत्रोस्तिर्निकं चित्तु कृतमस्मिन्वापूर्वं जन्मनि ॥ तत्फलं न सदा चेत्तो भूयात्त्वत्पादपंकजे ॥ १३ ॥ येषां चेतस्त्वत्पादं जेतै भक्तास्त्वत्प्रियाः

सदा ॥ भक्तार्थं तद्युगोसित्वं निर्युगः प्रकृतेः परः ॥ १४ ॥ तथभक्तात्प्रियोनस्ति शिवो ब्रह्मानचंदि रा ॥ विमृज्यपारमैष्टयादिनिष्कामा
स्त्वांभजं विधि ॥ नैरपेक्ष्य सुखं शांतेति विदुर्दुक्तेतसः ॥ १५ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाथ तसेवैरुरुदुःप्रभावहलाः ॥ आनं
दाश्रुणिमुंचतः श्रीकृष्णस्य प्रपश्यतः ॥ १६ ॥ अश्रुपूर्णमुखः कृष्णो भगवान्भक्तवत्सलः ॥ गोपानहप्रसन्नात्मानतान् विरहविह्वलाच्
॥ १७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मत्प्राणमत्प्रियायूयं सर्वैव प्रजवांसिनः ॥ हृदयं मे स्तिष्युष्मासु देहो न्यत्र विलक्ष्यते ॥ १८ ॥ मासंप्र
त्यागमिष्यामियुष्मान्द्रुंधुवचोमम ॥ मनसानहिदूरे स्मि मनः सर्वस्य कारणं ॥ १९ ॥ हे गोपाय दुभियां ह्युमागतो हि जरासुतः ॥ यदूनतु
सहायार्थमिमांभूवञ्छुचञ्चवः ॥ २० ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ एवमाश्वस्यतां देवः सनिवृत्य पुनः पुनः ॥ रथे द्वितीयसंस्थायप्यनंदराज
यशोदया ॥ २१ ॥ श्रीदामादीन्सखीन्नीत्वा भगवान् रथमास्थितः ॥ सोद्धवो मथुरां प्रागात्सर्वकारणकारणः ॥ २२ ॥ यावद्रथश्चाश्वश
तंसुवैकेतुस्त्रिवर्णः प्रचलत्पताकः ॥ आलक्ष्यते वीरजश्च तावत्स्थित्वाऽन्यआजमुमतः सकाशं ॥ २३ ॥ श्रीकृष्णचंद्रस्य परंचरित्रं नृणां
महापापहरं विचित्रं ॥ शृणोतियो भक्तवरः पृथिव्यांगोलोकलोकं सचयाति सम्यक् ॥ २४ ॥ इति श्रीमद्वाचायं संहितायां मथुराखण्डेनारदबहु
लश्वसंवादे ब्रजयात्रायां श्रीकृष्णागमनं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ बहुलाश्व उवाच ॥ ॥ गोपीनां चैव गोपानां दत्त्वा संदर्शनं प
रं ॥ मथुरार्याकिंचकार श्रीकृष्णगोराम एव च ॥ १ ॥ चरित्रं परमं मष्टं श्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ श्रुतं तव मुखाद्ब्रह्मपुनर्वक्तुं त्वमहोसि ॥ २ ॥
नारद उवाच ॥ ॥ अन्यच्च रित्रं शृणुताच्छ्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ सर्वपापहरं पुण्यं चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ ३ ॥ कोलेन पीडिता लोकाः कौशारविपुरा
दृष्य ॥ मथुरामाययुः सर्वैसाद्भिर्जादीनमानसाः ॥ ४ ॥ अश्वमाशुगमारुह्य रोहिणीं नंदो बलः ॥ स्वल्पैः पुरःसरैः सार्द्धं मृगयार्थं विनिर्गतः ॥
॥ ५ ॥ तंतदाभ्यर्च्य विधिवत्तदंड्योः पतिताः पथि ॥ कृतां जलपुटाञ्छुर्हर्षगद्गदयगिरा ॥ ६ ॥ ॥ प्रजाञ्जुः ॥ ॥ रामराम महाबाहो
देव देव महाबल ॥ कोलेन पीडिताः सर्वे आगताः शरणं वयं ॥ ७ ॥ दैत्यः कंससखः कौलीजित्वा कौशारविनृपं ॥ कौशारवेः पुरैराज्यं
करोति समहाबलः ॥ ८ ॥ कौशारविस्तद्भयाद्धिगंगातीरं गतानृपः ॥ राज्यार्थं त्वत्पदांभोजभजते सुजितेन्द्रियः ॥ ९ ॥ तत्सहायं कुरु वि

प्रोषयस्यप्रजाःशुभाः ॥ पुत्रपत्यालितास्तेनमहासौख्यसमन्विताः ॥ १० ॥ कोलेनाद्यैवदुष्टेनपीडिताःसततंप्रभो ॥ त्रैलोक्यविजयी
 वीरःकंसोपनिहतस्त्वया ॥ ११ ॥ कोलेजीवतिदेवद्रकंसोपिनमृतःस्मृतः ॥ रक्षार्थसद्युगोसित्वंभक्तानांप्रकृतेःपरः ॥ १२ ॥ नारदुवा
 च ॥ इतिश्रुत्वावस्तेषांश्रीरामोभक्तवत्सलः ॥ गंगायुनयोर्मध्येकौशांबीनगरीययौ ॥ १३ ॥ योद्धुसमागतंरामंश्रुत्वाकोलोपिनिग
 तः ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्मिडितश्चंडविक्रमः ॥ १४ ॥ चंचलाश्वतरंगाढ्यारथेभाश्वतिमिगिलां ॥ नदीमिवागतासिनप्रलयार्णवनादिनी
 ॥ १५ ॥ वीरावर्तचतावीक्ष्यबह्वसिंहलंबलः ॥ आकृष्यततदग्रमुसलेनहनहृदं ॥ १६ ॥ युगपत्प्रहारेणवीराश्ववारथागजाः
 सर्वतःकोटिशःपेतुःपेशिताःफलवद्गणे ॥ १७ ॥ शेषाःप्रदुदुर्वीराभयातरणमंडलात् ॥ एकाकीयुधैदत्यःकोलोरामेणशस्त्रभृत् ॥ १८ ॥
 गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखं ॥ सुवर्णशंखलयुक्तप्रखचित्कटिबंधनं ॥ १९ ॥ स्रवन्मदंचतुर्दंतघटाटंकारभोषणं ॥ प्रोन्नतदिग्ग
 जमिवनदत्कालघनप्रभं ॥ २० ॥ शितमकुशमादायकोलआरुह्यकर्णतः ॥ स्वगजंनोदयामासबलदेवायदुत्तराद् ॥ २१ ॥ आगतंवी
 क्ष्यतंनगंमंतकोलेनोदितम् ॥ तताडमुसलेनासावज्रेणेंद्रोयथागिरिं ॥ २२ ॥ मुसलस्यप्रहारेणविशीणौभून्महागजः ॥ मृद्धटोनेकधै
 वाशुदंडघातेनभैथिल ॥ २३ ॥ कोलःक्रोडमुखोदयोरक्ताक्षःपतितोगजात् ॥ शूलंचिक्षेपनिशितंमाधवायमहात्मने ॥ २४ ॥ मुसलेन
 तदारामस्तच्छूलशतधाच्छिनत् ॥ काचपात्रंयथाबालोदंडेनचविदेहराद् ॥ २५ ॥ सहस्रभारसंयुक्तांगदंशुवीप्रगृह्यच ॥ बलंतताडहृद्
 येजगजघनवत्सलः ॥ २६ ॥ तद्गदायाःप्रहारेणनचचालयदूद्रहः ॥ पश्यतांसर्वलोकानांराजाहतइवद्विपः ॥ २७ ॥ तमाकृष्यहलाग्रण
 कोलंजलवतनुम् ॥ मुसलेनाहनन्मूर्ध्निबलदेवोमहाबलः ॥ २८ ॥ मुसलाहतमूर्द्धोपितोरणमंडले ॥ मुष्टिघातंघातयित्वात्रै
 वांतरैधीयत ॥ २९ ॥ चकारसायांमायावैदितेयीमतिभीषणां ॥ प्रलयप्रभवैर्मधैर्महावातप्रणोदितैः ॥ अंधकारंप्रकुर्वद्विरभूदाच्छादि
 तंनभः ॥ ३० ॥ जपापुष्पसमान्बिहूनजस्ररुधिरस्यच ॥ मोचयित्वाथबीभत्सवर्षाश्चक्रुधनाघनाः ॥ ३१ ॥ पूयमंदोतिविण्मूत्रसुरा
 मांससमन्विताः ॥ दृष्ट्वाताभिश्चवर्षाभिर्हाहाकारोभवूवह ॥ ३२ ॥ ज्ञात्वाथतत्कृतांमायांबलदेवोमहाप्रभुः ॥ चिक्षेपमुसलंदीवेष

रसैर्यविदारणम् ॥ ३३ ॥ सर्वास्त्रिघातकंस्वच्छमष्टधातुमयंदंढम् ॥ शतयोजनविस्तीर्णप्रलयशिसमप्रभम् ॥ ३४ ॥ बलास्त्रमुसलैरे
 जेभ्रमदशदिग्गते ॥ विदारयद्धनान्ब्योम्निनीहारंचयथारविः ॥ ३५ ॥ तब्बोमिप्रगतंदंढहलास्त्रंचस्वतःप्रभुः ॥ समृत्याकृष्यचबलान्मव्ये
 तान्निद्विदारह ॥ ३६ ॥ नाशंगतायांमायायांबलदेवोमहाबलः ॥ गृहीत्वामुजुदंडाभ्यांमुजुदंडेमदोत्कटं ॥ ३७ ॥ आमयन्बालइवतंप्रतू
 लंरइतस्ततः ॥ पातयामासमृष्टेकमंडलुमिर्बाभकः ॥ ३८ ॥ तस्यदैत्यस्यपातेनसाब्धिज्ञैलवनैःसह ॥ चकंपेनाडिक्रामात्रसर्वभूखं
 डमंडलं ॥ ३९ ॥ भगदंतश्चलन्नेत्रोमूर्च्छितोनिघनंययौ ॥ कोलोनममहादयोवृत्रोवज्रहतोयथा ॥ ४० ॥ तदाजयजयारारोदिविभूमौ
 बभूवह ॥ देवदुंदुभयोनेदुःपुष्पवर्षाःसुरैःकृताः ॥ ४१ ॥ इत्थंकोलंधातयित्वाबलदेवोच्युताग्रजः ॥ इत्वाथकौषारवये कौशांबीचपुरी
 ततः ॥ ४२ ॥ स्नातुंभागीरथीप्रगाहर्गाचार्यादिभिवृतः ॥ लोकानांसंग्रहंकुर्वन्सर्वदोषक्षयायच ॥ ४३ ॥ स्नापयांचक्षुरार्यास्तेंगंगाया
 माधवंलं ॥ वेदमंत्रैर्मगलैश्चर्गाचार्यादयोद्विजाः ॥ ४४ ॥ लक्षंगजानवैदेहस्यदुनानांदिलक्षकं ॥ हयानांचतथाकोटिधेनूनामबुदंद
 श ॥ ४५ ॥ शताबुदंचरत्नानांभारजांबूनदावृतं ॥ रामोदत्वाब्राह्मणेभ्यःप्रययौमथुरापुरीं ॥ ४६ ॥ यत्ररामेणगंगायांकृतंस्नानंत्रिदेहरा
 द ॥ तत्रतीर्थमहापुण्यंरामतीर्थविदुर्बुधाः ॥ ४७ ॥ कार्तिव्यांकार्तिकेस्नात्वारामतीर्थेतुजान्हवीं ॥ हरिद्वाराच्छतगुणंपुण्यंवलभतेज
 नः ॥ ४८ ॥ बहुलाइवउवाच ॥ कौशांबीश्चकियदूरस्थलेकस्मिन्महासुने ॥ रामतीर्थमहापुण्यंमहावंकतुस्त्वमर्हसि ॥ ४९ ॥ ॥ ना
 रदउवाच ॥ कौशांबीश्चतदीशान्यांचतुर्यौजनमेवच ॥ वायव्यांसूकरक्षेत्राच्चतुर्यौजनमेवच ॥ ५० ॥ कर्णक्षेत्राच्चपट्कोशनलक्षेत्रा
 चंपंचभिः ॥ आग्नेय्यांदिशिराजैद्रामतीर्थवदंतिहि ॥ ५१ ॥ वृद्धकेशीसिद्धपीठद्विल्वकेशवनात्पुनः ॥ पूर्वस्यांचत्रिभिःकौशैरामतीर्थ
 विदुर्बुधाः ॥ ५२ ॥ दृढाश्रवंगराजोभूत्कुरुपलेशमुनिं ॥ दृष्ट्वाजहाससततंशशापमहासुनिः ॥ ५३ ॥ विकरालःक्रोडमुखोऽसुरो
 भवमहाखल ॥ इत्थंसमुनिशापेनकोलःक्रोडमुखोभवत् ॥ ५४ ॥ बलदेवग्रहरेणत्यक्त्वास्वामासुरीतनुं ॥ कोलोनममहादैत्यःपरंमो
 क्षजगामह ॥ ५५ ॥ ततोराभोमंत्रिभिश्चउद्धवादिभिरचितः ॥ जन्हुतीर्थजगामाशुत्रदक्षश्रुतेरभूत् ॥ ५६ ॥ गंगाब्राह्मणमुख्यस्यजा

न्द्वेषेन कथ्यते ॥ इत्त्वादानं द्विजातिभ्यश्च धुरात्राजैः सह ॥ ५७ ॥ ततस्तत्पश्चिमेभागे पाण्डवानामतिप्रियं ॥ आहारस्थानकं प्राप्य
 रात्रौ वासं चकार ह ॥ ५८ ॥ तत्र दानं द्विजातिभ्यो इत्त्वा सहुष्णभोजनं ॥ ततो योजनमेकं च देवं गङ्गकं संज्ञकं ॥ ५९ ॥ तपस्तप्तं महतेन चा
 ते देवकृपात्तये ॥ तदर्थं स्वसमाजेन बलदेवो जगाम ह ॥ ६० ॥ ऊर्ध्वोस्थमोकापादस्थं ध्यानं स्तिमितलोचनं ॥ स्वभक्तं हृदयस्थं च मू
 र्तिदर्शनं लोपं ॥ ६१ ॥ तां जहार तदानंतस्ततो बाह्ये ददर्श ह ॥ सदृशं नंतं देवस्थं रूपं परमसुंदरं ॥ ६२ ॥ स्रग्व्ये ककुडुलं गौरताला
 करथं सुतं ॥ स्तुत्वा परमया भक्त्या पापात्त चरणौ पुनः ॥ ६३ ॥ तस्य शीष्णिङ्गकरं इत्वा वं शूहीत्युवाच ह ॥ यदि प्रसन्नो भगवाननुप्राहो
 स्मि वा यदि ॥ ६४ ॥ सर्वोत्तमां भागवतीं संहितां शुकवक्रतः ॥ निर्गतं दिहि मे स्वात्मिन्कलिदोषहरां परां ॥ ६५ ॥ बलदेव उवाच ॥
 उद्धवद्वारतः श्रुत्वा भक्तिं विष्यति तवानघ ॥ श्रीमद्भागवतीं कतिराधिकायाः कलौ युगे ॥ ६६ ॥ मांडूक उवाच ॥ कथं भगवता इत्तां मुखा
 तस्याधिकारिता ॥ कदा योगं मस्वामिन्कुरु संदेहभंजनं ॥ ६७ ॥ बलदेव उवाच ॥ अद्यतीर्थस्य यात्रायामुपदेशो न ते भवेत् ॥ ६९ ॥ य
 द्वापिममसामीप्ये उद्धवो यं विराजते ॥ ६८ ॥ तद्दर्शनं कुरु परमाचार्यसंप्रदायकं ॥ अद्यतीर्थस्य यात्रायामुपदेशो न ते भवेत् ॥ ६९ ॥ य
 थोपदेशा भवति तेने कथयाम्यहं ॥ उद्धवः स्थापितः श्रीमदाचार्यः संहितामयः ॥ ७० ॥ नंदादिभ्रजवासीनां गोपीनां प्रीतयेकृतः ॥ स्वस्व
 रूपं परिकरं यत्किंचिद्भगवत्तमं ॥ ७१ ॥ सर्वस्वभावगुणकं कृष्णने परमात्मना ॥ उद्धवं चैव स्वात्मानमेक एवाचरद्भिः ॥ ७२ ॥ साक्षा
 त्कारं च कारादौ न स्वयं मंतरं क्वचित् ॥ श्रीकृष्णमेव ते ज्ञात्वा पूजयामासुरादरात् ॥ ७३ ॥ वसंतं तु श्वश्रीभ्यां पिसचचारव्रजात्मकौ ॥
 श्रीमयामास राधायाः शोकं तं कुण्डपाईर्बजः ॥ ७४ ॥ सर्वभूमंडलं तत्र विचारव्रजानुगैः ॥ वियोगातिहरः प्रोक्तो गवानंदादिगोपिनां ॥ ७५ ॥
 मंत्राधिकारकुशलः सर्वः परिकराग्रणीः ॥ अथांतर्धाने वेलायां भगवान्धर्मगुतनुः ॥ ७६ ॥ तस्मै स्वतेजसमपि दास्यते परमाहुतं ॥ मु
 द्राधिकारं पूर्वत्र सर्वैव विराजते ॥ ७७ ॥ अंतर्धाने तु स्वस्थाने इत्ता तस्याधिकारिता ॥ बदरीस्थं सपरिकरं धर्मजंबोधयिष्यति ॥ ७८ ॥
 अर्जुनादिवियोगात्तिहारिसिंभवमविष्यति ॥ वज्रनाभोयाद्वानामाधुरे संभविष्यति ॥ ७९ ॥ श्रीकृष्णस्यैव पौत्रेषु महाराज्ञीगणेषु च ॥ वि

योगार्तिहरश्चैव ॥ ८० ॥ कौरवाणांकुलेराजापरीक्षितिविश्रुतः ॥ तस्यपुत्रोतिजस्वीविलयातो जनमेजयः ॥
 ८१ ॥ शत्रुपटुः शत्रुहणंयज्ञं करिष्यति न संशयः ॥ तस्यापि सर्वसामश्री उद्धवद्वारतो भवेत् ॥ ८२ ॥ श्रीमद्भागवतं दिव्यं पुराणं वाचनं तदा ॥
 गौसाहस्यसंप्राप्तिर्भविष्यति न संशयः ॥ ८३ ॥ श्रीमत्प्रसादाद्द्वित्रिंशत्सहस्रभागवतोत्तमात् ॥ तद्वारासर्पयज्ञस्य निवृत्तिः संभविष्यति ॥
 ८४ ॥ यज्ञसंस्कारकर्तृणां ब्राह्मणानां च पूजनं ॥ सदास्थिति महाराजो ग्रामाणां शतं कं तदा ॥ ८५ ॥ ततस्त्वाचार्यव्यवर्थस्य श्रीप्रसादस्य
 चाज्ञया ॥ संगतांशूकरक्षेत्रमासमेकं स्थितो भवेत् ॥ ८६ ॥ दत्त्वादानान्यनेकानि गोमहागजवाजिनः ॥ रत्नं वा सो ब्राह्मणेभ्यो भोजनं च य
 दृच्छ्या ॥ ८७ ॥ ततस्मात्स्थलत्सोपि निवर्त्य गुरुणा सह ॥ गंगार्तिस्थलान्य इयन्नागमिष्यति सहृतः ॥ ८८ ॥ शयाननगरसंस्था
 करिष्यति सहस्रजुगः ॥ श्रीगुरोराज्ञया तत्र सामश्रीसाधनैः सह ॥ ८९ ॥ अश्वमेधं करोति स्म सर्वजेता भविष्यति ॥ एकच्छत्रधरो भूत्वा
 श्रीगुरोः शरणं गतः ॥ ९० ॥ ततो गंगोत्तरे म्येपूर्वस्य क्रोशपंचके ॥ परमैकांतिरूपेण सेवनं तत्करिष्यति ॥ ९१ ॥ तत्र भागवती वार्ता
 मवरो गविनाशिनी ॥ भविष्यति मुदा युक्ता समाजेषु सुधर्मिणां ॥ ९२ ॥ तत्र पूर्णसमाजेषु तेषामध्यभवानपि ॥ शृणोपि भगवद्धर्मगतां श्री
 निर्मलपदं ॥ ९३ ॥ तपस्तप्तमदुत्तैस्मादेतत्प्रकशितं ॥ एवं देवं वंदत्वा गतो रामः सहस्रजुगः ॥ ९४ ॥ शयाननगराच्छुद्धादिशान्त्यां
 दिशि संस्थितं ॥ स्थानं गंगोत्तरे म्येकं टकादुत्तरे भवत् ॥ ९५ ॥ पुष्पवत्यादक्षिणेतु क्रोशैकं विस्तरेण च ॥ तत्र संकर्षणो देवः स्थित्वा दान
 रतो भवत् ॥ ९६ ॥ घोटकान्दशसाहस्रं रथानं शतकं तथा ॥ द्विपसहस्रं गणैश्च दिक्सहस्रं ददौ सुदा ॥ ९७ ॥ तत्र संकर्षणं देवपूजयामासुरा
 दुरात् ॥ देवाः समायुः सर्वैर्ऋषयश्च तपोधनाः ॥ ९८ ॥ नमः कोले शयाताय सरासुरविघातिने ॥ हलायुध नमस्ते स्तु मुशलाह्वारयेते नमः
 ॥ ९९ ॥ नमः सौंदर्यरूपाय तालांकाय नमो नमः ॥ इति श्रुत्वा स्तुतिं संकर्षण उवाच ॥ वरं बुवंतु मां सर्वे भवतां यद्भीषितं ॥ १०० ॥
 ॥ द्विजदेवाञ्जुः ॥ ॥ यदा यदा पद्मयुक्ताः स्मरामो भवतः पदं ॥ सर्वाधा विनिर्मुक्ता भवाम च तवाज्ञया ॥ १ ॥ ॥ राम उवाच ॥ ॥
 यदा यदा मां स्मरथ तदा हं शरणागतान् ॥ रक्षितास्यां कलौ नूनमिति सत्यं वचो मम ॥ २ ॥ अत्र स्थले वं प्रांतं पूजितं मुनिपुंगवैः ॥ अतः संकर्षणे

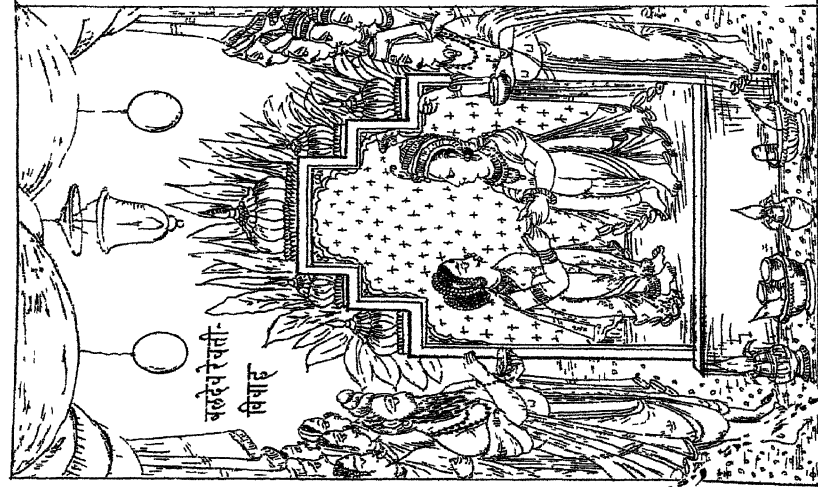
णस्थानमविष्यतिकलयुगे ॥ ३ ॥ अस्मिन्स्नास्थितिगंगायां देवान्संपूजयति ये ॥ दास्यति दानं विप्रैर्भ्यो भोजनं कारयति ये ॥ ४ ॥ वि
 ष्णुसंपूजयति स्म सफलं जीवितं क्षितौ ॥ तेषां तैरेव तस्थानं कमी प्राप्नोति कामनां ॥ ५ ॥ ततः परिश्रुत्तोरामः स्वर्गापुरीं संजगामह ॥ को
 लरक्षोबंधकृत्वा स्नात्वा विष्णुपदी जले ॥ ६ ॥ रामस्य बलदेवस्य क्रथायः शृणुयान्नरः ॥ सर्वापापविनिर्मुक्तः स याति परमांगतिम् ॥ १०७ ॥
 ॥ इति श्रीमद्गवाचार्यसंहितायां मथुराखण्डे नारदबहुलश्रवणसंवादे कोलदैत्यवधो नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥
 ॥ बहुलश्रवणः ॥ अकस्मादागते रामे तत्र तार्थमिदं श्रुतम् ॥ अहो मधुपुरोधन्याय त्रसन्निहितश्चसः ॥ १ ॥ मथुरायास्तु कोदेवः कः
 क्षताकश्चरक्षति ॥ कश्चरः क्रोमंत्रिवरः कैर्भूमिस्तत्रसेविता ॥ २ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् न
 रिः ॥ स्वयं हि मथुरानाथः केशवः क्लेशनाशनः ॥ ३ ॥ साक्षाद्भगवता प्राप्तः कपिलाय द्विजाय च ॥ कपिलः प्रददौ यैव प्रसन्नः शतमन्यवे ॥ ४ ॥
 जित्वा देवां च राक्षसैर्द्रो वणो लोकरावणः ॥ यंस्तु त्वापुण्यकेस्थाय लंकायां तमपूजयत् ॥ ५ ॥ जित्वा लंकां राघवेन्द्रस्तमाननीयप्रयत्नतः ॥
 अयोध्यायां च वाराहमर्चयामास मैथिल ॥ ६ ॥ स्तुत्वा रामं च शत्रुघ्नो यमाननीयप्रयत्नतः ॥ मथुरायां महापुत्र्यां स्थापयित्वा ननामह ॥ ७ ॥
 सेवितो माथुरैः सर्वैः सर्वेषां च वरप्रदः ॥ साक्षात्कपिलवारहः सोयं मंत्रिवरः स्मृतः ॥ ८ ॥ क्षत्ता श्रीमथुरायाश्चनाम्ना भूतेः शिवः ॥ दत्त्वा दण्ड
 पातकिनेभ्यस्तथान्मन्त्रं तं व्रजत् ॥ ९ ॥ चण्डिका तु महाविद्या देवी दुर्गतिनाशिनी ॥ सिंहाखण्डासदारक्षामथुरायाः करोति हि ॥ १० ॥
 चारो हं मथुरायाश्च पर्यै ल्लोकानितस्ततः ॥ वदामि वार्तासंवाथां श्रीकृष्णाय महात्मने ॥ ११ ॥ मध्ये वै मथुरा देवी श्रुभदा करुणामयी ॥
 बुभुक्षितेभ्यः सर्वेभ्यो ददात्यन्नं विदेहराट् ॥ १२ ॥ चतुर्भुजाः श्यामलांगव्रजति प्राव्रजति च ॥ मथुरायां मृतनेतु विमानैः कृष्णपार्षदाः
 ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णस्यांगसंभूता मथुरा वै महापुरी ॥ यस्यादर्शनमात्रेण रोयाति कृता र्थताम् ॥ १४ ॥ पुराविधिः श्रीमथुरासुपेत्यत
 प्त्वातपोऽर्षशतं निरन्नः ॥ जपन् हरिस्त्रिभ्रं पुराजसत्वरतस्याः पुरामथुरामण्डलस्य ॥ १५ ॥ भूतेः श्वरो देववरः सतीपतिस्तप्त्वातपो
 दिव्यशरन्मघोक्षि ॥ कृष्णप्रसादात्पूराजसत्वरतस्याः पुरामथुरामण्डलस्य ॥ १६ ॥ कृष्णप्रसादाद्देहमेव चारोऽत्र मन्सदा मथुरामण्डल

स्य ॥ तथा हि दुःखमथुरांप्रयाति श्रीकृष्णदास्यंप्रकरोति नूनम् ॥ १७ ॥ तन्वातपःशक्रपदञ्चशक्रःसूर्यामनुनित्यनिधिं कुबेरः ॥ पाशीचपा
 शंसमवाप्युत्सस्यहसधोर्वेनेविष्णुपदन्दुवश्च ॥ १८ ॥ तथा म्बरीषःसमवापमुक्तिरामोक्षयंवालवणाज्यञ्च ॥ रघुश्चसिद्धिकिलचित्रकेतु
 स्तपुत्रात्पौत्रैवमधोर्वेनेच ॥ १९ ॥ तन्वातपौत्रैवमधोर्वेनेशुभेभूत्वाल्लिष्टश्चमधुर्महासुरः ॥ श्रीमधवेमासिचमधवेनयुधयुद्धेमधु
 म्दूनेनसः ॥ २० ॥ सप्तर्षयःश्रीमथुरांसमेत्यतन्वातपौत्रवचयोगसिद्धि ॥ प्रापुःपुरोवैमुनयःसंमताद्गोकर्णवैश्योपिमहानिधिच ॥ २१ ॥
 तन्वातपौत्रैवमधोर्वेनेशुभेविजित्यदेवान्दिविलोककरावणः ॥ निधायरक्षांसि विधायर्मदिरमास्थायलंकाविराजरावणः ॥ २२ ॥ तन्वा
 तपौत्रैवमधोर्वेनेशुभेगजाव्यदेशोमिथिलेशंशतनुः ॥ लेभेसुतंभीष्ममतीवसत्तमंत्वात्थवारानिधिकर्णधारकम् ॥ २३ ॥ बहुलाश्व
 उवाच ॥ मथुरायाश्चमाहात्म्यं वदेवैषिसत्तम ॥ निवासोकिंफलश्रेयं कंमथुरायाःसतानृणां ॥ २४ ॥ नारदउवाच ॥ आदौ
 वराहोघरणीनिमग्नमहाजलेप्रोज्झितवीचिशंके ॥ स्वदंष्ट्रयोद्धृत्यकरीवपद्मकरेणमाहात्म्यमिदंजगाद ॥ २५ ॥ ब्रुवञ्जनोनामफलहरलं
 केच्छृण्वँहमेतद्वृष्णकथाफलंनरः ॥ स्पृशन्सतस्पर्शनंमधोःपुरिञ्जिन्तुल्यदक्षगंधर्जंफलम् ॥ २६ ॥ परयन्तदंशोनामफलं
 तोमंशंश्चनैवद्यभंवरमापतेः ॥ कुर्वन्मुजाभ्यांहारिसेवयाफलं गच्छह्रमेत्तीर्थफलंपदेपदे ॥ २७ ॥ राजेद्रहतानिजगोत्रघातकीत्रिलोक्यहता
 पिचकोटिजन्मसु ॥ राजन्शृणुत्वंमथुरानिवासतोयोगीश्वराणांगतिमाप्नुयान्नरः ॥ २८ ॥ पादौचधिग्योनगतामधोर्वेनंद्दशौचधिग्येनक
 दापिपश्यतः ॥ कर्णौचधिग्यौशृणुतो नमैथिलवाचंचधिग्यानकरोत्यलंमनाक् ॥ २९ ॥ द्विसप्तकोटीनिवनानियत्रतीर्थानिवैदेहसमा
 स्थितानि ॥ एकैकमतेषुविमुक्तिदनिवदामिसाक्षान्मथुरानंमामि ॥ ३० ॥ गोलोकनाथःपरिपूर्णदेवःसक्षादंसंख्याडपतिःस्वयंह ॥
 श्रीकृष्णचंद्रोवततारयस्यांतस्यैनमोन्यासुपुरीषुकिंवा ॥ ३१ ॥ यन्नामपणंविनिहंतितत्क्षणंभवंत्यलंयागृणतोपिमुक्तयः ॥ वीथीषुवी
 थीषुचमुक्तिरस्यास्तस्मादिमांश्रेष्ठतमांविदुर्बुधाः ॥ ३२ ॥ काश्यादिपुर्यायदिसंतिलोकेतासांतुमध्यमथुरैवधन्या ॥ याजन्ममौजीवत
 मत्पुरीदारैर्नृणांचतुर्धाविदधातिमुक्तिं ॥ ३३ ॥ पुरीश्वरीकृष्णपुरीत्रिजेश्वरीतोथेश्वरीयज्ञतपोनिधीश्वरी ॥ मोक्षप्रदाधर्मधुरंधरांपराम

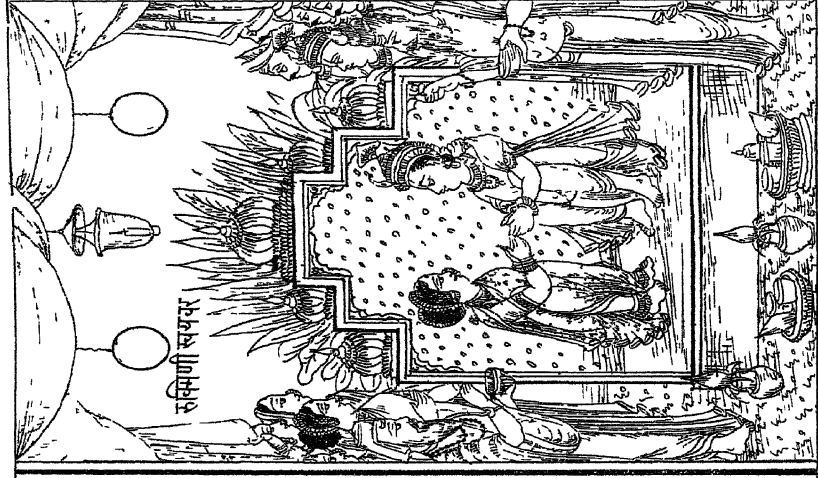
॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां मथुराखण्डं स० ॥

॥ अथ श्री कर्णाचार्यविरचिते श्री कर्णाचार्य

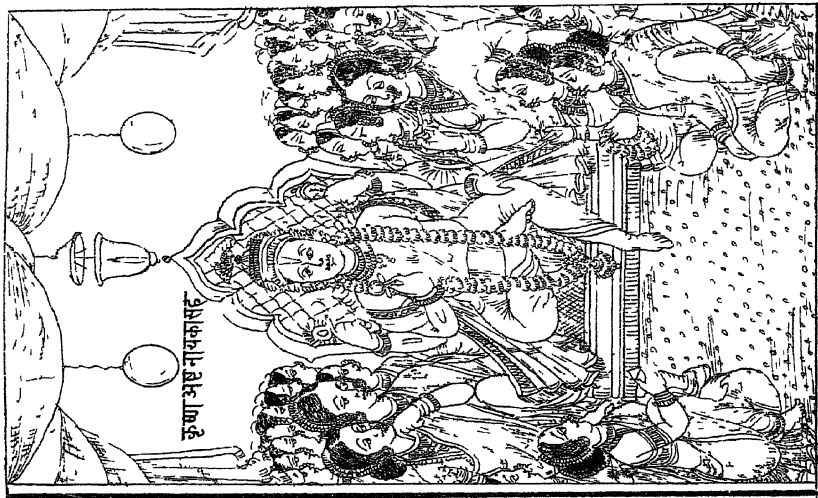
सूत्रे ॥

बलदेव रेवती-
विवाह

सुमिणी सपथर

कृष्णा अष्टनायकासह

श्रीगणेशाय नमः ॥ कृष्णायवासुदेवायदेवकीनन्दनाय च ॥ नन्दगोपकुमारार्यागोविन्दायनमोनमः ॥ १ ॥ बहुलाश्वत्थाच ॥
 ॥ श्रुतं तव सुखाद्ब्रह्मन्मथुराखण्डमद्भुतम् ॥ वदमद्भारकाखण्डं श्रीकृष्णचरितामृतम् ॥ २ ॥ विवाहाः कति पुत्राश्च कति पात्रार्यापतेः ॥
 सर्ववदमहाबुद्धेद्भारकावासकारणम् ॥ ३ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अस्ति प्राप्तीमहिष्योद्भृतेकसेमहाबले ॥ जरासन्धगृहदुःखान्
 मत्तुमैथिलेश्वर ॥ ४ ॥ तन्मुखात्कंसमरणं श्रुत्वा क्रुद्धो जरासुतः ॥ अयादर्वीमर्हं कर्तुमुद्यतो भूमहाबलः ॥ ५ ॥ अक्षौहिणीमिषिं शत्या
 तिमृभिश्चापिसंवृतः ॥ रम्यामधुरीं राजन्नायौ बलवाघ्नयः ॥ ६ ॥ भयातुरां पुरीं विक्ष्यत्सेनासिन्धुनादिनीम् ॥ सभायां भगवान्साक्षाद्
 लडेव सुवाच ॥ ७ ॥ सर्वचास्यबलं रामहंतव्यैवै न संशयः ॥ मागधस्तु न हन्तव्यो भूयः कर्ता बलेद्यमम् ॥ ८ ॥ जरासन्धनिमित्तेन भारवधु
 मुजां भुवः ॥ सर्वश्चात्र हनिष्यामि करिष्यामि प्रियं सताम् ॥ ९ ॥ एवं वदति कृष्णवैवकुण्ठस्त्रैथोऽशुभौ ॥ अभूतामागतौ राजन्सर्वपांशुयताश्च
 सौ ॥ १० ॥ समारुह्य रथौ सद्यो रामकृष्णौ महाबलौ ॥ यादवानां बलैः सूक्ष्मस्वरं निर्जमतुः पुरात् ॥ ११ ॥ यादवानां मागधानां पश्यद्भिर्दि
 विजैदिवि ॥ बभूव तु मुलं युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥ १२ ॥ अक्षौहिणीभिर्देशभीरुथारुढो महाबलः ॥ श्रीकृष्णस्य पुरःपूर्वयुधेमागधेश्वरः
 ॥ १३ ॥ पञ्चभिश्चाक्षौहिणीभिर्घातिराष्ट्रः सुयोधनः ॥ युयोधया देवैः साद्धं जरासन्धसहायकृत् ॥ १४ ॥ पञ्चभिश्च तथाराजन् विन्ध्यदेशा
 धिपोवली ॥ तिमृभिश्च महायुद्धे वङ्गनाथो महाबलः ॥ १५ ॥ एवमन्येपिराजानो जरासन्धवशाजुगाः ॥ प्राणैः सहायं कुर्वन्तो जरासन्धस्य मे
 थिल ॥ १६ ॥ बाणान्धकारे संजते शत्रुसेनासमाकुले ॥ टङ्कारं शार्ङ्गधनुषः शार्ङ्गधन्वाचकार ह ॥ १७ ॥ ननाद तेन ब्रह्माण्डं संतले कैविलेः
 सह ॥ विचेलुर्दिग्गजस्ताराजद्भूखण्डमण्डलम् ॥ १८ ॥ तदैव धिरीभूतं शूनां सैन्यमण्डलम् ॥ उत्पततो हया युद्धाद्गजान्स्तु विमुखास्त
 तः ॥ १९ ॥ दुद्रावतद्बलं सर्वं टङ्कारोद्धयविह्वलम् ॥ प्रतीपमत्यगव्यूतिः पुनस्तत्राजगाम ह ॥ २० ॥ एवं शार्ङ्गसमुच्चार्थतडिपिगस्तु
 रत्प्रभम् ॥ बाणैश्छादयामास जरासन्धबलं हरिः ॥ २१ ॥ चूर्णीभूतारथाराजन्वाणौ वैः शार्ङ्गधन्वनः ॥ चूर्णचक्रानिपेतुः कौहतसू
 ताश्च नायकाः ॥ २२ ॥ द्विधाभूताजबाणैश्चलितगजिभिः सह ॥ साश्ववाहास्तथाश्वश्वाणैः संछिन्नकन्धराः ॥ २३ ॥ तथावी

रामहस्तुद्विभ्रिश्चिन्नमस्तकाः ॥ विशीर्णकवचाः पेतुर्बाणौघैश्चिन्नसंशयाः ॥ २४ ॥ अघोमुखाऽर्धभ्रुवाश्चिन्नदेहान्पाल्मजाः ॥ रजुराणां
 गणैराजन्भाण्डव्यूहाइवाहताः ॥ २५ ॥ क्षणमात्रेणतद्दुद्धेशतक्रोशविलंबिता ॥ आपगाभ्रून्महादुर्गारुधिरस्रावसभया ॥ २६ ॥ द्विपत्राहा
 नोद्भ्रुवकवन्धाधौदिकच्छपा ॥ शिशुमारथाकेशशैवालुमुजसर्पिणी ॥ २७ ॥ करमीनमौलिरत्नहारकुण्डलशंकरा ॥ शस्त्रशुक्तीच्छ
 त्रंशंसाचामरव्यजसैकता ॥ २८ ॥ रथागावर्तसंयुक्तासेनद्वयतटावृता ॥ शतयोजनविस्तीर्णवर्भौवैतरीणीयथा ॥ २९ ॥ प्रमथामरवा
 भृतवेतालायोगिनीगणाः ॥ अट्टहासंप्रकुर्वन्तो नृत्यंतोरणमण्डले ॥ ३० ॥ पिवन्तो रुधिरं शश्वत्कपालेन नृपेश्वर ॥ हरस्यमुण्डमालार्थज
 गृहुस्ते शिरांसि च ॥ ३१ ॥ सिंहारूढाभद्रकालीडिकिनीशतसंवृता ॥ पिवन्ती रुधिरं चोष्णसाहृहासंचकारह ॥ ३२ ॥ विद्याधर्यश्रस्वर्गस्था
 गन्धर्व्योप्सरसस्तथा ॥ क्षात्रधर्मस्थितान्वीरान्वत्रिरेदेवरूपिणः ॥ ३३ ॥ गृहीत्वाताक्कलिरभूत्तासांपत्यर्थमंबरे ॥ ममानुरूपानमेचइ
 तितहूतचेतसाम् ॥ ३४ ॥ केचिद्वीरार्धमपरारणरंगान्नचालिताः ॥ ययुर्विष्णुपदं दिव्यं भित्त्वा मार्तण्डमण्डलम् ॥ ३५ ॥ शेषबलसमाकृष्यवल
 देवोहलेनैव ॥ मुसलेनाहनत्कुक्ष्यैलेक्यबलधारकः ॥ ३६ ॥ एवसैन्येक्षययतिजरासंधस्यसर्वतः ॥ सुयोधनो विध्यनाथो वंगनाथस्तथैव च
 ॥ ३७ ॥ सर्वैर्विदुदुर्बुद्धाद्भयभीता इतस्ततः ॥ जरासंधो महावीर्यो नागायुतसमोबले ॥ ३८ ॥ रथेनागतवान् राजन्बलदेवस्यसंमुखे ॥
 समाकृष्यहलात्रेण जरासंधं रथंशुभम् ॥ ३९ ॥ दूर्णयामासहसामुशलेनयदूतमः ॥ जरासंधोपिविरथोहेताश्चेतसाराथिः ॥ ४० ॥ जत्राहह
 लिनंदोभ्यासंत्यक्त्वाशस्त्रसंहतिम् ॥ तयोदुद्धमद्वारंबहुभ्यारणमंडले ॥ ४१ ॥ पश्यतां दिविदेवानं नराणां भुविमैथिल ॥ उरसां शिरसां चै
 व बाहुभ्यां पादयोः पृथक् ॥ ४२ ॥ युयुधातेमच्छुद्धसिंहविषमहाबलौ ॥ तयोश्च्युद्धयतोः सर्वशुण्णं भूखंडमंडलम् ॥ ४३ ॥ स्थालीवसहसा
 राजंश्चकंपेषटिकद्वयम् ॥ गृहीत्वा मुजदंडान्यां जरासंधं यदूतमः ॥ ४४ ॥ भूपृष्ठे पातयामासकमंडलुमिर्बाभकः ॥ रामस्तदुपरिस्थित्वा
 हंतुं शंभुजरासुतम् ॥ ४५ ॥ जत्राहसुशलं वीरक्रोधधूरितविग्रहः ॥ परिपूर्णतमेनाथश्रीकृष्णेन महात्मना ॥ ४६ ॥ निवारितस्तदेवाशुतं तुमो
 चयदूतमः ॥ तपसेकृतसंकल्पोऽत्रिडितोपि जरासुतः ॥ ४७ ॥ निवारितो मंत्रमुख्यैर्भागधाम्नामगधोययौ ॥ इत्थं जित्वा जरासंधं माधवमधुमुद

नः ॥ ४८ ॥ आयोधनगतं विसर्वात्वा सुखावहम् ॥ यादवानग्रतः कृत्वा बले देवसमन्वितः ॥ ४९ ॥ उपगोयमानविजयः सूतमागधर्वादिभिः ॥ शंखदुंभिनान्देनब्रह्मघोषेणभूयसा ॥ ५० ॥ विशमथुरासाक्षात्परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ ५१ ॥ समचित्तो गंगलजपुष्पैः पश्यन्पुरीमंगलकुंभयुक्तां ॥ पीतांबरः श्यामतनुः शुभांगः स्फुरत्किरीटांगदकुंडलप्रभः ॥ ५२ ॥ शार्ङ्गादिशस्त्रास्त्रधरो हसन्मुखस्तलांकयुक्तो गरुडध्वजः स्वयम् ॥ उद्यद्दिलेलाश्वरथः सुरार्चितः समेत्यराजानमसौ बलिददौ ॥ ५३ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासहिते श्रीमद्भागवतस्य प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ श्रीकृष्णतेजसासवैया
 देवावृद्धिमागताः ॥ धनुर्गजादिभिः शश्वत्प्रातलुठनसाहसाः ॥ २ ॥ प्रातेचसाहसे राजन्विनायुद्धं पुरैव हि ॥ अर्मकाजलहारिण्यश्चक्रुः शत्रुपहारणम् ॥ ३ ॥ शत्रुद्रव्यंचसंहर्तुर्वीक्षितः क्रीतवाससः ॥ नागरामाथुराः सर्वपरहर्षमुपागताः ॥ ४ ॥ एवंसप्तदशकृत्वाक्षीणैस्तेन्योजरासुतः ॥ अष्टादशमसंग्रामे आगंतुं च मनोक्रोत् ॥ ५ ॥ मयाप्रणोदितः कालयवो वै महाबलः ॥ सरोधमथुरां क्रुद्धो न्लेच्छकोटिसमावृतः ॥ ६ ॥ म्लेच्छानां च बलं वीक्ष्य स्वपुरं भयविबुद्धम् ॥ भयचोभयतः प्रांतरामेणाचितयद्धरिः ॥ ७ ॥ स्वज्ञातिबंधुरक्षार्थं समुद्रे भीमनादिनि ॥ चकार द्धारकांडुर्गो भिक्ररात्रेणमाधवः ॥ ८ ॥ यत्राष्टदिक्पालसिद्धिर्विश्वकर्मविनिर्मिता ॥ सर्वोक्कुठसंपत्तिर्दृश्यते मोक्षकाक्षिभिः ॥ ९ ॥ हरिः सर्वजनंतनीत्वा योगेन मैथिल ॥ पुराद्राममनुज्ञाप्यनिर्गतो भून्निरायुधः ॥ १० ॥ निरायुधं हरिं ज्ञात्वा मया तैलक्ष्णैः खलः ॥ निरायुधः सतं योद्धुं पदातिः स्वयमागतः ॥ ११ ॥ पराङ्मुखं प्राद्रवंतं दुरापं योगिनामपि ॥ जियुक्षुस्तंचान्वाघवसैनिकानां प्रपश्यताम् ॥ १२ ॥ हस्तप्राप्तं वपुस्तस्मै दर्शयान्निवमाधवः ॥ दूरंगतः श्यामलद्रेः प्राविशत्कंदरं त्वरम् ॥ १३ ॥ मुकुंदोद्यत्रचास्ते मां धातृतनयोमहान् ॥ असुरेभ्यः पुरारक्षादेवानां यश्चकार ह ॥ १४ ॥ अहर्निशं न सुष्वाप देवसेवापरो नृप ॥ तमूढुर्देवताः सर्वाः प्रसन्नाराजसत्तमम् ॥ १५ ॥ वरं वरय भो राजन् यते मनसि वर्तते ॥ नत्वा तां च प्राहरा जेन्द्रः करोमि शयनं परम् ॥ १६ ॥ शयनं तैर्हरेः साक्षादर्शनं भवत्वलम् ॥ योमध्ये बोधयेन्मां विशया नंचाप्यचेतनः ॥ १७ ॥ समयाद्यष्टमात्रस्तु भस्मी भवतु तत्क्षणात् ॥ तथास्तु चोक्तः सुष्वापराजा कृतयुगेपुरा ॥ १८ ॥ तत्रप्रविष्टो यवो नो मत्वा

पीतांबरच्युतम् ॥ तताडयवनःशुद्धःपादेनाशुमहाखलः ॥ १९ ॥ मुचुकुंदःससुत्थायशनैरुन्मील्यचाक्षिणी ॥ आशाः प्रपश्यन्तंपार्श्वस्थि
तं कालंददृशहे ॥ २० ॥ सतावत्तस्यरुष्टस्यदृष्टिपातेनमैथिल ॥ देहजेनाग्निनादग्धोभस्मसाद्भवत्क्षणात् ॥ २१ ॥ भस्मभ्रूतेचयवनेप
रिपूर्णतमःस्वयम् ॥ स्वरूपंदर्शयामासमुचुकुंदायधीमते ॥ २२ ॥ कोटिमूर्यप्रतीकाशो ज्योतिषांमंडलेप्रभुम् ॥ स्थितंस्फुरत्किरीटाकं
कुंडलांगदनुप्रम् ॥ २३ ॥ श्रीवत्सांकंचतुर्बाहुंपद्माक्षंवनमालिनम् ॥ कोटिकंदपलावण्यंकालमेवसमप्रभम् ॥ २४ ॥ दृष्ट्वाराजाध
र्षितोपिसमुत्थायकृतांजलिः ॥ परिपूर्णतमंज्ञात्वाभक्त्यातं प्रणनामह ॥ २५ ॥ मुचुकुंदउवाच ॥ ॥ कृष्णायवासुदेवायदेवकीर्तनायच ॥ नं
दगोपकुमारायगोविंदायनमोनमः ॥ २६ ॥ नमः पंकजनाभायनमःपंकजमालिने ॥ नमः पंकजनेत्रायनमस्तेपंकजांत्रये ॥ २७ ॥ नमः
कृष्णायशुद्धायब्रह्मणेपरमात्मने ॥ प्रणतेल्लेशनाशायगोविंदायनमोनमः ॥ २८ ॥ नमोस्त्वनंतायसहस्रमूर्तयेसहस्रपादाक्षिशिरोरुवाहवे
॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वतेसहस्रकोटीयुगधारिणेनमः ॥ २९ ॥ हरेमत्समःपातकीनास्तिभूमौथात्वत्समोनास्तिपापापहारी ॥ इति
त्वंचमत्वाजगन्नाथदेवयथेच्छाभवेत्तेथामांकुरुत्वम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ एवंस्तुतोहरिःसाक्षात्परमानंदविग्रहः ॥ ज्ञात्वा
तंनिगुणंभक्तंप्राहंगीरयागिरा ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ धन्यस्त्वंराजशार्दूलधन्यातोविमलमतिः ॥ नैरपेक्ष्येणदिव्येनभक्तिभावे
नपूरिता ॥ ३२ ॥ अथैवगच्छमद्भ्रमवदयार्थ्यंमदाश्रयः ॥ तत्रैवतुतपस्तत्त्वाभूत्वाब्राह्मणपुंगवः ॥ ३३ ॥ प्रेमलक्षणयाधत्तयामद्भ्रम
प्रकृतेःपरम् ॥ प्राप्स्यसित्वमंहाराजयतोनावर्तेगतः ॥ ३४ ॥ नारदउ० ॥ इत्थंस्तुत्वाहरिंनत्वापरिक्रम्यनताननः ॥ निश्चक्रामगुहा
दुर्गाच्छ्रीकृष्णप्रेमविह्वलः ॥ ३५ ॥ द्वापरेशुल्लकामर्त्यातालवृक्षशतोच्छ्रितम् ॥ दृष्ट्वानंदुदुर्गमार्गंभयभीताइतस्ततः ॥ ३६ ॥ मार्ग
द्वत्यभयंयच्छन्नजगामदिशमुत्तराम् ॥ एवंदत्त्वावंतस्मैमुचुकुंदायधीमते ॥ ३७ ॥ भगवाच् पुनराव्रज्यमथुराम्लेच्छेवोष्ठाम् ॥ हत्वा
म्लेच्छषलंसर्वतद्भ्रनान्यच्छिनद्बलात् ॥ ३८ ॥ अथराजाजरासंधोयुद्धमभ्युदितःपुनः ॥ आहूयमागधाक्वित्रान्मुहूर्तदिशकारिणः ॥ ३९ ॥
प्राहेदंवासुदेवास्वर्जित्वाथबागतोब्रह्म ॥ सर्वान्संपूजयिष्यामिसदाशुभ्मत्पदाश्रये ॥ ४० ॥ कारागारेषुयावद्वैस्थिताभवतभोद्विजाः ॥

पराजितोहंवायुष्मान् हनिष्यामि न संशयः ॥ ४१ ॥ एवमुक्त्वा द्विजात्राजरासंधो महाबलः ॥ आजगामाशुमथुरात्रयोर्विशत्यनीकपः ॥
 ४२ ॥ ब्रह्मवाक्यमृतङ्कटैस्वप्रतिज्ञां विहाय च ॥ मनुष्यचेष्टामापन्नौ स्वपुराद्भ्रतभीतवत् ॥ ४३ ॥ रामकृष्णौ परौ देवौ पद्भ्यां दुद्रुवतु दु-
 तं ॥ पलयमानौ तौ वीक्ष्य मागधः ग्रहसन्भृशम् ॥ ४४ ॥ अन्वधापदथानीकैर्ब्रह्मवाक्यमनुस्मरन् ॥ दक्षिणाशां गता विथं प्रवर्षणगिरिहरी ॥
 ४५ ॥ यस्मिन्निलिनौ ज्ञात्वा तावेधोभिस्तंददाहह ॥ भस्मीभूतेनेजेते दह्यमानतटाद्गिरिः ॥ ४६ ॥ दशैकयेजेनेतुंगात्समुत्पत्यसुर-
 श्वरौ ॥ अलक्ष्यमाणविरिद्धैरकायानिपततुः ॥ ४७ ॥ सोऽपि दग्धौ च तौ मत्स्वामागधेद्रो महाबलः ॥ मागधान्प्रययौ वीरो वा द्यन्जय-
 दुंदुभीन् ॥ ४८ ॥ ब्राह्मणान्पूजयामास भक्त्या परमयानृप ॥ यस्य विप्रः सहायोस्ति कुतस्तस्य पराजयः ॥ ४९ ॥ ॥ इति श्रीमद्भृगा-
 चर्यसंहितायां श्रीद्धारकाखंडिनारदबहुलाश्वसंवादेद्धारकावासकरणम् ॥ ४९ ॥ ॥ इति श्रीमद्भृगा-
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्थं मया ते कथितं द्वारकावासकरणम् ॥ विवाहादिकथाः सर्वावदिष्यामि परेशयोः ॥ १ ॥ पूर्वश्रीबले देवस्य विवाहं शू-
 णुमथिल ॥ सर्वपापहरं पुण्यमायुर्वर्धनमुत्तमम् ॥ २ ॥ आनर्तो नाम राजा भूत्सूर्यवंशे महामनाः ॥ यन्नाम्नानतदेशः स्यात्समुद्रे भीमनादि-
 नि ॥ ३ ॥ रैवतो नाम तत्पुत्रश्चक्रवर्ती गुणाकरः ॥ राज्यं च कारसपुरी विनिर्मयकुशस्थलीम् ॥ ४ ॥ तस्य पुत्रशतं चासीद्विर्वर्तनामकन्यका ॥
 सर्वोत्तमचिरं जीवंसुंदरमिच्छती ॥ ५ ॥ एकदारथमास्थाय हेमरत्नविभूषितम् ॥ आरोप्य स्वांदुहितरं रैवतः पर्यटन्भुवम् ॥ ६ ॥ प्राप्तो यो-
 गबलेनापि ब्रह्मलोकं शुभावाहम् ॥ कन्यावरं परिप्रभुं ब्रह्माणं प्रणमामह ॥ ७ ॥ गांयत्यां पूर्वाचि स्यात्च स्थितो लब्धक्षणः क्षणम् ॥ ८ ॥ एकचित्तं वि-
 धिज्ञात्वा स्वाभिप्रायं न्यवेदयत् ॥ ९ ॥ रैवत उवाच ॥ १० ॥ परः पुराणे जगदंशुभूः पूर्णः परात्मा परमेश्वरोसि ॥ स्थितः सदा धामनि पा-
 रमेष्ठ्ये सृजस्य लंपासि च हिंसासीद ॥ ११ ॥ वेदासुखं वर्धस्त्वैव पृष्ठं ह्यधर्मश्च मनुर्मनीषा ॥ अंगानि देवा असुराश्च पादाः सर्वा मृतिर्देवतदुस्तय-
 स्यात् ॥ १२ ॥ करोषि हस्तामलकं च विधेनेतुं प्रभुः सारथिवद्गणेषु ॥ एकस्त्वमेकं च विधाय जालं प्रसिष्यसे सर्वमिवोणनाभिः ॥ १३ ॥ मद्दे-
 द्वाधिष्यंतं वषड्यमस्ति किं सावभौमं किमु योगसिद्धिः ॥ यः पारमेष्ठ्यं च सदस्थितोऽसि तस्मै नो नंत गुणाय भूमे ॥ १४ ॥ भवात्स्वयं पूजं ग

तर्थापतामहाविधेसुरज्येष्ठइतिप्रभावतां ॥ अस्यावसर्वगुणचिरायुष्वदाशुमादिव्यमशेषदर्शनः ॥ १३ ॥ नारदउवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा
 ततोब्रह्मास्वयंभूःसर्वदर्शनः ॥ रैवतंप्राहराजानंप्रहसन्नप्रविमैथिल ॥१४ ॥ ॥ श्रीब्रह्मोवाच ॥ अत्रक्षणेनहेराजन्भुविकालोमहाबली ॥ त्व
 रंयतीतस्त्रिनवचतुर्गुणविकल्पितः ॥ १५ ॥ नसंतिमत्यलोकेत्स्वत्पुत्राःपौत्राःसर्वाधवाः ॥ तत्पुत्रपौत्रनमृणंगोत्राणिचनशृण्वहे ॥१६ ॥ त
 द्ब्रूच्छसर्वमुख्यायनरत्नायशाश्वते ॥ कन्यारत्नमिंद्राजन्बलदेवायदेहिभोः ॥१७ ॥ परिपूर्णतमासाक्षाद्दोलोकाधिपतीप्रभू ॥ भुवोभारावता
 रायावतीणैवलकेशवौ ॥ १८ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतीवसुदेवात्मजौहरी ॥ द्वारकायाविराजेतेयदुभिर्भक्तवत्सलै ॥१९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥
 अथश्रुत्वाविधिंनत्वारैवतोनुपसत्तमः ॥ आययौद्वारकांभूयःसमृद्धांतोसमृद्धिभिः ॥२० ॥ पारिभेद्रेथदत्त्वाविश्वकर्मविनिर्मितम् ॥ सहस्रहयसं
 युक्तंदिव्ययोजनविस्तृतम् ॥ २१ ॥ दिव्यांबराणिरत्नानिब्रह्मदत्तानिमैथिल ॥ दुत्वायैतपस्तंतुंबदयस्त्रियंशुभावहम् ॥२२ ॥ तदामहो
 त्सवश्चासीद्यदुपुर्यागृहेगृहे ॥ संकर्षणोथभगवान्रेवत्याविराजह ॥ २३ ॥ बलदेवविवाहस्यकथांयः शृणुयान्नरः ॥ सर्वपापविनिमुक्तः प
 रासिद्धिमवाप्नुयात् ॥ २४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे बलदेवविवाहोत्सवोनामतृतीयोऽध्यायः ३ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथ श्रीकृष्णदेवस्यविवाहंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहंपुण्यंचतुर्गफलप्रदम् ॥ १ ॥ भीष्मकोनामराजाभूद्विद
 भेषुप्रतापवान् ॥ कुण्डिनाधिपतिःश्रीमान्सर्वधर्मविदांबरः ॥ २ ॥ रुक्मिणीतत्सुताजाताश्रियोमात्रातिसुन्दरी ॥ कोटिचन्द्रप्रतीकाशा
 गुणभूषणभूषिता ॥ ३ ॥ एकदांतःपुरेसावैमन्सुखाच्छ्रीहेरुणान् ॥ परिपूर्णतमंतवैसामेनेसदृशंपतिम् ॥ ४ ॥ तद्रूपंसगुणंश्रुत्वामन्सुखा
 त्प्रीतिवर्द्धनात् ॥ सदृशीश्रीहरिस्तावैसमुद्गोडुंमनोदधे ॥ ५ ॥ कृष्णभावविदारान्नासर्वधर्मविदाभृशम् ॥ भीष्मकेणैवकृष्णायदातुंतांनि
 श्रयःकृतः ॥ ६ ॥ युवराजस्ततोरुक्मतींतिवार्य्यप्रयत्नतः ॥ कृष्णशत्रुमहविरंशिंशुपालममन्यत ॥ ७ ॥ ततःखिन्नमनाभैष्पीश्रीकृष्णा
 यमहात्मने ॥ दूतंस्वप्रेषयामासब्राह्मणमिथिलेश्वर ॥ ८ ॥ सद्भारकांगतो दिव्यांश्रीकृष्णेनप्रपूजितः ॥ युक्तवांस्तत्रचासीनोविश्रान्तोमं
 दिरंरहरेः ॥९ ॥ अपृच्छत्कुशलंसर्वश्रीकृष्णायमहात्मने ॥ ब्राह्मणस्तदनुज्ञातस्तस्मैसर्वमवर्णयत् ॥१० ॥ स्वस्तिश्रीकारपंचाढ्येनित्यान

न्दमहोदधौ ॥ श्रीमद्विद्ययुगैः पूर्णैः कोटिशो नतयोमम ॥ १ ॥ अमत्रास्तु च तत्रास्तु तत्स्वत्पत्रमागतम् ॥ नारदोक्तेन वचसा ज्ञातो सि प्रकृतेः
 परः ॥ १२ ॥ सर्वजानासि सर्वज्ञस्तथा वक्ष्ये वचो रहः ॥ वीरभागन्तु मां विद्वित्वं गृहाण महामते ॥ १३ ॥ माचैत्र्यः प्रतिगृहीयाद्यथासि हलिं मृगः ॥
 कथं त्वा सुद्वेहेदुर्गैः स्थितामिति च तच्छृणु ॥ १४ ॥ पूर्वैद्युः कुले देव्यास्तु यात्रास्ति ग्रामतो विहः ॥ आगमिष्याम्यहं यत्र तप्तमां त्वंगृहाण भोः ॥ १५ ॥
 श्रीनारद उवाच ॥ ॥ रुक्मिण्यास्तमभिप्रायं श्रुत्वा ब्राह्मणभाषितम् ॥ रथः संयुज्यतामाशुदारुकरभ्राह्मणदः ॥ १६ ॥ पश्चिमायां तप्रा
 रात्रौ विक्रुण्ठप्रभवं परम् ॥ किं किणीजालसंयुक्तं हेमरत्नखचितप्रभम् ॥ १७ ॥ सदश्वैः शैव्यसुग्रीवमेघपुष्पबलाहकैः ॥ नियोजितैर्दारुकेण च
 श्वलैश्चारुचामरैः ॥ १८ ॥ युक्तं महारथं दिव्यं सहस्रादित्यवचसम् ॥ आरुह्य सारथेः पुष्टधृत्वा श्रीपादपंकजम् ॥ १९ ॥ स्वहस्तेन द्विजंतस्मि
 न्समारोप्य रमापतिः ॥ विदर्भान्प्रययौ राजन् श्रीकृष्णो भगवान्हरिः ॥ २० ॥ कृष्णं चैकं गंतं हतैकन्यां तु नृपमण्डलात् ॥ कलिप्रशंक्रितो रा
 मः श्रुत्वा भ्रातृसहायकृत् ॥ २१ ॥ नीत्वा युद्धबलं सर्वसमर्थबलवाहनम् ॥ विपक्षीयापान् जेतुं बलः पश्चाद्ययौ त्वरम् ॥ २२ ॥ कुण्डिनोपवनं
 प्रातःसद्विजः स रथो हरिः ॥ सन्स्थौ तितिणी वृक्षे आस्तीर्या श्वपरिच्छदम् ॥ २३ ॥ दूरात्संदृश्यते तस्मात्कुण्डिनं तु पुरम्परम् ॥ दीर्घदुर्गस
 मायुक्तं सस्योजनवर्तुलम् ॥ २४ ॥ दुर्लभ्या दुर्गमायत्र परिखाजलपूरिता ॥ धनुःशतं विस्तृतास्ति चातुर्मास्यनदीवसा ॥ २५ ॥ पश्चाद्द्व
 स्तमानेन दुर्गभित्तिस्तथोर्ध्वगा ॥ यत्र म्याणि हर्म्याणि स्फुरद्वे मशिखानि च ॥ २६ ॥ हेमकुंभध्वजसूज्जंतोलकानि विरोजिरे ॥ पारावताय
 गुराश्वयत्रतत्रपतंति च ॥ २७ ॥ शिशुपालाय स्वां कन्यां दास्यन् राजतुभीष्मकः ॥ चक्रैविवहसंभारसञ्चरं त्नमण्डपे ॥ २८ ॥ गीतमङ्गल
 संयुक्ते नारीभिर्भवनोत्तमे ॥ रराजरुक्मिणीराजन् सिद्धिभिर्भूयथाभुवि ॥ २९ ॥ अथ विद्वद्विजाभैर्षीसुस्नातारं क्तवाससम् ॥ चक्रुर्मंत्रस्त
 थारक्षांबध्वाशांतिविधाय च ॥ ३० ॥ हेमानां भारलक्षश्चमुक्तानां द्विगुणं तथा ॥ सहस्रभारं वस्त्राणां धेनूनामर्चुदानि पदा ॥ ३१ ॥ गजायुतरं यान्श्च
 दशलक्षं मनोहरम् ॥ दशकोटिहयानां च गुडादितिलपर्वतात् ॥ ३२ ॥ सहस्रस्वर्णपात्राणां भूषणानां तथा युतम् ॥ विप्रैः प्रददौ राजा श्रीष्म
 कोत्तिमहामनाः ॥ ३३ ॥ तथा वैदमधोपस्य शिशुपालाय वैद्विजाः ॥ चक्रुः शांतिं परांपूर्वैरक्षाबन्धनरूपिणीम् ॥ ३४ ॥ ब्राह्मणैर्भङ्गलस्रांतं

पीतकञ्चुकशोभितम् ॥ मुकुटोपरिविभ्राजत्पुष्पमौलिधरशुभम् ॥ ३५ ॥ हारकङ्कणकेयूरशिखामणिविभूषितम् ॥ मङ्गलैर्गीतवादित्रैर्ग
 न्धाक्षतविचर्चितम् ॥ ३६ ॥ आचारलजैःसुवरशंशुशुपालविधायच ॥ आरोप्यकरणप्रोच्चंदमघोषोविनिर्ययौ ॥ ३७ ॥ जरासन्धेनशाल्वे
 नदंतवक्रेणधीमता ॥ विद्वरथेनपौड्रेणपाण्डिणश्राहेणमथिल ॥ ३८ ॥ विकर्षन्महतीसेनादमघोषोमहाबलः ॥ दुन्दुभीन्नादयन्दीर्घानयायौ
 कुण्डिनंपुरम् ॥ ३९ ॥ मन्मुखाद्यदुदेवस्यश्रुत्वोद्योगंनृपाःपरे ॥ सहस्रशःसमाजगमुःशिशुपालसहायिनः ॥ ४० ॥ भीष्मकोद्व्यग्रतो गत्वा
 सम्पूज्यविधिवन्नृपम् ॥ काश्मीरकम्बलैर्दिव्यारुणैःसामुद्रसम्भवैः ॥ ४१ ॥ मण्डितेषुचसवेषुमुक्तादामविलम्बिषु ॥ सौर्गधिकैःपुष्परसैरा
 द्रेषुशिविरेषुच ॥ ४२ ॥ वाराङ्गनानृत्यलसन्मृदंगेषुध्वनस्तुच ॥ निवेशयामासनृपैर्विदुर्भाषिपतिर्महाच ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीमद्भृगो
 चर्यसंहितायां श्रीद्धारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेकुण्डिनपुरयानंनमचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४४ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ ध्यायन्तीकृष्णपादाब्जंभैष्मीकमललेचना ॥ मोघंवामनुतेवातीमेघश्याममचितयत् ॥ १ ॥ ॥ रुक्मिण्युवाच ॥
 ॥ अहोत्रियामातरितोविवाहोममेवनागच्छतिकृष्णचन्द्रः ॥ नवेद्विक्रिकारणमत्रघातर्नावर्ततेऽद्यापिचभूमिदेवः ॥ २ ॥ यदूतमोदगवरोम
 भैषदृष्ट्वर्हिकिचिन्कलुषंविधातः ॥ कृतोद्यमोन्नू नमतीवहस्तश्राहेनचागच्छतिकिकरोमि ॥ ३ ॥ हृदुर्भगायाश्चनमेविधातनसानुकूलःकि
 लचन्द्रमौलिः ॥ नचैकदंतोविमुखाचगौरोगोहिविप्राश्चनसानुकूलः ॥ ४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंविचितयतीसामैष्मिगेहाह
 भूमिषु ॥ परिभ्रमंतीश्रीकृष्णंपश्यंतीगृहशेखरात् ॥ ५ ॥ तद्वैतस्यावामांगंमस्तुत्प्रतिभाषणम् ॥ तेनप्रसन्नाश्रीभैष्मीकालज्ञासर्वमंग
 ला ॥ ६ ॥ कृष्णप्रणोदितोविप्रःसद्यश्चागतवस्तदा ॥ श्रीकृष्णगमनंतस्यैशनैः सर्वशंसह ॥ ७ ॥ ततःप्रसन्नाश्रीभैष्मीतदंद्ध्योःप्रणिप
 त्यसा ॥ प्राहत्सद्भृशतोविप्रनयास्यामिवचोमम ॥ ८ ॥ श्रुत्वागतौरामकृष्णौविवाहप्रक्षणेत्सुकौ ॥ भीष्मकोनिर्गतोनेतुंब्राह्मणस्तत्र
 भाववित् ॥ ९ ॥ भृशंसंगलपात्रेषुगंधाक्षतयुतेषुच ॥ वासोरत्नचयंधृत्वागीतवादित्रमंगलैः ॥ १० ॥ कोटिशोमधुपर्काणकुंभव्यूहाविधाय
 च ॥ पूजयित्वाथविधिवद्भ्रामकृष्णौपरेऽधरो ॥ अहोचारमैनदत्तेयमितिलिन्नमनाःपरम् ॥ ११ ॥ आनंदनवनेस्थाप्यनत्वास्वगृहमायौ ॥

॥ १२ ॥ श्रुत्वागतंश्रीवसुदेवनंदनंत्रैलोक्यलावण्यनिधिंपरेश्वरं ॥ आगत्यनेत्रांजलिभिःपुरौकसंगुःपरतंन्मुखपंकजामृतम् ॥ १३ ॥
 अस्यैवभार्याभविटुहिरुक्मिणीयोग्यास्तिनान्येऽस्त्यवदन्पुरौकसः ॥ दत्त्वास्वपुण्यानिविवाहहेतवेश्रीकृष्णलावण्यकलानिवंधका ॥ १४ ॥
 कदापिसाक्षाच्छुश्रुत्स्यमंदिरसंप्रागतंचैवमहोवयंजनाः ॥ द्रक्ष्यामआराट्कृतकृत्यतांतदाजनेमलोकैबहुजोवितेनकं ॥ १५ ॥ वदत्सुलो
 केषुचभीष्मकन्यकाद्रिकन्यकापूजनहेतवेनृप ॥ अंतःपुरात्सर्वसखीसमन्विताविनिर्यौकृष्णगृहीतमानसा ॥ १६ ॥ भेरीमुदंगैर्वहुदुडुभि
 स्वनैःसुगायकैर्वैद्विजनेश्वमागैः ॥ वारांगनानृत्यमनोज्ञमवैर्जेत्यभून्मंगलशब्दउच्चकैः ॥ १७ ॥ कोटोदुर्विबद्धुतिमादधानांबालाकंता
 टंकधर्याश्रिताम् ॥ सितातपत्रव्यजनैःस्फुरद्भिःसुचामरैःपार्श्वगणःसिपेवे ॥ १८ ॥ कोशाद्दिनिष्कृष्यसितासिलक्षपदातयोवीरजना
 इतस्ततः ॥ तथाश्वगवैरथिनोगजस्थिताःसमुद्यतास्त्राजुगुणुर्विदूरतः ॥ १९ ॥ देवीमठंप्राप्यसुचत्वरेस्थिताशांताशुचिधौतकरांघ्रिपंक
 जा ॥ गत्वासमीपंयतवाक्कृतांजलिभैजेभवानिभवभीतिहारिणीम् ॥ २० ॥ दुर्गेस्वसंतानयुतेशिवशुभेनमामिभुभ्यंसततंभवानिते ॥ भूया
 त्पतिर्भगवाच्परेश्वरःश्रीकृष्णचन्द्रःप्रकृतेःपरःस्वयम् ॥ २१ ॥ एवंशुभेमावदकृष्णनामचैदंसमुद्दिश्यवरंगुहाण ॥ इत्थंवदंतीपुसखीपु
 भैष्मीभूयोभवानीभवनेजगाद् ॥ २२ ॥ अजानतीयंतवचांबालातथावदंतीपुसखीपुभैष्मी ॥ गंधाक्षतैर्धूपविभूषणाद्यैःस्रष्ट्माल्यदी
 पावलिभोगवस्त्रैः ॥ २३ ॥ अपूतंबूलफलेक्षुभिश्चमेभवानीपरयाचभक्त्या ॥ नत्वाथतावाचदुष्पुष्याःसंपूज्यसौभाग्यवतीननाम् ॥ २४ ॥
 सर्वाःस्त्रियस्ताःप्रदुर्वराणि सुमंगलाशीर्वचनानितस्यै ॥ रूपंसदतिशतरूपयासमंशालंसदाशैलसुतासमंप्रभौ ॥ २५ ॥ शुश्रूषणंभर्तुररुं
 धतीसमंक्षमाद्भिभूयाज्जनकात्मजासमा ॥ २६ ॥ सौभाग्यमेवंतवदक्षिणासमंभूवैभवंभीष्मसुतेशचीसमम् ॥ सरस्वतीतेचसरस्वस्वतीसमा
 भक्तिःपतौस्यच्चसतांहरीयथा ॥ २७ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गांसंश्रीद्वा० नारदबहुलाश्वसंवादे रुक्मिणीनिर्गमनंनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंविप्रवधूनांसदाशीभिरभिर्नंदिता ॥ देवीपुनर्विप्रवधूःप्रणनामसुदुहुः ॥ १ ॥ त्यक्तमौनव्रतमैष्मीगिरिजागृहत
 स्ततः ॥ सहालिभिःसखीभिश्चक्रामशनैःशनैः ॥ २ ॥ कोटिचंद्रप्रतीकाशांभैष्मीकमललोचनाम् ॥ अकस्माद्दृशुर्वीरसुनिधिनिध

नायथा ॥३॥ अथारूढाश्चरिणोगजिनश्चपदातयः॥ समागतारक्षितास्तेमुमुहुर्वीक्ष्यरुक्मिर्णा ॥ ४ ॥ तदपांगस्मितस्तीक्ष्णवर्णःकान्तः
 नुश्रूयतः ॥ उज्झितास्त्रानिपेतुःकावीदृताःसैन्यकास्तदा ॥५॥ रथेनवायुवेगेनपटागजीरगादिना ॥ नैश्रेयसंभरैरभ्युतिनातिपत्तानिभ ॥
 ॥६॥ शीघ्रंस्वसैन्यसंघट्टात्तत्सैन्यंसाविदारयन् ॥ वायुर्यथापद्मन्नवंहरिर्दरुकरुसराधिः ॥ ७ ॥ स्त्रीकंदवकभेस्थामुपश्यतः॥ द्विपतंभ्रुः ॥ ४
 मारोप्यरथभैर्म्भीताक्ष्युत्रःसुधामिव ॥ ८ ॥ देवानांपश्यन्ताराजन्राजकन्यांजहारह ॥ द्वयंशस्त्रोत्तमंशार्ङ्गधनुष्टकारयन्मुहुः ॥ ९ ॥
 ततोवेगेनमहतास्वसैन्यंचागतेहरौ ॥ देवंदुंदुभयोनदुयंदुंदुंभयस्तदा ॥ १० ॥ सिद्धाश्चसिद्धकन्याश्चश्रीकृष्णस्यरथोपरि ॥ सुनिर्भामु
 षुर्देवाःपुष्पैर्नदनसंभवैः ॥११॥ ततोययौजयारौवैः शनैरामयुतोहरिः ॥ शृगालसंघमध्याञ्चक्रेसरीभागहृद्यथा ॥१२ ॥ तदाक्रोलाःलेजा
 तेरुक्मिणीहरणेसति ॥ बभूवक्षकाणांचशस्त्राशस्त्रिपरस्परम् ॥ १३ ॥ जरासंधवशाः सर्वमानिनोनृपसत्तमाः ॥ नसेहिरैस्वाभिशर्पंरंजा
 तंयशःक्षयम् ॥ १४ ॥ अहोधिगस्मास्तुयशोहंतगौपैश्चघन्विनाम् ॥ शृगालैर्वसिहानामतःकिंस्यात्पराजयः ॥ १५ ॥ एवमुक्ताःक्रोधप
 राजगृहुःशस्त्रसंहतिम् ॥ विमृज्यक्रीडनक्षीदीन्द्रंशिताः सैन्यसंयुताः ॥ १६ ॥ अशौहिणीद्वयेनापिपौण्ड्रकःक्रोधपूरितः ॥ अशौ
 हिणीत्रयेणापिमहावीरोविदूरथः ॥ १७ ॥ अशौहिणीपंचयुतोदन्तवक्रोतिदारुणः ॥ अशौहिणीत्रयेणाशुशाल्वोरारजपुरेश्वरः ॥ १८ ॥
 अशौहिणीभिर्देवशभिर्जारासन्धोमहाबलः ॥ आययौसमुखेयोद्धुंयादवानांमहात्मनाम् ॥ १९ ॥ अन्येपिचैवपक्षीयायोद्धुंश्रीकृष्णसंयुखे ॥
 धनुष्टंकारयन्तस्तेसमाजग्मुःसहस्रशः ॥ २० ॥ प्रलयीब्धिसंसंयंमालेकिययदूत्तमाः ॥ तर्तुमाजगुरारोत्तेकृष्णकैवर्त्तपोतकाः ॥ २१ ॥
 बभूवतुमुलंयुद्धमद्दुंतरामेहर्षणम् ॥ सैन्ययोश्चस्वपरयोद्वेवदानवयोयथा ॥ २२ ॥ रथिनेरथिभिस्तत्रपत्तिभिःसहपत्तयः ॥ गजगजैर्दु
 युधिरैतुरगाश्चतुरङ्गमैः ॥ २३ ॥ शस्त्रांधकारेसंजातेरुक्मिर्णाभियविब्हलाम् ॥ विलोक्यभगवान्देवोभामैष्टत्यभयददौ ॥ २४ ॥ वलुदे
 वानुजोवीरोगदोधुन्मन्महद्भुतः ॥ विवेशशशुंसंघट्टंवनवह्निरिवसुः ॥२५॥ गदबाणविभिन्नांगारथिनश्छिन्नकंचुकाः ॥ हताभ्याहारप्राथ
 निपेतुर्भूमिमण्डले ॥ २६ ॥ पदातयश्छिन्नपदागदबाणगतव्यथाः ॥ निपेतुर्भूतलराजन्वृक्षावातहवताइव ॥२७ ॥ अथारूढाःक्रेपिणी

रागद्वारैर्विदारिताः ॥ पेरूराणां गणेशाश्चाबृहतीफलवन्नृप ॥ २८ ॥ गदबाणैर्भिन्नकुम्भामध्यधेविदारिताः ॥ विरेजुःपतिताभूमौकृष्णाम्बु
 शकलह्र ॥ २९ ॥ ततःपलयितं सैन्यदंष्ट्राशाल्वो महाबलः ॥ गदन्तताडगदयागदायुद्धविशारदः ॥ ३० ॥ गदाविद्धगदोधन्वीगदायु
 द्धप्रभाषवित् ॥ धनुर्द्वन्दुसन्त्यज्यतत्कालमनसात्वरम् ॥ ३१ ॥ पराव्यथांगतोयुद्धेपतितोपिसस्युत्थितः ॥ तदाग्रजेनयादत्तांगदांगुण
 दोयहीत् ॥ ३२ ॥ लक्षभारमयीगुर्वीदृढाकौमोदकीयथा ॥ तयागदहन्च्छाल्ववज्रेणद्रोयथागिरिम् ॥ ३३ ॥ गदाप्रहारमथितेशाल्वे
 निपतितेभुवि ॥ पौडूकोथजरासन्धोदन्तवक्रोविदूरथः ॥ ३४ ॥ चत्वारआयस्युत्तत्रगदोपरिरूपान्विताः ॥ पौडूकोपिमहावीरोगदस्त्ररथ
 गन्धजम् ॥ ३५ ॥ चिच्छेददृशभिर्बाणैःकुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥ दन्तवक्रस्तुगदयागदस्यापिरथंशुभम् ॥ दूर्णयामासराजेद्रुदुर्दंभ
 सुमृष्टम् ॥ ३६ ॥ तथाश्वाञ्चजरासन्धःसारथिश्चिविदूरथः ॥ पातयामासभूपृष्टशिशैर्बाणैर्वेदहराद् ॥ ३७ ॥ ततोमुसलमादायबल
 देवस्त्वरत्नली ॥ विकरालेमुखेभीमिदन्तवक्रप्रताडयत् ॥ ३८ ॥ ततोमुसलघोतेनदन्तवक्रस्यमध्यतः ॥ मुखेवक्रोपियोदन्तःसतुभूमाप
 पातह ॥ ३९ ॥ तदाहसतिदित्यारौरुकिमणीसहितेहरौ ॥ पौडूकश्चजरासन्धं तथादुष्टुविदूरथम् ॥ ४० ॥ जघानमुशलेनाशुबलदयाकरा
 न्वितः ॥ त्रयोपिपतितायुद्धेऽमूर्च्छिताक्षाःक्षताप्लुताः ॥ ४१ ॥ सेनांसमागतांसर्वासमाकृष्यहलनै ॥ मुसलेनाहनत्कुद्धोबलदेवोप्रहरावः
 ॥ ४२ ॥ दशयोजनपर्यन्तरेथेभाश्चपदातयः ॥ पेपिताशूर्णिताभूमौशयानाधरणीङ्गताः ॥ ४३ ॥ जरासन्धादयःसर्वमृत्युशेषानृपाःपर ॥
 पलायिताश्चैधमेत्यप्रोचुर्नष्टोत्सवंभृशम् ॥ ४४ ॥ भोभोपुरुपशादूढदौर्भिनस्यमिदंत्यज ॥ किमेकेनविवाहेनभवितातेशतंभुवि ॥ ४५ ॥
 अथैवद्वारकांगत्वाबद्धारामंसमाधवम् ॥ अयादर्वीकरिष्यामःपृथ्वीसागरमेखलाम् ॥ ४६ ॥ एवंसंबोधितोमित्रैश्चद्योगाच्चन्द्रकापुरम् ॥
 ययुःस्वंपुरंसर्वहतशेषानृपास्ततः ॥ ४७ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवत्सं० श्रीद्वा० रुक्मिणीहरणेशुत्वविजयोनामपष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ रुक्मिण्याहरणंश्रुत्वामित्राणांचपराभवं ॥ प्रतिज्ञामकरोद्रुक्मीशृण्वतांसर्वभुजां ॥ १ ॥ अहत्वासभंरुक्मिण्या
 प्रत्यूद्यचरुकिमर्णो ॥ कुण्डिनंनप्रवेश्यामिसत्यमेतद्रुक्मीमिवः ॥ २ ॥ इत्युक्त्वाकवचंदिव्यघनमर्दुदनिर्मितम् ॥ शिरस्त्राणंसिंधुजंचसंभ्राम्य

होद्वटः ॥३॥सौवीरस्यधनुःशालिलाटजं चेषुधिद्वयम् ॥ आदायखलेच्छेदशस्यखड्गचर्मचकौटजम् ॥४॥ पेशरस्यमहाशक्तिगुर्जरघाटभावांग
 दां ॥ परिधं वंगजधृतवाहस्तत्राणंचकौकणम् ॥ ५ ॥ बद्धगोधांगुलित्राणःकिरीटीरत्नकुंडलः ॥ रुक्मांगदुस्तदारुक्मोयुद्धकृतुमनोदधौ ॥६॥
 ॥ जैत्रथंसमारुह्यचंचलाश्विनियोजितम् ॥ पृष्ठतोऽवगमत्कृष्णकपर्षपक्षौहिणीद्वयम् ॥ ७ ॥ पुनःसमागतादृङ्गासेनाराममहाबलः ॥ तथापु
 योधसमोरयदुसेनासमन्वितः ॥ ८ ॥ तिष्ठतिष्ठेतिद्वेशविमृजन्परुषंचः ॥ संप्राप्तोतिरथंरुक्मीधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ९ ॥ त्वरंमुंचस्वसारंमय
 दिजीवितुमिच्छसि ॥ नचेत्वांसबलंसद्योनयामियमसादनम् ॥ १० ॥ ययातिशापसंप्रष्टोगोपालोच्छिष्टभुग्भवान् ॥ जरासंधभयाद्भीतो
 यवनत्रात्पलायितः ॥ ११ ॥ इत्युक्तेषुधितःकृष्यबाणंचपेनिधायसः ॥ नियम्यकर्णयंतंनिचखानहरेर्हृदि ॥ १२ ॥ संताडितोपिभगवा
 न्धनुर्ज्यातस्यनादिनीं ॥ चिच्छेदस्रायेकनाशुगरुडःपन्नर्गीयथा ॥ १३ ॥ निधायश्रीशंकोदंडंशैजिनीस्वर्णभूषितां ॥ रुक्मीतुदशभिर्बो
 जैःसंजघानहृरिणे ॥ १४ ॥ हरिरेकेनबाणेनशैजिनीसहितंधनुः ॥ चिच्छेदरुक्मिणःसद्योज्ञानेनेवागुणामयम् ॥ १५ ॥ छिन्नधन्वाथैव
 दर्भोमहाशक्तिस्फुरत्प्रभाम् ॥ प्राहरद्धरयेशक्तिंविज्ञानाययथासुनिः ॥ १६ ॥ कृष्णोमोषेनबाणेनमध्यतस्ताद्विधाकरोत् ॥ रुक्मीपुनःश
 तैर्बाणैःसंतताडमृधेरिम् ॥ १७ ॥ तताडगदयतंविगदाधारीगदाग्रजः ॥ द्विधाभूतामहाशक्तीरुक्मेभूतंजघानह ॥ १८ ॥ कौमोदकी
 गदागुर्वीपततीवेगधारिणी ॥ तद्ग्रथंभूर्णयामाससाश्वशैलंयथापविः ॥ १९ ॥ प्राहरद्धरयेसोपिगदांस्वाभीष्मकात्मजः ॥ चक्रेणचूर्णयामासभ
 गवानपितांपुनः ॥ २० ॥ परिधं वंगजनीत्वारुक्मीरुक्मांगदोबली ॥ जघानश्रीहरिंस्कंधेजर्जघनवन्मृधे ॥ २१ ॥ संताडितोपिभगवान्
 मालाहतइवाद्भिः ॥ तैवपरिधेणापिसंजघानरंगाणो ॥ २२ ॥ परिधाभिहतोरुक्मीकिंचिद्भयाकुलमानसः ॥ भर्त्सयन्माधवंह्याजौजग्राहख
 ड्गचर्मणी ॥ २३ ॥ तत्खड्गचर्मणोच्छित्वास्वखड्गप्राहरद्धरिः ॥ खड्गत्रेणशिरस्त्राणंकंबुकंचिच्छेदमहत् ॥ २४ ॥ हस्तत्राणेपियुगपेदुते
 छिन्नीकृतेमृधे ॥ खड्गमुष्टिकरंदृङ्गारुक्मिणंसमुपस्थितं ॥ २५ ॥ गृहीत्वाभुजदंडाभ्यांपातयित्वामहीतले ॥ तस्योपरिहरिःस्थित्वायथासिं
 होमृगोपरि ॥ शितधारंनंदकाल्थ्यखड्गजग्राहरोषतः ॥ २६ ॥ दृङ्गाभ्रातृवधेषुक्तंरुक्मिणीभयविह्वला ॥ पतित्वापादयोर्भर्त्सुंरुवाचकरुणं

सती ॥२७॥ श्रीरुक्मिण्युवाच ॥ अनंतदेशजगन्निवासयोगेश्वराचित्यजगत्पतेत्वम् ॥ हंतुंयोग्यःकरुणासमुद्रमद्भारंशालमुजं
हामुजम् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ परित्रासैर्विलपतीदुःखशुष्यमुखीप्रिया ॥ रुद्रकंठांसतीवीक्ष्यन्यवर्ततहरिःस्वयम् ॥ २९ ॥
॥ बद्धतंकाटिबंधेनखड्गेनशितधारिणा ॥ वपनंइमश्रुकेशानांचकारार्द्धमुखेहरिः ॥ ३० ॥ अक्षौहिणीद्वयजित्वारामःप्राप्तःससैनिकः ॥ ब
द्धंविहृपिण्दीनंरुक्मिणंतुददर्शह ॥ ३१ ॥ विमुच्यबद्धंसदयःप्राहनिर्भत्सयन्हरिं ॥ असात्विदंत्वयाकृष्णकृतंलोकजुगुप्सितम् ॥ ३२ ॥
हास्यवैशालिमद्राणजहैचैतादृशंभवेत् ॥ यस्याःसहोदरेमुख्येविहृपेचत्वयाकृते ॥ ३३ ॥ किंवदिष्यतिसापित्वांभ्रातृवैहृव्यंचित
या ॥ माशोकंकुरुकरुल्याणिस्वस्थाभवशुचिस्मिते ॥ ३४ ॥ आर्यपुत्रमहाबुद्धेमाशोकंकुरुदुर्भनाः ॥ सर्वकालकृतंमन्येप्रियमप्रियमेववा ३५ ॥
वायोर्धनवलिरिवशेयस्याखिलंजगत ॥ तं कालमीश्वरंविद्धिविष्णुकलयतां प्रभुं ॥ ३६ ॥ अहंममतिभावो यंजगतेबंधकारण ॥ ताभ्यांविरहि
तोभावोमोक्षएव न संशयः ॥ ३७ ॥ सुखदुःखप्रदो नान्यः पुरुषस्यात्मविभ्रमः ॥ मित्रोदासीनरिपवः संसारतमसाकृताः ॥ ३८ ॥ एवंरामेणेदेवेन
बोधितोभीष्मकात्मजः ॥ वैमनस्यंपरित्यज्यरुक्मिणींचययौमुदम् ॥ ३९ ॥ रुक्मीतुताभ्यामुत्सृष्टोवितथात्वमनोरथः ॥ स्मरन्विरूप
करणंतपसेसमनोदधत् ॥ ४० ॥ वारितोमंत्रिमुख्यैश्चकुण्डिनंगतःपुनः ॥ चक्रभोजकंटनामनिवासायपुरम्परम् ॥ ४१ ॥ रुक्मिण्यास
द्दगोविन्दःस रामोयदुर्भिवृत् ॥ द्वारकाम्रययौराजन्नादयन्जयदुन्दुभीत् ॥ ४२ ॥ जातेमहोत्सवेपुर्यौरुक्मिणोरुचिराननाम् ॥ उपयेमे
विधानेनमार्गशीर्षेहरिःस्वयम् ॥ ४३ ॥ हरेर्विवाहसतिरुक्मिणीपतेः श्रीरुक्मिणीभूषितरुक्ममन्दिर ॥ पुरन्दरस्यापियथामरावतीद्वारावती
पुण्यवतीतथाबभौ ॥ ४४ ॥ भैष्मीविवाहस्यकर्थांविचित्रांशृणोतियःश्रावयतेचभक्त्या ॥ इहैवभक्तोविभवेनयुक्तःस एवमुक्तिप्रतियति
मुक्तः ॥ ४५ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलश्वसंवादे श्रीरुक्मिणीविवाहोनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
॥ श्रीनारद उवाच ॥ अन्यासांकृष्णपत्नीनांमङ्गलंशृणुमैथिल ॥ सर्वपापहंपुण्यमायुर्वेद्धनमुत्तमम् ॥ १ ॥ सत्राजितायसुर्यैणदत्तः
साशात्स्यमन्तकः ॥ उग्रसेनायसमणिःश्रीकृष्णेनाभियाचितः ॥ २ ॥ सत्राजितस्तंनददौद्रव्यलोभेनमैथिल ॥ दिनेदिनेस्वर्णभारानघैयः

सृजति स्वतः ॥ ३ ॥ अथ प्रसेनस्तद्भ्रातामर्णिकण्ठे विधाय सः ॥ सैन्धवं हयमारुह्य मृगयां व्यचरद्गने ॥ ४ ॥ सिंहेन मारितः सोऽपि सिंहे जाम्बव
 ताहतः ॥ गृहीत्वा तं मर्णिसद्योजाम्बवान्स्वगुहं द्रुतः ॥ ५ ॥ कृष्णेन निहतो भ्राता मर्णियत्रिविवनं द्रुतः ॥ नायातः ससभामध्ये इति सत्राजितो ब्र
 वीत् ॥ ६ ॥ भगवान् दुर्धराशौलिस्तो नगरेऽस्तु व द्रुतः ॥ प्रसेनमन्धं सिंहश्च हतं प्रेक्ष्य महामते ॥ ७ ॥ ऋक्षराजबलिन्दुत्वा मर्णिहर्तुः स्वयं हरिः
 ॥ युद्धं कृत्वा ष्टविंशत्यहमयदक्षनायकम् ॥ ८ ॥ तेन दत्ताजाम्बवती हरयेकन्यकाशुभा ॥ मर्णिसहराजं द्रुतं द्वाकारकामाययौ हरिः ॥ ९ ॥ सत्रा
 जिताय प्रद्वौ मर्णिलिखनः प्रभुः ॥ व्रीडितो वाङ्मुखो भित्तोर राजसत्राजितो मर्णिस ॥ १० ॥ गृहीत्वाऽपि पुनस्तस्मै श्रीकृष्णाय महत्तमने ॥
 सत्यभामां सुतां प्रादात् शान्त्यर्थं मथिलेश्वर ॥ ११ ॥ पाण्डवानां सहायार्थं मद्रस्थंगतो हरिः ॥ तत्र वैवर्षिकान्मासाद्दृश्यावत्सीद्गन्धुवत्सलः
 ॥ १२ ॥ एकद्वारथमारुह्य हरिर्गण्डविनासह ॥ सुतीरियमुनातीरे मृगयार्थं विनिययौ ॥ १३ ॥ तपश्चरन्ती कालिन्दी श्रीकृष्णवरमिच्छती ॥
 दृशीता पाण्डवेनापितां गृहीत्वा जगाम ह ॥ १४ ॥ द्वारकामेत्यकालिन्दीं सूयकन्यां मनोहराम् ॥ उपयेमे विधानेन वितन्वन्मद्गुल्मपरम् ॥
 ॥ १५ ॥ अवन्त्य राजतनुजां मित्रवृन्दात्मनोहराम् ॥ स्वयं वरतां जहार भगवान् रुक्मिणीं यथा ॥ १६ ॥ नम्रजित्कन्यकां सत्यां दमित्वा सप्तगो
 वृषात् ॥ पश्यतां सर्वलोकानामुपयेमे हरिः स्वयम् ॥ १७ ॥ कैकेयराजतनुजां मद्रांतु भगवान् हरिः ॥ कालिन्दीमिव तां शश्वदुपयेमे विधान
 तः ॥ १८ ॥ बृहत्सेनसुतारं राजन्लक्ष्मणलक्षणैर्युताम् ॥ छित्त्वा मत्स्यमरीज्जित्वा जग्राह भगवान् हरिः ॥ १९ ॥ तथा षोडशसहस्रं शतञ्च
 नृपकन्यकाः ॥ भौमं हत्वा तन्निरोधाद्ब्रह्मताश्चारुदर्शनाः ॥ २० ॥ तासां मुहूर्तं एकस्मिन्नागारेषु योषिताम् ॥ सविधं जगृह पाणीन्नागरूपः
 स्वमायया ॥ २१ ॥ एकैकशस्ताः कृष्णस्य पुत्रान्दशशबलाः ॥ अजीजनन्ननवमान्पितुः सर्वात्मसम्पदा ॥ २२ ॥ रुक्मिण्यां भीमकन्यायां
 प्रबुध्नः प्रथमो भवत् ॥ कामदेवावतारोऽयं पितृवत्सर्वलक्षणः ॥ २३ ॥ शम्भरो निर्दयस्तो कंहत्वाब्धौ तं समाक्षिपत् ॥ मत्स्योदरे गतः सोऽपि न
 ममारहरेः सुतः ॥ २४ ॥ मत्स्योदरेऽन्निर्गतोऽसौ भार्यापरिपालितः ॥ ज्ञात्वा शकुन्तलां वार्तां सकाष्णीं रूढयौवनः ॥ २५ ॥ हत्वा तं शम्भरं श
 कुं भार्यावरयायुतः ॥ द्वारकामाययौ राज्ञि त्रिकर्म च तस्य तत् ॥ २६ ॥ सरुक्मिणोऽनुहितं हत्वा भोजकटापुरात् ॥ स्वयं वरस्थले राज

बुधयेमहारथः ॥ २७ ॥ तस्मात्सुतो निरुद्धो भूत्नागायुतबलान्वितः ॥ सुरज्येष्ठावतारोयंशारदेदीवरप्रभः ॥ २८ ॥ चतुर्व्यूहावतारस्वप
 रिपूर्णतमस्यहि ॥ एवंविचित्रचितंविवाहानां सुमङ्गलम् ॥ २९ ॥ सर्वपापहरंपुण्यमार्युर्वद्धनमुत्तमम् ॥ मयातेकथितं राजन् किम्भूयः
 श्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासंहितायां श्रीद्धारकाखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे सर्वमहिष्योद्धारोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
 ॥ बहुलाश्वसवाच ॥ ॥ त्रिषुलोकेषु विख्याता धन्या वैद्धारकापुरी ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो यत्र वासकृत् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णस्यांग
 संभूतापुद्गारावतीश्रुता ॥ कस्मादिहागता ब्रह्मन् कस्मिन्काले वदप्रभो ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ साधुसाधुत्वयापृष्टं द्धारका
 गमकारणं ॥ यच्छ्रुत्वाशुद्धतांयातिलोकघात्यपिपातकी ॥ ३ ॥ शर्यातिर्नाम राजा भूञ्जकवर्ती मनोःसुतः ॥ चकार राज्यधर्मणवर्षाणाम
 सुतंभुवि ॥ ४ ॥ उत्तानवर्हि रानतौ भूरिषेण इति त्रयः ॥ शर्यातिरभवत्पुत्राः सर्वधर्मभृतावराः ॥ ५ ॥ उत्तानवर्हिपेपूर्वाभूरिषेणायदक्षि
 णा ॥ पश्चिमांचदिशं सर्वमानतयददौ नृपः ॥ ६ ॥ मयेयं हिमहीकृत्स्नामयाधर्मणपालिता ॥ बलार्जिता बलिष्ठेनयूयंतां पालयिष्यथा ॥ ७ ॥
 पितुर्वचःसमाकर्ण्य आनतौ मध्यमः सुतः ॥ ज्ञानी ज्ञानमयं वाक्यमुवाच प्रहसन्निव ॥ ८ ॥ आनत उवाच ॥ तवेयं नमहीकृत्स्नानत्वयापा
 लिता क्वचित् ॥ नत्वद्बलार्जिताराजन् बलिष्ठो भगवान् विभुः ॥ ९ ॥ महीश्रीकृष्णदेवस्य तेनैव परिपालिता ॥ तत्तेजसाजिता कृत्स्ना बलि
 ष्ठो न हरेः समः ॥ १० ॥ स एव विश्वं स्वकृतं सृजत्यतिचपाति च ॥ स एव ब्रह्म परमं कालः कलयतां प्रभुः ॥ ११ ॥ योतः प्रविश्य भूतानि भूतैर
 प्यसिलाश्रयः ॥ स विश्वाख्यो धियद्वासो परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ १२ ॥ यद्भयाद्भ्रातिवातोयं सुव्यस्तपतियद्भयात् ॥ यद्भयाद्भर्षते देवो मृत्यु
 श्ररतियद्भयात् ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं परमेश्वरम् ॥ भज सर्वोत्तमनाराजन् साहंकारं समाचर ॥ १४ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥
 ज्ञानं प्रातोपि शर्यातिराक्षितः पुत्रवाकशरैः ॥ आनतं स्वसुतं प्राहरुषा प्रस्फुरिताधरः ॥ १५ ॥ ॥ शर्यातिरुवाच ॥ ॥ दूरं द्रच्छ अस
 द्भुङ्क्षु रुवद्भ्राषसे कथम् ॥ यावद्भूतं तु मे राज्यं तावत्स्वमामहीवसः ॥ १६ ॥ यस्त्वयाराधितः कृष्णः सोऽपि सर्वसहायकृत् ॥ न नवीना किंम
 हीतैवै भगवनेव दास्यति ॥ १७ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ इत्युक्तस्तु तदानतौ राजानं प्राहमानदः ॥ यत्र ते च महीराज्यं तत्र वासो

नमेभवेत् ॥ १८ ॥ पित्रानिःसारितोराह्याप्यानतोब्धितदंगतः ॥ बेलमेत्यतपस्तेपवर्षाणामयुतंजले ॥ १९ ॥ प्रेमलक्षणयाम
 तयासन्तुष्टोभगवान्रहरिः ॥ तस्मैस्वदर्शनंदत्त्वावरंभूहीत्युवाचह ॥ २० ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वानर्तडत्थायशीघ्रतः ॥ ननामकृष्णपादा
 ङ्गरोमांचिप्रेमविह्वलः ॥ २१ ॥ ॥ आनर्तडवाच ॥ ॥ नमस्तेवासुदेवायनमःसंकर्षणायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायसात्वतांपतयेनमः
 ॥ २२ ॥ पित्रानिष्कसितोदेवत्वामहंशरणगतः ॥ देहिमद्भूमिमन्यायत्रवासोहिमेभवेत् ॥ २३ ॥ ध्रुवोपियत्प्रसादेनयथोसर्वोत्तमंपदं ॥
 तस्मैनमोभगवतेप्रणतच्छेशहारिणे ॥ २४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ आनर्तमानतर्दीनंभगवान्दुर्नवत्सलः ॥ प्रसन्नःश्रीमुखेनाहमेघ
 गंभीरयागिरा ॥ २५ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अन्यानमेदिनीलोकेकिकर्तव्यमयानृप ॥ स्ववचस्तद्वक्तुंत्वद्भक्त्यापरितोपितः
 ॥ २६ ॥ तस्माद्दैवस्थलोकस्यैवकुंठस्यपरंतप ॥ भूखंडयोजनशतंददामिबिमलंशुभम् ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वानर्तनृप
 तिंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ वैकुण्ठसमुत्पाटयभूखंडंशतयोजनं ॥ २८ ॥ चक्रंसुदर्शनंधृत्वासुद्रेभीमनादिनि ॥ दधारभगवान्देवस्त
 स्योपरिविदेहराद् ॥ २९ ॥ आनर्तोलक्षवर्षातंत्रराज्यंचकारह ॥ पुत्रपौत्रसमायुक्तोराजन्वैकुण्ठसंपदं ॥ ३० ॥ इदंश्रुत्वाथश्रयातिःपि
 त्तवैविस्मितोभवत् ॥ आनर्तानामदेशोभूदानतस्यप्रसादतः ॥ ३१ ॥ रेवतस्तस्यपुत्रोभूच्छ्रीशैलस्यगिरेःसुतम् ॥ समुत्पाटयस्वहस्ता
 भ्यामानर्तेषुनृपातयत् ॥ ३२ ॥ सोभूद्रेवतन्नापिरिवैतानामपर्वतः ॥ कुशस्थलिविनिर्माणराज्यंकृत्वाथरेवतः ॥ ३३ ॥ समादायस्वकां
 कन्यांब्रह्मलोकंजगामह ॥ बलदेवविवाहेपितृत्कथाकथितामया ॥ तस्माद्द्वारावर्तोपुण्यामोक्षद्वारांविदुःसुराः ॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य
 संहितायां श्रीद्वारकाखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे द्वारकागमनकारणंनानमनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥३५॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्थंमयातेकथितंद्वारकागमकारणं ॥ सर्वपापहरंपुण्यांकंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १ ॥ ॥ बहुलाश्वउ
 वाच ॥ ॥ सर्वतीर्थमयीभूमिद्वारकानगरिशुभा ॥ तत्रमुख्यानितीर्थानिवदमामुनिसत्तम ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ आप्रभासात्ती
 र्थमयीमर्यादीकृत्यपुण्यदा ॥ भूमिमोक्षप्रदाराजन्द्धारकायोजनैःशतम् ॥ ३ ॥ द्वारकानगरिदृङ्घानरोनारायणोभवेत् ॥ द्वारकायांमृतःको

पिण्डं भोपि चतुर्भुजः ॥ ४ ॥ पश्यन् शृण्वन् कथां तस्याद्धारकेति वदन् क्वचित् ॥ दृष्ट्वा दद्यात्तृणं मृत्युं गतो याति परं गतिम् ॥ ५ ॥ एकद्वारे
 वतं मत्प्रमाणं दंसमाकुलम् ॥ प्रेक्ष्य स्वदर्शनं दत्त्वा हरिरश्रुमुखो भवत् ॥ ६ ॥ तन्नेत्रं विदुसंभूता गोमती सामहानदी ॥ यस्यादर्शनमात्रेण
 ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ॥ ७ ॥ गोमती तोरजं पुण्यं रजोयोधारयेन्नरः ॥ शतजन्मकृतात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ८ ॥ स्नानकाले गोमतीति
 वदत्यपिनरः क्वचित् ॥ गोमत्यां स्नानं पुण्यं लभते न संशयः ॥ ९ ॥ मकरस्थैरवामघे प्रयागे स्नानमाचरेत् ॥ शताश्वमेधजपुण्यं संप्राप्तौ
 तिविदेहराट् ॥ १० ॥ तत्सहस्रगुणं पुण्यं गोमत्यां मकरैरेवौ ॥ गोमत्याश्चैव माहात्म्यं वक्तुं नालं चतुर्मुखः ॥ ११ ॥ गोमत्यां चक्रतीर्थेषु पापा
 णनिचयाश्चये ॥ ते सर्वे चक्रतीर्थातिपूजनीयाः प्रयत्नतः ॥ १२ ॥ चक्रचिह्नं चक्रतीर्थे द्वादश्यां स्नानमाचरेत् ॥ चक्रपाणिपदं याति पापानां
 भाजनोपि हि ॥ १३ ॥ क्रोडिजन्मकृतैः पापैः पतितो योपि पातकी ॥ चक्रतीर्थस्य सोपानमेत्यमुक्तिं समाप्नुयात् ॥ १४ ॥ बहुलाश्व उवाच ॥
 गोमत्यां हि महानद्यां चक्रतीर्थं शुभार्थदं ॥ कथं जातं बहुमतं तन्मै ब्रूहि महामुने ॥ १५ ॥ नारद उवाच ॥ अत्रैवोदाहरंती ममिति हासं पु
 रातनम् ॥ यस्य दर्शनमात्रेण पापहानिः परं भवेत् ॥ १६ ॥ अलकेशोरारजोनिधीशोधर्मभृत्यभुः ॥ वैष्णवं यज्ञमारेभैकैलासोत्तरभूमि
 शु ॥ १७ ॥ तस्य यज्ञैस्वयं विष्णुरारगतौ वै स्वधामतः ॥ ब्रह्माशिवो जंभेदीवरुणो यादुसांपतिः ॥ १८ ॥ वायुर्मारेविः सोमः क्षितिः सर्वजनेश्व
 री ॥ गंधर्वाप्सरसः सिद्धाः सर्वे तत्र समायुः ॥ १९ ॥ देवर्षयः समाजमुस्तथा ब्रह्मर्षयो नृप ॥ धनाध्यक्षो भवत्तस्य पुत्रस्तु नलकूबरः ॥ २० ॥
 रक्षार्थां वीरभद्रो भूत्सत्सेवार्थां गजाननः ॥ तथा मरुद्गणाः सर्वे परिवेषणकारिणः ॥ २१ ॥ बाहुलेयः सभापूजामकरोद्धर्मतत्परः ॥ घंटाना
 दः पार्श्वमौलिः कुबेरस्य तु मंत्रिणौ ॥ २२ ॥ सर्वशान्निविदां श्रेष्ठानाध्यक्षौ बभूवुतुः ॥ एवं हि विधिवद्यज्ञो बभूव परमोत्सवः ॥ २३ ॥ अध्वरा
 वमृथस्ता तोरारजोमहामनाः ॥ परं भागं च देव्यो विप्रैश्च्यो दक्षिणामदात् ॥ २४ ॥ एवं पूर्णैश्चैरमुख्ये तुष्टे देवैः पितृसत्तमे ॥ आजगामाथ दु
 र्वासादंडीच्छित्री जटाधरः ॥ २५ ॥ ऋधीकृशः पादुकां प्रिदीर्घं मश्रुः कुशोदरः ॥ दुर्भासनसमित्पात्रमृगचर्मधरः परः ॥ २६ ॥ तमागतं समा
 गम्य पूजयित्वा विधानतः ॥ भयभीतः परिक्रम्य कुबेरः प्रणनामह ॥ २७ ॥ अद्य मे सफलं जन्म सफलं मंदिं रं च मे ॥ अद्य मे सफलयज्ञो ब्रह्म

स्त्वय्यागतसति ॥२८॥ इत्थं सतोपितस्तेन दुर्वासो भगवान्मुनिः ॥ देवं नु व्यथामां प्राह प्रहसिताननः ॥२९॥ त्वं राजराजो धर्मात्मा दानी
 विप्रपरायणः ॥ कृतस्ते वैष्णवो यज्ञो विष्णुसंतोषकारणः ॥ ३० ॥ नयाचितो मया त्वैवैकापि वैश्रवणप्रभो ॥ अद्य त्रयाचनं कुर्वे ज्ञात्वा त्वां दा
 निसत्समम् ॥ ३१ ॥ मद्यात्त्वं फलीकुर्यास्तुभ्यं दास्यामि सदस्म ॥ नचेत्त्वं भस्मसात्कुर्वेशपेनातिभयेन वै ॥ ३२ ॥ वर्तते त्वद्गृहे सर्वत्र लोकायनि
 धयोनव ॥ तान्मे प्रयच्छ भद्रं ते तदर्थगतवानहम् ॥ ३३ ॥ नारद उवाच ॥ ३४ ॥ एवं निधीन्य दास्यं तं दानाध्यक्षो निधीश्वरं ॥ घंटानादः पार्श्वमौलिरूचतुलो भूमो हितौ ॥ ३५ ॥
 ऋतुचतुः ॥ ३६ ॥ एकोयं ब्राह्मणो लोभी निधिभिः किं करिष्यति ॥ लक्षदिव्यं देहि चास्मै वृत्तिरक्षतथोत्तराम् ॥ ३६ ॥ ॥ नारद उवाच ॥
 ॥ तद्भूचः परुषं श्रुत्वा दुर्वासोः क्रोधविग्रहः ॥ भ्रूभंगकुटिलीभूतेरत्ननेत्रे चकार ह ॥ ३७ ॥ स्थलीव सर्वभ्रह्मांडं चालनिमिपद्भ्यम् ॥ प्रणतं ध
 नं वीक्ष्य ताभ्यां शापमहासुनिः ॥ ३८ ॥ ॥ मुनिरुवाच ॥ ३९ ॥ घंटानादमहादुष्टपापबुद्धेति लब्धक ॥ ग्राहवत्स्वं धनग्राहो भवमहा
 खल ॥ ३९ ॥ पार्श्वमौलिपापबुद्धे धनलोभमदात्तितः ॥ गजवत्प्रेरणां कुर्वे स्त्वं गजो भवदुर्मते ॥ ४० ॥ नारद उवाच ॥ ४१ ॥ ताभ्यां शा
 पं मुनिर्दत्त्वा निधीनीत्वा कुबेरतः ॥ वरं देदौ पुनस्तस्मै दुर्वासो दुर्लभं परम् ॥ ४१ ॥ अस्माद्दानाच्च द्विगुणभवं तु निधयोनव ॥ इत्युक्त्वा सनिधिः
 प्रागाद्देहे जीयसां खलम् ॥ ४२ ॥ ३० श्रीग० संहि० द्वा० ना० ब० गोमत्युपाख्येने चकतीर्थमहात्म्यन्नामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ४३ ॥ कुबेरं त्रिणोदीनौ विप्रशापविमो हितौ ॥ तत्र साक्षात्स्वयविष्णुः प्राह तौ शरणगतौ ॥ ४४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
 ॥ मदर्चासंयुते यज्ञे भवं तादुःखसंयुतौ ॥ ब्राह्मणानं चोर्हव हूरीकर्तुं न चक्षमः ॥ ४५ ॥ भवतां ग्राहमातंगो युद्धं हियुवयो यदा ॥ तदा विमत्प्रसा
 देन प्रकृतिस्वर्गमिष्यथः ॥ ४६ ॥ नारद उवाच ॥ ४७ ॥ इत्युक्तौ हरिणतौ द्वौ राजराजस्य मंत्रिणौ ॥ बभूवतु ग्राहजौ जातिस्मरणसंयुतौ ॥
 ॥ ४८ ॥ घंटानादो भवद्ब्रह्मगोमत्यां च शतं समाः ॥ विकारो महामीमः शतहस्तवपुद्भरः ॥ ४९ ॥ पार्श्वमौलिजं द्रोमुद्देव तस्य गिरेर्वने ॥
 चतुर्दंतकजलभः पृष्टप्राच्यो धनुः शतम् ॥ ५० ॥ वंजुलैः कुरवैः कुं देवैर्देवैर्वपुभिः ॥ रंभासुर्जवटैर्युक्ते कोविदारसनाज्जिनैः ॥ ५१ ॥ मंदारपा

टलशोकचूतचंपकचन्दनैः ॥ पनसोदुंबराश्वत्थखैरैर्बीजपूरकैः ॥ ८ ॥ प्रियालाप्रौतकामैश्चक्रमुकैः परिमंडिते ॥ रैवतस्यवनेदीर्घेविचचार
 महागजः ॥ ९ ॥ एकद्रामाधवेमासिगजेंद्रोणिरिगव्हरात् ॥ स्नातुतांगोमतींगामायौसगणोनन्दन् ॥ १० ॥ चिरंसमवगाह्याप्सुशुंडादंडै
 रितस्ततः ॥ करेणुकलमान् सर्वान् स्नापयामासनागराद् ॥ ११ ॥ महान् ग्रहोपितत्रथोबलायान् देवनोदितः ॥ अग्रहीच्चरणेनांग्रोधपूरित
 विग्रहः ॥ १२ ॥ तेनवतद्वृहेनीतो गजेंद्रो बलदुर्पितः ॥ तमाकृष्यबहिः प्रातंपुनस्तेनविकर्षितः ॥ १३ ॥ करेणवश्चकलभास्तंतरयितुमक्ष
 माः ॥ एवंतयोर्युध्यतोश्चकर्षतोतर्बहिर्मथः ॥ १४ ॥ पंचाशत्पंचपर्षाणिव्यतीयुः पश्यतां सतां ॥ एवंकम्बलमापन्नो गजो जातिस्त्रयो महान्
 ॥ १५ ॥ प्रेमलक्षणयाभक्त्या हरिपादकृताश्रयः ॥ सस्मारश्रीहरिदेवं मृत्युपाशवशंगतः ॥ १६ ॥ ॥ गजेंद्रउवाच ॥ ॥ श्रीकृष्णकृष्ण
 सब्रह्मण्यवपुर्दधानकृष्णायतेप्रणतिरस्तुसुरेशविष्णो ॥ पूर्णप्रभोपरमपावनपुण्यकीर्तिमापाहिपरमेश्वरपापपाशात् ॥ १७ ॥ नारदउ
 वाच ॥ ॥ एवंग्राहृहृतांगस्मरंतं च हरिहरिः ॥ ज्ञात्वा रुद्राखण्डविगादधावदीनवत्सलः ॥ १८ ॥ स्वयंखगात्समुत्तीर्य्यथावंशं क्रंसमाक्षिपत्
 ॥ चक्रेप्राप्तेपूर्वमेवग्राहस्यापिशिरोद्धृतं ॥ १९ ॥ दैन्यंप्राप्तेधनमिवेदहद्विभ्रं बभूवह ॥ पश्चात्प्रपतितंचक्रंगोमत्यांचहृदेनदत् ॥ पापाण
 निचयान्सर्वैश्चक्राकारांश्चकारह ॥ २० ॥ तन्नमिसंचर्षभवंचक्रतीर्थशुभावं ॥ तच्चक्रदर्शनाद्गजचक्रहृत्याप्रमुच्यते ॥ २१ ॥ ग्राहश्चिद्वन्न
 शिराभूत्त्वापूर्वरूपं पदधारह ॥ श्रीकृष्णानुग्रहद्वहस्तीदिव्यरूपेणभूवसः ॥ २२ ॥ परिक्रम्यहरिनत्वास्तुत्वादेवंकृतांजलिः ॥ कुबेरं
 त्रिणौतौद्रौजगन्तु स्वपदंपुनः ॥ २३ ॥ देवेषुष्पंपर्षत्सुजयध्वनिनदत्सुच ॥ जगामभवान्साक्षात्स्वंधामप्रकृतेः परं ॥ २४ ॥ चक्रती
 र्थकथामेनांयः शृणोतिनरोत्तमः ॥ चक्रतीर्थस्नानफलंसंप्राप्तोतिनसंशयः ॥ २५ ॥ गजग्राहकथांपुण्यांयः शृणोति समाहितः ॥ दुःस्वप्नं
 श्रयतेतस्यसुस्वप्नंभवतिशुभम् ॥ २६ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गोश्रीद्धारंनारदं चक्रतीर्थौत्पत्तौ गजग्राहमोक्षोनामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शंखोद्दारेतीर्थमुख्येस्वर्णदानंददातियः ॥ सगच्छेद्भ्रूष्णवंलोकं सर्वोपद्रववर्जितम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णभक्तः शांता
 त्मात्रितोनाममहासुनिः ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेन प्राप्त आनर्तधूमिषु ॥ २ ॥ दृष्ट्वाशुभं सरः स्नात्वाहैः पूजांचकारह ॥ तत्पूजायां महाशंखंसुंद

रैर्लक्षणेर्वृतम् ॥ ३ ॥ चोरयामासकक्षीवास्तस्यशिष्योतिलोभतः ॥ पूजाशंखगंतवीर्यशुद्धःप्राहत्रितोमुनिः ॥ ४ ॥ येननीतस्तुमंशस्यस
 शंखोभपतुश्रुवम् ॥ तदैवशंखरूपभूत्कक्षीवाञ्छापपीडितः ॥ ५ ॥ तत्पादयोनैर्नपतितःपाहिमामित्युवाचह ॥ शीघ्रंशंखितःप्राहदुर्म
 तेर्किकृतंतया ॥ स्तेयदोषाद्दुश्चपांपदचोनोमृपाभवेत् ॥ ६ ॥ भजश्रीकृष्णपादाब्जसंतेमोक्षङ्करिष्यति ॥ इत्युक्त्वाथगतोराजंखिते
 देवमहासुनौ ॥ ७ ॥ सरोवरेनिपतितःकक्षीवाञ्छंखरूपधृक् ॥ प्रवदन्कृष्णकृष्णेतिशतवर्षस्थितोभवत् ॥ ८ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षात्
 भगवान्भक्तवत्सलः ॥ आगत्यसरसस्तीरमाभैष्टेत्यभयंददौ ॥ ९ ॥ तामिघनादगंभीरांगिरःश्रुत्वाजलेचरः ॥ बुक्कोशपाहिहितिवेदेवज
 गत्पते ॥ १० ॥ भुजैर्द्रुमोगरुचामुजेनभगवान्प्रभुः ॥ शंखंभक्तंजमिप्रोज्जहारदयापरः ॥ ११ ॥ तदैवदिव्यरूपभूच्छंखरूपविहायसः ॥
 कृतांजलिर्हरिनत्वास्तुतिञ्चक्रैतदाचसः ॥ १२ ॥ ॥ कक्षीवानुवाच ॥ वासुदेवनमस्तेस्तुगोविन्दपुरुरोत्तम ॥ दीनवत्सलदीनशङ्कर
 रकेशपरेश्वर ॥ १३ ॥ ध्रुवेध्रुवपदंदात्रेप्रल्हादस्यार्तिहारिणे ॥ गजस्योद्धारिणेतुभ्यंवलंबलिषिदेनमः ॥ १४ ॥ द्रौपदीचीरसन्तानकारि
 णेहरयेनमः ॥ गराम्निवनवासेभ्यःपाण्डवानांसहायिने ॥ १५ ॥ यादवत्राणकत्रैत्रशक्रादाभीररक्षिणे ॥ गुरुमातृद्विजानांचतुद्रात्रेनमो
 मः ॥ १६ ॥ जरासन्धनिरोधार्तेनृपाणामोक्षकारिणे ॥ नृगस्योद्धारिणिसाक्षात्सुद्राम्नैर्दैन्यहारिणे ॥ १७ ॥ वासुदेवायकृष्णायनमःसंकरष
 णायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायचतुर्व्यूहायतेनमः ॥ १८ ॥ त्वमेवमाताचपितात्वमेवत्वमेवबन्धुश्चसत्वात्वमेव ॥ त्वमेवविद्याद्रिपिणत्वमेव
 त्वमेवसर्वमदेवदेवा ॥ १९ ॥ ॥ श्रीनारदुवाच ॥ ॥ एवंस्तुत्वाहारिराजन्कक्षीवाच्चेमपूरितः ॥ विमानवरमास्थाययादवानांचपश्य
 ताम् ॥ २० ॥ विभ्राजयन्द्शदिशःशतसूयसमप्रभः ॥ जगामैष्णवंलोकंसर्वोपद्रववर्जितम् ॥ २१ ॥ शंखोद्धारःकृतोयस्मिन्हरिणामै
 थिलेश्वर ॥ तस्मात्तीर्थमहापुण्यंशंखोद्धारप्रथांगतम् ॥ २२ ॥ शंखोद्धारकथामेतांयःशृणोतिनरोत्तमः ॥ शंखोद्धारस्नानफलंलभतेवैनसं
 शयः ॥ २३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्धारकाखण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे शंखोद्धारमाहात्म्यंनमद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥
 ॥ श्रीनारदुवाच ॥ ॥ प्रभासस्यापिमाहात्म्यंशृणुराजन्महामते ॥ सर्वपापहंशृणुष्यतेजसांवरुद्धेनपरं ॥ १ ॥ गोदावरीयुरौसिंहहरक्षेत्रेच

कुंभगे ॥ रविग्रहेकुरुक्षेत्रेकाश्यांचंद्रग्रहेतथा ॥ २ ॥ यत्पुण्यंलभतेराजवत्स्नानतोदानतोऽनरः ॥ तस्माच्छतशुण्णुपुण्यंप्रभासेचदिनेदिने ॥
 ॥ ३ ॥ यत्रत्नत्वात्वादशशापात्गृहीतोयक्ष्मणोऽदुराट् ॥ विमुक्तः किल्मिषात्सद्योभेजेभूयः कलोदयम् ॥ ४ ॥ महापुण्यतमाराजन्वयत्रप्रत्यक्षस
 रस्वती ॥ तस्यांस्नात्वानरः पापीसाक्षाद्ब्रह्मभयोभवेत् ॥ ५ ॥ तत्तिरिर्वतेराजन्वाम्नावैबोधपिप्पलः ॥ कृष्णनयत्रोद्धवायदत्तंभागवतंशु
 भं ॥ ६ ॥ तन्नत्वाभ्यर्च्यविधिवत्स्त्वृष्ट्वाश्रीबोधपिप्पलं ॥ शृणोतियोभागवतंपुराणंब्रह्मसमितम् ॥ ७ ॥ श्लोकार्धश्लोकपादंवामौनीनियत
 मानसः ॥ तस्यपाणौभवेद्वाजन्वैष्णवंपरमंपदम् ॥ ८ ॥ श्रौष्टपद्यांपूर्णमायहमिसिंहसमन्वितम् ॥ इदतियोभागवतंसयातिपरमांगतिम् ॥
 ॥ ९ ॥ पुराणंश्रुतंयैस्तुश्रीमद्भागवतंक्वचित् ॥ तेषांवृथाजन्मगतंनराणांभूमिवासिनाम् ॥ १० ॥ यैर्नेश्रुतंभागवतंपुराणंनाराधितोयैः
 पुरुषःपुराणः ॥ हुतंमुखैर्नवधरामराणितेषांवृथाजन्मगतंनराणाम् ॥ ११ ॥ द्वारावत्यातीर्थराजंगोमतीसिन्धुसङ्गमम् ॥ यत्रस्नात्वानरो
 यातिवैकुण्ठंविमलयदम् ॥ १२ ॥ शताश्वमेधजपुण्यंगङ्गासागरसङ्गमे ॥ तत्सहस्रगुणंश्रौक्तंगोमतीसिन्धुसङ्गमे ॥ १३ ॥ अत्रैवोदाहरंती
 ममितिहासपुरातनम् ॥ यस्यश्रवणमात्रेणपापतापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥ आसीद्ब्रजव्द्वयैवैश्वरोराजमार्गपतिःपरः ॥ महागौरवसंयुक्तोनिधी
 शोधनदोयथा ॥ १५ ॥ वेद्याप्रसङ्गनिरतोविटगोष्ठीविशारदः ॥ द्यूतक्रीडनकासक्तोलोभमोहमदान्वितः ॥ १६ ॥ मृपावादीमहादुष्टः
 कुकर्मनिरतःसदा ॥ ब्राह्मणेभ्योनपितृभ्योनदेवेभ्योऽधनंददौ ॥ १७ ॥ हरेः कथांप्रक्ष्यदूरदूरदूरैर्वैरिभ्योऽस्वरात् ॥ पित्रोःसेवापिनकृतानपुत्रेभ्यो
 धनंददौ ॥ १८ ॥ त्यक्त्वाभार्यासिभिन्नोभूद्धनाढ्येऽर्धुमतिःखलः ॥ वेद्याप्रसङ्गात्तस्यापिघनार्धप्रक्षयङ्गतम् ॥ १९ ॥ अधन्तुतस्करैर्नीतं
 किञ्चित्पृथ्यागतंस्वतः ॥ पुण्येनवर्द्धतेलक्ष्मीःपापेनक्षीयतेऽधुवम् ॥ २० ॥ एवंसनिधेनजातोवेद्यासक्तोमहाखलः ॥ तस्मिन्गजव्द्वये
 रम्येचौरकर्मचकारह ॥ २१ ॥ चौर्यकर्मप्रकुर्वन्तंबद्धतदंमभिर्नृपः ॥ देशान्निःसारयामासशन्तुर्नृपतीश्वरः ॥ २२ ॥ वनेपिनिवसन्तोपिजी
 वहिसाश्चकारह ॥ समाद्वादशसाहस्रंनवर्षयदाघनः ॥ २३ ॥ पश्चिमान्तुदिशं प्रागाद्देवयोर्दुर्भिक्षपीडितः ॥ वनेवैमारितः सोपिंसिंहेनत
 लयाततः ॥ २४ ॥ तदैवयमदूतास्तंबद्धपाशैरयोमुखम् ॥ कशाघातैस्ताडयन्तोनिन्दुर्मांगंयमस्यच ॥ २५ ॥ अथकश्चिन्महागृध्रोमां

सतस्यभुजस्य ॥ गृहीत्वाखड्गतःसद्यःखादंश्चुपुटेनतम् ॥ २६ ॥ निरामिपाःसखाश्चान्येसामिपजामुराः ॥ एवंकोलजलेजति
 शंखचिह्नादिभिःकृते ॥ २७ ॥ नजहौमुखतोमांसपश्चिमाशांजगामह ॥ तत्समेनापिपृञ्जेणतीक्ष्णतुण्डेनताडितात् ॥ २८ ॥ तन्मुखात्प्रपत
 न्मांसं गोमतीसिन्धुसङ्गमे ॥ तीर्थपूतेतस्यमांसैर्वश्योयपातकीमहान् ॥ २९ ॥ तेषांपाशास्वयंछिन्नाभूत्तदेवश्चतुर्भुजः ॥ पश्यतांयमहू
 तानांविमानमधिरुहसः ॥ ३० ॥ विराजयन्दिशाःसर्वाःपरधामहैर्ययौ ॥ ३१ ॥ गोमतीसिन्धुसङ्गस्यमाहात्म्यं गृणुतेनरः ॥ सतपापविनि
 मुक्तोविष्णुलोकंप्रयातिसः ॥ ३२ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां श्रीमद्भारकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे प्रभाससरस्वतीशोषोपि
 प्लगोमतीसिन्धुसङ्गमहात्म्यनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ द्वारावत्याःसमुद्रस्यमाहात्म्यंशृणुमानद ॥ रावे
 पापहरंपुण्यं तत्स्नानंफलदंस्मृतम् ॥ १ ॥ माधव्यांपूर्णमास्यांयत्रतीक्ष्णत्वानदीपति ॥ नत्वासंपूज्यविधिवद्द्रव्यदानं करोतिथिः ॥ २ ॥ त
 स्यदेहेत्रयोदेवानिसंसतिमहीपते ॥ यस्यदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थताम् ॥ ३ ॥ तद्देहस्पृशनात्सद्योब्रह्महत्याप्रगुच्यते ॥ यत्रयत्रगतःसांपित
 तत्रत्रचमूशुभा ॥ ४ ॥ दृष्ट्वात्तचमृतःपापीजगद्धकरोपिहि ॥ छिनत्तिपापपटलंपरमोक्षप्रयातिहि ॥ ५ ॥ रैवतस्याथशैलस्यमाहात्म्यं शृ
 मानद ॥ सर्वपापहरंपुण्यंभुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ ६ ॥ गौतमस्यमुतोधोमान्मेधावीनामवैष्णवः ॥ विद्याचलेतपस्तेवर्षाणामयुतशतधृत्वा
 तंद्रष्टुमागतःसाक्षादुपांतरतमोमुनिः ॥ नोच्चालासनत्सोपिमेधावीतपसोत्कटः ॥ ८ ॥ अपांतरतमस्तवैशशापक्रोधधूरितः ॥ सतामभ
 क्तपापात्मस्तपोबलविर्गावितः ॥ ९ ॥ शैलवत्स्थितिश्चात्रत्वंशैलोभवदुर्मते ॥ इत्युक्त्वाथगतेसाक्षादुपांतरतमेमुनौ ॥ १० ॥ बेधावी
 शैलनांप्राप्तःश्रीशैलस्यमुतोऽभवत् ॥ जातिस्मरोमहाबुद्धिर्विष्णुभक्तेःप्रभावतः ॥ ११ ॥ एकदामन्मुखाच्छुत्वामाहात्म्यंद्धारकापुरः ॥
 प्रावचसोपिराजानरैवतंगच्छसत्वरम् ॥ १२ ॥ वदमत्प्रार्थनामुक्तांत्वंमहादीनवत्सलः ॥ सोयंमहाबलेराजाप्रसन्नोयदिवामवेत् ॥ १३ ॥
 तेननीतस्यमेवासौभविष्यतिहेःपुरि ॥ इतिश्रुत्वामयाविष्णुभक्तानांशार्तिकारिणा ॥ १४ ॥ रैवतायानुक्तिथितंतथोक्तंपरमवचः ॥ सप्र
 सन्नःप्राहराजत्रकोपिनपर्वतः ॥ १५ ॥ तत्स्थापनांकरिष्यामिसमुत्पाट्यभुजबलात् ॥ समुन्नीयद्धारकायांप्रतिज्ञामकरोदिभं ॥ १६ ॥

एतस्मिन्तंचोरिपुप्रयातेनृपसत्तमे ॥ तत्पूर्वस्मादंहमातःश्रीशैलस्यपुरेनृप ॥ १७ ॥ कलिप्रियेणापिमयाश्रीशैलयमहात्मने ॥ कथि
 तःसर्ववृत्तांतो नृपचौर्यसमन्वितः ॥ १८ ॥ श्रीशैलपुत्रमोहेननिर्भस्यतिक्रयासिहि ॥ सुमेरुगिरिराजंचहिमवंतंगेश्वरं ॥ १९ ॥ श्री
 शैलःप्राहयर्मात्मापुत्रस्नेहसमाकुलः ॥ एकौदैवेनदत्तोर्यंनपुत्रावहवश्चमे ॥ २० ॥ तंहर्तुमागतेराज्ञिरैवतेवमहाबले ॥ विदेशयतिपुत्रोभेते
 नराज्ञामहात्मना ॥ २१ ॥ पुत्रस्नेहाभिभूतोहयवयोःशरणंगतः ॥ जित्वातेरैवंतंशीघ्रंपुत्रमादातुमर्हथ ॥ २२ ॥ जातेश्चकारणात्तौद्वैसुमे
 रुश्चहिमाचलः ॥ शैलक्षैःपरिवृतौयोद्धुमाजगमुत्तुतम् ॥ २३ ॥ ततोमुजाभ्यामुत्पाट्यहनुमानिनवतंगिरिम् ॥ ऊर्ध्वकृत्वाबलाद्राजाय
 दागंतुमनोदधे ॥ २४ ॥ तदैवचागतान्विक्षिगिरिन्शस्त्रास्त्रधारिणः ॥ अट्टहासंचकारोश्चैस्तडित्पातमिवात्मनः ॥ २५ ॥ ननादतेनब्रह्मांड
 सतलोकैर्बिलैः सह ॥ तदैवतेषांशस्त्राणिहस्तेभ्योन्यपतन्स्वतः ॥ २६ ॥ निःशस्त्रास्तेयदाशैलः कुर्वतः प्रध्वनिमुहुः ॥ गच्छंतंसगि
 रिजामुमुष्टिभिर्जानुभिःपथि ॥ २७ ॥ यथापुराहनुमंतमनुयातामहाबलं ॥ तैस्ताडितोपिनजहौगिरिराजाकराग्रतः ॥ २८ ॥ मन्सुखाच्छ्री
 हरिःश्रुत्वाशैलेद्योगंनृपोपरि ॥ सद्योभक्तसहायार्थंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २९ ॥ आगत्याकाशमार्गोपिदत्त्वातेजः स्वकंपरम् ॥ माभै
 ष्ट्यभयंदत्त्वात्वरमंतरधीयत ॥ ३० ॥ गतेहरौभगवतिभगवत्तेजसास्वितः ॥ एकहस्तेगिरिधृत्यामुष्टिनावप्रघातिना ॥ ३१ ॥ सुमेरुरां
 तताडाशुवप्रीवबलवतरः ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणमेरुर्विह्वलतांगतः ॥ ३२ ॥ हिमवंतंवाद्युगेत्पातयित्त्वामहीतले ॥ ममर्दपद्भ्यांचान्यांश्च
 विव्यादीन्रणदुर्मदः ॥ ३३ ॥ विव्यादयश्चतेसर्वेपादघातेनमर्दिताः ॥ भयभीतारण्यकत्वादुदुस्तुदिशोदश ॥ ३४ ॥ एवजित्वाशैल
 संघतंशैलंशैलसन्निभः ॥ रैवतोपिजयारवैरानेतैपुन्यपातयत् ॥ ३५ ॥ सोभूद्रैवतनामापिराजन्रैवतकोऽचलः ॥ हरिभक्तःशैलमुख्यो
 द्वारापत्न्याविराजते ॥ ३६ ॥ तस्यदर्शनमात्रेणब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥ स्पर्शनाच्छतयज्ञानांफलमाप्नोतिमानवः ॥ ३७ ॥ यात्रांकृत्वापिय
 स्यापिपरिक्रम्यनताननः ॥ भोजनब्राह्मणेदत्त्वायातिविष्णोःपरंपदम् ॥ ३८ ॥ ॥ इति श्रीमद्भूर्गाचार्यसंहितायांश्रीद्वारकाखंडे नारदबहु
 लाश्वत्सवादेरत्नाकररैवतकाचलमाहात्म्यंनारचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तस्मिन्गिरौयज्ञतीर्णरैवते

नकृतंपुरा ॥ यत्रकृत्वायज्ञमेककोटियज्ञफलभवेत् ॥ १ ॥ कपिटकं नामतीर्थकपिपातसमुद्भवं ॥ गिरौवतकेराजन्सर्वपापप्रणशानं
 ॥२॥ भौमासुरसखेदुष्टोद्धिविदोनाभवानरः ॥ मारितोयत्रामेणमुष्टिनावप्रपातिना ॥३॥ सद्योसुक्तिगतःसोपिसतांहिलनवानपि ॥ तत्रस्रातुं
 सदादेवाआगच्छंतिनरेश्वर ॥४॥ कलविकस्ययात्रायार्कोटिगोदानजंफलं ॥ एतच्चद्विगुणंपुण्यंदंडकाल्येवनेशुभे ॥५॥ तस्माच्चतुर्गुणंपुण्यं
 सैधवास्वमेहावने ॥ जंबुमागैपंचगुणंपुण्यंप्राप्नोतिमानवः ॥६॥ तस्माद्दशगुणंपुण्यं कुराल्येवनेस्मृतम् ॥ तस्माद्दशगुणंपुण्यमुत्पलावते
 यात्रया ॥७॥ तस्मान्चैनेमिषारण्येपुण्यंदशगुणंस्मृतम् ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यं कपिटकेविदहराद् ॥ ८ ॥ नृगकूपद्वारकायातीर्थानातीर्थं
 मुत्तमम् ॥ यस्यदर्शनमात्रेणविप्रवध्यात्प्रमुच्यते ॥९॥ अज्ञानाद्ब्राह्मणस्यापिगाददुब्राह्मणायसः ॥ तेनपापेनकूपेकृकलासवपुर्द्धरः ॥१०॥
 नृगोपिदानिनांश्रेष्ठःपतितोथचतुर्थं ॥ श्रीकृष्णेनतदुद्धारःकृतौवैपश्यतांसातां ॥११॥ तद्दिनाच्चगूपस्तुतीर्थीभूतोमहीपते ॥ कार्तिके
 पूर्णैमायांतुतस्मिन्स्नानंसमाचरेत् ॥१२॥ कोटिजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनत्रसंशयः ॥ एकंयत्रापिगोदानं करोतिविधिवन्नरः ॥ १३॥ को
 टिगोदानंजंपुण्यंलभेवैनसंशयः ॥ गोपीभूमेश्चमाहात्म्यंशृणुपापहरंपरम् ॥१४॥ यस्यश्रवणमात्रेणकर्मबंधात्प्रमुच्यते ॥ गोपीनांयत्रवा
 सोभूत्तेनगोपीभुवःस्मृताः ॥ १५ ॥ गोप्यंरागसंभूतंगोपीचंदनमुत्तमं ॥ गोपीचंदनलितांगोंगान्स्नानफलंलभेत् ॥ १६ ॥ महानदीनां
 स्नानस्यपुण्यंतस्यदिनेदिने ॥ गोपीचंदनमुद्राभिर्मुद्रितोयःसदाभवेत् ॥ १७ ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ सर्वाणितीर्थदा
 नानिन्नत्रानिचतथैवच ॥ कृतानितेनित्यं वैसकृतार्थानसंशयः ॥ १८ ॥ गंगासृष्टिगुणंपुण्यंचित्रकूटरजःस्मृतं ॥ तस्माद्दशगुणंपुण्यंरजःप
 चवदीभवं ॥ १९ ॥ तस्माच्छतगुणंपुण्यंगोपीचंदनकरंजः ॥ गोपीचंदनकंविद्धिवृद्वानरजःसमं ॥ २० ॥ गोपीचंदनलितांगोयदिपापशत
 गुंतः ॥ तंतेतुंनयसःशक्तोयमदूतःकुतःपुनः ॥ २१ ॥ नित्यं करोतियःपापीगोपीचंदनधारणं ॥ सप्रयातिहरेर्धामगोलोकंप्रकृतेःपरम् ॥
 ॥ २२ ॥ सिंधुदेशस्थराजासूदीर्घबाहुरितिश्रुतः ॥ अन्यायवतीदुष्टात्मावेइयासंगरतःसदा ॥ २३ ॥ तेनवैभारतेवैभ्रह्महत्याशतंकृतम्
 ॥ दशगर्भवतीहत्याकृतातेनदुरात्मना ॥ २४ ॥ नृगयाथांतुवर्णवैःकपिलगोवधःकृतः ॥ सैधवंहयमारुह्यमृगयाथार्थीगतोभवेत् ॥ २५ ॥

एकद्वाराज्यलोभेनमन्त्रीक्रुद्धोमहाखलं ॥ जघानारण्यदेशेततीक्ष्णधारेणचासिना ॥ २६ ॥ भूतलेपितंतमृत्युगतवीक्ष्ययमानुगाः ॥ बद्धा
 यमपुरीनिन्युर्हर्षयन्तःपरस्परम् ॥ २७ ॥ संमुखेवस्थितंवीक्ष्यपापिनंयमराइबली ॥ चित्रशुभंप्राहूर्णकायोग्यायातनास्यवै ॥ २८ ॥ चित्र
 गुप्तउवाच ॥ चतुराशीतिलक्षेभुनकेषुनिपात्यतां ॥ निःसंदेहंमहाराजयवच्चंद्रदिवकरौ ॥ २९ ॥ अनेनभारतेवर्षेक्षणंनसुक्तांछतं ॥ द
 शगर्भवतीघातःकपिलागोवधःकृतः ॥ ३० ॥ प्रजापीडाबहुकृताविश्यासंगःकृतोऽनिशम् ॥ अनेनधनलोभेनब्रह्महत्याशतंकृतम् ॥ ३१ ॥ तथा
 वनमृगाणांचकृत्वाहत्याःसहस्रशः ॥ तस्माद्यंमहापापीदेवताद्विजनिंदकः ॥ ३२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तदायमाज्ञयादूतानीत्वातंपारुरूपि
 णम् ॥ सहस्रयोजनायामेतत्तलेमहाखले ॥ ३३ ॥ स्फुरदत्युच्छलत्फेनेकुंभीपाकेन्यपातयन् ॥ प्रलयाग्निमोवह्निःसद्यःशीतलतांगतः
 ॥ ३४ ॥ वैदेहतन्निपतनात्प्रह्लादक्षेपणाद्यथा ॥ तदैवचित्रमाचल्युर्यमदूतामहात्मने ॥ ३५ ॥ अनेनसुकृतंभूमिक्षणवन्नकृतंक्वचित् ॥
 चित्रशुभेनसतंतंधर्मराजोव्यचिंतयत् ॥ ३६ ॥ समायामागतंव्यासंसम्पूज्यविधिवन्नृप ॥ नत्वाप्रच्छधर्मात्माधर्मराजोमहामतिः ॥ ३७ ॥
 ॥ यमउवाच ॥ ॥ अनेनपापिनापूर्वनकृतंसुकृतंक्वचित् ॥ स्फुरदत्युच्छलत्फेनेकुम्भीपाकेमहाखले ॥ ३८ ॥ अस्यक्षेपणतोवह्निःसद्यः
 शीतलताङ्गतः ॥ इतिसन्देहतश्चेतःखिद्यतेमेनसंशयः ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ सूक्ष्मागतिमहाराजविदितापापपुण्ययोः ॥
 तथाब्रह्मगतिःप्राज्ञैःसर्वशास्त्रविदांवरैः ॥ ४० ॥ द्वैवयोगादस्यपुण्यं प्राप्तं वैस्वयमर्थवत् ॥ येनपुण्येनशुद्धेसौतच्छृणुत्वमहामते ॥ ४१ ॥ कस्यापि
 हस्ततोयत्रपतितद्भारकामृदः ॥ तत्रैवायंमृतःपापीशुद्धोभूत्तत्र्यभावतः ॥ ४२ ॥ गोपीचन्दनलितांगोनरोनारायणोभवेत् ॥ एतस्यदर्शना
 त्सद्योब्रह्महत्याप्रमुच्यते ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाधर्मराजस्तमानीयविशेषतः ॥ विमानेकामगेस्थाप्यैवकुण्ठप्रकृतेःपरम्
 ॥ ४४ ॥ प्रेषयामाससहसागोपीचन्दनकीर्तिर्वित् ॥ एवंतेकथितंराजन्गोपीचन्दनकंयशः ॥ ४५ ॥ गोपीचन्दनमाहात्म्ययःशृणोतिनरोत्तमः ॥
 सयातिपरमन्धामश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ ४६ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवत्सं० द्वा० कपिटङ्कनृगूणगोपीभूमामाहात्म्यं नामपञ्चदशोऽध्यायः १५ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ सिद्धाश्रमस्यमाहात्म्यंशृणुराजन्महामते ॥ यस्यस्मरणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १ ॥ यत्स्पर्शनाद्धरेःसाक्षात्

वियोगोभवेत्कचित् ॥ तंचसिद्धाश्रमंनावदंतीहपुराविदुः ॥ २ ॥ दर्शनाद्यस्यसालोक्यसामीप्यंस्पर्शनात्तथा ॥ सारूप्यंस्नानतोया
 तिसायुष्यंतन्निवासतः ॥ ३ ॥ तत्तीर्थस्यापिमाहात्म्यंश्रुत्वाचंद्राननानुखात् ॥ राधास्नातुंमनश्चक्रेकृष्णविक्षेपविबहला ॥ ४ ॥ श्रीसि
 द्धाश्रमयात्रायासूर्यपर्वणिमाधवे ॥ राधागंतुंमनश्चक्रुडत्थायकदलीवनात् ॥ ५ ॥ गोपीनांशतयूथेनसर्वगोपगणैःसह ॥ शतवपैव्यतीति
 तुश्रीदाम्नःशापकारणात् ॥ ६ ॥ श्रीराधाशिविकाढूढाच्छचामरवीजिता ॥ आनतैषुमहातीर्थययौसिद्धाश्रमसंती ॥ ७ ॥ तत्रैवभगवान्
 साक्षाद्वादेभ्यरिमिण्डितः ॥ द्वीणांषोडशसहस्रैर्यात्रार्थचायथौतृप ॥ ८ ॥ बलिष्ठयेचगोपालःकोटिदशःशस्त्रपाणयः॥सिद्धाश्रमतेजुगुः
 सर्वतोरार्थिकाज्ञया ॥ ९ ॥ शतयूथास्तथागोप्येवत्रहस्तामहाबलः ॥ सिद्धाश्रमेचविधिवत्स्नातींराधासिपेविरे ॥ १० ॥ द्वारकावा
 सिनतीर्थास्थितान्स्नानमिच्छतां ॥ शस्त्रवैस्ताडितानांविशुभंभवत्स्त्रियः ॥ ११ ॥ केयंस्नातीतिप्रच्छुर्यस्यावैभवमद्भुतम् ॥
 यद्द्वारवात्रसन्तीहसर्वथादवपुङ्गवाः ॥ १२ ॥ अहोकस्यप्रियाचंयंकानामकुत्रवासिनी ॥ त्वंसर्वद्वोहिभगवन्वदनेद्वेवकीसुत ॥ १३ ॥
 ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ वृषभानुसुतासाक्षाद्वाधेयंकीर्तितन्दिनी ॥ व्रजेश्वरीमदयितगोपिकाधीश्वरीवरा ॥ १४ ॥ स्नातुंसिद्धा
 श्रमंप्राप्ताव्रजाद्गोपीगणैःसह ॥ यद्द्वारवात्रसंयेतेतस्यवैभवमद्भुतम् ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णस्यवचःश्रुत्वासत्यमाभाथमानिनी ॥ शनैःप्राह
 सपत्नीनारूपयौवनगर्विता ॥ १६ ॥ किनुराधारूपवतीनांरूपवतीकिमु ॥ बहुभिर्याचितापूर्वरूपौदार्यगुणाचिता ॥ १७ ॥ मद्रूपकारणात्स
 ल्यःशतधन्वान्तोभवत् ॥ अक्षरःकृतवर्माचपुरातौद्वौपलयितौ ॥ १८ ॥ दिनेदिनेस्वर्णभारानघ्रांसमृजतिस्वतः ॥ दुर्भिक्षमार्यरिष्टानिसर्पादि
 व्याधयोऽशुभाः ॥ १९ ॥ नसंतिमायिनस्तत्रयत्रास्तेभ्यर्थाचतोमणिः ॥ मत्पित्रापाखिर्बहैपिदत्तसाक्षात्स्यमंतकः ॥ २० ॥ तेनजातंमदूहेपिसर्व
 वैभवमद्भुतम् ॥ प्रेम्णापरेणश्रीकृष्णगरुडोपरिगामिनी ॥ २१ ॥ भौमासुरसहायुद्धंघृष्टंप्राग्य्योतिषंपुरं ॥ ममापिकृपयायूयंतपुराञ्चसमा
 गताः ॥ २२ ॥ प्राप्ताःश्रीकृष्णपत्नीत्वंसमाएवसंशयः ॥ मद्द्वारवात्रशक्राथच्छत्रदत्तमनैवै ॥ २३ ॥ कुण्डलेद्वेवमात्रेचदत्तैमत्पियच्छ
 या ॥ एरावतभवानागभौमासुरसमृद्धयः ॥ २४ ॥ मद्विच्छयासमानिताःश्रीकृष्णेनमहात्मना ॥ मत्कारणात्माहावैरशक्रोपिकृतवान्हरिः ॥

॥ २५ ॥ मङ्घोरवर्तते नित्यं वृद्धेः पारिजातकः ॥ पातिव्रत्येनैव मया श्रीकृष्णेयं वंशीकृतः ॥ २६ ॥ सर्वोपस्करसंयुक्तो नारदाय समर्पितः ॥
 मत्समानं कस्यास्तु गौरिवै भवं तथा ॥ २७ ॥ रूपैर्दार्यनकस्यास्तुराधायाः किमु वर्णनम् ॥ यद्गुणैरेवै चैद्याद्याञ्जनयुधयुधि ॥ २८
 ॥ हेसुभ्रुकमिणीसात्वं कथं रूपावतीनिहि ॥ सागोपकन्यकासख्येयूयैवराजकन्यकाः ॥ धन्यामान्याश्च सर्ववियुंयमानवतीवराः ॥ २९ ॥
 एवं तु सत्यभामार्यावदंत्यामौ धिलेधर ॥ भूत्वामानयुताः सर्वा रुक्मिण्याद्यास्त्रियोवराः ॥ ३० ॥ कुलकौशलशीलार्थरूपयौवनगर्विताः ॥
 श्रीकृष्णं मानदं प्राहुरष्टपट्टमहास्त्रियः ॥ ३१ ॥ ॥ राइयजुः ॥ ॥ श्रुतं तव मुखात्पूर्ववारा रूपां परस्मृतम् ॥ यस्यां रक्तः सदा त्वैव त्वयि
 रक्ताचया सदा ॥ ३२ ॥ ताराधां द्रष्टुमिच्छामस्त्वत्पित्रयां व्रजवासिनीं ॥ त्वद्वियोगेन संस्त्रिां स्नातुं चात्र समागतां ॥ ३३ ॥ ॥ नारद उवाच ॥
 ॥ तथास्तु चोक्त्वा श्रीकृष्णः पट्टस्त्रीपरिवेष्टितः ॥ षोडशस्त्रीसहस्राढ्ये द्रष्टुं राधां जगाम ह ॥ ३४ ॥ श्रीहेमशिबिरेभ्येपताकाध्वजम
 ङिते ॥ चंद्रमंडलशोभाढ्यवितानतनितेशुभे ॥ ३५ ॥ मुक्ताजवनि कायत्रवस्त्रैरास्तरणं शुभम् ॥ मालतीमकरं दृढचसर्वतो गंधिसंकुलं ॥
 ॥ ३६ ॥ तेन भृंगावलीचक्रे कलंकोलहलंपरम् ॥ तत्र राधापट्टराज्ञी श्रीकृष्णहतमानसा ॥ ३७ ॥ इंसाभैर्व्यजनेर्दिव्यैर्वीज्यमाना सखीज
 नैः ॥ छत्रदोलाघैस्तत्र जड्भिस्तामितस्ततः ॥ ३८ ॥ बालककुंडलधरा विद्युद्दाममनोहरा ॥ कोटीचंद्रप्रतीकाशातन्वीकोमलविग्रहा
 ॥ ३९ ॥ अंगुल्यग्रैः शोभनैः स्वैः पुष्पभूमिमनोहराम् ॥ शूनैः शूनैः पादपद्मंधारयंत्यतिकोमलं ॥ ४० ॥ दूरताराधिकां प्रेक्ष्य कृष्णपत्न्यः
 सहस्रशः ॥ जगमुच्छ्रामहारजतद्रूपेणातिमोहिताः ॥ ४१ ॥ तत्तेजसाहत रुचःसूयात्तारागणायथा ॥ गतरूपाभिमानास्ताजुः सर्वाः
 परस्परम् ॥ ४२ ॥ अहो एतादृशं रूपं त्रिलोक्यानि हि चाद्भुतम् ॥ श्रुतं यथा तथा दृष्टमाद्भितीयं मनोहरम् ॥ ४३ ॥ एवं वदंत्यस्तां प्राप्ताः श्री
 कृष्णस्य पुरःसराः ॥ गोपीनाराजपुत्रीणां नित्राणि परिरेभिरे ॥ ४४ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुला
 श्वंसवादे सिद्धाश्रममाहात्म्ये राधारूपदर्शननाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ ॥ श्रीकृष्णमागतवो
 क्ष्यपट्टराज्ञीसमन्वितं ॥ तदा जयजयारावं च कुगौप्योतिहर्षिताः ॥ १ ॥ सहसा श्रीहरिराधापरिक्रम्य कृतजलिः ॥ पद्माभ्यां नुनेत्राभ्यां

मानदांशूणिमुच्यती ॥ २ ॥ स्यमंतकवचिपदादं चितामणिखचित्तटम् ॥ पद्मरागलसम्यच्यं चंद्रमंडलतुलं ॥ ३ ॥ कौस्तुभैः प्रखचित्पुण्ड्रं भ्रमं
 डलमंडितम् ॥ पारिजातकपुष्पाढ्यं पीयूषप्राविष्टप्रमत् ॥ ४ ॥ दत्वांसिहासनं तस्मै प्राह्रहसितानना ॥ अद्यमसफलं जलं जन्मश्रावसाफलं त
 पः ॥ ५ ॥ अद्यमसफलोद्यमो हरेत्स्वय्यागतेसति ॥ धर्म्यसिद्धाश्रमस्नानं सफलीभूतमद्भुतम् ॥ मयापिनकृताभक्तिस्तवभक्तसहायिनः ॥ ६ ॥
 बहवश्चसाहायान्मेत्वयादेवहतामुवि ॥ कंसोपिलोकविजयीयनभीतो बभूवह ॥ ७ ॥ समारितो मद्भचनाच्छंखद्वड्स्त्वयाहरे ॥ मत्प्रभ्या
 पित्वयादेवैभवंदंशंतत्रजे ॥ ८ ॥ शकस्यमानभंगोपिकृतो देवत्वया बलात् ॥ मत्कारणाद्भ्रजं रक्षन्धृत्वगोवर्द्धनचलं ॥ ९ ॥ यथेच्छा
 लिगितोरासिगोपीभिस्त्ववंशो कृतः ॥ इदं ते चरितं देवनलोकाविडंबनम् ॥ १० ॥ श्रीनारद उवाच ॥ १ ॥ एवं वदंती साराधात्वरं चंद्रा
 ननाज्ञया ॥ सादरेण हरेः पत्नीर्वीक्ष्यतागौरवंदौ ॥ ११ ॥ भैष्मीजांबवतीभामांस्तस्यां भद्रांचलम्पणां ॥ कालिंदीमित्रिं विदंचमिलित्वासाप
 रस्परम् ॥ १२ ॥ षोडशस्त्रीसहस्रं चरोहिणीमुखमेव च ॥ प्रमानंदमयी दोर्भ्यां परिरंभे मुदान्विता ॥ १३ ॥ श्रीराधोवाच ॥ १ ॥ चंद्रेय
 थैको बहवश्चकोरोःसूयैथैको बहवो हृशःस्युः ॥ श्रीकृष्णचन्द्रो भगवांस्तथैको भक्तामगिन्यो बहवो वयं च ॥ १४ ॥ पद्मप्रभावमधुपुयथाहि
 रत्नप्रभावं किल तत्पराक्षकः ॥ विद्याप्रभावं च यथाहिविद्वान्काव्यप्रभावं च यथाकर्षोद्भ्रः ॥ १५ ॥ यथासहस्रेषु जनेषु सत्सुरसप्रभावं रसिक
 स्तथाहि ॥ जानाति तत्त्वेन नैन्द्रपुण्यः कृष्णप्रभावं सुविकृष्णभक्तः ॥ १६ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ १ ॥ राधावयंतदाश्रुत्वा रुक्मिणीभिष्मनं
 दिनी ॥ सपत्नीसहिता प्राहारायां कमललोचनां ॥ १७ ॥ रुक्मिण्युवाच ॥ १ ॥ धन्यासिराधेवृषभानुपुत्रिन इत्तिभो वनवशीकृतोयं ॥ व
 दत्यलं यस्य कथात्रिलोकी स एव वार्तावदति त्वदीयां ॥ १८ ॥ श्रुतं यथा ते हरिभावलक्षणं तथा हि दृष्टं न हि चित्रमेव हि ॥ गच्छाशु चारुमच्छिरा
 णियत्राहं च निंतुमत्रागतवत्यआहताः ॥ १९ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ १ ॥ एवमुक्त्वा भीष्मसुतारायां कीर्तिसुतां तदा ॥ समानीयस्व शिवि
 रसादरेण महत्त्मना ॥ २० ॥ शिविरे सर्वतोभेद्रपद्मकिंजल्कवासिते ॥ हैमेशिरीषमूढलेपयैकोसोपबर्हणे ॥ २१ ॥ सुखं निवासयामास वा
 सः स्रग्मंडनादिभिः ॥ संपूज्य विधिबद्धात्रासपत्नीसहितासती ॥ २२ ॥ गोपीनां शतयूथं च संपूज्य च पृथक् पृथक् ॥ वातालायान्बहुविधा

न्कृत्वा कृष्णप्रियास्ततः ॥ २३ ॥ स्वापयित्वा तथा तं जग्मुः स्वस्ववैशिबिंसुदा ॥ २४ ॥ कृष्णपार्श्वगतभैष्मीदृष्ट्वा जाग्रदुपस्थितं ॥ कथं न
 शेषभोस्वामिन्नितिकृष्णमुवाच ह ॥ २५ ॥ रुक्मिणीवचनं श्रुत्वा भगवान्ब्रजिनार्दनः ॥ तूष्णींभूत्वा क्षणं राजश्राहप्रहसिताननः ॥ २६ ॥ ॥
 श्रीभगवानुवाच ॥ प्रत्युद्गमप्रसन्नवर्णैराश्रासेन व्रजे श्वरी ॥ अर्चिता हित्वया सुभ्रुः प्रसन्नासा भवत्परं ॥ २७ ॥ सा चित्यं हि पिबती शयनाद्रोपयः
 शुभं ॥ पयःपानं तु न कृतमद्यमुभ्रुस्तया किल ॥ २८ ॥ तेन निद्रानयनयोर्न जातस्या महामते ॥ तस्मान्ममापि प्रस्वापो न जातो भीष्मकन्यके
 ॥ २९ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ इति श्रुत्वा परैर्भैष्मीसपत्नीभिः समन्विता ॥ नित्वा दुग्धं तत्समीपं प्रययौ परमादरात् ॥ ३० ॥ उष्णं दुग्धं सितानुक्तं
 कचो लैहमेन कृतं ॥ अपाययत्परंप्रीत्यारार्थां भीष्मकनंदिनी ॥ ३१ ॥ एवमभ्यर्च्य विधिवद्दत्त्वा तां ब्रूलवीटकं ॥ सत्यभामादिभिः शश्वत्स
 पत्नीभिः समन्विता ॥ ३२ ॥ आगत्य कृष्णसामीप्यं वंदती स्वकृतं शुभं ॥ भजे श्रीरुक्मिणीसाक्षाच्छ्रीकृष्णपदं कजं ॥ ३३ ॥ संलालयंती
 सततं कोमलैः करपल्लवैः ॥ कृष्णपादतलेच्छालान्वीक्ष्य सा विस्मित भवत् ॥ ३४ ॥ उच्छालकाः कथं जातास्तव पादतले प्रभो ॥ अद्यैव
 बभूता भगवन्न वेदयन्न हिकारणं ॥ ३५ ॥ षोडशस्त्रीसहस्राणां शृण्वंती नं हरिः स्वयं ॥ राधाभक्तिप्रकाशार्थं प्रसन्नः प्राहरुक्मिणीं ॥ ३६ ॥ श्रीभग
 वानुवाच ॥ श्रीराधिकाया हृद्दयारविंदिपादाविंदं हि विराजते मे ॥ अहर्निशं प्रथय पाशबद्धं लंबं लवार्द्धं न च लत्यतीव ॥ ३७ ॥ अद्योष्णदुग्ध
 प्रतिपानतो ब्राबुच्छालकास्ते मम प्रोच्छलंति ॥ मंदोष्णमेवं न हि दत्तमस्मै युष्माभिरुष्णं तु पयःप्रदत्तं ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ श्री
 कृष्णस्य वचः श्रुत्वा रुक्मिण्याद्याः स्त्रियो वराः ॥ प्रेम्णा पादं विमृज्यथ विस्मिः सुः सर्वतो नृप ॥ ३९ ॥ श्रीराधायाः पराप्रीतिर्माधवमधुसूदने ॥ त
 त्समानानचैकैषा अद्वितीयामहीतले ० इति श्रीमद्भगवत्सं० श्रीद्वाना० सिद्धाश्रमे श्रीराधाकृष्णसमागमोराधो प्रेमप्रकाशो नाम सप्तदशो
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ श्रीराधायामपराप्रतिज्ञात्वागोपीगणेषु च ॥ उच्चरि रराज दुग्धं स्तद्रासं प्रेक्षणोत्सुकाः ॥ १ ॥ ॥ पट्टराइयज्युः ॥
 धन्यागोप्यस्तुते भक्त्या प्रेक्षणसंयुताः ॥ याः प्रासारासं रंगैवैतासां कवण्यते तपः ॥ २ ॥ वृंदावने कृतो रासो विधिनयेन माधव ॥ तं वि
 धिं द्रष्टुमिच्छामो यदित्वं मन्यसे प्रभो ॥ ३ ॥ त्वंचात्रैव तथा राधागोप्यः सर्वाव्रजांगनाः ॥ वयंचात्रैव देवेश रासो योग्यो भवेद्विह ॥ ४ ॥ पूर्णो

कुरुजगन्नाथस्माकं तु मनोरथं ॥ कृतो मनोरथो न्योपिरासः स्रीडा विनाहरे ॥ ५ ॥ इति तासां वचः श्रुत्वा भगवान्ग्रहसन्निव ॥ ग्राहताः प्रेमसं
 युक्तोर्गीर्भिः संमोहयन्निव ॥ ६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ रासे श्वर्यास्तुराधाया मनश्चंद्रतुमंगनाः ॥ तद्वारासां भेदत्रभवतीभिस्तु पृच्छ्य
 तां ॥ ७ ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्य रुक्मिण्याद्या नृपात्मजाः ॥ राधो म्येपरंप्रेम्णा प्राहुः प्रहसिताननाः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीराड्यज्जुः ॥ ॥
 रंभोरुचंद्रवदने व्रजसुंदरीशेरासे श्वरिप्रियतमे सखिशीलरूपे ॥ राधे सुकीर्तिकुलकीर्तिके श्रुमंगेत्वा प्रष्टुमागतवतीः सकला वयस्यम् ॥ ९ ॥
 रासे श्वरोपि क्लिञ्चान्नसप्रदायिरासे श्वरीत्वमपि गोपवरांगनाश्च ॥ एवं वयस्य महति सर्वविधैरसांशैरासं कुरुप्रियतमे च तथा प्रियनः ॥ १० ॥
 श्रीराधोवाच ॥ ॥ रासे श्वरस्य परमस्य सतां क्लृपालो रंतुं मनो यदि भवेत्तु तदा त्रासः ॥ शुश्रूषया परमया परया च भक्त्या संपूज्यतं किल वशी
 कुरुत प्रियेष्ठाः ॥ ११ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ राधाया वचनं श्रुत्वा श्रीकृष्णो तंतथा वदत् ॥ तथास्तु चोक्त्वा साराधा प्रसन्ना भून्महामनाः ॥
 माधवे पूर्णमायांतु पुण्ये सिद्धाश्रमे शुभे ॥ प्रदोषकाले चंद्राभे रासांभो बभूवह ॥ १३ ॥ रासे श्वरस्य रासांशैरासे श्वर्यासमान्वितः ॥ रराजरासे
 सिको यथा रत्यारती श्वरः ॥ १४ ॥ यावत्योगोपिकाः सर्वायावत्योराजकन्यकाः ॥ तावदू पधररे जेएकः कृष्णो द्वयोर्द्वयोः ॥ १५ ॥ तालेणुमंदं
 गानां कलकंठैः सखीजनैः ॥ कलनू पुरकांचीनीमिश्रशब्दे महानभूत् ॥ १६ ॥ कोटिकं दंपलावण्यः स्रग्वीकुंडलमंडितः ॥ पीतांबरधरो राजन्
 किरिटकटांगदः ॥ १७ ॥ रासे श्वर्यासमंगाय च रासेरासे श्वरः स्वयं ॥ स्त्रीगणैः सहितो राजश्चंद्रस्तारागणैर्यथा ॥ १८ ॥ एवं सर्वानि शाराजन्क्ष
 णवद्रासमंडले ॥ व्यतीता भून्महाराज महानंदमयीशुभा ॥ १९ ॥ श्रीरासमंडलं दृष्ट्वा रुक्मिण्याद्या स्त्रियोवराः ॥ जग्मुस्ताः परमानंदसर्वाः
 पूर्णमनोरथाः ॥ २० ॥ परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं पुरोधतमम् ॥ रासतिरुक्मिणीमुख्याः प्राहुः प्रेमपरायणाः ॥ २१ ॥ ॥ राड्यज्जुः ॥
 ॥ ॥ दृष्ट्वा त्वदू पमाद्युरासरंगे मनोहरे ॥ गतं मनो नः स्वानंदं ब्रह्मानंदं यथा मुनिः ॥ २२ ॥ एतादृशोपिरासो न्योनभूतो न भविष्यति ॥ शत
 यूथस्तु गोपीनामत्र माधववर्तते ॥ २३ ॥ पत्न्यः षोडशसहस्रं सखीभिः सहिता वयं ॥ सखीकोटियुताश्चात्र अष्टपट्टमहास्त्रियः ॥ २४ ॥
 वृंदावनेनैतद्वृक्षभूतो वामाधवेश्वर ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ एवं कृताभिमानानं राज्ञीनां ग्रहसन्हरिः ॥ ग्राहदंपृच्छयताराधाभवती

भिःपरस्परं ॥ २५ ॥ सत्यभामादिकाःसर्वापृच्छन्तितामनोहरां ॥ किञ्चिदसंतीमनसिप्राहराधापरंवचः ॥ २६ ॥ ॥ श्रीराधोवाच ॥
 ॥ ॥ नुरासःपरंचात्रबहुस्त्रीगणसंकुलः ॥ पूर्वराससमो नस्याद्यस्तुवृंदावनेऽभवत् ॥ २७ ॥ क्वचात्रवृंदारण्यंतदिव्यद्रुमलताकुलं ॥
 प्रेमभारानतलतंमधुमत्तमधुव्रतं ॥ २८ ॥ पुष्पव्यूहान्वहंतीयाथोष्णिङ्मुद्रिताशुभा ॥ हंसपद्मसमाकीर्णक्वचात्रयमुनानदी ॥ २९ ॥
 माधव्यस्तुलताःक्वात्रपुष्पभारनताःपराः ॥ क्वपक्षिणःप्रेमपरागायंतिमधुरस्वनम् ॥ ३० ॥ लोलालिपुंजाःकुंजाःक्विकुंजादिव्यमंदिराः ॥
 क्ववायुःशीतलेमंदोवातिपद्मरजोहरन् ॥ ३१ ॥ शृंगेभनोहरैरुच्चैर्गिरिर्गेवर्द्धनोचलः ॥ सर्वत्रफलपुष्पाढ्योदरीभिःक्वकरीवसः ॥ ३२ ॥
 कालिंदीपुलिनैर्म्येवायुनाचितसैकते।वंशीवित्रधरोमल्लपरिहविंराजितः ॥ ३३ ॥ क्वचात्रकृष्णशृंगारोवनमालाविभूषितः ॥ श्यामानाम
 लकानांचक्नाणांगंधवारिणां ॥ ३४ ॥ चलितंहलितंक्वात्रकुंडलाभ्यांपरस्परम् ॥ श्रीमुखेकृष्णचंद्रस्यगंडस्थलमनोहरो।३५॥पत्रावलीगं
 धलोभाङ्गमङ्गावलीयुते ॥ क्वप्रमृणादर्शनंचैवस्पर्शनंहर्षणंतथा॥३६॥ कामेभ्रुतिगमकोणेश्वनैःक्वापांगजोरसः ॥ आकर्षणंक्वहस्ताभ्याह
 स्ताङ्गस्तविसर्जनम् ॥ ३७ ॥ विलीनत्वंनिकुंजेपुंसुखेनतुदर्शनम् ॥ ग्रहणंक्वात्रचीराणांहरणंवेणुवेत्रयोः ॥ ३८ ॥ क्वप्रमृणाचात्रबाहु
 भ्यांकर्षणंचपरस्परं ॥ पुनःपुनस्तद्ग्रहणंमुजेचदनचिंते ॥ ३९ ॥ यत्रयत्रचयालीलातत्रतत्रैवशोभते ॥ यत्रवृंदावननास्ति तत्रमेनमनः
 सुखं ॥ ४० ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ राधावाक्यंततःश्रुत्वासर्वाःपट्टमहास्त्रियः ॥ जहुर्मानंस्वरासस्यविस्मिताहर्षिताश्चताः ॥ ४१ ॥
 पूर्वसिद्धाश्रमेरासंकृत्वाश्रीराधिकेश्वरः ॥ नीत्वागोपीगणान्सर्वांचराधयासहितोहरिः ॥ ४२ ॥ सभार्योभगवान्साक्षाद्द्वारकांप्रविवेशह ॥
 कारयामासराधौभंदिराणिपरणिच ॥ ४३ ॥ निवासयित्वासुखंसर्वास्ताश्वजौकसः ॥ इत्थंसिद्धाश्रमकथामयातेकथितानृपा॥४४॥
 सर्वपापहरापुण्यासर्वेषांचैवमोक्षदा ॥ ४५ ॥ ॥ इतिश्रीमद् ० श्रीद्वारकाखंडे ० सिद्धाश्रमेरासोत्सवोनामाष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ द्वारावतीमंडलस्तुशतयोजनविस्तृतम् ॥ तस्यप्रदक्षिणसर्वायोजनानाश्चतुःशतम् ॥ १ ॥ तन्मध्येकृष्णरचि
 तंडुगद्वादशयोजनम् ॥ द्वितीयंचबहिर्दुर्गंनवत्याचतदुत्तरैः ॥ क्रौंशैःसंधद्वितंराजश्रीकृष्णेनमहात्मना ॥२॥ तृतीयंचतथादुर्गद्वयनेश्वरि

शतैतृप ॥ क्रौञ्चैःसंघट्टितं राजचरत्नप्रासादसंयुतम् ॥ ३ ॥ तेषामन्तरदुर्गापिश्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ मन्दिराणि विचित्राणि नवलक्षणसंति हि
 ॥ ४ ॥ तत्राधामन्दिरस्य द्वारे लीलासरोवरम् ॥ सर्वतीर्थोत्तमं राजद्रुगोलोकाच्च समागतम् ॥ ५ ॥ यस्मिन्सन्नात्वानरः पापीव्रतीभूत्वास
 माहितः ॥ अष्टम्यहोमदानञ्चदत्वानत्वाविधानतः ॥ ६ ॥ कण्डिजन्मकृतैः पापैर्मुच्यते न त्रसंशयः ॥ प्राणिते तन्नरं नेतुं गोलोकाच्च महार
 थः ॥ ७ ॥ सहस्रादित्यसङ्काशा आगच्छति न संशयः ॥ दृशकन्दर्पलावण्योरत्नकुण्डलमण्डितः ॥ ८ ॥ स्रग्वीपीताम्बरः श्यामः सहस्राकै
 स्पुरद्वयुतिः ॥ सहस्रैः पार्श्वैर्दुक्तश्चामरान्दोलराजितः ॥ ९ ॥ जयध्वनि समायुक्तो वेणुदुन्दिनादितः ॥ भूर्त्वेवंथमास्थाय गोलोकं यात्य
 संशयम् ॥ १० ॥ अथतीर्थानि चान्यान्यनिश्चुराजन्महामते ॥ शतोत्तराणितत्रैव सहस्राणि च षोडश ॥ ११ ॥ अष्टभिः सहितान्यवपत्नी
 नां भवनानि च ॥ तानि प्रदक्षिणीकृत्य नत्वानत्वापृथक् पृथक् ॥ १२ ॥ ज्ञानतीर्थसमाप्त्यस्पृशेद्यः पारिजातकम् ॥ तस्य ज्ञानचैव राग्यं भक्तिर्भ
 वति तत्क्षणम् ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णो हृदये तस्य वसेद्दृष्टमनाः सदा ॥ समृद्धिसिद्धयः सर्वास्तं भजंति निसर्गतः ॥ १४ ॥ समुक्तः सकृत्तार्थस्यार्थः
 पश्येद्धरिं मंदिरं ॥ तत्समौ वैष्णवो नास्ति तर्थास्ति तर्थास्ति च तत्समं न हि ॥ १५ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णाद्भगवन्मंदिरात्ततः ॥ धनुःशतैः कृष्णकुंडः कृष्ण
 तेजःसमुद्भवः ॥ १६ ॥ यस्मात्वाकुष्ठतोमुक्तः सांविजां भवतीमुतः ॥ तस्य दर्शनमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १७ ॥ तस्माद्दृष्टादृशपदपूर्वं
 स्यादिशमैथिलम् ॥ सर्वतीर्थोत्तमं पुण्यं बलभद्रसरोमहत् ॥ १८ ॥ पृथ्वीप्रदक्षिणां कृत्वा बलदेवो महाबलः ॥ यज्ञयत्रविनिर्माणेरेवेत्याविर
 राजह ॥ १९ ॥ तत्र सन्नात्वानरः सद्यो मुच्यते सर्वपातकात् ॥ पृथ्वीप्रदक्षिणायश्च फलं तस्य न दुर्लभं ॥ २० ॥ भगवन्मंदिराद्वाजन्सहस्रध
 नुरग्रतः ॥ दक्षिणस्यां महतीं गणनाथस्य वर्तते ॥ २१ ॥ अनिर्देशे गते राजचन्द्रमुन्नेस्वसुते तदा ॥ गणेशपूजनं त्रकारयामास रुक्मिणी ॥
 ॥ २२ ॥ यत्र सन्नात्वा हेमदानं यो ददाति नृपेश्वर ॥ पुत्रप्राप्तिर्भवेत्स्य वंशस्तस्य विवर्धते ॥ २३ ॥ भगवन्मंदिराद्वाजन् दिग्भिर्गणैश्च पश्चिमे ॥
 धनुषिद्धिं शोचस्ते दानतीर्थं परं शुभं ॥ २४ ॥ तत्र श्रीकृष्णचंद्रस्य नित्यं दानं करोति यः ॥ तत्रास्नात्वानरो राजन् द्विपलं कान्तं तथा ॥ २५ ॥
 चतुर्गुणतुराजंतं पद्मं वारं शतं तथा ॥ तथा सहस्रमौल्यानि नवरत्नानि यानि च ॥ २६ ॥ यो ददाति नरश्चैष्टस्तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ अश्वमेधसह

स्नाणिराजसूयशतानिच ॥२७॥ दानतीर्थस्यपुण्यस्यकलानाहतिषोडशी ॥ बद्रिकाश्रमयात्रायांयत्फलंलभतेनरः ॥२८॥ तस्माच्छतगु
 णंपुण्यंदानतीर्थेपरत्ननः ॥ सैधवारण्ययात्रायामिषस्थेचदिवकरे ॥ २९ ॥ उत्पलवर्तयात्रायांषुस्थेमास्करेसति ॥ स्नानदानंलक्षगुणं
 भवतीहनसंशयः ॥ ३० ॥ तस्मात्कोट्युणंपुण्यंदानतीर्थेविदेहराट् ॥ मासमेकंचयःस्नानदानतीर्थेकरोतिहि ॥ ३१ ॥ तस्यजातंचयत्यु
 ण्यंचित्रश्रुतोनेवत्तत् ॥ तस्यतीर्थस्यमाहात्म्यवंकुंनलंचतुर्मुखः ॥ ३२ ॥ सर्वेषांचैवदानानामश्वदानंपरंस्मृतम् ॥ अश्वदानाद्गजस्या
 पिगजदानाद्रथस्यच ॥ ३३ ॥ रथदानात्परंराजचभूमिदानंविशिष्यते ॥ भूमिदानाद्ब्रह्मदानंमहादानंप्रकथ्यते ॥ ३४ ॥ अन्नदानसंमदानं
 नभूतंनभविष्यति ॥ देवर्षिपितृभूतानांवृत्तिरेनजायते ॥ ३५ ॥ दानतीर्थेब्रह्मदानंयःकरोतिमहामनाः ॥ ऋणत्रयंविमुच्यथाथयाति
 विष्णोःपरंपदम् ॥ ३६ ॥ दशैवमातृकेपक्षेराजैद्रक्षपैतृके ॥ प्रियायादशपक्षेतुषुषातुद्धरेन्नरः ॥ ३७ ॥ चतुर्भुजादिव्यरूपानागारिकु
 त्केतनाः ॥ सग्विणःपीतवस्त्रास्तेप्रयातिहरिमदिरं ॥ ३८ ॥ भगवन्मदिराद्वाजद्युत्तरस्यादिशिश्रुतम् ॥ क्रोशाद्धनृपशाडूलमायातीर्थम
 नोहरम् ॥ ३९ ॥ विराजतेयत्रनित्यंदुर्गदुर्गतिनाशिनी ॥ सिंहाखण्डाभद्रकालीचंडमुंडविनाशिनी ॥ ४० ॥ स्यमंतकंसमाहर्तुमृक्षरा
 जबिलंगते ॥ पुत्रचंदेवकीर्देवीपूजायामासत्फलैः ॥ ४१ ॥ तद्वाजगामप्रियायामणिभगवान्हारिः ॥ तद्विलात्तत्प्रसिद्धस्यान्मायातीर्थ
 फलप्रदं ॥४२॥ मायातीर्थंचयःस्नात्वामायांसंपूज्यमानवः ॥ सर्वामनोरथप्राप्तिप्राप्तुयान्नात्रसंशयः ॥४३॥ इति श्रीमद्भर्गोसं० श्रीद्वा०
 नारद०सं०प्रथमदुर्गेलीलासरोवरहरिमदिरंज्ञानतीर्थकृष्णकुंडबलभद्रसरोरणेशतीर्थदानस्थलमायातीर्थमाहात्म्यं नामैकोनविंशो० १९
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ द्वितीयस्यापिदुर्गस्यपूर्वद्वारेविदेहराट् ॥ इन्द्रतीर्थमहापुण्यं कामदं सिद्धिदायकम् ॥ १ ॥ तत्रस्नात्वानरोरा
 जन्निन्दुलोकंप्रयातिहि ॥ इहैवचन्द्रसाहस्यैवभवंप्राप्यतेनरः ॥ २ ॥ तथावैदक्षिणेद्वारेसूर्यकुण्डोभिधीयते ॥ यत्रसत्राजितेनापिपूजितो
 भूत्स्यमन्तकः ॥ ३ ॥ तत्रस्नात्वापद्मारांगंयोददातिदृषधर ॥ सूर्यप्रभविमानेनसूर्यलोकंप्रयातिहि ॥ ४ ॥ तथावैपश्चिमेद्वारेब्रह्मतीर्थ
 विशिष्यते ॥ तत्रस्नात्वानरोराजन्स्वर्णपत्रेचपायसम् ॥ ५ ॥ योददातिमहाबुद्धिस्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ब्रह्महापितृहागोभ्रामातृहा

चार्हहायवान् ॥ ६ ॥ इन्द्रलोकैपदं द्यूत्वा विभ्रद्ब्रह्ममयवपुः ॥ चन्द्रभेन विमानेन याति ब्रह्मपदं स च ॥ ७ ॥ तथैव उत्तरे द्वारक्षेत्रं स्यात्तल्लो
 हितम् ॥ यत्र साक्षात् महादेवो राजते नीललोहितः ॥ ८ ॥ देवता मुनयः सर्वे तथा सप्तयज्ञः परे ॥ वसंतियत्र वै देहतासर्वं मरुद्गणाः ॥ ९ ॥ नीलया
 हितलिंगं तु यत्र संपूज्य यत्नतः ॥ ऐश्वर्यम तु ललेभे रावणो लोक रावणः ॥ १० ॥ कैलासस्यापि यात्रायां यत्र फलं भवेत्तृपा ॥ तस्माच्छतशुण्णपुण्यं
 नीललोहितदर्शनात् ॥ ११ ॥ नीललोहितकुण्डे वै स्नतो यस्त्रिदिनं ॥ स याति शिवलोकं ख्यपापायुतयुतोऽपि हि ॥ १२ ॥ सप्तसासुद्रकद्रा
 मतीर्थयात्रा विराजते ॥ तत्र स्नात्वा नरः पापी पापसंघैः प्रमुच्यते ॥ १३ ॥ सप्तानाञ्च सासुद्राणां स्नानपुण्यं लभस्वस्म ॥ विष्णुर्विचो गिरिश
 इन्द्रो ब्रह्मरुद्रो मरुचिः ॥ १४ ॥ पर्जन्यो धनदः सोमः क्षिति रशिरांपतिः ॥ तत्पार्श्वेषु सद्वहोति तिष्ठन्ति मनुजेश्वर ॥ १५ ॥ सप्तकोटी नितो
 र्थानि ब्रह्माण्डे यानि कानि च ॥ सर्वाणि तत्र तिष्ठन्ति सप्तसासुद्रकेशु ॥ १६ ॥ तत्र स्नात्वा नरः पश्चात्कृत्वा सर्वपरिक्रमम् ॥ प्राप्नोति द्वार
 कायाश्च यात्रायाः सकलं फलम् ॥ १७ ॥ सप्तसासुद्रकमृतेन यात्रा फलदुस्मृता ॥ सप्तसासुद्रकं तीर्थं विष्णुरूपां विदुः सुराः ॥ १८ ॥ इति
 श्रीमद्भूर्गाचार्यसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे द्वितीयदुर्गाइन्द्रतीर्थसूर्यकुण्डब्रह्मतीर्थे नीललोहितसप्तसासुद्रकमाहात्म्यनाम
 विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ १ ॥ तृतीयस्यापि दुर्गस्य पूर्वद्वारे महाबलः ॥ रक्षत्यर्हनिं शं राजन् हनुमानं जनीसुतः ॥ १ ॥
 तं प्रेक्ष्य भगवद्भक्तं हनुमंतं महाबलं ॥ जायते भगवद्भक्तो हनुमानि विमानवः ॥ २ ॥ तथैवैदक्षिणद्वारं चक्रं नाम सुदर्शनम् ॥ रक्षत्यर्हनिं शं
 राजन् श्रीकृष्णगतमानसम् ॥ ३ ॥ तस्य दर्शनेन मात्रेण भगवद्भक्तो होः परः ॥ भक्तस्यापि सदरक्षां करोति हि सुदर्शनं ॥ ४ ॥ तथैवैपि अ
 मंद्वारं जांबवानृक्षराइवली ॥ रक्षत्यर्हनिं शं राजन् भगवद्भक्ति संयुतः ॥ ५ ॥ तं प्रेक्ष्य भगवद्भक्तं जांबवंतं महाबलं ॥ चिरजीवी हरिभक्तो भवती
 ह च मानवः ॥ ६ ॥ तथैवै चोत्तरं द्वारं विष्वक्सेनो महाबलः ॥ रक्षत्यर्हनिं शं राजन् श्रीकृष्णहृदयो महान् ॥ ७ ॥ तस्य दर्शनेन मात्रेण नरो
 याति कृतार्थतां ॥ शृणुराजन् बहिर्दुर्गातीर्थे पिंडारकं स्मृतं ॥ ८ ॥ पिंडारकस्य माहात्म्यं शृणुतां द्राजसत्तम ॥ यस्य स्मरणमात्रेण महा
 पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥ अर्थसिद्धयोरिव द्वारैरेव ताद्विसुद्रयोः ॥ मध्ये पिंडारकक्षेत्रं तीर्थं नार्थमुत्तमं ॥ १० ॥ ऋतुराजं राजसूयं य

दुराजो महाबलः ॥ चकार यत्र वै देह परिपूर्णतमाज्ञया ॥ ११ ॥ सर्वाणि यत्र तीर्थानि समाहूतानि सर्वतः ॥ निवासं च क्रिराजमुग्रसेनक्रतूत्तमे
 ॥ १२ ॥ तेन पिंडारकं नाम सर्वतीर्थस्य पिण्डतः ॥ तत्र स्नात्वा नरः सद्यो राजसूयफलं लभेत् ॥ १३ ॥ यत्रैव त्रिदिनं स्नात्वा त्रतीभूत्वासमा
 हितः ॥ ब्राह्मणेभ्यः स्वर्णदानं दत्त्वा यः प्रणतो भवेत् ॥ १४ ॥ इहैव नरदेवः स्यात्स महात्मानसंशयः ॥ नित्यं शृणोति स तं बं दिवाग्भिर्भयशः
 स्वयं ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नवस्त्राद्यैः सुचंद्रवदनैः परैः ॥ स्त्रीसंघैः सेवितो नित्यं हृष्टपुष्टो महाबलः ॥ १६ ॥ अहोरात्रं प्रताडयते द्वा रिदुंदुभयो व
 नैः ॥ करींद्राणां च चीत्कारैरश्वहैषैस्समन्वितं ॥ १७ ॥ विराजते राजसंघैः प्रेक्षयन् प्रांगणजिरं ॥ रत्नप्रासादनिचयं ध्वजमंडलमंडितं ॥
 १८ ॥ मत्तकुंजरकर्णान्याताडिताभृगमंडली ॥ अलं करोति तद्द्वारं मंडितमंडलेश्वरैः ॥ १९ ॥ पिंडारकस्नानमृते कथं राज्यं भवेदिह ॥
 अंते मोक्षकथं याति नरः पापयुतोपि ॥ २० ॥ पिण्डारकस्नानमृतेन वर्मपिंडारकस्नानमृतेन कर्म ॥ पिंडारकस्नानमृतेन धर्मः पिंडारकस्नानमृ
 तेन शर्म ॥ २१ ॥ पिंडारकस्नानमृते वियोगी पिंडारकस्नानकरस्तु योगी ॥ पिंडारकस्नानकरः सुभोगी पिंडारकस्नानकरो नरोगी ॥ २२ ॥
 द्वा रावती माधवमासमध्ये प्रदक्षिणी कृत्य नमस्करोति ॥ सर्वा इहा मुत्र च सिद्धयोपि वै देह तत्पाणितले भवंति ॥ २३ ॥ तीर्थाणुतो घः शयनः शु
 चिश्चमौ नीवती वायवभोजनेन ॥ आरभ्य चैत्रं किलौषणमासो माघमीमाघमीमित्यकरोति यात्रां ॥ २४ ॥ तत्पुण्यसंख्यां गदितुं न शक्यश्चतुर्मुखे वै
 दमयो विधाता ॥ यो मेघधारां गणयेत्कदाचित्काले न पुण्यानि न कृष्णपुर्याः ॥ २५ ॥ यथा तिथीनां हरिवासरश्च यथा हि शेषो फणिनां फणींद्रः ॥
 यथा गुरुत्मा च दिविपक्षिणां च थापुराणेषु च भारतं च ॥ २६ ॥ यथा हि देवेषु च देवदेवः श्रीवासुदेवो यदुदेवदेवः ॥ तथा पुरीक्षेत्रसमस्तमध्य
 द्वा रावतीपुण्यवती प्रशस्ता ॥ २७ ॥ अहो तिथ्या यदुमंडलीभिर्विराजते भूमितले मनोहरा ॥ वैकुण्ठलीलाधिकृता कुशस्थली यथा तडि
 द्विर्जलद्वारलिर्दिवि ॥ २८ ॥ यत्रैव साक्षात्पुरुषः परेश्वरो धृत्वा चतुर्व्यूहमलं विराजते ॥ यस्तूग्रसेनायदौ दैवैः शतं कृष्णाय तस्मै हरये नमो
 नमः ॥ २९ ॥ यदा स्वलोकं भगवान्गमिष्यति सप्तवयिष्यत्यथ तां तदार्णवे ॥ वैदेहदिव्यं हरिं मंदिरा विना तस्मिन्निवासं भगवान् करिष्यति
 ॥ ३० ॥ शृण्वंति तत्रैव कलौजनाध्वनिं कृष्णोक्तमित्थं सततं दिने दिने ॥ भवेद्विद्योयि दिवासा विद्योयौ ब्राह्मणे वै स तु मामकी तनुः ॥ ३१ ॥

भूत्वाथविप्रोद्धितदादगाधंगत्वागृहीत्वाप्रतिमांपरस्य ॥ कृत्वाप्रतिष्ठांचविधायसाधंकरिव्यतेस्थापनसर्करूपः ॥३२॥ श्रीद्वारकानाथमि
 तिस्वरूपंपश्यतिथेभक्तजनाःकलयुगे ॥ गच्छतितेविष्णुपदंनृदेवयोगीश्वराणामिपदुलभंयत् ॥३३॥ इदंमयातेकथितंनृदेवमाहात्म्यमे
 तत्किलकृष्णपुर्याः ॥ शृणोतियः श्रावयतेचभक्त्याश्रीद्वारकावासफलंभेत्सः ॥३४॥ श्रीद्वारकायानृपखंडमतभ्यातवाप्रेकथितंसुपु
 ष्यं ॥ कीर्तिकुलभक्तिमतीवमुक्तिददातिराज्यंचसद्वैश्वर्ण्यवतां३५॥ ॥इति श्रीमद्भर्गा०तृतीयदुर्गापिंडारकमाहात्म्यंनैमैकविंशो०॥२१॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ श्रीकृष्णस्यसखाकश्चित्सुदानामनामब्राह्मणः ॥ सउवासस्वपुत्र्यैतुसत्याचभार्यावृतः ॥ १ ॥ विरक्तोधन
 हीनश्चवेदवेदंगपारगः ॥ समानशीलयापत्न्याचक्रवृत्तिमयाचतां ॥ २ ॥ सकदाचिन्त्रियाग्राहसीदमानांदरिद्रतः ॥ श्रीकृष्णोद्वारकाना
 थोभिन्नमपतिव्रते ॥ ३ ॥ मयातेनापिपठिताविद्यासांदीपनेगृहे ॥ पुनर्नदृष्टःश्रीकृष्णोभोजवृष्ण्यंधंकेश्वरः ॥ ४ ॥ त्रैलोक्यनाथोभग
 वान्दुःखहादीनवत्सलः ॥ इतिश्रुत्वावचस्तस्यशुष्कवक्त्रापतिव्रता ॥ ५ ॥ जीणवस्त्रधरादीनापतिग्राहशुमुक्षिता ॥ यदिब्रह्मचरन्दुहारिः
 सखातेकमलापतिः ॥ ६ ॥ बुमुक्षितःकथंभूतोजीर्णकर्पटधारणैः ॥ द्वारकायांजनाःगत्वाद्वसाक्षाच्छिष्यःपति ॥ धनयुक्ताःसमाया
 तितस्मात्स्वंगंतुमहसि ॥ ७ ॥ ॥ सुदामोवाच ॥ सर्वैर्षाक्षिकोहंत्वंतस्मैशिक्षांप्रदास्यति ॥ विप्रस्यविदुषोभिक्षाधनंप्रकथितंप्रि
 ये ॥ ८ ॥ प्रियोवाच॥सखातुश्रीपतियस्यनातिदूःप्रवर्तते ॥ तमुपैहिसतेदुःखंदरिद्रनाशयिष्यति ॥ ९ ॥ गताभवस्थामसतेदुःखदारिद्र
 मुंजतोः ॥ दातुःकृपानिधेःकांतमित्रतायाश्चर्कफलं॥१०॥सुदामोवाच॥विधिनालिखितंभाग्यतत्तथैवभविष्यति ॥ यातायातेर्निकमद्ब्रह
 र्थ्यानंकरोम्यहं ॥ ११ ॥ यद्द्वारिदेशराजानोदेवगंधर्वकिन्नराः ॥ आज्ञांविनानयास्यतिदीनस्यममकाका ॥१२॥ प्रियोवाच ॥ विना
 ज्ञानैवयास्यतिदेवगंधर्वकिन्नराः ॥ अंतर्गामीहरिःश्रीश्रद्धैस्त्वामाहयिष्यति॥३॥विप्रउवाच॥दयालुरिदृशःकृष्णोपरंतुशृणुभामिनि ॥
 विपतिकालेमित्रस्यनगच्छेद्ब्रह्मसुतम् ॥१४॥ कथंतुयाचनंकुर्वेचिराद्वह्वास्वकप्रियं ॥ निलोमासुभवेत्प्रीतियांचनतुगमिष्यति ॥ १५ ॥
 प्रियोवाच॥दुःखदारिद्रहरणंश्रीहरैर्देशंनशुरु ॥ याचनानैवकर्तव्यासतेथैवहुदास्यति॥एवंतुप्रिययाविप्रोवहुधैवंप्रमाणितः ॥१६ ॥ अयंहि

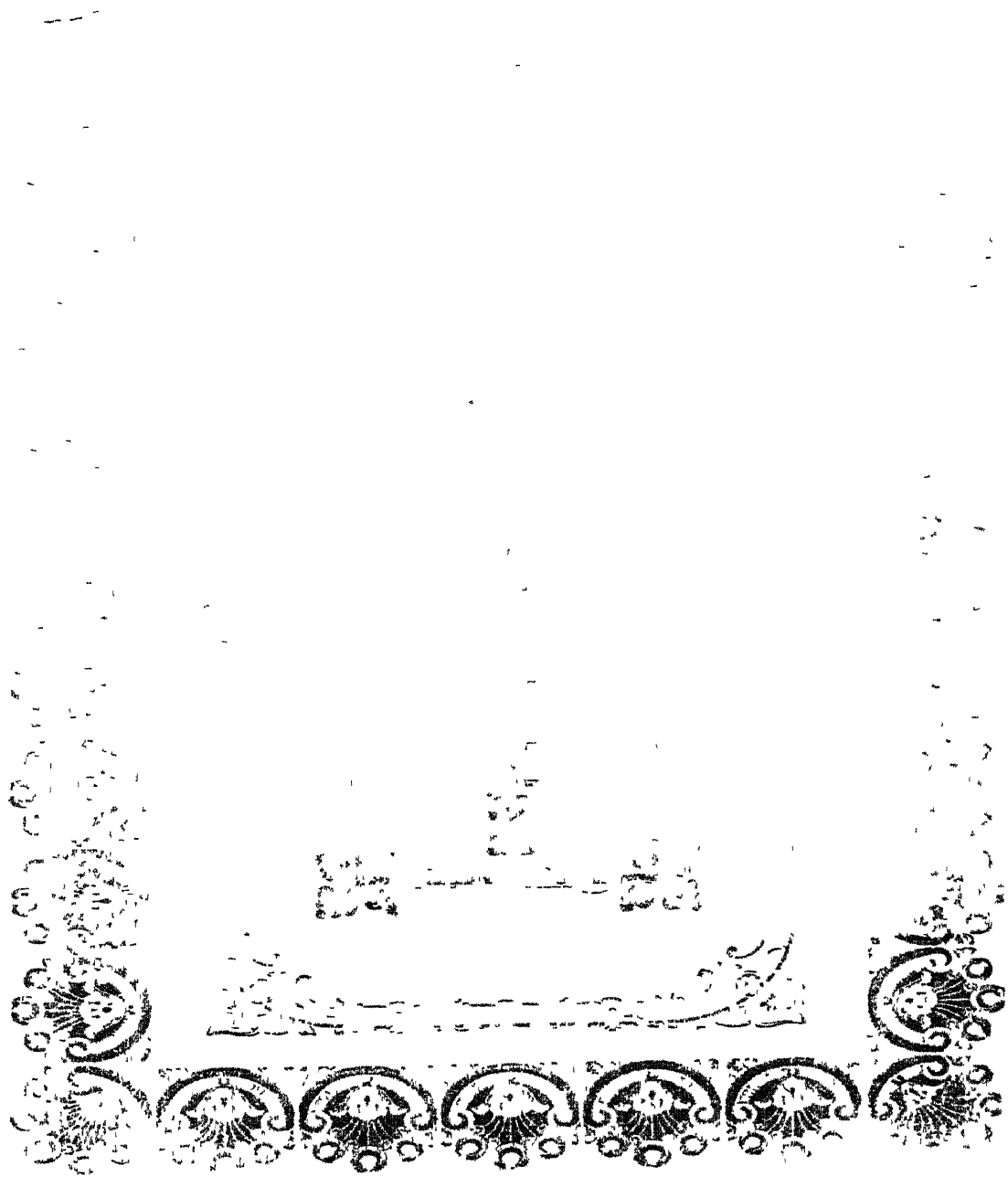
परमोलाभोक्त्वाभिप्रस्यदर्शनम् ॥ उपायनर्तुकिंदास्ये लज्जितोहं दरिद्रतः ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वासागताशीघ्रपरगेहं तदासती ॥ तंदुलांश्चतुरो
 मुष्टीन्याचित्वास्वगृह्यथौ ॥ १८ ॥ जीर्णिकर्पटखंडे च बद्ध्वा तान्पतयेददौ ॥ ततो गृहीत्वा पृथुकांश्च तंदुलां कुचैलधारि मलिनश्च दुर्बलः ॥
 ॥ १९ ॥ जगाम कृष्णस्य पुरीशेनैर्ब्रह्मण्यदेवं मनसा च संस्मरन् ॥ २० ॥ सोतीर्यैसिंधुमुदुपेन दर्शयत्तत्र श्रीद्वारिकाहरिपुरीकनकै
 र्विचित्रां ॥ श्रेणीसभाविधदुर्गहैः पताकैः शृंगाटकैरतिबलयदुर्भिश्च गुप्तम् ॥ २१ ॥ दृष्ट्वा कृष्णपुरीविप्रोजननापृच्छथ श्रीहरेः ॥ श्रीमंदिरं
 तु कुत्रास्ते सर्ववदतां प्रतं ॥ २२ ॥ इति श्रुत्वा माधवस्य भवनानां च रक्षकाः ॥ ऊचुस्ते वतैः कृष्णः सर्वेषु मंदिरेषु च ॥ २३ ॥ इत्युपश्रुत्य सद्
 नं प्रविश्यैकतमं द्विजः ॥ ब्रह्मानंदगतः कृष्णं पर्येकस्थं विलोक्य च ॥ २४ ॥ सखायमागतं ज्ञात्वा स होत्वा यमाधवः ॥ दोभ्यामि मलित्वा चान्यो
 न्यप्रैम्णा ह्यश्रुकलकुलः ॥ २५ ॥ स्वर्णपत्रेण तस्यापि पादौ प्रक्षालयत् जलं ॥ गृहीत्वा शिरसांतु पर्येक उपवेश्य च ॥ २६ ॥ अर्चनकृतवा
 नां चंदनागुरुकुंभैः ॥ पक्वाप्तैर्घृपदीपैश्च मधुपकैर्विधानतः ॥ २७ ॥ पश्चादावेद्य तांबूलगांच स्वागतमब्रवीत् ॥ वृद्धं कुचैलं मलिनं दुर्बलं च
 तमूर्द्धजं ॥ २८ ॥ मित्रविदापर्यचरद्भ्रजनेन स्मितां चिता ॥ श्रीकृष्णस्य प्रियाः सर्वाः विस्मिताः जहमुस्तदा ॥ २९ ॥ ऊचुः परस्परं नार्याप्रिश्य
 विप्रसमाचितं ॥ मिथुणा ह्यवधूतेन किमनेन कृतं तपः ॥ ३० ॥ येन त्रैलोक्यनाथेन सत्कृतश्चाग्रजो यथा ॥ एतस्मिन्नंतरे तौ द्वौ कथांच कतुः कथाः ॥
 पूर्यागुरुकुले जाता हस्तौ गृह्य परस्परं ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ ॥ नृणु ब्रह्मन्प्रठिता सर्वविद्यात्वयामया ॥ गुरवे दक्षिणां दत्त्वा पुनस्त्वं नैव दृ
 श्यते ॥ ३२ ॥ अहं तु द्वारिकायां तोजरासंभयात्सखे ॥ कुत्र स्थले तव विभो निवासं वद मे श्लु ॥ ३३ ॥ कदाचिदिदनाथं व गुरुदारैः प्रणोद
 ताः ॥ विद्यार्थिनो वयं सर्वे वनजमुभयं करं ॥ ३४ ॥ विपत्तिरभवत्तत्रावतर्षभयं करी ॥ रविरस्तंगतोऽत्र्यामंधकारो भवन्महान् ॥ ३५ ॥
 सर्वजलमयं जातं स्थलैर्नैव तु दृश्यते ॥ वयं परस्परं सर्वे गृहीतकरपंकजाः ॥ ३६ ॥ विद्युत्प्रकाशोऽपश्यतो दिक्षुः सर्वा सुब्रसुः ॥ ततः सूर्योऽप्येज
 ते गुरुः सां दीपनिर्महान् ॥ ३७ ॥ जले शिष्यांश्च शीतान् वंगत्वा दर्शह ॥ जलत्सर्वान् स्थले कृत्वा गुरुरश्रु परिभूतः ॥ ३८ ॥ उवाच बालका
 शूयमस्मदाह्यापरायणाः ॥ प्रेष्ठस्तु प्राणिनामात्मा तमना हृत्य मत्पराः ॥ ३९ ॥ तस्माद्भवद्भ्यः संतुष्टो वरं दास्यामि दुर्लभं ॥ भवतां चा

पिसर्वत्रपूर्णाः संतुमनेरथाः ॥ ४० ॥ वेदशास्त्रपुराणानिकंठस्थानि भवन्ति हि ॥ तस्माद्गुरोश्चकृपया पूर्णो हंसर्वसो लयतः ॥ ४१ ॥ सुदा-
 मोवाचा दिवदेव गुरुस्त्वं तुकोटिब्रह्मांडनायकः ॥ श्रीपतेस्तस्य गुरुषुवासोऽस्त्यंतं विडंबनं ॥ ४२ ॥ ततः सुदामा विप्रस्तुकृष्णाय परमात्मने
 पृथुक्रौंस्तंडुलान् राजन्नप्रायच्छदवाङ्मुखः ॥ ४३ ॥ सर्वात्मा भगवांस्तस्य ज्ञात्वा गमनकरणं ॥ नार्यं विप्रस्तु श्रीकामो मुत्तयैथ्यं मानसे
 वते ॥ ४४ ॥ भार्यपतिव्रतादुःखाद्धनाशां चास्य कुर्वती ॥ तस्माद्धनं कथं दास्ये अदात्रांश्चतयोरहं ॥ ४५ ॥ इति ब्रुवन् पुनश्चात्वा हेतोर्मम स-
 तंडुलान् ॥ प्रगृह्यागतवानत्र लज्जयानैव दास्यति ॥ ४६ ॥ तस्मात्तु याचना कुर्वे विदित्वैव चोत्तरीव ॥ ४७ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ गृहान्मदर्थे
 भवता किमानि तमुपायनं ॥ अण्वप्युपाहृतं यच्च भक्त्या भूरि भविष्यति ॥ ४८ ॥ पत्रपुष्पफलंतोयं मे भक्त्या प्रयच्छति ॥ तदहं भक्त्युप-
 हृतमश्रीमि प्रयत्नात्मनः ॥ ४९ ॥ इत्थमाभाष्य भगवान् दातुंश्च द्विजन्मनः ॥ चौरखंडात्तंडुलंश्च जहार किमिदं स्वयं ॥ ५० ॥ एतत्स्वयाप-
 नीतं मे सखे परमश्रीणनं ॥ विश्वं मातर्पयिष्यति ब्रह्मत्रेते च तंडुलाः ॥ ५१ ॥ ईदृशागोकुले मुक्ताः श्रेष्ठाः पृथुकंतंडुलाः ॥ मात्राय शोदया दत्ताः पु-
 नस्तान्नैव दृष्टवान् ॥ ५२ ॥ इत्येकमुष्टिं जग्ध्वा च भूमिजं संपदाददौ ॥ द्वितीयां जग्धुमारभे दातुं पातालसंपदां ॥ ५३ ॥ तावद्भक्षस्थलाच्छी-
 प्रं जगृहे श्रीः करं हरेः ॥ अपराधाद्धिनाथकथं मां त्यक्तुमिच्छसि ॥ ५४ ॥ एतावतालं श्रीकृष्णशक्रतुल्यो द्विजो भवेत् ॥ द्विजेन निर्धनेनापि न-
 ज्ञातं तद्गृहस्थकं ॥ ५५ ॥ संपूर्णचयनं प्राप्तं स्वगृहे विष्णुमायया ॥ उपित्वारजनीमकां मुक्त्वा पीत्वा सुखं गतः ॥ ५६ ॥ श्वोभूते स्वगृहान्तुं कृष्णं
 त्वामनोदधे ॥ सचाज्ञसो भगवता वंदितः परिरंभितः ॥ ५७ ॥ याचनानकृताये न व्रीडितः स्वगृहान्ययौ ॥ ब्रह्मण्यतामया दृष्टा विप्रदेव-
 स्य श्रीपतेः ॥ ५८ ॥ अहं दरिद्रीकृष्णस्य बाहुभ्यां परिरंभितः ॥ प्रियाजुष्टे च पर्यैके प्रतिवेश्वापि तो द्विजः ॥ ५९ ॥ वीजितो व्यजनेनापि रू-
 किमप्यासत्यभा मया ॥ निर्द्धनस्तु धनं लब्ध्वा श्रीपतिं नैव संसरेत् ॥ ६० ॥ इत्थं करुणया मग्नधनं कृष्णो न दत्तवान् ॥ इत्थं विचारयन्वच्छन्तं
 स्मरन् ब्राह्मणं रुषा ॥ ६१ ॥ गृहाण धनकोटिं च गृहं गत्वा ब्रवीम्यहं ॥ ब्रह्मण्यदेवो दाता च श्रीकृष्णोऽयं मया श्रुतः ॥ ६२ ॥ प्रत्यक्षदृष्टः कृपणो ग-
 र्वितो धेनुपूरितः ॥ शापं दास्ये कथं मित्रे धनलोभाद्दहं वृथा ॥ ६३ ॥ यादृशीमि कृताप्रीतिः तादृशी प्रापयिष्यति ॥ पितरावस्य कसेन का-

रागरेकृतौपुरा ॥ ६४ ॥ कृष्णस्तुन्दसदनेपरगेहेचर्वाद्धतः ॥ सदास्यतिकथंद्रव्यंधनयुक्तोपिनिर्धनः ॥ ६५ ॥ रत्नैःप्रपूरितान्गोहान्दृष्ट्वा
 वांछानकारयेत् ॥ ललटेलिखितयद्यद्दन्तन्यूनंभविष्यति ॥ ६६ ॥ इतिसंकथयन्विप्रोनिजपुत्र्यतकेगतः ॥ सुवर्णदुर्गसंयुक्तांकपाट
 ध्वजमंडितां ॥ ६७ ॥ तोरणैःकलशैश्चित्रासादैःसुजनैर्वृतां॥द्वारिकामिवशोभाढ्यांसर्वरत्नैःप्रपूरितां ॥६८॥ दृष्ट्वाविप्रस्तुकिमिदंकस्य
 स्थानमितिब्रुवन् ॥ रथारंथ्यांभ्रमंतंतंप्रत्यगृह्णन्स्त्रियोनराः॥६९ ॥ नागछतंदिजंदृष्ट्वाकिंकर्थ्यैःकिंकरास्तथा ॥ स्वामिन्यैकथयामासुः
 श्रुत्वासाविस्मयंगता ॥ ७१ ॥ भर्तारमागतंश्रुत्वापत्नीसंभ्रमसंयुता ॥ निश्चक्रामालयाचूर्णसाक्षाच्छ्रीरिवरूपिणी ॥ ७१ ॥ ब्राह्मणीशि
 विकारूढादासीदासगणैर्वृता ॥ भ्रमंतमग्रहीद्विप्रंदर्शयित्वास्वकंसुखं ॥ ७२ ॥ दृष्ट्वास्फुरंतोरुणींचभार्यास्वर्णवैरत्नविभूषणाढ्यां ॥
 यथैदिरारूपवतीविमानेमुद्रान्वितःकृष्णकृपांचमने ॥ ७३ ॥ निजगेहंतयायुक्तोश्रीकृष्णमुवनोपमं ॥ भोजनैर्द्रव्यरत्नैश्चपर्येकव्यजनास
 नैः ॥ ७४ ॥ वितानैःस्वर्णपात्रैश्चतोरणैःसमलंकृतं ॥ दृष्ट्वाकृष्णस्यकृपयासुदामातरुणोऽभवत् ॥ ७५ ॥ बुभुजेऽलंपटोविप्रोसमृद्धि
 स्वामहैतुर्को ॥ मनसाजाययात्यक्ष्यन्ज्ञानवैराग्यभक्तितः ॥ ७६ ॥ चकारतर्कणांविप्रोक्रुतोममसमृद्धयः ॥दत्ताब्रह्मण्यदेवेनदेवानामपि
 दुर्लभाः॥ ७७॥ ईदृशींसंपदांदत्वानावोचित्कमपिस्वयं॥ममतंदुलमुष्टिंचप्रीत्याप्रत्यग्रहीद्धरिः॥७८॥तस्यसख्यंचदास्यंचभूयान्मेजन्मज
 न्मनि॥तत्पदांबुरुहध्यानान्तरिष्येहंभवाणवो॥७९ ॥ विचिंत्यचेत्थंमनसासुदामापत्न्यावृतःकृष्णपदारविंदे ॥ मनश्चकृत्वाधनमेवविप्रा
 न्दस्वाहरेधामपरंजगाम ॥ ८० ॥ एतच्छ्रीकृष्णदेवस्यचरितंशृणुयान्नरः ॥ दारिद्र्यान्सुच्यतेशीघ्रंभक्तोभगवतोभवेत्॥८१॥श्रीद्वारका
 यानृपखंडमेतन्मयातवाग्रेकथितंसुपुण्यं ॥ कीर्तिकुलंभक्तिमतीवमुक्तिददतिराज्यंचसदैवशृणुवनां ॥ ८२ ॥ इतिश्रीमद्भागोचर्यसंहि
 तार्थाश्रीद्वारकाखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेसुदामाविप्रोपाख्यानवर्णनंनानामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

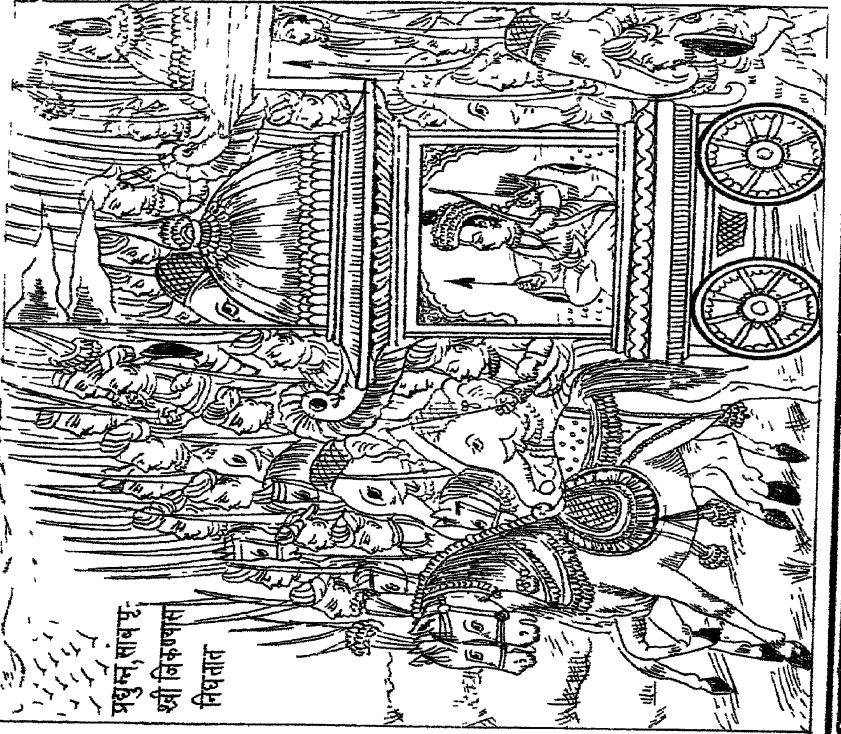
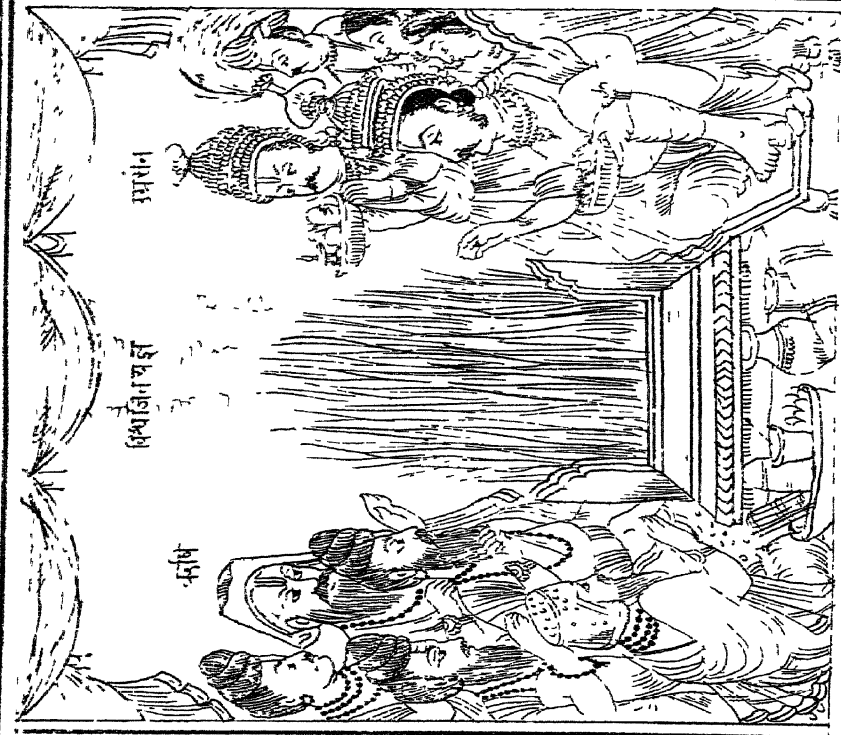
इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखण्डम् ।

॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां द्वारकाखंडे स० ॥

THE

LIBRARY

विश्वामित्रः

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीराधाकृष्णायनमः ॥ ॐ ॥ नमो भगवते तुभ्यं वासुदेवाय साक्षिणे ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धाय नमः संकषणा
 यच ॥ १ ॥ अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ॥ चक्षुरुन्मीलितयेन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ २ ॥ गर्ग उ ॥ इत्थं श्रीकृष्णचरितं मया
 ते कथितं मुने ॥ चतुष्पदार्थदं नृणां किंभूयः श्रुतिमिच्छसि ॥ ३ ॥ ॥ शौनके उवाच ॥ ॥ बहुलाश्वमैथिलेन्द्रः श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ॥
 किं प्रच्छथ देवार्षितन्मे ब्रूहि तपोधन ॥ ४ ॥ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ ॥ उग्रसेनया देवेंद्रः श्रीकृष्णेन कृतं मुने ॥ श्रुत्वातिविस्मितो राजाना
 रंद्राहमैथिलः ॥ ५ ॥ ॥ बहुलाश्व उवाच ॥ ॥ क्रोवायं मरुतो राजकेन पुण्येन भूतले ॥ यादवैद्रो महाबुद्धिरुग्रसेनो बभूव ह ॥ ६ ॥
 यस्य श्रीकृष्णचन्द्रोपि सहायो भूद्धरिः स्वयम् ॥ तस्याहो महिमानं मे ब्रूहि देवार्षि सत्तम ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ सूयवंशोद्भवो रा
 जा चक्रवर्ती कृते युगे ॥ यज्ञं चकार विधिवन्मरुतो योजगजितम् ॥ ८ ॥ महासम्भृतसम्भारैर्हिमाद्रेः पार्श्व उत्तरे ॥ सर्वतं मुनिशार्दूलं गुरुकृत्वा
 ह्विदीक्षितः ॥ ९ ॥ पञ्चयोजनविस्तीर्णः कुण्डो भूद्यस्य चाध्वरे ॥ योजनं ब्रह्मकुण्डस्तु गव्यूतिः पञ्चकुण्डकाः ॥ १० ॥ मिखलागते विस्तारवेदि
 भिर्निर्मिता दश ॥ सहस्रहस्तमुज्जोयज्ञस्तं भोवभौमहान् ॥ ११ ॥ विंशद्योजनविस्तीर्णः सौवर्णो यज्ञमण्डपः ॥ वितानतोरणैरेजेकदली
 खण्डमण्डितः ॥ १२ ॥ ब्रह्मरुद्रादयो देवाः सगणस्तत्रागताः ॥ ऋषयोऽप्युनयः सर्वे तस्य यज्ञसमाययुः ॥ १३ ॥ होतारो दश लक्षाणि दश ल
 क्षाणि दीक्षिताः ॥ अर्च्यवः पञ्चलक्षमुद्गातारस्तथापरे ॥ १४ ॥ आहूतास्तत्र विद्वांसश्चतुर्वेदविदो द्विजाः ॥ सर्वैश्चास्त्रार्थतत्त्वज्ञाः कोटिशोभ्ये
 प्रपूजिताः ॥ १५ ॥ हस्तिशुंढासमाधारां भुक्त्वा ज्यस्य हुताशनः ॥ अजीर्णप्रापतद्यज्ञेन चित्रविद्धिमैथिल ॥ १६ ॥ येभ्यो भागं वदतीह वि
 रूवे देवाः सभासदः ॥ तेभ्यस्तेभ्यो दुर्दुर्वाताः परिवेष्टार एव ते ॥ १७ ॥ कोपि जीवास्त्रिलोक्या तु न बभूवुर्बुभुक्षिताः ॥ सर्वे देवास्तु सोमेन ह्य
 जीर्णत्वमुपागताः ॥ १८ ॥ संवर्ताय ददौ राज्यं जंबुद्वीपस्य चाध्वरे ॥ गजानं हि मभारणां नियुतानि चतुर्दश ॥ १९ ॥ शतार्बुदं हयानां तु
 यज्ञांते दुक्षिणां नृप ॥ कोटिशो नवरत्नानां महार्हाणां महात्मने ॥ २० ॥ हयानां पंचसाहस्रं गजानां शतमेव च ॥ शतभारं सुवर्णानां ब्राह्मणे
 ब्राह्मणे ददौ ॥ २१ ॥ जलभोजनपात्राणि हेमानि प्रस्फुरंति च ॥ भुक्त्वा तानि विभृज्या शुगतास्तुष्टा द्विजातयः ॥ २२ ॥ विप्रत्यक्तैः स्वर्ण

पात्रैरुच्छिष्टैर्नृपवर्जितैः ॥ हिमाद्रिपादशैलेभूदृढापिशतयोजनम् ॥ २३ ॥ मरुत्तस्यथायज्ञानतथान्यस्यकर्हचित् ॥ त्रिलोक्यांशु
 राजेन्द्रनभूतानभविष्यति ॥ २४ ॥ यज्ञकुण्डाद्विर्नात्यपरिपूर्णतमस्वयम् ॥ आत्मानंदेश्यामासमरुतायमहात्मने ॥ २५ ॥ तमालो
 क्यहरिन्त्वाकृतांजलिपुटनृपः ॥ गदितुंनसमथौभूद्रोमांचिप्रमविह्वलः ॥ २६ ॥ तंप्रमपूरितंदृष्ट्वापतितपादयोनितम् ॥ उवाचभगवा
 न्साक्षान्मेवगम्भीरयागिरा ॥ २७ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ राजस्त्वयाहंविनयेनतोर्थोनिष्कारणैर्यज्ञवरैःसमर्चितः ॥ वरंपरब्र
 ह्महमतेत्वरंदास्यामिदेवैरपिदुर्लभंदिवि ॥ २८ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वातुराजामरुतःकृतांजलिःप्रदक्षिणीकृत्यहरिपरे
 इवरम् ॥ समूज्यभक्त्याविशदौपचारकैर्नत्वाभृशंगद्गदयागिराब्रवीत् ॥ २९ ॥ मरुत्तउवाच ॥ ॥ नवेइयहन्त्वच्चरणारविन्दतोवैरंपंश्री
 पुरुषोत्तमोत्तम ॥ समेत्यगङ्गांतृषिताश्चदुर्धियःखनंतिकूपहियथानरेतराः ॥ ३० ॥ ॥ तथापियाचेतववाक्यगौरवात्पादारविन्दंद्ददयार
 विन्दात् ॥ कदापिमेमाव्रजतुव्रजेश्वरमूलञ्चतुर्णांविदुरथसम्पदाम् ॥ ३१ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ धन्योसिराजंस्तवनिर्मलामतिःप्रलो
 भितस्यापिवरैर्नकामभृत् ॥ तथापिमतोवारेयेषिसंतंवरंविनाफलंभक्तमुखात्रमेसुखम् ॥ ३२ ॥ मरुत्तउवाच ॥ ॥ देयंयद्भोमेवमीप्सितं
 प्रभौवैकुण्ठलोकंकुरुताद्धरातले ॥ रक्षस्थितंमानिजभक्तवत्सलतस्मिन्पुरेभक्तजनैःपरैःसह ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ अस्मि
 न्ननौदैवमनोरथाब्धिगतेषुविंशेयुगेषुचाष्टसु ॥ गत्वाथनाकं धरणीसमेत्यमयाहिगोवित्सपदंकरिष्यसि ॥ ३४ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥
 ॥ इत्युक्त्वाभगवान्साक्षात्तत्रैवान्तरधीयत् ॥ सोंयंमरुतराजाल्प्रसेनोबभूवह ॥ ३५ ॥ तंयज्ञंकारयामासराजसूयंहरिःस्वयम् ॥
 किंदुर्लभंत्रिलोक्यातुभक्तानामैथिलेश्वर ॥ ३६ ॥ मरुत्तस्यापिचरितंयःशृणोतिनृपोत्तम ॥ तस्यज्ञानंसर्वैरग्यंभक्तियुक्तंप्रजायते ॥ ३७ ॥
 ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांश्रीविश्वजित्खंडे नारदबहुसं०श्रीमरुतोपाख्यानंनमप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ३४ ॥ ॥ ३५ ॥ ॥ ३६ ॥ ॥ ३७ ॥
 ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ कथंचकारविधिवत् राजसूयाध्वरंनृपः ॥ श्रीकृष्णेनसहायेनवदैतन्नितरामुने ॥ १ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ उग्र
 सेनःसुधर्मायांकृष्णसंपूज्यैचकदा ॥ नत्वाप्राहप्रसन्नात्माकृतांजलिपुटःशूनैः ॥ २ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ भगवन्प्रादसुखाच्छुंतंय

स्यमहत्फलं ॥ तंयज्ञंराजसूयाख्यंकरिष्यामितवाज्ञया ॥ ३ ॥ त्वत्पादसेवेयापूर्वमनोरथमहार्णवे ॥ तेरुजगृणीकृत्यनिर्मयाःपुरूपोत्तम
 ॥ ४ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सम्यग्यवसितंराजन्भवतायाद्वेश्वर ॥ यज्ञेनतेजगत्कीर्तिल्लोकथासंभविष्यति ॥ ५ ॥ आहूय
 यादवान्सर्वान्संक्रुत्वाथसर्वतः ॥ तांबूलवीटिकाधृत्याप्रतिज्ञाकारयप्रभो ॥ ६ ॥ ममांशयादवाःसर्वलोकद्रयजिगिषवः ॥ जित्वारीना
 गमिष्यतिहरिष्यतिबलिंदिशां ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथांधकादीनाहूयशक्रसिंहासनेस्थितः ॥ सुधर्मायांराहनृपोधृत्वातां
 बूलवीटिकां ॥ ८ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ योजयेत्समरेसर्वांअंबूद्रीपस्थितांनृपान् ॥ मनस्वीशक्रकोदण्डीसोत्तिंबूलवीटिकाम् ॥
 ॥ ९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ नृपेषुतुष्णींप्रगतेषुसत्सुश्रीरुक्मिणीनन्दनएवमथात् ॥ जयाहतांबूलचयमहात्मानत्वातृपंतमैथिलश
 स्वरारिः ॥ १० ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ विजित्यसमरेसर्वंअंबूद्रीपस्थितांनृपान् ॥ गृहीत्वाचबलितेभ्यआगमिष्यम्यहंबलात् ॥ ११ ॥ अग
 म्यागमंनवभ्रौर्ब्रह्मणस्यगुरोस्तथा ॥ हत्याभ्रूणस्यमेमूयान्नकुर्याकर्मचेदिदं ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ श्रुत्वावचःशंभोरःसाधुसा
 धितियूथपाः ॥ ऊचुस्तेषांपश्यतांचतंजग्राहयदूतमः ॥ १३ ॥ गर्गाद्यदुकुलचार्यान्मुदूतैर्बोधयन्ततः ॥ तत्क्षानंकारयामासमुनिभिर्वै
 दसूक्तिभिः ॥ १४ ॥ उग्रसेनोथतिलकंप्रद्युम्नस्यचकारह ॥ बलिंदत्वानमश्नक्तुःसर्वेयादवयूथपाः ॥ १५ ॥ उग्रसेनोददौखड्गंप्रद्युम्नायमहा
 त्पने ॥ क्वचंप्रददौसाक्षाद्बलदेवोमहाबलः ॥ १६ ॥ स्वतूणाद्वाविष्कृष्यवक्ष्यसायकौघनुश्चशार्ङ्गधनुषःसमुत्पाट्यचददौहरिः ॥ १७ ॥
 ॥ किरिटकुंडलेदिव्येपीनंवासोमनोहरं ॥ छत्रचचारंसाक्षाच्छूरोवृद्धेददौपुनः ॥ १८ ॥ शतचंद्रदौतस्मवसुदेवोमहामनाः ॥ उद्धवः
 प्रददौसाक्षान्मालांकिजलिकनीशुभां ॥ १९ ॥ अक्रूरोदक्षिणावर्तंशंखिजयदंददौ ॥ श्रीकृष्णक्वचंयंत्रगंगाचार्यौददौमुनिः ॥ २० ॥ त
 देवद्वागतःशक्रोलोकपालैःसकौतुकः ॥ आजगमतुर्ब्रह्मशिखौदेवीपिणसंवृतौ ॥ २१ ॥ प्रद्युम्नायददौशूलीत्रिशूलंज्वलनप्रभं ॥ ब्रह्माददौम
 हारजपद्मरंगशिरोमणिं ॥ २२ ॥ पशुपाशंशक्तिधरःशक्तिशत्रुविमर्दिनीम् ॥ वायुश्चव्यजनेदिव्येयमोदंडददौपुनः ॥ २३ ॥ रवि
 गर्दामहाशुर्वीकुबेरोरत्नमालिकां ॥ चंद्रकांतमणिचंद्रःपरिचंचतनूनपात् ॥ २४ ॥ क्षितिश्चापदुकेप्रादादिव्येयोगमयेपरे ॥ प्रद्युम्नायददौकुंतं

भद्रकालीतरस्विनी ॥ २५ ॥ हेमाढ्यमुच्चिशिखरसहस्रहयसंयुतं ॥ विश्वकर्मकृतसाक्षाद्ब्रह्मांडांतर्वह्निगतं ॥ २६ ॥ सहस्रचक्रसंयुक्तमनेवे
 गंधनस्वनं ॥ मंजीरिकांकिणीजालंधंटाटंकारभीषणं ॥ २७ ॥ रथददौमहादिव्यसहस्रध्वजशोभितं ॥ जैत्रंलनमयशंक्रः प्रद्युम्नायमहात्मने ॥
 ॥ २८ ॥ शंखदुन्दुभयोनेदुस्तालवीणादयस्तदा ॥ मृदंगवेणुसन्नादौर्जयचनिसमाकुलैः ॥ २९ ॥ वेदघोषैलजपुष्पमुक्तावपसमन्वितैः ॥
 प्रद्युम्नस्योपरिसुराः पुष्पवर्षप्रचक्रिरो ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्भर्गोऽसं० विश्वजित्खडेनाऽबहुलाशंसं० प्रद्युम्नविजयाभिषेको नाम द्वितीयो ॥ २ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथ नत्वाहारिं क्रांष्णिं रुद्रसेनबलं गुरुं ॥ नीत्वा शौरिथमारुह्य कुशस्थल्या विनिययौ ॥ १ ॥ तथा तमनुगाः सर्वेया दवाट
 ङ्कादयः ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरेसेनदशार्हकाः ॥ २ ॥ तथा स्वभ्रातरः सवैगदाद्याः कृष्णनोदिताः ॥ सपुत्राः सबलाः सर्वसांवाद्याश्च महार
 थाः ॥ ३ ॥ किरीटिनः कुंडलिनो लोहकचुकमंडिताः ॥ चतुरंगबलोपताः कोटिशस्ते विनिययुः ॥ ४ ॥ कलापिंहसगरुडमीनतालध्वजैरथैः ॥
 सूर्यमंडलसंकाशैश्चंचलाश्वनियोजितैः ॥ ५ ॥ हेमकुम्भैः सशिखरैस्सुक्ता तोरणराजितैः ॥ विडंबयद्भिर्नैतरांवायुवेगमतः परं ॥ ६ ॥ चामरां
 देलितौदिव्यैर्वीरमंडलमंडितैः ॥ सौवर्णैर्द्विविधेभ्यो भैरुवीरामनोहराः ॥ ७ ॥ मदच्युताश्चित्रसुखाहेमजालसमन्विताः ॥ महोद्धता गजा उ
 च्चारणद्वंद्वरुणांबराः ॥ ८ ॥ गिरीन्द्रशिखराभद्राद्विपेद्राच्च दिग्भिभावितान् ॥ विडंबयंतोद्दृश्यते सैन्यसैन्यद्विपानृप ॥ ९ ॥ केचिन्मुद्रास्तुक
 थिताः केचिद्भद्रानृगाः परे ॥ विंध्याचलभवाः केचित्केचित्काश्मीरसंभवाः ॥ १० ॥ मलयप्रभवाः केचिद्भिमाद्रिप्रभवाः परे ॥ सौरभप्र
 भवाः केचित्कैलासवनसंभवाः ॥ ११ ॥ ऐरावतकुलेभाश्चचतुर्दंताः कलापिनः ॥ त्रिशुंडागरुडाभाश्चच्छतिभुविचांबरे ॥ १२ ॥ ध्व
 जायुक्ताः कोटिगजाः कोटिदुंदुभि संयुताः ॥ कोटिसैन्यामहामात्यैरल्लंकवलमण्डिताः ॥ १३ ॥ गर्जयंतो घनश्यामानीडाडंबरराजिताः ॥
 इतस्ततो विरेजुस्तेबलेऽधोमकरा इव ॥ १४ ॥ कैर्गुल्मान्स्सुत्पाद्यक्षेपयंतोकेमंडले ॥ कंपयंतो भुवंपदैर्गदैर्द्रीकृताचलाः ॥ १५ ॥
 दुर्गाद्रिगंडशैलदीन्यातयंतः शिरःस्थलैः ॥ खंडयंतश्च शृङ्गांबलमेताद्दृशा गजाः ॥ १६ ॥ तुरगानिर्गतराजन्केचिन्मात्स्याः कलिगजाः ॥
 औशीनराः कौशलाश्च वैदुर्भाः कुरुजंगलाः ॥ १७ ॥ कंबोजजाः भृंजयजाः कैकेयाः कुंतिसंभवाः ॥ दारदाः केरलाः आंगावांगविक्रदंसंभवा

॥ १८ ॥ कौकणाःकौटकाःकेचित्कर्णाटगौर्जराहयाः ॥ सौवीराःसंधवाःकेचित्पांचालाअबुदाःपरे ॥ १९ ॥ काच्छाश्वकेचिदानतांगा
 धारामालवादयः ॥ महाराष्ट्रभवाःकेचित्तैलंगजलसंभवाः ॥ २० ॥ परिपूर्णतमस्यापिश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ वाजिशालासुवर्ततेतेपि
 वर्तेविनिर्गताः ॥ २१ ॥ श्वेतद्वीपाच्चकुंठात्तथाजितपदाश्रय ॥ रमावैकुण्ठलेकाञ्चत्रात्तथेतेपिनिर्गताः ॥ २२ ॥ हेमहारसमायुक्तमुक्ता
 मालामनोहराः ॥ शिखामणिमहारश्मिसेविताः सुपरिच्छदाः ॥ २३ ॥ चामैरमंडिताःपुच्छमुखपादस्फुरत्प्रभाः ॥ यादवानांमहासैन्येह
 इयंतेचेदृशाहयाः ॥ २४ ॥ वायुवेगामनोवेगानस्पृशंतःपदैर्भुवं ॥ अपक्वसूत्रेष्वतिगाबुद्धेष्वपिमैथिल ॥ २५ ॥ व्रजंतःपारदमनुजालेषू
 र्णभेषुच ॥ दृश्यंतेपिनिराधाराःस्फारावारिषुमैथिल ॥ २६ ॥ गंडशैलनदीर्गुर्गतप्रासादसंचयान् ॥ विलयंतःसततंचचलास्तेतुरंग
 गमाः ॥ २७ ॥ मायुरीतैत्तिरीक्रौंचांहंसियखाजर्नगतिं ॥ कुर्वंतोभुविनृत्यंतोमैथिलेद्रइतस्ततः ॥ २८ ॥ केचित्सपक्षादिव्यागाःइयाम
 कर्णामनोहराः ॥ पीतपुच्छाश्चंद्रवर्णावाजिशालाविनिर्गताः ॥ २९ ॥ उच्चैःश्रवःकुलेजाताःसूर्यवाजिभवाःपरे ॥ अश्विनोसुतविद्याढ्यावरु
 णेनप्रयोजिताः ॥ ३० ॥ केचिन्मंदारभाःकेचिच्चित्रवर्णामनोहराः ॥ अतसीपुष्पसंकाशाःस्वर्णभाहरितप्रभाः ॥ ३१ ॥ पद्मरागप्रभाः
 केचित्सर्वलक्षणलक्षिताः ॥ क्रोदिशःकोटिशोराजन्नन्येपिनिर्गताहयाः ॥ ३२ ॥ धनुर्भृतोभटाःसैन्यसंग्रामेलब्धकीर्तयः ॥ शक्तित्रिशू
 लसिग्दावर्मपाशधराःपरे ॥ ३३ ॥ वर्षतःशस्त्रधारभिःप्रलयोब्धिसमानुष्ट ॥ दिग्गजाह्वदृश्यंतेमर्दयंतोद्वरिन्मुधे ॥ ३४ ॥ एवंविनिर्ग
 तंराजन्द्दूर्णाविपुलंबलं ॥ दृष्ट्वासुरासुराःसर्वविसिंषुःपरमाद्भुतं ॥ ३५ ॥ इति श्रीमद्भूगार्थसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्व
 संवादे यादवसैन्यगमनंनानामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ इत्थंसेनावृत्तींरंप्रद्युमंधिन्विनांबरं ॥ श्री
 कृष्णबलदेवभ्यामुग्रसेनउवाच ॥ १ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ हेप्रद्युम्नमहाप्राज्ञश्रीकृष्णकृपयात्वरम् ॥ विजित्यनृपतीन्सर्वान्द्वारका
 मागमिष्यसि ॥ २ ॥ मत्प्रमत्तमुन्मत्तंसुप्तंबालंजडंस्त्रियं ॥ प्रपन्नंविशंभीतंनरिपुंहंतिर्धर्मवित् ॥ ३ ॥ राज्ञोहिपरमोधर्मआतानामार्ति
 विग्रहः ॥ उत्पथानांवधश्चेत्थमाततायीवघार्हणः ४ ॥ पुमान्योपिदुत्कृबिआत्मसंभावितोधमः ॥ भूतेषुनिरनुक्रोशोनुपाणांतद्वयोवधः

॥ ६ ॥ नैनोराज्ञःश्रजामर्तुर्मथुद्धवेद्विषां ॥ आदिराजोन्नुपानपूर्वप्राहस्वायंभुवोमनुः ॥ ६ ॥ योरणेनिर्मयोभूत्वाकृत्वांश्रिप्राग्गतोऽथ
 सुः ॥ सगच्छद्वामपरमंभित्त्वामार्तडमंडलम् ॥ ७ ॥ भयाद्राणाद्रुपरतस्त्यक्त्वायुद्धेपतिचयः ॥ व्रजेद्यःक्षत्रियांभूत्वासमहारौरवंप्रनाप
 ॥ ८ ॥ सेनारक्षेत्राजाहिसेनाराजानमेवहि ॥ सूतःकृच्छ्रगंतरक्षेत्रिन्साराथिस्थी ॥ ९ ॥ शूयचयादवाःसर्वसमर्थयलाऽनाः ॥ दाऽप्य
 मेवाभिरक्षंतुकाष्णिर्षपरिरक्षतु ॥ १० ॥ गावोविप्राःसुरार्धमश्वंदांसिमुविसाधवः ॥ पूजनीयाःसदासर्वमनुष्यमौक्षकाक्षिभिः ॥ ११ ॥
 वेदाविष्णुवचोविप्रासुखंगावस्तनुहरेः ॥ अंगानिदेवताःसाक्षात्साधवांहासवःस्मृताः ॥ १२ ॥ श्रोक्ष्णोयंहारःसाक्षात्परिपूर्णतमःशुभुः ॥
 येषांचित्तोस्थितोभक्त्यातेपांतुविजयःसदा ॥ १३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शिरसाजगृहःसाक्षादुग्रसेनस्यशासनं ॥ प्रणयुथादवाः
 सर्वकृतांजलिपुटानूप ॥ १४ ॥ अग्रसेनंपृषवसुदेववलंहरिं ॥ ननामकाष्णिःशिरसागर्गाचार्यमहासुनि ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णवलदेवाभ्या
 पुरीयातेनृपश्चरे ॥ दिग्जयार्थाहरेःपुत्रःप्रययोयादवःसह ॥ १६ ॥ चतुर्योजनलंबीथंराजमगोपियस्यवै ॥ बभौहेममयैःशिविरेभ
 थिलेश्वर ॥ १७ ॥ अग्रतोवाहिनीयुक्तःकृतवर्मा महाबलः ॥ ध्वजिनीसाहितःपश्चादुक्रूरोधन्विनांवरः ॥ १८ ॥ तत्पश्चादुद्धवोमंत्रिप्रति
 मापचसंयुतः ॥ तत्पश्चात्कृष्णचंद्रस्यसुतारत्त्वष्टादशस्मृताः ॥ १९ ॥ ययुर्महारथाराजन्येशताक्षौहिणीयुताः ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चद्वी
 तिभान्मानुरेवच ॥ २० ॥ सांबोमधुबृहद्भानुश्चित्रभानुर्वृकोरुणः ॥ पुष्करोवेदवहुश्चश्रुतदेवःसुनंदनः ॥ २१ ॥ चित्रभानुर्विरूपश्चक्रवर्त्य
 शोधएवच ॥ तत्पश्चात्प्रययुःसर्वगदाद्याःकृष्णनोदिताः ॥ २२ ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥ ऋतुवाणकोटिसंख्यायादवा
 नांप्रकथ्यते ॥ तत्सैन्यसंख्यांनृपतेकःकरिष्यतिभूमिषु ॥ २३ ॥ इत्थंयदूनंचलानृपाणांविकर्पतांतामहतीचसेनाम् ॥ कोदंडटकारयु
 तोभक्तकौंधुंकारआताडितदुंदुभीनां ॥ २४ ॥ इभ्रंक्षीत्कारहयैर्द्रुषणैर्नदुदुशुंडीदृढवीरगर्जनैः ॥ दह्कानिनादयैर्दवस्तडित्स्वनेःप्रच
 डमेघाइवतेविडिडिरे ॥ २५ ॥ एजद्भुवोमंडलमेवदिग्गजामहास्वनेस्तेबधिरीकृताइव ॥ सद्योथदुर्गैरिपवोविदुदुबुर्निःसाहसाःकौचलतांम
 हात्पनानम् ॥ २६ ॥ कुर्मस्तुकिंकावितिकेवदंतःकुतःऋगच्छामइतिद्रवंतः ॥ उपद्रवोह्येषविधैकयातिचचाललोकैःसहिताचलेति ॥

॥ २७ ॥ छलेनयज्ञस्यहरिः परेश्वरोभारं विदेहशुभोवतारयन् ॥ यो भूच्चतुर्व्यूहधरोयदोः कुले तस्मै नमो नंतगुणाय भूभृते ॥ २८ ॥ ॥
 इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादे प्रबुद्धिदिविजयार्थगमनं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ श्रीब
 हुलाइववाच ॥ ॥ कान्कान्देशान् यौ जेतुं क्रमतः श्रीहरेः सुतः ॥ तस्य कर्मण्युदाराणि ब्रूहि देवर्षिसत्तम ॥ १ ॥ अहो श्रीकृष्ण
 चंद्रस्य कृपाभक्तेषु चेदृशी ॥ पुनाति प्रश्रुता ध्यातापि न संकुलं जनम् ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ साधुसाधुत्वया पृष्टं साधुते विम
 लामतिः ॥ चरितं कृष्णभक्तानां पुनाति भुवनत्रयम् ॥ ३ ॥ तारकामधेयाराश्वभूमैः सर्वजसिच ॥ कविश्चेद्गुणयेद्राजन्नहरेः श्रीमतो गुणान्
 ॥ ४ ॥ चतुर्योजनमात्रं हि छायास्य प्रदृश्यते ॥ तेन इवेतापत्रेण शोभितो रुक्मिणीसुतः ॥ ५ ॥ स्थेन शक्रदत्तेन स्वस्यै परिवारितः ॥
 कच्छदेशान्यौ जेतुं त्रिपुरान् गिरिशोयथा ॥ ६ ॥ कच्छदेशाधिपः शुम्भो मृगयार्थं विनिर्गतः ॥ सेनां समागतां ज्ञात्वा पुरीहालां समाययौ
 ॥ ७ ॥ प्रबुद्धस्यागतासेना गजपादप्रताडनैः ॥ दूर्णयन्ती तं हृन्दे शान्पातयन्ती हिमैथिल ॥ ८ ॥ उत्थितैस्तद्रजोवृन्दैर्धीभूतं न भो भवत्
 ॥ भयं प्रापुर्जनाः सर्वे कच्छदेशनिवासिनः ॥ ९ ॥ तदातिर्धर्षितः शुम्भो गजानहिममालिनां ॥ नीत्वा पंचशतं सद्यो हयानामयुतं तथा ॥ १०
 ॥ विशद्भारं सुवर्णानामागतस्तस्य संसुखे ॥ दत्त्वा बलिननामां शुम्भजबद्धाकरद्वयं ॥ ११ ॥ तस्मै तुष्टः शंवरारिः प्रददौ रत्नमालिकां ॥ सं
 स्थाप्य राज्ये तं राजन्नेषां हि प्रकृतिः सतां ॥ १२ ॥ कालिगात्रयौ जेतुं रुक्मिणीं नन्दनो बली ॥ पतत्पताकैः ससैन्यैर्धरिन्द्रइव व्रजन् ॥ १३ ॥
 कालिगराजः स्वबलैः समर्थो द्विपवाहनैः ॥ निर्ययौ संसुखे योद्धुं प्रबुद्धस्य महात्मनः ॥ १४ ॥ कालिगमागतं वीक्ष्यानि रुद्रो धिचिन्तनः ॥ स्थे
 नैकेन तस्यैर्युधेयाद्वाग्रजः ॥ १५ ॥ शतबाणश्च कालिगं दशभिर्दशभीरथात् ॥ अताडयद्गुणान्वीरश्चापटंकारयन् मुहुः ॥ १६ ॥
 स्वशत्रवश्च स्वैस्वैसाधुसाध्वित्वादिनः ॥ अनिरुद्धः प्रयुधे प्रबुद्धस्य प्रपश्यतः ॥ १७ ॥ अनिरुद्धबाणौघैः केचिद्भौरा द्विधाकृताः ॥ ग
 जाश्च भिन्नशिखरः पादभिन्नाहयानृप ॥ १८ ॥ रथाश्च चूर्णचरणहाताश्चाहतनायकाः ॥ हतसारथयोवातेर्निपेतुः पादपाइव ॥ १९ ॥ पला
 यमानां तं सिनाकालिङ्गे वीक्ष्य मैथिल ॥ आजगाम गजारूढो विच्छिन्नकवचैरुपा ॥ २० ॥ द्विसप्ततिभारयुतांगदां चिक्षेप सत्वरम् ॥ गजे

नपातयन्वीराजगर्जघनवद्धली ॥ २१ ॥ गदाप्रहारव्यथितकिंचिद्बाकुलमानसं ॥ अनिरुद्धं धेवोक्षयादवाःक्रोधपूरिताः ॥ २२ ॥ तदेव
 तेडुःकालिगबाणैस्तीक्ष्णैःरुधुरप्रभैः ॥ समांसमुद्गंश्येनकुंराराश्रंभुभिर्यथा ॥ २३ ॥ कालिगोपितदकुद्धःसज्यंकृत्वावतुःस्वयं ॥ दं
 कारयन्हुणैर्बाणैश्रुणीचकारह ॥ २४ ॥ गदोगदांसमादायबलदेवानुजेबली ॥ तद्गजंताडयामासवामहस्तेनमथिल ॥ २५ ॥ अर्थ
 चद्रप्रहारेणविशीर्णौभूजस्तथा ॥ इंद्रवज्रप्रहारेणगंडशैलेयथानृपा ॥ २६ ॥ कालिगःपतितोभूत्वागृहीत्वामहतागदां ॥ गदंचताडयामा
 सकालिगंचगदस्तदा ॥ २७ ॥ कालिगदयोस्तत्रघोरंयुद्धंभवूवह ॥ विरुडालिगान्क्षरत्यौद्धेदूणींभवूवतुः ॥ २८ ॥ गदोगृहीत्वाका
 लिंगंपातयित्वावाराणगे ॥ चकर्षस्वकरेणानुफणिनंगरुडोयथा ॥ २९ ॥ गदाप्रहारव्यथितश्रूणितस्थिःकालिगराट् ॥ आययौशरणंस्तौ
 पिप्रभुस्त्रस्यमहात्मनः ॥ ३० ॥ दुत्त्वाबलिप्राहकालिगराजस्त्वदेवदेवःपरमेश्वरोसि ॥ क्रोधावृतंकःप्रसहेतकौत्वांजनोयथादुंडधरनम
 स्ते ॥ ३१ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविश्वजित्स्वण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेकच्छकालिगदेशविजयोनमपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्थंजित्वाथकालिगप्रद्युम्नोनोयादवेश्वरः ॥ जगाममरुधन्वानंजलेश्वनरोयथा ॥ १ ॥ गिरिदुर्गसमायुक्तंधन्वदेशाधि
 पंगयं ॥ उद्धयंप्रथयामासज्ञात्वातंयादवेश्वरः ॥ २ ॥ गिरिदुर्गगतःसाक्षादुद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ सभामेत्यगम्यप्राहृणुराजन्महामते ॥ ३ ॥
 उग्रसेनोयादवेश्वरोराजेश्वरोमहान् ॥ जंबूद्वीपनृपाञ्जित्वा राजसूयंकरिष्यति ॥ ४ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयं ॥ असं
 ल्यब्रह्माण्डपतिर्मत्रीतस्यभवद्धरिः ॥ ५ ॥ तेनवैप्रपितःसाक्षात्प्रद्युम्नोधिनिवांरः ॥ शीघ्रतस्मैबलिदेहिकृतकौशल्यहेतवे ॥ ६ ॥ श्री
 नारदउवाच ॥ श्रुत्वाकिंचित्प्रकृपितोवीर्यशौर्यमदोद्धतः ॥ उद्धवंप्राहन्पतिर्गोवांसमहाबलः ॥ ७ ॥ गयउवाच ॥ बलितस्मैनदा
 स्यामिनिनयुद्धंमहामते ॥ अल्पकालेनयदवोगतावृद्धिर्भवाद्दशाः ॥ ८ ॥ श्रीनारदउ० ॥ इत्युक्तउद्धवोरजंश्रंभ्वरारिसमेत्यसः ॥
 सर्वेषांयादुवानांचमृष्वतांप्रशंसह ॥ ९ ॥ तदैवरुक्मिणीपुत्रागिरिदुर्गसमायौ ॥ चूर्णयन्गजपादैश्चनगरान्भूजनान्द्रुमान् ॥ १० ॥
 अक्षौहिणीभ्यांसंयुक्तोगयोद्युद्धंविनिययौ ॥ तत्सैन्यैर्द्यावैःसाक्षरघोरंयुद्धंभवूवह ॥ ११ ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रगजवाहागजैःसह ॥ अश्ववा

हैरश्वहावीरारैः परस्परं ॥ १२ ॥ युयुधुस्तीक्ष्णबाणौधैश्चर्मखड्गदक्षिभिः ॥ पाशैः परश्वधैराजन्शतश्रीभिर्भुशुंढिभिः ॥ १३ ॥ हन्य
 मानाश्चयदुभिर्गेयवीराभयातुराः ॥ सर्वैस्वर्षंरणत्यक्त्वादुदुबुस्तेदिशोदश ॥ १४ ॥ पलायमानस्वबलेगयोनाममहाबलः ॥ एकाकीप्रय
 यौयोद्धुधनुंकारयन्मुहुः ॥ १५ ॥ दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तुचतुर्बाणैरिपोहयान् ॥ एकेनसारथिजघ्रेद्वाभ्यांकेतुंसमुच्छ्रितं ॥ १६ ॥ रथंच
 बाणविशत्याकवचंपंचभिः पुनः ॥ धनुस्तस्यापिचिच्छेदशतबाणैर्महाबलः ॥ १७ ॥ गयोन्यद्धनुरादायदीप्तिमंतहरेः सुतं ॥ जघानबाण
 विशत्याजगजैघनवद्वली ॥ १८ ॥ तत्प्रहारेणसमेरौकिच्चक्र्याकुलमानसः ॥ दीप्तिमानथजग्राहशक्तिं च्योतिर्मयीदृढां ॥ १९ ॥ चिक्षेपभ्राम
 यित्वातांग्याख्यायमहात्मने ॥ सापितद्धृदयंभित्त्वापपौचरुधिरमंहत् ॥ २० ॥ गयोपिपतितोरजन्मूर्च्छितोभ्रूङ्गणांगणे ॥ दीप्तिमां
 श्वधनुष्कोत्वाकर्षयंस्तद्वलेरिपुं ॥ २१ ॥ प्रद्युम्नस्यपुरःप्रागात्कहुजगरुडोयथा ॥ नरदुदुभयोनेदुदुवदुदुभयस्तदा ॥ अकाशाद्भवृषु
 देवाः पुष्पवर्षाणिपार्थिव ॥ २२ ॥ तदैवतेनापिसमर्चिताग्निःश्रीकृष्णपुत्रोनुपशंवरारिः ॥ अवंतिकांसप्रययामहात्माश्रीकर्णिकांस्वर्णम
 यीमिवाल्लिः ॥ २३ ॥ श्रुत्वागतंतंजयसेनएवहिसमर्चयामाससमालवाधिपः ॥ आनीयवृद्धान्बुबलिमहात्मनेप्रघर्षितोमैथिलतत्प्रभाववि
 त् ॥ २४ ॥ राजाधिदेवीस्वपितुःपितुःस्वसांप्रणम्यतांकृष्णसुतोमहात्मनाः ॥ विदानुविदोपरिरभ्यतसुतोबभूवुतोमालवदेशसंभवेः ॥
 २५ ॥ प्रद्युम्नोयत्स्विनांश्रेष्ठःपुरीमाहिष्मतीयौ ॥ यादवैःस्वबलैःसाद्धर्मदांसददर्शह ॥ २६ ॥ राजितामंबुकुल्लैःशृंगारति
 लकामिव ॥ वहर्तीष्णपनिचयमुष्णिहंमुद्रिकामिव ॥ २७ ॥ वेतसीवेणुतरुभिःपुष्पितमोधववृत्तैः ॥ स्फुरद्भिर्मूर्त्तिमद्भिश्चद्वैःस्वर्ग
 नदीमिव ॥ २८ ॥ तत्तीरेशिवैर्युक्तःप्रद्युम्नोयादवेषधः ॥ स्थितोभूद्यादवैःसाकंदवैरैर्द्रवप्रभुः ॥ २९ ॥ इंद्रनीलमहाराजज्ञानीमा
 हिष्मतीपतिः ॥ स्वदूतंप्रथामासप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ३० ॥ प्रद्युम्नराजशिविरैद्रूतोनत्वाकृतांजलिः ॥ उवाचचचनंतत्रसर्वेषां
 सृष्टवर्तानृप ॥ ३१ ॥ ॥ द्रुतउवाच ॥ ॥ हस्तिनापुरनाथेनधातंरारुणधोमता ॥ स्थापितेतिबलवोरोबलिकस्मैनदास्यति
 ॥ ३२ ॥ सुयोधनायचेच्छाभिर्द्रिव्यंयच्छतिमाबलात् ॥ योद्धव्यंनभवद्भिश्चविफलोहिरणेत्रवै ॥ ३३ ॥ श्रोप्रद्युम्नउवाच ॥

यथागयोदूतकालिगराद्यथातथाभिभूतोपिबलप्रदास्यति ॥ नृपंजानतिमहोत्तसेनकंमाहिष्मतीशायमतीवराजराट् ॥ ३४ ॥
 श्रीनारद उ० ॥ उत्तोदूतस्तदवाशुगत्वामाहिष्मतीपति ॥ सभायांकथयामासप्रद्युम्नकथितं वचः ॥ ३५ ॥ यदूनामुद्रतसैन्यवीर्य
 माहिष्मतीपतिः ॥ गजानांपंचसाहस्रंहयानानियुतं तुभम् ॥ ३६ ॥ स्थानामयुतं जैत्रिनीत्वारजाविनिर्गतः ॥ बलिददासमत्थाशुप्रद्युम्नय
 महात्मने ॥ ३७ ॥ इति श्रीमद्भर्गो सं० विश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वसंवाद्मरुधन्मालवमाहिपदेशविजयानामपद्योऽध्यायः ॥ ६ ॥
 ॥ नारद उवाच ॥ प्रद्युम्नोत्तमहावीर्यो जित्त्वामाहिष्मतीपतिम् ॥ विकर्पन्महतीसेनां गुराटंसमाययौ ॥ १ ॥ मुञ्जराट्यापिपवीरपृथ
 नाममहाबलम् ॥ जग्राहसेनयाकाष्णिस्तुण्ड्याहियथाविराट् ॥ २ ॥ सद्यस्तस्माद्धलिनीत्वायादेषोद्रोसमाहवः ॥ विकर्पन्महतीसेनं
 दिदेशान्ततोययौ ॥ ३ ॥ दमघोषश्चेदिराजो वसुदेवस्वसुःपतिः ॥ शिशुपालस्तस्यपुत्रः कृष्णशत्रुः प्रकीर्तितः ॥ ४ ॥ अभीषायमसञ्चि
 देमघोषमहाबलम् ॥ नत्वाप्राहमहबुद्धिमुद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ ५ ॥ उद्धव उ० ॥ राजन्देहिबलितस्मात्प्रसेनायभूयते ॥ विजित्यनुपती
 न्योसौराजसूयंकरिष्यति ॥ ६ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्थंनिशम्यवचनं दमघोषसुतः खलः ॥ स्फुरदोद्योमन्युपरभ्राहेदसदत्त
 त्वरम् ॥ ७ ॥ शिशुपाल उवाच ॥ दुरत्ययाकालगतिरहोचित्रमिदं जगत् ॥ विधेःकुललस्यकलिः प्राजापत्यभयनिष्यति ॥ ८ ॥ क
 राजहंसः काकः कर्कशूयः कचपण्डितः ॥ भृत्याविजेष्यंति नृपंचक्रवर्तिनीं श्वरम् ॥ ९ ॥ यथातिशापाद्यदंवाप्रहराज्यपदुःस्पृताः ॥ रा
 ज्यस्वल्पं जंप्राप्य प्रोच्छलं त्यापगाह्व ॥ १० ॥ अवंशसम्भवो राजासूखेपुत्रो हि पण्डितः ॥ निर्धनश्च धनं प्राप्य तृणवन्मन्थतज्वरा ॥ ११ ॥
 उत्तसेनः कतिदिनैराजत्वंसमुपागतः ॥ मंत्रिणवासुदेवेन पूजितः खलाश्रुपः ॥ १२ ॥ तस्य मंत्रिवासुदेवो जरासन्धभयाद्दुःसुतम् ॥ मथुरा
 स्वपुरीत्यक्त्वासुदंशरणङ्गतः ॥ १३ ॥ अभीरस्यापिनन्दस्य पूर्वपुत्रः प्रकीर्तितः ॥ वसुदेवोमन्यते तं मत्पुत्रो यद्गतत्रपः ॥ १४ ॥ वदु
 देवाद्गौरवर्णादयं इयामः कुतो भवत् ॥ पितामहोपि गौरोस्य दुःखहास्यमिदं वचः ॥ १५ ॥ प्रद्युम्नं तत्सुतं जित्वा खलयादौ सहा ॥ कुशस्य
 लंगमिष्यामि मर्हो कर्तुमयादवीम् ॥ १६ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वाधनुरादायतूणोचक्षिप्यसायकौ ॥ गन्तुमभ्युद्यतं धी

क्ष्यचेदिराजस्तमब्रवीत् ॥ १७ ॥ ॥ दमघोषउवाच ॥ ॥ शृणुपुत्रप्रवक्ष्यामि क्रोधमाकुलुमाकुलु ॥ अकस्मादाचरत्कार्यनसिद्धिं वि
 न्दतेह्यसौ ॥ १८ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांसाधनंनक्षमासमम् ॥ तस्मात्सामप्रकर्तव्यंसाधनसदृशं सुखम् ॥ १९ ॥ दानेनराजतेसासदा
 सत्क्रिययापुनः॥सत्क्रियापिथयायोग्यंशृणुसंस्प्रेक्ष्यराजते ॥२०॥ यद्वयश्चेदिपाश्चैवज्ञातिसंबंधिबान्धवाः॥चेदिपानांचवृष्णीनांकलिनच्छा
 मितस्त्वतः ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शिशुपालेबोधितोपिदमघोषेणधीमता ॥ नोवाचकिंचिद्विमनास्तूष्णींभूतमेहाखलः॥२२॥
 श्रुतिश्रवाश्चेदिपराजराज्ञीस्वसाशुभाशूःसुतस्यराजन् ॥ समेत्यपुत्रंशिशुपालसंज्ञंप्रत्याहसम्यग्विनयान्वितासा ॥ २३ ॥ ॥ श्रुतिश्रवा
 उवाच ॥ ॥ मापुत्रवेदं कुरुतात्कदाचिन्माभूत्कलिश्चेदिपयादवानां ॥ तमातुलयेयिकलशूरसूनुअताचतेतत्सुतएवकृष्णः ॥ २४ ॥
 तस्यात्मजायेत्रसमागतास्तेप्रद्युम्नमुख्याःशतशोमहंतः ॥ संपूजनीयाश्चमयाभवद्भिःसंलालनीयानहियुद्धयोग्याः ॥ २५ ॥ अहंगमिष्या
 मिसमार्द्धीचितानेतुंत्वयातातसमागतांस्तान् ॥ द्रष्टुंचिरोत्कंठमनामहोत्सवैर्नैतादृशोयंसमयःकदाचित् ॥ २६ ॥ शिशुपालउवाच ॥ ॥
 ममशूरासकृष्णयादवाःशत्रवश्चमे ॥ घातयिष्यामितांस्सर्वान्पैरहंतुतिरस्कृतः ॥ २७ ॥ पुरावैकुण्डिनपुरेयाभ्यांमेहेलनं कृतं ॥ विवाहो
 वारितोमैवैरामकृष्णावरीमम ॥ २८ ॥ यदितेषांयादवानांयूयंपक्षंकरिष्यथ ॥ तदात्वांसहपित्राचनिगृह्णनिगडैदृष्टैः ॥ २९ ॥ कारागार
 कारयामिकंसःस्वपितरौयथा ॥ अन्यथाचेद्दधिष्यामिशपथोमेनदुषटः ॥ ३० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तद्भूचःपरुषंश्रुत्वातूष्णीं
 यातेथचेदिपे ॥ उद्धवःस्वबलंप्राप्यप्राहसर्वथथोदितम् ॥ ३१ ॥ वाहिनीध्वजिनीचैवपुतनाक्षौहिणीतथा ॥ चतुर्थीशिशुपालस्यसेनायु
 क्ताबभूवह ॥ ३२ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ वाहिन्याद्याश्चयासेनास्तत्संख्यांवदमप्रभो ॥ ऋपयोहिंप्रजानंतिभूतंभव्यंभवचयत् ॥
 ॥ ३३ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ शतंद्दिपानारथिनांसहस्रशतसंयुतं ॥ अयुतंतुर्गाणांचपतीनांलक्षमेवच ॥ ३४ ॥ सेनायालक्षणं
 स्वल्पंद्दिगुणंचतुरंगिणी ॥ चतुःशतंद्दिपानांचरथानामयुतंतथा ॥ ३५ ॥ चतुर्लक्षंहयानांचपतीनामेकक्रोडयः ॥ लोहकंचुकसंयुक्ताःस
 र्थबलवाहनाः ॥ ३६ ॥ शस्त्रालाज्ञायत्रशूरावाहिनीसाधुधैःस्मृता ॥ वाहिन्याद्दिगुणीभूताध्वजिनीसाप्रकीर्तिता ॥ ३७ ॥ ध्वजिन्याद्दि

गुणीभूतापृतनाकथ्यतेबुधैः ॥ दशनागसहस्राणिनागेनगेशतरथाः ॥ ३८ ॥ रथे रथेशतं ह्यश्वाश्वेषेपत्तयःशतम् ॥ एपात्वक्षोहिणीं
 याकविभिक्षितापुरा ॥ ३९ ॥ ससाहसोतिशूरःस्यात्सामंतःशतशूरभृत् ॥ सामंतानांशतंविभ्रत्सगजीकथितोमृधे ॥ ४० ॥ स्वदेहं
 सारथिचाधान् रथंरहद्रथीचयः ॥ सेनारक्षतियाबाणैःकथ्यतेसमहारथी ॥ ४१ ॥ स्वसेनारक्षयन्शून्सूदयन्रणमंडले ॥ योक्षोहिण्या
 समंयुधेत्सदासोतिरथीस्मृतः ॥ ४२ ॥ इतिश्रीमद्गर्गोविश्वजित्खंडेश्रीनारदबहुलश्वसंवादेगुर्जराट्योचोदशगमननामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ निर्गतःशिशुपालोसौखलश्चद्रिकापुरात् ॥ पितरौतौरिस्कृत्यस्वभावोहोसतामयम् ॥ १ ॥ वाहिनीध्वजि
 नीभ्यांचद्युमच्छकौविनिर्गतौ ॥ पृतनाक्षोहिणीभ्यातौरंगपिङ्गोचमत्रिणौ ॥ २ ॥ शिशुपालमहासैन्यप्रलयाल्बिसमनृप ॥ संवीक्ष्ययदवस्ततु
 चाजमुःकृष्णपोतकाः ॥ ३ ॥ वाहिनीसहितःपश्चाद्दुमुन्नाममहाबलः ॥ युयुधेयादेवसाईशिशुपालप्रणोदितः ॥ ४ ॥ द्रयोश्चसैन्ययो
 वौर्णान्धकारोभवद्गणे ॥ हयपादजवृन्दैःप्रोत्थितैश्छादितंनभः ॥ ५ ॥ हयाश्चनृपधावन्तःप्रोत्पतंतोद्विपान्प्रति ॥ द्विपाश्चसशतयुद्धे
 पातयन्तःपदैर्द्विषः ॥ ६ ॥ शुण्डादण्डस्यफूत्कारैर्मंदयन्तइतस्ततः ॥ कस्तूरीपत्रसिन्दूररक्तकम्बलमण्डिताः ॥ ७ ॥ वाणैर्गदाभिःपरिधैः
 खड्गैःशूलैश्चशक्तिभिः ॥ छिन्नांगाःपत्तयःपेतुश्छिन्नबाह्विप्रजानवः ॥ ८ ॥ काश्चित्किष्णासिनाराजवहयान्युद्धेद्विधाकरोत् ॥ केचिदंता
 न्सगृहीत्वाकुंभेषुकरिणांगताः ॥ ९ ॥ अमात्यंहस्तिवाहंचमर्दयंतोमृगेद्रवत् ॥ उल्लंघयंतःसहयागजवृंदंमहाबलाः ॥ १० ॥ खड्गप्रहारं
 कुर्वतोविदार्यपरसैनिकान् ॥ हयस्पृष्टानदृश्यंतदृश्यंतैनटाहव ॥ ११ ॥ सैन्यवेगंचशत्रूणादृष्ट्वाऽक्रूरःसमाययौ ॥ चकारदुर्दानंवाणैर्धनु
 ष्टंकारयन्मुहुः ॥ १२ ॥ पलयमानंस्खलंघुमान्चोक्ष्यमहाबलः ॥ आययौसंमुखेयोद्धुंश्चाफलेकैमैथिलेश्वर ॥ १३ ॥ बाणजालंसविच्छे
 द्बाणौषैश्चपनिर्गतैः ॥ छादयामासचाक्रूरंवर्षस्विनमिवांबुदुः ॥ १४ ॥ छित्वातद्बाणपटलमसिनागांदिनीसुतः ॥ शक्तयातताडतंवी
 रंद्युमंतंक्रोधमूर्च्छितः ॥ १५ ॥ तत्प्रहारेणभिन्नासोमूर्च्छितोषटिकाद्रथं ॥ पुनरुत्थाययुधेशिशुपालसखेखेली ॥ १६ ॥ गृहीत्वाथगदां
 गुर्वीलक्षमारविनिर्मितां ॥ तताडद्धृदिचाक्रूरंजगर्जयनवद्दुमान् ॥ १७ ॥ अक्रूरेतत्प्रहारेणकिंचिद्व्याकुलमानसे ॥ युयुधानस्तदाप्रणा

ज्याशब्दंकारयन्सुहः ॥ १८ ॥ शिरस्तस्याशुचिच्छेदवाणैकैकलीला ॥ पतितेद्युमतिह्याजोवीरास्तस्यातिदुद्रुबुः ॥ १९ ॥ तदैव
 शक्तःसंप्राप्तोद्विज्ञसेनापलायिता ॥ शूलचिक्षेपसहसायुधानायधीमते ॥ २० ॥ युधुधानश्चबाणौघस्तच्छूलंशतधाकरोत् ॥ शक्तोऽगृ
 हीत्वापरिघंयुधधानंतताडह ॥ २१ ॥ युधुधानोर्जुनसखःक्षणमूर्च्छामवापह ॥ तदैववीरःसंप्राप्तःकृतवर्मा महाबलः ॥ २२ ॥ शक्तस्यापि
 रथंसाश्वबाणैश्चूर्णीचकारह ॥ शक्तोपिचूर्णयामासगदयातद्रथपरं ॥ २३ ॥ कृतवर्मारथंत्यक्त्वाशक्तंजग्राहरोषितः ॥ पातयित्वाभुजाभ्यां
 तंचिक्षेपनृपयोजनम् ॥ २४ ॥ शक्तेचपतितेकुद्रेशिशुपालप्रणोदितौ ॥ रंगपिंगौमंत्रिणौतौपृतनाक्षौहिणियुतौ ॥ २५ ॥ बाणवर्षप्रकुर्व
 तौमर्दयंतवरीन्मृधे ॥ आजगमतुमैथिलेंद्रयथावातहुताशनौ ॥ २६ ॥ उद्रटंतद्रलंबीक्ष्ययादवैद्रःपितुःसमः ॥ आदायचापंसहसिप्रद्युम्नो
 वाक्यमब्रवीत् ॥ २७ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ अहंगमिष्यामिपुरीरंगपिंगुमृधेजनाः ॥ रंगपिंगौचदृश्येतेमहाबलपराक्रमौ ॥ २८ ॥
 एतच्छ्रुत्वामहाबाहुर्भानुःकृष्णसुतोबली ॥ सर्वेषामग्रतोभूत्वाप्रातरंप्राहनीतिवित् ॥ २९ ॥ ॥ भानुरुवाच ॥ ॥ त्रैलोक्येदृश्यते
 प्राप्तंयदातेसंसुखेप्रभो ॥ तदातेचापटंकारोभविष्यतिनसंशयः ॥ ३० ॥ केवलेनादिखड्गेनशिरसीरंगपिंगयोः॥छित्त्वानीत्वागमिष्यामिक्
 लिंगशकलेइव ॥ ३१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायाविश्वजित्खड्गेनारदबहुलाश्वसंवादेद्युमच्छक्तवधोनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
 श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाशहोभानुर्गृहीत्वाखड्गचर्मणी ॥ पदातिःप्रययौसैन्येनवह्निरिवप्रभुः ॥ १ ॥ भानुःखड्गेनशङ्खस्तच्छिन्न
 बाहूंश्चकारह ॥ द्विपात्रहयांसंसुखस्थात्पार्श्वस्थांश्चद्विधाकरोत् ॥ २ ॥ खड्गद्वितीयोहोकार्कीरेजेछिद्रत्रीन्मृधे ॥ नीहारमेघपटले
 भानुर्भानुरिवस्फुरन् ॥ ३ ॥ हस्तिनाछिन्नलुभानर्भानुखड्गेनमैथिल ॥ मुक्तानिपेतुश्चयथातारकाःशीणकर्मणः ॥ ४ ॥ क्षणमात्रेणतस्मै
 न्यंपातयित्वा रणांगणे ॥ रंगपिंगोपरिप्रागाद्भ्रुवूरीरोमहाबलः ॥ ५ ॥ कृष्णदन्तेनखड्गेनरथौतौरंगपिंगयोः ॥ छित्त्वाहयान्सनेनृश्वभानुयु
 द्वेद्विधाकरोत् ॥ ६ ॥ खड्गेनीत्वारंगपिंगातेडुत्तंसमहोद्भटौ ॥ भानुचर्मगतौखड्गौभंगीभूतौबभूवतुः ॥ ७ ॥ भानुखड्गप्रहारे
 णशिरसीरंगपिंगयोः ॥ युगपत्पेततुर्द्वे तदुत्तमिवाभवत् ॥ ८ ॥ भानुस्तथैश्चशिरसीनीत्वाप्रद्युम्नसंसुख ॥ आययौविजयोवीरः

स्थापितसैन्यनायकैः ॥ ९ ॥ दिविदुन्दुभयानेदुर्नरदुन्दुभिःसम ॥ अभूज्यजयारावःपुष्पवर्पासुरैःकृताः ॥ १० ॥ रंगार्पणमृतोऽनु-
 त्वाशिशुपालोरुषान्वितः ॥ जैत्रंथंसमारुह्ययदूनांसंमुखययौ ॥ ११ ॥ मदच्युद्विगजैर्दोषैरत्नकंबलमडितैः ॥ स्वर्णगीडसभायुतोलोत्त-
 षंटाकण्ठस्वनेः ॥ १२ ॥ रथैश्चद्वेषिण्याभैवायुवेगैस्तुरंगमैः ॥ विद्याधरसमैर्वरिर्नादन्यन्वुघातलं ॥ १३ ॥ शिशुपालयलहृद्भ्रारान्क-
 नेरथैस्थितः ॥ सर्वेषामप्रतःकार्ष्णिःप्रयथौघनिर्वावरः ॥ १४ ॥ शंखंद्वाहरेःपुत्रोदिशःखंनदयन्नृप ॥ तंननादनशत्रूणांरुपाधूद्वि-
 मानद् ॥ १५ ॥ शिशुपालमहासैन्येग्रासाद्दुन्दुगमे ॥ चक्रनाराचसोपानसहसारुक्मिणीसुतः ॥ १६ ॥ दमघोपसुतोधिमान्धनुष्टकार-
 यन्मुहुः ॥ ब्रह्मास्त्रसंदधयद्देवतात्रयेणशिक्षितं ॥ १७ ॥ प्रचंडसर्वतस्तेजोदृष्ट्वाश्रीरुक्मिणीसुतः ॥ ब्रह्मास्त्रेणपितद्युद्धेसंजहारसलीलया ॥
 ॥ १८ ॥ शिशुपालोमहाधीमानंगारास्त्रसमादधे ॥ जामदग्न्येनयदुत्तमेहद्रेपर्वतन्नृप ॥ १९ ॥ तस्मादङ्कारवर्षाभिःकार्ष्णिसेनातिपह्वला ॥
 पर्जन्यास्त्रमहादिव्यंतदाकार्ष्णिःसमादधे ॥ २० ॥ स्थूलाभिर्मघधाराभिरंगाराःश्रातिमाययुः ॥ शिशुपालस्तदाकृद्धेगजास्त्रतत्सनाद्
 धे ॥ २१ ॥ यद्गस्त्येनमुनिनाशिक्षितंमलयाचले ॥ महोद्भटागजादीर्घाःकोटिशस्तद्विनिगताः ॥ २२ ॥ तसून्यपातयामासुःप्रधुम्नस्य
 महात्मनः ॥ हाहाकारोमहानासीद्यदूनांवाहिनीषुच ॥ २३ ॥ प्रधुम्नोत्थरणश्लाघीनृसिंहास्त्रसमादधे ॥ नृसिंहोनिर्गतस्तस्माश्चादयन्वृष-
 धातलं ॥ २४ ॥ स्फुरत्सटोदीर्घवालोनखलांगूलभीषणः ॥ ननादहृदुकृतैःशत्रुभैक्षयंस्तान्नगजावरणे ॥ २५ ॥ विदार्यगजकुंभांतमुत्पत-
 भगवाच्चहरिः ॥ गजवृंदमर्दयित्वातत्रैवांतरधीयत ॥ २६ ॥ चिक्षेपपरिधरोपाच्छिशुपालोमहाबलः ॥ चिच्छेदपरिधतद्वयमदुडेनमाधवः ॥
 ॥ २७ ॥ ततश्चैद्योरुषाविष्टोऽगृहीत्वाखड्गचर्मणी ॥ प्रधुम्नंतमुषाधावत्पतंगइवपावकं ॥ २८ ॥ कार्ष्णिस्तताडितंखड्गमदुडेनवेगतः ॥ दू-
 र्णवभूवतेनापिनिस्त्रिशश्मरणासह ॥ २९ ॥ पाशेदत्तेनपाशेनसहसायादेवश्वरः ॥ दमघोपसुतंबद्धविचकर्परंगणे ॥ ३० ॥ शिशुपा-
 लंघातयितुंखड्गजशहरोरपतः ॥ तद्वैवतत्करोसाक्षिद्भुदोजग्राहवेगतः ॥ ३१ ॥ ॥ गदउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतमेनापिश्रीकृष्णमहा-
 त्मना ॥ वधोयद्वैवचनंभगवन्मावृथाकुरु ॥ ३२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाकोलाहलेजतोशिशुपालस्यबंधने ॥ दमघोपोबालं

नीत्वाप्राग्प्रद्युम्नसंसुखे ॥ ३३ ॥ कार्ष्णिस्तमागतं दृष्ट्वात्यक्त्वाशस्त्राणि शीघ्रतः ॥ अग्रतश्चेदिंशश्चप्रनामशिरसामुवि ॥ ३४ ॥ मिलि
 त्वाचाशिपंदत्त्वाप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ दमघोषोमहाराजः प्राहगद्गदयागिरा ॥ ३५ ॥ ॥ दमघोषउवाच ॥ प्रद्युम्नत्वंतुघन्योसित्वं
 यदूनांशिरोमणिः ॥ मत्पुत्रेणकृतंयद्दत्तक्षमस्वदयानिधे ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥ ममदोषोनेचायंनेतेपुत्रस्यहेप्रभो ॥ सर्व
 कालकृतंमन्येप्रियमप्रियमेववा ॥ ३७ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्तोदमघोषोपिप्रद्युम्नेनप्रयंत्रितः ॥ शिशुपालंमोचयित्वानीत्वा
 गाचंद्रिकापुरीम् ॥ ३८ ॥ प्रद्युम्नस्यबलंश्रुत्वासाक्षाच्छ्रीकृष्णतेजसः ॥ नकोपियुद्युस्तेनराजानश्चबलिददुः ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्गो
 चार्यसंहितायाविश्वजित्बण्डे नारदबहुलाश्वसंवादेरंगपिंगवधशिशुपालयुद्धचेदिदेशविजयोनानमनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥४॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ मनुतीर्थतः स्नात्वाप्रद्युम्नोयदुभिः सह ॥ प्रययौकौकणान्देशान्दुभित्नादयन्मुहुः ॥ १ ॥ कौकणस्थोथमेधविगदा
 युद्धविशारदः ॥ एकाकीमल्लयुद्धेनपरीक्षन्नाययौबलं ॥ २ ॥ प्रद्युम्नसंबलंम्राहृणुमेयादेवश्वर ॥ गदायुद्धं देहिमह्यंमद्भलंनशयप्रभो ॥ ३ ॥
 ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ एकतोह्येकतोवीराबलवंतोमहीतले ॥ मानंमाकुरुहेमल्लविष्णुमायातिदुर्गमा ॥ ४ ॥ वयंतुबहवोवीरास्त्वमेकाकीसमा
 गतः ॥ अधमौयंमहामल्लदृश्यतेयाहिसंप्रतं ॥ ५ ॥ ॥ मल्लउवाच ॥ यदायुद्धंनकुरुतभवतोबलशालिनः ॥ मत्पादोधोत्रनिर्यातुतदाया
 स्यामिसंप्रतं ॥ ६ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवंवदतिमल्लवैसवैयादवपुंगवाः ॥ बभूवुः क्रोधसंयुक्ताः पश्यामस्तस्यमैथिल ॥ ७ ॥ ग
 दोगदांसमादायबलदेवानुजोबली ॥ तस्थौसोपिगदानीत्वासवैपांपश्यतांनृप ॥ ८ ॥ गदांगरिष्ठांचिक्षेपगदायसमहाबलः ॥ गदोपरिगदां
 नीत्वास्वगदांप्राक्षिपद्गदः ॥ ९ ॥ गदस्यगदयासोपिताडितः पतितोभुवि ॥ मृधेच्छानचकरारशुद्धमन् रुधिरमुखात् ॥ १० ॥ कौकण
 स्थोथमेधावीनत्वाप्राहहरेः सुतं ॥ परीक्षार्थंचभवतामेतत्कार्यमयाकृतं ॥ ११ ॥ त्वमेवभगवान्साक्षात्कुतोहंप्राकृतोजनः ॥ क्षमस्वमेप
 राधंभोत्वामहंशरणंगतः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथबलिदत्त्वात्मस्कृत्यहरेः सुतं ॥ कौकणस्थः पुरीप्रागान्येधा
 वीक्षत्रियोत्तमः ॥ १३ ॥ कुटकाधिपतिर्मौलिमृगयायाविनिर्गतं ॥ जयाहसमहाबाहुः संबोजांबवतीसुतः ॥ १४ ॥ कार्ष्णिस्तस्माद्दिलिनी

स्वादंडकाल्यंवनयथौ ॥ मुनीनामाश्रमान्गृह्यस्वसैन्यपरिवारितः ॥ १५ ॥ निर्विघ्नं च यो षो णी च तर्पि स्नात्वा हरः सुतः ॥ शूर्पारकं
 महाक्षेत्रं आयुर्द्विपान्तितः ॥ १६ ॥ ऋष्यमूकं ततः पश्य प्रवर्षणमिरीरितः ॥ पर्जन्यो भगवास्ताक्षान्नित्यदा यत्र वपति ॥ १७ ॥ गोकर्णा
 ल्यं शिवक्षेत्रं द्वाकाष्णिः स्वसैन्यकैः ॥ त्रिगतां केलान्देशान् यथौ जेतुमहाबलः ॥ १८ ॥ अंबष्ठः केरलधीशः श्रुत्वा वातातुमन्मुखात् ॥
 दूदतस्मै बलिं शीघ्रं प्रद्युम्नाय महात्मने ॥ १९ ॥ कृष्णाविणोतदोतीयै तैलगान्विषयान्यथौ ॥ सैन्यपादरजौ दूरे धीकुर्वन्नभः स्थलं ॥ २० ॥
 तैलगन्याधिपो राजा विशालक्षः प्रकीर्तितः ॥ पुरस्योपवने रे मेन्दुरगिणसंयुतः ॥ २१ ॥ मृदंगवैश्रवादित्रयधुरध्वनिसंकुलैः ॥ परैस्पर
 सारगैर्यथामानेधुराडिव ॥ २२ ॥ तं प्राह सुंदरि रामा राह्मी मंदारमालिनी ॥ रजोव्यासं नभो वीक्ष्य शुष्यद्भिवाधरापरा ॥ २३ ॥ ॥ मंदा
 रमालिन्युवाच ॥ ॥ राजन्नजानामिकदापि दुःखं सुखालकालिभ्रमरास्तवेषा ॥ २४ ॥ द्वारावतीशाध्वरनागवल्लीचयंसमुत्थाप्य दिशो ज
 यार्थं ॥ विजित्य सर्वांश्च दिपान्समागतोसौ यदुराजराजः ॥ २५ ॥ हुंकारशब्दं शृणुदुंभीनां चीत्कारफूत्कारयुतं द्विपानां ॥ कोदंड
 टंकारमयं पराणं कल्पं तत्सारस्वतनादुकारं ॥ २६ ॥ त्वं बलिं प्रेषय शंबरारये प्रधावतीः पश्य नरेन्द्रसुंदरीः ॥ च्युतप्रसूनाः श्रमवारिवर्षिणी
 वनप्रवेशाः स्फुटकेशमंडनाः ॥ २७ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ पत्नी वाक्यं ततः श्रुत्वा विशालक्षोतिर्धीर्षितः ॥ प्रद्युम्नसंमुखे सापि बलिनी
 त्यासमायथौ ॥ २८ ॥ तेन संसृजितः साक्षात्प्रद्युम्नो धनिवावरः ॥ स्नात्वा पंचाप्सरस्तीर्थमहाराहृततोयथौ ॥ २९ ॥ महाराष्ट्राधिपो राजा
 विमलेनामवैष्णवः ॥ भक्त्या परमया कृष्णिपूजयामास सर्वतः ॥ ३० ॥ तथा हि कर्णाटपतिः सहस्रजित्स्वतः समानीय बलिं महात्मने ॥
 संपूजयामास शुभार्थं हेतवे श्रीशंभुरारिजगतः प्रभुं परं ॥ ३१ ॥ प्रद्युम्नो भगवास्ताक्षाद्यादवैः सहमैथिल ॥ करुषान्विषयान्प्रागाज्जेतुं योगीवदे
 हजान् ॥ ३२ ॥ महारंगपुरे तत्र बुद्धशर्मा महामतिः ॥ भर्ताथ श्रुतदेवायावदुवस्वसुतृप ॥ ३३ ॥ तस्य पुत्रो दंतवक्रः कृष्णशत्रुः प्रकीर्ति
 तः ॥ शिशुपाल इव कुक्षयोद्धुं चक्रे मनःस्वयं ॥ ३४ ॥ मात्रापित्रावारितोपि दैत्यैर्दित्याननुव्रतः ॥ यादवा च धातयिष्यामि कोपमिन्त्यं च का
 र्ह ॥ ३५ ॥ आदाय सगदं गुर्वां लक्षभारविनिर्मितां ॥ एकाकी प्रयथौ योद्धुं प्रद्युम्नबलसंमुखे ॥ ३६ ॥ दंतवक्रं कृष्णवर्णं किञ्जलाद्रिसमप्रभं

॥ ललञ्जिह्वंघोररूपंतालवृक्षदशोच्छ्रितं ॥ ३७ ॥ किरिटकुंडलधरहेमवमंविभूषितं ॥ किंकिणीजालसंयुक्तंचलच्चरणद्वयपुरं ॥ ३८ ॥
 कंपयंतंभ्रुवैगोत्पातयंतंगिरिन्दुमान् ॥ घातयंतंस्वगदयाकृतांतमिवदुर्जनान् ॥ ३९ ॥ तंदङ्घ्र्यादवाः सर्वेभयप्रामुर्धंगणे ॥ आगतेदं
 तवक्रोचमहान्कोलाहलेद्बभूव ॥ ४० ॥ प्रभुमनः प्रेषयामासतस्योपरिमहद्वलं ॥ अष्टादशाक्षौहिणीनांधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ४१ ॥ बाणैः
 परधैराजन्शतश्रीभिर्मुशुडिभिः ॥ तंतेडुर्यादवाःसर्वैसर्वतोद्रियथागजाः ॥ ४२ ॥ दंतवक्रःस्वगदयाकरिद्रानुत्कटात्बहून् ॥ पातयामा
 सराजैर्द्रिमन्नकुंभस्थलान्मृधे ॥ ४३ ॥ कांश्चित्पादेषुचोन्नयिकंकिंकिणीजालनादितान् ॥ सभृंखलान्स्नीडास्तौल्लोखलघंटारणस्स्वनान् ॥
 ४४ ॥ वातस्त्रूलमिवाकाशेचिक्षेपशतयोजनं ॥ शुंडादंडेषुकांश्चिद्गृह्णित्वादैत्यपुंगवः ॥ ४५ ॥ भ्रामयित्वागजान्दिक्षुनदतः प्राक्षिप
 दुषा ॥ कांश्चिद्गजानंसयोश्चकक्षयोरुभयोरपि ॥ ४६ ॥ पद्भ्यामाक्रम्यशुशुभैदैत्यःकालाग्निरुद्रवत् ॥ रथान्ससूतान्साश्वंश्चसध्वजान्सम
 हारथान् ॥ चिक्षेपगजैर्वीरःशत्रून्निवभ्रंजनः ॥ ४७ ॥ तुरगांश्चपदातींश्चप्राक्षिपद्गजैर्बलात् ॥ अधोमुखाञ्चर्षुमुखाराजपुत्रामहाबलाः
 ॥ ४८ ॥ सशस्त्रारत्नकेयूरसंयुक्तास्तारकाइव ॥ आकाशात्प्रपतंतस्तेवमतोरुधिंमुखात् ॥ ४९ ॥ बलंविलोडयामासगदयौदैत्यपुंगवः ॥
 दंष्ट्र्याप्रलयान्धिंश्रीवाराहइवमैथिल ॥ ५० ॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवाचार्यसंहितायाविश्वजित्स्वडे नारदबहुलाश्वसंवादेकौकणकुटकत्रि
 गतंकेरलतैलंगमहाराष्ट्रकण्टकविजयेकरूपदेशगमनंनमदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ तदाश्रीकृष्णपु
 त्राणामष्टादशमहार्थाः ॥ सक्षतंकारयामासुदंतवक्रमहाबलम् ॥ १ ॥ दन्तवक्रोत्तिशुभेसक्षतोरक्तधारया ॥ लाक्षयेवयथासौंधंप्रहा
 रंनान्वचितयत् ॥ २ ॥ कृतवर्माचबाणौघैस्तजयानरणाङ्गणे ॥ युयुधानश्चखड्गेनशत्पयाक्रूरोमहाबलम् ॥ ३ ॥ सारणस्तंकुठारेणाहन
 तरोहिणीसुतः ॥ दन्तवक्रोपिगदययुधानंतताडह ॥ ४ ॥ करेणकृतवर्माणमङ्करंस्वांघ्रिणाहनत् ॥ सारणंभ्रुजवेगेनकारूषोरणदुर्मदः ॥
 ५ ॥ अङ्कुरःकृतवर्माचयुयुधानोथसारणः ॥ निपेतुर्मूर्च्छिताभूमौभरतापादपाइव ॥ ६ ॥ ततोर्गदांसमादायसंबोजाम्बवतीसुतः ॥ दंत
 वक्रंतताडसिजगर्धनवद्गली ॥ दंतवक्रोऽथचिक्षेपस्वगदांस्वगदांस्वाम्बसन्मुखे ॥ ७ ॥ गदामापततीविक्ष्यसंबोजाम्बवतीसुतः ॥ गदोपरिगदां

नीत्वागदयातन्तताडह ॥ ८ ॥ दन्तवक्रोगेर्गात्पक्त्वासांबंजाश्ववर्तसुतम् ॥ गृहीत्वापातयामासमुजाभ्यारणमंडले ॥ ९ ॥ साम्बस्तदा
समुत्थायगृहीत्वापादयोश्चतम् ॥ अपोथयद्भूमिपृष्ठेतदद्भुतमिवाभवत् ॥ १० ॥ दन्तवक्रः समुत्थायसाहस्रहसंतंदाकरोत् ॥ ननादतेनब्र
ह्माण्डंसतलकैर्विलैः सह ॥ ११ ॥ पताकाब्धेनदिव्येनसहस्रादित्यवर्चसा ॥ सहस्रहयुक्तेनरथेनस्निग्धनादिना ॥ १२ ॥ आगच्छंतंन
मंतंचप्रद्युम्नचिन्विनांवरम् ॥ दन्तवक्रोपितंवीक्ष्यप्राहेदंपरुषं वचः ॥ १३ ॥ ॥ दन्तवक्रञ्जवाच ॥ ॥ यूयञ्चयादमः सावृज्याश्वत्थका
दयः ॥ अल्पसत्त्वानास्तुच्छाविदुतायुद्धभीरवः ॥ १४ ॥ ययातिशापसंप्रष्टाभ्रष्टराज्यागतत्रयाः ॥ एकोहंवहोयुंयुंयुंयुंयुंयुंयुंयुंयुंयुंयुं
॥ १५ ॥ अथमर्वतिभिरुच्छैर्मशास्त्रविलोपितम् ॥ पूर्वपितातेश्रीकृष्णो नन्दस्यपशुरक्षकः ॥ १६ ॥ गोपालोच्छिष्टभोजीचसोद्यैवया
द्वेषे श्वरः ॥ हैयङ्गवी नद्व्याज्यदुग्धतक्रादिकंरसम् ॥ १७ ॥ चोरयामासगोपीनरसिकोरासमण्डले ॥ जरासन्धभयात्सोपिसमुद्रंशरण
ज्ञतः ॥ १८ ॥ सोद्यैवयदुनाथोभूद्योभीरुः कालसंमुखे ॥ तेनदत्तं वृष्णिराज्यमुग्रसेनसमेत्यसः ॥ १९ ॥ कर्षिव्यल्पसाराथौराजसूयंक्र
तूतमम् ॥ दुरत्ययाकालगतिर्जातंचित्रमहोजगत् ॥ २० ॥ अध्यास्तेसिंहशार्दूलंशृगलेहतिदुर्बलः ॥ २१ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥
पुरापेच्छुण्डिनपुरेयदूनांवलमूर्जितम् ॥ त्वयादृष्टंनकिंत्वत्रपश्याद्यैवविनिन्दक ॥ २२ ॥ युष्मान्संविधिनोज्ञात्वानच्छेद्युद्धंकरूप ॥ व
त्तत्पुद्धमाकार्पिर्धर्मशास्त्रंत्वपाकृतम् ॥ २३ ॥ नन्दोद्रोणेवसुः साक्षाज्जातोगोकुलेपिसः ॥ गोपालयेचगोलैकेकृष्णरोमसमुद्रवाः ॥
॥ २४ ॥ राधारोमोद्भवगोप्यस्ताश्चसर्वाहहागताः ॥ काश्चित्पुण्यैः कृतैः पूर्वैः प्राक्कृष्णवैरैः ॥ २५ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो
भगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलैकेशः परात्परः ॥ २६ ॥ यस्मिन्सर्वाणितेजांसिविलियन्तेस्वतेजसि ॥ तं वदंति परे साक्षात्परिपू
र्णतमः स्वयम् ॥ २७ ॥ पूर्णस्यलक्षणंयत्रयंप्रयंतः पृथक्पृथक् ॥ भावेनापिजनाः सोऽयं परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ २८ ॥ उग्रसेनोथराज
न्द्रोमेरुतानामयः पुरा ॥ श्रीकृष्णस्यवरेणसौयादवेन्द्रोवैभूवह ॥ २९ ॥ निरंकुशोमहामूर्खोविनिन्दसिमहाजनम् ॥ सनः प्रार्थयतोऽकिंचिद्य
थांसिंहः शिवारुतम् ॥ ३० ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ एवं वचस्तदाश्रुत्वा दन्तवक्रो मदीदोत्कटः ॥ गदं गुर्वीसमादाय प्राद्रवत् तद्रथोप

रि ॥ ३१ ॥ गद्यापातयामाससहस्रघोटाकान्नदन् ॥ घोटकादुदुबुःसर्वदृष्ट्वा रूपंभयंकरम् ॥ ३२ ॥ प्रद्युम्नोपिगदांनीत्वातंतताड
 दृढंहीदि ॥ तत्प्रहारेणैत्येद्रःकिञ्चिद्भयकुलमानसः ॥ ३३ ॥ तयोश्चगदययुद्धंघोररूपंभवभूवह ॥ गदाभ्यांसक्षतौतौद्गमदयन्तौपरस्परम्
 ॥ ३४ ॥ नन्दतौसङ्गैराजन्गिरौकेसरिणौयथा ॥ दन्तवक्रोभुजाभ्यांतंगृहीत्वाश्रीहरेःसुतम् ॥ भूमौनिपातयामाससिंहःसिंहमिवौज
 सा ॥ ३५ ॥ प्रद्युम्नोपिसुस्थायगृहीत्वाभुजयोर्बलात् ॥ आमथित्वाभुजाभ्यांतंपातयामासभूतले ॥ ३६ ॥ प्रद्युम्नस्यप्रहारणसोपतदु
 धिरं वमन् ॥ चूर्णितास्थिःसिन्नगात्रोमूर्च्छितोविह्वलकृतिः ॥ ३७ ॥ गिरीन्द्रइवभृष्टुरजेरक्रायाहातः ॥ तत्प्रपातेनवधुधाचवालसजला
 भवत् ॥ ३८ ॥ विचेलुर्दिग्गजास्ताराःसमुद्राश्चकंपिरे ॥ पातशब्देनराजेन्द्रत्रिलोकीबधिरिकृता ॥ ३९ ॥ तदैवकारूपपतिमहात्माश्रीवृद्ध
 शर्माश्रुतेदेवयाच ॥ राह्यामहारंगपुराद्यदूनांसमाययौसुन्दरसन्धिकारी ॥ ४० ॥ दत्त्वाबलिमैथिलशम्भारयेसुतंगृहीत्वाकृतसंधिरप्रतः ॥
 तथायदूनांप्रवरैःप्रपूजितःपुनर्महारङ्गपुरंसमाययौ ॥ ४१ ॥ इतिश्री०विश्व०ना०दन्तवक्रयुद्धेकषुदेशविजयोनैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अणवदक्षिणंस्नात्वाप्रद्युम्नोयादवाधिपः ॥ उशीनरांस्ततो जेतुमाजगामबलैःसह ॥ १ ॥ कोटिशःकोटिशोगावो
 यत्रदेशेचरंतिहि ॥ गोपालमंडलैर्युक्तात्रजंत्योभव्यमूर्तयः ॥ २ ॥ औशीनराःक्षीरपानागौरवर्णमनोहराः ॥ हयंगवीनमादायतेययुःका
 ष्ठिणसंसुखे ॥ ३ ॥ तैःपूजितःशंभारिर्देदौतेभ्योमहाधनं ॥ गजान्स्थान्हयान्दिव्यवस्त्रभूषादिहर्षितः ॥ ४ ॥ चंपवतीनामपुरीमणिर
 त्नसमन्विता ॥ विराजतेयत्रनृपैःसपैर्भोगवतीयथा ॥ ५ ॥ चंपवतीपतिवीरोनाम्नाहमांगदेनृपः ॥ नोत्वाबलिसमेत्याशुश्रीकाष्ठीप्रणना
 मह ॥ ६ ॥ तस्मैतुःशंभारिर्मालांकिंजल्कनर्दिदौ ॥ सहस्रदलशोभाढ्यंपद्मंद्रादिव्यंददौपुनः ॥ ७ ॥ अथकाष्ठीमहाबाहुःस्वसैन्यप
 रिवारितः ॥ विदर्भान्प्रथयौषध्वीदुंभुभीन्नादयन्सुहुः ॥ ८ ॥ भीष्मकःकुंडिनपतिरागतंरुक्मिणीसुतं ॥ आनीयपूजयामासससैन्यंबहुभि
 धनैः ॥ ९ ॥ मातामहंततो नत्वारुक्मिणीनंदनोबली ॥ कुंतदेशांश्चदुरदान्प्रथयौयादवैःसह ॥ १० ॥ दारुदःकुंतजर्वीरःपूजितोयादवैश्च
 रः ॥ मलयाचलपाटीरवाभुभिःपरिसेवितः ॥ ११ ॥ श्रीखंडकेतकीपुष्पगंधात्केमलयाचले ॥ अगस्त्यमुनिशादूलंपीताब्धिषसददर्शह ॥

॥ १२ ॥ कृताञ्जलिपुटः कार्पिणर्मस्त्यमहासुनि ॥ स्थितोऽधुदुटजेसाक्षादाशीर्भिरभिर्नदितः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥
 ॥ दृश्यपदार्थतुजगत्सत्यवद्वर्ततेकथं ॥ सुतोब्रह्मांशकोऽधुत्वावद्वच्येयं कथं गुणैः ॥ १४ ॥ एतत्प्रश्नं समब्रूहि नितरामुनि सत्तम ॥ त्वंस
 वैविद्व्यचक्षुः सर्वब्रह्मविदावरः ॥ १५ ॥ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ त्वंसाक्षात्कृष्णचंद्रस्य परिपूर्णतमस्य च ॥ पुत्रोऽसि पृच्छसे मां बाली
 लामात्रमिदं वचः ॥ १६ ॥ लोकसंग्रहमेवार्थकुर्वन् देवो हरिर्यथा ॥ तथा नृणां च कल्याणं कुर्वन् चिरसि प्रभो ॥ १७ ॥ यथा सत्यस्य मूर्यस्य
 शिबवारिषु सत्यवत् ॥ दृश्यते सत्यवद्वृश्यं प्रधानपरयोस्तथा ॥ १८ ॥ काचे सुखं गुणैः परैः सते जीवन् यथा ॥ तथा यंसन्देहगुणैर्विद्यते प्रेक्ष्य
 तां स्वयं ॥ १९ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ कथं न बद्धयते देही येनोपायेन तन्मुने ॥ वैराग्येण हृदनापि ब्रूहि ब्रह्मविदावर ॥ २० ॥ अग
 स्त्यउवाच ॥ विवेक्यः समाश्रित्य मजेद्ब्रह्मसनातनं ॥ मनोमयं जगन्मत्वात्सव्रजेत्परमंपदं ॥ २१ ॥ जन्ममृत्युशोकमोहाजरावाल्युवाद्
 यः ॥ अहंमदोऽव्याधिभयं सुखं शोकः श्रुघारतिः ॥ २२ ॥ आधिब्योधिस्तस्य राजन्नभवंतिकदाचन ॥ आत्मानिरीहो ह्यतनुः सर्वतश्चानहं
 कृतिः ॥ शुद्धे गुणाश्रयसाक्षात्परो निष्कल आत्महृत् ॥ २३ ॥ ज्ञानात्मकः सदा पूर्णो विदितो यो मुनीश्वरैः ॥ तं ब्रह्म परमात्मानं ज्ञान्वायं वि
 चरेत्सुखी ॥ २४ ॥ अस्मिन् शयाने जागर्तिसर्वं पश्यति यः पुमान् ॥ नायतविति पश्यंतं पश्यति कदाचन ॥ २५ ॥ न भोगिपयनाः काष्ठकाष्ठप्रोद्गत
 र्मुनिः ॥ न सज्जते गुणैर्ब्रह्मवर्णैश्चरुफटिको यथा ॥ २६ ॥ लक्षणभिर्ध्वनिव्यंग्यैर्ज्ञायते न कदाचन ॥ कुतस्तुलौकिकैर्वाक्यैस्तस्मै श्रीब्रह्मणे नमः
 ॥ २७ ॥ किंचित्कर्मद्वन्द्वेन केचित्कालं तथापरे ॥ कर्तारयोगमपरे सांख्यं ब्रह्मवदंतिके ॥ २८ ॥ केचित्परमात्मानं वासुदेवं वदंतिके ॥ प्रत्यक्षेणानु
 मानेन निगमेनात्मसंविदा ॥ २९ ॥ विचार्यतद्ब्रह्म परं नः सगोविचरो दिह ॥ यथा भसा प्रचलता तरोपि च लहवा ॥ ३० ॥ चक्षुषाऽप्राप्त्यमाणेन दृश्यते
 चलती विभूः ॥ तथा गुणानां प्रमणैर्भ्रमतामनसा यतः ॥ ३१ ॥ प्राप्त्यमाणः सदा राजकरेणालतचक्रवत् ॥ करिष्यामि करोमीति ममेदं
 तव चाबुवन्त्वमहंच सुखी दुःखी सदा ज्ञानविमोहिताः ॥ ३२ ॥ सत्वं जस्तम इति प्रकृतेर्नात्मनो गुणाः तैरिदं जषदाव्याप्तमोत्प्रोत्पद्यथा ॥ ३३
 ॥ अर्च्यं च्छंति सत्त्वस्थामध्येतिष्ठति राजसाः ॥ जघन्यगुणुत्तिस्था अधोगच्छंति तामसाः ॥ ३४ ॥ अधकारेण ताकाणैः संपंबुद्धिर्विभेति

च ॥ आरामरीचिकावारितथेदमन्यतेजगत् ॥ ३५ ॥ गतागतं सुखविद्विद्यथामंडलवर्तिना ॥ तथा नृणां सुराणां चतुःसंनरकवासिनां ॥
 ३६ ॥ घनवलिर्देहयुगाअहोरात्रमृतेर्यथा ॥ यथासार्थं तथा दृश्यं किंचित्सर्वदेवहि ॥ ३७ ॥ पक्षे जाते यथानीडात्पारेयाते यथोडुपात् ॥
 ज्ञाने प्राप्ते तथालोकहर्षणात्किंप्रयोजनं ॥ ३८ ॥ यथोल्कयादृष्टमर्थमुल्कयार्किंप्रयोजनम् ॥ तथा मार्गनिधायानुविचरेत्समदृष्टुनिः ॥
 ३९ ॥ यथेदुरुदपात्रेषु यथाग्निः काष्ठसंचये ॥ तथैको भगवान्साक्षात्परात्मानेकवत्स्थितः ॥ ४० ॥ घटे मठे यथा काशो वतते तर्बहिर्महान् ॥
 तथा परात्मानि लितो देहेषु स्वकृतेषु च ॥ ४१ ॥ यः कृष्णभक्तः शंतात्मा ज्ञाननिष्ठो विरागवाच् ॥ तं न स्पृशंतीह गुणाः कानीव विसिनी
 दलं ॥ ४२ ॥ ज्ञानी सदानंदमयो बालवद्विचरेत्तनुं ॥ न पश्यति धृतं वा सोमदिरामदमत्तवत् ॥ ४३ ॥ सूर्योदये यथा वस्तुगृहे राजन् प्रदृश्य
 ते ॥ दूरीकृत्य तथा ज्ञानं साक्षात्तत्वं तनो बृहत् ॥ ४४ ॥ यथेन्द्रियपृथग्द्वारैरर्थो बहुगुणाश्रयः ॥ नानेयते तथा ब्रह्मकविभिः शास्त्रवर्त्मभिः ॥
 ४५ ॥ परंपदुवदत्येते केचिद्वैष्णवंप्रप ॥ केचिद्वैष्णव्यैवकुंठं शतंकेपिततः परं ॥ ४६ ॥ कैवल्यं तद्ब्रह्मकेचित्परमं धाम चाव्ययं ॥
 अक्षरंच परे काष्ठगोले कं प्रकृतेः परं ॥ ४७ ॥ केचिन्निकुंजं विशदं वदंत हपुराविदः ॥ ज्ञानैवैराग्यभक्तिभ्यः प्राप्नोतीह न चान्यतः ॥ ४८ ॥
 श्रीकृष्णचंद्रस्य हरेः परस्य कैवल्यनाथस्य परात्परस्य ॥ ब्रजे त्पदं श्रीपुरुषोत्तमस्य तथाप्यभक्तो न निवर्तते य ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीनारद उवा
 च ॥ ॥ इति भागवतं ज्ञानं श्रुत्वा काष्णिमहासुनिं ॥ अगस्त्यं पूजयामास भक्त्यानवाकृताजलिः ॥ ५० ॥ ॥ इति श्रीमद्भागवा
 र्यसंहितायां ० विश्वजित्खंडे ना० उशीनारविदुर्भकुंतदुरदेशविजये अगस्त्यकाष्णिज्ज्ञानप्रस्तावो नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ६४ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ कृतमालंताप्रपाणीं श्लात्वा श्रीया देवेश्वरः ॥ यदुभिः सैनिकैः साद्धिं राजन् राजपुरं यौ ॥ १ ॥ शाल्वो राजपुराधी
 शः श्रुत्वा मनुखतो यदून् ॥ आगतान् स ययौ शीघ्रं द्विविद्वानराधिपं ॥ २ ॥ द्विविद्वो ह्यति संकुद्धो विरोमित्रसहायकृत् ॥ शंभराखिल
 प्रागाच्चालयन् सुधातलं ॥ ३ ॥ विदुदरानस्यैवैतैः पताकाध्वजपट्टकान् ॥ काश्मीरकंबलैर्मुक्तासामुद्रान् वर्षभूषितान् ॥ ४ ॥ रथानुत्पा
 तयामास गजानां रुह्यवेगतः ॥ अथान्विद्रावयामास भ्रुभृगैर्वानरस्वनेः ॥ ५ ॥ इत्थं कोलहले जाते प्रद्युम्नो धन्विर्नगैः ॥ आजगाम रथेनानु

धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ६ ॥ द्विविदस्तद्रथस्यारारुचकाममदोत्कटः ॥ छत्रंजंस्वपुच्छेनकंपयत्सहरयथं ॥ ७ ॥ प्रद्युम्नःस्वधनुष्को
 ट्यामस्तकंतचकर्षह ॥ कपिस्तदतिक्रुपितोमुष्टिनातंतताजह ॥ ८ ॥ प्रद्युम्नोधुरादायस्यंशुत्वविधानतः ॥ आकृष्यकर्णपर्यंतं
 विशिखेनताडतं ॥ ९ ॥ विशिखोऽग्रामयित्वातंगनेशतयोजनं ॥ प्रहारौद्धेनराजेंद्रलंकायांसंन्यपातयत् ॥ १० ॥ रक्षोभिःसहतद्युद्धंभवभू
 वघटिकाद्रयम् ॥ न्यपातयत्तरक्षांसिकूटश्चारोहह ॥ ११ ॥ प्रोच्चक्रामात्रिकूटात्समैनाकशिशरोपरि ॥ मैनाकात्सिंहलंचैवभारतंचाय
 यौपुनः ॥ १२ ॥ शनैःशनैर्वानैर्द्रोहिमाचलगिरिगतः ॥ हिमाचलस्यशिशिराव्याग्योतिपपुरंयौ ॥ १३ ॥ मछारदेशाधिपतिप्रद्युम्नोथ
 यदूत्तमः ॥ नादयन्दुर्भिराजन्विजित्यजगद्देबलिं ॥ १४ ॥ दक्षिणामथुरादंद्वाप्रद्युम्नोयादुवैःसह ॥ महाक्षेत्रामकृतप्रययौसितुबंधनं ॥ १५
 शतयोजनविस्तीर्णसिमुद्रंकरालयं ॥ वीक्ष्यकर्ष्णिमहावीरस्तस्थौवेलंसेमत्यसः ॥ १६ ॥ सांबादीन्ससमाहूयऋषाद्यान्याददवान्स्वका
 न् ॥ सभायामुद्धवंप्राहकर्ष्णयोगेश्वरः ॥ १७ ॥ ॥ प्रद्युम्नलवाच ॥ ॥ विभीषणोद्दीपपतिर्महौजालंकापतिःकौणपवृदुमुख्यः
 ॥ वदामिकिंभोजवरायमंत्रिन्नचेद्दलियच्छतिमेवदाशु ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवलवाच ॥ ॥ लंदेवदेवःपुरुषोत्तमोत्तमःश्रीकृष्णचंद्रःपरमंत्वमे
 वहि ॥ त्वंपृच्छसेलोकइप्रभोमामायापितेयोगिवैरुदुत्या ॥ १९ ॥ ब्रह्मादयोयस्यपरानुशासनंवंहतिमूर्धासततंप्रधीयताः ॥ सएवसा
 क्षात्पुरोसिभूमन्दासानुदासोस्मिन्वदामिकिते ॥ २० ॥ ॥ नारदलवाच ॥ ॥ इत्युक्तःपश्यततिप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ पत्रगृहो
 त्वाव्यलिखत्संदेशमैथिलेश्वर ॥ २१ ॥ श्रीभोजराजायबलात्प्रयच्छबलंनेवेनचचनंशृणुत्वं ॥ कोदंडमुक्तैर्विशिखेश्वसेतुंबद्वागमिभ्यामि
 ससैन्यसंघः ॥ २२ ॥ लिखित्वेदंसमादायकोदंडचंडविक्रमः ॥ बाणेपत्रसमाधायकर्णातंतंतानह ॥ २३ ॥ प्रत्यंचारुफोटनेनवटकारो
 भूत्ताडित्स्वनः ॥ ननादतेनब्रह्माण्डंससलोकैर्विलैःसह ॥ २४ ॥ कोदंडमुक्तोविशिखोद्योतयन्मंडलंदिशां ॥ विभीषणसभामभ्यसंपपातत
 डित्स्वनः ॥ २५ ॥ तद्वराक्षसाःसर्वेप्रोत्थिताश्चकिततइव ॥ सकंडुकानिशस्त्राणिजगदुवैगतःखलाः ॥ २६ ॥ पत्रबाणात्समाकृष्यपठि
 त्वाथविभीषणः ॥ विस्मितोभूत्सभामध्येराक्षसैर्द्रोमहबलः ॥ २७ ॥ प्राप्तंतद्वेवसदसिशुक्राचाचर्यैविभीषणः ॥ पूजयामासपाद्याधैर्नत्वाप्रा

हकृतांजलिः ॥२८॥ विभीषणलवाच ॥ भगवन्कस्यबाणोयंभोजराजस्तुकःक्षितौ ॥ किंबलंतस्यमेघ्नूहत्वंसाक्षाद्व्यदर्शनः ॥२९॥
 ॥ श्रीशुकलवाच ॥ अत्रैवादाहरंतीमभिहासंपुरातनं ॥ यस्यश्रवणमात्रेणराजन्यापंप्रशाम्यति ॥ ३० ॥ पुराहिब्रह्मणःशुत्राःसनका
 द्यादिगंभराः ॥ विष्णोर्लोकंयद्युद्व्यंचरंतोभुवनत्रयं ॥ ३१ ॥ दिगंबरान्छिन्नून्मत्वाजयोविजयएवतान् ॥ द्वारपालैरुसुधतुव्रजणतःपुर
 स्थितौ ॥ ३२ ॥ अशंपंस्तौचितेकुद्धाःकृष्णदर्शनललासाः ॥ भूयास्तमसुरैर्दुष्टैश्चैहिरण्यमभिस्त्रिभिः ॥ ३३ ॥ एवंशतौस्वमवनात्प
 तंतौभूमिमंडले ॥ जज्ञातेतौदितेःपुत्रौद्वैत्यदानवदितौ ॥ ३४ ॥ हिरण्यकशिपुज्यैष्ठोहिरण्याक्षोनुजस्तथा ॥ भगवान्यज्ञवाराहोभूत्वा
 क्षमासुद्धरञ्जलात् ॥ ३५ ॥ जघानमुष्टिनद्वैत्यहिरण्याक्षमहाबलं ॥ हिरण्यकशिपुसाक्षाद्यसिंहश्रंडविक्रमः ॥ ३६ ॥ द्ददारजठरैतवैकाया
 धवसहायकृत् ॥ आतरैतौपुनर्जातौकेशिन्याविश्रवःसुतौ ॥ ३७ ॥ रावणःकुंभकर्णश्चसर्वलोकैकतापनौ ॥ सायकैराधवस्यापिपेततुयुद्ध
 मंडले ॥ ३८ ॥ राक्षसैर्द्रोमहवेगौससैन्यौपश्यतस्त्व ॥ तृतीयेस्मिन्भवेजातैक्षित्रियाणंकुलेकिल ॥ ३९ ॥ शिशुपालोदंतवक्रोवर्तमानो
 महाबलौ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षान्द्रीकृष्णोभगवान्स्वयं ॥ ४० ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गौलोकेशःपरात्परः ॥ जातस्तयेवंधार्थाययदुवंशेह
 रिःस्वयं ॥ ४१ ॥ यादुवंद्रोभूरिलीलेद्वारकायाविराजते ॥ युधिष्ठिरमहायज्ञेयुद्धेशाल्वस्यमाधवः ॥ ४२ ॥ शिशुपालदंतवक्रंनिष्यति
 नसंशयः ॥ तस्यपुत्रःशंभरारिर्दिग्जयार्थीविनिर्गतः ॥ ४३ ॥ विजेष्यतिनृपान्तसर्वान्जंबुद्वीपस्थितान्बलात् ॥ जितेषुसत्सुदेवेषुद्वारकायांय
 दूत्तमः ॥ उग्रसेनोभोजराजोराजसूयंकरिष्यति ॥ ४४ ॥ तस्यापिकोदंडविनिर्गतोबलात्प्रचंडवेगोविशिवस्त्विहागतः ॥ तन्नामचिन्हो
 तितडित्स्वनेबभौप्रद्योतयन्राक्षसमंडलंदिशां ॥ ४५ ॥ ॥ नारदुलवाच ॥ ॥ श्रीरामभक्तोथविभीषणोसौविज्ञायकृष्णंनृपराम
 चंद्रं ॥ नीत्वाबलिकौणपवृंदुसुख्यःसमाययौशंभरशत्रुसेनां ॥ ४६ ॥ तदावतीर्यशुभहांबरात्स्फुरद्धनद्युतिर्दीघपुत्रेपेक्षणः ॥ प्रद
 क्षिणीकृत्यहरेःसुतंपुनःकृतांजलिःसंमुखआस्थितोभवत् ॥ ४७ ॥ ॥ विभीषणलवाच ॥ नमोभगवतंतुभ्यवासुदेवायवेधसे ॥ प्रद्यु
 म्नायानिरुद्धायनमःसंर्षणायच ॥ ४८ ॥ नमोमत्स्यायकूर्मायवराहायनमोनमः ॥ वामनायनमस्तुभ्यंनृसिंहायनमोनमः ॥४९ ॥ नमः

श्रीरामचंद्रायर्भागेर्वायनमो नमः ॥ नमो बुद्धाय तु ह्यय कलिकेने चार्तिहारिणे ॥ ५० ॥ ॥ नारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा श्रीहरेः पुत्रपूज
 यामासमैथिल ॥ उपचारैः षोडशभिर्भक्त्यापरमया द्रष्टुं ॥ ५१ ॥ तस्मै तुष्टुं शंभारिदं दैज्ञानं विरक्तिमत् ॥ भक्तिशोतिकराराशाश्चा
 विदुः प्रेमलक्षणां ॥ ५२ ॥ ब्रह्मदत्तं महद्विष्यत्पद्मराशिरोमणिम् ॥ पौलस्त्येन पुरादत्तोरत्नामालां स्फुरत्प्रभां ॥ ५३ ॥ चंद्रकान्तिशोणितस्मै
 चंद्रदत्तं दैवै पुनः ॥ पीतांबरं प्रादात्प्रद्युम्नः परमश्रमुः ॥ ५४ ॥ विभीषणोऽथ प्रद्युम्नं न्वात्वात्वावलिततः ॥ जगाम लंकं सगणोरक्षसद्रो
 महाबलः ॥ ५५ ॥ ॥ इति श्रीमद्भार्गवाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादेशाल्पमच्छरलंकाविजयोनमत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ऋषभाद्रिततो दृष्ट्वा श्रीरङ्गाख्यं हरेः सुतः ॥ कामकोष्णोऽपुंरिकाश्चोर्नदीप्राचसंरिद्राम् ॥ १ ॥ कावेरिचतदो
 तीर्थसह्याद्रिविषयं यौ ॥ यादवैः सहितः साक्षात्प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥ २ ॥ शिविरेपुसमायान्तं मुक्तकेशं दिगंबरम् ॥ अवधूतं प्रधावन्तं
 पुष्टाङ्गं रजसावृतम् ॥ ३ ॥ बालास्तमनुधावन्तस्तलशब्दैरितस्ततः ॥ कोलहलं प्रकुर्वन्तो हसन्तो मैथिलेश्वर ॥ तदृष्ट्वा चोद्धवंप्राह काष्णिकुब्जिम
 तां वरः ॥ ४ ॥ प्रद्युम्न उवाच ॥ ॥ कोयं पुष्टवपुर्धावन्बालेन्मत्तपिशाचवत् ॥ तिरस्कृतोऽपि हसति जनैरानन्दवान्महान् ॥ ५ ॥ उद्धव उवा
 च ॥ अयं परमहंसख्यो विधूतो वाहरेः कला ॥ सदानन्दमयः साक्षात्तात्रेयो महसुनिः ॥ ६ ॥ यस्य प्रसादात्परमांसिद्धिप्रापुः परे नृ
 पाः ॥ सहस्राङ्गुनमुख्यायेदुकाया धवादयः ॥ ७ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इति श्रुत्वा शम्बरारिर्नत्वा सभूज्यन्तं मुनिम् ॥ संस्था
 प्यचासने दिव्यप्रच्छेदं यदूतमः ॥ ८ ॥ ॥ प्रद्युम्न उवाच ॥ भगवभेदं दिस्थैव सदेहं न शयप्रभो ॥ जगतो ब्रह्ममागौश्वहेत्वंतं ब्रूहि तत्त्वतः ॥
 ॥ ९ ॥ ॥ इतात्रेय उवाच ॥ दृश्यते न वसुधैव कुटुम्बक इत्युक्तं ॥ प्राप्तेवसौ महानन्दे थोल्कायाः किम्प्रयोजनम् ॥ १० ॥ तावदा
 स्ते जगत्साधो यावत्त्वं वेद्यते ॥ परस्मिन्ब्रह्मणि प्राप्ते जगतः किम्प्रयोजनम् ॥ ११ ॥ आस्य विन्वो यथादेशे पश्यते न परं वपुः ॥ प्रधानार्थ
 तथा जीवो ज्ञानेनासौ परात्परम् ॥ १२ ॥ यथासूर्यो देयसर्ववस्तुनेत्रेण दृश्यते ॥ तथा ज्ञानो देयब्रह्मतत्त्वं जीवेन सर्वतः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीना
 रद उवाच ॥ इति श्रुत्वा तन्नत्वा प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥ वेङ्कटाद्रिद्राविडेषु योसेनासमन्वितः ॥ १४ ॥ सत्यवाक्यधर्मतत्त्वज्ञो राजर्षि

धैश्वपुरीभोगवतीयथा ॥ ३ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ जनकस्यपुरीद्विषामिथिलनाममानद ॥ मिथिलेद्रुधृतिस्तस्यामहाभागवतः
 कविः ॥ ४ ॥ सर्वधर्ममूर्ताश्रेष्ठःश्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः ॥ बहुलाश्वस्तस्यसुतआबाल्याद्भक्तिकृद्धरेः ॥ ५ ॥ तस्मैस्वदर्शनदत्तुंभगवानाग
 मिष्यति ॥ बहुलाश्वराजपुत्रंश्रुतद्वंद्दिजं तथा ॥ ६ ॥ स्मरत्यलंकारिकायांश्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥ जेतुंनशक्योदेवेन्द्रमनुजैश्चकृतःप्रभो ॥
 धृतिःपरमयामन्त्याश्रीकृष्णवशकारकः ॥ ७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्काष्णिर्ब्रह्मचारिवपुर्दधत् ॥ स्वशिष्यमुद्द
 वं कृत्वाधृतिद्रुंसमाथ्यौ ॥ ८ ॥ भक्तभावपरीक्षाहिकर्तुस्त्यनृपस्यच ॥ ददर्शमिथिलाकाष्णिरुद्धवेनसमन्वितः ॥ ९ ॥ वर्मशस्त्रधरावी
 रामालातिलकशोभिताः ॥ जपंतःकृष्णनामानिसर्वैयत्रमालया ॥ १० ॥ लिखितानिचनमानिद्धारिद्धारिहरेर्नृणां ॥ तथाश्रीकृष्णचित्रा
 णिलिखितानिशुभानिच ॥ ११ ॥ कुडचेकुडचेयुहाणांचगदापद्मानिमानद ॥ दशावतारचित्राणिशंखक्राणियत्रैव ॥ १२ ॥ तुलसीमदि
 राणीत्यप्रांगणेचगृहेगृहे ॥ एवंपश्यन्सौधानिमिथिलायांजनान्बहून् ॥ १३ ॥ मालातिलकसंयुक्तान्सर्वान्भक्तान्ददर्शह ॥ तिलकैर्द्वाद
 शाल्यैश्चयुक्तैःकुंडुमज्जूतान् ॥ १४ ॥ गोपीचंदनमुद्राभिश्चचिताचशांतविग्रहान् ॥ ऊर्ध्वपुंड्रधरान्विप्राचहरिमादिरचित्रितान् ॥ १५ ॥
 गदासुद्रांललाटचतदूर्ध्वहरिनामच ॥ चक्रशंखचकमलकूर्ममत्स्यमुजद्वये ॥ १६ ॥ दधतश्चधनुर्बाणंमूर्ध्निश्रीनिंदकंहृदि ॥ मुसलंचहलराज
 त्रित्थंकाष्णिर्ददर्शह ॥ १७ ॥ कस्यांवीथ्यांभागवतकेचिच्छृण्वंतिमानवाः ॥ इतिहासंभारतंचहरिंशंतथारे ॥ १८ ॥ सनत्कुमारवासि
 ष्ठयाज्ञवल्क्यपराशुरीः ॥ गणपौलस्त्यधमादिसंहिताःकेपठंतिवै ॥ १९ ॥ ब्राह्मपाद्मैवण्वंचशैवल्लगंसगरुडम् ॥ नारदीयंभागवतमात्रे
 यंस्कंदंज्ञितम् ॥ २० ॥ भविष्यब्रह्मवैवर्तमाकेडयंसवामनम् ॥ वाराहमात्स्यकौर्माणिब्रह्मांडाख्यंतथैवच ॥ २१ ॥ वीथ्यांवीथ्यांचशृण्वंतिज
 नाःसर्वेगृहेगृहे ॥ वाल्मीकिकाव्यंकेचिद्देशीरामचरितामृतम् ॥ २२ ॥ स्मृतीःपठंतिकेचिद्देशेकेचिद्देशेयद्दिग्जाः ॥ केचिकुर्वतियज्ञवै
 ष्णवंमंगलयनं ॥ २३ ॥ राधाकृष्णतिकृष्णतिकेवदंतिसुदुर्मुहुः ॥ केचिचृत्यतिगायतिहरिकीर्तनतत्पराः ॥ २४ ॥ मृदंगतालवादित्रैः
 कांस्यवीणामनोहरैः ॥ मादिरैर्दिविष्णोःकीर्तनंश्रूयतेजनैः ॥ २५ ॥ नवलक्षणसंयुक्तांभक्तियंप्रमलक्षणां ॥ कुर्वतिमैथिलराजनिमिथि

लयांगृहगृहे ॥ २६ ॥ एवंतुनगरीदृष्ट्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ राजद्वारं समेत्याशुमैथिलेशं ददर्श ॥ २७ ॥ मैथिलेशसभायां तु वदव्यासः
 शुकोमुनिः ॥ याज्ञवल्क्यो वसिष्ठश्चागतमोहं बृहस्पतिः ॥ २८ ॥ अन्ये च मुनयस्तत्र वेदमूर्तिं धराइव ॥ दृश्यंते धर्मवक्तारो हरिनिष्ठ इत्यस्त
 तः ॥ २९ ॥ मैथिलेशे द्रोघृतिस्तत्र भक्तिभावनताननः ॥ बलस्य पादुका पूजां कुरुते विधिवद्गुप ॥ ३० ॥ जपन्मुक्तिकरं नाम श्रीकृष्णबलेदे
 वयोः ॥ दृष्ट्वात्थानमश्नन्नेसशिष्यं ब्रह्मचारिणम् ॥ ३१ ॥ तं पूजयित्वा विधिवत्पाद्याद्यैर्मैथिलेश्वरः ॥ कृतांजलिपुटो राजा तदत्रेचाऽऽ
 स्थितो भवत् ॥ ३२ ॥ जनक उवाच ॥ ३३ ॥ अद्य मे सफलं जन्म मंदिरं विशदीकृतम् ॥ देवर्षिपितरः सर्वे संस्तुष्टा आगते त्वयि ॥ ३३ ॥
 निर्विकल्पाः समदृश्यस्त्वाद्दृशाः साधवः क्षितौ ॥ निःश्रेयसाय भगवन्दीनानां विचरंति हि ॥ ३४ ॥ ॥ ब्रह्मचार्युवाच ॥ धन्यो सिराज
 शार्दूलधन्याते मिथिलपुरी ॥ धन्याः प्रजाश्चेत्सर्वो विष्णुभक्तिसमन्विताः ॥ ३५ ॥ ॥ जनक उवाच ॥ ३६ ॥ मम येन गरीनां स्तिन प्रजा
 नसृद्धं नम् ॥ कलत्रपुत्रपौत्रादि सर्वकृष्णस्य चैव हि ॥ ३६ ॥ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिगौलेके
 धाम्निराजते ॥ ३७ ॥ वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नो भगवान्स्वयम् ॥ अनिरुद्धस्तथा चैकश्चतुर्भुजोऽभवत् क्षितौ ॥ ३८ ॥ कायेन मनसा वाचा
 बुद्ध्या वाचैर्द्रियैः कृतं ॥ तस्मै समर्पितं शौक्यं मया ब्रह्मन्महसुने ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीब्रह्मचार्युवाच ॥ हे वैदेह महाभाग विष्णुभक्तिमतां वर ॥
 त्वत्प्रसन्नतां शिष्यैः कृष्णस्तवैकत्वं प्रदास्यति ॥ ४० ॥ ॥ जनक उवाच ॥ ४१ ॥ दासो हं कृष्णभक्तानां त्वाद्दृशानां महात्मनां ॥ मुक्ति
 नेच्छामि हे ब्रह्मन्नेकतहितुर्वर्जितः ॥ ४१ ॥ ॥ ब्रह्मचार्युवाच ॥ ४२ ॥ करोम्ये हेतुकीर्त्तिकराजं स्वहेतुर्वर्जितः ॥ निर्गुणैर्भक्तिभावैश्च
 प्रेमलक्षणं संयुतः ॥ ४२ ॥ प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्दिग्जयार्थं विनिर्गतः ॥ नायातस्तव गेहं सुसंदेहो मे महानभूत् ॥ ४३ ॥ ॥ जनक उवाच ॥
 प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्दंतार्यामी हरिः स्वयम् ॥ सर्वगः सर्वविच्छश्च द्रवनां स्तिर्चाक प्रभो ॥ ४४ ॥ ॥ ब्रह्मचार्युवाच ॥ ज्ञानदृष्ट्यापि
 चेत्कर्णिमन्यसे त्रिं तरम् ॥ तर्हि दर्शयंतं देवं प्रह्लादं विद्विष्य हृक् ॥ ४५ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ४६ ॥ एतच्छ्रुत्वा तदारामहाभाग
 वतो धृतिः ॥ अश्रुपूर्णमुखो भूत्वा प्राह गद्गदयगिरा ॥ ४६ ॥ ॥ जनक उवाच ॥ ४७ ॥ यदि मे श्रीहरभक्तिरनिमित्ता कृता मु

वि ॥ तर्हि कार्णिकेः पुत्रः प्रादुर्भूयान्माप्रतः ॥ ४७ ॥ यदि श्रीकृष्णभक्तानां दासो ह्यदितत्कृपा ॥ सर्वत्र यदितद्भावस्तर्हि भूयान्म
 नोरथः ॥ ४८ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ प्रादुर्भूवाशुतदैवकार्णिकमृज्यसद्यः किल वर्णिरूपम् ॥ पश्यस्तु सर्वेषु जनेषु शिष्यः स उद्ध
 वो भूद्धरिभक्तिनिष्ठः ॥ ४९ ॥ वनप्रभं पद्मदलायतेक्षणं प्रलम्बबाहुं जगतां मनोहरम् ॥ पीतांबरनीलशुभ्रालकालिभिः स्वलंकृतं श्रीमुखप
 द्मण्डलम् ॥ ५० ॥ शीततुंबालकैः किरीटकुण्डलकंच्यंगदरूपूजितदिव्यविग्रहम् ॥ विलोक्यतं कृष्णसुतं कृतजालिनं नमसाष्टांगमलघृ
 तितर्पणः ॥ ५१ ॥ जनक उवाच ॥ अहोतिथिन्यमभूरिभाग्यं दत्तत्वाय मे निजदर्शनं हि ॥ ज्ञातोद्यकायाधवतुल्य आरादं कृतार्थोऽस्मि कुले
 न भूम्न ॥ ५२ ॥ श्रीप्रद्युम्न उवाच ॥ धन्यस्त्वं नृपशार्दूलभक्तस्त्वं मत्प्रभावविद् ॥ भक्तिभावपरीक्षार्थं प्राप्तो हंतवसां प्रतम् ॥ ५३ ॥ अद्यै
 वममसारूप्यं भूयाते मैथिलेश्वरः ॥ बलमायुर्दशः कीर्तिरिह लोके भवत्वलम् ॥ ५४ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ तव पित्रा च धृतिना पूजितः पश्यतां
 सतां ॥ प्रययौ शिविरान्तराजन् प्रद्युम्नो भक्तवत्सलः ॥ ५५ ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गो सं० वि० ना० ब० जनकोपाल्यानं नमघोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ अथातो मागधा अंतुं प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥ गिरिद्रंजगामाशुस्वसैन्यैः परिवारितः ॥ १ ॥ श्रुत्वा गतं हरः पुत्रं दि
 रजयार्थं विशेषतः ॥ जरासन्धो मागधेन्द्रो महाकोपचकार ह ॥ २ ॥ ॥ जरासन्ध उवाच ॥ ॥ तुच्छायेया दवाः सर्वेषु धिविक्लवचेतसः ॥
 तेवैव जगते जेतुं निर्गता गतबुद्धयः ॥ ३ ॥ मथुरां स्वपुरीं त्यक्त्वा मद्रथान्माधवोपि हि ॥ समुद्रं शरणं प्रागात्पिताचास्यदुरात्मनः ॥ ४ ॥
 प्रवर्षणे रामकृष्णौ मया भस्मीकृतौ बलात् ॥ छलछुदुवतुस्तौ द्वौ द्वारकायां समाश्रितौ ॥ ५ ॥ बद्धवौ तौ चानियेष्यामि साग्रसेनैकुशस्थलीं ॥
 अयादर्वीरैः रुरिष्यामि पृथ्वीसागरमेखलां ॥ ६ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा निर्गतो राजा गिरिवज्रपुरादहः ॥ अक्षौहिणीभिर्विश
 त्याति मृभिः संयुतो बली ॥ ७ ॥ गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृशुखैः ॥ स्रवन्मदैश्चतुर्दरैरैवतकुलेद्भवैः ॥ ८ ॥ शुभादंडस्य पूतकारैः
 क्षेपयद्दिस्तारून्महून् ॥ बभौ गजैर्मागधेन्द्रो भेषैर्द्रव्यप्रभुः ॥ ९ ॥ रथैश्च देवधिषण्याभैः सध्वजैः साधनेतृभिः ॥ चामरांदोलितैराजन्
 लोलचक्रचक्रवद्भुभिः ॥ १० ॥ तुरंगमैर्वयुवैर्गैश्चित्रवर्णैर्मदोत्कटः ॥ सौवर्णपट्टद्वाराढ्यैः शिखारश्म्यूर्ध्वचामरैः ॥ ११ ॥ सकंचुकैर्वीर

हान्द्रभ्यांकेतुरथंशतैः ॥ एकेनसारीथिजघ्नेमागधेन्द्रेजरासुतः ॥ ३६ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारीथिः ॥ पुनरन्यसमास्थाय
 रथंसांस्वीमहाबलः ॥ ३७ ॥ गृहीत्वाचापमत्युग्रंसंज्यंकृत्वाविधानतः ॥ तद्रथंचूण्यासामसाम्बोबाणशतैर्बली ॥ ३८ ॥ रथंत्यक्त्वाजरा
 सन्धोगजमारुहवेगतः ॥ बभौगजेमागधेन्द्रइन्द्रैरावतेयथा ॥ ३९ ॥ चित्रत्रिविचित्रांगकालात्कयमोपमम् ॥ साम्बायनोदयामासमत्तमे
 कुद्धमानसः ॥ ४० ॥ गृहीत्वासरथंसांस्बंशुण्डादण्डेनगरान् ॥ कुर्वशीत्कारविकलंचिक्षेपनवयोजनं ॥ ४१ ॥ तदाकोलहलेजतेसां
 वसनासुमौथिल ॥ प्रद्युम्नपार्श्वचिगदःप्राप्तोभृद्देगतोबलं ॥ ४२ ॥ विनाशयन्नन्धकारंयथार्कउदयाचलात् ॥ जरासंधस्यापिगजंमुष्टिना
 वसुदेवजः ॥ ४३ ॥ जघानशत्रोवज्रेणयथाप्रोच्छदरीभृतम् ॥ गजोमुष्टिप्रहारेणविबलेधरणंगतः ॥ ४४ ॥ जगामपंचतारांजस्तदद्भुत
 मिवाभवत् ॥ जरासंधस्ततःकुब्जगदामादायेगतः ॥ ४५ ॥ गदंतताडसहस्राजर्जघनवह्वली ॥ तत्प्रहारेणसगदोनचालरणंगणात् ॥
 ॥ ४६ ॥ त्वरंदांसमादायलक्ष्मभारविनिर्मितां ॥ अताडयजरासंधंसिंहनादमथारोत् ॥ ४७ ॥ तत्प्रहारेणव्यथितोबृहद्रथसुतोबली ॥
 ॥ जरासंधःसमुत्थायगृहीत्वासंगदं ॥ ४८ ॥ चिक्षेपरोषतोरजन्नाकरोशेजयोजनं ॥ गदोपिमागधनीत्वाभ्रामयित्वामहाबलः ॥ ४९ ॥
 चिक्षेपगनेतैवयोजनानंसहस्रकं ॥ आकाशात्पतितोरजामागधोर्विध्यपर्वते ॥ ५० ॥ उत्थाययुधुधेतेनगदोनापिमहाबलः ॥ तदवसांबः
 संप्राप्तोगृहीत्वागधेश्वरं ॥ ५१ ॥ भ्रूष्टष्ठपोथयामाससिंहःसिंहमिवौजसा ॥ एकेनमुष्टिनासांबद्धतियेनगदंतथा ॥ ५२ ॥ तताडमाग
 धोरजानजगजंशुरणाङ्गणे ॥ मुष्टिप्रहारव्यथितैर्गदसांस्वीचमूर्च्छितौ ॥ ५३ ॥ हाहाकारोमहानासीत्तद्वापिरणांगणे ॥ रथेनातिपता
 केनप्रद्युम्नोयाद्वेश्वरः ॥ ५४ ॥ अक्षौहिणीयुतःप्राप्तोसामैष्ट्यमयंददौ ॥ जरासंधोगदान्नीत्वालक्ष्मभारविनिर्मिताम् ॥ ५५ ॥ विवेशयदुस
 नायमरण्येगिरिविन्प्रसुः ॥ रथान्गजान्सर्वीरंश्रुतुरङ्गान्मैधवान्बहून् ॥ ५६ ॥ पातयामासराजेंद्रपद्मानिवमहागजः ॥ जरासंधस्ययसेना
 सापिसर्वासमागता ॥ ५७ ॥ जघाननिशितैर्बाणैर्यदूनांसर्वतोबलं ॥ प्रद्युम्नोयुधुधेयुद्धेनिर्भयोयाद्वेश्वरः ॥ ५८ ॥ निपातयन्नरीन्बाणैर्धनु
 शंकारथन्मुहुः ॥ तदैवयदुपुर्यास्तुबलदेवःसमागतः ॥ ५९ ॥ प्रादुर्बभूवतत्रापिसर्वेषांपश्यतांसांतां ॥ समाकृष्यहलश्रेणमागधेन्द्रबलंमह

॥ ६० ॥ मुसलेनाहनच्छुद्धोबलदेवोमहाबलः ॥ शतयोजनपर्यन्तथाश्वजपत्तयः ॥ ६१ ॥ पतिताभिन्नशिरसःसर्वैर्निघनंगताः ॥ दृ
 ष्वास्वसैन्यपतिंजरसन्धोरणाङ्गणात् ॥ ६२ ॥ दुद्रवविथोरजनेकाकीभयविह्वलः ॥ देवदुन्दुभयानेदुर्नदुन्दुभयस्तदा ॥ ६३ ॥ ब
 लदेवोपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ तदाजययारावोयदूनास्वबलेभवत् ॥ ६४ ॥ प्रद्युम्नाद्यास्ततोन्मुःकामपालंगतव्यथाः ॥ इत्थं
 जित्वाभागधद्रबलदेवोमहाबलः ॥ ६५ ॥ प्रययौद्धारकारंजन्मगवान्भक्तवत्सलः ॥ जरसंधमुतोधीमान्सहस्राणिनत्वाकाङ्गिणप्रभार्षावत् ॥
 नीत्वापुरःशंभरोर्गिरिदुर्गाद्विनिर्गतः ॥ अश्वार्धुर्दुर्गानांचद्विलक्षंहस्तिनांतथा ॥ ६७ ॥ ददौपट्टिसहस्राणिनत्वाकाङ्गिणप्रभार्षावत् ॥
 ॥ ६८ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्रंसंवादेमागधविजयानामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ ७ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ अथकाङ्गिर्गर्गामेत्यफल्यांस्नात्वाससैनिकः ॥ अन्यान्देशांस्तोजेतुप्रस्थानमकरोत्पुनः ॥ १ ॥ श्रुत्वाजितंजरा
 संघतंदातंकानृपाःपरे ॥ उपायनंददुस्तस्मैभयार्ताःशरणंगताः ॥ २ ॥ गौतमींसरयूपुण्यामजुस्रोतंततोऽगमत् ॥ ततोभागीरथीतीरेका
 शीमंभेजगामह ॥ ३ ॥ पाङ्गिग्राहःकाशिराजोगृहीतोमृगयांगतः ॥ सोपितस्मैबलिंश्रादाच्छ्रुत्वात्स्यबलंमहत् ॥ ४ ॥ प्रद्युम्नःसैनिकैःसाद्धकोस
 लान्प्रगतोबली ॥ अयोध्यानिकेटेराजन्नद्विग्रामोस्थितोभवत् ॥ ५ ॥ कोसलेन्द्रोन्नम्रजिच्चतुरंगजयैः ॥ महाधनःशम्बरारिर्महयामासतत्त्वयित्
 ॥ ६ ॥ उत्तरेशोदीपतमोनयपालाधिपोगजः ॥ विशालेशोर्बर्हिणश्चह्येतैवंबलिंददुः ॥ ७ ॥ नैमिषेशोहरेर्भक्तःश्रीकृष्णस्यप्रभाववित् ॥ कृताञ्ज
 लिपुटोभूत्वाद्ददौतस्मैबलिनृपः ॥ ८ ॥ प्रयागंगतवान्काङ्गिणस्त्रिवेणींपपनाशिनीम् ॥ स्नात्वाद्ददौमहादानतीर्थराजप्रभाववित् ॥ ९ ॥
 गजार्विशतिसाहस्रमन्वानांश्लक्षकम् ॥ रथानांचतुर्लक्षंर्गातत्रशार्बुदं ॥ १० ॥ हेममालासमायुक्तंहेमाम्बरसमन्वितं ॥ दशभारं
 सुवर्णानांमुक्तानांलक्षमेवहि ॥ ११ ॥ द्विलक्षंनवरत्नानांवल्लभाणांश्लक्षकम् ॥ काश्मीरकम्बलानांचद्विलक्षंरत्नकम्बलैः ॥ १२ ॥ ब्राह्मणभ्याददश
 काङ्गिणस्तीर्थराजेहरिप्रियो ॥ कारूपाधिपतिस्तत्रपौडूकोनाममैथिल ॥ १३ ॥ कृष्णशत्रुःसोपिकाङ्गिणःपूजयामासशक्तिः ॥ प्रद्युम्नंनचगंतवा
 क्ष्यपांचलिकान्यकुब्जके ॥ १४ ॥ भयंश्रापुर्नृपाःसर्वेदुर्गदुर्गकृतार्गलाः ॥ कान्यकुब्जाधिपोवीरभलन्दनइतिस्मृतः ॥ १५ ॥ द्रुपदःक

म्पि लार्थीशोददतुःशङ्कितौबलिम् ॥ १६ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबहुर्विन्दुदेशस्ततोययौ ॥ विचलुयार्दवास्सर्वेभयातर्दुर्गमाश्रिताः ॥ १७ ॥
 विन्दुदेशाधिपराजादीर्घबाहुर्महाबलः ॥ शम्बारेःपरसार्धिकर्तुसैन्येसमाययौ ॥ १८ ॥ ॥ दीर्घबाहुर्गुवाच ॥ ॥ यूयसर्वेयादवेन्द्राआ
 गताजयिनेदिशाम् ॥ मनोरथमेकुरुतांभवेयतुष्टमानसः ॥ १९ ॥ सजलस्यापिकाचस्यपत्रस्यशरवेधतः ॥ नक्षरेद्विन्दुरेकोपिबाणस्तद
 धितिष्ठति ॥ २० ॥ नपात्रंशकलीभूतंतन्मय्येहस्तलायवम् ॥ येषुर्वन्तिप्रतिज्ञामितेभ्योदास्यामिकन्यकां ॥ २१ ॥ यूयसर्वेयादवेन्द्राघ
 नुर्वेद्विशारादाः ॥ मयापिनारदमुखाच्छ्रुताःपूर्वमहाबलाः ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सर्वेषांविस्मितानांचप्रष्टुमोर्धन्विनांवरः ॥
 तथेत्युवाचसद्विबिन्दुदेशाधिपंतप ॥ २३ ॥ दीर्घवंशौमुविस्थाप्यगुणंबद्धान्तरे ॥ गुणबद्धकाचकुम्भंसजलंपश्यतांसताम् ॥ २४ ॥
 घनगृहीत्वातद्विदिग्वाणंकार्ष्णिःसमादधे ॥ काचपात्रंशरामित्वातस्थौमध्यैर्द्विनिसृतः ॥ २५ ॥ एकतोमुखंपुंखाभ्यारविरदिमरिवाम्बुदे ॥
 काचपात्रेवभौबाणस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ २६ ॥ नपात्रंशकलीभूतंत्रिकुशस्यफलंयथा ॥ नचालनंकम्पनंचविन्दुस्त्रावोपिनाभवत् ॥ २७ ॥
 प्रष्टुमोर्भगवान्बाणंद्वितीयंसन्देपुनः ॥ सोपिपूर्वसमुत्सृज्यतत्रतस्थौविदेहराट् ॥ २८ ॥ साम्बोपिधनुरादायबाणान्पञ्चसमाददे ॥ काच
 पात्रंचतेमित्वातस्थुस्तत्रार्धनिसृताः ॥ २९ ॥ युयुधानोर्धनूर्नीत्वाबाणमेकंसमाक्षिपत् ॥ सर्वेषांपश्यतांतेषांपात्रंघूर्णवभूवह ॥ ३० ॥ उ
 च्चकैर्जहसुःसर्वेयादवाःपरसैनिकाः ॥ त्वंमहान्बाणधारीहकार्तवीर्यजुनोयथा ॥ ३१ ॥ अर्जुनोभरतोरामस्त्रिपुरश्रोहिवाभवात् ॥ द्रोणोभी
 प्योथवाकर्णजामदग्न्यइवावदन् ॥ ३२ ॥ अन्यत्पात्रंसमाधायानिरुद्धोर्धन्विनांवरः ॥ अधोगत्वाथतन्द्वद्वाबाणंचिक्षेपलाघवात् ॥ ३३ ॥
 सोपिपात्रतलंमित्वातस्थौतत्रापिनिसृतः ॥ तत्पात्राद्वस्तपञ्चैर्ध्वबद्धायाषाणमम्बरे ॥ ३४ ॥ दीप्तिमान्धनुरादायबाणमेकंसमाददे ॥
 सोपिपात्रतलंमित्वाबाणसमुत्सृज्यचाग्रतः ॥ ३५ ॥ ताडयित्वाचपाषाणंपुनस्तत्रसमाश्रितः ॥ गतागतेनयावद्विन्दुस्त्रावोपिनाभवत् ॥
 तद्वरीराश्रतेसर्वेसाधुसाध्वितिवादिनः ॥ ३६ ॥ भानुर्धनुःसंगृहीत्वावीर्यमीलितलोचनः ॥ आराच्चिक्षेपनरांचंसर्वेषांपश्यतांसताम् ॥
 ॥ ३७ ॥ सोपिपात्रंतदमित्वापात्रंकृत्वाद्बधेसुषम् ॥ पुनरूर्ध्वमुखंकृत्वातस्थौतत्रार्द्धनिसृतः ॥ ३८ ॥ बाणवेगेनतदपिबिन्दुस्त्रावोपिनाभ

वत् ॥ नपात्रंशकलीभूततदद्भुतमिवाभवत् ॥ ३९ ॥ एवश्रीकृष्णपुत्रायैअष्टादशमहारथाः ॥ सर्वेतेविभिदुःपात्रंजलस्रावोपिनाभवत् ॥
 ४० ॥ बिन्दुदेशधिपराजादीर्घबाहुःसुविस्मितः ॥ तेऽनेदात्कन्यकास्तुष्टाअष्टादशसुलोचनाः ॥ ४१ ॥ तेषांविवाहसमयेशंखभेर्यां
 कादयः ॥ नेदुर्जणुश्रगन्धर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ४२ ॥ तेषामुपरिदेवास्तेजयध्वनिसमाकुलाः ॥ ववृषुःपुष्पवर्षणिचक्रुःश्लाघांदिविस्थि
 ताः ॥ ४३ ॥ गजात्षष्टिसहस्राणिहयानामर्बुदंतथा ॥ दशलक्षरथानांचदासीनालक्षमेवच ॥ ४४ ॥ शिविकानांचतुलक्षपरिवहेददौनृ
 पः ॥ ताःप्राहिणोद्वारवतीवधूः कार्ष्णिण्यहूतमः ॥ ४५ ॥ दीर्घबाहुमनुज्ञाप्यनिषधान्ययौततः ॥ निषधाधिपतिर्वीरःसेनाजिन्नामैधि
 ल ॥ ४६ ॥ उपायनंददौसोपिप्रधुम्रायमहात्मने ॥ तथाहिमद्रधिपतिःश्रीकृष्णेशेहरिप्रियः ॥ ४७ ॥ पूजयामाससबलबृहत्सेनोहरेःसु
 तम् ॥ माथुरांश्छूरसेनांश्चमथून्प्रासःससैनिकः ॥ ४८ ॥ स्वजनैःपूजितःकार्ष्णिर्मथुरामाययौपुनः ॥ ततःप्रदक्षिणोक्त्वत्यमथुरांसवनांकि
 ल ॥ ४९ ॥ वृंदावंगोवर्धनंयमुनांयुलिनानिच ॥ नमस्कृत्यगर्वावृन्दंगतःश्रीनन्दगोकुलम् ॥ ५० ॥ गोपान्गोपीर्यशोदांचनन्दराजंव्रजे
 श्वरम् ॥ वृषभानूपनन्दांश्चनत्याकार्ष्णिर्बभौनृप ॥ ५१ ॥ बाल्चनन्दराजायदत्त्वादत्त्वापुनः ॥ तैःपूजितःकतिदिनैस्थितोभून्नन्द
 गोकुले ॥ ५२ ॥ इतिश्रीमद्भृगुचर्यसंहितायाविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्रमंवादेकशिकोसलोत्तरनयपालवैशालेनैमिषारण्यकारूप
 षाञ्चलकान्यकुब्जकाम्पिल्यबिन्दुनिषधमद्भुशूरसेनदेशविजयोनमाष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥ ॥४४॥ ॥४५॥ ॥४६॥ ॥४७॥ ॥४८॥ ॥४९॥ ॥५०॥ ॥५१॥ ॥५२॥

श्रीनारदउवाच ॥ अथकार्ष्णिणर्महबाहुर्ध्वजिनीभिःसमन्वितः ॥ नादयन्नुन्दुमीन्दीर्घान्दीर्घवेगःकुरूच्ययौ ॥ १ ॥ विंशतियौ
 जनानांश्चमर्यादीकृततद्गलम् ॥ तस्थौतच्छिबिराणांचविस्तारोदशयोजनम् ॥ २ ॥ पञ्चयोजनमाश्रित्यतद्गलेराजपद्धतिः ॥ धनाढ्या
 नांचवैश्यानामापानिसहस्रशः ॥ ३ ॥ तथारत्नपरीक्षाणांवल्लव्यापारकारिणाम् ॥ काचकारावायकाश्चङ्गकाराःकुललकाः ॥ ४ ॥
 कन्दकारास्सूलकाराःपटकारास्तथैवच ॥ कटंकराश्चित्रकाराःपत्रकाराश्चनपिताः ॥ ५ ॥ पट्टकाराहेतिकाराःपर्णकाराश्चशिल्पिनः ॥
 लक्षाकारामालिनश्चरजकास्तैलिनस्तथा ॥ ६ ॥ ताम्बूलशोधिनस्तत्रचित्रपाणकर्मकाः ॥ अन्नभर्जकरास्तत्रकाचभेदिनएवहि ॥

॥ ७ ॥ मुक्तादीनां चरत्नानां सूक्ष्माणामसूक्ष्मवेधिनः ॥ एते कारुजनाः सर्वे दृश्यन्ते राजपद्धतौ ॥ ८ ॥ क्वचिद्भानुमतीलीलाद्द्रजालविधा
 यकाः ॥ क्वचिन्नटाश्च नृत्यन्ते युद्धमहूकयोः क्वचित् ॥ ९ ॥ क्वचित्तुवानरीलीलाडमरुवाद्यस्युताः ॥ गायन्ति कुत्रचिद्भानुसूतमागयवन्दि
 नः ॥ १० ॥ वाराङ्गनाश्च नृत्यन्ति भूपद्मादशभिमुताः ॥ दिव्यैः षोडशशृङ्गैर्हरन्त्यम्बरसामनः ॥ ११ ॥ बन्धूनामपि सनानामहातंका
 द्रजाह्वये ॥ चालनसंभ्रमोपेतं विह्वलैश्च जनैर्भूत् ॥ १२ ॥ विदुदुर्जनाः सर्वे गृह्येष्वापातितर्गलाः ॥ कोलाहलो महानासीद्देहगहे जनेन
 ॥ १३ ॥ वीर्यशौर्यबलोपेताः कौरवाश्चक्रवर्तिनः ॥ आसमुद्राक्षितीशेन्द्राजास्तेपि विशंकिताः ॥ १४ ॥ प्रद्युम्नप्रेपितः साक्षाद्बुधवो
 द्विसत्तमः ॥ कौरवेन्द्रपुराप्रतो धृतराष्ट्रदर्शह ॥ १५ ॥ मदच्युतामस्य नृपस्य दुन्तिनाकस्तूरिकाकुंकुमगण्डशालिनाम् ॥ सिन्दूरशु
 ष्ण्डास्फुटकर्णताडितैः षडंश्रिभिर्मण्डितमदिराजिरम् ॥ १६ ॥ यंभीष्मकर्णगुरुशल्यकूपैश्च भूरिवाल्मीकैश्चाम्यशकुनैः सहसंजयेन ॥
 दुःशासेन विदुरेण च लक्ष्मणेन दुर्योधनेन च कृपिसुतसोमदत्तैः ॥ १७ ॥ श्रीयज्ञकेतुसहितैः सहितं नृपेन्द्रं लीलातपत्रसितचामरहेमपीठैः ॥
 संसेवितं परिसमेत्य गजान्द्वये शोभनत्वेद्भवः प्रणतआहकृतांजलिस्तम् ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ प्रद्युम्नेन प्रकथितं शृणुराजेन्द्रसत्तम ॥
 उग्रसेनः क्षितीशेन्द्रोयादवेन्द्रो महाबलः ॥ १९ ॥ विजित्य नृपतीं स्वर्वां न राजसूयं करिष्यति ॥ प्रेषितस्तेन सेनाभिः प्रद्युम्नैश्च रुक्मिणीसुतः
 ॥ २० ॥ जेतुमहोद्दत्तं वीरान् जम्बूद्वीपस्थितामृष्यान् ॥ चैद्यशाल्वजरासन्धदन्तवक्रादिभूपतीन् ॥ २१ ॥ विजित्य चागतः कर्णिणस्त
 स्मैयच्छाल्विबहुम् ॥ उपायनं च दातव्यं बन्धूनामैक्यकाम्यया ॥ २२ ॥ माम्भूत्कुरुगणवृष्णिनां कलिर्नोचेद्भव्यति ॥ तेनोदितमेकथि
 तं तं लक्ष्मस्व नृपेश्वर ॥ दूतस्य हि न दोषः स्यात्त्वयोक्तयद्दमित् ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ तच्छुत्वा कौरवाः सर्वैराजन्सञ्जातम
 न्यवः ॥ वीर्यशौर्यमदोन्नद्धाञ्जुः प्रस्फुरिताधराः ॥ २४ ॥ ॥ कौरवाञ्जुः ॥ ॥ दुरत्यया कालगतिरहोचित्रमिदं जगत् ॥ सिंहे
 परिप्रधावन्ति शृगालादुर्बलवने ॥ २५ ॥ अस्मत्सकाशात्संभ्रुद्धा अस्मद्दत्त नृपासनाः ॥ दातॄणां प्रति कूलाः स्युः पीयूषं फणिनो यथा ॥ २६ ॥
 वृष्णयोर्भोवः सर्वेयुधि विह्वलवचेतसः ॥ तेषु वैशशासनं कर्तुं प्रवृत्ता हि गतश्चियः ॥ २७ ॥ उग्रसेनोल्पवीर्यश्च जम्बूद्वीपस्थितामृष्यान् ॥ विजि

त्याहोबालीनित्वाराजसूर्यकरिष्यति ॥ २८ ॥ यत्रभीष्मश्वकर्णश्वद्रोणोदुर्योधनादयः ॥ तत्रत्वंप्रेपितोमन्त्रप्रद्युम्नेनकुबुद्धिना ॥ २९ ॥
 तस्माद्यातपुरीमन्वोयूयंवैजीवनेच्छया ॥ नचेद्यास्यथवःसर्वान्नयासोयमसादनम् ॥ ३० ॥ नारदउवाच ॥ इत्थंश्रीकृष्णविमु
 खैःकौरवैःपरिभाषितम् ॥ श्रुत्वोद्धवःशम्भारारिमैत्यसर्वमुवाचह ॥ ३१ ॥ कौरवोक्तंवचःश्रुत्वाप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ प्रतिशार्ङ्गसंगृहीत्वा
 रोधात्प्रस्तुरिताधयः ॥ ३२ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ कौरवान्घातयिष्यामिबन्धूनपिमदोद्धतान् ॥ बाणैस्तोदृणैथथायोगीनियमैर्देहजारुजः ॥ ३३ ॥
 यद्वृणसैन्यचक्रेषुबलिंयोनप्रदास्यति ॥ कौरवेभ्योपिसुमान्पितुर्मातुर्नचौरसः ॥ ३४ ॥ नारदउवाच ॥ यदैवयादवाःसर्वेभोजवृष्ण्यं
 धकादयः ॥ गजाह्वययुःसैन्यैराजन्सञ्जातमन्यवः ॥ ३५ ॥ इति ० श्रीगण ० सं ० वि ० कुरुदेशगमनेकौरवोपाख्यानंनमैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥
 ॥ नारदउवाचात्तदैवकौरवाःसर्वैर्निर्गतादीप्तमन्यवः ॥ स्वैस्वैर्बलैःसमायुक्तायोद्धुं प्रद्युम्नसम्मुखे ॥ १ ॥ विजयध्वजसंयुक्तारत्नकम्वलमण्डिताः ॥
 गजाःषष्टिसहस्राणिनिर्ययुःस्वर्णशृंगलाः ॥ २ ॥ प्रलयोद्धिमहावतसर्पध्वनिकारिणाम् ॥ गजाःषष्टिसहस्राणिदुंधुभीनांविनिर्गताः ॥ ३ ॥
 गजवाहाबृहद्भ्रूलालोहकंचुकमण्डिताः ॥ शिरस्त्रमौलिसंयुक्ताद्विलक्ष्णाणिविनिर्ययुः ॥ ४ ॥ हेमकङ्कणकेयूरकिरीटचलकुण्डलाः ॥ गज
 स्याश्चद्विलक्ष्णाणिनिर्ययुःस्वर्णकंचुकाः ॥ ५ ॥ पीतकंचुकसंयुक्तास्तिर्यगुष्णीपशाालिनः ॥ गजस्थाश्चद्विलक्ष्णाणिसङ्ग्रामेलब्धकृतियः ॥
 ॥ ६ ॥ रक्ताम्बरधराःकेचिद्रक्तभूषणभूषिताः ॥ रक्तकम्वलसंयुक्तैर्गजैरुच्चैर्विनर्गताः ॥ ७ ॥ कृष्णाम्बरधरानगैर्द्विद्वस्रसमावृताः ॥ के
 चिच्छुक्ताम्बराःकेचिन्निर्ययुःपाटलाम्बराः ॥ ८ ॥ रथैश्चदेवधिष्ययाभैर्मुग्धैर्द्रध्वजशोभितैः ॥ पतत्पताकैरत्युच्चैर्निर्ययुःकोटिशानूपाः ॥
 ॥ ९ ॥ आङ्गैर्वाङ्गैःसैन्धवैश्चचलैस्तुरगैर्नृपाः ॥ मनोजवैःस्वर्णभूर्पैर्निर्ययुःशस्त्रसंवृताः ॥ १० ॥ समन्तान्निर्ययौवीरालोहकंचुकमण्डिताः ॥
 विद्याधरसमारान्संकुलयुद्धशालिनः ॥ ११ ॥ जगुर्यशःकौरवाणांसूतमागधवर्षान्दनः ॥ भेरीमुदङ्गःपटहरानकैयुद्धनिःस्वनः ॥ १२ ॥
 मुग्धैर्द्रध्वजसंयुक्तैःशुकुवाहनियोजितैः ॥ व्यजनैर्वप्रदण्डैश्चामरान्दोलराजितैः ॥ १३ ॥ चतुर्योजनमात्रेणचन्द्रमण्डलचारुणा ॥ छत्रेण
 मण्डितोरान्निद्रदत्तेमनाहरे ॥ १४ ॥ दुर्योधनोबभौसैन्धेमहितस्यन्दनेस्थितः ॥ तथान्येधार्ताराशश्चस्यन्दनेस्यन्दनेस्थिताः ॥ १५ ॥

चतुर्योजनमात्रैश्चत्रैर्मुक्ताविलम्बिभिः ॥ सरथेनापिभीष्मेणकूपेणगुरुरासह ॥ १६ ॥ बाल्हीककर्णशल्यश्चसोमदत्तेनधीमता ॥ अश्व
 त्यान्नाचधौम्येनलक्ष्मणेनधनुष्मता ॥ १७ ॥ शकुनेनचवीरणतथादुःशासनेनच ॥ संजयेनतथासाक्षाद्दूरिणयक्षकेतुना ॥ १८ ॥ सुयोधनो
 नृपरेजेयथाशक्रोमरुद्गणैः ॥ इन्द्रप्रस्थात्पाण्डुपुत्रैःप्रेषितंप्रतनाह्वयं ॥ १९ ॥ तद्वचागंतराजन्कौरवाणांसहायकृत् ॥ अशौहिणीभिःषोडश
 भिःकुरुरुणांचलतांतदा ॥ २० ॥ चचालमूर्धिशोनेदूरेणोव्याप्तनभोभवत् ॥ तारकेवभूमिसूर्योवाजश्वरथेणुभिः ॥ २१ ॥ अन्धकारोभव
 द्भूमौदवाःसर्वैपशंकिताः ॥ यत्रतत्रगजानाश्चोदनामिश्मूरुहाः ॥ २२ ॥ निपेतुस्तुरगैर्वीक्षणभूस्रखण्डमण्डलम् ॥ सेनाःकुरुरुणांवृ
 ण्णीनांयुयुधुश्चपरस्परम् ॥ २३ ॥ तीक्ष्णैःशस्त्रैर्यथासप्तसमुद्रास्तरलैल्ये ॥ हयाहयैरिभाश्चभेरथिनोरथिभिःसह ॥ २४ ॥ इयैनश्रयना
 इवक्रव्येपत्तयःपत्तिमिमृधे ॥ महामात्यैर्महामात्याःसुताःसुतैर्नृपुयाः ॥ २५ ॥ युयुधुःक्रोधसंयुक्ताःसिंहैःसिंहइवौजसा ॥ खड्गैःकुन्तैःश
 क्रिभिश्चभङ्गैःपट्टिशमुद्गरैः ॥ २६ ॥ गदाभिर्मुसलैश्चक्रैस्तोमरैर्भिण्डपालकैः ॥ शतघ्नीभिर्मुशुण्डीभिःकुठारैश्चस्फुरत्प्रभैः ॥ २७ ॥ वि
 च्छिदुर्बाणपटलैःशिरासिक्रोधमूर्च्छिताः ॥ बाणान्धकारेसञ्जातेप्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ २८ ॥ दुर्योधनेनयुधेयधनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥ अनि
 रुद्धश्चभीष्मेणदीप्तिमांश्चकूपेणवै ॥ २९ ॥ भाद्रुद्रौणेनसाम्बस्तुबाल्हीकेनमहात्मना ॥ मधुःकर्णेनचाय्यदृहद्वद्रादुःशलैर्नवै ॥ ३० ॥
 चित्रभानुर्हरेःपुत्रःसोमदत्तेनधीमता ॥ अश्वत्थाम्नावृकश्चैवराणोधौम्येनमैथिल ॥ ३१ ॥ पुष्करोलक्ष्मणेनाशुद्रुयौधनसुतेनवै ॥ वेदवा
 हुःकृष्णसुतःशकुनेनमहामृधे ॥ ३२ ॥ दुःशासनेनसमेरुतदेवोहरेःसुतः ॥ तथाहियुधेयुद्धेसञ्जयेनसुनन्दनः ॥ ३३ ॥ विदुरेणगदःसाक्षा
 त्कृतवमानचभूरिणा ॥ अक्रुरेयुधेराजन्नाहवेयक्षकेतुना ॥ ३४ ॥ एवंपरस्परंयुद्धंभवतुमुलमहत् ॥ कार्णिविलोडयामासदुर्योधनबलम
 हत् ॥ ३५ ॥ बाणसंधेनवाराहोदंष्ट्राचयथार्णवम् ॥ बाणसभिमन्नकुम्भानांकारिणांप्रपतन्तिस्वात् ॥ ३६ ॥ मुक्ताफलानिरेजुःकौरात्रौता
 राणाहव ॥ बाणैःसम्पातयामासरथिनःसारथीन्रथान् ॥ ३७ ॥ महामृधेमैथिलेन्द्रवैवांतोयथातर्क ॥ दुर्योधनस्तदाप्राप्तोधनुष्टङ्का
 रयन्मुहुः ॥ ३८ ॥ प्रद्युम्नंताडयामाससायकैर्दशमिमृधे ॥ तान्प्रविच्छेदभगवान्प्रद्युम्नोधन्विनांवरः ॥ ३९ ॥ दुर्योधनःपुनस्तस्त्यकवचे

सायकान्दश ॥ निचखानस्वर्णपुंखान्भित्त्वावर्मतनौगताः ॥ ४० ॥ सहस्रैर्बाणपटलैःसहस्राश्वान्जघानह ॥ विच्छेदवाणशतैःकोदण्डं
 सगुणंपरम् ॥ ४१ ॥ शम्बरारैर्महावीरोधृतराष्ट्रसुतोबली ॥ प्रद्युम्नस्तरथंत्यक्त्वाथान्यमारुह्यसत्वरम् ॥ ४२ ॥ कृष्णदत्तधनुर्नित्वासज्यंकृ
 त्वाविधानतः ॥ एकंबाणंसमाधायकर्णतंतच्चर्षह ॥ ४३ ॥ भुजदण्डस्यवेगेनतद्रथेनिचखानह ॥ गृहीत्वातद्रथंबाणोभ्रामयित्वाघटीद्रयं ॥
 ४४ ॥ अकाशात्पातयामासकमण्डलमिवार्भकः ॥ पतनेनरथःसद्यश्शूर्णीभूतोवभूवह ॥ ४५ ॥ समूताश्वहयाःसवैपञ्चतांप्रापुरग्रतः ॥
 अन्यरथंस्मास्थायार्थारश्लेमहाबलः ॥ ४६ ॥ प्रद्युम्नताडयामासदशभिःसायकैर्मृधे ॥ तैस्ताडितोहरेःपुत्रोमालाहतइवद्विपः ॥ ४७ ॥
 कृष्णदत्तेचकोदण्डेतथैकंबाणमादधे ॥ बाणस्तंसरथंनीत्वायावत्प्रागान्महाम्बरे ॥ ४८ ॥ तावद्बाणोद्वितीयोपितंगृहीत्वाययात्वरम् ॥
 तावन्तृतीयःसम्प्राप्तोनीत्वातंमन्दिराजिरे ॥ ४९ ॥ धृतराष्ट्रसमीपेचसंशसाश्वसाराथिम् ॥ आकाशात्पातयामासपद्मकोशमिवानिलः ॥ ५० ॥
 बाणोपितंपातयित्वातूणेकाण्णैःसमाययौ ॥ पतनेनविशीणौभृदंगारइवतद्रथः ॥ सुयोधनोमूर्च्छितोभूदुद्रमन्रुधिंरंसुखात् ॥ ५१ ॥
 इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायाविश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे कौरवयुद्धवर्णननामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४४ ॥
 ॥ नारदुचवाच ॥ ॥ दुर्योधनेगतेतत्रहाहाकारोमहानभूत् ॥ तदादेवव्रतोभीष्मगंगेयःप्रययौत्वरम् ॥ १ ॥ यदूनांपश्यतांतेपांधनुष्ट
 ङ्कारयन्मुहुः ॥ भस्मीकर्तुंयदुबलंवनवन्हिरिवज्वलन् ॥ २ ॥ सर्वधर्मभृतांश्रेष्टोमहाभागवतःकविः ॥ वीरयूथाग्रणीर्थेनरामोपियुधितोपि
 तः ॥ ३ ॥ शिरस्त्रीमुकुटीगौरःसितम्भशुःपितामहः ॥ यथापोडशर्षपीयुद्धान्तंविचरन्चलात् ॥ ४ ॥ बाणैर्निपातयामासांनिरुद्धस्य
 बलमहत् ॥ करिणच्छिन्नशिरसोहयास्तेभिन्नकन्धराः ॥ ५ ॥ खड्गहस्ताभीष्मबाणैःपत्तयोपिद्विधाभवन् ॥ रथाशूर्णीकृताजाताहतसू
 तान्नायकाः ॥ ६ ॥ अधोमुखार्ज्वमुखार्वाश्छिन्नपादानृपात्मजाः ॥ खड्गहस्ताधनुर्हस्ताःपतितार्श्छिन्नबाहवः ॥ ७ ॥ कचिद्विच्छिन्नक
 वचानिपेतुभूमिमंडले ॥ अश्वैर्वीरैरथैर्नगैःपतितैःस्वर्णभूपितैः ॥ ८ ॥ युद्धमण्डलमारजेनवृक्षैर्हतेयथा ॥ शस्त्रदन्ताबाणकेशाध्वजवस्त्रा
 करिस्तना ॥ ९ ॥ रथाङ्गकुण्डलाराजन्महामारीवभूर्बभौ ॥ क्षतजस्रावसम्भूतारथाश्वनरवाहिनी ॥ १० ॥ आपगाभून्महादुर्गानरैतर

णीयथा ॥ कूष्माण्डोन्मादेवेतालानदन्तोभैरवंस्वनम् ॥ ११ ॥ हरमालार्थमागत्यजगद्गुहृन्नुशिरासिच ॥ रथेनातिपताकनानिरुद्धोद्यन्वि
 नांवरः ॥ १२ ॥ स्वबलंपतितंदह्यप्रागाद्गीष्मंमृधेमहान् ॥ प्रलयविधिमहावर्तभोमसंघर्षनादिनीम् ॥ १३ ॥ धनुर्ज्यातस्यचिच्छेदवा
 णैनेकेनकार्ष्णिजः ॥ तुण्डयातीक्ष्णयाराजचक्रुडःसर्पिणीयथा ॥ १४ ॥ भीष्मोन्यद्गुरादायसज्यं कृत्वातदाल्मवान् ॥ सर्वेषांपश्यतां
 तत्रब्रह्मास्त्रसंद्यमृधे ॥ १५ ॥ ततःप्रादुच्छ्रुतंतेजःप्रचण्डवीक्ष्यमाधवः ॥ स्वबलस्यापिरक्षार्थब्रह्मास्त्रसंद्येस्वयम् ॥ १६ ॥ द्वादश
 दित्यसङ्काशेयुधातेपरस्परम् ॥ त्रिच्छिकान्दहतीद्रेयेनिरुद्धस्तंजहारह ॥ १७ ॥ गोङ्गेयस्यापिकोदण्डंतडिद्वण्यदूत्तमः ॥ विच्छेदसा
 यकैःसूर्योनीहारमिवरश्मिभिः ॥ १८ ॥ भीष्मोगृहीत्वाथगदांलक्षभारविनिर्मिताम् ॥ प्राहिणोदनिरुद्धायसिंहनादंतदाकरोत् ॥ १९ ॥
 गृहीत्वातांवामहस्तेगरुत्मानिवपन्नगीम् ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षात्प्राहिणोत्स्वंगदाहृदि ॥ २० ॥ गदाप्रहारव्यथितोमूर्च्छितःपतितोरथा
 त् ॥ बभौहयैयथाकाशाद्गोङ्गेयोमृधमण्डले ॥ २१ ॥ कृपाचार्योपितत्रैवानिरुद्धायमहात्मने ॥ शक्तिचिक्षेपसहस्रारुषाप्रस्फुरिताधरः
 ॥ २२ ॥ दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तुपथिचिच्छेदतांनृप ॥ खड्गेनशितधारेणकुवाक्येनैवमित्रताम् ॥ २३ ॥ द्रोणाचार्यमहाबाहुर्मानुं परिरुषा
 न्वितः ॥ चिक्षेपपावतंचास्त्रंधनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥ २४ ॥ पतन्तःपर्वताव्योम्रशूर्णयन्तोद्विषद्वलम् ॥ तेषांपातेनराजेन्द्रहाहाकारोमहानमू
 त् ॥ २५ ॥ तदाहोःसुतोभानुर्वायव्यास्त्रंसमादधे ॥ तद्धतेनाद्रयःसर्वैश्छिन्नाह्रभवन्नात् ॥ २६ ॥ बाल्हीकस्तुतदकुक्ष्येब्रह्मास्त्रसन्द
 धेततः ॥ भस्मीभूतंबलंजातंवाह्नेनेवमहद्वनम् ॥ २७ ॥ पार्जन्यमाददेतत्राम्बोजाम्भवतीसुतः ॥ तेनशान्तिगतोविहङ्गज्ञानैवत्स
 हंक्रुतिः ॥ २८ ॥ कर्णस्ततोमधुहित्वासांभ्योपिरुषान्वितः ॥ जघानवर्णविश्वत्याजगर्जघनवद्वली ॥ २९ ॥ तद्राणैःसरथः
 साम्बोभ्रामघटिकाद्वयम् ॥ क्रोशंशुनःप्रपतितःकिंचिद्बाकुलमानसः ॥ ३० ॥ पुनर्गदांसमादायपरथंत्यक्तत्वासेमत्यसः ॥ तता
 डगदयाकर्णसाम्बोजाम्भवतीसुतः ॥ ३१ ॥ गदाप्रहारव्यथितःपतितोधरणीतले ॥ मूर्च्छंत्प्रापरणेराजन्कर्णोविरोमहाबलः ॥ ३२ ॥
 सांबोपित्स्वधनुर्नीत्वारथमारुह्यवेगतः ॥ शूलजघानविशत्यासोमदंतंचपञ्चभिः ॥ ३३ ॥ द्रौणिचदशभिर्बाणैर्धौम्यघोडशभिस्सह ॥ ल

क्षमणंशभिस्तत्रशुनिपञ्चभिस्तथा ॥ ३४ ॥ दुःशासनंचविंशत्याविंशत्यासंजयंपृथक् ॥ भूरिबाणशतैराजन्त्यक्षकेतुंशतेःशितैः ॥
 ३५ ॥ बाणैर्जघानसमेजगर्जयनवद्वली ॥ दशभिर्दशभिर्ननूनेकैकनगजान्हयान् ॥ ३६ ॥ पञ्चभिःपञ्चभिर्वीराचबाणैःसाम्बस्तताडह ॥
 वीक्ष्यजाम्बवतीसूनोःसाम्बन्यकरलाघवम् ॥ ३७ ॥ स्वपरेसैनिकासर्वस्मयपरमङ्गताः ॥ तदाभीष्मःसमुत्थायगृहीत्वाधनुरुत्तमम् ॥
 ३८ ॥ विच्छेददशभिर्बाणैःसाम्बकोदण्डमुत्तमम् ॥ भीष्मोमहाबलवीरोद्रोणाचार्यश्चसायकैः ॥ ३९ ॥ कर्णस्त्रययदुबलंजयुञ्जानं
 यथागुणाः ॥ दुर्योधनःपुनर्योद्धुरथमारुह्यमानद् ॥ ४० ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिर्नादयन्नाययौमधे ॥ ४१ ॥ देवैपुराणैपुरुपातदा
 निर्वधूपतुमैथिलरामकृष्णौ ॥ सुपर्णतालञ्चजशालियानौप्रद्योतयन्तौपरितोदिशस्तौ ॥ ४२ ॥ नदाजयारावसमाकुलाःसुरागन्धर्व
 सुस्याश्चजगुर्मनोहरम् ॥ सुरानकादुन्दुभयोविन्दुःश्रीलजपुष्पैर्वृषुःसुरस्त्रियः ॥ ४३ ॥ तदैवनेसुर्यदयःपरेशरौदुर्योधनाद्याःकुरवस्तुसर्वे
 तः ॥ निधायशस्त्राणिदुर्बुलिपरंसर्वप्रसन्नाःकृतहस्तसस्पुटाः ॥ ४४ ॥ प्रद्युम्नसुल्यान्स्वसुतान्मदोद्धतान्निर्मस्त्यैवाग्निभःपरमेश्वरो
 तेषा ॥ प्रणम्यदेवप्रतमुख्यकौरवान्समेत्यदुर्योधनमूचतुःपरौ ॥ ४५ ॥ ॥ श्रीरामकृष्णावूचतुः ॥ ॥ राजन्यदेभिःकिलबालबुद्धि
 भिस्तत्क्षम्यतांमाभवदुर्मनाः स्वतः ॥ यद्वातुकिंचित्परुषंप्रकीर्तितंप्रकीर्त्यतानौभवतानुपेश्वर ॥ ४६ ॥ माभूत्कुरुणांभुविधादवनांक
 दापिकिञ्चित्कलिरवराजन् ॥ संबन्धिनोज्ञातयएवसर्वेनचोल्बल्लान्तहवप्रियार्थाः ॥ ४७ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पूजितौकुरुभिःश
 ष्ट्रामकृष्णौसुरेश्वरौ ॥ प्रद्युम्नाद्यैःसयदुभिरैजतुमैथिलेश्वर ॥ ४८ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भाग्यार्चयंसंहितायांविश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्व
 संवादेकुरुदेशविजयकौरवसम्मेलनं नामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ दुर्योधनशान्तयित्वासानुजेःकुरु
 भिःसह ॥ जग्मतुःपाण्डवान्द्रुमीन्द्रप्रस्थंयदूतमौ ॥ १ ॥ इन्द्रप्रस्थात्ततोराजाऽजातशत्रुशुधिष्ठिरः ॥ भ्रातृभिःस्वजनैःसाद्धेनेतुकृष्ण
 समाययौ ॥ २ ॥ शंखदुन्दुभिनादेनब्रह्मघोषेणवेणुभिः ॥ पुष्पवर्षप्रकृर्वेद्भिरिन्द्रप्रस्थनिवासिभिः ॥ ३ ॥ रामकृष्णौपरिष्वज्यदोभ्यंरा
 जाशुधिष्ठिरः ॥ परमानिवृत्तिलेभयोगीवानन्दसंवृतः ॥ ४ ॥ प्रद्युम्नाद्याहरिसुताःप्रणेशुःश्रीशुधिष्ठिरम् ॥ शुधिष्ठिरानुजग्राहकराम्यांताण्डू

ताशिषः ॥ ५ ॥ अर्जुनमीमसेनश्चपरिरम्यहरिः स्वयम् ॥ पप्रच्छकुशलतेषांयमाभ्यांचाभिवन्दितः ॥ ६ ॥ परिपूर्णतमौसाक्षाद्रामकृष्णौ
 स्वयंहरौ ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतीहरिदोसेनपूजितौ ॥ ७ ॥ प्रस्थाप्यदुमुख्यांश्चप्रद्युम्नादीन्ससैनिकान् ॥ समग्राजगतीजितुंचाज्ञांद्वा
 विधानतः ॥ ८ ॥ मिलित्वासानुजं धर्मसर्वेशौ भक्तवत्सलौ ॥ द्वारकांजगत्तूरगर्गोरुश्यामौमनोहरौ ॥ ९ ॥ इत्थं श्रीकृष्णचरितं मया ते कथितं
 नृपाचतुष्पदार्थदंष्ट्रणां किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १० ॥ बहुलाश्वजवाच ॥ कुशस्थलीङ्गते कृष्णे सवले पुरुषोत्तमे ॥ ततश्चकार किं
 साक्षात्प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥ ११ ॥ अद्भुतं तस्य चरितं श्रुण्वीयं मनोहरम् ॥ मुक्तानामपि भक्तानां जिज्ञासूनां पुनः किमु ॥ १२ ॥ अथा
 र्थिनामर्थदुसदातानामार्तिनाशनम् ॥ चतुर्विधानां जीवानां सर्वेषां पापनाशनम् ॥ १३ ॥ कथादिग्विजयकृत्वादिगजयार्थीहरैः सुतः ॥ आ
 जगाम पुनः सैन्यैरेतन्मेव दत्त्वतः ॥ १४ ॥ देवैष्वंश्रुत्वा सुतो भगवान् सर्वदर्शनः ॥ श्रीकृष्णस्य मनःसाक्षात्स्मृते हरये नमः ॥ १५ ॥ श्री
 नारद उवाच ॥ साधुष्टंत्वराराजन्व्यस्त्वं तत्प्रभाववित् ॥ श्रीकृष्णचरितं श्रोतुं पात्रत्वमसि भूतले ॥ १६ ॥ कृष्णयति जातशूर
 क्षार्थसिंहोत्तुप ॥ शत्रुभ्यः शकितः कार्ष्णैः प्रायुक्ताशुकिरीटिनम् ॥ १७ ॥ अथ कार्ष्णिण्यं दुःश्रेष्ठः फाल्गुनेन समं नृप ॥ विकर्षन्महतीं सिनात्रिगतां
 न्ययौत्वरम् ॥ १८ ॥ त्रिगतां धीश्वरो धन्वी सुशर्मतेन शकितः ॥ उपायं न ददौ तस्मै प्रद्युम्नाय महात्मने ॥ १९ ॥ विराटेन तथाराज्ञा प्रजितो यादु
 वेश्वरः ॥ सरस्वतीं नदीं स्नात्वा कुशक्षेत्रं ददर्श ॥ २० ॥ पृथूदकं विन्दुसंक्षितं कूपं सुदर्शनम् ॥ स्नात्वा सारस्वतां प्रागाद्वादानान्यनेकशः ॥
 ॥ २१ ॥ सारस्वताधिपो राजकुशाश्विनो ददौ बलिम् ॥ कौशाश्वीनगरीमित्युद्यौ धेनवशानुगः ॥ २२ ॥ चारुदेष्य सुदेष्यश्च चारुदेष्वधीवयवान् ॥
 सुचारुश्चारुमुत्थमद्रचारुस्तथापरः ॥ २३ ॥ चारुचन्द्रो विचारुश्च चारुश्चदशमस्तथा ॥ रुक्मिणी नन्दनह्येते प्रद्युम्नेन प्रणोदिताः ॥ २४ ॥
 सिन्धुदेशहयाह्वलाः सर्वेषां पश्यतां गताः ॥ कौशाश्वीनगरीमित्यचक्रुर्नाराचदुर्दिनम् ॥ २५ ॥ बाणैः प्रासादशिलारारुष्वजकुम्भादितो लिकाः
 ॥ चूर्णीभूतानि पेतुः कौलंकाह्वलयथामृगैः ॥ २६ ॥ बाणान्धकारेचकृते रुक्मिणी नन्दनैर्यदा ॥ तदोपायनपाणिः सन्कुशाश्वो निर्गतपु
 रात् ॥ २७ ॥ कृतं जलिः शुम्भरारिदत्त्वा नत्वा बलिं बहुम् ॥ जुगोपनगरीं राजाभयात्तौ भयविह्वलः ॥ २८ ॥ तदैवसौ वीरपतिः सुदेव आभी

रनाथोपि विचित्रनामा ॥ चित्रागदः सिन्धुपतिर्महौजाः काश्मीरपोजाङ्गलपः सुमेरुः ॥ २९ ॥ लक्षेश्वरो धर्मपतिर्विडौजागान्यामुख्योपि सु
 योधनस्य ॥ वशे स्थितास्तेपि भयात्किञ्चैते त्वाबलिने मुरतीवकाष्णिम् ॥ ३० ॥ ययौकाष्णिर्महाबाहुः स्वसैन्यपरिवारितः ॥ अर्जुना
 न्मलेच्छेदशांश्च जेतुं कल्किरिवोद्भटः ॥ ३१ ॥ कालम्यापि सुतश्चण्डो यवनेन्द्रो महाबलः ॥ काष्णिसमागतं श्रुत्वा संसुखात्कोपपूरितः ॥
 ॥ ३२ ॥ पितृहन्तुः सुतं हत्वा यास्याम्यपचितिपितुः ॥ इत्यविचार्य मनसाम्लेच्छानां दशकोटिभिः ॥ ३३ ॥ मदच्युतं मोक्षदन्तं गजमार
 हारकदहक ॥ निरयौ समुखे योऽहं प्रद्युम्नस्य महात्मनः ॥ ३४ ॥ आगतां महतीं सेनां शितबाणप्रवर्षिणीम् ॥ चण्डप्रणोदितां दह्यप्रद्युम्नो वा
 क्यमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ ॥ प्रद्युम्न उवाच ॥ ॥ सेनां हत्वापि यश्चाण्डं शिरस्त्रसहितं शिरः ॥ आनेप्यते तं स्वबले करिष्यामि ध्वजापतिम् ॥
 ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ एवं काष्णौ विदुत्यारात्फाल्गुनो वानरध्वजः ॥ एको विवेश गण्डीवीधनुः प्रङ्करयन्सुहुः ॥ ३७ ॥ वी
 रात्रथा न्यजान्स्वान् सन्मुखस्थान् द्विधा करोत् ॥ गण्डीवमुत्तैर्वीशिलैर्गण्डीवीरणदुर्मदः ॥ ३८ ॥ केचिच्छिन्नभुजाः पेतुः शक्तिखड्गपि
 षाणयः ॥ छिन्नपादाश्छिन्नमुखाः केचिद्धीराः सकञ्जुकाः ॥ ३९ ॥ दुद्रुवुः करिणो युद्धे भिन्नकक्षाश्च सक्षताः ॥ गतघण्टाः श्यथप्रीडाः पातय
 न्तः करैर्जनान् ॥ ४० ॥ जिष्णुबाणैर्द्विधा भूतैर्गजैरश्वैरणाङ्गणम् ॥ बभौक्षेत्रं शंकुलया कूष्माण्डशकलैरिव ॥ ४१ ॥ तदैव दुद्रुवुः खलैच्छ्र
 त्यक्त्वा स्वस्वैरणाङ्गणम् ॥ नभोर्करिडिमसभिन्नानि हारपटला इव ॥ ४२ ॥ गजारूढो म्लेच्छपतिः शक्तिचिक्षेप जिष्णवे ॥ आमयित्वापि
 थिलेन्द्रसिंहनादमथाकरोत् ॥ ४३ ॥ विद्युलतामिवायास्तीबाणैः कृष्णसखोवली ॥ गण्डीवमुत्तैराजेन्द्रलीलया शतधा च्छिनत् ॥ ४४ ॥
 यावच्चण्डो भद्रमहालेच्छो धनुर्जयाहरोपतः ॥ तावच्चिच्छेद गण्डीवीबाणैर्न केनलिया ॥ ४५ ॥ द्वितीयं धनुरादाय सचण्डश्चण्डविक्रमः ॥
 ॥ ४६ ॥ प्रथमं धनुर्जयसंघर्षनादिनीम् ॥ ४६ ॥ चिच्छेदसिञ्जिनीजिष्णोर्गुरुत्मानिव पद्मगीम् ॥ बीभत्सुः स्वमार्सिनीत्वारसुरांतं चर्मणासह
 ॥ ४७ ॥ जघानतद्गङ्कुम्भेशैलइन्द्रो यथापविः ॥ अग्निदत्तेन खड्गेन भिन्नकृम्भोगजो नदन् ॥ ४८ ॥ जलुभ्यां धरणीं स्पृष्ट्वा कश्मलपरमं
 ययौ ॥ चण्डः खड्गं गृहीत्वाथ प्राहरत्पाण्डुनन्दनम् ॥ ४९ ॥ तत्खड्गं चर्मणोन्नीय प्राहिणोत्स्वकुरुद्रहः ॥ सशिरस्त्रं शिरस्तस्य देहादि

ब्रह्मभूवह ॥ सत्यकृत्वायुजिष्णुर्निधायविशिलेचतत् ॥ आकृष्यपातयामासप्रद्युम्नस्यबलेमहत् ॥ ५० ॥ तदादुन्दुभिनादोभूज्यारा
 वसमाकुलः ॥ अर्जुनस्योपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ ५१ ॥ तदैवकार्ष्णिणसञ्जलस्यजिष्णुश्चकारनाथविजयध्वजस्य ॥ संवीज्यमानं
 सितचामराद्यैःकपिष्वजंयादववृन्दमुख्यैः ॥ ५२ ॥ वेगवानबुदाधीशःप्रद्युम्नशरणगतः ॥ उपायनन्ददौभीरुनमस्कृत्यकृताञ्जलिः ॥ ५३ ॥
 मौरङ्गशोमन्दहासोहयानशतलक्षणम् ॥ दत्वाभीरुनमश्चक्रप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ५४ ॥ इत्यखण्डभारताख्यंजित्वाकार्ष्णिण्यदूतमः ॥
 हिमार्द्रदक्षिणोक्त्वाप्रायुदीर्घदिशंयौ ॥ ५५ ॥ इतिश्रीमद्भर्गोसंहितायांविश्वजित्खड्गेनारदबहुलाश्वसंवादेइन्द्रप्रस्थत्रिगतैवराट्कुरु
 जाङ्गलकोशास्वसारस्वतसौवोराभोरसिन्धुकाश्मीरजाङ्गलक्षगन्धारबुद्धलेच्छमौरङ्गदेशविजयेदिग्विजयोनमद्वाविंशोऽध्यायः २२
 ॥ नारदउवाच ॥ नदानद्याःसमुद्राश्चरथवीथिदुर्नुप ॥ धर्षितास्तेजसातस्मैससैस्व्यायमहात्मने ॥ १ ॥ कैलासगिरिपार्श्वेचकरवीर
 स्यसानुपु ॥ बाणस्यशोणितपुरंप्रययौयादवेश्वरः ॥ २ ॥ बाणासुरोतिसंकुद्धोयदूचीक्ष्यागतानुनः ॥ अक्षौहिणीभिर्द्वादशभियुद्धकतु
 मनोदधे ॥ ३ ॥ तदैवसाक्षात्पुरुषःपुराणोमहेश्वरोनन्दिवृषस्थितोसौ ॥ हिमाद्रिपुत्रीसहितस्त्रिशूलीसमेत्यबाणंनृपमाहदेवः ॥ ४ ॥
 ॥ शिवउवाच ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोमगवान्स्वयम् ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिगोलोकेशःपरात्परः ॥ ५ ॥ त्रयोवयंतत्कला
 ह्यब्रह्मविष्णुशिवाह्वयाः ॥ मूर्धाह्नायस्यविभ्रतित्वाद्दशानांचक्राकथा ॥ ६ ॥ तस्यपैत्रित्वायबद्धेनिरुद्धेयनेतेभुजाः ॥ छिन्नाःकृतानजाना
 सिसंप्रामेतंहरिस्वयम् ॥ ७ ॥ तस्मात्तेसामदानभ्यांपूजनीयाहरेःसुताः ॥ अनिरुद्धःपूजनीयोजामातातेनसंशयः ॥ ८ ॥ नददामित्त्व
 नुज्ञांतियुद्धायासुरपुङ्गव ॥ नचेद्युद्धंकुरुबलहाहादृष्टोमतस्तव ॥ ९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ शिवप्रबोधितोबाणोनिरुद्धंध्विन्विनावर
 म् ॥ समाहूयचसंपूज्यपारिबर्हददौपुनः ॥ १० ॥ ससैयसादरेणापिप्रद्युम्नंपूज्यबधुवत् ॥ गजायुंतचाश्वकोटिरथानांपञ्चलक्षम् ॥ ११
 ददौबाणोमहाबाहुःप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ अथकार्ष्णिणमहाबंधुःस्वसैयपरिवारितः ॥ १२ ॥ अलकांप्रययौधवीपुरीगुह्यकमडिताम् ॥
 श्रीनदालकनदाभ्यांगङ्गाभ्यांपरिखीकृताम् ॥ १३ ॥ रत्नसोपानयुक्ताभ्यांयक्षीभिःपरिशोभिताम् ॥ विद्याधरीभिःपरितःकिन्नरी

भिर्मनोहराम् ॥ १४ ॥ दिव्याभिर्नागकन्याभिःपुरीभोगवतीमिव ॥ धनदोनददौतस्मैप्रद्युम्नायबलिनृप ॥ १५ ॥ हरेःप्रभावविदपिवि
 ष्णोर्मायाबलंत्वहो ॥ लोकपालेस्म्यहनित्यमित्यज्ञानविमोहितः ॥ १६ ॥ नोदितोबलिभिर्यक्षयुद्धंकर्तुमनोदधे ॥ निर्धनोहिधनंप्राप्य
 तुणवन्मन्यतेजगत् ॥ १७ ॥ नवानांतुनिधीनांतुपतीनांकिसुवर्णनं ॥ तदैवहेममुकुटदूतोधनदनोदितः ॥ कार्ष्णिमेत्यसाममध्येनत्वेदं
 ग्राहमानद ॥ १८ ॥ हेममुकुटउवाच ॥ ॥ धनेश्वरोराजराजोलोकपालोकेश्वरः ॥ तेनयत्कथितंराजन्शृणुत्वंतद्यदूतमा ॥ १९ ॥
 देवराजोयथाशक्रःस्मृतोनान्योदिविप्रभुः ॥ तथैकोराजराजोहं कथितोभूतलमहान् ॥ २० ॥ मनुष्यधर्मारजेन्द्रैःपूजितोहंसदासुवि ॥
 उग्रसेनेनदातव्यंमहांसोपायनंपरम् ॥ २१ ॥ पराकृतस्मैनदास्यामिदुराजायभूभृते ॥ नमन्यसेचेत्संग्रामंकरिष्यामिनसंशयः ॥ २२ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवदूतवचःश्रुत्वाप्रद्युम्नोभगवाचहरिः ॥ चकारकोपंरक्ताक्षोरुपाप्रस्फुरिताघः ॥ २३ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ वृ
 ष्णीन्द्रराजराजेन्द्रराजराजो नवतितम् ॥ शक्रादीनांतुयःसाक्षान्मुकुटैर्घृष्टपादुकः ॥ २४ ॥ सुधर्मापारिजातंचतस्माद्द्वन्द्वोददौभयात् ॥
 इयमकर्णान्दयान्पाशैतस्मैदत्वानामह ॥ २५ ॥ अनेनराजराजेनभीरुणानिधयोनव ॥ प्राप्तास्तंहिनजानातिराजराजोमहाबलम् ॥
 ॥ २६ ॥ वर्ततेतत्सभामध्येपरिपूर्णतमोहरिः ॥ असंख्यब्रह्माण्डपतिःश्रीकृष्णोभगवान्स्वयम् ॥ २७ ॥ यस्यैकमूर्ध्नितिलवद्दयतेमण्ड
 लंभुवः ॥ उग्रसेनसभामध्येसोपिनित्यविराजते ॥ २८ ॥ उग्रसेनप्रेषितोहं कुबेरायमहात्मने ॥ नाराचानांबलिंदातुंतत्करिष्यामिसांप्रत
 म् ॥ २९ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वागृहीत्वास्वकोदण्डंचण्डविक्रमः ॥ चकारमुजदण्डाभ्याटङ्कारंताडयन्गुणम् ॥ ३० ॥
 प्रत्यङ्गारोटेनैवमण्डितोभूत्तडित्स्वनः ॥ ननादतेनब्रह्माण्डंससलोकैर्बिलैःसह ॥ विचेष्टुदिग्गजास्ताराजन्भूषण्डमंडलम् ॥ ३१ ॥
 तदैववाधिरिसूतापृथिव्याजनमण्डली ॥ तदैवहेममुकुटेदूतेतस्मात्पलायिते ॥ निपंगात्स्वमाकृष्यप्रद्युम्नोधिन्विनावरः ॥ ३२ ॥ प्रतिशा
 र्कस्वधनुषिषाणमेकंसमादधे ॥ द्वादशादित्यसंकाशद्योतयमण्डलंदिशाम् ॥ ३३ ॥ विच्छेदगुहाकेशस्यबाणश्छत्रंसंचामरम् ॥ तदा
 कुरुक्षेत्रराजराजोहृद्वाचित्रमिदमहत् ॥ ३४ ॥ आरुढपुष्पकंसेन्यैर्युद्धकामोविनिर्ययौ ॥ घण्टानादेनयक्षेणमन्त्रिणापाश्वर्मौलिना ॥ ३५ ॥

नलकूबरमणिश्रीवैशुभातेध्वजाग्रतः।।नुरङ्गवदनाकेचिन्मृगेन्द्रवदनाःपरे ॥३६॥ शिशुमारमुखाःकेचित्केचिन्नक्रमुखानृया।।अर्धापिङ्गा
 अर्धकृष्णाऊर्ध्वकेशमदोत्कटाः ॥ ३७ ॥ वक्रदन्ताललजिह्वाबृहदोष्ठमहाबलाः ॥ करालस्याःसकवचाःखड्गचर्मगदाधराः ॥ ३८ ॥
 शक्तिहस्तायष्टिहस्ताशुशुण्डीपरिघायुधाः ॥ धनुर्बाणधरायक्षाःकेचित्परशुपाणयः ॥ ३९ ॥ यक्षाणांहस्तिवाहानारथिनमश्विनांतथा ॥
 विरेजुर्निगतानांचमण्डलानिसहस्रशः ॥ ४० ॥ शंखदुन्दुभिनादैश्चसूतामगधबन्दिभिः ॥ रेजिरेश्रीदवीराःकौमघाड्वताडित्स्वनेः॥४१॥
 एवंयक्षेषुमतेषुकोटिशोनिगतेषुच ॥ दिव्यान्महायोगमयाच्छिबक्षेत्राद्विदेहराट् ॥ ४२ ॥ आययौतत्सहायार्थप्रमथानांबलमहत् ॥ भूता
 अग्रमथाःकेचित्करालस्यामदोत्कटाः ॥ ४३ ॥ डाकिन्योयाधुधानाश्वेतालाःसविनायकाः ॥ कूर्म्याण्डान्मादुसंयुक्ताःप्रतामातृगणाः
 परे ॥ ४४ ॥ पिशाचाश्चपिशाच्यश्चब्रह्मराक्षसभैरवाः ॥ नदन्तोभैरवंनादंछिन्दिन्दिन्दिवादिनः ॥४५ ॥ इत्थंतुभूतावल्यःकोटिशश्चा
 ययुस्तदा ॥ रोदस्याच्छादिदेभूतामैवैःसावर्तकैरिव ॥ ४६ ॥ मयूरस्थःकार्तिकेयोसूपकस्थोगेणेश्वरः ॥ प्रमथैर्गीयमानोतौळ्ळावादित्र
 नादिभिः ४७ ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तवीरभद्रेणसंयुतौ ॥ इत्थंपुण्यजनानंतुगणानांयदुभिःसह ॥ ४८ ॥ बभूवतुसुलंयुद्धमदुंतरोमहर्षण
 म् ॥ रथिनोरथिभिस्तत्रपत्तिभिःसहपत्तयः ॥४९॥ हयाहयैरिमाश्चैर्युयुधुस्तेपरस्परम् ॥ रथेभाश्वपदातीनांचरणरुत्थितंरजःछादयामा
 सराजेन्द्रसूर्यव्योमण्डलम् ॥५०॥ इतिश्रीमद्भृंगोसं०वि०ना०संवादेकवीरेशविजयेयक्षदेशप्रयाणनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥२३॥
 ॥ श्रीनारदुवाच ॥ ॥ शस्त्रान्धकोरसंजातेमणिश्रीविोमहाबलः ॥ विभेदुरिबलंबाणैःकुवाक्योभ्रततामिव ॥ १ ॥ मणिश्रीवस्यबाणौघै
 र्गंजाश्वरथपत्तयः ॥ निपेतुःसक्षताभूमिवृक्षावातहताइव ॥ २ ॥ चन्द्रभानुर्हेरुःप्रुत्सत्यभामात्मजोबली ॥ मणिश्रीवस्यकोदण्डमच्छि
 न्नद्राणपश्वभिः ॥ ३ ॥ दशभिस्तद्रथंछिन्त्वाजगजघनवद्वली ॥ मणिश्रीवोपिचिक्षेपशक्तिस्वांचन्द्रभानवे ॥ ४ ॥ भासयन्तीन्द्रिशःशश्व
 न्यहोल्कामिवमैथिल ॥ अग्रहीच्चन्द्रभानुस्तांवामहस्तेनलीलया ॥ ५ ॥ तयाजघानसमरेमणिश्रीवंमहाबलम् ॥ पुनर्जगजसमरचन्द्रभा
 नुर्महाबलः ॥ ६ ॥ तत्प्रहारेणपतितेमणिश्रीविप्रमूर्च्छिते ॥ चन्द्रभानुंबाणजालैर्नलकूबरनोदितः ॥ ७ ॥ छादयामासुरासुरावर्षादित्ययथा

म्बुदाः ॥ दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तुखड्गमुद्यम्यवेगवान् ॥ ८ ॥ विवेशयक्षसेनासुनीहारेषुयथारविः ॥ तस्यखड्गप्रहारेणकेचिद्यक्षाद्विधाभवन् ॥
 १ ॥ केचिद्वैच्छिन्नशिरसच्छिन्नपादांसबाहवः ॥ भिन्नहस्ताच्छिन्नकर्णाच्छिन्नोष्ठोष्ठाःपेतुराहवे ॥ १० ॥ तेषांशिरोभिर्बोभस्तेःसकिरी
 टैःसकुण्डलैः ॥ सशिरस्रैःस्रवद्रक्तैर्महामारीवभूर्बभौ ॥ ११ ॥ शेषाविदुदुबुयुक्षाःसक्षताभयविह्वलाः ॥ हाहाकारस्तदाजतोयक्षसेना
 सुमथिल ॥ १२ ॥ धनुष्टंकारयन्प्रातोदंशितोनलकूबरः ॥ रथेनातिपताकनमामपेत्यभयंददौ ॥ १३ ॥ पञ्चभिःकृतवर्माणमर्जुनं दशभिः शरैः ॥
 दीप्तिमन्तश्चविशत्यातताडनलकूबरः ॥ १४ ॥ कृतवर्माणमहाबाहुर्जघाननलकूबरम् ॥ पञ्चभिर्विशिखेराजर्चनाद्यन्मण्डलंदिशाम् ॥
 १५ ॥ तेबाणाःकवचंभित्वातनुंभित्वाधरातलम् ॥ विविशुःपश्यतांतेपांत्वमीकंफणिनोयथा ॥ १६ ॥ वीक्ष्यतद्दण्डाभिन्नाङ्गमूर्च्छितंनलकूब
 रम् ॥ अपोवाहरणात्सूतोहेममालीतिनामभाक् ॥ १७ ॥ घटानादुःपार्श्वमोलिःकुबेरस्यचमन्त्रिणौ ॥ जघ्नतुर्बाणपटलैर्यदूनामुद्रटंबलम्
 ॥ १८ ॥ स्वर्णपुल्लैस्तीक्ष्णमुखैर्गृध्रपक्ष्मनोजैः ॥ द्योतयद्भिर्दिशःसर्वामार्तण्डकिरणैरिव ॥ १९ ॥ ततोर्जुनोमहावीरःप्रतिबाणान्समादधे ॥ बा
 णसंघर्षजायुद्धेविस्फुल्लिङ्गाःसहस्रशः ॥ २० ॥ विरेजुर्नृपखद्योतचञ्चलालतचक्रवत् ॥ सर्वतद्बाणपटलक्षणमात्रेणचच्छिनत् ॥ २१ ॥
 गण्डीवमुक्तैर्विशिखेर्गण्डीवीरणदुर्मदः ॥ योजनद्वयमात्रेणतद्रथोसध्वजौबलात् ॥ २२ ॥ अर्जुनोबाणपटलैश्चकारशरपञ्जरम् ॥ हतावि
 माधितिज्ञान्वासर्वेषुण्यजनस्त्वरम् ॥ २३ ॥ दुद्रुबुःस्वरेणत्यक्त्वापरहोहेतिवादिनः ॥ तदातुभूतावल्यःकाटिशिश्चायुर्मृधे ॥ २४ ॥
 ङ्काकिन्यःकोटिशोराजंश्चिक्षिपुर्वारणामृधे ॥ भक्षयंत्योनरानर्थाश्चर्वयंत्योरथान्पृथक् ॥ २५ ॥ नरेनरपृथग्भूताधावन्तोदशभिर्दश ॥
 प्रमथाःपातयामासुःखट्वाङ्गेनजनान्मुहुः ॥ २६ ॥ यातुधानाश्चर्वयन्तःशिरांसिरणमण्डले ॥ वेतालाश्चकपालेनपिवन्तोरुधिरं बहु ॥ २७ ॥
 विनायकाश्चनृत्यन्तःप्रेतागायन्तएवहि ॥ कृष्णण्डाश्चतथोन्मादाःशिरांसिजगृह्णन्मृधे ॥ २८ ॥ शिवस्यमुण्डमालार्थवीराणांभूमिगामि
 नाम् ॥ तथामातृगणान्नराशसामैरवाद्युः ॥ २९ ॥ शिरांसिकन्दुकानीवक्षेपयन्तोमुहुर्मुहुः ॥ हसन्तःप्रहसन्तश्चसाट्टाहासंसंभ्राकुलाः ॥
 ३० ॥ पिशाचाविकरालस्याःकुर्वन्तःकेपिकुत्सितम् ॥ पिशाच्यःक्षतजन्तूष्णोपाययन्त्यः शिशून्मृधे ॥ ३१ ॥ मारादीरितिवादिन्यो

* * * * *

* * * * *

नेत्राण्यपिदुदामरुत् ॥ इत्थंगणबलं दृष्ट्वा बलेवानुजोबली ॥ ३२ ॥ गदोगदांसमादायजगर्धनवन्मृधे ॥ लक्षमारभृतागुव्यागदयातद्व
 लंमहत् ॥ ३३ ॥ पोथयामासहिगदोवप्रेणेत्रेन्द्रोयथागिरिन् ॥ कूष्माण्डोन्मादेतालाः पिशाचाब्रह्मरक्षसाः ॥ ३४ ॥ निपेतुमूर्च्छिता
 भूमौतद्गदभिन्नमस्तकाः ॥ डकिनीर्मिन्नदन्ताश्चप्रमथान्चभिन्नकन्धरान् ॥ ३५ ॥ यातुधानांश्चिन्नमुखांश्चकारसमेरुगदः ॥ गद
 यामर्दिताः प्रेतादुडुडुस्तेदिशोदश ॥ ३६ ॥ वाराहदंष्ट्रयाभग्नालयैदत्यायथानृप ॥ पलायितेभूतगणवीरभद्रः समागतः ॥ ३७ ॥
 गदतताडगदयाबलेवानुजम्बली ॥ गदोपरिगदांनीत्वागदः स्वाप्राहिणोद्गदां ॥ ३८ ॥ तयोर्युद्धमभूद्धोरंगदाभ्यामैथिलेश्वर ॥ विस्फु
 ल्लिगान्क्षरत्थौद्रेगदेषूणीवभूवतुः ॥ ३९ ॥ मलयुद्धंतयोरसिन्नोदयंतौपरस्परम् ॥ भुजैश्चजानुभिः पादैः पातयंतो गिरिन्बहून् ॥ ४० ॥
 करवीरंसमुत्पव्यवीरभद्रो गिरिवलात् ॥ अट्टहासंतदाकुर्वन्गदोपरिसमाक्षिपत् ॥ ४१ ॥ गदो गिरिसंगृहीत्वा तस्योपरिसमाक्षिपत् ॥
 गृहीत्वाथगदंवीरभद्रो बलाद्वली ॥ ४२ ॥ चिक्षेपचौजसाराजन्नाकाशे लक्ष्ययोजनम् ॥ गदोपिपतितोभूमौ किंचिद्बालकुलमानसः ॥ ४३ ॥
 गृहीत्वावीरभद्राख्यभ्रामयित्वा महाबलः ॥ ओजसाप्राक्षिपच्छीघ्रमाकाशे लक्ष्ययोजनं ॥ ४४ ॥ वीरभद्रस्तुपतितः कैलासशिखरोपरि ॥
 गदाप्रहारव्यथितोमूर्च्छितो घटिकाद्वयं ॥ ४५ ॥ कार्तिकेयस्तदाप्राप्तः शक्तिमुद्यम्यवेगवान् ॥ अनिरुद्धायसांवायशक्तौ चिक्षेपसत्वरं ॥
 ॥ ४६ ॥ अनिरुद्धार्थमित्त्वासांबसांवरथंयुनः ॥ गजान्स्थान्महस्रंचवीरलक्षंमृधाङ्गणे ॥ ४७ ॥ भित्त्वा नदंतीस्फूर्जतीचपलेयदिशोदश ॥
 विवेशभूमौ फूत्कारं कुर्वतीपन्नगीवसा ॥ ४८ ॥ तदारुद्धो महाबाहुः सांबो जंबवतीसुतः ॥ कृत्वाथसिंजिनीघोषं निषंगद्वाङ्गणमाददे ॥ ४९ ॥
 एकोपिसबहिरूणादशरूपीवभूवह ॥ चापशतं कर्षणेचसहस्रंरूपमादधे ॥ ५० ॥ मोक्षणे लक्षरूपाणि कोटिरूपाणि वैरिषु ॥ अनेकरूपी
 विशिखः शिखिनं शिखिवानं ॥ ५१ ॥ भित्त्वा विभेदवीराणां कोटिशः कोटिशोरेण ॥ कार्तिकेये च भिन्नांगि किंचिद्बालकुलमानसे ॥ गणेश्वर
 स्तदाप्राप्तो मुखस्थो गजाननः ॥ ५२ ॥ गोमूत्रपत्रमृगनाभिविचित्रकुंभं श्रीकुंकुमाकलितसुदूरवक्रतुंडं ॥ सिदूरपूरितकपोलमनोहरा
 भंकपूरधूलिधवलकृतकर्णवर्णं ॥ ५३ ॥ व्यालेकर्णहतमतमधुव्रतैस्तैः श्रीगंडजतमदिरामदविब्लगैः ॥ संगीततालकुसुमाकरगी

तरंगैः संसेवितंगणपतिकृतभालचंद्रं ॥ ५४ ॥ बालकं वर्णममलांगदं हेमहारप्रवेयमौलिकिरणैः परितः स्फुरंतं ॥ आखुस्थमेकदशनं ज
 भव्यमूर्तिपाशकुशांबुजकुठारचयंदधानं ॥ ५५ ॥ प्राञ्चुचंतुं जमतीवमधुप्रवृत्तं कांश्चित्प्रगृह्य चक्रेण धृता कुशेन ॥ संमर्दयंत सुरधारप
 रश्वधेन श्रीभारगैर्वैद्रमिशसन्नमृतः समस्तान् ॥ ५६ ॥ वीरे भवाजिरथसंघलंनिपात्य सांबं प्रगृह्य सरथं प्रथनाक्षिपंतं ॥ तं वीक्ष्य विस्मितम
 नाः सगणोत्थकार्ष्णिः पुत्रं सुबुद्धमनिरुद्धमुवाच सम्यक् ॥ ५७ ॥ इति श्रीमद्ग. सं. वि. ना. ० यक्षयुद्धे गणयुद्धवर्णनं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥
 ॥ प्रभुमववाच ॥ श्रीकृष्णस्य कलासाक्षाद्गणेशोयं महाबलः ॥ जेतुं न शक्यो दिवि जैर्मनुष्यैः स्तुकुतो मुवि ॥ १ ॥ वर्तते यत्र निकटे
 तत्र नास्ति पराजयः ॥ श्रीकृष्णेन वरोदतो पुरास्मै शंकरालये ॥ यद्ययं वर्तते चात्र तदानस्याज्यश्चनः ॥ शत्रुपक्षगतोयैवै श्रीकृष्णस्य वरो
 षितः ॥ ३ ॥ तस्मात्त्वं चंडमार्जारो भूत्वा सुंदुद्धतो बलात् ॥ विद्रावय महाबुद्धे फूत्कारे श्चदिशो दश ॥ यावद्वलं विजेष्यामि तावद्द्रावयत्व
 र् ॥ ४ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ अथानिरुद्धे भगवांश्चंडमार्जाररूपधृक् ॥ अलक्षितो गणेशेन न ज्ञातो विष्णुमायया ॥ ५ ॥ फूत्कार
 सुत्कटकुर्वंतु त्पपातासु संमुखे ॥ विदारयन् भुवं राजसततं नखैः खरैः ॥ ६ ॥ गणेशेन सहैवा सुदृष्ट्वा श्चुभयविहलः ॥ दुद्रवत्व रितं प्रोद्यत्कं
 पितोरगमंडलात् ॥ ७ ॥ तमन्वथा वत्कुपितो मार्जारः स्थूलरूपक् ॥ मूपकं स्वमपोवाह गणेशोपसुहुमुहुः ॥ ८ ॥ नाययौ स्वरं जं चा
 सुश्रुत्वा मार्जारपीडितः ॥ सप्तद्वीपात्सप्तसिंधून्दिशासु विदिशासु च ॥ ९ ॥ धावन्वै ससलके पुनले भंशममथिल ॥ यत्र यत्र गतश्चासु गणे
 शेन समन्वितः ॥ १० ॥ तत्र तत्र गतोरजन्मार्जारश्चंडविक्रमः ॥ एवं समूषके यते गणेशे विदिशांतरे ॥ ११ ॥ विस्मिते पुसयक्षे पुगणे पुप्रम
 येषु च ॥ पुष्पकस्थः कुबेरोसौ मायाचक्रैथ गौह्यकीम् ॥ १२ ॥ गृहीत्वा स्वंधुर्दिव्यं नमस्कृत्य महेश्वरम् ॥ समंत्रकचंचट्त्वा बाणसंघसमादध १३
 तं देवच्छदितं व्योम मेघैः सावर्तकैरिवात्तडित्त्वं नैर्माभीमैस्तमोभूत्स्तनयित्सुभिः १४ ॥ बिंदवो हस्ति सद्दशानि पेतुः सोपलामृधे ॥ धाराभि
 रतिथोराभिषेधुर्गारिदास्तः ॥ १५ ॥ क्षणेन संघवः सप्तप्रावयंतो धरातलं ॥ पर्वतैर्जीवसहितैर्दृश्यं तरणमंडले ॥ १६ ॥ प्राकृतप्रलयं ज्ञात्वा याद
 धाभयविह्वलाः ॥ त्यक्त्वा शस्त्राणि ते प्रोचुः श्रीकृष्णेति मुहुमुहुः ॥ १७ ॥ ज्ञात्वा तं गौह्यकीमायां प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥ सत्त्वात्मिकां च

स्वाविद्यासर्वमायोपमर्दिनीं ॥१८॥ जम्बाकृत्वाकामबीजं बाणमध्येनिधायतत् ॥ मुखेचप्रणवंधृत्वापुखेत्रीवीजंमवच ॥१९॥ आकृष्यक
र्णपर्यंतं कृष्णं स्मृत्वाचतुर्भुजं ॥ विक्षेपविशिसंघापादेदंडाभ्यां तडित्स्वनात् ॥ २० ॥ कोदंडमुक्त्वा विशिखोद्योतयन्मंडलदिशां ॥ जघ्ना
नगौह्यकौमायासंधकारं यथारविः ॥२१॥ भयभीतो राजराजः पुष्पकस्थोरणंगणात् ॥ पलयमानो यद्वैश्वक्शं कपितः स्वपुरीययौ ॥ २२ ॥
प्रद्युम्नस्योपरिसुराः पुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ जहसुर्यादवाः सर्वे जयारावसमाकुलः ॥ २३ ॥ आतदातिघर्षतो राजराजः कृतोजलिः ॥ बलिनीत्वा
ययौ शीघ्रं प्रद्युम्नस्यापिंसुखे ॥ २४ ॥ गजेन्द्राणां द्विलक्षं च द्विशुंडं दंडशालिनं ॥ दद्विश्वत्रुभियुक्तानामद्रीन्स्पर्धयतां मदैः ॥ २५ ॥ द
शलक्षं रथानां च मुक्ता तोरणशालिनं ॥ शताश्वयोजितानां च रुक्ममाणसूयवर्चसां ॥ २६ ॥ दशार्जुदंतथाराजन् हयानां च द्रवर्चसां ॥ शि
विकानां च तुलुक्षं माणिक्यैरग्निवर्चसां ॥ २७ ॥ पंजरस्थायिनाराजन् शार्दूलानां द्विलक्षकं ॥ चित्रकाणां मृगाणां च गवयानां तथैव च ॥ २८ ॥
मृगयासारमेयानां कोटिकोटिकोटिविदेहरात् ॥ २९ ॥ शुकानां सारिकाणां च कलकंठप्रवादिनां ॥ हंसानां स्वर्णवर्णानामन्येषां चित्रप्रक्षिणां ॥
पंजरस्थायिनाराजन् लक्षं लक्षं त्रैपुंश्वरा ॥ ३० ॥ विमानं विष्णुदत्तारुयमुक्त्वा दामविलंबितं ॥ अष्टयोजनमुच्चान्गं नवयोजनविस्तृतं ॥ ३१ ॥
लक्षकुंभं च जोपेतं निमित्तं विश्वकर्माणां ॥ कामगं स्वर्णशिखरं सहस्रादित्यसुप्रभं ॥ ३२ ॥ सहस्रं कल्पवृक्षाणां कामधेनुशतं तथा ॥ चिताम
णीनां च शतं शतं दिव्या इमनां तथा ॥ ३३ ॥ यत्स्पर्शनापिलोहस्तु हेमत्वं याति मैथिल ॥ छत्राणां चामराणां च हेमसिंहासनं शतं ॥ ३४ ॥ तथा
द्विदिव्यपद्मानां मालां किंजल्कनीशतं ॥ शतं पीयूषद्रोणस्य फलानि विधानि च ॥ ३५ ॥ खचिद्रत्नसुवर्णानां भूषणानां सुवाससां ॥ दिव्यानां
कंबलानां च कोटिशः पात्रसंचयं ॥ ३६ ॥ अमोघानां च शस्त्राणां कोटिसौवर्णशालिनं ॥ गजैर्भारवाहैः प्रेरितांश्चानिधीन्वव ॥ ३७ ॥ दत्त्वाव
लिराजराजः प्रद्युम्नाय महात्मने ॥ दक्षणीकृत्य तं त्वा प्राहेदुर्हर्षपूरितः ॥ ३८ ॥ कुशे उवाच ॥ ॥ नमस्तुभ्यं भगवते पुरुषाय ममहात्मने ॥
अनादये सर्वविदिनिर्गुणायुणात्मने ॥ ३९ ॥ प्रधानपुरुषे शाय प्रत्यगधास्रे नमो नमः ॥ स्वयं ज्यातिः स्वरूपाय इयामलंगा यते नमः ॥ ४० ॥
नमस्ते वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥ प्रद्युम्नाय निरुद्धाय सात्वतां पतये नमः ॥ ४१ ॥ मदनाय च माराय कदुर्पाय नमो नमः ॥ दुर्पक

यचकामायपंचबाणायतेनमः ॥ ४२ ॥ अंगंगायनमस्तुभ्यंनमस्तेशंभरारये ॥ हेमन्मथनमस्तुभ्यंनमस्तेमीनकेतन ॥ ४३ ॥ मनेभवाय
 देवायनमस्तेकुमुमेषवे ॥ अनन्यजनमस्तुभ्यंरतिभेन्नमोनमः ॥ ४४ ॥ नमस्तेपुष्पधनुषेमकरध्वजतेनमः ॥ स्मरायात्मभुवेनित्यंजगद्दि
 जयकारिणे ॥ नमारुक्मवतीभेन्नमुदरी पतयेनमः ॥ ४५ ॥ इदंकरिष्यामिकरोमिभूमन्ममेदमस्तीतितवेदमाबुवन् ॥ अहंमुखीदुःखयुतःसुहृ
 ज्जनोलेकोद्वाहकारविमोहितोसिलः ॥ ४६ ॥ प्रधानकालाशयेदहेजैगुणैःकुर्वन्विकर्माणिजनोनिबध्यते ॥ काचेर्भक्तसंक्रतएवजीवनं
 गुणेचसंप्रतनोतिसोक्षिभिः ॥ ४७ ॥ कृतंमयाहेलनमद्यमोहतस्त्वन्माययामोहितचेतसाप्रभो ॥ नमन्यसेचालकृतंपितेविहामाभूत्पुनमैम
 त्तिरीहशीमनाक् ॥ ४८ ॥ सदाभवेच्चरणारविंदयोर्भक्तिःपरायांचविदुर्गरीयसी ॥ ज्ञानंचैवरागयुतंशिवायनंदेहिप्रशस्तनिजसाधुसंगमम्
 ॥ ४९ ॥ ॥ नारदुचवाच ॥ ॥ प्रधुमस्यशुभंस्तोत्रंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ संकटेतस्यसततंसहायःस्याद्भरिःस्वयं ॥ ५० ॥ इत्युक्तवंतंयक्षे
 शंप्रधुमोभगवान्हरिः ॥ तथास्तूक्त्वाद्देवराजन्पद्मरागशिरोमणिं ॥ ५१ ॥ मामैष्ट्यभयंदत्त्वालीलाछत्रंसंचामरं ॥ सिंहासनंमणि
 मयंप्रादाच्छ्रीयादेवैश्वरः ॥ ५२ ॥ कार्ष्णिप्रदक्षिणीकृत्तराजराजोधनेश्वरः ॥ नत्वाययौराजधानीमलकामलकेश्वरः ॥ ५३ ॥ जितं
 शुस्वाराजराजंप्रधुमैर्नमहात्मना ॥ नकेपियुयुधुस्तेनराजानश्चबलिददुः ॥ ५४ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुर्नदंयदुंदुभीन्विहून् ॥ समस्तवा
 हिनीयुक्तःप्राज्योतिषपुरंययौ ॥ ५५ ॥ भौमासुसुतोनीलोर्धेर्षितस्तस्त्यतेजसा ॥ सद्यस्तस्मैबलिंप्रादात्प्रधुम्रायमहात्मने ॥ ५६ ॥
 प्राज्योतिषपुरद्वारिद्विदिदोनामवानरः ॥ पुराप्रधुम्रबाणेनताडितोयोमहाबलः ॥ ५७ ॥ ससत्थायरुपाविष्टोदशनेर्नखैःखरैः ॥ विदार्यवी
 रानश्वीश्वभूमैःप्रजगद्गह ॥ ५८ ॥ लांगूलेनरथान्चक्रप्राक्षिपल्लवर्णाभसि ॥ गृहीत्वासगजान्देभ्यांविचिक्षेपंवरबलात् ॥ ५९ ॥ शत्रुंज्ञात्वा
 कर्पिकाष्णिःप्रतिशान्नेशरंदधे ॥ नीत्वाशरुतंसहस्राभ्रामपित्वांवरबेलात् ॥ ६० ॥ पूर्वत्पातयामासार्किकंध्यायांमहाकर्पि ॥ पुनरागव
 तवान्बाणःप्रधुमस्येषुधौस्फुरन् ॥ ६१ ॥ इतिश्रीगोविंदाव्यक्षदेशविजयोप्राज्योतिषपुरविजयोनमपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥
 ॥ नारदुचवाच ॥ अथकार्ष्णिःगरान्देशान्दिव्यदुमलताकुलान् ॥ सहस्रपत्रवद्विश्वसरोभिःशोभितान्ययौ ॥ १ ॥ अशौहणीशतयुतः

प्रद्युम्नश्चण्डविक्रमः ॥ यक्षैर्द्विष्टेनमार्गेणखण्डंकिपुरुषयौ ॥ २ ॥ रंगवल्लीपुरंयत्रेहमकूटगिरेशः ॥ तस्यकिपुरुषाञ्जुशंवारैश्चशृण्वतः ॥
 ॥ ३ ॥ ॥ किपुरुषाञ्जुः ॥ ॥ अहोतिथन्यामथुरापुरीवरिवभूवयस्यांपरमेश्वरोहारिः ॥ अहोतिथन्यसततयदोःकुलजातोहियस्मिन्न
 खिलंडपालकः ॥ ४ ॥ धन्यचतच्छूरसुतस्यमंदिरंगोलोकनाथेनयवित्तिकृतं ॥ धन्यंपंशुभुरमण्डलंसुरैःसुदुर्लभयत्रचचारमाधवः ॥ ५ ॥
 महानंधयतममनोहरंपितुर्गृहाद्यत्रगतोहरिःशिशुः ॥ चचारकृष्णःशिशुनाबलेनहियशोदयादुग्धमुषःसुललितः ॥ ६ ॥ दृढानपुण्यत
 मंपरात्परंश्रीकृष्णपादांबुजैरुपुराजितं ॥ गापालयन्यत्रचचारबालेगोपालबालैःसबलःस्वयंहरिः ॥ ७ ॥ योदानलीलाकिलमानलीलां
 श्रीरासलीलांनृजसुंदरीभिः ॥ दृढानेयत्रचचारकृष्णोयस्यापिगायतियशस्त्रिलोकाः ॥ ८ ॥ अहोतिथन्यावृषभानुनंदिनीलिलवतीसा
 निजलोकशालिनी ॥ चचारकृष्णेनकलिंदनंदिनीतेदमिलिंदध्वनिसंकुलेवने ॥ ९ ॥ अहोतिथन्यास्तिक्लिंदनीश्रीकृष्णवामांससमु
 द्रवाया ॥ तदेमिलिंदध्वनिसंकुलेवदेतत्स्पर्शनाद्यातिनरःकृतार्थतां ॥ १० ॥ समुद्रवयोहारवक्षसोगिरिगोवर्द्धनोनामगिरिंद्राजाराट् ॥ वि
 राजतेसत्रजमण्डलेपरोयदर्शनाज्जन्मपुनर्नविद्यते ॥ ११ ॥ अहोतिथन्यायदुमंडलीभिर्विराजतेभूमिलेमनोहरा ॥ वैकुण्ठलीलाधिकृताकु
 शस्थलीयथातडिद्रिजलदावलिर्दिवि ॥ १२ ॥ यत्रवसाक्षात्सुरुषःश्वरोधृतवाचतुर्व्यूहमलविराजते ॥ यस्तूयसेनायददौतृपेशतांकृष्णा
 यत्स्मैहरयेनमोनमः ॥ १३ ॥ प्रणोदितस्तेनृपेणधीमताजगद्विजेतुमकरध्वजोमहान् ॥ कृत्वाथतदर्शनमबहुर्लभंयकृताथाहिभवेम
 सर्वतः ॥ १४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंहरिर्नृपयशोविशदैश्वरित्रैरुद्यत्रिलोकममलविशद्वीचकार ॥ पूर्णदुरश्मिमिलितैस्तरलेः
 स्फुरद्भिःश्रोत्राद्भिरुद्रतद्दिवामलुग्धसिन्धुः ॥ १५ ॥ इत्थंयशःस्वममलंनृपशंभरारिःश्रुत्वातिहर्षिततनुःप्रददौधनानि ॥ केयूरहारनवरत्न
 मनोहराणितेभ्यःकिरीटमणिकुण्डलकंकणानि ॥ १६ ॥ रंगवल्लीपुराधीशःसुबाहुश्चंद्रवंशजः ॥ नत्वाबलिंददौसोपिप्रद्युम्नायमहात्मने ॥
 ॥ १७ ॥ तस्मैप्रसन्नोभगवान्प्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ दत्त्वाब्रूडामणिदिव्यंप्रच्छेदंमहामनाः ॥ १८ ॥ ॥ श्रीप्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ रंगव
 ल्लीपुरस्थापिनामकेनप्रकाशितं ॥ एतद्ब्रूहिमुबाहोमेश्रुतंपूर्वत्वयाकिल ॥ १९ ॥ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ ॥ देवासुरैःपुराराजन्मथितक्षीर

सागरः ॥ विनिर्गतानिमथनाद्रत्नानिचचतुर्दश ॥ २० ॥ निर्गतं कलशं तस्मात्सुधापूर्णमनोहरं ॥ तंददशहरः साक्षान्नेत्राभ्यां पुष्करक्षेपणः ॥
 २१ ॥ तन्नेत्रहर्षोर्षुश्चकलशेनिपपातह ॥ तस्माद्दृक्षः समुद्रुत्तुलसीतिप्रकथ्यते ॥ २२ ॥ रंगवल्लीतितन्नामचकारमधुसूदनः ॥ अ
 न्निर्गुरुपेखंडे हेमकूटगिरेरधः ॥ २३ ॥ तस्याश्चरंगवल्याः कास्थापनासचकारह ॥ रंगवल्लीमहवृक्षः सदत्रैवविराजते ॥ २४ ॥ तन्नाम्रदं
 सुप्रसिद्धं रंगवल्लीपुरंक्षितौ ॥ अत्रनिन्यहिहनुमान्नाष्ट्रिषेणरगिणा ॥ २५ ॥ दर्शनार्थसमायातिमध्याह्निरामपूजकः ॥ ॥ नारदउवाच ॥
 ॥ इतिश्रुत्वाश्वरारीरंगवल्लीमनोहरां ॥ २६ ॥ दृष्ट्वाप्रदक्षिणीकृत्यदेशानन्याचजगामह ॥ हेमकूटतटीभूतं वनं प्रासंग्यंकरं ॥ २७ ॥
 क्षिणींकारसंयुक्तं सिंहचित्रकनादितं ॥ वन्यैः करीद्रेः संयुक्तं शिवालूकरुतावृतं ॥ २८ ॥ कीचकाश्वत्थमदारवटभूर्जसमाकुलं ॥ कृष्णा
 हरितकीवल्लीखदिरैः सवनवनं ॥ २९ ॥ तस्माद्दिनिर्गतः सर्पादेशयोजनलंबितः ॥ अग्रसद्गजवृंदा निफूत्कारंकारयन्मुहुः ॥ ३० ॥ हाहा
 कारे तदाजाते सेनायामैथिलेश्वर ॥ प्रचंडगरलैर्वतिर्मस्मीभूतेदिशांतरे ॥ ३१ ॥ भानुः सुभानुः स्वभानुः प्रभानुभानुमांस्तथा ॥ चंद्रभा
 नुर्बृहद्भानुरतिभानुस्तथाष्टमः ॥ ३२ ॥ श्रीभानुः प्रतिभानुश्चसत्यभामात्मजादश ॥ एतेजगुः शरैस्तोक्ष्णैः सर्पैर्द्रुमदोत्कट ॥ ३३ ॥
 ब्राणैः सांभिनसर्वांगः पतितो धरणीतले ॥ सर्पैः पविहायाशुगंधर्वीभूत्स्फुरद्द्युतिः ॥ ३४ ॥ नत्वाश्रीकृष्णपुत्रांस्तावद्योतयन्मण्डलदिशां
 ॥ पुष्पैर्वर्षत्सुदेषुविमानेनदिव्ययौ ॥ ३५ ॥ ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ ॥ गंधर्वोयंतुकः पूर्वकेनपपेनसर्पतां ॥ प्रातः कथं वदमुनेत्वं
 परावरपित्तमः ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आष्ट्रिषेणस्ययोभ्रातासुमतिर्नामसुंदरः ॥ रामायणं हनुमतापठितुंससमागतः ॥ ३७ ॥
 हेमकूटे हनुमतः कुर्वतो रामसेवनं ॥ प्रातः कालात्समारभ्यघटिकाश्चचतुर्दश ॥ ३८ ॥ सलक्ष्मणं रामचंद्रं ध्यायतो जानकीपति ॥ फूलकारैः
 सर्पवत्स्यध्यानभंगं चकारह ॥ ३९ ॥ तदाकुद्धो महावीरो हनूमान्वा नरश्वरः ॥ शापं ददौ सुमतेत्येव सर्पैर्भवदुर्मते ॥ ४० ॥ तदेव तस्य
 चरणौ नत्वा प्रादृक्कृतांजलिः ॥ हे देवपाहि पाहीतिदिनेमांशरणगतं ॥ ४१ ॥ अथप्रसन्नो भगवान् सुमतिं प्राधर्मवित् ॥ द्वापरतेशरैस्ती
 क्ष्णैर्हिरियुत्रधनुश्च्युतैः ॥ भिन्नदेहैः स्वांप्रकृतियास्यसित्वं न संशयः ॥ ४२ ॥ गंधर्वैः सुमतिर्नामविसुक्तो भूद्विदेहराट् ॥ सतांशापोपिवरवद्

रोमोक्षार्थदः किमु ॥ ४३ ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुश्चैत्रदेशान्मनोहरान् ॥ वसंतमाधवीवृद्धैः शोभितास्तजगामह ॥ ४४ ॥ सहस्रदलपद्मानां
 पद्पद्वन्निशालिनां ॥ पतंतिरेणवोयत्रसरः स्वावीरचूर्णवत् ॥ ४५ ॥ एलालवंगलतिकाः क्षुण्णाः सैन्याग्निभिः पथि ॥ चक्रुर्मत्तान्महावी
 रान्स्पृशत्यत्रसुगंधिनां ॥ ४६ ॥ श्रीखण्डकेतकीवायुवैर्यत्रसुशीतलः ॥ तेनभृंगवलरोजेकरिकर्णप्रताडिता ॥ ४७ ॥ यत्रवैपुरुषारा
 जत्रागायुतसमाबले ॥ वलीपलितदौर्गन्ध्यस्वेदकमविवर्जिताः ॥ ४८ ॥ त्रेतायुगसमः कालोवर्ततेत्रनित्यशः ॥ आयुश्चायुतत्र्यर्षाणां दिव्यो
 षधिनदीयुगैः ॥ ४९ ॥ पीयूषतुल्यंतोयंचहेमभूमिर्विराजते ॥ मुक्ताविदुमवैदूर्यरत्नोत्पत्तिश्चयत्रवै ॥ ५० ॥ सुंदर्यः प्रमदारामानित्य
 यौवनभूषिताः ॥ स्फुरंत्युपवनेष्वारत्सौदायिमिन्योधनेष्विव ॥ ५१ ॥ यत्रवैनगरीरम्यावसंततिलकाशुभा ॥ शृंगारतिलकोनामराजायत्र
 महाबलः ॥ ५२ ॥ जैत्रान् वीरान्समाहूयगजमारुहदंशितः ॥ योद्धुविनिर्ययौराजन्मुद्गरस्यापिसंमुखे ॥ ५३ ॥ सांघः सुमित्रः पुरुजित्शत
 जिच्चसहस्रजित् ॥ विजयश्चित्रकेतुश्चवसुमान्द्रविडः क्रतुः ॥ ५४ ॥ जांबवत्याः सुताह्वितेचक्रुर्नाराचदुर्दिनं ॥ पलायितेषुवैतेषुबाणैर्भिक्षुषु
 मैथिल ॥ ५५ ॥ बाणांधकारेसंजातेमहान्कालाहलोहोभूत् ॥ तदाशृंगारतिलकोजगरूढोमहाबलः ॥ ५६ ॥ त्रिशूलेनतदासाम्बहृदि
 विव्याधरोषतः ॥ अन्यान्सम्पातयामासशरैः कोदण्डनिर्गतैः ॥ ५७ ॥ एकाकीविचरन्त्युद्धेवनेवैश्वानरोयथा ॥ तदागदः समागत्यतद्गुंज
 सुमदोत्कटं ॥ ५८ ॥ गुंडादंडेसंगृहीत्वापातयामासभूतले ॥ दूरेप्रपतितः शीघ्रंशृंगारतिलकोनृपः ॥ ५९ ॥ सद्योभयातुरोभूत्वायुद्धेबद्धां
 जलिः स्वतः ॥ तुरंगाणामर्दुंद्वरथानालक्षमेवचा ६० ॥ गजानामयुतराजाप्रद्युम्नायबलिददौ ॥ इत्थार्कपुरुषखंडंजित्वाकार्ष्णिर्महाबलः ६१
 नैषाददंशितैर्गैर्हरिवर्षतंतोयौ ॥ ६२ ॥ इतिश्रीमहू० सं० वि० ना० रंगवल्होचैत्रदेशंकिंपुरुषखंडंविजयोनामषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥
 ॥ नारदुच्चवाच ॥ हरिवर्षनामखंडसर्वसंपत्तिसंयुतं ॥ तस्यसीमगिरिः साक्षान्निषधोनममैथिल ॥ १ ॥ वीरकोदंडंकरघोषैर्व्यासाव
 नंतरात् ॥ उडितास्तुमहागृध्राः क्रोशमात्रवपुर्धराः ॥ २ ॥ तीक्ष्णतुंडाः सगरुडाः सर्वदीर्घायुषो नृप ॥ अग्रसन्सैनिकान्नागान्दहन्यांस्तेषु
 भुक्षिताः ॥ ३ ॥ आकाशेषिक्षिभिव्यसैजातेपक्षप्रभंजने ॥ सेनायामंधकारेणहाहाकारोमहानभूत् ॥ ४ ॥ तदाकार्ष्णिर्महाबाहुस्तद्विश्यमन्त्रे

समाददे ॥ तद्वाणान्निर्गतःसाक्षद्वैततयःखगेश्वरः ॥ ५ ॥ सेनायामंधकारेणव्यासायांपतगेश्वरः ॥ कीश्चिंतुंडप्रहारेणकाक्षित्पक्षैःस्फुरत्प्र
भैः ॥ ६ ॥ गृध्रान्कलिंगान्गरुडान्पातयामासभूतले ॥ भग्नदर्पीच्छन्नपक्षाःसक्षताःपक्षिणश्चते ॥ ७ ॥ भयातुरादुदुबुस्तेताद्द्वयणापि
दिशोदश ॥ ततःकार्ष्णिर्महाबाहुर्दशाणान्विषयान्ययौ ॥ ८ ॥ दशार्णदेशाधिपतिःशुभाङ्गःसूर्यवंशजः ॥ नागायुतसमोयुद्धेनिष्कांशावीपु
रीपतिः ॥ ९ ॥ वेदव्यासमुखाच्छ्रुत्वाप्रद्युम्नचण्डपौरुषम् ॥ दशार्णतानर्देदीर्घासुत्तीर्यसमाययौ ॥ १० ॥ कृतांजलिःशुभाङ्गो
सौकिरिटेनताननः ॥ ददौबलिंसुरत्नानांप्रद्युम्नायमहात्मने ॥ ११ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षात्सर्वगःसर्ववित्परः ॥ पप्रच्छेदशुभा
ङ्गसंलोकसंग्रहकाम्यया ॥ १२ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ दशार्णोयंकथंदेशःकेननाम्नावभूवह ॥ एतन्मेब्रूहिहेराजन्निष्कौशाम्बी
पुरीपते ॥ १३ ॥ शुभांगउवाच ॥ हिरण्यकशिपुंहत्वानृसिंहोभगवान्पुरा ॥ प्रल्हादेनत्विहागत्यहरिवर्षीस्थितोभवत् ॥ प्रल्हा
देभगवान्ब्राह्मणसिंहोभक्तवत्सलः ॥ १४ ॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ ज्ञांतस्यतवभक्तस्यमयायुत्रपिताहतः ॥ तस्मान्नघतयिव्यामित्रं
शतोहिमहासते ॥ १५ ॥ ॥ शुभांगउवाच ॥ ॥ इतिप्रवदतोक्षिभ्यामानन्दजलबिन्दवः ॥ पतितःकौचतेराजन्सरोभून्मङ्गलयनम् ॥
॥ १६ ॥ तदुप्राप्तवरोराजन्प्रल्हादोहर्षविह्वलः ॥ नृसिंहंप्राहधर्मान्मानत्वाभूत्वाकृतांजलिः ॥ १७ ॥ ॥ प्रल्हादउवाच ॥ ॥ मा
दुःपितुर्मयासेवानकृतास्वात्वापते ॥ ऋणात्तयोःकथंमुच्येवैदत्परमेश्वर ॥ १८ ॥ ॥ नृसिंहउवाच ॥ ॥ मन्नेत्रजलसम्भूतेतीर्थेन
मङ्गलयने ॥ स्नानंकुर्महाभागमुच्यसेदशभिर्ऋणैः ॥ १९ ॥ मातुःपितुश्चभार्यायाःसुतानांगुरुदेवयोः ॥ विप्राणांचप्रपन्नानामृषीणांपितृ
णानृणम् ॥ २० ॥ यःस्नास्यतिमहातीर्थेसर्वहेलनत्परः ॥ ऋणैश्चदशभिःसोपिमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ २१ ॥ ॥ शुभांगउवाच ॥ ॥ द
शार्णमोचनेतीर्थेस्नात्वाकायाधवनृणी ॥ भूत्वाद्यापिसमायातिस्लातुंतन्निपघाहिरैः ॥ २२ ॥ दशार्णमोचनेतीर्थेदशार्णोदेशउच्यते ॥ त
त्स्रोतःसुसमुद्धूतादशार्णेयंनदीस्मृता ॥ २३ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्कार्ष्णिःसर्वःपरिकरैःसह ॥ दशार्णमोचनेतीर्थे
दानंस्नानञ्चकारह ॥ २४ ॥ दशार्णमोचनस्यापिकथायःशृणुयाद्यप ॥ ऋणैश्चदशभिःसोपिमुच्यतेमुक्तिभागभवेत् ॥ २५ ॥ ॥ इतिश्री

मद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे दशाणदेशविजये हरिचर्षखण्डविजयोनामसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥ अ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथकार्णिकर्महाबाहुः सुमेरोरुत्तारकुन्तु ॥ ययौशृङ्गवतः पार्श्वे विचित्रानृद्धिसंवृतात् ॥ १ ॥ भद्रांगजांतः स्ना-
 त्वा वाराहीनगरयौ ॥ कुरुखण्डाधिपस्तस्याचक्रवर्तीगुणाकरः ॥ २ ॥ महासंभृतसंभारो देधिपिणगसंवृतः ॥ अश्वमधंसमारभेदशमं
 सगुणाकरः ॥ ३ ॥ तेनोत्सृष्टं हयं स्वतंत्र्यामकणमनोहरम् ॥ तस्य पुत्रो वीरधन्वारक्षितुर्निगतो भवत् ॥ ४ ॥ अशौहिणोभिर्दशभिर्मण्डितश्च
 षड्विक्रमः ॥ विचचारमहावीरो विद्वियमाणस्तुरङ्गमम् ॥ ५ ॥ वीरश्चन्द्रश्च सेनश्चित्रगुणवगन्धुषः ॥ आमंशकुर्वसुः श्रीमान्कुन्तिर्नाम्रजितेः
 सुताः ॥ ६ ॥ सर्वतस्तंहयंशुभ्रगृह्णात्वा हर्षभूरिताः ॥ कस्योत्सृष्टं वदंस्तैर्कार्णिकैः सैन्यसमाययुः ॥ ७ ॥ प्रद्युम्नस्तद्भ्रातृपठित्वा विस्मि-
 तो भवत् ॥ सर्वे विस्मियुर्ददवो गृहीतपरमायुधाः ॥ ८ ॥ तद्वैसेनासम्भ्राता विचिन्वन्तीहयं नृप ॥ दृष्ट्वा राजेयुदुबलाहूरतस्थौ सुविस्मिता ॥
 १ ॥ गुणाकरे राजनिचण्डविक्रमेन दुस्यवः स्युः कुरुखण्डमण्डले ॥ गवांनकालेन हिचक्रवातकः कुतोरजः प्राप्तमहोर्कमण्डलं ॥ १० ॥
 एवं वदंती परवाहिनीस्वितः कोदण्डयोषं दरदस्वनम्परम् ॥ करीन्द्रचीत्कारतुरङ्गे षण्णवादित्रिमिश्रंसमुपाशृणोत्ततः ॥ ११ ॥ तदोद्भवः कृ-
 ष्णसुतप्रणोदितो बलं समेत्याशुसवीरधन्वनः ॥ प्रणम्यतं प्राहरथस्थितं तृपुण्णकरस्योरसमर्कतेजसम् ॥ १२ ॥ उद्भवउवाच ॥ ॥
 उग्रसेनः क्षितिशोभ्रोद्भ्रातृशोयदूतमः ॥ जम्बूद्वीपनृपान् जित्वा राजसूयं कारिष्यति ॥ १३ ॥ तेन प्रणोदितो वीरः प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥ जि-
 त्वा तं भारतं खण्डं तथा किंपुरुषं नृप ॥ १४ ॥ हरिर्षततो जित्वा कुरुखण्डं समागतः ॥ अशौहिणीदशयुतो धनेदनापि प्रजितः ॥ १५ ॥ उ-
 पायं न त्वया देयं प्रद्युम्नाय महात्मने ॥ तेन नीतं यज्ञपशुमहर्षुकः क्षमः क्षितौ ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णचन्द्रो भगवान् सहायस्तस्य विद्यते ॥ शुभं
 स्याद्दानमानभ्यां न चेद्युद्धं भविष्यति ॥ १७ ॥ वीरधन्वोवाच ॥ गुणाकरो नृपे शोयंशुक्रेणापि प्रजितः ॥ न दास्यति बलिं सोऽपि
 प्रद्युम्नाय महात्मने ॥ १८ ॥ शुङ्गवत्पर्वतेरभ्येवाराहो विद्यते हरिः ॥ यस्य सेवांसदभूमिः करोति परमादरात् ॥ १९ ॥ तस्य क्षेत्रपस्ते
 पथ्यात्वा देवगुणाकरः ॥ वर्षाणामयुतेषु हरिर्वीराहरूपधृक् ॥ २० ॥ सन्तुष्टो नृपतिभक्तं वरं ब्रूहीत्युवाच ॥ राजोवाच हरिं नित्वा रोमां

चेप्रमविहलः ॥ २१ ॥ भगवंस्त्वामृतेद्वेवोसुरोऽन्योऽपिनरोथवा ॥ मांजितानभवेद्भूमावीप्सितोयवरोमया ॥ २२ ॥ तथास्तुचोक्त्वा
 भगवांस्तत्रैवांतरधीयत ॥ तस्मात्तस्यपशोःशीघ्रंकर्तव्यमोचनंस्वतः ॥ २३ ॥ नचेद्भवद्भिश्चकलिकरिष्यामिनसंशयः ॥ ॥ श्री
 नारदुचवाच ॥ ॥ इत्युक्तउद्धवस्तस्मात्स्वासिनामेत्यभूपते ॥ २४ ॥ शशंससर्वयद्भूतंयदूनांसदसित्परम् ॥ श्रुतकर्मवृषोपीरः
 सुबाहुर्भद्रकलः ॥ २५ ॥ शान्तिर्देशःपूर्णमासःसोमकोवरखच ॥ कालिन्दीनन्दनाह्वेतेप्रद्युम्नस्यप्रपश्यतः ॥ २६ ॥ अक्षौहिणी
 भिर्देशभिर्धृतायोर्दुंसमागताः ॥ उत्तरैःकुरुभिःसार्द्धयदूनाञ्छण्डविक्रमैः ॥ २७ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धमब्धीनामब्धिभिर्यथा ॥ स्फुरद्भि
 र्निशितैःशस्त्रैरेजिरेवीरपुङ्गवाः ॥ २८ ॥ वर्षाकालेयथाराजस्तडिन्द्रिःसर्वतोघनाः ॥ परिधैर्मुसलैःखड्गैःशक्तिकुंतपरश्वधैः ॥ २९ ॥ गदा
 भिःप्रासबाणैर्वैद्युधुवीरपुङ्गवाः ॥ क्षणमात्रेणरुधिरप्रभावारौद्ररूपिणी ॥ ३० ॥ नदीबभूवराजेद्रशतयोजनविस्तृता ॥ विदुदुबुस्तदा
 शेषाचतराःकुरवोजनाः ॥ ३१ ॥ शरत्कालेयथाप्राप्तेमेघसंघाइतस्ततः ॥ पूर्णमासोमहावीरःकालिदीनंदनोबली ॥ ३२ ॥ चूर्णयामास
 बाणैर्यैःस्यंदनंवीरधन्वनः ॥ वीरधन्वापिविरथोधनुषंकारयन्मुहुः ॥ ३३ ॥ जघानबाणविंशत्यापूर्णमासंमहाबलम् ॥ पूर्णमासःस्वबाणे
 नमभ्यतस्ताचद्विधाकरोत् ॥ ३४ ॥ वीरधन्वाथचिच्छेदधनुर्ज्यातस्यनादिनी ॥ बाणैर्नैकेनराजेद्रकुवाक्येनवमित्रतां ॥ ३५ ॥ लक्षमा
 र्मस्यैर्गुर्विगिदासादायसत्वरं ॥ जघानवीरधन्वानंपूर्णमासोमहाबलः ॥ ३६ ॥ गदाप्रहारव्यथितोवीरधन्वामदोक्तः ॥ परिधेणजघाना
 नुपूर्णमासंहरैःसुतं ॥ ३७ ॥ पूर्णमासःसमुत्थायपवनंनमपर्वतं ॥ समुत्पाद्यस्थितोभूत्वाहस्ताभ्यांश्रीहरैःसुतः ॥ ३८ ॥ वीरधन्वास
 मुत्पाद्यपाहिषान्चपर्वतं ॥ स्थितोभूत्वामहाबाहुर्नानादरणमण्डले ॥ ३९ ॥ द्वयोराक्षेपणात्सद्योमार्दैतोधर्पितौगिरी ॥ पतितौभूतलेचूर्णी
 चक्रतुश्चोत्तरान्कुर्वन् ॥ ४० ॥ गृहीत्वावीरधन्वाख्यंपूर्णमासोहरैःसुतः ॥ आमयित्वाथचिक्षेपवाराह्यांपुरिवेगतः ॥ ४१ ॥ वीरधन्वा
 प्रपतितोगुणाकरक्रतुस्थले ॥ मूर्च्छितोभगवगोभूदुद्धमन्रुधिरंमुखात् ॥ ४२ ॥ हाहाकारोमेहानासीद्वाराह्यांपुरिमैथिल ॥ देवदुदुभयने
 दुर्नरेदुदुभयस्तदा ॥ ४३ ॥ पूर्णमासोपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ यज्ञादुत्थायनृपतिःपुत्रदृष्ट्वाचमूर्च्छितं ॥ ४४ ॥ गृहीत्वादिव्यकोदं

ङ्मुङ्कटुमनोदूषे ॥ होताधर्मविदां श्रेष्ठामुनीन्द्रः सर्ववित्कविः ॥ गंतुमभ्युदितं वीक्ष्य वामदेवस्तमब्रवीत् ॥ ४५ ॥ वामदेव उवाच ॥
 राजेस्त्वं हि न जानासि परिपूर्णं तमं हरिं ॥ सुराणां महदर्थं यजतं यदुकुले स्वयं ॥ ४६ ॥ भुवोभारावताराय भक्तानां रक्षणाय च ॥ भूत्वा यदु-
 कुले साक्षाद्धारकार्या विराजते ॥ ४७ ॥ तेन कृष्णेन पुत्रो यं प्रद्युम्नो यादवे श्वरः ॥ उग्रसेनमन्वार्थाय जज्ञे तं प्रणोदितः ॥ ४८ ॥ गुणाक-
 र उवाच ॥ परिपूर्णं तमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ लक्षणं वदं ब्रह्मं त्वं परावरवित्तमः ॥ ४९ ॥ वामदेव उवाच ॥ यस्मिन्स-
 र्वाणि ते जांसि विलीयते स्ते जसि ॥ तं वदति परसाक्षात् परिपूर्णं तमं हरिम् ॥ ५० ॥ अंशं शोभंस्तथावेशः कलापूर्णः प्रकथ्यते ॥ व्यासाद्यै-
 श्वरमृतः षष्ठः परिपूर्णतमः स्वयं ॥ ५१ ॥ परिपूर्णं तमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो न्यान्यएव हि ॥ एककार्यार्थमागत्य कोटिकार्यचकार ह ॥ ५२ ॥ ॥
 नारद उवाच ॥ श्रुत्वा कृष्णस्य महात्म्यं बलिनीत्वा गुणाकरः ॥ विरेविमृज्य प्रद्युम्नदर्शनार्थं समायौ ॥ ५३ ॥ काष्णिगप्रदक्षिणीकृत्य नत्वा-
 दत्वा बलिततः ॥ अश्रुपूर्णमुखो भूत्वा ग्राहं गृह्णद्दयागिरा ॥ ५४ ॥ गुणाकर उवाच ॥ अद्य मे सफलं जन्म कुलं मे वदिने शुभं ॥ अद्य क्रतुक्रि-
 याः सर्वाः सफलास्तव दर्शनात् ॥ ५५ ॥ त्वदंश्रिभक्तिः परमार्थलक्षणासदाभवेत्स ज्ञानसंगमात्परा ॥ त्वमेव साक्षाद्भिजभक्तवत्सलः परेशं भू-
 मन् परिपालिहाहि ॥ ५६ ॥ प्रद्युम्न उवाच ॥ ज्ञानैवैराग्यसंयुक्ता भक्तिस्ते प्रमलक्षणा ॥ मद्भक्तसंगो भूयाच्छ्रीः स्याद्भागवती त्वि-
 ह ॥ ५७ ॥ नारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा भगवाच्चाष्णिगः प्रसन्नो भक्तवत्सलः ॥ ददौ तस्मै नृपतये हयमेघतुरंगं ॥ ५८ ॥ इ-
 ति श्रीमद्भर्गवाचार्यसंहितायां विश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्वत्थवादे उत्तरखुरखण्डे विजयानामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ ॥ ६ ॥
 नारद उवाच ॥ प्रद्युम्नोऽथ महाबाहुर्जित्पारादुत्तराङ्कुरुच ॥ हिरण्यनयं नाम खड्गं जेतुं काष्णिगजगाम ह ॥ १ ॥ यत्र सीमागिरिर्दिवः श्वे-
 तो नाम स्फुरद्दधुतिः ॥ तत्र कूर्मो हरिः साक्षादयमास्यदेशकः ॥ २ ॥ पुष्पमालानदीरेनाम्ना चित्रं नमहत् ॥ सपुष्पफलभाराढ्यं कंदमूल-
 निधिः स्वतः ॥ ३ ॥ वानराभूति तत्रापि वंशजानलनीलयोः ॥ न्यस्ताः श्रीरामचंद्रेण त्रेतायामैथिलेश्वर ॥ ४ ॥ सैन्यघोषं च ते श्रुत्वा युद्ध-
 कामाविनिर्गताः ॥ प्रद्युम्नसैन्ये चोत्पेतुं भूभंगैः क्रोधमूर्च्छिताः ॥ ५ ॥ नखैर्दत्तैश्च लंगूलैर्गजानश्वाभ्नाश्च ॥ इतस्ततः प्रधावन्तः पातया-

मासुरुद्रदाः ॥ ६ ॥ लंगूलैश्चरथाच्वद्वानिचिशिपुश्चाश्वरेवलत् ॥ विजयध्वजनाथस्यविजयस्यार्जुनस्यच ॥ ७ ॥ रथंबद्धाथलांगुलेकेचिदु
 त्पेतुरम्बरे ॥ कपिध्वजध्वजसाक्षात्कपीन्द्रोहनुमान्प्रभुः ॥ ८ ॥ क्रोधाढ्यःफाल्गुनसखःउत्पपातरणक्लणे ॥ धृत्वात्तत्रवपुर्दोषैशतयोज
 नवितृत्तम् ॥ ९ ॥ लंगूलेनचताच्वद्वपातयामासभूतले ॥ तदाप्रहर्षिताःसर्वेज्ञात्वाश्रीरामकिंकराः ॥ १० ॥ नेमुस्तंसर्वतोरान्ज
 कृताजलिपुटाःशनैः ॥ केचिदालिंगनंचक्रुःकेचिदुत्पेतुरोजसा ॥ ११ ॥ केचिच्चुम्बुलंगूलैकेचित्पादध्वानराः ॥ तानालिंगमहावी
 रःस्पृह्वासत्पाणिनापुनः ॥ १२ ॥ इत्वाशिषंतत्कुशलंप्रच्छथांजनीसुतः ॥ नत्वातंवानराःसर्वेजगमुश्चित्रननृप ॥ १३ ॥ हनुमान्हु
 न्तस्यापिध्वजेतंरथीयत ॥ मकरारख्यास्ततोदेशान्प्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ १४ ॥ यथौवृष्णिवैःसार्द्धदुन्दुभीत्वादयन्मुहुः ॥ मकरस्यगिरेः
 पार्श्वेदुन्दुभिध्वनिमिश्रितः ॥ १५ ॥ मधुमध्यामधुकराःकोटिशःप्रोडिताःकिल ॥ तैर्देशितंबलंसर्वहस्तिचीत्कारसंयुतं ॥ १६ ॥ तदा
 कार्ष्णिगमहाबाहुःपवनास्रंसमादधे ॥ तद्गतताडिताराजन्गतास्तेपिदेशोदश ॥ १७ ॥ तत्रदेशेजनाराजन्सर्वैमकराननाः ॥ ततस्तु
 खिडिमोदेशस्तत्रहस्तिमुखजनाः ॥ १८ ॥ एवंदेशास्ततःपश्यन्निष्ठंशृंगविषयान्तः ॥ कार्ष्णिर्ददर्शतत्रापिमनुष्याच्छृंगधारिणः ॥ १९ ॥
 त्रिशृंगस्यगिरेःपार्श्वेनगरीस्वर्णचर्चिकां ॥ हेमसौधमयीदिव्यारत्नप्राकारसंदितां ॥ २० ॥ हिरण्यवर्णैःपुरूपैःस्त्रीजनैश्चतद्विद्वुभिः ॥
 नवैश्वनागकन्याभिःपुरींभोगवतीमिव ॥ २१ ॥ चंद्रकांतानदतीरेशोभितामंगलयनां ॥ कार्ष्णिःसमाययौराजन्यथाशक्रोमरावती
 ॥ २२ ॥ तत्रराजामहवीरोन्मादेवसखोवली ॥ मन्मुखातद्दंशुत्स्वबालीन्त्वाहिरण्यं ॥ प्रद्युम्नंजयामासत्तयापरमयापुनः ॥ २३ ॥
 तंप्रच्छमहाबाहुःप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ चंद्रवतेकथंशोभासर्वपांचवदश्रुमे ॥ २४ ॥ ॥ देवसखलवाच ॥ ॥ अर्यम्णापितृपतिनाकू
 र्मरूपस्यमापतेः ॥ अंश्रीप्रक्षालितौतेनवारिणाभून्महानदो ॥ २५ ॥ श्वेतपर्वतशृंगाच्चावतरंतोयदूतम ॥ प्रसभ्राख्योमनुतोगोपालो
 गुरुणाकृतः ॥ २६ ॥ जयानकपिलारात्रावसिनासिंहशंकया ॥ वसिष्ठेनतदशतःशूद्रत्वंसमुपागतः ॥ २७ ॥ कुष्ठेनपीडिततनुःपर्यटं
 स्तीर्थमाचरन् ॥ अस्यानर्थायदान्नातो गलत्कुष्ठान्मनोःसुतः ॥ मुक्तोभूच्चंद्रवत्स्यदहशोभावभूवह ॥ २८ ॥ चंद्रकांतानदीचेयंप्रसिद्धा

भूद्धिरण्ये ॥ तस्यांस्तोयतः स्नात्वागलकुष्ठान्मनोः सुतः ॥ २९ ॥ तस्यांस्नानंचकतारोवयसर्वेनृपोत्तम ॥ रूपेणचंद्रतुल्याः कौम
 वामोत्रनसंशयः ॥ ३० ॥ ॥ नारदुडवाच ॥ इतिश्रुत्वामहाबाहुःप्रद्युम्नोयादयैःसह ॥ चंद्रकर्तानर्दंशितात्वादौदानान्यनेकशः ॥
 ॥ ३१ ॥ इति श्रीग०सहि०वि०नारदब०सं०मकारडिण्डिमसिंहश्रीश्रिष्टज्ञदेशविजयेहिरण्यखंडविजयोनामैकोनत्रि०ध्यायः ॥ २९ ॥
 ॥ श्रीनारदुडवाच ॥ ॥ एवाहिरण्यखंडंजित्वाकाष्णिमहाबलः ॥ जगामरम्यखंडंदेवलोकमिवस्फुरन् ॥ १ ॥ तस्यसीमगिरिःसा
 क्षात्रीलिनामनगाधिराट् ॥ तत्रोत्तरेकालदेशेनगरीभोमनादिनी ॥ २ ॥ कालनेमिसुतस्तत्रकलंकोनामराक्षसः ॥ त्रेतायुगेरामचंद्राद्री
 तोयुद्धात्पलायितः ॥ ३ ॥ लंकापुर्यर्थाहहागत्ववासकृद्द्रक्षसैःसह ॥ राक्षसामयुतेनासौयुद्धायकृतनिश्चयः ॥ ४ ॥ खराहृढःकृष्णवर्णोयदू
 नांबलमायौ ॥ यदूनाराक्षसानांचधोरंयुद्धबभूवह ॥ ५ ॥ प्रघोषोगात्रवान्सिंहोबलप्रबलऊर्ध्वगः ॥ सहजोमहाशक्तिरपराजितए
 वच ॥ ६ ॥ लक्ष्मणानंदनद्योतेश्रीकृष्णस्यसुताःशुभाः ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तवाणैस्तीक्ष्णैःस्फुरत्प्रभैः ॥ ७ ॥ राक्षसानांबलंजद्गुवायुवै
 र्यथाघनं ॥ बाणौघैश्छिन्नभिन्नांगाराक्षसारणदुर्मदाः ॥ ८ ॥ त्रिशूलानसुह्रुणां वर्षचक्रुर्मदोत्कटाः ॥ कलंकस्तुतदाप्रातश्चर्ययन्वराणा
 न्चरथान् ॥ ९ ॥ हयाव्रान्सशस्त्रास्त्रान्मुखेचिक्षेपसत्वरं ॥ गजान्यादेषुचोघ्नीयसनीडान्रत्नकंबलान् ॥ १० ॥ घंटानादसमायुक्तान्प्रा
 क्षिपच्चांबरेखलत् ॥ प्रघोषःश्रीहरेःपुत्रःकर्पीद्राक्षसमादधे ॥ ११ ॥ तद्द्वानाव्रिगतःसाक्षाद्भयुत्रोमहाबलः ॥ गृहीत्वासुह्रुंघोरंघ्रंघ्रमिंद्रइव
 प्रभुः ॥ १२ ॥ राक्षसान्पर्वताकारान्यातयामासभूतले ॥ कांश्चित्करेणचोघ्नीयचिक्षेपगगनेखलत् ॥ १३ ॥ कांश्चिद्दृशदोभ्यैतान्यातया
 मासभूतले ॥ परिवीयासुराकांश्चिच्छांगूलेनमहाबलः ॥ १४ ॥ वातस्त्रूलमिवाकाशेचिक्षेपशतयोजनं ॥ हनूमंतं तदाज्ञात्वाकलंकाराक्षसेश्वर ॥
 ॥ १५ ॥ लक्षभारमर्यादुर्वीगदांचिक्षेपनादयन् ॥ उत्पपातकपिवेगाद्गद्गद्भूमौपपातह ॥ १६ ॥ उत्पत्त्वानराधीशोभ्रूभंगंकारयन्मुहुः ॥ मुष्टि
 नाघातयित्वात्किरीटंतस्यचाददे ॥ १७ ॥ कलंकोपितदातस्मैत्रिशूलंस्वंसमाददे ॥ उत्पत्त्सकपिवेगात्पृष्ठदेशंपपातह ॥ १८ ॥
 हनुमांस्तंतदादोभ्यैपपातयित्वामहीतले ॥ वैहूर्यपर्वतं नीत्वा तस्योपरिसमाक्षिपत् ॥ १९ ॥ गिरिपातेनचूर्णगोमादितःपंचतायौ ॥ त

द्वाजयज्यारावःशंखचनियुतोऽभवत् ॥ २० ॥ हनुमान् भगवान्साक्षात्त्रैवांतरधीयत ॥ प्रद्युम्नस्योपरिसुराःपुष्पवर्षप्रवक्रिरे ॥ २१ ॥
 अथकर्ष्णिगर्महाबाहुःस्वसैन्यपरिवारितः ॥ मनोहरांस्वर्णमयीमानवीनगरीययौ ॥ २२ ॥ नैःश्रेयसवनंयत्रकल्पवृक्षलतावृतं ॥ हरिचंदन
 मंदारपारिजातोपशोभितं ॥ २३ ॥ संतानामोदसमिश्रवायुभिःसुरभीकृतं ॥ केतकीचंपकलताकुट्टजैःपरिसेवितं ॥ २४ ॥ माघवीनाल
 ताजालैःपुष्पितैःसफलनैः ॥ नदद्दिहंगालिकुलैर्वकुठमिवसुंदरं ॥ २५ ॥ योजनानांपंचशतंलंघितंमानवंगिरिं ॥ अयोधःशोभितंराजन्श
 तयोजनविस्तृतं ॥ २६ ॥ पुंस्कोकिलैःकोकिलैश्चमयूरैःसारसैःशुकैः ॥ चक्रवाकैश्चकौरैश्चहंसैर्दात्यहकूजितं ॥ २७ ॥ सर्वतुपुण्यशोभाढ्य
 माक्षिपन्नंदनं ॥ मृगशावारसंतैवशादूलैःसहमैथिल ॥ २८ ॥ नकुलाःफणिभिःसार्द्धयत्रवरैविवर्जिताः ॥ अयुतंसरसांयत्रभ्रमरध्वनिं
 युतं ॥ २९ ॥ सहस्रपत्रैःकमलैःशतपत्रैःस्फुरत्प्रभैः ॥ इतस्ततोवर्तमानमानंदमिवसूर्तिमत् ॥ ३० ॥ तद्भनंसुंदरंदृष्ट्वानिगतान्नगरीजना
 न् ॥ प्रप्रच्छर्वाच्छित्तंसाक्षात्प्रद्युम्नःसर्ववित्कविः ॥ ३१ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ कस्येयंनगरीरम्याकस्येदंवमद्भुतं ॥ वदताशुसवि
 स्तारहेलोलांशुण्यशालिनः ॥ ३२ ॥ ॥ जनाच्छुः ॥ ॥ वैस्वतोमनुनामयोद्वैवंवर्ततेनृप ॥ मानवेचगिरौरम्येमत्यंनारायणंहारिं ॥
 ॥ ३३ ॥ वर्तमानंसदानत्वाकरोतिविपुलंतपः ॥ तस्येयंनगरिरम्यातस्यनैःश्रेयसवनं ॥ ३४ ॥ वैकुण्ठाच्चसमानीतं श्रीहरेःकृपयानृप ॥
 वैकुण्ठाच्चसमानीताभूमिश्चायंगिरिस्तथा ॥ ३५ ॥ यूयंसर्वेपिराजानस्तस्यवंशभवाःक्षितौ ॥ सूर्यवंशांतरेराजंश्चंद्रवंशांतरेहिमोः ॥ ३६ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ क्षत्रियाणांचसर्वेषावृद्धंतंपितामहं ॥ श्राद्धेदंमंजुश्लावाविस्मितोभूद्धरेःसुनः ॥ ३७ ॥ श्रुत्वावचस्तदासद्यो
 आतृभिर्यदुभिर्वृतः ॥ मानवाद्द्रिसमारुह्यश्राद्धेदंवंदंशह ॥ ३८ ॥ शतसूर्यप्रभंकांत्याद्योतयंतंदिशोदश ॥ महायोगमयंसक्षादुटंगेशां
 तरूपिणं ॥ ३९ ॥ वेदव्यासशुकैश्चैश्वसिष्ठसिषिषणादिभिः ॥ परस्परंमहाराजशृण्वंतंश्रीहरेर्यशः ॥ ४० ॥ ननमकर्ष्णिर्यदुभिःसहैवंतकृ
 तांजलिस्तत्रसमास्थितोभवत् ॥ मनुःसमुत्थायहरेःप्रभावविद्वत्वासंगंदूद्यागिराऽब्रवीत् ॥ ४१ ॥ ॥ मनुरुवाच ॥ ॥ नमस्तेवासुदेवा
 यनमःसंकर्षणायच ॥ प्रद्युम्नायानिरुद्धायसाल्वातांपतयेनमः ॥ ४२ ॥ अनादिरात्मापुरुषस्त्वमेवंत्वनिर्गुणोसिप्रकृतेःपरस्त्वं ॥ सदावशी

कृत्यबलात्प्रधानगुणैः मृजस्यत्सिचपासिविश्वम् ॥ ४३ ॥ ततोविवेकसविहायसर्वतोमत्वाखिलचित्रमनोमयजगत् ॥ भजेपरंनिगुणमादि-
 पूरुपसंप्रहमाद्यं पुरुषं सनातनम् ॥ ४४ ॥ जागर्तियोस्मिन्शयंगतेसतिनायजेनोवेदसतः परन्तम् ॥ पश्यन्तमाद्यं पुरुषं हियञ्जनो न इयति
 स्वच्छमलं च त्रं भजे ॥ ४५ ॥ यथानभोगिः पवनो न स ज्ञते ये दनकाष्ठे न जोगी भिरावृतेः ॥ तथा भवात्सर्वगुणैश्च निर्मलो वैश्वर्याया स्यात्स्फटिको
 महो ज्ज्वलः ॥ ४६ ॥ व्यगेनवालक्षणया च वाक्यथैरथैः पदस्फोटपराथणैः परम् ॥ न ज्ञायते यद्द्विनिनोत्तमेन सद्वाच्येन तद्ब्रह्मकुतस्तुलौकि-
 कैः ॥ ४७ ॥ वदंति केचिदुविकर्मकृत्यं कालं च केचित्परयोगमेव तत् ॥ केचिद्विचारं प्रवदन्ति यच्च तद्ब्रह्मोतिवेदं तद्विदो वदन्ति ॥ ४८ ॥
 यं न स्पृशन्ती हरिणानकालजान्ज्ञानेन्द्रियचित्तमनो न बुद्ध्यः ॥ महन्नवेदो वदतीति तत्परविशंति सर्वे न लविस्फुलिङ्गवत् ॥ ४९ ॥ हिरण्यग-
 भी परमात्तत्तं यद्ब्रह्मसुदं प्रवदंति सन्तः ॥ एवं विधंत्वां पुरुषोत्तमोत्तमं मत्वा सदाहं विचराम्यसङ्गः ॥ ५० ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ मनो
 वाक्यतदाश्रुत्वा प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥ मन्दस्मितो मनुं प्राहर्गीभिः संमोहयन्निव ॥ ५१ ॥ श्रीप्रद्युम्न उवाच ॥ ॥ त्वन्नगुरुः क्षत्रिय-
 णामादिस्त्वं प्रपितामहः ॥ मत्पूजनीयो वृद्धोसि श्लाघ्यो धर्मधुरंधरः ॥ ५२ ॥ वः प्रजाश्रवयं राजन् रक्ष्याः पाल्याश्च सर्वज्ञः ॥ भवता तप्यते दि-
 व्यंतपस्ते न जगत्सुखम् ॥ ५३ ॥ मृग्यस्त्वत्सदृशः साधुः परमात्मा हरिः स्वयम् ॥ नृणामन्तस्तमोहारी साधुरेव न भास्करः ॥ ५४ ॥ ॥ श्री
 नारद उवाच ॥ इत्युत्वा भगवांकाष्णिरनुज्ञाप्य प्रमथ्य तम् ॥ परिक्रम्य मनुं राजन् स्वयं मूर्धो जगाम ह ॥ ५५ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां
 विश्वजित्खण्डे नारदवह्नुलाश्वसंवादे मानवदेशविजयः कालदेशस्य कण्ठविजयो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ४९ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ ॥ इत्थं तुरम्यकं खड्गजित्वाकाष्णिमहाबलः ॥ सुमेरोः पूर्वदिग्भागे केतुमालंजगाम ह ॥ १ ॥ तस्य सीमागिरिः सा
 क्षान्माल्यवान्नाममैथिल ॥ चतुर्नामनीयत्रंगंगामहापातकनाशिनी ॥ २ ॥ गिरेर्माल्यवतः पार्श्वे पुरीमन्मथशालिनी ॥ रत्नप्राकारसौधैश्च
 देवधानीवेशोभिता ॥ ३ ॥ यत्र वै पुरुषराजान्कामदेवसमप्रभाः ॥ शारदेदीवरश्यामाः पद्मपत्रनिभेक्षणाः ॥ ४ ॥ पीतांबरयानार्यैः पु-
 ष्यहारमनोहराः ॥ क्रीडंति कंदुकैः प्रकामिन्यो न वयैवनाः ॥ ५ ॥ यद्देहामोदपवने मत्तलिकुलनादितः ॥ गंधो करोति भूभागं समं ताच्छ

तयोजनं ॥ ६ ॥ तत्पुरीवासिनोलोकानिगतास्तेबहुश्रुताः ॥ जगुर्थशःश्रीसुरारःश्रद्धाप्रस्थ्यापिथष्वतः ॥ ७ ॥ ॥ केतुमालवासिनञ्जुः ॥
 आद्बुंगंशयनेजगदाँतिहारीसाक्षात्प्रधानपुरुषेश्वरआदिदेवः ॥ यःप्रार्थितःसुरवैर्भुवनावनायतस्मैनमोभगवतेपुरुषोत्तमाय ॥ ८ ॥
 ज्ञातागतःपितृगृहात्पितरौविमोक्ष्यनदालयशिशुतनुःसतुनंदपत्न्या ॥ संलालितःसवृणयाबहुमंगलश्रीःप्राणप्रहारमकरोत्किलपूतनायाः
 ॥ ९ ॥ बालोबभेजशकंशयनंप्रकुर्वन्द्वैत्यनिपात्यमहदुत्तमश्मपृष्टे ॥ मात्रेप्रदृश्यनिजरूपमलंकृतोभूद्गणैसंकथितसुंदरभाग्यलक्ष्मीः
 ॥ १० ॥ संछालितोव्रजजनैर्नवीतचौरःश्यामोमनोहरवपुर्मृदुदःसबालः ॥ भित्त्वाजघासदधिपात्रमतीवदश्रवृक्षौबभेजजननीलघुदाम
 बद्धः ॥ ११ ॥ वृंदावनेसविचरन्सहवत्सगोपैर्वत्सासुरंचिविनिपात्यकपित्थवृक्षे ॥ सद्योविगृह्याखारुंडपुटेचदोभ्यर्थाद्वैत्यंददारसबकंतणव
 सट्टिर्था ॥ १२ ॥ संधारयंश्चशिशुभिर्बहुवत्ससंधान्वेषुक्कण्मदनमोहनवेपभृद्यः ॥ गोपानघासुरसेप्रहितात्जुगोपगोगोपवत्सकथपुः
 सचकारसद्यः ॥ १३ ॥ क्षेत्रज्ञआत्मपुरुषोभगवाननंतःपूर्णःप्रधानपुरुषेश्वरआदिदेवः ॥ धृत्वावपुःसविहत्रजवालकेषुसंमोहयन्विधिम
 जोविचचारकृष्णः ॥ १४ ॥ चिक्षेपधेतुकमसौबलिनंबलेनतल्लप्रगृह्यसहसाफणिकालियाख्यं ॥ बभ्रामवन्दिमपिवदनुजप्रलंबंसद्योजघा
 नसबलेहृदमुष्टिनाच ॥ १५ ॥ संचारयन्व्रजपशून्मधुरंक्कणन्योवेणुवनेव्रजवधूनिजगीतकीर्तिः ॥ दिव्यावराणिसजहारयरांगनानांविप्रा
 ग्नाभिरभितःकृतभक्तभोजः ॥ १६ ॥ देवेभिवर्षतिपशून्कृपयारिशुगौर्वधनंप्रकृतिबालइवोच्छलंघ्र ॥ विभ्रह्निरिसगजराडिवकंजम
 क्कहस्तेशचीपतिवचोभिरतःस्तुतोऽभूत् ॥ १७ ॥ नंदजुगोपवरुणात्स्वजनायलोकं दिव्यंपरंचतमसोदिविदिशयित्वा ॥ श्रीराममंडलग
 तोव्रजसुदरीणारेभेकलिंदटिनीपुलिनैऽग्नाभिः ॥ १८ ॥ मानंहरन्मदनयौवनमानिनीनामंतर्धेवव्रजवधूनिजगीतकीर्तिः ॥ स्रग्वीमनोह
 रवपुर्विरहात्तुराणांसाक्षाद्धर्मदनमोहनआविरासीत् ॥ १९ ॥ वृंदावनेशबरराजवरांगनाभिर्विष्णुर्विभूतिभिरिदोद्दृष्टुभिरादिदेवः ॥ र
 मेस्तुतःसुरवैःसचरासरेकैरूरकुंडलकिरीटविटंकवेषः ॥ २० ॥ नंदंविमोक्ष्यफणिनेप्रदौचमोक्षदिव्यमणिसचजहारहंशस्यूडात् ॥
 गोपस्तुतोषुषभरूपथंहरिष्टंभूमौनिपात्यनिजधानकरेणशुगे ॥ २१ ॥ कंसःपरंभयमवापचतेनकेशीसंप्रेषितःसधनमघवपुःप्रचंडः ॥ २

त्मृत्युतंचतरसापुनरापतंतं श्रीबाहुनासुखगतेन जघानकृष्णः ॥ २ ॥ योनारदेन बहवुर्वर्णितभायलक्ष्मीव्यामासुरोव्यसुराकारिपरेणयेन ॥ अ
 क्रूरवर्णितमहेदयआदिदेवोगोपीजनानतिविरहातुरचितचौरः ॥ २३ ॥ श्वाफल्कयेस्तुतिकरायनिजंस्वह्रूपमंतर्दधेजलचयेसचदर्शयित्वा ॥
 संप्रापतनमथुरोपवन्परेशोगोपालकैश्चसबलोमथुराददर्श ॥ २४ ॥ स्वैरंचरन्मथुरेजकंनिकृंत्यकृष्णः प्रदायचवरानथवायकाय ॥ मा
 लाकृतंसमनुकंप्यचकारकुब्जासृज्वीधनुश्चसहसानमयन्बभूज ॥ २५ ॥ द्वारिद्विपंचविनिहत्यद्विपांश्चमच्छान्हत्वाप्रगृह्यविनिपात्यसरंगभूमौ ॥ मा
 कंसंहारिस्तुपितरावथमोचयित्वाबंधाघ्नंपुरिचकारमहोत्सवेन ॥ २६ ॥ नंदप्रमाद्यबहुदानकरोयदूस्तानाहूयत्यसुथनेश्चनिवेदयित्वा ॥ विद्या
 मधीत्यसददौप्रमृतं ह्यपत्यकृत्वाबंधंदुजपंचजनस्यकृष्णः ॥ २७ ॥ गोपीजनान्समनुगृह्यसचोद्धवेनाक्रूरहास्तिनपुरेत्स्वथपांडुपुत्रान् ॥
 कृष्णोविजित्यबलिनंचजरसुतंचभस्मीचकारसुबुद्धुदृश्यात्मकालम् ॥ २८ ॥ निर्मायचान्द्रुतपुरंस्थितपुरत्यकृष्णोनिन्येचकुंडिनपुरात्कि
 लमीष्मकथाम् ॥ पुत्रेणशंवरमरिनिजघानचादाद्राज्ञेमणिद्युधिजित्यसऋक्षराजम् ॥ २९ ॥ भामापतिःसचशिरःशतधन्वनस्तुहत्वाह्यु
 वाहसवितुश्चसुतांपरेशः ॥ आर्त्यराजतनुजांसजहारकृष्णःसत्यांस्वयंवरगृहेवृषभान्दमित्वा ॥ ३० ॥ कैकयराजतनुजांसजहारभद्रांश्री
 लक्ष्मणमसिखभद्रपतेःसुतांच ॥ भौमविजित्यसबल्युधिशस्त्रसंधैर्निन्येचषोडशसहस्रवरांगनाश्च ॥ ३१ ॥ भामेच्छयासुरतरुंचसभांसुधर्मा
 शंकरंविजित्यसजहारकलत्रमित्रः ॥ योरुक्मिणंचनिजघानबलेनगोष्ठ्यांवाणस्यबाहुनिचयंशतधाच्छिनत्सः ॥ ३२ ॥ तेनोत्स्रेनक्रतेवथजग
 द्विजंतुसंप्रषितोनिजसुतःकिलशंवरारिः ॥ योत्रागतोसुविजित्यनृपान्समस्तांश्रीकेतुमालपतेयत्रनमोस्तुतस्मै ॥ ३३ ॥ नारदउ
 वाच ॥ प्रसन्नःश्रीहरिःकर्ष्णिःकुंडलेकटकानिच ॥ होराचमणीर्जगजानथाचददौतेभ्योमहामनाः ॥ ३४ ॥ पुरामन्मथशालिन्याःपतिः
 संवत्सरोमहान् ॥ प्रद्युम्नायबलिंप्रादान्नमस्कृत्यप्रजापतिः ॥ ३५ ॥ अथकर्ष्णिर्महाबाहुर्दिव्यकामवनंयौ ॥ जनैरगम्यंगम्यंचप्रजापतिदु
 हितृभिः ॥ ३६ ॥ सुंदरमन्मथाक्रोडंघृतं कामास्त्रतेजसा ॥ नारीणांयत्रपतितिव्यसुर्गभौनुवत्सर्म् ॥ ३७ ॥ तदापरात्कामवनाद्विनिग
 तःश्रीपुण्यधन्वातृपंचसायकः ॥ पीतांबरःश्यामतनुर्मनेहरस्ततानकोदंडगुणध्वनिस्मरः ॥ ३८ ॥ यद्वाणतोयादुवगुंवाःस्वतःससै

निकाःसाश्वगजाःपदातिभिः ॥ निपेतुरारात्किलकामविह्वलास्तद्गणवैगस्यनवर्णनंभवेत् ॥ ३९ ॥ अथाशुकाष्णाजगदीश्वरेश्वरे
लीनताप्रापजलेजलयथा ॥ सद्योविसिस्सुर्यदवःससैनिकाविज्ञायपूर्णपुरुविमणीसुतम् ॥ ४० ॥ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहिता
याविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे मन्मथदेशविजयेकेतुमालखंडविजयोनमैकत्रिशोऽध्याय ॥ ३१ ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥
॥ श्रीनारदउवाच ॥ अथकार्ष्णिर्महाबाहुःकेतुमालंविजित्यसः ॥ भद्राश्वंप्रययौधन्वीखण्डयोगिसमृद्धिमत् १ ॥ यस्यसीमागि
रिःसाक्षाद्भ्राजतेगन्धमादनः ॥ सीतानाम्नीयत्रगङ्गावहंतोपापनाशिनी ॥ २ ॥ वेदक्षेत्रेमहातीर्थसर्वपापप्रमोचने ॥ हयग्रीवोमहाविष्णुय
त्रसंनिहितोहरिः ॥ ३ ॥ भद्रश्रवाधर्मसुतस्तस्तस्यसेवां करोतिहि ॥ गङ्गातीरस्यपुलिनेप्रधुम्रस्यमहात्मनः ॥ बभूवुःशिविरव्यूहहिमान्म
रमनोहराः ॥ ४ ॥ भद्रश्रवाधर्मसुतोमहात्माभद्राश्वदेशाधिपतिर्महोजाः ॥ प्रदक्षिणीकृत्यननामभक्त्यादत्वाबलकृष्णसुतायचाह ॥
॥ ५ ॥ भद्रश्रवोवाच ॥ त्वंसाक्षाद्भगवान्पूर्णैःपरिपूर्णतिमःस्वयम् ॥ साधूनांरक्षणार्थायजज्जलेतुविनिर्गतः ॥ ६ ॥ भगवच्छ
स्वरोनामदैत्यःपूर्वजितस्त्वया ॥ तस्यभ्रातामहादुष्टःकनीयानुत्कचः स्मृतः ॥ ७ ॥ गोकुलेकृष्णचन्द्रेणमारितःशकटस्थितः ॥ तस्यभ्रा
तामहादुष्टोऽप्येष्टोस्तिशकुनिस्थितः ॥ जेतुयोग्यस्त्वयादेवनाथैरपिकदाचन ॥ ८ ॥ ॥ प्रधुम्रउवाच ॥ कस्यवंशेसमुद्भूतः
शकुनिनामदैत्यराट् ॥ कस्मिन्पुरेस्थितस्तस्यबलंकिंवदधर्मज ॥ ९ ॥ ॥ भद्रश्रवोवाच ॥ कश्यपस्यसुनेदत्त्यामादिदैत्यो
बभूवतुः ॥ हिरण्यकशिपुज्येष्ठोहिरण्यक्षोऽनुजस्तथा ॥ १० ॥ हिरण्यक्षस्यतस्यापिवभूवुर्नवपुत्रकाः ॥ शकुनिःशंखोऽहष्टोभूतसता
पत्नैवृकः ॥ ११ ॥ कालनाभोमहानाभोहरिश्मश्रुस्तथोत्कचः ॥ देवकूटादक्षिणाहिजठरस्यगिररथः ॥ १२ ॥ पुरीचन्द्रावतीनाम
देत्यानादुर्गमञ्जिता ॥ शकुनिस्तत्रवसतिभ्रातृभिःशङ्खभिरावृतः ॥ १३ ॥ यदायदाहिमुनिभिर्यज्ञारंभोभवेद्दह ॥ तदातदहितना
पिभगोकारियदूताम् ॥ १४ ॥ पुरंदरस्यापिहयोरत्नसुच्चैःश्रवाःस्मृतः ॥ आहतस्तेनवल्लिनाकामधेनुःसुरद्रुमः ॥ १५ ॥ यस्मान्न
सतिशक्नाब्बाब्दिसाःसात्वांपते ॥ जेतुयोग्यस्त्वयादेवदुष्टुर्देत्यपुंगवः ॥ १६ ॥ त्वयजितजगत्सर्वभक्तानांशांतिकारिणा ॥ प्रधु

आयनमस्तुभ्यंचतुर्व्यूहायतेनमः॥गोविप्रसुरसाधूनांछंदांसांपतयेनमः॥१७॥ ॥नारदउवाच ॥ एवंसंप्रार्थितःसाक्षात्प्रद्युम्नोभगवान्हर
 रिः॥देवायभद्रश्रवसेमामैष्ट्यमयंददौ॥१८॥अथकार्ष्णिमहाबाहुःस्वसैन्यपरिवारितः॥पुरींचद्रावतींगुंतप्रस्थानमकरोत्तदा ॥ १९ ॥मन्मु
 खाच्छकुनिःश्रुत्वाग्रागच्छंतयदूत्तमम्॥दैत्यानांसदसिप्राहूलुमुद्यम्यदैत्यराट् ॥ २० ॥शकुनिरुवाच ॥दिष्टयादिष्टयाहिंशुर्मप्रद्युम्नोत्र
 समागतः॥जेतुयोगोमयादैत्योऽप्रातुमय्यस्तिवागृणम्॥२१॥आतामेश्वरोनामयेनपूर्वचमारितः॥तस्मात्तथातयिष्यामिप्रद्युम्नयदुभिःसह
 ॥२२॥तस्मद्यत्बलंतस्यविध्वस्तंकुरुतासुराः॥पश्चात्पुरंदरादींश्चघातयिष्यामिनिर्वाण् ॥२३॥ ॥नारदउवाच ॥ इतिश्रुत्वावच
 स्तस्यदैत्योत्तद्वेष्टेमहाबलः ॥ आययौसंमुखेयोद्धुदैत्यकोटिसमावृत्तः ॥ २४ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाल्लीलामनुषविग्रहः ॥ महत्याःसर्वस
 नायागृग्रव्यूहं चकारह ॥ २५ ॥ गृध्रंचचौवर्तमानोनिरुद्धोधन्विनोवरः ॥ श्रीवायामर्जुनःपृष्टेसान्मोजाम्भवतीसुतः ॥ २६ ॥ पादयोरुभ
 योरौजन्नास्थितौदीप्तिमद्गदौ ॥ कार्ष्णिःसाक्षात्तदुदरेपुच्छेभानुहरेःसुतः ॥ २७ ॥ बभूवतुमुल्युद्धंसीतागङ्गातेट्टनृप ॥ दैत्यानांयदुभिः
 सार्द्धमग्धीनामग्धिभिर्यथा ॥ २८ ॥ बाणैस्त्रिशूलैर्मुशैर्लुम्बैस्तोमराष्टिभिः ॥ ववृषुर्दानवाःसर्वेधारामिभिवारिदाः ॥ २९ ॥ हरोथसू
 र्यचाकाशैसन्यपादरजोभृशम् ॥ राजन्सबाणश्चथथवारिदाःप्रावृडुद्रवाः ॥ ३० ॥ वृकोहर्षोनिखेगृध्रेवर्द्धनोनादएवच ॥ महाशःपवनो
 वह्निःशुदिश्चदशमःस्मृतः ॥ ३१ ॥ मित्रविन्दात्मजहोतेयुधुर्दानवैःसह ॥ बाणान्धकारेसंजातेवृकोनामहरेःसुतः ॥ ३२ ॥ सर्वेषामग्रतःप्रा
 तोधनुर्दकारयन्मुहुः ॥ दैत्यान्विभेदबाणैःकुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥ ३३ ॥ गजान्स्थान्हयान्वीरान्यातयामासभूतले ॥ निपेतुच्छन्नक
 वचाश्छिन्नचापारणंगे॥३४॥ वृकबाणैर्भिन्नपादाद्वृक्षावातहताइवा॥अधोमुखात्कूर्वमुखाबाणौषिच्छन्नबाहवः ॥३५॥ रेजूरणंगणेरान्
 भांडव्यूहइवाहताः ॥ द्विधाभूतागजबाणैःपतितारणमंडले ॥ ३६ ॥ विरेजुच्छुरिकाविद्धाःकूष्मांडशकलइव ॥ तदैवहृष्टःसंप्रातःसि
 हाकूढोमहाबलः ॥ ३७ ॥ विभेदवृकचापस्यसिंजिनीदशभिःशूरैः ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्राभ्यांसूतंघ्वजंत्रिभिः ॥ ३८ ॥ रथं चबाणवि
 शत्याविभेददनुजाधिपः ॥ छिन्नधन्वावृकोभूत्वाहताइवोहतसारथिः ॥ ३९ ॥ अन्यथं समासह्यधनुर्जग्राहरोषतः ॥ तावत्तस्यधनुर्हृष्टः

चिच्छेदसमरेसुरः ॥ ४० ॥ तदागदांसमादायवृकोयाद्वपुंगवः ॥ तताडमूर्ध्निपंचास्यदैत्यपृष्ठास्थितंपुनः ॥ ४१ ॥ मृगेंद्रशोधसंपूर्णःसमु
 त्पत्परणांगणे ॥ अनेकान्पातयामासनखदैतैःकरैरपि ॥ ४२ ॥ हुंकारंभीषणंकृत्वाललजिह्वःस्फुरत्सटः ॥ वृकंसपातयामासरभादंडंग
 जोयथा ॥ ४३ ॥ गृहीत्वातंवृकोदोभ्यांपातयित्वामहीतले ॥ तस्योपरिन्दस्तथौमहोमछ्यथानृप ॥ ४४ ॥ उत्पतंतंपुनःसिंहचर्वयंतंत
 नुबलात् ॥ तताडमुष्णिनातैर्वमित्रविंदात्मजोबली ॥ ४५ ॥ तस्यमुष्टिप्रहारेणकेसरीपंचतांगतः ॥ तदाकुद्धोहृष्टदैत्यःशूलंचित्रैपसत्वर
 म् ॥ ४६ ॥ शूलंस्फुरन्महोल्काभंचिच्छेदत्त्वसिनावृकः ॥ तीक्ष्णयातुंडयाराजन्फणिगंरुडोयथा ॥ ४७ ॥ हृष्टोपिस्वमसिनीत्वानादय
 त्संसहावलम् ॥ जयानंतंवृकंमूर्ध्निंकंपयन्वमुघातलं ॥ ४८ ॥ स्वखड्गकोशेतत्खमुपधायवृकोबली ॥ कंथरेस्वेनखड्गेनततताडस्फुर
 च्छुचम् ॥ ४९ ॥ खड्गच्छिन्नंशिरस्तस्यदैत्यस्यपतितंभुवि ॥ रेजेकमण्डलुमिवसकिरीटंसकुंडलम् ॥ ५० ॥ हृष्टेभृतेतदादैत्याःशोभाः
 सर्वेपलायिताः ॥ भयातुरामहाराजयुश्चंद्रावतीपुरीम् ॥ ५१ ॥ देवदुंदुभयोनेदुर्नदुंदुभयस्तदा ॥ श्रीवृकस्योपरिसुराःपुष्पवपैप्रचक्रिरे
 ॥ ५२ ॥ इतिश्रीमद्भूर्गाचार्यसंहितायांविश्वं नारदवदुल्लङ्घवसंवादेभद्राश्वखंडगमनेचन्द्रावत्युपारख्यानेहृष्टदैत्यवधोनामद्वात्रिं० ॥ ३२ ॥
 ॥ श्रीनारदउवाच ॥ हृष्टंनिपतितंश्रुत्वाशकुनिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ भ्रातृसंप्रेषयामासदेवानभयकारकान् ॥ १ ॥ भूतसंतापनोनाम
 गणमारुह्यनिर्गतः ॥ वृकःखरंसमारुह्यकालनाभोथसूकरम् ॥ २ ॥ महानाभोमतमुद्गंहरश्मश्रुस्तिमिद्भिल्लम् ॥ वैजयंतरथजैत्रंमयद
 त्यविनिर्मितम् ॥ ३ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णसहस्राश्वनियोजितं ॥ मायामयंकामंगंचपताकाशतसंवृतम् ॥ ४ ॥ सहस्रकलशा
 दृषंचमुक्तादामवलंबितम् ॥ रत्नभूषणभूषाढ्यंशतचंद्रसमोज्ज्वलम् ॥ ५ ॥ सहस्रकसंत्युक्तंघण्टाटङ्कारभूषणं ॥ आरुह्यशकुनिःप
 श्राद्योडुकामोविनिर्ययो ॥ ६ ॥ अक्षौहिणीभिर्द्वादशभिर्दैन्यानामैथिलेश्वर ॥ धनुःस्वनेवीरशब्दरश्मिहंहरथस्वनेः ॥ ७ ॥ चीत्का
 रेहंस्तिनामाशामंडलजगर्जह ॥ दैत्यसेनाप्रयाणेनचकंपेमंडलंभुवः ॥ ८ ॥ निपेतुर्गिर्योनेकविचलुःसिधयोनृप ॥ निपाति
 तार्गलदेवैर्वभूवाश्वमरावती ॥ ९ ॥ तत्सैन्यंभीषणंहृष्टप्रद्युम्नोघमोघन्विनांवरः ॥ बलीधैर्यंकरःकार्ष्णिणःप्राहेदंयदुपुंगवान् ॥ १० ॥

अंतोरथानश्वात्पीराचराजव्रणांगणे ॥ २९ ॥ गुंडादंडैःसंगृहीत्वार्थान्साश्वात्ससारथीन् ॥ निपात्यभूमामुत्थाव्यचिक्षिपुश्चैविवलात् ॥
 ३० ॥ कार्वाश्विनमर्दुःपादान्यांसंविदायंकरैर्दृढैः ॥ सक्षताश्चजाराजप्रधावंतोरणांगणे ॥ ३१ ॥ सपक्षास्तुरगाराजन्नश्वाहप्रणोदि
 ताः ॥ च्छंथयंतोरथान्गजकुंभांतरेगताः ॥ ३२ ॥ केचिदश्वैर्महावीराःशक्तिहस्तामदोत्कटाः ॥ जघ्नगजस्थान्पृपतीन्मृगैर्द्राड्वयथपा
 र् ॥ ३३ ॥ अश्वारूढाःकेपिसेनांसंविदाय्यर्विनिर्गताः ॥ खड्गवैगैःपद्मवतलीलाभिर्वायवोयथा ॥ ३४ ॥ केचित्परस्परंसाश्वैरुत्पतंतोर
 णांगणे ॥ खड्गैर्जघ्नुथथाक्रव्येचंचुभिःपक्षिणोंबरे ॥ ३५ ॥ केचित्खड्गैःपरशुभिःकेचिच्चक्रैःपदातयः ॥ चिच्छिदुर्निशितैर्भङ्गैःफलानीव
 शिरांसिच ॥ ३६ ॥ संग्रामजिबृहत्सेनःशूरःप्रहरणोरिजित् ॥ जयःसुभद्रोवामश्चसत्यकोडवयुरेवहि ॥ ३७ ॥ भद्रायाश्चसुताह्वेतेश्रीकृ
 ष्णस्योरसाःशुभाः ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तयुधुदुदैत्यपुंगवैः ॥ ३८ ॥ भृतसंतापनेनामगजारूढोमहासुरः ॥ यदुसैन्यमहाराजचक्रेनाराचदु
 र्दिनं ॥ ३९ ॥ बाणाधकारेचकृतेभृतसंतापनेनवै ॥ संग्रामजित्पदाप्राप्तःश्रीकृष्णस्यसुतोबली ॥ ४० ॥ विव्याधबाणशतकैर्भृतसंतापने
 रणे ॥ प्रलयार्णवसंधोषभीमसंधहृनादिनीम् ॥ ४१ ॥ धनुर्ज्योतस्यचिच्छेदभृतसंतापनोबली ॥ संग्रामजिद्वनुश्चान्यदृहीत्वास्वतंडि
 त्मभं ॥ ४२ ॥ सज्यंकृत्स्वाविधानेनशतंबाणान्समादधे ॥ तेबाणास्तद्वनुर्ज्योचिकवचलोहनिर्मितं ॥ ४३ ॥ भित्वाछित्त्वातनुंतस्यगजभि
 र्वापनिर्गताः ॥ बाणप्रहारव्यथितःकिंचिद्भयाकुलमानसः ॥ ४४ ॥ गजंस्वनेोदयामसभृतसंतापनोबली ॥ कालांतकसमनांगदृङ्वांसंभ्रा
 मपिद्वली ॥ ४५ ॥ गृहीत्वास्वर्मासंदिव्यंसंजघानरणांगणे ॥ तस्यखड्गप्रहारणुंडादंडोद्विधाभवत् ॥ ४६ ॥ चीत्कारमुत्कटकुर्वन्
 कर्षेन्नावयकरात् ॥ भृतसंतापनंत्यवत्त्वामुवनंकंपयन्गजः ॥ ४७ ॥ निपात्यन्महावीरान्चंदानादैर्नदन्मुहुः ॥ नचलात्स्त्रंभितौदैत्यैःपुरी
 चंद्राचरतीयौ ॥ ४८ ॥ कोलाहलोमहानासीद्राजनेंगजेच्युते ॥ भृतसंतापनश्चक्रंश्रीकृष्णस्यसुतायैव ॥ ४९ ॥ चिक्षेपनिशतंशीघ्रयो
 ध्ममातंडवत्स्फुरत् ॥ तद्गगंतंभ्रमदृङ्वाचक्रंभद्रात्मजोबली ॥ ५० ॥ स्वचक्रेणमहाराजलीलाशतधाच्छिनत् ॥ जठरस्यगिरेःशृंगंसमु
 त्पाटयमहासुरः ॥ ५१ ॥ चिक्षेपकृष्णपुत्रायनादयन्व्योममंडलं ॥ संग्रामजिञ्चतच्छृंगगृहीत्वाभुजयोर्वलात् ॥ ५२ ॥ तताडतेनरांजेंद्र

भूतसंतापनरणे ॥ भूतसंतापनोदित्यःसंपूर्णजठरगिरिम् ॥ ५३ ॥ गृह्णात्वांसरेतस्थाबुद्धदौदत्यपुंगवः ॥ अनेनघातयिष्यामित्वांरणेप्र
 वदन्मुखात् ॥ ५४ ॥ देवकूटसमुत्पाटयगिरिचश्रीहरःसुतः ॥ अनेनघातयिष्यामित्वांरणेप्रवदन्मुखात् ॥ ५५ ॥ तस्थौतत्संमुखेराजं
 स्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ क्षिपंतंपर्वतंदैत्यभूतसंतापनंनृप ॥ ५६ ॥ तताडगिरिणस्वेनरणेसंग्रामजिद्धली ॥ जठरोदेवकूटश्चद्रौगिरीद्वे
 त्यमस्तके ॥ ५७ ॥ पतितौभूरिभाराढयौवस्रसंधर्पनादिनौ ॥ भूतसंतापनस्ताभ्यांपतितःपंचतांगतः ॥ ५८ ॥ तज्ज्योतिःसंग्रा
 मजितिलीनंजातिं देहराट् ॥ श्रीसंग्रामजितःसैन्येनेदुदुभयस्तदा ॥ भद्रात्मजोपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ ५९ ॥ ॥ इतिश्रीम
 द्गौर्चार्यसं० विश्वजित्खंडे ना०व०सं० भद्राश्वखण्डगमनेचंद्रवत्युपाख्यानेभूतसंतापनदैत्यवधोनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ ॥ ४ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ संग्रामजिन्महायुद्धेभूतसन्तापनेनमृते ॥ हाहाकारोमहानासीदित्यसेनासुमैथिल ॥ १ ॥ शकुनिवृकःकालना
 भोमहानाभस्तथैवच ॥ हरिश्मश्रुपञ्चैतसम्भ्रातारणमण्डले ॥ २ ॥ कार्ष्णिःशकुनिनायुद्धचदनिरुद्धवृकणवै ॥ कालनाभेनसाम्ब
 स्तुमहानाभेनदीप्तिमान् ॥ ३ ॥ हरिश्मश्चसुरेणापिभानुःकृष्णसुतोबली ॥ सर्वेषामथतःप्राप्तोऽनिरुद्धोधन्विनावरः ॥ ४ ॥ विभेदुवाणे
 दैत्याश्चवज्रेन्द्रोयथागिरिन् ॥ अनिरुद्धशरैर्दैत्याच्छिन्नपादांसबाहवः ॥ ५ ॥ निपेतुर्मूर्च्छिताभूमौवृक्षावातहताइव ॥ अनिरुद्धशरस्ती
 क्षणैःसिच्छिन्नामेघधम्बराः ॥ ६ ॥ छिन्नकुम्भाभिन्नशुण्डाःपतितारणमण्डले ॥ रुणदन्ताश्छिन्नकक्षाःशैलवज्रहताइव ॥ ७ ॥ द्विधामू
 तागजाःपेतुःस्फुरत्काश्मीरकम्बलाः ॥ करिणांभिन्नकुम्भानांमुक्तारैरुःस्फुरत्प्रभाः ॥ ८ ॥ बाणान्धकारोराजेन्द्रत्रात्राताराणाइव ॥ प्र
 धर्षिताःकेपिवीरानिरुद्धशरान्विताः ॥ ९ ॥ निपेतुर्मूर्च्छिताभूमौतद्भुतमिवाभवत् ॥ केचित्कौरथिनःपेतुस्तेषांशून्यारथास्थिताः
 ॥ १० ॥ कापित्यस्यफलानीवहस्तिर्लेङ्गगतानिच ॥ क्षणमात्रेणराजेन्द्रदैत्यानवाहिनीषुच ॥ ११ ॥ नदीबभूवसंग्रामेभोषणक्षतजस्रवा
 त् ॥ द्विप्रग्राहाचोष्टरकरबन्धाश्चादिकच्छया ॥ १२ ॥ शिशुमारथाकेशशैवालमुजसर्पिणी ॥ करमीनामौलिरत्नहारकुण्डलशर्क
 रा ॥ १३ ॥ शस्त्रशुक्तिश्छत्रशंखाचामरव्यजैकता ॥ रथाङ्गावतंसंयुक्तसेनाद्भयतद्वृता ॥ १४ ॥ शतयोजनविस्तीर्णवभौवैतरणीय

था ॥ प्रमथामैरामूतावेतालायोगिनीगणाः ॥ १५ ॥ अट्टहासंप्रकुर्वतोतृत्यतोरणमण्डले ॥ पिवंतोरुधिरंशश्वत्कपालेननृपेश्वर ॥ १६ ॥
 हरस्यमुण्डमालार्थजगद्गुरोशिरांसिच ॥ सिंहारूढाभद्रकालीडाकिनीशतसंवृता ॥ १७ ॥ भक्षयंतोरणैर्दृत्यानट्टहासञ्चकारह ॥ विद्या
 धर्यस्त्वम्बरस्थागन्धव्याप्सरसस्तथा ॥ १८ ॥ क्षत्रधर्मस्थितान्वीरान्विरेदेवरूपापिणः ॥ परस्परं कलिरभूतासाम्पत्यर्थमम्बरे ॥ १९ ॥
 ममानुरूपोनायवइतिविह्लचेतसाम् ॥ केचिद्धीराधमपरारणरङ्गान्नचालिताः ॥ २० ॥ ययुर्विष्णुपदं दिव्यं भित्वा मर्तण्डमण्डलम् ॥
 अनिरुद्धमृदङ्गकोचैर्द्वैत्याः पलायिताः ॥ २१ ॥ केचित्स्वस्वरंणत्यक्त्वा दुद्रुस्तोदशोदश ॥ तदावृकोमहादैत्यः खरारूढोभयंकरः
 ॥ २२ ॥ आजगामनदन्त्युद्धेधुष्टंकारयन्मुहुः ॥ अनिरुद्धस्यापिचापंसिजिनीसहितंतृणः ॥ २३ ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैर्वृकोपिरणदुर्म
 दः ॥ छिन्नध्वानिरुद्धस्तुद्ध्रितयंधनुराददे ॥ २४ ॥ चिच्छेददशभिर्बाणैर्वृकचापंमहाबलः ॥ वृकस्त्रिशूलमुद्यम्यरुषाप्रस्फुरिताघरः ॥
 ललज्जिह्वः प्रत्युवाचानिरुद्धधन्विनावरं ॥ २५ ॥ ॥ दैत्यउवाच ॥ ॥ अद्यैवत्वांहनिष्यामिक्षत्रियस्वल्पविक्रमम् ॥ त्वयासेना
 हतामेघपश्यविक्रममद्भुतम् ॥ २६ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ येषदंतिमुखेनेहेतेकुर्वतिकाचन ॥ अद्यैवत्वांहनिष्यामिपश्यमविक्रमं
 परम् ॥ २७ ॥ नचेत्त्वांघातयिष्यामिशृणुताच्छपथंमम ॥ विप्रगोभ्रूणबालानंहत्यामेस्यात्सदैवहि ॥ २८ ॥ ॥ नारदउवा
 च ॥ ॥ वृकोपिशपथकृत्वाखरारूढोमहाबलः ॥ जघानतंत्रिशूलेनानिरुद्धधन्विनावरम् ॥ २९ ॥ तच्छूलंवाहस्तेनभृहीत्वाका
 ष्णिनन्दनः ॥ तताडसहसाराजन्वृकंदैत्यंमहाबलम् ॥ ३० ॥ त्रिशूलस्तमरिभित्वाखरंभित्वावनिद्गतः ॥ ससर्पगोमयचयंचपले
 वाविदेहराट् ॥ ३१ ॥ खरस्तुपञ्चतांप्राप्तोवृकःसंमूर्च्छितोभवत् ॥ पुनर्वकःसमुत्थायगृहीत्वामहतींगदाम् ॥ ३२ ॥ चूर्णयामाससहसा
 चानिरुद्धरथंबलात् ॥ प्राद्युम्निःशितधारेणखेदुनारिभुजद्वयम् ॥ ३३ ॥ चिच्छेदभिदुरेणाशुशैलपक्षौयथावृषा ॥ तदाभिन्नमुजादैत्यःप
 ज्ञामाकंपयन्मुवम् ॥ ३४ ॥ विस्तीर्णवदंनकृत्वाललज्जिह्वंभयंकरम् ॥ करालदंष्ट्रःप्रापिवन्नाकाशंदैत्यपुंगवः ॥ ३५ ॥ तिमितिमिगिलइ
 वप्राग्रसत्काष्णिनंदनम् ॥ दैत्योदरेकृष्णपौत्रःश्रीकृष्णस्यानुकंपया ॥ ३६ ॥ नममारमहाराजकाष्णिमनीनिदरेयथा ॥ वृकोदरेयथावृ

ष्णोयथागोपाह्वयोदरे ॥ ३७ ॥ बकोदरेयथाकंसोयथावृत्रोदरेवृषा ॥ हाहाकारतदाजातेयदुसैन्येविदेहराद् ॥ ३८ ॥ गदोगदांसमादाय
 बलदेवानुजोबली ॥ तताडमस्तकैदयंबृकं नाममहाबलं ॥ ३९ ॥ तद्राहतशिरादैत्योरेजेक्षतजबिंदुभिः ॥ गरिष्ठजलधारामिभयथाविध्या
 चलेनृप ॥ ४० ॥ फाल्गुनःस्वमर्सिनीत्वात्तत्पादौचांजसहरत् ॥ छिन्नप्रिः सपपातोव्याछिन्नपक्षोयथागिरिः ॥ ४१ ॥ अनिरुद्धस्तदुद
 रंभित्वास्त्रेननिर्गतः ॥ जहारतच्छिरश्चाययथावज्रेणवृत्रहा ॥ ४२ ॥ तदाजययारावोयदुसैन्येकवभूवह ॥ देवदुंदुभयोनेदुनरदुंदुभयस्त
 था ॥ ४३ ॥ अनिरुद्धोपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचित्रे ॥ कथितं ह्यद्भुतं वैतत्किंभूयःश्रोत्रमिच्छसि ॥ ४४ ॥ इतिश्रीमद्भर्गाचार्यसंहि
 तार्या विश्व० नारदबहुलाश्वसंवादे भद्राश्वखण्डगमनेचन्द्रावत्युपाल्याने वृकदैत्यवधोनामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥ ॥ ४५ ॥
 ॥ बहुलाश्वखवाच ॥ अहोअत्यद्भुतंयुद्धमुनेप्राङ्मुनिनाकृतम् ॥ वृकहेतेमहोदैत्यैकवभूवरणेपुनः॥१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वृ
 कदैत्यंहतंवीक्ष्यकालनाभोमहासुरः ॥ क्रोडाखण्डोरणंप्रागाद्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ २ ॥ अक्रूरवाणविशत्यागदंचदशभिःशरैः ॥ अर्जुनदश
 भिर्बाणैर्युयुधानंचपंचभिः ॥ ३ ॥ दशभिःकृतवर्माणंकाण्डिणवाणशतेनवै ॥ अनिरुद्धंचविशत्यादीतिमंतंचपंचभिः ॥ ४ ॥ सांबचशतबा
 णैश्चविव्याधसमरसुरः ॥ तद्राणैर्व्याकुलवीराबभूवुर्घटिकाद्धयम् ॥ ५ ॥ हयाश्वपंचतांप्राप्ताश्रुणीभूतारणंगणे ॥ तद्धस्तलाघवंदृष्ट्वाप्रसन्नोर
 विमणीसुतः ॥ ६ ॥ कालनाभंसाधुपदैःपूजयामासंगरे ॥ प्रद्युम्नःस्वधनुर्नीत्वाबाणमेकंसमादधे ॥ ७ ॥ कोदंडमुत्तोविशिस्वस्तक्रोडं
 दीर्घरूपिणम् ॥ समुग्रीयभ्रामयित्वास्वलोकैलक्षयोजनम् ॥ ८ ॥ आकाशात्पातयामाससमुद्रेभीमनादिनि ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाद्वितीय
 बाणमादधे ॥ ९ ॥ सोपिबाणःसमुग्रीयकालनाभंमहाबलं ॥ भ्रामयन्पातयामासंचद्रावत्यंबलात्पुरि ॥ १० ॥ कालनाभःप्रपतितःकिंचि
 द्यथाकुलमानसः ॥ गृहीत्वथगदां गुर्वीलक्षभारविनिर्मितां ॥ ११ ॥ रणंप्राप्तोयदुबलंपोथयामासदैत्यराट् ॥ गजान्स्थान्हायनीरान्गदया
 वज्रकरूपया ॥ १२ ॥ पातयामासवेगेनमहावातोयथारून् ॥ काश्चित्कराभ्यांप्रोद्गीयचिक्षेपगनेबलात् ॥ १३ ॥ अंबरात्तेनिपेतुःकौरा
 जन्वर्षोपलाइव ॥ तदागदांसमादायसांबोबांजवतीसुतः ॥ १४ ॥ तताडमूर्ध्निप्रतदैत्यकालनाभंमहासुरम् ॥ तयोर्धुद्धमभूद्रोरंगदभ्यारण

मंडले ॥ १५ ॥ विष्णुलिंगान्क्षरं त्योद्धे गदे चूर्णो बभूवतुः ॥ अन्ये गदे समादाय तस्थतुः संगरे च तौ ॥ १६ ॥ कालनाभस्तदाप्राह सांबजां
 वतीसुतं ॥ एकेनापि प्रहारेण जेतुं योग्यो सिमानृप ॥ एकेनापि प्रहारेण ह्निमत्वां न त्रसंशयः ॥ १७ ॥ पूर्वप्रहारं कुरु मइति सांबो वदद्रणे ॥ का
 लनाभो थगदया सांबं मूर्ध्नि तताड्य च ॥ १८ ॥ गदोपरि गदां नीत्वा सांबो जांबवतीसुतः ॥ जघान गदया दैत्यं कालनाभसुरस्थले ॥ १९ ॥ गद
 यामिन्न हृदय उद्गमन् रुरुधिं सुखात् ॥ व्यसुः पपात भ्रूषुष्वेव प्राहत हवाचलः ॥ २० ॥ असूज्यजयारावः साधुवादाः सतानृप ॥ देवदुन्दुभयोने
 दुर्नरुंदुन्दुभयस्तदा ॥ २१ ॥ सांबसेनोपरिसुराः पुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ विद्यार्थश्च गंधर्वा न नृतुश्च जगमुदा ॥ २२ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीता
 संहितायां विंशतिः खंडेनारदबहुला इव संवादे भद्राश्वखण्डगमने चन्द्रावत्युपाख्यानकालनाभदैत्यवधोनामपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥
 ॥ श्रीनारद उवाच ॥ कालनाभे थपति ते महान् कोलहलो भवत् ॥ उद्गारूढो महानाभो दैत्यः प्रातोरणंगणे ॥ १ ॥ सुखादग्निं समसृ
 जन्मायावीदैत्यपुंगवः ॥ तेनाग्निनाभूमि वृक्षाज्ज्वलुश्च दिशो दश ॥ २ ॥ वीराणां कंचुकोष्णीषकोटिबंधांगरक्षकाः ॥ प्रज्ज्वलुर्महाराजसु
 ज्ञपुष्पप्रतूलवत् ॥ ३ ॥ समुद्रपट्टनभवेः पीतारुणसितासितैः ॥ हरितैश्चित्रवर्णैश्च मूर्ध्निः काश्मीरैरपि ॥ ४ ॥ हेमरत्नखचिद्विश्वकंबलैः
 सहितागजाः ॥ प्रज्ज्वलुर्मूर्धेराजन्वृक्षैः शैल इवाग्निना ॥ ५ ॥ शिखारत्नैश्चामरैश्च हारैर्हमैः परिच्छदैः ॥ उत्पतंतो हयायुद्धे मृगा इव दवाग्निना
 ॥ ६ ॥ ध्वजानां पट्टिकाभिश्च पताकैर्हमदाभिमः ॥ ज्वलंतश्चरथारैः शुभ्रैः शृंगणीवाग्निनापरे ॥ ७ ॥ सैन्यभयातुरं दृष्ट्वा दीप्तिमान् कृष्णनंदनः
 ॥ मायावह्निप्रशान्त्यर्थं पञ्चन्यासं समादधे ॥ ८ ॥ बाणाद्विनिर्गतमेघाः सार्वतर्कगणा इव ॥ ववृषुर्जलधाराभिर्नदंतो मयै रं वम् ॥ ९ ॥ आ
 सारेण महाराज प्रावृत्कालो भवत्सितौ ॥ पुंस्को किल को किलश्च मयूरः सारसादयः ॥ १० ॥ मंडूकाः प्रजगुर्गीर्भिरिंद्रगोपाश्च रेजिरे ॥ इंद्रचापे
 न दामिन्यामैथिलेन्द्रबभौ नभः ॥ ११ ॥ इत्थं शांतिं गते वन्हौ महानाभो महासुरः ॥ प्राहिणोन्निशितं शूलं रुधादीप्तिमते त्वरम् ॥ १२ ॥ शूलं
 सर्पमिवायातं दीप्तिमाचरो हिणीसुतः ॥ चिच्छेद त्वसिनायुद्धे फणिं नगरुडो यथा ॥ १३ ॥ दशंतं चोद्भटं चोद्गमहानाभस्य वाहनम् ॥ दीप्ति
 मान्स्त्वेन खड्गे संसंजघान रणंगणे ॥ १४ ॥ द्विधाभूतः पपातो व्योखड्गसंछिन्नकंधरः ॥ जगाम पंचतामूश्रे महानाभस्य पश्यतः ॥ १५ ॥

महानभोमहादैत्योगजमारुहवैगतः ॥ शूलहस्तःपुनःप्रागान्नादयन्व्याममंडलम् ॥ १६ ॥ दीप्तिमानश्मरुहसंधेवचंचलासितम् ॥ त
 डिप्रभेणखड्गेनेवभौश्रीकृष्णनंदनः ॥ १७ ॥ तुरगंपाणिषातेनप्रोत्पत्तन्धरणीतलात् ॥ आरुढोगजकुंभंतिंगिरिशृंग्यथाहरिः ॥ १८ ॥
 खड्गेनशितधारणदीप्तिमात्कृष्णनंदनः ॥ महानामस्यसहसाशिरःकायादपाहरत् ॥ १९ ॥ बाणवर्षप्रकुर्वतीसिनंतस्यदुरात्मनः ॥ जघा
 नदीप्तिमान्सिंहोगजयूथयासिना ॥ २० ॥ केचित्खड्गेनाभिहताःशेषादैत्याःपलायिताः ॥ देवादीप्तिमतोमूर्ध्निपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ २१ ॥
 जगुःकिन्नरगंधर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ऋषयोमुनयोदेवास्तुष्टुबुःश्रीहरेःसुतम् ॥ २२ ॥ इतिश्रीमद्भृगोचार्यसंहितायाविश्वजित्ख
 डेनारदबहुलाश्वसंवादेमद्राश्वखण्डगमने चन्द्रावत्युपाख्यानेमहानाभवधोनामषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३६ ॥ ॥ ७ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ महानभंमृतंश्रुत्वासेनोविक्ष्यपलायितां ॥ दैत्यस्तिमिगिलारुढोहरिश्मश्रुःसमाययौ ॥ १ ॥ हरिश्मश्रुर्भवद्वि
 त्योरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥ उवाचपरुषंवाक्यंयादवानांचशृण्वताम् ॥ २ ॥ ॥ हरिश्मश्रुवाच ॥ ॥ यूयंसर्वोपमेक्षन्त्यामनुष्याःस्वल्प
 विक्रमाः ॥ शस्त्रैर्जयतोदीनवैपौरुषंकिमवाद्दशे ॥ ३ ॥ भवतांबलवान्कोपिविनशस्त्रमयासह ॥ करोतिमह्युद्धेवैपौरुषंयेनदृश्यते ॥
 ॥ ४ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थदैत्यवचःश्रुत्वाद्दृष्ट्वातत्रोद्भटंवपुः ॥ सर्वेषूदुस्तेतूर्ष्णीप्रप्रश्यंतःपरस्परम् ॥ ५ ॥ सर्वेषांपश्यतां
 भानुःसत्यभामात्मजोबली ॥ त्यक्त्वाशस्त्राणिसहसातस्थौकृष्णस्मरन्रणे ॥ ६ ॥ तिमिगिलात्समुतीर्यहरिश्मश्रुर्महाबलः ॥ तस्थौतत्सं
 मुखेराजनमुजमारफोड्ययत्नतः ॥ ७ ॥ मुजाभ्यांचमुजैबद्धनोदनांचक्रतुर्बलात् ॥ दैतर्गजाविवनेप्रहरंतौपरस्परम् ॥ ८ ॥ नोदयामा
 सतंभानुंसदैत्यःशतयोजनम् ॥ मुजाभ्याराजराजेन्द्रसिंहःसिंहमिवौजसा ॥ ९ ॥ ततःपुनःकृष्णसुतोहरिश्मश्रुर्महासुरं ॥ नोदयामासस
 हसासहस्रयोजनंबलात् ॥ १० ॥ कंधरेस्वमुजांकृत्वाकटकैचिनिधायतं ॥ भानुंजनौसंगृहीत्वापातयामासदैत्यराट् ॥ ११ ॥ भानुस्तं
 पृष्ठदेशेपिसन्निधायमुजौजसा ॥ गृहीत्वाजंघयौदैत्यपातयामाससूतले ॥ १२ ॥ अथतौपुनरुत्थायमुजवास्फोड्यतस्थतुः ॥ त्वरंतौव
 लिनौराजनन्सुपर्णफणिनाविव ॥ १३ ॥ दैत्यौमुजैजसानीत्वाभानुंश्रीकृष्णनंदनं ॥ चिक्षेपधृत्वाचरणवाकशिलक्षयोजनम् ॥ १४ ॥

आकाशात्पतितो भानुः किंचिद्ब्याकुलमानसः ॥ प्रह्लादइवशैलगाद्रक्षितः कृपयाहरेः ॥ १५ ॥ हरिश्मश्रुंसंगृहीत्वादीर्घश्मश्रीहरेः सुतः ॥
 आमयित्वाथचिक्षेपव्योमितं लक्ष्यो जनं ॥ १६ ॥ आकाशात्पतितः सोषिं किंचिद्द्वयाकुलमानसः ॥ मुखेकृत्वास्वकं चूचं मुष्टिनतंतताडह ॥
 ॥ १७ ॥ मुष्टामुष्टिरणं राजन्बभूवघटिकाद्रयम् ॥ निष्पिष्टांगो हरिश्मश्रुर्ग्रावाणं भानुमूर्धनि ॥ १८ ॥ चिक्षेपचमहावेगाद्रक्ताक्षः क्रोधम्
 च्छितः ॥ भानुदुमंसंगृहीत्वा प्राक्षिपत्स्यमस्तके ॥ १९ ॥ सोषिदुमंसंगृहीत्वा प्राहिणोद्भानुमूर्धनि ॥ हरिश्मश्रुर्महौदयोरक्ताक्षः क्रोधम्
 च्छितः ॥ २० ॥ गजगृहीत्वाशुण्डायतेन भानुतताडह ॥ भानुश्चान्यद्गजगृहीत्वा गृहीत्वा तद्गजकरे ॥ २१ ॥ हरिश्मश्रुर्महौदयंगजेना
 भ्यहनदृढम् ॥ महचोत्कारकुर्वन्तं गजं नित्वानिपात्यतम् ॥ २२ ॥ तस्यदन्तौ समुत्पाट्यताभ्यां भानुतताडह ॥ भानुमाकाशवागाहकूचं
 मृत्युः किलास्यच ॥ २३ ॥ वरेण शिवदत्तेन प्रोज्झितोयं महासुरः ॥ इति श्रुत्वा चोभानुर्वावचक्रोधप्रपूरितः ॥ २४ ॥ संगृहीत्वा मुजाभ्यां
 तं पादयोः प्रणदन्मुहुः ॥ आमयित्वा महाराजसवैषांपश्यतां सतां ॥ २५ ॥ पातयामास भूष्टेकमण्डलमिवाभेकः ॥ मुखात्कूचैसमुन्नीयस
 मुत्पाट्य करौजसा ॥ २६ ॥ तताडमुष्टिनासूक्ष्मिहरिश्मश्रुमहासुरम् ॥ तदा मृत्युंगतैर्देवैरिश्मश्रुमश्रुनृपेश्वर ॥ २७ ॥ देवदुन्दुभयोर्नेदुने
 रदुन्दुभयस्तदा ॥ अपूज्यजयारावो ननु देवनायकाः ॥ २८ ॥ प्रसन्नादिविजाराजन्पुण्यवर्षप्रचक्रिरे ॥ इत्थं श्रीकृष्णपुत्राणां विक्रमः
 परमाद्भुतः ॥ २९ ॥ मयातेकथितः पुण्यः किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां श्री
 विश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादे भद्राश्वखण्डे चन्द्रवत्युपाख्यानं हरिश्मश्रुदेव्यधोनामसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ छ
 ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ हरिश्मश्रुदिकात् भानुं मृतान् च ज्ञात्वा महसुरः ॥ शकुनिः किञ्चकाराश्रेवदत्तमुनिसत्तम ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥
 हरिश्मश्रीहरेराजन् शकुनिः क्रोधमूर्च्छितः ॥ रणंगणे प्राहैदत्या च भ्रातृशोकपरिभुतः ॥ २ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ह्येपौ लोमाः काल
 केयाः सर्वैश्च पृणुतमद्भुचः ॥ अहो देवलेयेन किन्नभूयाद्विपर्ययः ॥ ३ ॥ कालनाभेन भ्रात्रासमुद्रमथनेयमः ॥ जितः पूर्वसोपि देवान्पनुष्यैरि
 हमारित ॥ ४ ॥ शम्बरः सूर्येजित्साक्षात्काष्णिनशिशुनाजितः ॥ उत्कचः शक्रजेतापिमहाबलपराक्रमः ॥ ५ ॥ सोषिवलेन कृष्णेनमा

रितोनारदाच्छुतम् ॥ समुद्रमथनेपूर्वमसुराणांचणश्यताम् ॥ ६ ॥ वह्निर्जितोहियेनापिहृष्टःसोपिनिपातितः ॥ यस्याश्वरुणःपूर्वयुद्धभी
 तःपलायितः ॥ ७ ॥ भूतसन्तापनःसोपिमारितस्तुच्छविक्रमैः ॥ येनपूर्वमहाबुद्धेविक्रमैस्तोषितःशिवः ॥ ८ ॥ सर्वकोवृष्णिभिस्तुच्छे
 मारितःसङ्करत्रै ॥ महानामेनमेभ्रात्रादिविवायुर्विनिर्जितः ॥ ९ ॥ मानुषैर्याद्वैवत्रमारितःसोपिसाम्प्रतम् ॥ ह्यद्वैवयेनस्वलोकेजितःशक्र
 सुतोबली ॥ १० ॥ निपातितःसोपिचात्रहरिश्मश्रुश्चमानवैः ॥ तस्मादयादुवापृथ्वीकरिष्येयशथोमम ॥ ११ ॥ जरासन्धेनशस्त्रेनदन्त
 वक्रणेधीमता ॥ शिशुपालेनमित्रेणयुष्माभिःसहितोह्वहम् ॥ १२ ॥ सुतलाच्चसमाहूतैर्दानवैश्चण्डविक्रमैः ॥ देवान्जेतुंगमिष्यामिबाणासु
 रसमन्वितः ॥ १३ ॥ काण्व्यादीनुद्भटान्सर्वान्वृष्णीन्जित्वादुरात्मनः ॥ सन्निकानमरान्बद्धाक्षिपेमेरुहामुखे ॥ १४ ॥ गोविप्रसुरसाधू
 श्छन्दांसिचतपस्विनः ॥ यज्ञश्राद्धंतिष्ठूश्चनानार्थिदयापुनः ॥ १५ ॥ हनिष्यामिनसन्देहःकरिष्यामिसुखंततः ॥ धन्यःकंसोमहावा
 योदिवानांविजयीबली ॥ नविद्यतेभूमितलेमित्रमपरमःसुहृत् ॥ १६ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाशकुनियुद्धेदानवेंद्रमहाबलः ॥
 आययौदृत्यसहितःश्रुद्रुम्रस्यापिसम्मुखे ॥ १७ ॥ महाधनुःसमादायलक्षभारसमदृढम् ॥ मयेननिर्मितन्तज्ज्याटंकारंसचकारह ॥ १८ ॥ धनु
 ष्टंकारशब्देनदिग्गजबधिरिकृताः ॥ निपेतुर्गिरयानेकाविचेलुःसिन्धवोनुप ॥ १९ ॥ ननादसर्वब्रह्माण्डचक्रम्पेमण्डलंभुवः ॥ वीरोपरिगता
 वीराभ्यायोषेणातिविह्वलाः ॥ २० ॥ रणाद्धिदुदुवुर्नागजपतन्तोहयामुधे ॥ एवंपलायिताःसर्वैकस्माद्भयविह्वलाः ॥ २१ ॥ तद्गग
 दादयोवीराआजमुःस्यन्दनेस्थिताः ॥ धनुष्टंकारयंतस्तेमहाबलपराक्रमाः ॥ २२ ॥ शकुनिर्दशभिर्बाणैर्विव्याधाजुनमाहवे ॥ गाण्डीवी
 सरथस्तस्माच्चतुष्कोशोपपातह ॥ २३ ॥ गदुञ्चबाणविंशत्याशकुनियुद्धदुर्मदः ॥ चिक्षेपसर्थाजन्नादयन्व्योममण्डलम् ॥ २४ ॥ चत्वा
 रैश्च्छरैर्वीरोनिरुद्धधन्विनांवरम् ॥ विव्याधसर्थाजन्नादयन्व्योममण्डलम् ॥ २५ ॥ साश्वरोथोनिरुद्धस्यषोडशक्रोशमास्थितः ॥सा
 म्बन्धशितबाणैश्चतडाशकुनिर्मुधे ॥ २६ ॥ साम्बोपिसर्थाजन्मन्वरेसमरांगणात् ॥ द्वात्रिंशद्योजनमार्गनिपपातविदेहराट् ॥ कार्ष्णिणसमग
 तंदद्विशकुनिःक्रोधपूरितः ॥ २७ ॥ सहस्रैर्बाणपटलैःसंजघानरांगणे ॥ प्रद्युम्नस्यथोर्राजसंभ्रमन्वटिकाद्द्वयम् ॥ २८ ॥ शतक्रोशोपपातोर्व्या

क्रमं डलुरिवाहृतः ॥ सर्वविसिष्णुः शुकुनेर्बलदंष्ट्राथयादवाः ॥ २९ ॥ जघ्नुर्नानाविधैः शस्त्रैर्देवमद्रियथागजाः ॥ गदोर्जुनोरुद्धस्तुसांबो
 जांबवतीसुतः ॥ ३० ॥ धनुष्टंकारयंतस्तेपुनर्युद्धं समागताः ॥ अथकार्ष्णिमहर्षिर्बाहुवयुर्वेगं रथस्थितः ॥ ३१ ॥ धनुष्टंकारयन् राजन्
 प्राप्तो भूद्रणमंडलं ॥ प्रलयार्णवसंधट्टभीमसंधर्षनादिनीम् ॥ ३२ ॥ धनुर्ध्याशुकुनेः कार्ष्णिश्चिच्छेददशभिः शरैः ॥ सहस्रैश्चसहस्राश्चात्र
 शं चविशिषैः शतैः ॥ ३३ ॥ सारथिबाणविंशत्यापातयामासभूतले ॥ ततो रथसमुत्थाप्यहयैरन्यैर्नियोजितं ॥ ३४ ॥ अन्यसूतं रथकृत्वा
 रथमारुह्यदैत्यराट् ॥ संदुर्धेसिजिनीं राजन्कोदंडे चडविक्रमे ॥ ३५ ॥ शतं बाणांस्समाकृष्यनिपंगात्पृष्टतो गतान् ॥ चापेनिधाय कर्णोत्तमाकृ
 प्यप्राहमन्मथम् ॥ ३६ ॥ ॥ शुकुनिरुवाच ॥ ॥ एतैस्त्वाघातयिष्यामिशुकुमुख्यं मदेत्कटम् ॥ पश्चात्सेनां हनिष्यामि युद्धेनास्वल्पते
 जसाम् ॥ ३७ ॥ ॥ प्रद्युम्न उवाच ॥ ॥ सदावयः कालबलेन देहिनां प्रयाति छाये वरपेमुद्मुहुः ॥ तथाच दुःखं च सुखं गतांगं तं घनाव
 लिवायुबलेन खेयथा ॥ ३८ ॥ कृताकृषिसिंचितियां हि सवर्तेच्छिनत्ति दात्रेण यथा कृषीषुः ॥ तथा हि कालः स्वकृतां जनां वलिं सृजत्ययं पा
 तित्गुणैर्वलुं पति ॥ ३९ ॥ इदं करिष्यामि क्रोम्यभूवं ममेदमस्तीति तदेवमाब्रुवन् ॥ अहं सुखी दुःखयुतः सुहृज्जनो लोकरत्वं हंकारविमोहितो
 मुरः ॥ ४० ॥ ॥ शुकुनिरुवाच ॥ ॥ धन्यस्त्वं राजशार्दूलमुनीन्वाग्भिर्भिवंडवयन् ॥ स्वभावो दुस्त्यजो नृणां पृथग्भूतस्त्रिभिर्गुणैः
 ॥ ४१ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ एवं भुवाणावन्योन्यं प्रद्युम्न शुकुनी मृधे ॥ युधुधाते भैथिलद्रे शक्रवृत्राविविथितौ ॥ ४२ ॥ इति तद्ब्रुवन् पो
 मुक्तां विशिषान्सूर्यं शिवत् ॥ चिच्छेद कार्ष्णिबाणैः कुवाप्येनेव मित्रताम् ॥ ४३ ॥ लक्षभारमर्थी युर्वीरुही त्वामहर्तंगदां ॥ जयानमू
 र्धि प्रद्युम्नं शुकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ ४४ ॥ प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्द्रुवावप्रकल्पया ॥ काचपत्रयथा दंडस्तद्गदां शतधा कारोत् ॥ ४५ ॥ अथैदं त्या
 रूपाविष्टस्त्रिशूलं चरुद्रुचा ॥ प्रद्युम्नस्याहनन्मूर्ध्नि शब्दमुच्चैः समुच्चरन् ॥ ४६ ॥ त्रिशूलेन हरेः पुत्रस्त्रिशूलं शतधा च्छिनत् ॥ कुंतीं क्षणं श
 कुनेयप्राहिणो दुक्मिणी सुतः ॥ ४७ ॥ कुंतेन विद्धहृदयः किंचिद्बाकुलमानसः ॥ परिषेण हरेः पुत्रं संतताडरणंगणे ॥ ४८ ॥ यमदण्डं ततो
 नीत्वारुक्मिणी नन्दनो बली ॥ दूर्णीचकार दैत्यस्य परिघं परमाहुतं ॥ ४९ ॥ चञ्चलाश्चाश्चसहसायमदंडेन वेगतः ॥ सारथिं स्य दून्दिव्यपात

यामासमूतले ॥ ५० ॥ सूतेमृत्युंगतेसाश्वेच्छूर्णधूतेरथेनूप ॥ परिषेचमहादृत्यःखड्गज्याहरोपतः ॥ ५१ ॥ प्रद्युम्नोपिमहावीरोयमदंडेनमे
 थिल ॥ द्विधाचकारतत्सङ्गपन्नंगरुडोयथा ॥ ५२ ॥ यमदंडेनतदृत्यस्कंधेकाङ्णिस्तताडह ॥ तस्याघातेनशकुनिसद्योमूर्च्छामवापह
 ॥ ५३ ॥ दृत्यसेनोविवेशशुश्रीकाङ्णिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ निपातयन्महावीरान्पुनर्वैश्वानरोयथा ॥ ५४ ॥ गजान्स्तरंगाश्वरथान्दृत्यास्तानात
 तयिनः ॥ पातयामासयमवद्यमदंडेनमाधवः ॥ ५५ ॥ छिन्नपादाश्छिन्नमुखश्छिन्नबाहवः ॥ दैतेयादनुजायुद्धेसूर्च्छितानिघ
 नङ्गताः ॥ ५६ ॥ यमरूपधरदृष्ट्वाप्रद्युम्नमीमविक्रमम् ॥ त्यक्त्वास्वस्वर्णेकेचिदुदुस्तोदशोदश ॥ ५७ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गचार्यसं
 हितार्या विश्वजित्खण्डे नारदवहुलाश्वसंवादेभद्राश्वखण्डगमनेचन्द्रावत्युपाल्याने शकुनियुद्धवर्णनमाष्टत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥
 ॥ नारदुत्वाच ॥ ॥ शकुनिःपुनरुत्थायस्वबलवीक्ष्यपोथितम् ॥ जयाहसमहाराजलक्ष्मभारसमंधनुः ॥ १ ॥ निघायबाणंनिशितंकोदं
 डेचंडविक्रमे ॥ काङ्णिप्रहारेराजन्शकुनिदृत्पराइबली ॥ २ ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ कर्मप्रधानंजगतीतलेमहत्कर्मवसाक्षाद्गुरु
 रीश्वरःप्रभुः ॥ उच्चावचत्वंभवतीहकर्मणतेनैवराजन्वजिजयःपराजयः ॥ ३ ॥ गवांसहस्रेषुयथाहिवत्सकःस्वमातरंविदतिपश्यतांसताम् ॥
 तथाहियेनापिदृक्तंशुभाशुभनरेषुतिष्ठत्सुतेमवगच्छति ॥ ४ ॥ ततोविजेष्यामिदृढेनकर्मणारिपुंभवंतंशपथःकृतोमया ॥ सद्यःकुरुत्वंप्रति
 कारमेवतद्वेनापिनस्याद्भुवितेपराजयः ॥ ५ ॥ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ ॥ कर्मप्रधानंयदिमन्यसेभवान्कालंविनतर्हिफलंचविद्यते ॥ कृ
 तेचपाकेयद्विप्रतक्ताकिंचित्सदाबलिष्ठंसमयविदुःपरे ॥ ६ ॥ पाकप्रकारसतिपाकसाधनंकदापिकर्तारमृतेनजन्यते ॥ वदंतिकर्तारमतः
 परंपरेनकर्मकालंशृणुदृत्युगव ॥ ७ ॥ योगविदुःकेपियथाह्योगतःकथंभवेत्कौकिलपाकसाधनम् ॥ सर्वाहवायोगमृतेवृथाभवेत्काले
 तथाकर्तारिकर्मणिस्थिते ॥ ८ ॥ योगेत्थाकर्मणिकर्तारिस्थितेकालेविधिःसाल्यमृतेवृथाभवेत् ॥ पाकप्रकाराद्यविचारकृद्यदुनत
 हीपाकस्ययथाप्रसाधनम् ॥ ९ ॥ योगकर्मविधिकारकसांख्यैश्चैवपुरुषमृतेनर्हिकिंचित् ॥ तन्नमामिपिपूरुणतमांशेयनविश्वमखिलंविदि
 तंत्वे ॥ १० ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ हेप्रद्युम्नमहाबाहोत्वंसाक्षाच्छानशेविधिः ॥ तवदर्शनात्प्रणरोयातिकृतार्थताम् ॥ ११ ॥ येत्वत्संणे

समासाद्यवार्तुर्बन्तिनित्यशः ॥ तेषांतुमहिमानंहिवक्तुं नालंचतुर्मुखः ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ इत्युक्त्वाशकुनिदैन्योमायावीदित्य
राइबली ॥ शिक्षितमयदेत्येनरैरवास्त्रसमादधे ॥ १३ ॥ महोरगादंद्शूकावृश्चिकाश्चविषोत्कटाः ॥ कोटिशोनिर्गतराजन्करालरौद्र
रूपिणः ॥ १४ ॥ तैर्दशितंबलसर्वफूत्कारैर्मरुतांगतम् ॥ वीक्ष्यकार्ष्णिर्महाबुद्धिर्गुरुडास्त्रसमादधे ॥ १५ ॥ कोटिशोगुरुडाबाणास्त्रील
कंठाः कलापिनः ॥ अन्येषपक्षिणोभीमानिर्गतास्तस्यपश्यतः ॥ १६ ॥ अग्रसहुरगान्युद्धेदंद्शूकान्सवृश्चिकान् ॥ दोषंतुंडाबृहत्पक्षाः क्षणा
त्तेऽदृश्यतांगताः ॥ १७ ॥ दैत्योपिराक्षसमायागंधर्वीगोह्यार्कपुनः ॥ पैशार्चिसंदधेराजन्शकुनिर्युद्धुर्मदः ॥ १८ ॥ तद्वाणनिर्गताभू
तास्तथाप्रेताश्चकोटिशः ॥ अंगारान्मुमुक्षुस्तेवैकरालाः कृष्णरूपिणः ॥ १९ ॥ ज्ञात्वाथतामसमायांपैशार्चिमीनकेतनः ॥ सत्वास्त्रसंद
धेवाण्युद्धाकाक्षीहरैः सुतः ॥ २० ॥ तस्माद्विनिर्गतराजन्कोटिशोविष्णुपार्षदाः ॥ जघुःपिशार्चितामायांपन्नगीं गुरुडोयथा ॥ २१ ॥
मायादैन्योपिमायावीगोह्यार्कसंदधेपुनः ॥ संभूताः कोटिशोमेघाजर्जतोभीमरूपिणः ॥ २२ ॥ विष्णुत्रपूयरुधिरमेदोमज्जास्थिवर्षिणः ॥
ज्ञात्वाथगोह्यार्कमायांप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ २३ ॥ तन्नाशार्थमहाराजक्रोडास्त्रसंदधेत्वेषौ ॥ तद्वाणाद्यज्ञवाराहोनिर्गतोघर्षरस्वनः ॥
॥ २४ ॥ सटाविधूयेगेनदंद्शूयातीक्ष्णयाघनान् ॥ विदारयन्रणेरेजेवेष्णुन्मत्तगजोयथा ॥ २५ ॥ छित्वाथगोह्यार्कमायां तत्रैवांतरधीय
त ॥ ततः कुद्धोमहादैत्यः शकुनिर्युद्धुर्मदः ॥ २६ ॥ गाधर्वीमोहिनीमायांचकारणमंडले ॥ युद्धं नदृश्यतेतत्रहेमसौधानिकोटिशः ॥
॥ २७ ॥ वस्त्रालंकारयुक्ताभिर्बभूवुः पश्यतांसतां ॥ विद्याधय्यश्चगन्धर्व्योगायत्योनृत्यतस्तराः ॥ २८ ॥ मृदंगतालवादित्रैर्भौहनेरागमि
श्रितैः ॥ हावभावकटाक्षैश्चतोषयत्योजनघ्नप ॥ २९ ॥ मोहिन्यः सुंदरीरामाः श्यामाः कमललेचनाः ॥ तासां लवण्यरागाभ्यांभोहंयते
षुवृष्णिषु ॥ ३० ॥ गांधर्वीमोहिनीमायां ज्ञात्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥ संदधेत्प्रहारार्थं ज्ञानास्त्रंणमंडले ॥ ३१ ॥ ज्ञानोदयेतदाजतेमोह
नाशो नृपेश्वर ॥ नाशंगतायां मायायां शकुनिः क्रोधमूर्च्छितः ॥ ३२ ॥ राक्षससंदधेमायां मायावीदित्युगुगवः ॥ सपक्षैः पर्वैतराजन्क्षणात्
च्छादितं नमः ॥ ३३ ॥ महांधकारोऽभूत्पृथ्व्यांपराद्धैचघनैरिव ॥ दग्धवृक्षशिलास्थीनिकबंधरुधिराणिच ॥ ३४ ॥ गदापरिघनिस्त्रिश

मुसलदीनिसर्वतः ॥ अंबराद्धवृषुःशैलामेवाहविवेहराट् ॥ ३५ ॥ रक्षोगणाःशूलहस्ताश्छिदिभितीतिवादिनः ॥ यातुधानाश्चशतशा
 भक्षयंतोद्दिगान्ध्यान ॥ ३६ ॥ सिंहव्याघ्रवराश्वश्चइत्येतेरणमंडले ॥ मर्दयंतोनखैर्नागांश्चर्वयंतोवपुंषिवै ॥ ३७ ॥ पलयमानंस्वबलदं
 द्वाकार्ष्णिर्महाबलः ॥ जेतुंताराक्षसीमायानृसिंहास्त्रसमादधे ॥ ३८ ॥ आविर्भूतोहारिःसाक्षात्सिंहारौद्ररूपधृक् ॥ स्फुरत्सटोललज्जिह्वे
 नखलांशूलभूषितः ॥ ३९ ॥ चलद्बालोभीषणास्योर्धुंकराणिभीषणः ॥ सिंहनादं कुर्वेत्स्थितोरणमंडले ॥ ४० ॥ ननादतेनब्रह्मा
 डंसलकौर्विलैःसह ॥ विचेष्टुर्दिग्गजास्ताराराजद्रुसंडमंडलम् ॥ ४१ ॥ गृहीत्वाह्वारेःशैलान्स्वृक्षात्रसैःखरैः ॥ पातयामासभूष्टुदं
 त्यानांचप्रपश्यताम् ॥ ४२ ॥ रक्षोगणान्संगृहीत्वापाटयामासवेगतः ॥ यातुधानगणान्यद्भ्यांसममर्दहरिर्मृधे ॥ ४३ ॥ सिंहाल्व्याघ्रान्पराहां
 श्चंसंविदार्यनसैःखरैः ॥ चिक्षेपगगनेविष्णुस्तत्रैवांतर्दधेपुनः ॥ ४४ ॥ नाशंगतायांमायायांराक्षस्यारुक्मिणीसुतः ॥ शंसदध्यावि
 जयदमैथिलेद्रंणांगणे ॥ ४५ ॥ अभूजयजयारावोदुंदुभिध्वनिमिश्रितः ॥ प्रष्टुप्रस्योपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ ४६ ॥ स्वमायार्थानिर्ग
 तायांशकुनिदृत्यपुंगवः ॥ सरथःसैनिकैःसाद्धतत्रैवांतर्हितोभवत् ॥ ४७ ॥ मायांचकारदत्तेयीभयदृत्यप्रदर्शिताम् ॥ हस्तिशुंडासमांधा
 रावर्षतोतितडित्स्वनाः ॥ ४८ ॥ सार्वर्तकगणमेघाआजमुःपश्यतांसताम् ॥ क्षणात्सर्वसमुद्रास्तेचंडयातेनवेपिताः ॥ ४९ ॥
 शुभिताचर्मसंधर्षवतैःश्रुषितभूरुजाः ॥ भूर्मंडलंसजनिंतंश्रुषितं चाल्पभिःसमं ॥ ५० ॥ दृष्ट्वाथयादवाःसर्वप्रापुस्तत्रभयंबहु ॥
 वदंतोरामकृष्णेतिविस्मृतस्वपराक्रमाः ॥ ५१ ॥ क्षणमात्रेणराजेन्द्रतूष्णींभूताःपराजिताः ॥ तदाकार्ष्णिर्महाबाहुःकोदंडेचंडाविक्रमे
 ॥ बाणनिधायसहस्राश्रीकृष्णास्त्रसमादधे ॥ ५२ ॥ नवार्ककोटिद्व्युतिमन्महन्महोवीरंजयमैथिलयद्दिशोदृश ॥ समागतंतत्रकुशस्थली
 दिशःस्वयंपरंस्वार्थमिवात्मवांछितम् ॥ ५३ ॥ तस्मिन्परेतेजसिन्नूतनांबुदुच्छ्विंसुवर्णबुजरेणुवाससम् ॥ भृंगावलीकृजितकुंतलव
 लिम्बजंदुधाननवैवजयंतीम् ॥ ५४ ॥ श्रीवत्सरत्नोत्तमचारुवक्षसंचतुर्भुजंपद्मविशालवीक्षणम् ॥ स्फुरत्किरीटंबरहारानूरुंलसन्नवाकै
 द्युतिहेमकुंडलम् ॥ ५५ ॥ विलोक्येदंयदवोतिहर्षिताःपरंप्रेणुःकृतहस्तसंपुटाः ॥ प्रचक्रिरेमैथिलपुष्पवर्षिणेमराजयारावमतीविस

वैतः ॥ ५६ ॥ दैत्यस्यशकुनेःसत्यकोदंडप्राच्छिन्नदुषा ॥ शार्ङ्गमुकेनतच्छार्ङ्गिवाणैकेनलीलया ॥ ५७ ॥ सच्छिन्नयन्वाशकुनि
 स्त्यक्त्वानुद्धंघघर्षितः ॥ हेतिसंहतिसानेतुययौचन्द्रवतीपुरीम् ॥ ५८ ॥ इतिश्रीमहोविंशतिश्रीकृष्णार्णवमनना
 मैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ नारदउवाच ॥ दैत्येगतेशशकुनौभगवान्कमलक्षणः ॥ काण्ठयोदियादास्त्वानाहूयेत्यमुवाच ॥ १ ॥
 श्रीभगवानुवाच ॥ दैत्योयंशकुनिःपूर्वसुमेरोःपार्श्वउत्तरे ॥ चतुर्गुणवज्रान्नस्तपसातोषयच्छिवम् ॥ २ ॥ चतुर्गुणव्यतीतिसाक्षाद्देवोमहो
 श्वरः ॥ प्रसन्नोदर्शनदत्त्वावंब्रूहीत्युवाच ॥ ३ ॥ नत्वातंशकुनिर्दैन्यःकृताञ्जलिपुटःशूनैः ॥ हृष्टरोमाश्रुपूर्णक्षःप्राहगद्गुदयागिरा
 ॥ ४ ॥ मृतःसन्भूमिसंस्पृशद्भूयात्संजीवितश्रभो ॥ आकाशेमेमृतिर्देवमाभूयाद्दटिकाद्वयम् ॥ ५ ॥ दैत्येनोक्तोहरःसाक्षादत्वा
 तस्मैवरद्वयम् ॥ पञ्जरस्थंशुकं दत्त्वाप्राह दैत्यनताननम् ॥ ६ ॥ जीवकल्पंशुकं चैनरक्षद्वैत्यसदानघ ॥ अस्मिन्मृतेचज्ञातव्यंनिधनं
 स्वंत्वयासुर ॥ ७ ॥ इतिदत्त्वावरंतस्मैरुद्रश्चांतरधीयत ॥ तस्मादस्यवधोदुर्गोभविष्यतिशुक्रेमृते ॥ ८ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
 इत्युक्त्वावीरसदसिभगवान्देवकीसुतः ॥ सुपर्णशीप्रमाहूयप्राहप्रहसिताननः ॥ ९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ शृणुतार्थ्यम
 हासुद्धेगच्छचंद्रावतीपुरीम् ॥ कपटेनशुकं हत्वात्वरमारुहतांभवान् ॥ १० ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ अथताक्ष्यमहाबुद्धिर्गतः
 श्रंद्रावतीपुरीं ॥ शतयोजनविस्तीर्णोदैत्यसेनासमाकुलाम् ॥ ११ ॥ प्रासादैर्गंगनस्पृशैर्हमरत्नमनोहरैः ॥ विचित्रोपवनैराजच्छोभि
 तादैत्यपुंगवैः ॥ १२ ॥ दुर्गदुर्गद्वारदेशैरक्षितादैत्यपुङ्गवैः ॥ तांदृष्ट्वागुरुद्वाराजन्मरूपं धारह ॥ १३ ॥ अलक्षितोदैत्यवृद्धःप
 र्यन्यासादतोलिकाः ॥ उत्सुत्यतनुमूर्ध्मेणशकुनेर्मदिरंगतः ॥ १४ ॥ प्रहयन्शुकं दैत्यजीवक्षणतत्रस्थितोभवत् ॥ बुद्धार्थं दंशितं
 तत्रशकुनिदैत्यपुंगवम् ॥ १५ ॥ नानाशस्त्रधरवीरक्रोधपूरितमानसम् ॥ गृहीत्वातंपरिकरेप्राहराजन्मदालसा ॥ १६ ॥ ॥ मदा
 लसोवाच ॥ ॥ राजन्सर्वोपसुहृदोनुकुलप्रातरस्तव ॥ मारिताःसंगरेभर्तःप्राद्रट्टादैत्यपुंगवाः ॥ १७ ॥ मयाहियोद्धुंयदुभिरगतो
 भगवान्हरिः ॥ देहितस्मैर्बलिसद्योयेनश्रेयोह्यवाप्स्यसि ॥ १८ ॥ ॥ शकुनिरुवाच ॥ ॥ हनिष्यामियदूर्सेन्यैमेहताप्रातरांबला

त् ॥ मृत्युर्नान्तिभूमध्येशिवस्यापिवरेणमे ॥ १९ ॥ उपद्वीपेचंद्रनाम्निपतंगपवतेशुभे ॥ मेजीवरूपीतुशुक्रोवतेसांप्रतप्रिये ॥
 ॥ २० ॥ शंखचूडेनसर्पेणरक्षितोहीनिशंशुकः ॥ एतत्कोपिनजानातिकथंमृत्युश्रमभवेत् ॥ २१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शुक्रवा
 तैततःश्रुत्वागरुडोविष्णुवाहनः ॥ उपद्वीपंतुचंद्रारुखंगंतुतस्मान्भनोदधे ॥ २२ ॥ उत्पतन्गरुडोवेगात्समुद्रस्यतेगतः ॥ विचिन्वद्दी
 पंचद्रारुख्यमाकाशेविचरन्स्वगः ॥ २३ ॥ शतयोजनविस्तारिणिसमुद्रेभीमनादिनि ॥ पक्षिराद्रिसिंहलंप्रपलतावृद्धमनोहरम् ॥ २४ ॥ तत्र
 पप्रच्छगरुडःकिंनामास्यजनाश्रति ॥ सिंहलोकमिति श्रुत्वागरुडःप्रोत्पतन्स्वगः ॥ २५ ॥ लंकांप्राप्तोमहावेगाच्चिकूटशिखरेनृप ॥ लंकांज्ञा
 त्वाततोवेगात्पांचजन्यंजगामह ॥ २६ ॥ पांचजन्याब्धिनिकेतुशुधितःपक्षिराड्बली ॥ प्रसह्यमीनान्जग्राहतीक्ष्णयातुंड्याभृशम् ॥ २७
 तत्रचैकोमहात्नक्रोलंबितोयजनद्वयम् ॥ पादेगृहीत्वागरुडंविचकर्षजलंतरे ॥ २८ ॥ बलेनगरुडस्तस्यचकारार्कर्षणंते ॥ तयोराक
 र्षेणराजन्मिथोभूद्धट्टिकाद्वयम् ॥ २९ ॥ प्रचण्डवेगोगरुडस्तीक्ष्णयातुण्डयाचतम् ॥ तताडपृष्ठेधृष्टांगंदेनयमराड्यथा ॥ ३० ॥ नक्र
 रूपविहायाशुसोभूद्धिवाधरोमहान् ॥ नत्वाश्रीगरुडंसाक्षात्प्राहप्रहसिताननः ॥ ३१ ॥ ॥ विद्याधरउवाच ॥ अहंविद्याधरःपूर्वनाम्नाव
 हेमकुंडलः ॥ आकाशगंगायांस्नातुंगतोदिविजमंडले ॥ ३२ ॥ तत्रस्नानंप्रकुर्वंतंककुत्स्थंमुनिसतमम् ॥ पादेगृहीत्वाहास्येनजलंतरे
 तवानहम् ॥ ३३ ॥ मांशशापककुत्स्थोपित्वंनक्रोभवदुर्मते ॥ मयाप्रसादितःश्रीग्रंप्रसन्नःसत्वरंददौ ॥ ३४ ॥ ताक्ष्यंतुंडप्रहारेणनक्रत्वा
 त्वंविमुच्यसे ॥ तस्यशापादद्यमुक्तःकूपयातवसुव्रत ॥ ३५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाथागतेस्वर्गेविद्याध्रेहमकुंडले ॥ उ
 ढितोगरुडस्तस्मात्पक्षार्याभ्योममंडले ॥ ३६ ॥ हरिणारुख्यंचोपद्वीपंप्राप्तवान्वेगतःस्वगः ॥ अपांतरतमस्तत्रकरोतिविपुलंतपः ॥ ३७ ॥
 तस्याश्रमेस्वर्गेशस्यपक्षचंद्रंपपातह ॥ तंदृष्ट्वाप्राहगरुडंअपांतरतमोमुनिः ॥ ३८ ॥ पक्षनिधायमेमूर्ध्निगच्छपक्षिन्यथासुखम् ॥ पक्षनी
 त्वागतस्ताक्ष्यौधृत्यातन्भस्तकेचतम् ॥ ३९ ॥ तत्समानंपक्षवद्भाननेकान्स्मददंशह ॥ ग्राहतिविस्मितताक्ष्यमपांतरतमोमुनिः ॥
 ॥ ४० ॥ ॥ अपांतरतमउवाच ॥ यदायदाहिश्रीकृष्णावतारोभूत्तदातदा ॥ पक्षोपिगरुडस्यात्रपतत्येकःसदास्वग ॥ ४१ ॥ कल्पे

कल्पेकृष्णचंद्रावतारोपक्षःपक्षोमूर्ध्निमेसोपिसोपि ॥ आनंत्याद्ब्राह्मंतवंतंवंदतिपक्षिन्मूर्धानौमिक्वृष्णायतस्मै ॥ ४२ ॥ नारदउवाच ॥
 तच्छ्रुत्वाविस्मितस्ताक्षर्यौनत्वांतंमुनिपुंगवम् ॥ द्वीपंरमणकंप्रागादुत्पतन्त्योममंडलात् ॥ ४३ ॥ सर्वैर्योपिबलिनीत्वाद्दीपमावर्तकंग
 तः ॥ तत्रदिव्येसुधाकुंडेसुधापीत्वाविराड्बली ॥ ४४ ॥ शुक्लद्वीपंतुसंप्राप्तोपप्रच्छद्वीपचंद्रभाक् ॥ मयाप्रणोदितःपक्षीप्रययावुत्तरादि
 शम् ॥ ४५ ॥ चन्द्रद्वीपंतुसंप्राप्तःपतंगंतगेश्वरः ॥ जलदुर्गवन्हिदुर्गवैनेयोद्देशह ॥ ४६ ॥ जलदुर्गचंचुपुटेसर्वपीत्वाविराड्बली ॥
 वन्हिदुर्गचतेनापिसांत्यामासमैथिल ॥ ४७ ॥ दरीमुखेशयानोयदैत्यालक्षसमुत्थिताः ॥ तैःसार्धसमभृदुद्धंताक्षर्यस्यघटिकाद्वयं ॥ ४८ ॥
 काश्चिद्वैत्यान्स्वपक्षाभ्यांपातयामासभूतले ॥ ४९ ॥ कांश्चिंचंचुपुटेनापिगृहीत्वापक्षिराड्बली ॥ पा
 तयित्वागिरेःपृष्ठेचिक्षेपगगनेबलात् ॥ ५० ॥ केचिन्मृतास्तथाशेषादुदुवुस्तेदिशोदश ॥ इत्थदैत्यबंधकृत्वादरीमध्येगतःखगः ॥ ५१ ॥ च
 कारपादविक्षेपंशंखचूडोपरिस्फुरन् ॥ शंखचूडोपिगरुडंङ्कसोतिप्रर्षितः ॥ ५२ ॥ शुकंजलेपंजरस्थंशीघ्रंतित्यक्त्वापलायितः ॥ चंचुदेशे
 नतंनीत्वाशुकंसद्यःसंपंजरम् ॥ ५३ ॥ प्रात्पतन्नंवेरराजच्युद्धेगन्तुमनोदधे ॥ पलायितानंदैत्यानांतावकोलहलेमहात् ॥ ५४ ॥
 शुकोनीतःशुकोनीतोवदतामंवेरनृप ॥ तच्छब्दोद्विशुसैत्यानांगतःशब्दस्तुशृण्वताम् ॥ ५५ ॥ दिविभूमौसर्वतोपिब्रह्मांडेपिप्रपूरितः ॥
 शुकोनीतइतिश्रुत्वाशुकुनिःशंकितासुरः ॥ ५६ ॥ शूलधृत्वाततःसद्यश्चंद्रावत्यांसमुत्थितः ॥ गरुडेनशुकोनीतःश्रुत्वाछुद्धःसमन्वया
 त् ॥ ५७ ॥ तच्छूलताडितस्ताक्षर्यौनजहौमुखतःशुकम् ॥ सप्तद्वीपान्तसिंधून्निरीक्षन्सगतःखगः ॥ ५८ ॥ तमन्वधावदैत्यैर्द्रोद्विशु
 दिशुदिशान्तरे ॥ अमन्नागान्तकोराजन्नाकाशेकोटियोजनम् ॥ ५९ ॥ दैत्यत्रिशूलक्षतभृन्नजहौमुखतःशुकम् ॥ संपंजरःशुकोराजन्ना
 काशाक्षशयोजनम् ॥ ६० ॥ पपातोपलवद्देगात्सुमेरोगिरिर्मुद्दनि ॥ पंजरोरगारवत्त्रव्यशीणोभूद्बसुःशुकः ॥ ६१ ॥ गरुडोथम
 हाशुद्धेकृष्णपार्श्वसमागतः ॥ दैत्यःखिन्नमनराजन्पुरीचन्द्रावतीयौ ॥ ६२ ॥ ॥ इति०श्रीगर्गाचार्य०संहितायांविश्वजितखण्डे
 नारदबहुलाशंखादेभद्राश्वगमनेचन्द्रावतीशुद्धोपाख्यानेगरुडागमोनामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ ४४ ॥

॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ दैत्यान्शेषान्समानीयनानायुद्धधरोबली ॥ उच्चैःश्रवसमारुह्यहयदिव्यमनोहरम् ॥ १ ॥ घनुष्टकारयन्वीरः
 शकुनिःक्रोधमूर्च्छितः ॥ आययौसमुत्सेयोऽङ्गुश्रीकृष्णस्यापिसुखे ॥ २ ॥ पुनःप्रातदैत्यसैन्यैःशकुनिंयुद्धदुर्मदम् ॥ तंवीक्ष्यवृष्णयःस
 वैजगृहुःस्वायुधानिच ॥ ३ ॥ दैत्यानांयदुभिःसाद्धयोरयुद्धंभवूवह ॥ वीरःसंयुधुर्वीराःसिंहाःसिंहरिवाहवे ॥ ४ ॥ सर्वेषामग्रतःप्रातः
 क्रोदण्डनादयन्मुहुः ॥ शकुनिर्मैधवद्राजंश्रेक्रनाराचतुर्दिनम् ॥ ५ ॥ बाणान्धकरोसंजातेभगवान्गरुडध्वजः ॥ शार्ङ्गशार्ङ्गणयनु
 षायथैद्रघनोबभौ ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णोभगवान्साक्षाच्छकुनेरसुरस्यच ॥ चिच्छेदबाणपटलंबाणैर्नकेनलीलया ॥ ७ ॥ आकृष्यकर्णे
 पर्यंतकोदंडंशकुनिर्मूधोतताडदशभिर्बाणैश्श्रीकृष्णंहृदिमथिलत् ॥ प्रलयाब्धिमहावतर्भीमसचर्षनादिनीम् ॥ धनुज्यैशकुनेःशौरिश्चिच्छे
 ददशभिःशैरैः ॥ ९ ॥ मायावीशकुनिर्दैत्यःशतरूपीबभूवह ॥ युयोधहरिणयुद्धेसर्वेषांपश्यतानृप ॥ १० ॥ सहस्राणिस्वरूपानिधृत्वा
 साक्षाद्धरिःस्वयम् ॥ युयुधेतेनदैत्येनतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ११ ॥ मयदैत्येनरचितंत्रिशूलंज्वलनप्रभम् ॥ आमायित्वाथहयेप्राहिणोदैत्य
 राइवली ॥ १२ ॥ ततःकुद्धोमहाबाहुःपरिपूर्णतमोहरिः ॥ चिच्छेदतंतीक्ष्णतुण्डःपद्मगंगरुडोयथा ॥ १३ ॥ ततःकुद्धोमहाबाहुर्गदवि
 क्षेपसूद्धनि ॥ हयात्तम्पातयामासगदयावज्रकल्पया ॥ १४ ॥ गदाप्रहारव्यथितःक्षणंमूर्च्छाङ्गतोसुरः ॥ गृहीत्वास्वाङ्गदायुद्धेयुधेमाध
 वेनवै ॥ १५ ॥ तथोद्धमभूद्धोरंगदाभ्यारणमण्डले ॥ अमूर्च्छदचदारवोवज्रनिष्पेषवत्किल ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णगदयातस्यचूर्णीभूताग
 दामुवि ॥ विजेणारवतत्रसर्वेषांपश्यतामृधे ॥ १७ ॥ त्यक्त्वाशस्त्राणिसर्वाणिबाहुभ्यांयुधेमुधे ॥ गिरिदर्याथासिंहोवनेमतोगजावु
 भौ ॥ १८ ॥ रणमध्येतथातौद्वौयुधातेपरस्परम् ॥ श्रीकृष्णंनोदयामासशकुनिःशतयोजनम् ॥ १९ ॥ हरिस्तं प्रपयामाससहस्रयोजन
 मुवि ॥ गृहीत्वाजयोस्तंवैजुभ्यांमुवनेश्वरः ॥ २० ॥ पातयामासभृष्टेकमण्डलमिवाभकः ॥ किञ्चिद्व्यथागतौदैत्यागृहीत्वाजराध
 गिरिम् ॥ २१ ॥ प्राहिणोच्चदुराचारःशकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥ समागतं गिरिवीक्ष्यभगवान्कमलक्षणः ॥ २२ ॥ हंसर्षभगिरिनीत्वाप्राहिणोऽडु
 वनेश्वरः ॥ जयशब्दं प्रकुर्वतावन्योन्यताडयन्गिरिम् ॥ २३ ॥ चूर्णयामासतूरजंस्तथाचंद्रावतीपुरीम् ॥ तदादैत्योतिसंशुद्धो गृहीत्वाशस्त्रच

र्मणी ॥ २४ ॥ आययौसमुखेराजञ्छ्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ शार्ङ्गशार्ङ्गसंगृहीत्वाथाद्धचंद्रमुखंशरम् ॥ २५ ॥ संदधेसहसायुद्धेऽग्नीष्ममार्त
 डसन्निभम् ॥ शार्ङ्गमुक्तोदिव्यबाणोद्योतयमंडलंदिशाम् ॥ २६ ॥ शकुनेर्मस्तकच्छित्त्वाभूमिभित्वातलगतः ॥ व्यसुभृत्वातदादित्यःप
 तितोरणमंडले ॥ २७ ॥ भूमिस्पर्शात्सजीवोभूत्क्षणमात्रेणमैथिल ॥ करेणाद्रायमुंडस्वस्वकबंधेनिधायसः ॥ २८ ॥ युद्धं कर्तुं समुत्तस्थौ
 तद्द्रुतमिवाभवत् ॥ इत्थंकृष्णेननिहतःसप्तवारंमहासुरः ॥ २९ ॥ भूमिस्पर्शात्सजीवोभूद्राहुवपुनरुत्थितः ॥ एकाकीयाद्वक्त्रकुलसंहारं
 कर्तुमुद्यतः ॥ ३० ॥ विवेशाशुमहादैत्योवनेवहिरिवप्रभुः ॥ सतुरंगान्महावीरान्शस्त्रानुत्कटान्गजान् ॥ ३१ ॥ संगृहीत्वाभुजाभ्यां
 खेप्राक्षिपच्छक्षणेने ॥ कांश्चिद्भ्रजान्मुखेधृत्वास्कंधयोरुभयोरपि ॥ ३२ ॥ कक्षयोरुभयौदैत्योबभौकालागिरुद्रवत् ॥ पद्भ्यांकराभ्यादैत्य
 स्यनाशंयातेबलेमृधे ॥ ३३ ॥ हाहाकारोमहानासीच्छ्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ तद्वैवभगवान्साक्षाच्छ्रीकृष्णोविश्वरक्षकः ॥ सुदर्शनास्त्रं
 प्रायुक्तसाधूनांरक्षणायैव ॥ ३४ ॥ तद्धस्तमुक्तंनिशितंमुदर्शनंलयाकर्ककोटिद्युतिमज्ज्वलत्प्रभं ॥ जहारसद्यःशकुनेदृढंशिरोरथचवृत्रस्य
 पविर्महामृधे ॥ ३५ ॥ तावद्गृहीत्वाशकुनिमृधेरिःचिक्षेपसद्योमृतमंबरेबलात् ॥ उत्क्षेपणंभोःकुरुतेषुभिर्दिविदून्गिराश्रीपतिरित्युवा
 च ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्थंहरैर्वचःश्रुत्वासर्वैयाद्वपुंगवाः ॥ अंबरात्प्रपतंतंतेडुर्बाणैःस्फुरत्प्रभैः ॥ ३७ ॥ दैत्योदीप्तिम
 तोबाणैर्बरेशतयोजनम् ॥ गतःकंदुकवद्गजदूर्ध्वलोकास्यपद्भ्यतः ॥ ३८ ॥ सांबस्यापिसबाणेनसहस्रयोजनगतः ॥ पुनस्तमापतंतंला
 ज्जवानत्विषुणार्जुनः ॥ ३९ ॥ तेनबाणेनदैत्येद्रोयोजनंचायुतगतः ॥ अनिरुद्धस्यबाणेनलक्षयोजनमास्थितः ॥ ४० ॥ प्रद्युम्नस्यापिबाणे
 ननियुतंयोजनगतः ॥ पुनस्तमापतंतंस्वाद्द्विद्विश्ययोगेश्वरेश्वरः ॥ ४१ ॥ बाणंसमादधेतेनगतःखेकोटियोजनम् ॥ एवंखेसंस्थितेदैत्येव्यतंते
 प्रहरद्भ्ये ॥ ४२ ॥ द्वितीयेनापिबाणेनतंजघानहरिः स्वयं ॥ सबाणस्तंआमथित्वादिशुवैकोटियोजनं ॥ ४३ ॥ समुद्रेपातयामास
 वातःपद्ममिवप्रभुः ॥ एवंमृतेतदादैत्येत्ज्योतिर्निर्गतंस्फुरत् ॥ ४४ ॥ सर्वतोपिभ्रमद्गजन्श्रीकृष्णलीनतांगतम् ॥ तदाजयजयारा
 वोदिविभूमौबभूवह ॥ ४५ ॥ विद्याधर्यथाश्रयंघर्व्योर्ननुतुःखेसुखान्विताः ॥ जगुःकिन्नरगंधर्वास्तुष्टुबुःसिद्धचारणाः ॥ ४६ ॥ ऋषयोमुन

यःसर्वप्रशंसुर्हरिपरम् ॥ ब्रह्मरुद्रद्रुमूर्याबाःसैवतत्रसमागताः ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णस्योपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ ४८ ॥ इ०ग०सं०वि०ना०ब०
 सं०भद्राश्वखंडगमनेचंद्रावतीशुद्धिपास्थानेशुकुनिदृत्यवधोनमैकचवारिशोऽध्यायः ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ पलायितेषुशेषेषुद्वये
 पुरणमंडलात् ॥ वीणविणुमुदंगादीन्नादयन्दुदुभीन्हरिः ॥ १ ॥ गीयमानोयाद्वैद्रेःसूतमागधर्षदिभिः ॥ स्वपुत्र्यैर्दुवैःसाद्धस्वसैन्यपरिवारि
 तः ॥ २ ॥ शंखचक्रगदापद्मशङ्खेषुधिविराजितः ॥ प्रविशसुरैःसाद्धपुरीचंद्रावर्तप्रभुः ॥ ३ ॥ दुःखार्ताभर्तारिभृतरुदंतीकरुणंबहु ॥ अंकेगृही
 त्वाशुकुनेःसुतराज्ञीमदालसा ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णचरणेबालनिधायानुकृताजलिः ॥ अश्रुपूर्णमुखीदीनाहरिनत्वाजगद्गहा ॥ ५ ॥ मदालसोवाच ॥
 भारावतारयभुविप्रभोत्वंजातोयदूनांकुलआदिदेवः ॥ त्रिष्यसपासिभविनिधायगुणैर्नलितोसिन्सामितुभ्यम् ॥ ६ ॥ मदात्मजंपालयभो
 तभीतमपुष्यहरस्तंकुरुशीर्ष्णिदेव ॥ भत्राकृतंमेकिलतेपराधक्षमस्वदेवेशजगन्निवास ॥ ७ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युक्तोभगवांस्तस्यसूक्ष्मं
 कृत्वाकाद्धयम् ॥ सर्वचन्द्रावतीराज्यंद्वादूतस्ममहामनाः ॥ ८ ॥ दत्वाकल्पांतमापुष्यभक्तिज्ञानविरक्तिमत् ॥ शुकुनेःशिशवेकृष्णःस्वमा
 लंप्रददौशुभाम् ॥ ९ ॥ उच्चैःश्रवोहयोरत्नकामधेनुःसुद्रुमः ॥ आहृतायेशुकुनिनापुरायुद्धेपुरंदरात् ॥ १० ॥ पुरंदरायतात्रादात्प्रय
 त्वाच्छ्रीजनादेनः ॥ गोविप्रसुरसाधूनांछंदसांपालकःस्वयम् ॥ ११ ॥ ॥ बहुलश्वउवाच ॥ ॥ केमीदित्याःपूर्वकालेशुकुन्याद्याम
 हाबलाः ॥ देवैर्षमेपरचित्रकंस्मान्मोक्षमुपागताः ॥ १२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ ब्रह्मकल्पपुराराजचगन्धर्वेशःपुरावसुः ॥ आसी
 तस्यशुभाःपुत्राभूवुर्नवचौरसाः ॥ १३ ॥ कन्दर्पसमलवण्यादिव्यमूषणमूषिताः ॥ नित्यंजगुर्ब्रह्मलोकेगीतवाद्यविशारदाः ॥ १४ ॥
 मन्दुरामन्दरोमन्दामन्दहासोमहाबलः ॥ सुदेवःसुधनःसौधःश्रीभानुरितिविश्रुताः ॥ १५ ॥ एकदामोहितेषुत्रैवाग्देवीवीक्ष्यवेधसि ॥ ज
 हसुस्तेस्वमनसिपुरावसुताश्रये ॥ १६ ॥ सुरज्येष्ठापराधेनगतायोनित्तमसीम् ॥ वाराहोथहिरण्यक्षो पत्न्यांतिजह्निरेनव ॥ १७ ॥ शुकु
 निःशम्बरोहृष्टोभूतसन्तापनोवृकः ॥ कालनाभोमहानाभोहरिइमश्चुस्तथोत्कचः ॥ १८ ॥ एकदागृहमायान्तमपांतरतममुनिम् ॥ नत्वास
 म्पुष्यविधिवत्प्रच्छुरिदमादरात् ॥ १९ ॥ ॥ इत्याहशुः ॥ ॥ श्रुतंशुकुमुसाद्ब्रह्मनकैवल्येशोहरिःस्वयम् ॥ ददतिमोक्षंभगवा

नृभक्तानामक्तवत्सलः ॥ २० ॥ अस्मानिर्भङ्गताभक्तिरसुरीयोनिमास्थितैः ॥ दुःसङ्गनिरतैर्दुष्टैः कथंमोक्षोभवेदिह ॥ २१ ॥ उपायवद्
 नेत्रहृन्कल्याणस्यपरस्यच ॥ कल्याणार्थविचरसिदीनानांजगतिप्रभो ॥ २२ ॥ अपान्तरतमलवाच ॥ गुणानांभोएथभा
 वैर्भेभजन्तिहरिंपरम् ॥ तैस्तैः प्राप्नुः परदैत्यानिर्गुणभोक्षनायकम् ॥ २३ ॥ ऐक्यंचसौहृदंस्नेहभयक्रोधंस्मरंतथा ॥ विधायपूर्वसततश्रीकृ
 ष्णेनीतांगताः ॥ २४ ॥ पृथ्वाग्भस्यसंबंधात्प्रजानांपतयोयथा ॥ कायाधवःसौहृदाच्चसिहाच्चसुतपासुनिः ॥ २५ ॥ भयाद्धिरण्यकशिपुः
 क्रोधाद्द्वश्चपितासुरः ॥ स्वराच्चश्रुतयः प्रापुर्योगिनांदुर्लभम्परम् ॥ २६ ॥ येनकेनापिभावेनश्रीकृष्णेधारयेन्मनः ॥ भक्तियोगेनतद्दामयदे
 भिः प्राप्यतेसुराः ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारदुवाच ॥ इत्युक्त्वांतर्हितराजप्रपान्तरतमेसुनौ ॥ चक्रुर्वंशकुन्याद्याःपरिपूर्णतमेहरौ ॥ २८ ॥
 तेषांपूर्वभावेनश्रीकृष्णंपरमेश्वरम् ॥ नचित्रविद्धिराजेंद्रक्रीटःपेशस्कृतंयथा ॥ २९ ॥ इति श्रीमद्भगवाचासंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे
 नारदुबहुलाचसंवादे चन्द्रा० शुकुन्यादिपूर्वजन्मकथने भद्राश्वखण्डविजयोनमद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीनारदुवाच ॥
 ॥ इत्थंखण्डंतुभद्राश्वजित्वाश्रीयादुवेश्वरः ॥ यदुभिःसैनिकैःसाद्धिमिलवृत्तमथाययौ ॥ १ ॥ विभातियत्रैवगिरिद्रराजोभूपद्मगोलस्यचक
 णिकेव ॥ स्फुरद्द्युतिःस्वर्णमयःसुरालयोमैथिलरत्नसानुः ॥ २ ॥ तंसर्वतोमन्दरमेरुमन्दरौसुपाश्वर्षेवंकुमुदश्चतुर्थकः ॥ विभातिसैको
 गिरिभिर्नगेश्वरश्चतुष्पदार्थैश्चमनोरथाइव ॥ ३ ॥ जांबूनदंजुभवहियत्रयतःस्वतःसिद्धिभवंसुवर्णम् ॥ यत्रारुणोदाख्यनदीचजातायद्गारि
 पानाद्द्युतिचामयत्वम् ॥ ४ ॥ कदम्बजातमधुपंचधारायासान्तुपानेननृणांकदापि ॥ शीतोष्णवैषण्यपरिश्रमाद्यादौर्गन्ध्यभावाभनभवंति
 राजन् ॥ ५ ॥ यदुद्भवाःकामदुधानदाश्चरत्नान्नवासःशुभभूषणानि ॥ शय्यासनदीनिफलानियानिदिव्यानितानित्वथचार्पयन्ति ॥ ६ ॥ एवंचत
 त्रौश्वषनप्रसिद्धसंकर्षणोयत्रविराजतेथा ॥ शिवःसदासौरमतोप्रियाभिःस्त्रीभावतायातिजनस्तुतत्र ॥ ७ ॥ हैमांबुजापीतवसंतवायुभिरेजह्लतैला
 विलवंगजालैः ॥ देवदुमामोदमदांधपदरैरिलवृत्तसंढमतीवरेजे ॥ ८ ॥ पश्यन्सुवंस्वर्णमयीमनोहरावैदूर्यरत्नांकुर्वृदचित्रिताम् ॥ इलवृत्त
 पूर्णमलंकृतंसुरैर्विजित्यखंडजहृहबलिहरिः ॥ ९ ॥ श्रीशोभनोनमपुराकृतयुगेजामातृकोभून्मुचक्रुदभूतः ॥ एकादशीयःसमुपोष्यभारते

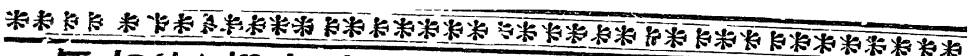
प्रातःसदैवः किलमंद्राचले ॥ १० ॥ अद्यापिराज्यं कुरुते कुबेरवद्राह्यायुतोसौ किल चन्द्रभागया ॥ नोत्वा बाले देववरस्य संसुखे स माययोमैथिल
 सुंदरः परः ॥ ११ ॥ प्रदक्षिणीकृत्य हरिर्यदूतमंपादारविंदपतितो थशोभनः ॥ भतया प्रणम्याशु बलिमहात्मने दत्वा ययोमैथिलमंद्राचलम्
 ॥ १२ ॥ बहुलाशुववाच ॥ शोभने च नृपेयाते भगवान्मधुसूदनः ॥ अग्रे च कारिके देवो वद देवेषिसत्तम ॥ १३ ॥ नारद
 उवाच ॥ सरोवरं परदिव्यं तस्मिन्मंदिरसाधुनि ॥ सौवर्णपंकजं वैश्विकीरिटी प्राहमाथवम् ॥ १४ ॥ अर्जुन उवाच ॥ कांचनी
 भिलताभिश्च सौवर्णैः पंकजैर्वृतम् ॥ वदमां देवकी पुत्रकस्येदं कुंडमद्भुतम् ॥ १५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पृथुः पूर्वो राजराजः स्वा
 यंभुवकुलोद्भवः ॥ ततापसतपो दिव्यं तस्येदं कुंडमद्भुतम् ॥ १६ ॥ अस्य पीत्वा जलं सद्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ स्नात्वा सद्दामपरमं याति
 पार्थनरेतरः ॥ १७ ॥ नारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा भगवात्साक्षात्तपोभूमिजगामह ॥ सरूपस्तत्र नृत्यंति सर्वास्ता ह्यष्टसिद्धयः ॥
 तान्वीक्ष्य चोद्भवः प्राह भगवंतं सनातनम् ॥ १८ ॥ उद्भव उवाच ॥ कस्येयं सुतपोभूमि मंद्राचलसन्निधौ ॥ मूर्तिमत्यो विराजंत्यः
 काः स्त्रियो वदेह प्रभो ॥ १९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ स्वायंभुवेन मनुना तपश्चात्र कृतं पुरा ॥ तस्येयं सुतपोभूमि रद्यापि श्रेयसी बहु
 ॥ २० ॥ सदात्रैव हि वर्तते नार्योयास्त्वष्टसिद्धयः ॥ अत्राप्रतस्य कस्यापि स्थतस्ताश्च भवति हि ॥ २१ ॥ अत्रक्षणेन तपसा देवत्वं याति मान
 वः ॥ तपोभूमेऽश्महात्म्यं वं कुं नालं चतुसुखः ॥ २२ ॥ श्रीनारद उवाच ॥ इत्युक्त्वा भगवान्कृष्णः स्वसैन्यपरिवारितः ॥ जगाम प्रोत्कटा
 न्देशान्दुर्भन्नादयन्मुहुः ॥ २३ ॥ हिरण्यकशिपुर्दुत्यो यत्र ते पतः पुरा ॥ यत्र लीलावती नाम वर्तते कांचनीपुरी ॥ २४ ॥ लीलावतीश्वरः साक्षाद्दी
 तिहोत्रोद्भुताशनः ॥ नित्यं राज्यं प्रकुरुते मूर्तिमान्भुवि सुप्रतः ॥ २५ ॥ सोपि श्रीकृष्णं च द्रायपुरुषाय महात्मने ॥ बलिं दत्वा परां शश्वस्तु
 तिचक्रैर्नजयः ॥ २६ ॥ इत्थं परशुमेदेवसवर्षमिलवृत्तं ॥ जगाम वेदनगरं बुद्धीपं मनोरमम् ॥ २७ ॥ मूर्तिमान् यत्र निगमोद्दश्यते स
 वैदिवहि ॥ तत्सभायां सदा वाणीणां पुस्तकधारिणी ॥ २८ ॥ गायंती कृष्णचरितं सुभगं गलयनम् ॥ उर्वशी पूर्वाचि चित्याद्या नृत्यं त्यज्म
 रसो नृप ॥ २९ ॥ हावभावकटाक्षैश्च तोषयंत्यः श्रुतेश्वरम् ॥ अहं विश्वावसुश्चैतुं बुक्श्च सुदर्शनः ॥ ३० ॥ तथा चित्रशोभेते वादित्रा

णिसुहृमुहुः ॥ वेणुवीणासृङ्गानिसुरुयष्टियुतानिच ॥ ३१ ॥ तालदुंदुभिभिःसार्द्धवाद्ययंतियथाविधि ॥ ह्रस्वदीर्घतुतोदात्तानुदात्तस्व
 रितानृप ॥ ३२ ॥ सानुनासिकभेदश्चतथा निरनुनासिकः ॥ एतैरष्टादशैर्भेदैर्दीयते श्रुतयः परैः ॥ ३३ ॥ मूर्तिमंतोविराजतेतत्रवेदपुरेनृप
 ॥ अष्टौतालाःस्वराःसप्ततथाग्रामत्रयंनृप ॥ ३४ ॥ वसंतिवेदनगरेमूर्तिमंतःसदैवहि ॥ भैरवोमेषमल्लारोदीपकोमालकंसकः
 ॥ ३५ ॥ श्रीरागश्चापिहिंडोलोरागाःषड्संप्रकीर्तिताः ॥ पंचभिश्चप्रियाभिश्चतनुजैरष्टभिःपृथक् ॥ ३६ ॥ मूर्तिमंतस्तुतेतत्रविचरंतिन
 रेस्वर ॥ भैरवोवधुवर्णश्चमालकंसःशुकद्युतिः ॥ ३७ ॥ मयूरद्युतिसयुक्तोमेषमल्लारएवहि ॥ सुवर्णभोदीपकश्चश्रीरागोरुणवर्णभृत् ॥
 हिंडोलोदिव्यहंसाभोराजतेमिथिलेश्वर ॥ ३८ ॥ बहुलाश्चवाच ॥ ॥ तालानांचस्वराणांचयामाणांमुनिसत्तम ॥ नृत्यानं कतिभेदये
 नामभिःसहितान्वद् ॥ ३९ ॥ ॥ श्रीनारदउवाच ॥ ॥ रूपकश्चचरीकश्चतालःपरमठःस्मृतः ॥ विराटःकमठश्चकलीकश्चद्विट
 ज्जदा ॥ ४० ॥ निषाद्वर्षभर्गाधारषड्जमध्यमधैवताः ॥ पंचमश्चेत्यमीराजस्स्वराःसप्तप्रकीर्तिताः ॥ ४१ ॥ माधुर्यमथगांधार्यध्रौव्यं
 ग्रामत्रयंस्मृतम् ॥ रासंचतांडवंनाट्यंगांधकैन्नरंतथा ॥ ४२ ॥ वैद्याधरंगौह्यंकंचनृत्यमाप्सरसंनृप ॥ हावभावानुभावैश्चदशभिश्चाष्टभेद
 वत् ॥ ४३ ॥ सारंगमथान्यानिस्वरागम्यंपदंस्मृतम् ॥ एतत्तेकथितंराजन्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥ इति श्रीमद्भागवाचार्यसंहितायां
 विश्वजित्खंडे नारदबहुलाशंसवादे इलवृत्खंडगमने सुंदरतपोदेशविजयेवेदनगरवर्णनं नाम त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ ॥ ४५ ॥
 ॥ बहुलाश्चवाच ॥ रागिणीनांचनामानिवदेवक्रुषेमम ॥ तथैविरागपुत्राणांत्वंपरावरवित्तमः ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ का
 लेनेदेशभेदेनक्रिययास्वरमिश्रया ॥ भेदाश्चषष्टिपंचाशत्कोटयोगीतस्यकीर्तिताः ॥ २ ॥ अंतर्भेदाअनंताहितेषांसतिनृपेश्वर ॥ विद्वेचने
 रागमानंदंशब्दब्रह्ममयंहारिम् ॥ ३ ॥ तस्मान्मुखाश्चभेदाःकौविडिष्यामितवाग्रतः ॥ भैरवीपिंगलाशंकोलीलवत्यागरीतथा ॥ ४ ॥ भैर
 वस्याऽपिरागस्यरागिण्यःपंचकीर्तिताः ॥ महर्षिश्चसमृद्धिश्चपिंगलोभागधस्तथा ॥ ५ ॥ बिलावरश्चवैशाखोललितःपंचमस्तथा ॥ भैरव
 स्याष्टपुत्रायेगीयतेचपृथक्पृथक् ॥ ६ ॥ चित्राजयजयावंतीविचित्राकथितापुनः॥वृजमल्लार्यधकारारागिण्योपिमनोहराः ॥ ७ ॥ मेघमल्लार

रागस्यकथिताःपंचमैथिल ॥ इयामाकारः सोरटश्चनटोडायनएवच ॥ ८ ॥ केदारोत्रजंरंहस्योजलधारस्तथैवच ॥ विहागश्चेत्यष्टपुत्राःक
 थिताःपूर्वसूरिभिः ॥ ९ ॥ मेघमल्लाररावस्यमैथिलेन्द्रमनोहराः ॥ कंबुकीमंजरीटोडोगुरीशाबरीतथा ॥ १० ॥ दीपकस्यापिरागस्यरा
 गिण्यःपंचविश्रुताः ॥ कल्याणःशुभकामश्चगौडकल्याणएवच ॥ ११ ॥ कामरूपःकान्हेरितिरामंजीवनस्तथा ॥ सुखनामामन्दहासः
 पुत्राश्चाष्टैविदेहराट् ॥ १२ ॥ रागस्यदीपकस्यापिकथितारागपंडितैः ॥ गांधारीविदेगांधारीधनाश्रीस्वर्णस्तथा ॥ १३ ॥ गुणागरीति
 रागिण्यःपंचैतामैथिलेश्वर ॥ मालकेशस्यरागस्यकथितारागमंडले ॥ १४ ॥ मेघश्चमचलोमारुमाचारःकौशिकस्तथा ॥ चंद्रहारोच्छु
 दुश्चविहारोनेद्वच ॥ १५ ॥ मालकेशस्यरागस्यचाष्टपुत्राःप्रकीर्तिताः ॥ वैराटीचैवकण्ठगौरीगौरावटीतथा ॥ १६ ॥ चतुश्चद्रकला
 चैवरगिण्यःपञ्चविश्रुताः ॥ श्रीरागस्यापिराजेन्द्रकथिताःपूर्वसूरिभिः ॥ १७ ॥ सांगंःसागरोगौरोमरुत्पंचशरस्तथा ॥ गोविंदश्चहमीरश्च
 भांगीरश्चतथैवच ॥ १८ ॥ श्रीरागस्यापिराजेन्द्रअष्टपुत्रामनोहराः ॥ वसंतीपरजीहेरितैलंगिसुंदरीतथा ॥ १९ ॥ हिंडोलस्यापिरागस्यरा
 गिण्यःपंचविश्रुताः ॥ मंगलश्चवसंतश्चविनोदःकुमुदस्तथा ॥ २० ॥ एवंचविहितोनामविभासःस्वरमंडलः ॥ पुत्राश्चाष्टसमाख्यातामै
 थिलेन्द्रपृथक्पृथक् ॥ २१ ॥ बहुलाश्च० ॥ शब्दब्रह्महरेःसाक्षात्त्रिगमस्यमहात्मनः ॥ रागमंडलद्वैतैर्विहडोलस्यपृथक्पृथक् ॥ अंगानिवद
 द्वैकानिकानिमहीतले ॥ २२ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सुखंव्याकरणंप्रोक्तंपिंगलःपादुच्यते ॥ मीमांसशास्त्रहस्तौचज्यतिनेत्रप्र
 कीर्तितम् ॥ २३ ॥ आर्गुर्वेदःपृष्ठदेशःधनुर्वेदरस्थलम् ॥ गांधर्वसर्नविद्विमनौशेषिकंस्मृतम् ॥ २४ ॥ सांख्यबुद्धिरहंकारोन्यायवादःप्र
 कीर्तितः ॥ वेदांततस्यचित्तंहिवेदस्यापिमहात्मनः ॥ २५ ॥ रागरूपमिंद्राजन्विहारंविद्विमैथिल ॥ एततेकथितंराजन्किंभूयःश्रोतु
 मिच्छसि ॥ २६ ॥ ॥ बहुलाश्चउवाच ॥ ॥ तस्मिन्नेदपुरेर्म्येकिककारहरिःस्वयम् ॥ एतन्मेवदेवेष्वैतत्साक्षाद्विव्यदर्शनः ॥ २७ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ ॥ आयातंवेदनगरंश्रीकृष्णंयाद्वेध्वरम् ॥ निगमोपिबलिनीत्वासरस्वत्यातासह ॥ २८ ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चग्रामता
 लैःस्वरैःसह ॥ रागैःसभेदैःसहितःप्रणनमकृतांजलिः ॥ २९ ॥ प्रसन्नोभगवान्साक्षादेवदेवोजनार्दनः ॥ वेदंप्राहयदूनांचसवैषांशृण्वतांस

ताम् ॥ ३० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ निगमत्सर्वब्रूहिद्यतेमनसिवर्तते ॥ दुर्लभं किं त्रिलोकेषु मत्कानां हर्षिते मयि ॥ ३१ ॥ वेद-
 उवाच ॥ यदि देवप्रसन्नोसि सर्वेभ्यो सुपार्षदाः ॥ तेषां देवनिजं रूपं दर्शयात्र परेश्वर ॥ ३२ ॥ यद्द्रुपंते च गोलोके स्वधाग्निप्रस्फुरद्भृतौ ॥ वृंदावने
 च तद्रासितस्य दर्शनेन कांक्षिणः ॥ ३३ ॥ नारद उवाच ॥ श्रुत्वा वेदवचः कृष्णः परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ स्वरूपं दर्शयामास राधाध्यासहि-
 तंपरम् ॥ ३४ ॥ तद्द्रुपं सुरं दृष्ट्वा सर्वैव मूर्च्छन् गतः ॥ पूरिताः सात्त्विकैर्भविर्विस्मृत्यस्वतनुं सुखम् ॥ ३५ ॥ तद्वातिहर्षिताः सर्वैवादित्रै-
 र्मधुरस्वनेः ॥ जगुस्तत्पुरतो राजन्ननुतुः पश्यतां सताम् ॥ ३६ ॥ यथा श्रुतं तथा दृष्ट्वा मधुर्यरूपमद्भुतम् ॥ तथैव च कुरुं द्वावर्णनमथिलेश्व-
 र ॥ ३७ ॥ वेद उवाच ॥ सञ्ज्ञानमात्रं सत्परंबुहृच्छइव प्रशांतिं विभवं संममहत् ॥ त्वां ब्रह्म वेदेषु दुर्गमं परं सदा स्वधाम्ना परिभू-
 तकैतवम् ॥ ३८ ॥ सरस्वत्युवाच ॥ महत्परं त्वां किल योगिनो विदुः सविग्रहं तत्र वदंति सात्वताः ॥ दृष्टं तु यत्ते पदयोर्द्वयं मेक्षमस्य
 भूयान्महसामधीश्वरम् ॥ ३९ ॥ गन्धर्वो ज्युः ॥ इयमंचगौरविदितं स्वधाग्नि कृतं त्वया धामनिजेच्छया हि ॥ विराजसे नि-
 त्यमलंचताभ्यां धनो यथा मे च कदा मनीभ्याम् ॥ ४० ॥ अप्सरसज्युः ॥ यथा तमालः कलधौ तव ह्यथा धनो यथा चंचलयाचकास्ति ॥ नीलो-
 द्विरजोनि कषाश्मसवस्था श्रीराधायाद्यस्तु तथारमण्या ॥ ४१ ॥ अस्य पदस्य परागं शंभुरमाकविद्वै ॥ इच्छति चे तसि
 राधा तं भजमाधवपादम् ॥ ४२ ॥ तालाज्युः ॥ येन बलिः सद्भिरेतद्बलिमेव हरेत् ॥ तं भजपादं तु हरे श्रेतसि सुसेकुहरे ॥ ४३ ॥ माना-
 ज्युः ॥ उत्सिपति बहिर्दुःखं संतोयच्छरणं गताः ॥ राधामाधवयोर्दिव्यं धामः पादंपंकजम् ॥ ४४ ॥ स्वरज्युः ॥ शरद्विक्रचंपकजश्रियमतो
 वविद्वेषकं मिलिदुमि लीढितं कुलिशकं जचिहावृतम् ॥ स्फुरत्कनकनूरुंदलितभक्ततापत्रयंचलद्भृत्यतिपदद्वयं हृदि दधामिराधापतेः ४५
 ॥ इति श्रीमद्भृगुचार्यसंहितायां विश्वामित्रोक्तं नारदबहुलाश्वसंवादे ह्युल्लवृत्तखंडगमने वेदादिस्तुतिवर्णनं नाम चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥
 ॥ नारद उवाच ॥ भैरवाद्या रागगणाः पुरःप्रासाहरेः प्रभो ॥ रूपानुरूपपावयवांतुं दृष्ट्वातिहर्षिताः ॥ १ ॥ यत्र यत्र च तेषां वैदृष्टिः प्राप्ता
 हरेस्तनौ ॥ तत्र स्थिता च निर्गतुं लावण्यान्नाशशाकह ॥ २ ॥ अहो श्रीकृष्णचन्द्रस्य रूपमत्यद्भुतं हरेः ॥ दृष्ट्वापवर्णनं तस्य चक्रुस्तेऽपि पृथ-

कपृथक् ॥ ३ ॥ ॥ भैरवउवाच ॥ भजहरिजातुद्रयमितिलक्ष्मीः ॥ भजतिसदकिकमलकराभ्याम् ॥ ४ ॥ ॥ मेघमह्यारउवा
 च ॥ ॥ अहविष्णोरंभाखंडौहेमस्तंभौध्यायेवंधौ ॥ ओजःपूणैशोभायुक्तौवत्त्रापितौकृष्णस्योभौ ॥ ५ ॥ दीपकउवाच ॥ ॥ सक
 लसुखकरंनकरुचिधरं ॥ प्रथितहरिपदंभजतकटितटे ॥ ६ ॥ ॥ मालकंसउवाच ॥ ॥ कटीकेशवद्याहररस्त्रितत्रनुणनेत्रयोहं
 सत्रिवधूभिमानोहरंपदम् ॥ रोमावलिप्रोज्झितकामकाननंभ्रामिनित्यंहृदिराधिकापते ॥ ७ ॥ ॥ श्रीरागउवाच ॥ ॥ नाभेःसरःपुष्करकुंडवच्चतह
 क्तिःपिप्लपत्रेमोहनमाला ॥ किंकमलेयच्छयामलेषांकिंछुदुरोमावल्लिरेवा ॥ ९ ॥ भैरवागिण्यञ्जुः ॥ पीतपटयत्कृष्णहोरैरद्रध
 नुर्वदसियुतम् ॥ कांचनशिल्पैश्चारुचितद्रजनृण्डुःसहरम् ॥ १० ॥ भैरवपुत्राञ्जुः ॥ ॥ चतुःसमुद्राहविश्वपूरकाआनंददेव
 चतुःपदार्थवत् ॥ तेबाहवोलोकवितानदण्डवज्रयन्तिभूधारणदिग्गजाइव ॥ ११ ॥ ॥ मेघमह्याररागिण्यञ्जुः ॥ ॥ अरुणविबफल
 द्युतिमण्डितंभजहरेरंधरंमधुरंमनः ॥ नवजपादलमल्लद्युविग्रहंसकलवल्लभमूमिपतेःप्रभोः ॥ १२ ॥ ॥ मेघमह्यारपुत्राञ्जुः ॥ ॥ कर्पूर
 केतकसुमौक्तिकद्वीकाणांश्रीखंडचंद्रचपलामृतमल्लिकानाम् ॥ तेषारुचेश्चपरिभावमकारिपूर्व्यादंतंपत्तिरमलारुमरतांपरस्य ॥ १३ ॥
 ॥ दीपकरागिण्यञ्जुः ॥ ॥ नयनयुगलजातंपातुनोहनंशितेमदनशरपरिशंसर्वलावण्यदीक्षम् ॥ परित्तसुरवृक्षकोटिशोलक्ष्यलक्षनि
 जजनकूतरक्षंदानदक्षकटाक्षम् ॥ १४ ॥ ॥ दीपकपुत्राञ्जुः ॥ ॥ किंवाकुलियुगलंनवपद्ममध्येदुःखक्षयायवसतानिशितासियुगम् ॥ जै
 त्रंधनुजन्यतिकिंमकरव्यजस्यभ्रूमंडलकिंमथचंद्रमुखेपरस्य ॥ १५ ॥ ॥ मालकोशारागिण्यञ्जुः ॥ ॥ परिनृत्यतइंदुमंडलेफणिप
 त्याविवलेकुंडले ॥ कमलेमकरंदनिर्भरैप्रमरालीवसुगंडमंडले ॥ १६ ॥ ॥ मालकंसपुत्राञ्जुः ॥ ॥ रविवखमंडलेकिमुयदुभ
 तुंस्वथाद्यतेतडित् ॥ अधितिष्ठतिगंडमंडलद्युतिखंडकलयौतकुंडलम् ॥ १७ ॥ ॥ श्रीरागिण्यञ्जुः ॥ ॥ कुलिंगयोखजनयोःकिलारा
 पदात्यतांयुद्धमभूदलीनाम् ॥ तेषांगतःकीरउषप्रफुल्लेचकास्तिपद्मरुणिवलिप्लुः ॥ १८ ॥ ॥ रागपुत्राञ्जुः ॥ ॥ परिकरीकृत

पीतपटहरीशिविकिरितनीकृतकंधरम् ॥ लघुद्वेषेणकरंचलकुंडलपटुतरनटवेषधरभजे ॥ १९ ॥ हिंडोलरगिण्यच्छुः ॥ अ
 तसोक्षुसुमोपमेयकांतियसुनाकूलकदम्बमध्यवर्ती ॥ नवगोपवधूविलासशालीवनमालीवितनोनुमंगलानि ॥ २० ॥ हिंडोलपुत्राक
 ॥ २१ ॥ हरेमत्समःपातकीनास्तिभूमौतथात्समोनास्तिपापापहरी ॥ इतिस्वांचमत्वाजगन्नाथदेवयथेच्छभवेत्तथासांकुरत्वम् ॥
 दादिभ्योहरिःस्वयम् ॥ इतिरागकृतंध्यानंयःशृणोतिपठेत्सदा ॥ तन्नेत्रगोचरोयातिभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २२ ॥ इत्थंस्वंदर्शनदत्त्वावे
 यित्वायदूत्तमम् ॥ २३ ॥ कुत्वातुदर्शनविष्णोर्गतेदेवगणैःसह ॥ सैन्येसुतंशंवरारिस्थाप
 सुखैरतिचंचलाधौर्नियोजितैर्मथिलदारुकेण ॥ २४ ॥ मंजोरघंटाकर्किकिणीकलंसुकांस्यपात्रध्वनिनारथेन ॥ सुग्रीव
 पुरीयादववृंदमंडिताम् ॥ २५ ॥ द्वारकांस्वापुरीगंतुमनश्चक्रेपरात्परः ॥ २६ ॥ युतेनसद्गत्नमताश्रुतिस्वैनैःप्रभञ्जनैर्हरुडध्वजेन ॥ विहायसावेदपुरीम्परात्माययौ
 ॥ नारदउवाच ॥ अथकृष्णेभगवतिपुरीद्वारावर्तिगते ॥ प्रद्युम्नःसैनिकैःसाङ्घनदान्कामदुवान् ययौ ॥ १ ॥ शतयोजनविस्तीर्णगं
 धर्षाणामहापुरी ॥ वसंतमालतीनाम्नाहेमरत्नमयीशुभा ॥ २ ॥ लवंगलतिकाजालैरलाकाश्मीरवृंदकैः ॥ जातीफलादिजावित्रीश्रीखण्डैः
 पारिजातकैः ॥ ३ ॥ मन्दारवनगन्धाढ्यैःसर्वतःसुरभीकृता ॥ सहस्रदलराजविकेतकीषुष्पगन्धिभिः ॥ ४ ॥ मत्तलिनादिताम्रैश्चिदिता
 चित्रपक्षिभिः ॥ गन्धर्वैराजिताभव्यनौगैर्भोगवतीयथा ॥ ५ ॥ पतङ्गानामतत्रवगन्धर्वैशोमहाबलः ॥ करोतिराज्यसुकृतीशक्रवद्दलपौर
 षः ॥ ६ ॥ श्रुत्वाप्रद्युम्नमायांतदिगजयार्थविनिर्गतम् ॥ गंधर्वैरुद्रैर्युक्तोयुद्धं कर्तुमनोदधे ॥ ७ ॥ रथाश्वजविरैश्चगंधर्वैर्दशकोटिभिः ॥
 पतंगआगतोयोद्धुं प्रद्युम्नस्यापिसंमुखे ॥ ८ ॥ गंधर्वैर्यदुभिःसाङ्घैर्योर्युद्धंभवूवह ॥ भल्लैर्गदाभिःपरिधैर्मुद्गरैस्तोमरार्थिभिः ॥ ९ ॥ बाणांध
 कारैःसंजातेपतंगोतिरथोबली ॥ धनुषंकारयत्प्राप्तोजगर्जघनवन्धुधे ॥ १० ॥ गदोदगदांसमादायबलदेवानुजोबली ॥ तद्दलपेथयामासवज्रणे
 द्रोथथागिरीन् ॥ ११ ॥ गदस्यगदयाकेचिद्गंधर्वाःपतितारणे ॥ रथाशूर्णीकृताःसर्वमातांगाभिन्नमस्तकाः ॥ १२ ॥ अश्वारूढाःकेपिबी

राःपतितारणमूर्धनि ॥ अधोमुखाळ्वमुखागंधवीश्छिन्नबाहवः ॥ १३ ॥ क्षणमात्रेणतत्सैन्येरुधिराणानदह्यभूत् ॥ प्रमथाहरमालार्थशि
 रसिजगृह्णुमृधे ॥ १४ ॥ सिंहाहूढाभद्रकालीढाकिंशतसंवृता ॥ कपालेनापिरुधिरपिबन्तीदृश्यतेमृधे ॥ १५ ॥ एवंयुद्धेगदकृतगन्ध
 र्वाणांपलयताम् ॥ गंधर्वैश्चस्तदाप्राप्तोहस्तिक्षबलान्वितः ॥ १६ ॥ गदंतताडगदयापतंगोहृदिमैथिल ॥ गदोपितंस्थगदयापतंगहृदि
 चौजसा ॥ १७ ॥ तयोश्चगदययुद्धंभवूचटिकाद्रयम् ॥ विस्फुल्लिगाक्षरंयौद्धेदूर्णीविभूवतुः ॥ १८ ॥ लक्षभारमर्थगुर्वीगदामादा
 यस्तरं ॥ गदंतताडशिरसिपतंगोरणदुर्मदः ॥ १९ ॥ गदाप्रहारेणगदःक्षणमूच्छमवापह ॥ एवंकृतेघोरमृधेपतंगेनमहात्मना ॥ २० ॥
 तद्वधद्वारकापुत्र्यस्तेजसंधदृमागतम् ॥ ददृशुर्दवाःसर्वैकोटिमातंडसन्निभम् ॥ २१ ॥ तस्मिंस्तेजसिगौरांगोबलेद्वेवोमहाबलः ॥ आ
 विर्भवसहसाभगवाचभक्तवत्सलः ॥ २२ ॥ गंधर्वाणांबलंसर्वसमाकृष्यहलेनवै ॥ तताडमुसलंशुद्धेबलेनीलांबरोवली ॥ २३ ॥ रथाग
 जास्तुरंगश्वीराःशस्त्रभृतांवराः ॥ निपेतुर्गपत्सर्वैवृणित्नाश्चापलह्व ॥ २४ ॥ पतंगोविरथस्तस्माद्भयभीतःपुरीयौ ॥ पुनयौंडुयाद्वैश्वसे
 नाव्यूहंचकारह ॥ २५ ॥ शतयोजनविस्तीर्णांगधर्वाणामहापुरीम् ॥ वसंतमालतीसिर्वसुद्धिद्वयहलेनवै ॥ २६ ॥ विचक्रषबलःशुद्धेनेदं
 कामदुघेदृप ॥ हाहाकारस्तदैवासीन्नगर्यपतितैर्गृहैः ॥ २७ ॥ तिर्यपेतमिवाघूर्णनगरंवीक्ष्यसत्वरम् ॥ पतंगःसर्वगंधर्वैर्धोपतःसंकृता
 जलिः ॥ २८ ॥ स्वचिद्धेमुवर्णानमुक्तातोरणशालिनाम् ॥ दशयोजनदीर्घाणंकृतानांविश्वकर्माणाम् ॥ २९ ॥ कामगानंपताकाभियुता
 नांकुम्भकोटिभिः ॥ सहस्राकंप्रकाशानांविमानानांद्विलक्षकं ॥ ३० ॥ चतुर्लक्षजानांचतुराणां दशशुद्धम् ॥ दिव्यानांनवरत्नानांभारं दश
 दशशुद्धम् ॥ ३१ ॥ एलालवंगकाश्मीरजाती फलदलैःसहसुधाफलानां दिव्यानांकोटिशोभाजनानिच ॥ ३२ ॥ नीत्वाबलिसरामायदत्त्वान
 त्वाप्रार्थितः ॥ कृतांजलिःप्राहबलंबलभद्रप्रभाववित् ॥ ३३ ॥ पतंगउवाच ॥ ॥ रामराममहावीर्यनजानेतवविक्रमम् ॥ यत्सैकमूर्ध्निति
 ल्वहृश्यतेभूमिमंडलं ॥ ३४ ॥ देवाधिदेवभगवन्कामपालनमोस्तुते ॥ नमोनंतायशेषायसाक्षाद्रामायतेनमः ॥ ३५ ॥ जयजयाच्युतेदेवपरा
 त्परस्वयमनंतदिगंतगतश्रुते ॥ सुरसुनीद्रफर्णीद्रवरायतेमुसलिनेबलिनेहलिनमः ॥ ३६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ एवंस्तुतःपतंगेनबलभद्रो

महाबलः ॥ प्रसन्नचेतागंधर्वमाभेषुत्यभयंददौ ॥ ३७ ॥ स्थापयित्वाबलेकाष्णिप्रणतंयाद्वेश्वरः ॥ यादवैःप्रस्तुतःशीघ्रपुरीद्वाराव
तीथ्यौ ॥ ३८ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्रमंवादे इलावृतखण्डगमनेगंधर्वदेशविजयवसंत
मालतीकर्षणं नाम षट्त्रत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सुवर्णाद्रितटीभूतेनवैश्रभक्रेशुभे ॥ सुवर्णवर्णहंसाढ्येकांचनीलतिकावृते ॥ २ ॥ हेमा
सैनिकैःसार्द्धमधुधारातटंयौ ॥ १ ॥ वतानामग्न्यासुगङ्गावैत्रवतीषुच ॥ ३ ॥ दानवैभ्यःप्रभीतानांक्वचित्स्वर्गात्पलायिनां ॥ अष्टानालो
वतीषुद्रोणीषुदेवदुर्गसुमैथिल ॥ ४ ॥ तत्रशक्रसखेदेवआदिपत्याभिरक्षकः ॥ श्रुत्वागतञ्चप्रद्युम्नुद्धकृतुमनोदधे ॥ ५ ॥ प्रद्युम्नप्रपितः
कपालानाधिधोयत्रसंतिहि ॥ ६ ॥ नत्वादेवंशक्रसखंसमायामुद्धवःप्रभुः ॥ प्रद्युम्नकथितंप्राहवित्स्तरा
साक्षादुद्धवोबुद्धिसत्तमः ॥ प्रच्छदृष्टमार्गैश्चजनैस्तस्यपुरंयौ ॥ ६ ॥ नत्वादेवंशक्रसखंसमायामुद्धवःप्रभुः ॥ प्रद्युम्नकथितंप्राहवित्स्तरा
न्मंत्रिणोवरः ॥ ७ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ अग्रसेनोयादवेन्द्रोद्गारकेशीनृपेश्वरः ॥ जंबुद्वीपनृपान्जित्त्वारजसूयंकरिष्यति ॥ ८ ॥
तेनप्रणोदितो जेतुरुक्मिणीनंदनोबली ॥ जित्वासभारतादीनिखंडानिस्वस्यतेजसा ॥ ९ ॥ अष्टवैलावृतंप्राप्तोजितुकार्ष्णिमहाबलः ॥ त
स्मैयच्छबलिशीघ्रंकुलकौशल्यहेतवे ॥ नचेद्युद्धहिभवत्ताराजन्सर्वविदांवर ॥ १० ॥ ॥ शक्रसखउवाच ॥ ॥ शृणुदूतसदादेवैःपूजि
तोहंनरैःकिमु ॥ सिद्धोहवैमहावीरोनागलक्षसमोबले ॥ ११ ॥ अष्टानालोकेपालानामाधियत्याभिरक्षकः ॥ कुबेरइवकोशाढ्यःपुरंदरइ
वोद्भटः ॥ १२ ॥ अग्रसेनेनद्रातव्यमह्यंचोपायनंपरम् ॥ पराकृतस्मैनद्रास्यामियदुराजायभूभृते ॥ १३ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ य
थातिरस्कृतांप्राप्तःकुबेरोयदुतेजसा ॥ यथाशृंगारतिलकश्चंद्रेशाधिपोबली ॥ १४ ॥ शुभांगोहरिर्वैश्वतरेशोगुणाकरः ॥ यथादृत्यस
खोराजालंकेशोराक्षसेश्वरः ॥ १५ ॥ संवत्सरःकेतुमालःशकुन्याद्यामहासुराः ॥ तथाभूतस्त्वहिराजत्बलितस्मैप्रदास्यसि ॥ १६ ॥
॥ नारदउवाच ॥ ॥ इत्युद्धववचःश्रुत्वाःशक्रसखोबली ॥ उद्धवंप्रत्युवाचाथशृणुभागवतोत्तम ॥ १७ ॥ यावद्बलिप्रदास्यामितव
त्त्वसंस्थितोभव ॥ अन्यथातेगतिर्नास्तिस्तस्यसंत्यमहामते ॥ १८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ ॥ वयंतुमंत्रिप्रवराःपूणज्ञानप्रदावराः ॥ म

च्छिक्षणंमन्यतेतेषांदुडभवंफलम् ॥ १९ ॥ ॥ नारदुवच ॥ ॥ एवंसदृशरोधेनरोधयामासचोद्धवम् ॥ बद्धपाशैरौपगविकारागा
रेरुरोधह ॥ उद्धवंनगतरंजनयदूनामनुशोचताम् ॥ २० ॥ दिनानिकतिचितत्रव्यतीयुस्तमपश्यताम् ॥ मन्मुखात्तदुपाकर्ण्यप्रद्युम्नो
भगवान्हरिः ॥ २१ ॥ जेतुंशक्रसखंप्रागात्रिपुरंत्र्यंबकोयथा ॥ यदुभिप्रातिभिःसाद्धससैन्यपरिवारितः ॥ २२ ॥ सुवर्णाद्रिगुहास्वारात्सं
प्राप्तोमकरध्वजः ॥ वीरकोदंडकारुंदुडुभिचनिमिश्रितैः ॥ २३ ॥ अरुवहेपैहस्तिनादिविन्दुश्चदिशोदश ॥ सैन्यपादरजोभिश्चयुयुध
यादवैःसह ॥ २४ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंछादितंव्याममंडलं ॥ वीक्ष्यसर्वमेरेदेवाभयंप्राप्तुंपश्य ॥ २५ ॥ अथशक्रसखःकुक्षेरथारूढोमहाब
लः ॥ अशौहिणीभिर्दशभियुयुधेयादवैःसह ॥ २६ ॥ बभूवतुमुलंयुद्धंदेवानायदुभिःसह ॥ प्राकृतप्रलयराजबन्धीनामग्धिर्यथा ॥ २७ ॥
शस्त्रांधकारेसंजातेसारणोरोहिणीसुतः ॥ बलदेवानुजेवीरोदंशितोगजसंस्थितः ॥ २८ ॥ सर्वेषामप्रतःप्राप्तोधनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ तद्वलं
पोथयामासबाणैःकोदंडनिर्गतैः ॥ २९ ॥ श्रीसारणस्यबाणैःकेचिद्धीराद्विधाकृताः ॥ तिर्यग्भूतारथायुद्धेनिपेतुःपादपाह्व ॥ ३० ॥
जानांभिन्नकुंभानांमौक्तिकान्यपतंस्तदा ॥ बाणांधकारेसंजातेरात्रितारगणाह्व ॥ ३१ ॥ संछिद्यमानैरैश्वर्यैर्नगैरणंगणं ॥ बभौभू
तगणैर्युक्तंयथाक्रीडमुमापतेः ॥ ३२ ॥ सारणस्यबलदृष्ट्वासवैदेवाःपलायिताः ॥ संछिद्यमानैःशक्रसखोदकाः ॥ ३३ ॥
पलायमानंस्वबलदृष्ट्वाशक्रसखोबली ॥ धनुष्टंकारयन्प्राप्तोजगर्जघनवह्वली ॥ ३४ ॥ अर्जुनंदशभिर्णैर्विश्रत्याभानुमेवच ॥ सांबाण
शतैर्युद्धेनिरुद्धंशतैःशरैः ॥ ३५ ॥ द्विशतैश्चगदवीरंसहस्रैःसारणं तथा ॥ तताडसमेवीरोन्वीशक्रसखोबली ॥ ३६ ॥ तद्वर्णैःसरथावी
राबभ्रमुर्वेटिकाद्रयम् ॥ चक्रबलुंभकारस्यतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ३७ ॥ हयाश्चपंचतांप्राप्ताःशुथदंधारधाभ्रमात् ॥ रथिनःखिन्नमनसःसूतासू
च्छर्गतासुधौ ॥ ३८ ॥ सांबेन्यंरथमारुह्यधनुष्टंकारयन्बलात् ॥ धनुःशक्रसखस्यापिचिच्छेददशभिःशरैः ॥ ३९ ॥ द्वाभ्यांसूतंशतैरइवान्सहस्रै
स्तद्रथशरैः ॥ दूर्णयामासराजेंद्रसांबोजंबवतीसुतः ॥ ४० ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ नागेद्रमत्तमारुह्यशूलंजग्राहरोषतः
॥ ४१ ॥ विव्याधसांबंशूलेनहृदिशक्रसखोबली ॥ तेनघातेनसांबोपिर्कचिद्धयाकुलमानसः ॥ ४२ ॥ योजनेपादविक्षेपं कज्जलाद्रिसमप्रभम् ॥ च

तुर्यजनमुच्चांगयोजनार्धरद्वयम् ॥ ४३ ॥ महश्चीत्कारकुर्वतां त्रिशुं डादंडमंडलैः ॥ शृंखलैः पातयंतं चतुर्योजनविस्तृतैः ॥ ४४ ॥ गजा
 न्वीरान्मर्दयंतरथानश्चानितस्ततः ॥ दंतैः गार्दयंतं कालांतकयमोपमम् ॥ ४५ ॥ आगतं वीह्यनागं दंशं शुणानोदितं परम् ॥ विचरंतं
 मृधाद्धितायुदुसेनाविदुदुषुः ॥ ४६ ॥ गदागदांसमादाय बले देवानुजोबली ॥ जघानतद्गजं कुंभे गदाय वज्रकरूपया ॥ ४७ ॥ गदासंभिन्न
 कुम्भेपि गजोद्ध्रेपपातह ॥ छिन्नपक्षोयथाशैलस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ ४८ ॥ अथशक्रसखोयावद्गजत्राहरोषतः ॥ तावत्ताडागदया
 गदःशक्रसखंहृदि ॥ ४९ ॥ तेनघातेनसगजात्पतितोमूर्च्छतोभवत् ॥ पुनरुत्थायसगदं मुजाभ्यांजगृहेमृधे ॥ ५० ॥ गदशक्रसखौयुद्धेयु
 युधातेपरस्परम् ॥ रंगमल्लविववनेन्यौतौवारणाविव ॥ ५१ ॥ मुजाभ्यांतं समुत्थाप्यबले देवानुजोबली ॥ चिक्षेपतत्पुरोवीरबलान्तं
 शतयोजनं ॥ ५२ ॥ तदाजयजयारवोयदुसैन्येबभूवह ॥ जयदुंदुंभयोनेदुःप्रशंशं सुमुहर्जनाः ॥ ५३ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्ये
 संहितायां विश्वजित्खण्डेनारदबहुलाश्वसंवादेइलावृतखण्डगमनेदेवदेशविजयेशक्रसखयुद्धेनामसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥
 ॥ नारदउवाच ॥ स्वपुरेपतितोमूर्च्छांगतःशक्रसखोभृशम् ॥ उत्तस्थौचक्षणंतत्रकिंचिद्द्वयाकुलमानसः ॥ १ ॥ अथकार्ष्णिपणंप्रह्ला
 शात्वाशक्रसखस्त्वरम् ॥ स्वसकाशद्दलिनीत्वायदूनांचबलयौ ॥ २ ॥ ऐरावतकुलेभाश्रत्रिशुं डादंडशालिनः ॥ चतुर्दताः श्वेतवर्णाः
 सहस्राणिमदच्युतः ॥ ३ ॥ हेमाद्रिप्रभवानागयोजनद्वयविग्रहाः ॥ कोटिशः पर्वताकाराउन्मत्तादिगजाइव ॥ ४ ॥ दिव्याश्वादिव्यगत
 यःकोटिशःकोटिशोत्प ॥ शताब्जुंदरथादिव्याःशतकुंभमयाःपराः ॥ ५ ॥ अयुतानिविमानानां योजनद्वयशालिनाम् ॥ नियुतं कामधे
 नूनांपारिजातसहस्रकम् ॥ ६ ॥ करिंदंतखचिंदं डाहेमर्त्नखचित्पदाः ॥ मुक्तास्तवकसंबद्धयुगं प्रसुरात्प्रभाः ॥ ७ ॥ मल्लिकामकरं
 दूर्वाःशिरीषकुसुमाकुलाः ॥ पयःफेननिभाःशय्याःकोटिशःसोपवर्हणाः ॥ ८ ॥ वितानानिविचित्राणिभित्तवस्त्राणिकोटिशः ॥ आस
 नानिमृदुस्पर्शचित्राणिसर्वशः ॥ ९ ॥ दीर्घाणिचोपवर्हानि विश्वकर्मकृतानिच ॥ मुक्तास्तवकहेमाद्यैःखचितानिसहस्रशः ॥ १० ॥ सह
 स्रशो जवनिकाःशिविकाश्चैवकोटिशः ॥ छत्राणांचामराणांच दिव्यसंहासनैःसह ॥ ११ ॥ व्यजनानां तथाकोटिराज्यश्रीभूषणानिच ॥ पी

यूषाणांद्रोणकोटिःसुधर्मचिसभातथा ॥ १२ ॥ एवंचसर्वतोभद्रपद्मानीतिसहस्रशः ॥ हीरकाणांचहरितामुक्तानांचतथैवहि ॥ १३ ॥ गो
 मेदानंकोटिभारानीलकानांतथैवच ॥ आदित्यचंद्रकानांविडूयाणांसहस्रशः ॥ १४ ॥ स्यमंतकमणीनांचकोटिभाराःसमागताः ॥
 तथाविपन्नरागाणांभारान्विद्धयर्बुदंनृप ॥ १५ ॥ जांबूनदसुवर्णानांहाटकानांतथैवच ॥ सुवर्णाद्रिसुवर्णानांकोटिभाराश्चकोटिशः ॥ १६ ॥
 इत्यनंविधीन्सर्वान्देवानामैथिलेश्वर ॥ अष्टानालोकपालानामाधिपत्याधिरक्षकः ॥ १७ ॥ नीत्वोद्धवंशक्रसवोदत्तैवंचलिमद्भुतम् ॥
 कौशल्यहेतवेकार्ष्णिप्रणनामकृतांजलिः ॥ १८ ॥ तस्मैतुष्टःशंवरारिःप्रदौरत्नमालिकाम् ॥ संस्थाप्यराज्यंतराजनेषांहिप्रकृतिःसता
 म् ॥ १९ ॥ इत्थंशक्रसंजित्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः ॥ विकर्षन्महतीसिनामरुणोदातटान्यथौ ॥ २० ॥ श्रुत्वाजितंशक्रसखसिद्धेशःकि
 न्नरास्तथा ॥ नकेपियुधुस्तेनप्रद्युम्नायबलिददुः ॥ २१ ॥ शिविराणांसमूहोभूद्रुणोदानदीमनु ॥ महाधनखचिद्विश्रवितानैःशतयोज
 नम् ॥ २२ ॥ पतत्पताकैर्दिव्याभैर्न्यस्तविजयध्वजैः ॥ विरेजेशिविरव्यूहोलहरीभिःथोदधिः ॥ २३ ॥ आकाशादागतंतत्रगजरुठ
 पुरंदरम् ॥ ससैन्यंसहसाराजन्दुडुभिर्व्वनिंसयुतम् ॥ २४ ॥ संवीक्ष्यवेगतोवीराजगृहुःशस्त्रसंहतिम् ॥ पुनरिंद्रचंतंज्ञात्वावभूदुहोषिता
 नृपाः ॥ २५ ॥ श्रीप्रद्युम्नसभामध्येसंप्राप्तोथपुरंदरः ॥ दत्तासनोयदुवैःप्रद्युम्नंप्राहेदेवराट् ॥ २६ ॥ श्रीपुरंदर उ० ॥ शृणुकाष्णमहावा
 होत्वंपरावरचित्तमः ॥ लीलवतीनामपुरीशुभाहेमाद्रिसानुषु ॥ २७ ॥ विद्याधरेशःसुकृतीतत्रराज्यंकरोतिहि ॥ तत्कन्यासुंदरीनामश
 तचन्द्रनिभाशुभा ॥ २८ ॥ आगतादेवताःसर्वास्तस्याराजस्त्वयंवरे ॥ लोकपालस्तथासर्वसंप्राप्तादिव्यविग्रहाः ॥ २९ ॥ यंहृ
 द्वासूच्छिताहंस्यांसमेभर्ताभवत्विति ॥ गिरित्येवंप्रजल्पतीसुंदरंवरमिच्छती ॥ ३० ॥ तत्रापिगच्छसहसाप्राप्तुभिःसहकौतुकं ॥
 स्वयंवरंपश्यंपरदेवलोकैश्चसंजितम् ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ तच्छुत्वाभगवान्कार्ष्णियदैवैर्द्राप्तुभिःसह ॥ पुरंदरेणसहसापुरी
 लीलवतीयथौ ॥ ३२ ॥ विशालजिरसंयुक्तेखचिद्रत्नमनोहरे ॥ चंदनगुरुकस्तूरीकुंकुमद्रवचर्षिते ॥ ३३ ॥ मुक्तायुक्तैस्तोरणै
 श्रवितानैःसुमहाधनैः ॥ जांबूनदासनैःसाक्षाद्द्विलोकइवामले ॥ ३४ ॥ तस्मिन्स्वयंवरेतस्थोप्रद्युम्नोदिव्यआसने ॥ गिरिशृंगेयथा

सिंहःसर्वेषांपश्यतांनुप ॥ ३५ ॥ प्रजेशामुनयस्तत्रदेवारुद्रगणास्तथा ॥ मरुतोरवयश्चैवसवोद्वाग्रयोश्चिवनौ ॥ ३६ ॥ यमोथवरुणः
सोमोघनदःशक्रएवहि ॥ सिद्धाविद्याधाराश्चैवगंधर्वाःकिन्नरास्तथा ॥ ३७ ॥ अन्येसमागताःसर्वैरत्नाभरणभूषिताः ॥ जहुवैवाहिकी
माशांप्रद्युम्बेवीक्ष्यमैथिल ॥ ३८ ॥ सासुंदरीतत्रसुरबमालयारतिचरंभाक्षिपतीविनिर्गता ॥ वाणीरसंरूपवतीपुलेमजांविडंबयतीवब
भौवरांगना ॥ ३९ ॥ यांवीक्ष्यसर्वेषुसदःसुसर्वतोमोहंनयातेषुतथैमैथिल ॥ श्रीःसर्वलोकस्यचपश्यतोवरविचिन्वतीसाचपलेवचांबुदुम्
॥ ४० ॥ दिव्यांबरंपद्मदलायतेक्षणंप्रद्युम्बवीरंनरलोकसुंदरम् ॥ समेत्यमूर्च्छासमवापसुंदरीविद्याधरीसापुनरापसंज्ञाम् ॥ ४१ ॥
समुत्थितासात्वतिहर्षेविह्वलतस्थैसुमालाविनिधायतद्गले ॥ विद्याधरेशःसुकृतींचसुंदरीसुतांददामैथिलशंभाराये ॥ ४२ ॥ नदत्सुतूयै
षुतदेवनिर्जरानसेहिरैवीक्ष्यविवाहमंगलम् ॥ तंसवतःभंरुरुधुःस्वयवंरंप्रचंडमेघाइवभास्करंपरं ॥ ४३ ॥ क्रोधावृतांस्तानमरान्धनुर्धरा
न्मदोद्धतान्वीक्ष्यहरेःसुतोबली ॥ श्रीकृष्णदत्तंसंशरंधनुःस्वयंत्वरंगृहीत्वायदुभिर्जगर्ह ॥ ४४ ॥ तत्रापमुक्तौर्विशिवैःरुद्रप्रभैश्चिन्ना
युधामैथिलशीर्णकंचुकाः ॥ विदुदुवुस्तेचदिशोदशामरानीहारमेघाइवमूर्यरादिमभिः ॥ ४५ ॥ प्रद्युम्नोभगवान्साक्षादित्थंजित्वास्वयंव
रम् ॥ विजित्येलावृतंखंडभारतंगंतुमुद्यतः ॥ ४६ ॥ आतृभियदुभिसैन्यैःसर्वमंत्रिजनैःसह ॥ आययौभारतंखंडनादयञ्जयदुदुभीन् ॥
॥ ४७ ॥ पश्यन्दृशानेकांश्चजंबूद्वीपययौबली ॥ आनतांद्वारकादेशान्प्राप्तोभूच्छ्रीहरेःसुतः ॥ ४८ ॥ प्रद्युम्नप्रपितःसाक्षादुदुबोबुद्धि
सत्तमः ॥ प्रणामोप्रसेतंसंभायांश्रीहरिंबलं ॥ ४९ ॥ वर्षषैपियजातंजंबूद्वीपजयोयथा ॥ तत्सर्वहियथायोग्यंकथयामासचोद्धवः ॥ ५० ॥
श्रीकृष्णबलेद्वाभ्यांसर्वैर्वृद्धजनैःसह ॥ प्रद्युम्नंतंसमानेतुमुग्रसेनोविनिर्गतः ॥ ५१ ॥ गीतवादित्रघोषेणब्रह्मघोषेणभूयसा ॥ मुक्तावर्षैर्लज्ज
पुष्पैःपाठारवैःसुमंगलैः ॥ ५२ ॥ वारणेद्रंपुरस्कृत्यसौवर्णैःकलशैर्नृप ॥ गंधर्वैरारुमुल्याभिःशंखदंडुभिवेणुभिः ॥ ५३ ॥ गंधाक्षतैर्हेमपा
त्रैःपुष्पैर्धूपैर्वांकुरैः ॥ लग्रसेनःशंभारैःसंसुखंचाजगामह ॥ ५४ ॥ खड्गनीत्वोग्रसेनस्यपुरोधृत्वाकृतांजलिः ॥ ननामकार्ष्णिण्यदुभिर्भ्रा
तृभिःसहमैथिल ॥ ५५ ॥ श्रीकृष्णंसंबलंनत्वासर्वान्वृद्धान्प्रणम्यच ॥ गर्गाचार्यननामाशुप्रद्युम्नोमीनकेतनः ॥ ५६ ॥ संश्लाघ्याभ्यच्ये

विधिवद्ब्रह्मणैर्वेदसूक्तिभिः ॥ आरोप्यवारेणकार्षिणमुग्रसेनःपुरीयौ ॥ ५७ ॥ द्वारकायामंगलोभूद्यदूनांचगृहेगृहे ॥ इत्थंजयस्तेकथि
 तःकिंप्रयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ५८ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायांविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादेइलावृतखंडविजयेस्वयंपराविजये
 प्रभुमुद्धारकागमनमाहचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ श्रीबहुलाश्वउवाच ॥ कथंचकारविधिवद्भ्राजसूयाध्वरंपुः ॥
 एतन्मेबूहिप्रेन्द्रत्वंपरापरवित्तमः ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ अथोग्रसेनो नृपतिः सर्वधर्ममृतांवरः ॥ श्रीकृष्णेनसहायेनक्रतुराजंच
 कारह ॥ २ ॥ गर्गाद्यदुकुलाचार्यान्मुहूर्तवोधयत्ततः ॥ बंधुभ्यश्चददौराजन्मुहूर्तोपिनिमंत्रणम् ॥ ३ ॥ भक्त्यापरमयाहूताऋषयोमुनयो
 द्विजाः ॥ आजमुद्धारकांसर्वेषुत्रिशिष्यैःसमावृताः ॥ ४ ॥ वेदव्यासःशुकःसाक्षान्मेत्रेयथपराशरः ॥ पैलःसुमंतुदुर्वासावैशंपायनइत्यहम् ॥ ५ ॥
 जैमिनिर्भार्गवोरोमुदत्तात्रेयोसितोमुनिः ॥ अंगिरावामदेवोत्रिवसिष्ठःकण्वएवच ॥ ६ ॥ विश्वामित्रःशतानंदोभारद्वाजोथगौतमः ॥ कपिलः
 सनकाद्याश्विभांडश्चपंतजलिः ॥ ७ ॥ द्रोणःकृपःश्राद्धिपकःशांडिल्योमुनिसत्तमः ॥ अन्येचमुनयोराजन्सशिष्याश्चसमागताः ॥ ८ ॥ ब्रह्मा
 त्रिवोजंभदेदिवारुद्रगणास्तथा ॥ आदित्यामरुतःसर्वेवसवोद्विग्रयोश्चिनौ ॥ ९ ॥ यमोथवरुणःसोमोधनदोगणनायकः ॥ सिद्धाविद्याधराश्चै
 वगंधर्वाःकिन्नरादयः ॥ १० ॥ गंधर्व्योप्तरसःसर्वाविद्याधर्यःसमागताः ॥ वितलाद्दानवादेत्याःप्रह्लादोबलिनासह ॥ ११ ॥ रक्षोभिर्भीषणैःसा
 र्द्धलंकाधीशोविभीषणः ॥ सर्वैश्चवानैःसार्द्धहनुमान्वायुनंदनः ॥ १२ ॥ ऋक्षैश्चदंष्ट्रिभिःसार्द्धजंबवानृक्षराइबली ॥ सर्वैश्चपक्षिभिःसार्द्ध
 गरुडःपक्षिराइबली ॥ १३ ॥ सर्वैःसरासृपैःसार्द्धवासुकिर्नगराण्महात् ॥ गोरूपधारिणीपृथ्वीसर्वाभिःकामधेनुभिः ॥ १४ ॥ सर्वैःशैलैर्मूर्तिमन्त्रि
 सुमेरुश्चहिमाचलः ॥ गुल्मवृक्षलताभिश्चवटःसाक्षात्प्रयागतः ॥ १५ ॥ महानदीभिःसहिताश्रीगंगामुनानदी ॥ पारावाराःसप्ततथारत्नो
 पायनसंयुताः ॥ १६ ॥ आजमुग्रसेनस्यराजसूयेमहाध्वरे ॥ सप्तपुत्र्ययोत्रामानवारण्यानवोषराः ॥ १७ ॥ चतुर्दशैवगुह्यानिविल्या
 तानिमहीतले ॥ तीर्थराजःप्रयागश्चपुष्करंवाद्रिकाश्रमः ॥ १८ ॥ सिद्धाश्रमोविनसन्कुंडैःसर्वैःसरोवरैः ॥ वनानिदंडकादीनिसर्वैश्चोप
 नैःसह ॥ १९ ॥ क्षेत्रैःसमग्रैर्विमलैरेतेतत्रसमाययुः ॥ श्रीमद्भोवर्द्धनेनामगिरिराजोव्रजज्जद्विरः ॥ २० ॥ वृंदावनं व्रजवनैःसरःकुंडैःसमाय

यौ ॥ नंदोपनंदानंदश्चतथाषड्वृषभानवः ॥ २१ ॥ वृषभानुवरःसाक्षात्पुत्रो नममैथिल ॥ सर्वगोपगणैर्गोभिर्नदराजःसमाययौ ॥ २२ ॥
 कीर्तयशोमतिःसाक्षाद्गोपीभिर्गोपिकेश्वरी ॥ श्रीराधाशिविकारूढासखीसवैश्वकरोटिभिः ॥ २३ ॥ शतयूथैश्चगोपीनांदास्कांप्राययौमु
 दा ॥ तासांवासोयत्रयत्रगोपीभूमिश्चसामवत् ॥ २४ ॥ तदंगरागसजातंगोपीचंदनमेवहि ॥ गोपीचंदनलिप्तांगोनरोनारायणभवेत् ॥
 ॥ २५ ॥ चतुर्वर्णस्तथासवैआजमुस्तस्यचाध्वरे ॥ धृतराष्ट्रोबुद्धिचक्षुःसाक्षाद्गोपधनःकलिः ॥ २६ ॥ शल्योभीष्मश्चकर्णश्चकुंतीपुत्रो
 युधिष्ठिरः ॥ भीमोर्जुनोथनकुलःसहदेवस्तथापरे ॥ २७ ॥ दमघोषोवृद्धशर्मजयसेनोमहानृपः ॥ धृष्टकेतुर्भीष्मकश्चनम्रजिल्कोसलेश्वरः
 ॥ २८ ॥ बृहत्सेनोघृतिःसाक्षान्मैथिलेशःपितातव ॥ अन्यपितत्रराजानःसुहृत्संबंधिवांधवाः ॥ सहस्राभिस्तथापौत्रैःपुत्रैराजमुध्वरम्
 ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगोचार्यसं०वि०खं०ना०व०सं०यज्ञारंभेस्वजननिमंत्रणनमैकोनपचाशत्तमोऽध्याय ॥ ४९ ॥ नारदउवाच ॥
 अर्थसिद्धयोरिवद्वारेरेरसताद्रिसमुद्रयोः ॥ मर्ष्योपिंडारकेक्षेत्रेयज्ञारंभोवभूवह ॥ १ ॥ पंचयोजनविस्तीर्णःकुंडोभूद्यस्यचाध्वरे ॥ योजेन
 ब्रह्मकुंडस्तुगव्यूतिःपंचकुंडकाः ॥ २ ॥ मेखलागतीविस्तारवेदीभिर्निर्मितादश ॥ सहस्रहस्तमुच्चंगोयज्ञस्तंभोवभोमहान् ॥ ३ ॥
 पंचयोजनविस्तीर्णःसौवर्णोयज्ञमंडपः ॥ वितानतोरणैरेजेकदलीखंडमंडितः ॥ ४ ॥ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूसेनदशाहकैः ॥ द्वैवैश्वस
 हितोराजवभौशक्रहवाध्वरे ॥ ५ ॥ यज्ञावतारःश्रीकृष्णःपरिपूर्णतमोध्वरे ॥ बभौपुत्रैश्चपौत्रैश्चपरमात्मवभूतिभिः ॥ ६ ॥ महासं
 भृतसंभारैराजसूयेध्वरे ॥ गर्गाचार्यैरुंक्रुत्वायदुराजोह्यदीक्षित ॥ ७ ॥ होतारोदशलक्षणिदशलक्षानिदीक्षिताः ॥ अध्वर्यवःपं
 चलक्षमुद्रातारस्तथापरे ॥ ८ ॥ हस्तिशुंडासमाधारमुक्त्वाज्यस्यदुताशनः ॥ अर्जाणंप्रापतद्यज्ञेनचित्रविद्विमैथिल ॥ ९ ॥ केपिजीवा
 त्रिलोकांतुनबभूवुर्बुद्धिक्षिताः ॥ सर्वदेवास्तुसोमेनह्यजीणत्वमुपागताः ॥ १० ॥ रुचिमत्याधर्मपत्न्योप्रसेनोयदुराइबली ॥ अध्वरावभृ
 थस्नानतीर्थोपिंडारकेकरोत् ॥ ११ ॥ व्यासाद्यैर्मुनिभिःस्र्वातोषिवद्भद्रदसूक्तिभिः ॥ यथादक्षिणयायज्ञोरुचिमत्यावभौनृपः ॥ १२ ॥ दे
 वदुडुभयोनेदुर्नरदुडुभयस्तदा ॥ उग्रसेनोपरिसुराःशुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ १३ ॥ गजानहिमभारणानियुतानिचतुर्दश ॥ शताब्देहयानंतु

यज्ञातिदक्षिणापराम् ॥ १४ ॥ कोटिशो नवरत्नानामहाहारवैरसह ॥ गर्गाचार्यायमुनेयगृहोपरस्करसंयुताम् ॥ १५ ॥ उग्रसेनोददौ राजा
 यादुवद्रेमहामनाः ॥ गजानां तत्राहं हं यानामयुतं तथा ॥ १६ ॥ विशद्वारं सुवर्णानां ब्राह्मणे ब्राह्मणे ददौ ॥ मरुतस्य महायज्ञे त्यक्तपात्राय
 थाङ्गिजाः ॥ १७ ॥ तथोग्रसेनस्य क्रतौ संतुष्टा हर्षिता गताः ॥ संतुष्टा देवताः सर्वाः प्राप्तभागा दिवंगताः ॥ १८ ॥ भूरिद्रव्या बंदिनश्च जयारा
 वा गृहंगताः ॥ रक्षोदित्या वानरश्च दंष्ट्रिणः पक्षिणस्तथा ॥ १९ ॥ नागाः संतुष्टमनसः सर्वस्वसंग्रहं ययुः ॥ गावश्चैला बृक्षसंचानद्यस्तीर्थाश्च
 सिंधवः ॥ २० ॥ संतुष्टाः प्राप्तभागा ये ते सर्वस्वंग्रहं ययुः ॥ राजानो ये समाहूताः पारिवर्हेण भूयसा ॥ २१ ॥ पूजितादानमानाभ्यां ते पिस्वै
 स्वंगृहंगताः ॥ नंदाद्यागोपसुख्याये श्रीकृष्णेन प्रपूजिताः ॥ २२ ॥ हर्षिताः प्रेमदानाभ्यां ते पिस्वैर्व्रजं ययुः ॥ एतत्ते कथितं राजन्महायज्ञ
 स्य मंगलम् ॥ २३ ॥ यत्र श्रीकृष्णचंद्रोऽस्ति तत्र किं सफलं नहि ॥ येश्च वृत्तिकथा मे तां पठंति सततं नराः ॥ २४ ॥ धर्मश्चार्थश्च कामश्च मोक्ष
 स्तेषां प्रजायते ॥ २५ ॥ पूर्णः परेशः परमेश्वरः प्रभुः पुनातु वोयः पुरुषः पुराणः ॥ शृण्वंति ये तस्य कथां विचित्रां कुर्वंति तीर्थस्वकुले नरास्ते
 ॥ २६ ॥ छलेन यज्ञस्य हरिः परेश्वरो भारं विदेहशमुवो वतारयत् ॥ यो भूच्चतुर्व्यूहधरो यदोः कुले तस्मै नमो नंतगुणाय भूभृते ॥ २७ ॥ अत्य
 दुतमि मंत्रं यं मुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ श्रीनिकेतस्य सोपानमतिवैकुण्ठदुर्लभं ॥ २८ ॥ यः शृणोति नरो भक्त्या सकृत्ताथानसंशयः ॥ गर्गाचा
 र्यसंप्रोक्तं सर्वसारसमुद्धृतं ॥ २९ ॥ यैः श्रुतं पठितं तस्य केषां वा साहो रणं ॥ इहैव च सुखं प्राप्य पुत्रपौत्रादि संततेः ॥ ३० ॥ इति
 श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे उग्रसेनमहोदये ॥ इति श्री विश्वजित्खंडसमाप्तिमगमत् ॥ ५० ॥

॥ छ ॥

॥ छ ॥

॥ छ ॥

॥ इति श्री विश्वजित्खंडसमाप्तिमगमत् ॥

इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां विश्वजिखण्डसं

॥ अथ श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां बलमद्गुरुवर्णनम् ॥

सुदं ८

भूत्वारोहिण्यदुरदाविर्भवपश्चाद्देवक्याः पुत्रतामहं प्राप्स्यामि ॥ १ ॥ इह ० मद्रू ० सं ० व ० दुर्धनप्राद्धिपाकसं ० बलदेवावतारकारणं नाप ० १
 ॥ प्राद्धिपाक उवाच ॥ इत्युक्तः सहस्रवदुनो गंतुमभ्युदितः स्वसभायां स्थितो भूत् ॥ तदैव सिद्धचारणगन्धर्वाः सर्वतस्तं नतकं चरात्पूजुः ॥
 ॥ १ ॥ अथ सुमतिः सारथिर्दिव्यं रथं तालं कंसाश्वसमानीयसंमुखः स्थितो भूत् ॥ २ ॥ परसैन्यविदारणमुसलदुत्यदभं हलतेतु ० पुरसैः
 दुपतस्थतुर्ब्रह्मभयनामवर्मचोपतस्थे ॥ ३ ॥ अथ तत्र श्रीबलभद्रसभायां सर्वेषां पश्यतारं भावकुंठात्समागतः पाणिनिपतंजलिद्विप्रो विधिः
 स्तूयमानः सिद्धचारणचामरसंसेव्यमानः शेषस्तमनंतं संकर्षणं स्तुत्वा तद्विग्रहसंलीनो भूत् ॥ ४ ॥ अथाग्निद्वैकुंठात्समागतो जैकपदुर्हि
 बुध्यबहु रूपमहदादिभिः संवेष्टितो चौरैः प्रेतविनायकैः संवेष्टितः शेषः सहस्रवदुनः समागत्य सभायामनंतं स्तुत्वा तस्मिन्संलीनो भूत् ॥ ५ ॥
 अथ श्वेतद्वीपात्समागतः कुमुदः कुमुदाक्षादिभिः पार्षदप्रवरैः संसेव्यमानः सहस्रफणमौलि विराजमानः सिताचलाभोनीलांबरोनीलकुंतलाभो
 भीमभः सर्वेषां पश्यतां अनंतं विग्रहसोपिसंलीनो भूत् ॥ ६ ॥ अथ तदैवल्लवृत्तखंडात्समागतः स्त्रीगणबुदुसहस्रैर्भवननिनाथैः समावृतः शेषः सहस्र
 सहस्रवदुनमौलिमंडलमंडितः प्रस्फुरत्किरोटकटांगदः समामेत्यानंतं विग्रहसंप्रलीनो भूत् ॥ ७ ॥ अथ पातालस्याधस्ताद्द्वारं त्रिशद्योजनसहस्रां
 तरात्समागतो भगवत्स्तामसीकलासाक्षात्सहस्रवदुनकिरीटमार्तंडमंडलमंडितो वैदव्यासपराशरसनकसदं नसनातनस नत्कुमारनारद
 सांख्यायनपुलस्त्यबृहस्पतिमैत्रेयादिमहर्षिभिः संशोभितो वासुकिमहाशंखश्वेतधनंजनयधृतराष्ट्रकुहकालियतक्षकंबलाश्वतरदेवदुवा
 दिभिर्नागैश्चाश्मरपाणिभिः संसेव्यमानो मृगमदागुरुकुमुदं नपंकावल्लिप्यमानो भिनर्गकन्याभिः संस्तूयमानः सिद्धचारणगंधर्वविश्वीय
 णैरुद्गीयमानो हाटकेश्वरत्रिपुरबलकलेयकलिनिवातकचैरनुयायिभिः पुरःसरैरुद्गैकादशव्यूहैर्नाभिकामधेनुवरुणैः पश्चात्प्रयागिनीर्तौ
 णावेणुमृदंगतालदंडुभिर्ध्यानैर्गीयमानः फर्णाद्रिनागैर्द्रवतूर्णगतिर्विराजते यस्यैकफणचेदंक्षितिमंडलसिद्धार्थश्वलक्ष्यते व्यागत्य भद्रानां
 विग्रहसंलीनो भूत् ॥ ८ ॥ तच्चित्रं दृष्ट्वा तत्सभापार्षदाः सर्वतं परिपूर्णं तं भ्रंजात्वावनता विस्मितवभूतुः ॥ ९ ॥ अथानंतवदुवाच ॥ हनि
 तः संकर्षणो भगवान्स्वपार्षदान् सिद्धानुवाच ॥ १० ॥ अहं भूमिमाहाहरणार्थं भुवंगमिव्यामितस्माद्भूययादुवेपुभविष्यथ ॥ ११ ॥ ओः प्र

बलद्रष्टुमतेसारथेभवतात्रैवस्थीयतां शोकंमाकुरुतात् शोकंमाकुरुतात् यदयुद्धार्थीत्वत्स्मरणंकरिष्यामितदात्वंदिव्यंतालांकरंथनीत्यामस्तथीयमभ्यु
 म्बिष्यसि ॥ १२ ॥ हेहलसुसंखे यदायदा युवयोः स्मरणं करिष्यामि तदातदा मत्पुर आविभूतेभवतम् ॥ १३ ॥ भोवर्मत्वमपिचिन्तय
 वहेमुनयःपाणिन्यादयोहोव्यासादयोहेकुमुदादयोहेकोटिशोरुद्रहेभवानोनाथहेएकदशरुद्रहेगंधर्वाहैवासुखयादिनागैन्द्राहेनिवातकैःपर
 वरुणेकामधेनेभूम्यांभरतखंडेयदुकुलेऽवतरंतांयूसर्वसर्वदाएत्यमदर्शनंकुरुत ॥ १४ ॥ प्राद्धिपाकउवाच ॥ इत्यशुभेति
 वैस्वस्वंधामसमाजगमुः तेषुगतेषुनागकन्यायथभगवाननंतःप्राहयुष्माकमिप्रायोमयाज्ञातस्तस्माद्गोपालानंगेह्युजन्मानिप्राध्वमपुष्टं
 नंकुरुत ॥ १५ ॥ कदाचित्कालिंदनंदिनीकूलेविहारमाधुर्यमूल्युष्माभिःसहरासमंडलंकरिष्यामियुष्माकंमनोरथःसफलोपेपिष्यसि ॥
 ॥ १६ ॥ अथनिवातकवचानाराजाकलिःस्वामिपादकृतमस्तकाञ्जलिःश्रीभगवंतं प्रत्युवाच ॥ १७ ॥ अहंकरिष्यामिमय्याह्लांकुरु
 भगवन्प्रत्यंगमिष्यसितत्राप्यहंगमिष्यामिहवावत्वद्वियोगेनमहान्खेदोभविष्यत्सहैवमानंयत्वं भक्तवत्सलसि ॥ १८ ॥ एवंसंप्राप्य
 तोभगवाननंतःकलिं राजानं स्वभक्तं प्रसन्नः प्रत्युवाचसुखेनतंमत्सहैवागच्छभरतखंडेकौरवैद्राणांकुलेधृतराष्ट्रस्यपुत्रोभूत्वदुयोधमोम
 मचकवतीभविष्यसित्वत्सहायमहंकरिष्यामिगदाशिक्षांदास्यामि ॥ १९ ॥ इत्युक्तःकलिस्तंनमस्कृत्यस्वधामगतवान्सएकलिस्त्व
 मेवजातोसिविष्णुमाययास्वात्मानंनस्मरसि ॥२०॥इ०महू०सं०ब०प्राद्धिपाकदुयोधनसं०संकर्षणगमनंत्रोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥
 ॥ प्राद्धिपाकउवाच ॥ अथागताकोटिशरचंद्रमंडलप्रतीकाशानगलक्ष्मीमहारथस्थ्यासखीकोटिमंडितासंकर्षणमहानंतंभरतसभा
 यांप्राह ॥ १ ॥ अहमपित्वयासहैवभगवन्भुवमागमिष्यामित्स्वद्वियोगातुराप्राणान्नधारयामि ॥ २ ॥ इतिवाष्पकंठेतिशिरिणे
 भगवाननंतःसर्वजगत्कारणकारणःसर्वभक्तदुःखनिवारणोमहेंद्रवारणइवभोगवारणइतिहोवाच ॥ ३ ॥ रंभोरुत्तंरेवेतीविश्रेयसोना
 त्वाभूलैकेमांभजतात्माशोकंकुरुतात् ॥४॥ तच्छ्रुत्वानगलक्ष्माःप्रत्युवाच रेवतीकाकस्यसुताकवर्तमानानितरंवेदतत् ॥ तच्छ्रुत्वा
 भगवाननंतःसस्मितःस्वप्रियांप्रत्युवाच ॥ ५ ॥ आदिसंगैकश्यपस्यकद्रुसुतोह्यंजातःश्रीकृष्णान्नयात्वखंडंभूखंडमंडलंखरखंडंउगजरा

प्राशोतोदकेभूत्वास्थंडिलशाधिनीबभूव ॥ १९ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांबलभद्रखंडेज्योतिष्मत्युपाख्याननामवृताध्यायः ॥ ३ ॥
 ॥ श्रीमहानंतउवाच ॥ अथज्योतिष्मतींशतचंद्रप्रतीकाशानवयौवनांसुंदरितपस्विनीवीक्ष्यशक्रयमधनदाप्रिवरुणसूयसोमयंगलधु
 धवृहस्पतिशुक्रशनयःसर्वैतद्रूपोद्दीपितकामसंमोहितचित्तास्तदश्रममेत्यतामृचुः ॥ १ ॥ हेसुंदरिंभोरुधन्यासिकस्याथतपःकरोपित
 वयस्तपोयोग्यनास्तिमनोभिप्रायंस्वकमस्माकंवेदितच्छुवाज्योतिष्मत्युवाच भगवाननंतःसहस्रवदनोमममर्ताभ्रुयादेतदर्थतपस्तपा
 मीतितद्भवःश्रुत्वासर्वैजहसुःपृथक्पृथक्तेषांपूर्वमिन्द्रइदमाह ॥ २ ॥ इन्द्रउवाच ॥ सर्पराजंवरंकर्तुंकिंवृथातपसेशुभे ॥ देवरा
 जंवरमांस्वतःप्राप्तंशतक्रतुं ॥ ३ ॥ यमउवाच ॥ यमराजंवरयमदंडेनतरमाजगत् ॥ सर्वोत्तमात्वंमत्पत्नीपितृलोकेभविष्य
 सि ॥ ४ ॥ धनदउवाच ॥ राजराजंहिमाविद्धिनिधीशंहेवरांगने ॥ त्वंभजाशुविशालाक्षिविहायान्यत्रवासनां ॥ ५ ॥ अक्षि
 रुवाच ॥ सर्वदेवमुखंविद्धिसर्वयज्ञप्रतिष्ठितं ॥ भजमांस्त्वंविशालाक्षिविहायान्यत्रवासनां ॥ ६ ॥ वरुणउवाच ॥ लोकपालंवर
 यमांपाशिनंयादसांपतिं ॥ सप्तानांहिसमुद्राणांविभवंपश्यभामिनि ॥ ७ ॥ सूर्यउवाच ॥ जगच्चक्षुःसदाहवैचंडांशुश्चाशुपात्मजे ॥
 विहायपातालपतिंवरमांस्वर्गभूषणं ॥ ८ ॥ सोमउवाच ॥ द्विजराजश्रौषधीशोनिक्षेत्रेशःसुधाकरः ॥ कामिनीगलदाहैवभजमां
 गजगामिनि ॥ ९ ॥ मंगलउवाच ॥ इयमहीहिमेमातापितासाक्षादुरुकमः ॥ मंगलभजमांभद्रभूत्वाभूरिभर्वाथिनी ॥ १० ॥
 ॥ बुधउवाच ॥ बुधोहंबुद्धिमान्वीरःकामिनीरसवर्द्धनः ॥ विमृज्यसर्वनाकेशान्मस्वत्वमयासह ॥ १० ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥
 गीष्पतिर्धिषणोहैवसुराचार्योबृहस्पतिः ॥ साक्षादेवगुरुलोकैभजमांमन्यसेशुभे ॥ ११ ॥ शुक्रउवाच ॥ साक्षादत्यगुरुःकाव्योभा
 र्गोहंमहामते ॥ स्वश्रेयस्तुविचार्यैवंभवमद्भामिनीभृशं ॥ १२ ॥ शनिरुवाच ॥ सर्वेषांबलवान्भद्रेअहंदेवोपरिस्थितः ॥ त्यज
 शोकंवरयमालोकंभस्मीकरंदश ॥ १३ ॥ महानंतउवाच ॥ अथज्योतिष्मतीतेषांचांसिश्रुत्वारुणनेत्रास्फुरदधराचलहू
 भंगाप्रोद्यद्गेषामिप्रकर्षोच्छलच्छटांमपरंस्मारपरंक्रोधंचकार ॥ १४ ॥ तेनसखंडमहोमंडलंब्रह्मांडमपिपरंचाब्रह्मलोकान्दृढमेजत्सर्वतो

महद्भयंभव ॥ १५ ॥ तदैवशक्राद्याःशापभयभीताःप्रकंपिताःकृतबलिगणयःपादपद्मेपरितोनिपेतुःपाहिपाहीतिजगुस्तैरित्थं
ज्योतिष्मतीपृथक्पृथक्कृतान्शशाप ॥ १६ ॥ ज्योतिष्मत्युवाच ॥ १७ ॥ हेतुक्रुअहणाभवकाणआशुस्त्रीसिद्धाकस्वंबवगोष्पतेत्र ॥ हेसोऽरुतो
शतदुरतिष्णकुत्सिताभोभवसहसासितमापैतलभक्षी ॥ १८ ॥ हेमंगलत्वंबववानराननोनिशाकरत्वंबवराजयद्भववाच ॥ त्वंमश्रुंतोभवमंशिराक
रदिर्नहिशून्यंदंतिगच्छंतिनकेकदाचित् ॥ १९ ॥ त्वंसर्वक्षोभवतादुर्बुधमुष्यधर्नहृत्तुष्पकोभव ॥ वैस्वतत्वंबहुमानभंगोभावाशुगुह्येप्र
रपाशिराकचित्तेभवताजलंधरी ॥ २० ॥ माहर्तुमागत्यसुराधमस्थितःकरोपिनिर्दंशमात्मनोगिरा ॥ तवप्रियांकोपिनुहोरिष्यतिकरिष्यतिस्वर्गसुखेते
बलेनरक्षसा ॥ २१ ॥ पाशेनबद्धयुधिनिजितंत्वांबलदृहीत्त्वाखलुक्रोपिरक्षः ॥ लंकांपुरमित्यदिवस्वर्तेथिन्कारागृधेकिलकारयिष्यति ॥ २२ ॥
त्वयि ॥ २३ ॥ श्रीमहानंतउवाच ॥ अथहवावतथाशतानांदिवानामध्येशक्रोपितांशशाप क्रोपकारिणिसंक्षेपंवरमपिप्राप्यात्रजन्मन्यत्रशाकृद्दानी
त्तवपुत्रोत्सवोमाभूत् ॥ एवमुक्त्वाशक्रोपिततेजसाधर्षितःसर्वदेवगणैःसहस्वर्गजगामपुनःसातपस्तेपे ॥ २४ ॥ अथतत्पौढह्यब्रह्मब्रह्म
विद्भ्रब्रह्मणैर्मरीच्यादिभिःसंवृतःसर्वजगत्कारणभूतःस्वभवनाद्धंसयानेनगतवान् ॥ २५ ॥ अंबरोस्थित्वातामाहेतिहेज्योतिष्मतेःपशु
पात्मजेत्वत्तपःसफलंजातेनसिद्धासिपरमहंप्रसन्नोस्मिंस्वर्ब्रूहीतिजगद् ॥ २६ ॥ तच्छ्रुत्वाऽऽकंठजलाद्दिनिर्गत्यब्रह्माणंप्राणिपत्करुत
कृतांजलिस्त्रिभूतेहेभगवन् यदिप्रसन्नोसिकिलेहसंकर्षणो भगवान् सहस्रवदनममवरोभूयात् इतिश्रुत्वाहवाविबुधुर्पभःप्रशुभुवः ॥
॥ २७ ॥ हेपुत्रितवमनोरथोदुर्लभोस्ति तथापिपूर्णकरिष्यामि ॥ अबैवैस्वर्तमन्वतरःप्राप्तोस्तिअस्यत्रिनवचतुर्गुणिकलिषोऽशेष
तितववरःसंकर्षणोभगवान्भविष्यति ॥ २८ ॥ तच्छ्रुत्वाज्योतिष्मतीब्रह्माणमाहेवदेवभगवन्महान्कालोवर्तेतमममनोरथःशोभंशुभ
त् त्वंसर्वकार्यकर्तुंसमर्थः ॥ नचेत्तुभ्यंशापंदास्यामिथथादेवैभ्योदत्तः ॥ २८ ॥ इतिप्रोक्तोब्रह्माशापभीतःक्षणविचार्यपुनराहहराजपुनि
त्वमानर्तपतेरेवतस्यकुशस्थल्यांपुत्रीभवतास्मिअन्मनित्रिनवचतुर्गुणविकल्पितःकालःकेनचित्कारणेनक्षणवद्भ्रविष्यति ॥ इतितत्स्वर्परद

त्वात्त्रैवांतरधीयत ॥ ३० ॥ अथसाप्यानर्तेषुशुशस्थलीपतेरेवतस्यभार्यायांजन्मलेभेतत्रज्योतिष्पतिरिवतीनामरूपौदाय्यगुणमंडि
 तानवशरकंजनेत्राविवाहयोग्यावभूव ॥ ३१ ॥ तारिवतःस्नेहेनांतःपुरेसभार्येउवाच कीदृशंवरमिच्छसीतिवद ॥ श्रुत्वासातदोवाचयः
 सर्वेषांबलवान्समेवरोभूयात् ॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वारजारेवतःसभार्योपिसुतानीत्वादिव्यंरथमारुह्यबलवंतंवंदीर्घायुषंपरिप्रभुंलोकानुलुब्ध
 ब्रह्मलोकंगतवान् ॥ ३३ ॥ तत्रक्षणमास्थिताभूतेनक्षणेनभूलोकेऽवैवत्रिनवचतुर्गुणविकल्पितःकालोजातःसाद्यैवब्रह्मलोकवर्ततेभारु
 तस्यात्वंसंलीनाभूत्वाऽवशावतारिणीद्भारकायांमांप्राप्यरमस्व ॥ ३४ ॥ ॥ प्राद्विपाकउवाच ॥ इत्थंतद्भक्त्यंश्रुत्वानागलक्ष्मीःसं
 कर्षणंभर्तारिमनुज्ञाप्यब्रह्मलोकमेत्यरेवतीविग्रहस्ववेशंकार ॥ ३५ ॥ अथसंकर्षणोभगवाच्चूरिभूमिभारहरणार्थलोकनमस्कृतद्रोलोक
 धामसकाशाद्वततरेदंबलभद्रस्यभगवतआगमनंमयातेकथितमूर्सर्वदुरितापहरणंमंगलयनंयुवराजकौरवैर्द्रकिंभूयःश्रोतुमिच्छसीति ॥
 ॥ ३६ ॥ इतिश्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायां श्रीबलभद्रखंडेज्योतिष्यत्युपाख्यानरेवत्युपाख्याननामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
 ॥ दुर्योधनउवाच ॥ मुनिद्रुअहोऽहंधन्योस्मिपुरासंकर्षणस्यभक्तोऽस्मित्वयारुमारितोभगवतोवासुदेवस्यप्रभावंमाहात्म्यंपरमाद्भुतं
 श्रुतमत्रावतारोभूत्वाभूम्यांरामकृष्णौपितुःपुरात्कथंभ्रजेगतवंतोव्रजवासिभिर्नज्ञातौशुतौकथमभूतांतदुच्यताम् ॥ १ ॥ ॥ प्राद्विपाकउ
 वाच ॥ अथैकदामथुरायांयदुपुय्यामुग्रसेनाश्रजोदेवकोदेवकोसुतांमुदेवायददौ वरध्वोःश्रयाणकालेकंसउग्रसेनात्मजस्तयोःस्य
 दनंनोदयामास ॥ २ ॥ तदैवदेववाणीकंसमाहरेयांवरहसेऽस्यश्राष्ट्रमोगर्भाहिल्वाहनिष्यति हतिश्रुत्वासमहासुरः कालनेमिः कंसःखड्ग
 पाणिर्भगिर्निहतुंप्रवृत्तः ॥ ३ ॥ तदैवमुदेवस्तबोधयित्वाप्राहैनांमारुअस्याःपुत्रास्मपिष्येयतस्तेभयंजातंमपि ॥ इतिश्रुत्वा
 तद्भक्त्यसारवित्कंसस्तौकारागरेकारयित्वानिश्चलित्यभवत् ॥ ४ ॥ अथदेवक्याःप्रथमंजातंपुत्रंकंसायवसुदेवःप्रददौतंसत्यवादिनं
 ज्ञात्वाकंसोर्भकंनजघान ॥ ५ ॥ अंकांनांवामतोगतिस्तथादेवानंतस्मादयंवाशुःसर्वेयादवादेवाःसंतितवधमिच्छतीतिनारदुवाक्या
 त्पुनर्जातंजातमपिनिजघान ॥ ६ ॥ अथकंसमथयात्पलायितानांयदूनांमहात्कष्टोवभूव ॥ अथसप्तमोगर्भोदेवक्याभगवाननंतोह्यभव

त् ततेजःश्रीकृष्णाह्वयायोगमायादेवक्यदुरात्संनिह्वयवसुदेवस्यभार्यायांकंसभयाद्भ्रुकुलस्थितायारोहिण्यामर्पयितुमाजगाम ॥ ७ ॥ त
 त्रैतेशोकाः ॥ देवक्याःसप्तमेगर्भेहर्षशोकविवर्द्धने ॥ ब्रजप्रणीतेरोहिण्यामनतेयोगमायाया ॥ अहोगर्भःकविगतइत्युचुमश्रुराजनाः ॥ ८ ॥
 अथब्रजेपंचदिनेषुमाद्रस्वातौचषष्ठ्याचसितेबुधेच ॥ उच्चैर्ग्रहैःपंचभिरावृतेचलमेतुलाल्येदिनमध्यदेशे ॥ ९ ॥ सुरेषुपुपत्सुचपुष्पवर्षवनेषुसु
 चत्सुचवारिविदून् ॥ बभूवदेवोवसुदेवपत्न्याविभासयन्नदृग्स्वभासा ॥ १० ॥ नंदोपिकुर्वेच्छुजातकर्मददौद्विजेभ्योनियुतंगर्वाच ॥
 गोपान्समाहूयसुगायकानारवैमहामंगलमाततान ॥ ११ ॥ अथाष्टमोदेवक्याःपरिपूर्णतमोभगवान्श्रीकृष्णचन्द्रोवततार ॥ तदैवत
 दाशयानिशीथेतेप्रखेनिधायनंदपत्न्याजातयोगनिद्रयासंसेजगत्सतियुनामुत्तीर्यमहावनमेत्ययशोदाशयनेसुतंनिधायसुतामादाय
 पुनर्वसुदेवोगृहहानाययौ ॥ १२ ॥ अथकारागारेवालध्वनिंश्रुत्वाशुभुभितःकंसःसमागत्यजातमात्रात्तान्कन्यागृहोत्वाशिलापृष्ठेपथया
 मास ॥ १३ ॥ तदैवतदस्तात्समुत्पत्यांबरेयोगनिद्राभूत्वासिद्धचारणगंधर्वविद्याधरमुनिगणैस्तूयमानाकंसमिदमाह हेखलतवपूर्वशु
 रत्रक्षवाजातेवृथादेवकीवसुदेवौदीनौदुनोषि इत्युक्त्वासाविध्याचलजगाम ॥ १४ ॥ इत्युक्तोविस्मितःकंसोदेवकीवसुदेवंचविमुच्यतू
 तनादीन्दैत्यान्समाहूयचानिर्देशान्निर्देशान्वालाहनुमाज्ञांचकारतेपितथाचक्रुः ॥ १५ ॥ अथनंदोपिपुत्रोत्सवंश्रुत्वामहेत्सवंचकार
 एवंकंसभयमिषेणब्रजंप्राप्तौरामकृष्णौस्वमायालक्षितौब्रजवासिनांकृपांकृतुजातमात्रावदुतांबाललींचकतुऽकौरवद्रकिभूयश्रोतुमि
 च्छसि ॥ १६ ॥ इति श्रीमद्भगवाच्यसंहितायां बलभद्रखंडे श्रीबलभद्रश्रीकृष्णजन्मोत्सवोनामपंचमोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥४॥
 ॥ दुर्योधनउवाच ॥ मुनीन्द्ररामोनेतंतेलीलःश्रीकृष्णोपिचभूम्याभूत्वारराजतस्यसंक्षेपेणचित्रवंदन्नजेकिमथुरायांकिंद्वारकार्याकिं
 मत्रकिमन्यत्रकिंचकार ॥ १ ॥ ॥ प्राद्विपाकउवाच ॥ अथहवावश्रीकृष्णोजातमात्रोऽदुतांलीलंपूतनामोक्षशकटासुरतृणावतव
 धयुताविरवरूपदर्शनदधिचौर्यब्रह्मांडदर्शनयमलजुनद्रुमखंडभंगादिसंयुक्तांदुर्वाससोर्दशितमायावैभवां श्रीमद्भगवाच्यवर्णितराधाकृ
 ष्णनामौदार्यमहात्म्ययुक्तां सुरज्येष्ठकारितवृषभानुवरनंदिनीविवाहरासमंडलकथामंडितांचकार ॥ २ ॥ ततःश्रीदृढावनागमनेस

तिवत्सासुरवकासुराघासुराणां वंधं कृत्वा गोपालैः सह गोचारणे वृंदावनादि वनेषु विचचार ॥ ३ ॥ अथ तालवने धेनुकासुरं खरं रूपं खरस्वर्गं
 स्वपद्भ्यां ताडयंतं भुजदंडाभ्यां गृहीत्वा महाबले वले वस्तालवृक्षे तं पातयित्वा पुनरापतंतं तं भ्रूषुष्टोथयामास समुच्चिताभ्रमस्तकः तद्य
 स्तन्मुष्टिप्रहारेण निधनजगाम ॥ ४ ॥ अथ श्रीकृष्णः कालियदमनदावाग्निपानादीनि चित्राणिकृत्वा श्रीराघाप्रोमप्रकाशप्रतीतिपरीक्षणं वृ
 दावनविहारदानमानलीलाहावभावयुक्तां शंखहृदयवादिशिवसुयुपाख्यानकथां कथनीयां लीलाचकार ॥ ५ ॥ अथैकदा गिरिराजपू
 जनेकृते भ्रमबलिर्द्रिः सावर्तमेघमंडलं ब्रजमंडले वर्षतदा भगवान् भयातुरं ब्रजं वीक्ष्य माभैष्टेत्यभयं दत्त्वा एककरणे गिरिराजं समुत्पात्योच्छि
 लीं श्रंखालवृद्धधारहवावसतवर्षीयः स ताहं सुस्थिरं तस्थौ ॥ ६ ॥ अथैन्द्रः सर्वदेवगणैर्भयभीतः सार्धं श्रीकृष्णचन्द्रश्रीमत्पादादरविदं द्रयं प्रणज्य
 किरिटेन तोभूत्वा तदभिवेकं कृत्वा महद्रादसुरभिमुसुनिभिः साद्धस्वर्गजगाम ॥ ७ ॥ तददुःखं गोवर्द्धनोद्धरणं दृष्ट्वा गोपावि सिसृक्षुस्तेभ्यो
 मुक्ता रोहणादिवैभवं संदर्शयामास ॥ ८ ॥ अथ श्रुतिरूपं धरुपांथिलाकौशलाऽप्यव्यापु रवासिनीयज्ञसीतापुलिदुकारमावैकुण्ठं वेतद्दी
 पोर्ध्ववैकुण्ठजितपदश्रीलोकाचलवासिनी श्रीसखीदिव्यादिव्यात्रिगुणवृत्तिभूमिगोपीदेवजनस्त्रीजालंधरीविह्वमतीपुरं श्यम्भरः सुतलवासि
 नीनगौद्रकन्यादिभिर्गोपीयुथैः पृथक्पृथक् श्रीकृष्णो ब्रजमंडलं स मंडलं चकार ॥ ९ ॥ एकदा गाश्चारयन्सबलः श्रीकृष्णो गोपालबाले
 भौडिरेबाललीलां वाह्यावाहकलक्षणां कृतवान् तत्र प्रलंबांगोपरूपौ दत्त्वा विहारे विहारविजयं रामं स्वपृष्टे निधायोवाह ॥ १० ॥ अथ हवव
 मथुरांगंतुमुद्यतं गिरिद्रसदृशं तमुद्गीक्ष्य पृष्ठगतो बलेदोमो महाबलोरुषामुष्टिना शिरसिमहाद्रियथाद्रिभित्ताडतेन सद्यो विशीर्णमस्तको वप्रह
 तो गिरिवद्वैत्यो भूम्यानिपपात ॥ ११ ॥ एकदा श्रीभमेकुंजारण्यगतासु गौचगोपाले बुसस्तुसद्यः संभूतो दावग्निः प्रलयाग्निरिव बभूवे ततः कृ
 ष्णरामेति वदतः पाहि पाहीति गोपालान् शरणं गतान् वीक्ष्य लोचनानि मीलयतासु माभैष्टेत्युक्त्वा तमग्निमपि वत् ॥ १२ ॥ अथ हववतर्भा
 डीरुद्यमुनापारगोपालगोर्णनीत्वा प्रातोभूत् तत्राशोकवने यज्ञपत्न्यानीतं भोजनं कृतवान् ॥ १३ ॥ अथ ब्रजं नंदराजे वरुणप्रस्तं वरुणस्य
 मानभंगं कृत्वा नंददिभ्यो गोपेभ्योपिसर्वलोकनमस्कृतं वैकुण्ठं दर्शयामास ॥ १४ ॥ अथांबिकावने श्रीकृष्णः सरस्वतीतिरिन्दं प्रसंतं लुपुशं

नंसर्पिकलासिललोकपालवर्दिनेनश्रीमच्चरणारविन्देनेस्पृह्वासर्पदेहात्तमोचयामास ॥ १५ ॥ अथसबलःश्रीकृष्णोनिलयनक्रीडायांचोर
 पालकलक्षणंचोररूपव्योमासुरकंससखंजुदंडाभ्यांगृहीत्वादर्शदिक्षुत्रामयन्भगवान्भ्रुष्टपातयामास ॥ १६ ॥ तथारिष्टासुरकंसप्र
 णोदितंशृंगयोःसमुद्धृत्यपातयामास अथनादमुखाच्छुतश्रीकृष्णकथेन कंसेनप्रणोदितंकोशिनंश्रीकृष्णोभुजप्रवेशेनसंधमदुःखमनेकाली
 लाःसहस्राव्रजमंडलवलनकारयामास ॥ १७ ॥ श्रीम० सं० श्रीव० प्राद्धिपाकदुर्योधनसवादेरामकृष्णब्रजलालवर्णनंमपष्टोऽध्यायः ॥ ६ ॥
 ॥ प्राद्धिपाकउवाच ॥ अथमथुरायांरामकृष्णौयानिचित्राणि कृतवंतौतानिसंक्षेपणपुत्रजशृणुतात् अथकालनेमिनाकंसेनप्रयुक्तोऽशूरो
 रामकृष्णौसमानंतुं व्रजमंडलमागतवान् ॥ १ ॥ तत्रगंतुमभ्युदितंतंदराजसूनुवीक्ष्यगोपीगणाविरहातुराबभूवुःपृथक्पृथक्तानास्वास्य
 भगवान्चरथमारुहसबलोऽकूरेणयदुपुरीगच्छन्मार्गेथमुनाजलेषुचइवाफलकायस्वंधामदर्शयामास ॥ २ ॥ अथपूर्वाण्हेमथुरोपवनेस्थित्वा
 पराहेमथुरापुरीसर्वतोदर्शयथरामकृष्णौदेवीपुराणौपुरुषौलीलयानरवरेषधरौदिदृक्षवःपौराश्चपुरंश्यःकर्माणित्यक्त्वाव्यधावन्नापागल
 दधिमिव ताम्यःकोटिकंदर्पहरसौंदर्यस्वंसंशयंतौचेतोहर्तौविचेतुःस्म ॥ ३ ॥ अथराजमार्गेतद्याचितवस्त्राण्यदास्यंतरंजकरंगका
 रकरग्रेणसर्वेषांपश्यतांनिजघानतथावह्नवेषंकुर्वतेवायकायस्वसाहूयंप्रादात् ॥ ४ ॥ ततःसैर्ध्रींकुब्जांत्रिक्रांचंदनादानमिषेणऋष्वी
 निलोकमुंदरीकृत्वातौवश्यजनान्समामाष्यमथुराभैकैःसहितोघनुःस्थले प्रविष्टो यथेंद्रहेमचित्रसततालकंसहस्रशःपुरुषवैतुंशक्यंबूह
 द्भारचाष्टधातुमंथलभारसमंयह्नमंडपघृतकंसायभार्गवेणदंतंसाक्षाच्छेषमिपंकुंडलीभूतकोदंडवैष्णवंवीक्ष्यप्रसह्याद्दे ॥ ५ ॥ तदैव
 पश्यतालोकानंसज्यंकृत्वालीलाकृष्यकृणपर्यंतोदोदंडाभ्याथक्षुदंडवेतंडःशुंडादंडेनकोदंडमध्यतोबभज ॥ ६ ॥ भज्यमानस्यघ
 नुषष्टकारेणसलोकविलैःसहसर्वब्रह्मांडननाद् ततस्तारादिगजाश्चविचेलुःसर्वभूखंडमंडलस्थालीघटिकाद्रयमात्रप्रचक्रे ॥ ७ ॥ अ
 थापराण्हेरंगभूमिद्वारिद्विपंकुलयापीडंसमेत्यक्षणांललयुद्धकृत्वाशुंडादंडसंगृहीत्वात्तितस्ततोभ्रामयित्वाबालकःकमंडलुमिवभू
 ष्टेत्पातयामास ॥ ८ ॥ तमित्थनिहत्यरंगभूमौकंससभायांजनितायायाभावंदर्शनंत्वामच्छुद्धकृत्वाचाणूसुष्टिककूटशलतोशल

कान्कंसस्याग्रेसवेषांपश्यतांभृष्टुरामकृष्णौपातयामासतुः ॥ ९ ॥ अथतत्कर्मवीक्ष्यदुर्वचनानिविक्रथमानस्यकंसस्यमधुसूदनःस
 हसोत्पत्यमंचमहोन्नतसमारुरोहः ॥ १० ॥ ततःसत्वरंमृत्युमिवआगतंवीक्ष्यमंचकादुत्थायतंनिर्भर्त्सयन्मदोद्धतःकंसःखड्गचर्मणोजगृहेहरिःस
 हसाचर्मसिसंयुक्तंकंससविषफणींद्रमिवतुंडाविभागभ्यांविराडिवदोदंडाभ्यांबलात्समग्रहीत् ॥ ११ ॥ यथातस्थितुण्डात्फणिविकंसोभु
 जबंधाद्दलाद्दिनिर्गत्यपतत्स्वन्नचर्मणोगृहीत्वापुनरुद्यतोभूत् ॥ पुनर्मंचचलितोविगान्मर्दयंतौशैलसिंहाविवशुभ्राते ॥ १२ ॥ ततोबला
 दुत्पतंतंकेसज्ञातहस्तमंबेरुकृष्णलत्पतन्श्येनइवतंसमग्रहीत् पुनर्गच्छंतदत्युग्वंप्रचंडमुजदंडाभ्यागृहीत्वालोकैषाधाधारइतस्ततो
 भ्रामयित्वा महाब्रान्मंचोपरिपातयामास ॥ १३ ॥ ततस्तडित्पाताद्द्रुमखंडइवभयदंडोमंचोबभूवसवज्रांगःपतितोपिकिचिद्भयकुलःसहसो
 त्थायमहात्मनपुनर्युधेपुनस्तंभुजदंडाभ्यांभगवान्गृहीत्वामंचेक्षिप्त्वाहृदयमारुह्यतन्मौलिगृहीत्वासद्यःकेशेषुप्रगृह्यमंचाद्रुगोपरिपात
 यित्वाशैलद्वंद्वशिलामिवतस्योपरिद्यात्सनातनःसर्वाधारोतोनंतविक्रमोविगात्स्वयनिपपात तयोनिपातेननिभीभूतंभूखंडमंडलस्थाली
 वंदंडत्रयंसहसाचकपो ॥ १४ ॥ अथसंपरेतंभोजराजयदुराजोभूमिगतंनगेंद्रमुग्रेद्रइवसर्वेषांपश्यतांविचिकर्षतदैवभूभुजंहाहाकारअसीत्अ
 होवैरभवेनयंभज्जकंसोपितस्यसारूप्यभृंगिणःकीटकइवजगाम ॥ १५ ॥ ततःकंसंमृतंसहसावीक्ष्यसमागतान्तरत्यानुजाखड्गचर्मधरान्द
 द्वाबलमद्रोमुहुरंतीत्वासर्वतोभिजघान तदादेवदुंडुभयानेदुर्जयच्चनिश्चासूहेवाःपुष्पवृष्टुषुविद्याथयान्नृतुंविद्याधरंगंधर्वकिकत्राजणुः ॥ १६ ॥
 अथसर्वानइवास्यपितरौविमोक्ष्योत्रसेनाथराज्यदत्वोपवीतप्राप्यसांदीपनाद्विद्याअधीत्यतस्मैमृतंसुतं दक्षिणांदत्वाशंखंहत्वामथुरामेत्य
 वसन्जगाल्यैचोद्धवंप्रषयित्वापुनःस्वयंत्रजंगत्वारधाथैगोपीभ्योदर्शनंदत्त्वाराममध्येऋभुमोक्षकृत्वापुनर्मथुरायामाथुरेशोरराज रामोपि
 कोलवंधकृत्वातस्याविराजेतितयोर्मथुरायांसहस्रशःपवित्राणिविचित्राणिविचित्राणिवभूवुः ॥ १७ ॥ इति श्रीमद्भगवत्गीतासंहितायांश्री
 बलमद्रखंडे प्राद्विपाकदुर्योधनसंवादे मथुरालीलावर्णनंनमसतमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ६४ ॥ प्राद्विपाकउवाच ॥ अथयुवराज
 धार्तराहतयोद्धारकालीलासंक्षेपेणशृणुतात् ततःकंसस्यपारोक्ष्यसौहृदंकुर्वंतसमागतंजरासंधंजित्वा द्वारकाख्यंसमुद्देशुर्गुनिर्मायतंत्रकरात्रे

णज्ञातीन्समाधायमुचुकुदृशशकालंघातयित्वापुनारामकृष्णौप्रवर्षणोद्दिमेत्यनस्माद्भारकामाजगमतुः॥१॥अथब्रह्मलोकस्समागतोरवतः
 सुतारंत्नमालान्विताविधिवद्ब्रह्मशालिनेबलभद्रायदत्त्वात्पत्कृतवदयल्यंगतवान्॥२॥अथश्रीकृष्णःशूणांपश्यतांकुण्डिनपुराद्रुक्मिर्णा
 जहारतथाजांबवतीसत्यभामांकालिंदीमित्रविंदानामिजितीभद्रालक्ष्मणांचभौमंहत्वषोडशसहस्रशतंचराजकन्यालवाह॥३॥राजदुभी
 ष्मककन्यायोरुक्मिण्यार्थश्रीकृष्णस्यपुत्रःप्रथमःकामदेवावतारःपितृसमसुंदरआसीत्तस्मादनिरुद्धःसुरज्येष्ठवतारोऽभूत्॥४॥अथैक
 दोशेनराजसूयाध्वरेनागवच्छीगृहीत्वादिग्विजयार्थीनिर्गतःप्रभुश्रोत्रोयादवैभ्रांतिभिःसहजंबुद्धीपेनवसंडविजयकुर्वन्कामदुष्मनदसमीपेवसंतं
 मालतीपुराघोशेनपतंगेनगंधर्वराजेनयुधे॥५॥तत्रगद्युद्धेगदासादायगदोबलदेवानुजोगदार्धंस्वगदयापतंगंतताडसोपितंहृदिचौ
 जसाजचानेत्थतंयोगदयुद्धंघटिकाद्भयभूवपतंगगदाप्रहारेणगदोयुद्धक्षणंमूर्च्छाजगाम॥६॥तदाहाहाकारेजातेकोटिमार्तंडसन्निभो
 बलभद्रआविभूत्वागंधर्वाणांसर्वबलहलाग्नेणसमाकृष्यतदुपरिपरिक्लिष्टमुसलताडनंचकारतेनयुगपत्सर्वसैन्यंसभटद्विपरथंबूर्णविभूव॥७॥
 अथपतंगोपिविथोभयभीतस्तस्मात्पुरीगत्वापुनर्यौद्धुंयादवैसेनाव्यूहंचकारतच्छ्रुत्वाकुद्धोबलभद्रो गंधर्वाणामहापुरीशतयोजनीवस्ती
 णावसंतमालतीनाम्नीसर्वहलेनसंविदार्यसहसाकामदुष्मनदेसंकर्षणोविचकर्ष॥८॥अथहवावपतितैर्गृहेहाहाकारेजातेतियंक्रुपातमिवा
 दूर्णसमस्तानगरिवीक्ष्यगंधर्वैर्धैःपतंगःकृताजलिधौषोविश्वकर्मकृतानांविमानानांद्विलक्षणानांजलक्षंशरयशताडुंचदिव्या
 नारंत्नानांभारदशशतबुंदंचबर्लिनीत्वाबलशालिनेबलयदत्त्वाप्रदक्षिणीकृत्यप्रणनम॥९॥अथथासांबोभाशार्थबलभद्रइहागतोभवतां
 पश्यतांपुरामिदंहलाग्नेणसंविदार्यश्रीगंगांसाक्षात्संकर्षणोविचकर्षतथैवनागकन्याभिर्गोपीभिर्मितेरासमंडलेकालिंदोहलाग्नेणविचक
 र्ष॥१०॥अथैकदाद्विषिदोनामवानरःसुग्रीवसचिवोभौमसखोनारदेनप्रैरितोहरिंशुक्रकामोवतैवतकाचलमेत्यमलेनघटिकाचतुष्टययु
 युधेद्रुमंडलशिलामुष्टिभिर्विनिघ्नंतंबलभद्रोमुसलेनमूर्ध्निनिजघानपुनर्नमृतंमुष्टिघातयित्वापलयंतंभुजुदंडान्यंगृहीत्वोरवतकाचलपृ
 ष्टेपातयित्वाच्युताग्रजोद्वेढेनमुष्टिनाहृदितंतताडतस्पतनेनसटंकशैलैःकमंडलुरिवचकंपे१॥अथहवावगजब्रह्मभवतांपांडवैःसहयुद्धे

धमंश्रुत्वातीर्थभिषेकव्याजेनब्राह्मणैर्नागैःसहितःपुराद्विनिर्गतोद्धारकांप्रदक्षिणीकृत्यसिद्धाश्रमप्रभासयोःस्नात्वापश्चिमायादिशिसरस्व
 तीप्रतिस्रोतःसैधवारण्यजंबूमागौत्पलावताबुद्देमवतंसिधूनुपस्पृश्यथूदकविदुसरास्त्रितकूपसुदर्शनत्रितौशनसाश्रेयवायवसौदासगुहती
 र्थश्राद्धदेवादीनितीर्थानिस्नात्वात्तरस्यादिशि कैलासकरवीरमहायोगणेशकैबेरप्राज्ञ्योनिर्षणवच्छीसितारामक्षेत्रचैत्रदेशवसन्तत्कदा
 शार्णभद्राकूर्मतीर्थेषुष्यमालाचित्रवनचंद्रकांतानैःश्रेयसमनुपर्वतचक्षुःकामशालिनीकामवनेदक्षेत्रसीतापृथुतीर्थतपोभूमिलीलवतीव
 दनगरगांधर्वशक्रतीर्थादीनि कृत्वा पुनरागत्य विशालां ब्रह्मतीर्थचक्रमेत्य प्राचीं सरस्वतीं स्नात्वा बदर्याश्रमकेदारावुपस्पृश्यपुनर्भा
 रते श्रीजान्हवीकालिंदीहरिद्वारकुरुक्षेत्रमथुरापुष्करेषु स्नात्वापुनस्तस्माच्छांभलं सौकरं प्राप्यचान्यानि कुर्वन्तीर्थानिसाक्षात्संकर्षणो
 नैमिषारण्यजगाम ॥ १२ ॥ तंसमागतं वीक्ष्य शौनकादयो मुनयः समुत्थायवर्षद्विरेचार्चयन् ॥ १३ ॥ तत्रवेदव्यासशिव्यरोमहर्षणम
 प्रत्युत्थायिन्वीक्ष्यकरस्थेनकुशाश्रेणतंजघानेतितदाहाहेतिवादिनोमुनीन्वीक्ष्यलोकपावनोपिलोकसंग्रहार्थद्वादशमासात् तीर्थस्नानेवि
 शुद्ध्येमनोदधे ॥ १४ ॥ तत्रैल्यलसुतोबल्वलोनामदैत्य उपावृत्तेपर्वणि पांसुवर्षणप्रचंडेनवायु नापूयशोणितविष्णूत्रसुरामांसदुर्गन्धेन
 समागतःखेदहृष्टोभूत् अथबृहजिह्वं वज्रागं भिन्नकञ्जलंजनचयकृष्णं तप्तताम्ररुमश्रुं भयंकरं ब्रह्मदुहं ब्रह्माशोतये हलश्रेणसमाकृष्य
 गगनात्सुसलेनमूर्ध्नि बलभद्रस्तंतताड तताडनेनाकाशात्सोपिकमंडलुरिवव्यसुःस्पपात् ॥ १५ ॥ अथप्रसन्नामुनयोपिरामंसंस्तुत्याऽ
 वितथाशिषःप्रयुज्यवृत्रविबुधाइवाभ्यर्षिचन् तैरभ्यनुज्ञातः सरयूकौशिकमानससरोवरगंडकीगौतमीपुस्नात्वाऽयोध्यानंदिश्रामवर्षेष्म
 तीब्रह्मावर्तादीन्युपस्पृश्यतीर्थराजंप्रयागंजगामतत्रायुतजदानंचकार ॥ १६ ॥ ततश्चित्रकूटर्विंध्याचलकाशीविपाशाशोणमिथिला
 गयादिषुस्नात्वांगंगासागरसंगमंजगाम तत्रमुवर्णशृंगांबरसंश्रुक्तंपृथक्मुवर्णत्नभारसहितंगवांकोटिशतंब्राह्मणेभ्यःप्रादात् ततःक्रमशो
 दक्षिणस्यां दिशिमहेन्द्रद्रिसतगोदावरीवेणीपंपामीरथीस्कंदक्षेत्रश्रीशैलवैकटकांचीकावेरीश्रीरर्षभाद्रिसामुद्रसेतुकृतमालताप्रपर्णा
 मलयाचलकुलाचलदक्षिणसिंधुफाल्गुनपंचाम्परोणिकर्णशूपांरकतापीपयोष्णीनिर्विंध्यादंडकेरवामाहिष्मत्यवतिकादीनितीर्थानिसाक्षा

त्त्वेदर्बुद्राद्रमुषारविंदःस्नानार्थजलक्रीडार्थयमुनाद्वारात्सआजुहाव ततस्त्वनगतांताटिनीहलाश्रेणकुपितोविचकषईतिहोवाच॥ ७ ॥
 अद्यसामवज्ञायनायासिमयाहूतापिसुसलेनत्वां कामचारिणींशतथानेष्येश्वनिर्भीत्सतासाभूरिभीतायमुनाचकितातत्पादयोःपतितोवाच
 ॥ ८ ॥ रामरामसंकर्षणबलभद्रमहाबाहोतवपरं विक्रमंनजाने यस्यैकस्मिन्मूर्धिसर्षपवत्सर्षभूरिभूखंडमंडलंइत्यतेतस्म्यतवपरमनुभाव
 मजानंतीप्रसन्नार्मानोकुंयोगोसित्वंभक्तवत्सलोसि ॥ ९ ॥ इत्येवंयाचितोबलभद्रोयमुनांततोव्यमुंचत्पुनःकरणभिःकरीवगोपीभिर्गो
 पराङ्जलविजगाह पुनर्जलाद्विनिर्गत्यतटस्थायबलभद्रायसहस्रायमुनाचोपायननीलांबराणिहेमरत्नमयभूषणानिदिव्यानिचददौ हवाव
 तानिगोपीयूथायपृथक्पृथक्प्रविभज्यस्वयनीलांबरेवसित्वाकांचनीं मालानवरत्नमयीं धृत्वामहेंद्रोवाणेणेंद्रइवबलभद्रोविरजे ॥ १० ॥ इ
 त्थंकरैर्वेद्रयाद्वेद्रस्यरमतःसर्वावासंतिक्योनिशाव्यतीतावभूवुः ॥ भगवतोबलभद्रस्यहस्तिनापुरभिववीर्यमूसूचयतीवह्यद्यापिचकृष्टव
 त्मनायमुनावहती इमारामस्यरासकथायःशृणोतिश्रावयति च ससर्वपापपटलंछित्वा तस्यपरस्परमानंदंपदंप्रतियाति किंभूयःश्रोतुमि
 च्छसि ॥ ११ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांश्रीबलभद्रखंडेप्राद्विपाकदुर्योधनसंवादेरासकोडावर्णननामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥
 ॥ दुर्योधनउवाच ॥ भगवन्गर्गाचार्येणगोपीयूथायकथंदत्तेबलभद्रंपंचांगंतत्कृपयावदतात्त्वंसर्वहोसि ॥ १ ॥ प्राद्विपाकउवाच ॥
 कौरवेंद्रएकदागर्गाचार्यःकलिंदुनांदींस्नातुंगर्गचलाद्रुजमंडलंचाजगाम तत्रैकतिमरुल्लैजलितलातरुपल्लवपुष्पगंधमत्तमिलिद
 पुञ्जेकालिंदीकूलकलितनिकुंजेश्रीरामकृष्णध्यानतत्पंगर्गाचार्यं प्रणम्यनागेंद्रकन्याःस्म इतिजतिस्मरागोपकन्याः श्रीमद्बलभद्रप्रा
 प्त्यर्थैसर्वनंप्रच्छुस्तासांपरमांभक्तिवीर्यपद्धतिपटलस्तोत्रकवचसहस्रनामानिगोपीयूथायसप्रदौकिंभूयस्त्वंतद्रहणंकरतुमिच्छसिवदता
 त् ॥ २ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ रामस्यपद्धतिर्ब्रूहिययासिद्विप्रजास्यहम् ॥ त्वंभक्तवत्सलोमहन्गुरुदेवनमोस्तुते ॥ ३ ॥ प्राद्विपाक
 उवाच ॥ राममार्गस्थनियमंशृणुपाथिवसत्तम ॥ येनप्रसन्नोभवतिबलभद्रोमहाप्रभुः ॥ ४ ॥ सहस्रवदगोदेवोभगवान्भुवनेश्वरः ॥
 नदूर्नैर्चतीर्थैश्चभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यथा ॥ ५ ॥ सत्संगंभेत्याशुशिक्षेद्रक्तिवैश्रीहरेगुरोः ॥ ससिद्धःकथितोजातयस्यवैभ्रमलक्षणम्

॥ ६ ॥ ब्राह्मेसुहृतेऽत्थायारामकृष्णेतिचबुवन् ॥ नत्वाशुरुमुवैचवततोभूम्यांपदंन्यसेत् ॥ ७ ॥ वायुंपम्पशुप्रहसिसिस्थितोभूत्वाकुशास
 ने ॥ हस्ताबुत्संगआधायस्वनासाग्रनिरिक्षणः ॥ ८ ॥ ध्यायेत्परंहरिदिवंबलभद्रंसनातनम् ॥ गौरंनीलंबरंहृदयनमालाविमृषितम् ॥ ९ ॥
 एवंध्यानपरोनित्यग्रीत्यर्थहलिनःप्रभोः ॥ त्रिकालसंध्याकृच्छुद्धेसौमनीक्रोधविर्जितः ॥ १० ॥ अकामीगतलोभश्चनिर्मोहःसत्यगम
 वेत् ॥ द्विवारंजलपानार्थीएकमुक्तोजितेन्द्रियः ॥ ११ ॥ क्षौमांबराभूमिशायीभूत्वापायसभोजनः ॥ एवंनिर्जितपद्मगोभवेदेकाप्रमानसः ॥
 ॥ १२ ॥ तस्यप्रसन्नोभवतिसदसकपर्षणोहरिः ॥ परिपूर्णतमःसाक्षात्सर्वकारणकारणः ॥ १३ ॥ इत्थंश्रीबलभद्रस्यकथितापद्धतिर्भ
 या ॥ कौरवेंद्रमहाबाहोकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ १४ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ मुनिद्रवदेवस्यपटलब्रूहिमेप्रभोः ॥ येनसेवांकरि
 व्यामितत्पद्मंबुजयोःसदा ॥ १५ ॥ ॥ ग्राह्मिणाकउवाच ॥ ॥ बलस्यपटलंशुहंविद्धिसिद्धिप्रदायकम् ॥ एकातिब्रह्मणदत्तंनारदाय
 महात्मने ॥ १६ ॥ प्रणवंपूर्वमुहृत्यकामवीजंततःपरम् ॥ कालिंदीभेदनपरंसंकर्षणमतःपरम् ॥ १७ ॥ चतुर्थंतंद्रयंकृत्वास्वाहापश्चाद्दि
 धायच ॥ मंत्रराजमिमंराजन्ब्रह्मोक्तंषोडशाक्षरम् ॥ १८ ॥ जपेच्छंभ्रतीभूत्वासाहस्राणिषोडश ॥ इहसुत्रपरसिद्धिसंप्राप्नोतिनसंशयः ॥
 ॥ १९ ॥ अथजस्यमंत्रस्यमहापूजांसमाचरेत् ॥ द्वात्रिंशत्पत्रसंयुक्तंकार्णिकेसरोज्ज्वलम् ॥ २० ॥ भव्यंकंजंपंचवर्णलिखित्वास्थं
 डिलेशुभे ॥ तस्योपरिन्यसेद्राजन्हेमसिंहासनंशुभम् ॥ तस्मिञ्छ्रीबलदेवस्यपरामर्चांप्रजयेत् ॥ २१ ॥ अंनमोभगवतेपुरुरोधोतमायवा
 मुदेवायसंकर्षणायसहस्रवदनायमहानंतायस्वाहा ॥ अनेनमंत्रेणशिखाबंधनंकृत्वासर्वतस्तंप्रणम्यतस्तंमुखोभूत्वास्वयंतोभवेत् ॥ अं
 जययानंतबलभद्रकामपालतालांकालिंदीभंजनआविराविभूमयमसंमुखोभवेति अनेनमंत्रेणवाहनंकुर्यात् ॥ अंनमस्तेस्तुसीरपाणे
 हलमुलधरौहिणेयनोलांबरामरेवेतोरमणनमस्तेस्तु ॥ अनेनमंत्रेणासनपाद्यार्ध्यक्षानमधुपर्कधूपदीपयज्ञोपवीतनैवेद्यवल्लभूषणगंध
 पुष्पाक्षतपुष्पांजलिनीराजनादीनुपचारान्प्रकल्पयेत् ॥ अविष्णवेमधुसूदनयावामनायत्रिविक्रमायश्रीधरायहृदयकीशायपद्मनाभायदा
 मोदरायसंकर्षणायवासुदेवायप्रद्युम्नायानिरुद्धयाधोक्षजायपुरोधोतमायश्रीकृष्णायनमःइतिपादगुल्फजातूरुकट्युदरपार्श्वपृष्ठियुजकं

धरकर्णनासिकाधनेत्रशिरासिपृथक्पूजयामीतिमंत्रेणसर्वांगपूजांकुर्यात् ॥ अथशंखचक्रगदापद्मासिधनुर्बाणहलमुसलकोस्तुभवनमाला
 श्रीवत्सपीतांबरनीलांबरवंशीवित्रगरुडंकांतालांकरथदारुकसुमतिकुमुदकुमुदाक्षश्रीदामादीनप्रणवपूर्वेणचतुर्थतेनमःसंयुक्तेनानामं
 त्रेणपृथक्पृथक्संपूज्यतथाविष्वक्सेनवेदव्यासदुर्गाविनायकदिकपालग्रहादीन्कमलसर्वतःस्वेस्वस्थानेसंपूजयेत् पुनःपरिसमूहनादिस्था
 लीपाकविधानेन वैश्वानरसंपूज्य पूर्वोक्तेनमूलमंत्रेणपंचविंशतिसहस्राण्याहुतींहुहयात् तथाष्टौसहस्राणिद्वादशक्षरेणतथाष्टौसहस्राणि
 चतुर्व्यूहमंत्रेणाहुतींहुहयात् ततोदेवंप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्याचार्यमहाहंस्वसुवर्णाभरणताम्रपात्रसवत्सगोसुवर्णदक्षिणाभिःसंपूज्य तथा
 ब्राह्मणान्भोजनाद्यैःसंपूज्य नगरजनेभ्योभोजनद्वैचार्यान्प्रणमेत् ॥ इत्थंबलयपटलानुसारेणयोनुरस्मरतिहहसुत्रसिद्धिसमृद्धिभिः
 संवृतोभवतिरामस्यपटलंगुह्यंमयातेवर्णितंशुभम् ॥ सर्वसिद्धिकरंराजन्किंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ २२ ॥ इति श्रीमद्गार्गाचार्यसंहिता
 यां श्रीबलभद्रखण्डे प्राद्धिपाकदुर्योधनसंवादे पद्दतिपटलवर्णननामदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ स्तोत्रं
 श्रीबलदेवस्यप्राद्धिपाकमहासुने ॥ वदुर्मांकृपयासाक्षात्सर्वसिद्धप्रदायकम् ॥ १ ॥ प्राद्धिपाकउवाच ॥ स्ववराजंतुरामस्य
 वेदव्यासकृतंशुभम् ॥ सर्वसिद्धिप्रदंराजन्शृणुकैवल्यदंनृणाम् ॥ २ ॥ देवादिदेवभगवन्कामपालनमोस्तुते ॥ नमोनंतायशेषायसाक्षाद्रा
 मायतेनमः ॥ ३ ॥ धराधरायपूर्णायस्वधाम्नेसीरपाणये ॥ सहस्रशिरसेनित्यंनमःसंकर्षणयते ॥ ४ ॥ रेवतीरमणत्सर्वैवलदेवोच्युता
 ग्रजः ॥ हलायुधःप्रलंबघ्नःपाहिमांपुरुषीतम ॥ ५ ॥ बलयबलभद्रायतालांकायनमोनमः ॥ नीलांबरायगौरायरौहिणेयायतेनमः ॥
 ॥ ६ ॥ धेनुकारिसुष्टिकारिःकूटारिर्बल्ललांतकः ॥ रुक्म्यरिःकृपकर्णारिःकुंभांडारिस्त्वमेवहि ॥ ७ ॥ कालिंदीभेदनोसित्वहस्तिना
 पुरकर्षकः ॥ द्विद्वारिर्थाद्वैद्रोव्रजमंडलमंडनः ॥ ८ ॥ कंसभ्रातृप्रहंतासितीर्थयात्राकरःप्रभुः ॥ दुर्योधनगुरुःसाक्षात्पाहिपाहिप्रभो
 जगत् ॥ ९ ॥ जयजयाच्युतदेवपरात्परस्वयमनंतदिंगंतगतश्रुत ॥ सुरसुनीद्रफर्णिद्रवरायतेसुसलिनेबलिनेहलिनेनमः ॥ १० ॥ यःप
 ठेत्सततंस्तवनंनरः सतुहरेःपरमंपदमव्रजेत् ॥ जगत्सर्वबलंत्वस्मिदंनंभवतितस्यधनंस्वजनेधनम् ॥ ११ ॥ ॥ इति श्रीमद्गार्गाचा

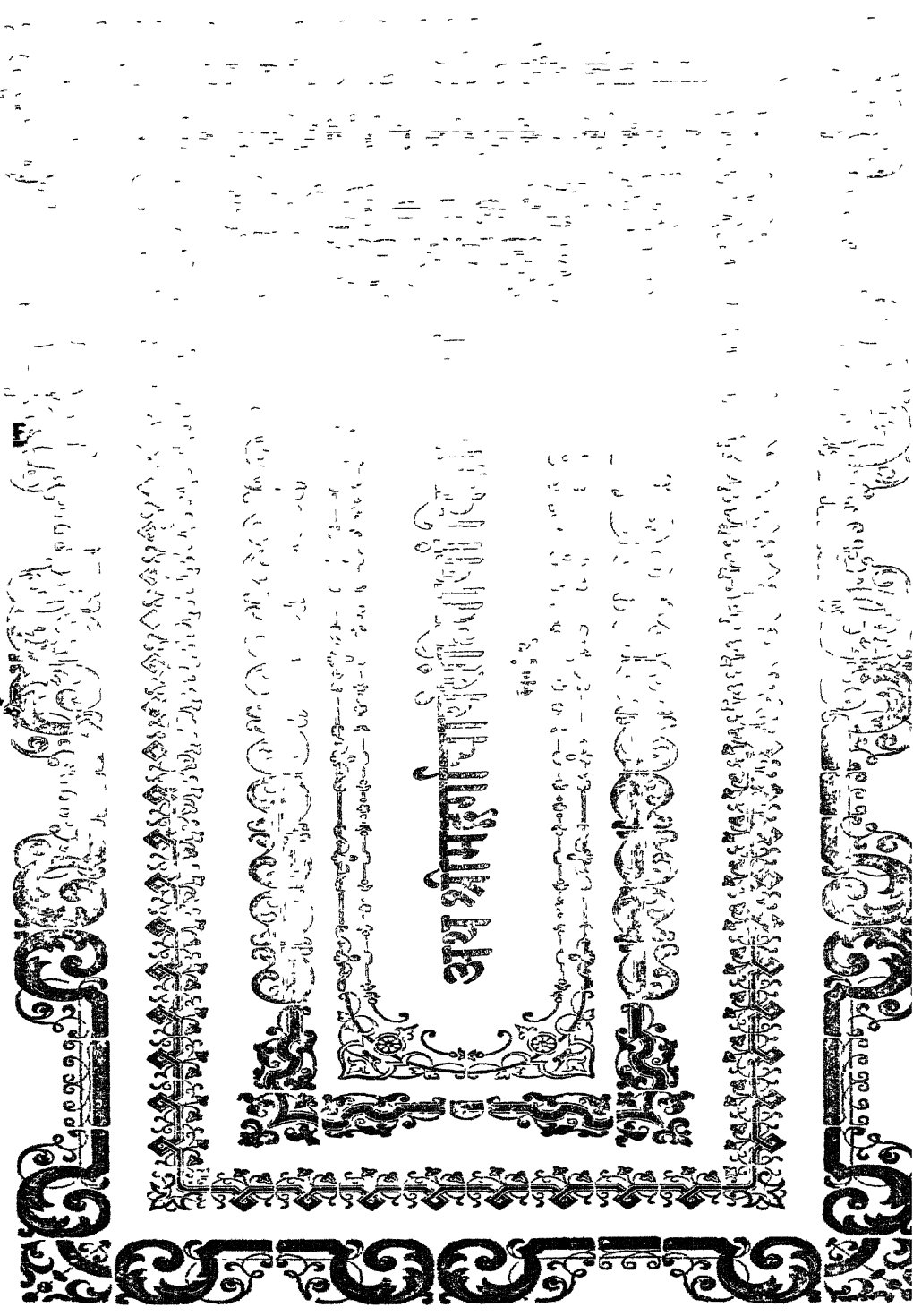
ध्यंसंहितायां श्रीबलभद्रखण्डे बलभद्रस्तवराजवर्णनं नामस्तोत्रसम्पूर्णम् ॥ ॥ ७ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ गोपीभ्यः क्व
 चंदंतर्गाचार्यैणधीमता ॥ सर्वरक्षाकरं दिव्यदेहिमह्यं महामुने ॥ १ ॥ प्राद्विपाकउवाच ॥ स्नात्वा जलशैमधरः कुशासनः पवित्रपाणिः
 कृतमंत्रमार्जनः ॥ स्मृत्वाथनत्वाबलमच्युताग्रजंसंधारयेद्धर्मसमाहितो भवेत् ॥ २ ॥ गोलोकधामाधिपतिः परेश्वरः परेषुमांपातुपवित्र
 कीर्तिनः ॥ भ्रूमण्डलंसर्षपवद्विलक्ष्यतेयन्मुग्धैर्मांपातुसभूमिमण्डले ॥ ३ ॥ सेनासुमारक्षतुसौरपाणिर्धुंक्षेसदारक्षतुमांहलीच ॥ दुर्गोपु
 चोव्यान्मुसलोत्सदामांवेभुसंकर्षणआदिदेवः ॥ ४ ॥ कलिन्दजावेगहरोजलेयुनीलबरोक्षतुमांसदासौ ॥ वायोरामोवतुखेषलश्रमहा
 ण्वेनन्तवपुःसदामाम् ॥ ५ ॥ श्रीवासुदेवोवतुपर्वतेषुसहस्रशीर्षाचमहाविवादे ॥ रोगेषुमारक्षतुरौहिणेयोमां कामपालोवतुवाषिपत्सु ॥
 ॥ ६ ॥ कामात्सदारक्षतुयेदुकारिः शोधात्सदामाद्विद्विद्रहारी ॥ लोभात्सदारक्षतुषल्लारिर्मोहात्सदामांकिलमागधारिः ॥ ७ ॥ प्रातः
 सदारक्षतुवृष्णिधुर्यः प्राणहेसदामांमथुरापुरेन्द्रः ॥ मय्यंदिनोपसखः प्रपातुस्वराइपरण्वेवतुमांसद्वेव ॥ ८ ॥ सायंफणोद्रोवतुमांसद्वेवप
 रात्परोरक्षतुमांप्रदक्षे ॥ पूर्णेनिशीथेचदुरन्तवीर्यः प्रत्यूषकालेवतुमांसद्वेव ॥ ९ ॥ विदिशुमांक्षतुरेवतीपतिर्विशुप्रलम्भारिरघोयदूद्रहः ॥
 ऊर्ध्वसदामांबलभद्रआरात्थासमन्ताद्वल्लेदेवएवहि ॥ १० ॥ अन्तःसदाव्यात्पुरुषोत्तमोबहिर्गण्डलीलोवतुमांसमहाबलः ॥ सदान्तरा
 त्मानमतोहरिः स्वयंप्रपातुपूर्णः परमेश्वरोमहान् ॥ ११ ॥ देवासुराणांभयनाशनश्चतुशतशंपापचयैधनानाम् ॥ विनाशनंभ्रषट्स्थविद्वि
 सिद्धसंनवंभवरम्बलस्य ॥ १३ ॥ इ० श्रीम० सं० श्रीबलभद्रखण्डे प्राद्विपाकदुर्योधनसंवादेस्तोत्रकवचवर्णनं नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
 ॥ दुर्योधनउवाच ॥ बलद्रस्यद्वस्वप्राद्विपाकमहामुने ॥ नाम्नांसहस्रंभूहिगुह्यं देवगणैरपि ॥ १ ॥ ॥ नाम्नांसहस्रं दिव्यानां वंश्यामितवचाग्रतः ॥ गर्गाचार्ये
 घुसाधुमहाराजसाधुतेविमलयज्ञः ॥ यत्पृच्छसेपरमिदं गंगोक्तदेवदुर्लभम् ॥ २ ॥ नाम्नांसहस्रं दिव्यानां वंश्यामितवचाग्रतः ॥ गर्गाचार्ये
 णगोपीभ्योदंतंकृष्णातटेजुभे ॥ ३ ॥ ७० अस्य श्रीबलभद्रसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य ॥ गर्गाचार्यः ऋषिः अनुष्टुप्छंदः संकर्षणः परमात्मादे
 वता बलभद्रइतिबीजं रेवतीरमणइतिशक्तिः अनंतइतिकीलकं बलभद्रप्रीत्यर्थे जपेविनियोगः ॥ अथध्यानम् ॥ स्फुरदमलकिरीटकिंकि

णीकंकणहचलदलकपोलंकुंडलश्रीसुखाब्जम् ॥ तुहिनगिरिमनोज्ञनीलमेघांबराढ्यहलमुसलविशालंकामपालंसमीडे ॥ ४ ॥ अंबलभ
 द्रोमभद्रोरामःसंकर्षणोच्युतः ॥ रेवतीरमणोदेवःकामपालेहलयुधः ॥ ५ ॥ नीलांबरःइवेतवर्णबलेदेवोच्युताग्रजः ॥ प्रलंबप्रोहा
 वीरौरिणह्येःप्रतापवान् ॥ ६ ॥ तालांकोमुसलीहारीहलीयदुवरोबली ॥ सीरपाणिःपद्मपाणिलुण्डुविवेणुवादनः ॥ ७ ॥ कालिंदीभेद
 नोवीरोबलःप्रबलऊर्ध्वगः ॥ वासुदेवकलानंतःसहस्रवदनःस्वराट् ॥ ८ ॥ वसुर्वसुमतीभर्तावासुदेवोवसूतमः ॥ यदूत्तमोयादवेंद्रोमाधवो
 वृष्णिवल्लभः ॥ ९ ॥ द्वारेकेशोमाथुरशोदानीमानीमहामनाः ॥ पूर्णःपुराणःपुरुषःपरशःपरमेश्वरः ॥ १० ॥ परिपूर्णतमःसाक्षात्परमः
 पुरुषोत्तमः ॥ अनंतःशाश्वतःशेषोभगवान्प्रकृतःपरः ॥ ११ ॥ जीवात्मापरमात्मासंदतरात्माध्रुवोव्ययः ॥ चतुर्व्यूहश्चतुर्वैश्वतूर्तिश्चतुष्प
 दः ॥ १२ ॥ प्रधानंप्रकृतिःसाक्षीसंघातःसंघवान्सखी ॥ महामनाबुद्धिसखश्चेतोहंकारआवृतः ॥ १३ ॥ इन्द्रियेशोदेवतात्माज्ञानंक
 र्मचक्षुर्मच ॥ अद्वितीयोद्वितीयश्चनिराकारोनिर्जनः ॥ १४ ॥ विराट्सम्राट्महैषश्चाधारःस्थान्नुश्चरिष्णुमत् ॥ फणीन्द्रःफणिराजश्चस
 हस्रफणमंडितः ॥ १५ ॥ फणीश्वरःफणीस्पृष्टीतिःफूत्कारीचीत्करःप्रभुः ॥ मणिहारोमणिधरोविलीसुतलीतली ॥ १६ ॥ अतलीसु
 तलेशश्चपातलश्चतलतलः ॥ रसातलोभोगितलःस्फुरदंतोमहतलः ॥ १७ ॥ वासुकीशंखचूडाभोदेवदत्तोधनंजयः ॥ कंबलाधो
 वेगतरोधृतराष्ट्रोमहामुजः ॥ १८ ॥ वारुणीमदमत्तांगोमदधूर्णितलेचनः ॥ पद्माक्षःपद्ममालीचवनमालीमधुश्रवाः ॥ १९ ॥ कोटिक
 दर्पलवण्योनागकन्यासमर्चितः ॥ नृपुरीकटिसूत्रीचकटकीकनकांगदी ॥ २० ॥ मुकुटीकुंडलीदंडीशिखंडीखंडमंडली ॥ कलिःक
 लिप्रियःकालेनिवातकवचेश्वरः ॥ २१ ॥ संहारकृदुद्रवपुःकालाग्निःप्रलयोलयः ॥ महाहिःपाणिनिःशास्त्रभाष्यकारःपतंजलिः ॥ २२ ॥
 कात्यायनीफक्षिमाभूःस्फोटायनउरंगमः ॥ वैकुण्ठोयाज्ञिकोयज्ञोवामनोहरिणोहरिः ॥ २३ ॥ कृष्णोविष्णुर्महाविष्णुःप्रभविष्णुर्विशेषवित् ॥ हं
 सोयोगेश्वरःकूर्मोवाराहोनारोमुनिः ॥ २४ ॥ सनकःकपिलोमत्स्यःकमठोदेवमंगलः ॥ दत्तात्रेयःपृथुर्बुद्धःऋषभोभार्गवोत्तमः ॥ २५ ॥
 धन्वंतरिर्नृसिंहश्चकल्किर्नारायणोनरः ॥ रामचंद्रोराघववैद्वःकोसलेंद्रोरघूद्वहः ॥ २६ ॥ काकुत्स्थःकरुणासिंधूराजेंद्रःसर्वलक्षणः ॥ शू

रोदाशरथिह्वताकौसल्यानंदवर्द्धनः ॥ २७ ॥ सौमित्रिभरतोधनीशत्रुघ्नःशत्रुतापगः ॥ निपंगीकवचीखड्गश्रीश्रीज्याहतकोष्ठकः ॥ २८ ॥
 बद्धगोधाशुलित्राणःशंभुकोदंडभंजनः ॥ यज्ञत्रातायज्ञभर्तामारीचवधकारकः ॥ २९ ॥ असुरारिस्ताटकारिर्विभोपणसहायकृत् ॥ पि
 तुविक्यकरोहपीविराधारिवनेचरः ॥ ३० ॥ मुनिमुनिप्रियाश्चक्रद्वारण्यनिवासकृत् ॥ कबंधहादंडकेशोरामराजीवल्लोचनः ॥ ३१ ॥ म
 तंगवनसंचारिन्तापंचवटीपतिः ॥ सुग्रीवःसुग्रीवसखोहनुमन्प्रतिमानसः ॥ ३२ ॥ सेतुबंधोरावणादिलकादहनतत्परः ॥ रावणारिःशुष्यक
 स्थोजानकीविरहातुरः ॥ ३३ ॥ अयोध्याधिपतिःश्रीमाल्यवणारिःसुरार्चितः ॥ सूर्यवंशीचंद्रवंशीवंशीवाद्यविशारदः ॥ ३४ ॥ गोपति
 गोपवृद्धेशोपोगोपीशतवृतः ॥ गोकुलेशोगोपुत्रोगोपालोगोणश्रयः ॥ ३५ ॥ पूतनारिर्बिकारिश्चतृणवर्तनिपातकः ॥ अघारिर्वैजु
 कारिश्चप्रलंबारिव्रजेश्वरः ॥ ३६ ॥ अरिष्टहाकेशिशत्रुव्यौमासुराविनाशकृत् ॥ अग्निपानोदुग्धपानोवृंदावनलताश्रितः ॥ ३७ ॥ यज्ञो
 मतीसुतोभव्यरोहिणीललितःशिशुः ॥ रासमंडलमध्यस्थोरारसमंडलमंडनः ॥ ३८ ॥ गोपिकाशतयूथार्थशंखसूडवधोद्धटः ॥ गोव
 र्द्धनसमुद्धतशक्रजिह्वजक्षकः ॥ ३९ ॥ वृषभानुवरानंदआनंदेनंदवर्धनः ॥ नंदराजसुतःश्रीशःकंसारिःकालियांतकः ॥ ४० ॥ रज
 कारिसुष्ठिकारिःकंसकोदंडभंजनः ॥ चाणूरारिःकूटहंताशालारिस्तोशलंतकः ॥ ४१ ॥ कंसभ्रातृनिहंताचमह्युद्धप्रवर्तकः ॥ गजहंता
 कंसहंताकालहंताकलंकहा ॥ ४२ ॥ मागधारियंवनहापांडुपुत्रसहायकृत् ॥ चतुर्भुजःश्यामलंगःसौम्यश्लोपगविप्रियः ॥ ४३ ॥ युद्ध
 भृदुद्धवसखोमंत्रिभ्रातृविशारदः ॥ वीरहावीरमथनःशंखचक्रगदाधरः ॥ ४४ ॥ रेवतीचित्तहर्ताचरेवतीहर्षवर्द्धनः ॥ रेवतीप्राणनाथश्चरेव
 तीप्रियकारकः ॥ ४५ ॥ ज्योतिर्ज्योतिष्मतीभर्तारैवताद्रिविहारकृत् ॥ धृतिनाथोधनाध्यक्षोदानाध्यक्षोधनेश्वरः ॥ ४६ ॥ मैथिलार्चितपा
 दाब्जोमानदोभक्तवत्सलः ॥ दुयौधनगरुर्वीगदाशिक्षाकरःक्षमी ॥ ४७ ॥ मुरारिर्मदनोमंदोनिरुद्धोधिच्विनांवरः ॥ कल्पवृक्षः
 कल्पवृक्षीकल्पवृक्षवनप्रियः ॥ ४८ ॥ स्यमंतकमणिमान्योगांडीवीकौरवेश्वरः ॥ कुभाण्डखंडनकरःकूपकर्णप्रहारकृत् ॥ ४९ ॥ सेव्यैरे
 वतजामातामधुमाधवसेवितः ॥ बलिष्ठःपुष्टसर्वांगोहृष्टरुष्टःप्रहर्षितः ॥ ५० ॥ वाराणसीगतःकुद्धःसर्वपौद्धकघातकः ॥ सुनंदी

शिखरीशालीद्विविदांगनिपूदनः ॥ ५१ ॥ हस्तिनापुरसंकर्षीर्थीकौरवपूजितः ॥ विश्वकर्माविश्वधर्मादेवशर्मादयानिधिः ॥ ५२ ॥
 महाराजश्चन्द्रधरमिहारजोपलक्षणः ॥ सिद्धगीतःसिद्धकथःशुद्धचामरवीजितः ॥ ५३ ॥ ताराक्षःकीरनासश्चर्विषोष्ठःसुस्मितच्छ
 विः ॥ करीन्द्रकरदोर्दंडःप्रचंडोमेषमंडलः ॥ ५४ ॥ कपाटवक्षाःपीनांसःपद्मपादस्फुरद्द्युतिः ॥ महाविभूतिभूतेशोबंधमोक्षीसमी
 क्षणः ॥ ५५ ॥ चैद्यशशुःशुद्धसंधोदंतवक्रनिपूदकः ॥ अजातशत्रुःपापघ्नोहरिदाससहायकृत् ॥ ५६ ॥ शालवाहुःशाल्वहंतातीर्थ
 यायीजनेश्वरः ॥ नैमिषारण्ययात्रार्थीगोमतीतीरवासकृत् ॥ ५७ ॥ गंडकीस्नानवान्मग्विवैजयतीविराजितः ॥ अम्लानपंकज
 धरोविपाशीशौणसंभ्रुतः ॥ ५८ ॥ प्रयागतीर्थराजश्चसरयूसेतुबंधनः ॥ गयाशिरश्चंधनदःपौलस्त्यःपुलहाश्रमः ॥ ५९ ॥ गंगासागरसं
 गार्थीसप्तगोदावरीपतिः ॥ वेणीभीमरथीगोदाताम्रपर्णीवटोदका ॥ ६० ॥ कृतमालामहापुण्याकावेरीचपयोस्विनी ॥ प्रतीचीसुप्रभावेणी
 त्रिवेणीसरयूपमा ॥ ६१ ॥ कृष्णांपानमंदाचगंगाभागीरथीनदी ॥ सिद्धाश्रमःप्रभासश्चबिन्दुर्विन्दुसरोवरः ॥ ६२ ॥ पुष्करःसंधवो
 जंबूनरनारायणाश्रमः॥कुरुक्षेत्रपतीरामोजामदग्न्योमहामुनिः ॥ ६३ ॥ इल्वलात्मजहंताचमुदामासौख्यदायकः ॥ विश्वजिद्धिक्षनथश्च
 त्रिलोकविजयीजयी ॥ ६४ ॥ वसंतमालतीकर्षीगदोगद्योगदायजः ॥ गुणार्णवोगुणनिधिगुणपत्रीगुणाकरः ॥ ६५ ॥ रंगवल्लीजलाकारो
 निगुणःसगुणोबृहत् ॥ दृष्टःश्रुतोभवद्भूतोभविष्यद्भ्रज्ज्ञानविग्रहः ॥ ६६ ॥ अनादिरादिरानंदःप्रत्यग्धामानिरंतरः ॥ गुणातीतःसमः
 साम्यःसमदृक्निर्विकल्पकः ॥ ६७ ॥ गूढोव्यूढोगुणोगोणुणामासोगुणाग्रहः ॥ नित्योक्षरोनिर्विकारोक्षरोजलसुखोऽमृतः ॥ ६८ ॥
 सर्वगःसर्ववित्तार्थःसमबुद्धिःसमप्रभः ॥ अक्लेशोच्छेद्यपूर्णशोष्योदाहोनिर्वर्तकः ॥ ६९ ॥ ब्रह्मब्रह्मधरोब्रह्माज्ञापकोव्यापकःक
 विः ॥ अध्यात्मकोधिभूतश्चाधिदैवःस्वाश्रयाश्रयः ॥ ७० ॥ महावायुर्महावारिचेष्टारूपतनुस्थितः ॥ प्रेरकोबोधकोबोधित्रयोर्विश
 त्तिकोणः ॥ ७१ ॥ अंशांशिकोनरावेशोवतारोभूपरिस्थितः ॥ महर्जनस्तपःसत्यभूभुवःस्वरितित्रिधा ॥ ७२ ॥ नैमिस्तिकःप्राकृतिकआ

इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां बलभद्रखण्डं स० ॥

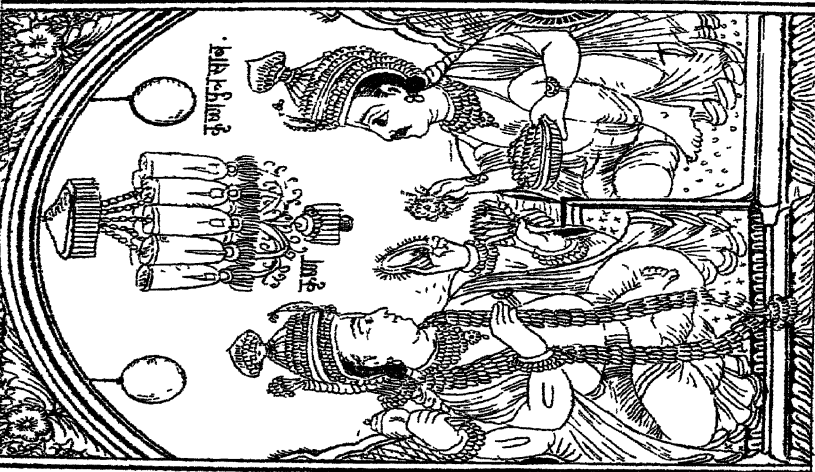
अथ श्रीमद्भगवत्गीता

५५५

अथ श्रीमद्भगवत्गीता

अथ श्रीमद्भगवत्गीता

अथ श्रीमद्भगवत्गीता

श्रीगणेशाय नमः ॥ बहुलाश्रयवाच ॥ हरेःश्रीकृष्णचंद्रस्यभक्तिमार्गस्तुयःपरः ॥ तंवदशुमुनेमह्येनभक्तोभवाभ्यहं ॥ १ ॥ ना
 रदृषवाच ॥ भक्तिमार्गविदिव्यासमुखाच्छ्रुतं ॥ येनप्रसन्नोभवतिभगवान्भक्तवत्सलः ॥ २ ॥ शंक्रंविजित्यकृष्णेनभुजदंडमज्जा
 ता ॥ द्वारावत्यांसभादिव्यासुधर्मानाममैथिल ॥ ३ ॥ यत्रमंडपदेशस्यवैदूर्यस्तंभंपत्नयः ॥ राजतेकोटिशोरजन्विश्वकर्षयिनिर्मितः ॥
 ४ ॥ पद्मरागखचिद्रूमौश्रेण्याविविदुमाचिताः ॥ यत्रचित्रवितानानिभ्राजंतेमौक्तिकालिभिः ॥ ५ ॥ सिंहासनानिकुड्यानिक्लम्ययादि
 द्युभिः ॥ जांबूनदसुवर्णानांस्फुरत्कुंभकोटिभिः ॥ ६ ॥ बालार्कस्तनकेयूरकांचीकंकणनूपुरैः ॥ शतचंद्रप्रतीकाशास्फुरत्कुंडलमंड
 ताः ॥ ७ ॥ गायन्तियत्रगंधर्व्योविद्याधर्योमुदन्विताः ॥ नृत्यंत्यकलवादित्रैःस्पृह्यंत्यःपरस्परं ॥ ८ ॥ यस्याश्चतुर्षुकोणेषुदेववृक्षमनोर
 मैः ॥ नंदनंसर्वतोभद्रश्रौव्यचैत्रथंवनं ॥ ९ ॥ लक्ष्मणियत्रराजेंद्रसरसिषिविमलानिच ॥ सहस्रदलपद्मानिभ्रमरैःसंकुलानिच ॥ १० ॥ दश
 योजनविस्तीर्णांपंचयोजनमूर्द्धगा ॥ एतादृशीसुधर्माऽऽस्तेपताकाध्वजमंडिता ॥ ११ ॥ यत्रप्रविष्टःपुररुपआत्मानमन्यतेऽमरं ॥ यत्सिंहा
 सनमासाद्यशक्रेहमितिमन्यते ॥ १२ ॥ सबल्लैलोक्यचातुर्यतस्यदेहेप्रवर्तते ॥ यस्तिष्ठतेयत्रयावत्तावदूर्मिपडातिहा ॥ १३ ॥ यावंपतञ्ज
 जनास्तत्रप्रविशंतिनरोत्तम ॥ स्वप्नभावेनसहस्रातावतीसाप्रकाशते ॥ १४ ॥ षट्पंचाशत्कोटिसंख्यायादवायत्रसानुगाः ॥ तद्यत्परस्थेक
 देशेदृश्यतेतेचमैथिल ॥ १५ ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्त्वयं ॥ यत्रास्तेतस्यराजेंद्रवर्णनकःकरोतिहि ॥ १६ ॥ अथतस्यांशु
 धर्मार्यायदुकोटिसमावृतः ॥ उग्रसेनोगीयमानःसूतमागधवंदिभिः ॥ १७ ॥ आकाशादागतःसाक्षाद्देव्यासोमहासुनिः ॥ पाराशर्योयत्र
 श्यामस्ताडित्पिण्डाधरः ॥ १८ ॥ तंद्दृष्ट्वासहसंस्थाययदुराजःकृतांजलिः ॥ नत्वासनंसोपचारंदत्वातत्संमुखोभवत् ॥ १९ ॥ उग्रसेन
 वाच ॥ अधमेसफलंजन्मसफलंगेहमधमे ॥ अधमेसफलोधर्माब्रह्मस्त्वय्यागतेसति ॥ २० ॥ सदानंदेषुशुश्रूक्ष्णोव्येप्योभवत्सुहि ॥
 वदमेकुशलेद्वयेनस्वस्थोभवाम्यहं ॥ २१ ॥ यत्रयत्रव्रजंतेत्वाद्दशाःसाधवःप्रभो ॥ तत्रतत्रभवेत्सिद्धिर्लौकिकीपारलौकिकी ॥ २२ ॥
 यत्रक्षणीस्थिताःसंतस्तत्रसाक्षात्स्वयंहरिः ॥ किमुलोकगुणब्रह्मन्याराशर्यमहासुने ॥ २३ ॥ मयातुपुण्यंयज्ञोर्वाकिंकृत्तंप्रवर्जन्मनि ॥ येनवै

द्वारकाराण्यप्रार्थाहेतुनिपुणव ॥ २४ ॥ भवादृशाधिप्रसुख्याग्रहमायतिनित्यशः ॥ तस्मात्परंक्षिुकृतंजानेस्वस्थनसंशयः २५ ॥ व्या
 सउवाच ॥ ॥ धन्योसिराजशार्दूलधव्यातेविमलमतिः ॥ पंक्रुतंत्वयाराजनसुकृतंपूर्वजन्मनि ॥ २६ ॥ पुरात्वंमरुतोराजाकृत्वायज्ञंजग
 जितं ॥ निष्कारणोभूर्मनसाप्रसन्नोभूद्धरिस्तदा ॥ २७ ॥ अनीमितेनभावेनप्राप्तंचंद्रपरंतप ॥ परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्हरिः ॥
 ॥ २८ ॥ असंख्यब्रह्मांडपतिगौलेशःपरात्परः ॥ सोयंभक्त्यावशीभूतःस्ववशस्तवमंदिरे ॥ २९ ॥ अहोभोजपतेमुक्तिददतिभजतांह
 रिः ॥ नकार्हाचिद्भक्तियोगंदुर्लभंविद्धितंनृप ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांविज्ञानखंडेनारदबहुलाश्रंसंवादेव्यासागमनंनमप्रथमो
 ऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ धन्योस्म्यनुग्रहीतोस्मितवर्णननिवृतः ॥ द्युद्भूतंचसदेहंदूरीकृतुर्भवानुक्षमः ॥ १ ॥ कर्म
 णांसनिमित्तानांकागतिःकिंचलक्षणं ॥ कतिमेदाहितेषां वैब्रूहिवह्नन्यथातथं ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ गुणैःसर्वाणिकर्मणिंसनिमित्त
 निंसतिहि ॥ तान्येवचानिमित्तानिराजस्यत्कफलांनिहि ॥ ३ ॥ सनिमित्तंचयत्कर्मबंधनेविद्धियादव ॥ अनिमित्तंचयत्कर्मोक्षदंपरमंभु
 भम् ॥ ४ ॥ सत्त्वंजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभवाः ॥ तैर्व्यतिहिजगत्सर्वथार्थमिवविष्णुना ॥ ५ ॥ सत्त्वेप्रलीनाःस्वयतिरलोकरजाल
 याः ॥ तमोलयास्तुनरंकर्यातिकृष्णहिनिगुणाः ॥ ६ ॥ पंचाश्रिततत्कथावसततंवनवासिनः ॥ लोकंसत्प्रकृषीणतियातिनिर्गतकल्मषाः ॥
 ॥ ७ ॥ संन्यासाश्रमकर्तारस्त्रिदंडधृतपाणयः ॥ जितेद्रियमनोधर्माःसत्यलोकं प्रजतिहि ॥ ८ ॥ अष्टांगयोगयोगीन्द्रानिमलाऽप्यवैतसः ॥
 जनलोकंमहलोकंयातितेनात्रसंशयः ॥ ९ ॥ यज्ञकर्तारंशक्रलोकं वसतेशाश्वतीःसमाः ॥ दानीचांद्रमसलोकं प्रतीसारं व्रजत्यलं ॥ १० ॥ तीर्थ
 यायीचाश्रिलोकंसत्यसंधश्चवारुणम् ॥ वैष्णवाश्चापि वैकुण्ठेश्वाःशैवं व्रजतिहि ॥ ११ ॥ पितृन्यजंतियेनित्यसुखैश्चयत्रजेप्सवः ॥ दक्षिणेनपथाय्यं
 म्णापितृलोकं व्रजति ॥ १२ ॥ स्वलोकं वैतथास्मार्ताःपंचपूजनतराराः ॥ प्रजापतियजयातिदक्षाश्चप्रजापतीन् ॥ १३ ॥ भूतानियातिभू
 तेज्यायक्षान्यक्षयजस्तथा ॥ येयस्यभक्तास्तल्लोकंयातिराजव्रतसंशयः ॥ १४ ॥ तथापापरताराजन्दुःसंगवश्वीतनः ॥ यमलोकंचतेयाति
 निर्यैर्दारुणैर्वृतम् ॥ १५ ॥ पुनरवतीनेलिकाःसर्वेचाब्रह्मलोकतः ॥ पुनरवतीनेलिकान्विद्धिराजनुमहामते ॥ १६ ॥ कर्मणांसनिमित्तानां
 ॥ १६ ॥ सपयथासा ॥

मार्गेषु गतागतः ॥ तावत्प्रमोदते स्वर्गयावत्पुण्यसमाप्यते ॥ १७ ॥ क्षीणपुण्यः पतत्यर्वागनिच्छन्कालचोदितः ॥ याद्वेदमहावाहोत्तस्मा
 त्कर्मफलं त्यज ॥ १८ ॥ भक्तो निष्कारणो भूत्वा ज्ञानवैराग्यसंयुतः ॥ प्रेमलक्षणया भक्त्या हरिभक्तजनप्रियः ॥ १९ ॥ भजश्रीकृष्णपादा
 ब्जमभयं हंससेवितम् ॥ यो मृत्युः सर्वलोकानां बलात्संहारकारकः ॥ २० ॥ स यत्र भगवद्धासि गतः समृत्युमाप्नुयात् ॥ २१ ॥ उत्प्रेषेत्
 वाच ॥ सर्वलोकहि भगवन्पुनरावर्तितैः स्मृताः ॥ तेभ्यो जातं च वैराग्यमनसो मे समंततः ॥ २२ ॥ श्रीकृष्णधाम परमं यतो नावर्तते गतः ॥
 तल्लोकं वदमे ब्रह्मच्छकास्ते सर्वतः परम् ॥ २३ ॥ श्रीव्यास उवाच ॥ ब्रह्माण्डेभ्यो बहिर्द्धाम श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ यद्गतानि गतं त
 तद्दोलोकं विदुः परम् ॥ २४ ॥ ब्रह्माण्डो जयजि वसंघः पञ्चाशत्कोटियोजनैः ॥ विस्तृतः परितोद्वाभ्यां शतकोटि विलंबितः ॥ २५ ॥ यदन्तरण
 तो राजन् लक्ष्यते परमाणुवत् ॥ तदन्तरगताश्चान्येकोटिशो ह्यण्डराशयः ॥ २६ ॥ न तद्वासयते सूर्यो न शशको न पावकः ॥ कामः क्रोधश्चला
 भश्च न मोहो यत्र याति च ॥ २७ ॥ न यत्र शोको न जरान मृत्युर्नातिरेव च ॥ न प्रधानं न कालश्च विशते च गुणाः कुतः ॥ २८ ॥ शब्दब्रह्माप्यनि
 र्वाच्यं तद्गुणैर्यितुमक्षमम् ॥ श्रीकृष्णतेजः सम्भूतास्तत्र संति च पार्षदाः ॥ २९ ॥ अकिञ्चनाश्च ये दान्ताः शान्तावैसमचेतसः ॥ श्रीकृष्णचन्द्र
 पादब्जमकरन्दरसालयाः ॥ ३० ॥ प्रेमलक्षणया भक्त्या सदा निष्कारणाः पराः ॥ लोका नुल्लंघ्यतद्दामयाति राजन्नसंशयः ॥ ३१ ॥ इ
 ति श्रीगोसंविज्ञानां वसंघसंख्यासो ग्रसेन संवादे लोकगतिनिरूपणनाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ उग्रसेन उवाच ॥ श्रुता तव सुखा
 द्ब्रह्मन्गुणकर्मगतिर्मया ॥ पुनरावर्तिनो लोकास्तथासंति विनिश्चिताः ॥ १ ॥ निष्कारणाद्धरेः साक्षात्सेवनाद्दामदुर्लभम् ॥ लभते परमं दि
 व्यं भक्तानां तच्छ्रुतं मया ॥ २ ॥ भक्तियोगः कतिविधो वदमे वदतां वर ॥ येन प्रसन्नो भवति भगवान् भक्तवत्सलः ॥ ३ ॥ श्रीव्यास उवाच
 द्वारावती शब्दध्यासि श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ॥ पृच्छसे भक्तियोगं त्वंध्यात विमलमतिः ॥ ४ ॥ यं श्रुत्वानिर्मलो भूयाद्विश्वयात्यपि पातकी ॥ तं
 भक्तियोगविशदं तु भ्यं वक्ष्यामि यादव ॥ ५ ॥ भक्तियोगो द्विधाराजन्सगुणश्चैव निगुणः ॥ सगुणः स्याद्बहुविधो निगुणश्चैकलक्षणः ॥ ६ ॥ भा
 वो विभिद्यते पुंसां गुणमार्गेण देहिनाम् ॥ तैर्गुणैस्त्रिविधाभक्ता भवति शृणुता नृथक ॥ ७ ॥ हिंसादंभं च मात्सर्यमभिसंधाय भिन्नहृदक ॥ कुर्या

द्रवंहरीक्रोधीतामसःपरिकीर्तितः ॥ ८ ॥ यज्ञेश्वर्यविषयानभिःसंधाययत्नतः ॥ अर्चयेद्येहोहरारजनराजसःपरिकीर्तितः ॥ ९ ॥ उद्दिश्य
 कर्मनिहारमपृथग्भावएवहि ॥ मोक्षार्थंभजतेविष्णुसंभक्तःसात्त्विकःस्मृतः ॥ १० ॥ जिज्ञासुरातौज्ञानीचतथार्थीमहासते ॥ चतुर्तीभा
 जनाविष्णुंभजंतिक्वतमंगलाः ॥ ११ ॥ एवंबहुविधेनापिभक्तियोगेनमाधवं ॥ भजंतिनिमित्तास्तेजनाःसुकृतिनःपरे ॥ १२ ॥ लक्षणप्र
 क्तियोगस्यनिर्गुणस्यतथाशृणु ॥ तद्गुणश्रुतिमात्रेणश्रीकृष्णेपुरुषोत्तमे ॥ १३ ॥ परिपूर्णतमेसाक्षात्सर्वकारणकारणे ॥ भक्त्यापरिचित्छ
 त्नाखंडिताहेतुकीचया ॥ १४ ॥ यथाब्धावंभसांगंसाभक्तिनिर्गुणास्मृता ॥ निर्गुणानांभक्तानांलक्षणंशृणुमानद ॥ १५ ॥ सार्वभौमपा
 रमेष्टयंशुक्रधिष्यन्तथैवच ॥ रसाधिपत्ययोगद्धिनवांच्छतिहरेर्जनाः ॥ १६ ॥ हरिणादीयमानंवासा लोक्यादवेश्वर ॥ नष्टलंतिक्वदाचित्ते
 तत्संगानंदनिर्वृताः ॥ १७ ॥ सामीप्यतेनवांच्छतिभगवद्विरहातुराः ॥ सन्निवृष्टेनतत्प्रमेयथादूरतरेभवेत् ॥ १८ ॥ सारूप्यंदीयमानंवासगा
 नत्वाभिमानिनः ॥ नैरपेक्ष्यान्नष्टलंतिभक्तास्तत्सेवनोत्सुकाः ॥ १९ ॥ एकत्वंचापिकैवल्यनवांछंतिक्वदाचन ॥ एवंचेत्तद्दिदासत्वक्स्वामित्वं
 परस्यच ॥ २० ॥ निरपेक्षाश्चेन्नातानिर्वराःसमदर्शिनः ॥ आकैवल्यल्लोकपदग्रहणंकारणंविदुः ॥ २१ ॥ नैरपेक्ष्यमहानंदंनैरपेक्ष्याजनाहरेः ॥
 जानंतिहियथानासाप्युप्यामोदंनचक्षुषी ॥ २२ ॥ सकामाश्चतदानंदंजानंतिहिकथंनच ॥ रसकर्तार्यथाहस्तोरसस्वादुनवेत्तिहि ॥ २३ ॥
 तस्माद्भजन्भक्तियोगंविद्धिचात्यंतिकंपदं ॥ भक्तानांनिरपेक्षाणांपद्धतिकथयामिते ॥ स्मरणंकीर्तनंविष्णोःश्रवणंपादुसेवनम् ॥ अर्चनं
 वंदनंदास्यसत्यमात्मनिवेदनम् ॥ २५ ॥ कुर्वतिसततराजन्भक्तियेप्रमलक्षणां ॥ तेभक्तादुर्लभामौभगवद्भावभावनाः ॥ २६ ॥ कुर्व
 तोमहतांमानंदयादीनिषुसर्वतः ॥ समानेषुतथामैत्रीसर्वभूतदयापराः ॥ २७ ॥ कृष्णपादाब्जमधुपाःकृष्णदर्शनलालसाः ॥ कृष्णस्मरं
 तिप्राणेशंयथाप्रापिषितभर्तृकाः ॥ २८ ॥ श्रीकृष्णस्मरणल्लोषारोमहर्षःप्रजायते ॥ आनंदशुक्लशैवैवर्ण्यैतुक्वचिद्भवेत् ॥ २९ ॥ श्री
 कृष्णगोविन्दहरेर्बुध्नःशुक्लयागिरा ॥ अहर्निशंहोत्राल्यास्तेहिभागवतोत्तमाः ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्गौर्चार्यसंहितायां श्रीविज्ञानस
 ष्टे ना०ब०सं० श्रीवेदव्यासोपनिषत्संवादेनिर्गुणभक्तियोगवर्णननामतृतीयाऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीब्रह्मासुववाच ॥ ॥ सेवायौसलिलव

नैमह्यांज्यातिगेषुच ॥ श्रीकृष्णदेवप्रथतोहर्षिताश्चपुनःपुनः ॥ १ ॥ श्रीकृष्णोराधिकानाथःकोटिकंदर्पमोहनः ॥ तत्रेगोचरोथाति
 बुवंच्छीनंदनः ॥ २ ॥ सदानंदंचतेदृष्ट्वाप्रहसंतिप्रहर्षिताः ॥ क्वचिदुदतिघावंनिनंदंतिचवदन्तिच ॥ ३ ॥ क्वचिद्वायंतिनृत्यंतिक्वचिपू
 ष्णीभवन्तिच ॥ कृष्णचंद्रस्वरूपस्तेकृतार्थविष्णवोत्तमाः ॥ ४ ॥ तेषांदर्शनमात्रेणनरोयातिकृतार्थतां ॥ नकालेनयोयथापांडुदत्तुं
 चक्षमः ॥ ५ ॥ गदाकौमोदकीवामेदक्षिणेचमुदर्शनं ॥ अग्रशार्ङ्गधनुःपश्चात्पांचजन्यघनस्वनः ॥ ६ ॥ नंदकश्महाखड्गःशतचंद्रपवःशि
 ताः ॥ एतान्यायुधमुख्यानिर्ताश्चरक्षंत्यहर्निशं ॥ ७ ॥ तेषामूर्ध्वमहापद्मंछायांकरतुपुनःपुनः ॥ गरुडःपक्षवातेनश्रमहतासतामपि ॥ ८ ॥
 यत्रयत्रगताःसंतस्तत्रतत्रस्वंहरिः ॥ तीर्थीकुर्वन्भूमिभागंश्रीमत्पादाब्जरेणुभिः ॥ ९ ॥ क्षण्यत्रस्थिताःसंतस्तत्रतीर्थानिसंतिहि ॥ त
 त्रकोपिमृतःपापीयातिविष्णोःपरपदम् ॥ १० ॥ दूरात्संप्रक्ष्यकृष्णेष्टान्नाथयोव्याधयस्तथा ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चपलायंतेदिशोदृश ॥ ११ ॥
 नद्योनदाःपर्वताश्चसमुद्राश्चतथापरे ॥ मार्गददतिसाधुभ्योनिरपेक्षेभ्यएवच ॥ १२ ॥ साधूनांज्ञाननिष्ठानांविरक्तानांमहात्मनाम् ॥ अ
 जातशत्रूणातिषंप्रतिबंधोनकुत्रचित् ॥ १३ ॥ शतजन्मतःपूतोभारतेयाज्ञिकःपुमान् ॥ संगंसलभतेतेपांडुलंभंपुण्यवर्जितैः ॥ १४ ॥ य
 स्मिन्कुलेकृष्णभक्तोजायतेब्रह्मलक्षणः ॥ तत्कुलंविमलंविद्विमलीमसमपिस्वतः ॥ १५ ॥ राजन्श्रीकृष्णभक्तस्तुपितृन्दशकुलोद्भवात् ॥
 प्रियापक्षेपिदशचमातृपक्षेत्थादृश ॥ १६ ॥ पुरुषानुद्धरेद्राजन्निरयात्पापबंधनात् ॥ साधुसंबन्धिनश्चान्यभृत्याद्याश्चसुहृज्जनाः ॥ १७ ॥
 शत्रवोभारवाहाश्चतद्गृहेपक्षिणस्तथा ॥ पिपीलिकाश्चमशकस्तथाकीटपतंगकाः ॥ १८ ॥ सांख्ययोगंविनाराजंस्तीर्थधर्मभखैर्विना ॥
 साधुसंसर्गतस्तेपिप्रयांतिहरिमदिरम् ॥ १९ ॥ अब्रह्मण्येकृष्णसारसौवीरकीटकेतथा ॥ म्लेच्छदेशेपिदेवेशभक्तोकाकान्पुनातिहि ॥ २० ॥
 इत्थंश्रीकृष्णभक्तानामाहात्म्यंकथितंमया ॥ चतुःपदार्थदानृणांकिंप्रयुःश्रोत्रुमिच्छसि ॥ २१ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ परिपूर्णतेभरा
 क्षाश्चश्रीकृष्णेपरमात्मनि ॥ दंतवक्रस्यदुष्टस्यज्योतिर्लीनंबभूवह ॥ २२ ॥ अहोमहदिदंचित्रंसायुज्यमहतामपि ॥ योग्यस्याद्विप्रमुख्येद्र
 कथंचनेनशत्रुणा ॥ २३ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ ममाहमितिषष्यंभूतानांत्रिगुणात्मनां ॥ क्रोधाद्यैर्वतैराजन्नहरोपरमात्मानि ॥

॥ २४ ॥ हरौकेनापिभावेनमनोलयं करोति यः ॥ याति तद्द्रुपतासोपभृगिणः कीटको यथा ॥ २५ ॥ स्नेहं कामं भयं क्रोधं मैक्यं सौहृदं मेव च ॥
 कृत्वा तन्मयतां याति सांख्ययोगविनाजनाः ॥ २६ ॥ स्नेहं प्रंदयं शोदाद्यावसुदेवाद्योऽपरे ॥ कामाद्बोध्यो हरिं प्राप्ता न तु ब्रह्मतया नृप ॥ २७ ॥
 तद्द्रुपणुणमाधुर्यं भावसंलभ्यमानसाः ॥ भयात्कंसस्तव सुतस्तत्सायुज्यं जगाम ह ॥ २८ ॥ क्रोधाद्यं दंतवक्त्रः शिशुपालाद्योऽपरे ॥ ऐक्याच्च यादु
 वायूर्यसौहृदाच्च वयं यथा ॥ २९ ॥ तस्मात्केनाप्युपायेन मनः कृष्णो निवेशयेत् ॥ अहर्निशं हि स्मरणं भवेच्छत्रो न कस्यचित् ॥ शत्रुभावं हरौ तस्या
 त्कुर्वति तनुजादयः ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां विज्ञानखण्डे श्रीव्यासोपनिषत्संवादे भक्तमहात्म्यं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
 ॥ श्रीविद्व्यास उवाच ॥ वत्साय धेनुकवकीवकेके शिकालारिष्टप्रलंबकपिबल्लवंशशाल्याः ॥ वैरेणयं किमु तभक्तियुतानरेन्द्रप्रपुः परं
 प्रकृतिपूरुषयोः पुमांसं ॥ १ ॥ पूर्वासुरावतिबलमधुकैटभाख्यौ स्वर्णाक्षिहेमकशिपूचतथापरौ च ॥ वैरविधायनृपरावणकुंभकणौ विष्णोः कि
 लापतुरलं परमंपदं हि ॥ २ ॥ केकेन विष्णुपुद्मगर्गतं तं आदौ प्रल्हादवाणबलियक्षविभीषणाद्याः ॥ तत्संगिसंगिनरिता बहुमानपात्राः श्रीमत्प
 दाब्जमकरंदरजोधि लुब्धाः ॥ ३ ॥ देवर्षिगीष्पतिवसिष्ठपराशराद्याः सांख्यायनसितशुकाः सनकादयश्च ॥ निष्कारणाभुविचरंत्यरविंदने
 त्रपादारविंदमकरंदं मिलिंदमुल्ब्याः ॥ ४ ॥ यत्पुत्कलांगभरताजुनमैथिलाश्च गाधिप्रियव्रतयदुप्रसुखांबरीषाः ॥ निष्कारणाः परमहंसवराश्च
 रतिश्रीकृष्णचंद्रचरितामृतपानमत्ताः ॥ ५ ॥ मंदोदरीचञ्चरीचमतंगशिष्यतारातथाऽत्रिवनितानिपुणात्वहल्या ॥ कुंतीतथाद्रुपदराज
 सुतासुभक्ताः परंपरमहंससमाः प्रसिद्धाः ॥ ६ ॥ सुग्रीववालिसुतवातसुतक्षीराजनागारिगृध्रवरकाकभुशुंडिमुल्ब्याः ॥ कुब्जादिवायकमु
 दांमगुहादो न्येतत्संगमेत्यहरिभक्तवरावभूबुः ॥ ७ ॥ कृष्णं रोधयति धर्मतपो न योगः सांख्यं न यज्ञ उत तीर्थं यमव्रतानि ॥ छंदांसि पूतं निय
 मौच न दक्षिणाचनेष्टं न दानमथ भक्तिमतेन कश्चित् ॥ ८ ॥ यज्ञव्रताध्ययनतीर्थतपोनियोगैरिष्टस्वधर्मनियमादिकसांख्ययोगैः ॥ यत्राप्यथे
 तदखिलं भवतीह भक्त्या भक्तेः पदं हि किंचिन्न भवेत्किलैभः ॥ ९ ॥ उद्धरिणीयमधमस्य च विष्वपापादुत्तारिणी भवमहार्णववारिवेगात् ॥
 संहारिणी विषयसंचितकर्मणांच सत्कारिणी हरिपदस्य परात्परस्य ॥ १० ॥ श्रीकृष्णदर्शनसोत्सुकभावाजदुग्धद्वंसंतपरमोत्सवंपंचमीथं ॥

दिव्यालतातिफलपल्लवभारनम्रासंराजतेहिसततंकुमुमाकरस्य ॥ १ ॥ संमोहकालघनमध्यतडित्स्फुरतीशाम्नाथदेशवचसांपददोपिकथं ॥
 दीपवर्लिर्विजयतेजयकार्तिकस्यजेतुगुणान् विजयिनोदशमीजयस्य ॥ १२ ॥ सांख्ययोगइतिपाश्चतेहिदेडेकीलानिचत्रशतशाशुण
 भावभेदाः ॥ अस्याः क्रमान्नवकथाश्रवणाद्यश्चश्रेणीयमस्तिसरलाभगवत्पदस्य ॥ १३ ॥ इ० ग० सं० श्रीविज्ञा० व्यासोप्रसेनसंवादेभस्त्तु
 त्कर्षणनानांपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ कर्मग्रहोगृहस्थोयंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ सेवावैकेनविधिनकुश्यात्तद्दृष्टि
 मेमुने ॥ १ ॥ भक्त्यंकुरोपस्यनस्तिवास्तिस्तस्यनवद्धते ॥ तस्यकेनप्रकरणेप्रसन्नः स्याद्धरिः स्वयम् ॥ २ ॥ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥ ॥ य
 दिभक्त्यंकुरोनेस्यास्तसंगेनप्रजायते ॥ बलाद्धिवद्धतेतस्मात्सतासंगं समाचरेत् ॥ ३ ॥ कृष्णसेवाविधितुभ्यंश्चमिसुलभं परम् ॥ यथागृ
 हस्थोयंशीघ्रंश्रीकृष्णंप्राप्तुयाद्युप ॥ ४ ॥ आचार्य्यकुलसम्भूतंश्रीकृष्णव्यानतत्परम् ॥ एतादृशंगुरुंकृत्वासिद्धोभवतिमानवः ॥ ५ ॥ वि
 ष्णुदीक्षाविहीनस्यश्राद्धसङ्कल्पएवच ॥ यज्ञोदानंतपस्तीर्थसर्वंभवतिनिष्फलम् ॥ ६ ॥ विष्णुसेवाधिकारोस्यकथंभवतिपार्थिव ॥ निर्गु
 रोदेशंनकृत्वाहत्पुण्योभवेन्नरः ॥ गुरोःसेवाविधिंशिक्षेच्छ्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ ७ ॥ उत्तराभिमुखंशश्वत्कारयेद्धरिसंदिग्दम् ॥ तत्रसिंहा
 सनंप्रोक्षंसपीठंकुम्भमण्डितम् ॥ ८ ॥ सच्चिदानन्दनामस्यात्सोपानत्रयभूषितम् ॥ महाहवस्त्रैराच्छन्नंतत्रतुल्यासनंमृदु ॥ ९ ॥ पाश्चोपवहं
 णावीतंस्फुरद्धेमांबरावृतम् ॥ नानाचित्रयुतैःकुञ्जैरन्तःपटसमन्वितैः ॥ १० ॥ सर्वतोमण्डलैस्तद्गतोरणैःसमलंकृतम् ॥ गवाक्षवारियन्त्रा
 ल्बन्धं चतुःशालसुजालकैः ॥ ११ ॥ राजतप्राङ्गणोद्देशःसभामण्डपमण्डलैः ॥ तत्रप्राङ्गणमध्येतुलसीमन्दिरंशुभम् ॥ १२ ॥ मन्दिरस्थव
 हिर्द्वारिकारेयेच्चद्विपद्दयम् ॥ तथैवैकूत्रिमंराजसिंहद्वयमधिष्ठितम् १३ ॥ सुवर्णशिखरस्याधश्चक्रं चशिखरोपरि ॥ द्वारोपहरिनामानिप्रा
 लेल्यानिशुभानिच ॥ १४ ॥ शंखंपद्मंगदांशार्ङ्गमालेख्यंभित्तिपादवीथीः ॥ इषुधीचतथाबाणाःसव्येदक्षिणएवच ॥ १५ ॥ तथाभद्रिपृष्ट
 वैशतचंद्रचंदकम् ॥ हलंचमुसलंचैवलखनीयंप्रयत्नतः ॥ १६ ॥ सिंहासनस्यपृष्टेगुण्योगोप्योगावस्तथैवच ॥ गोपालास्तत्रसोपानेकपाशैर्विज
 योजयः ॥ १७ ॥ देहल्यांकल्पवृक्षश्चस्तंभेषुचलताःशुभाः ॥ यत्रतत्रचकुब्जेषुश्रीगंगापापहारिणी ॥ १८ ॥ वृंदावनंगोवर्द्धनंथमुनापु

लिनानिच॥ तथा वै चौरहरणमालेख्यराममंडल॥ १९ ॥ चित्रकूटः पंचवटीलेखनीयं प्रयत्नतः ॥ रामरावणयुयुद्धं जानकाहरणं विना ॥ २० ॥ दुशाव
 तारचित्राणि नरनारायणाश्रमः ॥ सप्तपुत्र्यस्त्रयोत्रामानवारण्यं नवोषराः ॥ २१ ॥ एवलिवित्वाचित्राणि मंदिरं कारयेद्धृधः ॥ वंशीभावोद्यतकरं वक्रो
 भूतांश्चिदक्षिणां ॥ २२ ॥ किशोरकृत्कृष्णस्य रूपांसेव्यतमं स्मृतं ॥ तत्प्रतिष्ठाविधाय शुशुभ्रुहस्तेन मंदिरं ॥ २३ ॥ भक्तः परमया भक्त्या स्थापयेत्
 त्परो भवेत् ॥ तत्प्रसादे चरसनात्राणं तुलसीदले ॥ न्यसेत्कण्ठैतच्छ्रवणं वैसापरो भवेत् ॥ २४ ॥ अहर्निशं कृष्णसेवां यः करोति च भावित् ॥ तं
 प्रेमलक्षणं भक्तं विदुर्भागवतोत्तमम् २५ ॥ अधमेयसहस्राणि राजसूयज्ञानि च ॥ राजच्छ्रीकृष्णसेवायाः कलानहतिषोडशी ॥ २६ ॥ श्रीकृष्ण
 देशिकस्यापियः कुर्याद्दर्शनं नरः ॥ कोटिजन्मकृतैः पापैर्मुच्यते न त्रसंशयः ॥ २७ ॥ देहति तं समाने तु श्यामसुंदरविग्रहाः ॥ रथं नीत्वा प्रधावंति गो
 लोकं कत्कृष्णपार्षदाः ॥ २८ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीविज्ञानखंडे नारदबहुलाश्वव्यासोपनिषत्संवादे हरि मंदिरं प्रतिष्ठावर्णनं नाम पष्ठोऽ
 ध्यायः ॥ ६ ॥ श्रीविद्व्यास उवाच ॥ ब्राम्हं मुहूर्तं चोत्थाय कश्चिपोश्च मुद्रानुपागुरोर्नामचर्गा विदुनामानि प्रवदन्मुहुः ॥ १ ॥ भूमिनत्वा न्यसेत्पादं
 जलं स्पृष्ट्वा हरेर्जनः ॥ उपविश्यासने शीघ्रं सकामो यो यथा सुखम् ॥ २ ॥ हस्तावुत्संगं आधाय इवासजिह्वयान्मास्थितः ॥ ज्ञानमुद्राधरं शो
 तं श्रीगुरुं स्वस्तिकासमं ॥ ३ ॥ ध्यात्वा कृष्णं परं ध्यायेद्भक्त एकप्रमानसः ॥ किशोरं श्यामलं हृद्यं वंशीवेत्रविभूषितं ॥ ४ ॥ एवं कृत्वा हरे
 र्ध्यानं पुनर्गच्छेद्ब्रह्मिः स्थलं ॥ तच्छौचं शृणुराजेन्द्रगृहस्थस्य यथा तथं ॥ ५ ॥ अश्वक्रांतेति मंत्रेण मृत्स्नया च जलेन च ॥ एकालिंगे गुदेति स्र
 स्तथा वामकरेदश ॥ ६ ॥ उभयोर्हस्तयोः सप्ततिस्त्रिंशत्पदे ॥ एतद्विद्विगुणं प्रोक्तं ब्रह्मचारिवनस्थयोः ॥ ७ ॥ यतेश्चतुर्गुणं त्रातदर्थ
 शौचमाचरेत् ॥ तदर्धरोगिपाथानां स्त्रीशूद्राणां तदर्धकं ॥ ८ ॥ शौचकर्मविहिनस्य सकलानि फलाः क्रियाः ॥ मुखशुद्धि विहिनस्य मंत्रा
 नफलदाः स्मृताः ॥ ९ ॥ आयुर्बलं यशो वै चः प्रजाः पशुवसूनि च ॥ ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च त्वन्नोदेहि वनस्पते ॥ १० ॥ इति मंत्रसमुच्चार्यकुर्व्या
 दैर्दंतधावनम् ॥ कण्टकीक्षीरिकापांसिर्गुण्डिब्रह्मपुष्पकान् ॥ ११ ॥ वटैरण्डविगन्धाद्यान्वर्जयेद्दन्तधावने ॥ हरितहयमंत्रेण सूयेनत्वा
 कृतांजलिः ॥ १२ ॥ प्रणमेद्हरिमक्तांश्च प्रल्हादादीन्समाहितः ॥ तुलसीमृत्तिकानि त्वातः स्नानं समाचरेत् ॥ १३ ॥ पृष्ठेन्यं प्रयत्नेन

श्रीगंगामुनाष्टकं ॥ अयोध्यामथुरामायाकाशीकांचीअवंतिका ॥ पुरीद्वारावतीचैवसप्तैतामोक्षदायकाः ॥ १४ ॥ शालग्रामोमहायोगे
 शंभलेहरिमंदिरे ॥ नंदिश्यामःकोसलेतुत्रयोश्यामाःप्रकीर्तिताः ॥ १५ ॥ दंडकसैधवारण्यंजंबूमार्गैचपुष्करं ॥ उत्पलवर्तमारण्यंनैमिपंकु
 रुजांगलं ॥ १६ ॥ अबुद्धेहमंतंचनवारण्यानिवैविदुः ॥ एतानितीर्थानामानिसमुच्चार्यपुनःपुनः ॥ १७ ॥ इत्थंज्ञात्वाततोबिभ्रदंबरंक्षाममु
 तमम् ॥ द्वादशान्तिकान्बिभ्रदष्टमुद्राधरःपरः ॥ १८ ॥ कृतसंध्यःशुचिर्मानौगत्वाश्रीकृष्णमंदिरम् ॥ घंटानादंजयारावंतलशब्दंविधाय
 च ॥ १९ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठोर्विदयोगनिद्राविहायच ॥ उक्त्वापीमांस्मृतिंराजन्भक्तउत्थापयेद्धरिम् ॥ २० ॥ मंगलार्तिक्यमादायभ्रामयंस्त
 न्मुखोपरि ॥ निवेद्यबहुपुक्कान्नंनत्वानत्वापुनःपुनः ॥ २१ ॥ ततःस्नानंकारयित्वादेशकालप्रभाववित् ॥ शृंगारंभावविकृत्वावल्लभूपण
 मंगलैः ॥ २२ ॥ आर्तिक्यंतुततःकृत्वाभोगान्पंचविधायच ॥ ततोधृत्वामहामोगंनानारसमयंपरम् ॥ २३ ॥ राजभोगार्तिकंकृत्वाकारये
 च्छयनंहरैः ॥ ततःप्रसादंपरमंतुलसीगंधमिश्रितं ॥ २४ ॥ मुंजीतयोहरेर्नित्यंसकृतार्थौनसंशयः ॥ राजभोगार्तिकंकृत्वाकारयेच्छयनंह
 रेः ॥ २५ ॥ चतुर्घटचक्रोषेठुदिनेउत्थापयेद्धरिम् ॥ शंखनादेनविधिवद्भोगधृत्वायथातथम् ॥ २६ ॥ ततःसंध्याार्तिकंकृत्वादुग्धादीनि
 निवेद्यच ॥ ततःप्रदोषसमयेपुनरार्तिक्यमाचरेत् ॥ २७ ॥ धृत्वाभोगंपरंमिष्टकारयेच्छयनंहरैः ॥ राजसैचैवराजेन्द्रराजसेवेयमस्तिव ॥
 ॥ २८ ॥ एवंश्रीकृष्णचंद्रस्यसेवासंलभमानसः ॥ तारयित्वाकुलशंतयातिचात्यंतिकंपदं ॥ २९ ॥ कृष्णजन्माष्टमीचैवश्रीरामनवमीत
 था ॥ राधाष्टम्यन्नकूटश्चद्वादशीवामनस्यच ॥ ३० ॥ चतुर्दशीर्नृसिंहस्यतथानंतचतुर्दशी ॥ एषुकालेषुकृष्णस्यमहापूजांसमाचरेत् ॥
 ॥ ३१ ॥ इति श्रीमद्भर्गाचार्यसंहितायांविज्ञानखंडेव्यासोत्तमसंवादेराजसेवावर्णनानामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ व्यसउवाच ॥ ॥ अ
 थस्नात्वाचकृत्वाथनित्यनैमित्तिकीक्रियां ॥ पंचवर्णसमायुक्तंशुद्धैस्थंडिलमंडले ॥ १ ॥ द्वात्रिंशद्दलसंयुक्तंकर्णिकाकेसरोज्ज्वलं ॥ त्रिधा
 यकमलंदिव्यंविधिवद्देवदूक्तिभिः ॥ २ ॥ कर्णिकायांन्यसेद्राजन्हरेःसिंहासनंशुभं ॥ तत्रार्धंरामस्थाप्यभूदेवाविराजंतथा ॥ ३ ॥ तस्य
 ध्येस्थापयेत्संसाक्ष्त्रीकृष्णंपुरुषोत्तमं ॥ तथाष्टदलमध्येतुराधिकाष्टसखीःशुभाः ॥ ४ ॥ ततोष्टदलमध्येतुश्रीकृष्णस्यतथासखीच ॥ त

आषोडशपणेषुसखीनांचद्वयद्वयं ॥ ५ ॥ कमलस्यचाश्वेषुशंखचक्रंगदां तथा ॥ पद्मचंद्रकंशाङ्गबाणांश्रुसुसलहलं ॥ ६ ॥ कौस्तुभवनमालांचश्रीवत्संनिलमंभरं ॥ पीतांबरतथावंशीवित्रंचस्थापयेद्दुधः ॥ ७ ॥ ततःपाश्वेषुतालांकंरुडंकरं तथा ॥ सुमतिदारुकरं सुतंगरुडं कुमुदं तथा ॥ ८ ॥ नंदं सुनंदं चंद्रचंद्रचंद्रचंद्रमहाबलम् ॥ कुमुदशंखलंचैवस्थापयेद्यत्नतः सुधीः ॥ ९ ॥ तथादिक्षुचदिवपालासंस्थाप्यचपुयक्पृथक् ॥ विष्वक्सेनशिवांचविधिदुर्गाविनायकं ॥ १० ॥ नवग्रहांश्वरुणंतथाषोडशमातृकाः ॥ तत्पद्माश्रयेवितिहोत्रस्थंडिलेस्थापयेद्दुधः ॥ ११ ॥ आवाहनमासनंचपाद्यमर्घ्यविशेषतः ॥ स्नानंचमधुपर्कचधूपदीपंतथैव च ॥ १२ ॥ यज्ञोपवीतं वस्त्रंचभूषणंचधमेव च ॥ पुष्पतथाक्षतांश्वनैवेद्यंचमनोहरं ॥ १३ ॥ जलमाचमनंचैवांबूलंदक्षिणां तथा ॥ प्रदक्षिणांप्रार्थनंचतथानीराजनं स्मृतं ॥ १४ ॥ नमस्कारंतः कुर्यात्स्वमेणचपृथक्पृथक् ॥ आवाहनेतुपुष्पाणिआसनेतुकुराद्वयम् ॥ १५ ॥ पाद्येइयमाचदूर्वांचविष्णुक्रांतांतथैव च ॥ सौगंधिकांनिष्पुष्पाणिह्यर्घ्यैयोग्यानियादव ॥ १६ ॥ चंदनोशीरकपूरंकुंकुमागुरुमिश्रितम् ॥ इतादृशंजलयोग्यस्नानेराजन्महामते ॥ १७ ॥ मधुपर्कह्यामलकमरविंदंतथामतम् ॥ धूपगंधाष्टकंदेयदीपकपूरमेव च ॥ १८ ॥ यज्ञोपवीतंपीतंचवस्त्रेपीतांबरमतम् ॥ भूषणेचैवसौवर्णगंधंकुंकुमचंदने ॥ १९ ॥ तुलसीमंजरीपुष्पेक्षतेषुशालितंडुलाः ॥ नैवेद्येतरसाःषट्चभोगानानविधामताः ॥ २० ॥ जलेगंगाजलं योग्यमुनाजलमेव च ॥ जातीफलंचकंकोलंमतमाचमनेनृप ॥ २१ ॥ तांबूलेचोषणंत्वेलदक्षिणायांतुहाटकं ॥ प्रदक्षिणायांप्रमणंघृतनीराजनेर्गवां ॥ २२ ॥ प्रार्थनायांहरेभक्तिःप्रमलक्षणसंयुता ॥ नमस्कारेमहाराजसाष्टांगनतविग्रहः ॥ २३ ॥ इदृशाक्षरमंत्रेणशिखांबद्धशुचिःपुमान् ॥ उपचारान्पुरस्कृत्यश्रीमुखेसंमुखोभवेत् ॥ २४ ॥ इति श्रीमद्गणेशविष्णुव्यासोपनिषत्संवादेमहापूजाविधिवर्णनभाष्यमाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ श्रीव्याससखाच ॥ उपचारस्यमन्त्राणिविदोक्तानिश्चुभातिच ॥ तुभ्यं वक्ष्यामिराजेद्रथुष्णैकप्रमानसः ॥ १ ॥ अथावाहनं ॥ गोलोकयामाधिपतेरमापतेर्गोविंदामोदरदीनवत्सल ॥ राधापतमाधवसात्वतापतेसिंहासनेस्मिन्ममसंमुखोभव ॥ २ ॥ अथासनम् ॥ श्रीपद्मराजपुरदूर्ध्वपृष्ठमहाहैवदूर्ध्वैखचितपदाब्जम् ॥ वैकुण्ठवैकुण्ठपतेर्गृहाणपीठंतडिद्वादककुम्भखण्डं ॥ ३ ॥ अथपाद्यम् ॥ परं

स्थितनिर्मलरौक्मपात्रेसमाहृतविदुसरोवरद्धि ॥ योगेशदेवेशजगन्निवासागृहाणपाद्यंप्रणमामिपादौ ॥ ४ ॥ अथाध्वं ॥ जलजन्मप
 कपुष्पसमन्वितविमलमर्ध्यमनर्ध्यंदरस्थितं ॥ प्रतिगृहाणरमारमणप्रभोयदुपतेयदुनाथयदूत्तम ॥ ५ ॥ अथस्नानं ॥ काश्मीरपादर
 विमिश्रितेनसुमल्लिकोशीरवताजलेन ॥ स्नानकुरुस्वयंदुनाथेवगोविन्दगोपालकतीर्थपाद ॥ ६ ॥ अथमधुपर्कस्नानं ॥ मध्याह्न
 चण्डार्कभवश्रमापहसितांगसंपर्कमनोहरं परम् ॥ गृहाणविष्णोमधुपर्कमाहृतसंदृश्यपीताम्बरसात्वतांपते ॥ ७ ॥ अथवस्त्रम् ॥ नि
 भोसर्वतःप्रस्तुरत्प्रोज्ज्वलं चस्तुरद्भ्रिमिश्रान्यंपरदुर्लभञ्च ॥ स्वतोनिमित्तंपद्मार्कजलकवर्णगृहाणवर्देवपीताम्बरारव्यम् ॥ ८ ॥ अथय
 ज्ञोपवीतम् ॥ सुवर्णाभमापीतवर्णसुमन्त्रैः परंप्रोक्षितं वेदविन्निमित्तञ्च ॥ शुभम्पञ्चकायुनेमित्तिकेषुप्रभोयज्ञज्ञोपवीतंगृहाण ॥ ९ ॥ अ
 थभूषणम् ॥ कनकरत्नमयंयनिमित्तंमदनरुक्मदंनं सरुचाम् ॥ उषसिपूषसवर्णविभूषणंसकललोकविभूषणगृह्यताम् ॥ १० ॥ ॥
 अथगंधम् ॥ शंखदुशोभं बहुमङ्गलं श्रीकाश्मीरपाठीरकंपंकपुक्तम् ॥ सुमण्डनंगन्धचयंगृहाणसमस्तभूमण्डलभारहारिन् ॥ ११ ॥ ॥
 अथाक्षतान् ॥ ब्रह्मावतैर्ब्रह्मणापूर्वमुक्तान्ब्राह्मैस्तथैः सिंचितान्विष्णुनाच ॥ रुद्रेणाराद्रक्षितान् राक्षसेभ्यः साक्षाद्भूमन्त्रक्षतांस्त्वंगृहाण ॥
 ॥ १२ ॥ अथपुष्पाणि ॥ मन्दारसंतानकपारिजातकल्पद्रुमश्रीहरिचन्दनानाम् ॥ गृहाणपुष्पाणिहरेतुलस्यमिश्राणिसाक्षान्नवमंजरीभिः
 ॥ १३ ॥ अथधूपम् ॥ लवङ्गपाटीरजचूर्णमिश्रमनुष्यदेवासुरसौख्यदञ्च ॥ सब्यःसुगन्धीकृतहर्म्यदेशद्वारावतीभूपगृहाणधूपम् ॥ १४ ॥ अ
 थदीपम् ॥ तमोहारिणंज्ञानमूर्तिमनोज्ञंलसद्दत्तिकपूरंपूरंगवाज्यम् ॥ जगन्नाथदेवप्रभोविश्वरूपस्तुरज्ज्योतिषदीपसुख्यंगृहाण ॥ १५ ॥
 अथनैवेद्यम् ॥ रसैःशरैर्भेदविधिव्यवस्थितंरसैरसाब्धंचयशोमतीकृतम् ॥ गृहाणनैवेद्यमिदं सुरोचिकंगव्यामृतंसुन्दरनन्दनन्दन ॥ १६ ॥
 ॥ अथजलम् ॥ ॥ गंगोत्तरीविगबलात्समुद्धृतसुवर्णपत्रेणहिमांशुशीतलम् ॥ सुनिर्मलंभ्रमृतोपमंजलंगृहाणराधावरभक्तवत्सल ॥ १७ ॥
 अथाचमनं ॥ ॥ राधापतेश्रीविरजापतेप्रभोश्रियःपतेसर्वपतेचभूपते ॥ कंकोलजातीफलपुष्पवासितंपरंगृहाणचमनंदयानिधे ॥ १८ ॥
 ॥ अथताम्बूलम् ॥ ॥ जातीफलैलसुरपुष्पयुक्तंयाविनिपूगीफलपत्रवृन्दम् ॥ मुक्तासुधासादिरसारयुक्तंगृहाणताम्बूलमिदंरमेश ॥ १९ ॥

॥ अथदक्षिणा ॥ ॥ नाकपालवसुपालमौलिभिर्वदितांश्रियुगलप्रभोहरे ॥ दक्षिणांपरिशुहाणमाधवलोकादक्षवरदक्षिणापते ॥ २० ॥ ॥ अथप्रदक्षिणा ॥ ॥ समस्ततीर्थयज्ञदानपूर्तकादिजंफलम् ॥ लभेत्परस्यशाश्वतं करोति यः प्रदक्षिणाम् ॥ २१ ॥ ॥ अथनीराजनं ॥ ॥ प्रस्तुरत्परमदीप्तिमंगलंगोघृताक्तनवपञ्चवर्तिकम् ॥ आर्तिकं पश्चिद्ग्राहणचार्तिहनुष्यकीर्तिविशदीकृतावने ॥ २२ ॥ ॥ अथप्रार्थना ॥ ॥ हरेमत्समः पातकीनास्तिभूमौ तथात्वत्समोनास्तिपापापहारी ॥ इति त्वंचमत्वाजगन्नाथदेवयथेच्छाभवेत्तथा मांकुरुत्वम् ॥ २३ ॥ ॥ नमस्कारः ॥ ॥ नमोस्त्वं नन्ताय सहस्रमूर्तेये सहस्रपादक्षिशिरोरुवाहवे ॥ सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥ २४ ॥ ॥ अथस्तुतिः ॥ ॥ संज्ञानामंत्रंसदत्परमहच्छब्दत्रयांति विभवंसंममहत् ॥ त्वांब्रह्मवंदे हि सुदुर्गमंपरसदास्वधाप्नापरिभूतकैतवम् ॥ २५ ॥ ॥ एवं संपूज्य देवेशेभिर्मंत्रमहामते ॥ प्रणम्य विष्णुं सर्वांगपूजां कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २६ ॥ ॥ अं नमो नारायणाय पुरुषाय महात्मने ॥ विशुद्धसत्वधिष्याय महाहंसाय धीमहि ॥ २७ ॥ इति मंत्रेण प्राणायामं कृत्वा ॥ ॥ अं विष्णवे मधुसूदनाय वामनाय त्रिविक्रमाय श्रीधराय हृषीकेशाय पद्मनाभाय दामोदराय संकर्षणाय वासुदेवाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय अधोक्षजाय पुरुषोत्तमाय श्रीकृष्णाय नमः ॥ इति पादगुल्फजातूरुकट्युदरपार्श्वपृष्ठभुजाकन्धकर्णनासिकाधरनेत्रशिरस्सुपुथक्पृथक्पूजयामीति सर्वांगपूजां कुर्यात् ॥ तथा सखीसखशंखचक्रगदापद्मासिधनुर्बाणहलमुसलादीन् ॥ तथा कौस्तुभवनमालाश्रीवत्सपीताम्बरनीलाम्बरवंशीवित्रादीन् ॥ तथा तालांकगरुडांकरथदारुकुसुमतिसारथिगरुडकुमुदनन्दकुमुदनन्दचण्डमहाबलकुमुदशोषालदीन् ॥ प्रणवपूर्वेण चतुर्थ्येते नमः संयुक्ते नानाम्ना तथा विष्वक्सेन शिवरमा विधिदुर्गाविनायकदिक्पालवरुणनवग्रहमातृकादीन् मंत्रैः पूजयेत् ॥ पुनः परिसमूहनादिस्थालीपाकाविधानेन वैश्वानरं संपूज्य ॥ अं नमो वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥ प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय सत्त्वतापतये नमः ॥ २८ ॥ इति मंत्रेण शतमाहुर्जिहुयात् ॥ देवंप्रदक्षिणीकृत्य महाभोगं निधाय च ॥ प्रणमेदंबद्धमौमंत्रमेतदुदीरयेत् ॥ २९ ॥ ध्येयं सदा परिभग्नमभीष्टदोहंतीर्थस्पर्शं शिवि रचिनुतं शरण्यम् ॥ भृत्या र्तिहनत्रेण तपालभवाब्धिपोतं वंदे महापुरुषते चरणारविन्दम् ॥ ३० ॥ इति नत्वा हरिराजन्पुनर्नीराजनं हरेः ॥ कारयेद्द्विधिवद्भक्तो हरिभक्तजनैः सह ॥

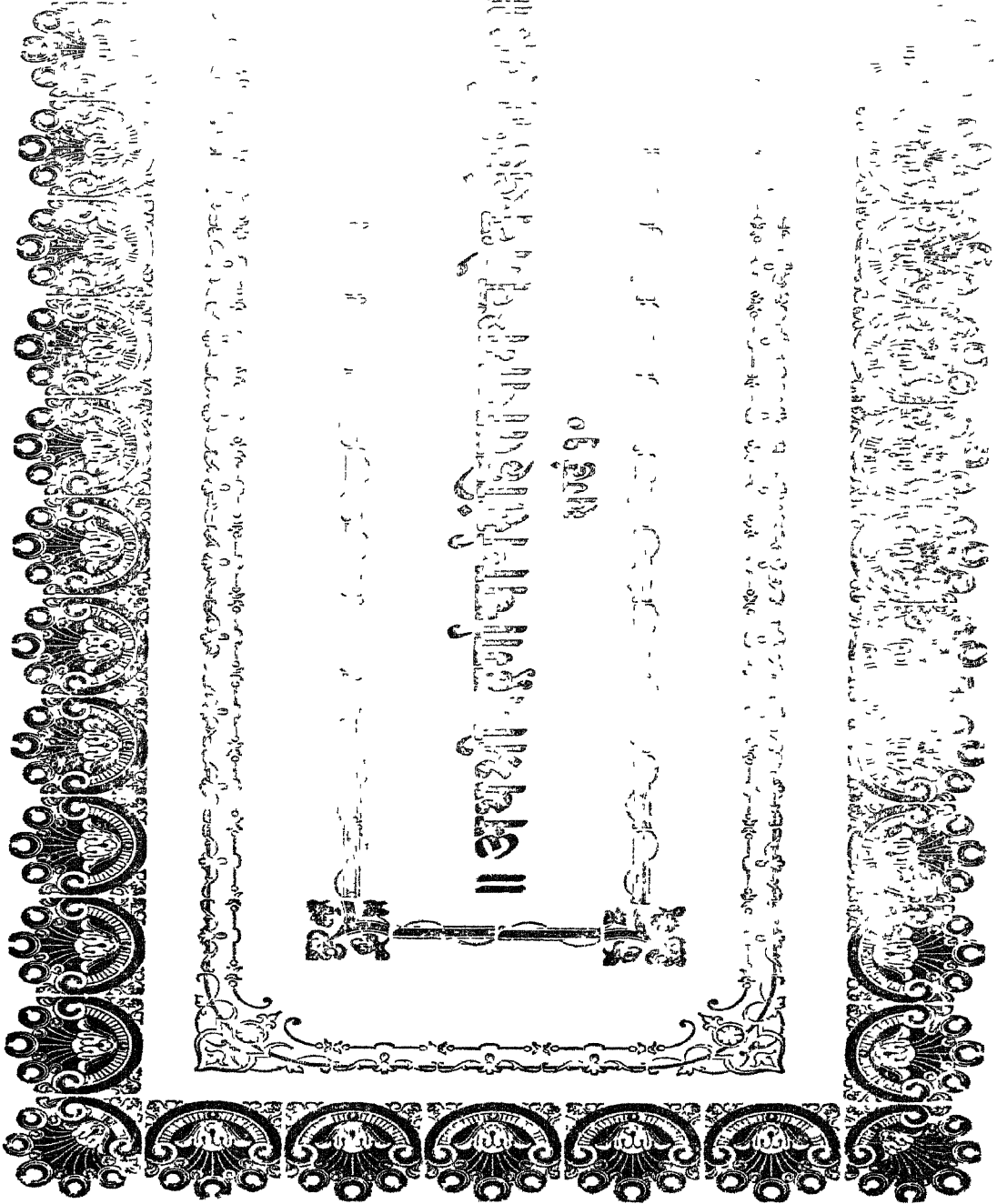
॥ ३१ ॥ घंटावाद्यरणद्वंदाकांस्यवीणादिकीचकैः ॥ कर्तालमृदंगाद्यैः कीर्तनकारयेद्बुधः ॥ ३२ ॥ नृत्यतिश्रीहरेऽग्नेभक्तावैप्रमथबहलाः ॥
 जयध्वनिसमायुक्ताः सत्कथागानततराः ॥ ३३ ॥ पुनः प्रभुनमस्कृत्यमंदिरेऽग्नयेनोज्ज्वले ॥ शयनकारयेत्सम्यक्श्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥
 ३४ ॥ एवंकरोतिश्रीकृष्णसेवायोलग्नमानसः ॥ प्रणमतिचतराजन्देवताः स्वर्गसंभवाः ॥ ३५ ॥ सोऽपिराजेन्द्रनाकेपिपदंभृत्वाहर्जनः ॥ अतयेति
 परंघामगोलैक्योगिदुर्लभं ॥ ३६ ॥ इतिश्रीकृष्णसेवायविधानवर्णनंतमया ॥ चतुष्पदार्थदंनृणां किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३७ ॥ इतिश्रीमद्भूगां
 सं० विज्ञानखंडेव्यासोऽग्रसेनसंवादेपूजनप्रकारवर्णननामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ सिद्धोऽस्म्यनुग्रहोऽस्मिन्व्याश्रीदृष्णरूपिणा
 ॥ श्रीकृष्णपद्धतिः साक्षाच्छ्रुतावैविधिवन्मया ॥ १ ॥ अहोलोकमहासूढालोभमोहमदाचिताः ॥ नाप्नुवतिहिवैराग्यं भजंतिनहर्निक्वचित् ॥ २ ॥ भ
 जवन्नस्यजगतोमोहकारणमद्भुतं ॥ कथंजातंवदविभोक्तथमेतन्निरवर्तते ॥ ३ ॥ व्यासउवाच ॥ यथांभसिप्राप्तमदोविधोः स्वतस्तत्रैवतेकेवलमेव
 वेगतः ॥ तथाहिबिंबः परमस्यमायामेत्यहंभावगतेः प्रवर्तते ॥ ४ ॥ प्रधानकालाशयदेहजैगुणैः कुर्वन्विकर्मोऽपिजनोनिबद्धयते ॥ काचेर्भकसे
 कतएवजीवनंगुणेचसंप्रतनोतिसोक्षिभिः ॥ ५ ॥ राजन्जगन्मोहमथंरजोमयंतमोमयसत्वमयंतथाक्वचित् ॥ मनोविलासंविभूतंचविभ्रमंवि
 द्धयाश्चिदंश्लोमलतचक्रवत् ॥ ६ ॥ इदंकरिष्यामिकरोम्यभूवममेदमस्तीतितेवदमाश्रुवत् ॥ अहंसुखीदुःखयुतः सुहृज्जनोलोकस्त्वहंकारवि
 मोहितोमतः ॥ ७ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ वदमेकूपयाब्रह्मचलक्षणंपरमात्मनः ॥ कतिधाकवयः कृष्णवंदतिजयवर्त्मभिः ॥ ८ ॥ श्रीव्यासउवाच ॥
 सनात्तनस्यात्रनमृत्युजन्मनीनशोकमोहौनजरशुवादायः ॥ अहंमदेव्याधियुतोभयंसुखंशुचः शुधेच्छानरतिर्नचाधयः ॥ ९ ॥ आत्मानिरी
 होद्ध्यतनुः ससर्वगो नहं कृतिः शुद्धमयोगुणाश्रयः ॥ स्वयंपरोनिष्फलआत्ममंगलज्ञानात्मकोयोविदितोमुनीश्वरैः ॥ १० ॥ जागर्तियोऽस्मि
 न्शयनंगतेसतिनायंजनोवेदसवेदंतीहितम् ॥ पश्यंतमाद्यं पुरुषं हियजनो न पश्यतिस्वक्षमलंचंतभजे ॥ ११ ॥ यथानभोधिः पवनोनराजते
 घटेनकाष्ठेनरजोभिरावृतः ॥ तथापुमान्सर्वगुणैश्चनिर्मलोवर्णथस्यात्स्फटिकोमहोज्ज्वलः ॥ १२ ॥ व्ययनेनवालक्षणयाचवाक्यथैरर्थः
 पदस्फोटपरायणैः परम् ॥ न्हायतेतद्धनिनोत्तमनसद्वाच्यंतो ब्रह्मकुतस्तुलैकिकैः ॥ १३ ॥ वदंतिकेचिद्भुविकर्मकटयत्कालंचकेचित्प

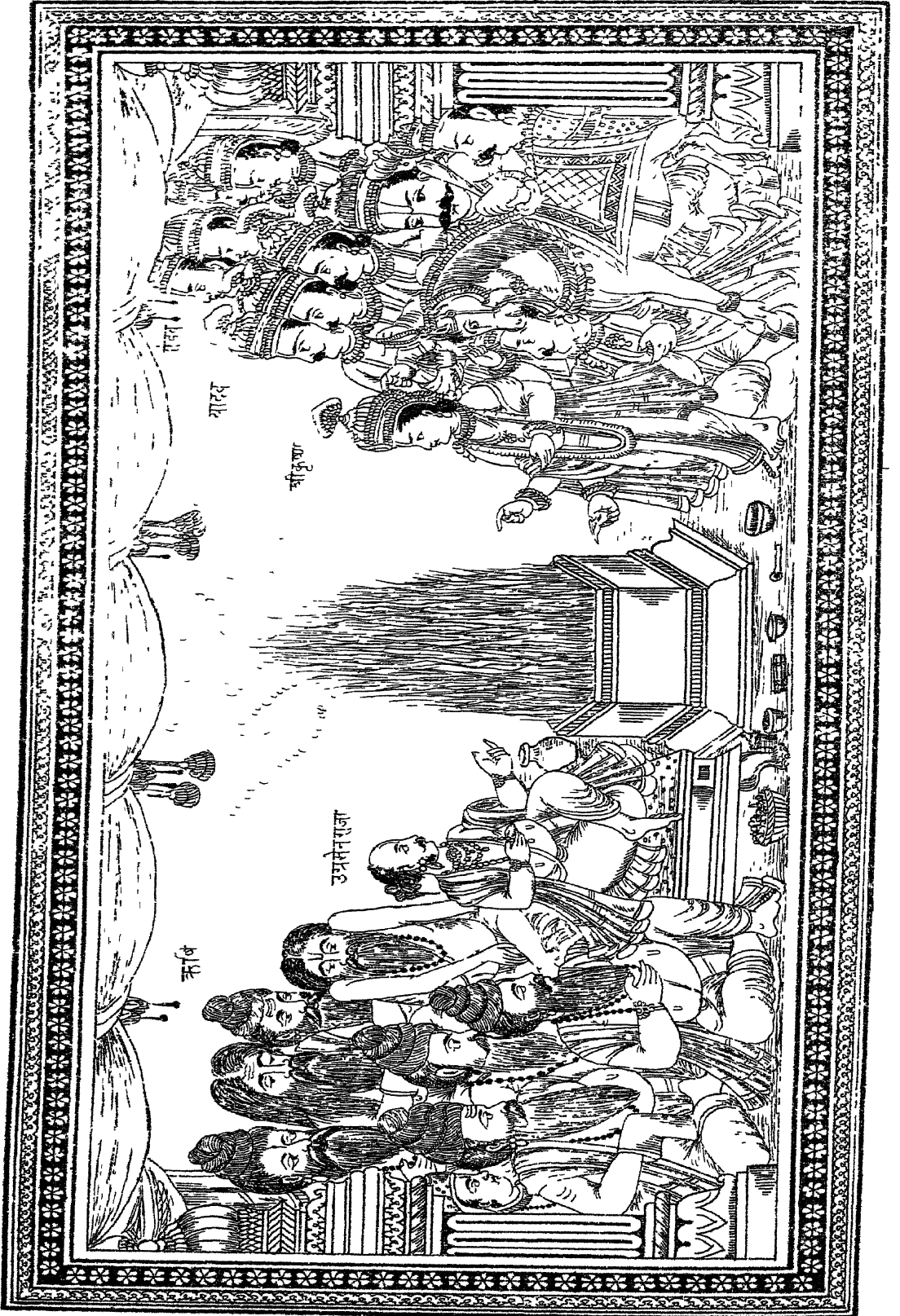
रिगोमेवतत् ॥ केचिद्दिचारंप्रवदन्त्यञ्चतद्ब्रह्मेतिवेदांतविदोवेदतिहि ॥ १४ ॥ यनस्पृशतीहगुणानकालजाभायेद्वियचित्तमनोबुद्धयः ॥
महन्नवेदवेदतीतत्परंविश्रितिसर्वेनलविस्फुल्लिगवत् ॥ १५ ॥ हिरण्यगर्भपरमात्मतत्त्वंयद्ब्रह्मसुदेवंप्रवदंतिसंतः ॥ विचार्य्यतद्देववरस्यरू
पंविस्तृज्यमोहंविचरेदसंगः ॥ १६ ॥ यथेदुरेकोजलपात्रं दुर्गोयथाग्निरेकोविदितःसमिच्चये ॥ तथापरत्सामभगवानेकवदंतर्बहिःस्यास्तुद्ध
तेषुदेहिषु ॥ १७ ॥ सूर्योदयसर्वतमोविलीयतेप्रदृश्यतेवस्तुगृहेयथाजनैः ॥ ज्ञानोदयेऽज्ञानतमःप्रलीयतेसंप्राप्यतेब्रह्मपरंतनोतथा ॥ १८ ॥
यथेद्रियाणांचपृथक्प्रवृत्तिभिर्नान्येतेथौतिगुणाश्रयः ॥ एकंह्यानंतस्यपरस्यधामतत्तथासुनीनांकिलशास्त्रवर्त्मभिः ॥ १९ ॥ साक्षा
द्दरिर्यःपुरुषोत्तमोत्तमःश्रीकृष्णचंद्रोनिजभक्तवत्सलः ॥ कैवल्यनाथोनृगुज्जहारतंपूर्णस्वयंब्रह्मपरंनमाम्यहम् ॥ २० ॥ ॥ श्रीनारद उ
च ॥ ॥ इत्युक्त्वातमनुज्ञाप्यभगवान्चावाद्रायणिः ॥ पश्यतांयादवानाञ्चतत्रैवांतरधीयत ॥ २१ ॥ इदंमयातेकथितंहरिभक्तिविवर्द्धन
म् ॥ विज्ञानखण्डंविशदंश्रोतृणांमोक्षदंस्मृतम् ॥ २२ ॥ गर्गाचार्यणकथितानाम्नेयर्गसंहिता ॥ सर्वदोषहरापुण्याचतुर्वर्णफलप्रदा ॥ २३ ॥
गोलोकवृन्दवनयोगीश्वरमाधुर्ययोःश्रीमथुरापुरस्यच ॥ द्वारावतीविश्वजितोहलद्युधविज्ञानयोःखण्डचयाःपृथङ्मनव ॥ २४ ॥ श्रीकृ
ष्णमूर्तिःपरमैरसैर्यथायथाचभूमिर्भरतादिभिर्भृशम् ॥ तथाहिशइवन्मुनिर्गसंहिताविभातिखंडैर्नवभिर्नृपेडवर ॥ २५ ॥ यथाहिरत्नैर्नवभि
र्विराजतेदवांगुलैतत्सुवर्णमुद्रिका ॥ तथाचतुर्वर्णफलप्रदेविधौसर्गैर्विसर्गैर्मुनिर्गसंहिता ॥ २६ ॥ नरेन्द्रशश्वन्मुनिंसंहितायानवाहयज्ञे
नजनाःपुनीताः ॥ इहैवसौख्यंपरमाधुवन्तस्तत्स्तुगोलोकपुरंप्रयाति ॥ २७ ॥ कृत्वाथपट्टाम्बरबन्धनंत्वामांश्रुणोतिवन्ध्याबहुलालसामृ
शम् ॥ च्हेस्वेनकालेनगृहांगणेशिदून्संल्ललयंतीविचरत्यहर्निशम् ॥ २८ ॥ रोगीपुमानरोगणात्प्रमुच्यतेभीतोभाद्रन्धगतश्चबन्धना
त् ॥ श्रुत्वाकथानिर्धनएतवैभवंभूखीभवेत्पिण्डितएवसत्वरम् ॥ २९ ॥ यःकार्तिकेमासिनृपःश्रियायुतःश्रुणोतिशश्वन्मुनिर्गसंहिताम् ॥ स
चक्रवर्तीभवितानसंशयोनेन्द्रहस्तोद्धृतरुपादुकः ॥ ३० ॥ मनोजवैःसिंधुतुरङ्गमेनैवैद्वैश्विंध्याचलसंभैःपरैः ॥ वैतालिकोद्धृतय
शामहीतलेनिषेवितोवारवधूजनैःसह ॥ ३१ ॥ सुवर्णशृंगाम्बरताम्रपृष्ठसंघर्षणैरोप्यधुरंसवत्सम् ॥ ददातिखण्डंप्रतिगोद्वयंयःप्रप्नोति सर्वे

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां श्रीविज्ञानखंडः स० ॥

॥ अथर्षीं शुभं चानिहितं चानिहितं चानिहितं ॥

शुभं १०

शशि

उग्रसेन राजा

श्रीकृष्ण

यारव

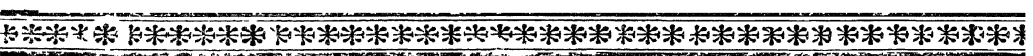
पंचम

श्रीकृष्णायनमः ॥ श्रीगौरीजनवल्हभायनमः ॥ नमःश्रीकृष्णचंद्रायनमःसंक्षर्षणायच ॥ नमःप्रद्युम्नेदेवायानिरुद्धायनमोनमः ॥ नारायण
 नमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमं ॥ देवीसरस्वतीव्यासंतंतोजयसुदीरयेत् ॥ २ ॥ ॥ श्रीगर्जवाच ॥ ॥ सभायामागतंवीक्ष्यरोमहर्षणं
 दनं ॥ शौनकःपरिप्रच्छप्रणिपत्याभिवाद्याच ॥ १ ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ ॥ त्वन्मुखात्सर्वशस्त्राणिपुराणानिमहाभते ॥ नानाह
 रिचरित्राणिश्रुतानिविमलानिमे ॥ २ ॥ पुराणैणकथिताममाग्रेगंसंहिता ॥ राधामाधवयोयस्यामहिमबहुवर्णितः ॥ ३ ॥ अ
 द्याहंश्रोतुमिच्छामित्वत्तत्कृष्णकथांपुनः ॥ सर्वदुःखहरांसौतेकथयस्वविवार्यच ॥ ४ ॥ ॥ श्रीगर्जवाच ॥ ॥ अष्टाशीतिसहस्रै
 श्चमुनिभारौमहर्षेणः ॥ पृष्टःप्रोवाचकृष्णस्मरन्पादांबुजकिल ॥ ५ ॥ ॥ सौतिरुवाच ॥ ॥ अहोशौनकधन्योसियस्यतेमति
 रोदशी ॥ कृष्णचंद्रपदंद्भ्रमकरंदरूपृहावती ॥ ६ ॥ ॥ संगमवैष्णवानांचदेवाःश्रेष्ठवदंतिहि ॥ पापक्षयकरायस्माच्छ्रीकृष्णस्यकथाम
 वेत् ॥ ७ ॥ अनंतंकृष्णचंद्रस्यचरितंकल्मषाहं ॥ किञ्चिज्जानतिब्रह्माचतथाकिंचिदुमापतिः ॥ ८ ॥ मशकोमादृशःकोपिवासुदेवक
 थार्णवे ॥ मोहितानवदिष्यंतियत्रब्रह्मादयःसुराः ॥ ९ ॥ श्रीगौरीयादेवद्रस्यह्युग्रसेनस्यभूपतेः ॥ अश्वमेधंक्रतुवरंदङ्गाप्रत्याह
 चैकदा ॥ १० ॥ धन्योराजायादेवद्रोयश्चकारऋतुं तमं ॥ श्रीकृष्णस्याज्ञयापुर्थयतिनाहंविस्मयंगतः ॥ ११ ॥ मयावसंहितायांचकथाः
 कृष्णस्यवर्णिताः ॥ परिपूर्णतमस्यापियथादृष्टायथाश्रुताः ॥ १२ ॥ तस्यावैवाजिमधस्यकथानकथितामया ॥ अद्याहंकथयिष्या
 मिहयमेधकथांपुनः ॥ १३ ॥ यस्याःश्रवणमात्रेणरणांहिकलैर्युगे ॥ भुक्तिमुक्तिचभगवान्शीघ्रमेवप्रयच्छति ॥ १४ ॥ इत्युक्त्वाश्रीधु
 निर्गौकृष्णभक्त्याचशौनक ॥ उग्रसेनस्यज्ञस्यचरित्रंसहस्रीकृपत् ॥ १५ ॥ हयमेधचरित्रस्यसुमेरुनामुंदरं ॥ धृत्वार्गस्तुभग
 वाक्कृतकृत्योभवन्मुने ॥ १६ ॥ कृत्वाकथामष्टदिनेनश्रीमुनियदोर्गुरुर्बुद्धिमतांवरःपरः ॥ अथायथैवमथुरांगरेःपुरिवज्रनृपेंद्रचनिरीशितुं
 खलु ॥ १७ ॥ अंबरादागतंत्राणज्ञानवतांवरं ॥ वीक्ष्योत्थायनमश्चक्रैवप्रनाभिद्विजैःसह ॥ १८ ॥ स्वर्णसिंहासनंदत्वाविज्यतत्पदांबुज ॥
 अर्चयित्वापुष्पस्रग्भिर्मिष्टान्नचनिवेदयत् ॥ १९ ॥ तत्पादसालिलनीत्वाशीपंधृत्वाकृतांजलिः ॥ भूत्वाश्रीवज्रनाभिस्तुद्रयामःपंकजलाच

नः ॥ २० ॥ पुष्टदेहेबृहद्गर्गवीरःपोडशवार्षिकः ॥ इतिहोवाचस्वर्गुरुशतसहसमोद्भटः ॥ २१ ॥ ॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ नमस्तु
 भ्यंस्वागतंतेब्रह्मन्कैकरवामते ॥ मन्येत्वांभगवद्भूषणंभ्रमींवांवरं ॥ २२ ॥ गुरुर्विधिगुरुद्रुद्रगुरुरेवबृहस्पतिः ॥ गुरुर्नारायणःसाक्षात्
 स्मैश्रीगुरुवेनमः ॥ २३ ॥ नराणांचमुनिश्रेष्ठदर्शनंतवदुर्लभं ॥ अस्माकंनितरादिविषयासक्तचेतसाम् ॥ २४ ॥ गर्गचार्यकुलाचार्यतेज
 स्विन्योगभास्कर ॥ त्वद्दर्शनेनापिवयंपाविताःसकुटुंबकाः ॥ २५ ॥ श्रुत्वायदूनामृषभस्यवाक्यंमुनीन्द्रवयस्तुमहान्महात्मा ॥ स्मरन्हेः
 श्रीचरणारविंदमुदानुपेन्द्रनिजगादसद्यः ॥ २६ ॥ युवराजमहाराजयदुवंशशिरोमणे ॥ त्वयासाधुकृतंसर्वपालिताप्रथिवीजनाः ॥ २७ ॥ स्था
 पितंचत्वयावत्सधर्मवैपृथिवीतले ॥ विष्णुरातश्चतेमित्रनृपाश्चान्येवशाःस्मृताः ॥ २८ ॥ धन्यस्त्वंराजशार्दूलधन्यतेमथुरापुरी ॥ धन्या
 श्चतेप्रजाःसर्वाधन्यावैव्रजभूश्चते ॥ २९ ॥ मुंक्ष्वभोगान्भजन्कृष्णंखलंप्रद्युम्नमेवच ॥ अनिरुद्धंचनिःशंकोभूत्वारारज्यंकुरुरूप ॥ ३० ॥
 ॥ श्रीसूतउवाच ॥ ॥ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यगर्गस्यनृपसत्तमः ॥ संकर्षणंचश्रीकृष्णंपितरंचपितामहं ॥ ३१ ॥ विरहेणस्मरन्राजाचाशुप्र
 णमुखोभवत् ॥ तंतृपंदुःखितंदङ्घ्रिस्थितंभूमावधोमुखं ॥ ३२ ॥ गर्गस्तुविस्मितःप्राहदुःखंप्रशमयन्निव ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ कस्मा
 द्रोदसिराजैद्रभयंकितेमयिस्थिते ॥ ३३ ॥ कारणंस्वस्यदुःखस्यवदसर्वममाग्रतः ॥ इतितद्भचनंश्रुत्वारानानप्राहदुःखितः ॥ ३४ ॥ पुनः
 पुष्टश्चगुरुणाप्राहगद्गयागिरा ॥ राजोवाच ॥ मांत्यक्त्वायाद्वाःसर्वकृष्णसंकर्षणादयः ॥ ३५ ॥ गतादेवपरंलोकंतेनाहंदुःखितोऽभवम् ॥
 स्वास्यमात्रमुद्धद्राह्कोशदुर्बलानिच ॥ एककिनश्चमेब्रह्मन्नेतेप्रीतिकरानिहि ॥ ३६ ॥ मयाचित्रंकृष्णस्यनदृष्टंनश्रुतंवद ॥ हृष्टंयादवसं
 हारंतस्मादुःखंनयातिमे ॥ ३७ ॥ चतुर्व्यूहेनहरिणयापुरीशोभितापुरा ॥ सापिमग्नसमुद्रेतुकृष्णोभक्तेःपंगतः ॥ ३८ ॥ कस्येहोतोःकिमर्थंच
 जीवामिशिष्यवत्सल ॥ अद्ययास्यामिगहनंराज्यंकर्तुंनमेमनः ॥ ३९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ततोमुनीनामृषभमहात्माश्रुत्वागिरियादवस
 तमस्य ॥ संश्लाध्यदुःखंप्रशमयन्हनुष्टोगौऽब्रवीभूपतिवप्रनाभिं ॥ ४० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ वृष्णिप्रवरसद्वाक्यंशृणुशोकविनाशनं ॥ सर्वे
 पापहंप्रुप्यंसाधानतयाशुभं ॥ ४१ ॥ योराजतेकुशस्थल्यंकृष्णचंद्रोहरिःपुरा ॥ विराजतेससर्वत्रभक्त्यातंपद्मभूपते ॥ ४२ ॥ अब्रतेकथ

पिष्यामिमुक्तिमुक्तिप्रदां कथां ॥ शृणुत्वंवसुधानाथश्रीकृष्णबलयोः परां ॥ १३ ॥ सूतउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्गौवत्रायस्वांचसंहितां ।
 कथयामासिष्विद्रेद्रुण्यानं वदितैः किल ॥ १४ ॥ इति श्रीमद्भगवाद्गीतायां हयमेधचरित्रसुरैरगर्गप्रनभिः संवादे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥
 ॥ सूतउवाच ॥ इति श्रुत्वा व्रजनाभिर्मुनेः श्रीगर्गसंहितां ॥ भृशं मुमोदाथुरुप्रत्युवाच प्रणम्य च ॥ १ ॥ अद्य श्रीकृष्णचंद्रस्य चरित्रं श्रुतं
 मया ॥ त्वन्मुखान्मुनिशार्दूलतेन दुःखाश्च मे गताः ॥ २ ॥ मे मनस्तुकृपानाथ पुनः श्रोतुं हरेर्यशः ॥ अतस्तस्यास्ति कृष्णस्य वदस्व चरितं परं
 ॥ ३ ॥ द्वावैत्यामुग्रसेने हयमेधः कृतः पुरा ॥ तच्चरित्रं वद मुनेर्किंचित्पूर्वं श्रुतं मया ॥ ४ ॥ अनुव्रतानां शिष्याणां सुतानां च मुनीश्वर ॥ ब्रूयु
 र्गुप्तमनापृष्टं गुरवः करुणामयाः ॥ ५ ॥ श्रीसूतउवाच ॥ एवं भाषितमाकर्ण्य यादवानां गुरुभुनिः ॥ प्रीतः प्रत्याहराजेंद्रस्मरन्पादां
 बुजं हरेः ॥ ६ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ धन्यस्त्वं कृष्णचंद्रस्य पादयोर्भक्तिरिदृशी ॥ जाता ते यादवश्रेष्ठ दिष्ट्या तु दुर्लभा नृणाम् ॥ ७ ॥ कथया
 म्यत्र ते राजनिहितहासं शृणुष्व वै ॥ यस्य श्रवणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ८ ॥ द्वापरे पीडिताराजन्धराभारेण पापिनां ॥ ब्रह्माग्रे कथयामा
 ससोपिश्रुत्वा हरिर्ययौ ॥ ९ ॥ गत्वा च कथयामास श्रुत्वा श्रीराधिकापतिः ॥ महीमाश्वस्यै देवैश्च भारंहर्तुं मनोदधे ॥ १० ॥ विवाहो वसुदेव
 स्य मधुपुर्यामभूत्ततः ॥ कंसबोधनषट्पुत्रवधः कंसभयं नृप ॥ ११ ॥ मायाज्ञानमुदेवादिस्तुतिः कृष्णसमुद्भवं ॥ वर्णनं रूपकृष्णस्य वसुदे
 वस्य संस्तुतिः ॥ १२ ॥ देवक्यादिपुराकृत्य कथनं जगदीशितुः ॥ गोकुलनयनं कन्यापातनं तद्विभाषणं ॥ १३ ॥ सांत्वनं वसुदेवस्य भाच
 नं भार्यया सह ॥ कंसदुर्मित्रैरेषु साधुबालउपद्रवः ॥ १४ ॥ प्राडुभूते त्रेकृष्णे त्रजराजमहोत्सवः ॥ मथुरागमनं नंदवसुदेवसमागमः ॥ १५ ॥
 दूतनासुपयः पानं दंगोपादिविस्मयः ॥ शकटव्यत्ययैदुत्चक्रवातवधः शिशोः ॥ १६ ॥ संलालने मुखे यात्रां भूषणं विश्वदर्शनं ॥ रामके
 शवयोर्नाम्नोः कारणं केलिरतयोः ॥ १७ ॥ द्यौर्त्यगोपवधूगेहप्रसंगच्छट्टभक्षणं ॥ दर्शनं विश्वरूपस्य नंदभाग्यपुराकथा ॥ १८ ॥ चौहैयं
 गवस्याथबंधनं दामिर्बलात् ॥ यमलार्जुनयोः शापो भंगश्चैवस्तुतिस्तयोः ॥ १९ ॥ बालक्रीडोपनंदादिभंगं गमनं ततः ॥ वृंदावने
 तयोः क्रीडावयस्यैर्वत्सचारिणोः ॥ २० ॥ वत्सासुरस्य च घोबकाद्यासुरयोरपि ॥ भोजनं सखिभिस्तीरयमुनायाहरेर्मुदा ॥ २१ ॥ वत्सा

द्याहरणं धात्रा कृष्णत्वं वत्सपालयोः ॥ ब्रह्मणोगमनं पश्चात्स्तुतिः कृष्णरतिर्गतिः ॥ २२ ॥ गोचारणे महाश्रीडाधेनुकादिवधस्तथा ॥ ब्रज
 आगमनं कृष्णगोपीनेत्रमहोत्सवः ॥ २३ ॥ मृतात्विषांभः पानेन गोपान्हरि रजीवियत् ॥ कालीयदमने स्तोत्रं त्रितं द्यार्योणां प्रलापनं ॥ २४ ॥
 हृदे कालीयसंबधकथनं वृद्धिमोचनं ॥ कीडाप्रलंबनिधनं दंवाग्रमौचनं गवां ॥ २५ ॥ वर्षाशरद्वर्जनं च गोपीनां वचनामृतं ॥ व्रतंगोकुलक
 न्यानां वस्त्राणां हरणं मुदा ॥ २६ ॥ वनमायकथागोपप्रार्थनप्रवर्षणं मखे ॥ विप्रभार्याप्रसादश्च आत्तापोद्भिज्जन्मनां ॥ २७ ॥ यागभंगोमह
 द्रस्य दृतिगोवर्द्धनस्य च ॥ सुरद्रगर्वहरणं गर्गजातस्य वर्णनं ॥ २८ ॥ गोपशंकापगमनमिद्रेधेनवाभियाचतं ॥ नंदस्य मोक्षणं गोपैव कुण्डगम
 नंततः ॥ २९ ॥ पंचाध्यायनिशाश्रीडासपात्रंदस्य मोक्षणं ॥ शंसूडवधः पश्चाद्गोपीगीतं वृपादेनं ॥ ३० ॥ कंसनारदसंवादः कंसान्नूरक
 थाततः ॥ केशिनोनिधनं कृष्णास्त्रारदुर्षिकथाततः ॥ ३१ ॥ व्योमासुरवधोन्नूरागमनं गोकुलेषु च ॥ दर्शनांत्रंददृष्टात्मारोमांचोगद्वद
 द्विरः ॥ ३२ ॥ संवादो रामकृष्णाभ्यां वार्णिकथाततः ॥ ३३ ॥ व्योमासुरवधोन्नूरागमनं गोकुलेषु च ॥ दर्शनांत्रंददृष्टात्मारोमांचोगद्वद
 दर्शनम् ॥ स्तुतिः पुरागतिः पश्चाद्दर्शनं पुरसंपदः ॥ ३४ ॥ राजकस्य शिरश्छेदो वायकस्य वरादयः ॥ सुदामो वरदानं च कुब्जासं दर्शनं हरेः ॥
 ३५ ॥ धनुर्भंगः सैन्यवधः कंसदुर्हृतदर्शनं ॥ रंगोत्सवः कुवलयापीडुद्वविधातनं ॥ ३६ ॥ दर्शनं रामकृष्णस्य पौराणप्रिमवर्द्धनं ॥ मछा
 नां निधनं रंगे कंसस्य सहबंधुभिः ॥ ३७ ॥ पित्रोश्चात्स्वत्वनं सर्वसुहृदचैव तोषणं ॥ उत्सेनाभिषेकं च नंदादिप्रजप्रवर्षणं ॥ ३८ ॥ इशद्विजा
 तिसंस्कारं पठनं च गुरोर्गृहे ॥ मृतपुत्रप्रदानं च गुरोः पांचजनार्दनं ॥ ३९ ॥ पुनरागमनं शौर्यमधुपुर्यामहोत्सवः ॥ उद्धवप्रवर्षणं गोपीविलापप
 रिसात्वनं ॥ ४० ॥ मेलनार्थं तु कृष्णस्यागमनं दंगोकुले ॥ पुनर्वैकोलैर्दृत्यस्य वधः पश्चात्प्रकीर्तितः ॥ ४१ ॥ कुब्जारतिस्तथान्नूरप्रवर्षणं
 गजसाह्वये ॥ पांडवेषु च वैषम्यं धृतराष्ट्रस्य बोधनं ॥ ४२ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां हयमेधचरित्रमुमेरौ कृष्णलीलावर्णनं नाम द्वि० ॥ २ ॥
 गर्गोत्वाच ॥ जामातृवधसंततस्रजरासंधचमूवधः ॥ बहुशः सेने यो युद्धे द्वारिकादुर्गकारणं ॥ २ ॥ यवनस्य वधदृष्ट्वा मुचकुदस्य संस्तुतिः ॥
 वरंदत्वात्तोम्लेच्छवधं कृत्वा धनेततः ॥ २ ॥ नीयमानेन हतस्रजरासंधात्पलायनं ॥ रैवतेरेवती कन्यां बलदेवसमर्पणं ॥ ३ ॥ रुक्मिणीप्रि

यसेदशश्रवणादखिलाश्रुपात्र ॥ निर्जित्यनिगमोगेहः हतवानं विक्रागृहात् ॥ ४ ॥ नृपैः सांत्वनं च द्यस्यत तोरुक्मीसमागमः ॥ युद्धापेक्षाप
 राधाद्रमुंडनं तस्य कृष्णतः ॥ रुक्मिणीदुःखज्ञानं रमवाक्याञ्जभक्षणं ॥ ततो विवाहो रुक्मिण्या विधिवत्स्वपुरे मुदा ॥ ६ ॥ प्रद्युम्नोत्प
 तिकथनं हरणं स्रुतिक्रागृहात् ॥ मायावत्योक्तवृत्तांतं शंबरस्य वधस्ततः ॥ ७ ॥ पुनरागमनं गेहं संतोषोद्धारकौ कसां ॥ सूर्यास्त्यमंतक
 प्राप्तिर्याचनं तस्य वैहरेः ॥ ८ ॥ तत्संबंधात्प्रसेनस्य वधः कीर्तिरस्तथा ॥ तन्मार्जनञ्च ऋक्षस्य गृहेषु गमनंतयोः ॥ ९ ॥ युद्धं ज्ञात्वा लोकनाथ
 ज्जांबुवत्यासमर्पणं ॥ सत्राजिताय च मणिः प्राप्ता श्रीहरिणा विलात् ॥ १० ॥ विवाहः सत्यभामायाः पारवहेतथा मणिः ॥ रामेण सह कृष्णस्य
 गमनं हस्तिनापुरे ॥ ११ ॥ अक्रूरकृतवर्माभ्यां शतधन्वा तु प्रेरितः ॥ सत्राजितं जघान शुसोपि कृष्णेन पातितः ॥ १२ ॥ रामस्तु मिथिला
 यां च गदाशिक्षां सुयोधने ॥ अक्रूरे मणिदानं च शक्रप्रस्थे हरिर्गतः ॥ १३ ॥ कालिद्यासंगतिः शौरैर्विवाहः स्वपुरेततः ॥ विवाहो मित्रविदायाः
 सत्यायाश्च तथैव च ॥ १४ ॥ भद्रायालक्ष्मणायश्च विवाहो हरिणा ततः ॥ पारिजातं तु सत्यायै शक्रं जित्वा ददौ हरिः ॥ १५ ॥ वज्रनाभिरुवा
 च ॥ प्रियायै दत्तवान् कस्माच्छक्रं जित्वा सुरदुमं ॥ श्रीकृष्णस्तत्कथां सर्वासु नेमे भूहि विस्तरात् ॥ १६ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ ॥
 पारिजातैककुमुमे च नीतेनारदात्कदा ॥ दत्ते सति श्रीरुक्मिण्यै सत्यातु दुःखिता भवत् ॥ १७ ॥ तां दृष्ट्वा कुपितां प्राह क्रोधे गारगतां हरिः ॥
 माशोचं कुरुरास्यामि पारिजातदुमं चते ॥ १८ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ तदैव कथितं सर्वकृष्णाप्रभौ भवेत्तं ॥ शक्रेण श्रुत्वा भगवान् प्रा
 ह पश्यन्कृतां जलिं ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ ॥ मत्प्रियां दुःखितां पश्य रुदंतीं त्रिसूदन ॥ १९ ॥ पारिजातस्य वृक्षार्थे किरिष्याम्यहं
 वद ॥ यदास्यै पारिजातस्य वृक्षं दास्यसि त्वं हरे ॥ २० ॥ तदा भौमं ससैन्यं च हनिष्यामि न संशयः ॥ कृष्णभापितमाकर्ण्य प्रहसन्प्राह वासवः
 ॥ २१ ॥ ॥ इंद्र उवाच ॥ ॥ पारिजातदुमाः सर्ववर्तेन दने चये ॥ गृहाण तान् स्वतः कृष्णत्वं हत्वानरकासुरं ॥ २१ ॥ तथास्तु चोक्त्वा
 भगवान् सत्यभामासमन्वितः ॥ गरुडस्कंधमारुढो प्राज्योतिषपुरं यौ ॥ २३ ॥ सत्यभामा हरिं प्राह स्वर्गमिंद्रगते सति ॥ सत्यावाच ॥ पू
 र्वगृहाण शक्रात्वं द्रुमराजं जगत्पते ॥ २४ ॥ कार्यभूते सति हेरे न करिष्यति त्वप्रियं ॥ प्रियावाक्यं समाकर्ण्य प्रियः प्राह प्रियं वचः ॥ २५ ॥

॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ सपारिजातंयदिनप्रदास्यतिप्रयाच्यमानस्तुमयामरेश्वरः ॥ ततःशचीव्यामुदितानुलेपनेगदाविमोक्षयामिपुरं
 दुरोरसि ॥२६॥ इत्युक्त्वाभगवान्कृष्णोभौमासुरपुरंगतः ॥ नानादुर्गैःसप्तभिश्चवेष्टितंचमहासुरैः ॥ २७ ॥ सर्वान्विभेददुर्गान्वैगदाचक्र
 शरादिभिः ॥ जघानसुरैर्दुर्गैश्चतत्पुत्रांश्चास्त्रसंयुतान् ॥२८॥ शस्त्रास्त्रवर्षमुचंतससैन्यंनरकंहरिः ॥ क्षित्वाचक्रद्विधाचक्रेगुरुडेनजघानच
 ॥ २९ ॥ हत्वाभौमंजगन्नाथोवरत्नानियादवः ॥ जग्राहतत्रकन्यानांसहस्रैर्वेददर्शह ॥ ३० ॥ दैत्यसिद्धनृपाणांचसहस्राणिचषोडश ॥ श
 ताधिकानिकन्याश्चप्रेषयामासस्वांपुरीम् ॥३१॥ गृहीत्वाथमणिछत्रं देवमातृकुण्डले ॥ पारिजातद्रुमाथैवयथाविंद्रपुरिहरिः ॥३२॥ इ
 तिश्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमरैःकृष्णकथावर्णनं नामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ गत्वास्वर्गतु
 शक्रायदत्वाछत्रमणितथा ॥ अदित्यैकुण्डलेकृष्णोदत्वाभिप्रायमब्रवीत् ॥ १ ॥ अभिप्रायंहरेश्चोत्वावासोनददैद्रुमं ॥ देवाञ्जित्नातदा
 पारिजातंजग्राहमाधवः ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ इतिश्रुत्वाकर्था राजायादवीविस्मयान्वितः ॥ पप्रच्छस्वगुरुभूयःश्रद्धधानोहरैर्गुणे
 ॥ ३ ॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ ब्रह्मशक्रस्तुदेवद्रोजान्कृष्णंहरिपरम् ॥ अपराधंहिहृत्तवान्सकथंब्रूहितत्वतः ॥ ४ ॥ कृष्णोत्रेकथितंस
 त्यभामयाशक्रचेष्टितं ॥ तस्मान्मेविस्तराद्युद्धमिद्रमाधवयोर्वद ॥ ५ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ अदित्यासंस्तुतःकृष्णोऽशक्रवाक्यञ्च
 नंदनं ॥ वनंगत्वापारिजातान्मददर्शबहून्द्रुमान् ॥ ६ ॥ तेषामध्येमहावृक्षमंजिरीपुंजधारिणं ॥ क्षीरोदमथनज्जातंपद्मगंधसमन्वितं ॥ ७ ॥
 सुराणांसुखदंताम्रपल्लवैःपरिवेष्टितं ॥ वनेविभूषणंदिव्यंरंस्वर्णसमत्वं ॥ ८ ॥ तंदृष्ट्वामाधवंप्राहसत्यभामाचमानिनी ॥ एनंगृह्णाम्यहंकृष्णश्रे
 ष्ठसर्वनेद्रुमं ॥ ९ ॥ इत्युक्तःप्रिययोत्पाट्यपारिजातंगुरुत्वति ॥ लीलयारोपयामासप्रहसंजगदीश्वरः ॥ १० ॥ तदैवकुपिताःसर्वेवनपालाःसमु
 त्थिताः ॥ धनुर्बाणधराःकृष्णभूधुःप्रस्फुरिताधराः ॥ १ ॥ इन्द्रप्रियायावृक्षश्चतःकस्मात्त्वयानर ॥ यदृच्छयाकिलास्माकंनृणीकृत्यक्कयास्य
 सि ॥ २ ॥ इंद्राणीप्रितयेदैवैःपुराह्युदधिंमथने ॥ उत्पादितोयंक्षेमीगृहीत्वैर्नभविष्यसि ॥ ३ ॥ गिरीणयिनसर्वेषांपक्षाःपूर्वविनाशिताः ॥
 तंकिंवृत्रहणंवीरजित्वावृक्षनयिष्यसि ॥ ४ ॥ तस्माद्गृच्छमहावीरपारिजातंविहायच ॥ नदास्यामोद्गुभंतुभ्यंशक्रस्यानुचरावयं ॥ ५ ॥ यददा

स्यतिवृथैवैपारिजातंपुरदरः ॥ ननिषेधंकरिष्यामःवनपालावयंतदा ॥ १६ ॥ तेषांभाषितमाकर्ण्यसत्यभामारुपाञ्चिता ॥ वृष्णांभू
 तेसतिहरावभीताप्राहताचनृप ॥ १७ ॥ सत्यभामोवाच ॥ काशचीपारिजातश्चकःशक्रोवासुरेश्वरः ॥ सामान्यःसर्वलोकानां
 यदीशोमृतमंथने ॥ १८ ॥ समुत्पन्नःसुरःकस्मादेकोगृह्णातिवासवः ॥ यथासुधायाथैवेदुर्यथाश्रीर्वनरक्षिणः ॥ १९ ॥ सामान्यःसर्वलोक
 स्यपारिजातस्तथादुमः ॥ भर्तृबाहुमहागर्वारुणद्वयेनमृषाशची ॥२०॥ तत्कथ्यतामलंक्षांत्यासत्यासत्याहारप्रतिदुमं ॥ कथ्यतांचद्रुतंगत्वा
 पौलमेयावचनंमम ॥ २१ ॥ सत्यभामावदत्येतदतिगोद्वृताक्षरम् ॥ यदित्वंदयिताभर्तुर्योदिवश्यःपतिस्तवा ॥२२॥मद्भर्तुर्हरतोवृक्षंतका
 रयनिवारणम् ॥ जानामितेपतिंशक्रंयुष्माञ्जानामितत्त्वतः ॥ २३ ॥ पारिजातंथाप्येनमानुषीहारयामिते ॥ ॥ गर्गउवाच । ॥ कृष्ण
 प्रियायावचनंवनपालनिशम्यच ॥ २४ ॥ इंद्राणीनिकटंगत्वाप्रोचुःसर्वयथोदितं ॥ रक्षकाणांवचःश्रुत्वाशचीप्राहुरुपाञ्चिता ॥ २५ ॥
 कृष्णनिवारणार्थायनयास्यंतंपुरंदरं ॥ श्च्युवाच ॥ ॥मदीयंपारिजातैवमाधेवनबलीयसा ॥२६॥गृहीतंस्वप्रियाथैवत्वांतृणीकृत्यवज्रिणं
 ॥ तस्मान्मोचयवृक्षेपाकसूदनवृत्रहन् ॥२७॥ सत्यभामावशंकृष्णंविनिर्जित्यमहारणे ॥ त्वयैवपूर्वमद्रीणांपक्षावज्रेणनाशिताः ॥२८॥
 भयंविमृष्ययुद्धायगच्छतस्मात्सुरैर्वृतः ॥ इतिश्रुत्वाशचीवाक्यंशक्रोनुचिसूदनः ॥२९॥ नचकारतुयुद्धायमनोभयसमन्वितः ॥ तत
 श्वबहुशःपत्न्याप्रेरितःकोपयुक्तया ॥ ३० ॥ तदाकोपेनश्रीकृष्णंनिन्दन्प्राहमदाल्बितः ॥ इंद्रउवाच ॥ येनतेपारिजातवगृहीतंसुरानने ॥
 ॥ ३१ ॥ मृधेतंपातयिष्यामिब्रह्मणश्चतुर्ष्वणा ॥ इत्युक्त्वावासवोराजन्नारुह्यैरावणंजं ॥ ३२ ॥ शुंडादंडैस्त्रिभिर्भुंकरुक्तकंबलमंडितं ॥ च
 तुर्भिःशोभितंदंतैर्हिमाद्रिसदृशंशुभं ॥ ३३ ॥ स्वर्णशूलयजुंशुभुभेनिर्जरैर्वृतः ॥ तथामरुद्गणःसर्वैयमाग्निवरुणादयः ॥ ३४ ॥ रुद्रा
 श्वद्वादशात्मानोःवसवोधनदादयः ॥विद्याधराश्वगंधर्वाःसाध्याःपितृगणास्तथा ॥ ३५ ॥ त्रयस्त्रिंशत्कोटिसंख्याःशक्रस्यानुचराःसुराः ॥
 एतेसमागताःकुद्वायोद्धुंश्रीकृष्णसंमुखे ॥ ३६ ॥ आहूताःकेपिशक्रेणसहायार्थंतुस्वात्मनः ॥तथातुनारदेनापिकेचिदेवाश्रयेपिताः३७॥
 ततःपरिधनिस्त्रिशगदशूलपरश्वधैः ॥बभूवुस्त्रिदशःसजाःशक्रैवब्रह्मकरेस्थिते ॥ ३८ ॥ इतिश्रीग०पारिजातहरणनामचतुर्थोऽध्यायः॥४॥

॥ श्रीगर्गउवाच ॥ अथदृष्ट्वाकृष्णचंद्राजेत्रोपरिशोभितं ॥ इंद्रदेवपरीवारंयुद्धायसमुपस्थितं ॥१॥ शंखंदध्मौस्वयंकृष्णःशब्देनापूरयन्दि
शः ॥ सुमोचचशरत्रातंसहस्रायुधसंमितं ॥ २ ॥ ततोदिशश्शगनंदृष्ट्वाबाणशतान्वितं ॥ मुमुक्षुर्विबुधाःसर्वेशरौश्चक्रायुधोपरि ॥ ३ ॥
एकैकमहंशस्त्रंचसुरैर्मुक्तंसहस्रधा ॥ स्वबाणैर्भगवांकृष्णोचिच्छेदन्पृलीलया ॥४॥ पाशिनश्चाहिपाशंचिच्छिदत्पन्नगशानः ॥ यमराजे
नप्रहितंदंडलोकभयंकरं ॥ ५ ॥ गदयापातयामासभूसौकृष्णस्तुलीलया ॥ चक्रेणधनदस्यापिशिविकार्तिलशोबहु ॥ ६ ॥ चकारकृ
ष्णःसूर्यचकोपदृष्ट्याहतौजसं ॥ महाश्रिमागतंवीक्ष्यमुखेनचपौहरिः ॥ ७ ॥ ततोरुद्रगणैर्मुक्ताञ्छूलैश्चिच्छेदवैरुपा ॥ चक्रेणचहरीरुद्रान्पा
तयामासबाहुना ॥ ८ ॥ ततोमरुहृणादेवाःसाध्याविद्याधरास्तथा ॥ मुमुक्षुर्बाणपटलान्माधवोपरिभूपते ॥ ९ ॥ शरवर्षप्रभुवंतीसेनांस
वीसमागतां ॥ विलोक्यसत्यभामातुभयंप्रापतदामृधे ॥ १० ॥ तांभीतांप्राहगोविंदोसत्येत्वंमाभयंकुरु ॥ आगतांशक्रसेनवैहनिष्यामि
नसंग्रयः ॥ ११ ॥ इत्युक्त्वाभगवान्कृद्धेवाणैःशार्ङ्गधनुश्च्युतैः ॥ ताडयामासविबुधान्क्रोष्टूर्निहोनेवैर्यथा ॥१२॥ ततःप्रत्याहगरुडंकंस
हाकोपपूरितः ॥ वैनतेयत्वयायुद्धंनकृतंरणमंडले ॥ १३ ॥ तच्छ्रुत्वातुसभार्यचस्कंधेसंधारयहरिम् ॥ कोपाद्दिष्णुरथःसद्यःपक्षाभ्यांनख
रांकुरैः ॥ १४ ॥ तुंडेनभक्षयन्देवैस्ताडयन्निचचारवै ॥ ततश्चदुदुवुदेवाहन्यमानगरुत्मता ॥ १५ ॥ अथबाणैर्महीपालइंद्रोपेद्रोमहा
बलौ ॥ परस्परंचवर्षतोधाराभिरिवतोयदौ ॥ १६ ॥ ऐरावतेनराजेन्द्रमुपर्णयुधेयथा ॥ गजस्ताक्षर्यदुद्रशनैर्जघानगरुडस्तथा ॥ १७ ॥
गजंतुंडपक्षैश्चछिन्नभिन्नंचकारह ॥ सुरैःसमस्तैर्युधेवेत्रिणाचयदूत्तमः ॥ १८ ॥ भगवान्मघवंतंविमघवान्मधुसूदनं ॥ बाणैर्ववृषतुःकृ
द्भावन्योन्यविजिगीषिणौ ॥ १९ ॥ छिन्नेश्वशेषबाणेषुशस्त्रेष्वस्त्रेषुचत्वरं ॥ वज्रजग्राहमघवाभगवाञ्चक्रमेवच ॥ २० ॥ हाहाकारस्तदैवा
सीत्रैलोक्येसचराचरे ॥ वज्रचक्रधरौवीक्ष्यसुरैश्चरनरैश्चरौ ॥ २१ ॥ जग्राहवामहस्तेनक्षिप्तं वज्रंचवज्रिणा ॥ नसुमोचहरिश्चक्रंतिष्ठतिष्ठेत्यु
वाचच ॥ २२ ॥ लज्जितंवज्रहीनंचताक्ष्येणक्षतवाहनं ॥ भीतंपलायमानंचालोक्यसत्याजहासवै ॥ २३ ॥ शचीवीक्ष्यागतांशंक्रंप्राहकोपेन
पूरिता ॥ एकाकिनामाधवेनप्रधनेतुविनिर्जितः ॥ २४ ॥ महासैन्ययुतस्त्ववैतस्मात्तेधिगबलसुर ॥ अहंगत्वारणेकृष्णविनिर्जित्यसुरदु

मं ॥ २५ ॥ मोचयामिनसंदेहोपश्यत्वंचसुराधम ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाशिबिकांशीघ्रमारुह्यकुपिताशची ॥ २६ ॥ यो
 ङ्कुकामाययौराजन्पुनःसुरगणैर्वृता ॥ तामगतांवीक्ष्यकृष्णोयुद्धायनदधेमनः ॥ २७ ॥ ततःसत्याहरिंप्राहरुषाप्रस्फुरताधरा ॥ अद्ययुद्धं
 करिष्यामिशच्यासार्द्धमहंप्रभो ॥ २८ ॥ तच्छ्रुत्वाप्रहसन्कृष्णोदत्वात्स्यैमुदर्शनं ॥ स्थापयित्वासुपर्णेचजग्राहद्युतरुंस्वयं ॥ २९ ॥ यदा
 हरिप्रियाकुद्धाद्युद्धंकरतुसमागता ॥ तदासर्वत्रह्लाडिचासीत्कोलहलोमहान् ॥ ३० ॥ भयंप्रापुःसुराःसर्वेविधिशक्रादयोनृप ॥ तदैवगी
 ष्पतीराजन्नाययौशक्रचोदितः ॥ ३१ ॥ आगत्यवारयामासयोद्धुकामांपुलोमजां ॥ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ ॥ शचिशृणुमदीयैवैवच
 नंबहुबुद्धिदं ॥ ३२ ॥ कृष्णस्तुभगवान्साक्षात्सत्यभामाचश्रीसमा ॥ तथासाद्धकथंयुद्धंकरिष्यसिहरिप्रिये ॥ ३३ ॥ तस्माद्वज्रांसंत्य
 ज्यऋक्षेत्वंगृहव्रज ॥ सत्यैवैपारजातंचदत्त्वारक्षसुरान्भयात् ॥ ३४ ॥ यद्भयाद्भ्रातिश्चसनोवह्निर्देहति यद्भयात् ॥ भयाद्यन्मृत्युश्चरति
 ब्रधोव्रजतियद्भयात् ॥ ३५ ॥ यस्माद्भिभेतिब्रह्मावैकपर्दीचपुरंदरः ॥ तंनजानासिश्रीकृष्णंभौमंहत्वासमागतं ॥ ३६ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥
 इतिश्रुत्वाशचीवाक्यंभामांकृष्णंचलजया ॥ नत्वाजगामसदंनमात्मानंचविगर्हयन् ॥ ३७ ॥ ततःशक्रंनमंतंचव्रीडितंवीक्ष्यमाधवः ॥ उ
 वाचशक्रमात्रीडांगतेचभिदुरेकुरु ॥ ३८ ॥ द्रंद्रयुद्धेहिचैकस्यभविष्यतिपराजयः ॥ इतिश्रुत्वाचप्रोवाचवचनपाकशासनः ॥ ३९ ॥ इंद्र
 उवाच ॥ यस्मिन्जगत्सकलमेतदनादिमथ्येयस्माद्यतश्चनभविष्यतिसर्वभूतात् ॥ तेनोद्भवप्रलयपालनकारणेनव्रीडाकथंभवतिदेविनिरा
 कृतस्य ॥ ४० ॥ सकलभुवनसूतेमूर्तिरन्यातिमूर्ध्माविदितसकलवैद्यैर्जायेतेयस्यनान्यैः ॥ तमजमकृतमीशंस्माश्चतस्वैच्छयैर्नजगदुप
 कृतिमर्त्यकोविजेतुंसमर्थः ॥ ४१ ॥ इत्युक्त्वासत्यभामावैशक्रस्तूष्णींविभूवच ॥ ततःप्रहस्यभगवान्प्राहंगंभीरयागिरा ॥ ४२ ॥ भवान्दे
 वाधिपःशक्रवयंभूमिनिवासिनः ॥ क्षंतव्यमपरार्धंतद्भवताचक्रुतंमया ॥ ४३ ॥ भोःशक्रपारिजातश्चनीयतामुचितत्सपदं ॥ गृहीतोयंमया
 सत्यभामावचनकारणात् ॥ ४४ ॥ गृहाणकुलिशंचेदंप्राहितयंस्त्वयामयि ॥ तवैवास्त्रंशुनासीरतद्वैरिषुनिवारणं ॥ ४५ ॥ ॥ इंद्रउवाच ॥
 कृष्णःकिंमोहयसिमानरोहमिति किं वद ॥ जानीमस्त्वाजगन्नाथंनतुमुक्ष्मविदोवयं ॥ ४६ ॥ योसियोसिजगन्नाथप्रवृत्तौनाथसंस्थितः ॥

विश्वस्यशल्यनिष्कर्षकरोपिगरुडध्वज ॥४७॥ अयंचनीयतां कृष्णगारिजातः कुशस्थलीम् ॥ नरलोके त्वयामुक्तेनायसंस्थाप्यते मुनि ॥
 ॥ ४८ ॥ आगमिष्यसि गोर्वेदस्वयमेव त्रिविष्टपम् ॥ गर्ग उवाच ॥ तच्छुत्वाव त्रिणवंब्रं दत्त्वा सोप्याजगाम कौ ॥ ४९ ॥ द्वारकां द्वारकानाथो
 स्तूपमानः सुरेश्वरैः ॥ उपाध्यायततः कुंबुं स्थितो द्वारकोपरि ॥ ५० ॥ उत्पादयामास मुदं द्वारकावासिनां नृप ॥ सुपर्णाद्वतीर्याथ कृ
 ष्णोभासासमन्वितः ॥ ५१ ॥ पारिजातं च निष्कूटस्थापयामास लीलया ॥ जुष्टसुरदुमं कृष्णोऽमरैः स्वर्गपक्षिभिः ॥ ५२ ॥ अथैकस्मिन्मुहू
 र्तवैमाधेवमाधवः स्वयम् ॥ उवाहराजकन्याश्च पृथक्प्रेषु धर्मतः ॥ ५३ ॥ षोडशस्त्रीसहस्राणि शतधिकानि चाष्टच ॥ तावन्ति च क्रूरुपाणि
 परिपूर्णतमो हरिः ॥ ५४ ॥ एकैकस्यां दशदशकृष्णोजीजनदात्मजान् ॥ यावन्त्य आत्मनो भायो ह्यमोघगतिरीश्वरः ॥ ५५ ॥ इति श्रीम० ग० सं०
 यां पारिजातहरणनामपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ पुनस्ते कथयिष्यामि यज्ञः संक्षेपतो हरेः ॥ चकार हारस्य भगवान् ह्यविमप्यासहचक्रु
 तं ॥ १ ॥ अनिरुद्ध विवाहे चाघीद् आत्रातुरुक्मिणम् ॥ उखास्वप्रकथा चित्रलक्षया हरणं हरेः ॥ २ ॥ पौत्रस्य बंधनं चापि बाणयादव संयुगः ॥ कृष्णश
 करयोर्दुःखे ज्वरसंस्तवनंततः ॥ ३ ॥ बाणबाहुच्छिदिरुद्रस्तुतिर्वाणस्य रक्षणे ॥ उखाप्राप्तिर्नृगाल्यानं बलस्य च ब्रजगमम् ॥ ४ ॥ गोपीविलापोराम
 स्यस्तुतिर्गोपीभिरेव चायमुनाकर्षणं कशीपतिपौण्ड्रकघातनम् ॥ ५ ॥ कृत्योत्पत्तिर्दाहं च काश्यां कपिवधस्ततः ॥ साम्बस्य बंधने रामविक्रमो
 गजसाह्वये ॥ ६ ॥ उग्रसेनराजसूत्रे जघान शकुनं हरिः ॥ नारदेन हारलीलादर्शनं ग्रहमेधिनम् ॥ ७ ॥ आन्हिकं वासुदेवस्य राजदूतेन वैस्तुतिः ॥ इन्द्रप्र
 स्थे च गमनमुद्धवेन तु यादवैः ॥ ८ ॥ जरासंधं च भीमेन निजघान गिरिजो सहदेवः ॥ भिषं कंचराजभिश्च कृतास्तुतिः ॥ ९ ॥ राजसूये हरैः पूजाशिशुपा
 लवधस्तथा ॥ दुर्योधनाभिमानस्य भंगः प्रद्युम्नशाल्वयोः ॥ १० ॥ युद्धं त्रिनवरात्रं च कृष्णस्यागमनंततः ॥ शाल्वस्य दूतं वक्रस्य तद्भ्रातुर्लीलया वधः
 ॥ ११ ॥ ततो गजव्हेरराजदुर्बूतेन च कौरवैः ॥ विनिर्जितोऽप्रातुत्तोस भार्यस्तु युधिष्ठिरः ॥ १२ ॥ वनं जगाम संस्थाप्य पृथांच विदुरगृहे ॥ गत्वा
 रण्ये निवासं वै चकार बहुभिर्दैनैः ॥ १३ ॥ ततश्च पालयामास महौदुर्धो धनो मुदा ॥ प्रजास्तं नभ्यनंदं स्मपांडुपुत्रे गते सति ॥ १४ ॥ अर
 ण्यवर्तमानान्वैपांडवानुःसर्कषितान् ॥ मिलित्वा श्वासायामास ह्यनंतं शक्रेः ॥ १५ ॥ दृष्ट्वाथ पांडवांश्च कृष्णो ह्याजगाम कुशस्थलीं ॥

लयसेनमुधर्मांशंशंसेष्टितंचतत् ॥ १६ ॥ तच्चश्रुत्वायादवाश्वमेचुःसर्वेहिविस्मिताः ॥ यादवाऽऽचुः ॥ किंकृतंतदृतराष्ट्रेणदीनाभ्रातृषु
 ताअहो ॥ १७ ॥ दुर्बूतेनविनिर्जित्याधर्मान्निष्काशितागृहात् ॥ स्वाऽधर्मेणविनश्यतिकैरवारज्यलोलुपाः ॥ १८ ॥ पांडवेभ्यस्तुभग
 वारंतस्माद्दास्यतिसंपदं ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ इतिश्रुत्वायादवानांवाक्यंचमधुसूदनः ॥ १९ ॥ आययौवैस्वसदंनसायंकलेनृपेश्वरः ॥
 आगतंस्वात्मजवीक्ष्यनमंतं देवकीसुदा ॥ २० ॥ दत्त्वाशिवंभोजनंचकारयामासवसती ॥ २१ ॥ ततःसचाययौकृष्णोस्वस्त्रीणांमदिराणि
 च ॥ प्रियाभिःपूजितस्तत्रचकारशयनं किल ॥ २२ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांश्रीकृष्णचरित्रवर्णनेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ४ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ देवर्षिश्चैकदाराजद्वह्नारामंचकेशवं ॥ सुवीणांवाद्यन्कृष्णगाथां गायन्समाययौ ॥ १ ॥ ब्रह्मलोकत्सर्वलोकान्पश्यन्
 भास्करसन्निभः ॥ साकंतुंबुरुणापिंगजटाभोरणशोभितः ॥ २ ॥ किंचिच्छ्यामोमृगाक्षश्चकाऽमीरतिलकैर्युतः ॥ पीतेनघौतवस्त्रेणतथापीतां
 बरेणच ॥ ३ ॥ रंगवल्लीमालयाचम्रजस्त्रीचंदनेनच ॥ वृद्धः पंचदशब्दैश्चर्मडितः शुशुभे बहु ॥ ४ ॥ दृष्ट्वातमागतं राजशक्रसिंहासनैस्थितः ॥ सु
 धर्मायांसचेत्थायनत्वासिंहासनंददौ ॥ ५ ॥ तदंतीचावनिज्याथकृत्वापूजनमुत्तमो ॥ तज्जलंमस्तकेधृत्वाचेष्टसेनस्तमब्रवीत् ॥ ६ ॥ उग्रसे
 नउवाच ॥ ॥ अद्यमेसफलंजन्मसफलंसदूनंचमे ॥ अद्यमेसफलश्चात्मादेवैषैतवदर्शनात् ॥ ७ ॥ नमस्तस्मैभगवतेनारदायमहात्मने ॥ का
 मक्रोधविहीनायऋषीणांप्रवरायचा ८ ॥ किमर्थमागतोसित्त्वमाज्ञां कुरुमसोपरि ॥ निशम्यवचनंतस्यऋषिर्निर्जरदर्शनः ॥ ९ ॥ उवाचनृप
 शाद्वूलंमनसानोदितोहरेः ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ याद्वेदमहाराजधन्यस्त्वंपृथिवीपते ॥ १० ॥ त्वद्गत्याकौनिवसतिबलेनसहकै
 शवः ॥ राजसूयंक्रतुवंपुरामद्वचनात्त्वया ॥ ११ ॥ कृतंश्रीकृष्णकृपयाद्वाराकायांसुखेनच ॥ येनत्रिलोकेतेकीर्तिर्नृपविस्तारतासुवि ॥
 ॥ १२ ॥ राजसूयाश्वमेधौचकठिनैमंडलेश्वरैः ॥ हरिभक्तस्यराजेद्रुसुलभौचक्रवर्तिनः ॥ १३ ॥ द्वयोर्मध्यकृतंचैकराजसूयंत्वयानृप ॥
 तथाशुधिष्ठिरेणापिकृतंकृष्णाज्ञयाततः ॥ १४ ॥ द्वापरतिभारतेचहयमेधंक्रतूत्तमम् ॥ नकृतंकेनराज्ञापिमुक्तिदंत्यघनाशनम् ॥ १५ ॥ द्वि
 जहविश्वहगोश्रोवाजिमेधेनशुद्ध्यति ॥ तस्माद्दरंचयज्ञानांहयमेधंवदंतिहि ॥ १६ ॥ निष्कारणंनृपश्रेष्ठवाजिमेधकरोतियः ॥ व्रजेत्सुपर्ण

केतोःसप्तसदनुसिद्धदुर्लभं ॥१७॥ इतिदेवर्षिपर्वचनमुग्रसेनोनिशुग्यच॥ हयमेधंयज्ञवर्कतुचक्रमर्तिनृपा॥१८॥ तदैवसहरामेणकृष्णवीर्या
 गतंनृपः ॥ पूजयित्वासनेस्थाप्यसाकंचक्रुषिणाप्रतीत ॥ १९ ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ देवदेवजगन्नाथजगदोशजगन्मय ॥ वासुदे
 वत्रिलोकेशशृणुष्वचनंमम ॥२०॥ मत्पुत्रेणचकंसेनबालकाश्रसहस्रशः ॥ विनापराधेनहरेभारिताश्रमहासुरैः ॥ २१ ॥ तस्यसुक्तिश्रुगो
 विंदकथंभवतिपापिनः ॥ कस्मिन्लोकगतःकंसोबालयातीवदुस्वमाम् ॥ २२ ॥ तस्यपापेनाहमापिभितोस्मिजगदीश्वर ॥पुत्रस्यपापेनपि
 तानरकेपततिध्रुवम्॥२३॥पितुःपापेनपततिनिरयेहितथासुतः ॥ तस्माच्चर्किरिष्येहमुपायंवदमाधव ॥ २४ ॥ कथितंनारदेनाद्यतच्छृ
 णुष्वजगन्पते ॥ विप्रहाविश्वहागोश्रोहयमेधेनशुध्यति ॥२५॥ तस्मिन्ज्ञेमानोमेस्तियदिचाज्ञानप्रदास्यति ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतितस्य
 वचःश्रुत्वामुदामदनमोहनः॥मनसिप्राहसंपश्यन्धरांभारेणपीडिताम्॥अहोमयाचबहुशोधराभारोऽवतारितः॥२७॥ तथापिसंतिकौमध्यसे
 श्वमेधेननश्यति ॥ नाहंनिष्येशून्वैस्वहस्तेनमृधांगणे ॥२८॥ इतिप्रतिज्ञाचमयाविदूथवधेकृता ॥ तस्माच्चप्रपयिष्यामिस्वपुत्रान्याद
 वांस्तथा ॥२९॥ जेतुंवसुंधरांसवाहयमेधमिषेणच ॥ इतिवार्तावज्रनाभेविष्वक्सेनोविचार्यच ॥ ३० ॥ सुधर्मायांचप्रहसन्मुग्रसेनमुवाचवै ॥
 ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मयाहतोमहाराजकंसवैकुण्ठमद्भुतम् ॥३१॥गतोभूत्त्वामाकारःनित्यवसतितत्रहि ॥ तथात्वमसिराजेन्द्रविपापोदश
 नान्यम॥३२॥ तथापिहयमेधंत्वयशौथैकुरुभूपते॥यज्ञेनतेमहत्कीर्तिःपृथिव्यांचभविष्यति॥३३॥इतितत्कथितंश्रुत्वाकृष्णस्याक्लिष्टकर्म
 णः॥उवाचपरमंवाक्यमुग्रसेनोमुदानृप ॥३४॥ राजोवाच ॥ अबदेवकरिष्येहमश्वमेधंक्रतुमं ॥ सभविष्यतिशीघ्रैर्गोविदकृपयातवा॥३५
 हयमेधस्यचविधिंसर्वेभूहिविस्तरात् ॥ इतिश्रुत्वाचतद्वाक्यमवोचद्भिष्टरश्रवाः ॥३६॥ हयमेधविधिंपृच्छेद्वर्षिनारदंप्रति ॥ सतवाग्रच
 वदतिसर्वज्ञातायदूढह ॥ ३७ ॥ इतिवाक्यंहरेःश्रुत्वायदुराजोमुदान्वितः ॥ सभायांसंस्थितंराजेन्द्रेवर्षिनिजगौनृप ॥ ३८ ॥ तुरंगःकीदृ
 शोभाभ्यःकतिसंख्याद्विजेतामाः ॥ दक्षिणाकीदृशीब्रह्मन्वदमेकीदृशंव्रतम् ॥३९॥ उग्रसेनस्यवचनमकार्ष्यदेवदर्शनः ॥ स्मयमानइव
 प्राहप्रीत्याकृष्णविलोकयन् ॥४०॥ श्रीनारदउवाच ॥ चंद्रवर्णैरकमुसंपीतपुच्छंमनेहरं ॥ सर्वांगसुंदरदिव्यंश्यामकर्णसुलोचनम् ॥४१॥

प्रवृत्तिमहारजयशोस्मिन्हयमीदृशं ॥ मधुमासेषूणिमायामोच्योयथोदकोनृप ॥ ४२ ॥ महावीरैःपालनीयोवर्षमात्रं हयोत्तमः ॥ अश्वस्या
 गमनयावद्भविष्यतिस्वकेपुरे ॥ ४३ ॥ निवसेद्वैर्यसंयुक्तोतावत्कर्ताप्रयत्नतः ॥ यत्रयत्रपुरीषं चमूत्रं चकुरुतेहयः ॥ ४४ ॥ कर्तव्यहवनविप्र
 दातव्यगोसहस्रकं ॥ संलिख्यकांचनंपत्रंस्वनमबलचिह्नितं ॥ ४५ ॥ हयस्यभालेवध्वाचकथनीयमिदं वचः ॥ सर्वैशृणुतराजानोविमुक्तोस्तिह
 योमया ॥ ४६ ॥ कश्चिद्भूपोऽयामकर्णप्रतिगृह्णातुचेद्बलं ॥ गृह्णाति यस्तमानेन संजेतव्यो बलात्स्वयं ॥ ४७ ॥ विप्राविंशतिसहस्रायज्ञा
 दौकीर्तितामृप ॥ वेदज्ञास्सर्वशास्त्रज्ञाःकुलीनाश्चतपस्विनः ॥ ४८ ॥ अत्रतेकथयिष्यामिसमर्थस्त्वंशृणुष्वच ॥ वाजिमेधेमहाराजवि
 प्राणादीर्घदक्षिणाम् ॥ ४९ ॥ तुरगानांसहस्रं च गजानां शतमेव च ॥ द्विशतं स्यंदनानां च सहस्रं च गवां तथा ॥ ५० ॥ विशद्भ्रां सुवर्णानां प्रदा
 तव्यं द्विजे द्विजे ॥ यज्ञस्यादौ तथा चातर्हद्दृशी दक्षिणा स्मृता ॥ ५१ ॥ असिपत्रत्रतं कृत्वा ब्रह्मचर्यसमन्वितः ॥ कौपत्यासाद्धमेकत्रकुर्याच्च
 शयननिशि ॥ ५२ ॥ वर्षमात्रं महाराजकर्तव्यं व्रतमीदृशम् ॥ दीनानां च प्रदातव्यमन्नं वा बहुशोधनम् ॥ ५३ ॥ विधिननेन राजेन्द्र क्रतुरेषो भविष्यति ॥
 असिपत्रव्रतयुतो बहुपुत्रफलप्रदः ॥ ५४ ॥ भीष्मविना हिमदुर्नको विजेतुं भवेन्नरः ॥ तस्माद्भ्रीतानकुर्वतिकठिनं चैनमद्भुतम् ॥ ५५ ॥ कामं प्रति
 विजेतुं वैशक्ति स्ते विद्यते यदि ॥ कुरुरर्गसमाहूय ज्ञारं भंनृपोत्तम ॥ ५६ ॥ इति श्रीमद्भृगुचर्यसंहितायां हयमेधचरित्रसुमरौ यज्ञोद्योगवर्ण
 नं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ श्रीर्गर्ग उवाच ॥ ॥ इति तद्वाक्यमाकर्ण्य रूपं प्रष्टाक्षरसमन्वितं ॥ राजर्षिः प्राह देवर्षिपि
 स्मितः प्रहसन्निव ॥ १ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ मुनेज्ज्ञंकार्ष्ये ह्यंज्ञयोग्यं तुरंगमं ॥ गत्वा ममाश्वशालायां हयानां त्वं विलोकय ॥ २ ॥
 नृपस्य वचनं श्रुत्वा तथेत्युक्त्वा च नारदः ॥ वाजिशालां यथैतेन द्रुं कृष्णेन घोटकं ॥ ३ ॥ सगत्वा तत्र तुरगां धूम्रवर्णान्मनोहरान् ॥ इयाभव
 र्णान्कृष्णवर्णान् प्रवर्णान् च दृशु वै ॥ ४ ॥ तथा चान्यत्र शालायां दुग्धभाञ्जलसन्निभान् ॥ हरिद्राभां कुंकुमाभां पालशकुसुमप्रभान् ॥
 ५ ॥ तथा चित्रविचित्रां गान्फटिकां गान्मनोजवान् ॥ हरिद्रां स्ताम्रवर्णां कौसुंभां गान्शुकुप्रभान् ॥ ६ ॥ इन्द्रोऽपि निभान्गौरान् दिव्या
 न्धूर्णशशिप्रभान् ॥ सिंदूरान् गान्निषवर्णां च्वालमूर्यसमान् ॥ ७ ॥ ईदृशांश्च हयान्दृष्ट्वा नारादो विस्मयान्वितः ॥ उवाच कृष्णसहितसुप्रसंभं

सन्निव ॥ ८ ॥ नारदउवाच ॥ वाजिनस्तेमहाराजसर्वेहिवहुसुराः ॥ ईदृशानैवस्वच्छोकेपृथिव्यां चरसातले ॥ ९ ॥ वर्तते
 वाजिशालायांकृष्णस्यकृपयातव ॥ एकोपिइयामकर्णस्तुतेषामध्येनदृश्यते ॥ १० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ निशम्यवाक्यं देवपुत्रेण
 स्तुदुःखितोऽभवत् ॥ यज्ञोभविष्यतिकथं मनसीतिविचारयन् ॥ ११ ॥ उदासीनं पृद्वद्वाभगवान्मधुसूदनः ॥ अघोचत्प्रहसन्शीघ्रं प्रेमघग
 भीरयागिरा ॥ १२ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुमद्भचनं राजन्सर्वशोकं विहाय च ॥ गत्वामामाश्रयालौ विद्यामकर्णविलोकय ॥ १३ ॥
 इत्युदीरितमाकर्ण्य कृष्णेन च सुरर्षिणा ॥ हरेश्च वाजिशालां हि जगाम नृपसत्तमः ॥ १४ ॥ ददर्श तां सगत्वा च यज्ञयोग्यान्सहस्रशः ॥ इया
 मकर्णोपतिपुच्छंश्चंद्रवर्णान्भिनोजवान् ॥ १५ ॥ सर्वांगसुंदरान्दिव्यास्ततहमुखान्शुभान् ॥ एतान्दृष्ट्वा हयव्राजा विस्मयं परमंगतः
 ॥ १६ ॥ हर्षेण महता युक्तो कृष्णं न त्वाब्रवीद्वचः ॥ ॥ राजोवाच ॥ इयामकर्णाश्च बहुशोमया चाद्यनिरीक्षिताः ॥ १७ ॥ दुर्लभं किं
 जगन्नाथ त्वद्भक्तानां धरातले ॥ यथामनोरथः पूर्वप्रह्लादस्य युवस्य च ॥ १८ ॥ आसीत्स्वत्कृपया कृष्णतथा मम मनोरथः ॥ इति श्रुत्वा हरिराजन्
 शाङ्गीभूपमवोचत् ॥ १९ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ एकं त्वं इयामकर्णानामश्वानां चंद्रवर्चसां ॥ गृहीत्वानृपशादूलकुसुमं जमाज्ञया ॥ २० ॥
 ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ श्रुत्वा वाक्यं हरिप्राहकरिष्ये हं क्रतूत्तमं ॥ इत्युक्त्वा तेन सहितो नारदेन सभां ययौ ॥ २१ ॥ ततः कृष्णमनुज्ञाप्य नारदः सहतु
 बुरुः ॥ राजानमाशिषं दत्त्वा स्वयं भूसदं नयौ ॥ २२ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायां ह्यं तुरंगदर्शनमाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ७ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ अथ राजा कुशस्थल्यगते देवर्षिसत्तमे ॥ स्वदूतान्प्रेषयामास मामानेतु नृपेश्वर ॥ १ ॥ तच्छ्रुत्वासेनस्थममाप्रेषचनं नराः
 ॥ दूताच्छुः ॥ देवदेवमुनेब्रह्मन् भूदेवानां शिरोमणे ॥ २ ॥ अस्माकं वचनं सर्वकृपया शृणु विस्तरात् ॥ कृष्णेच्छयाद्धारकाया सुयसेनभो
 मुने ॥ ३ ॥ निरूपितं क्रतुर्वतवशिष्येण धीमता ॥ त्वमागच्छ मुनेशीघ्रं तस्मिन् ज्ञमहोत्सवे ॥ ४ ॥ तेषामहं वचः श्रुत्वा जगि मिवान्द्वारकापुरीं ॥
 गर्गांचलापृथेष्ठयज्ञकौतुकसंयुतः ॥ ५ ॥ ततो दृष्ट्वा पुरीदूरं चानतैर्द्वारकामया ॥ नानाद्रुमगणैर्गुह्यानानाचोपनैवृता ॥ ६ ॥ नानात
 ङ्गैर्वापीभिर्नानापक्षिगणैस्तथा ॥ नीलरक्तसितांभोजैः पीतपद्मैः सरोवराः ॥ राजतेकुमुदैश्चैव शुक्रपुष्पैर्नृपेश्वर ॥ ७ ॥ विल्वैः क्रदं वै

न्यग्रोधैःशालैस्तलैस्तमालकैः ॥ बकुलैर्नागप्रुन्नगैःक्रोविदारैश्चपिप्लैः ॥ जंबवैर्हारशिंगारैर्भ्रात्राभ्रातकैरपि ॥ ८ ॥ केतकी
 भिर्गोस्तनीभिःकदलीभिश्चजंबुभिः ॥ श्रोफलैःपिंडलखरैःखदिरैःपत्रनिंबुभिः ॥ ९ ॥ अगस्त्यगैश्चैवचंदनैरक्तचंदनैः ॥ पलाशैश्चकपित्थै
 श्चपुक्षैर्वैश्वेणुभिः ॥ १० ॥ मल्लिकाभिर्भूथिकाभिर्मौदिनीभिर्महीरुहैः ॥ तथामदनबाणैश्चसहस्रांशुमुखद्रुमैः ॥ ११ ॥ प्रियावंशैर्गुल्म
 वंशैःकर्णिकारैश्चपुष्पितैः ॥ सहस्राख्यकंदुकैर्वैचागस्त्यैश्चसुदर्शनैः ॥ १२ ॥ चंद्रकाल्यैश्चकुंदैश्चकणपुष्पैश्चदाडिमैः ॥ अनुजीरनिर्गिरंगै
 राडुकैर्जानकीफलैः ॥ १३ ॥ पूंगीफलैर्बदमैश्चतूलैराजाइनद्रुमैः ॥ एलाभिःसेवितीभिश्चतथावैदेवदारुभिः ॥ १४ ॥ इट्टैश्चमहावृक्षैःशा
 भितानगरीहरेः ॥ कूजंतित्रराजेंद्रमयूराःसारसाःशुकाः ॥ १५ ॥ हंसाःपारावताश्चकपोताःकोकिलस्तथा ॥ सारिकाश्चक्रवाकाश्च
 खंजनाश्चटकाःकिल ॥ १६ ॥ एतेपक्षिगणाःसर्वैकुंठच्चसमागताः ॥ कृष्णकृष्णैतिमधुरांवाणीगायंतित्रहि ॥ १७ ॥ इत्थंपश्यन्ब्रजन्
 राजन्दर्शद्वारकामहं ॥ तात्ररौप्यसुवर्णैश्चत्रिभिर्दुर्गैश्चोष्ठितां ॥ १८ ॥ गिरिणरैवेतेनापिदेववृक्षमयेनच ॥ रत्नाकरेणगोमत्यावृतांपरिख
 यन्वित्ताम् ॥ १९ ॥ कृष्णस्यनगरंरम्यंकृतकौतुकतोरणां ॥ मुदायुक्तजनाकीर्णसुवर्णसुवर्नेयुतां ॥ २० ॥ तथाहाटकहृद्दाम्भिः
 पताकाभिश्चमंडिताम् ॥ विष्णोश्चमदिरैःप्रौच्चैर्मेहेशस्याल्यैर्वृताम् ॥ २१ ॥ यदुभिश्चमहाशूरैर्विमानैश्चसहस्रशः ॥ शतशृंगटकैश्चै
 वकलशैर्भर्मकबुरैः ॥ २२ ॥ स्थयाभिर्मैदुराभिश्चदंतिशालाभिरेवच ॥ गोशालाभिःसभाभिश्चसुरौप्यपथिभिर्युतां ॥ २३ ॥ प्रासादने
 वलक्षैश्चकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ तथाषोडशसहस्रसुवर्णैर्वैष्ठितांपुरीं ॥ २४ ॥ द्वारेद्वारेद्वारकायांशूरवीराश्चकोटिशः ॥ शंख्यहर्निशं
 राजसर्वशस्त्रधराःकिल ॥ २५ ॥ प्रगायतिजनाःसर्वेश्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ गृहेगृहेचनमानिश्चुण्वंतिचरितानिच ॥ २६ ॥ इत्थंविलो
 क्यन्सर्वानुधर्मायमहंगतः ॥ कृष्णतिपादुकारूढस्तुलसीमालयाजपन् ॥ २७ ॥ अथोत्तमनोराजर्षिदंड्वामांचसमागतं ॥ समुत्थायमुदा
 युक्तोशक्रसिंहासनान्तिकल ॥ २८ ॥ षट्पंचाशत्कोटिसख्यैर्यादैःसहभूपते ॥ नवासिंहासनेस्थाप्यपूजयामासचहुकः ॥ २९ ॥ मदंप्री
 चापनिज्याथयाद्वानांचसन्निधौ ॥ पादोदकंस्वशिरसिधृत्वाप्राहृष्टपेश्वरः ॥ ३० ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ विप्रद्रनारदमुखाच्छ्रुतयस्यम

हतफलं ॥ तं ह्यमश्वमेधार्थं करिष्ये हंतवाज्ञया ॥ ३१ ॥ यस्यां प्रियसेवायापूर्वे मनोरथमहागणं ॥ ते रुरुर्जगन्तुणीकृत्य सकृष्णश्चात्र व्रतते ॥
 ॥ ३२ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ यादुर्वेद्रमहारजसम्यव्यवसितं त्वया ॥ हयमेधेन ते कीर्तिं स्त्रिलोक्यां संभविष्यति ॥ ३३ ॥ कः प्रयास्य
 तिरक्षार्थं तुरगस्य नृपेश्वर ॥ बहवः शत्रवः संतितस्मात्तं निश्चयंकुरु ॥ ३४ ॥ वर्षमात्रं कर्तव्यमसि पत्रव्रतं त्वया ॥ तदा तु कुशलेनापि भवि
 ष्यतिक्रतूत्तमः ॥ ३५ ॥ प्रद्युम्नेन राजसूये जिता सर्वा महिपुरा ॥ तुरंगस्याद्यारक्षार्थं तं पुनः किं नियोजसि ॥ ३६ ॥ इति मद्भवनं श्रुत्वा राजा ज्वरि
 परायणः ॥ ददर्श संस्थितं नृणां सर्वदुःखहरिं हरिम् ॥ ३७ ॥ तदैव मगवाद्दृष्ट्वा शोकैनापूरितं पुंतां ब्रूलवीटकनीत्वा प्रहसन्निदमब्रवीत् ॥ ३८ ॥
 ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ भोः शूरायादवाः सर्वैर्बलिनोरणकोविदाः ॥ उग्रसेनस्य चाग्रैर्वैष्टुण्वं तु मम भाषितं ॥ ३९ ॥ यो मोचयति राजभयो हय
 मेधतुरंगमं ॥ महारथी मनस्वी च सोऽयं गृह्णातु वीटकं ॥ ४० ॥ इति श्रुत्वा हरेर्विक्रियादावा युद्धकोविदाः ॥ परस्परप्रपश्यन्तो गतमानाः पुनः
 पुनः ॥ ४१ ॥ संस्थितो घटिका मात्रं जेतो ब्रूलवीटकं ॥ कृष्णस्य सुंदरे हस्ते यथातामरसे शुकः ॥ ४२ ॥ ततश्च सर्वपुंगवोऽपुं णी सुपाप
 तिश्चापधरो महात्मा ॥ प्रगृह्णतां बूलचयं नृपेन्द्रं नत्वा च कृष्णं निजगाद सद्यः ॥ ४३ ॥ श्रीअनिरुद्ध उवाच ॥ अहं हि इयमकर्णस्य रा
 जन्येभ्यश्च पालनं ॥ करिष्यामि जगन्नाथ तस्मान्मां त्वं नियोजय ॥ ४४ ॥ न करिष्ये घोटकस्य पालनं यदि तच्छृणु ॥ प्रतिज्ञां मम गौर्विदुर्दीन
 स्य दीनवत्सल ॥ ४५ ॥ ब्राह्मणीगमनात्क्षत्रैर्विश्वशूद्रैश्च ॥ यां गतिं प्राप्नुयान्नूनं तामहं दुःखदायिनीम् ॥ ४६ ॥ विप्रकृत्वा गुरुं रूपैश्चा
 तं यो न सेवते ॥ स याति यां गतिं दिव प्राप्नुयांतां महं श्रुवं ॥ ४७ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ इति तद्भक्त्यमाकर्ण्य यादवा विस्मयंगताः ॥ तदैव कृ
 ष्णः संतुष्टो जग्राह पत्रमेव च ॥ ४८ ॥ ततो हरिः सुधर्माय मनिरुद्धं कृतांजलिं ॥ सर्वेषां शृण्वतां प्राह न निन्हाद यागिरा ॥ ४९ ॥ श्रीकृ
 ष्ण उवाच ॥ अनिरुद्ध तुरंगस्य वर्षमात्रं च पालनं ॥ राजन्येभ्यश्च कृत्वा त्वं पुनरागच्छ च त्रैवो ॥ ५० ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां हय
 मेधचरित्रसुभेरीगर्गागमनं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॥ ४४ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ इति बुवति श्रीकृष्णे हंसस्थो च तुराननः ॥ आजगा
 म कुशस्थल्यामीश्वरेण समन्वितः ॥ १ ॥ तत इन्द्रः कुबेरश्च योमो वरुण एव च ॥ वायुर्वायुससश्चैव नैऋत

र्शनकाक्ष्या ॥ ततश्चाद्वादशादित्यावेतालाश्चमरुहणाः ॥ ३ ॥ विश्वेदेवाश्चाध्याश्चगंधर्वाः किन्नरास्तथा ॥ विद्याधराश्चमुनयश्चीकृष्णद्रु-
 माययुः ॥ ४ ॥ तत्रागतानां देवानामुग्रसेनेन माधवः ॥ यथाविध्युपसंगम्य सर्वेषां मानमादधो ॥ आसनेषूपविष्टेषु सभायां निजरेष्वथ ॥ अघोच
 कारसर्वेषां लीलानरपुंहरिः ॥ ६ ॥ अथ ब्रह्माहरेः पार्श्वस्थितः शक्रेण नोदितः ॥ प्रत्युवाच जगन्नाथं बलभद्रसमन्वितं ॥ ७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
 पौत्रस्ते बालकः कृष्णराजन्येभ्यश्चपालनं ॥ कठिनं इयामकर्णस्य करिष्यति कथं हरे ॥ ८ ॥ मातं प्रियतस्मात्स्वत्स्वक्षणाग्रहस्यैपै ॥ विप्र
 श्वभवः संति प्रद्युम्ने प्रषयस्व च ॥ ९ ॥ संकर्षणं वागोविंदमथ वासुदेवं हयं ॥ इति तद्भ्रुचं श्रुत्वा निजगौग्रहसहस्रिः ॥ १० ॥ ॥ श्रीभग
 वानुवाच ॥ ॥ अनिरुद्धो हठाद्यातिमन्निपेधं न मन्यते ॥ तस्मात्तन्निकटे गत्वानिपेधं कुरुत्यतः ॥ ११ ॥ कृष्णस्य वाक्यमाकर्ण्यै वि
 धिश्चंद्रसमन्वितः ॥ यथौ निवारणार्थाया निरुद्धं कार्णिकं नंदनं ॥ १२ ॥ यदागतौ समीपे तु सुरज्येष्ठकलानिधी ॥ विप्रहेह्य निरुद्धस्य सद्यस्तौ
 लीनतांगतौ ॥ १३ ॥ बभ्रुवुर्वीस्मिताः सर्वे शिवशक्रादयः सुराः ॥ यादवा मुनयश्चैव ब्रह्मग्रसेनादयोनृपाः ॥ १४ ॥ वज्रनाभत्वतिपतरंसवहु
 निगणाः किल ॥ परिपूर्णतमंतस्मादुनिरुद्धवंदंति हि ॥ १५ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ अथोग्रसेनो नृपतिः सभातलादुत्थाय कृष्णमन
 साप्रणम्य च ॥ स्वांतः पुंरसुंदरत्नवोष्ठितं जगाम राजक्रतुकौतुककृतः ॥ १६ ॥ गत्वा हंतः पुरं राजसुंद्रसदनोपमे ॥ पर्यंकस्थां रुचिमतीं
 शचीतुल्यां वराननाम् ॥ १७ ॥ दासीभिः सेवितं राज्ञीं वस्त्रालंकारवेषिताम् ॥ वीजितां चामरैः शुक्लदंशुं तृपसत्तमः ॥ १९ ॥ साविलोक्याग
 तंतत्र स्वपतिया देवेश्वरं ॥ उत्थाय चार्दंराजन् चकार विधिना किल ॥ १९ ॥ ततः स्थित्वा सपर्यंकैव कृष्णीशोस्वांप्रियां पराम् ॥ प्रोवाच प्रहसन्
 वाण्यावनशब्दगभीरया ॥ २० ॥ हयमेधं करिष्ये हंप्रिये कृष्णाज्ञायधैवै ॥ नरोयस्य प्रतापेन लभते वीच्छतं फलम् ॥ २१ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥
 इति तद्भ्रुचं श्रुत्वा पुत्रदुखेन दुःखिता ॥ स्मरती कृष्णा पुत्रान्प्रत्युवाच नृपेश्वरं ॥ २२ ॥ राहु उवाच ॥ पुत्रदर्शनहीनया राजन्मे सर्वसंपदाः ॥
 नरोचैतसुरैः प्राथ्याः सुखेन त्वं क्रतुं कुरु ॥ २३ ॥ यदि यज्ञप्रतापेन पुत्रो भवति सुंदरः ॥ तदा प्रसन्नचित्ताहं भविष्यामि नृपेश्वर ॥ २४ ॥ त
 स्यावाक्यं समाकर्ण्य नृपः खिन्नमाना ह भूत् ॥ पुनराह प्रियांतत्र श्रद्धां श्राद्धसुरो यथा ॥ २५ ॥ राजोवाच ॥ शृणु भद्रप्रवक्ष्यामि पुत्रांशं बहू

दुःखदां ॥ त्यक्त्वा विमुक्तिं दसाक्षात्कृष्णभजपरात्परं ॥ २६ ॥ अहंबृहस्पतुर्वृद्धाकथं पुत्रो भविष्यति ॥ तस्माद्द्वानजं शोकात्त्यजव
धनकारणं ॥ २७ ॥ श्रुत्वा तु यादवैर्द्रस्य वाक्यं विज्ञानदं परं ॥ राजन्नुचि मती प्राह यदूना प्रवरं पतिं ॥ २८ ॥ रुचि मत्युवाच ॥ राजन्यज्ञप्र
तापेन प्राप्य ते वां च्छित्तं फलं ॥ अहतु कामयेद्ब्रुंहत पुत्रान्समागतान् ॥ २९ ॥ यदि त्वमीदृशं वाक्यं मृतानां दर्शनं कुतः ॥ वदिष्यसि मद्भ्रतृत्वं
ततो न्यच्छृणु मन्सुखात् ॥ ३० ॥ कृष्णेन दत्तं तत्पुत्रं गुरवै गुरुदक्षिणाम् ॥ तद्भस्वपुत्रान् राजेन्द्र कामयेद्ब्रुमागतान् ॥ ३१ ॥ गर्ग उवाच ॥ इति श्रुत्वा
ह्वया मासमां च कृष्णं बृहच्छ्रुवाः ॥ तयोः सपर्यामहतीं भागताभ्यां चकार ह ॥ ३२ ॥ तौ पूजयित्वा भि प्रायताभ्यां सर्वं निवेदयत् ॥ उग्रसेनस्य
वाक्यं वै श्रुत्वा मद्भ्रच नद्भ्ररिः ॥ ३३ ॥ उपशक्रोथ याशक्रं प्राह तद्भ्रपेश्वर ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणुराजन् तव सुताः प्रधने निहतापुरा ॥ ते
सर्वे दिव्यदेहेन वर्तते दिवि देववत् ॥ तस्मात्त्वं नृपशादूलुपुत्रशोकविहाय च ॥ ३४ ॥ अश्वमेधं क्रतुवं कुरु रथैरणभूपते ॥ दर्शयिष्याम्यहं सर्वा
न्यज्ञस्यंते च ते सुतान् ॥ ३५ ॥ निशम्य कृष्णवचनमुर्वीशोस्वां प्रियामुदा ॥ आश्वस्य च शुभैर्वाक्यैः सुधर्मा सुजनैर्यथौ ॥ ३६ ॥ आगतं तु नृपवी
क्ष्य श्रीकृष्णेन समाचिंतं ॥ दिक्पालाश्च प्रणमुर्वीरामशानादयः सुराः ॥ ३७ ॥ उग्रसेनस्य भूपस्य वज्रनाभेतपः परं ॥ किं वर्णयामि यं सर्वैश्चो कृष्णा
द्यानमंति हि ॥ ३८ ॥ यादवैर्द्रस्तु सर्वान् वै देवान् तत्त्वा विलज्जितः ॥ शक्रसिंहासनं दिव्येनारुरोह विचारयन् ॥ ३९ ॥ तदैव कृष्णो भगवान् गृहीत्वा
पाणिनानुपं ॥ स्वभक्तस्थापयामास तस्मिन् वै वासवासने ॥ ४० ॥ इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधच० राजराज्ञीसंवादे दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ अथ राजा सुधर्मायां वासुदेवेनोदितः ॥ संस्थितान् विजोषे त्रैभूतान् मूर्धनम्यप्रसाद्य च ॥ १ ॥ पराशरश्च व्यसश्च देवलश्च
वनोऽसितः ॥ शतानंदो गालवश्च याज्ञवल्क्यो बृहस्पतिः ॥ अगस्त्यावा मदेवश्च मत्रे यो लोमशः कविः ॥ अहं क्रतुर्जैमिनिश्च वैशंपायन एव च ॥ ३ ॥
पैलः सुमंतुः कण्वश्च मृगुरामो कृतव्रणः ॥ मधुच्छंदो वीतहोत्रो कपवो धौम्य आसुरिः ॥ ४ ॥ जाबालिर्वीसेनश्च पुलस्त्यो पुलहस्तथा ॥ दुर्वासाश्च
मरीचिश्च द्वेकतश्च द्वितस्त्रितः ॥ ५ ॥ अंगिरानारदश्चैव पर्वतः कपिलो मुनिः ॥ जातुकर्णो ह्युतथ्यश्च संवर्तश्च मृगी सुतः ॥ ६ ॥ शांडि
ल्यः प्राडिपाकश्च कहोडः सुरतोमनुः ॥ कचः स्थलशिराश्चैव स्थूलक्षः प्रतिमर्दनः ॥ ७ ॥ बकदाल्भ्यश्च कौडिन्यैरभ्योद्रोणः कूपस्तथा ॥

प्रगटाक्षोयवक्रीतोवसुधन्वाचमित्रभूः ॥ ८ ॥ अपांतरतमोदोमार्केड्येमहासुनिः ॥ जमदग्निःकश्यपश्चभरद्वाजश्चगौतमः ॥ ९ ॥ अत्रि
 मुनिर्वसिष्ठश्चविश्वामित्रःपतञ्जलिः ॥ कात्यायनिःपाणिनिश्चाल्मीकाद्याश्चक्रत्विजः ॥ १० ॥ पूजितायाद्वेद्रेणप्रसन्नास्तेभवन्मृप ॥
 ततःसर्वैर्ऋत्विजश्चनृपमूर्धुनिर्मंत्रिताः ॥ ११ ॥ ॥ मुनयऋतुः ॥ ॥ उपसेनमहाराजसुरासुरनमस्कृत ॥ यज्ञं कृष्णस्यकृपयाकुरुरसोपि
 भविष्यति ॥ १२ ॥ इतितेषां वचःश्रुत्वापरितुष्टाखिलेन्द्रियः ॥ सर्वान्वैऋतुसंभारानजहारांधकेधरः ॥ १३ ॥ ततःकृष्णयज्ञभूमिंविप्राः
 कनकलंगलैः ॥ पिंडारक्रेयथान्यायदीक्षयांचक्रिनृपम् ॥ १४ ॥ चतुर्योजनपर्यंतं विलिख्यवहुशोमहीं ॥ यज्ञस्यार्थेनृपस्तत्रचयामासमं
 डयान् ॥ १५ ॥ योनिमेललयुक्तमध्यकुण्डविधायच ॥ तस्मिन्वैस्थापयामासविधिनाजातवेदसम् ॥ १६ ॥ रत्ननैर्कैर्विरचितांपताका
 भियुतांसभाम् ॥ ममवाक्याद्भ्रनभेरचयामासचाहुकः ॥ १७ ॥ अथदृष्ट्वासभं कृष्णोनिजगौस्वसुतंप्रति ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
 प्रष्टुमृशुमद्वाक्यंतंनिशान्यकुरुत्वरम् ॥ १८ ॥ गत्वाशस्त्रधरैःशूरैर्यत्नेनेहयमानय ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंप्रष्टुमोघ
 न्विनांवरः ॥ १९ ॥ तथेत्युत्काहयनेतुंवाजिशालांजगामह ॥ ततःकृष्णेनरक्षार्थंस्वपुत्राश्चहयस्यैव ॥ २० ॥ प्रेषितावाजिशालायांभा
 नुसांवादयोनृप ॥ सगत्वावाजिशालायांरुक्मीणीनंदनोबली ॥ २१ ॥ स्वर्णशृंखलयाबद्धानृयामकर्णान्सहस्रशः ॥ विलोक्यैकंस्वहस्तेनयज्ञ
 योग्यतुरंगमम् ॥ २२ ॥ प्रहसन्मोचयामासबंधनानृपलीलया ॥ सहयोनियौसुतोशालायाश्चशनैःशनैः ॥ २३ ॥ रत्नानोपीतपुच्छःश्या
 मकर्णोमनोहरः ॥ स्रग्भिर्मुक्ताफलानांचशोभितोदिव्यदर्शनः ॥ २४ ॥ श्वेतातपत्रणयुतोचामरैःसमलंकृतः ॥ अग्रतोमध्यतश्चैवपृष्ठत
 श्वहरैःसुताः ॥ २५ ॥ सेवंतेहरिराजवैसुराःसर्वहरियथा ॥ तथाचैरक्षमाणस्तुमंडलेशैस्तुरंगमः ॥ २६ ॥ प्राप्तोथमंडपंकुर्वन्पुराक्षत
 तलामहीम् ॥ नृपोवीक्ष्यागतंतत्रश्यामकर्णमुदुचितः ॥ २७ ॥ प्रेषयामांसमाराजन्क्रियाकर्तव्यतांप्रति ॥ सोहंतृपंचसंस्थाप्यरुचिमत्या
 मन्वितम् ॥ २८ ॥ पिंडारकेप्रयोगंवैकारयामासधर्मतः ॥ नृपश्चैत्रपूर्णिमायादीक्षितोजिनसंवृतः ॥ २९ ॥ असिपत्रव्रतंराजसचकारमदृज्ञ
 या ॥ अहंतयाद्वेदस्यकुलपूर्वगुरुमुनिः ॥ ३० ॥ सर्वेषांचवविप्राणामाचार्योह्यभवन्मृप ॥ अथविप्राब्रह्मघोषैःश्रीकृष्णस्याज्ञयास्थिताः

दुःखदां ॥ त्यक्त्वाविमुक्तिदसाक्षात्कृष्णभजपरात्परं ॥ २६ ॥ अहंवृद्धस्तुत्वंवृद्धाकथंयुत्रोभविष्यति ॥ तस्माद्द्वानजंशोकं त्यज्वं
 धनकारणं ॥ २७ ॥ श्रुत्वातुयादवैद्रस्यवाक्यविज्ञानदंपरं ॥ राजन्नुचिमीतीप्राहयदूनांप्रवरंपतिं ॥ २८ ॥ रुचिमत्युवाच ॥ राजन्यज्ञप्र
 तापेनप्राप्यतेवाच्छित्तंफलं ॥ अहंतुकास्येद्रुद्धंहेतुप्रान्नासमागतात् ॥ २९ ॥ यदित्स्मीदृशंवाक्यंमृतानांदर्शनंकुतः ॥ वदिष्यसिमदत्रेत्वं
 ततोत्यच्छृणुमन्मुखात् ॥ ३० ॥ कृष्णेनदत्तंत्पुत्रगुरवेगुरुदक्षिणाम् ॥ तद्वत्स्वपुत्रान्गजेन्द्रकामयेद्रुभ्रुमागतात् ॥ ३१ ॥ गण्डवाच ॥ इति श्रुत्वा
 ह्ययासमांचकृष्णबृहच्छ्रवाः ॥ तयोःसपर्यामहतीमागताभ्यांचकारह ॥ ३२ ॥ तौपूजयित्वाभिप्रायताभ्यांसर्वनिवेदयत् ॥ उग्रसेनस्य
 वाक्यवैश्रुत्वामद्वचनद्धरिः ॥ ३३ ॥ उपशक्तोथाशक्तंन्राहत्द्वेषेश्वर ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ शृणुराजत्त्वमुताःप्रधनेनिहताःपुरा ॥ ते
 सर्वोद्व्येदेनवर्ततेदिविदेववत् ॥ तस्मात्त्वंपशादूळुप्रशोकंविहायच ॥ ३५ ॥ अश्वमेधंक्रतुवंकुरधैर्येणभूपते ॥ दर्शयिष्याम्यहंसर्वा
 न्यज्ञस्यतिचेतेसुतात् ॥ ३६ ॥ निशम्यकृष्णवचनमुर्वीशोस्वांप्रियांसुदा ॥ आश्वास्यचक्षुर्भोवाक्यैःसुधर्मासुजनैर्ययौ ॥ ३७ ॥ आगतंतुनृपवी
 क्ष्यश्रीकृष्णेनसमन्वितं ॥ दिक्पालाश्चप्रणेमुर्वीरामेशानादयःसुराः ॥ ३८ ॥ उग्रसेनस्यभूपस्यवज्रनाभेतपःपरं ॥ किंवर्णयामियंसवैश्रोक्वृष्णा
 ध्यानमंतिहि ॥ ३९ ॥ यादवैद्रस्तुसर्वांचवैदेवान्नत्वाविलज्जितः ॥ शक्रसिंहासनेदिव्येनारुरोहविचारयत् ॥ ४० ॥ तदैवकृष्णोभगवान्गृहीत्वा
 पाणिनानृपं ॥ स्वभक्तंस्थापयामासतस्मिन्ववासवासने ॥ ४१ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायाहयमेधचंराजराज्ञीसंवादेदशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
 ॥ श्रीगण्डवाच ॥ अथराजासुधर्मायांवासुदेवेननोदितः ॥ संस्थितानृत्वित्तजोवैभ्रूधर्नानम्यप्रसाद्यच ॥ १ ॥ पराशरश्चव्यसश्चदेवलश्च्य
 वनोऽसितः ॥ शतानंदोगालवश्चाज्ञवल्क्योबृहस्पतिः ॥ अगस्त्योवाग्देवश्चमंत्रेयोलोमशःकविः ॥ अहंऋतुजैमिनिश्चवैशंपायनएवच ॥ ३ ॥
 पेलःसुमंतुःकण्वश्चभृगुरामोद्वृत्तव्रणः ॥ मधुच्छंदोवीतहोत्रोऽकषवोधौम्यआसुरिः ॥ ४ ॥ जाबालिर्वीरसेनश्चपुलस्त्योपुलहस्तथा ॥ दुर्वासाश्च
 मरीचिश्चैकतश्चदितस्त्रितः ॥ ५ ॥ अंगिरानारदश्चैवर्षवतःकपिलोमुनिः ॥ जातूकण्यौह्युतथ्यश्चसंवर्तश्चमृगिसुतः ॥ ६ ॥ शांडि
 ल्यःप्राड्विपाकश्चकहोडःसुरतोमनुः ॥ कचःस्थलशिराश्चवस्थूलक्षःप्रतिमर्दनः ॥ ७ ॥ वकदाल्म्यश्चकौडिन्योरैभ्योद्रोणःकृपस्तथा ॥

प्रगटाक्षोयवक्त्रीतोवसुधन्वाचमित्रभूः ॥ ८ ॥ अपांतरतमोदतोमार्केडयोमहासुनिः ॥ जमदग्निःकश्यपश्चभरद्वाजश्चगौतमः ॥ ९ ॥ अत्रि
 मुनिर्वसिष्ठश्चविश्वामित्रःपतंजलिः ॥ कात्यायनिःपाणिनिश्चवाल्मीकीद्याश्चऋत्विजः ॥ १० ॥ पूजितायाद्वेद्रेणप्रसन्नास्तेभवन्नृप ॥
 ततःसर्वैऋत्विजश्चनृपसूचुर्निमंत्रिताः ॥ ११ ॥ ॥ मुनयज्जुः ॥ ॥ उग्रसेनमहाराजसुरासुरनमस्कृत ॥ यज्ञकृष्णस्यकृपयाकुरुसोपि
 भविष्यति ॥ १२ ॥ इतितेषां वचःश्रुत्वापरितुष्टाखिलेन्द्रियः ॥ सर्वान्वैकतुसंभारानाजहारंथकेश्वरः ॥ १३ ॥ ततःऋद्धायज्ञभूमिविप्राः
 कनकलंगलैः ॥ पिंडारकेथान्यायदीक्षयांचक्रिनृपम् ॥ १४ ॥ चतुर्योजनपर्यंतं विलिख्यवहुशोमहौ ॥ यज्ञस्यार्थेनृपस्तत्रचयामासमं
 डपान् ॥ १५ ॥ योनिमेलयानुक्तंमध्येकुंडविधायच ॥ तस्मिन्वैस्थापयामासविधिनाजातवेदसम् ॥ १६ ॥ रत्नानैकैर्विरचितांपताका
 भिर्युतांसभाम् ॥ ममवाक्याद्भद्रनाभेरचयामासचाहुकः ॥ १७ ॥ अथदृष्ट्वासंभ्रूणोनिजगौस्वसुतंप्रति ॥ ॥ श्रीकृष्णलवच ॥ ॥
 प्रद्युम्नशृणुमद्राक्यंतं त्रिशम्यकुरुत्वरम् ॥ १८ ॥ गत्वाशन्नधरैःशूरैर्यत्नेनेहयमानय ॥ ॥ गर्गलवच ॥ ॥ इतिश्रुत्वाहरंवाक्यंप्रद्युम्नोय
 त्स्विनांवरः ॥ १९ ॥ तथेत्युक्त्वाहयनेतुंवाजिशालंजगामह ॥ ततःकृष्णेनरक्षार्थंस्वपुत्राश्चहयस्यवै ॥ २० ॥ प्रेषितावजिशालायांभा
 नुसांबादयो नृप ॥ सगत्वावाजिशालायांरुक्मीणीनंदनोबली ॥ २१ ॥ स्वर्णशृंखलायाम्बुध्वान्श्यामकर्णान्सहस्रशः ॥ विलोक्यैकंस्वहस्तेनयज्ञ
 योग्यंतुरंगमम् ॥ २२ ॥ प्रहसन्मोचयामासर्बधनाष्टपलीलया ॥ सहयोनिययामुक्तोशालायाश्चशनैःशनैः ॥ २३ ॥ रत्नाननोपीतपुच्छःश्या
 मकर्णमनोहरः ॥ स्रग्भिर्मुक्ताफलानांचशोभितोदिव्यदर्शनः ॥ २४ ॥ श्वेतातपत्रेणयुतोचामरैःसमलंकृतः ॥ अप्रतोमध्यतश्चैवपृष्ठत
 श्वहरैःसुताः ॥ २५ ॥ सेवंतेहरिराजवैसुराःसर्वैहरियथा ॥ तथान्यैरक्षमाणस्तुमंडलैश्चस्तुरंगमः ॥ २६ ॥ प्राप्तोथमंडपंकुर्वन्सुराक्षत
 तलामहीम् ॥ नृपोवीक्ष्यागतंतत्रश्यामकर्णमुदन्वितः ॥ २७ ॥ प्रेषयामांसमारजन्क्रियाकर्तव्यतांप्रति ॥ सोहंनृपंचसंस्थाप्यरुचिमत्या
 मन्वितम् ॥ २८ ॥ पिंडारकेप्रयोगवैकारयामासधर्मतः ॥ नृपश्चैत्रपूर्णमायादीक्षितोजिनसंवृतः ॥ २९ ॥ असिपत्रत्रंतराजन्सचकारमदुज्ञ
 या ॥ अहंतुयाद्वेद्रस्यकुलपूर्वगुरुमुनिः ॥ ३० ॥ सर्वेषांचैवविप्राणामाचार्योह्यभवनृप ॥ अथविप्राब्रह्मघोषैःश्रीकृष्णस्याज्ञयास्थिताः

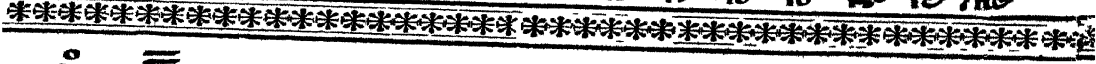
॥३३॥ सर्वाः प्रपूजयामासुर्हरबादीन्सुरान्पृथक् ॥ ततः सर्वैर्मुनिगणाः संस्थाप्यतुरंगनृप ॥ काश्मीरचन्दनेनापि पुष्पस्रग्भिश्चतदुलैः ॥३२॥ नी
राजनादिभिर्दूयैः सुधाकुण्डलकादिभिः ॥ पूजयित्वाहयंभूषणान्थैर्बुधनेन्दुयन् ॥३३॥ ततः श्रुत्वाहुकः शीघ्रं पूर्वमह्यददौ धनम् ॥ एकलक्षं तुरं
गाणांसहस्रं हस्तिनां तथा ॥३४॥ द्विसहस्रं रथानां च धेनूनां लक्षमेव च ॥ शतभारसुवर्णानामीदृशीदक्षिणां नृपः ॥३५॥ निमंत्रितेभ्यो विप्रैर्भ्य उग्र
सेनो नृपस्ततः ॥ यथाक्तां दक्षिणाराजन्प्रददौ तां च त्वं शृणु ॥३६॥ घोटकानांसहस्रं च द्विपानां शतमेव च ॥ रथानां द्विशतं चैव सहस्रं च गवां तथा
॥३७॥ विशद्वारं च हेमानामीदृशीदक्षिणां पुनः ॥ अथागतेभ्यो विप्रैर्भ्यो न त्वाराजाविधानतः ॥३८॥ गजमेकरंथंगां च स्वर्णभारं च घोटकं ॥ एकै
कस्मै च विप्राय दक्षिणां प्रददौ नृपः ॥३९॥ एवं कृत्वा तु दुर्नैवल्लटे तुरंगस्य च ॥ कमनीये कुकुमाद्ये स्वर्णपत्रं बंधं ॥४०॥ तत्राह मुग्रसेनस्य प्र
तापं वीर्यमूर्जितम् ॥ ततोऽलिखंसभायै वयादवानां च इत्यताम् ॥४१॥ चन्द्रवंशेयदुकुल उग्रसेनो विराजति ॥ इन्द्रादयस्सुरगणा यस्य देशानुवर्तिनः
॥४२॥ सहायो यस्य भगवान् श्रीकृष्णो भक्तपालकः ॥ अस्ति वैद्वारकापुर्या तद्भक्त्या निवसन्हरिः ॥४३॥ तद्वाक्याद्भयमेधं सं उग्रसेनो नृपेश्वरः
जाश्वरथवीराणां सेनासंघसमन्वितः ॥ राजानो ये करिष्यंति राज्यं कौशूरमानिनः ॥ तद्रक्षकः कृष्णपौत्रोऽनिरुद्धो वृकदैत्यहा ॥४५॥ ग
चयतिथमात्मा गृहीतं च हयं नृपैः ॥४७॥ स्वबाहुबलवीर्येणानिरुद्धो लीलायहाटात् ॥ तस्यान्यथाचपदयोः पतित्वायां तु धुन्विनः ॥४८॥
इति पत्रे च लिखिते द्बुधुः शंखान्यदूत्तमाः ॥ कांस्यतालमृदंगदधानेन्दुर्भयैश्च गमुखाः ॥४९॥ मंगलानि चित्राणि श्रीकृष्णबलदेवयोः ॥
गंधर्वास्तत्र गार्थितिन तूरप्सरसो मुदा ॥५०॥ अथानिरुद्धं तुरंगस्य पालनेभूत्वा प्रसन्नः किल कर्ण्डिणं दनम् ॥ समादिदेशाच्युत एव स स्थितं
यदूत्तमानामधिपस्य इत्यतः ॥५१॥ ॥ इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधचित्रमुमरोहयपूजनानामैकादशोऽध्यायः ॥ समादिदेशाच्युत एव स स्थितं
च ॥ ॥ अथ राजा कुशस्थत्यां पूजयित्वा तुरंगमम् ॥ मुमोच ब्रह्मयोषेणविधिना बद्धचामरम् ॥१॥ सुधाकुण्डलकाः सोपिभुक्त्वा तुरंगरादत्त
तः ॥ निययौ स्वर्णमालाभिः शोभितः कुंकुमेन च ॥२॥ रक्षणार्थं हयस्यार्थे चादरेण नृपेश्वरः ॥ अनिरुद्धं वृकहणमूचरेक्षाथमुद्यतम् ॥३॥ उ

प्रसेनउवाच ॥ श्रीकृष्णपौत्रप्राद्युम्नेत्वेत्यायत्कथितंवचः ॥ पालनार्थे तुरंगस्यस्वेच्छया तत्कुरुत्वरम् ॥ ४ ॥ मद्राजसूयेपूर्वप्रद्युम्नेन जि
 तामही ॥ त्वंतुशूरोसिबलवान्धीतस्यात्मजोमहान् ॥ ५ ॥ वृकस्तुशकुनित्रांतामहादित्येहतस्त्वया ॥ राजानश्चजितास्सर्वभीष्मोद्यु
 द्वेहितोषितः ॥ ६ ॥ अहोमृगांकलोकेशौयस्मिन्संलीनतांगतौ ॥ तस्मात्त्वामृषयःसर्वेपरिपूर्णवदंतिहि ॥ ७ ॥ तस्मात्पालयत्ववीरसेन
 याचपरीवृतः ॥ राजन्येभ्यश्चसर्वेभ्योहयमधेतुरंगमम् ॥ ८ ॥ अर्भकान् विरथान्भीतान्प्रपन्नान्दीनमानसान् ॥ सुतान्प्रमत्तान्मुत्तान्चानुरणेता
 न्मानिपातय ॥ ९ ॥ श्रीकृष्णस्यप्रतापेननिर्विघ्नतेस्तुकाष्णिज ॥ साश्वस्त्वंपुनरागच्छकुशलीसेनयान्वितः ॥ १० ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥
 ततःश्रुत्वानिरुद्धस्तुनृपस्यवचनंशुभम् ॥ तथेत्युक्त्वाहयस्यापिपालनार्थमनोदधे ॥ ११ ॥ अथानिरुद्धंतेविप्राःकृष्णचंद्रज्ञयात्वरम् ॥ तं
 मंत्रैःसापथित्वाचपूजाचक्रमुदंन्विताः ॥ १२ ॥ अनिरुद्धस्यतिलकंकृत्वाराराजाविधानतः ॥ बलिदत्त्वाचयुद्धायकरवालदुदौततः ॥ १३ ॥
 शूरोददौरत्नमालांतस्मैशौरिश्चकुंडले ॥ बलदेवश्चकवंचस्वचक्रंहरिरेवच ॥ १४ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धायकृष्णदत्तंधनुर्ददौ ॥ तथास्व
 तूणाराजेंद्रतस्मैचक्षियसायकौ ॥ १५ ॥ स्वत्रिशूलत्समुत्पाट्टयत्रिशूलंप्रमथाधिपः ॥ उद्धवश्चकिरीटंवीपीतवस्त्रंचदेवकः ॥ १६ ॥ प्रचेता
 नागपाशंचशक्तिशक्तिधरःकिल ॥ इवसनेव्यजनदिव्येस्वदंडंयमराट्पुनः ॥ १७ ॥ हीराहारंराजराजोपरिघंतुधनंजयः ॥ भद्रकालीगदा
 गुर्वीददौकुंतंदिवाकरः ॥ १८ ॥ भूःपादुकेयोगमथौपद्मदिव्यंगणधिपः ॥ शंखंचक्षिणावत्तंमक्रोविजयप्रदम् ॥ १९ ॥ सहस्रवाजिसंयुक्त
 विश्वकर्मेविनिर्मितम् ॥ सहस्रचक्रंस्वर्णद्वंद्वं ब्रह्मांडांतर्बहिर्गतिम् ॥ २० ॥ छत्रेणशतकुम्भैश्चपताकाभिःशतैरपि ॥ शोभितंमेघनिघोषं
 टामंजीरनादितम् ॥ २१ ॥ मनोवेगंमहादिव्यंजैत्रंरत्नमंथरथम् ॥ अनिरुद्धायप्रदौद्वारकायांपुरंदरः ॥ २२ ॥ कंबुदुन्दुभयोनेदुःकांस्यवी
 णादयस्तदा ॥ मृदंगवेणवोरागैर्जयध्वनिसमाकुलैः ॥ २३ ॥ ब्रह्मघोषैर्लाजपुष्पैस्तुक्तावर्षसमन्वितैः ॥ अनिरुद्धोपरिसुराःपुष्पवर्ष
 प्रचक्रिरे ॥ २४ ॥ इति श्रीमद्भृगुचर्यसंहितायांहयमधेचरित्रमुमेरुवनिरुद्धविजयाभिषेकोनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ श्रीगर्ग
 उवाच ॥ ॥ अथन्त्वागुरुहूंसोपिप्रायाप्यधुंचदेवकीम् ॥ रोहिर्गिरुक्मिर्णभिमामन्याःसर्वाहरिप्रियाः ॥ १ ॥ नत्वारतिरुक्मिवातां

महं गच्छाम्युवाच ह ॥ राज्ञादिशेषालनार्थे हयस्य सहयादवैः ॥२॥ ताश्च गद्गद्भाषिष्योतं परिष्वज्य कार्ष्णिजम् ॥ आशिषं प्रददूराजन्तस्मै
च प्रणतार्यै ॥ ३ ॥ नत्वा ताश्च यथौसोपि भार्याणां भुवनानि च ॥ तमागतं स्वभर्तारं तिस्रः पत्यो विलोक्य च ॥ ४ ॥ आदरं तस्य ताश्च
विरहात् खिन्नमानसाः ॥ आश्वासयित्वा ताः सोपि चाजगाम समां किल ॥ ५ ॥ गर्ग उवाच ॥ अथाश्वराथैरजैर्द्रुमुनिभिः कृतमंगलः ॥ स
र्वाद्युषीन्गुहंश्चैव नृपेन्द्रशूमेव च ॥ ६ ॥ वसुदेवं च हलिनं कृष्णं स्वपितरं तथा ॥ अय्यांश्च यादवान्पूज्यानि रुद्धः प्रणम्य च ॥ ७ ॥ पूजितो नागैः
सर्वैर्धनुष्पाणिः शरीरुप ॥ बद्धगोधांशुलित्राणः कवचीकुंडलवृतः ॥ ८ ॥ उपानदूढपादश्च पांचास्य समविक्रमः ॥ करवालधरश्च र्मांकिरीटीश
क्तिहस्तकः ॥ ९ ॥ महावीरः सुवर्णस्य ह्यलंकारैरलंकृतः ॥ पुरंदरथेनापिनियौ स्वपुराद्धिः ॥ १० ॥ गीतवादित्रयोषेण ब्रह्मचोषेण कार्ष्णिजं ॥
यार्थ्यं तंचामरैर्युक्तं दृढशुः पुरवासिनः ॥ ११ ॥ ततः श्रीकृष्णं च द्रुणप्रेषिता उद्धवादयः ॥ भोजवृष्यंधकमधुशूरे सेनदशार्हकाः ॥ १२ ॥
अथ राजायदून्प्राहानिरुद्धस्य च यादवाः ॥ सहायार्थं तु प्रधने वदतात्कः प्रयास्यति ॥ १३ ॥ उग्रसेनवचः श्रुत्वा सांबो जांबवतीसुतः ॥ सर्वे
षांपश्यतां नत्वा नृपं वचनमब्रवीत् ॥ १४ ॥ सांब उवाच ॥ अनिरुद्धस्य राजेन्द्रसहायमहमेव च ॥ महारेणे च शत्रुभ्यः करिष्ये सर्वदकिल ॥ १५ ॥
यद्बाहंतस्य रक्षार्थं न करिष्ये रणंगणे ॥ प्रतिज्ञाममराजेंद्रशृणुष्व सत्यवादिनः ॥ १६ ॥ त्याज्यां तु दशमी विद्याथः कृत्वैकादशी नरः ॥ प्रयाति
यां गतिं राजन्तामहं प्रयांश्रुवम् ॥ १७ ॥ गौहंतूनां गतिर्यां तु या गतिर्ब्रह्मघातिनाम् ॥ सा गतिर्मम भूयार्द्धेन कुर्व्यां कर्मचोदिदम् ॥ १८ ॥ गगर्ग उ
वाच ॥ इत्युक्त्वा वचनं सोपियथौ चातः पुरंततः ॥ नत्वा च मातरं सर्वमभिप्रायं निवेदयत् ॥ १९ ॥ श्रुत्वा सा तं परिष्वज्य विरहादाशिषं दं
दौ ॥ ततो मातृस्तुताः सर्वान्त्वापत्नीं गृहंगतः ॥ २० ॥ सा तमायां तामालोक्य लक्ष्मणा वरलक्षणा ॥ दत्त्वा स नंबा षण्कंठी न तु किंचिदुवा
च ह ॥ २१ ॥ आश्वासयित्वा तां सांबो ह्यभिप्रायमवर्णयत् ॥ इति श्रुत्वा पतिं प्राह विरहात् खिन्नमानसा ॥ २२ ॥ लक्ष्मणे वाच ॥ ॥
अनिरुद्धस्य तु रगोरक्षणीयस्त्वयापते ॥ युद्धं हि समुलंकार्यं विमुलं न कदाचन ॥ २३ ॥ त्वद्भ्रातृणां स्त्रियः सांतिमानवत्यः सहस्रशः ॥ संग्रामे
यदितेनाथनिश्म्य च पराजयम् ॥ २४ ॥ स्मितानना भविष्यंति दृष्ट्वा मां च तव प्रियाम् ॥ तदा दुःखेन मेनाथमरणं तु भविष्यति ॥ २५ ॥ श्रुत्वा त

द्वचनंसांबोप्रत्युवाचप्रियांहसन् ॥ ॥ सांबउवाच ॥ ॥ प्रधनेमसंप्राप्तत्रैलोक्यंसंमुखंकिल ॥ २६ ॥ श्रोष्यसेत्वंमयाभद्रसर्वचविद
 लीकृतम् ॥ यदिसांबोरणाच्छूरोविमुखोजायतेशुभे ॥२७॥ तदासोस्तुस्वपापेनब्रह्मविप्रविनिदकः ॥ पुनस्त्वहंनपइयामिचंद्राकारंतवान
 नम् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीगर्णउवाच ॥ ॥ इत्याश्वास्यप्रियांसांबोद्वितीयांचप्रयत्नतः ॥ अभिमन्युसुभद्रांचमित्वा निययौगृहात् ॥ २९ ॥
 चापीनैस्त्रिंशकःसज्जोस्यंदनयादुर्वृतः ॥ प्राप्तश्चोपवनेसांतोनिरुद्रोयत्रवर्तते ॥ ३० ॥ ततःस्वभ्रातरःसर्वैश्रीकृष्णेनगदादयः ॥ प्रेषिता
 आत्मजाश्चैवभानुदीप्तिमतादयः ॥ ३१ ॥ सर्वैहयिन्विनःशूररादंशितयुद्धकोविदाः ॥ चतुरंगबलोपेतानिर्जग्मुःकोटिशःपुरात् ॥ ३२ ॥
 तालहंसमीनर्बाहूंगुराजध्वजैरथैः ॥ दिव्यैश्चकनकागैश्चचतुर्वाजिसमन्वितैः ॥ ३३ ॥ महोच्चैर्दिवधिष्ण्याभैश्चत्रचामरसंयुतैः ॥ सूर्याभै
 श्चसुवर्णस्यकुम्भैर्जालकतोरणैः ॥ ३४ ॥ रेजुःसर्वैकृष्णसुताःकुशस्थल्याविनिर्गताः ॥ ततश्चनिर्ययूरराजन्हेमनीडाश्चहस्तिनः ॥ ३५ ॥
 गोमूत्रचर्यसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखाः ॥ अंजनभाःकजलाभाघनइयामामदच्युताः ॥ ३६ ॥ राजीवमूलसदृशाःशुकुदंतामृगद्विपाः ॥
 महोच्चाःपर्वताकाररणद्धंदामहोद्भटाः ॥ ३७ ॥ ऐरावणकुलेभाश्चितिसरशुंडाश्चपांडुराः ॥ चतुर्दंतास्तुकृष्णेनभौमान्नीताश्चनिर्ययुः॥३८॥
 ध्वजयुक्तालक्षगजालक्षदंडुमिसंयुताः ॥ लक्षाःशून्यान्यामहामात्यैःस्वर्णकंबलमंडिताः ॥ ३९ ॥ ततःशूरैश्चसंयुक्तागजेन्द्राण्कोटयः ॥
 इतस्ततोविरेशुस्तेबलेऽब्धोसकरायथा ॥४०॥ उत्पाद्वृचगुल्मांशुडैश्चक्षेपयंतो नभस्तले ॥ महींपादैःकंपयंतआर्द्राकृत्वामदैरपि ॥ ४१॥
 प्रासाददुर्गेशैलंगान्पातयंतःशिरस्थलैः ॥ रिपूणांचबलंसर्वखंडयंतोमहाबलाः ॥ ४२ ॥ इयामपीतकृष्णशुक्लरुक्मणैश्चकंबलैः ॥ सुवर्ण
 शृंखलैर्युक्तोरजुरेतादृशागजाः ॥ ४३ ॥ ततस्तुरंगमायैवैनारदेनविलोकिताः ॥ तेसर्वैर्निर्गतराजन्स्वर्णहारैश्चसंयुताः ॥ ४४ ॥ केचिद्भ
 चंचलंगंशुधूप्रवर्णमनोहराः ॥ इयामवर्णाःपद्मवर्णाःकृष्णवर्णाःसुकंधराः ॥ ४५ ॥ दुग्धाभाघोटकाःकेचित्ताथकीलालसन्निभाः ॥
 हरिद्राभाःकुंकुमाभाःपालाशकुसुमप्रभाः ॥ ४६ ॥ केचिच्चित्रविचित्रांगाःस्फटिकांगामनोजवाः ॥ हरिद्वर्णस्ताम्रवर्णाःकौसुमाभाःशुक
 प्रभाः ॥ ४७ ॥ इंद्रगोपनिभागौरादिव्याःपूर्णदुसन्निभाः ॥ सिंदूरंगाश्चाग्निवर्णारविवालसमप्रभाः ॥ ४८ ॥ एतेतुरंगमाराजन्सर्वदेशा

त्समागताः ॥ पुर्याकृष्णप्रतापेनेतुसर्वविनिर्गताः ॥ ४९ ॥ कृष्णस्यवाजिशालासुयेवर्ततेचतेहयाः ॥ वैकुण्ठवासिनश्चैवश्वेतद्वीपनिवा
 सिनः ॥ ५० ॥ केचिन्मथूरवर्णाश्चनीलकंठनिभास्तथा ॥ विद्युद्दणस्तार्क्ष्यवर्णाःसर्वैष्वैरलंकृताः ॥ ५१ ॥ शिखामणिधराःशुकुचाम
 रैःसमलंकृताः॥स्रिभिर्मुक्ताफलानां चरत्तवस्त्रैर्विभूषिताः ॥ ५२ ॥ स्वर्णेनमंडिताःपुच्छमुखपट्टस्फुरत्प्रभाः ॥ सर्वांगमुंदुरादिव्यानिर्गतास्ते
 सहस्रशः ॥ ५३ ॥ नस्पृशतःपदैर्भूमिद्व्यतेकृष्णहयानृप ॥ चंचलावायुवेगाश्चमनोवेगामनोहराः ॥ ५४ ॥ बुद्धुद्वेषतिगाश्चैवपक्वसूत्रेषुभू
 पतेः॥लूताजालेषुकेचिद्वचलंतःपारदंद्वाडु ॥ ५५ ॥ स्फारावारिपुट्टइयतेनिराधारनृपेश्वरा ॥ अन्येपिनिर्गताराजन्लेच्छदेशभवाहयाः ॥ ५६ ॥
 शतयोजनगाश्चैवकोटिशःकोटिशो नृप ॥ गतेर्दुर्गनदीसौधशैलीदीर्घहरेर्हयाः ॥ उच्छद्यंतोनृपतेसर्वीरास्तेतुरंगमाः ॥ ५७ ॥ ततश्चनिर्ये
 युःसर्वैर्द्वारकायाःपदातिनः ॥ घञ्चिनोदंशिताश्शूरामहाबलपराक्रमाः ॥ ५८ ॥ खड्गचर्मधराउच्चालोहकुक्रमंडिताः ॥ संग्रामेबहुशत्रू
 णाजितारोगजसन्निभाः ॥ ५९ ॥ इत्थंविनिर्गतैस्सैन्ययाद्ववानिरीक्ष्यच ॥ देवदैत्यनराःसर्वैविस्मयंपरमंगताः ॥ ६० ॥ इति श्रीमद्भर्गो
 चार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौयदुसैन्यनिर्गमनं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ ६१ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ अथतन्मिल
 नाथैवैउग्रसेनाज्ञयानृप ॥ वसुदेवःकामपालःश्रीकृष्णःकार्ष्णिरेवच ॥१॥ अन्येपियाद्वाराजनरथैःसर्वैविनिर्ययुः॥गत्वानिरुद्धंददशुःसेन
 यातुपरीवृतम् ॥ २॥ प्रद्युम्नायराजसूयेयानीतिःकथितापुरा ॥ तांसर्वामनिरुद्धायकथयामासमाधवः ॥३॥ इतिश्रुत्वाचकृष्णस्यशासनं
 र्वयादवाः ॥ शिरसाजगद्गूराजन्ननिरुद्धादयोमुदा ॥४॥ अथगर्गमुनींश्चैवसुदेवंहलायुधम् ॥श्रीकृष्णचंद्रकार्ष्णिचप्राद्युम्निःप्रणनमहा ॥५॥
 वसुदेवामकृष्णप्रद्युम्नाद्याःशुभाशिषम् ॥ अनिरुद्धायदत्त्वाचप्रविष्टास्तेपुरीरथैः ॥६॥ अथानिरुद्धस्यहयोदेशेदेशगतोनृप ॥ नकेपिज
 ग्दुस्तुतैभयात्कृष्णस्यभूमिपाः ॥ ७ ॥ यत्रयत्रगतोवाजीतत्रतत्रससैनिकः ॥ कार्ष्णिजःपृष्टतस्तस्यजेतुशत्रून्गतःकिल ॥८॥ इत्थंवि
 लाक्यनृराज्यान्यनिरुद्धतुरंगमः॥राजितानंमंदातीरयोमहोष्मतीपुरीम् ॥९॥चातुर्वर्ण्यसमाकीर्णाम्भदुर्गमंहितामसदनेर्गनस्पृशं
 हेरुस्थालयैर्वृताम् ॥१०॥ इंद्रनीलेनराज्ञापिपालितांपंचयोजनम् ॥ शालैस्तलैस्तमालैश्चवर्षैर्बल्वैश्चपिपलैः ॥११॥ तडागैश्चैववापी

भिर्घुषांपक्षिगणैस्तथा ॥ इहंशीनगरीमञ्चोद्देशोपवनेगतः ॥ १२ ॥ इंद्रनीलस्यतनयोनाम्नानीलञ्चजोबली ॥ पुर्याःसहस्रवीरैश्चमृगयार्थीवि
 निर्गतः १३ ॥ ततोद्देशे तुरंगसंपन्नं पनंदनः प्रफुल्लिते चोपवने कदंबस्य तले स्थितम् १४ ॥ चरंतं चामरैर्युक्तं सौरभेयीपयःप्रभम् ॥ स्त्रीणांकुंकुम
 हस्तैश्चमुक्ताहारैरलंकृतम् ॥ हयदृष्ट्वा राजसुतोस्ववाहादवतीर्य च ॥ १५ ॥ केशेषु तं निजग्राहहर्षेण नृपलीलया ॥ १६ ॥ तत्पत्रं वाचयामास यादवै
 द्रण्यकृतम् ॥ द्वारकाधिपती राजसर्वशूरशिरोमणिः ॥ १७ ॥ नान्योस्ति तत्समः कोपि चक्रवर्ती बृहच्छ्रवाः ॥ विमोचितस्तुरगरा इतेनासौ पत्रसं
 युतः ॥ १८ ॥ पाल्यमानो निरुद्धे नृगुहंतुसबलनृपाः ॥ तस्यान्यथाप्रपदयोः पतित्वायां तु क्षत्रियाः ॥ १९ ॥ इत्यभिप्रायमालोक्य कोपेन ह
 नृपात्मजः ॥ अनिरुद्धो घनुद्धरैरिधन्विनो न वयं स्मृताः ॥ २० ॥ मत्पितरि स्थिते महार्कास्तु गर्वसमाचरेत् ॥ २१ ॥ श्रीगर्ग उवाच ॥ इत्युक्त्वास
 हयं नीत्वा प्रयौ नृपसन्निधौ ॥ २१ ॥ कथयामास वृत्तांतं पितुरग्रेहस्य च ॥ श्रुत्वा पुत्रस्य वचनं भिद्रनीलोमहीश्वरः ॥ २२ ॥ शिवभक्तो महामा
 नीपुत्रं प्राह महाबलः ॥ इंद्रनील उवाच ॥ २३ ॥ समर्थेन पुरादत्तराजसूये क्रतूत्तमे ॥ २३ ॥ प्रद्युम्नाय बालं किंचित्कुमंत्रिवचनं नमया ॥ अद्यानि
 रुद्धस्तु हयं पालयन्पुनरागतः ॥ २४ ॥ अहो देव बल्येन किं न भूयाद्विपर्ययः ॥ गता वृद्धिद्वारकायामल्पकालेन वृष्णयः ॥ २५ ॥ तस्मात्सर्वा
 न्विजेष्यामि कार्णिणजप्रमुखान्यदून् ॥ इयामकर्णनदास्यामितस्मैमानवृताय च ॥ २६ ॥ पालयिष्यति मां युद्धे भक्त्या संतोषितः शिवः ॥ इत्यु
 क्त्वासेनया युक्तो विरोमाहिष्मतीपतिः ॥ २७ ॥ स्वर्णदाम्नाहयं च्वायुद्धं कर्तुमनोदधे ॥ ततो निरुद्धः संप्रातो तुरगंच विलोकयन् ॥ २८ ॥ अक्षोहि
 णीशतयुतो नर्मदायास्तटे नृप ॥ संबो मधुबृहद्बहुश्चित्रभानुर्वोरुणः ॥ २९ ॥ संग्रामजित्सुमित्रश्च दीप्तिमान्भानुरेव च ॥ वेदबाहुः पुष्करश्च श्रु
 तदेवः सुनंदनः ॥ ३० ॥ विरूपश्चित्रबाहुश्च न्यग्रोधश्च कविस्तथा ॥ एते समायथूरजस्रनिरुद्धसहायिनः ३१ ॥ गदश्च सारणोऽङ्गरः कृतवर्मा हि चोद्धवः
 युधुधानः सत्यकिश्च शूरा एते च वृष्णयः ॥ ३२ ॥ सहायमनिरुद्धस्य कर्तुं सर्वसमागताः ॥ स्थित्वा तेन मर्दातीरे भोजवृक्ष्यं धकादयः ॥ ३३ ॥
 इयामकर्णमपश्यंतो त्वशुवन्विस्मयात्विताः ॥ केन नीतः सपत्राश्च उग्रसेनस्य भूपतेः ॥ ३४ ॥ तस्मान्मित्राणि सोप्यत्र इयामकर्णानदृश्यते ॥ रा
 जसूयेपुरायस्मै नरैर्दयसुरादयः ॥ ३५ ॥ नवखंडाधिपश्चैव निर्जिताश्च खल्लिंदुः ॥ यस्य वैशासनं चंडतिरस्कृत्य कुधीर्नृपः ॥ ३६ ॥ तुर

गंहतवान्मानात्सस्तेनोदंडमर्हति ॥ सर्वेषामितिवाक्यं तु श्रुत्वा दृष्ट्वा पुरीपुरः ॥ ३७ ॥ उद्धवंमंत्रिणां श्रेष्ठम्राहुरुक्मवतीसुतः ॥ अनि
 रुद्धउवाच ॥ नगरीयं नदीतिरेकस्य भ्रूपस्य राजते ॥ ३८ ॥ तुरंगमोगतोस्त्यस्यामिति मन्वेत्येत्वं हं किल ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्य म्राहकृष्ण
 सखीमुदा ॥ ३९ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ इन्द्रनीलस्य नगरीनाम्नामाहिष्मतीशुभा ॥ महेशपूजनरतावर्णायस्यां वसति हि ॥ ४० ॥ नृपेणाने
 नवृष्णीशानर्मदायास्तटेपुरा ॥ द्वादशवर्षपर्यंतं पूजितो नर्मदेश्वरः ॥ ४१ ॥ ततः शिवः प्रसन्नो भूदुपचारैश्च षोडशैः ॥ तस्मै स्वदर्शनं दत्त्वा वरा र्थे
 तमनोदयत् ॥ ४२ ॥ महेशस्य वचः श्रुत्वा नृपो माहिष्मतीपतिः ॥ भूत्वा कृतांजली रुद्रं म्राहगद्गुदागिरा ॥ ४३ ॥ ईशानत्वांनमस्येह नमं
 देशं जगद्गुरुम् ॥ पुरुषाणां सामानांकारूपसुरदुग्मम् ॥ ४४ ॥ त्वत्तः प्रदत्तुः कश्चिंहं वरमेतन्महेश्वर ॥ देवैस्त्यनरेभ्यस्तस्त्वं रक्ष मां सर्वदा भया
 त् ॥ ४५ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्य कृत्तिवासा मुदा चिंतितः ॥ तथास्तु चोक्तत्वारोजेन्द्रततश्चांतरधीयत ॥ ४६ ॥ तस्माद्देषनृपः शूरो हयंतुभ्यं
 नदास्यति ॥ विना युद्धे न रुद्रस्य वरात्कं दर्पनं दन ॥ ४७ ॥ इत्थमौपगवैर्वाक्यमनिरुद्धो निशम्य च ॥ बलीधैर्येण प्रत्याहयाद्वानां च शृण्वताम् ॥
 ॥ ४८ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ नृपस्यैतस्य रुद्रस्तु सहायस्ते ह्युदाहृतः ॥ तथा कृष्णस्तु भगवान् शृणु मंत्रिन्ममोपरि ॥ ४९ ॥ इत्यु
 क्त्वा यादवैः सार्द्धं वीरैरुक्मवतीसुतः ॥ इत्यस्य मोचनार्थं वनृपं जेतुं मनोदधे ॥ ५० ॥ ततः परिघनिस्त्रिंशद्गदाचापपरश्वधैः ॥ बभूवुर्यो
 दवाः सजाः प्राद्युम्नो दंशिते स्थिते ॥ ५१ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां हयमेघचरित्रसुरोअनिरुद्धप्रयाणनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ अथेन्द्रनीलस्य सुतो महाबलो ह्यक्षौहिणीभिस्त्रिभिरवस्युतः ॥ यदून्वजिजेतुं स्वपुराद्विनिर्गतोऽपितु श्वाक्याद्वहुरोषपूरि
 तः ॥ १ ॥ तमागतं वीक्ष्य नृपस्य पुत्रं श्रीकृष्णपौत्रं धुनुर्गृहीत्वा ॥ युद्धं प्रकृतुं प्रययौ स एकः वृत्रं विजेतुं च यथा विडो जाः ॥ २ ॥ गत्वानि
 रुद्धसंभ्रामेशूणासु परित्वरं ॥ सुमोचबाणपटलां सर्वेषां त्रासयन् मनः ॥ ३ ॥ ततश्च दुद्रुवः सर्वे नीलकेतोश्च सैनिकाः ॥ रणाद्गीताः स्वशंखं
 च द्रुव्यौ प्रद्युम्नं दंनः ॥ ४ ॥ पलायमानां स्वसिनाहृत्त्वा नीलध्वजो बली ॥ चापं टंकारयच्छीघ्रमाययौरणमंडले ॥ ५ ॥ सेनां स्वां नोदयामा
 सपुनः सोपि धनुर्ज्या ॥ द्विषामध्येऽनिरुद्धं तं दृष्ट्वा सां बोत्यमर्षितः ॥ ६ ॥ धनुष्टंकारयन् प्रातो ब्रह्मक्षौहिण्यावृते रूषा ॥ विश्रुत्वा जैर्नीलकेतुं पं

चभिःपंचभीरथान् ॥ ७ ॥ अताडयद्रुजांश्चैवतथासतुहयान्नरान् ॥ भूम्यानिपेतुस्तेसर्वेसांबाणैःप्रताडिताः ॥ ८ ॥ गजोपरिगजाःकेचि
 द्रथोपरिस्थास्तथा ॥ हयोपरिहयाश्चैवनरोपरिनराश्चैव ॥ ९ ॥ तत्क्षणेनाप्यभूद्भूमिरुधिरौघपरिप्लुता ॥ पतितौच्छन्नभिन्नेश्चद्रिपाश्वरथ
 पतिभिः ॥ १० ॥ ततःप्रभयंस्वबलविलोकयनीलध्वजोभूपधनुर्गृहीत्वा ॥ बाणान्विमुचनिकलयादवानांजेतुमनोयस्यसचागमद् ॥ ११ ॥
 सगत्वाप्रधनेराजन्द्रुशबाणैरुषान्वितः ॥ चापंसांबस्यचिच्छेदप्रमदुर्वचनैरिव ॥ १२ ॥ चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्राभ्यांकेतुरंशतैः ॥ एके
 नजनेसूतंसंइन्द्रनीलसुतोबली ॥ १२ ॥ एवंकृत्वाचविरथंसांबंनृपनंदनः ॥ पुनःसमागतांतस्यसेनांबाणैर्जघानह ॥ १४ ॥ अथनी
 लध्वजस्यापिसेनासर्वासमागता ॥ यादवानांबलंसंल्येजघाननिशितैःशरैः ॥ १५ ॥ ततःसमभवद्वृद्धमुभयोःसेनयोर्धृधे ॥ निस्त्रि
 शैःपरिधैर्बाणैर्गदापरुषशक्तिभिः ॥ १६ ॥ सांबोऽन्यंरथमारुह्यसज्जं कृत्वाधनुर्दंढम् ॥ तद्रथं चूर्णयामासशतबाणैरेबली ॥ १७ ॥ सद्यिन्नयधन्वावि
 रथोगदासुद्यम्यवेगवान् ॥ अभ्यधावद्रणकुंद्दोसांबस्योपरिमानद ॥ १८ ॥ तदैवसांबःसहसावतीर्यथथाद्गदाम् ॥ नीत्वानीलध्वजस्यापि
 समुखेगतवाह्युषा ॥ १९ ॥ तताडगदयासांबमागतंवीक्ष्यभूपजः ॥ नचचालप्रहारेणमालाहतगजोयथा ॥ २० ॥ ततःसांबस्तुगदया
 तताडनृपनंदनम् ॥ तत्प्रहारेणपतितोमूर्च्छीप्राप्तोरणेत्तुसः ॥ २१ ॥ सैनिकादुद्रुदुस्तस्यहाहाकारंसमुच्चरन् ॥ ततोयुद्धायसंकुद्धइन्द्रनीलः
 समागतः ॥ २२ ॥ साकमक्षौहिणीभ्यांचविमुचन्धनुषाशरान् ॥ तमागतं विलोक्याथमधुःकृष्णसुतोबली ॥ २३ ॥ धातुष्कोविरथं चक्र
 इन्द्रनीलंशिलीमुखैः ॥ सेनांसमागतांतस्ययुधधानोर्जुनप्रियः ॥ २४ ॥ शरैर्विष्याधसमरेत्रैर्दिवचनैरिव ॥ ततश्चयादर्वमुत्कोत्तुपोमाहि
 ष्मर्तीयौ ॥ २५ ॥ गत्वापुर्याचदुःखार्तोस्समारस्वपतिंशिवम् ॥ अथतस्मैशिवःसाक्षाद्त्वादर्शनमुत्तमम् ॥ २६ ॥ पप्रच्छसर्ववृत्तांतंश्रु
 त्वासतुनिवेदयत् ॥ इत्थनिशम्यवचनंप्रत्याहप्रमथेश्वरः ॥ २७ ॥ शिवउवाच ॥ शोकंमात्तुकराजेंद्रमद्रोरपिमृषानहि ॥ देवदैत्यनराः
 सर्वेत्वांजितुंनचक्षमाः ॥ २८ ॥ एतेकृष्णसुताराजैश्चश्रीकृष्णस्यांशसंभवाः ॥ नदेवायेमहाराजनदैत्यानचमानुषाः ॥ २९ ॥ एतौर्वीनिजि
 तस्त्वंतुर्मुनाभवमानुष ॥ अपराधंतुकृष्णस्यकर्तुर्नार्हसिभूपते ॥ ३० ॥ समागतेभ्यएतेभ्यस्तस्मात्त्वंविधिनानुप ॥ शीघ्रंप्रयच्छभद्रं

तेहयमेधतुरंगमम् ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वा तदधेरुद्रो नृपो ज्ञात्वा जागृतपतेः ॥ माहात्म्यं च मुदा युक्तो गृहीत्वा क्रतुवाहनम् ॥ ३२ ॥ नीलध्वजेन सहितोरत्नान्यादाय भूरिशः ॥ स्वर्णभारशतं चैव मत्तं गजसहस्रकम् ॥ ३३ ॥ नियुतघोटकानां च ह्यादाय स्यन्दनायुतम् ॥ यत्रानिरुद्धः प्रयायानमस्कृतुं जनैर्वृतः ॥ ३४ ॥ अनिरुद्धस्य निकटे गत्वा राजा विधानतः ॥ सर्वानिवेदयामास नत्वा वचनमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ ॥ इन्द्रनील उवाच ॥ ॥ अ नमः कृष्णाय रामाय प्रद्युम्नाय महात्मने ॥ नमोनमोनिरुद्धाय सात्वतां प्रवराय च ॥ ३६ ॥ आदेशो दीयतां मिह्यार्किकरोम्यसुरादेन ॥ अनिरुद्धस्तु तं प्राहमया सह नृपोत्तमा ॥ ३७ ॥ शत्रुभ्यश्च मित्रहयपालयत्वं हि मामकम् ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ इति तस्य वचश्च्युत्वा तथेत्युक्त्वा नृपो नृप ॥ ३८ ॥ नीलध्वजाय राज्यं तु दुत्वा गंतुमनोदधे ॥ ३९ ॥ इति श्रीमद्भृगुचार्यसंहितायां हयमेध० विजयवर्णनं नाम पंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ अथ मुक्तस्तुरगो देशान्सर्वान्विलोकयन् ॥ उशीनरे च विषये प्राप शं पावतीपुरीम् ॥ १ ॥ राज्ञा हेमंगदेना पिपालिता दुर्गमं छिन्ताम् ॥ चातुर्वर्ण्यजनाकीर्णां प्रासदैः परिवेष्टिताम् ॥ २ ॥ यत्र हेमंगदेराजा पुत्रेण हंसकेतुना ॥ राज्यं करोति सुकृतिमहाशूरजनैर्वृतः ॥ ३ ॥ गृहीतस्तेन तुरगोऽनिरुद्धस्य महात्मनः ॥ स्वपुयालीलया राजन्यादुवानगणय्य च ॥ ४ ॥ बद्धहेमंगदेराजा स्वर्णदाम्राचवाजिनम् ॥ द्वारेषु च कपाटादीन्दत्वाक्रोधेन पूरितः ॥ ५ ॥ यादवानां विनाशाय दुर्गमितिषुमानदाज्ञातश्चन्द्रिलक्षाणि धृत्वा युद्धाय वैभनः ॥ ६ ॥ ततः प्राप्तो निरुद्धस्तु सैन्यो धं विलोकयन् ॥ चंपावत्याह्युपवने शिविरो भूञ्जतस्य वै ॥ ७ ॥ अथ द्युम्रतनयो तत्राह्वदुर्गमम् ॥ उद्धवकृष्णचन्द्रस्य सखायमिदमब्रवीत् ॥ ८ ॥ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ ॥ कस्येयं नगरी मंत्रिकेन नीतो हेयोमस ॥ त्वं जानासि महाबुद्धे कथं त्वय विचार्य च ॥ ९ ॥ इत्थं निशम्य न द्वाक्यमुद्धवो बुद्धिमत्तमः ॥ ज्ञात्वा वातीचशत्रूणां मिदं वचनमब्रवीत् ॥ १० ॥ ॥ उद्धव उवाच ॥ ॥ इयं चंपावती नामानगरी द्वारकेशर ॥ हंसध्वजेन पुत्रेण यत्र हेमंगदेनृपः ॥ ११ ॥ करोति राज्यं तेनापि गृहीतस्तुरगस्तव ॥ एष राजामहाशूरो यज्ञस्यार्धं न दास्यति ॥ १२ ॥ पुर्यां स्थित्वा शुङ्गो भिक्वुदुङ्गकरिष्यति ॥ नमिर्गमिष्यति विहयुद्धाय स नृपः पुरात् ॥ १३ ॥ तस्मात्तवेच्छानृपे यथाभूयात्तथाकुरु ॥ इति तद्गचनं श्रुत्वा स उवाच रुषान्वितः ॥ १४ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ अहं सर्वान्हनिष्यामि दुर्गयुक्तां च ब्रह्मिन्द्र

षः ॥ लेशशक्तिसमैर्वाणैःग्रहराद्धैनसतम ॥ १५ ॥ इत्थंतद्वाक्यमाकर्णयादुवाःक्रोधपूरिताः ॥ पुरीहंत्ययुःशोभ्रंमुचन्वाणाश्चकोटिशः
 ॥ १६ ॥ अंधकानांचवाणौघैःपुर्याकोलहलोप्यभूत् ॥ शत्रवःशंकितःसर्ववीराहंसध्वजादयः ॥ १७ ॥ ततानृपस्यवचनाद्रीरास्तेसाह
 सेनवै ॥ दुर्गभित्तिष्वथारुह्ययादवान्ददृशुर्बहिः ॥ १८ ॥ दृष्ट्वातेचभयंप्रापुःसन्नद्धान्यदुपुंगवान् ॥ शस्त्रवर्षप्रकुर्वन्तःसर्वतःपरिमंडितान् ॥
 ॥ १९ ॥ तेभ्यःशतघ्रीव्यसृजन्चतुर्दिक्षुचवह्निना ॥ सर्वानेहनिष्यामो न दास्यामोहयंब्रुवन् ॥ २० ॥ अथानिरुद्धसेनायांहाहाकारोम
 हानभूत् ॥ विह्वलवृष्णयःसर्वैशतश्रीभिःप्रताडिताः ॥ २१ ॥ संछिन्नभिन्नसर्वांगाःकेचिद्युद्धात्पलयिताः ॥ केचिन्मूर्च्छागताराजकेचिद्धे
 निधनंगताः ॥ २२ ॥ केचित्प्रज्वलितायुद्धेभस्मीभूतास्तथारे ॥ केचिद्धपदाहनीनाश्चकरहीनाविबाहवः ॥ २३ ॥ निःशस्त्राःपतिताश्च
 वकेचिज्ज्वलितकंचुकाः॥हाहेतिवादिनःकेचिद्रामकृष्णेतिवादिनः ॥ २४ ॥शतश्रीभिर्विशीर्णागागजाःकेचिन्मृधागणे॥दुद्रवंतश्चपतितामू
 छित्तानिधनंगताः॥२५॥उत्पतंतोदुद्रुवंतश्छिन्नदेहास्तुरंगमाः॥मृधेमृत्युंगताःकेचिद्धिशीर्णाःपतिताः॥२६॥अग्निनापूरितसर्वयदुसै
 न्यंभयानकम् ॥ दृष्ट्वानिरुद्धःसंश्रामशुशोचसंस्मरन्हरिम् ॥ २७ ॥ ततःकृष्णस्यकृपयाबुद्धिंप्राप्तपतिः ॥ प्रतिशार्ङ्गहृत्वावैनिपंगा
 च्छरेमेवच ॥ २८ ॥ नीत्वानिधायकोदंडेपर्जन्यास्त्रसमादधे ॥ २९ ॥ बाणेप्रसुक्तेसतिवैवलहकोसमागतःसोयदुसैन्यमंडले ॥ जलंबवर्षा
 थयदून्प्रपालयकृपीटयोर्निकिलशांतयन् ॥ ३० ॥ ततस्तेऽग्निभयान्मुक्ताइशीतलंगाश्चवृष्णयः ॥ श्याधांकृत्वानिरुद्धस्ययुद्धकृतुसमु
 स्थिताः ३१ ॥ तान्प्रत्याहानिरुद्धस्तुब्बहंयास्येपुरींप्रति ॥ अर्षेणपक्षयुक्तेनैकोविजेतुंदिषांपतिम् ॥ ३२ ॥ गर्गरुवाच ॥ इतिश्रुत्वावस्त
 स्यसांबाधाःकृष्णनंदनाः ॥ प्रोचुःसर्वचंतराजस्रष्टादशमहाराथाः ॥ ३३ ॥ हरिपुत्राज्जुः ॥ गंतुनाहंसित्वंराजशत्रूणांनगरींप्रति ॥ प्रयास्या
 मोवयंसर्वेविजेतुंचातितायिनम् ॥ ३४ ॥इत्युक्त्वाकुपिताःसर्वसहसारुह्यघोटकान् ॥सपशान्धन्विनेवीरादंशितायुद्धकोविदाः ॥ ३५ ॥ उच्छ्रंष
 यित्वाप्राकारंपुर्यांप्राप्तारहेःसुताः ॥ गत्वाजघ्नाद्धिषःसर्वान्वाणैरुरगसन्निभैः ॥ ३६ ॥ तेशत्रवस्तुसहसानृपस्यवचनामृप ॥ युद्धार्थंघनि
 नःक्रुद्धआगताएककोटयः ॥ ३७ ॥ तानागतांभहून्वीरान्कुपितानुद्यतायुधान् ॥ सांभोमधुर्बृहद्बाहुश्चित्रभालुर्बृकोऽरुणः ॥ ३८ ॥

संयामजित्सुमित्रश्चदीप्तिमान्भानुरोवच ॥ वेदुबाहुःपुष्करश्चश्रुतदेवःसुनंदनः ॥ ३९ ॥ विरूपश्चित्रबाहुश्चग्रोधश्चकविस्तथा ॥ एतेकृ
ष्णसुताःसर्वैजश्रुर्बाणैर्निरिक्ष्यच ॥ ४० ॥ ततःपुयाचवीराणांरुधिरैणभयंकरा ॥ नंदीबभूवराजेंद्रपुरद्वाराद्विनिःसृता ॥ ४१ ॥ तामागतां
नदीघोरामनिरुद्धस्तुशंकितः ॥ प्रत्युवाचरुषाराजन्मुखेनपरिशुष्यता ॥ ४२ ॥ मत्पितृभ्रातरःसर्वैरेणैकंनिहताअहो ॥ तस्मादस्मान्म
वयितुंनदीघोरासमागता ॥ ४३ ॥ एतामग्निमयैर्बाणैःशोषयिष्येनसशयः ॥ पातयिष्यामिनगरीमहं गिरिसमैर्गजैः ॥ ततो निरुद्धवचनाद्ध्रस्ति
पैर्लक्षहस्तिनः ॥ महाश्चाश्मदोन्मताःकजलाद्रिसमप्रभाः ॥ ४५ ॥ करैर्गुल्मान्समुत्पाव्यक्षेपयंतश्चतत्पुरे ॥ कंपयंतोसुवंपादैःपुरोपरिस
मागताः ॥ ४६ ॥ गत्वतेकुंजराःसर्वेहमांगदुरींरुषाः॥सर्वतःपातयामासुःशोथंकुंभस्थलैर्नृपः ॥ कपाटाःपतिताःसर्वेद्वाराणांदृढशूलः
॥ ४७ ॥ दुर्गस्यपतिताःपुयांगजैःपाषाणभित्तयः ॥ ४८ ॥ पातयित्वाकपाटादीन्दुर्गैचवहरेर्गजाः ॥ पुर्याप्राप्तानृपश्चेष्टरिपूणांपातयन्गृह
न् ॥ ४९ ॥ हाहाकारोमहानासीच्चपावत्यांतदैवहि ॥ भयभीताजनाःसर्वेनृपाट्याविस्मयंगताः ॥ ५० ॥ तदातुर्थपितोराजास्रजावद्धृकरद्वयम् ॥
समुखेहरिपुत्राणामाययौपाहिमांबुवन् ॥ ५१ ॥ तमागतंनृपवीक्ष्यरणेसांबस्तुथधीवित् ॥ भ्रातृन्निवारयामासदीनहंतंश्चहस्तिपान् ॥ ५२ ॥
निवारयित्वासर्वान्सराजानमिदमब्रवीत् ॥ सांबउवाच ॥ आगच्छराजन्भद्रतेनीत्वाममतुरंगमम् ॥ ५३ ॥ गच्छानिरुद्धनिकटेततःश्रेयोभवि
ष्यति ॥ इति श्रुत्वासतद्वाक्यं नीत्वायज्ञतुरंगमम् ॥ हरिपुत्रैर्युतेराजानिश्चक्रामपुराद्बहिः ॥ ५५ ॥ गत्वानिरुद्धनिकटेसाकंपुत्रेणभूपतिः ॥ हयं
निवेदयामासस्वर्णकोटिचमानद् ॥ ५६ ॥ अनिरुद्धस्तुराजेंद्रनीतिविदीनवत्सलःतत्करौपालयाबद्धौमोचयित्वेदुमब्रीत् ॥ ५७ ॥ मयासहनृप
श्चेष्टपाल्यैर्नतुरंगमम् ॥ राजन्येभ्यश्चशत्रुभ्यःकृष्णस्यप्रीतिहेतवे ॥ ५८ ॥ श्रुत्वा निरुद्धस्यवचोमहात्मोहमांगदोबुद्धिमतांवरिष्ठः ॥ दत्वाचराज्यं
स्वसुतायप्रीत्यांगंतुंमस्तत्रकारतेन ॥ ५९ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितायांहयमेधच० चंपावतीविजयवर्णनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥
॥ श्रीगर्गउवाच ॥ अथानिरुद्धस्यहयोविमुक्तोयदुप्रवीरैश्चमहोऽज्वलंगः ॥ उशीनराद्वीरवरान्प्रपश्यन्विचिर्गंतःसोपिशूनैःशूनैश्च ॥ १ ॥
एवंसविचरन्राजनराशिराष्ट्रहयोत्तमः ॥ नृपैश्चबहुमीराजन्बृहीतश्चविमोचितः ॥ २ ॥ इंद्रनीलजितंश्रुत्पाताहाहमांगदंनृपम् ॥ नृपाश्चान्येसंढ

लेशाः प्रातंनजगृह्यम् ॥ ३ ॥ वीरहीनान्वहून्देशान्विलोक्यतुरगोत्तमः ॥ यहच्छयानपृथुस्त्रीराज्यं तु जगामह ॥ ४ ॥ राजन्यकन्याका
 चिद्वैसरूपानामसुंदरी ॥ यत्रापिराज्यं कुरुते राजा तत्र न जीवति ॥ ५ ॥ यत्र देशे स्त्रियं प्राप्य यस्तां भजति कामतः ॥ ऊर्ध्वसंवत्सराद्राजन्क
 दाचि त्स न जीवति ॥ ६ ॥ तत्पुरे तुरगो गत्वा ह्युद्याने पुष्पसंकुले ॥ लवंगलतिकारुं देवेलंगंधसमाकुले ॥ ७ ॥ पक्षिभिर्मधुपैषु धुं स्थितो भू
 त्त्रिचिणितले ॥ दृढशुः स्त्रीजनाः सर्वे इयामकर्णमनोहरं ॥ ८ ॥ ब्राह्मणाः क्षत्रियवैश्याः शूद्राद्रुद्रुसमागताः ॥ हयंद्रुद्रास्त्रियोगत्वास्वामिनी
 भवदृष्टप ॥ ९ ॥ श्रुत्वा राजीरथे स्थित्वा च्छत्रचामरवीजिता ॥ नारीकोटिसमायुक्ता हयंद्रुसमायौ ॥ १० ॥ अश्वंद्रुह्वचतपत्रवाचयित्वा
 रूपान्विता ॥ पुनः पुरे हयं बद्धयुद्धं कर्तुमनोदधे ॥ ११ ॥ काश्चिन्नार्यो गजारूढारथारूढाः समाययुः ॥ हयारूढास्तथाकाश्चिदंशिताः शस्त्रसं
 युताः ॥ १२ ॥ ताः सर्वाः कुपिता वीक्ष्य शस्त्रवर्षप्रकुर्वतीः ॥ आगता अनिरुद्धस्त्रे हेमांगदमुवाचह ॥ १३ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ ॥ राज
 नेताश्च कानार्यो युद्धं कर्तुं समागताः ॥ विस्तरेणापिकथयेन मे स्याच्छिवं त्विह ॥ १४ ॥ हेमांगद उवाच ॥ अत्र देशे च कुरुते राजा राज्यं
 नृपेश्वर ॥ न जीवति नृपे राज्ये तस्मात्स्त्रीभिः समन्विता ॥ १५ ॥ हयं गृहीत्वा ते सा च संभ्रामं कर्तुमागता ॥ इति श्रुत्वा निरुद्धस्तुराजानमिदं
 मब्रवीत् ॥ १६ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ कस्मात्स्त्रीकुरुते राज्यं राजा कस्मान्न जीवति ॥ एतां विस्तरतो वार्तायस्वजानासितद्ब्रू ॥ १७ ॥
 इति तद्वावयमाकर्ण्य राजा हेमांगदो ब्रवीत् ॥ संस्मरन्त्याज्ञवल्क्यस्य स्वगुरोश्च पदांबुजं ॥ १८ ॥ यादवेंद्रपुरावृत्तं याज्ञवल्क्यमुवाच ॥ चंप
 कायां मया पूर्वकथयिष्यामि तच्छृणु ॥ १९ ॥ पुराहृतयुगे राजत्रदेशे भूवह ॥ नारीपाल इति ख्यतो राजा तुमंडलेश्वरः ॥ २० ॥ तस्यासी
 न्मोहिनिभार्यासिंहलक्ष्मीपसंभवा ॥ पद्मिनी हिंसगमना पूर्णचंद्रनिभानना ॥ २१ ॥ तस्याः सौंदर्यजलधौ मन्मोभूत्वा महीपतिः ॥ अहर्निशमविज्ञा
 यरे मे तां शतवत्सरैः ॥ २२ ॥ न च कारप्रजानां विन्यायं कामेन मोहितः ॥ तदा सर्वाः प्रजाराजन्वभूवुः खपीडिताः ॥ २३ ॥ प्रजानां कदुर्न वीक्ष्य मोहि
 नी नृपवल्लभा ॥ न्यायं चंकार सर्वासंस्वशासत्याया देवेश्वर ॥ २४ ॥ एकदा तं नृपं द्रुमुघ्रावक्रोमहासुनिः ॥ आजगाम नृपस्यापि प्राप्तश्चांतः पुरे
 किल ॥ २५ ॥ तमागतं मुनिं दृष्ट्वा नृपः स्त्रीलक्षणमानसः ॥ विजहास कुरोपेयं कस्मात्प्राप्त इति बुवन् ॥ २६ ॥ ततोरुषामुनिः प्राह शृणु मूढनपुंसक ॥

मुनीनास्त्रीजितोभूत्पामानंकिंकरिष्यसि ॥ २७ ॥ त्वदेशेचसदाराज्यंनार्यकुर्वतितित्यशः ॥ नजीवतितृपोराज्येतस्माद्गच्छत्वमालयात् ॥ २८ ॥ अत्रदेशेस्त्रियंप्राप्यस्तोभजतितित्यशः ॥ सतुसंवत्सरतैवैनजीवतितिसंशयः ॥ २९ ॥ ॥ गर्गलवाच ॥ इत्युक्त्वास्वाश्रमसोपिप्रय
यौमुनिसत्तमः ॥ गतेमुनौनृपस्तत्रकृबीभूतस्यशापतः ॥ ३० ॥ सर्वमुनिकृतंज्ञात्वागर्हयामासमूपतिः ॥ आत्मानमात्मनाचैवसदीनोदुःखदुः
स्वितः ॥ ३१ ॥ ॥ नारीपालउवाच ॥ ॥ किंकृतंमदंभागेनस्त्रीजितेनमयाह्यहो ॥ मुनीनांपूजनंत्यक्त्वात्थानिरयायानं ॥ ३२ ॥ अद्यमा
पापिनंदुष्टंयमदूतैर्वैलोकितं ॥ दृष्ट्वैतरणीयोग्यंकरस्वतेज्जात्प्रमोचति ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वासागृहृत्यक्त्वाविविचारावनेवने ॥ भजनविमुक्तिदं
विष्णुलेभंचैतहरेःपदं ॥ ३४ ॥ अत्रदेशेचराजानोराज्यंशापभयान्विताः ॥ नकरिष्यंतित्यार्थ्यश्चकरिष्यंतिसंशयः ॥ ३५ ॥ ॥ गर्ग
उवाच ॥ ॥ एवंतयोःकथयतो नार्यःकुद्धाःसमागताः ॥ विमुञ्चन्धनुषैर्बाणान्पुंश्रुत्यःक्रोधपूरिताः ॥ ३६ ॥ ताःस्त्रीवीक्ष्याऽनिरुद्ध
स्तुविस्मितोभूद्भयान्वितः ॥ कथंकरिष्येयुद्धंस्त्रीभिःसाद्धंमितिबुवन् ॥ ३७ ॥ तदैवतस्यनिकटेसुहृयामंडलेश्वरी ॥ स्त्रीभिःप्राप्ता
चानिरुद्धंदृष्ट्वावचनमब्रवीत् ॥ ३८ ॥ ॥ राह्युवाच ॥ ॥ तिष्ठतिष्टरणेवीरुकुरुयुद्धंमयासह ॥ सेनायुक्तस्तथापित्वाकेशोच
सिवृथारणे ॥ ३९ ॥ अहंत्वांमानिनजित्वाप्रधनेवृष्णिभियुतं ॥ क्रीडामृगंकरिष्यामिमदनज्वरपीडिता ॥ ४० ॥ इतितस्यावचः
श्रुत्वानिरुद्धोभयविह्वलः ॥ प्रत्याहदीनयावाचासर्वविभंडलेश्वरीम् ॥ ४१ ॥ तुरंगंक्षुण्चंद्रस्यसर्वद्वेश्वरस्यच ॥ मह्यंप्रयच्छहे
रास्त्रिऋपुरथैतुस्वेच्छया ॥ ४२ ॥ नाहंकरिष्येयुद्धंवेत्तयासाद्धंवरानने ॥ गच्छद्धारवतीतस्माद्दर्शनार्थंहेश्वरै ॥ ४३ ॥ यन्नामस्मर
णाद्भेद्रनोरयातिकृतार्थता ॥ तस्यवैदर्शनस्यापिफलंकिंकथयामिते ॥ ४४ ॥ इतिसाचानिरुद्धेनबोधितानिपुणेनवै ॥ पूर्ववातीस्मरन्प्रा
हब्रह्माणंमोहिनीयथा ॥ ४५ ॥ ॥ मुहुरपोवाच ॥ ॥ अहंपुराऽभवद्वेवस्ववैद्यपूर्वजन्मनि ॥ मोहिनीनामविल्याताकंजांगकंजलोच
ना ॥ ४६ ॥ एकदुर्हसयानेनव्रजंतपद्मसंभवं ॥ दृष्ट्वातित्रिकेटेगत्वाभजमामित्युवाचह ॥ ४७ ॥ यदानजगृहब्रह्माशापंदत्वातदाद्ब्रहं ॥
गत्वाककुन्नततिरेचकारदुष्करंतपः ॥ ४८ ॥ तपसतोषितोब्रह्मातपैतेचसमागतः ॥ तपस्विनीप्रसन्नात्मावरंभूहीत्युवाचह ॥ ४९ ॥

तच्छ्रुत्वा मोहिनीप्राह देवदेवनमोस्तुते ॥ वरयवरयलोके शदीनामांतपसिस्थिता ॥५०॥ यदिमांस्वंगुह्यासिदुःखितां शरणगताम् ॥ तदारोषेण त्यक्ष्यामि तपसा च कृशांतनुम् ॥५१॥ इति श्रुत्वा विधिः प्राह शोचं माकुरु भामिनि ॥ अन्यजन्मनि ते भद्रे भविष्यति मनोरथः ॥ ५२ ॥ अहंपौत्रो भविष्यामि द्वारकायां हरे श्वै ॥ सुवर्णश्चानिरुद्धाख्यो स्त्रीराज्यत्वं भविष्यसि ॥ ५३ ॥ ततो गुह्यामि त्वां भद्रे नानृतं वचनं मम ॥ इति श्रुत्वा च तद्वाक्यं जाताहंपृथिवी तले ५४ ॥ ब्रह्मा त्वं यादव श्रेष्ठमर्थं च समागतः ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ वाक्यं तस्याः समाकर्ष्य यादवो भविस्मयं ययुः ॥ ५५ ॥ अनिरुद्धस्तु धर्मात्मा प्रत्याह विमलं वचः ॥ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ ॥ गच्छ श्रीद्वारकां भद्रे तत्र गुह्यामि त्वां प्रियाम् ॥ अद्या स्यामि तुरंगराज्येभ्यश्च पालयन् ॥ ५६ ॥ ततः सा तस्य वाक्येन प्रसिलां मंत्रिणिवरां ॥ राज्यं कृत्वा तुरंगं च दत्त्वा द्वारवती ययौ ५७ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां हयमेधचरित्रसुमेरौ स्त्रीराज्यविजयोनमसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ अथ सुक्रोऽनिरुद्धेन क्रतोर्वाजीपथः प्रभः ॥ सिंहलद्वीपनिकेटे विचचारय दृच्छया ॥ १ ॥ तृषार्तस्तुरगस्तत्र दृष्ट्वा वापीजलान्विताम् ॥ वृक्षैश्च बहुभिर्गुप्सां दृष्ट्वा तोयं पौस्वयं ॥ २ ॥ वाप्यामथ विलोक्याथ भीषणो नाम राक्षसः ॥ वाचयित्वा च तत्पत्रं जग्राह तुरगमुदा ॥ ३ ॥ तौ देवयादवाः सवैतं पश्यन्तः समागताः ॥ राक्षसेन गृहीतं वै दृश्युः क्रतुवाजिनं ॥ ४ ॥ ततस्ते कौणपं प्राहुर्यादवा युद्धशालिनः ॥ ॥ यादवा ऊचुः ॥ ॥ कस्त्वं श्रीयादवै द्रस्य ह्युग्रसेनस्य भूपतेः ॥५॥ सिंहस्तं क्रोडु इव हयं नीत्वा क्रयास्यसि ॥ तिष्ठति शरणं धूर्त अस्माभिः कुरु र्धैर्यतः ॥६॥ तुरगं मोचयिष्यामो वधिष्यामो रणे च त्वां ॥ शकुनिर्भ्रातृसहितो नरको बाण एव च ॥ ७ ॥ कलं कश्चैव राजान एते स्माभिर्विनाशिताः ॥ तस्मात्प्रगणयिष्यामो युद्धे त्वांचतृणोपमं ॥ ८ ॥ गच्छ गच्छ हयं दुत्वाघातयो मो नचे त्सव लु ॥ तेषां भाषितमाकर्ष्य भीषणः सुरभीषणः ॥ ९ ॥ शूलिगदाधरः खड्गीतान् प्रत्याहरुषान्वितः ॥ ॥ भीषण उवाच ॥ ॥ केयूरप्रतियोद्धरो मम भक्ष्यानराः स्मृताः ॥ १० ॥ संमुखे राक्षसानां तौ किं करिष्यंति पौरुषं ॥ यदा विश्वजितं यज्ञयादेवेन कृतं पुरा ॥ ११ ॥ तदा हं कौणपां ब्रूतुं लंकायां च गतः किल ॥ यदा हं राक्षसास्त्री त्वास्वपुर्वाच समागतः ॥ १२ ॥ तदा शृणोन्नारदाद्वै यज्ञं पूर्णं बभूव ह ॥ पुनर्वै हयमेधस्य प्रयासं च वृथा कृतं ॥ १३ ॥ युष्मत्सु मद्गृहीतं चतुर

गंगोचर्यतिके ॥ तस्माद्दयाशां त्यक्त्वा तु युगं च्छतगच्छत ॥१४॥ नचेत्सर्वान्प्रभक्षतिचतुर्लक्षामाजुगाः ॥ अत्रस्थानात्समुद्रेतपुरीद्वा
दशयोजने ॥ १५ ॥ उपलंकाचनान्नावैवर्ततेममनिर्मिता ॥ निशाचरणैर्युक्तासंपैर्भोगवतीयथा ॥ १६ ॥ इत्युक्त्वासहयनीत्वास्वहसस्त्वं
पुरीययौ ॥ आकाशमार्गेणनृशोकंचक्रुश्चयादवाः ॥ १७ ॥ अनिरुद्धस्ततःप्राहभोजराजतुरगमं ॥ निशाचरेणनीतंविमोचयामोचयंक
थं ॥ १८ ॥ इतिश्रुत्वाचसांवाद्याःप्रत्याहुर्नयकोविदाः ॥ शोचंमाकुसुमेराजस्त्रिथेत्प्वस्मासुकिभयम् ॥१९॥ हयाःसपक्षास्त्वत्सैन्येविमा
नानिशरास्तथा ॥ शूराःसंतिमहावीराःलोकद्वयजगीषवः ॥ २० ॥ अश्वैर्यगमिष्यामोसेतुकृत्वाथवाशरैः ॥ विष्णुदत्तेनवाराजशूद्र
णानगरप्रति ॥ २१ ॥ सर्वेषां वचनंश्रुत्वा निरुद्धोधन्विनावरः ॥ उद्धवंमंत्रिणांश्रेष्ठसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ २२ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ किंक
रिष्याम्यहंमंत्रिभ्यामकणैगतेसति ॥ त्वच्छासनेभगवताप्रेरितोहंवदस्वतत् ॥२३॥मात्पुत्रातरःसर्वेउपायंप्रवदतिहि ॥ यदिदुस्यसित्व
चान्नातदुसर्वकरोम्यहं ॥२४॥ उद्धवस्तद्वचःश्रुत्वाप्रत्युवाचविलज्जितः ॥ अहंकृष्णस्यपुत्राणांपोत्राणांचविशेषतः ॥ २५ ॥ सदादुसोऽ
स्मिनितरामान्जावतीविदामिकि ॥ यदिच्छातवचैतेषांकुरुरुसाचभविष्यति ॥२६॥ ततःप्राहानिरुद्धस्तुयास्येहंदेत्यपत्तनं ॥ अशौहिणीदश
युतोविष्णुदत्तेनयादवाः ॥ २७ ॥ सारणःकृतवर्माचयुधुधानश्चसात्यकिः ॥ अकूरसहिताएतेसेनारक्षंतुचात्रहि ॥ २८ ॥ इत्युक्त्वासवि
मानंत्वारुहहसहसेनया ॥ अष्टादशैर्हैःपुत्रैरुद्धवेनगदेनच ॥ २९ ॥ रजेततोभास्करबिंबतुल्यधनेश्यानंस्वलेननीतं ॥ श्रीकृष्णपौत्रेण
यदुप्रवीर्यथाचरामेणपुराकपीडूः ॥ ३० ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसहितायाहयमेधचरित्रमुसुरौविमानरोहणंनमाऽष्टादशोऽध्यायः॥१८॥
॥ गर्गउवाच ॥ अथरुक्मवतीपुत्रोमहत्यासेनयावृत्तः ॥ उपलंकांविमानेनप्रयौधनद्वयथा ॥ १ ॥ यदुभिस्तत्रगत्वासशरैराशीवि
षोपमैः ॥ बभंजनगरीराजन्वनन्युपवनानिच ॥ २ ॥ क्रीडास्थानानिद्वाराणिसदनद्वालतोलकाः ॥ गोपुराणिविमानान्निपेतुःशस्त्रवृष्ट
यः ॥ ३ ॥ मुसलाःशक्त्यश्वैपरिघाश्चशराःशिलाः ॥ चंडवायुरभूद्राजन्जसाच्छादितदिशः ॥ ४ ॥ इत्यर्धमानायदुभिर्भीषणस्यपुरीभू
शम् ॥ नाभ्यपद्यतकल्याणंयथाशाल्वैश्चद्वारिका ॥ ५ ॥ हाहाकारस्तदैवसीतृगयार्थानपसत्तम ॥ असुराभीषणाद्याश्वभूदुर्भयविहलाः ॥

॥ ६ ॥ बाध्यमानांचनगरीद्विद्वाराक्षसपुंगवः ॥ माभैष्टेत्यभयंदत्वारक्षसैःसहनिययौ ॥ ७ ॥ ततःप्रववृत्तेयुद्धयादवानानिशाचरैः ॥ तत्पु
 र्याचिचलंकायांकिभीरक्षसायथा ॥ ८ ॥ वृष्णिनांचिवाणौधैराक्षसाश्छिन्नकंधराः ॥ निपेतुस्तेसमुद्भवृक्षावातहताइव ॥ ९ ॥ केचित्पु
 थिव्यांपतिताःकेचित्पुर्व्यामधोमुखाः ॥ केचिदूर्ध्वमुखाराजकेचिद्वैपंचतांगताः ॥ १० ॥ तत्रतेषांशोणितिनदुर्नदीचभयंकरा ॥ बभूव
 साचदुष्पारामहवैतरणीयथा ॥ ११ ॥ तत्रतेषांबलवीक्ष्यभीषणोविस्मयंगतः ॥ तिरश्चीननेत्रेणद्वहाप्राहयदूनिदं ॥ १२ ॥ भवद्विश्च
 द्रुतंयुद्धमाकाशांनिबलैरिव ॥ अश्लघनीयंचवृथायूयमानंकरिष्यथ ॥ १३ ॥ शुष्माकंयदिदेहेषुशक्तिश्चेद्विद्यतेभृशु ॥ महीतलेतदागत्य
 मयाकुस्तवैरणं ॥ १४ ॥ इत्याकर्ण्यवचःसोपिकाष्णिजःकरुणामयः ॥ विमानभूतलेकृत्वाप्रत्युवाचमहासुरं ॥ १५ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥
 सहस्रात्वंमयासाद्धैरणंकुरुमहारेणे ॥ किंविचारेणभवतिभयंत्यक्त्वामहासुर ॥ १६ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यभीषणोभीमविक्रमः ॥ धनु
 र्वापंचनाराचांस्तस्योपरिसुमोचह ॥ १७ ॥ अनिरुद्धोनिरीक्ष्यथस्वबाणैस्तान्द्विधाकरोत् ॥ चिच्छेदचधनुस्तस्यशरैकैकनलीलया १८
 सोप्यन्यधनुरादायसज्जकृत्वा निशाचरः ॥ सर्पाकारैःशतशरैर्जघानकाष्णिजनंदनं ॥ १९ ॥ रथस्तुतस्यमग्नोभूत्सारथीपंचतांगतः ॥ ह
 याभूर्युंगताःसवप्रोद्युमिर्मूर्च्छितोऽभवत् ॥ २० ॥ तदेववृष्णयःसर्वैरुगिताधरपल्लवाः ॥ स्वनाथंपतितदद्विद्वाराशरान्मुञ्चन्समागताः ॥ २१ ॥ ता
 नागतान्दून्द्विचांपधृत्वाऽसुरोरुषा ॥ गदयापोथयामासदूष्टयमृगान्हरिः ॥ २२ ॥ गदाप्रहारव्यथितायादवाःपतिताभुवि ॥ संभिन्न
 च्छिन्नसर्वांगाःकेचिन्निपतितारणे ॥ २३ ॥ ततोर्गृहीत्वास्वगदांगदःसंकर्षणानुजः ॥ ताडयामाससमेरेभीषणस्यचमूर्द्धनि ॥ २४ ॥ गदा
 प्रहारव्यथितोसपपातमहीतले ॥ चालयन्वधुंशाराजान्यथावप्रहतोगिरिः ॥ २५ ॥ भीषणंपतितंदद्वामूर्च्छितंभयशर्षिकं ॥ असुरास्तेगदं
 हंतुंप्राप्ताःशस्त्रधराःकिल ॥ २६ ॥ तान्सर्वान्पोथयामासगदयावज्रकल्पया ॥ रामानुजोयथाराजबृसिंहोदंष्ट्रयागजान् ॥ २७ ॥ अथो
 स्थितो निरुद्धस्तुबुन्धवीक्षणेनवै ॥ भीषणोममशुर्वैकगतःकगतःखलः ॥ २८ ॥ उत्थितंचहरेःपौत्रदद्विद्वारायादवपुंगवाः ॥ चकुर्यजया
 रावंदेवाःसर्वैचर्षिताः ॥ २९ ॥ ततो नारदवाक्याद्देवकोनामनिशाचरः ॥ भीषणस्यपिताऽरण्यात्कुरुस्तत्राजगामह ॥ ३० ॥ कञ्जलाद्रिस

मोराजन्तालवृक्षदशोत्थितः ॥ ललजिह्वश्चदुर्नेत्रः स्निगुलीचगदाधरः ॥ ३१ ॥ हस्तिनं वामहस्तेन गृहीत्वा चुखेन वै ॥ प्रमक्षन्नुधिराक्रां
 तः पिशाचसदशो महात् ॥ ३२ ॥ पद्भ्यां तालप्रमाणभ्यां कं पयन्यृथिवी तलम् ॥ भयप्रदश्च देवानां जनकालो व्यदृश्यत ॥ ३३ ॥ तमायां तं वि
 लेक्याथ शंकितास्तत्रयादवाः ॥ प्रोक्षुः परस्परं सर्वस्मरन्कृत्स्नपदं बुजम् ॥ ३४ ॥ यादवा कञ्चुः ॥ क्रोयं मित्राणि गदतनिकटे च समागतः ॥ म
 हाबीभत्स रूपाविकृता तद्भवनिर्भयः ॥ ३५ ॥ इति बुवत्सु सर्वेषु आसीत्कोलहलमहान् ॥ प्रसन्नास्तं निरिक्ष्याथ बभूवुस्ते निशाचराः ॥ ३६ ॥ भीष
 णं सूच्छतं दृष्ट्वा बकोरक्षसु गवः ॥ शुशोच राजसंश्रयं पुत्रेषु आसीत्कोलहलमहान् ॥ प्रसन्नास्तं निरिक्ष्याथ बभूवुस्ते निशाचराः ॥ ३६ ॥ भीष
 णं सूच्छतं दृष्ट्वा बकोरक्षसु गवः ॥ ३७ ॥ स्वपुत्रमुत्थितं दृष्ट्वा पुरुषादस्तु हर्षितः ॥ आलिग्याऽऽधासया मासु वाक्यै वाक्यकोविदः ॥ ३९ ॥ भीषणः पितरं दृ
 ष्त्वा सहायार्थं समागतम् ॥ नमश्चक्रे महाराज भूत्वा स च प्रसन्नधीः ॥ ४० ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां हयमेधरत्रिमुमेरौ बकागमनं नामैकोनविंशो
 ऽध्यायः ॥ १ ॥ गण्डवाच ॥ अथोऽसुराणां मध्ये वै स्थित्वा राजन् रूषान्वितः ॥ अभिप्रायं भीषणं च बकः प्रच्छराक्षसः ॥ १ ॥ किमर्थयादु वै साद्धे
 शुद्धमासीत्तृणोपमैः ॥ त्वंतु यत्र तोमूर्च्छां राक्षसा निहता अहो ॥ २ ॥ इत्युक्तः स बकेनापि भूत्वा राजन्नवाद्मुखः ॥ हयमेधतुरंगस्थवात्सर्वाभवण
 यत् ॥ ३ ॥ श्रुत्वा पुत्रस्य वचनं गृहीत्वा स्वगदांबकः ॥ विशेषदुसैन्यैवैष्वलनस्तु यथावने ॥ ४ ॥ पद्भ्यां ममर्दपाणिभ्यां यादवान्संमुखेण
 तात् ॥ मुजाभ्यां गदयासिंहे प्रसुप्तौश्च मृगान्यथा ॥ ५ ॥ हयैश्चिक्षेप गने गजैश्चैव रथैस्तथा ॥ नरौश्च भक्षयन् युद्धे शब्दं चक्रे बको बली ॥ ६ ॥
 ननादने लोके अश्विं शब्देन यादव ॥ जाता च धरीभूता पृथिव्यां जनमंडली ॥ ७ ॥ अथ तस्यापियुद्धेन विपरीतेन यादवाः ॥ हाहेति वादिन
 स्सर्वे भूदुःखिन्नमानसाः ॥ ८ ॥ बाध्यमानं च स्वसिनैराक्षसेन दुरात्मना ॥ भृशं निरिक्ष्य ततो भूत्सं बोजां बवती सुतः ॥ ९ ॥ गृहीत्वा पंच
 नाराचान्कोदंडं चंडविक्रमः ॥ निधायाश्नुमुमोच अथ बकस्योपरि मानद ॥ १० ॥ ते बाणास्तच्छरीरैर्विभित्त्वा राजन्महीतलम् ॥ विविशुस्ते तु ग
 त्वा वैपुर्भोगवती जलम् ॥ ११ ॥ सह तस्तु शरैराजन्पपात चालयन्महीं ॥ पुनरुत्थाय च बको ननाद जलदस्वनः ॥ १२ ॥ पुनर्जाबवती पु
 न्नो जमेतं पञ्चभिः शरैः ॥ तैर्बाणैर्विभ्रमन्सोपिलं कार्यानि पपात ह ॥ १३ ॥ आगत्य त्रिशिखरक्षस्त्रिशूलं च लनप्रभम् ॥ राजन्सांवाय चिक्षेप प्र

१४ ॥ त्रिशूलमागतं दृष्ट्वा सांभोषणे नलीलया ॥ चिच्छेदप्रधने शीघ्रनागनागताकोयथा ॥ १५ ॥ ततोनीत्वा गदांगुर्वी
 बकस्तुरणदुर्मदः ॥ सांभस्य तुरग्राजअघानसारथितथा ॥ १६ ॥ रथैवपताकांचहत्वासांभमुवाचह ॥ रथमन्यसमारुह्ययुद्धं कुरुभया
 सह ॥ १७ ॥ विरथंत्वामधैमणहनिष्याम्यहरणे ॥ इतीरितोसौदैत्येनहसन्किचिदुषान्वितः ॥ १८ ॥ शीघ्रंजघानगदयाहत्कपाटैवक
 स्यच ॥ गदाहतोवकोयुद्धे किंचिद्व्याकुलमानसः ॥ १९ ॥ अगणय्यततःसांबंयदुसैन्येविवेशह ॥ सगत्वातत्रगदयागजवाजिरथान्नरान्
 ॥ २० ॥ कौणपःपोथयामासमृगेंद्रस्तुयथामृगान् ॥ हाहाकारस्तदैवासीद्यदुसैन्येनपेश्वर ॥ २१ ॥ ततोविलोक्यरोषेणराजन्करुमवती
 सुतः ॥ तत्रागतोऽभयंकुर्वन् रथेनाऽक्षौहिणियुतः ॥ २२ ॥ अनिरुद्धवाच ॥ किंकरिष्यसिहृदृत्यक्त्वावीरस्यसंमुखं ॥ भी
 तानामारणेश्वाघानभविष्यतितेऽसुर ॥ २३ ॥ यद्विशक्तिश्चत्वद्देहविद्यतेऽशृणुमद्भ्रुवः ॥ मत्संमुखेसमागत्यकुरुयुद्धं प्रयत्नतः ॥ २४ ॥ इ
 तिश्चुत्वाऽनिरुद्धस्यवाक्यं राजन्बकसुरः ॥ रुषारुद्रत्सर्पइवयुद्धार्थं शीघ्रमाययौ ॥ २५ ॥ आगतंतं विलोक्यथाऽनिरुद्धो धन्विनांवरः ॥
 नाराचैर्दशभीराजन्जघानप्रधनेरुषा ॥ २६ ॥ ते शरास्तच्छरिंरवै शीघ्रं भित्त्वा बहिर्गताः ॥ पुनस्तेभीषणं भित्त्वा विविशुर्वमहीतलम् ॥ २७ ॥
 ततः पपातसबकोभीषणेनसमन्वितः ॥ पृथिव्यांमूर्च्छितोभूत्वायथावप्रहतो गिरिः ॥ २८ ॥ तदाजययारावायदुसैन्येबभूवह ॥ निदुडुडुभय
 श्वैवभेर्यःशंसाश्चगोमुखाः ॥ २९ ॥ ततश्चराक्षसाःसर्वैक्रोधपूरितमानसाः ॥ स्वनाथौपतितौदृष्ट्वायदूहंतुंसमाययुः ॥ ३० ॥ ततःसमभ
 वयुद्धमुभयोःसेनयोर्मृषे ॥ बाणैःखड्गैर्गदाभिश्चशक्तिभिर्भेदिपालकैः ॥ ३१ ॥ राक्षसानांबलतीव्रदृष्ट्वा राजन्हरेःसुताः ॥ अष्टादशचांबा
 द्यानिजघ्नुर्नशितैःशरैः ॥ ३२ ॥ तत्रतेषांचबाणौघैःकौणपाःपतितामृषे ॥ केचिमृत्युंगताःकेचिद्दुडुजुर्वीवितैषिणः ॥ ३३ ॥ अथोत्थितो
 मुहूर्तानवकोराजन्भयंकरः ॥ त्वंजगामशत्रोश्चाऽनिरुद्धस्यतुसंमुख ॥ ३४ ॥ तत्रगत्वागदांगुर्वीचिक्षेपतच्छिरोपरि ॥ बाहुनाचबकोरा
 जन्हतोसीतिशुवन्चः ॥ ३५ ॥ तामागतां विलोक्यथाथयमदंडेनमाधवः ॥ चिच्छेदसहसाराजन्कुवाक्येनविमित्रताम् ॥ ३६ ॥ ततःक्रुद्धो
 बकोयुद्धेप्रसार्यमुखमंडलम् ॥ दुद्रावतंभक्षयितुराहुश्चंद्रमिवक्वचित् ॥ ३७ ॥ आगतंतंनरीक्ष्यथाशिरुद्धो धन्विनांवरः ॥ यमदंडं पुनर्नी

त्वासाडयामासतेनतम् ॥ ३८ ॥ ततोभ्रशिराभूत्वाह्रमन्रुधिरंमुखात् ॥ चालयन्सुधाराजन्पतितोऽमूर्च्छितोऽभवत् ॥ ३९ ॥ तत
 श्चभीषणोरोपात्पितरंवीक्ष्यमूर्च्छितम् ॥ परिषेणरेणराजचनिजघानतुयादवान् ॥ ४० ॥ ततोनिरुद्धोबलवाननागपाशेनरोषतः ॥ चक्र
 र्षभीषणंबद्धानंगंविष्णुरथोयथा ॥ ४१ ॥ तंबद्धंपाशिनःपाशैर्भ्रममानमधेऽसुखम् ॥ विनिर्जितंहीनबलंसांविचनमब्रवीत् ॥ ४२ ॥ अ
 सुरेन्द्राऽनिरुद्धस्यहयमेधतुरंगमम् ॥ शीघ्रंप्रयच्छभद्रतेपुरीगत्वाविधानतः ॥ ४३ ॥ अनिरुद्धंहरःपात्रंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ नृणांप्र
 दृशयन्रूपविचरंतंमिषेणच ॥ ४४ ॥ यंनमंतिसमागत्येदेवदत्यनराःसुराः ॥ तंविद्धिकृष्णसदृशंनृणांपाप्रणान्नं ॥ ४५ ॥ तेनत्वंनिर्जितोयु
 द्धेदुःखंमाकुरुराहस ॥ अस्माभिःसहितोगच्छकटैकृष्णस्यदर्शनम् ॥ ४६ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ बोधितःसोपिसंविनमुक्तःपाशैश्च
 वारुणैः ॥ पुरीगत्वादौतस्मैद्रव्ययुक्तंतुरंगमम् ॥ ४७ ॥ ततःसोप्यनिरुद्धेनतुरंगस्यतुपालने ॥ प्रार्थितोभीषणोराजन्प्रत्युवाचविचार्य
 तम् ॥ ४८ ॥ भीषणउवाच ॥ यदाभवतिवैतन्योमत्पितासुरपालकात्तदाहंतस्यवचनादागमिष्येनसंशयः ॥ ४९ ॥ इतीरितोसौकिल
 भीषणेनप्रद्युम्नपुत्रःक्रतुवाहनंच ॥ कृत्वाविमानेयदुसेनयवैस्वयंसमारुह्यजगामखंही ॥ ५० ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरा
 उपलंकाविजयोनामविंशतितमोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ ततःप्राप्तस्वसेनार्याविमानस्थउषापतिः ॥ शीघ्रंचाकाशमार्गेणनादयञ्चयदुदुभीन् ॥ १ ॥ दृष्ट्वानागतान्स
 वैद्यूकुराद्याश्चयादवाः ॥ मिलित्वाकुशलंसर्वंप्रच्छुस्तेनिवेदयन् ॥ २ ॥ ततस्त्यक्त्वाविमूर्च्छावैबकरस्तुसहसोत्थितः ॥ अदृष्ट्वायादवास्त
 त्रपुत्रंप्रच्छरोषतः ॥ ३ ॥ ततःपित्रेभीषणोवैवातासवामवर्णयत् ॥ श्रुत्वावचःप्राहबकोरुषाप्रस्फुरिताधरः ॥ ४ ॥ अहंजानामियदवोवि
 मानेनकुशस्थलीम् ॥ मद्भयाच्चगताःपुत्रयथासिंहभयान्मृगाः ॥ ५ ॥ तस्मादादवीपृथ्वीकरिष्येहंसंशयः ॥ हनिष्यामियदूस्सर्वान्त्वा
 कृष्णस्यद्वारकाम् ॥ ६ ॥ ॥ भीषणउवाच ॥ ॥ मन्युनियच्छभोराजस्माकंसमयोनिहि ॥ प्रसीदितियदादेवोतदजेष्यामयादवान् ॥
 ॥ ७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ बोधितःसोपिपुत्रेणतुष्णीभूत्वाबकासुरः ॥ विचचारवनेराजन्वनजंतून्प्रभक्षयन् ॥ ८ ॥ ततस्त्वुंगंविधिना

भविष्यद्दाननिदृत्वाद्भिज्जपुंगवेभ्यः ॥ विमोचयामासपुनर्जयाथप्रष्टुमपुत्रोविजयीनुंपद्र ॥ १ ॥ हयस्तमुक्तः किलकार्णिजेनस्वंप्रकुर्वन्पृथु
 वतंच ॥ पश्यन्सदेशान्बहुवीरयुक्ताम्भद्रावतीनामपुरीजगाम ॥ १० ॥ तत्रभद्रावतीमश्वीनानाचोपवनेवृतां ॥ गिरिदुर्गणराजेन्द्रतथाज
 तमाद्वैः ॥ ११ ॥ महावीरजनैर्युक्तायौवनाश्वेनपालिताम् ॥ दृढालोहकपाटैश्चनृपस्याग्रोस्थितोऽभवत् ॥ १२ ॥ तंत्रहीत्वतुतस्यापि
 वार्ताज्ञानानृपेश्वरः ॥ युद्धं कर्तुंचकुपितोसैन्धोनिर्ययौपुरात् ॥ १३ ॥ ससैन्यमागतं दृष्ट्वायौवनाश्वं महाबलं ॥ आहूयमत्रिणंग्राहकृष्णभ
 क्रंहिकार्णिजः ॥ १४ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥ कोयंसमागतोमंत्रिस्संमुखेसहसेनया ॥ हयहर्ताशत्रुमुख्योतत्सर्वकथयस्वच ॥ १५ ॥
 ॥ उद्धउवाच ॥ ॥ नृपोययौवनाश्वोभ्यमरुध्वपतेः सुतः ॥ अत्रराज्यंचक्रुरुत्तमृतेपितरिसत्तम ॥ १६ ॥ अयंपोडशवर्षीयोकुमंत्रि
 वचनाद्रणं ॥ करिष्यतिमहाराजमारणीयः सन्त्वया ॥ १७ ॥ इतिश्रुत्वातथेत्युक्त्वायौवनाश्वेनकार्णिजः ॥ युद्धंचकारप्रधनेयथानगे
 ननागहा ॥ १८ ॥ तंतुवैविरथंचकेहत्वाचाक्षौहिणीत्रयं ॥ प्रत्याहविसंलंवाक्ययौवनाश्वमुषापतिः ॥ १९ ॥ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥
 राजन्यच्छतुरंगयुद्धं कुरुनचेन्मया ॥ वाक्यंश्रुत्वाहरेः पौत्रंज्ञात्वारजाभयान्वितः ॥ २० ॥ अर्पयामासविधिनतस्मैयज्ञतुरंगमम् ॥ भूत्वा
 कृतांजलीराजप्रार्थितस्तेनचाऽब्रवीत् ॥ २१ ॥ ॥ यौवनाश्वउवाच ॥ ॥ द्वारकायांयदायज्ञोभविष्यतिनृपेश्वर ॥ तदाहंचाग
 मिष्यामिदृष्णस्याप्रीविलोकितुं ॥ २२ ॥ ततश्चकृत्वांतराज्येवंदितस्तेनकार्णिजः ॥ मुमुचेवाजिनंश्रेष्ठविजयीविजयायच ॥ २३ ॥
 ॥ इति श्रीमद्भार्गवाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रमुमेरौभद्रावतीविजयानमैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ यदुप्रवीरस्यतुरंगमवैविलोकयन्राजपुरंजगाम ॥ निरीक्ष्यमार्गसंफ्रानदींचद्ववतिक्रायाविपिनेस्थितोभूत् ॥ १ ॥ तद्वैत
 त्रागतवान्महात्मासादीपनिःकृष्णगुरुद्विजेंद्रः ॥ स्नातुंगृहाच्छिद्रुलसीस्रजाढयोसधौतवस्त्रः प्रजपान्हेकृष्णं ॥ २ ॥ ददर्शतत्रापिजलपिंबंतुरं
 गमवैधवलंसंपन्नम् ॥ वाक्यंभुवनेषुषक्रतोश्चवाजीविमोचितः केननृपेश्वरेण ॥ ३ ॥ तत्रस्नानंप्रकुर्वंतं द्वाविंदुनृपात्मजम् ॥ हयस्याश्वमुनिर्गतानो
 दयामासतंतुप ॥ ४ ॥ ततःसवीरैर्वेदुभिश्चराजराजाधिदेवीतनयश्चशूरः ॥ जग्राहवाहंसहसानिरीक्ष्यनत्वगुरुंतद्वचसाप्रसन्नः ॥ ५ ॥ हयं

गृहीत्वगुरवेदश्यामासहर्षितः ॥ सपत्रवाचयित्वाऽहन्तृसंसादीपनिर्मुदा ॥ ६ ॥ सांदापनिरुवाच ॥ उग्रसेनस्यतुरगविद्धिप्रा
द्युम्निपालितं ॥ यदृच्छयागंतराजन्काष्णिगजोत्रागमिष्यति ॥ ७ ॥ आगमिष्यति बहवो यो दवायुद्धशालिनः ॥ मित्राविंदात्मजाश्चैव पश्यतस्तेतुर
गसम् ॥ ८ ॥ पूजनीयास्त्वया सर्वैकृष्णचंद्रस्य नंदनाः ॥ मद्भाक्याद्युद्धब्रह्मस्वत्यक्कादेहितुरगसं ॥ ९ ॥ इति श्रुत्वा गुरोर्वाक्यबंधवीशूरो नृपात्म
जः ॥ ह्यनेतुं मनो यस्य तत्र त्रूष्णीव भूवह ॥ १० ॥ तद्वयदुसेनायाः शब्दो भूल्लोकमानहा ॥ महानादुंदुभीनां टंकारंधनुषांतथा ॥ ११ ॥ ची
त्कारदिति नैचि वहयानहिषणंतथा ॥ झणत्कारं रथानां च वीराणां गर्जनंतथा ॥ १२ ॥ शतघ्नीनां महाशब्दलोकानां भयदायकं ॥ श्रुत्वा राजकु
मारस्तु विस्मयपरसंगतः ॥ १३ ॥ ततः समागताः सर्वैरथिभिश्च जैह्वैः ॥ भोजवृष्ण्यधकमशूरसनदशार्हकाः ॥ १४ ॥ राजोभिश्च न भोव्यासंकु
र्वतश्चालयन्महीम् ॥ केन नीतः कुत्रगतो हयः सर्वैर्ब्रुवन्च ॥ १५ ॥ ततश्च ददशुः सर्वैघोटकंबद्धचामरं ॥ महादुतेचोपवने पुष्पितद्रुमसंकुले
॥ १६ ॥ गृहीतं लीलाया तत्र नृपपुत्रणविदुना ॥ दृष्ट्वा निरुद्धनिकेटे गत्वा सर्वैर्हवर्णयन् ॥ १७ ॥ इति श्रुत्वा निरुद्धस्तु विस्मितः ग्रहसमृप ॥ उद्धवंप्रे
षयामास विदोः पार्थैश्च धर्मवित् ॥ १८ ॥ ततः पुर्यामहाराजचसीत्कोलाहले महात् ॥ भयभीता जनाः सर्वैसेनां विद्विष्य भयंकराम् ॥ १९ ॥ अथैव
प्रातरद्रुंष्टुं विदुर्भयात्स्वितः ॥ कोटिवीरगणैः साद्धस्वपुथ्यानि रथैर्बहिः ॥ २० ॥ दृष्ट्वा यद्ग्रहयंतत्र सपत्रं च पयः प्रभम् ॥ प्रात्रा गृहीतं च भयात्त्रि
षेधंसचकारह ॥ २१ ॥ अत्रुविंदुरुवाच ॥ यदूनां कृष्णदेवानां प्रातर्भौचघोटकं ॥ सम्बन्धस्य मिषेणापिकुलकौशलहेतवे ॥ २२ ॥ यादवानां
बलं पश्य देवैत्यनरासुराः ॥ पुरायज्ञेराजसूयैस्वैप्रातर्विनिर्जिताः ॥ २३ ॥ इति तद्भाक्यमाकर्ण्य विदुष्यष्टोऽवधर्षित ॥ आगतं ह्युद्धवं दृष्ट्वाह
यस्य प्रत्युवाचह ॥ २४ ॥ विंदुरुवाच ॥ मया गृहीतस्तुरगो मित्राणां मिलनाय च ॥ तस्मान्निर्मिताः सर्वैस्थितिं कुरुत चात्रैव ॥ २५ ॥ इति
श्रुत्वाऽह्वेराजन्विंदुसंश्लाध्यहर्षितः ॥ अनिरुद्धस्य निकेटे गत्वा सर्वमुवाचह ॥ २६ ॥ श्रुत्वाऽनिरुद्धस्तद्भाक्यं भूत्वा राजन्प्रसन्नयोः ॥ से
नयाऽवतिकायां च नदीतीरेऽवसत्किल ॥ २७ ॥ अनेकाः शिबिरराजत्तत्र वैदशयोजने ॥ नानावर्णाः सकलशस्त्राह्वभूषणद्रुताः शुभाः ॥ २८ ॥
मध्यं भोज्यंच लेह्यांचोष्यमेतैश्च भोजनैः ॥ आगतेभ्यश्च सर्वैभ्यो विंदुरहं णमाहरत् ॥ २९ ॥ तथा चैव तृणान्नादीन् पशुभ्यो दत्तवाप्यपः ॥ इ

दृग्विधंचसत्कारं वृष्णीनासचकारह ॥ ३१ ॥ नृपोराजाधिदेवीचद्रौतथानृपनंदनौ ॥ भृशंसुदिरैसर्वैक्ष्यसर्वान्हरेःसुताच ॥ ३१ ॥ ततो
 निशायांकिलकाष्णिपुत्रोविद्याशूरुस्वपितामहस्य ॥ आहूयनत्वाऽऽसनमेवदत्त्वाप्रत्याहकृत्वावरपूजनंच ॥ ३१ ॥ भगवन्द्वारकायां
 चकृष्णवाक्यात्कठूतमम् ॥ करोतिहयमेधास्थचक्रवर्तीयदूतमः ॥ ३३ ॥ तस्मिन्ऋतुवेऽब्रह्मकृपांकृत्वामोपरि ॥ त्वंगच्छमुनिश्रेष्ठ
 पुत्रेणचसमन्वितः ॥ ३४ ॥ अनिरुद्धस्यवचनंश्रुत्वसां दीपनिर्मुनिः ॥ कृष्णदर्शनकांक्षीचचलितुंसमनोदधे ॥ ३५ ॥ इति श्रीगर्गाचा
 र्यसंहितायां हयमधेचरित्रसुरैरौ अवतिकागमनंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ॥ ७४ ॥ ॥ ७४ ॥ ॥ ७४ ॥ ॥ ७४ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ अथसां दीपनित्रकृष्णपौत्रोऽब्रवीद्धचः ॥ स्मृत्वातुकिंचित्संदेहंशूरुद्धश्रवाइव ॥ १ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ ॥
 भगवन्ब्रूहिमेसारंयेनानंदे रमारयं ॥ विहायचास्यजगतःसुखान्स्वमोपमान्युने ॥ २ ॥ इतीरितोनिरुद्धेनराजन्सां दीपनिर्मुनिः ॥ प्रत्याहप्रह
 सश्रीत्याकुमारःपृथुनायथा ॥ ३ ॥ सां दीपनिरुवाच ॥ आदिदेवस्त्वमेवासीच्छ्रीहरेर्नाभिंपंकजात् ॥ तस्मात्तवाश्रयोकेऽशक
 थयिष्यामि किंत्वहं ॥ ४ ॥ तथापि वर्णयिष्यामिराजंस्त्वद्वाक्यगौरवात् ॥ कल्याणार्थनराणांचसर्वेषादीनचेतसाम् ॥ ५ ॥ त्वयापृष्टंचय
 द्राजन्तच्छृणुष्वसुखान्मम ॥ कृष्णचंद्रस्यपदयोःसारमस्तिहिसेवनं ॥ ६ ॥ ययोःपूजनमात्रेणध्रुवोऽध्रुवपदंबजेत् ॥ ग्रहादृश्वंबरीषश्चाग्य
 श्वैवदुस्तथा ॥ ७ ॥ तस्मात्त्वमपिराजेंद्रश्रीकृष्णस्यचसेवनं ॥ सर्वेषांसाररूपंयन्मनसाकुरुयन्नतः ॥ ८ ॥ यूयंलोकेशूरिभागाःश्रीकृ
 ष्णस्यचवंशजाः ॥ ज्ञातिसंबंधिनश्चैवजीवन्युक्ताहरिप्रियाः ॥ ९ ॥ केचिज्जानंतिश्रीकृष्णं तनयंकेपिप्रातरं ॥ पितरंकेपिमित्रंचिकित्तेव्यंपरं
 चतैः ॥ १० ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ कःकर्ताचास्यजगतआदिरूपःसनातनः ॥ यस्मादासीत्पूर्वमिदंतन्मेवर्णयविस्तरात् ॥ ११ ॥
 केनकेनापिरूपेणभगवाजगदीश्वरः ॥ युगेयुगेसुनेधर्मकरोतीतिवदस्व नः ॥ १२ ॥ सां दीपनिरुवाच ॥ उत्पत्तिश्चनिरोधश्चय
 स्मादासीद्यद्ब्रह्म ॥ सईश्वरःपरब्रह्मभगवानेकएवच ॥ १३ ॥ युगेयुगेभवंत्येतेदशधाऽनृपसत्तम ॥ पुनश्चैवनिरुद्धंतेविद्वान्स्तत्रनसुहति ॥
 ॥ १४ ॥ राजकृष्णःपरब्रह्मयतःसर्वमिदंजगत् ॥ जगच्चयोयत्रचंद्रयस्मिंश्चैल्यमेष्यति ॥ १५ ॥ तद्ब्रह्मपरमंधामसदसत्परमंपदं ॥ यस्य

सर्वमभेदेन जगदेतच्चरारं ॥ १६ ॥ स एव भूत्प्रकृतिर्व्यक्तरूपी जगत्सः ॥ तस्मिन्नेव लयं सर्वया तितत्रैव तिष्ठति ॥ १७ ॥ यतः प्रधानपुर
षीयतश्चैतच्चरारं ॥ कारणंसकलस्यास्य समेकृष्णः प्रसीदतु ॥ १८ ॥ चतुर्गुण्यसौ विष्णुस्थितिर्व्यापारलक्षणः ॥ युगव्यवस्थां कुरुते
यथारणैर्द्रतच्छृणु ॥ १९ ॥ कृते युगे परं ज्ञानं कपिलादिस्वरूपधृक् ॥ ददाति सर्वभूतात्मा सर्वभूतहितैरतः ॥ २० ॥ चक्रवर्तिस्वरूपेण त्रि
तायामपि सप्रभुः ॥ दुष्टानां निग्रहं कुर्वन् परिपाति जगत्त्रयं ॥ २१ ॥ वेदमेकं चतुर्भेदं दृष्ट्वा सशतया विभुः ॥ करोति बहुलभूयैवैदव्यासस्व
रूपधृक् ॥ २२ ॥ वेदाश्च द्वापरेन्यस्य कलेरैते पुनर्हरिः ॥ कलिकस्वरूपेऽपि दुर्वृत्तानां गैः स्थापयति प्रभुः ॥ २३ ॥ एवं कृष्णेण जगत्सर्वजगत्पा
ति करोति च ॥ हंति च तेष्वनंतात्मानान्यस्माद्द्वयतिरेकतः ॥ २४ ॥ नमोऽस्तु हरये तस्मै यस्य भिन्नमिदं जगत् ॥ ध्येयः स जगतामाद्यः स प्रसी
दतु मे व्ययः ॥ २५ ॥ तस्मात्प्रैर्द्रहरिपैत्रमनोमयं च सर्वविहाय जगतश्चुखं च दुःखं ॥ मोक्षप्रदं सुरवरकिल सर्वदं त्वंद्वारावती नरपतिं भज कृष्ण
चंद्रं ॥ २६ ॥ इति कृष्णस्य हरेश्च वृत्तसारं कथयति यश्च शृणोति भक्तियुक्तः ॥ स विमलमतिरेतिनात्ममोहं भवति च संस्मरणेषु भक्तियोग्यः
॥ २७ ॥ इति श्रीमद्गौचार्यसंहितायां हयमेधचरित्रसुमेरौ विराग्यकथननाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ ६४ ॥

॥ गर्ग उवाच ॥ इतीदं वचनं श्रुत्वा निरुद्धस्तु दुःखितः ॥ निवेश्य कृष्णपदयोः स्वमनः प्राह तं मुनिम् ॥ १ ॥ गतः शत्रुश्च मे मोहस्त्वद्वाक्येनासि ना
विभो ॥ अद्य त्वं गच्छ कृष्णस्य पुरीं पुत्रेण संयुतः ॥ २ ॥ तस्य वाक्यं समाकर्ण्य मुदा सां दीपनिमुनिः ॥ कृष्णदत्तेन पुत्रेण रथस्थोद्धारकाय
सौ ॥ ३ ॥ सपुत्र्यारामकृष्णभ्यामादरेण निवासितः ॥ पूजितो यादवैः सर्वभोजेऽपि विधानतः ॥ ४ ॥ अथ प्रद्युम्नतनयोऽयामकर्णमहोत्सव
लं ॥ स्वर्णशूलयाम्बुमुचि विजयाय च ॥ ५ ॥ हयश्च शीघ्रं प्रजन्म नृपेन्द्रसुं वृत्राजुपुरे गतसः ॥ यत्रानुशाल्वो नृपतिश्चरज्यशाल्वस्य
प्राताः कुरुते च नित्यं ६ तत्र वैतरंगं प्रासमनुशाल्वेयं दृच्छ्या गृहीत्वा वाचा मासतत्पत्रं च प्रहर्षितः ॥ ७ ॥ अभिप्रायं निरीक्ष्यैव तिरश्चीनेन चक्षुषा
॥ स्वसैनिकान्प्रत्युवाच रुषा प्ररुचुरिता धरः ॥ ८ ॥ दिष्ट्या दिष्ट्याश्च त्रयोमेसर्वै च त्रसमागताः ॥ घातयिष्यामि तान्सर्वान्ये मे प्राता च मारितः ॥ ९
इत्युक्त्वा सेनया युक्तो निश्चक्राम पुराद्दहिः अशौहिणीभिर्दशभिस्तृणीकृत्य तु यादवान् ॥ १० ॥ तदैव वृष्णयः सर्वे दृष्ट्वा सेनां समागताम् बाणवर्षा

प्रमुचंतीमुदुस्तेशराश्वैः ॥ ११ ॥ उभयोःसेनयोर्द्वन्द्वततःसमभवन्मृधे ॥ खट्वैर्बाणैर्गदाभिश्चशक्तिभिर्भिक्षुपालकैः ॥ १२ ॥ पलाय
 मानांस्थानामनुशाल्वोमहाबलः ॥ वारयित्वानद्व्युद्धेचाजगामरथेनवै ॥ १३ ॥ तमागतं विलोक्याथदीप्तिमान्कृष्णनन्दनः ॥ तेनसार्द्ध
 रणकृतुतद्वैसमुत्वेऽभवत् ॥ १४ ॥ दीप्तसंतरणेवीक्ष्यधनुपादशभिःशरैः ॥ तताडामर्षितःसोपिद्विपद्दीपिनीसैरिव ॥ १५ ॥ ताडित
 स्तैःशरैर्धैस्तुरुधिरक्षतबाहुना ॥ नोत्वाशरासनंसद्योबाणान्जग्राहरोषतः ॥ १६ ॥ निधायकिलकोदंडेशबाणान्मुमोचह ॥ तेऽशरास्त
 च्छरीरैर्वित्वाराजन्वहर्गताः ॥ १७ ॥ यथातृणगृहंराजसहस्रपन्नगाशनाः ॥ तैर्बाणैर्निहतोयुद्धेनुशाल्वोमूर्च्छितोभवत् ॥ १८ ॥ ततस्त
 त्सैनिकाःसर्वेरुषाप्रस्तुरिताधराः ॥ दीप्तिसंतरणेजश्चित्रशस्त्रैःशरैरपि ॥ १९ ॥ तत्रागत्यहरेःपुत्राभानुःसर्वात्रिभूःशरैः ॥ नीहाराप्रान्भा
 वुरिवच्छिन्नभिन्नाश्चकारह ॥ २० ॥ ततश्चदुदुदुःसर्वेऽनुशाल्वस्यतुसैनिकाः ॥ तदैवतस्यमंत्रवैप्रवंचडानामरोषतः ॥ २१ ॥ शक्त्याजया
 नसमेरसत्यभामात्मजंनृप ॥ भानोश्चहृदयंभित्वासाविवेशमहीतले ॥ २२ ॥ सचापिमूर्च्छितोभूत्वानिपपातरथाद्रणे ॥ सएवंकौतुकवीक्ष्य
 क्षांभस्तत्ररुषाज्वलन् ॥ २३ ॥ शीघ्रगृहीत्वाकोदंडमाजगामरथेनैव ॥ प्रचंडस्यरथंसांबःसतुरंगंसासाराथिं ॥ २४ ॥ सच्वजंशतबाणैश्चसर्वचूर्णी
 चकारह ॥ रथेभग्नेगदां नीत्वाप्रचंडोरणदुर्मदः ॥ २५ ॥ आजगामरिपुंहंतुपंतंगहवपावकम् ॥ आगतंतं विलोक्याथचंद्राकारवर्चसा ॥ २६ ॥
 शरैर्णैकेनसांबस्तुजहारतच्छिरोमृधे ॥ हाहाकारस्तदवासीतत्सेनार्यान्पेश्वर ॥ २७ ॥ अथोत्थितोनुशाल्वस्तुमूर्च्छीत्यत्कायुहुततः ॥
 दृदृशीमंत्रिणंतत्रसंबिननिहतंमृधे ॥ १८ ॥ निरीक्ष्यरथमारुह्यधन्वीखड्गीचंद्रशितः ॥ शिलीमुखैश्चतुर्भिश्चासांबस्यचतुरोरोहयात् ॥ २९ ॥ द्वा
 भ्यांकेतुंत्रिभिःसूतंपंचभिश्चशरासनं ॥ त्रिंशद्विश्चशरैर्यांनंजघानसमेरंनृपः ॥ ३० ॥ सच्छिन्नघन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ रथंचान्यं
 समारुह्यरेजेजांबवतीसुतः ॥ ३१ ॥ ततो गृहीत्वाकोदंडंशतबाणैरमर्षितः ॥ तताडसोरिपुंयुद्धेसर्पक्षैर्यथाविराट् ॥ ३२ ॥ यानस्तस्या
 पिभग्नोभूचुरगाःपंचतांगताः ॥ सूतोमृत्पुंगतोयुद्धेनुशाल्वोमूर्च्छितोभवत् ॥ ३३ ॥ ततस्तत्सैनिकाःसर्वेगृध्रपक्षैस्तुरप्रभैः ॥ आशीविष
 समैर्बाणैःसांबंजमूरुषान्विताः ॥ ३४ ॥ सांबमेकरणेवीक्ष्यमधुःकृष्णसुतोरोषा ॥ पारावतसमेनापिहेयनागतवान्मृधे ॥ ३५ ॥ साकंसंबिन

तान्सर्वाग्निस्त्रिंशेतिरिपून्खलात् ॥ प्रहराद्धेनराजेंद्रमारयन्विचचारह ॥ ३६ ॥ ततोऽनुशाल्वउत्थायदृष्ट्वास्वस्यपराजयम् ॥ सलिलेनक्षु
 चिर्भूत्वाहंतुं सर्वान्मनोदधे ॥ ३७ ॥ ब्रह्मास्त्रं संदधे रोषान्मयदैत्येनशिक्षितं ॥ अजानन्तस्तुनाशं च संप्राप्ते प्राणसंकटे ॥ ३८ ॥ तस्यापि
 द्दारुणं तेजोत्रोन्मूलोकात्प्रदहन्महत् ॥ चचारह्वंतरिक्षे च द्वादशदित्यसन्निभं ॥ ३९ ॥ ततोऽजसादुर्विपहेणसर्वसद्ब्रह्मानायदवश्चभीताः ॥
 प्राद्युम्निपार्श्वप्रययुर्बुधन्तोरक्षस्वदुःखाद्बृहते महात्मन् ॥ ४० ॥ ततः कृत्वाऽभयं राजन्वीरोरुसमवतीसुतः ॥ ब्रह्मास्त्रेण तु ब्रह्मास्त्रं जहा
 रप्रधनेरुषा ॥ ४१ ॥ वह्नयस्त्रसोपि चिक्षेप वह्निनापूरितं नभः ॥ दृढमाना च भूर्स्तत्रज्वालामिखिखिखांडवम् ॥ ४२ ॥ ततोऽनिरुद्धो बलवान्वा
 रुणास्त्रं पुनर्दधे ॥ प्रचंडमेधधाराभिर्वह्निःशीतलतांगतः ॥ ४३ ॥ मंडूकाः क्रोकि लश्चैव मयूराः सारसादयः ॥ प्रत्यनंदं महामेधैर्वाजा
 त्वापुनःपुनः ॥ ४४ ॥ ततोऽनुशाल्वो मायावीपवनास्त्रं समादधे ॥ दृष्ट्वाऽनिरुद्धेऽयुधेषु पर्वतास्त्रिणसर्वतः ॥ ४५ ॥ ततोऽभारसहस्राब्जान्निन्त्वा सोपिण
 दां मूधे ॥ अनिरुद्धं शूरमणिं कुद्धो ब्रह्मवचनमब्रवीत् ॥ ४६ ॥ त्वत्सैन्येनास्ति राजेंद्रगदायुद्धं विशारदः ॥ यदि चास्ति तर्हि मद्भयं तु शीघ्रं प्रदर्शय
 ॥ ४७ ॥ इति तद्वाक्यमाकर्ण्य गदाधारी गदोमहान् ॥ उवाच चाग्रतो भूत्वाऽनिरुद्धस्य प्रपश्यतः ॥ ४८ ॥ अत्र वै बहवः संतिसर्वशस्त्रविशार
 दाः ॥ मानं मां कुरुदुर्त्येऽद्रुत्वमेकाकिरणेऽसिहि ॥ ४९ ॥ नमस्ये संतं मद्वाक्यं मया सांकरणे सुरा ॥ कुरुपूर्वगदायुद्धं ततोऽन्याद्द्रुष्टुमर्हसि ॥ ५० ॥
 इत्युत्त्वाऽसगदां नीत्वा लक्षभारमर्थद्विडां ॥ तथाऽनुशाल्वं जघ्रे तु मूर्ध्नि वक्षस्थले नृप ॥ ५१ ॥ अनुशाल्वस्तु गदया जघान स मरे गदम् ॥ त
 तोऽन्योन्यं गदाभ्यां जघ्नतुः क्रोधमूर्च्छितौ ॥ ५२ ॥ ततो गदुःसमुत्थाप्याऽनुशाल्वं गनेऽक्षिपत् ॥ भ्राममयत्प्राज्ञाशतगुणनिपातमहीत
 ले ॥ ५३ ॥ ततोऽनुशाल्वउत्थाय गृहीत्वा रोहिणीसुतम् ॥ भूमौ मम दर्भाजेंद्रतदुद्धृतमिवाभवत् ॥ ५४ ॥ गदो गजं गृहीत्वैकं मनुशाल्वो परे
 क्षिपत् ॥ तमायां तं गजनीत्वा चिक्षेप सबलनुजे ॥ ५५ ॥ जानुभिर्मुष्टिभिर्धैरैः प्रहारैस्तौ च जघ्नतुः ॥ मर्दितौ ताभुभौ मद्भांपतितौ मूर्च्छनां
 गतौ ॥ ५६ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां हयमेधचरित्रमुमेरौ राजपुरविजये नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ एवं दृष्ट्वा तयोर्दुःखं यादवाः परसैनिकाः ॥ उचुः परस्परं धन्यानुशाल्वस्तु गदोमहान् ॥ १ ॥ इति श्रुत्वा सुसैवैषु गदस्तत्रैव चोत्थि

तः ॥ क्रगतः क्रगतः शुकुहत्वा मां च भुवर्चात् ॥ २ ॥ ततो नुशालं हस्तेन गृहीत्वा कृष्यरोषतः ॥ अनिरुद्धस्य निकटे पातया समासेव गदः ॥ ३ ॥
 पतितं मूर्च्छितं दृष्ट्वा निरुद्धस्त्वधोमुखं ॥ कारयामास चैतन्यं व्यजनैः सलिलेन च ॥ ४ ॥ तदैव स प्रबुद्धो भूदनुशालवोऽसुरेश्वरः ॥ दृष्ट्वा त्रेमु-
 दंरं सोऽपि कृष्णपौत्रं घनप्रभम् ॥ ५ ॥ नत्वा प्रत्याहवचनं त्वं तु मे प्राणरक्षकः ॥ अनिरुद्धहरेः पौत्र अपराधं क्षमस्व तत् ॥ ६ ॥ अन्नमो वासुदे-
 वाय नमः संकषण्य च ॥ प्रभुघ्नाय नमस्तुभ्यमनिरुद्धाय ते नमः ॥ ७ ॥ गृहाण वैतुरंगं तं महं यास्यामिपालयन् ॥ इत्युक्त्वा स्वपुंगत्वाद् ददौ त-
 स्मै तुरंगमम् ॥ ८ ॥ अथुतं हस्तिनां चैव हयानां नियुतं तथा ॥ अर्द्धलक्षं थानां च शिबिकानां सहस्रकम् ॥ ९ ॥ उह्लाणां हि सहस्रं च गवयानां
 सहस्रकम् ॥ पंजरे संस्थितानां च सिंहानां द्विसहस्रकम् ॥ १० ॥ मृगयासारमेयाणां सहस्रं नृपसत्तम ॥ शिबिराणां सहस्रं च शिञ्जानानि युतं त-
 था ॥ ११ ॥ जवनिकानामयुतं धेनूनां लक्षमेव च ॥ सहस्रभारं स्वर्णानं रजतानां च तुर्युणम् ॥ १२ ॥ मुक्तानां भारमेकं चानिरुद्धाय ददौ नृ-
 पः ॥ अनिरुद्धस्तत्तस्मै मणिहारं ददौ मुदा ॥ १३ ॥ अनुशाल्वः स्वराज्ये तु कृत्वा वैसचि वंवरम् ॥ यादवैः सहितः सोऽपि देशानन्यान् जगा-
 मह ॥ १४ ॥ ततो विमुक्तस्तुरगो मणिकान् च न भूषितः ॥ देशानन्यान् वरियुक्तान्पश्यन्वभ्राम भूपते ॥ १५ ॥ अनुशाल्वं जितं श्रुत्वा यौवनाश्वं
 च भीषणम् ॥ राजानोऽन्ये मंडलेशाः प्रांतं न जगृह्य हयम् ॥ १६ ॥ इत्येवं भ्रमत्स्तस्य तुरगस्य विशांपते ॥ मासाश्च प्रगताः षड्वृता दृशाश्चाव-
 शेषिताः १७ ॥ हयो मणिपुरेशेन गृहीतश्च विमोचितः ॥ तथास्तपुरेशेन ह्यनिरुद्धभयात् १८ ॥ राष्ट्रान्सर्वान्भूरंश्च विहाय तुरगोत्तमः ॥
 ययौ प्राचीं दिशं राजन्बल्लोयत्र दैत्यराट् ॥ १९ ॥ सोऽपि दैत्यो ह्यस्यापि वार्तां श्रुत्वा च नारादात् ॥ यज्ञशीघ्रं नाशयित्वा नैमिषाञ्चाजगाम ह-
 ॥ २० ॥ स्थितं त्रिवेण्यां सलिलं पिबंतं प्रयागतीर्थं क्रतुवाहनं च ॥ विलोक्य राजकिं लबल्लस्यो जग्राह शीघ्रं ह्यगणय्य कृष्णम् ॥ २१ ॥ त-
 दैवभृष्णयः संपदुडकं च विलोकयन् ॥ चर्मण्वतीं समुत्तीर्थं चित्रकूटं समाययुः ॥ २२ ॥ रामक्षेत्रे च दानानि कृत्वा श्वं च विलोकयन् ॥ तस्या-
 पि पृष्ठतो लग्राजमुस्तीर्थं वासवम् ॥ २३ ॥ दृष्ट्युस्तत्र तुरंगं संप्रयदुसत्तमाः ॥ गृहीतं स्वबलद्राजसुरेण दुरात्मना ॥ २४ ॥ तत-
 स्ते बल्लं दृष्ट्वा नीलां जनचयोपमम् ॥ योजनद्वयमुच्चैर्गमुग्रमंगारलोचनं ॥ २५ ॥ तसताम्राशलाशमशुद्धं श्रेष्ठभृकुटीमुखम् ॥ ब्रह्मद्रुहं ल-

छषिहिंगजायुतसमञ्जलम् ॥ २६ ॥ तमूचुर्याद्वारोषात्स्फुरिताधारपल्लवाः ॥ कस्त्वंयज्ञपञ्चुनीत्वाह्वास्माकं चक्रयास्यसि ॥ २७ ॥ तस्मा
 न्मोचयतंशीघ्रंनचेद्धन्मोरणेचत्वाम् ॥ इतिश्रुत्वासुरश्चाहवचःशृणुतमेनराः ॥ २८ ॥ बल्ललउवाच ॥ अहंतुबल्लदौद्योदेवानांदुःखदा
 यकः ॥ यस्याप्रेमाब्रुषाःसर्वैर्भवन्तिभयविह्वलाः ॥ २९ ॥ इतिश्रुत्वाचयद्वोजमुर्षीणैश्चबल्लम् ॥ सहस्त्रैश्चसहस्रासहस्रैर्तदधेनूय ॥
 ॥ ३० ॥ इति श्रीमद्भगवत्संहितायांहयमेधचरित्रमुमेरौबल्लेनतुरंगहरणंनमपंचविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ ॥ ३ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ अथसर्वैयदुग्गागतेऋतुपशौनृप ॥ शोकंचक्रुःक्वगच्छामःकरिष्यामश्चकिंमुषि ॥ १ ॥ नतप्रतिविधिंसर्वैरुद्धाद्यावि
 दुरस्तः ॥ तदानारदरूपीवैभगवानागमन्नृप ॥ शोकंचक्रुःक्वगच्छामःकरिष्यामश्चकिंमुषि ॥ १ ॥ नतप्रतिविधिंसर्वैरुद्धाद्यावि
 ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ भगवन्यज्ञतुरंगेबल्लेनदुरात्मना ॥ नीतःकुत्रगतःसर्ववदमेवदत्तावर ॥ ४ ॥ त्वंपर्यटन्नर्कइवत्रिलोकीदिव्यदर्शनः ॥
 अंतश्चरोवायुरिवह्यात्मसाक्षीचसर्ववित् ॥ ५ ॥ तस्मात्कथयसर्वमेश्रुत्वसोप्याहमाधवम् ॥ नारदउवाच ॥ राजन्तवतुरंगोवैबल्लेननिवे
 शितः ॥ ६ ॥ उपहृषीपेपांचजन्यसिंधुमथ्येनृपेश्वर ॥ मृतेभिन्नेचशकुनौयादवानावंधायच ॥ ७ ॥ सुतलञ्चसमाहूयैत्यवृदान्महासुरः ॥
 राज्यं करोति तत्रापिशिवस्यवरदार्पितः ॥ ८ ॥ इतिश्रुत्वा निरुद्धस्तुवचःप्रोवाचशकितः ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ तस्मैचंद्रललाभेर्नकद्रुत्प्रव
 रंवरम् ॥ ९ ॥ तन्ममाख्याहिदेवैषकस्मात्संतोषितोभवत् ॥ ततोवभाषेसमुनिःशृणुराजन्वचोमम ॥ १० ॥ कैलासेचैकद्रुदित्योद्भोक्रपा
 देनसंस्थितः ॥ वर्षद्वादशपर्यंततपश्चक्रमुद्रारुणम् ॥ ११ ॥ ततश्चतोषितोदेवोवर्द्धूहीत्युवाचह ॥ तच्छ्रुत्वासउवाचाथसदाशिवनमोस्तुते १२ ॥
 महामृधेचमाद्वेपालयस्वकृपानिधे ॥ तथास्तुचोक्त्वादेवस्तुतत्रैवांतदधेनृप ॥ १३ ॥ सदैत्योपांचजन्यैवैराज्यंचक्रबलात्तः ॥ स्वतस्तु
 भ्यंनंतुरंगंविनायुद्धेनदास्यति ॥ १४ ॥ अनिरुद्धस्तुप्रोवाचहत्वाद्दुष्टंचबल्लं ॥ ससैत्यंचमुनिश्रेष्ठमोचयिष्येतुरंगम् ॥ १५ ॥ सशिव
 स्यवरेणापियदियुद्धंकरिष्यति ॥ नपालयिष्यतिमृधेशिवःकृष्णहृद्विषंजलम् ॥ १६ ॥ इत्युक्त्वाचानिरुद्धेविप्रयाणैर्जयायच ॥ याद्वेभ्य
 श्चसर्वेभ्योसहसाज्ञांचकारह ॥ १७ ॥ ततोऽनुज्ञाप्यदेवर्षिःयुद्धकौतुकसंयुतः ॥ ययौचाकाशमार्गेणतत्रस्थानंतृपेश्वर ॥ १८ ॥ तदैव

॥ अनिरुद्धउवाच ॥ अहंयास्यामिपारिवैतस्माद्वाद्दवसत्तमाः ॥ सेतुकुरुतशीप्रतुसागरस्यशरैरपि ॥ ७ ॥ इतितद्भवनेश्रुत्वायादवायुद्ध
कोविदाः ॥ सागरेमुमुचुर्बाणाग्रहसंतःपरस्परं ॥ ८ ॥ ततःसर्वैर्बलचरास्तीक्ष्णबाणैःप्रताडिताः ॥ कोलहलंप्रकुर्वतोदुदुबुस्तेचतुर्दि
शं ॥ ९ ॥ नकेषांप्रगताबाणाःपारवैसागरस्यच ॥ इतिवैकथितंवाक्यंस्वस्थेनचसुरार्षिणा ॥ १० ॥ तदाक्रूरोहृदीकश्चास्याकिकश्चोद्धवो
बली ॥ कृतवर्मासारणश्चयुधुधानादनृप ॥ ११ ॥ हेमांगदइंद्रलीलोऽनुशाल्वाद्याश्चभूपते ॥ गतमानाबभूवुवनरदोक्तंनिशम्यच ॥ १२ ॥
ततोऽनिरुद्धोबलवान्स्मरकृष्णपदांबुजं ॥ प्रतिशार्ङ्गयुहीत्वावैद्व्यान्वाणांन्मुमोचह ॥ १३ ॥ ततोद्वृक्षपिःश्राहह्यनिरुद्धशिलीमुखाः ॥
पारंगत्वासमुद्रस्यविविशुस्तेचतटं ॥ १४ ॥ इतिश्रुत्वाऋषेयंक्यंसांबदीप्तिमतादयः ॥ मुमुचुस्तेशरान्नाजंस्तेषांपारंगताःशराः ॥ १५ ॥
शरेषुचशराराजकोटिशःकोटिशःकिल ॥ विविश्रुर्वीक्ष्यसर्वेऽपिघनिवोविस्मयंगताः ॥ १६ ॥ चक्रुःसेतुचतेसर्वेऽत्रिशद्योजनलंबितं ॥ दृ
ढंजलाच्चांतरिक्षमेकयोजनविस्त्वत्तम् ॥ १७ ॥ बध्वाततश्चतेसेतुचतुर्भिःप्रहरैरपि॥ अनिरुद्धादयोरात्रासुपुःशिविरेषुवै ॥ १८ ॥ तस्माद्देपुत्रपौ
त्राणांकृष्णस्यपरमात्मनः॥ शूराणांकृष्णविबानांबलंकिंकथयाम्यहं ॥ १९ ॥ इति श्रीगर्गोऽसंगोऽसुतुबंधननामसप्तविंशोऽध्यायः २७
श्रीगर्गउवाच ॥ कृत्वातुशौचादिकमेकमेकप्रभातकालेयदुर्नंदनश्च ॥ जगामपारंयदुभिश्चासिधोरामोयथावैकपिभिर्नृपेद्र ॥ १ ॥ द
दशुस्तत्रतेगत्वनिरुद्धाद्याश्चयादवाः ॥ उपद्वीपांचजन्यशयोजनविस्त्वत्तं ॥ २ ॥ राजतेत्रराजेन्द्रनाम्नैवाचसुरीपुरी ॥ विशद्योजनविस्त्वी
र्णादित्यवृंदसमाकुला ॥ ३ ॥ पुत्रांगैर्नागैर्नैश्चितिकैर्देवदरुभिः ॥ अशोकैःपाटलैराम्रैर्दरैःकोविदारकैः ॥ ४ ॥ निंबुजंबूकदैवैश्चप्रि
यालपनसस्तथा ॥ सालैस्तलैस्तमालैश्चमल्लिकाजातियुथिकैः ॥ ५ ॥ नीपैःकदैर्बैकुलैश्चकैर्मदनभिभैः ॥ शोभितानगरीरस्यारत्न
प्रासादसयुता ॥ ६ ॥ यदून्समागतांश्रुत्वाभयमायाविर्नखलः ॥ प्रेषयामासगणितुंयादवानामहात्मनां ॥ ७ ॥ सचापिशुक्ररूपेणगत्वाह
द्वययदूतमान्॥ आगत्यस्वपुरीमध्येबल्लविस्मितोब्रवीत् ॥ ८ ॥ मयउवाच ॥ कःकरिष्यतिसख्यंविष्टृष्णीनांबलिर्नानृप ॥ नि
युतानांचनियुतकोटिनास्तेसकार्ष्णिजः ॥ ९ ॥ सेतुकृत्वाशरैःसंधोःश्राप्ताःसर्वैतवोपरि ॥ तेषापश्यबलराजदेवविस्मयकारकं ॥ १० ॥

सागरस्यशरैःसेतुंनदघ्नंश्रुतकृतं ॥ वृद्धेनचमयाराजंस्त्वद्रेद्यविलोकितं ॥ ११ ॥ राघवेणपुरासेतुंषाषाणैर्दुर्भवेष्टितं ॥ स्वनमस्यप्रता
 पेनलंकायानिकटेकृतं ॥ १२ ॥ तत्सर्वचमयादृष्टअदृष्टहृदिचिद्रुतं ॥ श्रीकृष्णेनपुराराजकंसाद्याःशकुनादयः ॥ १३ ॥ मारिताःसंग
 रैर्देत्यानुषाःसर्वैर्विनिर्जिताः ॥ कृष्णस्तुभगवान्साक्षाद्ब्रह्मणप्रार्थितःपुरा ॥ १४ ॥ गोलोकादागतोभूमौभक्तानरक्षणायच ॥ अभक्तानां
 चनाशायकुशस्थल्याविराजते ॥ १५ ॥ तस्माद्यदूतमाःसर्वैरुद्धदामहाबलाः ॥ भीषणचक्रंजित्वाह्वान्यान्जित्वात्रचागताः ॥ पुत्राःपौ
 त्राश्चकृष्णस्यज्ञातयश्चयदूतमाः ॥ १६ ॥ आकाशेजेतुमिच्छंतिकावार्ताभूतलस्यच ॥ १७ ॥ अनिरुद्धायतस्माद्दूतुरंगदेहिवल्ल ॥ दैत्यानां
 हतशेषांकुलकौशल्यहेतवे ॥ १८ ॥ ततोनिरुद्धायहयंचदत्त्वासुरद्विषावैसुखहेतवेच ॥ श्रीकृष्णचंद्रंभ्रमैश्चमुंश्चराज्यस्वकीयंतपसानु
 लभ्यं ॥ १९ ॥ एवंशुभैश्चवचनैर्बोध्यमानोपिबल्लः ॥ निश्चस्योवाचरोषेणमयकृष्णपराङ्मुखः ॥ २० ॥ बल्ललडवाच ॥ ॥ विनायुद्धेनत्वं
 दैत्यकथंभीतोभविष्यसि ॥ वदिष्यसिममाश्रयंशूरहास्यकरं वचः ॥ २१ ॥ त्वंबुद्धिबलहीनश्चवृद्धत्वाच्छठांगतः ॥ तस्मात्त्वदीयं वचनं
 नाहंश्रद्धामिसंप्रतं ॥ २२ ॥ यदिकृष्णोहरिःसाक्षादेतेकृष्णस्यवंशजाः ॥ ममाश्रेऽशिवभक्तस्यार्कैकरिष्यतिपौरुषं ॥ २३ ॥ भयंमाकुलुरुत
 स्मात्स्वमायाःकुत्रगतास्तव ॥ अहतवाश्रयेनापियुद्धंकरतुंश्रजामिवै ॥ २४ ॥ अनिरुद्धोमहाशूरःशूराःकिनवयंस्मृताः ॥ स्थितेमयिमही
 मध्येकोयंगवोऽभवन्महत् ॥ २५ ॥ फलंगर्वस्यप्राप्तोममनिर्मुक्तसायकैः ॥ अबधमेनिशिताबाणाअनिरुद्धं चमानिनं ॥ प्रकुर्वतिरेदैत्यर
 तांगच्छन्नकंचुकं ॥ यथाकिंशुकशूक्ष्णैवसंतदिवसाःकिल ॥ २७ ॥ दारयंतुकपोलिनिनाराचाममहस्तिनां ॥ हयान्पश्यंतुशतशौरु
 धिरौघपरिप्लुतान् ॥ २८ ॥ पिबंतुयोगिनीवृंदासिधिराणिनुमस्तकैः ॥ भवंतुकालीसंतुष्टामद्भैरिक्वभक्षणैः ॥ २९ ॥ ममबाहुबलंसर्वपश्यं
 तुसुभटाःकिल ॥ महाकोदंडनिर्मुक्तमल्लकोटीविमुंचतः ॥ ३० ॥ इतितद्राक्यमाकर्ण्यमयोमामीमहामतिः ॥ जानकृष्णस्यमाहात्म्यं
 मदांधंचेदमब्रवीत् ॥ ३१ ॥ ॥ मयलडवाच ॥ ॥ यद्द्विजेष्यसिरणेकृष्णपुत्राश्चयादवान् ॥ आगमिष्यतिश्रीकृष्णेजेतुंत्वांवाबलश्चैव ॥
 ॥ ३२ ॥ इतिश्रुत्वामहदैत्योसत्यंहितकरं वचः ॥ कालपाशेनसंबद्धेनजत्राहरुषाज्वलन् ॥ ३३ ॥ ॥ बल्ललडवाच ॥ ॥ ममारी

रामकृष्णौ च शत्रुवोष्णयश्चमे ॥ तान्सर्वान्मारयिष्यामि यैर्मित्राश्चमारिताः ॥ ३३ ॥ हत्वा च यादवानत्रपश्चाद्ब्रह्मकरोम्यहम् ॥ तस्यदि
 विवजयेनापि विष्यामि हरेःपुरी ॥ ३५ ॥ ॥ मय उवाच ॥ ॥ मानं माकुरु देत्येन्द्रकालरूपस्तुंगमः ॥ प्रातःस्तवपुरे हंतुं हतशेषान्म
 ह्नासुरान् ॥ ३६ ॥ अनिरुद्धशराः सर्वसद्यस्तवपुरीं नृप ॥ छिन्नाभिन्नांशूरहीनां करिष्यंति न संशयः ॥ ३७ ॥ हिरण्याक्षादयो दैत्याः राव
 णाद्यानिशाचराः ॥ मारिता येन स कृष्णे जातो यदुकुले श्रुतं ॥ ३८ ॥ किंचिद्राज्यस्य मानेन त्वं न जानासि बल्वल ॥ प्रयच्छतुरंगं तस्मै न यु
 द्धसमयोऽस्ति हि ॥ ३९ ॥ ॥ बल्वल उवाच ॥ ॥ अहं जानामि त्वद्वात्तायुद्धं तेन करिष्यसि ॥ अनिरुद्धं गच्छ तस्मात्त्वं विभीषणव
 त्किल ॥ ४० ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ बल्वलस्य वचः श्रुत्वा मयोभाया विद्वान् ॥ प्रतिव्योढुं तत्र दुःखमिदमेवान्वपद्यत ॥ ४१ ॥ वैर
 भावेन पूर्ववैकुण्ठबहवोगताः ॥ निशाचराश्च दैत्याश्च तं भावयः करोति हि ॥ ४२ ॥ इत्थं विचार्य सहसा स उवाच महासुरं ॥ ॥ मय उवाच ॥
 अद्य त्वांच महावीरं निषेधं करोम्यहं ॥ ४३ ॥ युद्धं कुरु रणे गत्वा यदून्मारयसायकैः ॥ अहमेव करिष्यामि युद्धं त्वद्वाक्यतो मुधे ॥ इत्यु
 क्त्वा वचनं सोऽपि विरामप्रहर्षयन् ॥ ४४ ॥ ऊर्ध्वकेश नदः सिंहः कुशं बाध्याश्च मंत्रिणः ॥ अत्रुः प्रकृपिताः सर्वे च त्वारो बल्वलं नृप ॥ ४५ ॥
 ॥ मंत्रिण अत्रुः ॥ ॥ पूर्ववयंगमिष्यामो हंतुं सर्वान्यदूत्तमान् ॥ बहुभिर्दिवसैराजसंश्रामं न कृतं यतः ॥ ४६ ॥ चिंतां माकुरु राजेंद्र मय दे
 त्येन संयुतः ॥ क्षणेन मारयिष्यामो कोटिशः कोटिशो नरान् ॥ ४७ ॥ गर्ग उवाच ॥ तेषां भाषितमाकर्ण्य बल्वलस्तुमुदन्वितः ॥ चकारा
 ज्ञानं पृथ्थे रणार्थे रणकोविदः ॥ ४८ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां हयमेघचरित्रसुरोदैत्यमंत्रवर्णनं नामाऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥
 ॥ गर्ग उवाच ॥ अथ युद्धाय राजेंद्र चत्वारः किल मंत्रिणः ॥ दैत्यकोटिसमायुक्तानि जमुदशिताः पुरात् ॥ १ ॥ सर्वे हि धन्विनः शूरा विद्याघ
 रसमाः किल ॥ खड्गैः शूलैर्गदाभिश्च परिधैर्मुद्गरैर्नृप ॥ २ ॥ एकश्रीभिर्दशश्रीभिः शतश्रीभिर्भुशुं डिभिः ॥ कुतैश्चभिर्द्विपालैश्च क्रसायकश
 क्तिभिः ॥ ३ ॥ संयुक्ताः सर्वशस्त्रैश्च लोहं कुकर्मडिताः ॥ रथैर्जैस्तुरंगैश्च गवयैर्महैर्षवैः ॥ ४ ॥ उष्ट्रैः खैः सूकरैश्च वृकैः सिंहैश्च क्रोष्टुभिः
 ॥ महागृध्रैः शंखचिह्नैर्भकरैश्च तिमिंगलैः ॥ ५ ॥ एतैश्च वाहनैराजसंयुक्ता रणकर्कशाः ॥ शंखदुंदुभिनादेन वीराणगंजनेन च ॥ ६ ॥ श

तद्गीर्णां च शब्देन च चालव सुधाभृशम् ॥ इत्थं भयंकरां सिनामसुराणां विलोकय च ॥ ७ ॥ भयं प्राप्सुः सुराः सर्वमहं द्रधनदादयः ॥ यादवास्तेऽपि व
 लिनो निर्जितार्थैश्च भूः पुरा ॥ ८ ॥ विषण्णमनसोऽभूवन् दैत्यसेनां निरीक्ष्य च ॥ प्रद्युम्नेन राजसूये चंद्रावत्यां पुरानृप ॥ ९ ॥ यादवेभ्यः प्रक
 थितयन्तीति र्थैर्वर्द्धनं ॥ तत्सर्वकथयामास युभ्यः कार्ष्णिजः पुनः ॥ १० ॥ गर्ग उवाच ॥ इति श्रुत्वा च यदवः शस्त्राणि जगृह्णस्त्वरं ॥ मृ
 त्युर्वरमन्यमाना विजयाञ्च पलयन्त ॥ ११ ॥ ततः समभवद्युद्धैर्दत्यानां युधिभिः सह ॥ पांचजन्ये च लंकारां रक्षसां कपिभिर्यथा ॥ १२ ॥ रथि
 नोरथिभिस्तत्र प्रतिभिः पतयो मृधे ॥ हयाहरिभोश्चैर्भुयुधुस्ते परस्परं ॥ १३ ॥ केचिद्धैर्दतिनो मत्ताः शुंडादंडैरितस्ततः ॥ जघ्नू
 र्थांस्तुरंगाश्च वीरा ब्राह्मणमहा मृधे ॥ शुंडादंडैः संगृहीत्वारथांसाश्चाससारथीन् ॥ निपात्य भूमौ बुत्थाप्यगने चिक्षिपुर्बलात् ॥ १५ ॥ कौ
 श्चिन्मर्दुःपादाभ्यां संविदार्य करैर्दंडैः ॥ सक्षताश्च गजाराजन्प्रधावंतोरगांगणात् ॥ १६ ॥ तुरगास्तत्र धावंतः सर्वीरास्ते नृपेश्वर ॥
 उच्छंभयंतश्च रथान् प्रोत्पतंतोगजान्प्रति ॥ १७ ॥ अंबष्ठगजिनं युद्धे मर्दयंतश्च सिंहवत् ॥ उत्पतंतश्च तुरगाः गजवृंदमहाबलः ॥ १८ ॥ असि
 प्रहारं कुर्वतो विदार्य चरिपून्बहून् ॥ वाजिपृष्ठेन दृश्यते ते दृश्यते नटा इव ॥ १९ ॥ केचिद्धीरास्तु खड्गैश्च द्विधा कुर्वन्तुरगमान् ॥ केचिद्धंतासंगृहो
 त्पाकुंभेषु करिणांगताः ॥ २० ॥ तुरगस्थाः केपि बलं संविदार्य विनिर्गताः ॥ खड्गवैः कंजवन्लीलाभिर्वा यवा यथा ॥ २१ ॥ बभूवतु मुलं युद्धमद्भुत
 तैरोमहर्षणं ॥ बाणैर्गदाभिः परिचैः खड्गैः शूलैः शक्तिभिः ॥ २२ ॥ युद्धे गजाश्च गर्जति हर्षितुरगाभृशम् ॥ हाहा वीराः प्रकुर्वन्ति नदंति रथेन मयः ॥
 ॥ २३ ॥ सैन्यपादराजोर्ध्वैर्धीभूतं न भो भवत् ॥ तत्र स्वीयोनपारक्यो दृश्यते च मृधांगणे ॥ २४ ॥ परस्परं च बाणैः वैः केचिद्धीरा द्विधा कृताः ॥
 तिर्यग्भूतारथा युद्धे निपतुः पादपाहव ॥ वीरोपरिगता वीराहयोपरिहयाश्च वै ॥ २५ ॥ उत्पेतुस्तत्र ह्युराणां कबंधाश्च भयंकराः ॥ पातयंतो खड्ग
 हस्ताहयांचीरान्महारणे ॥ २६ ॥ हस्तिनां भिन्नकुंभानां मौक्तिकानि पतंतिसात् ॥ शस्त्रांधकारे प्रधने रात्रौ तारागणा इव ॥ २७ ॥ ततश्च
 सेनयोर्मध्ये रुरुधिराणां दीह्यमूत् ॥ वेतालाः शिवमालार्थं जगृहस्ते शिरांश्चिच ॥ २८ ॥ मृगेंद्रस्थमहाकाली डाकिनीभिः समागता ॥
 कपालेनापि रुरुधिरं पिबंती दृश्यते मृधे ॥ २९ ॥ डाकिन्योरुधिरं तसंपाययंत्यः सुतान्मृधे ॥ मारोदीरिति वादिन्योनेत्राण्यपि पदुदामरुत् ॥ ३० ॥

विद्याधर्यस्त्वंबरस्थांगधव्याऽप्सरसस्तथा।क्षत्रधर्मस्थिताञ्छूराववत्रिरेद्वेरूपिणः ॥३१॥ परस्परं कलिरभूत्तासांपत्यथैमेवरे। ममानुरु
पोनायं वइतिविह्लचेतसां ॥ ३२ ॥ केपिशूराधर्मपरणाद्राजन्नचलिताः ॥ जग्मुस्तेष्वेष्णवलोकांभित्वातपनमंडलं ॥ ३३ ॥ केचिद्द्वी
रामहयुद्धदृष्ट्वायुद्धतपलयिताः ॥ तप्तवालुकमार्गेणजग्मुस्तेनिरयन्तुप ॥ ३४ ॥ एवंइत्यान्महविराजद्भुःसर्वयदूत्तमाः ॥ तथायदून्महा
युद्धेनानाशस्त्रैश्चदानवाः ॥ ३५ ॥ रणेभृत्युगताःसर्वैराजद्वैत्याश्चकोटिशः ॥ तथामृत्युगतायुद्धेयादवाश्वसहस्रशः ॥ ३६ ॥ बाणां
धकोरसंजातेर्गनिरुद्धेधिविनांवरः ॥ ऊर्द्धकेशेनयुधेयथात्रेणवासवः३७॥ नदेनचगदोराजन्सिंहेनवृकएवच ॥ कुशांविनचसांबोवैयुधुधोर
णमंडले ॥ ३८ ॥ एवंपरस्परंयुद्धंभवतुमुलंमहत ॥ ऊर्द्धकेशस्तद्वाराजन्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ३९ ॥ कार्ष्णिजंताडयामासनाराचैर्दंश
भिर्मृष्टे ॥ तान्प्रचिच्छेद्भगवान्धन्वीरुक्मवतीमुतः॥४०॥ऊर्द्धकेशःपुनस्तस्यकवेचसायकान्दश ॥ निचखानस्वर्णपुंखान्भित्त्वावर्मतनौ
गतान् ॥ ४१ ॥ चतुर्भिश्चशरैस्तस्यजवानचतुरोहयान् ॥ चिच्छेद्वर्णैर्विशद्विःकोदंडसंयुणंपरं ॥ ४२ ॥ अनिरुद्धस्यराजेंद्रवल्
लस्थानुगोवली ॥ अनिरुद्धस्तुतंत्यक्त्वारथंचान्यंसमारुहत् ॥ ४३ ॥ शक्रदंतंनृपश्रेष्ठप्रतिशाङ्गधरोमहान् ॥ कृष्णदंतैचकोदंडेशर
मेकंनिधायच ॥ ४४ ॥ तद्रथेनिचखानाथरुषाढयोहस्तलाघवात् ॥ सायकस्तद्रथंनीत्वाभ्रामयित्थाघटीद्वयं ॥ ४५ ॥ गगनात्पा
तयामासकाचपात्रंथार्भकः ॥ अंगारवद्रथस्तस्यविशीर्णोभृद्धयाश्ववै ॥ ४६ ॥ समूताश्चनृपश्रेष्ठपंचताप्रापुरप्रतः ॥ ऊर्द्धकेशस्तु
पतनान्मूर्च्छितोभृद्गर्गाणे ॥ ४६ ॥ इति०महू०सं०ह०चरित्रसुमेरोयादवासुरसंश्रामवर्णनंनमएकानिर्त्रिशोऽध्यायः॥२९॥ ॥ ४७ ॥
ततोत्थितश्चूर्द्धकेशोरथंचान्यंसमाश्रितः ॥ अनिरुद्धस्यसंश्रामेयावदायातिसंमुखं ॥ १ ॥ तावद्भजनिशितैर्नारैचैस्तद्रथपुनः ॥ स
भंगस्यंदंनदृष्ट्वापुनरन्यंसमाश्रितः ॥ २ ॥ सोपिभयःशरैराशुकार्ष्णिजेनरणेनृप ॥ एवंवरथाभ्राऊर्द्धकेशस्यवैरणे ॥३॥ ततःकृद्धोरणे
दैत्यःशक्तिचिक्षेपसत्वरं ॥ दृष्ट्वातामागतावीरोनाराचैर्दंशधाच्छिनत् ॥ ४१ ॥ ऊर्द्धकेशस्तदासंख्येस्थित्वारुक्ममयेथे ॥ आजगामसर्वेणे
नानिरुद्धप्रतियोधितं ॥ ५ ॥ कार्ष्णिजंपंचभिर्बाणैस्ताडयामासार्हपितः ॥ शरैस्तेर्निहतःसोपिकश्मलपरमंगतः ॥ ६ ॥ संशुद्धोधेनुरुद्य

म्यचित्रवाजांशरान्दश ॥ मुमोचहृदयतस्यसहसाहस्तलाघवात् ॥ ७ ॥ शरस्तेपुरेतस्यरुधंधं बहुदारुणाः ॥ पोत्वोपेतुथामूमौ
 कूटसाक्ष्यस्यपूर्वजाः ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वकेशः पुनः कुक्षोतिष्ठतिष्ठतिचाबुवन् ॥ बाणैस्तुदशसंख्यैश्चतताडतस्यमूर्धनि ॥ ९ ॥ सायकास्तेनिरुद्ध
 स्यद्युष्णीषेपरिनिष्ठिताः ॥ विराजंतेस्मराजेद्रदशशाखास्तरोरिव ॥ १० ॥ नविष्यथेसतैर्बाणैर्युद्धैरुमवतीसुतः ॥ यथापुष्पैश्चप्रहतो
 क्षिरदोनृपसत्तम ॥ ११ ॥ बाणांशतंस्वधुनुषिनिघायाकृष्यमाधवः ॥ चित्रवाजान्वर्णपुंखानुमोचबहुरोषतः ॥ १२ ॥ तेबाणास्तस्यस
 र्गभिर्त्वाशीप्रमधोगताः ॥ रुधिराक्ताथाराजकृष्णभक्तिपराङ्मुखाः ॥ १३ ॥ शरसंघैश्चसहतांपंचतांप्रधनेगतः ॥ हाहाकारश्चतस्रै
 न्येबभूवृपसत्तम ॥ १४ ॥ तदाजयजयारावोयादवानांबभूवह ॥ अनिरुद्धोपरिसुराः पुष्पवर्षाप्रचक्रिरे ॥ १५ ॥ ऊर्ध्वकेशस्तुप्रधनदिव्य
 देहेनयादव ॥ ययौविमानमारुह्यस्वर्गमुकृतिर्नापदं ॥ १६ ॥ प्रातरंनिहतं दृष्ट्वानदः शोकेनपूरितः ॥ कुंजरस्थो गदं बाणैः कुंजरस्थंजयानह ॥ १७ ॥
 आगतन्सायकान्दृष्ट्वानुर्ध्वरीरिगदोमहात् ॥ तान्प्रचिच्छेद्वानेननिरुद्धस्यप्रपश्यतः ॥ १८ ॥ नदस्तदैवसंकुद्धोप्रातृशोकोपरिप्लुतः ॥
 अकरोद्विजंबाणैः संप्रामरोहणीसुतं ॥ १९ ॥ गजस्तुशतबाणैश्चभिन्नांगः पंचतांगतः ॥ निपपातगदोभूमौतदद्भुतमिवाभवत् ॥ २० ॥
 ततः कुद्धोगदान्तीत्वाहंतुं शंभुरणेगदः ॥ आजगामज्वलश्रीप्रसिंहः सिंहवनेयथा ॥ २१ ॥ आगतंतं गृहीत्वा तु शुंडादंडेनतद्गजः ॥ चिक्षेप
 सगदं राजन्नाकाशेशयोजनं ॥ २२ ॥ पतितः स्यात्समुत्थायशुंडादंडं प्रगृह्यासः ॥ पातयामासभृष्टेभ्रामयित्यागजंगदः ॥ २३ ॥ गजोमृ
 त्युंगतोयुद्धेविस्मितोभून्महासुरः ॥ जग्राहस्वगदंगुर्वींश्चाघाकृत्वागदस्यच ॥ २४ ॥ शीघ्रंतमाहयामासगदं वीरंगदाधरं ॥ तथासोपिनदंदै
 त्यंसंप्रामार्थैर्विशोपते ॥ २५ ॥ नदः प्रत्याहवचनं त्वं मनुष्योसियादव ॥ तस्माच्छ्लांकारिष्यामिकथं युद्धं करिष्यसि ॥ २६ ॥ पूर्वप्रहारं
 कुरुमेपथात्वंतुनजीवसि ॥ इति श्रुत्वागदः प्राहयथावृत्रं परंदरः ॥ २७ ॥ गदउवाच ॥ न किंचित्ते प्रकुर्वति यवदन्ति मुखेन वै ॥ नवदंतिरणेशूराद
 शंयति पराक्रमं ॥ २८ ॥ इति श्रुत्वा नदः कुद्धो गदस्य हृदयेन दन् ॥ ताडयामास राजेन्द्रगिरिष्ठां महतीं गदां ॥ २९ ॥ गदया ताडितो वीरो न च
 चालमृधेगदः ॥ मदान्मतो यथाहस्तीबालेन मालयाहृतः ॥ ३० ॥ कथयामास वीराश्रयोदानवं वीक्ष्य लज्जितं ॥ सहस्रैकं प्रहारं मेयदिवीरः

परंतप ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वा निजघानाथललाटे गदायाभृशम् ॥ सचापितरुयास्कंधेताड्यामासधर्मपित् ॥ ३२ ॥ एवंभृशं प्रकुर्वता गदायुद्धवि
 शारदौ ॥ गदायुद्धं प्रकुर्वणौ परस्परवधैषिणौ ॥ ३३ ॥ अन्योन्यघातविमतौ क्रोधयुक्तौ जयोद्यतौ ॥ नकोवैतत्र जयेत न प्रहीयेत कोपित् ॥
 ३४ ॥ भालेस्कंधे तथा मूर्ध्नि हृदि गात्रेषु सर्वतः ॥ रुधिरौघतौ क्लिप्तौ किंशुका विवपुष्पितौ ॥ ३५ ॥ तयोरसीन्महायुद्धं गदाभ्यामेव स
 युगे ॥ विरुक्लिगाक्षरं त्येद्वेदे चूर्णविभूषतुः ॥ ३६ ॥ ततो युद्धमभूद्धरं बाहुभ्यां गदद्वययोः ॥ तदारामानुजः कृद्धो मुजभ्यामुपगृह्यत
 ॥ ३७ ॥ पातयामास भूषुष्टेमहिषहरिराश्रयथा ॥ तदा दैत्यस्तु तस्यापि हृदि जघ्ने प्रमुष्टिना ॥ ३८ ॥ तदा सोपि शिरस्येकं मुष्टिं बध्वा जघान
 ह ॥ मुष्टिभिर्जानुभिः गदं स्तालस्फोटैश्च बाहुभिः ॥ ३९ ॥ परस्परं जघ्नस्तु तौ स दृष्टा धरपञ्चवौ ॥ ततः कुद्धोरणे दैत्ये गदस्य चरणं बलात्
 ॥ ४० ॥ गृहीत्वा आमयित्वा च पातयामास भूतले ॥ तद्गदः समुत्थाय गृहीत्वा चरणरिपोः ॥ ४१ ॥ आमयित्वा गजोपस्थे निजघान रुषा
 ज्वलन् ॥ पुनर्दैत्यः समुत्थाय गृहीत्वारोहिणीमुतं ॥ ४१ ॥ चिक्षेप चो जसाराज नगने शतयोजनं ॥ पतितोपि सवज्रगः किंचिद्भयं कुलमान
 सः ॥ ४२ ॥ चिक्षेप गगने दैत्ये योजनानां सहस्रकं ॥ पतितोपि समुत्थाय पुनर्युद्धं चकार सः ॥ ४४ ॥ गदो न दं न दोगदं निजघ्नतुः परस्परं ॥
 प्रमुष्टिभिश्च दारुणैर्महद्गणे नृपेश्वर ॥ दंडादंडिमुष्टा मुष्टिकेशाके शिनखानसि ॥ दंतादंत्युभयोर्युद्धं घोरे मवं भूबह ॥ ४५ ॥ इत्थं नि युद्धमा
 नौ तौ प्रकुर्वतौरण्युनः ॥ पादे पादं हृदि हृदं करे करं मुखे मुखं ॥ ४६ ॥ अन्योन्यमित्थं संश्लोपरस्परवधैषिणौ ॥ बलाक्रांता बुभौ तौ द्वौ प
 तितौ च मुभूच्छतुः ॥ ४७ ॥ इत्थं दृष्ट्वा तयोर् युद्धं यादवाश्चैव दानवाः ॥ गदो धन्यो न दो धन्यः प्रोचुर्वाक्यमिदं नृप ॥ ४८ ॥ गदं निपतितं दृष्ट्वा निरु
 द्धः शोकपूरितः ॥ चैतन्यं कारयामास जले न व्यजनेन च ॥ ४९ ॥ तदैव सोपि राजेद्रुत्थितः क्षणमात्रतः ॥ क्व न दक्व न दोयतो त्यक्त्वा युद्धं भयान्म
 म ॥ ५० ॥ निरिक्ष्य दानवं तत्र मूर्च्छितं पंचांगतं ॥ चक्रुर्जययारवां यादवाश्चैव देवताः ॥ ५१ ॥ ॥ ४४ ॥ इति श्रीगर्गाचार्ये
 संहितायां हयमेधचरित्रमुमरोच्छ्रुके शानद्वधो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥

निजघानवृकं चाणैरथस्थं खगवाहनः ॥ १ ॥ दृष्ट्वा समागतात्वाणां च्चक्रुर्वाक्यं विदुष्ण
 ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥

नन्दनः ॥ चिच्छेदतान्त्वबाणैश्चलीलयाप्रधनेनृप ॥ २ ॥ पुनश्चक्षेपबाणान्वैतांश्चिच्छेदकृष्णजः ॥ ततःकुद्धेरेरणजन्सिंहनमाऽसुरे
 श्वरः ॥ ३ ॥ शरासनेसमाधत्तवसुसंख्यान्शिलीमुखान् ॥ चतुर्भिस्तुरगान्वीरोवृकस्यह्यनयत्क्षयम् ॥ ४ ॥ एकेनध्वजमत्युग्रचिच्छेद
 तरसाहसन् ॥ एकेनसारथेःकायाच्छिरोभूमावपातयत् ॥ ५ ॥ एकेनसगुणचापमच्छिनत्प्रधनेरुषा ॥ एकेनहृदिविव्याधवृकस्यवेगवा
 द्युपः ॥ ६ ॥ तस्यकर्माद्भुतंहृद्विवीराविस्मयमागताः ॥ वृकस्तदैवसहस्रैस्त्यशस्तयाजघानह ॥ ७ ॥ साशक्तिस्तत्तनुंभित्वाखरंभित्वा
 विनिर्गता ॥ विवेशमूतलेराजन्विवरं पन्नगोयथा ॥ ८ ॥ खरोमृत्युगतस्तत्रदैत्यःश्रीघ्नंपपातह ॥ जगर्जपुनरुत्थार्यसिंहःसिंहइवस्फुटं ॥ ९ ॥
 गृहीत्वविशिशूलचिक्षेपसवृकोपरि ॥ तमापतंतंजग्राहवृकोवामकरेणवै ॥ १० ॥ तेनैवशत्रुनिजघानराजन्कृष्णस्युग्रोबहुरोषयुक्तः ॥ निर्भि
 न्नदेहेनिपपातभूमौहाहाप्रकुर्वन्सजगाममृत्युं ॥ १ ॥ हाहाकारस्तदैवासीद्दानवानारंगणे ॥ पुष्पवर्षसुराश्चक्रुःजयारावंयदूत्तमाः ॥ १२ ॥ त
 दाकुशांबःसंक्रुद्धोसांबान्यादवान्धृ ॥ रथस्थःश्रीघ्नमागत्यसर्वान् ॥ १३ ॥ तस्यबाणैश्चबहवःपेतुश्छिन्नामहागजाः ॥ तिये
 ग्भूतारथायुद्धेत्तुरगाश्छिन्नकंधराः ॥ १४ ॥ तथापदातयस्तत्रशिरोहीनाविवाहवः ॥ इत्थंसमारयन्राजन्ननेकान्चिचचारह ॥ १५ ॥ एवंपराक्रमं
 दृष्ट्वासांबोजांबवतीसुतः ॥ कुशांबंचाहयमासयुद्धार्थेयुद्धकोविदः ॥ १६ ॥ ॥ संबलवाच ॥ ॥ आगच्छवीरसहसामयासहरणंकुरु
 ॥ किमन्येन्वासितैर्दानिर्हितैःकोटिभिर्नरैः ॥ १७ ॥ इत्युक्तवंतमालोक्यकुशांबःप्रहसन्बली ॥ जघानहृदयेतस्यवसुसंख्याच्छिलीमुखान्
 ॥ १८ ॥ तदमृष्यन्हेःपुत्रःस्वकोदंडेदधन्शरान् ॥ तताडसत्तभिःशत्रुदानवक्षसौतरे ॥ १९ ॥ उभौसमरसंस्थाबुभावपजयैषिणौ ॥ रे
 जातेतौहिसंश्रामेयथाषण्मुखतारकौ ॥ २० ॥ सांबःकुशांबंप्रधनेंकुशांबःसांबमेवच ॥ अन्योन्यसर्पसदृशैर्बाणैरपिववर्षतुः ॥ २१ ॥ बाणा
 न्धनुषिसंधायशतसंख्यान्स्फुरत्प्रभान् ॥ अकरोद्विरथतैश्चसांबंछिन्नशरसनं ॥ २२ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वेहतसारथिः ॥ आरुरो
 हरथंचान्यकुपितश्चापसंयुतः ॥ २३ ॥ ॥ सांबलवाच ॥ ॥ कुत्रयस्यसित्वंदैत्यकृत्वादीर्घपराक्रमम् ॥ क्षणमात्रेणस्थित्वापश्यमे
 विक्रमंपरं ॥ २४ ॥ इत्युक्त्वासायकंचोत्स्रवकोदंडेनिधायच ॥ मंत्रयित्वाचमंत्रेणतद्भ्रथेनिचखानह ॥ २५ ॥ अलातचक्रवद्भूमौतेनबाणेन

तद्रथः ॥ ब्रामयोजने शीघ्रसंस्तः सतुरंगमः ॥ २६ ॥ अमंतं सरथैर्दृत्यं दृष्ट्वा प्राह हसन्मुखः ॥ सांबोजं ववती पुत्रो बाणकृत्वा शरामने ॥ २७ ॥
 ॥ सांब उवाच ॥ त्वाद्दृष्ट्वा श्च महवीराः स्वर्गयोग्या भवंति हि ॥ न राजते महीमध्ये शक्रतुल्यपराक्रमाः ॥ २८ ॥ तस्माच्च समवाणेन द्वितीयेन
 दिवं व्रज ॥ सरथस्त्वं सेदंश्च मत्कृपातोऽसुरेश्वर ॥ २९ ॥ गगनप्रापकं चान्निमित्युक्त्वा विमुमाच सः ॥ शरणे तेन सरथो विभ्रमन्भूतलघृप ॥ ३० ॥
 लोकात्बहू नति क्रम्यजगामरविमंडलं ॥ सहयः सुतसहितो तत्र सूर्यस्य ज्वालाया ॥ ३१ ॥ दग्धो भूतद्रथः सद्यो दैत्यो दग्धकलेवरः ॥ पंपातभूत
 लेपुर्वाविलस्य च सन्निधौ ॥ ३२ ॥ तस्मिन्निपतिते पापे गते मृत्युचदानवे ॥ हाहाकारं ततश्च कुरुदुत्याः सर्वभयान्विताः ॥ ३३ ॥ यादवानांततः
 सैन्येने दुर्दुर्दुभयो सुहः ॥ पुष्पवर्षसुदाचक्रुः सांबस्योपरिनिर्जराः ॥ ३४ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां हयमेचरित्रसुमेरौ सिंहकुशांबयोना
 मैकत्रिशो ध्यायः ॥ ३१ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ गर्ग उवाच ॥ अथ वैबल्यलदैत्यशोचंतं कानासने ॥ मयः प्रत्याह वचनं ज्येष्ठकुंभश्रुतिर्यथा ॥ १
 अधदृष्ट्वयाराजान्यदूनांबलमेव हि ॥ दैत्यवृद्धैश्च निहताश्च त्वारोमं त्रिणस्तव ॥ २ ॥ अवशेषस्त्वमेवासि ह्यथवा हंच त्क्पुरे ॥ तस्मात्तवेच्छ
 दैत्यैर्द्रयथाभूयात्तथा कुरु ॥ ३ ॥ बल्ललः प्राह वचनमद्यथास्याम्यहरणे ॥ शीघ्रं हंतुं यदूर्त्तवास्त्वं गुप्तो भवमंदिरे ॥ ४ ॥ हरिः कृष्णस्तु नंद
 स्यपुरा पुत्रप्रकीर्तितः ॥ वसुदेवो मन्यते तं मत्पुत्रो यंगतत्रपः ॥ ५ ॥ हैयंगं वीनदुग्धाज्यदधितक्रादिकं तु सः ॥ चोरयामास गोपीनारसिको
 रासमंडले ॥ ६ ॥ जरासुतभयात्सोपिसमुद्रं शरंगंतः ॥ मारितो मातुलो येन किं करिष्यति पौरुषं ॥ ७ ॥ इति तद्वाक्यमाकर्ण्य मयः प्रकु
 पितोऽब्रवीत् ॥ मय उवाच ॥ यस्माद्भिभेति ब्रह्मचरिषो मायापुरंदरः ॥ ८ ॥ भयदं निर्भयं कृष्णं तं विनिंदसि निंदक ॥ कृष्ण
 निंदति यो मूढो ब्रह्मज्ञानाच्च कुसंगतः ॥ ९ ॥ कुंभीपाके सपततियावद्ब्रह्मणो वयः १० चंडपालशिशुपालमंडलीभंजनदनुजदर्पखंडनं ॥ मा
 धवं मदनमोहनं परं त्वं भजस्व कुलकौशलाय च ॥ ११ ॥ मयस्य वचनं श्रुत्वा ज्ञानं प्राप्सोऽपि बल्लः ॥ क्षणं विचार्य राजेन्द्रप्रोवाच प्रहसन्निव ॥ १२ ॥
 ॥ बल्ल उवाच ॥ जानाम्यहं विश्वपतिं च कृष्णं शेषलवैर्मदनचक्राणि ॥ अत्रागतं पद्मभवं हि वैषांध्यावयं तेन हयोत्ततयं ॥ १३ ॥
 पृषां बाणैश्च निहतो यद्वाहनिधनंगतः ॥ तद्वासुखेन यास्यामि शीघ्रं विष्णोः परंपदं ॥ १४ ॥ पुराचरैरसावेन वैकुण्ठं बहवो गताः ॥ दानवाराक्ष

साश्चैवंतंचभावंकरोम्यहं ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वादांशितोभूत्वादानवानाशिरोमणिः ॥ स्वसैन्यपालकं तूष्णसमाह्वयेदमब्रवीत् ॥ १६ ॥ पटहेनममा
 ज्ञात्वंपुयादेहिप्रयत्नतः ॥ अनिरुद्धेनयुद्धायवीरुसेन्यपालक ॥ १७ ॥ येममाज्ञानमन्यंतेतेवधाहारणविना ॥ आत्मजावाभ्रात्रोवाह्य
 न्येषाचैवकाकथा ॥ १८ ॥ इतिश्रुत्वासातद्वाक्यंरथ्यारथ्यांगृहेगृहे ॥ पटहेनापितस्याज्ञाघोषायामासवेगतः ॥ १९ ॥ श्रुत्वापटहनिर्घोषं
 दैत्याःशीघ्रंभयातुराः ॥ गृहीत्वामुर्वशस्त्राणिह्याजमुस्तेसमातलं ॥ २० ॥ सैन्यपालस्ततःपूर्वलक्षदैत्यैःपरिवृतः ॥ रथेनकवचीध्वनि
 र्वागमपुराद्बहिः ॥ २१ ॥ दुर्नैत्रोदुर्मुखश्चैवदुःखभावश्चदुर्मदः ॥ एतैर्मंत्रिणांपुत्राश्चत्वारस्तेविनिययुः ॥ २२ ॥ मतंगजैर्महामत्तैश्चंचलां
 गैस्तुरंगमैः ॥ रथैश्चदेवधिषण्याभैर्विद्याधरसमैरैः ॥ २३ ॥ सद्यःकामगयानेनमयदत्तेनबल्वलः ॥ स्वयंजगामयुद्धार्थंचतुल्लक्ष्महासुरैः ॥ २४ ॥
 सैन्यपालस्यपुत्रस्तुभोजनंकुरुतेगृहे ॥ बुभुक्षितश्चयुद्धायशीघ्रंसीपिननिर्गतः ॥ २५ ॥ नागतंतं विलोक्याथसैन्येबल्वलसैनिकाः ॥ नृपायक
 थयामासुस्तस्यवाताचशंकिताः ॥ २६ ॥ ततस्तद्रचनार्द्धराबद्धतंदांमभीरुषा ॥ नृपात्रेचानयामासुःप्रफुल्लवदनेक्षणः ॥ २७ ॥ तं
 द्वाभ्रत्संयित्वाचबल्वलश्चंडशासनः ॥ भुशुंडीवदनेनापिमारयामासवेगतः ॥ २८ ॥ दैत्याःसर्वेभयंभ्रापुवधंतस्यनिरीक्ष्यच ॥ सैन्यपालस्तु
 संभ्रामेमृतंपुत्रनिशम्यच ॥ २९ ॥ रथात्पपातदुःखातस्ताडयन्मस्तकंकरैः ॥ विललापभृशंसीपिपुत्रदुःखेनदुःखितः ॥ ३० ॥ हापुत्रवीरपितर
 त्यक्त्वाभोजंरंरणे ॥ गतःशतश्रीभोगेणस्वर्गमामविलोक्यच ॥ ३१ ॥ विनायुद्धेनेहेपुत्रकगतो नृशासनात् ॥ इत्येवंविलपंस्तत्ररुरो
 दरुणमंडले ॥ ३२ ॥ ततश्चमंत्रिणांपुत्राःशोचंतंप्रोचुरग्रतः ॥ ३३ ॥ मंत्रिपुत्राञ्जुः ॥ ३४ ॥ रोदन्मंमकुरणेण्शूरोसित्वंतुपालक ॥ ३५ ॥
 दुःखेच्छूतेचत्वत्पाशैर्नागमिष्यतिवैमृतः ॥ आजन्मतश्चजंतूनामृत्युर्भवतिसांप्रतं ॥ ३६ ॥ धीरास्तत्रनशोचंतिमूर्खाःशोचंतितिन्यशः ॥
 गर्भेपिचमृताःकेचित्केचिद्वैजन्ममात्रतः ॥ ३७ ॥ बालत्वेयौवनत्वेचवृद्धत्वेकेचिदेवहि ॥ केचिच्छ्लेणरोणेणदुःखेनपतनेनच ॥ ३८ ॥
 सर्वेमृत्युगमिष्यन्तिदेवात्कर्मवशानराः ॥ कोवाकस्यपितापुत्रःकोवाकस्यप्रियाप्रसूः ॥ ३९ ॥ संयुनक्तिविधातावैवियुनक्तिचकर्मणा ॥
 संयोगेपरमानंदोवियोगेप्राणसंकटं ॥ ४० ॥ शश्वद्रवतिमूढस्थनत्मारामस्यनिश्चितं ॥ आत्मघातीयदाभूत्वाप्राणांस्त्यजसिद्धुःखितः ॥

॥ ३९ ॥ पुनर्जन्यचनिरयं व्रजिष्यसिनसंशयः ॥ तस्माद्बहू तमैः साह्यं युद्धं कुरु महारणे ॥ ४० ॥ क्षत्रियस्य परं श्रेयो धर्म युद्धं न्न विद्यते ॥
 धर्म युद्धे न संश्रामेयेहताः शत्रुसंमुखे ॥ ४१ ॥ व्रजति ते विष्णुपदं लोकां सर्वां च विहाय च ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ एवं संबोधितो दैत्यैः शो-
 कं सर्वं विहाय च ॥ ४२ ॥ सर्वान्वीरानागतांश्च दशरोषे पूरितः ॥ दृष्ट्वा सर्वांसं सत्रां मे शीघ्रं प्राहरुष ज्वलन् ॥ ४३ ॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्य-
 संहितायाहयमेधचरित्रसुभैरौ सैन्यपालसुतवधो नाम द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥
 ॥ सैन्यपाल उवाच ॥ ॥ अत्रागताश्च सर्वे पिधान्वेषेण युद्धं दुर्मदाः ॥ युवराजो नृपसुतोरणे चात्र न दृश्यते ॥ १ ॥ सर्कि करिष्यति गृहे मारयि-
 त्वा च मत्सुतं ॥ समुशुं डीमुखेनापितन्मार्गैकं न स्याति ॥ २ ॥ इत्युक्त्वरोषेताम्राक्षो गृहीतुं नृपं नदनं ॥ जगाम नगरं शीघ्रं सैन्यपालः प्रह-
 र्षितः ॥ ३ ॥ सराजपुत्रो मदिरापीत्वा वैभोजनंतरे ॥ चकार शयनं रात्रौ विस्मृतो मद्रुविह्वलः ॥ ४ ॥ तत्पत्नी बोधया मासभर्तारं नृपं नदनं ॥
 श्रुत्वा पटहनिर्घोषं रुदतीभयविह्वला ॥ ५ ॥ उत्तिष्ठोतिष्ठेह वीरप्रातः काले बभूवह ॥ त्वत्पितुः शासनं पुण्यं भेरीघोषेण श्रूयते ॥ ६ ॥ ये-
 नयास्यंति युद्धार्थे ते वधार्हाः सुतादयः ॥ तस्मात्प्रायाहि शीघ्रं त्वंगत्वा तां विलोक्य ॥ ७ ॥ प्रियया बोधितः सोऽपि चैतन्यो न वभूवह ॥ पुनः-
 सा बोधया माससैन्ये बल्ले गते ॥ ८ ॥ ततः सनिद्रां च विहाय चोत्थितः सद्यो गृहीत्वा सशरं धनुः किल ॥ शिवांगेण ज्ञानसाच संस्मरन् जगाम-
 युद्धाय रथेन भूपजः ॥ ९ ॥ तमागतं वीक्ष्य नृपस्य नदनं मुवाच रोषेण तु सैन्यपालकः ॥ कथं तया दैत्यवरस्य शासनं विलोपितं केन बलेन मां-
 वद ॥ १० ॥ मत्सुतस्त्वाद्दृशो भूत्वा शीघ्रं नागतवान्मूधे ॥ समारितो बल्लेन शतघ्नी प्रमुखेन च ॥ ११ ॥ तस्माद्दृच्छ पितुः पार्श्वस्य-
 वादीपिताव ॥ मारयिष्यति शीघ्रं वैनेतुं त्वं प्रेषितो स्म्यहं ॥ १२ ॥ वचस्तीक्ष्णं समाकर्ष्य भयाच्छुक्कमुखस्तुसः ॥ पितुः पार्श्वयथौ तेन सुय-
 न्वाद्दुःखितो यथा ॥ १३ ॥ दृदशो पितरंगत्वादैत्यवृद्धैः परिवृतं ॥ रथस्थं कुपितं तत्र द्धानि रुद्धजयासुक् ॥ १४ ॥ दृष्ट्वा तातं न मस्कृत्य त्रि-
 ङ्घ्रितो भयविह्वलः ॥ अधोमुखस्थितो भूमौ दानवैर्द्रस्य पश्यतः ॥ १५ ॥ बल्लः कुपितः प्राह दंतात् दूर्तैर्विनिष्पिपन् ॥ आज्ञाभंगं स्वया-
 केन कृतस्त्वात्मा विघातने ॥ १६ ॥ तस्माद्भितीं किल युद्धमंडलं हृद्गतं प्राणपरीप्सया सुतं ॥ कुनंदं नं शत्रुसंमलीमसं हित्वा शतघ्नी

वदनेनहन्यहं ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वास्वसुतंवीरोदुःखादश्रुपरिभुतः ॥ खिन्नःप्रत्याहमनसिप्रतिज्ञाकिंकृतामया ॥ १८ ॥ अहोविनापराधेनसै
 न्यपालसुतोहतः ॥ तेनपापेनमत्पुत्रोमरिष्यतिनसंशयः ॥ १९ ॥ मोचयिष्येयादिसुतंवीरमृत्युमुखाद्बलात् ॥ तद्रामसैनिकाःसर्वमा
 शपतिहसंतिच ॥ २० ॥ शोचंतमित्थंनृपतिंचदुःखितंस्वपुत्रशोकैकनतुखिन्नमानसं ॥ विलोक्यरोषेणहसन्नमर्षितोह्युवाचवाक्यकिलसै
 न्यपालकः ॥ २१ ॥ ॥ सैन्यपालउवाच ॥ एनंमारयशीघ्रंत्वंस्वपुत्रंचकुनंदनं ॥ पश्चाद्भवतिसंश्रामोयादवानांचदानवैः ॥ २२ ॥
 त्वसेत्यवादीदित्यद्द्रइदंकर्मचदारुणं ॥ नकरिष्यसिदुःखेनिरयस्तेभविष्यति ॥ २३ ॥ सत्याद्रामसमंपुत्रंतत्याजकोशलेश्वरः ॥ ह
 रिश्चंद्रःप्रियांपुत्रंस्वात्मानंचैवभूपते ॥ २४ ॥ बलिश्चैवमहोसर्वाजीवनचविरोचनः ॥ अकीर्त्तिचशिबीचैवदधीचःस्वतनुंयथा ॥ २५ ॥
 पृषंधंतुरुरुश्चैवरातिदेवश्चभोजनं ॥ आज्ञाभंगकरंपुत्रंतथामारयत्वंनृप ॥ २६ ॥ त्वयापूर्वचयत्रोक्तंस्वपुत्रमपिआंतरं ॥ आज्ञाभंगक
 रंहनिमशीत्रमन्यस्यकाकथा ॥ २७ ॥ तस्मिन्देशेचवस्तव्यंयस्मिन्भूपश्चसत्यवाक् ॥ तस्मिन्देसेनवस्तव्यंयस्मिन्भूपोह्यसत्यवाक्
 ॥ २८ ॥ गर्गउवाच ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यबल्लवःखिन्नमानसः ॥ मारणार्थंतुतस्यापितस्मैचाज्ञांचकारह ॥ २९ ॥ ततोजगा
 मदुःखाढ्योयदूनांसंमुखेतुसः ॥ सैन्यपालस्तुतस्याज्ञांतपुत्राश्रेनिवेदयत् ॥ ३० ॥ श्रुत्वाप्रत्याहवचनंशीघ्रंतस्मैकुनंदनः ॥ ॥ रा
 जपुत्रउवाच ॥ ॥ कर्तव्याचनृपस्याज्ञात्वात्परापरवशेनवै ॥ ३१ ॥ रामेणतुहृतंशीर्षस्वमातुःपितुराह्वया ॥ सैन्यपालप्रतीतो
 हंकृताभर्मक्रियामया ॥ ३२ ॥ मरणान्नभयंमह्यंशतश्यांचनिवेशय ॥ इत्युक्त्वारराजपुत्रस्तुस्वकिरीटंतथागदं ॥ ३३ ॥ मुक्ताहारंस्वर्ण
 हारंकुण्डलकटकानिच ॥ ब्राह्मणेभ्योददौसर्वतेदुःखादाशिषंददुः ॥ ३४ ॥ ततःस्नात्वासतीर्थस्यलेपयित्वाचमृत्तिकां ॥ तुलसीपल्लवंमा
 लांमुखेकंठेनिधायच ॥ ३५ ॥ बुधश्चिह्नकृष्णरामेतिचकारस्मरणंहरेः ॥ सैन्यपालस्तुतंशीघ्रंहीत्वाभुजयोर्बलात् ॥ ३६ ॥ कारयामास
 राजेद्रशतश्रीवदनेरुषा ॥ हाहाकारस्तदैवसित्सैनिकारुरुर्भुशं ॥ ३७ ॥ रुरोदबल्लस्तत्ररुरुदुस्तेद्विजातयः ॥ दृष्ट्वाशतश्रीतत्रापित
 प्रतप्तामदप्लुरितां ॥ ३८ ॥ ताम्रगोलकंसंयुक्तामग्निमुक्ताभयंकरां ॥ सराजपुत्रःश्रीकृष्णंसर्वव्यापिनमोश्वरं ॥ ३९ ॥ अश्रुपूर्णमुखो

भूत्वाप्रत्याहविमलंबचः ॥ ४० ॥ कृष्णसुकुंदमरविंददलायताक्षंशंखेदुकुंददशनननाथेषं ॥ इन्द्रादिदेवगणवंदितपादुपद्मंप्राणप्रयाण
समयेचहरिस्मरामि ॥ ४१ ॥ श्रीकृष्णगोविंदहरिसुरारश्रीकृष्णगोविंदकुशस्थलीश ॥ श्रीकृष्णगोविंदव्रजेशभूपश्रीकृष्णगोविंदभयात्पया
हि ॥ ४२ ॥ स्मरणात्तवगोविंदश्राहान्मुक्तोमतगजः ॥ स्वायंभुवश्चप्रल्हादोद्वंबरीषोऽनुव्रतथा ॥ ४३ ॥ आनतंश्रैवकक्षीवान्गुग्द्राद्रुदुला
पितायादुवाश्चनदृष्टाःकृष्णनंदनाः॥शार्ङ्गसुतैश्चशिवेनदेहःशकलीकृतः॥४६॥ कुन्दनस्यशूरस्यस्तेनस्येवाभवद्वृत्तिः ॥ त्वद्भक्तंमांच
पापिषास्तस्मात्सर्वेहसतिहि ॥ ४७ ॥ यवीर्यमूचपलायतैयमोमरिष्यतिविनायकाश्च ॥ निरंकुशंकृष्णजनंचपूज्यकथंशतघ्नीकिल
मांहनिष्यति ॥ ४८ ॥ गर्जवाच ॥ इत्यंबदतिशूरेवसैन्यपालस्यचाज्ञया ॥शतघ्नीसुमुचेकश्चिद्ब्रह्महाशब्दस्तदाऽभवत् ॥४९॥ स्मरणा
त्कृष्णचंद्रस्यपालस्तदाब्रवीत् ॥ ५१ ॥ शतघ्नीशतलाजाताञ्चालाशांतिगतानृप ॥ ५० ॥ दृष्ट्वाश्रयंचतत्रापिजनाःसर्वेनृपादयः ॥ विस्मिसूरा
इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रोचुर्वरिरुषान्विताः ॥ अयंनिष्किल्बिषःशूरःकृष्णभक्तोमहामतिः ॥ ५३ ॥ रक्षितस्तेनदुःखाद्वैपुनर्हंतुचनहंसि ॥
दृष्ट्वातेहिपुनर्हंतंशतघ्नीसुमुचेखलः ॥ साशतघ्नीतदाभिन्नाशब्दोवज्रनिपातवत् ॥ ५६ ॥ बभूवसैन्यपालस्तुगोलकेनमृतोभवत् ॥ तथा
तदनुगास्तस्याञ्चालाञ्चलिताःकिल ॥ ५७ ॥ हाहाशब्दंप्रकुर्वतोदुःखुःकेचिद्वहि ॥ केचिद्वैधघीरीभूताःकेचिद्विभूमेनविहलाः ॥५८ ॥
नवः ॥ भक्तंहंतुंचागतोयःसविनश्यतिदैवतः ॥ ६० ॥ तस्मात्कृष्णसमोनास्तियेनारंक्षितोभयात् ॥ सर्वेयंनमस्यामस्तंकृष्णभक्तवत्स
लं ॥ ६१ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरोराजपुत्रजीवनेनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ गर्गोवाच ॥ अथैवबल्लःपुत्रोरोपयित्वाथेमुदा ॥ तेनसार्द्धसैन्यस्तुद्रार्थप्रययौत्वरं ॥ १ ॥ नानाशस्त्रधराःसर्वेनानावाहनसंस्थि-
 ताः ॥ नानाकंबुकसंयुक्तानारूपाभयंकराः ॥ २ ॥ गजैद्रसदृशाःपुष्टाष्टगैद्रसमविक्रमाः ॥ कंपयंतश्चपृथिवीवृष्णीनांसंमुखेययुः ॥ ३ ॥
 तानागतान्वहूदंत्यानिरुद्धस्तुशंकितः ॥ रक्षणार्थंचसर्वेषांचक्रव्यूहमकल्पयत् ॥ ४ ॥ सर्वतोयादवाःशूराःसर्वशस्त्रधराःकिल ॥ गजे-
 रथैस्तुरगैश्चबभूवुःपरिमंडिताः ॥ ५ ॥ तेषामध्येस्थितारजन्निद्रनीलादयोनुपाः ॥ अक्रूरकृतवर्माद्यास्तेषामध्येस्थिताःशुभाः ॥ ६ ॥ ते-
 षामध्येचराजेंद्रगदाद्याःक्वणभ्रातरः ॥ तेषामध्येमहावीराःसांबदीप्तिमतादयः ॥ ७ ॥ चक्रव्यूहविनिर्माणयचेदृशंतत्रभूपते ॥ तन्मध्येका-
 षिण्पुत्ररुदंशितःसंस्थितोभवत् ॥ ८ ॥ बभूवतुमुल्युद्धंतत्रसिंधुतटेनृप ॥ यदुभिर्दानवानांचह्यब्धीनामधिभिर्यथा ॥ ९ ॥ रथिनोरथिभि-
 स्तत्रगजवाहागजैःसह ॥ अश्ववौहैरश्ववाहावीरावैःपरस्परं ॥ १० ॥ युयुधुस्तीक्ष्णबाणैश्चसद्गजचर्मगदधिभिः ॥ पाशैःपरस्वधैराजंश्ल-
 त्तप्रीभिर्भुशुंदिभिः ॥ ११ ॥ हन्यमानाश्चयदुभिर्बल्लस्यचसैनिकाः ॥ सर्वैस्वस्वंगंत्यक्त्वाद्दुदुबुस्तेभयान्विताः ॥ १२ ॥ रुरोधगग-
 नंसूर्यसैन्यपादरजोभृशं ॥ अंधकारेमहादैत्यारणात्सर्वपराङ्मुखाः ॥ १३ ॥ केचिन्निपतिताःकूपेकंचिदुद्धतैर्द्वयोमुखाः ॥ केचित्तडागेवा-
 प्यावियदूनांसायकैर्हताः ॥ १४ ॥ ततोदृष्ट्वाबलंभ्रं बल्ललोरोषपूरितः ॥ चतुर्भिर्मन्त्रिणांपुत्रैःस्वपुत्रेणाजगामह ॥ १५ ॥ अनिरुद्धोव-
 ल्लेनतत्राद्रुद्धयन्महामृधे ॥ दुर्नेत्रेणबृहद्दुर्मुखेणाऽरुणोबली ॥ १६ ॥ न्यग्रोधोदुःस्वभावेनदुर्मदेनकविस्तथा ॥ कुनन्दनेनसंश्रामेक-
 ष्णपुत्रःसुन्दनः ॥ १७ ॥ एवंभूवसंप्रामोदेवविस्मयकारकः ॥ प्रगतास्तत्रराजेंद्रसर्वेकार्तिकवासराः ॥ १८ ॥ बल्लःकुपितोराजन्धनु-
 ष्टकारयन्मुहुः ॥ इन्द्रनीलंत्रिभिर्बाणैःषड्भिर्हेमांगदंमृधे ॥ १९ ॥ अनुशाल्वंचदशभिरकूरंदशभिस्तथा ॥ गदंद्वादशभिर्बाणैर्युधानंच-
 पंचभिः ॥ २० ॥ पंचभिःकृतवर्माणमुद्धवंदशभिःशरैः ॥ कार्ष्णिजंशतबाणैश्चविष्याधसमरेऽसुरः ॥ २१ ॥ तच्छरैःसार्थाःसर्वेवभ्रमुघटि-
 काद्वयं ॥ तुरगाःपंचतांप्राप्ताश्चूर्णभूतारथारणे ॥ २२ ॥ तद्धस्तलघवंदृष्ट्वायादगाविस्मयंगताः ॥ स्थानारुहूःसर्वैरिरुद्धाद्याश्चमानदु-
 ॥ २३ ॥ बल्लोपिययौराजन्नन्यान्वीरान्त्रिलोकितुम् ॥ अनिरुद्धस्ततःप्राहक्रोधादरुणलोचनः ॥ २४ ॥ तिष्ठतिष्ठममाग्नेदशैर्यित्वाप

रात्रमम् ॥ कुत्रथास्यसिहैदृपश्यमन्निशिताः शरान् ॥ २५ ॥ इतितस्यवचः श्रुत्वायुवराजः कुनन्दनः ॥ उवाचवचनंशीघ्रिवल्लस्यचपश्यतः ॥ २६ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ दैत्यैर्द्रवणैर्द्रुष्टुत्वंतुनाहसिकाष्णिज ॥ तस्मान्मदीयंचवल्लूपपश्यमृधाणै ॥ २७ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ त्वं बालोसिदैत्यपुत्रयुद्धं कर्तुंचनाहसि ॥ तस्माच्चस्वगृहं गत्वाक्रीडनं कुरु कृत्रिमैः ॥ २८ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ अत्रपश्यमहावैरिवाल्लस्य ममक्रीडनं ॥ गृह्यदिकरिष्यामितत्रकोपिनपश्यति ॥ २९ ॥ इत्युक्त्वाचंडकोद्देदुधारइतसायकाच् ॥ तताडकाष्णिजंतैश्चथस्थंद उयंचल्ल ॥ ३० ॥ तैर्बाणैः सरथः सोपिससूतः सतुरंगमः ॥ विअमन्नभमार्गेणपयातकपिलाश्रमे ॥ ३१ ॥ हाहाकारस्तदैवासिदितिरुद्धेग तेसति ॥ ततः शुद्धाश्चतंहंतुंसांवाद्याआयुर्मृधे ॥ ३२ ॥ आगतांस्तान्वहूदृष्ट्वायुवराजः प्रहर्षितः ॥ सांचदशभिर्बाणैः पंचभिश्चमधुंतथा ॥ ३३ ॥ बृहद्भुत्रिभिर्बाणैश्चित्रभानुंचपंचभिः ॥ वृकंचदशभियुद्धेसप्तभिश्चारुंगशरैः ॥ ३४ ॥ पंचभिः संग्रामजितसुमित्रचत्रिभिः शरैः ॥ दीप्तिमंतंत्रिभिर्बाणैर्भानुंचदशभिर्मृधे ॥ ३५ ॥ वेदबाहुंपंचभिश्चपुष्करंसप्तभिः शरैः ॥ अष्टभिः श्रुतदैवंचसंखस्थसुनंदनं ॥ ३६ ॥ वि शभिः सायकैस्तीक्ष्णैर्विहूंपदशभिस्तथा ॥ चित्रबाहुंचनवमिन्येग्रोधं दशभिः शरैः ॥ ३७ ॥ कर्विचनवभिर्बाणैस्तताडप्रधनवली ॥ शं खंदध्मामुदायुक्तो नदन्मानीकुनंदनः ॥ ३८ ॥ तद्बाणैर्विअमंतैश्चसरथाः सतुरंगमाः ॥ पितुः केचिद्योजनेचपंचक्रोशेद्वियोजने ॥ ३९ ॥ हाहाकारे तदाजातेसेनायां नृपसत्तम ॥ रुरुदुर्योदवाः सर्वैरामकृष्णेतिवादिनः ॥ ४० ॥ तदागदादयः सर्वसुंचंतोनिशिताः शरान् ॥ इन्द्रनीलादयश्चैवद्वाजगमुः क्रोधपूरिताः ॥ ४१ ॥ दृष्ट्वासमागतान्पारान् राजपुत्रोमहाबलः ॥ विव्याधसायकैः सर्वैश्चभूवन्मूर्च्छितारणे ॥ ४२ ॥ तत्पश्चाद्बादवाः शूरान्बाणैर्वल्ललात्मजः ॥ तताडतच्छरैराजन्वहवः पंचतांगताः ॥ ४३ ॥ संग्रामेतस्यबाणैर्यरुधिराणां नदीह्यभूत् ॥ हस्तिनो यत्रमन्नाश्चसजीवास्तेत्रियंतिच ॥ ४४ ॥ हाहाकारस्तदैवासीत्सेनायांचनभस्तले ॥ महेन्द्रवरुणाद्याश्चभयंप्राणुश्चविस्मिताः ॥ ४५ ॥ जयं दृष्ट्वाऽसुराः सर्वैवभुवुर्मुदिताननाः ॥ गर्गउवाच ॥ अथैवमूर्च्छितं दृष्ट्वा निरुद्धं कपिलेमुनिः ॥ ४६ ॥ हतयानं निपतिं तं शरनिर्भन्नवक्षसं ॥ चकारांतुचैतन्यंहस्तेन तपसा नृप ॥ ४७ ॥ ततः सोपिससुथायसिद्धं नत्वापहूतमः ॥ सेतुमार्गेण जगाम यदूत्सर्वात्रहर्षयन् ॥ ४८ ॥ अथान्यं

रथमारुह्यप्रतिशार्ङ्गधरोबली ॥ निचखानशरचैकराजपुत्ररथे रुथा ॥ ४९ ॥ सशरस्तद्रथनीत्वाससूतंसतुरंगमं ॥ चतुर्भुदूर्त्तपर्यंतंआमयामा
 संहारं ॥ ५० ॥ ततश्चदृष्टुःसर्वदानवांश्चवृष्णयः ॥ गगनेविभ्रमंतं वैसरथं चकुनंदनं ॥ ५१ ॥ अथसांबादयोवीरारथानारुह्यवेगतः ॥ अनुशा
 ल्वादयश्चैवाऽऽजगमुःसर्वधनुशराः ॥ ५० ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरौदेत्ययादवयुद्धवर्णननामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥
 ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ अथैवतत्रसंग्रामेऽनुशाल्वोदुमुखेनच ॥ युधेचेन्द्रनीलस्तुनैत्रेणदुरात्मना ॥ १ ॥ हेसांगदोदुर्मेदेनदुःस्वभावेनसा
 रणः ॥ एवंपरस्परंयुद्धंभूवरणमंडले ॥ २ ॥ सारणेगदयादैत्यमारथामासवेगतः ॥ हेसांगदस्त्रिभिर्बाणैस्तताडदुर्मदंमृधे ॥ ३ ॥ सस्व
 बाणैर्मृधेततुसोपिशान्याजघानतं ॥ इंद्रनीलश्चदुर्नैत्रजघानलीलयाशरैः ॥ ४ ॥ दुर्मुखंचानुशाल्वोवैचकारविरथंशरैः ॥ सचात्यंरथमा
 रुह्यचक्रेतंविरथंशरैः ॥ ५ ॥ परिघेणानुशाल्वस्तुजघानदुर्मुखंमृधे ॥ दुर्नैत्रदुःस्वभावेचदुर्मुखेदुर्मदहेते ॥ ६ ॥ अवशेषादुदुर्वैदेत्याः
 प्राणपरीप्सया ॥ ततःपपातचाकाशाद्राजपुत्रश्चविभ्रमन् ॥ ७ ॥ मूर्च्छितोभूद्रणेरजलुद्धमन्रुधिसुखात् ॥ रथश्चांगारवत्स्यभशोभूत्तु
 रगाहताः ॥ ८ ॥ ततश्चबल्वलःकुद्धोपुत्रंदृष्ट्वाचमूर्च्छितं ॥ मुमोचधनुषाबाणाननिरुद्धायवेगतः ॥ ९ ॥ तानागतान्दशशरान्दृष्ट्वा रुरुक्मव
 तीसुतः ॥ स्वबाणैस्तीक्ष्णधारैश्चिच्छेदस्ववर्णभूषितैः ॥ १० ॥ ततोदैत्योरुषाविष्टश्चापधृत्वापुनःशरं ॥ उवाचमाधवंयुद्धप्रद्युम्नंशकुनि
 र्गथा ॥ ११ ॥ बल्वलउवाच ॥ अनेनबाणेनयदुप्रवीरधनुद्धरंत्वारणमानिनंच ॥ मृधेहनित्येनवदाम्यसत्यंरक्षस्वप्राणान्यदिजी
 वितेच्छा ॥ १२ ॥ सोपिश्रुत्वास्वकोदंदेशमेकंनिधायच ॥ प्रत्याहप्रहसन्वाक्यंप्रद्युम्नःशकुनियथा ॥ १३ ॥ अनिरुद्धउवाच ॥ कः
 केनहयतेजनुस्तथाकःकेनरक्ष्यते ॥ हनिष्यतिसदाकालस्तथारक्षतिदुःखतः ॥ १४ ॥ अहंकेरोमिकर्ताहंहर्ताहंपालकोप्यहं ॥ योवदेचे
 दृशंवाक्यंसविनश्यतिकालतः ॥ १५ ॥ नाहंत्वांतुविजेष्यामिनविजेष्यसित्तुमां ॥ त्वांमांजेष्यतिविश्वात्माकालरूपीजगत्पतिः ॥ १६ ॥
 नजानेकस्यकुसुरेतेजयवाचपराजयं ॥ कालस्तंमनसावदेविजयार्थंचदानव ॥ १७ ॥ तस्मादेवहिमनसाकालहिवलिनंवरं ॥ मद्वाक्या
 चमहाऽज्ञानंविहायत्वरंशुक्रु ॥ १८ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाबल्वलोविस्मयान्वितः ॥ तमाहतोषितःप्रीतियोथात्वाप्तोमरुत्पतिं ॥ १९ ॥

॥ बल्ललडवाच ॥ ॥ कर्मप्रधानंमूमध्येकमेवगुरीश्वरः ॥ उच्चावचत्वंभवतिकर्मणवैयदूतम ॥ २० ॥ सहस्रेषुगवांनस्तःस्थार्थाविदिति
मातरं ॥ तथाशुभाशुभंयेनकृतीतिष्ठत्सुपश्यति ॥ २१ ॥ ततो जेष्यामिसंश्रामेभवंतंढकर्मणा ॥ मयाकृतश्चशपथःप्रतीकारंरुखत्वरं ॥
॥ २२ ॥ अनिरुद्धडवाच ॥ प्रधानंमन्यसेकर्मविनाकालेनतत्फलं ॥ नविद्यतेथापाकेकृतेस्याद्विप्रताक्वचित् ॥ २३ ॥ पाकप्रकारेपा
कश्चविनाकर्त्रानप्रायते ॥ तस्माद्दंदतिकर्तारं कर्मकालात्परंवरं ॥ २४ ॥ सकर्ताकृष्णचेद्रस्तुगोलोकेशःपरात्परः ॥ येनवैनिर्मिताःसर्वे
ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ २५ ॥ बल्ललडवाच ॥ श्रीकृष्णपौत्रधन्यस्त्वमृषीन्वाक्योर्विडंबयन् ॥ त्रिभिर्गुणैःपृथग्भूतःस्वभावोदुस्त्यजो
नृणां ॥ २६ ॥ सावधानतयाचाद्यपश्यप्राणहरंशरं ॥ संश्रांतयादवश्रेष्ठृत्वायुद्धेमनःस्वकं ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वाव्यमृजन्मायांस्वबाणेनमयस्य
च ॥ तदाभवत्तमस्तीव्रतत्रकोपिनलभ्यते ॥ २८ ॥ नचस्वीयोनपारक्योविदासजनाम्बहू ॥ शिलाःपर्वततुंगाभाःपतंतिसुभटोप
रि ॥ २९ ॥ वार्भिर्हताश्चसर्वेपिव्याकुलाश्चसमततः ॥ विद्युतोविलसत्यत्रगर्जतिवारिदाभृशं ॥ ३० ॥ वर्षतिरुधिंचोष्णमुंचतिसशशृजलं
॥ गगनात्पतमानानिकबंधानिशिरासिच ॥ ३१ ॥ तदाव्याकुलिताःसर्वेपरस्परभयतुराःपलयनपराजाताःसंश्रामेचयदूतमाः ॥ ३२ ॥
तदानिरुद्धःप्रधनेस्मृत्वाकृष्णपदद्वयं ॥ मायांतांसविधूयाथमोहनास्त्रेणलीलया ॥ ३३ ॥ तदादिशःप्रसेदुस्ताःसूर्यस्वपरिवेषवान् ॥
मेवाथयागंतयाताश्चपलाःशांतिमागताः ॥ ३४ ॥ तदादैत्यश्चपुरतोद्दश्यतेदानवैर्युतः ॥ नानायुधधरोराजन्मायावीचिंडविक्रमः ॥ ३५ ॥
ब्रह्मास्त्रंसंदेधेकुद्धोदादवानंघयायच ॥ ब्रह्मास्त्रेणतुब्रह्मास्त्रिंहारमाधवःपुनः ॥ ३६ ॥ ततश्चबल्लःकुद्धोर्गांधर्वीमोहनीपरां ॥ विजयाथै
चसंश्रामेमायांसोपिचकारह ॥ ३७ ॥ गंधर्वनगरंयत्रदृश्यतेनृपसत्तम ॥ नदृश्यतेचसंश्रामःस्वर्णसौधानिकोटिशः ॥ ३८ ॥ बभूवुस्तत्रगंधर्व्यो
नृत्यंत्योगानतत्पराः ॥ वीणातालमृदंगैश्चकलकंठैश्चकुंदुकैः ॥ ३९ ॥ हावभावकटाक्षैश्चकटिवेणीनिदर्शनैः ॥ तोषयंत्योजनानसर्वांस्तुं
दुर्यःकंजलोचनाः ॥ ४० ॥ तासांद्दृष्ट्वाचसौर्यदयादवाःस्मरविह्वलाः ॥ अजुःपरस्परंसंधैत्वाशस्त्राणिभूतले ॥ ४१ ॥ वयंकुत्रागताः
सर्वैस्वलैकिंकिंतुद्वतः ॥ यत्रनृत्यांतिसुंदर्यःकलकंठोमनोहराः ॥ ४२ ॥ आसांलावण्यजलधौवयंमग्नाःस्मरातुराः ॥ कथंभविष्यतिजयो

रणचात्रनदृश्यते ॥ ४३ ॥ इतिभुवत्सुसर्वेषुबल्वलःक्रोधपूरितः ॥ शीघ्रंनिस्त्रिशमादायहंतुसर्वांसमायौ ॥ ४४ ॥ आगत्यखड्गेनयदुप्र
वीरान्विमोहितान्सोपिसहस्रशश्च ॥ जघानयुद्धेयदितेनिपेतुदृङ्घनिरुद्धस्तुरुषात्सूचे ॥ ४५ ॥ किंकरिष्यसिसंश्रामेऽधर्मसद्विगिहितं ॥
मोहितानामरणेचनश्चाघातेभविष्यति ॥ ४६ ॥ यद्विशक्तिःशरीरेस्तिमयासाद्धरणं कुरुइतितद्वाक्यमाकर्ण्यबल्वलोबलदुर्षितः ॥ आजगामप
दातिवषट्त्रचर्मधरोनदन् ॥ ४७ ॥ तमापतंतसनिरीक्ष्यरोषाद्रथादवधुत्यमनेजपुत्रः ॥ कृतांतदुडेनजघानदंत्यथामहेन्द्रोभिदुरणशैलं ॥ ४८ ॥
निर्मिन्नहृदयोदित्यःपपातचालयन्महीं ॥ चतुर्वासरपर्यंतंमूर्च्छितोभूद्राणंगणे ॥ ४९ ॥ तदानिपतितैदत्येमायाशांतिगतास्वतः ॥ यु
द्धंप्रदृश्यतेतत्रयादवाविस्मयंगताः ॥ ५० ॥ इतिश्रीगर्गाचार्यसंहितायाहयमेधचरित्रसुरेओअनिरुद्धजयोनमपंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥
॥ गर्गजवाच ॥ कुनंदनोपिसंमूर्च्छीत्यक्त्वागाद्रणमंडले ॥ रथस्थःक्रोधसंयुक्तःप्रवर्षन्धनुषाशरान् ॥ १ ॥ दृष्ट्वासमागतंवीरानिरुद्धःपर
वीरहा ॥ पप्रच्छसेवकांस्तस्यवार्तारोषेणदीपितः ॥ २ ॥ सेवकास्तेततःश्रीदुरेषबल्वलनंदनः ॥ त्वयासाद्धमहाराजयुद्धं कर्तुंसमागतः ॥ ३ ॥
श्रुत्वानिरुद्धःप्रोवाचहनिष्येहंकुनंदनं ॥ तदैवतमुवाचाथकृष्णपुत्रःसुनंदनः ॥ ४ ॥ सुनंदनजवाच ॥ राजन्कोयदैत्यपुत्रःकेदंपरिमितंबलं
॥ जेष्येहंत्वत्प्रतापेनतस्माद्गच्छाम्यहंप्रभो ॥ ५ ॥ राजञ्छृणुप्रतिज्ञामितवानंदप्रदायिनीं ॥ नचेत्कुनंदनंजेष्यबहुसंश्रामकोविदं ॥ ६ ॥ कृ
ष्णस्यचरणभोजमध्वास्वादवियोगिनां ॥ यत्पापंचभवेत्तन्मेनजयेयदिदानवं ॥ ७ ॥ योगुरुभवहत्तारंपितरंचनसेवते ॥ यदधंतुभवेत्तस्य
तन्मेभूयाज्जयेनवै ॥ ८ ॥ इतिप्रतिज्ञामाकर्ण्यनिरुद्धस्तस्यभूपते ॥ जहर्षचित्तंवीरनिर्हिदेशरणंप्रति ॥ ९ ॥ इत्याज्ञप्तोनिरुद्धेनचैका
कीकृष्णनंदनः ॥ जगमदीशितस्तत्रयत्रास्तेबल्वलात्मजः ॥ १० ॥ कुनंदनस्तमाज्ञायत्वागतंप्रधनेरुषा ॥ प्रत्युज्जगामवीरश्रयोरीशू
रशिरोमणिः ॥ ११ ॥ अन्योन्यंतौसंमिलितौरथस्थौचापधारिणौ ॥ रेजातेराजशार्दूल्यथादमनपुष्कलौ ॥ १२ ॥ उभौसायकभिन्नांगा
दुभौरुधिरविप्लुतौ ॥ मुंचंतौशरकोटोश्चसंधंतौतरसाशरान् ॥ १३ ॥ आदानैवसंधानंमोचनंचनभूपते ॥ दृश्येतेतौमहाशूरोकुंडलीकृ
तकार्मुकौ ॥ १४ ॥ तद्रथंराजपुत्रस्तुभ्रामकाक्षेणशोभिना ॥ भूतलेभ्रामयामासंकुंभकारस्यचक्रवत् ॥ १५ ॥ भ्रांत्वासुहूर्तमात्रंतुद्र

शोषाजिसंयुतः ॥ स्थितिलेभेततः कार्ष्णिजेषानतद्रथेशरं ॥ १६ ॥ सयानस्तेनबाणेनखेवभ्रामपतंगवत् ॥ पपातकौविशीणोभूद्यथावै
 काचभाजनम् ॥ १७ ॥ उत्थितःसोपिविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ अन्यरथसमारुहयावदायातिसंमुखं ॥ १८ ॥ बभंजतावद्बाणैश्चतद्र
 शंक्वृष्णनंदनः ॥ एवंसतरथाभगादित्युत्प्रत्यवैरणे ॥ १९ ॥ तदकुनंदनःसंख्येस्थित्वायानोविचित्रिते ॥ आयथौनृपवेगनकृष्णपुत्रानि
 योधितुं ॥ २० ॥ आगत्यदशभिर्बाणैस्ताडयामासतन्मृधे ॥ शरैस्तैःसोपिनिहतः परं कंभलतांगतः ॥ २१ ॥ ततःसधनुरुद्युम्यगृहीत्वादशसाय
 कात् ॥ मुमोचतस्यहृदयक्रुद्धःकृष्णात्मजोबली ॥ २२ ॥ तेशरारुधिरपीत्वानिपतुस्तेमहीतले ॥ यथाहिपितरोराजन्नरकेकूटसाक्षिणः ॥
 ॥ २३ ॥ कुनंदनःसुनंदनसुनंदनःकुनंदनंमहद्रणेमहच्छरैर्निजप्रतुःपरस्परं ॥ २४ ॥ एवहितौद्वेशरभिनगत्रारुक्ताहुतौचापधरारुपाढयौ ॥
 प्रचक्रतुर्दुर्द्वारंशरैश्चकुशांबसांबाविवसंयुगैव ॥ २५ ॥ ततःकृष्णात्मजोवीरःकोदंडेस्वर्णनिर्मितो ॥ मृगांकाङ्क्षुखंबाणंधृत्वाशिश्रंतमप्रवीत् ॥
 ॥ २६ ॥ सुनंदनउवाच ॥ शृणुमद्भचनवीरबाणेनानेत्वाच्छिरः ॥ सद्यश्छिन्नंकरिष्येहेशिराक्षबलीयद् ॥ २७ ॥ यदिमद्भचनंसत्यप्रथनेत्वंनम
 न्यसे ॥ तदाशृणुप्रतिज्ञामेवमृत्युविस्मृचिकां ॥ २८ ॥ सतींचगुरुपत्नींचयदूषयतिकामतः ॥ सयातियातनांविषयमराजस्यसन्निधौ ॥
 ॥ २९ ॥ सायातनचमेभूयात्सत्यंममप्रतिश्रुतं ॥ यःसमर्थश्चस्वगुरुंपितरंचनपालयेत् ॥ ३० ॥ तस्यपापंममैवास्तुनहनियेचत्वारणे ॥
 इतिश्रुत्वाचतद्वाक्यंइत्यआहुरुषाज्वलन् ॥ ३१ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ विभेमिनाहंमरणात्संश्रामेशदुःसम्मुखे ॥ प्राणिनांचैवसर्वेषामृत्युर्भव
 तिसंप्रतं ॥ ३२ ॥ यदिमुचिसिसंश्रामेमद्दथाथमहाशरं ॥ तदाहंस्वशरेणापिशोषेच्छिन्नसंशयः ॥ ३३ ॥ एकादश्यांचयेमानादन्नभुंजं
 तिभूतले ॥ मातरंभ्रातृपत्नींचभगिनींचसुतांतथा ॥ पापंतेषामैवास्तुनछेन्नियदित्वच्छरं ॥ ३४ ॥ इतिस्यवचःस्पष्टंश्रुत्वाशंकितमानसः
 ॥ प्रत्युवाचपुनर्वाक्यंश्रीकृष्णंसोपिसंस्मरन् ॥ ३५ ॥ सुनंदनउवाच ॥ मयाकृष्णांश्रियुगुलसेवितंमनसायादि ॥ कपटेनविनातौहसत्यंभू
 याद्दयोमम ॥ ३६ ॥ स्वपत्नींचविनावीरान्यांपश्यामिकामतः ॥ तेनसत्येनसंश्रामेवकथंभूयाद्दतंमम ॥ ३७ ॥ इत्युक्त्वासायकंतीक्ष्ण
 विमुमोचसुनंदनः ॥ मंत्रयित्वाचमंत्रेणमहाकालानलोपमम् ॥ ३८ ॥ प्रमुक्तवीर्यविशिखस्वबाणेननृपात्मजः ॥ सद्यश्छिद्येदृहियथासंपप

क्षेपपक्षिराह ॥ ३९ ॥ छिन्नोत्स्मिच्छरेराजन्हहाकारस्तदाभवत् ॥ चचालपृथिवीलोकैर्देवास्तेविस्मयंगताः ॥ ४० ॥ पराङ्कःपतितो
 बाणःपूर्वाङ्कःफलसंयुतः ॥ शिरश्चिच्छेदैर्द्वयस्यतरोःस्कंधयथागजः॥४१॥किरीटकुण्डलयुक्तंपतितंतस्यमस्तकम् ॥ निरीक्ष्यहाहाशब्दं
 वैचक्रुर्द्वयान्शुद्धःसिताः ॥ ४२ ॥ कुनन्दनकबंधस्तुशीघ्रमुत्थायसंयुगे ॥ खड्गेनमुष्टिभिःपादैर्बहून्शत्रून्जघानह ॥ ४३ ॥ ततश्च्यदुसेना
 यानिदुदुभयोमुहुः ॥ सुनन्दनोपरिसुराःपुष्पवर्षचक्रिरे ॥४४॥इति श्रीगं०सं०ह०सुमैरोदयपुरवधवर्णननामषट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥
 ॥ वज्रनाभिरुवाच ॥ कुनन्दनेहतेब्रह्मन्बल्लभूच्छित्तेरणे ॥ नक्रुतंतुसहायैर्वरुद्रेणकरुणालम्बना ॥ १ ॥ कस्मान्नचगतोरुद्रोयज्ञः
 पूर्णकथंभवेत् ॥ कथंविमुक्तस्तुरगस्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ २ ॥ ॥ सौतिरुवाच ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वागौज्ञानवतांवरः ॥ स्मृ
 त्वासर्वाकथांब्रह्मशुवाचयदुसत्तमं ॥ ३ ॥ ॥ गण्डवाच ॥ बल्लभूच्छित्तेराजन्हतेशूरेकुनन्दने ॥ महत्कोपशिवश्चक्रेप्ररितस्तुसुर
 षिणा ॥ ४ ॥ आरुह्यनदिनंकुद्रोभक्तक्षारःशिवः ॥ चंद्रलेखांवहभूर्द्ध्वजटाजूटांतरेनृप ॥ ५ ॥ सपहारैर्मुडहारैर्भस्मलिसोभयंकरः ॥
 दशबाहुःपंचमुखोनेत्रैःपंचदशैर्भुतः ॥ ६ ॥ सिंहचर्माबरधरोमदमतोलयंकरः ॥ त्रिशूलपट्टिशधरोधनुर्बाणधरःपरः ॥ ७ ॥ कुठारपाश
 परिधमिडिपालैर्विभूषितः ॥ सहस्ररविसंकाशःसर्वभूतगणावृतः ॥ ८ ॥ हंतुंसर्वांचृष्णिवरान्कार्ष्णिजप्रमुखान्मृधे ॥ कैलासादाययौशीघ्रं
 चालयन्पृथिवीतलं ॥ ९ ॥ कोलहलमहानासीदाकाशेभूतलेनृप ॥ देवैर्दत्यनराःसर्वभयंप्राप्नुश्चविस्मिताः ॥ १० ॥ सगणंसपरीवारमा
 गतंवीक्ष्यशंकरं ॥ कुड्मंप्रलयकर्तारंभयंप्रापुर्दूत्तमाः ॥ ११ ॥ अनिरुद्धस्यचसुखनिस्तेजस्कमभूद्रयात् ॥ चक्रंपेहदयंतस्यदुःखित
 स्यरणगणे ॥ १२ ॥ ततःप्रत्याहवचननिष्ठुरंसर्वयादवात् ॥ शूलंघृहीत्वाहस्तेनगिरिशःक्रोधपूरितः ॥ १३ ॥ ॥ शंकरउवाच ॥
 अनिरुद्धःकुत्रगतोगतःकुत्रसुनन्दनः ॥ सांबादयःकुत्रगताभक्तंहत्वाकुनन्दनं ॥ १४ ॥ बल्लभूच्छित्तंघृत्वाभद्रकैर्दत्थसत्तमं ॥ तस्यानुगा
 न्मृधेहत्वाकुत्रयास्यतिवृष्णयः १५ ॥ तस्मात्सर्वान्हनिष्यामिभद्रक्तानारिपून्मृधे ॥ अहंविष्णुर्वीधिश्चैतेभक्तंशंतिदुःखतः ॥ १६ ॥ ग
 ण्डवाच ॥ इत्युदीर्यानिरुद्धसंप्रेषयामासभैरवं ॥ त्वंहियोकुंगच्छशूरकार्ष्णिजंजयिनंमृधे ॥ १७ ॥ सुनन्दनंदिनंचप्रेषयामासरोपतः ॥

गदंचवीरभद्रवैसांचशिखिवाहनं ॥ १८ ॥ भानुचभृंगिणयुद्धेविरूपक्षःसमादिशत् ॥ यदुंश्रुप्रथयासासभूतप्रैतास्ततःशिवः ॥ १९ ॥
 ततस्तेरुद्रवचनाद्भूतप्रैतविनायकाः ॥ भैरवाःप्रमथाश्रववेतालब्रह्मराक्षसाः ॥ २० ॥ उन्मादाश्रवकूष्मांडाआजसुःकोटिशोमृधे ॥ भूता
 निजभुःश्रांगौरैर्यादवाश्रविनायकाः ॥ २१ ॥ पट्टिशैर्भैरवाःशूलैःषट्पङ्क्तिःप्रमथाःकिल ॥ जननश्वानुहोत्वानुभक्ष्यतिब्रह्मराक्षसाः ॥ २२ ॥
 यातुधानाश्रवयंतोभनुष्याणांशिरांसिच ॥ कपलैस्तत्रवेतालाःषिवंतोरुधिरंणे ॥ २३ ॥ पिशाचास्तत्रनृत्यंतःप्रैतागायंतिषुवहि ॥ शिरां
 सिकंदुकानीषेक्षयंतोमुहुः ॥ २४ ॥ अहहसंप्रकुर्वतःप्रधावंतइतस्ततः ॥ गजानुरथौश्रवयंतोदृश्यंतेरंणमंडले ॥ २५ ॥ रत्नंपिशा
 च्याडाकिन्यःपाययंत्यःसुतान्मृधे ॥ मारोदीरितिवादिन्यअक्षीणिचद्वदामरुत् ॥ २६ ॥ उन्मादाश्रवकूष्मांडानिर्मायमुडभिःस्रजः ॥
 संयच्छंतिमहेशायशूराणांस्वर्गगामिनां ॥ २७ ॥ हाहाकारस्तद्वैसीदुसैन्येनृपेश्वर ॥ दुद्रवंतोभयादश्वधावंतस्तत्रदंतिनः ॥ २८ ॥
 वीराःप्रपितायुद्धेगतामृत्युसहस्रशः ॥ दृष्ट्वाचेत्यंगणबलदीप्तिमान्माधवात्मजः ॥ २९ ॥ चापेनिधायविशिखांमुचेपरमाद्भुतान् ॥
 तेशराविषिशुस्तिग्माभूतप्रैतविनायकान् ॥ ३० ॥ कोटिशःकोटिशोराजन्यथारण्यंशिखंडिनः ॥ ततश्चदुद्रुशुभिन्नाःसर्वेभूतगणाःशरैः ॥
 ॥ ३१ ॥ केचिन्निपितायुद्धेकेचिद्वैनिधनंगताः ॥ नहताश्रुशरैःकेपिपतिताःपूर्वमेवच ॥ ३२ ॥ पलायितेप्रैतगणेभैरवःक्रोधपूरितः ॥
 त्रिशूलिसारमेयस्थआजगमकृतांतवत् ॥ ३३ ॥ तंदृष्ट्वाकालरूपंभैरवंतुभयंकरं ॥ नकोपियुधेतेनानिरुद्धेयुधेनृप ॥ ३४ ॥
 अनिरुद्धःपंचशरैस्तताडभैरवंमृधे ॥ सचापिपरिधेणापिबभंजतद्रथंरं ॥ ३५ ॥ सोप्यन्यंथमारुह्यसंक्रुत्वधनुदंठं ॥ तताडदृशभिर्वा
 णैर्द्रमायाविनंमृधे ॥ ३६ ॥ तैर्बाणैर्नहतःसोपिकिचिक्कमलतांगतः ॥ त्रिशूलंत्रिशिखंतस्मैचिक्षेपप्वलनप्रभं ॥ ३७ ॥ शूलंसमागतंदृष्ट्वा
 बाणैश्चिच्छेदकार्ष्णिजः ॥ छिन्नस्वीयंत्रिशूलैषदृष्ट्वा रुद्रसुतोबली ॥ ३८ ॥ समृजेमायातत्रमुखादनलमेवच ॥ तेनाग्निनाज्वलुश्चमहीवृक्षा
 दिशोदश ॥ ३९ ॥ पदातोर्नांरथानांचहयानांदंतिनंतथा ॥ ज्वलुश्चशरीराणिमंजुष्यप्रतूलवत् ॥ ४० ॥ केचित्प्रज्वलितानीरःकेचिद्वै
 भस्मतांगताः ॥ अग्निनापूरितैसन्यंकृष्णकेचिस्मरंतिहि ॥ ४१ ॥ सेनांभयातुरादृष्ट्वा निरुद्धोधिन्विनांबरः ॥ दधारविशिखंचापेज्ञात्वा

मायां विनिर्मितां ॥ ४१ ॥ मंत्रयित्वा च मंत्रेण पर्जन्यास्त्रेण सायकं ॥ सुमोच गगने शीघ्रं स्मरन् कृष्णपदांबुजं ॥ ४२ ॥ शरे सुक्ते समागत्य मेघाः
 प्रववृषुर्जलं ॥ अग्निः शान्तिं गतो राजन्यथा प्रावृष्टतथा बभौ ॥ ४३ ॥ शिखंडिनः कोकिलाश्च चातकाः सारसादयः ॥ मंडूकाद्याश्च प्रजगुरिंद्र
 गोपाविरजिरे ॥ ४४ ॥ पुरंदरस्य चापेन सौदामिन्या बभौ नभः ॥ प्रयासं निष्फलं दृष्ट्वा भैरवो भैरवं ॥ ४५ ॥ चकार स्वमुखेनापि सर्वेषां
 त्रासयन्मनः ॥ ननाद तेन ब्रह्मांडं सलोकैर्बिलैः सह ॥ ४६ ॥ विचेतुर्द्विगजस्तारा एज्ज्खंडमंडलम् ॥ तद्देवविधिरिभूता बभूवुः पतितानराः
 ॥ ४७ ॥ पुनश्च भैरवः कुद्धो हेस्तं हस्तेन पीडयन् ॥ निष्पिषन्न धरं दत्तैर्लिलिहया ॥ ४८ ॥ नेत्राभ्यां रक्तवर्णाभ्यां पश्यन्सपविमूषितः ॥
 जग्राह परशुं तं क्षिण्णं तृणं क्लृप्त्य दूतम् ॥ ४९ ॥ तद्देवजृम्भणान्नेत्रानिरुद्धैरण कोविदः ॥ भैरवं मोहयामास शोकृष्णहृदशंकरं ॥ ५० ॥ ते
 नान्नेरणे राजन्निरुद्धस्य पश्यतः ॥ पपात भूतले रौद्रौ भित्तो निद्रितोऽभवत् ॥ ५१ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां हयमेघ
 चरित्रसुमेरौ भैरवमोहननाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥

उवाच ॥ देवदेवजगन्नाथरधिकेशजगन्मय ॥ पाहिपाहिक्वपाकारिचरिनिस्त्रपमांकृतागसं ॥ १३ ॥ त्वंनजानासिर्किदेवकथयिष्यामि
 किंत्वहं ॥ भक्तस्यपालनं कर्तुमायायातवमोहितः ॥ १४ ॥ अहमागतवान्देवत्वंसर्वशंस्तुमर्हसि ॥ ज्ञास्ताहंसर्वलोकस्यमानादितिमयाहरे
 ॥ १५ ॥ मारितासंगेशूरावृष्णयःकृष्णदेवताः ॥ तस्मात्संतःस्वयंस्यक्त्वापरमैश्वर्यमीप्सितं ॥ १६ ॥ ध्यायंतेसततंकृष्णपादाब्जंतेनि
 रापदं ॥ सुखंदुःखंनृणांतावद्यावत्कृष्णेनमानसं ॥ १७ ॥ कृष्णेनचित्तैर्वैश्यास्यंतिनिरयंशुवं ॥ १९ ॥ इत्युक्त्वाशंकरस्तूष्णींभूत्वाकृष्णस्यपा
 दादयोः ॥ पपातदंडवद्भक्त्याह्यशुपूर्णकुलेक्षणः ॥ २० ॥ उत्थाप्याश्रास्यत्तंरुद्रपार्श्वंनस्तत्प्रदर्शनात् ॥ मिलित्वाभगवात्कृष्णआलुलो
 कसुधाद्रदृक् ॥ २१ ॥ आहकृष्णःसुराःसर्वकुर्वतिभक्तपालनं ॥ त्वयाजुगुप्सितंकर्मेककृतंभक्तपालने ॥ २२ ॥ ममासिहृदयेत्वंतुभवतो
 हृदयेब्बहं ॥ आवयोरंतरंनस्तिमूढाःपश्यतिदुर्द्धियः ॥ २३ ॥ त्वांनमंतिचमद्भक्तास्त्वद्भक्तामांसदाशिव ॥ येनमन्यंतिमद्वाक्ययास्यंति
 नरकंचते ॥ २४ ॥ इत्युक्त्वाभगवात्कृष्णेहंतंपुत्रसुनंदनं ॥ दृष्ट्यापीयूषवर्षिण्याजीवयामाससंयुगे ॥ २५ ॥ तत्पश्चादनिरुद्धस्यहृदयाच्छू
 लमेवच ॥ शनैःशनैःसमाकृष्यजीवयामासंतहरिः ॥ २६ ॥ तत्पश्चाद्वाद्वात्सवीन्निहतांसंयुगेभृशं ॥ अजीवयत्सुधादृष्ट्याकृष्णस्तुप्रमु
 रीश्वरः ॥ २७ ॥ तावत्सदुंभिरवंपुष्पवृष्टिदिवोकसः ॥ उत्साहलक्षणांचक्रुःप्रासाद्यगरुडध्वजं ॥ २८ ॥ सर्वत्रैलोक्यनेतारंकृष्णंहृद्वयद्द
 त्तमाः ॥ उत्थायसंभ्रमच्चक्रुर्जयारावंमुदाचिताः ॥ २९ ॥ अथोत्थितोबल्लस्तुमहादेवेनरक्षितः ॥ क्वगतश्चानिरुद्धवैशुवन्वाक्यरुषा
 न्वितः ॥ ३० ॥ ततःशर्वेणैतस्यस्तुबोधितोवचनैःशुभैः ॥ ज्ञात्वाकृष्णस्यमाहात्म्यंमुदितोऽभून्महामनाः ॥ ३१ ॥ ततःप्रणम्यगोविंद
 स्तुत्वादैत्यबल्ललः ॥ तुरंगंप्रदौराजन्वद्दुर्घ्येणसंयुतं ॥ ३२ ॥ ततोयज्ञहयंनीत्वापुत्रपौत्रपारिवृतः ॥ सेतुमार्गेणकृष्णस्तुप्रययौपश्चि
 मांदिशं ॥ ३३ ॥ कृष्णेगतेभगवतिराज्यसंस्थाप्यबल्ललं ॥ कैलासंप्रययौरुद्रःसगणस्तुसंभरवः ॥ ३४ ॥ एतत्कृष्णचरित्रंतुयेश्वरंतिगृहे
 जनाः ॥ तेषांसहाय्यंभगवान्करिष्यतिसदाहरिः३५इतिश्रीग०सं०ह०सुमेरौअनिरुद्धविजयवर्णनंनमएकौनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥

॥ गर्गउवाच ॥ मुक्तस्तुरगःकृष्णेनपत्रचामरभूषितः ॥ प्रययौसवहून्देशान्नेत्राभ्यांचविलोकयन् ॥ १ ॥ बल्वलंनिजितंश्रुत्वानानादेशा
 धिपानृपाः ॥ हयंनंजगृहुःप्राप्तंश्रीकृष्णस्यभयाद्युप ॥ २ ॥ इत्थंब्रजन्भारतैवैयदुवीरतुरंगमः ॥ एकमासेनराजेद्रप्राप्तोभूद्व्रजमंडले ॥ ३ ॥
 ततःकृष्णांसमुत्तीरदृष्ट्वावृदावननं ॥ तमालस्यतलराजस्थितोभूद्धयसतमः ॥ ४ ॥ दूर्वाचरंतुरगं विलोकयविहायशास्तेकिलगोपबा
 लाः ॥ समययुस्तेनृपकौतुकेनहस्यपार्श्वेकरताडनैश्च ॥ ५ ॥ इतिपश्यत्सुसर्वेषुश्रीदामागोपनायकः ॥ जग्राहलीलयाराजन्चरंतंच
 चलंहयं ॥ ६ ॥ गोपोशेनहयंबद्धगलेगौपैःपरिवृतः ॥ केनोत्सृष्टोवदन्वक्थयंगंदस्यनिकटंययौ ॥ ७ ॥ आगतंवाजिनंदह्वानंदोपिहर्षभू
 रितः ॥ तत्पत्रंवाचयित्वाऽऽहसर्वांगहृदयागिरा ॥ ८ ॥ उग्रसेनहयैषपुरेसमसमागतः ॥ पालितोह्यनिरुद्धेनमत्प्रपौत्रेणसर्वतः ॥ ९ ॥
 गृहामियद्गतुरगंमित्राणामिलनायच ॥ ततःप्रपौत्रंपश्यामिकृष्णाकारंप्रियकरं ॥ १० ॥ इत्युक्त्वानंदराजस्तुद्रष्टुगौपैःपरिवृतः ॥ कथ
 यित्वायशोदात्रेऽभिप्रायिनिर्ययौपुरात् ॥ ११ ॥ तदैवयादवाःसर्वेभोजवृष्णयंधकादयः ॥ हयस्यपृष्ठतोलग्रास्तत्राजगमुत्पृथ्वर ॥ १२ ॥
 विलोकयंतोनयपालतीर्थतथाचमार्गमिथिलामयोध्यां ॥ बर्हिष्मतींचवहिकान्यकुब्जंसांकर्पणंगोकुलमेवराजन् ॥ १३ ॥ मात्तैडकन्यांमथु
 रांपुरींचविराजतेयत्रतुकेशवश्च ॥ वृंदावेनंदपुरेनृपेद्रसमागताःकृष्णयुताश्चसर्वे ॥ १४ ॥ नंदप्राप्तंनृपदृष्ट्वाःस्थानंदनदुनः ॥ सर्वपा
 मयतोभूत्वाह्याययौयादवैवृतः ॥ १५ ॥ ददुर्शतत्रपुरतोगोपालैःपितरंहरिः ॥ संस्थितंतुपुरस्कृत्यवारणेद्रमलंकृतं ॥ १६ ॥ वादित्रैःशं
 खशब्दश्चजयशब्देनृपेश्वर ॥ पुष्पालंकारकलशलाजाद्यैःपरिभूषितं ॥ १७ ॥ ततश्चादवाःसर्वेनमुनंदंनिरिक्ष्यच ॥ हर्षोश्रुविभुताराज
 शुद्धवाद्याश्चतत्रवै ॥ १८ ॥ तदैव नंदराजस्यदक्षिणांगमथास्फुरत् ॥ उवाचदृष्ट्वा मनसिच्छ्रुतमंशुकुननृप ॥ १९ ॥ अद्यपश्यामिनत्राभ्यां
 कृष्णंकिंप्रियवादिनं ॥ यस्मान्ममाक्षःस्फुरतिदक्षिणश्चप्रियंकरः ॥ २० ॥ मन्नेत्रगोचरःकृष्णोयदाभूयात्तादाहहं ॥ गवांलक्षंमद्रास्यामि
 ब्राह्मणेभ्योह्यलंकृतं ॥ २१ ॥ इत्युक्त्वावचनंनंदोविरामयदानृप ॥ तदाक्षुणेस्त्वपुत्रस्यागमनं ब्रजवासिभिः ॥ २२ ॥ श्रीकृष्णागमनंश्रु
 त्वानंदोविरहविभुतः ॥ पश्यन्हर्षिचसर्वेषांविचचारुदृष्टव ॥ २३ ॥ वदंकृष्णेतिकृष्णेतिगिरागद्गदयामृशं ॥ हेकृष्णचंद्रकगतोदुःखि

तंमानपश्यसि ॥ २४ ॥ ततो निरोह्यपितरं श्रीकृष्णः पितृवत्सलः ॥ अवपुत्यरथानूर्णपपातचरणौपितुः ॥ २५ ॥ श्रीनंदराजस्तनयसमु
 त्थायचिरगतं ॥ स्नापयामाससलिलैः कृत्वावक्षसिनेत्रयोः ॥ २६ ॥ अक्षिभ्यां कृष्णचंद्रस्तुमोचाश्रुवृषाणुरः ॥ श्रीद्रामादीन्सखीन्द्
 ह्वपश्चात्प्रेमपरिभुतान् ॥ २७ ॥ पृथक्पृथक्परिभेकृष्णः प्रेमपरिभुतः ॥ भक्तानां कोस्तिमाहात्स्यमहोवकुंधरातले ॥ २८ ॥ नंदाद्यारुरुदुर्गो
 पाः श्रीकृष्णाद्याश्चयादवाः ॥ प्रवक्तुंनसमर्थास्तेसर्वेविरहविक्रवाः ॥ २९ ॥ अश्रुपूर्णमुखः कृष्णो गोपान्द्रदयागिरा ॥ सर्वानाश्वासयामा
 सप्रेमानंदसमाकुलान् ॥ ३० ॥ परिपूर्णतमसाक्षालीकृष्णजंगदीश्वरं ॥ तादृशंदंद्दंशुः सर्वेयाहशोमथुरांगतः ॥ ३१ ॥ नवीनीनरीदृश्या
 मीकेशोरवयसंशिशुं ॥ शरत्प्रभातकमलकान्तिमोचनलोचनं ॥ ३२ ॥ शरत्पूर्णदुर्गशोभाब्जशोभास्वाच्छादनाननं ॥ कोटिमन्मथलव
 ण्यलीलानंदितसुंदरं ॥ ३३ ॥ सस्मितं सुरलोहस्तं द्विभुजं ह्यति सुंदरं ॥ तडिद्वह्वयारं देवं मत्स्यकुंडालिनं हरिं ॥ ३४ ॥ चंदनोक्षितसर्वांगिकौ
 स्तुभेनविराजितं ॥ आजानुमालतीमालावनमालाविभूषितं ॥ ३५ ॥ मयूरपिच्छद्वृडंचसद्रत्नसुकुटोज्ज्वलं ॥ पक्कविबाधिकोष्ठचनसिको
 ब्रतशोभनं ॥ ३६ ॥ एवं कृष्णस्य राजेंद्ररूपं नैत्रैर्व्रजौकसः ॥ पपुरानंदसंमयाः पीयूषं मानवाइव ॥ ३७ ॥ अनिरुद्धततो नंदः सांवादीश्वर
 यादवान् ॥ आशिषंप्रददौ राजन्प्रीतः प्रेमपरिभुतः ॥ ३८ ॥ ततः सर्वैश्च यदुभिः पुत्रपौत्रपरिवृतः ॥ विशस्त्वयुरं नंदो गतदुःखो महामतिः
 ॥ ३९ ॥ अवपुत्यरथान्कृष्णः सांबाद्यैः परिभूषितः ॥ त्वरंस्वमातुर्भवनमानंदंप्रददुद्वयौ ॥ ४० ॥ दृष्ट्वास्वमातरं कृष्णो गृहहृदरे समा
 गतां ॥ रुदतीबाष्पकठानं नानामप्ररुदन्हरिः ॥ ४१ ॥ यशोदातस्य जननी स्वप्राणभ्यः प्रियंसुतं ॥ उष्णगृहददौ तस्मै गिराद्द्रदयाशिषः
 ॥ ४२ ॥ नंदस्तथोपनंदंश्च तथा षड्वृषभानवः ॥ वृषभानुवरश्चैव ह्येते द्रष्टुंसमायुः ॥ ४३ ॥ तत्रागतानां गोपानां श्रीकृष्णो यादुर्ववृतः ॥
 यथाविद्युपसंगम्यसर्वेषामानमादधे ॥ ४४ ॥ तेतुकृष्णस्य कुशलं प्रच्छुमुदितानाः ॥ तेषां कृष्णस्तु भगवाच प्रच्छकुशलं परं
 ॥ ४५ ॥ ततश्च यमुनातीरं वृंदारण्येनृपेश्वर ॥ बभूवुः शिविराः सर्वे जनिरुद्धस्य महात्मनः ॥ ४६ ॥ शिविरेष्वनिरुद्धाद्याः सांवाद्याश्चोद्धवा
 दयः ॥ निवासचक्रिरेकृष्णः स्थितो भूषंदपत्तने ॥ ४७ ॥ आगतेभ्यश्च सर्वेभ्यो नंदः कृष्णेन संयुतः ॥ भोजनंप्रददौ राजन्शुभ्यश्च तृणा

निच ॥ ४८ ॥

॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रमुमेरौव्रजप्रवेशोनामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ ४९ ॥

आहूतोराधयाकृष्णःसंध्यायानंदनंदनः ॥ जगामशश्वेकांतेशीतलंकदलीवनं ॥ १ ॥ रमादलैश्वदनस्यपंकयुक्तमनोहरं ॥ स्फारास्फुर
न्नग्रेहयमुनावायुशीकरं ॥ २ ॥ एतादृशंराधिकायाःसुंदरमेघमंदिरं ॥ सर्वदुःखानिनित्यभस्मीभूतंबभूवह ॥ ३ ॥ श्रीदामशापेननु
पदुःखेनवृषभानुजा ॥ तनुरक्षतितत्रापिकृष्णगमनहेतवे ॥ ४ ॥ निशम्यकृष्णंस्वनेसेमगतंस्वसिमुखच्छ्रीवृषभानुनंदिनी ॥ आनेतु
मुत्थायवरासनात्वरंद्वारेसखीभिर्नृपसाजगामह ॥ ५ ॥ दूदौह्यासनपाद्याद्यानुपचारान्व्रजेश्वरी॥वदंतिकुशलवाक्यंकृष्णाकृष्णव्रजेश्वरं ॥
॥ ६ ॥ परिपूर्णतमदृष्ट्वा परिपूर्णतमानृप ॥ जहौविरहजंडुःखंसंयोगहर्षपूरिता ॥ ७ ॥ चकारस्वस्याशृंगारंवल्लालंकारचंदनैः ॥ कुशस्थ
ल्यांगतेनाथेशृंगारोऽनकृतस्तया ॥ ८ ॥ पुरातयानमुक्तंचतांबूलंमिष्टभोजनं ॥ कृतंनशय्याशयनंक्वचिद्व्रास्यंनवाकृतं ॥ ९ ॥ सिंहासने
स्थितंराधादेवंमदनमोहनं ॥ हर्षांशूणिप्रमुंचंतीजगौगद्गदयागिरा ॥ १० ॥ राधोवाच ॥ ॥गोकुलमथुरांत्यक्कागतःकस्मात्कुशस्थलीं ॥
वदतन्मेहृषीकेशत्वसाक्षाद्गोकुलेधर ॥ ११ ॥ क्षण्युगसमंनथजानामित्वद्वियोगतः ॥ घटमंन्वंतरसमाद्विपरार्द्धसमादिनं ॥ १२ ॥ कस्मि
न्कुक्कालेविरहोऽभवभूवचदुःखदुः ॥ येनत्वक्षरणौदिवनदृक्ष्यामिसुखप्रदौ ॥ १३ ॥ यथारामंनुसितेवमानसंपरेटवच ॥ तथारासेश्वरंत्वांतुमा
नंदंहिसमुत्सहे ॥ १४ ॥ सर्वजानासिसर्वज्ञःकिदुःखंकथयाम्यहं॥शतवर्षगतंनथवियोगोनगतोऽसम ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वचनराजचस्वामिनी
स्वामिनंपरं ॥ वियोगस्त्रिधादुःखानिस्मरंतीसारुरोदह ॥ १६ ॥ दृष्ट्वाप्रियारुरुंतीतांप्रियःप्राहप्रियवचः ॥ तस्याश्चशमयन्वाक्यैःकृष्णःक
इमलमेवच ॥ १७ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ नकर्तव्यस्त्वयाराधेशोकश्चतनुशोषकः ॥ तेजश्चैकंद्दिधाभूतमावयोऽर्क्षंषयोविदुः ॥ १८ ॥
यत्राहंत्वंसदातत्रयत्वंब्रह्ममेवच ॥ वियोगआवयोनांस्तिस्मायापुरुषयोर्यथा ॥ १९ ॥ भेदंहिचावयोर्मध्येपश्यतिनराधमाः ॥ देहतिन
रकान्त्राधेतेप्रयातिस्वदोषतः ॥ २० ॥ अथातस्त्वंतुमाराधेनित्यदृक्ष्यसिचांतिके ॥ प्रभातेचक्रवाकीवचक्रवाकंप्रियंकरं ॥ २१ ॥ किंचि
त्कालेनदयितेगोपगोपीभिरेवच ॥ साकंत्वयाऽक्षरंब्रह्मश्रीगोलोकं ब्रजाम्यहं ॥ २२ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ माधवस्यवचःश्रुत्वगोपी

भिःसहरधिका ॥ प्रसन्नापूजयामासंशं चरमायथा ॥२३॥ श्रीराधयापुनःकृष्णोरासार्थप्रार्थितोनुप ॥ प्रसन्नोदुंदुकारणश्रसंकरुंभनो
दुधे ॥२४॥ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसहितायां हयमयेचरित्रसुमेरौ राधाकृष्णमीलनं नामैकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४१॥ ॥ गर्गउवाच ॥
॥ हेमंतेमासिपूर्वस्मिन्चरकार्याराधिकेश्वरः ॥ वंशीवशकरिंदम्यौथावुंदावनेपुरा ॥ १ ॥ ध्वनिर्बभूवतस्याश्वसर्वेषामाहरेन्मनः
॥ निशम्यगोप्यःसखिन्नाःकामसेदेनतत्रसुः ॥ २ ॥ रुंध्रंभुभृतश्चभक्तुतिपरं कुर्वन्सुहृत्स्वंबरं ध्यानाद्धंतनयन्संनंदं नुखांस्विरुमे
रयन्वेधसं ॥ औत्सुक्याद्बलिभिर्वैलंचटुलयभोगेद्रामाघूर्णयन्भिदंशं डकटाहभितिमभितोवभ्रामवंशीध्वनिः ॥ ३ ॥ अथोदागाच्चंद्र
मास्तुचर्षणीनांशुचोमृजन् ॥ यथाप्रियाथारजैर्द्रविदेशादागतप्रियः ॥ ४ ॥ तद्वयमुनाराजंस्तनुदिव्यं दधारह ॥ वृंदावनंगिरिंद्रश्चत्रभू
मिश्चमानद् ॥ ५ ॥ कृष्णानदीजयति यत्रमणींद्रमुक्तामाणिक्यशुभ्रहरिताकरतोलिकाभिः ॥ वैडूर्यनीलकहरिद्धरिप्रपीतसोपानमंडप
युताभिरतिस्फुरती ॥ ६ ॥ स्वच्छंदसूत्पतितमत्स्यगणैर्वहंतीसच्छयामलेनवपुषाऽघगणंहरती ॥ उगुगलोललहरीकमलैलंसंतोकृष्णा
नदीजयति कृष्णागृहेलुठंती ॥ ७ ॥ गोवर्द्धनं भजगिरिशतचंद्रयुक्तं मंदारचंदनलताघृतकल्पवृक्षं ॥ श्रीराममंडलयुतं मणिमंडपाढयकोटी
रमंजुलनिकुंजकुटीरकोटि ॥ ८ ॥ वृंदावनं चयमुनातटनीरिसंपृक्तमंदगमनैरितिगंधवतिः ॥ तत्कंपितंचसुरभीकृतसर्वदेशश्रीखंडकुंजुम
सुदायुरचंचितंशं ॥ ९ ॥ जुष्टवंसंतनवपल्लवपुष्पगौर्मंदारचंदनसुचंपकनीपनिंबैः ॥ आत्रातकाअपनसागुरुनागरैःश्रीतालपिप्पलवटै
नवचारिकैः ॥ १० ॥ खडूरश्रीफलवंगविराजमानमंजीरशालकतमालकदंबयुक्तं ॥ संतानकुंदवदरीकदलीसिताढयंश्रीशाल्मलीवकु
लकेतिकसितसरीपां ॥ ११ ॥ सन्मोदिनीजलजवृंदमनोहराभंवृंदारकंपरवनंतुलीसीलाढयं ॥ श्रीमल्लिकाऽमृतलतामधुमाधवीभिःसराजितं
स्मरनृपेद्रवजस्यमध्ये ॥ १२ ॥ वंशीघटंचकलकंठविहगमैश्चकृष्णातेटचपुलिनं किलवालुकाढयं ॥ श्रीपाटलैर्मयुकिंशुकसत्प्रियालैरौदुं
बैःकमुकद्रक्षकपित्थयुक्तं ॥ १३ ॥ श्रीकोविदारपिपुमंदलताजुनैश्चक्षुरशोकसरलैरुसुरदारुभिश्च ॥ जंबूसुवेत्रनलकुब्जकस्वर्णयूथीपुन्नाग
नागकुटुबैःकुरवैवृत्तंच ॥ १० ॥ चक्राव्हसारसशकैःसितराजहंसैः कारंडवैश्चजलकुक्कुटकूजितंच ॥ ११ ॥ दात्यूहकोकिलकपोतक

नीलकंठैर्नृत्यन्मयूरकलराववृत्तस्मरत्वं ॥ १२ ॥ इयामाचकोरकलखंजनसारिकाभिःपारावतैर्भ्रमरतिरतिरितीभिः ॥ श्रीकांचनीम
धुलतामधुयुथिकाभिःसंवेष्टितंहरिणमकटमकटीभिः ॥ १३ ॥ श्रीपद्मरागशिखरंचनिकुंजगेहंश्रीकैस्तुभैर्द्रमणिराजिविराजमानं ॥ को
दीडुमंडलवितानगणैश्चहैमैःश्रीपद्मसूत्रचिंतैर्मणितोराढ्यम् ॥ १४ ॥ मुक्तावृतैःकनकपीतपत्तकैःपारावतैःसितपतत्रिभिरावृतंच ॥
भंदारकुंदकरवीरकयूथिकानामालाविचित्रचिंतनचंपकानां ॥ १५ ॥ नागेशपद्महरिचंदनपल्लवानांश्रीमालतीकुरवकांचनयूथिकानां
मालाभिरावृतमनंगहंरुहंतत्सद्ग्लनदुर्णवृत्तंसितचामरैश्च ॥ १६ ॥ सिंहासनैश्चनवपल्लवपुण्युक्तैःशय्यासनैःकनकविद्रुमपादबुंदैः ॥ श्री
चंदनारुजलैर्मकरंदसंघैःकस्तूरिकासुदितकुंकुमचचितंतत् ॥ १७ ॥ एजद्वंसंततरुपल्लवभेषातैःशौतैर्गजद्रुगमनैःसुरभीकृतगं ॥
एतादृशंहरिनिकुंजगृहंस्मरत्वंसप्तशालतरुयुक्तमतीवपुष्पैः ॥ १८ ॥ श्रीवेणुगीतंबहुकामवर्द्धनंनिशम्यसर्वाव्रजयोषितानृप ॥ श्रोत्र
ष्णकंतिनगृहीतमानसाविसृज्यकर्माणिसमाययुर्वने ॥ १९ ॥ रुद्रायाःपतिभीराजकृष्णेनहृतमानसाः ॥ स्थूलंशरीरंतास्त्यक्त्वात्वरं
ष्णातिकंथयुः ॥ २१ ॥ सिंहासनेहेमदुकूलसंयुतेमध्येस्थितंसुंदरनंदनं ॥ श्रीसुंदरीराधिकयासंपरंगलेदधानंमधुमालतीस्रजं ॥ २० ॥
इयामंप्रभातार्ककिरीटिनंहरिस्फुरत्यभंश्रीसुरलीमनोहरं ॥ पीतांबरंमन्मथराशिमोहनंव्रजस्त्रियस्तंददशुःसमागताः ॥ २२ ॥ दृष्ट्वाप्रिया
प्रियतमंमत्स्यकुंडलिनंहरं ॥ गोप्योमूच्छीगताःसद्योभूपचालक्षितोद्यमाः ॥ २३ ॥ सांत्वयामासताःकृष्णोमिष्टवाक्यैःसुधासमैः ॥ तदा
गोप्योवनेदेशेसर्वैश्चैतथ्यतांगताः ॥ २४ ॥ कृष्णांगद्वयावाचास्तुत्वाभीतास्त्रियोवराः ॥ त्यक्त्वाविरहजडुःखं गोविंदं ददशुःप्रियं ॥ २५ ॥
वृंदावनेप्राजमानेमालतीवनसंकुले ॥ दिव्यद्रुमलताजालेमधुपध्वनिनादिते ॥ २६ ॥ विचचारहरिःसाक्षाद्देवमदनमोहनः ॥ पद्मामंपद्म
हस्तेनगृहीत्वाराधिकाकरं ॥ २७ ॥ प्रहसन्भगवान्साक्षादादाययामुनातटं ॥ कृष्णातीरेनिकुंजैवैश्रीकृष्णोनिपसादह ॥ २८ ॥ तस्मिन्गृहे
मधुपतैःशुणुगोपिकानांश्रीकृष्णचंद्रचरणस्मरणावृतानां ॥ इंकारनूपुरझणत्करंकरणानांजीरत्नविचलत्कटिकिकिणीनां ॥ २९ ॥
स्मरद्युतिस्फुटचमच्छतंगडदेशैःश्रीदंतपंक्तिविलसतडिदालिवेशैः ॥ कोटीरहारहरिदंगदभूषितानांचालकमंडलविकुंडलमंडितानां ॥

॥ ३० ॥ तासांतुकापियुवतीकथिताचमुघामध्यापिकापितरुणीरुचिराप्रगल्भा ॥ काचित्तरुविनयतीमधुरहसंतीकाचित्सखीमदयुता
 सुवनेव्रजती ॥ ३१ ॥ संताडयतामपिकरेणतुकाप्यथावत्संगृह्याकापिभुवनेकमलैर्जयान ॥ काचिच्छ्लथकनकहारमुपाजहारकाचित्प्रमुक्त
 कबरीतुविहारमता ॥ ३२ ॥ श्रीजान्द्वीचयमुनामधुमाधवीचशीलरमाशिशुखीविरजासुशीला ॥ चंद्राननचललितत्वचलाविशा
 खामायाऽऽल्यएवकथिताभवेनेत्वसंख्याः ॥ ३३ ॥ लीलतपत्रमतिमौक्तिकदामजालंतीत्वालंतिमणिभूमिषुतत्रकाश्चित् ॥ श्रीचामर
 व्यजनदंडधरावयस्यःकाश्चिद्भ्रजतिधृतपीतपतपताकाः ॥ ३४ ॥ नृत्यतितत्रहरिविषधरास्तुकाश्चिद्द्वीणाकरामधुरतालमृदंगहस्ताः ॥
 वंशीधराश्चवृषभाजुमुताःसुवेषाःकेयूरकुंडलयुतामणिव्रहस्ताः ॥ ३५ ॥ सद्भावभावरसतालयुतस्मिताक्तैर्झकरनूपुरयुतैर्विशदैःकटाक्षैः ॥
 संगीतनृत्यविदितैर्भृकुटीविभैराथाहारचसततंपरितोषयंत्यः ॥ ३६ ॥ तस्मिन्निकुंजभवेनेयमुनातटोपिवंशीवटेवनधरानिकटेहरितं ॥
 श्रीराधयाचगिरिराजतटव्रजंतंनंदाल्मजंजनटवेषधरंस्मरत्वं ॥ ३७ ॥ श्रीपद्मरागनखदीप्तिपदारविदंझंकारिनूपुरधरंस्फुरदंगदेशं ॥ कुर्वे
 तमेवतुपदाऽरुणभूमिदेशंश्रीमत्परागसुरुरुचालिमितस्ततस्तु ॥ ३८ ॥ लक्ष्मीकराब्जपरिललितजानुदेशंभोरुपोतवसनंतुक्कशोदरामं ॥
 रोमावलिअमरनाभिसरस्त्रिरेखकांचीधरंभृशुपदंमणिकौस्तुभाढ्यं ॥ ३९ ॥ श्रीवत्सहारराचिनंनवमेवनीलंपोतावंकरिकरंस्फुटवदुदुदं
 ॥ रत्नांगदंचमणिकंकणपद्महस्तंश्रीराजहंसवरकंधरशोभिमानं ॥ ४० ॥ श्रीकंबुकठललितंविलसत्कपोलमंथंतुनिम्रचिबुकंकिलकुंद
 दंतं ॥ विबाधरंस्मितलसच्छुकचंचुनासंपीयूषकल्पवचनप्रचलत्कटाक्षं ॥ ४१ ॥ श्रीपुंडरीकदलनेत्रमंगलीलंअमंडलस्मितगुणवृत
 कामचापं ॥ विद्युच्छटोच्छलितरत्नकिरोटकोटिमातंडमंडलविंडुडलमंडिताभं ॥ ४२ ॥ वंशीधरंत्वहिविलोयुडालकाढयंराधापतिस
 जलपद्ममुखचलंतं ॥ कंदर्पकोटियनमानहरंकृशांगवंशीवटेनटवरंभजसर्वथात्वं ॥ ४३ ॥ आरत्करत्नखचंद्रपदाब्जशोभांभजेरचुररण
 त्कटिकंकिणीकां ॥ श्रीषट्टिकाकनकंकणशब्दुत्काराधांधामितरुपुंजनिकुंजमध्ये ॥ ४४ ॥ नीलंबवैःकनकरिमटस्फुरद्भिःश्रीभाजु
 जातटमरुह्रतिचलंगैः ॥ मूर्धस्वरूपललितैरतिगौरवणारौसेश्वरीभजमनोहरमंदहासां ॥ ४५ ॥ बालकमंडलमहांगदरत्नहारान्तं

कतोरणमणीद्रमनोहराभां ॥ श्रीकंठभालुमुमनोवपंचदाप्नोर्त्नागुलीयललितांत्रजराजपत्नीं ॥ ४६ ॥ चूडामणिद्युतिलसन्स्फुरदङ्कचं
 द्रात्रैवेयकालपनपत्रविचित्ररूपां ॥ श्रीपद्मूत्रमणिपट्टचलद्विदाम्नीस्फूर्जत्सहस्रदलपद्मयारांभजस्व ॥ ४७ ॥ श्रीबाहुकंकणलसत्कुचर
 त्तदीप्तिश्रीनासिकाभरणभूषितगण्डदेशां ॥ सद्यौवनालसगतिकलसर्पेणिसंध्यैदुकोटिवदनांस्फुटचंपकाभां ॥ ४८ ॥ सद्भावभावसहितां
 नवपद्मनेत्रांस्फूर्जत्स्मितद्युतिकलांप्रचलत्कटाक्षां ॥ कृष्णप्रियांललितकुंतलपुंतलाभामंदारहारमधुरभ्रमरीयाढ्यां ॥ ५९ ॥ श्रीखंड
 कुंकुमदृदागुरुवारिसिक्तांश्रीर्विदुकीरुचिरपत्रविचित्रचित्रां ॥ संतानपत्ररुचिरामलमंजनाभारंसेश्वरीगजगतिंभजपद्मिनीतां ॥ ५० ॥ ए
 तादृशीरतिवरांतुसमेत्यकृष्णोगच्छन्निकुंजवनजालविलोकनाय ॥ धावंतितत्रमणिछत्रधराश्रुगोप्योनीत्वातथाचमरचारुपत्पताकान् ॥
 ५१ ॥ षड्रागमेववरधैवतमध्यमाद्यौर्गायंतमादिपुरुषंभजन्दुत्रं ॥ षट्त्रिंशत्स्तदनुवर्तितराणिनीवांशरीरेणललितेनवरत्रजंतं ॥
 ५२ ॥ शृंगारवीरकरुणाद्भुतहास्यरौद्रबीभत्सशोतकभयानकनित्युक्तं ॥ भक्तप्रियंत्रजवधूमुखपद्मभृंगयोगींद्रहृत्कमलविस्फुरदंश्रि
 युग्मं ॥ ५३ ॥ क्षेत्रज्ञमादिपुरुषंस्वधियज्ञरूपसर्वेश्वरंसकलकारणेशं ॥ कृष्णहरिंप्रकृतिपूरुषयोःपुमांससर्वीनरस्तकपटंनिजतेज
 सेह ॥ ५४ ॥ यं वैस्तुवंतिशिवधर्मसुरेशशेषलेकेशसिद्धिदगणेशसुरादयोपि ॥ राधारमाप्रकृतिभूविराजास्वराद्यावेदाभजंति सततं महंभ
 जामि ॥ ५५ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुरैरासक्रीडार्याद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥
 ॥ गर्गवच ॥ ॥ वृंदावनेवृक्षलतालिसंकुलेमंदानिलेवीजतिशीतलेनूपे ॥ रंध्राणिवेणोःकिलपूरयन्हरिसुहृहरेत्येवदिवौकसांमनः ॥ १ ॥
 वेणुगीतंततःश्रुत्वाश्रीराधाकीर्तिंनंदिनी ॥ भुजाभ्यांनंदमुनूवैजग्राहानंगविह्वला ॥ २ ॥ गोकुलस्यचकोरीतांकृष्णगोकुलचंद्रमाः ॥
 दृष्ट्वाकुसुमपर्यैकतयारमेहरन्मनः ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णस्यविहारेणब्रह्मानंदेनस्वामिनी ॥ सुदंलेभेहात्यंतंथास्वामीवशीकृतः ॥ ४ ॥ रम
 णीयंरतिकरंरासेरामारमेश्वरं ॥ जगद्गुःसर्वतोरान्शतयूथाश्रयोषितः ॥ ५ ॥ ताभिःसार्द्धहरिर्मयोरेमैवैरासमंडले ॥ तावद्गुपधरोराज
 न्यावत्योत्रजयोषितः ॥ ६ ॥ विहरिण्यश्रुताःसर्वाविहारेणविहारिणः ॥ ब्रह्मानंदेनसन्मत्यांआनंदलेभिरियथा ॥ ७ ॥ श्रीकराभ्यांश्रीकराभ्यां

श्रीशःश्रीश्यामसुंदरः ॥ दधारहृदयसर्वास्ताभिर्भक्त्यावशीकृतः ॥ ८ ॥ स्वेदयुक्तान्याननितासांप्रीत्याब्रजेश्वरः ॥ प्रामृजत्पीतवद्वेण
 किंवदामितयःफलं ॥ ९ ॥ विनासांख्येनयोगेनतपसाश्रवणेनच ॥ विनातीर्थेनदानेनप्राप्ताःकामेनताहारं ॥ १० ॥ ततो गोपीजनाःसव
 मानवत्यःपरस्परं ॥ कुवाक्यकथयामासुःकृष्णतृप्ताविहारतः ॥ ११ ॥ अस्मास्त्यक्त्वापुराकृष्णोगतःश्रीमथुरापुरीं ॥ विलोकितुंरूपिणी
 अंसुरीःस्त्रीश्वसुंदरः ॥ १२ ॥ नदृष्टास्तेनसुदुर्योजगामद्धारकांपुनः ॥ नदृष्टास्तेनतास्तत्रविवहंकृतवानुनः ॥ १३ ॥ रुक्मिणीभीष्म
 कसुतानमत्वातांरुपिणीं ॥ पुनर्विवाहान्कृतवान्सहस्राणिचषोडश ॥ १४ ॥ नमत्वारूपिणीस्ताश्वशोकंकुर्वन्पुनः ॥ ब्रजमागतवात्स
 ल्यःश्रीकृष्णोऽस्मान्विलोकितुं ॥ १५ ॥ दृष्ट्वारूपिणीचास्माकंसर्वदृष्टारमेधरः ॥ प्रसन्नोभूत्तथासख्योथारासेहरिपुरा ॥ १६ ॥ त
 स्माद्द्वयंचसर्वासांसुंदरीणांवराःस्मृताः ॥ सुनेत्राश्वंद्रवदनाःशुश्रुत्स्थिरयौवनाः ॥ १७ ॥ अस्मत्तुल्याश्वरूपिण्योनैवदेवांगनाश्रवे ॥
 याभिःश्रीत्रंकटाक्षैश्चकृष्णःकामीवशीकृतः ॥ १८ ॥ अहोवैयेनहंसेनमुक्ताःपूर्वप्रभक्षिताः ॥ सएवान्यत्कथंवस्तुभक्षयिष्यतिदुःखतः ॥
 ॥ १९ ॥ नसंतिमुक्ताःसर्वत्रसंतिमानसरोवरे ॥ तथावरस्त्रियोभूमौनसंसंसतिचात्रहि ॥ २० ॥ ॥ गर्णउवाच ॥ ॥ इतिमानवतीनां
 चत्वात्साराभोजगत्पतिः ॥ वचःशृण्वन्वराधयाचतत्रैवांतरधीयत ॥ २१ ॥ निर्द्धनोपिधनंलब्ध्यामानंप्रकुरुतेनृप ॥ यस्यनारायणःप्राप्तोति
 स्याकिकथयाम्यहं ॥ २२ ॥ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांहयमेधरित्रसुमेरौरासक्रीडार्यात्रित्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥
 ॥ वज्रनभिरुवाच ॥ ॥ अद्भुतकृष्णचरितंमयात्वन्मुखतःश्रुतं ॥ किंचकुर्योपिकास्तासांसकथंदर्शनंददौ ॥ १ ॥ तत्सर्वमुनिशादूल
 मब्धंश्रद्धालवेवद ॥ धन्यास्तेयेहि नृपंतिकर्णकृष्णकथांसदा ॥ २ ॥ मुखेनकृष्णचंद्रस्यनमानिप्रजपंतिहि ॥ हस्तैःश्रीकृष्णसेवावैयप्रकु
 र्वंतिनित्यशः ॥ ३ ॥ नित्यंकुर्वंतिकृष्णस्यध्यानंदर्शनमेवच ॥ पादोदकंप्रसादंचयेप्रभुंजंतिनित्यशः ॥ ४ ॥ इतीदृशेनभावेनश्रमेजग
 दीश्वरं ॥ येमजंतिमुनिश्रेष्ठतेप्रयातिहरेःपदं ॥ ५ ॥ संसारेयप्रभुंजंतिभोगान्नाविधान्मुने ॥ श्रवणादीन्नकुर्वतिदेहसौख्येनदुर्मदाः ॥ ६ ॥
 तेचितयमदूतैश्चगृहीताश्चमयानकैः ॥ पतिताःकालमूत्रैवयावद्विनिशकरो ॥ ७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतराजानंप्रत्युवा

चमुनोश्वरः ॥ गद्गदस्वरयावाण्याप्रशंस्यचरिंहरेः ॥ ८ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ कृष्णेचांतहितेराजंस्त्वरंस्वाश्रगोपिकाः ॥ अचक्षा
 णाश्चतंतसाःहरिण्योहरिणंयथा ॥ ९ ॥ अंतहितंहरिंज्ञात्वागोप्यःसर्वाश्रपूर्ववत् ॥ यूथीभूताविकचयुर्वसवतस्तंवेनेवे ॥ १० ॥ प्रप्रच्छुभ्रु
 रुहान्सर्वान्मिलित्वातुपरस्परं ॥ हत्वाह्वास्मान्कटाक्षेणकगतोर्नंदंनंदनः ॥ ११ ॥ तदस्माकंचवदतयूयंसवैवेनेश्वराः ॥ मार्तंडकन्येत्वजि
 रेगोपालेगाश्रचारयन् ॥ १२ ॥ नित्यंचंकारलीलांतुसगतःकुत्रनोवद ॥ शतशृंगिरींद्रस्त्वंश्रीनाथेनयृतःपुरा ॥ १३ ॥ वामहस्तेरक्ष
 णार्थवासवाद्भ्रजवासिनां ॥ नजहातिहरिस्त्वांतुस्वपुत्रहृदयोद्भवं ॥ १४ ॥ सगतोवदकुत्रास्तेविहायविपिनेचनः ॥ हेमयूराश्रहरिणाहेगा
 वोहेमृगाःखगाः ॥ १५ ॥ किरीटाह्वलकीकृष्णोयुष्माभिःकिंविलोकितः ॥ वदंतसापिकुत्रास्तेवेनेकस्मिन्मनोहरः ॥ १६ ॥ एतैस्तु
 वाक्यैसंपृष्टाःकठिनास्तीर्थवासिनः ॥ उत्तरंनैवदास्यंतिसर्वेतेमोहिताःकिल ॥ १७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ एवंसर्वाहिवृच्छंत्यःकृ
 ष्णचंद्रवंनेवेने ॥ वदंत्यःकृष्णकृष्णेतिबभूवुस्तन्मयास्ततः ॥ १८ ॥ चक्षुःकृष्णचरित्राणितत्रकृष्णमयाःस्त्रियः ॥ यमुनावालुकायांचपदा
 निदृदृशुहरेः ॥ १९ ॥ वब्रध्वजकुशाद्यैश्चिन्हितानिमहात्मनः ॥ तत्पदान्यनुसारेणपश्यंतःश्रययुस्त्वरं ॥ २० ॥ कृष्णांश्रिरेणवोनीत्वा
 मूर्ध्निघृत्वाव्रजस्त्रियः ॥ पदान्यन्यानिदृदृशुश्चान्यचिन्हयुतानिहि ॥ २१ ॥ निरीक्ष्याहुःप्रियासाह्वगतःप्रियतमोह्यसौ ॥ एवंदंत्यःपश्यन्त्यो
 गोप्यस्तालवंगताः ॥ २२ ॥ ब्रजन्नश्रेत्रजैद्रस्तुव्रजेश्वर्यांभ्रजेनृप ॥ कोलाहलंचगोपीनांश्रुत्वाप्रत्याहस्वामिनी ॥ २३ ॥ शीघ्रंगच्छप्रि
 येत्वंतुकोटिचंद्रसमप्रभे ॥ आगताव्रजनार्योहिनेतुंत्वांमंचसर्वतः ॥ २४ ॥ ततःप्रियाहरेःपूर्वशृंगारंकुमुमेतृपांचकारसुंदरंदिव्यंबुंदारण्ये
 चपूर्ववत् ॥ २५ ॥ नंदसूनुःप्रियायाश्चदिव्यंशृंगारमेवच ॥ चकारबहुभिःपुष्पैर्भांडीरेचयथापुरा ॥ २६ ॥ केशप्रसाधनार्थैश्चस्रक्ता
 बूलनूलैपनैः ॥ सुंदरीसुंदरेणापिबभूवात्यंतसुंदरी ॥ २७ ॥ ततःकृष्णस्तुमुदितःपुष्पवृक्षतलेनृप ॥ शय्यांपुष्पमयीकृत्वातयारेमेरु
 श्वरः ॥ २८ ॥ बृंदावनेगोवर्द्धनेकृष्णायाःपुलिनेतथा ॥ नंदीश्वरेबृहत्सनाितथारोहितपर्वते ॥ २९ ॥ अरण्येषुद्वादशसुसर्वत्रजमंडले ॥
 कांतयाविचरन्कांतवंशीविटतलेस्थितः ॥ ३० ॥ तत्रशुश्रावगोपीनांबदंतीनारंपरं ॥ स्वामिन्यासहराजेंद्रश्रीगोपीजनवल्लभः ॥ ३१ ॥

प्राथितोहरिः ॥ चैतन्याथैवनेत्रचकारमुरलीरवं ॥ २ ॥ नोत्थिताराधिकादृष्ट्वाश्रीराधावल्लभोहरिः ॥ तस्यैसंश्रावयामासेपुणगीतंपुनः पुनः ॥
३ ॥ ततः समुत्थिताराधास्मृत्वा दुःखवियोगजं ॥ बभूवमूर्च्छिताराजन्माधवस्यप्रपश्यतः ॥ ४ ॥ ततः कृष्णस्यवचनतसद्यश्चंद्रानना
सखी ॥ चंद्रावलीप्रत्युवाचप्रसन्नाकृष्णवेषुना ॥ ५ ॥ चंद्राननोवाच ॥ कृष्णचंद्रः पुरानिर्गतोमानतोगतः सोऽपिराधेयुगतिपुनः ॥
नाशयस्वदुःखानितेसत्रिधौसंजगौवेषुनादेवकीनंदनः ॥ ६ ॥ छुंगुह्युगनिनादंष्ट्रदंगेकलंवाद्यमानेसुरस्त्रीजनैः सेवितः ॥ रासरभ्यांगेनृत्यकृ
न्माधवः संजगौ ॥ ७ ॥ चारुचामीकराभासिवासाविभुवैजयंतीभराभासितोरस्थलः ॥ नंददृढवनेगोपिकामध्यगः संजगौ ॥ ८ ॥ चारुचं
द्रावलीलेचनचुंबितोगोपगोवृंदगोपालिकावल्लभः ॥ कंसवंशदृढीदाहदवानलः संजगौ ॥ ९ ॥ वालिकातालिकानाललीलयासंग
संदंशैतल्लताविभ्रमः ॥ गोपिकागीतदत्तावधानः स्वयंसंजगौ ॥ १० ॥ मौलिमालांगदैः किंकिणकुंडलैर्भूषितो नंदनं दराजस्यच
॥ प्रीतिकृतसुंदरोदेविप्रीत्यातवसंजगौ ॥ ११ ॥ पारिजातंसमुद्धृत्यराधावरोपयामासमामाभयादंगणे ॥ बल्लवीं वृंददृढारिकाकासुकः
संजगौ ॥ १२ ॥ ऋक्षराजं विनिर्जित्यनीत्वामर्णसंददौभीतवद्भूमिनाथायच ॥ सोऽपिरासेसमागत्यरासेश्वरसंजगौवेषुनादेवकीनंदनः ॥
॥ १३ ॥ गर्गजवाच ॥ इति श्रुत्वाराराधिकातुमहिमावेषुवादिनः ॥ प्रसन्नाहिसमुत्थायपरिभेप्रियाप्रिया ॥ १४ ॥ वृंदवनेशोर्गोवि
ंदरेमंवृंदवनेवने ॥ वृंदवननिवासिन्यापश्यन्वृंदवनदुमान् ॥ १५ ॥ ततः कृष्णचंजवटुः सर्वतोव्रजयोषितः ॥ वर्षाकालेनृपश्रेष्ठसौदामि
न्योथायचनं ॥ १६ ॥ यावतीस्तत्रगोप्यश्चतावदूपधरोहरिः ॥ यमुनापुलिनंराजैस्ताभिः साकंसमाययौ ॥ १७ ॥ बभूवमुदितानायौय
थाचश्रुतयः पुरा ॥ स्ववस्त्रैः कृष्णचंद्रायह्यासनंताञ्जिकृपन् ॥ १८ ॥ श्रीराधारमणस्तस्मिन्नासेनसहराधया ॥ निषसादह्यहोराजंस्ताभिर्भ
क्त्यावशीकृतः ॥ १९ ॥ गोलोकेयादृशंरूपदंशयामासतादृशं ॥ गोपोनाराधयासाद्धृष्णत्रैलोक्यमोहनं ॥ २० ॥ दृष्ट्वागोकुलचंद्र
स्यसुहृंपंपरमादृतं ॥ स्वात्मानंनविदन्गोप्येब्रह्मानंदेननिर्वृताः ॥ २१ ॥ स्थलेकृत्वाविहारतुविवेशयमुनाजलं ॥ ताभिर्भक्त्यावशीभूतो
गोपीभिः सहराधया ॥ २२ ॥ वारांविहारंभगवान्स्त्रीभिः साद्धिचकारह ॥ मंदाकिन्यांथाशक्रोह्याप्सरोभिर्वृतोदिवि ॥ २३ ॥ माधवोमाध

वीराजन्माधवीमाधवंजले ॥ अन्योन्यतौसिषिचतुःसलिलेसलिलैस्त्वरं ॥२४॥ कवरीकेशपाशाभ्यांप्रच्युतैःकुसुमैर्वभौ ॥ यमुनानिचित्रवर्ण
 श्रयथोष्णिङ्मुद्रितानुप ॥ २५ ॥ विद्याधयोदेवपत्न्यःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ प्रथमद्रव्यनीव्यस्तामोहंप्राताःस्मरातुराः ॥ २६ ॥ अथकृ
 ष्णोवारिलीलं कृत्वावैलिलयायुतः ॥ जलान्निष्कम्यराजेंद्रगिरिं गोवर्द्धनयौ ॥ २७ ॥ अनुजगुगोपिकास्तंसहचर्योनृपेश्वर ॥ काश्चिद्ब्र
 जनहस्ताश्चकाश्चिच्चामरवाहकाः ॥ २८ ॥ काश्चित्तांबूलहस्ताश्चकाश्चिद्वर्षणवाहकाः ॥ काश्चिद्दूषणहस्ताश्चकाश्चिकुसुमवाहकाः ॥
 ॥ २९ ॥ काश्चिच्चंद्रहस्ताश्चकाश्चिद्भजनवाहकाः ॥ काश्चिद्यावकहस्ताश्चकाश्चिदंबरवाहकाः ॥ ३० ॥ काश्चिन्मृदंगहस्ताश्चकाश्चि
 त्कांस्यधराश्चै ॥ मुरयष्टिधराःकाश्चित्काश्चिद्दीणाधराःपराः ॥ ३१ ॥ करतालकराःकाश्चित्काश्चिद्भानपरायणाः ॥ षट्त्रिंशद्भारागि
 ष्याव्रजस्त्रीरूपधारकाः ॥ ३२ ॥ गोलिकाद्भारते पूर्वमागताराधयासह ॥ जगुस्ताननृतुस्तत्रश्रीराधेश्वरसंनिधौ ॥ ३३ ॥ ननर्तमच्ये
 तासांचकृष्णोमदनमोहनः ॥ प्रगायन्वेणुनागीतं त्रिलोकीमोहयन्हरिः ॥ ३४ ॥ वादित्रैःकिंकिणीभिश्चवलयनूपुरकंकणैः ॥ गीतैर्मिश्रित
 शब्देभूत्तुलोरोसमंडले ॥ ३५ ॥ देवाश्चदेवपत्न्यश्चरासंहृद्गहरेरपि ॥ बभूवुर्भृच्छिताराजन्गमनेस्मरपीडिताः ॥ ३६ ॥ चंद्रिकायां
 तुचंद्रस्यचतुरश्रंचलश्चलच् ॥ चंद्रावल्यावभौचैवधनशंचलएवच ॥ ३७ ॥ राधायास्तत्रशृंगारस्त्रिभयावककज्जलैः ॥ चक्रेकमलपद्माद्यैर्गि
 रौगिरिधरोमहाच् ॥ ३८ ॥ कुंकुमागुरुकस्तूरीचंदनाद्यैश्चराधिका ॥ चक्रेकमलपत्रवैश्रीकृष्णस्थाननेवरं ॥ ३९ ॥ ततश्चस्मितारा
 धासस्मितंमगवन्मुखं ॥ पश्यंतीनागवह्याश्वषटकंप्रददौमुदा ॥४०॥ प्रियाप्रदंतांबूलंबुभुजेनंदनं ॥ कृष्णदंतंचतांबूलंचक्षुद्राधि
 कामुदा ॥ ४१ ॥ कृष्णचर्वितंतांबूलंनीत्वाराराधाबलात्पुनः ॥ जघासभक्त्यासाशीघ्रंसतीपतिपरायणा ॥ ४२ ॥ प्रियाचर्वितंतांबूलंयया
 चेभगवान्हरिः ॥ राधाददौनतंभीतापपाततत्पदांबुजे ॥४३॥ पद्मापद्मावर्तनंदीआनन्दीसुखदायिनी ॥ चंद्रावलीचन्द्रकलावधाद्धेताहरि
 प्रियाः ॥४४॥ वृंदावनेहरिस्ताभिर्वंसंतुंप्रपूरिते ॥ानाप्रकारंशृंगारंसचकारमनोजवत् ॥४५ ॥ काश्चित्पिंबितोप्यस्तुश्रीकृष्णस्याधरा
 मुतं ॥ काश्चिद्भालिंगनंचकृःकृष्णस्यपरमात्मनः ॥ ४६ ॥ ततःकृष्णस्तुभगवान्गोपीनांकुचकुंभैः ॥ सुवर्णवर्णोभूत्वावैरेजेमदनमोहनः ॥

॥ ४७ ॥ पुनर्गोपीजनैःसाद्धैश्रीगोपीजनवच्छभः ॥ रासंचकारारजेद्रुदरेकदलविने ॥ ४८ ॥ एवंहेमंतरजनगोपीनारासमंडले ॥ व्य
 तीताक्षणवद्राजन्नित्यानंदेनतत्रवै ॥ ४९ ॥ अथनंदस्यसदंनरासंकृत्वायौहरिः ॥ वृषभानुपुरंराधातथागतगोप्योगृहान्ययुः ॥ ५० ॥ नजा
 नीतित्रजेगोपारासवार्ताहरेरपि ॥ स्वान्वान्दारास्वपार्श्वस्थान्बन्धनमानानृपेश्वर ॥ ५१ ॥ इदंशृंगारचरितंराधाभाधयोःपरं ॥ येषठं
 त्तिप्रशृण्वन्तित्रेजिष्यंतिचाक्षरो ॥ ५२ ॥ इति श्रीगोचार्यसंहितायाहयमेधचित्रमुनेरौरासक्रीडासंपूर्तिनामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥
 ॥ गणसवाच ॥ इदंकृष्णस्यचरितं गुंतशास्त्रेषुवर्णितं ॥ मयातवात्रेराजेद्रुद्रेअथान्यच्छृणुविस्तरात् ॥ १ ॥ एवंस्थित्वादिनान्यष्टौश्रीकृ
 ष्णो नंदपत्ने ॥ आनंदप्रददृष्टृणांपुनर्गंतुमनेदधे ॥ २ ॥ यशोमतीकृष्णमाताप्राणेश्यामिपिप्रियसुतं ॥ गंतुमभ्युदितंदृष्ट्वारुरोदोचैर्यथापु
 रा ॥ ३ ॥ रुरुदुस्तत्रगोप्यश्वाष्पपर्याकुलेक्षणाः ॥ स्मरंत्यःपूर्वदुःखानिगेहेहेनृपेश्वर ॥ ४ ॥ यावत्येजनार्यश्चतान्द्रूपधरोहरिः ॥ पृथ
 गाशासयामासतथाराधांसकोविदः ॥ ५ ॥ मातरंभ्राह्मभगवान्मातःशोकंतुमाकुरु ॥ शीघ्रमत्रागमिष्यामिकारयित्वाक्रतूत्तमं ॥ ६ ॥ त्वं
 नमन्यसेचेन्मार्तनित्यंद्रक्ष्यसिचांतिके ॥ पुत्ररूपंचमांभक्त्याकृतांतभयभजनं ॥ ७ ॥ एवतांतुसमाश्वस्यनिष्क्रम्यसदनाद्धरिः ॥ गोपै
 युक्तोशुपूर्णक्षःपात्रसेनांजगामह ॥ ८ ॥ गत्वनिरुद्धसेनायांयादवाचहयमोचने ॥ ददावाज्ञानृपश्रेष्ठसाक्षान्नारायणोहरिः ॥ ९ ॥ नोदितः
 कृष्णचंद्रेणहयंसंप्रययन्तः ॥ पुनर्मुमोचतत्रयौत्रिजयार्थैहपूर्ववत् ॥ १० ॥ यादवाश्चनिरुद्धाद्याःनंदंनवाशुपूरिताः ॥ गंतुमारुरुहुः
 सर्वैवाहनानिचकृच्छतः ॥ ११ ॥ कृष्णाकारांकृष्णपुत्रान्कृष्णपौत्रांश्चसुदुरात् ॥ गंतुमभ्युदितान्सर्वांकृष्णेनसहितान्यदूत् ॥ १२ ॥
 दृष्ट्वात्तरुदुर्गोपागोविंदविरहातुराः ॥ स्मरंतःपूर्वदुःखानिशुष्ककंठेषुतालुकाः ॥ १३ ॥ रुरोदेनदुराजोपिवाष्पव्याकुललोचनः ॥ न
 किंचिद्दुःखेदुःखतोमुसेनपरिशुष्यता ॥ १४ ॥ सर्वानाश्वासयामासकृष्णोप्यशुपरिप्लुतः ॥ आयस्यइतिवाक्यैश्चमिलित्वातुपृथक्पृथ
 क् ॥ १५ ॥ चैत्रमासेयदाज्ञोद्धारकायांभविष्यति ॥ आव्हयिष्यामिगोपालयुष्मान्सर्वान्नसंशयः ॥ १६ ॥ गोपालगोकुलेनित्यंगोपा
 लंमांदिद्रक्ष्यथ ॥ तस्मान्निवासंकुसुतअत्रैवत्रजमंडले ॥ १७ ॥ एवमाश्वस्यतैर्दंतंपारिवर्हप्रगृह्यच ॥ नंदंनवास्थेस्थित्वाप्रायादृष्णिवरे

हेरिः ॥ १८ ॥ नंदाद्याहुःखितागोपाःकृष्णस्यचरणभुजे ॥ क्षिप्तमनःपुनर्हर्तुमनीशागोकुलयुः ॥ १९ ॥ गोपागोप्यश्चश्रीकृष्णंप्रेममग्न
 श्वनित्यशः ॥ समीपेनृपपश्यतियोगिनामपिदुर्लभं ॥२० ॥ इति श्रीगो०सं०ह०सुमेरुब्रजान्द्वयत्रगमनं नामसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥१४॥
 ॥ गर्गडवाच ॥ ॥ कृष्णांसमुत्तीर्यततःप्रपश्यन्जगामवाजीकुरूपत्तनंच ॥ कर्पोतराज्यंनृपचक्रवर्तीविचित्रवीर्बलवाहियत्र ॥ १ ॥ त
 तोद्दशतुरगःकौरवाणांपुरंवरं ॥ नानाचोपवनैर्युक्तं तडागैश्चसरोवरैः ॥ २ ॥ दुर्गंगंगयायुक्तं तथापरिखयानृप ॥ सुवर्णैरप्यसदनैर्महाशू
 रजनैर्वृतं ॥ ३ ॥ सुयोधनस्तत्रपुराद्विनिर्गतोहंतुंमुंगांनैव नगोचराहृप ॥ द्दशयज्ञस्यहयंसंपन्नं कंथस्थितोवीरजनैर्विभूषितः ॥ ४ ॥
 द्द्व्यतुरंगमप्रीतोस्वरथाद्वतीर्यच ॥ मानिदुर्योधनोराजंस्वरंजग्राहलीलया ॥ ५ ॥ कर्णभीष्मकूपद्रोणभूरिदुःशासनदिभिः ॥ युक्त
 स्तद्रालपत्रंचवाचयामासहर्षितः ॥ ६ ॥ चंद्रवंशेशेयदुकुलउग्रसेनोविराजतं ॥ इंद्रादयःसुरगणस्यदेज्ञानुवर्तिनः ॥ ७ ॥ सहायोयस्य
 भगवान्श्रीकृष्णोभक्तपालकः ॥ अस्तिवैद्वारकापुत्र्यौतद्भक्त्यानिवसन्हरिः ॥ ८ ॥ तद्वाक्याद्भयमंधंसउग्रसेनो नृपेश्वरः ॥ चक्रवर्तीहठा
 द्दंज्ञंस्वयंशैथैकरोतिहि ॥ ९ ॥ मोचितस्तेनतुरंगोहयानांप्रवरःशुभः ॥ तद्भक्षकःकृष्णपौत्रोऽनिरुद्धोवृकदैत्यहा ॥ १० ॥ गजाश्वरथ
 वीरणसेनासंघसमन्वितः ॥ राजानोयेकरिष्यतिराज्यंक्रौञ्चरमानिनः ॥ ११ ॥ तेगृहंतुयज्ञहयंस्वबलात्पन्नशोभितं ॥ तंमोचयतिधर्मो
 त्मागृहीतंचहयंनृपैः ॥ १२ ॥ स्वबाहुबलवीर्येणानिरुद्धोलीलयाहठात् ॥ तस्यान्यथाचपदयोःपतित्वायांतुघञ्विनः ॥ १३ ॥ गगंडवाच ॥
 तत्पत्रंवाचयित्वैकौरवास्तेतुशत्रवः ॥ ऋतुःपरस्परंक्रुद्धामानिनोरत्तलोचनाः ॥ १४ ॥ ॥ कौरवाऋतुः ॥ ॥ अहोकिंलिखितंघृष्टै
 र्भौलपत्रेहयस्यच ॥ नसतिकिंहिराजानोयादवानांचसंमुखे ॥ १५ ॥ राजसूयेपुरास्माभिर्यादवायेविनिर्जिताः ॥ हयमंधंकरिष्यतिपुन
 स्तेगतबुद्धयः ॥ १६ ॥ तस्मात्सर्वान्विजेष्यामो न दास्यामस्तुंगं ॥ पश्चाद्भयंकरिष्यामोहयमंधंक्रतू तमं ॥ १७ ॥ कउग्रसेनःकःकृ
 ष्णःहयरक्षाकरस्तुकः ॥ यादवैःसाहिताह्येतेकिंकरिष्यतिपौरुषं ॥ १८ ॥ कृष्णाद्यायादवाःसर्वेविहायमथुरापुरं ॥ गताःसमुद्रंशरणंयु
 द्दंत्यक्त्वाभयाच्चनः ॥ १९ ॥ राज्यदंतपुराद्वेषामस्माभिश्चकृपान्वितैः ॥ कृतघ्रास्तेचमन्यंतेस्वात्मानंचक्रवर्तिनं ॥ २० ॥ पांडवानां

चसन्मानाद्यादवानहिमारिताः ॥ निष्कासिताश्चेत्स्माभिःपाण्डवाःशत्रवःकिल ॥ २१ ॥ यदूनद्यविनिर्जित्यसंश्रमेचपलयितान् ॥ द
 श्यामश्चाहुकायसहस्राचक्रवर्तितां ॥ २२ ॥ एवंश्रीकृष्णविमुखावाचःसर्वेवदंतिहि ॥ दत्तास्तेकौरवाराजन्श्रियाराजविभूतिभिः ॥ २३ ॥
 ततश्चजगद्दुःसर्वेनानाशस्त्राणिवेगतः ॥ हयप्रवेशयामासुःपुरेतत्रतुसंस्थिताः ॥ २४ ॥ गतेचतुरंगदूरसांबःकृष्णेनोदितः ॥ त्वरंकृष्णा
 ससुतीर्यंगीरांसांगदायिनी ॥ २५ ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिःपृष्ठतोदंशितोरुषा ॥ हस्तिनापुरमसूयुधुधानादिभिर्ययौ ॥ २६ ॥ एवते
 यादवाःसर्वेहस्तिनापुरसन्निधौ ॥ आयातहयहर्तृश्चकौरवान्दृष्टुःस्थितान् ॥ २७ ॥ ऊचुस्तेवीक्ष्यबलिनोलोकद्वयजिगीषवः ॥ तान्स
 र्वीश्चतृणीकृत्यादावाःकृष्णदेवताः ॥ २८ ॥ अहोबन्धकश्चाश्वकंस्यहृष्टःकृतांतराट् ॥ प्राप्स्यतेकस्तुसंश्रमेनाराचैःपरमांव्यथा
 ॥ २९ ॥ अहोवैकिंनजानतिवृष्णाद्रंचक्रवर्तिनं ॥ उग्रसेनराजराजदेवदानववदितं ॥ ३० ॥ राजसूयस्यकर्तारमद्वितीयंनृपेश्वरं ॥ नृपाः
 स्वात्माविनाशायगृहंतितुरंगंततः ॥ ३१ ॥ हेमांगदंश्चेद्दनीलोवकोभीषणएवच ॥ बल्यलश्चनृपाःसर्वेरणेऽस्माभिर्विनिर्जिताः ॥ ३२ ॥
 इतिश्रुत्वाकौरवास्तेक्रोधप्रस्फुरिताधराः ॥ प्रत्यूचुस्ताहिपश्यंतस्तिरश्चिनैश्चक्षुभिः ॥ ३३ ॥ कौरवानुगाऊचुः ॥ गृहीत
 स्तुरगोऽस्माभिर्युर्थाकिंतुकरिष्यथ ॥ युष्मानसर्वात्रियिष्यामःसायकैर्यमसादनं ॥ ३४ ॥ उग्रसेनःकतिदिनैराज्यंलब्ध्वातुकृष्णतः ॥ मानं
 करोतितंबद्वाराज्यंकुर्मावयंकिल ॥ ३५ ॥ अनिरुद्धस्तुकुत्रास्तेह्यस्माकंचभयाद्गतः ॥ वदतंनंशरैर्युद्धेदूजयामोनसंशयः ॥ ३६ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतितेषां वचःश्रुत्वायादवाःक्रोधमूर्च्छिताः ॥ चिक्षिपुःसायकांश्चापैःकौरवाणामुखेषुच ॥ ३७ ॥ केचिद्बभूवुर्बाणैश्च
 छिन्नजिह्वाश्चकौरवाः ॥ भयद्रंताश्छिन्नसुखावमंतोरधिर्बहु ॥ ३८ ॥ दुर्योधनंछिन्नसुखानिहतास्तेययुद्रुतं ॥ पृष्टास्तेकथयामासुर्याद्
 वैश्रकृतंचतत् ॥ ३९ ॥ इतिश्रीमद्भर्गोचार्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुरेकौरवैःइयमकर्णग्रहणंनमाऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ दुर्योधनःस्ववीराणांभीष्मद्रोणकृपादिभिः ॥ दृष्ट्वासुखानिभग्नानिकोपंकृत्वेदमब्रवीत् ॥ १ ॥ अहोवैयादवास्तुच्छाआ
 गतामृत्युसंमुखे ॥ किंनजानंतितेमूढाधृतराष्ट्रबलमहत् ॥ २ ॥ इत्युक्त्वाप्रथयामासुःस्वसेनंचतुरंगिणीं ॥ गजाश्चरथवीरैश्च्युक्तांयुद्धेच

यादवान् ॥ ३ ॥ साचचालमहासेनाकंपयतीमहीतलं ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिस्त्रासयतीबलाद्रिपून् ॥ ४ ॥ आयातीतंततोदङ्घ्रसा
बोजवतीसुतः ॥ स्वसिनांनोदयामासहर्षाद्दीरैर्विभूषितः ॥ ५ ॥ ततश्चकौरवाःसर्वैरक्षणार्थतुस्वात्मनः ॥ क्रौंचव्यूहंविनिर्मायतत्रसर्वेहि
संस्थिताः ॥ ६ ॥ आसीत्स्यमुखेभीष्मोश्रीवायाद्रोणएवच ॥ पक्षयोःकर्णशकुनीतस्यपुच्छेसुयोधनः ॥ ७ ॥ मध्येतस्यमहासेनाचतुरंग
बलयुता ॥ कूर्तहिददुव्यूहंक्रौंचवशादुज्यं ॥ ८ ॥ क्रौंचव्यूहंतदृष्ट्वायदवोयुद्धशंकिताः ॥ उबुहंसांबत्वमपिकुरुव्यूहंप्रयत्नतः ॥ ९ ॥
इतिषां वचःश्रुत्वासांबःसंग्रामकोविदः ॥ नचकारणेव्यूहं कौरवानगणय्यच ॥ १० ॥ युद्धं कर्तुं प्रचलितेतेद्वेसेनयदानृप ॥ तदाभुवूहंतप
र्थंतचकंपेवसुधाभृशम् ॥ ११ ॥ जम्भुर्भ्यश्शंखाश्छुभयोःसेनयोस्तदा ॥ टंकारश्चैवचापानांशूयतेतत्रतत्रह ॥ १२ ॥ गर्जतिदांतन
स्तत्रहयोर्षतितत्रह ॥ शब्दशूराःप्रकुर्वीतनदंतिरथनेमयः ॥ १३ ॥ सैन्यपादरजोभिश्चद्व्यधकारोभवद्रणे ॥ मलिनगगनभृत्वासूय्य
स्तत्रनदृश्यते ॥ १४ ॥ उभयोःसेनयोर्युद्धंततःसमभवद्दृशं ॥ बाणैर्गदाभिःपरिधैःशतघ्नीभिश्चशक्तिभिः ॥ १५ ॥ परस्परंतेयुयुधुराह
वेनिशितैःशरैः ॥ गजागैरथारथैर्हयाहयैर्नरानरैः ॥ १६ ॥ शरांधकारेसंजातेसांबोबाणैर्धनुर्द्धरः ॥ रणेभीष्मेणयुयुधेऽक्रूरःकर्णेनतत्रच ॥
॥ १७ ॥ युयुधानःशकुनिनाद्रोणचार्येणसारणः ॥ दुर्योधनेनसंग्रामेसात्यकिःश्रीप्रसेवच ॥ १८ ॥ बलीदुःशासनेनापिकृतवमांतुभूरि
णा ॥ एवंपरस्परंद्वासीत्संग्रामोभयकारकः ॥ १९ ॥ ततःसांबस्तुसंक्रुद्धःसंजंक्रुत्वाधनुर्दृढं ॥ टंकारयामासतदाशूराणांकंपयन्हृदि ॥
॥ २० ॥ श्रीकृष्णंप्रथमंनत्वासुचेसायकान्दश ॥ तानागताच्छरान्भीष्मश्चिच्छेदस्वशरैरपि ॥ २१ ॥ रणेसांबःपुनस्तस्यकवचेसा
यकान्दश ॥ निचखानस्वर्णमयान्नादंक्रुत्वातुसिंहवत् ॥ २२ ॥ चतुर्भिःसायकैस्तस्यनिजेघ्रेचतुरोहयान् ॥ चिच्छेदबाणैर्दशभिस्त
त्कोदंडगुणान्वितं ॥ २३ ॥ सच्छिन्नधन्वाविरोहताश्वोहतसारथिः ॥ उत्थायभीष्मःसहसागदांजग्राहरोषतः ॥ २४ ॥ सांबःग्राहत्वया
साद्रकथंयुद्धं करोम्यहं ॥ पदातिनारथंचान्यंतुभ्यंदास्यामिसंयुगे ॥ २५ ॥ सशस्त्रंयदंनंयुद्धेत्वंगृहाणकुरुद्वह ॥ जयमानिस्त्रपमुठंवृद्ध
स्वंपूज्यएवच ॥ २६ ॥ सउवाचततःसांबक्रोधात्प्रफुरिताधरः ॥ दंतान्दन्तैर्लिहशोष्ठिजिह्वयारत्नलोचनः ॥ २७ ॥ त्वहंतेस्यदमीस्थ

त्वापदयुद्धं क्रोम्यहं ॥ तद्गामवतिमेकीतिः पापनिरयमेव च ॥ २८ ॥ प्रतिग्रहपराविप्रादातारश्चयस्मृताः ॥ इतराज्ययुद्धुभ्यश्चपुरा
 स्माभिः कृपा लुभिः ॥ २९ ॥ श्रुत्वा तद्द्वचनं सार्वभृत्पुत्राचारुषान्वितः ॥ भयाद्वाज्यं प्रदास्यति राजानमं डले शराः ॥ ३० ॥ निरिह्य भू
 मौशास्तारं संस्थितं चक्रवर्तिनं ॥ इत्येवं वाक्यमाकर्ण्य भीष्मः शूराशिरामणिः ॥ ३१ ॥ जघान गदयद्युध्यासां बक्षस्थले नृप ॥ गदाप्रहा
 रव्यथितः सांबः संभ्रूच्छित्तो भवत् ॥ ३२ ॥ सारथिस्तं रथे कृत्वाऽपवाह शंक्रितोरणात् ॥ कोलहलस्तदेवासीद्युद्धुमेन्युपेऽश्वर ॥ ३३ ॥
 भीष्मो न्यं रथमारुह्य दंशितः सशरासनः ॥ ययौ सुयोधनं शीघ्रं यादवा न्वाचारुषान्वयन्पथि ॥ ३४ ॥ संग्रामे तत्र राजेद्रसात्यकिश्च सुयोधनं ॥ चक्रे
 बाणैश्च विरथं गृह्य पक्षैः स्फुरत्प्रभैः ॥ ३५ ॥ विरथोपिरथं चान्यं ससमारुह्य गतः ॥ तं शंभुं विरथं चक्रे शरैराशौषिषोपमैः ॥ ३६ ॥ स चा
 न्यं रथमारुह्य सात्यकिः शीघ्रं विक्रमः ॥ बाणैर्न केन तद्यानि चिक्षेप नृपयोजनम् ॥ ३७ ॥ रथः पपात मूर्ध्वे ससूतः सतुरंगमः ॥ अंगारवद्विशी
 र्णोऽभ्रून्मूर्च्छितो भूत्सुयोधनः ॥ ३८ ॥ तदाद्रोणस्तु संकुद्धो बाणेनान्निभमेयन च ॥ जघान सात्यकि युद्धे स्वशंभुं तु विहायैव ॥ ३९ ॥ रथ
 स्तु तस्य दुग्धो भूत्सतुरंगः ससारथिः ॥ अभवन्मूर्च्छितः सोपि दुग्धो गोबाणज्वालया ॥ ४० ॥ कृतवर्मा ततः कुद्धो भूरिजितवारणां गणे ॥
 आजगाम नदत्राजद्रेणः परिरुषान्वितः ॥ ४१ ॥ सगत्वा प्रथमे रोषाद्द्रेणाचार्यशरैरपि ॥ चक्र पदति नवीरे निःशब्धिं चक्रं बुधुं ॥ ४२ ॥
 ततः कर्णस्तु संकुद्धस्य कृत्वा क्रूरं रणां गणे ॥ तताडकृतवर्माणं शतशशकीवतारकम् ॥ ४३ ॥ साशक्तिस्ततनुं भित्त्वा विवेश धरिणीतले ॥
 निर्भिन्नहृदयो भूत्वा कृतवर्मापपातह ॥ ४४ ॥ युधुधानस्ततः कोपात्तत्रिजित्यशकुनिमृधे ॥ कर्णस्योपरि राजेद्रहाजगामरथेन च ॥ ४५ ॥
 गत्वा शरसेनानापि सुमुचे सायकाद्दश ॥ वीक्ष्य तानागतान्कर्णे निजघान स्वसायकैः ॥ ४६ ॥ संघृष्टास्तत्र संश्रामितयोर्बाणाः परस्परं ॥
 मिस्रुं खिन्नांशूरं तस्ते प्रमतेऽलत चक्रवत् ॥ ४७ ॥ युधुधानस्ततः कोपात्कर्णस्य जगतीपते ॥ जघान कवचे बाणान्काकपक्षयुतान् विश
 तात् ॥ ४८ ॥ तशराः कर्णकवचेन लग्नाः पतितामुवि ॥ राजन्पापस्य कर्तारो न स्वर्गनिरेयथा ॥ ४९ ॥ ततः प्रहस्य कर्णस्तु युधानं तु वि
 स्मितं ॥ चकार विरथं युद्धे शरैर्नानास्त्रयोजितैः ॥ ५० ॥ दुःशासनं वल्लिचैव कृत्वा युद्धे विमूर्च्छितं ॥ आययौ संयुगकर्णरथेन नलवचसा

होनाशकारकः ॥ एवराजबोधितस्तुविदुरेणनुजेनवै ॥ २० ॥ उवाचकौरवान्प्रज्ञोदेशकालोचिंतंषचः ॥ ॥ धृतराष्ट्रउवाच ॥ ॥
 गत्वाकृष्णस्यनिकटेदुरगंदातुमहंथ ॥ २१ ॥ संमुखेदेवदेवस्यधुङ्कटुचनहंथ ॥ यादवानासहायार्थमागतंकुपितंहरी ॥ २२ ॥ ब्रूयंप्रसन्नंशुस्त
 गत्वात्तन्निकटंशैः ॥ कौरवैर्द्रस्यवचनंकौरवास्तेनिश्मस्यच ॥ २३ ॥ विविधानुपचारांश्चांगवाक्षतयुतानिकल ॥ गृहीत्वादिव्यवस्त्राणिरत्ना
 निविधिवानिच ॥ २४ ॥ वदंतःपुण्यनामानिरामकेशवयोर्मुदा ॥ पद्भिर्विनियुःसर्वकृष्णद्रुष्टुभयान्विताः ॥ २५ ॥ आगतांकोरवान्दृष्ट्वा
 यादवाःशोधपूरिताः ॥ नानाशस्त्राणिजगृह्णन्तत्रयुद्धायवेगतः ॥ २६ ॥ उचुस्तांकोरवाःसर्वयथुद्धायनागताः ॥ करिष्यामश्चकृष्णस्य
 दर्शनंदुःखनाशनं ॥ २७ ॥ इतितेषांषचःश्रुत्वायादवाविस्मयंगताः ॥ कृष्णायकथयामासुःकौरवाणांविचेष्टितं ॥ २८ ॥ ततःकृष्णस्यव
 चसाकौरवान्यदुसत्तमाः ॥ आह्वयामासुस्तेश्रीतानिःशस्त्रानागताहृप ॥ २९ ॥ आहूतास्तेतुहरिणागत्वाश्रीकृष्णसन्निधौ ॥ लब्धयावा
 इमुखाःसर्वेप्रणम्योऽबुःपृथक्पृथक् ॥ ३० ॥ पूर्वद्रोणउवाचाथकृष्णभद्रजगत्पते ॥ रक्षमांकौरवाचरक्षमाययातवसोहितान् ॥ ३१ ॥
 ॥ कृपाचार्यउवाच ॥ ॥ मज्जन्मनःफलमिदंमयुकैटभरेमत्प्रार्थनीयमदुग्रहणुषण्व ॥ त्वद्भृत्यभृत्यपरिचारकभृत्यभृत्यभृत्यभृत्यभृत्य
 इतिमांस्मरलोकनाथ ॥ ३२ ॥ ॥ कर्णउवाच ॥ ॥ भक्तस्यार्थेनक्षीणस्वदारागतयौवनं ॥ स्वामिकार्यगताःप्राणाअंततितुमुमाध
 वः ॥ ३३ ॥ ॥ भूरिरुवाच ॥ ॥ याचामहेवदकिंचिदनन्यलभ्यंनथप्रसिदुमुसुखीयदिदिव्यदृष्टिः ॥ अस्माभिरंजलिरयविवशैर्निकवद्भृ
 पैवमेवतुदेवभवांतरपि ॥ ३४ ॥ ॥ दुर्योधनउवाच ॥ ॥ जानामिधर्मनचमेप्रवृत्तिर्जानामिपापंनचमेनिवृत्तिः ॥ केनापिदेवनेह
 दिस्थितेनयथानियुक्तोस्मितथाकरामि ॥ ३५ ॥ ॥ यंत्रस्यगुणद्रोषेणक्षम्यतांमधुमुदून ॥ अहंयंत्रोभवायंत्रीममद्रोषेनदीयतां ॥ ३६ ॥
 ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ रागांधगोपीजनमुंघिताभ्यांयोगीन्द्रभोगीन्द्रानिपेविताभ्यां ॥ आताम्रपकेरुहकोमलाभ्यांचाभ्यांदाभ्यामयमजलिभं ३७ ॥
 विदुरउवाच ॥ ॥ आस्तेतिविक्रयकृतांसुकृतानितानियेब्रह्मबालमिवतत्परिपालयति ॥ यद्वैत्यदेवमुनिभिर्मनसायगम्यंयज्ञेतिनेतिचवद्ब्रह्महि
 वेदेवदः ॥ ३८ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ ॥ एवंप्रार्थितःकृष्णःकौरवैःशरणगतैः ॥ प्रीतप्रत्याहतान्राजन्मेघनिह्लादयगिरा ॥ ३९ ॥

॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ आर्याःशृणुतमद्वाक्यमहमागतवान्यतः ॥ शुद्धवारंयितुंचान्नारदेनप्रचोदितः ॥ ४० ॥ नमन्यंतिममाज्ञाविमत्तुत्राश्च
निरंकुशाः ॥ दीर्घाणांचप्रकुर्वीतिहापराधंचदूषणं ॥ ४१ ॥ यूयधन्याश्चान्याश्चमिलनार्थसमागताः ॥ मत्पुत्रैश्चकृतंयद्दत्तस्त्वर्वक्षतुमर्हथा ॥ ४२ ॥
उग्रसेनहयवीराः कृपयाचविमुच्यतां ॥ पालनार्थतुतस्यापियूयंगच्छतगच्छता ॥ ४३ ॥ यादवाः कौरवाभिन्नाः कलहंतु परस्परं ॥ प्रकृतैर्नैवचह
तिपूर्वंप्रमविलोक्यच ॥ ४४ ॥ एवंतेकृष्णदेवेनमिष्टवाक्यैश्चतोषिताः ॥ तुरंगंचददुःश्रीताः पारिवर्हणसंयुतं ॥ ४५ ॥ इत्वातुरंगमसंबकौरवाः सि
न्नमानसाः ॥ स्वपुरंविशिशूराजन्भीष्मांगुंमनोदधे ॥ इति श्रीग० सं० हयमेधचित्रस्तुमेरौहस्तिनापुरविजयोनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ५० ॥
॥ गर्गउवाच ॥ अथकृष्णस्तुभगवान्यादवानांचपालनं ॥ कृत्वामिलित्वाप्रययौथेनापिकुशस्थली ॥ १ ॥ कृष्णगतेऽनिरुद्धस्तु
हयंसंपूज्यत्यन्तः ॥ बंधनान्मोचयामासविजयाथैनुपेस्वर ॥ २ ॥ मुक्तस्तुरंगः प्रययौदेशान्देशान् विलोकयन् ॥ पृष्ठतस्तस्याराजेंद्रत्वरं
जग्मुश्चवृष्णयः ॥ ३ ॥ दुर्योधनंजितंश्रुत्वाभूपभूपारस्तुरंगमं ॥ प्राप्तंनजगदूर्ध्वकृष्णस्यवलिनोभयात् ॥ ४ ॥ अथाव्रजन्तुरंगोयः शृण्व
न्पश्यन्नितस्ततः ॥ संप्राप्तोभूद्धैतवनेयत्रराजयुधिष्ठिरः ॥ ५ ॥ आवृभिर्भार्ययासाद्धवनवासं करोतिहि ॥ तस्मिन्वनेभीमसेनेवनद्विपगणैः
सह ॥ ६ ॥ नित्यं करोति क्रीडावैवालः क्रीडनैकरिव ॥ दृढशूरंगतत्रतं वनंगह्वरं महत् ॥ ७ ॥ न्यग्रोधाश्चत्थविल्वैश्चखड्गैरपनतैस्तथा ॥
बकुलैः सप्तपर्णैश्चित्तुकैस्तिलकैरपि ॥ ८ ॥ शालैस्तलैस्तमलैश्चवदरीलोध्रपाटलैः ॥ वृषशालमलविषुपलाशादिभिरनितं ॥ ९ ॥ आगतं वी
टकं दृष्ट्वा दुर्जरेनिजेनेवने ॥ वराहसृगशादूलवृकसर्पगणैर्युते ॥ १० ॥ शिखीक्षकारसंयुक्ते गृध्राचिच्छादिभिर्युते ॥ वृतेतथाभुजगैश्चवल्मी
कादृद्धनिर्मृतैः ॥ ११ ॥ शृगालमकर्महिपगवयादिभिरनिते ॥ नीलगोजभालूकमाजारैर्वनमानुषैः ॥ १२ ॥ युक्तभयंकरैरराजन्भीमो
भीमपराक्रमः ॥ अर्धजग्राहकेशेषुसप्तत्रुपलीलया ॥ १३ ॥ केनोत्सृष्टवदन्वाक्यंस्वाश्रमंप्रययौशनः ॥ तदैवचानिरुद्धाद्या आजगमुः सर्व
यादवाः ॥ १४ ॥ पश्यंतोयज्ञगंधर्वमरण्येनृपकृच्छृतः ॥ दृष्ट्वा गृहीतं तुरंगमुजुस्तेतु परस्परं ॥ १५ ॥ अहोवनचरोद्येपदृश्यते धर्मिणेनद
त् ॥ बृहद्ब्रह्मर्षमहापुष्टोमहोच्चोरकलोचनः ॥ १६ ॥ महागौरः कृच्छ्रधरो घृलिलितो गेदाधरः ॥ इत्थं ब्रुवंतस्ते सर्वेषु नरुश्चतजनं ॥ १७ ॥

कस्त्वंश्रीराजराजस्यहयनीत्वाक्रयास्यसि ॥ तस्मान्मोचयशीघ्रंत्वानचेद्धन्मोशिलीमुखैः ॥ १८ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यहयंश्वाचगव्ह
 रे ॥ ज्याहस्वगदांगुर्वीभारायुतसमन्वितां ॥१९॥ तयाजघनसंत्रामेयाद्वान्भोमिवक्रमः ॥ निपेतुंष्ययस्तत्रभीमेननिहताश्रये ॥२० ॥
 अनिरुद्धस्ततःकुद्धेद्वैतस्यपराक्रमं ॥ सहस्रवारान्मत्तान्नोदयामासशत्रवे ॥ २१ ॥ ततःसदिगजैःसोपिभूभृच्छिखरसन्निभैः ॥ पा
 तितोधरिणीपुष्टेषिषाणैरवपीडयते ॥२२ ॥ ततोभीमःसमुत्थायक्रोधात्प्रस्फुरिताधरः ॥ मत्तान्गजाञ्जघनाथगदयावज्रकल्पया ॥२३॥
 कौश्रिचिक्षेपगनेकौश्रिद्धमौव्यपोथयत् ॥ कौश्रिमर्मदगादान्यागजान्कौश्रिद्धजेषुच ॥ २४ ॥ ततश्चदुदुवुःसर्ववारणभयविह्वलाः ॥
 तद्गजगामसंकुद्धोगदस्तत्रगदाधरः ॥२५॥ गत्वातत्सन्निधौसोपिह्लात्वाभीमंशुकितः ॥ उवाचनत्वाहेवीरकस्त्ववदममप्रतः ॥ २६ ॥
 सोब्रवीद्भीमसेनोहंजित्वाद्यूतेनेहेगद ॥ दुर्योधनेनरिपुणपुरानिष्कसितावयं ॥ २७ ॥ अत्रस्थानद्योजनेतुभ्रातृभिश्च्युधिष्ठिरः ॥ करो
 तिवनवासैवद्वाहौद्वस्यमायया ॥ २८ ॥ वनेवर्षगताश्चाष्टौचत्वारस्त्ववशेषिताः ॥ वर्षमात्रंकरिष्यामोऽज्ञातवासंययंपुनः ॥ २९ ॥ अ
 जुनस्तुगतःस्वर्गमाहूतोवासवेनच ॥ अहंनजानेतुकदाऽऽगमिष्यतिमहीतले ॥ ३० ॥ गदत्वंतुयदूनांचकुशलंकथयस्वनः ॥ तुरगःक
 स्यभूपस्यकिमर्थय्यमागताः ॥ ३१ ॥ इत्युक्त्वाभीमसेनस्तुरोदाश्रुपरिभुतः ॥ दुर्योधनकृतान्केशांसंस्मरन्दुःखपूरितः ॥ ३२ ॥ इति
 श्रुत्वासतद्वाक्यंतंसमाश्वास्यदुःखितः ॥ भीमायकथयामासवातीसर्वाचविस्तरात् ॥ ३३ ॥ श्रुत्वाभोमस्तुमुदितो निरुद्धार्थैर्यदूतैः ॥
 समन्वितस्तुप्रययौधर्ममुत्रस्यसन्निधौ ॥३४॥ आगतान्यादवान्श्रुत्वाजातशुभ्रःप्रहर्षितः ॥ आनेतुनिर्ययौराजन्मकुलत्रैःसमन्वितः ॥३५॥
 नेमुस्तंयादुवाःसर्वैसोपिदृत्वावराऽशिषं ॥ निवासयामासमुदासवान्द्वैतवनेनृप ॥ ३६ ॥ आगतेभ्यश्चसर्वैभ्योयथायोग्यंयथारुचि ॥प्रददौ
 भोजनंराजास्थाल्याभास्करदत्तया ॥ ३७ ॥ उषित्वारजनमिकंप्रभातेकाष्णिनंदनः ॥ क्रतोर्निमंत्रणंदत्त्वापांडवेभ्यःपरंतप ॥ ३८ ॥
 यादवैःसहितशीघ्रमोचयित्वातुरंगं ॥ ययौसारस्वतान्देशानुरगस्यचपृष्ठतः ॥ ३९ ॥ अशूरैश्चबहून्देशान्त्यक्त्वातुरगराहततः ॥
 स्वेच्छयविचरन्राजन्ययौकांतलंकपुरं ॥ ४० ॥ तस्मिन्पुरेमहाराजचंद्रहासश्चैषणवः ॥ पालितोयःकुलिंदेनकेरलाधिपतेःसुतः ॥४१॥

कृष्णदेवप्रसादेन राज्यंतत्र करोति हि ॥ कथास्तस्यापि भक्तस्य राजन् जैमिनिभारते ॥ ४२ ॥ अर्जुनाग्निस्तराङ्गेनारदेन तु वर्णिताः ॥ त
 स्मिन्पुरे नराः सर्वे कृष्णभक्तावसंति हि ॥ ४३ ॥ ब्रह्मण्याः पुण्यकर्तारः परदारपरङ्मुखाः ॥ स्वदारनिरताः सर्वे कृष्णपूजनतत्पराः ॥ ४४ ॥
 गोविन्दगाथां शृण्वन्ति पुराणानितथैव च ॥ जपन्ति तत्र नामानि राधाभाषयोर्मुदा ॥ ४५ ॥ तुलसीमालिकाभिश्च धूर्ध्वं पुद्गधराद्विजाः ॥ गो
 पीचंदनकाश्मीरैः हरिर्मदिरचर्चिताः ॥ ४६ ॥ इयामंबिंदुधराः सर्वे श्रीधराः केचिदेव हि ॥ तिलकैर्द्रादशैर्धुत्काअष्टमुद्राधराः पराः ॥ ४७ ॥
 गृहस्थाः शीतलां मुद्रांगोपीचंदनसंयुतां ॥ नित्यं विप्राद्ययोवर्णाः प्रभाते धारयति हि ॥ ४८ ॥ अग्नि संस्कारणार्थं तु विरक्ताः केचिदेव हि ॥ त
 स मुद्राधार्यंति केचित्संन्यासिनस्तथा ॥ ४९ ॥ तस्मिन्पुरे हयः पश्यन्प्राप्तो भूद्राजमंदिरं ॥ यत्र राजति राजा तु चंद्रहासश्चंद्रवत् ॥ ५० ॥
 इति श्रीमद्भगवत्संहितायां हयमेधचरित्रसुमेरौ कौतलपुरगमनं नामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ५१ ॥
 ॥ गर्ग उवाच ॥ ॥ समागतं यज्ञहयं विलोक्य श्रीचंद्रहासो व्रजचंद्रदासः ॥ सद्यो गृहीत्वा किल तस्य पत्रं सवाच यामास तदेव हृष्टः ॥ १ ॥ त
 त्पत्रं वाचयित्वा ह महाभागवतो नृप ॥ अहो पश्यामि नेत्राभ्यां पौत्रं श्रीपरमात्मनः ॥ २ ॥ केन पुण्येन पूषेण कृष्णतुल्यं यदूत्तमं ॥ मयान दृष्टः
 श्रीकृष्णो मायामानुषविग्रहः ॥ ३ ॥ सहितः कार्ष्णिणेन अहं तस्माद्गच्छामि द्वारकां ॥ तत्र पश्यामि श्रीकृष्णं बलं प्रद्युम्नमेव च ॥ ४ ॥ उग्रसेनं
 महाराजं श्रीकृष्णेनापि पूजितं ॥ इत्युक्त्वा निर्ययौ राजा ह्यनिरुद्धविलोकितुं ॥ ५ ॥ गृहीत्वा चोपचारं श्रृंगंधपुष्पाक्षतादिकान् ॥ दिव्यवस्त्रा
 णिरत्नानि गृहीत्वा तुरगंचसः ॥ ६ ॥ सर्वपुरजनैः सार्द्धं मालातिलकशोभितैः ॥ गीतवादित्रवाषैश्च प्रद्वयारं राजा जगाम ह ॥ ७ ॥ आगतं तं
 नृपं दृष्ट्वा नागैः सहितं नृप ॥ अनिरुद्धो मुद्रायुक्तो मंत्रिणं चेद्ब्रवीत् ॥ ८ ॥ ॥ अनिरुद्ध उवाच ॥ ॥ कोयं राजा महामंत्रिन् सर्वैः पुर
 जनैः सह ॥ आगतो मिलनार्थं वा तस्य वा तौ वदस्व नः ॥ ९ ॥ ॥ उद्धव उवाच ॥ ॥ नृपयं चंद्रहासाख्यो केरलाधिपतेः सुतः ॥ मृतयोर्मा
 ता पित्रोश्च कुलिंदेन तु पालितः ॥ १० ॥ आबाल्या कृष्णचंद्रस्य भक्तस्तेनापिरक्षितः ॥ दुष्टबुद्धेः प्रधानस्य सुतांयः परिणीतवान् ॥ ११ ॥
 यस्मै कुंतलकोराजा राज्यं दुत्स्वावनयथौ ॥ तस्याख्यां नंदारकायामथा कृष्णसुखाच्छतं ॥ १२ ॥ यस्मै स्वदर्शनं दातुं श्रीकृष्णोऽत्रागमिष्यति

उद्धवस्यवचःश्रुत्वाविस्मितोभूद्यदूतमः ॥ १३ ॥ गत्वानिरुद्धनिकटेचंद्रहासोजनेवृतः ॥ इयामकर्णददौप्रोतोघनानिवहुश्वस्था ॥ १४ ॥
 गजानामर्द्धलक्षचरथानालक्षमेवच ॥ तुरगाणामेककोटिमुद्राणांहिसहस्रकं ॥ १५ ॥ गवयानांसहस्रं चशिविकानांसहस्रकं ॥ धेनूनां दुशल
 क्षं चशिशानामयुतंतथा ॥ १६ ॥ एककोटिमुवर्णानोरौप्यानांचतुर्गुणं ॥ लक्षमभरणानांचमाधवायददौनृपः ॥ १७ ॥ चंद्रहा
 सउवाच ॥ ॥ नमोऽनिरुद्धायसुरोत्तमायश्रृष्णपौत्रायजनेधराय ॥ प्रद्युम्नप्रायदूतमायदेवायपूर्णायनमःपराय ॥ १८ ॥ इतिमत्त
 वचःश्रुत्वाप्रसन्नोमदनात्मजः ॥ संश्लाघ्यप्रददौतस्मैप्रदीप्तारत्नमालिकां ॥ १९ ॥ चंद्रहासस्तुराजेद्राज्येकृत्वातुमंत्रिणं ॥ स्वपुराबाद
 वेःसाह्रैर्गुंचालम्बनोऽकरोत् ॥ २० ॥ उषित्वातत्पुरेसर्वेह्येकरात्रयदूतमाः ॥ प्रातःकालेयूरजंशंद्रहासेनसंयुताः ॥ २१ ॥ जगाम
 ह्यग्रतस्तेभ्योतुरागःपत्रशोभितः ॥ ततःसप्तवतीदृष्ट्वाद्वावर्त्तेशतसंकुलां ॥ २२ ॥ तरंगैस्तटनिघ्नतीर्दीर्घेर्गोदुरस्ययां ॥ नौकाभिःसंयु
 तांदृष्ट्वावीरःप्रद्युम्नदंनः ॥ २३ ॥ अशौहिणीशतयुतोपारंगंतुमनोदधे ॥ सपूर्वजमारुह्यसांबाद्यैःपरिवेष्टितः ॥ २४ ॥ नावंत्यक्त्वापृथु
 छप्रविवेशनदीजले ॥ प्रथमसंलिलंतस्यासमलंचभूवह ॥ २५ ॥ ततःपंकद्रवाभूमिश्चित्रमेतद्भूवह ॥ हसंतोयादवाःसर्वेविस्मयंपरसंययुः
 ॥ २६ ॥ अथत्रजंस्तुरागस्तुसजगामशूनैः ॥ नारायणसरोयत्रमध्योसिंधुसमुद्रयोः ॥ २७ ॥ पपौतीर्थजलंतंत्रतुरगश्चट्टपातुरः ॥ तत
 स्तत्राययुःसर्वेऽनिरुद्धाद्यायदूतमाः ॥ २८ ॥ धर्मोद्वेषकरात्रीचान्भ्लेच्छान्जित्वाभृगुणे ॥ दृष्ट्वातुरंगमंत्रज्ञानंचक्षुःसरावरे ॥ २९ ॥ इति
 श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेधेचरित्रसुमेरौद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥

॥ ४४ ॥

॥ ४५ ॥

गर्गउवाच ॥ पश्यदृष्ट्वात्पहवीरानुग्रसेनतुरंगमः ॥ विचरन्भारतेवर्षदेशानन्याजगामह ॥ १ ॥ एवंविचरतस्तत्पथहयस्यचविश्रापते ॥
 आगतःफाल्गुनोमासःसर्वेषांगृहदशैकः ॥ २ ॥ आगतंफाल्गुनंदृष्ट्वाअनिरुद्धस्तुशोकितः ॥ उवाचमंत्रिप्रवरभुद्धंभुद्धिसत्तमं ॥ ३ ॥ अनि
 रुद्धउवाच ॥ चैत्रेश्रीयाद्वेद्रस्तुमंत्रिन्यज्ञंकरिष्यति । वयंतुंकिरिष्यासोदिवसावहवोनिहि ॥ ४ ॥ भूभौतुरंगहतासिंहृपाःकृतेष्वशेषि
 ताः । तेषांचवदनामानिहंशुश्रूषेत्वरं ॥ ५ ॥ उद्धवउवाच ॥ न संतिभूतलेभूराःगगनंसंतिवाहरे ॥ तस्याद्यदुपुरीगच्छस्वर्णद्वारांचद्वारं

काम् ॥ ६ ॥ इतितस्ववचः श्रुत्वह्यनिरुद्धः प्रहर्षितः ॥ तस्यापि वचनराजश्रयो मुनश्रयीत् ॥ ७ ॥ एतद्भक्त्यथाकर्ण्यसर्वज्ञाततुरंगमः ॥
 प्रययौ द्वारकांशीघ्रं किष्किं चानुमानिव ॥ ८ ॥ तस्यापि पृष्ठतः शूरादुदुस्तुतुरंगैः ॥ वायुवैशेनां वैशेनां भानुसावाद्योनूप ॥ ९ ॥
 गृहीत्वा तुरंगं सर्वैश्चैतस्वर्णदासिभिः ॥ सेनायामंतरेकृत्वाशंकिताः स्वपुरीययुः ॥ १० ॥ गीतनादित्रयोपैश्च न दयंतश्चुडुभीच ॥ चाल
 यंतश्च पृथिवीत्रासयतः खलाच्युत् ॥ ११ ॥ व्रजंतयादुवैः सार्द्धं तुरंगवीक्ष्य नारदः ॥ दूतवत्कलहार्थं प्रथयौ शक्रसन्निधि ॥ १२ ॥ तस्या
 प्रेकथयामास वाजिवातं सविस्तरात् ॥ श्रुत्वा शक्रस्तुराजेंद्रहयं हर्तुमनोदधे ॥ १३ ॥ आययौ भूतले शीघ्रं द्रुमुत्वातिरोहितः ॥ अहवि
 ष्णोर्मथयाच सर्वैश्चुह्यंति देवताः ॥ १४ ॥ कुबेरब्रह्माशक्राद्याभूजनानंतुकाकथा ॥ सगत्वा तत्र वृष्णीनां सेनासर्वाद्दर्शह ॥ १५ ॥ प्रलया
 विधसमारौद्रावृतां शूरेश्च कोटिभिः ॥ यादवानां महासेनासुद्रदं विक्ष्य शंकितः ॥ १६ ॥ ययौ कृष्णभयाद्राजच्छंशं शक्रो मरावती ॥ कृष्णदेव
 स्य कृपया युद्धस्याशो विसृज्य च ॥ १७ ॥ अथ व्रजंती चतुरंगणीभिः सेनानिरुद्धस्थमहात्मनश्च ॥ गजैरथैर्वैतुरंगैर्नैश्च रेजेमघेनः प्रतनेवस्व
 र्गैः ॥ १८ ॥ गजाः सर्वे पृथग्भूताः पृथग्भूतास्तथा ॥ पृथग्भूतास्तुरंगश्च पृथग्भूताः पदातयः ॥ १९ ॥ अनुजग्मुर्द्वारकांते हर्षिताः कु
 ष्णपोतकाः ॥ जंबूद्वीपस्य जेतारो लोकद्वयजिगीषवः ॥ २० ॥ अथैवाहं पुरस्कृत्य वादित्रैर्विविधैरपि ॥ गीतवृत्त्यादिभीराजसंयुक्तास्ते
 यदूतमाः ॥ २१ ॥ अनिरुद्धस्तु सर्वाद्यौरिंद्रनीलादिभिर्नृप ॥ चंद्रहासादिभिर्भूपैः सहस्रैरभिभूषितः ॥ २२ ॥ सर्वस्यानुमतेनापि चानते
 संप्रविश्य च ॥ उद्धवं प्रथयामास द्वारकां योजनद्वयात् ॥ २३ ॥ एवं प्रणोदितः सोपिनत्वारुक् भवती सुत ॥ शिबिकांशीघ्रमारुह्य हर्षितः पृथयौ पु
 री ॥ २४ ॥ यत्रास्ते ह्युग्रसेनस्तु मुनिभिः परिवारितः ॥ श्रेष्ठेर्षिडारकक्षेत्रसमांभडपभूषिते ॥ २५ ॥ वसुदेवाद्यो यत्रामकृष्णाद्यो नृप ॥
 प्रशुभाद्याश्च बलिनो यद्दरं क्षंति नित्यशः ॥ २६ ॥ गत्वानृपसमांभतत्रयाद्वेन्द्रप्रशान्त्य च ॥ वसुदेवं बलं कृष्णं प्रशुभादीन्वद्वीन्वदूतमान् ॥ २७ ॥
 सर्वान्निन्वाथयाग्यंतेषामग्रेससंस्थितः ॥ कथयामास वृत्तांतं पृष्ठस्ते हृष्टमानसैः ॥ २८ ॥ ॥ उद्धवउवाच ॥ आगतस्तव राजेंद्र निर्विभ्र
 नतुरंगमः ॥ आगताश्चानिरुद्धाद्याः कुशलं नयदूतमाः ॥ २९ ॥ गोविंदस्यापि कृपया चेंद्रनीलः समागतः ॥ इभांगदुःखुपाचद्यागतामंडले

श्वरी ॥ ३० ॥ निर्जितस्तुवकोद्युद्धेभीषणेनसमन्वितः ॥ विदुश्चैवालुशाल्वश्चस्वपुराद्वासमागतौ ॥ ३१ ॥ उपह्वीपेपांचजन्यवल्लेनि
 षितोऽसुरैः ॥ तस्मिन्दुद्धेमहेशेनह्यानिरुद्धसुन्दनौ ॥ ३२ ॥ निहतोरुषाब्धिनयादवाश्चमारिताः ॥ तत्रगत्वात्वसौकृष्णोपेयया
 मासयादवाच् ॥ ३३ ॥ तस्मात्कृष्णस्यकृपयावयसर्वसमागताः ॥ निर्जिताःकौरवाःसर्वेभीष्मोद्घात्रसमागतः ॥ ३४ ॥ दृष्टाद्भूतवनेस्मा
 भिःपांडवादुःखकश्चिताः ॥ ब्रजेगोपगणाश्चैवकृष्णविक्षेपविबलाः ॥ ३५ ॥ आबाल्यात्कृष्णभक्तस्तुचंद्रहासःसमागतः ॥ भीताश्चबहवोभू
 पाआगतास्तेभयात्तव ॥ ३६ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ इतिकृष्णगुणान्द्रुत्वाद्बुद्धवाद्यादश्वरः ॥ नर्कचिदूचेप्रस्नगतुमग्नश्चानंदसगरो ॥ ३७ ॥
 मणिहारंद्वैतस्मैलानिचारणिच ॥ शिविकावारणरथहयादीबुद्धवायसः ॥ ३८ ॥ ततःकृष्णस्तुभगवाञ्छ्रीप्रमुत्थायहापैतः ॥ स
 ख्यासार्द्धसभायांचकारपरिरंभणम् ॥ ३९ ॥ उग्रसेनउवाचाथर्गाविदंहरूपूरितः ॥ आनंतुचानिरुद्धैवैगच्छश्रीकृष्णयादवैः ॥ ४० ॥ इ
 तिश्रीर्गाचार्य्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुरैरुद्धवागमननामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ अथोग्रसेनवचनाद्भुसेवाद्योनृप ॥ नेतुविनियुःसर्वह्यानिरुद्धसमागतः ॥ १ ॥ गजैरथैस्तुरैश्चशिविकाभिर्यदुत्त
 माः ॥ श्रीकृष्णबलदेवाद्याःप्रद्युम्नाद्यानृपेश्वर ॥ २ ॥ उद्धवाद्यागजस्थश्चहयद्रुष्टुविनिर्गताः ॥ देवकीप्रसुखानार्योभातरःकृष्णराभयोः
 ॥ ३ ॥ शिविकामिर्विचित्राभिनियंतुं पसत्तम ॥ रुक्मिणीसत्यमामाद्यानार्यःकृष्णस्यएवहि ॥ ४ ॥ शिविकाभिर्ययुःसर्वाःसहस्राणि
 चषोडश ॥ लाजानमौक्तिकानांचकुसुमानानृपेश्वर ॥ वर्षकचुर्ययुःश्रीगंगजस्थश्चकुमारिकाः ॥ ५ ॥ कलशैर्जलहारिण्योनियं
 युर्जलपूरितैः ॥ सौभाग्यवत्योब्राह्मण्योगंधुष्पाक्षतक्षुरैः ॥ ६ ॥ वारांगनाश्चरूपिण्योनृत्यंकर्तुविनिययुः ॥ शोभिताःसर्वशृंगारैर्गायं
 त्यश्चगुणान्दरैः ॥ ७ ॥ शंखदुंदुभिनानंदनब्रह्मघोषेणयादवाः ॥ वारणेंद्रपुरस्कृत्यगांधीसुनिभिर्युताः ॥ ८ ॥ विलोकयंतःस्वपुरीपताका
 भिश्चमंडितां ॥ सित्तमार्गांगंधजलैर्भातोरणशोभितां ॥ ९ ॥ प्रदीप्तामणिदीपैश्चवितानैर्विविधैरपि ॥ दिव्यनारीनरयुक्तसुवर्णसुदनेवृ
 तात् ॥ १० ॥ पक्षिणांकलशब्देनधूम्रेणगुरुगधिना ॥ शोभितांकृष्णनगरैर्भ्रमस्येवामरावतीम् ॥ ११ ॥ इत्थं विलोक्यंतस्तेप्राताःश्रीभ्रंच

जीवितं च सुन्दनं ॥ अन्यान्यश्रयदूत्सर्वाङ्कृष्णस्य कृपयाऽऽगतात् ॥ ३६ ॥ गृहाणयद्गुर्गनिर्विघ्नसमागतं ॥ इत्तद्युद्धायनिस्त्रिंशत्
 गृहाणनमस्तुते ॥ ३७ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्णयदुराजः प्रहर्षितः ॥ संख्याद्यतं नृपैश्चैव यथागयाशिवदुदौ ॥ ३८ ॥ पूजयित्वा नृपा
 न्सर्वस्ततो भीष्ममुवाच ह ॥ एहि भीष्ममया सादृक्छुरुत्वं परिभ्रमणं ॥ ३९ ॥ इत्युक्त्वा तं समुत्थाय परिभेयदूत्समः ॥ ततस्ते दानमानान्भ्यां
 पूजिताय दवो नृपाः ॥ ४० ॥ निवासं च क्रिरीतीतद्द्वारकार्याय हृद्गहे ॥ ततो दृष्ट्वा निरुद्धं प्रातसंवादिभिर्नृप ॥ ४१ ॥ देवकीरोहणीचिवरु
 विमण्याद्याः स्त्रियोवराः ॥ अन्याश्च रुक्मवत्याद्याः परिष्वज्यमुदंयुः ॥ ४२ ॥ सुरूपारोचनहयूपाराजत्रेतामुदंगताः ॥ सांख्यार्वातः श्रु
 त्वासुयोधनसुतामृशं ॥ ४३ ॥ मुदंयोरुत्पन्नेत्राभ्यां संचिंतं हर्षजलं ॥ बभूवमगलं राजद्द्वारकार्यांगहृद्गहे ॥ ससैन्ये नृपशार्दूलद्वानिरुद्धे
 समागते ॥ ४४ ॥ इति श्रीमद्भर्गचार्यसंहितार्याहयमेष चरित्रसुरैर्द्वारकार्यान्तरगागमनं नाम चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ ॥ अ॥
 ॥ गर्गवाच ॥ अथ वैमंडपरम्ये द्वारैरष्टभिरन्विते ॥ पतत्पतोकुंडाढयेयास्त्रिकैरष्टकैर्युते ॥ १ ॥ पालशजैर्विल्वजैश्च तथा श्लेष्मा
 तैर्कनूपा ॥ वेदिकाभिस्तथायुषैश्च षलैरपि भूषिते ॥ २ ॥ सुक्चर्मकुशसुसलोलूखलाद्यैर्विशोपते ॥ अन्यैः संभृतसंभारैर्नानावस्तुभिरन्विते
 ॥ ३ ॥ उग्रसेनस्तु राजर्षिर्ऋषिर्भेदपारयैः ॥ यादवैश्चामरावत्यारजे शक्रह्वामरैः ॥ ४ ॥ आहूताः कृष्णचंद्रेण गोपानंदद्वयस्ततः ॥
 वृषभानुवराद्याश्च श्रीदामाद्याः समाययुः ॥ ५ ॥ यशोमतीराधिका च ह्यन्याः सर्वा ब्रजस्त्रियः ॥ द्वारकामाययुः प्रीताः शिविकाभीरथैरपि ॥ ६ ॥
 आहूतो धृतराष्ट्रस्तु कैरैश्च सुतैर्युतः ॥ आजगाम कुशस्थल्यनुपाश्चान्यसमागताः ॥ ७ ॥ युधिष्ठिरो भीमसेनश्चाजुर्नानकुलस्तथा ॥ ९ ॥ यज्ञसे
 हदेवो वनादेते द्याजगुर्भार्थयासह ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णेन समाहूताः प्रेषयित्वा च नारदं ॥ शक्रादुद्यौष्टिदिक्पालावसवोऽप्यस्तथा ॥ ९ ॥ यज्ञसे
 नकुमारश्च रुद्रश्चैकादशापि हि ॥ सररूपाश्च वेतालांगंधर्वाः किन्नरास्तथा ॥ १० ॥ विश्वेदेवाश्च साध्याश्च सर्वविद्याधरास्तथा ॥ देवाश्च
 देवपत्न्यश्च गंधर्व्यां सरसस्तथा ॥ ११ ॥ आजगुर्द्वारकाराजकृष्णवृशं वकाक्षया ॥ कैलासाच्च समहूतः सर्वमलयशिखः ॥ १२ ॥ सुत
 लाद्वैत्यवृद्धैश्च प्रल्हादो बलिरेव च ॥ विभीषणो भीमपथश्च मया वल्लवेषु च ॥ १३ ॥ जांबुवान्दुद्रिभिः सादृक्छरुमान्वाचनैर्युतः ॥ पक्षिभिः पक्षि

रास्तत्रतथासपैश्ववासुकिः ॥१४॥ धेनुभिःसहिताराजन्धेनु रूपापरायरा ॥ बेशुःशैलैर्हिनिगिरिपेडःसक्षिद्दुर्वैतः ॥१५॥ रत्नाकरारत्नयु
 तानदीभिःस्वर्धुनीतथा ॥ तीर्थैःसर्वैश्चराजैद्रतीर्थाराजशुष्करः ॥ १६ ॥ एतेसर्वसमाहूताजाजुषुभिदितःऋतो ॥ ततःकृष्णैश्चचहूता
 ब्रजभूमिःसमागता ॥ १७ ॥ कृष्णयज्ञोत्सवंद्रुंध्यमुनाशमनस्वशा ॥ सर्वान्दृष्ट्वाऽऽगतान्प्रतिपत्तिसायामासचाहुकः ॥ १८ ॥ शिविरेषुमं
 दिरेषुविमानेषुवनेषुच ॥ अथाचार्यःकृतोव्यासोवकदात्म्योविधिमया ॥ १९ ॥ ऋत्विजश्चकृतादिव्यायेवैवूनिमंत्रिताः ॥ अथज्ञेऽनिरु
 द्धस्तुश्रीकृष्णस्येच्छयानृप ॥ २० ॥ विधेर्विधोश्चस्वस्यापिद्वैत्वारूपात्रयभौ ॥ दृष्ट्वालीलांकाण्णजस्येदेवाश्रयद्वेनुनृपाः ॥ २१ ॥
 विस्मिताःकथयामासुःकणैकैपरस्परं ॥ व्यासःप्रत्याहराजानंशृणुयादवसतम ॥ २२ ॥ उपविष्टानृपाविप्रायथास्थानेविभाग्नाः ॥
 चतुःषष्टिर्दृपतीनायातुवैगोमतीतटे ॥ २३ ॥ आहृतैसलिलतस्यामयादिदंयथोचितं ॥ अदित्याकश्यपश्चैवसिद्धोरुधतीयुतः ॥ २४ ॥
 द्रोणाचार्यस्तुकृष्याचह्यत्रिश्वैवानुसूयथा ॥ रुक्मिण्याकृष्णचंद्रस्तुरेत्यारामएवच ॥ २५ ॥ मायावत्याचप्रद्युम्नऊपयाकाण्णिजस्तथा ॥
 सुभद्रयाजुनश्चैवसांघोलेऽस्मणयातथा ॥ २६ ॥ तथाहमांगदाद्याश्र्यातुवैस्वस्वभार्यया ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ एवंपतेव्यासवचनत्स
 पत्नीकाद्विजानृपाः ॥ २७ ॥ आनेतुंगोमतीतेयंप्रयुर्बद्धपल्लवाः ॥ देवकीरोहणीकुंतीगार्गीचरिचयशोमती ॥ २८ ॥ पुरस्कृत्यनिजश्राहक
 भौभैष्म्ययुतोहरिः ॥ तथारामस्तुरेत्यसस्त्रीकायेपिभूमिपाः ॥ २९ ॥ सुवर्णोप्यकलशैःसपुष्पैश्चसपल्लवैः ॥ रुक्मिण्यासहितंयातं
 कृष्णंदृष्ट्वासमागमे ॥ ३० ॥ नारदःकलहंकृतैस्त्यमामागृहयौ ॥ दृष्ट्वाचैकहरेभार्यासंपृष्टःसतयाज्जपीत ॥ ३१ ॥ नारदउवाच ॥ ॥
 आदूरंसदनेनास्ति सत्राजितसुतेव ॥ गतःकृष्णस्तरुक्मिण्याचाहर्तुंगोमतीजलं ॥ ३२ ॥ बहुभिर्योचितात्वंतुपरिजातकहारिणी ॥ कृ
 ष्णसंकल्पकरिणीमणियुक्ताचमानिनी ॥ ३३ ॥ ईदृशीत्वांवाररोहणीरुडोपरिगामिनी ॥ विहायभेष्याश्रीकृष्णःशोभांदुष्टुंजगामह ॥
 ॥ ३४ ॥ यस्याःपुत्रश्चप्रद्युम्नोयस्याःपौत्रोऽनिरुद्रकः ॥ सादृशयतिभोमातवतींभानंचगौरवं ॥ ३५ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ ॥ इतिश्रुत्वः
 प्राणनाथरुक्मिण्यासहितंगतं ॥ ३६ ॥ रुरोदुःखिताराजस्त्यमामारुधान्विता ॥ तदैवकृष्णोभगवच्चज्ञात्वनारदचेष्टितं ॥ ३७ ॥ स

त्यमामागृहंशीश्रूषणेकेनचागमत् ॥ गत्वाप्रत्याहवचनं सर्वज्ञातारभेश्वरः ॥ ३८ ॥ नगतोहंसमाजेषैरुक्मिषण्यासहितः प्रिये ॥ आगतो
 भोजनं कर्तुगतोरामश्चभार्यया ॥ ३९ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यसत्यमामामुदंगता ॥ भीतोनारदउत्थायगृहं चान्यजगामह ॥ ४० ॥ गत्वा
 जांबवतीगृहंतस्याग्रेसर्वमप्रवीत् ॥ श्रुत्वाहसंतीसाप्राहसृषामावदहेसुने ॥ ४१ ॥ करोतिज्ञयनं गेहेश्रीनाथोभोजनंतरं ॥ इतिश्रुत्वाशं
 कितस्तुत्वरंनिगल्यनारदः ॥ ४२ ॥ मित्रविदागृहगत्वाप्रत्युवाचविलोकयन् ॥ नगरासिनृपस्थानंमार्गगृहस्थि
 त्तसिकं ॥ ४३ ॥ आहृतुगोभतीतोयंप्रयातियत्रमाधवः ॥ भैर्भासत्यांजांबवतीसहनेष्यतितत्रवै ॥ ४४ ॥ मित्रावदोवाच ॥ ॥ कृ
 श्वस्यप्रियाःसर्वगंतसौर्यांविहायच ॥ सानजीवितिकृष्णस्तुपौत्रंललयतिगृहं ॥ ४५ ॥ ततोऽमुनिःसमुत्थायसर्पाणिमंदिराणिच ॥ विभ्रामकृष्ण
 भार्याणांसकृष्णानीत्यमन्यत ॥ ४६ ॥ पुनर्विचार्यदेवशिगोपीनामंदिराणिच ॥ प्रययौकथितुंवाताराधिकार्यचमानद ॥ ४७ ॥ तत्रदीव्यतमक्षौ
 श्राधयानंदुन्दुनं ॥ गोपीभिःसाहितंविद्विष्यऋषिर्गंतुमनोदधे ॥ ४८ ॥ तदैकृष्णउत्थायगृहीत्वापाणिनामुनिं ॥ तत्रवैस्थापयामासपूज
 यित्वाथथाविधि ॥ ४९ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ किंकरिष्यसिप्रिद्रवृथाप्रमसिमोहितः ॥ गेहगेहस्वपत्नीनांमयात्वंतुविलोकितः ॥
 ॥ ५० ॥ मयाधृतानिरूपाणित्वद्भ्रयादृषिसत्तम ॥ नाहंदास्येदमंतुभ्यविप्रत्वात्प्रार्थयाम्यहं ॥ ५१ ॥ सर्वेषांचवेदोहंममदेवश्चब्राह्मणाः ॥
 येदुह्यतिद्विजान्मूढाःसतितेममशत्रवः ॥ ५२ ॥ येजुयतिविप्रैश्चममभावेनभूजनाः ॥ तेभुंजंतिसुखंचात्रह्येत्यस्यतिमत्पद ॥ ५३ ॥ सा
 ययाममुयैत्समोहितश्चापिमाखिदः ॥ सर्वमुह्यतिदेवेषुब्रह्मरुद्रादयःसुराः ॥ ५४ ॥ इतितद्वाक्यमाकर्ण्यसस्तुतःसमहासुनिः ॥ आययौ
 मंडपेतृष्णैर्भूत्वाऋत्विग्जनेवृते ॥ ५५ ॥ अथतेगोमतीतीरंजमुःकृष्णादयोनृपाः ॥ रुक्मिण्याद्यास्त्रियश्चैववादित्रैर्विविधैरपि ॥ ५६ ॥
 नारीणांचववृदेनगायतीनांहरयज्ञैः ॥ वलयानानूपुराणांशब्दोऽभून्मधुरध्वनिः ॥ ५७ ॥ पूजयित्वाजलसुरान्ब्यासःसाद्रिमयाशुनिः ॥ क
 लशंतीयंसयुकमनसूयाकरेदुदौ ॥ ५८ ॥ ततश्चजगृहुःकुभ्रात्रेवत्याद्याश्चयोपितः ॥ नोत्थिताःकलशाःसर्वैकोमैलश्चकुरैरपि ॥ ५९ ॥
 धारयतिकथंकुभृष्णभारणपीडिताः ॥ ततश्चजहसूरुद्रयःनृपाणांचपरस्परं ॥ ६० ॥ कथंयोषोयज्ञवाटिमित्युक्तुःकलशार्जिना ॥ रुक्मि

प्याद्याद्वियसर्वास्ताच्छुभनसाहरि ॥ ६१ ॥ श्रेष्ठीकृष्णजगन्नाथभक्तकष्टविनाशन ॥ सवलस्वंचक्रधारीब्रह्मान्पालयसंकटे ॥ ६२ ॥
 एवंबुवन्त्यजगृहुःकलशान्भारवर्जितान् ॥ स्वस्वेशरसिसंधायसंयुक्तेमणिमौक्तिकैः ॥ ६३ ॥ यज्ञघटसमाजगमुर्नार्यःशीघ्रसभर्तृकाः ॥
 यत्रभेर्यशखाद्याःवाद्यैतेपणवाद्यः ॥ ६४ ॥ आनीयोगमतीतियंप्रापितास्तत्रतेनृप ॥ इयामकणनसहितान्नवैयाद्वेधरः ॥ ६५ ॥
 इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायाहयमेधचरित्रमुमेरौगोमतोजलनयननामपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ ॥ ६४ ॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ उग्रसेनस्ययज्ञैवहयमेधमहात्मनः ॥ तस्यासन्परिचर्यायांबंधवाःप्रेमबंधनाः ॥ १ ॥ ततश्चकारयदुराद्रानानाकर्मसुबंध
 वान् ॥ भीममहानसाध्यक्षंधर्मधर्मस्यपालने ॥ २ ॥ शुश्रूषणेसर्ताजिष्णुनकुलंद्रव्यसाधने ॥ पूजनेसहदेबंधनाध्यक्षंसुयोधनं ॥ ३ ॥
 दानेचदानिकर्णद्रौपर्दीपरिवेषणे ॥ रक्षायांकृष्णपुत्रान्वह्याष्टदशमहारथान् ॥ ४ ॥ युयुधानंविकर्णचहृदीकंविदुरंतथा ॥ अक्रूसुहृ
 बंधेवनानाकर्मसुभूपतिः ॥ ५ ॥ कृत्वाप्रत्याहश्रीकृष्णंदेवत्वकिंकरिष्यसि ॥ श्रुत्वाकृष्णउवाचाथब्राह्मणानंकरोम्यहं ॥ ६ ॥ पादप्रशालनं
 राजन्निद्रप्रस्थकृतंमया ॥ इतिश्रुत्वाचब्रह्माद्याजहसुभूजनस्तथा ॥ ७ ॥ गर्गउवाच ॥ इत्युक्त्वाभगवान्साक्षाहृषीणांचतपस्विनां ॥
 पादप्रशालनंकृत्वास्थापयामासतानृप ॥ ८ ॥ आसनेषूपविष्टास्तेवासांसिपरिधायच ॥ तिलकैर्द्रुशैर्युक्तादिव्याभरणभूषिताः ॥ ९ ॥
 नानामतानामालाभिर्युक्ताःकर्पूरवीटकाच् ॥ भुक्त्वातेरिजिरेयज्ञेदेवाइवमहीसुराः ॥ १० ॥ ततोर्थिनोभिक्षवश्चविरक्ताश्चुभुक्षिताः ॥
 कुर्वीत्याचानांसर्वदूरदेशात्समागताः ॥ ११ ॥ दृष्ट्वात्नंदंदृष्ट्वात्नंदंदृष्ट्वात्ननरेश्वर ॥ उपानहश्चपत्राणिवह्नाणिकंकवलनिच ॥ १२ ॥
 उग्रसेनस्ययज्ञैवमुनिवृंदंनृपैर्वृते ॥ तेषांतांकरुणावांचनिश्चय्यदुसतमः ॥ १३ ॥ सुवर्णरजतंचैववह्नाणिभाजनानिच ॥ गजाश्वरथगो
 छत्रशिषिकादीनिहर्षितः ॥ १४ ॥ येषांयेषांप्रियंयद्भैरव्येभ्यस्तेभ्योद्दौनृपः ॥ उग्रसेनःकृतस्नानःकृतुकर्मणिदीक्षितः ॥ १५ ॥ असिपत्रव्रत
 धरोरुचिमत्याबभौततः ॥ विप्राविंशतिसाहस्रैर्विदशास्त्रविशारदाः ॥ १६ ॥ व्यासर्गादयश्चकारयंतिक्रतूतमं ॥ हरितिशुंडासभाधारा
 ह्यग्निकुंडेपपातह ॥ १७ ॥ दृष्टस्यचनृपश्चष्टमुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ तद्यज्ञेकृष्णकूपयाह्नानलोजीर्णतांयथौ ॥ १८ ॥ ततःप्रोवाचवह्नि

स्तुसर्वेषांशृण्वतानृपं ॥ प्रसन्नोहप्रसन्नोहपशुममप्रयच्छवै ॥ १९ ॥ निशम्यचशेषवचनसभायांश्रीयाद्वंद्रोमुनिभिःसमच ॥ बद्धुरंगंप
 नीययूपेहिरण्यद्राक्षतमाहभूपः ॥ २० ॥ ॥ उग्रसेनउवाच ॥ ॥ अग्नेवामयंशृणुहयद्ब्रह्मत्वांचपशुकृतोः ॥ भक्षयिष्यतिवह्निस्तु
 घृतैस्तुतोपिचाचरे ॥ २१ ॥ नृपस्यवचनंश्रुत्वाश्रयामकर्णस्तुंगमः ॥ कृष्णविलोकयन्प्रीतिकंपयामासस्वाननं ॥ २२ ॥ ततोहयमत
 ज्ञात्वावेदव्यासःसमंमया ॥ मंडपेमुनिभिर्युक्तश्रीकृष्णाद्यैर्नृपवृते ॥ २३ ॥ ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैर्यज्ञादिदक्षुभिः ॥ स्त्रीभिर्युतेप्रलंबप्रहृष्टा
 यनोमुनिः ॥ २४ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठवलभद्रन्वंकषालंप्रहृह्यच ॥ छिदिकंवाजिनश्चाग्नेप्रीतयेह्यधुनात्वरं ॥ २५ ॥ निह
 तेतुरोगामहवनेचकृतेसति ॥ यज्ञावतारःकृष्णस्तुप्रसन्नोभवतिकर्तौ ॥ २६ ॥ ॥ गगउवाच ॥ ॥ एवंव्यासवचःश्रुत्वावलम्बेनर
 त्वरं ॥ शिरोहयस्यचिच्छेदताच्छिरोगगनंययौ ॥ २७ ॥ गत्वाद्धृष्टशार्दूललीनंतद्रविमंडले ॥ देवैदेत्यनराःसर्वैतद्दृष्ट्वाविस्वयंगताः ॥
 ॥ २८ ॥ हयस्यहृदयेशूळनिजधानहसन्धरिः ॥ मकरंदसमाधाराराजैस्तत्रविनिर्गता ॥ २९ ॥ ततश्चनिर्गताज्योतिस्तुरगरस्यकलेवरात् ॥
 पश्यतांचिवसवैषाविवेकमधुसूदने ॥ ३० ॥ पश्चाद्धृत्वाचकंपूरशरिरंपतितंपशोः ॥ यात्राच्युतायथाराजन्विभृतिःशंकरस्यच ॥ ३१ ॥
 दृष्ट्वाचकंपूरसमूहमद्भुतंसमांसुगंधेनवृतांचद्वारकां ॥ व्यासादयस्तेमुनयःप्रहाषिताच्छत्रुर्नृपवैक्रतुकर्मणिस्थितं ॥ ३२ ॥ दिष्ट्यातिनृपशा
 र्दूलसफलेभूत्कृतूतमः ॥ कपूरैणापिहवनंकरिष्यामश्चवंकुरु ॥ ३३ ॥ इत्युक्त्वाऋत्विजःसर्वैयज्ञकुंडेचतत्क्षणात् ॥ धनसारंहिजुहुहुः
 पूर्वयज्ञेश्वरायच ॥ ३४ ॥ यत्रयज्ञेश्वरःकृष्णश्चतुर्व्यूहधरःपरः ॥ रेजुत्रैश्चपैत्रैश्चत्रैकैकदुर्लभंनृप ॥ ३५ ॥ तस्मिन्यज्ञोर्मेहंद्राथचभक्त
 थितंमया ॥ गृहाणशक्यज्ञेस्मिन्कंपूरस्याहुर्तिविभो ॥ ३६ ॥ एहिराज्ञापितौचैर्नाकलवग्रेहदुर्लभां ॥ इतिश्रुत्वाचचनशंक्रःप्रोवाचस
 स्मितं ॥ ३७ ॥ पुनर्दृष्ट्वापिमुनयोधर्मराजक्रतूतमे ॥ कुलक्षयेगजुरेप्रदत्तामाहुर्तिद्विजैः ॥ ३८ ॥ इतिश्रुत्वाहरेवोपयस्यमननामुच्यते
 राः ॥ सर्वादेवावृषथ्रेष्ठवचरेचाहुर्तिदुहुः ॥ ३९ ॥ अन्येकेपिनजानतिवत्रिणाकथितंचर्कि ॥ अग्रयस्याहेतिमंत्रश्चसथोषाहुर्तिदुहुः ॥
 ॥ ४० ॥ कपूरहवनेनापिप्रीतिविश्वंचारं ॥ उग्रसेनस्तुराजवैर्निक्रणोभूमहाधरे ॥ ४१ ॥ यज्ञांतेऽवभृथज्ञानमुग्रमंजोहिजेतिनैः ॥ दृ

ष्णाद्यैर्वादेवैधुपैस्तीर्थोपिडारकेकरते ॥ ४२ ॥ भार्यासाहितःस्नात्वावेदोक्तविधिनानृपः ॥ धृत्वाक्षौभावरजेयज्ञोदक्षिणयायथा ॥ ४३ ॥
 देवदुन्दुभयोनेदुर्नरदुन्दुभयस्तदा ॥ उग्रसेनोपरिसुराःपुष्पवर्षप्रचक्रिरे ॥ ४४ ॥ कारयित्वास्वधापानं प्राशयित्वायाक्रभं ॥ सर्वैभ्यश्चपुरेडा
 शंत्वाशेषमथामृजत् ॥ ४५ ॥ उग्रसेनंचवादित्रेष्टुष्टुर्बदिनेमुदात्ततोनीराजंनचुक्षुदेवक्याद्याश्रयोपितः ॥ ४६ ॥ अलंकाराश्चरत्नानिबन्ना
 णिविधानिच ॥ नीराजनातेप्रददौताभ्यःप्रीतोनुपस्वरः ॥ ४७ ॥ इति श्रीगो० सं० ह० च० सु० यज्ञपूतानृपस्याभिषेकोनामपदपंचशत
 मोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ गर्गवाच ॥ ततःकृष्णेनभीमेनप्रार्थयित्वाद्भिजाभृयाच ॥ भोजयामासयदुराद्भाजनैर्विधैरपि ॥ १ ॥ सच्छुल्लपायस
 तंदुलाभैःसंयावकापूपसुसुपकाद्यैः ॥ सत्फेणिकाद्यैस्तुनिबंधविप्रान्संभोजयामासविशेषमन्नं ॥ २ ॥ शिखरिणीघृतपूरसुशक्तिकाःसुपटिनी
 दधिपूपकलप्सिकाः ॥ सुवृत्सुंदरचंद्रमुहालिकाःवटुकमोदकपटकैरदात् ॥ ३ ॥ केचित्फलाशनस्तत्रशुष्कपर्णाशनास्तथा ॥ केचिजला
 शनाविप्राःकेचिद्वृषाशनाः ॥ ४ ॥ केचिद्वृताशनाराजश्नतस्तपकारिणः ॥ भोजनानांचनामानितेनजानंतिविस्मिताः ॥ ५ ॥ भ
 क्तेचमेनिरेकेचिन्मालत्याःकुसुमानिच ॥ मोदकौश्चद्भिजाःकेचिदुदुंबरफलानिच ॥ ६ ॥ पायसंफेणिकांद्द्विचंद्रबिंबचमेनिरे ॥ पपटा
 न्फेणिकाद्द्विपात्राणिकिशुकस्यवै ॥ ७ ॥ मेनिरेऽकंफलातीतिद्विचमयुशीर्षिकात् ॥ प्रलेहिकालप्सिकांचक्रुषयश्चदनद्रवं ॥ ८ ॥ दृ
 ष्वातेमिष्टचूर्णवैवालुकान्त्रिनसत्तमाः ॥ इतिमत्वाद्भिजाःसर्वेषुभुजुभोजनानिच ॥ ९ ॥ केचित्पिंबतिदुग्धवैकेचिद्राक्षारसंतथा ॥ केचिद्रात्र
 रसंविप्राःप्रहसंतिलुठंतवै ॥ १० ॥ ततःकृष्णस्तुभगवान्भीमेनप्रहसन्मुदा ॥ चकारहास्यंविप्राणांसंस्थितानांतपरिचनां ॥ ११ ॥ भो
 जनानांचनामानिसुनयोवदत्स्वरं ॥ तान्प्रयच्छामियुष्मभ्यंभीमेनसहितोप्यहं ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णभीमयोर्वीक्यनिशम्यसुनिसत्तमाः ॥
 नकिंचिद्वृक्षुडुदितःप्रपश्यतःपरस्परं ॥ १३ ॥ तैलंगकर्णाटकगुर्जरगोधानन्यान्द्भिजान्गोडसनब्बकादीन् ॥ संपूज्यहेमांबररत्नद्वन्द्वेषु
 रेविप्रवरत्ननामह ॥ १४ ॥ एकलक्षंहयानांचगजानांचसहस्रकं ॥ द्विसहस्रंथानांचगवांलक्षंधानतः ॥ १५ ॥ शतभारंसुवर्णानिर्दृशी
 दक्षिणानृप ॥ उग्रसेनस्तुयज्ञांतैर्वमह्यंददौकिल ॥ १६ ॥ मदद्वैवकदाल्भ्यायददौव्यासायवैतथा ॥ तुरगाणांरुहसंचमजानंशुभमच

यहरिणासीद्वृत्तव्यथः ॥४०॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायांहयमेघचरित्रमुमेरौविश्वभोज्यदक्षिणावर्णनानामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५७॥
 ॥ गर्गउवाच ॥ ततःसर्वसमाहूताः श्रीकृष्णेनमहात्मना ॥ वैकुण्ठदाययुःशीघ्रं कंसाद्यानवभ्रातरः ॥ १ ॥ दृष्ट्वातानगतान्सर्वेविस्म
 यंपरमंययुः ॥ तेसमागत्यश्रीकृष्णंबलंप्रद्युम्नमेवच ॥ २ ॥ अनिरुद्धचकंसाद्यानेषुःसर्वेपृथक्पृथक् ॥ ददर्शचोत्रसेनस्तुमुधर्मायांसुतावृ
 प ॥ ३ ॥ शक्रसिंहासनस्थवैरुचिमत्यासमन्वितः ॥ कंसादीन्स्वसुतान्प्रीतो कृष्णाकारंश्चतुर्भुजात् ॥ ४ ॥ शंसचक्रगदापद्मैर्भूषितान्पी
 तवाससः ॥ कृष्णपार्श्वेस्थितान्पुत्रानाह्वयामासभूपतिः ॥ ५ ॥ ततःकृष्णस्तुभगवान्कंसादीन्प्राहसस्मितः ॥ पश्यस्वमातापितरौयुष्मा
 कंदर्शनोत्सुकौ ॥ ६ ॥ गत्वासमीपेहेवारीयूयंनमतभक्तिः ॥ इतिकृष्णस्यवचनंकृष्णभृत्यानिशम्यच ॥ ७ ॥ उचुःप्रहर्षिताःसर्वेकंक
 न्यश्रीधकादयः ॥ कंसाद्याऽऽजुः ॥ ईदृशाःपितरोऽस्माकमीदृश्योमातरश्चैव ॥ ८ ॥ बहवश्चाभवन्नाथभ्रमतांतवमाया ॥
 हरिःपितातुजीवस्यश्रुतिरेषासनातनी ॥ ९ ॥ तस्माच्चान्यनपश्यामोवयत्वनिकटेस्थिताः ॥ पुराविलोकितस्त्वसंश्रामेवलसंयुतः ॥ १० ॥
 पश्चाज्जातौद्धारकार्यानदृष्टौकार्ष्णिजौ ॥ तस्माद्द्रष्टुंचतुर्व्यूहं वयमत्रसमागताः ॥ ११ ॥ श्रीकृष्णोबलभद्रश्चश्रीप्रद्युम्नउषापतिः ॥
 परिपूर्णतमाएतेह्यहोस्माभिर्विलोकिताः ॥ १२ ॥ केनपूर्वेषुपुण्येनदृष्टोयुडुलंभःसर्ता ॥ परिपूर्णश्चतुर्व्यूहो नजानीमोवयकिल ॥ १३ ॥
 हेसंकर्षणेहकृष्णेहप्रद्युम्नउषापते ॥ मूढानानःकुबुद्धीनामपराधंक्षमस्वच ॥ १४ ॥ गच्छगोविंदवैकुण्ठंशून्यतेधामसुंदरं ॥ धन्यात्वयाद्धार
 कापावैकुण्ठञ्चकृताधिका ॥ १५ ॥ यदूर्ध्वतंब्रह्मशचीशवह्निभिरादित्यगौरीशमरुद्वमादिभिः ॥ पौलस्त्यतारेशजलेऽपूजितंपादारविदं
 सततंभजामहे ॥ १६ ॥ मुनीद्रुलक्ष्मीसुरभक्तसात्वतैःसुपूजितंचंदनगंधधूपकैः ॥ लाजाक्षतैश्चैकुरपुगर्चितंपादारविंदसततंभजामहे
 ॥ १७ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ इत्युक्त्वातेचकंसाद्यावैकुण्ठंप्रययुर्नृप ॥ सर्वेषांपश्यतांराजाविस्मितोभूत्सभार्यया ॥ १८ ॥ इति श्रीग
 र्गाचार्यसंहितायांहयमेघचरित्रमुमेरौकंसादिदर्शनेनामअष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥ ॥ ४४ ॥

॥ अथोत्रसेनोत्पतिःपुत्रस्याशांविमृज्यच ॥ व्यासंप्रच्छसंदेह्वात्वाविश्वमनोमयं ॥१॥ उत्रसेनउवाच ॥ ब्रह्मकेनप्रकारेण

हित्वाच जगतः सुखं ॥ भजे कृष्णपरब्रह्मतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ २ ॥ व्यास उवाच ॥ त्वदग्रे कथयिष्यामि सत्यं हितं करं वचः ॥ उग्रसेन यह
 राजशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ ३ ॥ सेवंकुरुराजेंद्रैराधा श्रीकृष्णयोः परं ॥ नित्यं सहस्रनामाभ्यामुभयोर्भक्तिः किल ॥ ४ ॥ सहस्रनामराधाया
 विधिर्जानातिभूपते ॥ शंकरो नारदश्चैव कंचिद्वैचास्मदादयः ॥ ५ ॥ उग्रसेन उवाच ॥ राधिकानामसहस्रनारदाच्च पुराश्रुतं ॥ एकस्मि
 दिव्यशिबिरेकुरुक्षेत्रे विश्रहे ॥ ६ ॥ नश्रुतं नामसहस्रं कृष्णस्य अष्टिष्टकर्मणः ॥ वदतन्मे चकृपयानश्रेयोऽहमाप्तुर्यां ॥ ७ ॥ गर्ग उवाच ॥
 श्रुत्वोत्पसेन वचनं वेदव्यासो महाभुनिः ॥ प्रशस्यतं प्रीतमना प्राह कृष्णं विलोकयत् ॥ ८ ॥ व्यास उवाच ॥ शृणुराज न्यवश्यामि सहस्रं नाम
 मसुंदरं ॥ पुरा स्वधा मि राधायै कृष्णेन ननिर्मितं ॥ ९ ॥ भगवानुवाच ॥ इंदुरहस्यं किल गोपनीयं देवहनिः सततं भवेद्भि ॥ मोक्ष
 प्रदं सर्वसुखप्रदं शं परंपरार्थं पुरुषार्थदं च ॥ १० ॥ रूपं मे कृष्णसहस्रनामपठेत्तु मद्रूप इव प्रसिद्धः ॥ दातव्यं मे वनशठय कुत्र न दांभिका योप
 दिशेत्कदापि ॥ ११ ॥ दातव्यं मे कंरुणावृताय गुर्वीत्रिभक्तिप्रपरायणाय ॥ श्रीकृष्णमत्ताय सतांपरायतथा मद्रुद्रको धविर्जिताय ॥ १२ ॥
 अस्म्यश्रीकृष्णसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य नारायणऋषिभुजंगप्रयातं छंदः श्रीकृष्णचंद्रो देवता वासुदेवो बीजं श्रीराधाशक्तिः मन्यथः कौल
 कं श्रीपूर्णब्रह्मकृष्णचंद्रभक्तिजन्मफलप्राप्तये जपे विनियोगः ॥ अथ ध्यानं ॥ शिखिसुकुटविशेषनीलपद्मांगदेशं विशुभुसुकुतकेशं कौस्तु
 भापीतवेशं ॥ मधुरवकलेशं भेजे आटुशेषं व्रजनवनिनेशं माधवं राधिकेशं ॥ १३ ॥ इति ध्यानं ॥ हरिद्वकी नंदनः कंसहंता परात्धाचपी
 तांबरः पूर्णदेवः ॥ रमेशः स्तु कृष्णः परेशः पुराणः सुरेशः शोच्युतो वासुदेवश्च देवः ॥ १४ ॥ धराभारहता कृती राधिकेशः परो भूवरो दिव्यगोलोत्पना
 थः ॥ सुदासस्तथा राधिकाशापहेतुर्घृणीमानिनिमानदो दिव्यलोकः ॥ १५ ॥ लसद्दोपवेषो ह्यजोराधिकात्मा च लत्कुडलकुतलोपुतलसक् ॥
 रथस्थः कदाराधया दिव्यरत्नः सुधासौधभूचारणो दिव्यवासाः ॥ १६ ॥ कदाहृदंकारण्यचरी स्वलोके महारत्नसिंहासनस्थः प्रशांतः ॥ महा
 हंसो भैरवीश्रियमानश्च लच्छत्रमुक्तावलीशो भमानः ॥ १७ ॥ सुखीकोटिकं दुर्पलीलाभिरामः कणनूपुराऽलंकृतां त्रिःशुभां त्रिः ॥ सुगन्धु
 श्रंभाशुभोरुः कृशागः प्रतापी भुंङ्गासुदोदंडसंघः ॥ १८ ॥ जपपुष्पहस्तश्च शातोदरः श्रीर्महापद्मपक्षः स्थलश्चंद्रहासः ॥ ललाटुददं तश्च

विवाधश्रीःशरत्पद्मनेत्रःकिरीटोज्ज्वलामः ॥ १९ ॥ सखीकोटिमिर्वत्तमानोनिकुचेप्रियाराधयाससक्तोर्नवांगः ॥ धरावलरुद्रादिभिः
 प्रार्थितःसद्धराभारदूरीकृतोर्थप्रजातः ॥ २० ॥ यदुद्वेकसौख्यदोबंधनच्छित्तसशेषोविभुयोगमायीचविष्णुः ॥ व्रजेनंदपुत्रोयशोदसुता
 ख्यमहासौख्यदोबालरूपशुभांगः ॥ २१ ॥ तथापूतनामक्षिदःश्यामरूपोदयालुस्त्वऽनोभजनःपल्लवाग्निः ॥ तृणावर्तसंहारकारीचगो
 पोयशोदायशोविश्वरूपप्रदर्शी ॥ २२ ॥ तथागर्गदिवृश्रमायोदयश्रीलंसलकेलिःसुरामःसुत्राचः ॥ कण्डूपुरैःशब्दयुग्गिरिगमण
 स्तथाजानुहस्तैर्व्रजेशांगणेवा ॥ २३ ॥ दधिस्पृक्चैह्यगवीदुग्धभोक्तादधिस्तेयकृदुग्धमुग्धभांडभेता ॥ मृदंसुक्तवाग्योपजाविश्वरूपः
 प्रचंडांशुचंडप्रभामंडितांगः ॥ २४ ॥ यशोदाकरैर्बंधनंप्राप्तसआद्योमणिश्रीवसुक्तिप्रदोदामवद्धः ॥ कदानृत्यमानोव्रजगोपिकाभिःक
 दानंदसन्नंदकैर्लाल्यमानः ॥ २५ ॥ कदागोपनंदांक्रगोपालरूपीकलिंदांगजाकूलगतोवर्तमानः ॥ धनैर्मारुतैश्चिन्नभांडारदेशेगृही
 तोवरोराधयानंदहस्तात् ॥ २६ ॥ निकुंजेचगोलोकलोकगतोपिमहारत्नसंघैःकदंबावृतेपि ॥ तद्ब्रह्मणाराधिकासद्विवाहप्रतिष्ठां
 गतःपूजितःसाममंत्रैः ॥ २७ ॥ रसीरासयुद्धमालतीनंवनोपिप्रियाराधयाराधिकार्थरमेशः ॥ धरानाथआनंददःश्रीनिकेतोवनेशोधनी
 सुंदरोगोपिकेशः ॥ २८ ॥ कदाराधयाप्रापितोनंदगेहेयशोदाकरैर्लालितोमंदहासः ॥ भयीक्वापिद्वंदारकारण्यवासीमहामंदिरवासकृ
 देवपूज्यः ॥ २९ ॥ वनेवत्सचारीमहावत्सहारीबकारिःसुरैःपूजितोऽघारिनामा ॥ वनेवत्सकृद्रोपकृद्रोपपेपःकदाब्रह्मणासंस्तुतःपद्म
 नाभः ॥ ३० ॥ विहारीतथातालुमुग्धेनुकारीसदारक्षकोगोविर्षार्तिप्रणाशी ॥ कलिदांगजाकूलगःकालियस्यदमीनृत्यकारीफणेषप्रसि
 द्धः ॥ ३१ ॥ सलीलःशमीज्ञानदःकामपूरस्तथागोपयुगोपआनंदकारी ॥ स्थिरीह्यग्निमुक्पालकोबालीलःसुरागश्वशीथरःपुष्पशी
 लः ॥ ३२ ॥ प्रलंबप्रभानाशकोगौरवर्णबलोरोहिणोजश्चरामश्वशेषः ॥ बलीपद्मनेत्रश्चकृष्णाग्रजश्वधरोशःफणीशस्तुनीलांबरामः ॥ ३३ ॥
 महासौख्यदोह्यप्रिहारव्रजेशःशरद्रीष्मवर्षिकरःकृष्णवर्णः ॥ व्रजगोपिकापूजितश्चिरहर्ताकदंबस्थितश्चिरदःसुंदरीशः ॥ ३४ ॥ शुभानाश
 कृद्वज्रपत्नीमनस्पृक्कृपाकारकःकेलिकर्तावनीशः ॥ व्रजेशक्रयागप्रणाशीमिताशीशुनासीरमोहप्रदेवालरूपी ॥ ३५ ॥ गिरिःपूज

कोनंदुत्रोद्दामध्रःकृपाकृच्छगोवर्द्धनोद्धारिनामा ॥ तथावातवर्षाहरोरक्षकश्चक्राधीशोगोपांगनाशकितःसत्र ॥ ३६ ॥ अगोद्रोपरिश्रुतपू-
 व्यस्तुतःप्राङ्मृषाशिक्षकोदेवगोविन्दनामा ॥ ब्रजाधीशरक्षारुपाशिशूज्योऽनुजैगौषैर्दिव्यवैकुण्ठदर्शी ॥ ३७ ॥ चलञ्चारुसंश्लोकणः
 कामिनीशोत्रजेकामिनीमोहदःकामरूपः ॥ रसाक्तोरसीरासकृद्द्राधिकशोमहामोहदोमानिनीमानहारी ॥ ३८ ॥ विहारीविरोमानहृद्द्राधि-
 कांगोधराद्वीपगःखंडचारीवनस्थः ॥ प्रियोद्ब्रह्मवक्रार्थिद्वष्टासराधोमहामोक्षदःपद्महारीप्रियार्थः ॥ ३९ ॥ वटस्थःसुरश्वंदनाक्तःप्रसक्तोब्रज-
 ह्यागतोराधयामोहिनीषु ॥ महामोहकृद्दोषिकगीतकीर्तारिसस्थःपटीदुःखिताकामिनीशः ॥ ४० ॥ वनेगोपिकात्यागकृत्यादिविहृष्टद-
 र्शीकलाकारकःकाममोही ॥ वशीगोपिकामध्यगःपेशवाचःप्रियाप्रीतिकृद्द्रासरक्तःकलेशः ॥ ४१ ॥ रसाक्तचित्तोद्ब्रानंतस्वरूपःस्रजसं-
 वृतोबल्लवीमध्यमस्थः ॥ सुबाहुःसुपादःसुवेगःसुकेशोत्रजेशःसखावल्लभेशःसुदेशः ॥ ४२ ॥ कर्णात्किकिणोजालमृद्गुराढ्योलस-
 त्कंकरणोद्गंगदीहारमारः ॥ किरिटोचलकुंडलश्रृंगुलीयस्फुरत्कौस्तुभोमालतीमडितांगः ॥ ४३ ॥ महानृत्यकृद्द्रासरंगःकलढवः
 चलद्धारभोभामिनीनृत्ययुक्तः ॥ कर्णलद्गजाकेलिकृत्कुम्भश्रीःसुरैर्नायिकानायकैर्गीयमानः ॥ ४४ ॥ सुखाढ्यस्तुराधापतिःपूण-
 बोधःकटाक्षस्मितवलिताश्रूविलासः ॥ सुरम्योऽलिभिःकुंतलालेकेशःस्फुरद्ब्रह्मकुंजचारुषेधः ॥ ४५ ॥ महासर्पेतेनंदक्षारारं-
 प्रिःसदामोक्षदःशंसचूडप्रणाशी ॥ प्रजारक्षकोगोपिकागीयमानःककुब्जिप्रणाशप्रयासःसुरेज्यः ॥ ४६ ॥ कलिःशोधकृत्कंसमंत्रोपदे-
 श्वातथाक्रूरमंत्रोपदेशीसुरार्थः ॥ बलीकेशिहापुष्पवर्षोऽमलश्रीस्तथानारददर्शितोव्योमहंता ॥ ४७ ॥ तथाक्रूरसेवापरःसर्वदर्शी
 ब्रजेगोपिकामोहदःशूलवर्ती ॥ सतीराधिकबोधदःस्वप्रकर्ताविलासीमहामोहनशीस्वबोधः ॥ ४८ ॥ ब्रजेशोपतस्त्यक्तराधासकाशोम-
 हामोहदवाग्निदग्धापतिश्च ॥ सखीबंधनान्भोचितःक्रूरआरात्सखीकणैस्तोडिताक्रूरशी ॥ ४९ ॥ रथस्थोब्रजेराधयाकृष्णचंद्रःसुगु-
 षोयमीगोपकैश्चारुलीलः ॥ जलेऽक्रूरसंदर्शितोदिव्यरूपोदिदृशुःपुरीमोहिनिचित्तमोही ॥ ५० ॥ तथारंगकारप्रणाशीसुवल्भःसजीवायक-
 प्रीतिकृन्मालिपूज्यः ॥ महाकीर्तिदृश्वापिकुब्जविनेदीस्फुरच्चंडकोदंडरुणप्रचंडः ॥ ५१ ॥ भर्तान्तिप्रदःकंसदुःस्वप्रकारीमहामल्लवपः

पुत्रपौत्रप्रसिद्धः ॥ ६८ ॥ हलीदंडधृक् रुक्मिहाचानिरुद्धस्तथाराजभिर्हास्यगोदूतकर्ता ॥ मधुर्ब्रह्मसूत्राणपुत्रीपतिश्चमहासुदः कामपु
 त्रबलीशः ॥ ६९ ॥ महादित्यसंग्रामकृद्य्यावेशः पुरीभंजनोभूतसंज्ञासकारी ॥ मृधीरुद्रजिद्रुद्रमोहीमृधार्थीथास्यकंदुजिष्णुपकर्मप्रहारी
 ॥ ७० ॥ धनुर्भजनोबाणमानप्रहारीष्वरोत्पिकृतसंस्तुतस्तुज्येण ॥ मुजालिदुकृद्गणसंज्ञासक्तोमृडप्रस्तुतोयुद्धकृद्भूमिभर्ता ॥ ७१ ॥
 नृगंमुक्तिदेज्ञानदोयादवानांथस्थोव्रजप्रमपोगोपमुख्यः ॥ महासुंदरीक्रीडितः पुष्पमालिकालिंदगजाभेदनुसीरपाणिः ॥ ७२ ॥ महदं
 मिहापद्मानप्रहारीशिरश्छेदकः काशिराजप्रणशी ॥ महाक्षौहिणीचंसकृच्चक्रहस्तः पुरीदीपकोरक्षसीनाशकर्ता ॥ ७३ ॥ अनंतोम
 हीप्रः फणीवानरारिः स्फुरद्दौर्वर्णोमहापद्मनेत्रः ॥ कुरुग्रामतिर्थ्यगतौगौरवार्थः स्तुतः क्रौरवैः पारिग्रहीससांबः ॥ ७४ ॥ महावैश्वीद्धारकेशो
 ह्यनेकश्छलशरदुःश्रीप्रभादर्शकस्तु ॥ महापिस्तुतोब्रह्मदेवः पुराणसदाषोडशस्त्रीसहस्रस्थितश्च ॥ ७५ ॥ गृहीलोकरक्षापोलोकरीतिः प्रमु
 ह्युग्रसेनवृत्तौदुर्गयुक्तः ॥ तथाराजदूतस्तुतोबंधमेतास्थितोनारदप्रस्तुतः पांडवार्थी ॥ ७६ ॥ नृपैर्मंत्रकृद्बुद्धवप्रीतिपूणवृत्तः पुत्रपौत्रैः कुरु
 ग्रामगता ॥ घृणीधर्मराजस्तुतोमीमित्युक्तः परानंददोषंनृकृद्भ्रमंजेन ॥ ७७ ॥ दिशाजिह्वलीराजमूर्थकारिजरासंधहाभीमसेनस्वरूपः ॥ तथावि
 प्ररूपगदायुद्धकर्ता ॥ कृपालुमहर्षधनच्छेदकारी ॥ ७८ ॥ नृपैः संस्तुतोह्यागतो धर्मगेहद्विजैः संवृतोयज्ञसंभारकर्ता ॥ जनैः पूजितश्चैवदुवा
 क्क्षमश्चमहामोक्षदोऽरिः शिरश्छेदकारी ॥ ७९ ॥ महायज्ञशोभाकरश्चक्रवर्तीपानंदकारीविहारीसुहारी ॥ समासंवृतोमानहृत्कारवत्स्य
 तथाशाल्वसंहारकोयानहस्ता ॥ ८० ॥ सभोजश्चवृष्णिर्मधुः शूरसेनोदशाहोयदुह्वेधकोलोकजिच्च ॥ द्युमन्मानहवर्मधृदिव्यशस्त्रिस्वशोषः
 सदरक्षकोदित्यहता ॥ ८१ ॥ तथादंतवक्रप्रणाशीगदाघृजगतीर्थयात्राकरः पद्महारः ॥ कुशीसूतहताकृपाकृत्स्नृतीशोऽजलवल्लो
 गप्रभाखंडकारी ॥ ८२ ॥ तथाभीमदुर्गधनज्ञानदाताऽप्ररोहिणिसौख्यदोरेवतीशः ॥ महादानकृद्दिप्रदरिद्यहाचसदाप्रपुष्टुश्श्रीसुदा
 क्सहायः ॥ ८३ ॥ तथाभार्गवक्षेत्रगतासुरामोऽथसूर्योपरागश्रुतः सर्वदर्शी ॥ महासेनयाचास्थितः क्षानयुक्तोपहादानहृत्पिप्रसंल
 नार्थी ॥ ८४ ॥ तथापांडवप्रतिदुःकुंतिजार्थीविशालक्षमोहप्रदः शान्तिदश्च ॥ वेटराधिकाराधनोगोपिकाभिः सखीकोटिभीरादिक्षेत्राण

नाथः॥८५॥ सखीमोहदावाग्निहवैभवेशःस्फुरत्कोटिकंदुर्पलीलाविशेषः ॥ सखीराधिकदुःखनाशीविलासीसखीमध्यगःशापहामायवेशः
॥ ८६॥ शतं वर्षेषुक्षेपहृदं दुत्रस्तथानंदं वक्षोगतःशीतलंगं॥ यशोदाशुचःक्षानकूहुःखंहतासदागोपिकानेत्रलम्रोत्रजेशः ॥८७॥ स्तुतोद्दे
वकीरोहिणीभ्यांसुरेंद्रोरहोगोपिकाज्ञानदोमानदश्च॥ तथासंस्तुतःपट्टरज्ञीभिरारद्धनीलदम्भाप्राणनाथःसदाहि ॥८८॥ त्रिभिःषोडशश्री
सहस्रस्तुतांगःशुकव्यासेदवःसुमंतुःसितश्च ॥ भरद्वाजकोगौतमोह्यासुरिःसद्वसिष्ठःशतानंदंआद्यःसरामः ॥ ८९ ॥ मुनिःपयंतो नारदोषो
म्यहंद्रोऽसितोऽत्रिर्विभांडःप्रचेताःकृपश्च ॥ कुमारःसंनंदस्तथाज्ञावल्क्यऋषुर्हार्गिरादेवलःश्रीमृकंडः ॥९०॥ मरीचिःऋतुश्रौषकोलाम
शश्चपुलस्त्योभृगुर्ब्रह्मरातोवसिष्ठः ॥ नरश्चापिनारायणोदत्तएव तथापाणिनिःपिंगलोभाष्यकारः ॥९१॥ सकात्यायनोविप्रपातंजलिश्च॥९२॥
गौगुरुगीष्पतिगौतमीशः ॥ मुनिर्जालिःकश्यपगालवश्चद्विजःसौरभिश्चप्यशुंगश्चकण्वः॥९३॥द्वितश्चैकतश्चापिजातुर्भवश्चघनःकंदम
स्यात्मजःकंदमश्च ॥ तथाभार्गवःकौत्सकश्चारुणस्तुशुचिःपिप्पलादोमृकंडस्थपुत्रः ॥९४॥सपैलस्तथाजैमिनिःसत्सुमंतुरोर्गंगलःस्फो
टगेहःफलादः ॥ सदापूजितोब्राह्मणःसर्वरूपीमुनीशोमहामोहनशोऽमरःप्राक् ॥९५॥ मुनीशस्तुतःशौरिविज्ञानदातामहायज्ञकृच्चामृतला
नपूज्यः ॥ सदादक्षिणादेनृपैःपारिवर्हीत्रजानंददोद्गारिकगेहदशी ॥ ९६ ॥ महाज्ञानदोदेवकीपुत्रश्चाऽसुरैःपूजितोहिंद्रसेनदत्तश्च ॥
सदाफाल्गुनप्रीतिकृत्सत्सुभद्राविवाहेद्विपाश्चप्रदोमानयानः ॥ ९६ ॥ मुवंदंशंकोमैथिलेनप्रयुक्तोद्विजेनशुराज्ञास्थितोब्राह्मणैश्च ॥ कुरुती
मैथिलेकोकेवदोपदेशीसदावेदवाक्यैःस्तुतःशेषयायी ॥ ९७ ॥ परीक्षावृत्तोब्राह्मणैश्चामरेषुमुमुग्यार्थितोदैत्यहचेशरक्षी ॥ सखाचारुन
स्यापिमानप्रहारीतथाविप्रपुत्रप्रदोधामंगता ॥ ९८ ॥ विहारस्थितोमाधवीभिःकलांगोमहामोहदावाग्निदग्धभिरामः ॥ यदुद्युगसैनृ
पोऽङ्कुरएव तथाचोद्धवःशूरसेनश्चशूरः ॥ ९९ ॥ त्वदीकश्चसत्राजितश्चाप्रमेयोगदःसारणःसात्यकिर्देवभागः ॥ तथामानसःसंजयःश्यामक
श्चवृकोवत्सकोदेवकोभद्रसेनः ॥१००॥ नृपोऽजातशत्रुर्जयोमाद्रिपुत्रोऽथभीष्मःकृपेवोद्धिचक्षुश्चाण्डः॥ तथाशंतनुर्देववाल्मीकिश्चाशभू
रिश्रवाश्चित्रवीर्योविचित्रः ॥१०१॥ शलश्चापिदुर्योधनःकर्णएवसुभद्रासुतोविष्णुरातःप्रसिद्धः ॥ सजन्मेजयःपांडवःकौरवश्चतथासुभतेजा

हरिःसर्वरूपी ॥१०२॥ ब्रह्मद्वाराताराध्यापूर्णद्वेवोरासलीलापरोदिव्यरूपी ॥ रथस्थानवद्वीपसंडप्रदशीमहामानदोगोपजोविश्वरूपः
 ॥ १०३ ॥ सनदश्चनदोवृषोवच्छभेशःसुदामार्जुनःसौवल्स्तोकएव ॥ सकृष्णोशुकःसद्विशालर्षभारथःसुतेजस्विकःकृष्णमित्रोवर्हथः ॥
 ॥ १०४ ॥ कुशेशोवनेशस्तुद्वंदावनेशस्तथामाधुरेशाधिपोगोकुलेशः ॥ सदागोणोगोपतिगोपिकेशोऽथगोवर्द्धनोगोपतिःकन्यकेशः ॥
 ॥ १०५ ॥ अनादिस्तुचात्माहरिःपुरुषश्चपरोनिगुणो ज्योतिरूपानिरीहः ॥ सदानिर्विकारःप्रपचात्परश्चससत्यस्तुपूरुणःपरेशस्तुसूक्ष्मः ॥
 ॥ १०६ ॥ द्वारकार्यांतथाऽश्वमेधस्थकर्तानृपेणापिपौत्रेणभूभारहर्ता ॥ पुनःश्रीब्रजेरासरंगस्थकर्ताहरीराथयागोपिकानां चभर्ता ॥१०७
 सदैकरत्नेकःप्रभापूरितंगस्तथायोगमायाकरःकालजिच्च ॥ सुदृष्टिमहत्स्वरूपःप्रजातःसकूटस्थआर्वाङ्कुरोवृक्षरूपः१०८विकारस्थि
 तश्चहृंहकारएवसवैकारकर्त्तैजसस्तामसश्च ॥ ममादिकसमीरस्तुसूर्यःप्रचेतोऽश्वबह्विशक्रोह्युपेंद्रस्तुमित्रः ॥१०९ ॥ श्रुतिस्त्वचद्व्यप्राण
 जिह्वीगिरश्चमुजामेढ्रकःपायुरंश्रिःसचेष्टः ॥ धराव्यामवार्मारुतश्चैवतेजोथरूपंरसोगंधशब्दरूपश्च ॥ ११० ॥ सचित्तश्चबुद्धिर्विराड्कालरू
 पस्तथावासुदेवाजगत्सृष्टतांगः ॥ तथाऽडिशयनःसरोषःसहस्रस्वरूपोरमानाथआद्योवतारः ॥१११ ॥ सदासर्गकृत्पद्मजःकर्मकर्त्तातथाना
 भिपद्मोद्भवोदिव्यवर्णः ॥ कविलोककृत्कालकृत्सूर्यरूपोनिमेषोभवोत्सरांतोमहीयान् ॥११२ ॥ तिथिर्वारनक्षत्रयोगाश्चलशोथमासोघटीचक्ष
 णःकाष्ठिकाच ॥ सुहृत्स्तुथामोश्रहायामिनीचदिनं चक्षमालागतोदेवपुत्रः ॥११३ ॥ द्यूतोद्भ्रापरस्तुत्रितस्तत्कलिस्तुसहस्रयुगरत्तत्रमन्वत
 रश्च ॥ लयःपालनं सत्कृतिस्तत्परार्द्धसदात्पतिःकृद्द्वयक्षोब्रह्मरूपः ॥११४ ॥ तथाऽरुद्रसर्गस्तुकोमारसर्गोऽमुनेःसर्गकृद्द्वयकृत्प्राकृतस्तु ॥ श्रुति
 स्तुस्मृतिस्तोत्रमेवपुराणंधनुर्वेदइज्याथागांधर्ववेदः ॥ ११५ ॥ विधाताचनारायणःसत्कुमारोवाराहस्तथानारदोधमपुत्रः ॥ मुनिःकर्मस्य
 त्मजोदत्तएवसयज्ञोऽमरोनाभिजःश्रीपृथुश्च ॥ ११६ ॥ मुमत्स्यश्चकूर्मश्चचंत्तरिश्चतथामोहनीनारसिंहःप्रतापी ॥ द्विजोवामनोरणुकपु
 त्ररूपेऽपुनिर्व्यासदेवःश्रुतिस्तोत्रकर्ता ॥११७ ॥ धनुर्वेदभाश्रामचन्द्रावतारःससीतापतिर्भारहृद्रावणारिः ॥ नृपःसेतुदृश्वानेन्द्रप्रहारी
 महायज्ञकृद्भाषवेदःप्रबंधः ॥११८ ॥ बलःकृष्णचंद्रस्तुकरिकःकलेशस्तुशुद्धमिद्विस्तुहंसस्तथाश्वः ॥ ऋषीद्रोऽजितोदेवकृठनाथोद्भ्रमू

तिश्चमन्वतरस्यावतारः ॥ १९ ॥ गजोद्धरणः श्रीमनुब्रह्मपुत्रो नृपेन्द्रस्तुदुष्यंतजोदानशीलः ॥ सदृष्टः श्रुतोभूतएवंभविष्यद्भवस्तथावरोजंग
मोलंपमहच्च ॥ २० ॥ इति श्रीभुजंगप्रयातेन चोक्तं हेराधिकेशस्य नामांसां सहस्रं ॥ पठेद्भक्तियुक्तो ह्यिजः सर्वदोहिकृताथो भवेत्कृष्णचंद्रस्वरूप
॥ २१ ॥ महापापराशिभिनत्ति श्रुतं यत्सद्वैष्णवानां प्रियं मंगलं च ॥ इंदुरासराकादिनेचाश्विनस्य तथा कृष्णजन्माष्टमीमव्यएवा ॥ २२ ॥ त
शौचैत्रासस्य राकादिने वाथभाद्रे च राधाष्टमीसदिने वा ॥ पठेद्भक्तियुक्तो इदं पूजयित्वा चतुर्धो सुमुक्तिं कृतं नोति प्रशस्तः ॥ २३ ॥ पठेत्कृष्णपुष्पो
चंद्रवने वा ब्रजगे कुले वापि वंशीवटे वा ॥ वटे वाक्षये वा तस्मै पुण्याः स भक्तो अगो लोक धाम प्रयाति ॥ २४ ॥ भजेद्भक्तिभावाच्च सर्वत्र भूचैह
रि कुत्र चाने गेहं वने वा ॥ जहाति क्षणं नो हरिस्तं च भक्तं सुवश्यमेव न्माधवः कृष्णचंद्रः ॥ २५ ॥ सदृगोपनीयं सदृगोपनीयं सदृगोपनीयं प्रयत्नेन
भक्तैः ॥ प्रकाश्यं न नाम्नां सहस्रं हेरश्च न दातव्यं मेवंकं दालं पटाय २६ ॥ इदं दुस्तकं यत्र गेहे पितिष्ठेद्भक्तेद्राधिकानाथ आद्यस्तु तत्र ॥ तथापदुजगः
सिद्धयोद्भद्रादृशापि गुणैर्ह्यशतैर्लक्षणैस्तु प्रयाति ॥ १२७ ॥ इति श्रीगोहयमधे श्रीकृष्णसहस्रनामवर्णनं नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥
॥ गर्गलवाच ॥ इति श्रुत्वा व्यासमुखात्कृष्णनामांसां सहस्रकं ॥ संपूज्यं तथा द्रवद्रोभं तथा कृष्णमनोदधे ॥ १ ॥ ततः समिथिलार्थां च च
हुलुश्च श्रुते देवयोः ॥ इत्वास्वदर्शनं कृष्णआययौद्गरां पुरीं ॥ २ ॥ ततश्च पांडवाः सर्वे द्रौपद्यासहभार्याया ॥ द्वारकाया विनिर्गत्य विचेरुस्ते
वने वने ॥ ३ ॥ मुक्त्वा च वनवासंतेऽज्ञातवासं तथैव च ॥ विराटनगरे सर्वसैन्यास्ते भवन्वृप ॥ ४ ॥ ततश्च कौरवाः सर्वे श्रीकृष्णेनानिपिप्रार्थिताः ॥
नतेषां प्रदूराज्यमर्धाक्षेत्रं चतुर्दिकं ॥ ५ ॥ पांडवानां कौरवाणां ज्ञात्वा युद्धं जनार्दनः ॥ निरायुधो भूद्वात्रायां बलोऽहं नूतवल्बलौ ॥ ६ ॥ ततः
सर्वे कुरुक्षेत्रं धर्मक्षेत्रं प्राविश्य च ॥ कौरवाः पांडवाश्चैव युद्धं चक्रुः परस्परं ॥ ७ ॥ जयः कृष्णस्य कृपया पांडवानां भूवह ॥ भारते च मृताः सर्वे को
रवाः कृतकिल्बिषाः ॥ ८ ॥ ततश्च नववर्षाणि घमोरौज्यं चकार ह ॥ हयमधेयत्रयं चक्रे तेन मुद्दोऽभवन्नृपः ॥ ९ ॥ ततः कृष्णेच्छयाराजं द्वारकायां
किलैकदा ॥ यादुवेभ्यश्च सर्वेभ्यो विप्रशापोऽभवन्महात् ॥ १० ॥ ततः कृष्णस्तु भगवान् प्रपन्नायोद्धवाय च ॥ अश्वत्थे कथामास श्रीमद्भगवत
परं ॥ ११ ॥ ततो बभूव संभ्रामो यादुवानां परस्परं ॥ निहतास्ते प्रभासे वैशुद्धिनाना विधैरपि ॥ १२ ॥ बलशरीरमातुष्यं त्यक्त्वा धाम जगन्मह

वतेनसमन्वितां ॥ विहायनृपशादूलगहंश्रीरुक्मिणीपतेः ॥ ३७ ॥ अद्यापिश्रूयतेघोषोद्गावत्यामणवेहरेः ॥ अविद्योवासाविद्योवाब्राह्मणा
 मामकीतनुः ॥ ३८ ॥ विष्णुस्वामीवेरेशः कलेरादौमहागर्भे ॥ गवानीत्वाहरेर्चाद्वावत्यास्यापयिष्यति ॥ ३९ ॥ तद्द्वारकेशंपश्यतिम
 नुषायेकलौयुगे ॥ सर्वकृतार्थतांयातितत्रगतानृपेश्वर ॥ ४० ॥ यःशृणोतिचरित्रवैगोलोकारोहणहरेः ॥ मुक्तिदूनांगोयानांसर्वपापैश्च
 मुच्यते ॥ ४१ ॥ इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायाहयमेधचरित्रमुमैराधाकृष्णयोगौलोकारोहणनामषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ ॥ ४१ ॥
 वज्रनाभिरुवाच ॥ ब्रह्मन्नारायणः कृष्णोभगवान्प्रकृतेः परः ॥ तस्यरूपकंथंश्यामंतन्मेव्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥ त्वादृशामुनयब्रह्मजानतिच
 रितंहरेः ॥ तथाकृष्णस्यदेवस्यनवकर्ममोहिताः ॥ २ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ इत्याकर्ण्यवैचरतेनसंस्तुतःसमुनिमुने ॥ तत्त्वज्ञानायतत्वज्ञःकर
 णःप्रत्यभाषता ॥ ३ ॥ ॥ गर्गउवाच ॥ श्यामंतुशृंगारसस्यरूपंश्रीकृष्णद्वैकथितंमुनीन्द्रैः ॥ लावण्यसंघाच्चतथोज्ज्वलत्वाच्छ्यामसुरूपंहितथा
 हरेश्च ॥ ४ ॥ यथादूरतोद्दृश्यतेश्यामरूपंघटायास्तथेदंनदस्यापिगते ॥ यथाकाशरूपमहच्छ्यामलंवाजलंचावरंचोज्ज्वलत्वाच्छ्यामसुरूपंहितथा
 यथाधौतवस्त्रेपरेश्यामलाहिच्छविदंश्यतेचैवभावैः परस्य ॥ तथाकोटिकंदर्पलीलाशयत्वाद्धरेःश्यामरूपंतुसंतोषदति ॥ ६ ॥ वज्रनाभि
 रुवाच ॥ तववाक्यान्मुनिश्रेष्ठसदेहश्चगतोममाअग्रब्रह्मन्कलियोरश्वागमिष्यतिभूतले ॥ ७ ॥ तस्मिन्मर्त्याः कीदृशाश्चभविष्यतिमुनेवद ॥
 त्वंजानासिभविष्यतस्मात्त्वांप्रणमाम्यहं ॥ ८ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ कलेर्दशसहस्राणिजगन्नाथस्तुतिष्ठति ॥ तद्वृद्धजान्दधीतोयंतद्वृद्ध्याम
 देवताः ॥ ९ ॥ ततः सर्वभविष्यंतिपापिनःकलिमोहिताः ॥ नरकांस्तेप्रयास्यति सर्वेचालपायुषेनराः ॥ १० ॥ विप्राःस्वकन्यादास्यंतिब्रा
 ह्मणायचमौल्यतः ॥ क्षत्रियाश्चैवपुत्रैस्वांमारयिष्यंतिलोपुपाः ॥ ११ ॥ मृषाकुर्वंतिवाणिज्यवैश्यैश्चाब्रह्मस्वतत्पराः ॥ शूद्राश्चम्लच्छसं
 गेनदूषयिष्यंतिब्राह्मणान् ॥ १२ ॥ ब्राह्मणाःशास्त्रहीनाश्चर्याहीनाश्चर्याहीनाश्चक्षत्रियाः ॥ वैश्याश्चद्रव्यहीनावैशूद्रानाथस्यदुःखदाः ॥ १३ ॥
 दिनेव्यवायिनरताविरताधर्मकर्मणि ॥ स्त्रियःस्वच्छंदगामिन्यःपुरुषायोनिलंपटाः ॥ १४ ॥ पितृणामर्चनचैववेदानामृत्विजांतथा ॥ वि
 ष्णोश्चैवैष्णवानांचतुलस्याश्चगवांतथा ॥ १५ ॥ नप्रायेणकरिष्यंतिमानवाःकलिमोहिताः ॥ गणिकासुपरस्त्रीपुपरवितेषुमोहिताः ॥

॥ १६ ॥ एकवर्णाभिविष्यति महाशूद्र समाः किल ॥ सस्यहीना भवन्तृथीशिलावृष्टयानितरं ॥ १७ ॥ फलहीनापिवृक्षश्च लहीनास
रित्था ॥ प्रजाभिस्ताडितो भूयो भूयेत आडिताः प्रजाः ॥ १८ ॥ ॥ राजो वाच ॥ ॥ केनोपायेन जीवानां कलौ मुक्तिर्भविष्यति ॥
तन्ममास्थ्याहि प्रेद्वत्परावरवित्तमः ॥ १९ ॥ ॥ गर्गो वाच ॥ ॥ युधिष्ठिरो विक्रमश्च तथा वैशालिवाहनः ॥ विजयाभिनंदनश्चैव
तथा नागार्जुने नृपः ॥ २० ॥ तथा कल्किश्च भगवान्ते वैशकवर्धिनः ॥ करिष्यति कलौ मूपाधर्मस्थापनमेव च ॥ २१ ॥ अमृदुषिष्ठिरो
जामविष्यंति नृपाश्चैते ॥ अधर्मनाशयिष्यंति भूत्वैविक्रवर्तिनः ॥ २२ ॥ वामनश्च विधिः शेषः सनको विष्णुवाक्यतः ॥ धर्माधर्मवैतंभ
विष्यंति द्विजाः कलौ ॥ २३ ॥ विष्णुस्वामी वामनांशस्तथा माध्वस्तु ब्रह्मणः ॥ रामानुजस्तु शेषांशो निर्वाकः सनकस्य च ॥ २४ ॥ एते
कलौ युगे भाग्याः संप्रदायप्रवर्तकाः ॥ संवत्सरे विक्रमस्य च त्वारः क्षितिपावनाः ॥ २५ ॥ संप्रदायविहीना ये मन्त्रास्ते निष्फलाः स्मृताः ॥ त
स्माच्च गमनं ह्यस्ति संप्रदायेनैरपि ॥ २६ ॥ पापक्षयकराय त्र्यश्रीकृष्णस्य कथा भवेत् ॥ वैष्णवैर्विप्रमुखैश्च नारायणपरायणैः ॥ २७ ॥
कृते तु लिप्यते देशे शत्रेतायां ग्राम एव च ॥ द्वापरे च कुलंप्रोक्तं कलौ कर्तव्यलिप्यते ॥ २८ ॥ ध्यायन्कृते यजन् यज्ञैस्त्रेतायां द्वापरे च यत् ॥ यदा
प्रोतितदा मोतिकलौ संकीर्त्यं केशवं ॥ २९ ॥ कृते यद्दृशमिष्वैषेतायां हायनेन च ॥ द्वापरे चैकमासेन सहोरात्रेण तत्कलौ ॥ ३० ॥ घोरै
कलियुगे प्राप्ते सर्वधर्मविष्विजेते ॥ वासुदेवपारमत्यास्ते कृतार्थानसंशयः ॥ ३१ ॥ ते सभाग्यामनुष्येषु कृतार्थानुपनिश्चितं ॥ स्वर्गति
स्मारयंत्ये हेरनामानिवैकलौ ३२ ॥ कृषिश्च सर्वघनोकारश्चात्मवाचकः ॥ सर्वात्मा च परं ब्रह्मेतं नृकृष्णः प्रकीर्तितः ॥ ३३ ॥ संजयद्रक्षर
मंवेदुसारंपरात्परं ॥ परं नस्तीति नास्ति कृष्ण इत्यक्षरद्वयं ॥ ३४ ॥ तावद्भवेत्सेकामी तावतीयमया तना ॥ तावद्दृहीच भोगार्थी सावत्कु
ष्णनसेवते ॥ ३५ ॥ नशरो विषमः सत्यभोगश्चंधवो भुवि ॥ स्वयंत्यक्ता सुखाय वदुःखाय त्याजितः परैः ॥ ३६ ॥ श्रुत्वा देवान् ब्रह्मदंष्ट्री
कृष्णस्मरणाद्बुधः ॥ मुच्यते सर्वपोषभ्यो चान्यथा रौरवं व्रजेत् ॥ ३७ ॥ नकाष्टे विद्यते देवान् शिलायां नकांचने ॥ यत्र भावस्तत्र हरिस्तथा द्वावं
हिकारयेत् ॥ ३८ ॥ सष्टदुच्चरितं येन कृष्ण इत्यक्षरद्वयं ॥ बह्वः परिकरस्तेन मोक्षाय गमनं प्रति ॥ ३९ ॥ सरागतासा बुजने पुंशो वंशे वतयो

॥ गर्गवाच ॥ ॥ तपःकृतपुरायनदुष्करं पूजन्मनि ॥ इहलोकैचतस्त्याद्युगुरोर्भक्तिर्हजयते ॥ १ ॥ गुरोःसर्वानकुर्वते स्वगुरुयोनमन्य
 ते ॥ यःसमर्थश्चपतति कुंभीपाकेचसर्वदा ॥ २ ॥ गुरोरभक्तं प्रगतं दृष्ट्वा गोत्रो भवेन्नरः ॥ ह्यात्वागंगां चयमुनांदाभवति निर्मलः ॥ ३ ॥ इ
 व्यलाभस्तु शिष्यस्य भवेद्भयत्रयत्रच ॥ दशांशं वपुरोस्तस्मिन् दृष्टव्ये तथाहिनः ॥ ४ ॥ तं मुजति वलाच्छिष्यो न दास्यति गुरुं पृथक् ॥ सम
 हारौ रवयाति हीनः सर्वसुखैरिहा ॥ ५ ॥ हरो कुर्वति येन्य भक्तिचनवलक्षणां ॥ संसारसागरं रजंस्तेरंति सुखेनैव ॥ ६ ॥ ज्ञानं विद्यां महत्त्वं
 च रूपैव न मेव च ॥ यत्नेन परिवर्ज्यैः पंचैतैः भक्तिं कटकाः ॥ ७ ॥ भक्त्या कृष्णस्य राजेन्द्रप्रसादं चरणोदकं ॥ ये पृणहति भवेयुर्भूषणाना
 त्रसंशयः ॥ ८ ॥ गंगापापं शशीतापदे न्यंकल्पतरुरेत् ॥ पापतापं तथा दैन्यं सद्यः साधुसमागमः ॥ ९ ॥ तावद्भ्रमंति संसारे पितरः पिडतत्प
 राः ॥ यावद्देशे सुतः कृष्णभक्तियुक्तो न जायते ॥ १० ॥ सर्किं गुरुः सर्किं तातः सर्किं पुत्रः सर्किं सखा ॥ सर्किं राजा सर्किं धनुर्दद्याद्यो हारो भति
 ॥ ११ ॥ विद्याधनागारकलाभिमानी नो रूपादिदारासुतनित्यबुद्धयः ॥ दृष्ट्वान्ये देवान्फलकामिनश्च जीवन्मृतास्तेन भर्जति केशवं ॥ १२ ॥
 हयमेधचरित्रस्य मुरुः कथितो मया ॥ व्यासः कृष्णचरित्रैश्चतवो ग्रये नृपसत्तम ॥ १३ ॥ यस्य श्रवणमात्रेण कृष्णभक्तिर्भविष्यति ॥ नराणां नृप
 शार्दूलशोको मोहमयापहा ॥ १४ ॥ अनेन चरितेनापिलभते वाछितं फलं ॥ धनं धान्यं सुतं भक्तिं तथा शत्रुक्षयं नरः ॥ १५ ॥ तस्माद्भजतु
 राजेन्द्रश्रीकृष्णं जगदीश्वरं ॥ भक्त्या गृहे वा विपिने ज्ञात्वा विष्वं मनोमयं ॥ १६ ॥ आयुस्तेन वीरवर्द्धतु सदा हेमंतरात्रियं थालोकानां प्रियद
 र्शनो भवसदा हेमंतसुर्यो यथा ॥ शत्रूणां मतिदुःसहो भवसदा हेमंततो यथा शान्तिं शान्तिं वा योऽपि सततं हेमंतं पद्मं यथा ॥ १७ ॥ सूत उवाच ॥
 इति श्रुत्वा वप्रनाभिर्हीषितः प्रमविब्ललः ॥ स्मरं कृष्णस्य माहात्म्यं नत्वा गुरुमथाब्रवीत् ॥ १८ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ धन्यो हं चकृता
 र्थो हं भवता करुणात्मना ॥ श्रुत्वा कृष्णस्य माहात्म्यं लग्नः कृष्णे च नो मनः ॥ १९ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वा पूजयामास गार्गाचा
 र्यं नृपोत्तमः ॥ गंधाक्षतैः पुष्पहारैस्तथा जालकमालया ॥ २० ॥ गजैश्चैस्तुरंगैश्च शिविकाभिश्च मद्भिः ॥ राय्याणां चैव भौश्रस्वर्णभारै
 श्च शौनक ॥ २१ ॥ तथास्त्नैश्च आमैश्च ह्यात्मना हर्षपूरितः ॥ प्रदक्षिणाप्रणामैश्च तथा नीराजनादिभिः ॥ २२ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ तत

श्रगणउत्थायदुत्वावप्रायचाशिषं ॥ भूपेनवंदितःसोपिययौदक्षिणयायुतः ॥ २३ ॥ सगत्वायमुनातीरितीर्थंविश्रांतिंशंके ॥ माथुरेभ्यश्च
 विप्रेभ्योमुनिःसर्वंधनंददौ ॥ २४ ॥ गर्गवाक्यात्ततोवप्राप्तमथुरायांमुनीश्वरैः ॥ चकारहयमेधैयथानागपुरेश्वरः ॥ २५ ॥ ततःसमधु
 रायांचदीर्घविष्णुचक्रेशवं ॥ वृंदावनेचगोविंदहरिदेविगिरीश्वरे ॥ २६ ॥ गोकुलेगोकुलेशंशंगोकुलाद्योजनेवलं ॥ स्थापयामासवज्रस्तु
 हरेश्चप्रतिमाश्चपद् ॥ २७ ॥ बलस्यप्रतिमाश्चान्याःपंचवैवज्रमंडले ॥ नृणांशुभायवज्रस्तुस्थापयामासहर्षितः ॥ २८ ॥ अब्दाश्चतुःस
 हस्राणिकलौपंचशतानिच ॥ गतेगिरिवरेहिश्रीनाथःप्रादुर्भविष्यति ॥ २९ ॥ तंपूजयिष्यतिव्रजेविष्णुस्वामीरवेस्तनुः ॥ बह्मभाद्या
 श्रुतच्छिष्याश्चान्येगोकुलस्वामिनः ॥ ३० ॥ श्रीमद्भागवतान्मुक्तिद्वैवावप्रःपरीक्षितः ॥ वैराग्येणापिमुनयोराज्यंत्यकुंमनोदधे ॥
 ॥ ३१ ॥ तदाऽऽययौचौपगविर्नराराणश्रमात् ॥ पादुकांमस्तेकेविभ्रक्तृष्णचंद्रस्यवैष्णवः ॥ ३२ ॥ भूपेनवंदितःसोपिप्रत्युत्था
 नासनादिभिः ॥ कथयामासवप्राप्तेश्रीमद्भागवतमुदा ॥ ३३ ॥ श्रुत्वाध्ववाद्भागवतंप्रःश्रोवाचहर्षितः ॥ श्रुतामयापुरातातमुसमा
 यांपरीक्षितः ॥ ३४ ॥ समाधिभाषाव्यासस्यशुकदेवेनवर्णिता ॥ पुनस्त्वयापिकथिताकृताथोहंबभूवह ॥ ३५ ॥ इत्युक्त्वावपन्नना
 भिस्तुस्वराज्यंप्रतिवाहवे ॥ दत्त्वाजगामगोलोकंविमानेनापिचोद्भवः ॥ ३६ ॥ चकाराराज्यंधर्मणमथुरायांचदक्षिणे ॥ प्रतिबहुःसुतस्त
 स्यचोत्तरेजनमेजयः ॥ ३७ ॥ अत्रेकलियुगोब्रह्मन्नागमिष्यतिदारुणः ॥ परंतुचैकनिर्वाहंइत्यतेपपनाशनं ॥ ३८ ॥ यावद्भागवतं
 ज्ञास्त्रयावद्गोकुलस्वामिनः ॥ यावद्दोवर्द्धनंगंगातावत्कलियुगनिहि ॥ ३९ ॥ भारतानंचखंडानांजंबुद्वीपेयथासुने ॥ मध्येसंराजतेमे
 रुःसौवर्णःपद्मपुष्पवत् ॥ ४० ॥ तथागोलोकखंडानांसंहितायांमहामुनेः ॥ हयमेधचित्रस्यमध्यमेरुर्विराजते ॥ ४१ ॥ अस्यश्रवणमात्रे
 णविप्रहगुरुतल्पगः ॥ स्त्रीराजपितृगोहंतामुच्यतेसर्वपातकैः ॥ ४२ ॥ विप्रस्तुलभतेविद्याराज्यंराजन्येष्वच ॥ श्रवणाच्चधनंवेदयोर्धर्म
 शूद्रस्तथैवच ॥ ४३ ॥ नदीषुचयथागंगोदेवेषुभगवान्यथा ॥ तीर्थेषुवैतीर्थंराजइवसंहितासुच ॥ ४४ ॥ अस्याःश्रवणमात्रेणतृपिया
 तिनरोत्तमः ॥ नसज्जेतान्यशास्त्रेषुयथाभागवतान्मुने ॥ ४५ ॥ तस्माद्भजतपादाब्जंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ कल्याणार्थंचमुनयोमत्तदुः

खहरस्यच ॥ ४६ ॥ ॥ श्रीगर्गउवाच ॥ इतिश्रुत्वाशौनकाद्यामुनयश्चारितंहरेः ॥ श्लाघाविमूतपुत्रस्यचक्रुर्द्वेषितमानसाः ॥ ४७ ॥
 संसारसागरेभद्रदीर्णमांकरुणानिधे ॥ कालग्रहवृहोतांगत्राहिविष्णोर्नमोस्तुते ॥ ४८ ॥ अनुगृहीष्वनसाधोत्वह्यनाथस्यवल्लभ ॥ त्रैलोक्यस्याभयंदद्याद्यथास्वामीतथाकुरु ॥ ४९ ॥ श्रीगुरोःकृपयाहिश्रीमदुनमोहनसेवया ॥ बभूववाङ्मयहरेस्तयाचरितमीरितम् ॥ ५० ॥
 वाल्मीक्याद्याश्चव्यासाद्यालघूत्तांकापितामम ॥ पश्यंतुदृष्ट्वाश्रयंचाऽपराधंक्षंतुमहथ ॥ ५१ ॥ श्रीमाधवंब्रजपतिंनमेषवगात्रांघाणतिमुप
 तिसुरलीधंच ॥ भक्तार्तिहंचपरमार्थमनंतदेवंकृष्णंनमामिशिरसामनसाचभक्त्या ॥ ५२ ॥ षड्विंशच्चताराभापिससाशीतिसुप्रियाः ॥
 श्लोकाश्चरित्रमेरौर्वैश्रीकृष्णस्यमहात्मनः ॥ ५३ ॥ इतिश्रीमद्गर्गाचार्य्यसंहितायांहयमेधचरित्रसुमेरुसंपूर्तिर्नामद्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥
 ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ संवत् १८९२ आषाढशुक्ले १० सोमवासरे ॥ शुभंभूयात् ॥

पुस्तकं चैतद्गर्गसंहितायाः श्रीकृष्णदासतनूजनिना गङ्गाविष्णुना मुंबय्यां स्वकीये

श्रीवैकटेश्वरनाम्नि यन्त्रालये १९४९तम विक्रमार्कोब्दे १८१४ तमशा०

शोकेऽङ्कित्वा प्रसिद्धिं प्रापितम् ।

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासु ॥

